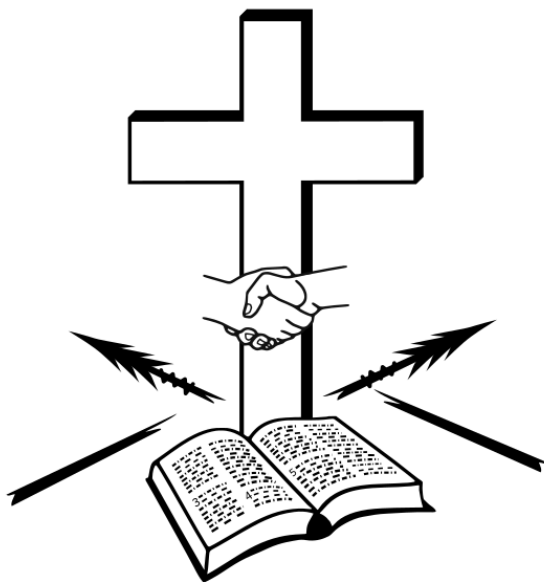

**Mbumbukiam-qa Manqat
Mbomambaqape**

**Mbumbukiam-qa Manqat Mbomambaqape
Ruth, Jonah, and the New Testament in the Kuni dialect of the
Kuni-Boazi language of Papua New Guinea
Rut, Jona, na Nupela Testamen long tokples Kuni-Boazi long
Niugini**

copyright © 2015 Wycliffe Switzerland

Language: Kuni-Boazi

Dialect: Kuni

Translation by: Wycliffe Switzerland

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2018-08-20

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 18 Oct 2022
f10a11c4-6a0c-5775-9168-c6e73df1a68f

Contents

INT	1
Lut	2
Ziona	7
Metiu	10
Mak	62
Luk	93
Zion	147
Keliso-gi u-anim	184
Lom	231
1 Kolin	254
2 Kolin	275
Galesia	289
Efesus	297
Filipai	305
Kolosi	310
1 Tesalonika	315
2 Tesalonika	320
1 Timoti	323
2 Timoti	329
Taitus	334
Filemon	337
Iblu	339
Zems	357
1 Pita	363
2 Pita	370
1 Zion	374
2 Zion	380
3 Zion	381
Zud	382
Manqat Qandoveveam	384
Ovøyam manqat	410
Baebol manqat vinivinimba	440

Megeat manqat-qase, nqanek Niu Testamen-qa yaq-te

Nqanek Niu Testamen, Kuni manqat-te, Mbumbukiam-qá Manqát. Ni khanakhanakh kandambá, Mbumbukiam ginitøke, nqanek mbuk ndakin qeikhouim. Iz eqawat matev ate ndægo, taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa begó.

Ibugukhokhof Keliso-gi u-anim neka ezoqa nøme, Niu Testamen, Glik manqat-té ginø-peaomém. Geté vaev-te, ezoqa áv giniqeivím nqægo: Ezoqa kopoáv, ndigu Glik manqat zøtezateáv. Yaq ndigu nqanek mbuk, manqat vinivinimba-té ginø-qambugimém. Ibugukhokhof, manqat kopokopo-te mbá, giqambugimem. Até Inglis manqat-té-a, nupøkán mbá, Baebol mbaín. Vaev-te mbá ginø-qambugimém, manqat vinivinimba nøme namba. Geté ndakin Baebol manqat, manqat kopoav-qape-té, giqambugimem. Manqat nøme mbaín, ezoqa manqat kopoav-qape-te giqambugimem, av Baebol manqat ndægo. Zapa ndógo, nqanek Mbumbukiam-qá Manqát. Yaq ndøgo gigiap-qapé. Ezoqa mokho, ùni bembøe-ndapém. Soqaín ndøgo, manqat vini-te tigeve:mat o ti-ewagat, yaq mokho vini tindapat.

Manqat ndøgo, Mozes ibugukhokhof Izlael ezoqam gezø-ein, ate ni-té-a, gigiap-qapé. Ta manqat ndøgo, áv qanengáz nqægo: “Gèndoyogé, Izlael ezoqam!” Geté ta manqat-te ndøgo, Kuni iz tizi-sokhofem, yaq ta manqat-qa wag, av nqægo:

Gèndoyogé, zo Kuni ezoqam! Evezøza, nigí Mbumbukiam, Evezøza sa ndégo. Mbumbukiam nøme mbaín.

Kuku yá betaqagó, Evezøza-te, ndego qoge Mbumbukiam, uni qoqa mbøni-te neka uni qoge nqova-te neka uni qoqa bazaføgakh-te.

Nqanek guguna manqat, no nqægo nqazø-etoumit, zo oskia mbomataváp. Zogi nakheis zøté-zømesimát. Khoev-te tozo-qonumat o nakhoa-te tozo-okhoat o venanqeí nonqo-te tozo-sømbimat o tozosuzat, manqa oskia zøløvuát.

Deut 6:4-7

Niqa viam manqat, Mbumbukiam-te, nqánek: Ndego zo Kuni ezoqam, bèzøtøkeé, yaq zo teqa Manqat neka tege Nqova Mbomambaqape mokho-te, Klisten matev-te vøefisam, neka ezoqa kopoav-qape bèqeivi, av nqægo, teqa manqat unimanqatín neka mokho kandambá nqambogo.

Mbumbukiam ndøgoát, zo namba, ate ndøzøte:go.

Lut-qa emanqat

Elimelek Moab manqei-te geyag

¹ Qàgoám. Ta khøuwa-te ndógo, manqa ovøyam megetapak Izlael manqei gimbo-kewagam, vikia sekeqape ndómát. Yaq Betliem vemiav-te ndógo, Zuda manqei-te, ezoqa kopo møndøyagám. Yaq ngenek ezoqam Moab manqei-té genøyág, zas neka nakhei angana menas namba. Zapa ndógo, Zuda manqei-te ndógo, lou mbaín. Vikia sekeqape ndómát. ² Ngenek ezoqam, teqa iz Elimelek. Neka zas-qa iz Naomi. Neka nakhei angana-qa iziz nqánek, Malon neka Kilion. Elimelek, ndego Eflat khagua bawan-ák. Betliem vemiav-té geyagám, ndógo Zuda manqei-te. Yaq geyag, ndógo temøqóm, Moab manqei-te.

³ Yaq Moab manqei-te giyagam, Elimelek gènaním. Yaq Naomi neka nakhei angana menas sègezuváz. ⁴ Nginik nakhei angana menas Moab sakheis ndòzøkím. Sakhei gizøkím, tiqa iziz nqazógo, Opa neka Lut. ⁵ Naomi nakheis namba, Moab manqei-te guyagam, viav ande áv tén ndægó. Yaq vaev até ndigú-a, nakhei menas, Malon neka Kilion, vøpakhaez. Yaq Naomi yakhapús segeyagám. Zivis mbaín-a, nakheis mbain.

Naomi Lut namba ekeza manqei-te guiqavan

⁶ Yaq Naomi Moab manqei-te guqotam, manqat áv guni-ewág nqægo, *Yawe ekeza ezoqam nqawa møndøzø-tøké, lou-qa yaq-te. Yaq ndugu matavap áv gunivé nqægo. Ekeza manqei-té gunøqaván. Yaq ziupim-pakha-za namba gigiap vøkhakheinam, ⁷ manqei ndógo sasa ndø-ivøvem, ma gi:yagam. Yaq ndigu tinø-qavanát ndógo, Zuda manqei-te, ziupim-pakha-za namba.

⁸ Geté ate av-té gi-apat, yaq Naomi nginik ziupim-pakha-za guzø-ein,

“Zøkeza zøvøndipakha-té qazonø-qavøním. Zo matev mbomømbomá qazogoam no-te neka zogi zøivis-pakha-te, ndigu gipakhaez. ⁹ Yaq Yawe matev mbomambaqape ndòmatanám zo-te, neka yage egeieqei vøzø-etoám, angana ndakinak namba.”

Yaq Naomi ziupim-pakha-za menas sègegavém, sasa ndø-eivam. Eiv gèzømbø-eqavát.

¹⁰ Yaq ziupim-pakha-za gindu-einim,

“Tiá. Ni qo namba, qogi ezoqam-té qazinø-niáv.”

¹¹ Geté Naomi guzø-ein,

“Nogi sæ-pakha-za. Zøvøndipakha-té qazonø-qavøním. Gekha zapá, no namba tiziniav? Ge zó ndozo-matavap? No nakhei angana nøme ndønøfakhaz, zo vøezøkím? Mbaín.

¹² Yaq nakémbá. Zo vøqavøním, zøkeza zøvøndipakha-te. No khæpe nøte-ngæpuka-én, anganeam nøme vøténdáf. Até ndøgó-a, no nqægo lova anganeam ndakinak tændaf, yaq nakheis tinøfakhaz, ¹³ yaq ge zó, viav kopoav ndozotó-kewagat atema nginik nakheis vumúffis? Ge zó, ngængæm até ndozóyagat, atema nogi nakheis zo vøzøkím? Nogi sæ-pakha-za. Av taoká. Noqa yage møndøsoqá. Yawe gènøngiú. Geté zo kopømbaqapé, yage ndakinak nqawa tozomø-ndapem. Yaq nakémbá, zøkeza ezoqam-te vøqavøním.”

¹⁴ Naomi nqanek manqat gu-ein, yaq ndigu nangó ginø-eivám. Yaq Opa até gundigu, zakhapuka-pakha sège-møvøiu, ouo manqat vømbø-ein, sasa ndøwav. Geté Lut sègeqóm, Naomi namba.

¹⁵ Yaq Naomi gundu-ein,

“Nqáe! Qoge qakhapikia-pakha-gu zas, ekeza ezoqam-té neka mbumbuk-té gunøqaván. Até qó-a, qakeza ezoqam-te vøqaváq.”

¹⁶ Geté Lut gundu-ein,

“No qavøním-qa yaq-te nøpduwét. No qó namba nøténáv. Qo ande áv khoqotéqáv, no ndógo tøtónáv. Qo ande áv khoqoté-yagát, no ndógo tæyagát. Qogi ezoqam, ndigu nogi ezoqam ndógoát. Neka qøve Mbumbukiam, ndego nogé Mbumbukiam ndógoát. ¹⁷ Qo ande áv khoqomé-naqaním, até nó-a, no ndógo tæmønáním. Neka no ndógo tæ-otambát. Ni løvøte mbá mé:qatanó. No manqat av nqate-manqate, matanapøteav tøgoat, yaq Yawe kopømbaqapé. Bèngiæno.”

¹⁸ Yaq Naomi guceiv av nqægo, Lut matavap møndøgø, tu namba tu-iwav, yaq ndugu manqat nøme einiáv. ¹⁹ Yaq nginik sakhei menas sègezáv, atema Betliem vemiav-te vømøfakhaz.

Yaq Betliem vemiav-te gimøfakhaz, ezoqa ate gi:goam nqova zøndáf. Ti-mbá tiwabám. Yaq sakheis vemiav-te gigoam ndógo, áv gini-akhaém nqægo,

“Gé, ngunuk unimanqatín, Naomi?”

²⁰ Geté Naomi guzø-qavøiu,

“No Naomi nø-akháyám. Taqa manqa mokho, ‘Yage qanimáv’. Geté Mala zonø-akhaemát. Taqa manqa mokho, ‘Yage soqáin’. Zapa ndógo, ndego Mbumbukiam

Bazafogakh-Qape noqa yage gèñngíú. ²¹No bugukhokhof nqanek manqei ande qate-ivav, no anganeam-ús neka nakhei angana-ús. Geté Yawe ndakin no nqawa gendo-itumb, nqanek manqei-te, no anganeam mbaín, neka nakheis mbain. Gè, gekha zapá no Naomi tozonø-akhaemat? Yawe noqa yage møndønø-ngíú.”

²²Naomi tugu ziwap-pakha Lut, ndugu Moab ezoqam, tu namba Moab manqei gindi-ivovem, atema Betliem vemiaiv-te vømøfakhaz, ta khøuwa-te ndøgo, bali vingisam viav ndø-ogitát. (Bali ndigu loge gigiáp. Tiqa bugug andé eketóþ.)

2

Lut Boaz-gi sasae ezoqam namba gi-sasaetat

¹Naomi ekesu møndømbo-goám. Teqa iz Boáz. Ngenek tugi zivis-pakha Elimelek, tegé ekeza ezoqám. Ngenek ezoqam gigiap kopoav ezoqám, neka ndego iz-akhaé.

²Yaq khøuwa nøme, Lut, ndugu Moab sævam, Naomi gumbo-ein,

“No ambá khae-té qatønnavín. Yaq bali khakhayakh ndigu, ezoqa tizuvatet, tæmøpisám. Ezoqa nøme tanakh ndønøgó, vønø-eín.”

Yaq Naomi gundu-ein,

“Sæ-pakha. Qanimáv. Vøqáv.”

³Yaq Lut tunøwáv ndøgo, khae-te, bali khakhayakh vømøpisam, ndigu sasae ezoqam gi:qogavat, gi:zuvatet. Geté ndugu mè-otevák av nqægo, nqanek khae Boaz-qá, ndego Elimelek-ge ekeza ezoqam.

⁴Ndugu ate av-té bali khakhayakh guipisumat, yaq Boaz tendowáv ndøgo, Betliem vemiaiv-te, tegi sasae ezoqam khanakanakh manqat vøzø-ein,

“Yawe ndøgoát zo namba.”

Yaq ndigu sasae ezoqam gindu-einim, “Yawe zenda ndø:vé qo-te.”

⁵Yaq Boaz Lut gu-omet, yaq ndego ezoqam, sasae ezoqa gezø-kewagat, äv gembøebéváp nqægo,

“Ndugu gekha mbasønakâm ndunduya?”

⁶Yaq ndego gendo-ein,

“Ndugu Moab manqei-ak mbasønakâm. Naomi namba me:geavún. ⁷Ngunuk no äv gunømbe-eín nqægo, ‘No ambá bali khakhayakh nopisamín, qogi sasae ezoqam ndi:zuvatet.’ Ngunuk qanaqanus-qape sasae gungaz atema ndakin, pusa-qase agé taevéäv. Khøev-qase-te ndøgo, khapémbá gumøqomin, nango é-vøsasaein.”

⁸Yaq Boaz nqanek manqat ge-ewag, ndego Lut äv gembøe-eín nqægo,

“Sæ-pakha. Qotøndé-ewág. Noqa manqat nqáneq. Qo ezoqa nøme-qa khae-te ndøqáv, bali khakhayakh voqomø-pisám. Geté sa nqáneq, qoqógót, nogi sasae mbasønakheis namba. ⁹Gèzømeté, nogi sasae ezoqam. Bali av kini-qogavet, mbasønakheis até vøzøpáev, ndigu ndiløvønøvem. No angana manqa mðezø-løvuá. Qo matev-qase geqá-gonemák. Yaq qo ibøkha naq taqapap, ibøkha vømø-íz ndøgo, angana gizivømem.”

¹⁰Yaq Lut Boaz-qa manqat mbomambaqape gu-ewag, ndugu até gundigu, katuk gumøkuí, teqa megemege-te, sasa ndøkhafutav, kawa até manqei vømbø-khanaz. Yaq gumbo-ein,

“No manqei vini-ák. Geté qo tanakh kandambá qoqonøgo.”

¹¹Yaq Boaz gendo-ein,

“No manqat ate ndægo mðe-ewág, ndøgo qogu qakhapuka-pakha-te matev mbomømboma ndoqombogo, yaq qævis vøndenanim-a, atema ndakin. Qavøndipakha neka qakeza ezoqam-qa manqei mðqotønðo-iváv. Yaq qo ndakin nqáneq qoqoyagé. Geté bugukhokhof niqa bawan qateqateäv. ¹²Qo Yawe yaq-fia ndøqagó, av qo matev eqeieqei qoqotego. Yaq-fia kandambá teqago, ndego Izlael ezoqam-ge Mbumbukiam, qo tøke-qa qoqotønðoqav te-te.”

¹³Yaq Lut gundu-ein,

“Khanánqa. No ezoqam khapúmbá. Qogi sasae mbasønakheis møndømø-løvumbumín. Geté qo tøke kandambá nqoqonøgot. No khanakanakh kandambá, qo nqanek manqat qoqonø-ein.”

¹⁴Yaq khøuwa muin, lou loge khøuwa qandap ndøgo, Boaz Lut tømboe-akhá,

“Qotøndéqáv. Lou qólog, neka lou yaf-te voqotú-afanam.”

Yaq Lut Boaz-gi sasae ezoqam namba gi:qonav, Boaz bali lonqotøvap mbo-etoám. Gulouz, qambo-ewez, nøme sègeziváz. ¹⁵Yaq Lut lou gumulog, gu-itan neka sasae manqei-te nqawa guwav, Boaz ekeza sasae ezoqam manqa äv gezømbe-løvuá nqægo,

“Ndugu mbasønakam mbøe-khafèném. Até ndøgó-a, bali løvøtap ndi-abap, ndugu kopømbaqapé bali khakhayakh tupisumit. ¹⁶ Geté bali løvøtap ndi-abap ndigu, nøme zó-ovobém, neka manqei-té qazonø-abømém. Yaq ndugu kopømbaqapé tupisam. Manqat mbo-einim ta zapaya.”

¹⁷ Yaq Lut bali khakhayakh gupisumat, até vømøkhagus. Yaq bali nanga tag gukoqogimat ndøgo, andé kandambá gunqeitaz, ava-te. Ande äv 10 kilogrém ndægó. ¹⁸ Yaq bali nanga gumokhopez, vemiyav-te guqavan, zakhapuka-pakha gëmbozømét, gimboqoam. Yaq Lut bali lonqotøvap ndigu, khøuwa muin guizivaz, qambo-ewez, zakhapuka-pakha vømbø-etoam.

¹⁹ Yaq Naomi gëmboe-ogofám, bali nanga khape gimboekhøuwez, gumbobevap,

“Nginik bali nanga gekha ezoqam-qá khæe-té qoqó-pisumam? Yawe zenda ndò:vé, te-te ndego qo geqatøke.”

Yaq Lut zakhapuka-pakha gumbo-ein,

“No bali nanga qæpisumam, khæe eve iz nqambógo, Boáz.”

²⁰ Yaq Naomi gundu-ein,

“Yáiyé! Qanimav tantáv. Yawe zenda ndò:vé, Boaz-te. Manqa mbusa ndøgo, Yawe khandi ezoqam-te neka løvøte ezoqam-te geve, ni tini-kewagat, ndego oskia mbo-mataváp. Nande Boaz, nigi angana, ndigu gipakhaez, tigi ekeza ezoqám. Ezoqam av ndego, Mozes-qa guguna manqat äv qane-ein nqægo: Sævam ndugu anganeam tembonanim, yaq anganeam-gi ekeza ezoqam yá bembo-tøkéé.”

²¹ Yaq Lut gundu-ein,

“No ndego manqat nøme mba nømbo-ein av nqægo, ‘Até vøgó, nqanek nogi sasae ezoqam namba, atema bali nanga viav bemø-navøem.’”

²² Yaq Naomi zivap-pakha gumbo-ein,

“Nanda mbomá, qo tegi sasae mbasønakheis toqozø-pavat. Tiqa zita-te bali khakhayakh toqotøndó-pisumát. Geté qo khæe vini-te toqomø-pisam, ezoqam andé matev vinivinimba vøqambé-matønømem.”

²³ Yaq Lut ndøgo tusasaetám, Boaz-gi sasae mbasønakheis-qa avønin-te, atema bali nanga neka wit nanga viav vømø-navøem. Yaq ndugu zakhapuka-pakhá namba me:yaqám.

3

Lut Boaz-te tøke-qa yaq-te guwav

¹ Khøuwa nøme, Naomi Lut gumbo-ein,

“Sæ-pakha. No anganeam é-bataqa-omét. Yaq qo mbomambá tønøyagé. ² Qo mòqote-qatég. Boaz, tegi sasae mbasønakheis namba qoqote-sasaetat, ndego nigi angana-gé ezoqám. Nqá! Nqægo lova ndego bali nanga ndø-evemét, bali nanga tøkuzza manqei-te. ³ Ndakin äv qoqotégó nqægo: Vøkhæ-khakuám. Tae et sisip mbomambaqape qógé, neka ndabua eqeiegei voqó-uzám. Yaq teqa bali nanga tøkuzza manqei-té qonøqáv. Geté Boaz beqámékh. Ndego lou lege ùni bembøe-navøém. ⁴ Yaq ndego temøbuv, qo ùnime-omét, ma te:buv ndøgo. Yaq venanqei tebuvit ndøgo, qo toqonøqáv ndøgo, teqa ndabua khafuvam nonqo voqombø-onqá, teqa zenda tokhotapak-te, sasa qóbúv. Yaq manqat ndøgo, tenøqá-ein, qo ande gekha matev me qógó.”

⁵ Yaq Lut nqanek manqat gu-ewag, gundu-ein,

“Qanimáv. No matev ndæmatanám, av qonømbe-manqatat ndægo.”

⁶ Yaq ta lova ndøgo, ndugu tunøwáv ndøgo, bali nanga tøkuzza manqei-te, yaq manqat ate ndægo vømbøpaev, av zakhapuka-pakha gumøndæ-ein.

⁷ Yaq Boaz lou gumulog ndøgo, khanakhanakh gendap, yaq bali nanga møvøza avønin-té segebúv. Yaq venanqei gebuvat ndøgo, Lut até gundigu, aiyav-té gunøwáv, Boaz-qa ndabua khafuvam nonqo vø-onqá, sa zenda tokhotapak-te ndøgo, sasa ndøbuv, teqa zenda tokhotapak game-vavøem.

⁸ Ande äv lova u mbá ndægó, Boaz tènesuzám. Yaq ma ge:qambun, nqova mbondáf. Ae, teqa zenda tokhotapak vavap-te sævam gubuvam.

⁹ Yaq gumbobevap,

“Qo gekha ezoqám?”

Yaq gundu-ein,

“No Lút. No ezoqam khapúmbá. No andé qogú sasae mbasønakám. Qoqa ndabua khafuvam nonqo, ov-qase nandav, no qonøkhaful. Yaq no tåbate-nøtén, av nqægo, qonøkewagát. Zapa ndøgo, qo nogé anganeam-pakha-gé ekeza ezoqám. No ambá qonøkeín.”

¹⁰ Yaq Boaz gumbo-ein,

“Sæ-pakha. Yawe ndøgoát qo namba. Qo qakhapuka-pakha matev qaniquanimáv qoqombo-goam. Geté matev ndakin ndoqo-matønønumit, qo no-te tøke-qa qoqotøndoqav,

ndøgo mōndølvú qoqa matev mbomømboma ate ndægo, qoqo-matønumam. Angana ndakinak kopoáv ngiyage. Nøme gigiap kopoav ezoqám neka nøme gigiap-av ezoqám. Geté qo matavapøteáv av nqægo, ‘No anganeam ndakinak sændáf.’¹¹ Sæ-pakha. Qo møe ndøgó. Gekha manqát ndøgo, qo toqonø-ein, sæmatanám. Ezoqa ate ngi-gu, nqanek vemia-v-te ngiyage, mōndæzøtéz, qo sævam matev mbomambaqapú.¹² Unimanqatín. No qogé anganeam-pakha-gé ekeza ezoqám. No yà bataqa-keogé. Geté ezoqa nøme ndøgó, ndego uni qogé qøvis-pakha-ge ekeza ezoqam. Ndego bãmbokho-beváp.¹³ Até vøkhægót nqanek, nqægo lova. Yaq qanaqanus siziqeivím, andé gekha matev me petéfakhān, penømakhaya. Ndego tømbo-poe teqaki, ság, beqakí. Geté ndego tømbeqasi, kopømbá. No Yawe-qá bugug-té qataqambø-manqaté, no ndæqakí, ndego poeveav tøgoat. Até vøkhæbuvít nqanek, atema qanaqanus.”

¹⁴ Yaq Lut Boaz-qá zenda tokhotapak-té gubuvát, atema vøndønqoe. Geté agé paveateáv. Até gupøistám. Yaq é-møndosuzám. Ezoqa bøi vizu møe ndøgó. Zapa ndøgo, Boaz áv gumbøe-eín nqægo,

“Ezoqa nøme betøzétéz av nqægo, sævam mōndøgoám, no namba, nqanek bali nanga tøkuzā manqei-te.”

¹⁵ Yaq Boaz Lut manqat nøme gumbo-ein,

“Qakeza ndabua nøme nandav, nqanqa-te nandaqambovi, vøkhofá. Qóvøndáz.”

Yaq Lut ndabua vøvøndaz. Yaq Boaz até gendego, bali nanga vømbøe-qoutaz. Kopoáv gumbøeqoutaz, ndabua até vømømbø-qoqovøem. Taqa viniv andé áv 20 kilográm ndægó. Yaq Boaz Lut bali nanga kawa-té gumbøezáv, Lut vøwvav, yaq ndego ekeza vemia-v-te sasa ndøqavan.

¹⁶ Yaq Lut zakhapuka-pakha-te guqavan, zakhapuka-pakha áv gumbøebéváp nqægo,

“Sæ-pakha. Matev áv khaqambé-fakhan?”

Yaq Lut emanqat ate ndægo vømbøe-votot, av Boaz matev qaniqanimav gumbøe-matanam.¹⁷ Yaq manqat nøme gundu-ein,

“Nginik bali nanga-qape Boaz nø-etoám. Ndego áv genømbe-eín nqægo, ‘Qo qakhapuka-pakha-te zenda-zenda mba ndøqáváq.’”

¹⁸ Yaq Naomi gundu-ein,

“Sæ-pakha. Sizió-kewagét, andé gekha matev me ndøfakhān. Ndego Boaz pusa naqanøká gétayák. Matev unimégó, nqægo khøuwa.”

4

Boaz Lut gu-oki

¹ Yaq Boaz até gendego, vemia-v mboqog tambav-té genøwáv, angana ma manqat gi-vøovumam, vømøqom. Yaq Elimelek-ge ekeza ezoqam ge-omet ndøgo, teqa yaq-te Boaz Lut manqat gembøe-ein, yaq sègembo-akhá,

“Khanánqa. Qotøndéqā. Qànøqóm nqanek.”

Yaq ndego ezoqam gendowav, vøqom.² Yaq Boaz vemia-v megetapak ten sasa zø-akha, gezø-ein,

“Qànøqonáv nqanek,”

yaq ndigu vøqonav.

³ Yaq Boaz ndego ezoqam gembo-ein,

“Qo mōqote-qatéq. Naomi, ndugu sævam, Moab manqei-te gunduqavan, tugi anganeam-pakha Elimelek, ndego nigé ezoqám. Yaq ndakin ndugu Naomi, teqa manqei wi-qa ndøgó, tege ekeza ezoqa nøme-te.⁴ No áv qate-matøvém nqægo, qo bàtaqa-eín, taqa yaq-te. Qo nqanek manqei taqa-pøovat, kopømbá. Nginik vemia-v megetapak neka ezoqa ewaqape-qa bøi-te, ngiqonøve, soqó-eín. Geté qo wii poeveav tøgoat, taqambo-qasi, sègenø-eín. Zapa ndøgo, qoqa zita-te ezoqa nøme mbaín, nqanek manqei tewi. No mba nogó.”

Yaq ndego Elimelek-ge ekeza ezoqam gendo-ein,

“Qanimáv. Manqei ndæwí.”

⁵ Yaq Boaz manqat nøme gembo-ein,

“Geté nqanek manqei Naomi-te toqondap, até Lut voqó-okí, ndugu Moab sævam, Elimelek-ge yo-pakha-gu zas. Yaq av ndægo, ta manqei ndøgo løvøte ezoqam-qa iz-te sekembá segégoát.”

⁶ Yaq ndego ezoqam gendo-ein,

“Av tægoat ndægo, yaq no kopømba mbaín manqei tæwi. Soqáin ndøgo, nogi nakheis sa timølvuz, noqa løvøte khøuwa-te manqei tiqaqæm. Qo taqa-pøovat, qakeza ndøndáp. No kopømba mbaín tændap.”

⁷ Ta khøuwa-te ndøgo, Izlael manqei-te, matev äv qazømbe-goám nqægo. Ezoqa manqei o gigiap ezoqa nøme-qa zenda-te ge-ivavin, ndego tamak kopo ndøkhofáin, ndego ezoqa nøme vømbø-etoamin. Yaq ezoqa ewaqape tiabiti-zøté, av nqægo, ta gigiap ndøgo, ndakin ezoqa vini-qá. Nqanek Izlael ezoqam-qá matév.

⁸ Yaq ndego Elimelek-ge ekeza ezoqam Boaz gembo-ein,

“Qo qakeza ndøwí.”

Yaq ndego até gendego, tamak kopo gèkhofá, Boaz sasa mbo-etoam.

⁹ Ndego nqanek matev gego, yaq Boaz vemia v megetapak neka ezoqa ewaqape giqon-avam, äv gezømbe-eín nqægo,

“Nqægo khøuwa, zo ezoqa ewaqape ate nqazøte-qonøve, zo mðzoqeivím. Manqei ndøgo, Elimelek neka tegi nakheis, Kilion neka Malon, tiqa manqei qagoam, no nowí, Naomite. ¹⁰ Yaq ngunuk ngæmam, Lut, Moab sævam, Malon gu-okiam, ndugu ndakin nogú sævám. Neka yaq nakhasam anganeam tumumbu-fakhan, ngenek løvøte ezoqam-qá iz neka manqei teabete-ndapét. Yaq av nqægo, Malon-qa iz sa gemø-navøemák teqa bawan-te neka nqanek vemia v-te. Nqægo khøuwa zo ezoqa ewaqape ate nqazøte-qonøve, matev mðzoqeivím.”

¹¹ Yaq ndigu megetapak neka ezoqa nøme, mboqog-te ndøgo giqonavam, gindu-einim,

“Qanimáv. Ni mðiqeivím. Yawe zenda ndøvé, ngunuk sævam-te, qo toqo-oki, qoqa khoev-te tunduwav. Yaq ngunuk sævam nakheis kopoav tiabembø-fakház, av nginik sakhei menas ngi-gu, Laisol neka Lea nakheis gizømbe-fakhaz, ni Izlael bawan ate nqazi-gu qazindu-manazømem. Yaq Eflat khagua bawan mokho-te neka Betliem vemia v-te nqanek, qoqa iz kandambaqape tàbetaqambegó neka gigiap kopoav ezoqam voqógoát. ¹² Yaq nakheis ndigu Yawe teqa-etoam, ngunuk sævam-te, tigi zi kopoav-qape tiabiti-gú, av Pelez-gi zi ndi-gu, ndego Tama neka Zuda, tige yo.”

Lut patu qamboqata

¹³ Yaq Boaz até gendego, Lut vø-oki, venanqei nonqo vøtøkuanem. Yaq Yawe gèmbotøké, kha viniv vøndap. Yaq nakhasam anganeám gundaf, gui-ova. ¹⁴ Yaq Lut gui-ova, sakheis vemia v-te ndøgo, Naomi äv gimboe-einím nqægo,

“Khanakhanákh Yawe-te, ndego qo qazeo geqa-etoam. Ngenek ezoqam iz akhae ndøgoát, Izlael manqei-te. ¹⁵ Ngenek qazeo, qo khanakhanakh ndøqa-etoám, qoqa yage-te. Yaq qo toqotumu-ngæpuka-eq, ndego qo qákewagát. Neka qo khanakhanákh. Qogu qæwap-pakha, ngenek nakhasam gui-ova, ndugu poev kandambá qo-te. Qo amba nakhei angana seven tiqagonin, ndigu ambá kopømba mbaín tiqa-tøkeemin, av Lut nguigu, matev guimatanam qo-te.”

¹⁶ Yaq Naomi nakhasam sègendáf, vøngenøtam. Yaq ndugu Lut noundape mbotøkeám.

¹⁷ Yaq ndigu sakheis, ta vemia v-te ndøgo giyagam, gi-einim,

“Yáiyé! Ndakin Lut nakhasam anganeam møndømboqán. Ndego andé Naomi-gé nakhasám.”

Yaq ndigu iz Obed mbo-akhaém.

Yaq ndego Obed gumu-khouwev, nakhasam gembo-fakhan, Zesi. Neka ndego Zesi gumu-khouwev, nakhasam gembo-fakhan, Deivid, ndego iz akhae kandambaqape gegoam, Izlael manqei-te ndøgo.

Deivid-gi atanakha-zapazapa-za

¹⁸ Deivid-qa zapa av nqægo qande-itán: Tege atanakha-zapa Peléz. Pelez gemanaz, Ezlon ndøqán.

¹⁹ Yaq Ezlon gemanaz, Lam vøqan.

Yaq Lam gemanaz, Aminadab vøqan.

²⁰ Yaq Aminadab gemanaz, Nason vøqan.

Yaq Nason gemanaz, Salmon vøqan.

²¹ Yaq Salmon gemanaz, Boaz vøqan.

Yaq Boaz gemanaz, Obed vøqan.

²² Yaq Obed gemanaz, Zesi vøqan.

Yaq Zesi gemanaz, Deivid vøqan.

Ziona-qa emanqat

Ziona Mbumbukiam-qa sasae mœe gekkhokhon

¹ Qàgoám. Khòuwa nòme, Evezòza, ndego Mbumbukiam, até gendego, Ziona, Amitai-ge yo, vòmbò-ein, ² “Niniva taon kandambaqape-té qonóqáv. Qomézómás, av nqægo, Mbumbukiam géngiæzó. Zapa ndógo, no mðezómét, nandiv. Ndigu soqa matev khàpe zòmbe-khouwév.”

³ Geté Ziona, Evezòza-qa manqat gè-ogí. Yaq viní genòwáv. Tasis taon-te okho-qa ndógoám. Yaq gevis ndógo, Ziopa taon-te gemòfakhan, palai khagua ndòqeív, qabòetam. Ndógo Tasis taon-te teiti-qa ndógoám. Yaq Ziona até gendego, fia vògo, vòuketao, sasa ndòteit. Evezòza-qá mœe ndòkhokhonát.

⁴ Yaq ndigu anana-mba mòndu:bòen, Evezòza khamœe-qape teándò-khòfòtáv, palai khagua ambá vòtòkuiamin. ⁵ Yaq ndigu ezoqam, khagua-te gu:sasaetam, qambuat mœe ndògoném. Yaq ezoqa ewaqape, ekeza mbumbuk-te tòke-qa ndò-akhayám. Yaq gigiap ndógo qòugeipam, gèngagemém. Palai khagua takh-qa mbogoám.

Geté Ziona otevatéáv. Ndego gu:buvát, ndógo palai khagua mokho-te. Nqova mokho-té gembøi-teitát. ⁶ Yaq ndego palai khagua gembo-kewagam, até gendego, Ziona vòmòtiú. Gembo-ein, “Gekha zapá, venanqei mba ndoqobuvit? Mòqosuzám. Qakeza Mbumbukiam-té qonò-akhá. Eisa, ndego ni tanakh ndòngíú. Yaq ni zípakhaenák.”

⁷ Yaq ndigu ezoqam, palai khagua-te gu:sasaetam, áv gini-einím nqægo, “Iziz zípeawám, pepa-qasis-te. Yaq ava-té qazinò-nqeitòvém. Yaq zíqeiívím. Ezoqam teqá manqa-zapa ndógoném. Yaq ezoqa iz tizilivím.” Yaq av gi-gonem ndægo, Ziona-qá iz ndòlivím. ⁸ Yaq gèmbø-bevòpém, “Qonimbí-ein. Nqanek matev qafakhan, gekha ezoqam-qá manqa-zapá? Qo gekhá sasae qógo? Neka qo gekha manqei-ák? Neka gekha bawan-ák?”

⁹ Yaq Ziona gezò-qavòiu, “No Iblu ezoqám. No Evezòza nombovizáp, ndego Mbumbukiam, yan-te ngo:yage neka ndego ndaola neka manqei-qape gekhakheinam. ¹⁰ Yaq no Evezòza-qa manqat, nò-ogí. Nòkhokhonét.”

Yaq ndigu ezoqam, nqanek manqat giyogem, ndigu mœe kandambá gigonem. Yaq Ziona gimbo-einím, “Manqa-zapá nandav. Gekha zapá, matev av qoqotego nqægo?”

¹¹ Yaq khamœe, sà tònø-fitumát. Yaq Ziona áv gimbøe-bevòpém nqægo, “Gé, gekhá nitaqá-goném, nqanek khamœe vønimbí-vòitáv?”

¹² Yaq Ziona gezò-qavòiu, “No ibòkha-té qazonò-ogenónám. Yaq nqanek khamœe segévòitáv. No mòtenòtén, nqanek khamœe-qape qandowav, ndógo noqá manqa-zapá.”

¹³ Geté ndigu ezoqam, palai khagua-te gu:sasaetam, ndigu bazafògakh-us amba me:tiæemém, manqei khamòzu-qa. Geté kopòmba mbain. Khamœe-qape sà tònø-fitumát.

¹⁴ Yaq ndigu Evezòza-té ginò-akhaém, gi-einím, “Evezòza, ni ngenek ezoqam, teqa yage teingi-nam, ni lóvòte ni-etòám neka manqa ovòyam-te ndò-ám, av qo pepen ezoqam qoqote-abumatun, ndigu manqa-zapa mbain ezoqam gizitagatun. Zapa ndógo, Evezòza, nqanek khamœe-qape qandowav, ndógo qoqá poév.”

¹⁵ Yaq até gindigonem, Ziona gèndafém, ibòkha-te sasa ndò-oginam. Yaq ndafòyambá, khamœe sègevòitáv. ¹⁶ Yaq ndigu sasae ezoqam, palai khagua-te gu:guvam, nqanek Evezòza-qa bazafògakh giqeiívím, ndigu mœe kandambá gigonem. Yaq até gindigonem, sòvakha gigiap ndòlaém, Evezòza-te sasa ndòtaem, neka manqa mbusa vòveem, av nqægo, Evezòza zimbòpavát.

¹⁷ Yaq Evezòza zongòyam-qape ndokhofotáv, Ziona vò-khoutav. Yaq Ziona zongòyam-qá emu mokho-té gunu:goám. Khòuwa misiká neka lova misika.

2

Ziona Mbumbukiam-te geguligulim

¹ Yaq Ziona ate av-té zongòyam-qa emu mokho-te gu:goam, ndego Evezòza-té genò-akhá, tege Mbumbukiam. ² Geguligulim,

“Evezòza, no soqaqape-te qægoam, qo-té qatòndo-akhá. Yaq qo mòqonø-tòké.

No lóvòte avnìn-te qæmø-itan, qo-té qatòndo-akhá, tòke-qa. Yaq qo noqa akhayam mòqo-ewág.

³ Qo no ibòkha-té qonø-ogenó, anana-mba-qape ndòugu, igian-te. Ibòkha ùnime-gutambát. Yaq qoqa khamœe makhamakha, noqá mumát qanø-okhoát.

⁴ No qæmatavupam, qo gèqambo-qasí, no qoqa bøi-te totogoat. Geté no qoqa khoev mbomambaqape, nango ndòmòqeív.

⁵ Khamøe-qape qandowav, no vøkhløutan, ibøkha-qape ùnime:-gutambát, neka kik noqa kawa vølvønam.

⁶ Yaq no até nogeonát, atema manqei popotap-qa zapazapa-te, ibøkha mokho-te ndøugu. Yaq no ùnime-tokán.

Geté qo, Èvezøza, noge Mbumbukiam, qo no mòqoliván, neka khandi voqonø-etoam.

⁷ Noqa khandi qænavøemtat, yaq noqa matavap qo-té qandoveséz, Èvezøza. Yaq no nøtaqavíam. Yaq qo noqa viam manqat toqomø-ewág ndógo, qakeza khoev-te.

⁸ Ezoqa ndigu khokho mbumbuk ndizøvizap, ndigu qo zita gi:wuaqabem, ndigu qoqa kuku matev géqeivimák.

⁹ Geté no khanakhanakh ouv nøtaqá-qaqayám, neka etoam matev vøtaqágō, av bugukhokhof manqa mbusa qateve.

Zapa ndógo, khandi etoam matev, qo-té qando-okhó, Èvezøza.”

¹⁰ Yaq zongoyam-qape ndego, Ziona gekhoutav, Èvezøza ndøgeg-té genø-khofotáv, Ziona vømø-qozao.

3

Ziona Niniva taon-te gewav

¹ Yaq Èvezøza Ziona manqat nqawá genømbo-eín, ² “Niniva taon kandambaqape-té qonóqáv. Yaq manqat qomézómás, av tøtaqambe-eín ndægo.”

³ Yaq Ziona Èvezøza-qa manqat, o-mba mo:ndáp, Niniva taon-te sasa ndøwav. Niniva taon ndøgo, kandambá tantáv. Taon toqokepaz, khøuwa misiká toqotuma, atema yaq voqomø-fakhāq. ⁴ Ziona Niniva taon-te gemøfakhan, yaq sègemát. Khøuwa kopó. Yaq manqa manqate ndøngáz. Gezø-eín, “Khøuwa foti mbá ngu:yoza. Nqanek Niniva taon, Mbumbukiam géngiú.” ⁵ Yaq ndigu Niniva taon-ak, nqanek Mbumbukiam-qa manqat giyogem, gè-unimanqatiním. Yaq ndigu manqa ndøvøovømem, gi-einim, “Ndakin ni ate nqazi:gu, lou logemav matev zigoném.” Yaq ezoqa ewaqape, av tinigoném ndægo, ezoqa kandakanda neka: ezoqa khasøkhasis, yaq ndigu ndabua soqøsoqa vø-uzam-a, mutøkhop vøwanim, tiqa manqa-zapazapa zapaya.

⁶ Yaq ndego Niniva taon-ak-ge kawa, nqanek manqat ge-ewag, ndego até gendego, ekeza qonam nonqo-te geqonumam, gévis. Ndabua mbomømboma ge-uzupam, gekhöfoe, yaq ndabua soqøsoqa vø-uzam, pakhakh-te sasa ndøqom. ⁷ Yaq ndego manqa ndøkhofotám, Niniva taon-qape ate qægoam. Manqat gekhoføtam nqánek, “Nqanek niqá manqát, no Niniva kawa neka nogi vesøtapak. Zo ezoqa ewaqape, nqanek Niniva taon-te nqazoyage, lou neka ibøkha ndølogé. Até zogí søvakha gigiáp-a, lou neka ibøkha belogé. ⁸ Yaq zo ezoqa ewaqape ndabua soqøsoqa zó-uzám. Até zogí søvakha gigiáp-a, ndabua soqøsoqa vozozømbó-khafuzám. Neka viam bazaføgakh-us zógoném Mbumbukiam-te. Zóqambúz te-te, neka matev soqøsoqa neka gekha manqa-zapazapa nøme ndøgot, vø-ivøvém. ⁹ Eisa, Mbumbukiam teqa matavap peté-enénd penømakhaya, neka ndego qaqá pømbøé-navøem penømakhaya. Yaq ni zipakhaenák.”

¹⁰ Yaq Mbumbukiam geqeiv av nqægo, matev gi-enend neka manqa-zapazapa vø-ivøvem, yaq ndego tanakh zøgó ti-te. Yaq ndego Niniva taon ngi:wateáv, av bugukhokhof manqat ge:-ein.

4

Ziona qaqá gego, Mbumbukiam-qa tanakh matev-qa yaq-te

¹ Geté Ziona geqeiv av nqægo, Èvezøza Niniva taon ngi:wateav qagoam, yaq ndego khanakhanakh mbain, neka mbøni mbonqosøgím. ² Yaq av gene-guligulím nqægo, “Èvezøza. No nøkeza manqei-te qægoam, no mðe-eín, matev av nqægo, ndøfakhán. Yaq nakémbá, no amba Tasis manqei-te tækhokhonin. No é-møtenøtén, qo kuku matev-us Mbumbukiám. Neka qo ezoqam tanakh qozøgoatún. Qo qaqá nakha-nakhamas-te gonemáv. Geté qo poev kandambá, ezoqam-te. No møtenøtén, qo matavap søqo-enendín, yaq ezoqam-qa yage ngi:watáv. ³ Yaq nakémbá, Èvezøza, qo noqa khandi vøndáp. E-batenaním. No poevéav sekemba tæyagat.”

⁴ Yaq Èvezøza gendo-ein, “Ziona. Ge qō ndoqo-matavap. Nandav matev eqeieqeí, qo qaqá ndoqogot?”

⁵ Yaq Ziona Niniva taon gè-iváv. Khøuwa fakhanám genøwáv. Agé okhoeáv, khoev-qase tømøwév, taqa guzuguzu-te sasa ndøqom. Yaq taon-qape, bøi mba mbøevé, ande gekha matev me mbøéfakhán. ⁶ Yaq Èvezøza, ndego Mbumbukiam, gumbag ndøkhofotáv, Ziona-te. Yaq tønøqavíg ndógo, Ziona-qa khoev-qase qawevam, guzuguzu nøme vømbo-etoam, teqa mbøni nqosøgeap navap nonqo. Yaq Ziona khanakhanakh kandambá gendap, nqanek gumbag guzuguzu qambo-etoam.

⁷ Geté khøuwa nøme qandopave, qanaqanus lovalova-us, Mbumbukiam oiyam ndokhofotáv, gumbag ngum vølouz, gumbag vøpakha. ⁸ Yaq khøuwa gendo-eqan, muin ge-itan, Mbumbukiam khamøe tatas-qape tènde-khofotáv. Yaq Ziona khøuwa tatas-te ge-qotat ndøgo, kha møndømømbo-khatá, ambá bøi vømbō-guain. Yaq ekeza manqat ge-ein, “Ság. Bânønaním. No poeveáv sekemba tæyagat.”

⁹ Geté Mbumbukiam Ziona gembo-ein, “Ge qô ndoqo-matavap, Nandav eqeieqeí, qo qaqa ndoqogot, gumbag-qa yaq-te?”

Yaq Ziona gendo-ein, “No kopømbá qaqa nqægot, gumbag-qa yaq-te. No é-batenaním.”

¹⁰ Yaq Evezøza gendo-ein, “Gekha zapá, gumbag-qa yaq-te mbøni ndøqa-nqosøgeapet? Qo ambá av nqægo, qakeza qo-ogeákh. Neka qo sasae-qase goneáv, taqa yaq-te. Lova qoqobuvat, ekeza mbá segefakhán. Yaq ekeza mbá segepakhá, nqægo lova. ¹¹ Ge qô ndoqo-matavap, qo gumbag tanakh ndoqombogot, yaq gè, no tanakh mbaín, Niniva ezoqam-te? Tiqa bawan-qape, kandambá tantáv. Ndigu wan andled tuenti taosen ezoqam møndømø-løvú, ndigu zøtezateav ndigu, gekha nakhōa eqeieqeí neka gekha nakhōa soqain. Neka søvakha gigiap nanak kopoáv ndiyage.”

Manqat Mbomambaqape Metiu gepeawam

Megeat Manqat-qase

Nqanek emanqat Yesu-qa yaq-te, ndego Mbumbukiam-ge Yo, Metiu ndøpeawám. Yesu-gi paev ezoqam tuelv, nøme ndégo tegoám. Iz nøme qambogoam, Livaí. Yesu gemo-akha, tembopavat, ndego teks moni upøgim ezoqam ndøgoám. Lom gaman mbosasaetám.

Nakhoa mbaín, uni tizi:nøten, Metiu nqanek manqat gekha manqei-tê gøpeawam. Eisa, ndego Izlael manqei-tê o Antiok taon-tê, Silia manqei-te ndøgo, gepøtê-peawam-a?

Metiu nqanek manqat, Yesu-qa yaq-te, Zu ezoqam nonqo ndøpeawám. Ndigu bêtezøtéz neka bè-unimanqatiním, av nqægo, Yesu ndégo, Mbumbukiam nupøkhan mba geveatav. Ndego Mesayá. Ndégo, Zu ezoqam oskia gimboe-kewagam. Yaq nakémbá, Metiu manqat andé kandambá, taqa yaq-te nqánek gene-peawám, Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam ibugukhokhof Mesaya-qa yaq-te gipeaumam, yaq ndakin Yesu mokho-te vø-unimanqatin.

Yesu Mbumbukiam-qa Megeat Matev neka matev kandakanda nøme-qa yaq-te, manqat kopoáv gemanqatam. Yaq Metiu gøpeawám.

Yesu-gi atanakha-zapazapa-za (Luk 3:23-38)

¹ Yesu Keliso-gi atanakha-zapazapa-za gindu-manazømem, tiqa iziz nqánek. Ngenek Yesu, Deivid-gé zeó neka Eibleem-gé zeó.

² Eibleem gendomanaz, Aezek vøqan.

Aezek gendomanaz, Zekop vøqan.

Zekop gendomanaz, Zuda, tegi zaim neka emekheis namba, vøqaz.

³ Zuda gendomanaz, Pelez neka Zela vøqaz. Tigu evo, Tamá.

Pelez gendomanaz, Ezlon vøqan.

Ezlon gendomanaz, Lam vøqan.

⁴ Lam gendomanaz, Aminadab vøqan.

Aminadab gendomanaz, Nason vøqan.

Nason gendomanaz, Salmon vøqan.

⁵ Salmon gendomanaz, Boaz vøqan. Tegu evo, Leiáb.

Boaz gendomanaz, Obed vøqan. Tegu evo, Lút.

Obed gendomanaz, Zesi vøqan.

⁶ Zesi gendomanaz, Deivid vøqan. Ngenek Deivid, Izlael ezoqam kawa zøgoám.

Deivid gendomanaz, Solomon vøqan. Tegu evo, ibugukhokhof Ulia-gú zas ndøgoám.

⁷ Solomon gendomanaz, Leoboam vøqan.

Leoboam gendomanaz, Abaeza vøqan.

Abaeza gendomanaz, Asa vøqan.

⁸ Asa gendomanaz, Zeosafat vøqan.

Zeosafat gendomanaz, Zeolam vøqan.

Zeolam gendomanaz, Uzia vøqan.

⁹ Uzia gendomanaz, Zotam vøqan.

Zotam gendomanaz, Eiaz vøqan.

Eiaz gendomanaz, Ezekaya vøqan.

¹⁰ Ezekaya gendomanaz, Manase vøqan.

Manase gendomanaz, Amon vøqan.

Amon gendomanaz, Zosaya vøqan.

¹¹ Zosaya gendomanaz, Zeoyakin,* emekheis namba, vøqaz.

Ta khøuwa-te ndøgo, Babilon manqei-ak, Izlael ezoqam, Babilon manqei-té ginø-upøzó. Pingim-ák.

¹² Izlael ezoqam Babilon manqei-te gi-upøzo, nakhag-te gizøgeagim, taqa zita-te, ezoqa nøme gifakhaz, ngínik:

Zeoyakin gendomanaz, Sealtiel vøqan.

1:1 1:1 1 Chr 17:11; Gen 22:18   **1:3** 1:3 Gen 38:27-30; Rut 4:18-22   **1:5** 1:5 Rut 4:13-17   **1:6** 1:6 2 Sam 12:24

1:11 1:11 2 King 22-24; 2 Chr 36:10; Jer 27:20   * **1:11** 1:11 Iz nøme qambogoam, Zekoniá   **1:12** 1:12 Ezra 3:2

Sealtiel gendomanaz, Zelubabel vøqan.

¹³ Zelubabel gendomanaz, Abiud vøqan.

Abiud gendomanaz, Eliakim vøqan.

Eliakim gendomanaz, Azo vøqan.

¹⁴ Azo gendomanaz, Zadok vøqan.

Zadok gendomanaz, Akim vøqan.

Akim gendomanaz, Eliud vøqan.

¹⁵ Eliud gendomanaz, Eleaza vøqan.

Eleaza gendomanaz, Matan vøqan.

Matan gendomanaz, Zekop vøqan.

¹⁶ Zekop gendomanaz, Zosef vøqan. Ngenek Zosef, Meli-gé zivis. Neka Meli ngunuk, Yesu-gú evó. Yesu, ngének, Keliso nqazimbo-akhayam.

¹⁷ Eibleem gendo-manazam, atema Deivid vømøfakhan, atanakha-zapazapa-za ate gi:goam 14. Yaq Deivid gendo-manazam, atema Babilon manqei-ak, Izrael ezoqam Babilon manqei-te gi-upøzo, nakhag-te gizøgeagim, até ndøgó-a, atanakha-zapazapa-za ate gi:goam

14. Neka ta khøuwa-te ndøgo, Izrael ezoqam Babilon manqei-te gi-upøzo, nakhag-te gizøgeagim, atema Keliso vømøfakhan, até ndøgó-a, atanakha-zapazapa-za ate gi:goam 14.

Yesu ge-qan, taqa emanqat

(Luk 2:1-7)

¹⁸ Yesu Keliso āv geneqán nqægo: Tegu evo, Meli, søvøta mba mbogoám, Zosef-te. Geté ndigu uni nøkepøteáv neka venanqei nonqo tøkuateáv. Geté Meli emu é-møndæ-itán. Nqanek matev qambo-fakhan, Nqova Mbomambaqape mbøisasáe. ¹⁹ Meli-ge zivis, Zosef, teqa matev mbomambaqapé, yaq ndego poeveáv, ndugu ezoqam-qa bøi-te to-ivav, mivi vømbó-etoám. Yaq ndego khonoam-te ivøve-qa ndøgoám. ²⁰ Zosef ate av-té gembøematavupat, yaq Evezøza-gé enzol ezoqam mbofakhán. Venanqei-tam-té genømbo-fakhán, gembø-ein, “Zósef, Deivid-ge zeo, qo ndøfofðgeáp, Meli toqo-oki, qogu sævam tugoat. Zapa ndøgo, ndugu emu nduiyæt, ndøgo Nqova Mbomambaqape ndømatanám. ²¹ Nanduv tui-ova, nakhasam anganeam mbóqán. Yaq iz Yesu† qombó-akhá. Zapa ndøgo, ngenek ekeza ezoqam, gékhandí:z, ndigu manqa-zapazapa-us ndiyage.”

²² Nqanek matev ate nqægo, tønne-fakhanám ndøgo: Manqat ndøgo, Mbumbukiam ekeza manqa vevezam ezoqam mokho-te ge-ein, ta manqat ndøgo, tåbete-unimanqatín, qa-ein av nqægo, ²³ “Mbasønakam zivis namba venanqei nonqo, naqanøká gétøkuanemák. Geté ndugu emu é-ndæ-itán. Yaq ndugu nakhasam anganeam mbóqán. Neka teqa iz ‘Emanuel’ mbó-akhá.” Emanuel, taqa manqa mokho nqánek, “Mbumbukiam ngégó, ni namba.”

²⁴ Zosef gendosuzam, yaq ndego matev āv tenegó, av enzol ezoqam gembøe-ein, neka Meli vø-oki. ²⁵ Geté ndigu venanqei nonqo tøkuateáv, atema Meli vøe-ova, nakhasam anganeam vøndaf. Yaq nakhasam geqan, Zosef, iz Yesu mbo-akhá.

2

Nduku gevezoat ezoqam, Yesu-te okha gi-apat

¹ Yesu Betliem vemiaiv-té geqán. Ta khøuwa-te ndøgo, Zudia plovins-te, kawa, Elod ndøgoám. Yaq Yesu geqan, nqáe! Zelusalem taon-te ndøgo, nduku gevezoat ezoqam ndøfakház. Sa khøuwa fakhanám ginduzáv. ² Yaq āv gini-bevupat nqægo, “Ngenek nakhasam, ndaki geqan, ndego Zu ezoqam kawa tezøgoat, kenáqape? Ni tegú ndukuam ni-ometám, khøuwa fakhanam ndøgo. Yaq vizam-qa nimøndæ-niáv.”

³ Elod ndego, Zudia ezoqam-ge kawa, nqanek manqat ge-ewag, ndego gò:khouwá. Até ezoqa ewaqapé-a, ndigu Zelusalem taon-te giyagam, vø:khouwønem. ⁴ Yaq Elod até dendege, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakana neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam vømøvab, sasa zøbevap, gezø-ein. “Ngenek Mesaya, Mbumbukiam ge-ein, av nqægo, manqei-qape-te tendo-khofotav, gekha vemiaiv-té gemóqán?”

⁵ Yaq gimbo-einim, “Betliem vemiaiv-té gemóqán, Zudia plovins-te ndøgo. Zapa ndøgo, Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam, āv gene-peawám nqægo,

⁶ “Qo Betliem vemiaiv, Zuda manqei mokho-te ndoqotu-gu,

qo ambá av nqægo, iz mbañ, Zuda khagua bawan mokho-te. Av taoká.

Zapa ndøgo, qo mokho-te, megeat ezoqam kopo ndøqán.

Ndego nogi bawan ezoqam zøkewagát, Izrael ezoqam.’”

⁷ Elod nqanek manqat ge-ewag, yaq ndego nduku gevezoat ezoqam ndømøváb. Khonoam-té genømøváb, neka ndukuam-qa yaq-te vøzømbè-bevap, gekha khøuwa-tè, ande

gi-ometam. ⁸ Yaq gi-ometem ndøgo, ndego Betliem vemniav-té genø-khofotáz, vøzø-ein, “Nakhasam nandev, ùni mbøevawém. Yaq tozo-ometam, vøndoáz, no vøe-nømøndem. Yaq até nó-a, tàbatenáv, bamømbō-vizam.”

⁹ Nginik nduku gevezoat ezoqam, kawa ezoqam-qa manqat gumuyogem, tinizáv. Yaq gi-apat ndøgo, nqáe! Ndukuam ndugu, khøuwa fakhanam gi-ometam, gèzømbø-megetát. Yaq ndøgo, tumø-itán, ma nakhasam ge-goam. ¹⁰ Ndukuam gi-ometam, yaq ndigu khanakhanakh kandambá gindapem.

¹¹ Khoev-te gimøfakhaz, nakhasam gi-ometam, evo namba, Meli, yaq até gindigonem, katuk ndømkúí, sasa mbovizumem. Yaq moqos ndømqogim, gol neka gigiap sisip mbomømboma, mboqotam nonqo, neka mel tae et, vømbø-etøomem. Ta gigiap-qa fia kandakandá.

¹² Yaq ekeza manqei-te giqavaz, nakhoa vini ndøgeveém. Zapa ndøgo, Mbumbukiam venanqei-tam-te, áv genezømás nqægo, “Elod-te nqawa ndøqáváz.”

Zosef neka Meli, Yesu Izip manqei-te gi-khokhoz

¹³ Nduku gevezoat ezoqam gi-ivøvem, yaq nqáe! Zosef, Evezøza-gé enzol ezoqam mbøfakhán, venanqei-tam-té, vømbø-ein, “Møqosuzám. Nakhasam neka evo, Izip manqei-té qoté-khokhóq. Zapa ndøgo, Elod ngenek nakhasam gemøndæ-váo. Løvøwe-qa mbogó. Yaq Izip manqei-te ndøgo, até vøndoyagé, atema nqawa vøtaqandó-akhā.” ¹⁴ Yaq Zosef até gendego, gè-itán, lová, nakhasam neka evo vø-upøzo, Izip manqei-te sasa ndøkhokhoz. ¹⁵ Yaq ndøgo tiyagám, atema Elod vønanim. Nqanek matev tønøfakhán ndøgo, Evezøza-qa manqat gè-unimanqatín, ndøgo ibugukhokhof tege manqá vevezam ezoqam mokho-te ge-ein, av nqægo, “Noge Yo, Izip manqei-té gegoám. Yaq nømbø-akhá, vøndōwáv.”

Elod nakhei angana nqonqon gezitagat

¹⁶ Elod ge-otev, av nqægo, nduku gevezoat ezoqam gimbøe-khavøzømmém, yaq qaqa kandambá gego. Yaq até gendego, nakhei zitøge manqat ndøkhofotám. Betliem vemniav-te neka vemniav avøvun vøgoat, gekha nakhei anganá ndigu, ndakinak qaniap, atema viav menas qazøndap, bøkpaheáz. Yaq tegi nakhag ezoqam ndigu nakheis vøzitag. Nduku gevezoat ezoqam Elod gi-ometem, gekha khøuwa-te ndukuam ande guifakhan, yaq ndego sège-matøvéin, nakhasam-qa viav, ndego løvøwe-qa gegoam, áv atægo.

¹⁷ Nqanek matev qafakhan, yaq Mbumbukiam-qa Manqat, tege manqá vevezam ezoqam Zelemaya mokho-te ge-ein, gè-unimanqatín, ge-ein av nqægo,

¹⁸ “Eiv ndøygém, Lama manqei-te.

Einu neka osombo kandambaqapé ndiwani.

Ndigu sakheis, Laisol-gi zi, ekeza nakheis-qa ndø-eivumít, neka ezoqa kopømba mbain, tiqa mokho-te tizø-khakheinam.

Zapa ndøgo, tigi nakheis gøkpaheáz. Mbain.”

Zosef neka Meli, Yesu Izip manqei-te gindi:qavaz

¹⁹ Elod ge-nanim, yaq nqáe! Izip manqei-te ndøgo, Zosef, Evezøza-ge enzol ezoqam mbøfakhán, venanqei-tam-té, ²⁰ gembo-ein, “Møqosuzám. Nakhasam neka evo, Izlael manqei-te nqawá qotéveséz. Zapa ndøgo, ezoqam ndigu nandev nakhasam ambā tilaemín, ndigu mõndø-pakhaéz.” ²¹ Yaq Zosef gesuzam, nakhasam neka evo vø-upøzo, Izlael manqei-te sasa ndøqavaz.

²² Geté Izlael manqei-te gimøfakhaz ndøgo, Zosef áv gene-ewág nqægo: Kawa, Elod-gé yo Akileus ndø-itán, Zudia plovin-te ndøgo. Yaq ndego møe ndøgó, vøewáv. Yaq venanqei-tam-te, Mbumbukiam manqat nøme mbo-ein. Yaq ndego até gegegevát, Gellili plovin-te vømfakhaz. ²³ Yaq Nazalet vemniav-té gimøqóm.

Mbumbukiam tege manqá vevezam ezoqam mokho-te, Yesu-qa yaq-te, é-møndæ-ein, av nqægo, “Ndego Nazalet-ak mbó-akhaemát.” Yaq ndakin nqanek manqat gè-unimanqatín.

3

*Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, Yesu-qa nakhoa gekhakheinumat
(Mak 1:1-8; Luk 3:1-18; Zion 1:19-28)*

¹ Ta khøuwa-te ndøgo, Zion ndøfakhán, ndego ibøkha iz etoam ezoqam. Yaq ndego ezoqa zømesim ndøngáz. Leg-av manqei-té gene-zømesimám, Zudia plovin-te ndøgo. ² Av gezømbø-manqatám nqægo, “Møzoqambúz. Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa Megeat Matev avønín.”

³ Mbumbukiam tege manqa vevezam ezoqam Aezaya mokho-te, é-møndæ-eín, Zion-qa yaq-te. Av gene-eín nqægo,
 “Leg-av manqei-te ndøgo, ezoqam-qa manqa wag ndø-akhayam.
 Av qane-akhayám nqægo,

‘Evezøza-qa nakhoa é-mozoto-khakheinómém.

Nakhoa ndaføyamba-qape zombøé-viæém, ndego te-geav.’ ”

⁴ Zion, ndabua ge-uzupam, kemol-qá su gini-geveaném, neka ndabua segim nonqo, søvakha gigiap-gí ngusúm gini-khakheinøvemém. Neka lou gelogam, bamøkhoekakh neká ndokhos, ti-mba ndigu telouzám. ⁵ Ezoqa kopoáv gindupindam te-te. Nøme Zelusalem taon-té gindu-okhoám, neka até ndøgó-a, Zudia manqei-te ate qægoam, neka ta manqei ate qægoam ndøgo, Zoden kea avøavun qagoat, vøndø-okhoam. ⁶ Yaq manqa-zapazapa ndøgo, gimatønnumam, gèvøndæmám, neka Zoden kea-te ndøgo, ibøkha iz vø-upøgimam.

⁷ Ezoqa ndigu, ibøkha iz upøgim-qa ginduzav, nøme Felisi ezoqám neka nøme Sadusi ezoqám. Andé kandambá ginduzav. Yaq Zion gezømet, av gezømbe-eín nqægo, “Zo waza soqøsoqa. Ge zó, ndozo-matavap? Zo é-ndozó-khokhoz, Mbumbukiam-qa qaqá tøfakhan?”
⁸ Matev egeieqei vøkhæ-matønómém. Yaq mokho tøfakhan ndøgo, tø-unimanqatín ndøgo, zo unimanqatín zoqambúz, Mbumbukiam-te. ⁹ Neka zøkeza mokho-mba ndømanqáté, av nqægo, ni Mbumbukiam gèngiænoåk, zapa ndøgo, ni Eibleem-gí zí. No nqazø-manqate: Mbumbukiam kopømbaqapé, nginik nandi manqat mba zø-eín. Yaq segé-Eibleem-gí-iz. ¹⁰ Ila khakheinøváp. Tae ndøbóu. Zapa-té qanømú-løvuvøemét. Gekha tæe ndøgo, nanga egeieqei vi:mav ndøgo, gébouím, gøinam-te vønqagimém.

¹¹ No zo ibøkha iz, ibøkhá qazømbe-etoumít, gekha ezoqám ndigu, manqa-zapazapa-te gigoam, ginduqambuz. Geté ndego ezoqam, noqa zita-te ngegeav, ndego no ùnime-løvumbám. No ezoqa khæpe nøte-khapelavøqase-én. Até nqanek sasae khapelavøqasé-a, no teqa tamak khøfoe-te tæmbotøke, no kopømba mbaín. Ndego zo ibøkha iz, Nqova Mbomambaqapé neka gøina wageáp gezømbé-etoumát. ¹² Ndego andé wit nanga evem ezoqam me mé-geáv. Wit evem nonqo ndø-ndapaváv. Yaq wit nanga ndø-evém, neka louzi nonqo ndigu, lou nqeitam nonqo khøev-té genø-nqeisám. Geté tag ndøgo, gøinam-té genølvøutám. Ta gøinam ndøgo, miavmiav ndøwageáp. Khouvøemáv.”

Yesu Zion-te ibøkha iz gendap

(Mak 1:9-11; Luk 3:21-22)

¹³ Ta khøuwa-te ndøgo, Yesu Gelili manqei-té gegoám. Yaq até ndegó-a, Zion-te vømat, Zoden kea-te ndøgo. Ibøkha iz ndape-qa ndømát, te-te. ¹⁴ Geté Zion Yesu-qa matavap ambá ge-enendín, gembo-ein, “Ambá qo qonø-etoamín, ibøkha iz. Nø begó. Taoká ndøgo, qo no-te qoqotøndoqav, ibøkha iz tøtaqa-etoam.”

¹⁵ Geté yaq Yesu gembo-qavøiu, “Ság. Ibøkha iz sègenø-etoám. Matev egeieqei ate ndægo, sá bizimu-matanám, av Mbumbukiam ndømbøe-pøev.” Yaq Zion sègembopøe, ibøkha iz vømbø-etoam.

¹⁶ Yesu ibøkha-te gende-fakhan, yaq nqæ! Yan tønemboqøé. Yaq av geneqeiv nqægo: Yan-te ndo-go, Mbumbukiam-gé Nqova ndovís. Andé kuvøkuvuam me me:løvuvavún, te-te vø-qom. ¹⁷ Yaq yand-te ndo-go, manqa wag ndofakhán. Av qande-eín nqægo, “Ngenek nogé yó. No pøev kandambá te-te, neka no nømbøe-khafuát.”

4

Saitan Yesu ge:khamasimat

(Mak 1:12-13; Luk 4:1-13)

¹ Yaq Nqova Mbomambaqape, Yesu leg-av manqei-té genø-itú. Yaq nqova soqaqape tæabeme-khamás. ² Leg-av manqei-te ndøgo, Yesu khøuwa kopoáv, ate gi-goam, khøuwa fotí, lovølova neká pappave, lou logemav matev ndøgoám. Yaq ifin mbovín. ³ Yaq nqova soqaqape, ndego ezoqa khamasim matev-te nde-abam, tendowáv ndøgo, vømbø-ein, “Qo Mbumbukiam-ge Yo toqogoat, yaq nginik nandi, manqat mba qozø-eín. Yaq segé-lou-éz.”

⁴ Geté yaq Yesu manqat gembo-qavøiu, “Av taoká. Mbumbukiam-qa Manqat, av qane-peawáp nqægo, ‘Ezoqa kopømba mbaín lou mba ti-yagat. Geté Mbumbukiam-qa manqat ate ndægo, teqa tou-te ndøndo-fakhate, ndøgo tiniyagát.’ ”

⁵ Yaq nqova soqaqape, Zelusalem taon-té genø-itú, Mbumbukiam-qa khøev uni ova-in ndo-go vømvøve, sasa mbo-ein, ⁶ “Qo Mbumbukiam-ge Yo toqogoat, soqóvuáv nqáne,

atema manqei-te. Zapa ndógo, Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-peawáp nqáégo, ‘Mbumbukiam ekeza enzol ezoqam, manqat ndòzò-eín, qo zapaya. Yaq ndigu sogó-ndòpòqém. Yaq qoqa zenda tokhotapak, nandi-te kha geqá-khanòyák.’”

⁷Geté Yesu gembo-qavòiu, “Mbumbukiam-qa Manqat nòme, áv qane-peawáp nqáégo, ‘Qo Evezøza, qoge Mbumbukiam, khamasim-te ndò-àwám.’”

⁸Yaq vaev-te, ndego nqova soqaqape, Yesu olol ová genò-itú, taqa eqæv kandambá tantáv, neka manqei-manqei ate ndægo, manqei-qape-te nqago, neka gigiap mbomømboma ate ndægo, ta manqei-manqei-te ndøugu, vøe-omat, ⁹sasa mbo-ein, “Noqa megemege-te nqanek, qakeza kha, manqei toqote-lavao, neka voqonø-vizám, yaq nqanek gigiap ate nqægo, nòtaqá-etoám.”

¹⁰Yaq Yesu gendo-qavòiu, “Mòqoqáv qo, Saitan. Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-peawáp nqáégo, ‘Evezøza-qá iz qó-eqatát, ndego qoge Mbumbukiam. Neka te-mba ndégo, toqombó-vizupát.’”

¹¹Yaq nqova soqaqape, Yesu sège-iváv, vøwav. Yaq enzol ezoqam ndozáv, vømømbò-tøkeem.

*Yesu sasae ande ge-ngaz
(Mak 1:14-15; Luk 4:14-15)*

¹²Yesu ge-ewag av nqægo, Zion ndego ibøkha iz etoam ezoqam, ndimbula-tè ginø-utøvém, yaq ndego Gelili plovins-té genøveséz. ¹³Geté ndego ambá av nqægo, ekeza vemlav-té gemøqóm, Nazalet, geté Kapenaum taon-té genøyág. Ta taon ndøgo, Gelili kewan avønin-té qagó. Zebulon neka Naftali, tiqá khagua bawan-qá manqei. ¹⁴Yesu av gematanam ndægo, yaq manqat ndøgo, Mbumbukiam tege manqa vevezam ezoqam Aezaya mokho-te ge-ein, gè-unimanqatín, av qæ-ein nqægo,

¹⁵“Ndigu ezoqam, Zebulon neka Naftali manqei-te ndiyage,

ta nakhoa-te ndøgo, ndaola-te ndø-ovøev,

ndøgo Zoden kea yaq-keoqa,

ndøgo Gelili manqei ndimbo-akhayam, bawan vini-ak-qa manqei,

¹⁶ndigu ezoqam, bøvun-te ndiyage, ndigu waev ndøqevím. Waev kandambaqapé.

Tiqa manqei andé løvøte manqei. Bøvunín.

Geté ti mokho-te, waev ndøfakhán.”

¹⁷Yesu, sasae, ta khøuwa-té ndøgo tenøngáz. Ezoqa áv gene-zømesimám nqáégo, “Mòzoqambúz. Zapa ndógo, Mbumbukiam-qa Megeat Matev avønin.”

*Yesu tegi paev ezoqam ande gezømbe-akha
(Mak 1:16-20; Luk 5:1-11)*

¹⁸Yesu Gelili kewan ndøgeg-te ge-ewat, yaq evenap menas tezømét ndøgo. Nøme Saemón. Iz nøme gimbo-akhaemam, Pitá. Neka nøme, Endlú. Voe ndø-ogiat. Zapa ndøgo, nginik ezoqa menas, voe nqagim ezoqám. Ndøgo tiqá sasáe. ¹⁹Yaq Yesu gezø-ein, “Vøndozáv. No zonøndó-paevém. Yaq zo ezoqa takhaset matev nòté-zømesím.” ²⁰Yaq até gindigonem, voe sège-ivøvém, sasa mbopaevem.

²¹Yaq até ge-ewát, ndøgeg-te ndøgo, evenap menas nøme vøzømet, Zèms neka Zion. Ndigu Zebedi-gí nakheís. Khagua-té gunuguvám, eve namba. Voe ndøkhakheinumát. Yaq Yesu gèzø-akhá. ²²Yaq ndigu evenap menas, ndaføyambá, sègeqá. Eve sège-ivøvém, khagua-te, Yesu vømbo-paevem.

*Yesu Mbumbukiam-qa Manqat gezømesimat neka enqoni-us ezoqam vøkhakheinvemat
(Luk 6:17-19)*

²³Yesu Gelili plovins ate ndægo sugumu-vatát, ezoqa tiqa guliguli khoev-te vøe-zømesimat. Manqat Mbomambaqape, Mbumbukiam-qa Megeat Matev-qá yaq-té zømbe-manqatát, neka ezoqa enqoni bugug vinivinimba vøkhakheinvemat. ²⁴Teqa manqat, sège-panqavøém. Qámhá. Ambá ta-mba ndøgo, Gelili plovins-te mbá, geté até Silia plovins-té-a, ate ndægo, sège-panqavøém. Yaq ezoqa ate gi-goam, enqoni qazøgoam, te-te ndégo tinø-upøgimám. Enqoni bugug vinivinimbá. Nøme nqosøgeap kandakanda zøgoám neka nøme nqova soqøsoqa vøzømbū-goam. Nøme ndigu gèzø-qanøvøemám, neka nøme kha vøzø-wauwauwam. Yaq Yesu gèkhakheinvemám. ²⁵Ezoqa kandambá gimbo-pavam. Nøme, Gelili plovins-ák, neka nøme vemlav-ten-manqei-ák neka nøme Zelusalem taon-ák, neka nøme Zudia plovins-ák. Neka nøme Zoden kea yaq-keoqá gindu-okhoám.

Yesu ezoqa manqei poyat-te ge-zømesimat

5

5:1–7:29

¹ Yesu ezoqa kopoav-qape gezømet, te-te gindupindam, yaq manqei poyat-té genøqavíg, vømøqom, neka tegi paev ezoqam vømbo-qonav.

Gekha ezoqám ndigu, khanakhanakh ndøzøgo
(Luk 6:20-23)

² Yaq Yesu nømendim manqat ndøngáz, gezø-ein,
³ “Ezoqa ndigu, Mbumbukiam-qa megemege-te, ande khakha-mba ndigu, khanakhanakh mbá giabitigú.*

Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa Megeat Matev, tiqa ndigu.

⁴ Ezoqa mutøkhop ndiwaniap, ndigu khanakhanakh mbá giabitigú.

Zapa ndøgo, Mbumbukiam tiqa mokho-te ndøkhakheinám.†

⁵ Ezoqa ekeza iz eqawatav ndigu, ndigu khanakhanakh mbá giabitigú.

Zapa ndøgo, manqei-qape tiqa ndigu tógoát.

⁶ Ezoqa matev eqeieqei-te, ande ifin me ndøzømbe-viti neka ande ibøkha naq me ndøzømbe-papat, ndigu khanakhanakh mbá giabitigú.

Zapa ndøgo, Mbumbukiam ndøzø-etoám, ate vøzø-ewěz.

⁷ Ezoqa tanakh matev ndøzøgo, ndigu khanakhanakh mbá giabitigú.

Zapa ndøgo, Mbumbukiam tanakh matev ndømbogoát ti-te.

⁸ Ezoqa tiqa mbøni mokho-te, eqeieqei ndigu, ndigu khanakhanakh mbá giabitigú.

Zapa ndøgo, ndigu Mbumbukiam ndø-ometám.

⁹ Ezoqa sambi matev ndikhakheinam, ndigu khanakhanakh mbá giabitigú.

Zapa ndøgo, Mbumbukiam ndigu ekeza nakhei mé:zæb.

¹⁰ Ezoqa ndigu matev eqeieqei zapaya, ngiæzoat matev-te ndiyage, ndigu khanakhanakh mbá giabitigú.

Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa Megeat Matev, tiqa ndigu.

¹¹ Unimanqatín. Zo khanakhanakh mbá qanegó, zo ezoqa no zapaya tingenzotat neka yage tizøngi:tat neka khavozam manqat vinivinimba timanqatat, zoqa yaq-te.

¹² Até Mbumbukiam-gí manqa vevezam ezoqám-a, ibugukhokhof giyageapam, av tini-ngiæzotám. Yaq nakémbá, zo gékhóm neka khanakhanakh mba bezø-asøtvé. Zapa ndøgo, yan-te nqo:go, zo yaq-fia kandambaqape ndøzømbó-keoge.”

Ngalam neka waev, taqa yaya etæ manqat
(Mak 9:50; Luk 14:34-35)

¹³ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Zo manqei-qape ezoqam-qa mokho-te, andé ngalám. Geté ngalam mokhov tømømbo-navøem, yaq nqawa av kiní-ngalam-mokho-mba-éz? Nakhoa mbain. Soqóqousám. Yaq ezoqa segé-tokhonøvemát.

¹⁴ Neka zo nqanek manqei-qape-te, andé wáev. Gëmbo-mataváp. Taon manqei poyat-te to:goat, kopømba mbain tøkhnawat. ¹⁵ Neka ezoqa lampa gimagemín, yaq ndigu ambá av nqægo, ndis mo:khafuzimín. Geté lampa asøzam nonqo-té ginø-wuøemín. Yaq ezoqa ewaqape, khoev mokho-te tu:goat, waev sugumú-ndapét. ¹⁶ Yaq zo até kopó. Zoqa matev andé waev me betekháev, ezoqam-qa megemege-te. Yaq ndigu zoqa matev eqeieqei tiqei:vat, ndigu Mbumbukiam-qá iz ndø-eqatát, ndego zoge Zøve, yan-te ngo:yage.”

Mozes-qa guguna manqat-qa yaq-te

¹⁷ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Zo ndømatáváp av nqægo, no Mozes-qa guguna manqat neka Mbumbukiam-gí manqa vevezam ezoqam-qa manqat nqagim-qa nøgeavün. Av taoká. No ambá av nqægo, tiqa manqat nqagim-qa nøgeavün. Geté no nqanéek qategeavün: Tiqa manqat tåbete-unimanqatín. ¹⁸ No unimanqatín nqazø-manqate. Yan neka manqei-qape bugukhokhof mó-navøém. Geté Mbumbukiam-qa guguna manqat mokho-te, peawap-qase o iz-zapa-qase naqanøká gemø-navøemák. Ndøgo até gégoát, atema matev ate ndægo vømú-fakhanám, av bugukhokhof ge:-ein. ¹⁹ Yaq nakémbá. Gekha ezoqám ndego, Mbumbukiam-qa guguna manqat-qase tenqawa, até ndøgó-a, manqat khapelavøqase mba tøgoat, neka ezoqa nøme matev av nqægo vøe-zømesimát, ndego Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te, iz mbain ezoqam mé:vewát. Geté gekha

5:3 5:3 Isa 57:15 * 5:3 5:3 Ndigu tini-manqaté, ndi:zøtezat av nqægo, ekeza mokho-mba, kopømba mbain eqeieqei tiyagat, geté Mbumbukiam-qá tøke bezøgó. 5:4 5:4 Isa 61:2-3; Veve 7:17 † 5:4 5:4 Ndigu tini-manqaté, ndigu ekeza manqa-zapa zapaya ndi-eivumit neka Mbumbukiam-te tiqambuz. Yaq Mbumbukiam gezøtøké. 5:5 5:5 Psa 37:11 5:6 5:6 Isa 55:1-2 5:10 5:10 1 Pita 3:14 5:11 5:11 1 Pita 4:14 5:12 5:12 2 Chr 36:16; Kel 7:52 5:14 5:14 Zion 8:12; 9:5 5:15 5:15 Mak 4:21; Luk 8:16; 11:33 5:16 5:16 Ef 5:8-9; 1 Pita 2:12 5:17 5:17 Lom 3:31 5:18 5:18 Luk 16:17; 21:33 5:19 5:19 Zems 2:10

ezoqām ndego, Mbumbukiam-qa guguna manqat tembopavat, neka ezoqa nōme matev av nqægo vōe-zōmesimāt, ndego Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te, iz kandambaqape mbōgoát. ²⁰ No nqazō-manqate: Zoqa matev eqeieqei, ndigu Felisi neka Mozes-qa guguna manqat nōmendim ezoqam-qa matev eqeieqei lōvupōteav tōgoat, yaq zo Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te zomō-zák.”

Qaqa-qa yaq-te

(Luk 12:57-59)

²¹ Yaq Yesu manqat nōme ge:zōmas, gezō-ein, “Zo mōzōte-zōté, Mozes-qa guguna manqat, nigi atanakha-zapazapa-za qazōfakhan, āv qane-ein nqægo, ‘Ezoqa pakhapakha zōkhanēm. Gekha ezoqām ndego, ezoqa pakhapakha tekhana, ndego manqa ovōyam-té geabenō-itán.’ ²² Geté no nqazō-manqate: Ti-mbá tiuká ndigu, manqa ovōyam-té timōwanim, ndigu pakhapakha sa ndikhanæ. Geté até ndegó-a, gekha ezoqām ndego, ezoqa nōme-te qaqa ndōmbogo, manqa ovōyam-té gemó-itán. Neka gekha ezoqām ndego, ezoqa nōme-te naqei telouzat, ndego manqa ovōyam kandambaqape-té gemó-itán. Neka gekha ezoqām ndego, ezoqa nōme bianav nde-veve, ndego ya beto-feiivát. Soqain ndōgo, Mbumbukiam gōinam-te temō-ogiu. ²³ Yaq nakémbá. Qo Mbumbukiam-te, etoam matev gone nonqo lou-qase-te, etoam matev-qa toqogoat, yaq qo qombō-matōvēm, av nqægo, ezoqa nōme qaqa ndōmbógō qo-te, ²⁴ yaq qo gigiap sègekhaē-iváv ndōgo. Yaq soqotōkhæ-qaváv, ndego ezoqam namba manqat vozomō-khakheinōmēm. Yaq tozotumukhakheinōmem, Mbumbukiam-qa khoev-te, até khæ qóveséz, etoam matev voqomógō.

²⁵ Gēmbo-mataváp. Qo ezoqa nōme-te moni ndiqambo-lōfoke, yaq ndego qo manqa ovōyam-te ndapaqat-qa tegoat, qo manqat vōkho-khakheinám, te namba, ate av-té nakhoate tōzōte-ape. Soqain ndōgo, ngenek ezoqam qo manqa ovōyam megeat-qa zenda-te teve, yaq ndego qo polis ezoqam-qa zenda-te vōvē, ndimbula-te sasa ndō-utōqēm. ²⁶ No unimanqatin nqataqa-manqate. Qo ndōgo naqanóká qotōndōkhæ-fakhaqák, atema fia ate ndægo voqotumúgū.”

Mambe okho matev-qa yaq-te

²⁷ Yaq Yesu manqat nōme ge:zōmas, gezō-ein, “Zo mōzōte-zōté, Mozes-qa guguna manqat, āv qane-ein nqægo, ‘Qo nōkenøkem matev ndōngi:wát.’ ²⁸ Geté no nqazō-manqate: Ta-mbá taoká ndōgo. Geté gekha ezoqām ndego, sævam sa tewawam, neka poev vōmbówāv, ndego nqova-te, mambe mōndōmbogō, nōkenøkem matev vōngiu.

²⁹ Yaq nakémbá, qoqa nakeamo bōi, manqa-zapa-te tō-ituq, gèkhofá. Yaq qó-ogí. Kha kopo sa tōqa-navōem, ndōgo kopōmbá. Geté soqain ndōgo, Mbumbukiam qoqa kha ate ndægo gōinam-te sa tumu-ogi.

³⁰ Yaq qoqa nakeamo zenda, manqa-zapa-te tō-ituq, gèkepáz. Yaq qó-ogí. Kha kopo sa tōqa-navōem, ndōgo kopōmbá. Geté soqain ndōgo, qoqa kha ate ndægo gōinam-te sa tōmuwáv.”

Sakhei zōvis-qa yaq-te

(Met 19:9; Mak 10:11-12; Luk 16:18)

³¹ Yaq Yesu manqat nōme ge:zōmas, gezō-ein, “Mozes-qa guguna manqat mokho-te, manqat nōme āv qane-ein nqægo, ‘Gekha ezoqām ndego, zas ivōve-qa tegoat, ndego sakhei zōvis pepa bepeawám, bembō-etoam.’ ³² Geté no nqazō-manqate: Gekha ezoqām ndego, sævam te-ivav, geté ndugu mambe okhoeāv, ndego nōkenøkem ngi:wat matev neka mambe matev-té gunóvé, ndugu. Neka gekha ezoqām ndego, sævam av nguigu tu-okí, ndego mambe mé:wáv, tu namba, neka nōkenøkem matev vōngiu.”

Unimanqatin manqat manqate-qa yaq-te

³³ Yaq Yesu manqat nōme ge:zōmas, gezō-ein, “Até nqané-k-a, zo mōzōte-zōté. Mozes-qa guguna manqat, nigi atanakha-zapazapa-za qazōfakhan, āv qane-ein nqægo, ‘Manqa mbusa ndōgo, Mbumbukiam-qa bōi-te qoqove, betaqambépá. Geté vōmatanám, av Evezōza qoqombōe-ein.’ ³⁴ Geté no nqazō-manqate: Ta-mbá taoká ndōgo. Geté zoqa manqat, unimanqatin mba begó. Zo Mbumbukiam-te zenda ndō-eqágim neka yan-qa iz ndōvëwám, zoqa manqat bazafógakh etoam nonqo. Zapa ndōgo, yan Mbumbukiam-qá qonam nonqó. Ndego ndōgo teno-qomát, manqei-qape ndo:kawaevat. ³⁵ Neka zo manqei-qape-qa iz ndōvëwám, zoqa manqat bazafógakh etoam nonqo. Zapa ndōgo, manqei-qape, Mbumbukiam-qá zenda tokhotapak awam nonqó. Neka zo Zelusalem taon-qa iz ndōvëwám, zoqa manqat bazafógakh etoam nonqo. Zapa ndōgo, Zelusalem, Mbumbukiam-qá taón, ndego Kawa Ezoqam Kandambaqape. ³⁶ Neka ndōmanqaté, av

nqægo, noqa kawa ya besoqá, noqa manqat unimanqatinteav tɔgoat. Zapa ndógo, até nqaneq matev-qasé-a, qo kopɔmba mbain toqogo, qoqa kawa-te izum kopo toqo-enend, tiqapaqez o vɔqákisēz. ³⁷ ‘Ya’ tozo-manqatat, yaq ‘ya’ begó. ‘Mbain’ tozo-manqatat, yaq ‘mbain’ begó. Matev nɔme tozogoat, zɔkeza manqat bazafɔgakh etoam nonqo, ndɔgo nqova soqqaqape-té qando-okhó.”

Yaq-fia tawat-qa yaq-te
(Luk 6:29-30)

³⁸ Yaq Yesu manqat nɔme ge:zomas, gezɔ-ein, “Zo mɔzɔte-zɔtéz, Mozes-qa guguna manqat, áv qaneq-ein nqægo, ‘Gekha ezoqám ndego, ezoqa nɔme-qa bɔi tepusua, até ndegó-a, yaq teqa bɔi bɛmbo-pusuaném. Neka gekha ezoqám ndego, ezoqam-gi khayam tekhaozo, até ndegó-a, yaq khayam bɛmbo-khaozonám.’ ³⁹ Geté no nqazɔ-manqate: Ezoqa manqa-zapa tego qo-te, qo yaq-fia ndótá. Gekha ezoqám ndego, nakeamo tɔmɔi teqatɔkub, yaq até yogea tɔmɔi-a betaqá-tɔkub. ⁴⁰ Neka ezoqa nɔme, qo manqa ovoyam-te teve, neka qoqa ndabua-qase ndape-qa vɔgoát, yaq qo ndego até qoqá ndabua sekeqapé-a, soqombó-etoám. ⁴¹ Neka ezoqa tetɔpɔtaq, teqa gigiap ande av 1 kilomita ndægo toqombo-eqa, yaq qo 2 kilomita qombó-eqá. ⁴² Ezoqa gigiap-qa teqaviam, o av teqambe-ein nqægo, ‘Gigiap sætɔkhændáp. Nango ndɔtaqa-etoám.’ Yaq qo sɛgembo-etoám.”

Ni kuku binigú, nigí qaqa ezoqam-te
(Luk 6:27-28, 32-36)

⁴³ Yaq Yesu manqat nɔme ge:zomas, gezɔ-ein, “Zo mɔzɔte-zɔtéz, ezoqa áv gini-manqaté nqægo, ‘Qogi ezoqam-te, kuku betaqagó. Neka qogi qaqa ezoqam, qozɔ-sanqawupát.’ ⁴⁴ Geté no nqazɔ-manqate: Zo kuku bezɔgó, zogi qaqa ezoqam-te. Neka gezɔ-guligulím, ndigu zo yage fɔgakh-qape ndizɔ-etoam. ⁴⁵ Av tɔzɔtegoat ndægo, yaq zo unimanqatin Mbumbukiam-gi nakheis. Zapa ndógo, até zogé Zɔvé-a, ndego yan-te ngo-yage, teqa matev kopó. Ndego khɔuwa waev, ezoqa eqeieqei neka soqɔsoqa, sùguzumbu-etoám, neka ndego qæ ndɛzɔ-étɔám, ndigu matev eqeieqei ndigu neka ndigu matev soqɔsoqa ndigu. ⁴⁶ Zo kuku ti-te mba tɔzɔgoat, ndigu zo-te kuku ndɔzɔgo, yaq zo Mbumbukiam-te gekha yaq-fia zomɔqeivím? Yaq-fia zomɔ-qeivímák. Gɛmbo-mataváp. Até teks moni upɔgim ezoqám-a, ndigu Mbumbukiam-qa manqat paeveav ndigu, ndigu kuku ndɔzɔgó, gekha ezoqa nɔme-te, ti-te kuku ndɔzɔgo. ⁴⁷ Neka gɛ, zogi zɔfuap mba ndozɔzɔ-khanakhanakhat, yaq zo matev vini tozógo? Av taoká. Até bavokho-ák-a, ndigu Mbumbukiam zɔtezateav ndigu, ndigu matev kopo ndɔgó. ⁴⁸ Geté zoge Zɔve, ndego yan-te ngo-yage, ndafɔyamba-qapé. Yaq até zó-a, ndafɔyamba-qape áv tɔne:gó.”

6

Ezoqam tɔkeam-qa yaq-te

¹ Yaq Yesu manqat nɔme ge:zomas, gezɔ-ein, “Aiyá qagó. Matev eqeieqei tozo-matɔnumat, kopɔmba mbain, ezoqa ewaqape-qa bɔi-te tozogoat, yaq ndigu zoqa matev tiníqevát. Av tɔzɔtegoat ndægo, yaq zo yaq-fia zomɔ-ndapemák, zoge Zɔve-te, ndego yan-te ngo-yage. ² Zo gigiap-av ezoqam tozozɔ-tɔkeat, yaq zo ezoqa ewaqape-te me:khambùváp, taqa yaq-te, av khavozam ezoqam guliguli khoev-te o nakhoa-te gi-goatun, yaq ezoqa tiqa iz vɔzɔmbé-eqatát. No unimanqatin nqazɔ-manqate: Ndigu yaq-fia mɔndɔmu-ndapém. Nɔme gemɔ-ndapemák. ³ Geté gigiap-av ezoqam toqombo-tɔkeat, yaq qoqa yogea zenda bete-otévát, matev ndɔgo, qoqa nakeamo zenda ndoqote-matanam. ⁴ Gigiap khonoam-té qanɔ-etoám. Yaq qoge Qave, ndego ezoqam-qa matev ndeqeivi, khonoam-te ndimatanam, ndego yaq-fia ndɔqa-etoám.”

Mbumbukiam-te toqo-guligulimat, taqa yaq-te
(Luk 11:2-4)

⁵ Yaq Yesu manqat nɔme ge:zomas, gezɔ-ein, “Tozo-guligulimat, zo matev ndɔgó, av khavozam ezoqam ndi:matanam. Ndigu tɔzɔmbe-khaneát ndógo: Guliguli khoev-té neka nakhoa-té ginɔ-wanimát, neka ezoqa ewaqape-qa bɔi-te sasa ndɔguligulimat, yaq ezoqa tiqa matev vɔe-qeivát. No unimanqatin nqazɔ-manqate: Ndigu yaq-fia mɔndɔmu-ndapém. Nɔme gemɔ-ndapemák. ⁶ Geté qo Mbumbukiam-te toqo-guligulimat, qo khoev mokho-té qanɔ-oqát, mboqog voqotó-tokazát, Tat-te sasa qɔguligulimat, ndego ezoqam ometupav. Yaq qoge Qave, ndego ezoqam-qa matev ndeqeivi, khonoam-te ndimatanam, ndego yaq-fia ndɔqa-etoám.

⁷ Zo tozo-guligulimat, yaq khokho manqat khapé bezømbe-khouwèvát, av bavokho ezoqam ndi:matanam, ndigu Mbumbukiam zøtezateav ndigu. Ndigu ndimatavap, manqat seke-mba ndimanqate, yaq tigi mbumbuk tiabezømbe-ewág. ⁸ Geté zo tiqa ndigu me:qeíví. Zapa ndógo, zoge Zøve é-møndæ-otevín, av zo-te mbain ndægo. Zo okhokho-té qazonømbo-viømemín, taqa yaq-te.

⁹ Yaq nakémbá, zo áv qane-guligulím, av nqægo:
‘Nigi Tat, qo yan-te nqoqoto:go.

Qoqa iz, yà beto-eqawát.

¹⁰ Qoqa Megeat Matev bètøndowáv ni-te.

Qoqá poev matev mba bambupáev, nqanek manqei-qape-te, ate av-té, yan-te ndimbøe-pæv.

¹¹ Qo nqægo khaiya lou vøni-etoám, av ni lou mbain nqati:gu.

¹² Niqa manqa-zapazapa, sà betaqambo-naváp, ate av-té, ni ezoqa nømme-qa manqa-zapazapa sa qanímbo-navupatun, ni-te gimatønnumatun.

¹³ Qo ni khamasim-te ndø-åmbám. Geté gñitøkeé, ezoqa soqaqape andé vøe-ngiænø.’ ^{*}

¹⁴ Yesu nqanek guliguli manqat gumu-zømesim, yaq nømme áv gezømbe-eín nqægo, “Unimanqatín. Zo ezoqa nømme-qa manqa-zapazapa sa tøzømbo-navupat, yaq zoge Zøve, ndego yan-te ngo:yage, até zó-a, zoqa manqa-zapazapa segembøé-navøemát. ¹⁵ Geté zo ezoqa nømme-qa manqa-zapazapa sa navøepøteav tøgoat, yaq zoge Zøve, matev até kopó, zoqa manqa-zapazapa, sa gembøé-navøemák.”

Lou logemav matev-qa yaq-te

¹⁶ Yaq Yesu manqat nømme ge:zømas, gezø-ein, “Zo lou logemav matev tozo-gonemat, yaq zo khavozam ezoqam-qa me:qeíví. Ndigu tiqa bugug, khanakhanakh mbain sege-kewagatún, ezoqa nømme vøezøtezin, ndigu lou logemav matev ndøgót. No unimanqatín nqazø-manqate. Ndigu yaq-fia møndømu-ndapém. Nømme gemø-ndapemák. ¹⁷ Geté qo lou logemav matev toqoqoat, bugug qøsunguzát neka eqeieqei voqó-kewagát, av qo oskia ndoqote-keoge. ¹⁸ Yaq ezoqa gézøtezák, av nqægo, qo lou logemav matev qøgót. Qave mba mé-otév, ndego ezoqam ometupav. Yaq qoge Qave, ndego ezoqam-qa matev ndeqeivi, khonoam-te ndimatanam, ndego yaq-fia ndøqa-etoám.”

Gigiap møvøyam-qa yaq-te

(Luk 12:33-34)

¹⁹ Yaq Yesu manqat nømme ge:zømas, gezø-ein, “Zo gigiap qaniqanim khapé bezømbe-møvøyám, nqanek manqei-qape-te, khotet mba ngiloge, neka nagí mba nqavøtøyam, neka aqonam ezoqam ngí-åqønám. ²⁰ Geté zo gigiap qaniqanim, yan manqei-té qanø-møvøemét. Yan manqei-te ndo:go, khotet gemø-logemák neka nagí gemø-vøtøeamák neka aqonam ezoqam gemø-aqonamák. ²¹ Matev áv tøzøté-goném. Zapa ndógo, ma qoqa gigiap qaniqanim ndægo, até qoqa mataváp-a, sa ndógo tøgoát.”

Bøi, kha-qá waév

(Luk 11:34-36)

²² Yaq Yesu manqat nømme ge:zømas, gezø-ein, “Qoqa kha, waev bøi mbo-etoám. Bøi eqeieqei tøgoat, yaq kha ate ndægo, waev-té qágoát. ²³ Geté qoqa bøi soqain tøgoat, yaq qoqa kha ate ndægo bøivun-té qanú:goát. Yaq ta waev ndøgo, qoqa mokho-te ndøugu, ande bøivun me tægoat, yaq bøivun ndøgo, kandambá tantáv.”

Mbumbukiam neka Moni-qa yaq-te

(Luk 16:13)

²⁴ Yaq Yesu manqat nømme ge:zømas, gezø-ein, “Ezoqa kopømba mbain, kawa ezoqa menas timbogoat, tezø-sasaetat. Kawa ezoqa menas timbogoat, yaq nømme ndego, gembø-pøovát. Geté nømme ndego, gembøé-qasi:vát. Nømme ndego, teqa manqat o-mba mbøéndapát. Geté nømme ndego, teqa manqat gembø-sanqawát. Yaq até zó-a. Zo kopømba mbain, Mbumbukiam-qa mokho-te neka moni-qa mokho-te sa tozotumu-goat.”

Fofogeap-qa yaq-te

(Luk 12:22-31)

²⁵ Yaq Yesu manqat nømme ge:zømas, gezø-ein, “Yaq nakémbá, no nqazø-manqate: Zo yage-qa yaq-te ndøfofögéáp, av nqægo, gekha lou o gekha ibøkha zólogát. Neka kha-qa yaq-te

6:7 6:7 1 King 18:26-29   **6:8** 6:8 Met 6:32   **6:10** 6:10 Met 26:39; Luk 22:42   **6:12** 6:12 Met 6:14-15; 18:21-35

6:13 6:13 Luk 22:40; Zems 1:13; Zion 17:15; 2 Tes 3:3; 2 Tim 4:18   * **6:13** 6:13 Baebol kopokopo nømme-te, Glik manqat-te

gipeaomem, manqat nømme ndøgó. Ta manqat nqánek: Zapa ndógo, megeat matev neka bazaføgakh neka vizap matev,

qoqá. Miavmiáv.   **6:14** 6:14 Mak 11:25-26   **6:16** 6:16 Isa 58:5-9   **6:19** 6:19 Zems 5:1-3   **6:20** 6:20 Met 19:21;

Luk 18:22   **6:25** 6:25 Filip 4:6; 1 Tim 6:6-8; 1 Pita 5:7

ndøfofðgeáþ, av nqægo, gekha ndabua zó-uzumát. Yage-qa mokho, taoká ndøgo, lou mba toqologat. Neka kha-qa mokho, taoká ndøgo, ndabua mba toqo-uzumat.

²⁶ Pipisi zótézømet. Ndigu avøe gigiap ogekhamáv, neka gendó-peanemák, lou khoev-te vónqeitøvēm. Geté zogé Zøve ndøzøkéfé, ndego yan-te ngo:yage. Gèmbø-mataváp. Zo teqa bøi-te, pipisi ùni zøte-løvubám. ²⁷ Ge zò ndozo-matavap, ezoqa kopo zo mokho-te tefofogepat, ndego yage elavøqase ndømbó-seketet? Mbaín!

²⁸ Neka gekha zapá, ndabua-qa ndozo-fofogeap? Flawas zótézømet, gagayag-te ndi-umizan. Ndigu sasae gonemáv neka ndabua potofumáv. ²⁹ Geté no nqazø-manqate: Até Solomón-a, ndego kawa ezoqam kandambaqape, gigiap mbomømboma kopoav-qape qambogoam, teqa ndabua bugug keoge mbaín, av flawas ndigu, tiqa bugug ndækeoge. ³⁰ Nginik flawas, ndakin gagayag-te ndi-umianet, nakhamas-te ambá giní-pakhaéz. Yaq gøinam-té ginø-nqagivemém. Geté Mbumbukiam ndabua bugug keoge eqeieqei zø-etoám. Yaq ge zò ndozo-matavap, Mbumbukiam zo ndabua gezø-uzamák? Av taoká. Zoqa unimanqatin khapémbá, Mbumbukiam-te.

³¹ Yaq nakémbá, zo ndøfofðgeáþ, av nqægo, ‘Gekha lou zilogát?’ neka ‘Gekha ibøkha zízumát?’ o ‘Gekha ndabua zízumát?’ ³² Gigiap av nqægo upøgim-qa yaq-te, miavmiav bavokho-ak mba ndømataváp, ndigu Mbumbukiam zøtæateav ndigu. Geté zoge Zøve, ndego yan-te ngo:yage, ndego møndæ-otév, zo gigiap av nqægo bèzøgó. ³³ Zo bugukhokhof Mbumbukiam-qa Megeat Matev neka teqa matev eqeieqei zombó-vawemát. Yaq ndego zo nqanek gigiap nøme ate ndægo ndøzø-etoám.

³⁴ Yaq nakémbá, zo ndøfofðgeáþ, qasun-qa yaq-te, andé gekha matev me ndøfakhān. Qasun-qa viniv qasun mba qó-egatét. Ság, nqægo khaiya, nqægo khaiya-qa viniv mba toqo-egatet.”

7

Ezoqam-qa matev gevewat-qa yaq-te (Luk 6:37-38, 41-42)

¹ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Zo ezoqa nøme ndøvøozðát. Soqáin ndøgo, Mbumbukiam zo tevøozo. ² Av zo ezoqa nøme-qa matev ndøzøte-gevewat, Mbumbukiam zoqa matev áv tené-geveá. Neka av zo gigiap o matev ndøzøte-geveam, Mbumbukiam zo áv tezømbé-geveám.

³ Gekha zapá, qafu-qa bøi-te kupuk-qase ndoqoqeivi, geté tae-qape ndøgo, qakeza bøi-te nandaqa-genøe, qo qeivupáv? ⁴ Gekha zapá, qafu av ndoqombøe-manqate, ‘No kupuk-qase, bøi-te nandaqa-genøe, nøtaqáliv,’ geté qakeza bøi-te, tae-qape nandaqa-genøe? ⁵ Qo khavozam ezoqám. Bugukhokhof nándav, toqóliv, tae-qape, qakeza bøi-te nandaqa-genøe, eqeieqei voqókewág. Yaq váev, qafu-qa bøi-te, kupuk-qase ndøugu, toqoliv.”

Ezoqa ndigu Mbumbukiam-qa Manqat sa ndi:vøngi:wat

⁶ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Mbumbukiam-qa gigiap mbomømboma gaqo zø-etoám. Ndigu segendó-qambúz, zo vøfoqobām. Neka gigiap fia kandakanda bøsik-te ndønqágím. Ndigu segé-tokhonumát.”

Mbumbukiam-te viam-qa yaq-te (Luk 11:9-13)

⁷ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Gèviám. Yaq Mbumbukiam ndøzø-etoám. Gèváo. Yaq zo ndòzo-qeivím. Gèkhaneám. Yaq Mbumbukiam zo mboqog ndøzø-mboqozó. ⁸ Unimanqatín. Gekha ezoqám ndego, ndeviam, ndego ndøndáp. Neka gekha ezoqám ndego, ndevao, ndego ndøqéiv. Neka gekha ezoqám ndego, mboqog-te ndekhaneam, ndego mboqog ndømbø-mboqóz.*

⁹ Gè, zo mokho-te, ezoqa nøme, ekeza nakhasam lou-qa temboviam, ndego nandi mbó-etoám? ¹⁰ O gé, ndego wazeam mbó-etoám, zongøyam-qa temboviam? Av taoká. ¹¹ Zo manqa-zapazapa-us ambá qazøtegó. Geté zo zøkeza nakheis, gigiap eqeieqei etoam mðzøte-zótéz. Yaq av tægoat ndægo, zoge Zøve, yan-te ngo:yage, gigiap eqeieqei nøme mba zømbó-etoám, gekha ezoqám ndigu, timbo-viømemat.”

Ezoqa nøme-te matev eqeieqei gone-qa yaq-te (Luk 6:31)

6:26 6:26 Met 10:29-31; Luk 12:6-7   **6:29** 6:29 1 King 10:4-7; 2 Chr 9:3-6   **6:32** 6:32 Met 6:8   **6:33** 6:33-34
1 King 3:11-14; Psa 37:4, 25; Lom 14:17   **7:1** 7:1 Lom 2:1; 1 Ko 4:5; Zems 4:11-12   **7:2** 7:2 Mak 4:24   **7:7** 7:7
Mak 11:24; Zion 14:13; 15:7; 16:23-24   **7:8** 7:8 1 Zion 3:22; 5:14-15   * **7:8** 7:8 Taqa manqa mokho av nqægo: Qo
Mbumbukiam-te toqoqambuq, neka ande teqa mboqog-te me toqote-khanæmat, yaq ndego segékhatoq. Kopømbaqapé
teqa bawan-te toqomø-oq.   **7:11** 7:11 Zems 1:17

¹² Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Gekha matëv ndøgo, zo ndøzøpoev, ezoqa tizø-matønumat, zo matev äv tozozømbé-matønumat. Manqat ndøgo, Mozes neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam gipeaomem, taqa mokho nqánek.”

Nakhoa mends, nøme khandi-té, neka nøme soqaqape-té
(Luk 13:24)

¹³ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Mboqog khapelavøqasi-té qanø-öz. Zapa ndøgo, mboqog kandambaqapi neka nakhoa vøndæv, soqaqape-té qanømä. Ta nakhoa vøndæv-te ndøgo, ezoqa kopoäv ndi-okho. ¹⁴ Geté mboqog ndigu, khandi-te ndimboqozøat, khapímá, neka nakhoa ndøgo ndøløwe, føgákh. Neka ezoqa khapímá, ta nakhoa ndøgo ndiqeivi.”

Khavozam ezoqam-te, yà bizio-feanoát
(Luk 6:43-44)

¹⁵ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Khavozam ezoqam-te, ndigu ekeza kha Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam ndivewe, zo gø:feazoát. Ndigu andé sip nanak me nde-okhó, zo-te. Geté tiqa mokho-te ndøugu, ndigu andé gaqo khobokhobós. ¹⁶ Zo matev mba zozøqevát. Yaq søzøté-zøtezát, ndigu unimanqatin Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam tipøtigú-a. Gè, bønning fakiafakia-us-te, kopømbá, nanga mbomømboma, kopømba ande av gleips ndi-gu, toqo-løvus? O kopømbá, khouwe-khouwe-te ndøgo, fig nanga togo-vingisam? Kopømba mbaín. ¹⁷ Tae eqeieqei, nanga eqeieqei ndøviám. Geté tae soqain, nanga soqøsoqa ndøviám. ¹⁸ Tae eqeieqei, kopømba mbaín, nanga soqøsoqa tøviam. Neka tae soqain, kopømba mbaín, nanga eqeieqei tøviam. ¹⁹ Gekha tæ ndøgo, nanga eqeieqei vi:pøteav ndøgo, gèbouím. Yaq gøinam-té ginø-nqagimém. ²⁰ Yaq matev até kopó. Zo ndigu ezoqam-qa mokho tozo-qeivimat, yaq zo søzøté-zøté, ndigu unimanqatin Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqám, ó, khavozam ezoqám.”

Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te, ti-mba ndigu timø-öz, ndigu Tat-qa poev ndimbopaev
(Luk 13:25-27)

²¹ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Zo ndømatäváp, av nqægo, ezoqa ewaqape ndigu no Evezøza Evezøza-qa ndinø-akhayam, Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te sugumú-öz. Av taoká. Ti-mba ndigu timø-öz, ndigu noge Tat-qa poev ndimbopaev, ndego yan-te ngo:yage. ²² Manqa ovøyam khøuwa kandambaqape timø-khantaz, ezoqa kopoäv, äv ginømbé-manqatát nqægo, ‘Evezøza. Evézøza. Qoqa iz-te, ni Mbumbukiam-qá Manqat nivevezumám, neka nqova soqøsoqa vøi-ngeasumám, neka umingiap matev kopoäv qeimátønumat.’ ²³ Geté yaq no ndigu äv qazømbé-qavøitát nqægo, ‘No zo nøtenøtenák. Mózozáv, zo manqa-zapazapa-us ezoqam.’ ”

Khoev puanam matev menas-qa yaya etæ manqat
(Luk 6:47-49)

²⁴ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Gekha ezoqám ndego, noqa manqat te-ewag neka vømbópavát, ndego matavap loloakh ezoqám. Ndego andé khoev manqei føgakh-té genøwév. ²⁵ Yaq qæ neka khamø-qape qandowav, neka vøndø-khouwa, søgoqatá. Geté ta khoev ndøgo nqoeveäv. Zapa ndøgo, manqei føgakh-té qawevám.

²⁶ Geté gekha ezoqám ndego, noqa manqat te-ewag, yaq paeveäv, ndego matavap loloakh mbaín. Ndego andé khoev ndivind-té genøwév. ²⁷ Yaq qæ neka khamø-qape qandowav, neka vøndø-khouwa, søgoqatá. Yaq ta khoev ndøgo gekhawá, vø-evøøem.”

Ezoqa Yesu-qa manqat-qa yaq-te nqova qazøndaf

²⁸ Yesu nqanek nømendim manqat ate ndægo qamømbøe-navøem, yaq ezoqa ewaqape nqova ndafe kandambá. Mbøni zølév. ²⁹ Zapa ndøgo, ndego Mbumbukiam-qá iz-té neka bazaføgakh-té gene-zømesimám. Ambá av nqægo, av tigi guguna manqat nømendim ezoqam gi:zømesimam.

8

Yesu kha sisi-us ezoqam gekhakheinvem
(Mak 1:40-45; Luk 5:12-16)

¹ Yesu manqei pøyat-te gendovis, yaq ezoqa gèmbopavát. Ezoqa kandambá. ² Yaq nqáe! Kha sisi-us ezoqam tendowáv ndøgo, ekeza kha, Yesu-qa megemege-te, manqei vøelavao,

sasa mbo-ein, “Evézøza. Ambá qokhakheinømbemín. Poev taqagoat, qo kopømbaqapé, toqo-khakheinømbem.”

³ Yaq Yesu zenda mbøevé, vømbø-ein, “Nqanøpoév. Qo vø-eqeieqei-éq.” Yaq nqova mbaín, ndego ezoqam, kha sisi sègembø-navøém.

⁴ Yaq Yesu av gembøe-eín nqægo, “Nqæ! Qotøndé-ewæg. Ezoqa nøme zø-eín, av matev qaqambe-fakhan. Geté Mbumbukiam-gé iziz ezoqam-té qonøqáv, bemøqamekh, neka Mbumbukiam-te etoam matev vøgo, av Mozes gezømbø-ein. Yaq ezoqa tiabiti-zøté, av nqægo, qo mòqo-eqeieqei-éq.”

*Yesu Lom nakhag kawa ezoqam-ge sasae ezoqam gekhakhæv
(Luk 7:1-10)*

⁵ Yesu Kapenaum taon-te geme-on, yaq Lom nakhag kawa ezoqam ndowáv, vømbøviam, ⁶ “Evézøza, noge sasae ezoqam enqoní. Khoev-té gegó. Sègebuvit. Ndego kha khokhokemáv, neka nqosøgeap khåpe mbøe-khouwév.”

⁷ Yaq Yesu gembø-qavøiu, “Notøndónáv, ndego vøe-khakhæv.”

⁸ Geté ndego nakhag kawa ezoqam gendo-ein, “Evézøza. Av taoká. No ezoqa eqeieqei mbá, noqa khoev-te toqotøndo-oq. Geté manqat mba qó-eín, yaq noge sasae ezoqam segé-khakhæv. ⁹ Até nó-a, no ezoqam-qá mokho-té qatu:gu. Neka no mokho-te, nakhag ezoqam mu:gu. Ndigu ezoqa kopo tæmbo-ein, ‘Vøqáv’, yaq ndego segéwáv. Neka ezoqa nøme tæmbo-ein, ‘Mòqotøndoqáv’, yaq ndego segendówáv. Neka noge sasae ezoqam tæmbo-ein, ‘Mòqo-matanám, nqanek’, yaq ndego segé-matanám.”*

¹⁰ Yesu nqanek manqat ge-ewag, ndego nqova ndafe kandambá, neka ezoqam ndigu gimbopavam, gezø-ein, “No unimanqatín nqazø-manqate. No nqanek Izlael bawan mokho-te, unimanqatín matev qeiviáv, av ngenek bawan vini-ak nge-unimanqatinat. ¹¹ No nqazø-manqate: Vaev khøuwa-te, ezoqa khøuwa fakhanam neka khøuwa sinínim gindúzáv. Ezoqa kopoáv. Ndigu Eibleem neka Aezek neka Zekop namba mé:qonáv, Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te, lou loge kandambaqape vøgonëm. ¹² Geté ndigu ezoqam, Mbumbukiam ibugukhokhof gevevesam, ambá teqa Megeat Matev mokho-te ti-ozin, ndigu bavokhó ginø-nqagevém. Bøivun-té. Yaq tí-eivumát ndøgo, neka khaya vóvivisumát.”

¹³ Yaq Yesu ndego nakhag kawa ezoqam gembø-ein, “Soqóqaváq. Matev av tønéfakhán, av qo qoqote-unimanqatin.” Yaq até ta khøuwa iz-te ndøgo, tege sasae ezoqam enqoní tømboe-navøém.

*Yesu ezoqa kopoav gekhakhæv
(Mak 1:29-34; Luk 4:38-41)*

¹⁴ Yesu Pita-qá khoev-té genøwáv. Yaq ge-on, tu-omét ndøgo, Pita-gu zimpuka, ngusu tatas enqoní mbovitát. Venanqei nonqo-té gubuvám. ¹⁵ Yaq Yesu pingim mbogéá. Yaq enqoní sègembø-navøém. Yaq ndugu até gundigu, gè-itán, lou vømbøta.

¹⁶ Yaq qakhagus ndøgo, nqova soqøsoqa-us ezoqam kopoáv, Yesu-té gindu-upøgím. Yaq nqova soqøsoqa gèngeasám, ezoqam-qa mokho-te gu:goam. Manqat mba ndømanqatám, gengeasam. Neka ezoqa ate gi:goam, enqoní qazøgoam, vøkhakheinøvem. ¹⁷ Yesu av ge:matanam ndægo, yaq manqat ndøgo, Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam Aezaya ibugukhokhof ge-ein, møndø-unimanqatín. Av gene-eín nqægo, “Ndego niqa nqosøgeap møndøndáp neka enqoní vøni-evøzam.”

*Yesu toqombo-paev, taqa yaq-te
(Luk 9:57-62)*

¹⁸ Khøuwa nøme, Yesu ezoqa kopoav gezømet, gimbo-waniapam, ndego ekeza paev ezoqam av gezømbø-eín nqægo, “Kewan yaq-keoqá qazinø-qantáv.” ¹⁹ Yaq Mozes-qá guguna manqat nømendim ezoqam ndowáv, vømbø-ein, “Nøméndim ezoqam. Qo ande av khoqoté-okhoát, no até nøtaqá-pavát.”

²⁰ Yaq Yesu gembø-qavøiu, “Qanimáv. Geté gembø-mataváp. Gaqo lozokhak, sømbiam nonqo, manqei nqa ndøzøgø neka pipisi viviap ndøzøgø. Geté Ezoqam-ge Yo khoev mbaín, te:sømbimat, pusa vøe-tayát.”

²¹ Neka ezoqa nøme, Yesu gimbopavam, gendo-ein, “Evézøza. Até vøkhæ-keogé. Tat bátøkhæ-otáv.”†

8:4 8:4 Lev 14:1-32; Met 9:30; Luk 17:14 * **8:9** 8:9 Ndego nakhag kawa ezoqam nqanek manqat ge-ein, zapa ndøgo: Ndego møndø-unimanqatín, av nqægo, Yesu ta enqoní ndøgo, ivøve manqat tembo-ein, yaq ndøgo segé-iváv. **8:11** 8:11 Luk 13:29 **8:12** 8:12 Met 22:13; 25:30; Luk 13:28 **8:17** 8:17 Isa 53:4 **8:20** 8:20 2 Ko 8:9 **8:21** 8:21 1 King 19:20 † **8:21** 8:21 Ta khøuwa-te ndøgo, ngenek ezoqam-ge eve nanimatév, as ndøgoát. Geté ndego bugukhokhof tege eve namba yage-qa ndøgoám. Yaq Yesu paev-qa sa ndøgo tenegoám, eve tembøe-nanim.

²² Geté yaq Yesu gembo-qavøiu, “Av taoká. Ekeza pakhaezat-ak tiabe-osám ndigu, gipakhaez.† Geté qo, no qonøndó-páev.”

*Yesu manqat mba ge-ein, khamøe sa qavøitav
(Mak 4:35-41; Luk 8:22-25)*

²³ Yesu khagua-té genøketáo. Yaq tegi paev ezoqam gëmbo-paevém, vøguv, kewan yaq-keoqa sasa ndøqantav. ²⁴ Giqantavat, anana-mba mõndu:bøen, mbe-qape tåndøfeá. Kandamba tantáv, khagua sasa ndøngetøyam, ambá vø-qambuanemin. Geté Yesu até gebuvám. ²⁵ Yaq tegi paev ezoqam, gèti:nám, vøszam. Yaq gimbo-einim, “Evézøza. Qonítoké. Ni avónín zigeón.”

²⁶ Geté Yesu gezø-qavøiu, “Gekha zapá, zo møe ndozogo? Zoqa unimanqatin Mbumbukiam-te khapémhá.” Yaq Yesu gè-itán. Yaq até gendego, khamøe ndøgo, vøfegimam-a, vøvumøyat, manqat sasanqa-us mbo-ein. Yaq ndøgo sègeveitáv. Manqéi segeveát.

²⁷ Yesu av gematanam ndægo, yaq tegi paev ezoqam nqova ndafe kandambá, neka ekeza mokho-mba gibond, “Ngenek gekha ezoqám? E, até khamøe fegim neka khamøe vumøe, manqat o-mba mbøendapé.”

*Yesu ezoqa menas, nqova soqøsoqa gezø-ngeasam
(Mak 5:1-20; Luk 8:26-39)*

²⁸ Yesu paev ezoqam namba, kewan yaq-keoqa gimøqa, yaq Gadala manqei-te ndøgo, ezoqa nqova soqøsoqa-us ndozáv. Menás. Nandi nqa-té gindu-fakház. Ta nandi nqa-te ndøgo, løvøte ezoqam ndø-ospupám. Nginik ezoqa menas, bazaføgakh kandambá neka møe-ús. Ezoqa nøme ta nakhoa-te ndøgo okhomáv. ²⁹ Yaq Yesu gi-ometam, áv gini-akhaemám nqægo, “Mbúmbukiam-ge Yo! Qo ni gekha gone-qa qonígu? Qo ndakin ni nqosøgeap etoam-qa qotøndóqav? Ta khøuwa ndøgo khantøzateáv. Zúá!”

³⁰ Ta manqéi avonin-te ndøgo, bøsi nen mõndø-vagimám. Kopoav-qapé. ³¹ Yaq nqova soqøsoqa, Yesu gimbo-viømem, “Ni ngeandam-qa toqogoat, yaq bøsik-qá mokho-té qanø-khofotán.”

³² Yesu gezø-ein, “Mðozáv.” Yaq nqova soqøsoqa, sègefakház, ezoqa menas-qa mokho-te gu:goam, bøsik-te vømø-oz. Yaq bøsik manqei khavoe-té ginøbøin, ibøkha-te vømø-geonim.

³³ Yaq ezoqam ndigu, bøsik gizø-kewagam, møe ndøbøim. Vemiav-té ginøbøin. Yaq ezoqa emanqat zømbe-votót, matev ate ndægo, qafakhan. Até ndøgó-a, vøzømbè-votot, matev av ezoqa menas qazømbe-fakhan, ndigu nqova soqøsoqa gizømbu-goam. ³⁴ Yaq ezoqa ewaqape, vemiav-té gigoam, Yesu omete-qa ndøgoám, vøndözav. Matev giqevim, qafakhan, yaq áv gimboe-viømém nqægo, “Niqa manqei ambá qo-ivavín.”

9

*Yesu kagi ezoqam gekhakheinøvem neka manqa-zapazapa vømbø-evøzam
(Mak 2:1-12; Luk 5:17-26)*

¹ Yaq Yesu khagua-té genøketáo, vøszøkuzim, Gelili kewan yaq-keoqa sasa ndøqantav, ekeza vemiav-te vømøqa. ² Ezoqa Yesu gi-ometam, yaq kagi ezoqam ndondafém. Kumøkumate gindu-ndafém. Yesu tiqa unimanqatin geqeiv, yaq ngenek kagi ezoqam, áv gembøe-ein nqægo, “Áti. Ndøfòfðgeáp. Qoqa manqa-zapazapa mõndøqa-navøém.”

³ Yaq Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, teqa manqat giyogem, ekeza mokho-mba áv ginibondát nqægo, “Ngenek ezoqam, Mbumbukiam-qá iz ndøngi:tít. Ezoqam-qa manqa-zapazapa, Mbumbukiam yakhapús, ndezø-evøzam.”

⁴ Geté Yesu é-møndæ-otév, av ndigu gi-matavupat. Yaq gezø-ein, “Gekha zapá, zoqa mbøni-te matavap soqøsoqa nandozombo-matavupit? ⁵ Gé, gekha manqát ndøgo, føgakh mbain? Ndøgó, no ngenek ezoqam tæmbo-ein, ‘Qoqa manqa-zapazapa mõndøqa-navøém,’ o ndøgó, tæmbo-ein, ‘Mðoq-itán, neka okho vøngaz?’ ⁶ Geté no ndakin nøtézømás, Ezoqam-ge Yo, bazaføgakh nqambðgó, ezoqam-qa manqa-zapazapa tezø-evøzam, nqanek manqei-qape-te.”

Yaq Yesu até gendego, ngenek kagi ezoqam, áv gembøe-ein nqægo, “Mðoq-itán, neka kita vøkhazo, khoev-te sasa ndøqav.”

⁷ Yaq ngenek ezoqam, gè-itán, kita vøkhazo, khoev-te sasa ndøwav. ⁸ Yaq ezoqa nqanek matev giqevim, ndigu møe ndøgoném neka Mbumbukiam-qa iz vø-eqanem. Ndigu mõndø-matøvemém, ezoqa bazaføgakh Mbumbukiam zø-etoám, matev av nqægo timatønnumat.

† 8:22 8:22 Ezoqa ndigu gipakhaez, ndigu tønè-manqaté, ndigu Yesu paeveav ndigu. 8:24 8:24 Psa 4:8 8:26 8:26 Met 14:31; Psa 89:9 8:29 8:29 Mak 1:24; Luk 4:41 9:1 9:1 Met 4:13 9:4 9:4 Luk 9:47; Zion 2:25 9:6 9:6 Zion 17:2

Yesu Metiu gembø-akha
(Mak 2:13-17; Luk 5:27-32)

⁹ Yesu ta manqei ndøgo ge-ivav, nakhoa gegeveat, teks moni upøgim ezoqam ndø-omét. Teqa iz Metiú. Teks upøgim khoev-qase mokho-té gunu:qotám. Yaq Yesu áv gembø-eín nqægo, “No qonøndó-pæv.” Yaq Metiu até gendego, gè-itán, neka vømbøpæv.

¹⁰ Taqa zita-te, Yesu Metiu-qa khoev-te, lou mølóg. Ta lou loge-te ndøgo, teks moni upøgim ezoqa nøme neka ezoqa nøme, ndigu manqa-zapazapa-us ndizæza, møndøgoám. Kopoáv. Yaq ndigu Yesu neka pæv ezoqam, namba me:qonavát. ¹¹ Felisi ezoqam nqanek matev giqeivim, yaq ndigu Yesu-gi pæv ezoqam, áv gizømbe-beváp nqægo, “Gekha zapá, zoge nømendim ezoqam, teks moni upøgim neka manqa-zapazapa-us ezoqam namba, lou ngiløget?”

¹² Yaq Yesu nqanek manqat ge-ewag, gezø-ein, “Ezoqam ndigu enqoni mbain ndigu, ndigu mulømula etoam ezoqam mbain tøgoat, kopømbá. Geté enqoni-us ezoqam bezøgø, mulømula etoam ezoqam.” ¹³ Zo manqat nøme-qa mokho vømezøtéz, Mbumbukiam-qa Manqat-te ndøpeawap. Manqat nqáneq, ‘Mbumbukiam ge-ein: Noqa poev kandambaqape nqáneq, tanakh matev. Ambá ndøgo, ezoqa søvakra gigiap tindu-løvusumat no-te.’”

Yaq Yesu sasa zø-ein, “No ambá av nqægo, ezoqa eqeieqei akhayam-qa nøgeavün. Geté no manqa-zapazapa-us ezoqam akhayam-qa nøgeavün.”

Yesu lou logemav matev-qa yaq-te gimbøe-bevøpem
(Mak 2:18-22; Luk 5:33-39)

¹⁴ Khøuwa nøme, Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, tegi pæv ezoqam, Yesu-té ginduzáv, vømbø-einim, “Gekha zapá, ni neka Felisi ezoqam lou logemav matev qeigoatun, geté qogi pæv ezoqam gonemáv?”

¹⁵ Yaq Yesu yaya zø-etá, taqa yaq-te, gezø-ein, “Ge zó ndozo-matavap, ezoqa sæva te-oki, yaq zifuap lou loge-te tekhatob, ndigu zifuap kopømbá, mutøkhøp ndøwanim, ndego ti namba te-goat? Av taoká. Kopømba mbain. Ndigu khanakhanakh zø-asøtáv. Geté khøuwa ndøfakház. Yaq ndego ezoqam, sævam ge-oki, ndøndafém, ti namba nde-go. Yaq tegi zifuap lou logemav matev, ndøgo ünigoát.”

¹⁶ Ezoqa kopømba mbain, ndabua mbewat ndakinak, awenege ndabua-te to:tøke. Matev av nqægo, mokho mbain. Zapa ndøgo, ndabua toqosunguz, yaq ndabua ndakinak segé-khapelavøqasé. Yaq ndabua keqæv sa tømø-khouwév.

¹⁷ Neka ezoqa kopømba mbain, waen ndakinak, awenege søvakra ngusum-te te-ewa. Zapa ndøgo, awenege søvakra ngusum-te toqo-ewa, yaq waen tøpopon, ndigu gékeqáz. Yaq waen vøqouvøem, neka søvakra ngusum vøsoqoéz. Geté waen ndakinak ndøgo, søvakra ngusum ndakinak-té qotúqóuz. Yaq waen neká ngusum, qanimáv, segégoát.”

Yesu sævam gukhakheinøvem, ndugu kouk qambowavam, neka mbasønakam vøkhhandi:v
(Mak 5:21-43; Luk 8:40-56)

¹⁸ Yesu Zion-gi pæv ezoqam namba, ate av-té manqat gi-manqatam. Yaq Zu kawa ezoqam tendowáv ndøgo, teqa megemege-te katuk vømøkui, gembø-ein, “Nogu yu ndakin ndønanim. Geté vøndoqáv, zenda vømbøeve. Yaq kopømbá tukhandi:v.” ¹⁹ Yaq Yesu ge-itán, ekeza pæv ezoqam namba, vømbø-pævem.

²⁰ Yaq ate av-té nakhoa gi:geveat, sævam tunduwáv ndøgo. Ndugu kouk mbowavam. Nupøkhán mbá. Viav ate qægoam tuélv, kouk qambowavam. Yaq Yesu-qá zita-té gunduwáv, neka ndabua ov-qase vømbø-khanaz. ²¹ Ndugu ekeza mokho-mba áv guni-matøvém nqægo, “No ngenek ndabua mba tæmbokhanaz, yaq no sæ-eqeieqei-én.”

²² Yesu gendoqambun, ndugu vø-omet, gumbo-ein, “Ngólam. Qo ndøfofðgeáp. Qoqa uni-manqatin nandav, tøkhakeinøqavém.” Yaq ndaføyambá, ngunuk sævam, sège-eqeieqei-év.

²³ Yaq Yesu Zu kawa ezoqam-qa khoev-te gemøfakhan, vømø-on, pøinda khambøyam* ezoqam ndøzømét. Neka ezoqa kandambá giwambupam. Tiqa manqa feazu gèzømbo-eqavát.

²⁴ Yaq Yesu gezø-ein, “Zo mözofakház. Ngunuk mbasønakam nanimateáv. Gèbuvít.” Geté ndigu gèvøngi:nám. ²⁵ Yaq ezoqa ate gi:goam gumu-nataz, Yesu tène-ón, ma mbasønakam gui-veam ndøgo, zenda vømbøgea. Yaq mbasønakam, sègendo-suzám, vø-itan.

²⁶ Yaq manqat ndøgo, Yesu av matev ge:matanam ndægo, sège-panqavøemát, ta manqei-te ate qægoam.

Yesu bøi waev mbain ezoqa menas gekhakheinøvem

²⁷ Yesu ta manqei nqanek ge-ivav, yaq nakhoa ge:geveat, bøi waev mbain ezoqa menas, sègembo-pavát, gimbo-akhaem, “Déivid-ge Zeo. Ni tanakh ginigú.”

²⁸ Yaq Yesu khoev-te gemøfakhan, gemø-on, ndigu ezoqa menas até gembopavát. Yaq gezø-ein, “Zo mozó-unimanqatinim, av nqægo, no bazaføgakh nqanøgø, zoqa bøi tækhakheinam?”

Yaq gindu-qavøinam, “Evézøza. Ni mõi-unimanqatinim.”

²⁹ Yaq Yesu até gendego, bøi vøzø-khanøzam, gezø-ein, “Matev sà bezøfakhán, av zo qazøte-unimanqatinim.” ³⁰ Yaq bøi sègezø-eqeieqei-ám. Geté Yesu ndigu gègugúb, gezø-ein, “Zo ezoqa nøme me:zòmás!”

³¹ Geté ndigu ezoqa menas Yesu gi-ivøvem, teqa emanqat sège-vøndazát, ta manqei-te ndøgo, ate qægoam.

Yesu manqa-khou ezoqam gekhakheinøvem

³² Ndigu ezoqa menas gi:qavaz, yaq ezoqa nøme, manqa-khou ezoqam ndondafém, Yesu-te. Ndego manqa-khou gegoam, zapa ndógo: Ndego nqova soqa mbøigoám. ³³ Geté Yesu ndego nqova soqa é-vøngeatám-ae, ndego ezoqam, manqa manqate é-vøngaz. Yaq ezoqa ewaqape, matev ndøgo giqeivim, ndigu nqova ndafe kandambá. Gi-einim, “Ni matev av nqægo ibugukhokhof qeiviáv, nqanek Izlael manqei-te.”

³⁴ Geté Felisi ezoqam av gini-einim nqægo, “Ngenek nqova soqøsoqa ngengeasam, nqova soqøsoqa-gé kawa-qá bazaføgákh gene-ngeasumatún.”

Mbumbukiam yá bizimbo-viám, sasae ezoqam betøndē-khofotáz

³⁵ Yesu taon neka vemiav ate ndægo sùgumu-vatát, tiqa guliguli khoev-te, Manqat Mbo-mambaqape vømē-zømesim. Mbumbukiam-qa Megeat Matev-qá yaq-té gene-zømesimát. Neka ezoqa ewaqape, gekha enqoni bugug vinivinimba qazøgoat, vøkhakheinøvemát. ³⁶ Yesu ndigu ezoqa kopoav gezømetat, yaq ndego tanakh zøgoát. Zapa ndógo, ndigu fofogep-ús neka ezoqa tøke nonqo mbaín. Ndigu andé síp, keoge ezoqam mbaín ndigu.

³⁷ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam manqat nøme av gezøbe-ein nqægo, “Khae-te avnøe gigiap kandambá qakhatøkhtoam. Geté sasae ezoqam khapímá, vøndē-peanēm. ³⁸ Yaq nakémbá. Khae eve, zombó-vi-mát, Mbumbukiam. Yaq sasae ezoqam tēabetøndē-khofotáz, teqa avnøe gigiap qakhatøkhtoam ndøgo, betøndē-peanem.”

10

Yesu-gi u-anim tuelv-qa iziz
(Mak 3:13-19; Luk 6:12-16)

¹ Yesu ekeza paev ezoqam tuelv gëmøváb, neka bazaføgakh vøzø-etoam. Bazaføgakh tezømbe-etoám ndøgo, ezoqa nqova soqøsoqa zøngeasumat, neka enqoni soqøsoqa-us vinivinimba vøe-khakheinøvemát.

² Nginik Yesu-gi u-anim tuelv, tiqa iziz nqánek: Bugukhokhof, Saemón. Iz nøme gimbo-akhaem, Pitá. Neka nøme Endlú. Pita neka Endlu, ndigu evenáp. Neka nøme Zéms, neka nøme Zíon. Até ndigu ezoqa menás-a, evenáp. Zebedi-gí nakheís. ³ Nøme Filíp. Nøme Batolomeú. Nøme Tomás. Neka nøme Metiú. Metiu, ndego teks moni upøgim ezoqam ndøgoám. Neka nøme Zéms. Zems, ndego Alfius-gé yó. Neka nøme Tadiés. ⁴ Neka nøme Saemón nømé. Ngenek Saemon, Zelot ezoqam ndøgoám. Neka nøme Zudas Iskaliót, ndego vaev-te Yesu sa gembøqambun, tegi qaqa ezoqam-qa zenda-te geve.

Yesu ekeza u-anim tuelv, manqa gezø-løvua, gekhofosam
(Mak 6:7-13; Luk 9:1-6)

⁵ Yaq Yesu nginik ezoqa tuelv gèkhofosám. Manqa møndøzømbøkhae-løvúa, gezø-ein, “Zo manqei vini ezoqam-te o Samalia bawan-ak-qa vemivemiav-te ndøzáv. ⁶ Geté Izlael manqei-ak-té qazonø-okhoát, ndigu kopømba ande av síp ndi-gu ndiyoniapet. ⁷ Ti-te ndigu tozo-okhoat, manqat nqánek qazozø-manqatát, ‘Mbumbukiam-qa Megeat Matev avnøin.’ ⁸ Zo enqoni-us ezoqam vøkhakhetét, neka løvøte ezoqam vøkhandi:tet. Kha sisi-us ezoqam gèkhakheinøvemét, neka nqova soqøsoqa-us ezoqam, nqova soqøsoqa vøzø-ngeasumit. No nqanek bazaføgakh yaq-mbá sæzø-etoám. ¹¹ Zo taon-te o vemiav-te tozomø-fakhatat, matev eqeieqei ezoqam-qa vømøkho-vawemát, ndego zo khoev tezø-einat. Yaq nambá tøzøtē-sokhoát ndégo, atema ta manqei nqawa vozø-ivøvemát. ¹² Khoev-te tozomø-ozat, ezoqa manqat nqánek

qazozó-einát, ‘Sambí, zo-te.’ ¹³ Yaq ndigu zo tikhatobat, zoqa sambí manqat até begó ti-te. Geté mbain tógoat, zoqa sambí manqat nqawa zo-té qabenø-vesezát. ¹⁴ Ezoqa zo khatobeav tógoat neka zoqa manqat yogeav vógoát, yaq ta khoev o vemiav ndógo sège-ivøvemát. Yaq pakhakh ndógo, zoqa zenda tokhotapak-te tógoat, sozó-pomoememát. ¹⁵ No unimanqatín nqazø-manqate. Manqa ovøyam khøuwa kandambaqape timø-khantaz, ndigu vemiav-ak-te unimé-soqá. Yaq-fia nqosøgeap ndógo, ndigu tindapem, ndòmø-løvuám, av Sodom neka Gomola taon-ak timindapem.”

*Yesu zapaya matev fəgəfəgəgəkh təfəkəhanam
(Mak 13:9-13; Luk 21:12-17)*

¹⁶ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Nqáe! Zo andé síp. Geté zo gaqo khobokhobos-té qatø-khofosumít. Yaq nakémbá. Zo andé waza me me:gó. Matavap loloakh-ús. Neka zo andé kuvøkuvu me me:gó. Manqa-zapazapa mbaín. ¹⁷ Geté gø:feazoát. Ezoqa zo manqa ovøyam-té ginø-abumát neka Zu ezoqam-qa guliguli khoev mokho-te vøfəbəmət. ¹⁸ Neka no zapaya, zo megeatapak neka kawakawa-za-qá megemege-té ginø-abumát. Yaq zo kopømbaqapé, até ndigú-a neka bawan vini-ak, Manqat Mbomambaqape vøzøtə-zømesimát. ¹⁹ Zo manqa ovøyam-te ti-upøgimát, zo ndøfəfəgəp, av nqægo, andé gekha manqat me zomø-einimát, o ande äv khazøtə-einimát. Zapa ndógo, matev təfəkəhanumat, yaq matavap Mbumbukiam zø-etoumát, zo andé gekha manqat me zøtə-manqatát. ²⁰ Yaq manqat ndógo, zo tozo-manqatát, ndógo ambá zoqa manqat, geté zogé Zøve-gé Nqova Mbomambaqape ndømanqatát, zoqa mokho-te.

²¹ Ezoqa nøme, ekeza namba-qaniap løvøte-té ginø-abumát neka evøndipakha nøme, ekeza nakheis løvøte-te vø-abumát. Neka nakheis nøme, ekeza evøndipakha segezø-qambuzát, løvøte-te vø-abumát. ²² Ezoqa ewaqape zo gésanqabát neka qaqa vøzøgoát, no zapaya. Geté gekha ezoqām ndego, bazafəgəkh-us teyat, atema vaev-te, ndego ndòmø-khandí:v. ²³ Zo vemiav nøme-te tingiæzotát, yaq vemiäv nøme-té qazonø-khokhozát. No unimanqatín nqazø-manqate. Zo nqanek Izlael manqei-te, vemivemiäv nqagot, sasae zókhouimák, atema Ezoqam-ge Yo vøndøqavän.

²⁴ Paev ezoqam kopømba mbaín, tege nømendim ezoqam teløvuam, neka sasae ezoqam kopømba mbaín, tege megeat ezoqam teløvuam. ²⁵ Paev ezoqam tege nømendim ezoqam namba ti:viit, ság. Neka sasae ezoqam tege megeat ezoqam namba ti:viit, ság. Ndigu no Saitan-qa iz Belzebul ginø-akhaemam, no ande khoev eve me nqate-go, yaq ndigu nogi ezoqam, iziz soqøsoqa nøme mba zømbó-akhayám.”

*Møe Mbumbukiam-te mbá qazinøgoát, ambá ndógo, ezoqam-te
(Luk 12:2-7)*

²⁶ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Zo ezoqam-qa møe ndøgø. Zapa ndógo, gekha matəv ndógo, ndøgutøve, bavokhó qandó-fəkəhanám. Neka gekha manqát ndógo, ndøkhonøve, ndøndo-veveám. ²⁷ Manqat ndógo, no lova nqazø-manqate, paveat zómanqatát. Neka manqat ndógo, no gea-te nqazø-manqate, zo khoev ová qazøtøndó-manqatát, ezoqa ewaqape betəyogem. ²⁸ Zo ndigu møe zøgø, ndigu ezoqa pakhapakha sa ndikhanæ. Zapa ndógo, ndigu kha mba zøngiú. Geté zoqa khandi kopømba mbaín, tizøngiú. Geté zo møe ndégo tozombó-goát, Mbumbukiam. Zapa ndógo, ndego kopømbaqapé, khā neka khandi, gøinam-te sugumú-ngiú.

²⁹ Zo møzøte-zøtéz. Pipisi nakheis-qa fia khapekəpəmbá. Moni mokho kopo, menas soqotéwí. Pipisi, fia khasøkəhəsis ambá ginigú. Geté zoge Zøve ndezø-keøgé, ndigu. Pipisiam kopo, kopømba mbaín, manqei-te sa tubøiäv, ndego poeveav tógoat. ³⁰ Geté gəmbø-mataváp. Zo-te até zogí izúum-a, zoqa kawa-te ate nandigu, Mbumbukiam møndø-gevebám. ³¹ Yaq nakémbá. Zo møe ndøgø. Zo Mbumbukiam-qa bøi-te, pipisi kopoav-qape ùni zøte-løvubám.”

*Ni mivi bizigú, Yesu-qa yaq-te
(Luk 12:8-9)*

³² Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Gekha ezoqām ndego, ezoqam-qa bøi-te te-unimanqatintat, av nqægo, ‘No Yesu-gé ezoqām,’ teqa yaq-te, até nó-a, Tat-qa megemege-te, ndego yan-te ngo:yage, äv qatə-unimanqatín nqægo, ‘Ngenek nogé ezoqām.’” ³³ Geté gekha ezoqām ndego, ezoqam-qa bøi-te noqa yaq-te to:nawam, teqa yaq-te, até nó-a, ndætonawám, Tat-qa bøi-te, ndego yan-te ngo:yage.”

10:14 10:14 Luk 10:10-12; Kel 13:51   **10:15** 10:15 Met 11:24; Zud 7   **10:16** 10:16 Luk 10:3; Lom 16:19   **10:17** 10:17-20 Mak 13:9-11; Luk 12:11-12; 21:12-15   **10:20** 10:20 Zion 14:26   **10:21** 10:21 Mica 7:6; Met 10:35; Mak 13:12; Luk 21:16   **10:24** 10:24 Luk 6:40; Zion 13:16; 15:20   **10:25** 10:25 Met 9:34; 12:24; Mak 3:22; Luk 11:15   **10:26** 10:26 Mak 4:22; Luk 8:17   **10:28** 10:28 Zems 4:12; Lom 8:31   **10:31** 10:31 Met 6:26   **10:33** 10:33 Mak 8:38; Luk 9:26; 2 Tim 2:12

*Niqa kuku matev Yesu-te, ya bemølví, av kuku matev ezoqa nøme-te nqanimbi:gu
(Luk 12:51-53; 14:26-27)*

³⁴ Yaq Yesu manqat nøme gezømas, gezø-ein, “Zo ndømatáváp, av nqægo, no nqanek manqei-qape-te, ezoqa sambi etoam nonqo nøgeavún. Av taoká. No ambá av nqægo, sambi etoam-qa nøgeavún. Geté no nakhag kaiya nøndøpavavún. ³⁵ No ezoqa qaqaza-qa nøgeavún. Yo eve namba segé-qatøném, neka yu evo namba vø-qatøném, neka ziwap zakhapuka namba sasa ndøqatøném. ³⁶ Ezoqam-gi qaca ezoqam ndigu timbógoát, te namba khoev kopo-te ndiyage.

³⁷ Gekha ezoqám ndego, teqa kuku matev evøndipakha-te, kandambaqape ndømbogo, geté no-te andē khapēmbā, ndego kopømba mbain, noge paev ezoqam tegoat. Neka gekha ezoqám ndego, teqa kuku matev nakhei angana-te o nakhei sakheis-te, kandambaqape ndømbogo, geté no-te andē khapēmbā, ndego kopømba mbain, noge paev ezoqam tegoat. ³⁸ Neka gekha ezoqám ndego, ekeza tae mutui eqawateav tegoat neka no paeveav vøgoát, ndego kopømba mbain, noge paev ezoqam tegoat. ³⁹ Gekha ezoqám ndego, yage ekeza mokho-mba tendapet, ndego ndækhambua. Geté gekha ezoqám ndego, ekeza yage te:khambua, no zapaya, ndego ndømøqéiv.”

*Yesu-ge paev ezoqam toqombo-tøke, taqa yaq-te
(Mak 9:41)*

⁴⁰ Yaq Yesu manqat nøme gezømas, gezø-ein, “Gekha ezoqám ndego, zo tekhatob, ndego até nó-a, ndøkhatømb. Neka gekha ezoqám ndego, no tekhatomb, ndego até Mbumbukiam-a, vøkhatø, ndego no gendo-khofotan. ⁴¹ Gekha ezoqám ndego, Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam tekhato, zapa ndøgø, ndego Mbumbukiam-gē manqa vevezam ezoqám, ngenek ezoqam yaq-fia āv teméndáp, av ndego Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam ekezan temendap. Neka gekha ezoqám ndego, matev eqeieqei ezoqam tekhato, zapa ndøgø, ndego matev eqeieqei ezoqám, ngenek ezoqam yaq-fia āv teméndáp, av ndego matev eqeieqei ezoqam ekezan temendap. ⁴² No unimanqatín nqazø-manqate: Gekha ezoqám ndego, noge paev ezoqa nøme tembotøke, oskiá ndøgo, ndego iz mbain ndego, neka gigiap-qase kopømba ande av ibøkha vatap ndægo tembo-etoam, ngenek ezoqam yaq-fia eqeieqei ndømøndáp.”

11

*Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, tegi paev ezoqam, Yesu-te gekhofotaz
(Luk 7:18-35)*

¹ Yesu tegi paev ezoqam tuelv manqa løvuat qamømbøe-navøem, yaq ta vemian ndøgo gē-iváv. Yaq vemivemian nøme-té genøwáv, Gelili manqei-te ndøgo, ezoqa vømē-zømesim.

² Ta khøuwa-te ndøgo, Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, ndimbula-té ge-utavám. Yaq manqat ge-ewag, av Keliso matev ge:matønumam, ndego ekeza paev ezoqa nøme ndokhofotáz, te-te. ³ Yaq Yesu āv gimbøe-bevøpém nqægo, “Qonimbí-ein. Ezoqam qø, Mbumbukiam ge:manqatam, tendo-khofotav? O, ezoqa vini-qa nitø-kewagát?”

⁴ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Zion-te nqawa tozovesez, yaq āv qazømømbøe-einim, av zo manqat nqazøte-yoge neka matev nqazøte-qeivi. ⁵ Ezoqam ndigu bøi waev mbain qagoam, ndakin gēkeogé. Neka ezoqam ndigu kagi gigoam, ndakin gē-okhó. Neka ezoqa ndigu kha sisi-us gigoam, kha sisi møndøzø-navøém. Neka ezoqa ndigu gea kandøgeap gigoam, ndakin gēyogé. Neka ezoqa ndigu gipakhaetat, nango møndø-khandí:z. Neka gigiap-av ezoqam, Mbumbukiam-qá Manqat Mbomambaqape ndøyogé. ⁶ Neka gekha ezoqám ndigu, no-te nakeapav ndigu, ndigu khanakhanakh mbá giabitigú.”

⁷ Zion-gi paev ezoqam gi:qavaz, yaq Yesu Zion-qa yaq-te manqa manqate ndøngáz, ezoqa ewaqape-te, gezø-ein, “Gé, zo Zion-te qazo-apat, leg-av manqei-te ndøgo, zo gekha qeivi-qa zø-apat? Gé, zo ezoqa omete-qa zø-apat, ndego kopømba ande av gagayag ndægo, sa tøpovøemet, yaq vøepovēt, yaq vøepovēt, khamøe sa tøqambuvøemet? ⁸ O gé, qazo-apat, zo ezoqa ndabua eqeieqei uzap omete-qa zø-apat? Nqá! Ezoqa ndabua eqeieqei ndi-uzap, ndigu kawa ezoqam-qá khoev-te giyageáp. ⁹ Geté zonømbé-einim. Zo gekha qeivi-qa zø-apat? Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam omete-qa zø-apat? Unimanqatín. Ndego Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqám. Geté no nqazø-manqate. Ndego Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam ate ndi:gu, møndø-løvubám. ¹⁰ Zapa ndøgo, ezoqam ngenek, teqa yaq-te Mbumbukiam-qa Manqat av nqæpeawap nqægo, ‘Nqá! Noge u-anem notø-khofotáv, qoqa megemege-te. Ndego nakhoa møqá-khakheinám.’

¹¹ No unimanqatín nqazø-manqate. Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, ndego kandambaqapé. Ndego ezoqa ewaqape, nqanek manqei-qape-te gifakhatat, møndø-løvubám. Geté até ezoqa khasøkhasís-a, Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te, ndigu Zion møndø-løvuu:mém.

¹² Ta khøuwa-te ndøgo, Zion manqa manqate ge:ngaz, atema ndakin, Mbumbukiam-qa Megeat Matev, bazaføgakh-us ndøkhouwevtét. Geté ezoqa keføkefak ngi:wat-qa mbógo. ¹³ Qageavun, atema: Zion vøfakhan, Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam ate gi:goam neka Mozes-qa guguna manqat, ndøgo tini-manqatám, matev zo ndakin nqazo-qeivi. ¹⁴ Oskía ndøgo, zo tozo-unimanqatinim o unimanqatinteav tøgoat: Ndigu manqat gi-einin, av nqægo, Mbumbukiam Ilaiza ndøkhofotáv, ndigu Zion me:manqatám. ¹⁵ Gekha ezoqám ndego, gea tømboqat, yà beyogé.

¹⁶ Nginik ezoqam, ndakin ngiyage, andé gekha me nøtékhámás? No nakheis nøtékhámás, maket manqei-te ndi-otam. Ndigu yaqyaq-a, áv gini-akhayám nqægo, ¹⁷ ‘Ni zo pøinda nizø-khambøemám. Khanakhanakh-ús. Geté zo ogipøteáv. Neka ni osombo ouv nizø-qaqemám. Geté zo eivpøteáv.’ ¹⁸ Zó-a, até kopó. Gekha matèv ndøgo, zo ndozo-qeivi, zo khanakhanakh mbain. Zion gefakhan, lou logemav matev gegoam, neka waen izumav vøgoam, yaq ezoqa ewaqape áv gimboe-manqatám nqægo, ‘Ngenek nqova soqa mbøigú!’ ¹⁹ Geté ndakin Ezoqam-ge Yo gefakhan, ngenek lou møndø-logatún, neka waen vø-izumatun. Yaq ezoqam áv gimboe-manqaté nqægo, ‘Ngenek ezoqam zøté-ometám. Lou loge møqæ, neka waen izam møqæ. Neka ngenek teks moni upøgim ezoqam neka manqa-zapazapa-us ezoqam-gi zifú.’ Ezoqa av nqægo ambá gini-manqaté. Geté Mbumbukiam-qa matev, ni áv qaninømánd nqægo, teqa matavap loloakh, unimanqatín.”

*Møndø-soqóéz, ndigu Keliso gisanqawem
(Luk 10:13-15)*

²⁰ Vemivemiav nøme-te, Yesu umingiap matev kopoáv gematønumam. Geté ndigu vemiyav-ak, Mbumbukiam-te qambuzaneáv. Yaq Yesu gèzøponqóm, vøzø-ein, ²¹ “Zo Kolazin-ak neka Betsaida-yak, zo mðzo-soqóéz. Zapa ndøgo, no umingiap matev, zo mokho-te qæmatønumam, ambá Taya neka Saedon taon mokho-te tæmatanamin, ndigu ambá nupøkhan mbá, Mbumbukiam-te é-ndo-qambuzín, neka tiqa manqa-zapazapa zaya, ndabua soqøsoqa vø-uzamin neka pakhakh vøgein. ²² No nqazø-manqate: Manqa ovøyam khøuwa kandambaqape timø-khantaz, zo-te unimè-soqá. Yaq-fia nqosøgeap ndøgo, zo tozomø-ndapem, ndømø-løvuuám, av Taya neka Saedon taon-ak timindapem.

²³ Neka ge zó, Kapenaum taon-ak? Zo, yan-té ginø-eqazð, av zo ndøzøte-matavap? Av taoká. Zo gøinam-té ginø-nqagevém. No umingiap matev, zo mokho-te qæmatønumam, ambá Sodom taon-te tæmatanamin, yaq ndigu ambá Mbumbukiam-té ginø-qambuzín. Yaq ta taon ndøgo, gøinam-te ambá gélonqotamák. Geté ambá oskia ndøgonín. ²⁴ No nqazø-manqate: Manqa ovøyam khøuwa kandambaqape-te, yaq-fia ndøgo, zo tozomø-ndapem, ndømø-løvuuám, yaq-fia, av Sodom taon-ak timindapem.”

*Qåndozáv nqanek, Yesu-te, pusa vøta
(Luk 10:21-22)*

²⁵ Ta khøuwa-te ndøgo, Yesu áv gene-guligulím nqægo, “Tat, qo yan neka manqei-qape-ge Evezøza ndogogo. No ike kandambá qo-te. Zapa ndøgo, qoqa matavap qòkhonáo, ti-te ndigu, ekeza kha zøtezat neka matavap loloakh-us ezoqam ndizæza. Geté qo ti-te ndigu toqonø-vevezám, ezoqam ndigu ande av nakhei nqonqon ndi:gu. ²⁶ Unimanqatín. Tat. Qoqá poev, áv tønegoám.”

²⁷ Yaq Yesu manqat nøme ge-ein, “Gigiap neka matev ate ndægo, Tat noqá zenda-té genøvé. Ndego yakhapús, Yo ge-otev. Ezoqa nøme, ndigu Yo mè:zøtezák. Neka ezoqa Eve mè:zøtezák. Yo mba me-otév, neka ndigu vøezøtèz, Yo Eve-qa yaq-te vevezam-qa ndezøgo.”

²⁸ “No-té qåndozáv, zo ezoqa ewaqape, qazø-ewez neka viniv-qape ndozo-eqatet. No pusup nøzø-etoám. ²⁹ Kopømba ande av kao nduigu, tae monqo-te toqombøe-ve, yaq gigiap gèliv, zo noqá viniv zóndapém, neka zøtezat vozóndapém, no-te. Yaq zoqa yage-te, zo pusa zótá. Zapa ndøgo, no matev aiyav-té qatø-matanám. Neka no nøkeza iz eqawatáv. ³⁰ Viniv ndøgo, no ezoqam-te totove, tákh. Taqa viniv khapémhá.”

12

Yesu ndego kawá, Sabat khøuwa
(Mak 2:23-28; Luk 6:1-5)

¹ Khøuwa nøme, Sabat khøuwá, Yesu ekeza paev ezoqam namba, wit khae livin-mbá gunu-apát. Yaq tegi paev ezoqam, ifi zøvín. Yaq wit nanga ndøvingsómém, sasa ndølouz. ² Yaq Felisi ezoqam tiqa matev giqeivim, Yesu av gimbøe-einim nqægo, “Nqáe! Khafeáp nandav, qogi paev ezoqam Sabat khøuwa-te wit nanga nandi-vingisumit. Kopømba mbáin, Sabat khøuwa-te, sasae toqogo.”

³ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Ge zó, emanqat mozó-geveømem, av Deivid ge:matanam, tegi ezoqam namba ifi qazøvin?” ⁴ Mbumbukiam-qá khoev-té genø-ón, flawa vømøndø-upøzo, ndigu lou-qase-te go-abam, Mbumbukiam-gi, yaq tegi ezoqam namba sasa ndølouz. Matev av nqægo khafeáp ti-te. Mbumbukiam-gí iziz ezoqam mba zø-mboqoatám, nginik flawa tilouzat.*

⁵ Neka ge zó, Mozes-qa guguna manqat mozó-geveømem? Mbumbukiam-gi iziz ezoqam, Sabat khøuwa-te, sasae ndøgoatún, Mbumbukiam-qa khoev-te. Yaq av nqægo ndigu khafeap ndømøkuimatún. Geté ndigu manqa-zapazapa gonemáv. ⁶ No nqazø-manqate: Ezoqa ngégó nqanek. Ngenek Mbumbukiam-qa khoev ùnime-løvuuám.

⁷ Mbumbukiam-qa Manqat av qane-ein nqægo, ‘Noqa poev kandambaqape nqánek: Zo tanakh matev zógoát, ezoqa nøme-te. Ambá ndógo, zo søvakha giqap tozotøndo-løvusumat no-te.’ Zo nqanek manqat ambá mokho tozombo-ndapemin, yaq zo nginik manqa-zapazapa-yav ezoqam, soqøsoqa ambá zøtézæbák.

⁸ Ezoqam-ge Yo, ndego kawá. Sabat khøuwa, ndégo teno-kawaevát.”

Yesu ezoqam pingim qambowau, gekhakheinøvem
(Mak 3:1-6; Luk 6:6-11)

⁹ Yesu ta manqei ndógo ge-ivav, yaq Zu ezoqam-qá guliguli khoev-té genøwáv. ¹⁰ Ta guliguli khoev-te ndógo, ezoqam møndøgoám. Ndego pingim gèmbowau. Yaq ezoqa Yesu gimbo-bevøpem, “Gé, ezoqa kopømbá, Sabat khøuwa-te, ezoqa nøme tekhakheinøvem, ó, khafeáp?” Av gimbøe-bevøpem nqægo, zapa ndógo: Ndigu Yesu manqa ovøyam-te vee-qa mbogoám.

¹¹ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Zonømbé-einim. Ezoqa sip timbowanat, yaq Sabat khøuwa-te, kopo ndugu manqei ozu-té gunübøiäv, yaq ndego ngunuk sip segé-iväv? Av taoká. Ndøliväv. ¹² Geté ezoqam sip ùnime-løvuuám. Yaq nakémbá, khafeap mbáin, ezoqam toqombo-tøke, Sabat khøuwa-te.”

¹³ Yaq até gendego, ndego ezoqam av gembøe-ein nqægo, “Pingim qoté-ovøyám.” Yaq ndego ezoqam, pingim sège-ovøyám, vømbø-eqeieqei, kopømba ande av pingim nøme qambøegoam. ¹⁴ Yaq Felisi ezoqam Yesu-qa matev giqeivim, ndigu sège-ivøvé. Yaq av gini-pøném nqægo: Pakhapakha zimbó-khanøém.

Yesu mokho-te, Mbumbukiam-qa Manqat møndø-unimanqatín, ndégo ibugukhokhof-ge-ein

¹⁵ Yaq Yesu ge-otev, av nqægo, Felisi ezoqam gèmbø-voqøém, yaq ndego manqei nøme-té genøwáv. Ezoqa kopoáv gimbopavat, yaq ndego enqoni-us ezoqam ate gi-goam, vøkhakheinøvem. ¹⁶ Geté Yesu av gene-gugubát nqægo: Ndigu teqa yaq-te, ezoqa nøme bete-zømesím. ¹⁷ Yesu av ge:matanam nqægo, yaq manqat ndógo, Mbumbukiam tege manqa vevezam ezoqam Aezaya mokho-te ge-ein, gè-unimanqatín. Manqat nqánek,

¹⁸ “Nqáe! Ngenek nogé sasae ezoqám. Nø nøveatáv.

No poev kandambá te-te, neka no nømbøe-khafuát.

Nøkeza Nqova nombó-etoám.

Ndego manqei-manqei ate ndægo, ezoqa matev eqeieqei-qá yaq-té mé:zømesimát.

¹⁹ Ndego qaqa manqat gémanqateák. Neka ndego manqa sas gémanqateák.

Ezoqa teqa manqat gé-ewagák, nakhoa-te.

²⁰ Pefa køfi:v, ndego ma géngqawayák.

Neka lampa ndógo, tøkhouvøemat, ma gékhoutavák.†

Ndego sasae gé-ivavák. Sasae até gégót, atema matev soqøsoqa ate ndægo vumú-nqagím, yaq matev eqeieqei vøndó-oë.

12:1 12:1 Deut 23:25   **12:2** 12:2 Exo 20:10   **12:3** 12:3-4 1 Sam 21:1-6   **12:4** 12:4 Lev 24:5-9   * **12:4** 12:4 Deivid av ge:matanam ndægo, yaq ezoqa teqa matev, soqain veweáv. Yaq nakémbá, Yesu teqa yaq-te, nqanek manqat ge-ein.   **12:5** 12:5 Num 28:9-10   **12:6** 12:6 Met 12:41-42   **12:7** 12:7 Hos 6:6; Met 9:13   **12:10** 12:10 Luk 14:3   **12:11** 12:11-12 Luk 14:5   **12:14** 12:14 Zion 5:16   **12:16** 12:16 Met 8:4; Mak 3:12   **12:18** 12:18 Met 3:17   **12:18** 12:18-21 Isa 42:1-4   † **12:20** 12:20 Ta yaya etæ-qa manqa mokho nqánek: Ezoqam ndigu bazaføgakh mbáin ndigu, Yesu ma géngiæzoák, geté gezøtokéé.

21 Manqei-qape ate nqægo, ezoqa te-te ndégo tinótábát.”

*Yesu av gimboe-einim nqægo, Saitan-qá bazaføgakh-tê genø-sasaëat
(Mak 3:20-30; Luk 11:14-23)*

22 Khøuwa nøme, manqa-khou neka bøi waev mbain ezoqam ndondafém, Yesu-te. Ndego manqa-khou neka bøi waev mbain gegoam, zapa ndógo: Ndego nqova soqa mbøigoám. Yaq Yesu gèkhakheinóvém. Yaq ndego ezoqam kopømbá, manqat vø-ein-a, bøi vømbø-eqeieqei.

23 Yesu nqanek matev gematanam, yaq ezoqa ewaqape nqova ndafe kandambá. Yaq ekeza mokho-mba gibond, “Gé, ngenek Deivid-gé Zeò penømakhaya, Mbumbukiam ge:manqatam, tendo-khofotav?”

24 Geté Felisi ezoqam nqanek manqat giyogem, ndigu áv gini-einim nqægo, “Av taoká. Ngenek nqova soqøsoqa, Belzebul-qá bazaføgákh gene-ngeasám, ndego nqova soqøsoqa-ge kawa.”

25 Yesu tiqa matavap é-møndæ-otév, yaq gezø-ein, “Zoqa manqat mokho mbaín. Zapa ndógo, gekha bawán ndigu, gíqatønem, yaq ndigu izuizu ndónøfeapát, nginik gékhoubám, até vø mú-nasinim. Neka vemiaiv o evenap tiqatønem, yaq ndigu izuizu ndónøfeapát, ta vemiaiv ndógo o ndigu evenap, kopømba mbaín, oskia tiyagat. 26 Saitan-qa bawan-qa yaq-te, matev até kopó. Ndego amba ekeza ezoqa tengeasamin, yaq teqa bawan-géqatá. Yaq segé-navóém. 27 No nqova soqøsoqa amba Belzebul-qa bazaføgakh-te tôte-ngeasamin, av zo ndözøte-manqate, yaq gé, zogí ezoqam, nqova soqøsoqa gekha ezoqam-qá bazaføgakh-tê ginø-ngeasumatun? Gé, Saitan-qá bazaføgakh-tê ginø-ngeasumatun? Av taoká. Yaq nakémbá. Tiqa matev møndø-unimanqatín, av nqægo, zoqa manqat mokho mbaín. 28 No nqova soqøsoqa, Mbumbukiam-gé Nqová qate-ngeasumatún. Ndógo zo áv qanezómás nqægo: Mbumbukiam-qa Megeat Matev, møndø-fakhán zo-te.

29 Neka nøme nqánek: Gé, ezoqa bazaføgakh-qape, kopømba ande av Saitan nde-go, teqa gigiap aqonam-qa toqogoat, yaq qo khoev-té soqombó-øq, gigiap voqombó-aqonám? Av taoká. Geté vøkhø-løvønøvém. Váev, gigiap toqombo-aqonam, teqa khoev-te.

30 Gekha ezoqám ndigu, no-te nözøzaneav ndigu, ndigu nogí qaqa ezoqám. Neka gekha ezoqám ndigu, no ezoqa møvøbam-qa yaq-te tøkemav ndigu, ndigu ezoqa gèpanqasumít. 31 Yaq nakémbá, no nqazø-manqate: Gekha manqa-zapazapá ndógo, ezoqa ndimatanam, até ndógó-a, Mbumbukiam-qa iz ndingi-wat, ta manqa-zapazapa ndógo, Mbumbukiam kopømbá, segembøé-navóém. Geté ezoqa Nqova Mbomambaqape-qa iz tengiu, Mbumbukiam ta manqa-zapa ndógo gembøé-navøemák. 32 Ezoqam ndego, Ezoqam-ge Yo-qa yaq-te, manqa soqøsoqa ndemanqate, Mbumbukiam teqa manqa-zapa ndømbøe-navóém. Geté ezoqa Nqova Mbomambaqape-qa yaq-te, manqa soqa te-ein, Mbumbukiam teqa manqa-zapa gembøé-navøemák, ndaki yage-te neka yage nøme, megemege-te ndo-go.”

Tae nanga eqeieqei o soqain toqoqev, yaq soqoté-qatéq, av nqægo, tae ndógo eqeieqei o soqain

(Luk 6:43-45)

33 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Tae eqeieqei tøgoat, yaq até nangá-ya, eqeieqei. Geté tae soqain tøgoat, yaq até nangá-ya, soqain. Tae nanga eqeieqei o soqain toqoqevat, yaq soqoté-qateqát, av nqægo, tae ndógo eqeieqei o soqain.

34 Zo waza soqøsoqa. Gé, manqat eqeieqei áv khazóté-manqatát, zo manqa-zapazapa-us ndozogo? Nakhoa mbaín. Ezoqa ndógo témanqatát, gekha mataváp ndógo, teqa mokho-te qamømbø-tøva. 35 Ezoqa eqeieqei, matev eqeieqei ndógoatún. Zapa ndógo, teqa mokho-te, matavap eqeieqei mbøigü. Geté ezoqa soqaqape, matev soqøsoqa ndógoatún. Zapa ndógo, teqa mokho-te, matavap soqøsoqa mbøigü.

36 No nqazø-manqate: Gekha manqát ndógo, ezoqa khokho sa ndimanqate, Manqa ovøyam khøuwa kandambaqape-te, Mbumbukiam-te manqa ndø-ovøemém. 37 Gekha manqát ndógo, qo ndoqo-manqate, Mbumbukiam qo eqeieqei o soqain ndógo tenéqæq.”

*Felisi ezoqam Yesu-qa umingiap matev qeivi-qa gigoam
(Mak 8:11-12; Luk 11:29-32)*

38 Yaq Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka Felisi ezoqa nøme, Yesu gimbo-einim, “Nømendim ezoqam. Umingiap matev qómatanám. Yaq ni tábati-nøtén, qo Mbumbukiam ndokhofotáq.”

39 Geté Yesu gezø-qavøiu, “Zo ezoqa ndakin nqazoyage, zo ezoqa soqøsoqá neka zo Mbumbukiam-te tøkèbeáv. Yaq ndakin, zo umingiap matev qeivi-qa mba zøgó. Geté zo matev nøme zóqevimák. Sa ndógo tozóqevim, av Ziona qambøe-fakhan, ndego

Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam. ⁴⁰ Kopømba ande av Ziona khøuwa misika neka lova misika zongøyam-qa mokho-te gu:goam, yaq até Ezoqam-gé Yó-a, manqei mokho-te äv tenégoát, khøuwa misikā neka lova misika. ⁴¹ Mbumbukiam-qa Manqa Ovøyam Khøuwa Kandambaqape-te, ndigu Niniva vemia-vak, segéwán. Yaq ndigu zo ezoqa soqøsoqa mé:zæb, zo ndakin nqazoyage. Zapa ndógo, ndigu manqa-zapazapa-te gigoam, mändo-qambúz, Ziona-qa manqat gi-yogem. Geté, nqáe! Ngenek ezoqam zo namba nge-go, ngenek Ziona ùnime-løvuám. Geté zo qambuzaneáv, teqa manqat qazoyogem. ⁴² Neka Mbumbukiam-qa Manqa Ovøyam Khøuwa Kandambaqape-te, até ndugú-a, Siba manqei kawa sævam kandambaqapu, segé-itán. Yaq ndugu zo ezoqa soqøsoqa mé:zæb, zo ndakin nqazoyage. Zapa ndógo, ndugu qámbá gunduwav, Solomon-qa matavap loloakh manqat vømømbø-ewag, ndego kawa ezoqam kandambaqape. Geté, nqáe! Ngenek ezoqam zo namba nge-go, ngenek Solomon ùnime-løvuám. Geté zo teqa nømendim manqat ndapeáv.”

*Matev soqaqape tøfakhan, ezoqa manqa-zapa-te nqawa tevesez
(Luk 11:24-26)*

⁴³ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Nqova soqa ezoqam-te tefakhan, yaq ndego mbenga qaqaniap manqei-té gé-okhoát. Manqei eqeieqei-qa ndøvavét, te-yagat. Geté qeiviav tøgoat, ⁴⁴ ekeza manqat äv gené-ein nqægo, ‘Ság. Nøkeza khoev-té qatøveséz, ma qatønde-fakhan ndógo.’ Yaq ndego nango tevesez, ta khoev-te ndógo, ezoqam mbaín, tembøe-khaz, viayáp neka gapuk mbaín. ⁴⁵ Yaq nangó genøwáv, nqova soqøsoqa seven nøme vømøndó-khatøb, ndigu uni gi:soqøsoqozam. Av teoká, av ndego ekezan nde-go. Yaq ndigu tindúzáv ndógo, namba vøméqòm. Yaq vaev-te ndógo, ndego ezoqam, teqa yage unimé-soqá. Av taoká, av bugukhokhof ge-yagam. Matev äv tømømbé-fakhán, nginik manqa-zapazapa-us ezoqam, ndakin khøuwa-te ngiyage.”

*Yesu-gu evo neka emekheis, gekha ezoqám?
(Mak 3:31-35; Luk 8:19-21)*

⁴⁶ Yesu ezoqa ewaqape namba, manqa mo:manqatám, yaq nqáe! Evo neka tegi emekheis tñøfakház. Bavokhó sogowán. Te namba manqa manqate-qa ndøgoám. ⁴⁷ Yaq ezoqa nøme äv gimbøe-einim nqægo, “Nqáe! Qavo neka qamekheis, ngøwani, bavokho. Ndigu manqa manqate-qa ndógo, qo namba.”

⁴⁸ Geté yaq Yesu äv gende-qavøiu nqægo, “Nogu evo neka nogi nqamekheis kinøgoam?” ⁴⁹ Yaq Yesu zenda ekeza paev ezoqam-té genøqantáv, ge-ein, “Nqáe! Nogu evo neka nogi nqamekheis, nginik, ngiwaniap. ⁵⁰ Zapa ndógo, gekha ezoqám ndigu, noge Tat-qa poev ndimbopaev, ndego yan-te ngo:yage, nogu evo neka nogi nqamekheis ndígu.”

13

*Ezoqa manqei vinivinimba-te, wit nanga gezøgeakhat, taqa yaya etæ manqat
(Mak 4:1-9; Luk 8:4-8)*

¹ Ta khøuwa kopo-te ndógo, Yesu khoev gé-iváv. Yaq ndøgeg-té genø-ová, vømøqom. ² Geté ezoqa khápumu-khouwéz, gindupindam te-te. Yaq Yesu khagua-té genøketáo, vøuqom. Ezoqa ndøgeg-té giwaniapám. ³ Yaq ndego yaya etæ manqat me:zømás. Kopoáv. Av genengáz nqægo,

“Nqáe! Ezoqam møndøgoám. Khae-té genøwáv, wit nanga vømø-zøgeakh. ⁴ Yaq wit nanga ge:panqabumat, nøme nakhoa-té ginø-o:atát. Yaq pipisi tindu-løvuvám ndógo, vølouz.

⁵ Geté nøme ndigu, nandi-té ginø-o:atát. Nandi-te ndógo, manqei khapekhaþémbá qatøke-pat. Yaq mbusa nakhamas-té ginø-fakhanøvém. Zapa ndógo, manqei andé mbaín. ⁶ Geté yaq, khøuwa gendosasev, mbusa ndigu gifakhatat, khøuwa tatas ndølouwáz. Yaq gékusiz. Zapa ndógo, ndigu ngum uni mbunipøteáv.

⁷ Wit nanga nøme, gapuk-té ginø-o:atát. Yaq gapuk ndógo qa-eqa, ndigu gèvøtøgeám.

⁸ Geté wit nanga nøme, manqei eqeieqei-té ginø-o:atát. Yaq kopømbá gi-eqanat, nanga vøqataz. Wit nanga nøme ndigu, 100, louzi nonqo gitøkeþupat. Nøme ndigu 60, neka nøme ndigu 30.”

⁹ Yaq Yesu gezø-ein, “Gekha ezoqám ndego, gea tømboqat, yá beyogé.”

*Yesu gekha zapá, ezoqa yaya mba gezø-etæam
(Mak 4:10-12; Luk 8:9-10)*

¹⁰ Yaq Yesu-gi paev ezoqam tindúzáv ndógo, vømøbø-bevøpem, “Qo gekha zapá, yaya mba ndoqo-etæ, ezoqa ndoqote-zømesim?”

¹¹ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Mbumbukiam zo mba zøtáke, zo nogi paev ezoqam, mokho manqat tømøte-zøtez, teqa Megeat Matev-qa yaq-te. Geté ezoqa nøme-te, ndego takeáv.

¹² Gekha ezoqām ndego, mokho gendap, Mbumbukiam otevat nōme mba mbøé-etoám. Yaq ndego otevat kandambá tømboqat. Geté gekha ezoqām ndego, mokho ndapeav ndøgo, yaq Mbumbukiam até otevat-qasé-a, ndømbogo, segéviwám. ¹³ No ndigu yaya mba tæzømbe-etæ ndøgo: Ndigu ndikeógé. Geté géqeivimák. Neka ndigu ndiyógé. Geté mokho géndapemák. ¹⁴ Yaq av nqægo, manqat ndøgo, Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam Aezaya gepeawam, gè-unimanqatín, ndøgo qa-ein, 'Zo ndòzo-ewagát.

Geté manqa mokho zombó-ndapemák.

Zo ndòzo-kewagát.

Geté zóqeivimák.

¹⁵ Nginik ezoqam,
mbøni gèzø-føgføgakhám.

Neka gea gèzø-tokeáp,

neka bøi ndíkøpøitáp.

Zapa ndøgo, ndigu poeveáv,
bøi ti:qeivat neka gea ti-ewagát,
neka mokho tindapem,
yaq no-te vøndé-qambúz,
no vøté-khakheinøvēm.'

¹⁶ Geté zo khanakanakh mbá qanegó. Zapa ndøgo, zo bøi ndøzøte-qèiví neka gea ndøzøté-yógé. ¹⁷ No unimanqatín nqazø-manqate. Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam neka matev eqeieqei ezoqa kopoáv, matev qeivi-qa ndøgoám, zo ndakin nqazo-qeivi. Geté ndigu qeiviáv. Neka ndigu manqat yoge-qa vøgoam, zo ndakin nqazoyoge. Geté ndigu yogeáv."

*Ezoqa manqei vivinimba-te, wit nanga gezøgeakhat, taqa yaya etæ-qa manqa mokho
(Mak 4:13-20; Luk 8:11-15)*

¹⁸ Yaq Yesu tegi paev ezoqam gezø-ein, "Gèndoyogé, yaya manqat ndøgo, wit nanga zøgekham-qa yaq-te qazø-eta, taqa manqa mokho.

¹⁹ Wit nanga ndigu, nakhoa-te gi-o:atat, taqa manqa mokho nqáne: Ezoqa nōme, ndigu Mbumbukiam-qa Megeat Matev-qa yaq-te, manqat giyogemin, mokho upøgimáv. Yaq nqova soqaqape, até gendewavin, manqat vøe-vibamin, tiqa mbøni mokho-te tøu-ogeakhat.

²⁰ Neka wit nanga ndigu, nandi-te gi-o:atat, taqa manqa mokho nqáne: Ezoqa nōme, Mbumbukiam-qa Manqat nakhamas-té ginø-ndapemin. Khanakanakh-ús. ²¹ Geté ta manqat ndøgo, uni mbuvøemáv, tiqa mokho-te. Yaq ndigu føgføgakh wanimáv. Mbumbukiam-qa Manqat zapaya, yage føgakh-qape o ngenøgim matev qazø-fakhanin, ndigu nakhamas-té ginø-o:azín.

²² Neka wit nanga nōme ndigu, gapuk-te gi-o:atat, taqa manqa mokho nqáne: Ezoqa nōme, Mbumbukiam-qa Manqat ambá giniyogé. Geté ndigu fofogep khàpe zømbe-khouwevín, tiqa yage zapaya, neka tiqa poev matev, gigiap kopoav-qa yaq-te, vøtubamin. Yaq Mbumbukiam-qa Manqat, tiqa mokho-te ndøgu, gèvøtagín. Yaq kopømba mbain, mokho tømbo-fakhan.

²³ Neka wit nanga ndigu, manqei eqeieqei-te gi-o:atat, taqa manqa mokho nqáne: Ezoqa nōme, Mbumbukiam-qa Manqat géyogemin neka mokho vømbø-ndapemin. Yaq Mbumbukiam-qa Manqat, mokho mbófakhán. Kandambá. Ezoqa nōme-te 100, neka ezoqa nōme-te 60, neka ezoqa nōme-te 30."

Wit neka avøeavøe sa qamu-umiavat, taqa yaya etæ manqat

²⁴ Yaya etæ manqat nōme, Yesu ge-zømas, nqáne. Gezø-ein, "Mbumbukiam-qa Megeat Matev, kopømba ande av nqægo: Ezoqa møndøgoám. Khae-té genøwáv, wit nanga mbomømboma vømø-zøgeakh. ²⁵ Geté ezoqa ewaqape ate av-té gi-sømbiapat, tege qaqa ezoqam tendowáv ndøgo, avøeavøe nanga vøpomogim, ndøgo wit ma gi-zøgeakh, sasa ndøwav. ²⁶ Yaq wit nanga mbusa gifakhaz, gi-umianat, mokho vøtøkebam, yaq até avøeavøé-a, namba me-umiavat.

²⁷ Yaq khae eve-gi sasae ezoqam, nqanek matev giqeivim, tinøzáv ndøgo, vømømbø-einim, 'Khanánqa. Qo wit nanga eqeieqei aboqo-zøgeakh. Geté ndakin avøeavøe áv khané-fakhanam?'

²⁸ Yaq gendo-ein, 'Qaqa ezoqám abe-matanám.'

Yaq sasae ezoqam gimbo-einim, 'Gé, batiniav? Avøeavøe ambá nimø-khofoemin.'

²⁹ Geté ndego āv gezømbe-qavõíu nqáego, ‘Mbain. Avøeavøe naqanøkā ndøkhoðém. Soqain ndøgo, wit namba tøzøte-khofobem. ³⁰ Wit avøeavøe namba sa bete-mianét, atema vingisam khøuwa vizimø-khantøzēm. Yaq no sasae ezoqam āv qazømbé-eín nqáego, “Avøeavøe vøkhæ-khofóém, vø-møvøemem, yaq sasa zøsønqotøvēm. Yaq wit zóvingisumém, noqa lou møvøyam khoev-te vozø-nqeitøzēm.” ’ ”

Masted tae nanga-qa yaya etæ manqat
(Mak 4:30-32; Luk 13:18-19)

³¹ Yaya etæ manqat nøme, Yesu ge:zømas, nqáne. Gezø-ein, “Mbumbukiam-qa Megeat Matev, ndøgo andé masted tae nangá, ezoqa khæ-te gezøgeakhin. ³² Nginik tae nanga khapímbá. Geté mbusa qafakhanin, qakhouwevin, tae kandambá. Avøe gigiap nøme møndø-løvumín. Yaq tae ndøgo tøyat, pipisi até gindi-løvuvamin, taqa tang-te vø:viviamín.”

Flawa poponøvem nonqo, taqa yaya etæ manqat
(Luk 13:20-21)

³³ Yesu yaya nøme gezø-eta, nqáne, “Mbumbukiam-qa Megeat Matev, andé flawa poponøvem nonqó. Sakheis khasøkhasis ndø-upøgimatún, khapémbá, flawa-te vø-pomogimín. Flawa poponøvem nonqo, khapelavøqase ambá qanegó, neka flawa kandambá. Geté flawa ate ndi:gu, sègemø-popoezín.”

Manqat nøme, yaya etæ-qa yaq-te
(Mak 4:33-34)

³⁴ Yesu nqanek manqat ate ndægo, ezoqa ewaqape gezø-manqatam, ndego yaya mba zø-etæám. Ndego manqat bavokho manqatemáv. Geté yaya mba zø-etæám. ³⁵ Yesu av ge:matønnumam ndægo, yaq manqat ndøgo, Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam ge-ein, gè-unimanqatín. Ta manqat nqáne, “No ezoqa manqat tæzø-manqatat, yaya mba nøzø-etæát. Manqat ndøgo, no ezoqa tøte-zømesimat, khonoam-té qagoám. Nupøkhan mbá, Mbumbukiam manqei-qape gekhakheinam, atema ndakin.”

Wit neka avøeavøe, taqa yaya etæ-qa manqa mokho

³⁶ Yesu ezoqa ewaqape gezivaz, khoev mokho-te vømø-on, yaq tegi paev ezoqam tinduzáv ndøgo, vømbø-einim, “Yaya etæ ndøgo, ezoqa avøeavøe nanga khæ-te gepomogim, taqa manqa mokho gekhám? Kopømbá toqoti-nømand?”

³⁷ Yaq Yesu gezø-qavõiu, “Ezoqam ndego wit nanga eqeieqei gezøgeakh, khæ-te, ndego Ezoqam-gé Yó. ³⁸ Khæ ndøgo, manqei-qapé, neka wit eqeieqei ndigu, Mbumbukiam-gi ezoqám, teqa Megeat Matev-te ndu:gu. Geté avøeavøe ndøgo, ndigu nqova soqaqape-gi ezoqám. ³⁹ Qaqa ezoqam, ndego avøeavøe nanga soqøsoqa gepomogim, ndego nqova soqaqapé. Neka wit vingisam khøuwa ndøgo, manqei-qape-qá vaév. Neka sasae ezoqam ndigu, enzol ezoqám. ⁴⁰ Kopømba ande av ezoqam avøeavøe gikhofoem neka vøsonqotøvem, yaq manqei-qape-qa vaev-te, matev āv tønéfakhán. ⁴¹ Ezoqam-ge Yo, ekeza enzol ezoqam ndókhofofótáz, yaq gekha ezoqám ndigu, teqa Megeat Matev mokho-te, manqa-zapazapa ndigu neka ezoqa nøme manqa-zapa-te ndi-ituza, vømøváb. ⁴² Yaq ndigu gøinam wageap-té ginø-nqagivém. Yaq tí-eivumát ndøgo, neka khaya vøvivisumát.

⁴³ Geté ezoqa eqeieqei ndigu, andé khøuwa me mé:sanqatavát, Tat-qa Megeat Matev-te. Gekha ezoqám ndego, gea tømboqat, yá beyogé.”

Yakhaseke moni-us, khæ-te qakhonawam, taqa yaya etæ manqat

⁴⁴ Yaq Yesu yaya nøme zø-etá, gezø-ein, “Mbumbukiam-qa Megeat Matev, kopømba ande av nqáego: Ezoqa khæ nøme-te, yakhaseke ndøqev. Moni-us. Manqei mokho-té qakhonawám. Ta yakhaseke mokho-te ndøugu, moni kandambá gu:nqeitavam. Yaq ndego ezoqam, nqanek yakhaseke nqawá genø-khonáo, sasa ndøqavan. Khanakhanakh khæpe mbøe-khouév. Yaq até gendego, ekeza gigiap ate qambøegoam, gèwí. Yaq moni geqas ndigu, khæ ndøgo tewí, ma moni yakhaseke-us ge:qev.”

Ezoqa agiwa qanimav-qapi gezømet, taqa yaya etæ manqat

⁴⁵ Yesu yaya etæ manqat nøme ge:zømas, nqáne. Gezø-ein, “Neka Mbumbukiam-qa Megeat Matev, kopømba ande av nqáego: Stoa eve møndøgoám. Ndego agiwa-qasis qaniqanimav-qa ndøvawám. ⁴⁶ Yaq khøuwa nøme, agiwa qanimav-qapi ndøzømet. Tiqa fia kandambá. Yaq ndego até gendego, gigiap ate qambøegoam, gèwí. Yaq moni geqas ndigu, agiwa-qasi me:wí.”

Zonga voe gi:ndapin, taqa yaya etæ manqat

⁴⁷ Yesu yaya etæ manqat nøme ge:zømas, nqáne. Gezø-ein, “Neka Mbumbukiam-qa Megeat Matev, kopømba ande av nqáego: Ezoqa voe gi-ogimin, zonga bugug vinivinimbá

gindapin. ⁴⁸ Zonga voe gumu-khazemin, yaq ndøgeg-té ginø-itimín, vøqonavin, zonga sasa ndøgevezonamin. Zonga eqeieqei ndigu, lagu-té ginø-qonøzémín. Geté zonga soqøsoqa, gèñqagevemín.

⁴⁹ Manqei-qape-qa vaev-te, matev kopo av tønéfakhán. Enzol ezoqam tindúzav ndøgo, ezoqa vø-qatøzø, eqeieqei vini neka manqa-zapazapa-us vini. ⁵⁰ Yaq manqa-zapazapa-us ezoqam, gøinam wageap-té ginø-nqagivém. Yaq tí-eivumát ndøgo, neka khayá vøvivisumát.”

Awenegé nømendim matev neka ndakinak nømendim matev

⁵¹ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezøbevap, “Ge zø, nqanek manqat ate nqægo, taqa manqa mokho mozøndapem?”

Yaq gimbo-qavøinam, “Ni møindapém.”

⁵² Yaq Yesu gezø-ein, “Gekha ezoqam ndego, Mozes-qa guguna manqat ge-otev, yaq ndego Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te, ge-noge-paev-ezoqam-ev, ndego andé khoev evé. Ndego teqa khoev kouwat mokho-te, gigiap ndemøvøyam, gigiap qaniqanim viniviniimbá ndømbogo, nøme ndakinák neka nøme awenegé, yaq ta gigiap ndøgo, nøme vøndø-ovøe.”

Yesu ekeza vemiaiv-ak gisanqawem

(Mak 6:1-6; Luk 4:16-30)

⁵³ Yesu nqanek yaya etæ manqat zømesim qamømbøe-navøem, yaq ta manqei ndøgo ge-ivav, ⁵⁴ ekeza vemiaiv-té genøwáv, Nazalet, neka Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te, ezoqa vøme-zømesim. Yaq ndigu manqat gimboyogem, nqøva ndafe kandambá neka ekeza mokho-mba gibond, “Ngenek ezoqam, matavap loloakh neka bazaføgakh, umingiap matev gone nonqo, gekham-té gendap?” ⁵⁵ Gè, ngenek khoev puanam ezoqam-gè yø? Neka tegu evo, Melí? Neka tegi emekheis Zèms, neka Zoséf, neka Saemón, neka Zudás? ⁵⁶ Neka ta tegi sænakheis ate ndi:gu-a, ni namba zi:yage? Gè, ngenek ezoqam, teqa matev ate ndægo gekham-té gendap?” ⁵⁷ Yaq ndigu vemiaiv-ak, Yesu gèsanqawém.

Geté yaq Yesu gezø-ein, “Manqei nøme-te, Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam, gèmbovizáp. Geté ekeza manqei-te neka ekeza khoev-te, ezoqa vizupáv.”

⁵⁸ Ta vemiaiv-te ndøgo, Yesu umingiap matev, agé matanapøteáv. Zapa ndøgo, ndigu unimanqatinteáv.

14

Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, gilaem

(Mak 6:14-29; Luk 9:7-9)

¹ Ta khøwua-te ndøgo, Elod ndego, Gelili plovsin-ge kawa ezoqam gegoam, Yesu-qa yaq-te, manqat ndø-ewág. ² Yaq ekeza sasae ezoqam gezø-ein, “Ngenek Zíon ategó, ndego ezoqa ibøkha iz gezø-etoumam. Løvøte-te nangó abetøndo-khandí:v. Yaq nakémbá, bazaføgakh teqa mokho-te ndøu-sasaeat, umingiap matev ndematanam.”

³ Elod nqanek manqat ge-ein, zapa ndøgo. Ibugukhokhof Elod Zion gèmøvøiú, ndimbula-te vø-utav. Elodias zapayá gene-matanám. Ndugu Elodias, ibugukhokhof tege namba qawan Filip-gú zas ndøgoám. Geté Elod sègeviwám. ⁴ Yaq Zion Elod av gembøe-manqatám nqægo, “Khaféáp nandav, namba qawan-gu sævam qoqo-oki.” ⁵ Yaq Elod Zion ambá gelavawín, ta zapaya. Geté ndego ezoqam-qá møe ndøgoám. Zapa ndøgo, ndigu Zion Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam me:vewám.

⁶ Yaq Elod ge-qan, ta khøwua iz gemø-khantaz, zifup namba lou gilog, Elodias-gu yu tiqa megemege-te, gè-ogiám. Yaq Elod poev kandambá qambowav, tuqa ogiam-te. ⁷ Yaq Elod até gendego, vømbø-ein, “No unimanqatín nqataqa-manqate. Nøtaqambé-khavozák. Gekha gigiáp ndøgo, qo poev taqagoat, soqonø-ein, yaq søtaqá-etoám.” ⁸ Yaq ndugu evo mbobeváp, taqa yaq-te. Yaq ndugu Elod manqat av tumbøe-qavøiú, av evo-qa poev qægoam, gumbo-ein, “Noqa poev nqáneq. Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, teqa kawa melek-té qazøtøndø-qonøvém, no-te sasa zøtøndø-ndapém.”

⁹ Yaq Elod nqanek manqat ge-ewag, ndego khanakanakh mbáin. Mbøni mbová. Geté ndego nakhag ezoqam av tezømbe-ein, av tuqa poev qægoam. Zapa ndøgo, ndego manqat ezoqa ewaqape-qá bøi-té genø-ein. ¹⁰ Yaq ndigu até gindigonem, ndimbula khoev-té ginøzáv, Zion monqo vømømbø-kepøzem. ¹¹ Yaq Zion-qa kawa, melek-té ginø-qonøvém, mbasønakam vømømbø-etømem. Yaq ndugu evo-té gunøndáp, vømømbø-etoam. ¹² Yaq Zion-gi paev ezoqam manqat giyogem, tindúzav ndøgo, Zion-qa kha vøndapem, sasa mø-ozem. Yaq Yesu-té ginøzáv, vømømbø-einim.

Yesu ezoqa bawan-qape ge:zəkəf
(Mak 6:30-44; Luk 9:10-17; Zion 6:1-14)

¹³ Yesu Zion-qa yaq-te manqat ge-ewag, gilaem, ndego khagua-té genəkətáo, yaq-keoqa sasa ndəqantav. Ndego ambá ezoqam-av manqei-té genətinín, neka vəmē-yakhapusivín. Geté ezoqam giyogem, av nqægo, m̀ndnd-əqantāv, ndigu tiqa vemivemíav sège-yovítát, Yesu gimboavat. Zapá ginózáv. ¹⁴ Yesu gemə-asa, ezoqa bawan-qape mba mo-qeív. Yaq ndego tanakh zəgóg, neka enqoni-us ezoqam vəkhakheinəvem.

¹⁵ Yaq qakhagus ndəgo, ekeza paev ezoqam tinduzáv ndəgo, vəmbə-einim, “Gəkəhagustét, neka vemíav mbaín, nqanek. Ezoqa bawan-qape é-moqo-khofosám. Yaq vemivemíav-té giabenəzáv, ekeza lou beməwi.”

¹⁶ Geté Yesu gezə-ein, “Mbaín. Ndigu qavənipəteav təgoat, kopəmbá. Lou zo zozə-etoám, tilog.”

¹⁷ Yaq gimbo-einim, “Gé, áv khatigonēm? Ni flawa faev neka zonga menas mba nigú.”

¹⁸ Yaq Yesu gezə-qavəiu, “Zətəndé-upəzonām.” ¹⁹ Yaq ndego ezoqa bawan-qape, gagayag-te qonam manqat zə-eín. Yaq até gendego, nginik flawa faev neka zonga menas, gè-upəzə, yan-te sasa ndəqan, Mbumbukiam ike manqat vəmbə-ein. Yaq flawa gəmbegim, ekeza paev ezoqam vəzə-etoam, yaq ndigu ezoqa ewaqape sasa zə-etoam. ²⁰ Yaq ezoqa ewaqape lou tilog ndəgo, até vəzə-ewez. Yaq lou mbegeap ndəgo, ezoqa gi-ivəvem, gəpizumém. Yakhav tuélv ginqeitəmem, qaməvea.

²¹ Ezoqa kopoav-qapé, nqanek lou gilog. Angana ate gi-goam, ande áv faev taosén ndi:gi. Geté sakheis neka nakheis, lou gilog, ndigu gevebəpəteáv.

Yesu ibəkha mumat go:geavun
(Mak 6:45-52; Zion 6:15-21)

²² Yesu nginik ezoqa kopoav-qape, lou guzumbu-etoam, yaq até gendego, tegi paev ezoqam vəzə-ein, “Zo khagua-té qanəkətáb, yaq-keoqa və:qantav. No nginik ezoqa ndətokho-khofosám.” Yaq ndigu vəsəkuzim, sasa ndətinim. ²³ Yesu ezoqa gumu-khofosam, yaq manqei poyat-té genəqavíg, yakhapus-mba vəmə-guligulim. Yaq qapəstát, yakhapus mbá segegoát. ²⁴ Nďakin tegi paev ezoqam-qa khagua, anana-mbá qanuteítát. Qámhá. Khamə səgo-qaqavəemám neka vəsintavam.

²⁵ Yaq lova ande av 3 o 4 oklok ndəgo, Yesu ekeza paev ezoqam-té genəwáv. Ibəkha mumát gono:mát. ²⁶ Geté ibəkha mumat go:geavun, gi-ometam, ndigu məe kandambá gigonem. Até vəe-einim, ndego gevəgév. Yaq gəzəgeá.

²⁷ Geté Yesu até gendego, gəzəndo-akhá, “Zo məe ndəgònēm. Nó!”

²⁸ Yaq Pita gembo-ein, “Evəzəza. Unimanqatin qo toqogoat, qonə-eín. Yaq ibəkha mumát qatəndónáv qo-te.”

²⁹ Yaq gembo-qavəiu, “Qanimáv. Məqotəndoqáv.”

Yaq Pita até gendego, khagua gə-iváv, ibəkha-te vəvua, Yesu-te sasa ndəwəv, ibəkha mumat. ³⁰ Geté khamə-qape geqeív, ndego məe ndəgóg. Yaq gəgeonát. Gendo-akha, “Evəzəza. Gənətəké.”

³¹ Yaq Yesu nakhamas-té genəvisí, vəmbəgea. Gembo-ein, “Qoqa unimanqatin khapəmbá, Mbumbukiam-te. Gekha zapá ndoqoto-nake?”

³² Yaq ndigu ezoqa menas khagua-te gi:kətab, khamə-qape səgevoítáv. ³³ Yaq ezoqam ndigu, khagua-te gu:guvam, Yesu gembo-vizumém. Gimbo-einim, “Unimanqatín. Qo uni Mbumbukiam-gé-Yo-in.”

Yesu Genesalet manqei-te, enqoni-us ezoqam gekhakheinəvem
(Mak 6:53-56)

³⁴ Yesu tegi paev ezoqam namba giqantavat, yaq Genesalet manqei-té giməqá. ³⁵ Ta manqei-te ndəgo, ezoqa Yesu gimatəvemem, yaq vemivemíav ndəgo, avəavun qagoat, manqa ndəkhofotəmem, yaq ndigu enqoni-us ezoqa ate gi-goam, te-te sasa ndo-upəgim. ³⁶ Yaq ezoqa áv gimbəe-viəmem nqægo, “Kopəmbá, nginik enqoni-us ezoqam, ndabua ov-qase mba tiqa-khanəzumat. Yaq enqoni segezə-navəemát.” Yaq gekha ezoqám ndigu, teqa ndabua gimbo-khanəzumat, enqoni səgezə-navəemát.

15

Mbumbukiam-qa nəmendim matev, atanakha-zapazapa-za-qa nəmendim matev, gəlvəuám
(Mak 7:1-13)

¹ Khəwə nəme, Felisi ezoqam neka Mozes-qa guguna manqat nəmendim ezoqam ndozáv, Yesu-te. Zelusalem taon-té ginduzáv. Gimbo-einim, ² “Gekha zapá, qogi paev ezoqam, nigí

atanakha-zapazapa-za-qa nõmendim matev ndimøkuiam? Ndigu bugukhokhof zenda uni sunguzumáv, lou gilogin.”

³ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Geté ge zò, gekha zapá, zøkeza nõmendim matev zapaya, Mbumbukiam-qa guguna manqat ndozo-møkuiam? ⁴ Mbumbukiam av gene-ein nõægo, ‘Qave neká qavo, gèzøvizáp. Gekha ezoqám ndego, eve o evo soqa manqat tembo-ein, ndego ezoqa yá beláém.’ ⁵ Geté zo ndozo-manqate, ezoqa kopømbaqapé, eve o evo sa tembo-ein, av nõægo, gekha gigiáp ndøgo, no amba qo tøtaqa-etoamin, ndøgo Mbumbukiam-qá. ⁶ Geté gekha ezoqám ndego, manqat av nõægo nde:manqate, ndego vizap mbáin, eve-te neka evo-te. Yaq av nõægo, zo zøkeza nõmendim matev mokho-te, Mbumbukiam-qá Manqat zomøkuiám. ⁷ Zo khavozam ezoqám. Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam Aezaya, zo me-ein, av ge-ein nõægo,

⁸ Nginik no tou mbá ginømbe-vizáp.

Geté tiqa mbøni qámbá no-te.

⁹ Ndigu noqa iz, khokhó sege-egawát.

Zapa ndøgo, ndigu ezoqam-qá nõmendim matev mba me:zømesimít.

Ambá ndøgo, noqá nõmendim matev.’ ”

Ezoqam ande av kené-manqa-zapa-us-ev-in?

(Mak 7:14-23)

¹⁰ Yaq Yesu ezoqa ewaqape ndømøváb, gezø-ein, “Unime-yogé, neka mokho vømbø-ndapem! ¹¹ Ezoqam ambá ndøgo, tené-manqa-zapa-us-øv, Mbumbukiam-qa bøi-te, lou ndøgo, teqa manqa-nqa-te ndø-øev. Geté tene-manqa-zapa-us-evín ndøgo, manqat ndøgo, teqa manqa-nqa-te ndøndo-fakhate.”

¹² Yesu nõqanek manqat ge-ein, yaq taqa zita-te, tegi paev ezoqam tinduzáv ndøgo, gimbo-einim, “Ge qó, moqoté-qateq? Felisi ezoqam mbøni nõsøgeap mboyogém, qo nõqanek manqat qoqo-ein.”

¹³ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Gekha gigiáp ndøgo, noge Tat, ndego yan-te ngo:yage, ogekhæv ndøgo, ndøkhoføé. ¹⁴ Sá! Sègezø-iváv. Ndigu bøi waev mbain ezoqam ituzá-qa ndøgó. Geté até ndigú-a, bøi waev mbáin. Bøi waev mbain ezoqam, bøi waev mbain ezoqa nõme-te-itu, yaq ndigu ezoqa menas, manqei ozu-te, até sugumú-o:áz.”

¹⁵ Yaq Pita gendo-ein, “Kopømbá, yaya ndøgo, ezoqa qoqozø-eta, mokho toqoti-nømand?”

¹⁶ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Gé, até zó-a, manqa mokho upøgimáv? ¹⁷ Ge zò, mõzøté-zøtez? Gekha lðu ndøgo, manqa-nqa-te ndø-øev, gus-té qanø-okhó. Yaq vaev-te nõqawa mõndø-fakhanín. ¹⁸ Geté manqat soqøsoqa ndøgo, manqa-nqa-te ndøndo-fakhate, ndøgo mbøni-té qando-fakhanín. Matev nõqanek, ezoqam Mbumbukiam-qa bøi-te ge-manqa-zapa-us-evín. ¹⁹ Zapa ndøgo, matavap soqøsoqa, kopømba ande av ezoqam pakhapakha khaneam matev neka nõkenøkem ngi:wat matev neka mambe matev neka aqonam matev neka meakha manqat manqate matev neka manqat ponqom matev, ndøgo mbøni-té qando-fakhaté. ²⁰ Ezoqam nõqanek gene-manqa-zapa-us-ev-ín, Mbumbukiam-qa bøi-te. Geté ezoqam bugukhokhof zenda uni sunguziav tegoat, lou telog, ndøgo gé-manqa-zapa-us-ev-ák.”

Bawan vini-ak sævam, Yesu gu-unimanqatin

(Mak 7:24-30)

²¹ Yesu nõqanek manqei ge-ivav, yaq Taya neka Saedon taon avønin-té genøwáv. ²² Yaq nõgé! Keinan bawan sævam ndøwáv, ta manqei-te ndøgo guyaqam, gundu-akha, “Evézøza. Deivid-ge Zeo. No tanakh gènogó. Nogu yu, nõqawa soqa mõbøigú. Gèngiitét.”

²³ Geté Yesu yaq manqat-qase qavøiwateáv, tu-te. Yaq tegi paev ezoqam tinduzáv ndøgo, vømbø-einim, “Vøkhofotáv, ngunuk, niqa zita-te ngundu-akhayam.”

²⁴ Yaq Yesu gendo-ein, “No Mbumbukiam Izlael ezoqam-te mbá gendo-khofotán, ndigu kopømba ande av sip ndi:gu, gi-ewaz.”

²⁵ Geté ndugu tunduwáv ndøgo, katuk vømøkui, gundu-ein, “Evézøza. Vønøtøké.”

²⁶ Yaq Yesu gumbo-qavøiu, “Matev eqeieqei mbá, nakheis-qa lou toqondap, yaq gaqo sasa qozønqagím.”

²⁷ Yaq ndugu gundu-qavøiu, “Evézøza. Nandav unimanqatin. Geté gaqo, lou khakhayakh ndølogatún, ndøgo eve-qa lou-qase-te qando-pomovatum.”

²⁸ Yaq Yesu gumbo-qavøiu, “Ngólam. Qoqa unimanqatin kandambá tantáv. Matev av tønéfakhán, av qo ndaqambe-pøev.” Yaq ndaføyambá, tugu yu sège-eqeieqei-év.

Yesu ezoqa kopoav gekhakheinøvem

²⁹ Yesu ta manqei ndógo ge-ivav, yaq Gelili kewan ndógeg-té genó-ewát. Yaq manqei poyat-té gemóqavíg, vómóqom. ³⁰ Yaq ezoqa bawan kandambá gindupindam te-te, ezoqa nóme vónód-upógim, kagi ezoqam neka bóí waev mbain ezoqam neka bov o pingim kumbógeap ezoqam neka manqa-khou ezoqam neka ezoqa nóme, gekha enqoni nóme ndógo, qazógoat. Yesu-qá megemege-té ginó-abám, vókhakheinóvem. ³¹ Ezoqa ewaqape nqova ndafe kandambá, matev ndógo, bóí gi-qeivim, manqa-khou ezoqam manqat giman-qatam, neka bov o pingim kumbógeap ezoqam vó-eqeieqei-ez, neka kagi ezoqam okho vóngazem, neka bóí waev mbain ezoqam, bóí vókwag. Yaq ndigu Mbumbukiam-qá iz ndó-eqánem, ndego Izlael ezoqam-ge Mbumbukiam.

Yesu ezoqa bawan-qape nóme ge-zókef
(Mak 8:1-10)

³² Yesu ekeza paev ezoqam tenó-móváb ndógo, gezó-ein, “No nginik ezoqam tanakh nózógó. Zapa ndógo, nginik no namba ngigu, khóuwa misiká. Yaq ndakin ndigu lou mbaín. No poeveáv, ndigu ififin-us sa tækhofosam. Soqáin ndógo, nakhoa-te bóí tómozó-gugim, tí-gavoniapet.”

³³ Yaq paev ezoqam gimbo-einim, “Gé, lou gekham-té qazíqevím, nqanek ezoqam-av manqei-te, nginik ezoqa bawan-qape vizí-zókéf.”

³⁴ Yaq Yesu gendo-ein, “Flawa gekhám nandizógo?”

Yaq gindu-qavóinam, “Flawa ate gi-goam sevén neka zonga khasókhaxis khapímá.”

³⁵ Yaq Yesu ndigu ezoqa bawan-qape, manqei-te qonam manqat zó-ein. ³⁶ Yaq até gendego, nginik flawa seven neka zonga, gè-upózó, Mbumbukiam ike manqat vómbó-ein, sasa ndómbegim, ekeza paev ezoqam vózó-etoam, yaq ndigu ezoqa ewaqape sasa zó-etoam.

³⁷ Yaq ezoqa ewaqape lou tilóg ndógo, até vózó-ewez. Yaq lou mbegeap ndógo, ezoqa gi-ivóvem, gépizumém. Yakhav kandakanda sevén, ginqeitómem, qamóvea. ³⁸ Ezoqa kopov-qapé, nqanek lou gilog. Angana ate gi-goam, fo taosén. Geté sakheis neka nakheis, lou gilog, gevebópóteáv.

³⁹ Yesu ezoqa ewaqape gumu-khofosam, yaq ekeza paev ezoqam namba, khagua-té ginóketáb, Magadan manqei-te sasa ndóqantav.

16

Ezoqa Yesu-qa umingiap matev qeivi-qa gigoam
(Mak 8:11-13; Luk 12:54-56)

¹ Yaq Felisi ezoqam neka Sadusi ezoqam ndozáv, Yesu-te. Matemateam-qa mbogoám. Gimbo-einim, “Umingiap matev qómatanám. Yaq tábati-nóten av nqægo, qo Mbumbukiam ndokhofotáq.”

² Geté Yesu gezó-qavóiu, “Khaiya kókouk tógoat, khóuwa gemósinanin, yaq zo mózóté-zótezín, khaiya eqeieqei segení-goát. ³ Yaq khaiya kikis neka bóivun tógoat, qanaqanus qando-paveín, zo mózóté-zótezín, qæ ndólanqá. Zo khaiya qazo-qeivimin, zo mózóté-zótezín, khaiya ande áv khanégoát. Geté zo matev nqazo-qeivi, av ndakin nqæfakhanumit, yaq zo taqa mokho upógimáv. ⁴ Zo ezoqa ndakin nqazoyage, zo ezoqa soqósoqá neka zo Mbumbukiam-te tókebeáv. Yaq ndakin, zo umingiap matev qeivi-qa mba zógó. Geté zo matev nóme zóqevimák. Sa ndógo tozóqevím, av Ziona qambóe-fakhan.”

Yaq Yesu sègeziváv, vówav.

Yesu Felisi neka Sadusi ezoqam-qa nómendim matev, flawa poponóvem nonqo ge-khamas
(Mak 8:14-21)

⁵ Yesu-gi paev ezoqam, kewan yaq-keoqa gimóqa, flawa upózoateáv. Manqa mate zómbonavóém.

⁶ Yaq Yesu gezó-ein, “Aiyá qagó. Felisi neka Sadusi ezoqam, tíqa flawa poponóvem nonqo, gèmbóe-feazoát.”

⁷ Yaq ndigu paev ezoqam, ekeza mokho-mba gibond, “Yesu nqanek manqat ekeqa ndógo tene-eín, ní flawa upózoateav qazigoam.”

⁸ Yesu é-móndæ-otév, ndigu gekha manqat mébondat. Yaq gezó-ein, “Zo gekha zapá, flawa-qa yaq-te nqazóte-fogógeap? Zoqa unimanqatin Mbumbukiam-te khapémá. ⁹ Gé, zo mokho ndapeáv? Zo tozombó-matavap, no flawa faev, ndigu faev taosen ezoqam qatezóké? Yaq yakhav andé gekhám qazo-nqeitómem, lou ndógo qamóvea? ¹⁰ Neka gé, zo tozombó-matavap, no flawa seven, fo taosen ezoqam qatezóké? Neka yakhav andé gekhám qazo-nqeitómem, lou ndógo qamóvea? ¹¹ Zo gekha zapá, noqa manqa mokho

geiviav ndozogo? No ambá av nqægo, lou-qā yaq-tē qazømbe-ein. Geté no Felisi neka Sadusi ezoqam-qa flawa poponøvem nonqo nøte-ein. Zo ndøgo tozombøé-feazotát.”

¹² Yaq ndakin, Yesu-gi paev ezoqam, manqa mokho tinømbo-ndapém ndøgo, ndego ambá flawa poponøvem nonqo me-ein, ndøgo flawa-te toqotu-nqagim. Geté ndego Felisi neka Sadusi ezoqam, tiqa nømendim matev-qa yaq-té gene-ein.

*Pita gematøvem, Yesu, ndego Mesaya
(Mak 8:27-30; Luk 9:18-21)*

¹³ Yaq Yesu, Sæzalia-Filipai taon avønin-té genøwáv. Yaq ekeza paev ezoqam gezøbevap, “Gé, Ezoqam-ge Yo, ezoqam gekha mé:vewe?”

¹⁴ Yaq gimbo-qavøinam, “Ezoqa nøme ndimanqate, qo Zión, ndego ibøkha iz etoam ezoqam. Neka nøme ndimanqate, qo Ilaizá. Neka nøme ndimanqate, qo Zelemayá, o Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqá nømé, ndigu ibugukhokhof giyageapam.”

¹⁵ Yaq Yesu gezøbevap, “Gemá zo? No gekha ezoqám zóténæna?”

¹⁶ Yaq Saemon Pita gembo-qavøiu, “Qo Mesayá. Khandi Mbumbukiam-gé Yó.”

¹⁷ Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Saemon, Ziona-ge yo, qo khanakanakh mbá qanegó. Zapa ndøgo, nqanek matavap, qo ambá av nqægo, manqei-qape ezoqam qaveáz. Geté nogé Tat qaveáz, ndego yan-te ngo:yage. ¹⁸ Neka no nqataqá-manqate. Qo Pítá. Taqa manqa mokho, ‘Nandí.’ Yaq ta nandi-qape-te nginik, no ndigu ezoqam, no ndi-unimanqatinat, tiqa bawan andé khoev me notó:wév. Nqova soqaqape-qa bazaføgakh kopømba mbaín, nqanek bawan tømmbua. ¹⁹ No Mbumbukiam-qa Megeat Matev mboqogim nonqo nøtaqá-etoám. Gekha matév ndøgo, qo nqanek manqei-qape-te toqotø-tokimat, até yan-té-a, áv tønétokát. Neka gekha matév ndøgo, nqanek manqei-qape-te toqo-mboqogimat, até yan-té-a, áv tønémboqovát.”

²⁰ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam manqa áv gezømbe-løvúa nqægo, “Zo ezoqa nøme zø-ein, av nqægo, no Mesayá.”

*Yesu ekeza løvøte neka nango khandivat-qa yaq-te, ande ge-zømas
(Mak 8:31-33; Luk 9:22)*

²¹ Ta khøwa-te ndøgo, Yesu ekeza paev ezoqam, teqa løvøte-qa yaq-te zømesim ndøngáz. Gezø-ein, “No Zelusalem taon-té qabatónáv, nqosøgeap kandambaqape bamøndap, ti-te ndigu, megetapak neka Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, neka bemølbem. Geté khøwa timønø-misika-ez ndøgo, Mbumbukiam no nqawa ndøkhandí:n.”

²² Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq Pita até gendego, sègekható, vøgugu, gemo-ein, “Evézøza. Av taoká! Matev av nqægo, betaqa-fàkhán.”

²³ Geté Yesu, gèndoqambún, Pita vømbø-ein, “Mðoqóáv qo, Saitan! Qo qònømbø-khazét. Qoqa matavap nandav, ambá av nqægo, Mbumbukiam-té qandowáv. Geté manqei-qape ezoqam-té qandowáv.”

*Yesu-te paev-qa toqogoat
(Mak 8:34-9:1; Luk 9:23-27)*

²⁴ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, “Gekha ezoqám ndego, no-te paev-qa ndego, ndego ekeza poev matev zitá geabetewúa, neka ekeza tae mutui bē-eqa, neka no sasa benøndopaev. ²⁵ Unimanqatín. Gekha ezoqám ndego, ekeza yage tendapet, ndego ndækhambuá. Geté gekha ezoqám ndego, no zapaya ekeza yage tekhambua, ndego ndømøqeív. ²⁶ Gèmbø-mataváp. Ezoqa manqei-qape gigiap ate nqægo tømboqawam, yaq ekeza yage gèkhambuá, ta gigiap ate ndægo áv khambøé-tøkè? Neka gé, ngenek ezoqam, gekha fia ndøgø, yage nango temendap?”

²⁷ Ezoqam-ge Yo tendoqavan, enzol ezoqám namba mé:geáv. Eve-qa waev neka bazaføgakh namba mé:geáv, neka ezoqa ewaqape yaq-fia vøzø-etoám, av ndigu matev ndi:matanam. ²⁸ No unimanqatín nqazø-manqate. Zo ezoqa nøme nqazo-waniap, naqanóká zópakhaezák. Geté Ezoqam-ge Yo ndøzotøkhae-ometám, teqa Megeat Matev namba te:geav.”

17

*Yesu bugug qambo-enend
(Mak 9:2-13; Luk 9:28-36)*

¹ Yaq khøuwa siks-qa zita-te, Yesu, Pita neka Zems neka tege namba qawan Zion, manqei poyat-qape-té genø-itúb, vømø-yakhapus-mokho-mba-ez. ² Yaq Yesu-te gi:kewagam, ndego bugug sògo-enendtát, tiqa bòi-te. Teqa bugug andé khøuwa waev me me:sanqatavavún, neka teqa ndabua ùnime-papaqá. Andé wáev. ³ Yaq nqáe! Mozes neká Ilaiza, sègezø-fakház. Yesu namba, manqat ndømanqatám.

⁴ Yaq Pita Yesu gembo-ein, “Evézøza. Qanimáv, ni nqeigu. Qo taqa-pøovat, no khoev-qasis misika nõzópuán, qoqa kopo neka Mozes-qa kopo neka Ilaiza-qa kopo.”

⁵ Pita ate av-té manqat ge:manqatam, yaq ozoz ndøgutáz. Waev-ús. Yaq nqáe! Ozoz-te ndøgo, manqat ndofakhán. Av qande-ein nqáego, “Ngenek nogé Yó. No poev kandambá te-te, neka no nõmbøe-khafuát. Zo teqa manqat gèyogé.”

⁶ Yaq ndigu paev ezoqam, nqanek manqat giyogem, møe kandambá gigonem. Yaq sège-o:áz. Bugug até manqei-té. ⁷ Geté Yesu tendowáv ndøgo, kha vøzø-khanøzam. Gezø-ein, “Mòzowán. Møe ndøgøném!”

⁸ Yaq kawa gi-eqagim, gikewag, Yesu mba ndø-ometám. Ezoqa nõme mbaín.

⁹ Manqei poyat-te ningo gi-visat, Yesu manqa zøløvuá. Gezø-ein, “Matev nqanek, zo qazøqeivim, ezoqa nõme naqanóká me:zòmás. Geté Ezoqam-ge Yo, løvøte-te bêtøndokhæ-khandí:v.”

¹⁰ Yaq tegi paev ezoqam gimbo-bevøpem, “Gekha zapá Mozes-qa guguna manqat nõmendim ezoqam ndimanqate, av nqáego, ‘Ilaiza betøkhæ-fakhán.’?”

¹¹ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Unimanqatín, Ilaiza bugukhokhof ndøkhæ-fakhán, gigiap ate ndægo vókhakheinám. ¹² Geté no nqazø-manqate: Ilaiza møndø-fakhán. Geté ezoqa ndego matavapøté. Yaq matev áv timbi-matønómém, av ekezan qazømbe-pøovat. Yaq até Ezoqam-gé Yó-a, nqosøgeap ndøndáp, tiqa zenda-te.”

¹³ Yaq paev ezoqam, manqa mokho tinømbo-ndapém ndøgo, Yesu Ilaiza ge:manqatam, ndego Zion me:manqatám, ndego ibøkha iz etoam ezoqam.

Yesu opønakam gekhakheinøvem, ndego nqova soqa gembøigoam

(Mak 9:14-29; Luk 9:37-43a)

¹⁴ Yesu paev ezoqa misika namba, manqei pøyat-te ginduvis, ezoqa bawan-qape møndøgoám. Yaq ezoqam tendowáv ndøgo, teqa megemege-te katuk vømøkui. ¹⁵ Gembo-ein, “Evézøza. Noge yo tanakh gembogó! Gømbo-qanavøém. Unime-soqoevín. Nøme gøinam-té genø-bøiavín neka nõme ibøkha-te vøbafin. ¹⁶ No qogi paev ezoqam-te qændafat, ndigu amba me:khamasém. Geté ndego eqeieqeviateáv.”

¹⁷ Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Zo matev køfigiap neka unimanqatin mbain ezoqam, zo ndakin nqazoyage, gè, no khøuwa andé gekhám, zo namba tizi:yagat neka zoqa viniv vøe-eqatát? Geté ság! Opønakam vøndo-ndafem.”

¹⁸ Yaq gindu-ndafem, Yesu nqova soqa gembøe-khafén, ndego opønakam-qa mokho-te gu:goam, yaq ndego vømbø-fakhan. Yaq opønakam, sège-eqeieqei-év.

¹⁹ Taqa zita-te, tegi paev ezoqam, Yesu namba gimí-yakhapus-mokho-mba-ez, gømbo-bevøpem, “Ni gekha zapá, nqova soqa amba qambøi-ngeatømem?”

²⁰ Yaq gezø-ein, “Zapa ndøgo, zoqa unimanqatin khapémhá. No unimanqatin nqazø-manqate: Zoqa unimanqatin Mbumbukiam-te, kopømba ande av masted tae nanga-qasis ndægo tøgonin, yaq zo ambá kopømbá, manqei poyat nqanek ambá áv qazømbøe-einimín nqáego, ‘Manqei nõme-té qonøqáv.’ Yaq ndøgo ambá segewavín. Matev ate ndægo, zo ambá kopømbá tozo-matønømemin.”*

Yesu qambo-menas, ekeza løvøte neka nango khandivat-qa yaq-te ge:zømas

(Mak 9:30-32; Luk 9:43b-45)

²² Khøuwa nõme, Yesu tegi paev ezoqam namba, Gelili plovins-te gipindam, Yesu áv gezømbe-ein nqáego, “Ezoqam-ge Yo, avønín, ezoqam-qá zenda-té ginøveém, ²³ neka vølaém. Geté khøuwa timømbo-misika-ez ndøgo, ndego Mbumbukiam nango ndøkhandí:v.” Ndigu paev ezoqam, nqanek manqat giyogem, yaq mbøni zová. Mbøni vaev kandambá.

Teks moni abam-qa yaq-te, Mbumbukiam-qa khoev nonqo

²⁴ Yesu tegi paev ezoqam namba, Kapenaum taon-te gimøfakhaz, yaq teks moni upøgim ezoqam ndozáv, ndigu Mbumbukiam-qa khoev teks moni gi-upøgimatun. Pita-té ginduzáv,

17:2 17:2 Pita 1:16-18 17:5 17:5 Psa 2:7; Isa 42:1; Met 3:17; Mak 1:11; Luk 3:22; Deut 18:15 17:10 17:10 Mal 4:5 17:12 17:12 Met 11:14 17:13 17:13 Luk 1:17 17:19 17:19 Met 10:1 17:20 17:20 Met 21:21; Mak 11:23; Luk 17:6; 1 Ko 13:2 * 17:20 17:20 Baebol kopokopo nõme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nõme ndøgó. Ta manqat nqáne: 21Geté nqova soqøsoqa av ngi-gu, kopømba mbaín sa toqo-ngeasam. Geté sa ndøgo toqoté-ngeasám, Mbumbukiam-te toqovimat neka lou logemav matev voqógoát. 17:22 17:22 Met 16:21 17:24 17:24 Exo 30:13; 38:26

gimbo-einim, “Gé, zoge nømendim ezoqam, teks moni møndó-abumatun, Mbumbukiam-qa khoev nonqo?”

²⁵ Yaq Pita gendo-qavøiu, “Møndó-abumatún.”

Yaq Pita khoev-te gendoqavan, ambá Yesu mbo-einín, taqa yaq-te. Geté Yesu ekezan, é-mando-eín, “Sáemon. Qoqa matavap áv khanégo? Manqei-qape-gi kawakawa-za, teks moni gekha ezoqam-té gindú-upøgimatun? Ekeza ezoqam-té, ó, ezoqa vini-té?”

²⁶ Yaq Pita gendo-ein, “Ezoqa vini-té gindu-upøgimatún.”

Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Unimanqatín. Kawakawa-za-gi ezoqam, teks moni gé-abamák ti-te. ²⁷ Geté, ság, soqain ndógo, nginik teks moni upøgim ezoqam, qaqa tizizø-løwaz. Yaq nakémbá. Kewan-té qanø-ová, vømø-faleam. Yaq zongøyam ndego, bugukhokhof toqo-tøkhatav, manqa-nqa qombó-mboqoá. Yaq moni mokho toqózømét ndógo. Yaq ndigu moni mokho, teks moni upøgim ezoqam-té qonø-ndapáz. Yaq qo neka no, nigí teks moni nándiv.”

18

Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te, iz akhae gekha ezoqam ndógoat?
(Mak 9:33-37; Luk 9:46-48)

¹ Ta khøuwa-te ndógo, Yesu-gi paev ezoqam tinduzáv ndógo, vømbø-bevøpem, “Gé, Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te, iz akhae kandambaqape, gekha ezoqam ndógoat?”

² Yaq Yesu nakhasam mbo-akhá, tiqa mokho-te livin-mba ndøugu, vøve. ³ Gezø-ein, “No unimanqatín nqazø-manqate. Zo enendateav tøgoat, neka kopømba ande av nakhei nqonqon ndígu vozomøgdø, yaq zo Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te, zomø-ozák. ⁴ Gekha ezoqam ndego, ekeza kha tevoa, kopømba ande av nakhasam nge-go, kandambaqape ndégo tégoat, Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te.

⁵ Neka gekha ezoqam ndego, noqa iz-te, nakhasam av nge-go tekhatø, ndego no ndøkhatómb.”

Matev ndógo, ezoqa manqa-zapa-te ndø-ituza
(Mak 9:42-48; Luk 17:1-2)

⁶ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Gekha ezoqam ndego, nakhei nqonqon av ngi-gu, ndigu no ndi-unimanqatinat, manqa-zapa-te te-itub, teqa manqa-zapa kandamba tantáv. Ndego amba nandi-qape monqo-te timbo-møpøtøzemín, yaq anana-mba sasa mø-oginamin, vømø-geonín, yaq ta yaq-fia te-te ndego, ambá andé khapémbá. Geté yaq-fia kandambaqape ndógo, Mbumbukiam-te temøndap.

⁷ Manqei-qape ezoqam møndø-soqóéz, ndigu ezoqa nøme, manqa-zapa-te ndi-ituza. Unimanqatín. Khamasim matev, ndøfakhanám, ndøgo ezoqa manqa-zapa-te tø-itubat. Geté ndigu ezoqam ndøsoqóéz, ndigu ezoqa nøme manqa-zapa-te ti-itubat.

⁸ Qoqa pingim o bov manqa-zapa-te tø-ituqabat, gèkepáz, vø-ogi. Pingim o bov kopo mba taqagoat, khandi miavmiav-te toqomø-oq, ndógo kopømbá. Geté soqain ndógo, qoqa bov menas neka pingim menas namba, gøinam-te timø-ogeqænám, ndógo miavmiav ndøwageap.

⁹ Neka qoqa bøi manqa-zapa-te tø-ituqabat, gèkhofá, vø-ogi. Bøi kopo mba taqagoat, qo khandi miavmiav-te toqomø-oq, ndógo kopømbá. Geté soqain ndógo, qo bøi menas taqagoat, yaq gøinam-tē gimø-ogeqænám.”

Sip kopo gu-ewan, yaq nqawa gufakhan, taqa yaya etø manqat
(Luk 15:3-7)

¹⁰ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Zo aiyá qagó. Zo ezoqa khasøkhasis, av nginik nakheis ngi-gu, khokho ezoqam me:zæzá. No nqazø-manqate: Enzol ezoqam ndigu, nginik ezoqam ndizø-keoge, noge Tat-qá bugug-té giwaniáp, ndego yan-te ngo-yage.*

¹² Ge zø ndozo-matavap? Ezoqa sip wan andled timbogoat, yaq kopo gembø-ewán, yaq gé, ndego gekhá ndógdø? Ndego ndigu nainti-nain nøme, segéziváv, ta manqei poyat-te ndógo, gagayag gilogatun, nøme-qa vømøvaø, ndugu gumbo-ewan. ¹³ No unimanqatín nqazø-manqate. Ndugu sip kopo tu-omet, ndego khanakhanakh kandambá tendap. Teqa khanakhanakh tu-ti ndugu, ndømø-løvuaø, av khanakhanakh, sip nainti-nain-te ndømbøego, ndigu yozaneav ndigu. ¹⁴ Yaq matev até kopó. Zoge Tat yan-te ngo-yage, ndego pøeváv, nginik ezoqa khasøkhasis, kopo te-ewan.”

Klisten qafu manqa-zapa tego qo-te

18:1 18:1 Luk 22:24   **18:3** 18:3 Met 19:14; Mak 10:15; Luk 18:17   **18:5** 18:5 Met 10:40; Luk 10:16; Zion 13:20

18:8 18:8 Met 5:29-30   **18:10** 18:10 Iblu 1:14   * **18:10** 18:10 Baebol kopokopo nøme-te, Glik manqat-te gipeamem, manqat nøme ndógdø. Ta manqat nqáneq: 11Ezoqam-ge Yo, ezoqa khandizat nonqo ndøgeavún, ndigu gi-ewaz.   **18:10** 18:11 Luk 19:10

¹⁵ Yaq Yesu manqat nøme gezømas, gezø-ein, “Klisten qafu manqa-zapa tego qo-te, yaq vømbøqáv, teqa manqa-zapa vøe-omat, zo ezoqa menas zøkhapus-mba vøkhakheinømem. Ndego qoqa manqat te-ewag, yaq nango møndøqa-Klisten-qafu-év. ¹⁶ Geté ndego qoqa manqat yogeav tøgoat, yaq qo ezoqa kopo o menas namba zøtézáv, te-te. Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat áv qane-manqaté nqægo, ‘Manqa ovøyam tøgoat, yaq bøi vizu ezoqam menas o misika begó.’ ¹⁷ Geté ndego tiqa manqat te-ogi, yaq Klisten bawan ezoqam-té qanø-ndafém. Yaq ndego até tiqá manqát-a te-ogi, qo ndego bavokho-ak o teks moni upøgim ezoqam qotévo.

¹⁸ No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha matēv ndøgo, zo nqanek manqei-qape-te tozoto-tokimat, até yan-té-a, áv tønétokát. Neka gekha matēv ndøgo, nqanek manqei-qape-te tozo-mboqogimat, até yan-té-a, áv tøné-mboqovát.

¹⁹ Neka nøme nqazø-manqate: Nqanek manqei-qape-te, zo mokho-te, ezoqa menas manqat tikoponemat, yaq Mbumbukiam sasa mbøviømemát, noge Tat, yan-te ngo:yage, matev ndømatanám ti-te. ²⁰ Zapa ndøgo, ezoqa menas o misika noqa iz-te timøvab, no ndægoát, ti namba.”

Yaya etæ manqat, qo ezoqam-qa manqa-zapazapa sa navøepøteav tøgoat

²¹ Yaq Pita tendowáv ndøgo, Yesu vømbø-ein, “Evézøza. Noge Klisten nøfu, no-te manqa-zapazapa sekemba tegoat, yaq gè, no andé gekhám tæmbo-geveam, sa tønømbo-navøem? Até tægoat sevèn?”

²² Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Ambá av nqægo, seven mbā. Ndøgo khapémbá. Geté sá betaqambo-navøemát. Seven até tægoat seventí, sa tøqambo-navøemat. ²³ Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa Megeat Matev, kopømba ande av nqægo: Kawa ezoqam møndøgoám. Ndego moni upøgim-qa ndøgoám, tegi sasae ezoqam te-te qazømbo-løfokam. ²⁴ Yaq ndego moni tonqogim gengaz, sasae ezoqa nøme tindu-ndafém ndøgo. Ndego moni milión, qambøe-løfokam. ²⁵ Geté ndego moni mbafn, tege kawa ezoqam vømbøe-etoám. Yaq kawa ezoqam, manqat áv gembøe-ein nqægo, ‘Av tægoat ndægo. Gigiap ate ndaqambe:go, qóví. Até qogu sævam neka nakheís-a, voqóví. Yaq fia qotégó, no-te.’ ²⁶ Yaq ndego sasae ezoqam, kawa ezoqam-qa megemege-te, ekeza kha, manqei me:laváo, vømbø-ein, ‘Káwa ezoqam. Tanakh gènogó. Até vøkhæ-keogé. Fia ate ndægo, nqanømbo-løfoke, ndøtaqa-etoám.’ ²⁷ Yaq ndego kawa ezoqam, tanakh mbogó, gembo-ein, ‘Ság! Fia nø-ètoám.’ Yaq sègemboták, vøwav.

²⁸ Geté ndego sasae ezoqam gendo-fakhan, sasae kopømba ezoqam mba mo:qát. Ndego moni mbøe-løfokám, te-te. Khapímbá. Geté yaq até gendego, sège-khoteiú. Monqo mba mbøegeá, gembo-ein, ‘Fia qonø-etoám, no-te ndaqambo-løfoke.’

²⁹ Yaq ndego sasae ezoqa nøme, katuk ndømøkuí, teqa megemege-te, gembo-ein, ‘Tanakh gènogó. Até vøkhæ-keogé. Yaq fia ndægó.’ ³⁰ Geté ndego gèmbøeqasí. Yaq até gendego, ndimbula-te vø-utav. Yaq ndego até gú:goát ndøgo, atema yaq-fia vøgø.

³¹ Yaq sasae ezoqa nøme, nqanek matev giqeivim, ndigu mbøni zønqosøgím. Yaq kawa ezoqam-té ginøzáv, emanqat ate ndægo vømbø-vototem.

³² Yaq ndego kawa ezoqam, ngenek sasae ezoqam, gèmbø-akhá. Gembo-ein, ‘Qo ezoqa soqaqapé. Moni kandambaqapi ate ndi:gu, no-te qaqambo-løfokam, no søtaqaták, qo qoqonø-viam. ³³ Geté gekha zapá, qo sasae kopømba ezoqam-te tanakh goneav qagoam, av no tanakh qataqambego?’ ³⁴ Yaq ndego kawa ezoqam, qaqá kandambá gegø. Yaq até gendego, ngenek sasae ezoqam ndimbula-te vø-utav. Yaq ndego até gú:goát ndøgo. Neka yaq-fia nqosøgeap ndø-upøgimát, atema fia ate ndægo vømügü.”

³⁵ Yesu nqanek yaya etæ manqat qamømbøe-navøem, nøme áv gene-ein nqægo, “Noge Tat, ndego yan-te ngo:yage, zo-te matev até kopó, áv tenégó, zo ezoqa nøme-te, tiqa manqa-zapazapa, sa navøepøteav tøgoat.”

19

Sakhei zøvis-qa yaq-te

(Mak 10:1-12)

¹ Yesu nqanek manqa manqate qamømbøe-navøem, Gelili plovins tène-iváv. Yaq Zudia plovins-té genøwáv, ndøgo Zoden kea yaq-keoqa. ² Ezoqa møndømbo-pavát, bawan-qape kandambá, neka ndego enqoni-us ezoqam vøkhakheinøvemat.

³ Yaq Felisi ezoqam ndozáv, Yesu-te. Ambá gembo-matemateømemín, gimbo-einim, “Gè, Mozes-qa guguna manqat, áv khané-ein? Ezoqa kopømbá, sævam sa te-ivav, ndego poev tømboqat, ó, kopømba mbafn?”

⁴ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Ge zô, Mbumbukiam-qa Manqat mozó-geveømem, av qæ-ein nqægo? ‘Mbumbukiam ezoqa ande ge:khakheinøvem, anganeam neká sævam, tækhakheinøvé.’” ⁵ Yaq Mbumbukiam av gene-ein nqægo, ‘Yaq nakémbá, anganeam eve neka evo géziváz. Yaq zás namba mé:tøkuaném, yaq ndigu ezoqa menas, vømó-kha-kopo-éz.’” ⁶ Yaq ndakin ndigu ambá av nqægo, kha menás, av bugukhokhof gi:goam. Geté kha kopó. Ndigu Mbumbukiam ndøtøkuzú. Yaq ezoqa beqatðzø.”

⁷ Yaq Felisi ezoqam gimbo-einim, “Av tægoat ndægo, yaq gekha zapá, Mozes-qa guguna manqat av qæ-ein av nqægo? Anganeam sævam ivøve-qa tegoat, ndego sakhei zøuvis pepa bepeawám, bembð-etoam, sasa bekhofotav.”

⁸ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Mozes sakhei zøuvis matev sa gezøtak, zapa ndógo: Zo khæpe zøtesapí:z. Geté Mbumbukiam ezoqa ande ge:khakheinøvem, av me:matøvemák, av ndægo. ⁹ No nqazø-manqate: Gekha ezoqám ndego, sævam te-ivav, geté ndugu mambe okhoeáv, yaq sævam vini vó-okí, ndego nøkenøkem matev ndøngiú neka mambe mé:wáv.”

¹⁰ Yaq Yesu-gi paev ezoqam gimbo-einim, “Av tægoat ndægo, anganeam kopømba mbain tøgoat, sævam sa te-ivav, yaq qanimav ndógo, nøkenøkem tiá, sá biziyagé.”

¹¹ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Nandav manqat, nøkenøkem mbain-qa yaq-te, ezoqa ewaqape-qá mbá. Geté tiqa mba ndígu, Mbumbukiam matev tezø-etoam. ¹² Ezoqa sakhei zøkemav ndígu, zapazapa viniviniimbá. Nøme ndígu av tiniqáz. Neka ezoqa nøme, zapa ndógo: Ezoqa av tizømbe-matanám. Geté ezoqa nøme, sakhei zøkemav ndígu, Mbumbukiam-qá Megeat Matev zapayá.

Gekha ezoqám ndego, kopømba tegoat, nqanek nømendim matev tendap, sá bendáp.”

*Yesu nakhei nqonqon zenda gezømbø-awam
(Mak 10:13-16; Luk 18:15-17)*

¹³ Yaq ezoqa nøme, Yesu-te, nakheis ndo-upøgím. Ndígu møndzøpoé, Yesu ambá zenda zømbø-awamín neka vøzø-guligulimin. Geté tegi paev ezoqam gèzømbe-khafén, ndígu ezoqam.

¹⁴ Geté Yesu gendo-ein, “Nakheis bègeáv, no-te. Zømbo-khakházám. Zapa ndógo, Mbumbukiam-qa Megeat Matev, tiqa ndígu, av nakheis ngi:gu.”

¹⁵ Yaq Yesu até gendego, nakheis zenda vøzømbo-awam neka vøzø-guligulim. Yaq qamømbøe-navøem, tènewáv.

*Gigiap kopoav ezoqa ndakinak, Yesu-te gendowav
(Mak 10:17-27; Luk 18:18-27)*

¹⁶ Khøuwa nøme, ezoqa tendowáv ndógo, Yesu-te, vømbø-ein, “Nømendim ezoqam. Gekha matev eqeieqei nómatønümát, khandi miavmiav vøténdáp?”

¹⁷ Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Gekha zapá, no matev eqeieqei-qa yaq-te, ndoqonømbe-bevap? Eqeieqei Mbumbukiam mba me:gó. Geté qo khandi miavmiav ndape-qa ndoqom-bogo, qo Mbumbukiam-qá guguna manqat qombópavát.”

¹⁸ Yaq ndego gendo-ein, “Gekha guguna manqat nombópavát?”

Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Guguna manqat nqáneq qoqombó-pavát: Qo ezoqa pakha-pakha zøkhanéám. Neka nøkenøkem matev ndøngi:wát. Neka ndø-aqónám. Neka meakha manqat ndømanqáté. ¹⁹ Qave neká qavo, gèzøvizáp. Ezoqa nøme-te, kuku av tabetaqambe:gó, av qakeza kha-te kuku ndaqambe-go.”

²⁰ Yaq ngenek ezoqa ndakinak gendo-ein, “Nqanek guguna manqat ate ndægo nqæmbópæv. Yaq gekha matev nøme ndógo, no matønümav ndøgo?”

²¹ Yaq Yesu gembo-ein, “Qo ndaføyamba-qape gone-qa toqogooat, vøkhæqáv, qoqa gigiap ate ndægo, vømøwi. Yaq moni ndígu toqoqas, gigiap-av ezoqam qozø-etoám. Av toqotego ndægo, yaq qo gigiap qaniqanim yan manqei-té qoqonø-møvøemét. Yaq vøndoqáv. No qonøndó-páev.”

²² Yaq ndego ezoqa ndakinak, nqanek manqat ge-ewag, sègewáv. Avus-mba mbovoé. Zapa ndógo, ndego gigiap kopoáv qambogoam.

²³ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, “No unimanqatín nqazø-manqate. Ezoqam ndego gigiap kopoav tømboqooat, te-te ndego unimé-føgák, Mbumbukiam-qa Megeat Matev-te te-on. ²⁴ Unimanqatín. Kemol ndugu, søvakha gigiap kandambaqapu, mil nqa-te one-qa tugoat, tu-te ndugu, føgakh andé mbain, av gigiap kopoav ezoqam-te føgakh ndægo, ndego Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te one-qa tegoat.”

²⁵ Yaq paev ezoqam nqanek manqat giyogem, ndígu nqova ndafe kandambá, yaq gimbo-bevøpem, “Av tægoat ndægo, yaq gekha ezoqám ndøkhandi:v?”

²⁶ Yaq Yesu ti-te gekewag, gezø-ein, “Matev av nqægo, ezoqa kopømba mbaín. Geté Mbumbukiam kopømbaqapé. Gekha matēv ndøgo, ndego gone-qa ndembogo, kopømbá, segégó.”

Yesu toqombo-pavet, taqa yaq-fia
(Mak 10:28-31; Luk 18:28-30)

²⁷ Yaq Pita gembo-qavøiu, “Nqæ! Ni gigiap ate qanimbi-goam, zítá qati-wuøém, qo nqeitaqambe-paev.”

²⁸ Yaq Yesu gezø-ein, “No unimanqatín nqazø-manqate. Gigiap neka matev ate ndægo tøndakinak, yaq Ezoqam-ge Yo iz kandambaqape tendap, neka kawa ezoqam-qa qonam nonqo qanimav-qape-te vó:qotát, yaq até zó-a, zo ezoqa tuelv, no nqazonøndo-paev, zøkeza kawa ezoqam-qá qonam nonqo-té qazotó-qonavát, neka Izlael khagua bawan tuelv vozømbó-kawaeztát. ²⁹ Gekha ezoqám ndego, khoev te-ivav, o namba-qaniap o eve o evo o nakheis tezivaz, o khæ te-ivav, no zapaya; ndego Mbumbukiam nøme mba mbøé-etoám, kopoav-qapé, wan andléd ate tægoat, yaq ndego khandi miavmiav vømøndáp. ³⁰ Geté ezoqa kopoáv, ndigu ndakin nduo-megetap, gendópavát. Neka ezoqa kopoav, ndigu ndakin ndindopaev, gó:megetát.”

20

Yaya etæ manqat, ezoqam-qa yaq-te, khæ-te gisasaetat

¹ Yaq Yesu yaya zø-etá, gezø-ein, “Mbumbukiam-qa Megeat Matev, kopømba ande av nqægo:

Ezoqam møndøgoám. Waen khæ eve. Yaq qanaqanus lovølova-ús. Ndego tenøwáv ndøgo, teqa khæ-te sasae gone nonqo ezoqam vømø-upøzo. ² Tiqa yaq-fia, manqat áv gini-kopo-ném, av sasae ezoqam khøuwa kopo-te, oskia gi-upøgimatun. Yaq khæ-té genø-khofotáz.

³ Yaq ande av 9 oklok ndægo, ndego maket manqei-te gewav, ezoqá nøme ndøzømét. Ndigu khokhó sege-waniapám. ⁴ Yaq gezø-ein, ‘Até zó-a, noqá khæ-té qazonøzáv, vozomø-sasæ. No yaq-fia eqeieqei nøzø-etoám.’ ⁵ Yaq ndigu sègezáv, sasae vømømbø-gonem.

Yaq khøuwa muín neka 3 oklok qandap, ndego matev até kopó, áv tenegó, av bugukhokhof ge:go. ⁶ Yaq até 5 oklók-a, ndego maket manqei-te, nangó genøwáv, ezoqa nøme vøzømet, ndigu khokho giwaniapam. Yaq gezø-ein, ‘Gekha zapá, zo khokho nqazowaniapet, khøuwa mba nqazotø-ngiaomit?’

⁷ Yaq gindu-qavøinam, ‘Zapa ndøgo, ezoqa ni upøngipøteáv, sasae teizøgo.’

Yaq ndego gezø-ein, ‘Ság! Até zó-a. Noqá khæ-té qazomø-sasæném.’

⁸ Yaq khøuwa gemøsinam, ndego khæ eve, tege sasae keoge ezoqam, áv gembøe-eín nqægo, ‘Sasae ezoqam mðqozø-akhayám, fia vøzø-etoam. Fia etoam toqotøndó-ngáz ndøgo, ezoqam ndakin gindu-oz, sasae-te. Yaq ndigu, no bugukhokhof qato-upøzo, fia vaev-té qonøzø-etoám.’

⁹ Yaq ezoqam ndigu 5 oklok sasae gingazem, khøuwa ate ndægo-qá fia ndøndapém.

¹⁰ Yaq ezoqam ndigu bugukhokhof sasae go-ngazem, fia ndape-qa ginduzav, ndigu áv gini-matavupám nqægo: Fia andé kandambá tizindapem. Geté fia ndøgo gindapem, até kopó, av ezoqa nøme gi-ndapem. Khøuwa kopo-qá fiá. ¹¹ Ndigu moni gumu-tonqogim, yaq khæ eve, manqat mboptonqomém, ¹² gi-einim, ‘Ezoqam nginik, sasae vaev-te gingazem, khapémhá gisasaenem. Yaq gè, áv khanégo, ndigu yaq-fia kopo gindapem, av ni qazi-ndapem, ni khøuwa ate ndægo, khøuwa tatas-te qazi-sasaetat?’

¹³ Yaq ndego khæ eve, ezoqa nøme-te, ma manqat geponqomat, áv gembøe-qavøiú nqægo, ‘Nøfu! Qoté-ewág. No ambá av nqægo, nøtaqambe-khavøz, av qo ndoqote-matavap. Av taoká. Fia ndøgo, qo qoqondap, eqeieqei. Fia ndøgo, av ni manqat qazi-kopo-nem. ¹⁴ Ndakin vøqáv, qoqa fia namba. No áv qanømbe-pøovám nqægo: No ndego ezoqam, vaev-te tendowav, fia até kopó, áv tæmbøé-etoám, av qo tøtaqambe-etoam. ¹⁵ Ge qó ndoqo-matavap? Ndøgo eqeieqei mbá, nøkeza moni matev tøtego, av no nqanømbe-pøev? O ge qó, qónønguvim, no ndigu matev eqeieqei qazø-matanam, ndigu sasae-te vaev gindu-oz?’ ”

¹⁶ Yesu nqanek yaya gumu-eta, yaq manqat nøme áv gene-eín nqægo, “Matev até kopó, áv tønégóat. Ezoqam ndigu, ndakin ndindopaev, ndigu gó:megetát. Neka ndigu ndakin nduo-megetap, ndigu gendópavát.”

Yesu qambo-misika, ekeza løvøte neka nango khandivat-qa yaq-te ge:zømas
(Mak 10:32-34; Luk 18:31-34)

¹⁷ Yesu ekeza paev ezoqam tuelv namba, Zelusalem taon-te gi-qavigat, yaq sègekhatób, vómō-yakhapus-mokho-mba-ez, gezø-ein, ¹⁸ “Nqáe! Ni Zelusalem taon-té qazinø-qavigít. Yaq Zelusalem taon-te ndøgo, Ezoqam-ge Yo, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam-qá zenda-té ginøveém. Yaq ndigu manqa ovøyam-te sasa ndøveém, manqat vøkopo-nēm, av nqægo, ya benanīm, ¹⁹ neka manqei vini-ak-qa zenda-te vøveém, ndigu Mbumbukiam zøtezeateav ndigu. Yaq ndigu otøotam mé:vewém, vøzuīm, tae mutui-te sasa ndøtøkewēm, vónanīm. Geté khøuwa timømbø-misika-ez ndøgo, ndego Mbumbukiam nango ndøkhandi:v.”

Zems neka Zion, iz akhae ndape-qa gigoam
(Mak 10:35-45)

²⁰ Zebedi-gi nakheis-gu evo, Yesu-té gunduwáv. Até nakhei menás-a, Zems neka Zion, vøndøzav. Yaq ndugu katuk ndømøkuí, teqa megemege-te, vømbø-ein, “Nøtaqa-viám. Kopømbá, noqa poev matev toqogo?”

²¹ Yaq Yesu gumbo-ein, “Gekhā qápøev?”

Yaq gundu-qavøiu, “Noqa poev nqáne. Qo kawa iz toqomøndap, nginik nogi nakhei menas, nøme ngenek, qoqa nakeamo zenda-té gemøqóm, neka nøme ngenek, qoqa yogea zenda-te vømøqóm.”

²² Geté Yesu gendo-qavøiu, “Zo zøtezeak, gekha matev-qa zonø-einim. Gê, zo ezoqa menas, kopømbá, ibøkha khaqain-qape tozo-izam, av no tøte-iz?”*

Yaq gimbo-einim, “Ni kopømbaqapé.”

²³ Yaq Yesu gezø-ein, “Unimanqatín. Zo ibøkha khaqain-qape ndøzomø-izám, av no tøte-iz. Geté gekha ezoqám, noqa nakeamo zenda neka yogea zenda-te timøqonav, ambá av nqægo, no nøvevesám. Geté ta qonam nonqo tiqa ndigu tógoát, noge Tat gevevesam.”

²⁴ Yesu-gi paev ezoqa ten nøme, nqanek manqat giyogem, yaq qaqa ndøgoném, ndigu ezoqa menas-te. ²⁵ Yaq Yesu tegi paev ezoqam ate gi-goam, tenø-møváb ndøgo, gezø-ein, “Zo møzøte-zøtéz. Bawabawan-gi kawakawa-za, ezoqa gètøkhonøzát. Neka tigi megetapak gø:kawaezát, av ekeza poev ndøzømbøgo. ²⁶ Geté zo mokho-te, matev av nqægo bègø. Gekha ezoqám ndego, zo mokho-te iz kandambaqape ndape-qa tegoat, ndego ya be-zøge-tøke-ezoqam-év. ²⁷ Neka gekha ezoqám ndego, zo mokho-te megeat-qa tegoat, ndego andé zogé yaq-fia mbain sasae ezoqam bezømbegó.

²⁸ Até Ezoqam-gé Yó-a, ndego matev até kopó. Ndego ambá ndøgo tenegeavūn, ezoqa sasae timboqat neka vømbø-tøkeát. Geté ndego ezoqa tøke-qa neka teqa kha løvøte-te vee-qa ndøgeavūn. Yaq ezoqa kopoav, tèabete-nqovotáz.”

Yesu bøi waev mbain ezoqa menas gekhakheinøvem
(Mak 10:46-52; Luk 18:35-43)

²⁹ Yesu tegi paev ezoqam namba, Zeliko taon gi-ivøvem, ezoqa bawan-qape kandambá gimboavat. ³⁰ Yaq nakhoa keoqa-te ndøgo, bøi waev mbain ezoqa menas møndø-qonavám. Giyogem, Yesu geløvubat, yaq até gindigonem, vømbø-akhaem, “Évezøza! Déivid-ge Zeo! Ni tanakh gínigú!”

³¹ Yaq ezoqa ewaqape, gøgugúb, “Zo manqat tiá.” Geté ndigu kandakanda nøme mba mo:akhaemém, “Évezøza. Déivid-ge Zeo. Ni tanakh gínigú.”

³² Yaq Yesu sège-itán, vøzø-akha, “Zo gekhā zøpøev, no tæzø-matanam?”

³³ Yaq ndigu gindu-qavøinam, “Évezøza. Ni ambá bøi waev qoni-etoamín.”

³⁴ Yaq Yesu tanakh zøgó. Yaq até gendego, bøi vøzø-khanøzam. Yaq ndigu ndaføyambá, bøi sègezø-eqeieqi-ám, neka Yesu vømbø-paevem.

21

Yesu Zelusalem taon-te, ande kawa ezoqam me ge-on
(Mak 11:1-11; Luk 19:28-40; Zion 12:12-19)

¹ Yesu ekeza paev ezoqam namba, Zelusalem taon gi-khatoat, yaq Betfage vemiav avønin-te, Oliv manqei pøyat-te ndøgo, ndego paev ezoqa menas tène-khofotáz, ² gezø-ein, “Tozonøzáv ndøgo, vemiav zoqa megemege-te ndøgo. Yaq zo ndaføyambá, donki evo zomø-ometám, nakhasam namba. Gémposupát. Yaq zønqovosám, no-te sasa zotøndó-itüb. ³ Ezoqa manqat tezø-ein, yaq zo áv qazømbø-einim nqægo, ‘Evezøza mbopóe, nginik.’ Yaq ndego zo segezøták.”

⁴ Nqanek matev qafakhan, zapa ndøgo. Manqat ndøgo, Mbumbukiam tege manqa vevezam ezoqam mokho-te ge-ein, tåbete-unimanqatín. Manqat nqáne,

20:18 20:18 Met 16:21; 17:22-23 **20:21** 20:21 Met 19:28; Luk 22:30 **20:22** 20:22 Met 26:39; Zion 18:11 * **20:22**

20:22 Ibøkha khaqain-qape, Yesu-qa nqosøgeap me-manqaté, ndego tendap. **20:25** 20:25 Luk 22:25-26 **20:26** 20:26

Met 23:11; Mak 9:35 **20:28** 20:28 Luk 22:27; Filip 2:7

⁵ Zayon ezoqam, ndigu Zelusalem taon-ak, gèzø-ein,

“Nqáe! Zoge kawa ngegeav.

Ndego khambuvap matev mbáin.

Donki-qá zita-té gonoqotáv, donki ndugu ndakinak-qapu.”

⁶ Yaq ndigu paev ezoqa menas gizav, matev áv tini-matønómém, av Yesu gezømbe-ein.

⁷ Yaq donki nakhasam, evo namba, Yesu-té ginø-itúb, ndabua vøzømbø-khafuzam, yaq Yesu sasa mo:møqom. ⁸ Yaq ezoqa kopoav-qapé, Yesu-qa megemege-te, ekeza ndabua mo:møtagát, nakhoa-te, neka ezoqa nøme vuv vøndøqogaz, sasa mo:møtag. ⁹ Yaq ezoqa bawan-qape, Yesu-qa megemege-te vø:megetam-a, nøme vøndøpavam, ndigu áv gini-akhaemat nqáego, “Hosána! Iké: te-te, Deivid-ge Zeo! Mbumbukiam ngenek ezoqam bèkhakheinøvém, Evezøza-qa iz-te ngegeav! Hosána! Iké: te-te, ndego uni ova-in ngo:yage!”

¹⁰ Yaq Yesu Zelusalem taon-te gemø-on, ezoqa ewaqape nqova zøndáf, gibeøvøpem, “Gekha ezoqám, ngenek?”

¹¹ Yaq ndigu ezoqa kopoav-qape, Yesu namba gi:geavun, gindu-qavøinam, “Ngenek Yesú. Nazalet vemia-v-ák. Gelili plovins-té gendowáv. Ngenek Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqám.”

Yesu Mbumbukiam-qa khoev-te gegoam

(Mak 11:15-19; Luk 19:45-48; Zion 2:13-22)

¹² Yesu Mbumbukiam-qa khoev uta-te ge-on, yaq até gendego, ezoqam ndigu gigiap gu:wiat, gèngeasám, neka lou-qasis vøzø-nqagim, ndigu møni gi-enendtat neka ndigu kuvøkuvu, Mbumbukiam-te løvusam nonqo, vøwiat. ¹³ Yaq gezø-ein, “Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-peawáp nqáego, ‘Noqa khoev, guliguli khoev ndøgoát.’ Geté zo Mbumbukiam-qa khoev zø-enendtét, vømø-aqonam-ezoqam-qa-pebam-khøev.”

¹⁴ Yaq bøi waev mbain neka kagi ezoqam ndozáv, Yesu-te, ndøgo Mbumbukiam-qa khoev uta mokho-te. Yaq gèkhakheinøvém. ¹⁵ Geté Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, umingiap matev giqeivim, Yesu gematønumat neka vøygøem, av nakheis Mbumbukiam-qa khoev uta mokho-te gi-akhaemam, av nqáego, “Hosána! Iké: te-te, Deivid-ge Zeo,” yaq ndigu qaqa ndøgoném.

¹⁶ Yaq Yesu gimbo-einim, “Ge qø, toqóyoge, av nginik nakhei ndindi-akhayam?”

Yaq Yesu gendo-ein, “No nqazøygø. Gé, zo Mbumbukiam-qa Manqat mozø-geveømem, av qæ-ein nqáego? ‘Qoqa iz, nakheis neka nakhei nqonqon ndø-eqatét.’”

¹⁷ Yaq Yesu sègeziváv, neka Zelusalem taon vø-ivav. Yaq Betani vemia-v-té genøwáv, ta lova ndøgo, vømøbuv.

Yesu fig tae manqat mba gembo-ein, sa qakusi

(Mak 11:12-14, 20-24)

¹⁸ Khøuwa nøme qandopave, lovølova-ús, Yesu Zelusalem taon-te nqawa ge:vesezat, ndego ifi mbovín. ¹⁹ Yaq nakhoa keoqa-te ndøgo, ndego fig tae ndøqeiv. Geté avønin-te gewav, nanga-qa gemøkewag, esokho mba ndøqeiv. Tae nanga mbáin. Yaq Yesu até gendego, fig tae manqat vømbo-ein, “Qo tae nanga nqawa qóviámák.” Yaq ndaføyambá, ndøgo fig tae sègekusi.

²⁰ Yaq tegi paev ezoqam, nqanek matev giqeivim, ndigu nqova ndafe kandambá. Yaq gimbo-bevøpem, “Av khanégo, nqanek fig tae nakhamas-te qakusi?”

²¹ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “No unimanqatín nqazø-manqate. Zo tozo-unimanqatintat neka nakeap mbain vozøgoát, zo kopømbaqapé, matev áv tøzøtè-matønumat, av no fig tae qambøe-matanam. Geté ta-mbá taoká. Zo nqanek manqei pøyat tozombo-einim, av nqáego, ‘Mðoqo-itån. Yaq ibøkha-tè qanøbáf,’ yaq matev segéfakhán. ²² Gekha matèv ndøgo, Mbumbukiam tozombo-viømemat, zo tozo-unimanqatintat, tozo-guligulimemat, yaq zo ndøzo-upøgimemat.”

Yesu gimbo-bevøpem, gekha ezoqam-qá iz-tè, ndego matev gematønumat

(Mak 11:27-33; Luk 20:1-8)

²³ Yesu Mbumbukiam-qa khoev uta mokho-te nqawa ge-on, ezoqa vømè-zømesim, yaq Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Zu megetapak ndozáv, te-te, gimbo-einim, “Qo gekha ezoqam-qá iz-tè qonøgot, nandav matev nandoqo-matønumit? Iz gekha ezoqám qá-etoam?”

²⁴ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Até nó-a, bevap kopo nqanøgó, zo-te. Zo yaq tozonø-qavøinam, yaq até nó-a, ndæzø-ein, av nqáego, no matev gekha ezoqam-qá iz-tè qatø-matønnumit. ²⁵ Noqa bevap manqat nqáneq: Gé, Zion, ndego ezoqam ibøkha iz gezø-etoumam, ndego iz gekha ezoqam-tè gèndap? Mbumbukiam-tè, ø, manqei-qape ezoqam-tè?”

Yaq ndigu ekeza mokho-mba gibond, “Av khazí-einím? Tizimbo-einim av nqægo, ‘Ndego iz Mbumbukiam-tê gendâp;’ yaq ndego ni âv ginimbi-ein nqægo, ‘Av tægoat ndægo, yaq gekha zapâ, zo Zion unimanqatinteav qazogoam?’” ²⁶ Geté tizimbo-einim av nqægo, ‘Zion, iz, manqei-qape ezoqam-tê gendâp,’ yaq nginik ezoqa bawan-qape, qaqa nígu. Zapa ndógo, ezoqa ewaqape âv gini-unimanqatinát nqægo: Zion, ndego Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqâm.”

²⁷ Yaq Yesu âv gimboe-qavøinám nqægo, “Ni nítinøtenák.”

Yaq Yesu gezø-ein, “Av tægoat ndægo, yaq até nó-a, nøzø-einák, no gekha ezoqam-qâ iz-tê qatøgot, nqanek matev.”

Yaya etæ manqat, nakhei angana menas-qa yaq-te

²⁸ Yaq Yesu manqat nøme gezømas, gezø-ein, “Ge zø, nqanek emanqat-qa yaq-te, no ndakin tæzømbe-votot, âv khazømbøe-matøvemêm?”

Qågoám. Ezoqam mõndøgoám. Nakhei angana menás gimboogoam. Khøuwa nøme, eve, yo-khøuwa, âv gembøe-ein nqægo, ‘Ndæe. Nqægo khøuwa, khæe-té qomøsasæ.’ ²⁹ Yaq gembo-qavøiu, ‘Tia. No gènømbo-qasí.’ Geté vaev-te, ndego matavap gè-enénd, sasa ndøwav, vømøsasæ. ³⁰ Yaq eve, até eveqase-té-a, vøwav, manqat kopo vømømbø-ein. Yaq ndego gendo-qavøiu. ‘Tát! Qanimáv. Ndænáv.’ Geté ndego okhoeáv.”

³¹ Yesu nqanek emanqat gumuvotot, yaq âv gezømbø-beváp nqægo, “Ge zø, ndozo-matavap? Nakhei menas ndigu, eve-qa manqat gekha ezoqâm ndøndap?”

Gindu-qavøinam, “Ndégo, yo-khøuwa.”

Yaq Yesu gezø-ein, “No unimanqatin nqazø-manqate. Matev soqøsoqa-us ezoqam, av teks moni upøgim ezoqam neka sakheis, ekeza kha giwiatun, ndigu zo ndølvubám, neka Mbumbukiam-qa Megeat Matev-te vømó-øz. ³² Zapa ndógo, Zion gegeavun, neka zo gezømas, eqeieqei ande âv khazøtè-yağát, zo ndego unimanqatinteáv. Geté teks moni upøgim ezoqam neka sakheis ekeza kha giwiatun, ndigu mõndø-unimanqatiním. Zo tiqa matev ambá qazøte-qeivím. Geté até ndøgó-a, zo qambuzaneáv neka Zion unimanqatin-teáv.”

Yaya etæ manqat, waen khæe keoge ezoqam-qa yaq-te

(Mak 12:1-12; Luk 20:9-19)

³³ Yaq Yesu manqat nøme gezømas, gezø-ein, “Nqanek yaya etæ manqat nøme, zøtøyogêm:

Qågoám. Ezoqam mõndøgoám. Khæe evé. Ndego waen khæe ndøkhá, uta vø-ogi, neka waen nanga pesegim nonqo, manqei vø-oz, neka khæe qeivi nonqo, khoev eqawat-qape vøwev. Yaq khæe ndøgo, ezoqá nøme-qá zenda-té genøvé, timbøe-kewagat, ekezan manqei nøme-te vøwav. ³⁴ Yaq waen nanga khata viav qamøkhanaz, ndego khæe eve, sasæ ezoqam ndøkhotáz, ti-te ndigu, ma khæe gimboe-kewagam. Ekeza waen nanga upøgim-qa ndøgoám.

³⁵ Geté ndigu khæe keoge ezoqam, gègavém. Ezoqa nøme gèzuím, neka nøme vølaem; neka nøme nandí gini-pouwím, vønanim. ³⁶ Yaq ndego khæe eve, sasæ ezoqa nøme mba mo-khofotáz. Geté ndigu khæe keoge ezoqam, matev âv tizømbe-matanám, av ezoqa nøme gizømbe-matanam.

³⁷ Yaq vaev-te, ndego khæe eve, ekeza yo ndøkhotát, ge-ein, ‘Ngenek nogé yó. Ndego ndømbo-vizumém.’

³⁸ Geté ndigu khæe keoge ezoqam, khæe eve-ge yo gi-ometam, ekeza mokho-mba, âv gini-einím nqægo, ‘Ngenek khæe eve-gé yó. Waen khæe ngéneq genó-kawa-év. Zílaém. Yaq khæe nqanek, ni zindapém.’ ³⁹ Yaq até gindigonem, gømøvøinám, khæe bavokho sasa ndø-ituum, pakhapakha vømømbø-khanøem.”

⁴⁰ Yesu nqanek yaya etæ manqat qamømbøe-navøem, yaq gezø-ein, “Ge zø, ndozo-matavap? Ndego khæe eve tendowav, gekha matev zømatanám, ndigu khæe gimbo-kewagam?”

⁴¹ Yaq gindu-qavøinam, “Ndego, ndigu ezoqa soqøsoqa ndøzitág, vøpakhaez. Yaq khæe ndøgo, keoge ezoqa vini-qá zenda-té genøvé. Tiqá zenda-té tenøvé ndigu, khata viav-te, tegi waen nanga timbo-etoumat.”

⁴² Yaq Yesu gezø-ein, “Ge zø, Mbumbukiam-qa Manqat mozó-geveømem, av qæ-ein nqægo?

‘Nandi-qapi ndigu, khoev puanam ezoqam gisanqabem,

ndigu mõndømø-gigiap-qape-éz, khoev puanam nonqo.

Nqanek matev, Evezøza ndømatanám.

Ndøgo qanimav tantáv, niqa bøi-te.’

⁴³ Yaq nakémbá, no nqazó-manqate: Mbumbukiam teqa Megeat Matev, zo-te nandógo, gévibám. Yaq ezoqa ta bawan ndigu tezó-etoám, ti-te mokho egeieqei ndófakhate.*

⁴⁵ Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Felisi ezoqam, nqanek yaya etæ manqat giyogem, ndigu sógo-matøvemém, ngenek ni me:manqatē. ⁴⁶ Yaq ndigu ambá gimøvøinamín, ndimbula-te vø-utøvemin. Geté ndigu ezoqa bawan-qape-qá møe ndogoném. Zapa ndógo, ezoqa ewaqape, Yesu Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam me:vewám.

22

Yaya etæ manqat, nøkenøkem lou loge-qa yaq-te
(Luk 14:15-24)

¹ Yesu yaya gezø-etæam, nøme kopo nqánek. Gezø-ein, ² “Mbumbukiam-qa Megeat Matev kopømba ande av nqægo:

Kawa ezoqam møndogóám. Tege yo, sæva oki-qa ndogóám. Yaq ndego kawa, lou kandambaqape ndøkhhakheinám, ³ neka tegi sasae ezoqam vøkhofosam, ti-te ndigu, ibugukhokhof manqa gezø-khofotam, taqa yaq-te. Geté ndakin sasae ezoqam gizø-ein, av nqægo, yà betøndozáv, ndigu gezømbø-qasí, tinduzav. ⁴ Yaq ndego kawa ezoqam, sasae ezoqá nøme ndøkhhofosám, ti-te ndigu, ibugukhokhof manqa gezø-khofotam, gezø-ein, ‘Nandiv ezoqam gëmøzø-ein. Lou khakheitáp. No kao angana mbomømboma neka søvákha gigiap enaq-us møezitág, lou loge nonqo. Gigiap ate ndægo khakheitáp. Sà betøndozáv, nøkenøkem lou loge-te.’ ⁵ Geté ndigu ezoqam, ma gezømbø-akha, kawa ezoqam-qa manqat, gèsanqawém. Yaq ekeza poev matev møgoném. Ezoqa nøme, ekeza khæ-té gemøsasæe, neka ezoqa nøme stoa-te vømøsasæe. ⁶ Neka ezoqa nøme até gindigonem, ndigu kawa-gi sasae ezoqam ségegavém, vøzitag, pakhapakha sasa zøkhaneam.

⁷ Yaq ndego kawa ezoqam, qaqa kandambá gego. Yaq até gendego, nakhag ezoqam ndøkhhofotáz, ndigu ezoqam vømøzitag, pakhapakhá, ndigu tegi sasae ezoqam gizitag, neka tiqa vemíav vøsonqotøvem.

⁸ Yaq ndego kawa ezoqam, ekeza sasae ezoqam gezø-ein, ‘Noqa nøkenøkem lou khakheitáp. Geté ndigu, no qazø-akha, lou namba tizilog, ndigu ezoqa soqøsoqá. ⁹ Geté ndakin nakhoa-té søzøtú-okhoát. Yaq gekha ezoqám ndigu, tozo-zømetet, ségendo-khatobát, ndigu noqa nøkenøkem lou loge-te betøndozáv.’ ¹⁰ Yaq ndigu sasae ezoqam ségepanqaním. Yaq gekha ezoqám ndigu, nakhoa-te gizømetin, ségendo-khatobín. Ezoqa nøme ndigu, egeieqei, neka nøme ndigu, soqøsoqá. Yaq nøkenøkem khoev ndøgo, únime-khazém.

¹¹ Geté kawa ezoqam khoev-te ge-on, ezoqa gegevezo, ezoqa kopo møndu-goám ndøugu. Ndego nøkenøkem ndabua egeieqei uzøpøteáv. ¹² Yaq kawa ezoqam gembø-ein, ‘Nøfu. Qo áv khoqoténdé-oq nqanek, nøkenøkem ndabua mbomømboma uzøpøteav ndoqogo.’ Geté ndego otevatéáv, gekha manqat mbøé-ein.

¹³ Yaq ndego kawa ezoqam até gendego, ekeza sasae ezoqam, áv gezømbø-ein nqægo, ‘Bov neka pingim zombó-løvønønmém, neka bavokhó qazomø-oginám. Bøivun-té. Yaq té-eivumát ndógo, neka khaya vøvivismát.’”

¹⁴ Yaq Yesu nqanek yaya etæ manqat qamømbøe-navøem, gezø-ein, “Mbumbukiam ezoqa kopoáv gezø-akhayam. Geté ezoqa khapímbá gevevesam.”

Yesu amba teks moni abam-qa yaq-te timbøe-matemateømemin
(Mak 12:13-17; Luk 20:20-26)

¹⁵ Yaq Felisi ezoqam gèpindám, matavap vømøgonem, av nqægo, Yesu beváp qaz-imbøé-matemateømém. ¹⁶ Yaq Felisi ezoqam, ekeza paev ezoqam ndøkhhofotáz, Yesu-te, ezoqa nøme namba, ndigu Elod-te ginøzaz. Yaq ndigu gimbo-einim, “Nøméndim ezoqam. Ni møtinøtén, qo unimanqatin ezoqám. Qo ezoqam Mbumbukiam-qa poev-qa yaq-te ndoqote-zømesim, unimanqatin manqat mba qomanqatē. Qo møe mbaín, ezoqam-te. Geté qo manqat sógo-manqatē, oskiá ndøgo, ezoqa kandakanda o ezoqa khasøkhasis. ¹⁷ Qonimbí-ein. Qoqa matavap, áv khanégo? Kopømbá, Siza-te teks moni tizi-abumat, ndego Lom kawa kandambaqape, ó, khafæáp?”

¹⁸ Geté Yesu tiqa matavap soqøsoqa é-møndøqeív, gezø-ein, “Zo khavozam ezoqam, gekha zapá, no matemateam-qa ndozogo? ¹⁹ Moni mokho zøté-nømøndém, ezoqam teks-te ndi-abam.” Yaq ndigu moni mokho gindu-ndøpøzem, vøe-ometem.

²⁰ Yaq Yesu gezø-ein, “Gé, gekha ezoqam-qá bugug neka iz mó:go, nginik moni mokho-te?”

²¹ Yaq gindu-qavøinam, “Siza-qá bugúg, neka teqá iz mó:gó.”

* **21:43** 21:43 Baebol kopokopo nøme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nøme ndógó. Ta manqat nqánek: **44**Gekha ezoqám ndego, nginik nandi-te to:bøiav, ndego keqaniáp. Neka nandi ndigu, teqa kha-te to:bøiaz, ndego peseinøváp.

22:6 22:6 Met 21:35 **22:13** 22:13 Met 8:12; 25:30; Luk 13:28 **22:15** 22:15 Mak 3:6 **22:21** 22:21 Lom 13:7

Yaq gezø-ein, “Av tægoat ndægo, Siza-qa gigiap, Siza zombó-etoumemát. Geté gigiáp ndøgo, Mbumbukiam-qa, Mbumbukiam zombó-etoumemát.”

²² Ndigu teqa manqa qavøiwat giyogem, yaq ndigu nqova ndafe kandambá. Yaq sège-ivøvé, vøzav.

*Sadusi ezoqam, Yesu løvøte-te nango khandi:nat-qa yaq-te gimboe-bevøpem
(Mak 12:18-27; Luk 20:27-40)*

²³ Ta khøuwa kopo-te ndøgo, Sadusi ezoqam ndozáv, Yesu-te. Nginik Sadusi ezoqam, åv gini-unimanqatinát nqægo: Ezoqa tipakhaetat, ndigu nango gemø-khandi:zák, løvøte-te. Yaq ndigu Yesu bevap mbogoném, ²⁴ gimbo-einim, “Nøméndim ezoqam. Mozes åv gene-ein nqægo: Ezoqa tenanimat, yaq ndego nakheis mbaín, yaq ngæmam ndugu te-ivavat, namba qawan ndø-okíát, neka tege namba qawan, ndego genanim, patu bembøe-qatayat. ²⁵ Qotøndé-ewåg, nqanek emanqat. Ni mokho-te, angana møndøgoám. Evenáp. Ate gi-goam sevén. Yaq khøuwa ndego, sævam ndø-okí. Yaq gènaním. Zas sège-iváv. Nakheis mbaín. Yaq eveqase ndø-okí, ngunuk ngæmam. ²⁶ Yaq matev até kopó. Até ndegó-a, vønanim. Nakheis mbaín. Yaq vaev até ndigú-a, emekheis, ndugu ngæmam kopo sège-kawawát, atema evenap seven ate gi-goam vømü-pakhaez. ²⁷ Yaq vaev até sævám-a, vønanim.

²⁸ Gè, ezoqa unimanqatin løvøte-te tikhandiz, yaq ta khøuwa-te ndøgo, timø-khandiz, ngunuk sævam, gekha ezoqam-gú zas ndøgoát? Zapa ndøgo, ndigu evenap ate gi-goam, ngunuk sævam kopo ndøkawawát.”

²⁹ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Zoqa matavap soqáin, zo ndozo-matavap av nqægo, ezoqa tipakhaetat, ndigu løvøte-te nango gemø-khandi:zák. Zo Mbumbukiam-qa Manqat neká teqa bazaføgakh, zøtezateáv. ³⁰ Ezoqa løvøte-te nango timø-khandiz, ndigu andé enzol ezoqam me mé:goát, ndigu yan-te ngo:yage. Nøkenøkem matev mbaín.

³¹ Geté løvøte-te togo-khandi:q, taqa yaq-te, gé, zo mozó-geveømem, manqat ndøgo Mbumbukiam ge-ein? ³² Ndego åv gene-ein nqægo, ‘No Eibleem-gé Mbumbukiám, neka Aezek-gé Mbumbukiám, neka Zekop-gé Mbumbukiám.’ Nqanek manqat ní åv qan-inømánd nqægo: Ndigu ezoqam zua ndøkhandi:zát, Mbumbukiam namba. Zapa ndøgo, Mbumbukiam ndego ambá av nqægo, løvøte ezoqam-gè Mbumbukiám, geté ndego khandi ezoqam-gé Mbumbukiám.”

³³ Yaq ezoqa ewaqape nqanek manqat giyogem, ndigu nqova ndafe kandambá, Yesu-qa nømendim matev-qa yaq-te.

*Matev kandakanda menas ndøgo, matev ate ndægo qaløvuam
(Mak 12:28-34; Luk 10:25-28)*

³⁴ Felisi ezoqam giyogem av nqægo, Yesu ndigu Sadusi ezoqam ùnime:tokáz, yaq ndigu gèpindám, manqat vø-einim. ³⁵ Yaq tigi ezoqa kopo, ndego Mozes-qa guguna manqat otevat ezoqam goeam, Yesu matemateam-qa mbogóám, gembobevap, ³⁶ “Nøméndim ezoqam. Mozes-qa guguna manqat mokho-te, matev uni kandambaqape-in åkhanégo?”

³⁷ Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Matev kandambaqape nqáne: ‘Kuku yá betaqagó, Evezøza-te, ndego qoge Mbumbukiam, uni qoqa mbøni-te neka uni qoge nqova-te neka uni qoqa matavap-te.’ ³⁸ Matev uni kandambaqape-in nqáne. Nqanek gø:megeát. ³⁹ Geté até nqané-k-a, kandambaqapé. ‘Ezoqa nøme-te, kuku åv tabetaqambe:gó, av qakeza kha-te kuku ndaqambe:go.’ ⁴⁰ Mozes-qa guguna manqat ate ndægo neka nømendim manqat ndøgo, Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam gipeaomem, nqanek matev menas-té qanø-vøgií.”

*Yesu ambá av nqægo, Deivid-ge zeo mbá, geté ndego até tege Evezøzá
(Mak 12:35-37; Luk 20:41-44)*

⁴¹ Ndigu Felisi ezoqam, ate av-té giwaniapam, yaq Yesu tenøzø-beváp ndøgo, gezø-ein, ⁴² “Gè, zo ndozo-matavap? Mesaya ndego, Mbumbukiam tendo-khofotav, ndego gekha ezoqam-gé zeó?”

Yaq gimbo-qavøinam, “Ndego Deivid-gé Zeó.”

⁴³ Yaq Yesu gezø-ein, “Av tægoat ndægo, yaq gekha zapá, Deivid ndego Nqova Mbomambaqape-qa mokho-te, Evezøza gembo-akha? Manqat ndøgo, Deivid ge-ein, nqáne:

⁴⁴ Evezøza Mbumbukiam, noge Evezøza, åv gembøe-ein nqægo,

‘Noqá nakeamo zenda-té qanøqóm.

Até qóqotát, atema no qogi qaqqa ezoqam,

qoqa zenda tokhotapak mokho-te vøtaqambú-áb.’

⁴⁵ Gê, Deivid ndego Mesaya, Evezøza ndembo-akhayam, yaq ngenek Mesaya, áv kené-Deivid-ge-zeo-ev?”

⁴⁶ Yesu nqanek bevap manqat gezø-ein, ndigu Felisi ezoqam kopømba mbaín, gembó-qavøinām. Yaq ta khøuwa-qa zita-te, ezoqa møe ndøgoném, Yesu bevap nøme vømbøé-gøném.

23

Yesu ezoqa Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka Felisi ezoqam-qa yaq-te gegugub

(Mak 12:38-39; Luk 11:43, 46; 20:45-46)

¹ Yesu ekeza paev ezoqam neka ezoqa ewaqape gezø-ein, ² “Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka Felisi ezoqam, Mozes-qa iziz ndøndapém, zo ndi:zømesim. ³ Yaq nakémbá, zo tiqa manqat, o-mba zømbø-ndapé, neka matev ate ndægo vøgø, av ndizømbemanqate! Geté tiqa matev mbòpæv. Zapa ndøgo, matev ndøgo, ezoqa nøme ndi:zømesim, ndigu ekezan matønómáv. ⁴ Ndigu ezoqam-qa nqanqa-te, viniv-qape mo-aumatun. Yaq ezoqa amba-amba me-eqagimatún. Geté ndigu zenda-qase aumáv, ezoqa vøzømbé-tøkeát, ndigu nqanek viniv ndi-eqawat. ⁵ Ndigu matev ate ndægo, ezoqa qeivi nonqo mba ndøgoatún. Mboges-qase ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat-qase ndøu-peawap, tiqa kawapap-te neka pingim-te giløvønumatun, kandakandá sege-khakheinumatún, neka ndabua gi-uzamin, gi loloákh segezø-følæpát. Yaq ezoqa iz tiabezømbø-eqawát. ⁶ Ndigu tøzømbø-khaneát ndøgo, lou loge kandakanda-te neka guliguli khoev-te, iz akhayapak-qa qonam nonqo-té giqonumát, ⁷ neka ezoqa ewaqape, maket manqei-te, ndigu khaiya mboma manqat vızap-us bezø-manqate, neka ‘nømendim ezoqam’ zasa bezø-akhayam. ⁸ Geté zo, ‘nømendim ezoqam’ bezø-akháyám. Zapa ndøgo, zo nømendim ezoqa kopo zømbegø. Geté zo evenáp. Vinivinimba mbaín. ⁹ Neka zo ezoqa ‘Tat’ mbo-akháyám, nqanek manqei-qape-te. Zapa ndøgo, zo tat kopo zømbegø. Ndøgo, yan-te ngo:yage. ¹⁰ Neka zo ‘megeat ezoqam’ bezø-akháyám. Zapa ndøgo, zo megeat ezoqam kopo zømbegø. Kelisó. ¹¹ Gekha ezoqam kandambaqape ndego, zo mokho-te, ndego zogé sasae ezoqam begø. ¹² Zapa ndøgo, gekha ezoqam ndego, ekeza iz te-eqatat, teqa iz gévoatát. Neka gekha ezoqam ndego, ekeza iz tevoatat, teqa iz gó-eqatat.”

Yesu Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka Felisi ezoqam, tiqa manqazapazapa gezø-vøndøyam

(Mak 12:40; Luk 11:39-52; 20:47)

¹³ Yaq Yesu manqat nøme gezømas, gezø-ein, “Zo mðzo-soqoéz, zo Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka zo Felisi ezoqam. Zo khavozam ezoqám. Zo mboqog, zòto-tokøvém, Mbumbukiam-qa Megeat Matev-te, ezoqa vøe-øz. Zo zøkezan onimáv. Neka ezoqam ndigu, onim-qa ndigu, zo zòzømbø-khæfáp.†

¹⁵ Zo mðzo-soqoéz, Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, neka zo Felisi ezoqam. Zo khavozam ezoqám. Zo qamba-qambá ndozo-okho neka ndozo-ane, ezoqa kopo-qa ndozovawe, zo tezøpaev. Yaq ndego zo tezøpaev, zo manqa-zapa-te nøme mba zotóvéém, áv taoká, av zo zøkezan ndøzøte:go. Yaq até ndegó-a, gøinam-té gemøwáv, zo namba.

¹⁶ Zo mðzo-soqoéz. Zo bøi waev mbain ezoqam, ituza-qa zogø. Geté até zó-a, bøi waev mbaín. Zo áv qazøte-manqaté nqægo, ‘Ezoqa Mbumbukiam-qa khoev-qa iz-te, manqa mbusa teve, gete manqa mbusa geawateav tøgoat, ndøgo kopømbá. Mbumbukiam te-te ndego yaq-fia gétayák. Geté ezoqa gol-qa iz-te, ndøgo Mbumbukiam-qa khoev-te ndøuve, manqa mbusa teve, yaq ndego manqa mbusa até begeawát.’ ¹⁷ Ge zò, matavap neka bøi waev mbain ezoqam, gigiap kandambaqape ákhanégo? Gól, ó, Mbumbukiam-qa khøev?

23:3 23:3 Mal 2:7-8   **23:5** 23:5 Met 6:1; Exo 13:9; Deut 6:8; Num 15:38-39   * **23:5** 23:5 Nginik Felisi ezoqam, Mbumbukiam-qa Manqat-qase, pepa-té gini-peaomémín, mboges-qasis-te vønqeitumemin, neka kawa-pap-te neka pingim-te vølvønømemin, giguligulimam. Ndigu áv gini-matavupám nqægo: Ndøgo Mbumbukiam-qa poév, matev av nqægo gimatønumam. Taqa yaq-te qoté-geveám, Exo 13:9, 16, neka Deut 6:4-9 neka Deut 11:13-21. Neka tiqa ndabua-te, gi loloákh segezø-følæpám. Yaq ezoqa tini-zøtezín ndøgo, ndigu Mbumbukiam-qa sasae ndøgoatún. Taqa yaq-te qoté-geveám, Num 15:37-41. Geté ndigu Felisi ezoqam neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, nqanek matev ate ndægo, ekeza iz eqawat nonqo mba me:matønómám.   **23:11** 23:11 Met 20:26; Mak 9:35; Luk 22:26   **23:12** 23:12 Job 22:29; Prov 29:23; Luk 14:11; 18:14   † **23:13** 23:13 Baebol kopokopo nøme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nøme ndøgø. Ta manqat nqáne: 14Zo mðzo-soqoéz, Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, neka zo Felisi ezoqam. Zo khavozam ezoqám. Zo ngængæm zozømbø-khavozumatún, tiqa khoev neka gigiap vozozø-aqonumatun. Neka zo ezoqa ewaqape-qa bøi-te, guliguli loloákh sozogoatún. Yaq nakémbá zoqa yaq-fia, viniv kandambá tozomø-ndapem.   **23:16** 23:16 Met 15:14

Gol, ndøgo khokhó. Geté Mbumbukiam-qa khoev-te qamø-oein, ndøgo tømè-gigiap-qape-ín, vømø-Mbumbukiam-qa-gigiap-in.

¹⁸ Neka zo nømè, áv qazøte-manqaté nqægo, 'Ezoqa lou-qase-qa iz-te, manqa mbusa teve, ndøgo Mbumbukiam-te sòvaxha gigiap ndiløvutam, gete manqa mbusa geawateav tōgoat, ndøgo kopømbá. Mbumbukiam te-te ndego yaq-fia gétayák. Geté ezoqa sòvaxha gigiap-qa iz-te, manqa mbusa teve, ndøgo lou-qase-te to-ve, yaq ndego manqa mbusa até begeawát.'

¹⁹ Zo bøi waev mbain ezoqam, gè, gigiap kandambaqape ákhanégo? Ndøgò, sòvaxha gigiáp, o ndøgò, sòvaxha løvutam nonqo, Mbumbukiam-qa khoev-te ndøugu? Sòvaxha gigiap ndøgo, khokhó. Geté sa ndøgo, tømè-gigiap-qape-ín, sòvaxha løvutam nonqo toqomo:ve, vømø-Mbumbukiam-qa-gigiap-in. ²⁰ Yaq nakémbá. Gekha ezoqám ndego, sòvaxha gigiap løvutam nonqo-qa iz-te, manqa mbusa teve, ndego manqa mbusa, gigiap menas-qa iz-té genøvé, sòvaxha løvutam nonqo neka gigiap ate ndægo, ndøgo ndo:ve. ²¹ Neka gekha ezoqám ndego, Mbumbukiam-qa khoev-qa iz-te, manqa mbusa teve, ndego até Mbumbukiam-qa iz-té-a, vøvé. Zapa ndøgo, Mbumbukiam ndøgo teyagé. ²² Neka gekha ezoqám ndego, yan-qa iz-te, manqa mbusa teve, ndego Mbumbukiam-qa qonam nonqo-qa iz-té genøvé. Zapa ndøgo, yan ndøgo, Mbumbukiam-qa qonam nonqó. Neka ndego, manqa mbusa, até Mbumbukiam-qa iz-té-a, vøvé.

²³ Zo mðzo-soqoéz, Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka Felisi ezoqam. Zo khavozam ezoqám. Zo até avøe gigiap uni khasøkhasis-ín-a, qazøtøndo-pe:tatun, zòqqaemín, qaqageap vømø-ten-in, yaq qatoat kopø. Mbumbukiam vozombø-etømemin. Matev khasøkhasis av nqægo, zo mðzogoatún. Geté matev kandakanda, Mbumbukiam-qa guguna manqat-te nqapeawap, zòsanqawatún, kopømba ande av ezoqa nømè-te, matev eqeieqei matanam matev, neka tanakh matev, neka unimanqatin matev. Matev eqeieqei khasøkhasis tozogoat, ndøgo kopømbá. Geté gigiap-qape ndøgo, matev eqeieqei kandakanda tozogoat. ²⁴ Zo bøi waev mbain ezoqam, ituza-qa zøgò. Geté até zó-a, bøi waev mbain. Zo yaf-te, piopam zoqombinamín. Geté kemol-qapu ndu:vøete, zo sòzo-khoutøve:mín.

²⁵ Zo mðzo-soqoéz, Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka Felisi ezoqam. Zo khavozam ezoqám. Zo kap neka melek, mumat mba zoto-sunguzumatún. Geté mokho-te ndøugu, khavim-ús. Ta kap neka melek ndøgo, zó. Zoqa mokho-te, gigiap qovet møqæ neka zøkeza kha mba qeivi matev zømbu:gú. ²⁶ Zo Felisi ezoqam, zo bøi waev mbain. Bugukhokhof, mokho-té qazonø-sunguzám. Yaq até bavokhó-a, segébæbæs.

²⁷ Zo mðzo-soqoéz, Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka Felisi ezoqam. Zo khavozam ezoqám. Zo até manqei-pakha ozáp. Bavokho ndo:go, khakheitáp neka busøgeáp neka voqoát. Geté mokho-te ndøugu, bazag neka peakha vøvanq mba mu:gú.

²⁸ Zo até kopó. Bavokho nandozo-keoge, bugug eqeieqei. Geté zoqa mokho-te nandøugu, khavozam neka manqa-zapazapá qazømbe-tøtvøyám.

²⁹ Zo mðzo-soqoéz, Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka Felisi ezoqam. Zo khavozam ezoqám. Zo Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam neka gekha ezoqa eqeieqei nømè, ibugukhokhof giyageapam, khoev qaniqanimav zozø-puanumatún, tíqa manqei-pakha-te, neka vozozø-fegatun. ³⁰ Neka zo áv qazøte-manqatún nqægo, 'Ni amba nigí atanakha-zapazapa-za-qa khøuwa-te tizi-yagein, ni ndigu ambá nizø-tøkeák, ndigu Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam gizitagat.' ³¹ Zo av ndøzøte-manqate, yaq zo áv qazøte-vøndæmét nqægo, zo tigi zí, ndigu Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam gizitagat. ³² Sáq. Vø-apét. Nandav matev, ùnime-khouím, av zogi atanakha-zapazapa-za gi:matønumam.

³³ Zo waza soqøsoqa. Ge zó ndozo-matavap, gøina wageap-qa møe, áv khazømbøé-khokhøz? ³⁴ Nqæ! No Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam neka matavap loloakh ezoqam neka nømendim ezoqam notøndó-khofosumat, zo-te. Geté zo ndigu ezoqa nømè, pakhapakha zozø-khanæmát, neka nømè tae mutui-te vozó-tøkebumát, neka nømè Zo ezoqam-qa guliguli khoev-te vozó-febumát, neka vemíav nømè-te atema vemíav nømè-te vozó-ngeasumát. ³⁵ Yaq nakémbá, ezoqa eqeieqei ate ndi:gu, pakhapakha gizø-khanæmam, Eibol gilaem, qamat, atema zo Zekalaya, Belekia-ge yo, pakhapakha qazombo-khanøem, yaq Mbumbukiam-qa khoev-a, yaq sòvaxha gigiap løvusam nonqo lou-qase-te, taqa yaq-fia nqosøgeap zo-té qanø-nqeiøvém. ³⁶ No unimanqatin nqazø-manqate: Nqanek yaq-fia nqosøgeap ate nqægo, zo-té qanø-nqeiøvém, zo ndakin nqazoyage."

*Yesu Zelusalem-ak-qa mbøni qambova
(Luk 13:34-35)*

³⁷ Yaq Yesu manqat nøme ge-ein, “Zelusalem, Zelusalem, zo Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam, pakhapakha ndozozø-khaneam, neka nandī ndøzøtē-zītøgē, ndigu Mbumbukiam zo-te ndendo-khofosam, no khøuwa kopoáv, baqa amba nøte-eqagimám zo-te, kopømba ande av kokolok evo nduigu, nakheis gukhatobin, ekeza taf mokho-te vø-ozin. Geté zo gèzømbø-qasi:vám. ³⁸ Nqáe! Zoqa khoev nqanek, gésøqá. Ezoqam mbáin, segégoát. ³⁹ No nqazø-manqate: Zo no nango naqanóká zønømendám. Geté ta khøuwa-te ndøgo, sa tøzøtē-nømendám, zo tozo-einim, av nqægo, ‘Mbumbukiam ngenek ezoqam bèkhakheinøvém, Evezøza-qa iz-te ngegeav!’”

24

Mbumbukiam-qa khoev tøsoqa
(Mak 13:1-2; Luk 21:5-6)

¹ Yesu Mbumbukiam-qa khoev ge-ivav, nakhoa gegeveat, yaq ekeza paev ezoqam tinduzáv ndøgo, gimbo-einim, “Qotéqéiv. Khoev mbomømbomá ndøpuate, Mbumbukiam-qa khoev uta mokho-te.”

² Yaq Yesu gezø-ein, “No unimanqatín nqazø-manqate. Khoev ate ndægo, ndozoqeivi, manqei-té qamø-khakhandám. Nandi kopo nøme, nandi nøme-te, gó-zaveák.”

Viniv vinivinimba tøfakhanam
(Mak 13:3-13; Luk 21:7-19)

³ Taqa zita-te, Yesu Oliv manqei poyat-té genøwáv, vømøqom. Tegi paev ezoqam mba ndøgoám, te namba. Yaq áv gimboe-bevøpém nqægo, “Qonimbí-ein. Matev nandav qoqote-manqatam, gekha khøuwá qanéfakhán? Neka andé gekha matev me nitíqeivím, ni tøtinøten, av nqægo, qo qotøndø-qaváv neka nqanek manqei-qape gemø-navøém?”

⁴ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Aiyá qagó. Zo ezoqa betúbám. ⁵ Ezoqa kopoáv, noqá iz-té gindú-okhoát. Ndigu ezoqa áv gizømbé-manqatát nqægo, ‘No Kelisó’, neka ezoqa kandambá titubumat. ⁶ Zo nakhag-qa yaq-te tozo-ewagat neka nakhag u vozø-ewagát, zo møe ndøgø. Matev av nqægo, ndøkhæ-fakhanám. Geté manqei-qape-qa vaev zuá. ⁷ Manqei nøme, manqei nøme namba, nakhag ndøgoát, neka kawa ezoqa nøme-qa bawan, kawa ezoqa nøme-qa bawan namba, vønøfeapát. Manqei nøme-te, lou mbaimbai zøwagát, neka manqei nøme-te, manqei vøkukuvøemát. Manqei vinivinimbá. Kopoáv. ⁸ Geté nqanek matev ate ndægo, ngazu mbá. Ndøgo kopømba ande av-té, sævam tui-ova, nqosøgeap ande tuikhantav.

⁹ Zo ndøgavemát neka vøngiæzotát, løvøte-te sasa ndø-abumát. Manqei-manqei ate ndægo, zo gezø-sanqawupát, no zapaya. ¹⁰ Ta khøuwa-te ndøgo ezoqa kopoáv, tiqa unimanqatin no-te segemø-ivøvemát. Ndigu yaqyaq-a gésanqambupát neka qafa ezoqam-qa zenda-te izuizu vø-ambumát. ¹¹ Yaq khavozam manqa vevezam ezoqam ndøfakhanám, kopoáv, ezoqa kopoav vøtubám. ¹² Yaq matev soqøsoqa sa tønø-khouwettét. Yaq ta zapaya ndøgo, ezoqa kopoáv, tiqa kuku matev segezø-navøém. ¹³ Geté gekha ezoqám ndego, bazaføgakh-us teyat, atema vaev-te, ndego ndømø-khandí:v. ¹⁴ Manqat Mbomambaqape, Mbumbukiam-qa Megeat Matev-qa yaq-te, ezoqa sugumú-zømesimít, manqei-qape ate nqægo. Bawan vinivinimba ate ndægo, sugumú-ewagét. Manqei-qape-qa vaev, khæ ndøfakhán.”

Gigiap soqaqape tøfakhan Mbumbukiam-qa khoev-te, Zelusalem taon-te
(Mak 13:14-23; Luk 21:20-24)

¹⁵ Yaq Yesu manqat nøme ge-zømas, gezø-ein, “Zo gigiap soqaqape zøqeivím, ndøgo Deniel, ndego Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam, ge-manqatam. Mbumbukiam-qa khoev-té qanú-wuøyyát. Geté khafeap kandambá, gigiap av nqægo tøu-wuøyyat ndøgu. (Gekha ezoqám ndego, nqanek manqat tegeveam, mokho bømboqeiv.) ¹⁶ Zo nqanek gigiap tozoqeivim, yaq gekha ezoqám ndigu, Zudia plovinis-te tiyagat, manqei popotap-té giabenø-khokhóz. ¹⁷ Gekha ezoqám ndego, khoev ova to-yat, ndego khoev mokho-te bē-ón, gigiap vømøndø-upøgim. ¹⁸ Neka gekha ezoqám ndigu, khæ-te tisaætet, ndigu ndabua upøgim-qa bevèséz. ¹⁹ Ta khøuwa-te ndøgo, ti-te ndigu unimé-soqá, sakheis emu-us ndigu neka nakhei tete ndizøloge. ²⁰ Mbumbukiam zombó-vi:mát. Nqanek matev, qozazq viav-te o Sabat khøuwa-te, befakhán. ²¹ Viniv ndøgo, ta khøuwa-te tøfakhan, føgakh-mbá tantáv. Mbumbukiam manqei-qape ande ge:khakheinam, atema ndakin, matev føgakh-qape fakhaneáv, av ta khøuwa-te ndøgo tæfakhan. Yaq até taqa zita-té-a, matev føgakh-qape av nqægo, nango gemø-fakhanák. ²² Geté Mbumbukiam matavap é-møndø:vé, av nqægo,

khøuwa ndò-tokhopogeaqasí:z. Mbain tøgonin, yaq ezoqa kopo ambá gemó-khandi:vák. Mbumbukiam, khøuwa, ti zapaya ndigu tené-tokhopogeaqasí:z, ndigu ekezan gevevesam.

²³ Ta khøuwa-te ndøgo, ezoqa tezo-ein, av nqægo, 'Ngé! Keliso ngének,' ó, 'Ndé. Keliso ndégo,' yaq zo ndø-unimanqatíním. ²⁴ Zapa ndøgo, khokho Keliso neka khokho Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam ndøfakhaním. Ndigu matev kandakanda neka umingiap matev ndømatønómát. Yaq kopømba tøgonin, até ndigú-a, Mbumbukiam ekezan gevevesam, ambá ndætubám. ²⁵ Ndakin zo mðzøte-zøté:z. Møezø-ein, matev av nqægo, ndømø-fakhanám.

²⁶ Yaq nakémbá, ezoqa zo tizø-manqatat, av nqægo, 'Ndé! Ndego ndendóya, leg-av manqei-te,' yaq zo ndøgo ndøzáv. O tizø-manqatat, av nqægo, 'Ndé! Ndego ndendópewe,' zo ndøgo ndø-unimanqatíním. ²⁷ Zapa ndøgo, Ezoqam-ge Yo tegeav, nakhamas-té gendø-fakhaním. Andé ndand mé:vøiyám, ndøgo khaiya ate ndægo sa tumukhazet, khøuwa vøndè-fakhanin-a, vømè-sinanin.

²⁸ Søvakha pikia ande áv kenéveát, koe ndøgo tinø-piaín."

Yesu nango tendoqavan

(Mak 13:24-27; Luk 21:25-28)

²⁹ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, "Matev føgøføgakh khøuwa timi-nasinim, yaq nqova mbáin, khøuwa waev segembó-navøém, neka løvøyak beawap mbáin, neka nduku yan-te ngo-go vøndó-o:áz, neka gigiap føgøføgakh, yan-te nqo-go, vøkukuvøém. ³⁰ Yaq yan-te nqo-go, Ezoqam-gé Yo-qá khakhatap ndø-fakhaním. Yaq bawabawan ate nqægo, manqei-qape-te nqago, mbøni zømbóvá neka vø-eivám. Yaq Ezoqam-gé Yo ndø-ometám. Khaiya ozoz-té genøgeáv. Bazaføgakh-ús neka waev-qape-ús. ³¹ Yaq kipi ndówáv. Wag gembøé-eqavét. Yaq ndego ekeza enzol ezoqam ndøkhofosám, manqei-qape ate nqægo, khøuwa vøndè-fakhanin-a, vømè-sinanin, neka sanqa-sanqa vømbø-anam. Yaq gekha ezoqám ndigu, Mbumbukiam gevevesam, manqei-qape ande áv khandévavet, enzol ezoqam gémøváb."

Yesu ge:zømas, ande áv kinizøté:z, av nqægo, teqa qavøne khøuwa avønín

(Mak 13:28-31; Luk 21:29-33)

³² Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, "Zo fig tae-té qazøté-zøté:z. Tang-te mbusa tøfakhanam, esokho vøqabám, yaq zo mðzøte-zøté:zín, wavam khøuwa avønín. ³³ Yaq matev até kopó. Zo nqanek matev ate ndægo tozo-qeivimat, no qate-manqatavun, yaq zo søzøté-zøté:z, Ezoqam-ge Yo, avønín gendøqaván.

³⁴ No unimanqatín nqazø-manqate. Ezoqa nøme, ndakin ngiyage naqanøká gépakhaezák. Até géyagát, atema ta khøuwa-te ndøgo, nqanek matev ate ndægo vømú-fakhanám.* ³⁵ Yan neka manqei-qape ndømø-navøém. Geté noqa manqat gémø-navøemák."

Ezoqa mè:zøtezák, Yesu gekha khøuwa-tè gendè-qaván

(Mak 13:32-37; Luk 17:26-30, 34-36)

³⁶ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, "Ezoqa mè:zøtezák, nqanek matev gekha khøuwa-tè neka khøuwa iz-tè qanéfakhaním. Até enzol ezoqám-a, yan-te ngo:yage, neka até Yó-a, zøtezateáv. Geté Eve yakhapús sege-otév. ³⁷ Ezoqam-ge Yo-qa qavøne khøuwa áv tønøgoát, av Noa-qa khøuwa-te qægoam. ³⁸ Ta khøuwa-te ndøgo, khouwát-qape fakhaneav qagoam, ezoqa lou loge zøgopám, neka izam vøzø-goupam, neka sakhei vøzøkímam-a, vø-etoumam, até gemát, atema Noa khagua-qape-te vøu-on. ³⁹ Ndigu mè:zøtezák, ande gekha matev me ndøfakhaním ti-te, atema vøndø-khouwa, vøngiæzo. Yaq Ezoqam-ge Yo tendoqavan, matev até kopó, áv tønéfakhaním. ⁴⁰ Ta khøuwa-te ndøgo, ezoqa menas khaete tisasætet, nøme ndego, Mbumbukiam ndøndáf. Geté nøme ndego, segé-iváv. ⁴¹ Neka sakhei menas, flawa timivisumit, nømu ndugu, Mbumbukiam ndøndáf. Geté nømu ndugu, segé-iváv. ⁴² Yaq nakémbá. Gø:feazoát. Zapa ndøgo, zo khøuwa neka khøuwa iz zøtezetézák, zoge Evezøza tefakhaním. ⁴³ Gëmbo-mataváp: Khoev eve amba te-otevin, av nqægo, ande gekha khøuwa iz-te, aqonam ezoqam tendowav, yaq ndego ambá gé:buvák. Geté ambá sege-tiawatín. Yaq ndego aqonam ezoqam ambá gembótakák, khoev sa tembo-nqawain. ⁴⁴ Yaq nakémbá. Até zó-a, zo vø:khakheinám. Zapa ndøgo, Ezoqam-ge Yo, ta khøuwa-te ndøgo tendéqaván, zo matavapøteav tøgoat, ndego tendoqavan."

24:23 24:23 Met 24:5   **24:24** 24:24 Deut 13:1-3; 2 Tes 2:8-9; Veve 13:13-14   **24:26** 24:26 Luk 17:23-24   **24:27** 24:27 Met 24:37-39   **24:28** 24:28 Luk 17:37   **24:29** 24:29 Isa 13:10; 34:4; Ezek 32:7; Joel 2:10, 31; 2 Pita 3:10; Veve 6:12-13   **24:30** 24:30 Zech 12:10; Veve 1:7; Dan 7:13   **24:31** 24:31 1 Ko 15:52; 1 Tes 4:16   **24:32** 24:32 Mat 16:28
* **24:34** 24:34 Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ndego Mbumbukiam-qá khøev ngi-wat-qa yaq-té abete-manqatám, neka gekha matev vinivinimba nøme ndøgo, ta khøuwa-te ndøgo tøfakhanam. **24:35** 24:35 Met 5:18   **24:36** 24:36 Kel 1:7; 1 Tes 5:1-2   **24:37** 24:37 Gen 6:5-8   **24:39** 24:39 Gen 7:21-23   **24:42** 24:42 Met 25:13   **24:43** 24:43 Luk 12:39-40; Veve 16:15

Yaya etæ manqat, sasae ezoqam eqeieqei neka sasae ezoqam soqaqape-qa yaq-te
(Luk 12:41-48)

⁴⁵ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Gekha sasae ezoqám, ndego eqeieqei neka matavap loloakh-us? Sasae ezoqam eqeieqei neka matavap loloakh-us av ngé-go. Tege kawa ezoqam, manqei nøme-te tewav, yaq ndego sasae ezoqam, keoge ezoqam teve, teqa khoev teqeviat neka tegi sasae ezoqa nøme, khøuwa eqeieqei-te lou vøzø-etoamát, ⁴⁶ yaq vaev-te nqawa tendoqavan, teqev av nqægo, ndego sasae eqeieqei ndøgõt, ndego sasae ezoqam kopømbá, khanakhanákh. ⁴⁷ No unimanqatín nqazø-manqate. Ndego kawa ezoqam gigiap ate ndømbøego, keoge ezoqam ndégo tévé, ngenek sasae ezoqam.

⁴⁸ Geté ndego sasae ezoqam, soqaqape tegoat neka av te:matavupat nqægo, noge kawa ezoqam nakhamas-te gendø-qavanák, ⁴⁹ yaq ndego tegi sasae kopømba ezoqam kha zøkhanæmát, neka lou vølogát neka ibøkha soqa vø-izumát, ezoqa nøme namba, ndigu oskia gi-izumatun, ⁵⁰ yaq tege kawa ezoqam ta khøuwa-te ndøgo tendéqavan, ndego sasae ezoqam khakheinøpøteav tøgoat neka otevateav vøgoát, ndego tefakhan. ⁵¹ Yaq kawa ezoqam, ndego sasae ezoqam, yaq-fia nqosøgeap mbó-etoám. Yaq-fia kandambá teta, te-te ndego. Yaq ndøgo tenø-khofotáv, ma khavozam ezoqa nøme ndi:gu. Yaq té-eivumát ndøgo, neka khaya vøvivisumát.”

25

Yaya etæ manqat, mbasønakheis ten-qa yaq-te

¹ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Ta khøuwa-te ndøgo, Mbumbukiam-qa Megeat Matev, ande äv qanégoát nqægo:

Mbasønakheis møndøgoám. Tén ate gi-goam. Ezoqam, sævam te-oki, qatøzu-qa ndøgoám. Lampá namba me:záv. ² Faev nøme ndigu, matavap loloakh-ús. Geté faev nøme ndigu, matavap loloakh mbaín. ³ Ndigu matavap loloakh mbain mbasønakheis, oil nøme upøgipøteáv, lampa-te qouzam nonqo. ⁴ Geté ndigu matavap loloakh-us, oil nøme møndø-upøgím. ⁵ Yaq ndego ezoqam, sævam te-oki, yakha møndævá. Yaq ndigu mbasønakheis, venanqei zøvín, vðføyam, venanqei sasa ndøsømbiam.

⁶ Yaq qamø-umba ndøgo, ezoqa tindi-akhaém, ‘Ezoqam sævam te-oki, ngégeav! Møzotøndo:záv. Zimbøé-qatøzém.’ ⁷ Yaq ndigu mbasønakheis ten ate gi-goam, sùgumusúz, tiqa lampa waev vø-khouwe-khouwevam. ⁸ Yaq ndigu matavap loloakh mbain mbasønakheis, matavap loloakh mbasønakheis gizø-ein, ‘Ni oil zoní-etoám, zoqa nanda. Niqa lampa avønín gékhouvøém.’ ⁹ Yaq matavap loloakh mbasønakheis gindu-qavøinam, ‘Nakhoa mbaín. Oil nqanek nqanigu, kopømba mbaín, zo vøizø-etoám neka ni nikeza nonqo. Geté oil wi ezoqam-té qanøzáv, nøme vømøwi.’ ¹⁰ Yaq ndigu vøzav. Geté gi-ivøvem, ndego ezoqam sævam te-oki, tènefakhán. Yaq mbasønakheis faev ndigu, go-khakheinam, namba me:záv ndego, neka nøkenøkem lou loge-te vømø-oz. Yaq mboqog keoge ezoqam, até gindigonem, mboqog vøtokøzem. ¹¹ Yaq vaev até ndigú-a, matavap loloakh mbain mbasønakheis, vøfakhaz. Gi-akhaem, ‘Khanánqa. Khanánqa. Mboqog qoní-mboqozól!’ ¹² Geté yaq ndego sævam te-oki, gezø-qavøiu, ‘Av taoká. No nøtenøtenák zo.’”

¹³ Yaq Yesu nqanek yaya etæ manqat qamømbøe-navøem, gezø-ein, “Yaq nakémbá. Gø:feazoát. Zapa ndøgo, zo khøuwa neka khøuwa iz zøtøzøtezák, Ezoqam-ge Yo te:fakhan.”

Yaya etæ manqat, sasae ezoqam-qa yaq-te, kawa ezoqam moni gezø-etoam, ti:sasaetat
(Luk 19:11-27)

¹⁴ Yaq Yesu yaya etæ manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Mbumbukiam-qa Megeat Matev, ande äv qanégoát nqægo:

Ezoqam møndøgoám. Manqei nøme-te okho-qa ndøgoám. Yaq ndego ekeza gigiap, sasae ezoqam-qá zenda-té genø-awám, timbøe-qeivat. ¹⁵ Sasae ezoqa nøme, moni pus faev gembø-etoam. Nøme ndego, menás. Neka nøme ndego, kopó. Moni ndego gezø-etoumat, ndøgo tø-einín, tiqa matev eqeieqei neka zøtezat, ande äv khazømbøgo. Yaq ndego até gendego, vøwav. ¹⁶ Yaq ndego ezoqam, moni pus faev ge-upøzo, gème-sasáe, moni pus faev nøme vøqas. ¹⁷ Yaq até ndegó-a, moni pus menas ge-upøzo, nøme menas vøqas. ¹⁸ Geté ndego ezoqa nøme, moni pus kopo gendapaz, manqei mba ndø-öz, tege kawa ezoqam-gi moni vøkhonab.

¹⁹ Yaq møi-mbá sege-awám, tige kawa ezoqam nqawa teándø-qäván. Yaq gezøbevap, ‘Nginik nogi moni, äv khazømbøé-matønumam?’

24:47 24:47 Met 25:21, 23 25:1 25:1 Veve 19:7; Luk 12:35 * 25:3 25:3 Ta khøuwa-te ndøgo, kelesen mbaín. Geté ezoqa oliv oil ndøqouzumám, tiqa lampa-te. Ta oil ndøgo, oliv tae nanga-qá ét. Nandi gini-pesegimám, oil sasa ndøwain.
25:11 25:11 Luk 13:25-27 25:12 25:12 Met 7:23 25:13 25:13 Met 24:42 25:15 25:15 Lom 12:6

²⁰ Yaq ndego sasae ezoqam, moni pus faev ge-upøzo, faev nømé namba sũgumu-upøzotavún, neka moni ate gi-goam, kawa ezoqam vømbø-etoam, gembo-ein, 'Káwa ezoqam. Qotézømet. Moni pus faev ndigu, noqa zenda-te qoqo-ab, no moni pus faev nøme nøteqás. Moni ate ndi:gu, ngínik.'

²¹ Yaq ndego kawa ezoqam gendo-ein, 'Mbomambaqapé. No khanakhanákh. Qo sasae ezoqam qanimáv. Gigiap-qase ndøgo, qoqa zenda-te qæve, qo eqeieqei qombo-kewagám. No gigiap nøme mba nøtaqambø-etoám, toqombo-kewagat. Vøndo-óq. Khanakhanakh zigoném, no namba.'

²² Yaq até kopó, ndegó-a, sasae ezoqam, moni pus menas ge-upøzo. Kawa ezoqam-te gewav, äv gembøe-ein nqægo, 'Káwa ezoqam. Qotézømet. Moni pus menas ndigu, noqa zenda-te qoqo-ab, no moni pus menas nøme nøteqás. Moni ate ndi:gu, ngínik.'

²³ Yaq ndego kawa ezoqam gembo-ein, 'Mbomambaqapé. No khanakhanákh. Qo sasae ezoqam qanimáv. Gigiap-qase ndøgo, qoqa zenda-te qæve, qo eqeieqei qombo-kewagám. No gigiap nøme mba nøtaqambø-etoám, toqombo-kewagat. Vøndo-óq. Khanakhanakh zigoném, no namba.'

²⁴ Yaq até ndegó-a, ndego moni pus kopo gendapaz, vøndø-on. Yaq ndego kawa ezoqam äv gembøe-ein nqægo, 'Káwa ezoqam. No møtenøtén, qo matev føgakh-qape ezoqám. Qo gigiap søqo-peaín. Geté khæe sasae kandakanda, ezoqá nøme qagoatún. Qo toqopewát ndøgo, qo qakezan ogekhamav ndoqogo. ²⁵ Yaq nakémbá. No møe nogoám. Yaq no qogi moni nõkhonáb. Manqei-té qæmø-otáz. Yaq ndakin qogi moni ngínik.'

²⁶ Yaq ndego kawa ezoqam gendo-ein, 'Qo sasae ezoqam soqáin neka wau-qapé. Qo ndoqo-matavap, no ezoqa matev føgakh-qape, no avøe gigiap qæpe:tatun, no nõkeza ogekhamav ndøgo, ²⁷ yaq qo moni, ambá moni nqeisam nonqo-té qomø-utazín. Yaq no ndakin qatøndo-qavan, ndigu moni elavøqase, bøkhouwezín, tæ-upøzoín.'

²⁸ Yaq ndego kawa ezoqam ge-ein, 'Moni pus kopo, vøe-viomém. Yaq ndego tozombø-etøomém, ndego moni pus ten ndimbogo. ²⁹ Zapa ndøgo, gekha ezoqám ndego, gigiap ndømbogo neka eqeieqei vømbø-kewagát, no nøme mba nømbøe-etoám. Geté ndego, gigiap eqeieqei keogeav tøgoat, até ndegó-a, gigiap-qase ndømbogo, nøtèviwám. ³⁰ Ngenek wau ezoqam, bavokhó qazonø-oginám. Bøivun-té. Yaq té-eivumát ndøgo, neka khaya vøvivisumát.'

Manqa ovøyam kandambaqape tøfakhan

³¹ Yaq Yesu manqat nøme ge-zømas, gezø-ein, "Ezoqam-ge Yo tegeav, ndego kawa ezoqam ndøgeáv. Bazaføgakh-ús neka waev-ús. Ndego ekeza enzol ezoqam ate ti:goat namba mé:geáv. Yaq ekeza kawa qonam nonqo qanimav-qape-té gonóqotáv. ³² Yaq bawabawan ate ndi:gu, teqá megemege-té ginømváb. Yaq ndego ezoqa ewaqape, gégatøzø. Av gené-qatøzø, av sip keoge ezoqam gi:goatun, sip mba vini, neka naningus mba vini. ³³ Ezoqa eqeieqei, ekeza nakeamo zenda-té genø-áb, neka ezoqa soqøsoqa, ekeza yogea zenda-te vø-áb.

³⁴ Yaq ndego kawa ezoqam, ndigu ekeza nakeamo zenda-te tiwanat, äv gezømbé-ein nqægo, 'Vøndoazáv, zo ezoqam. Noge Tat, zo møndø-khakheinøvém. Mbumbukiam-qa Megeat Matev, ndego ibugukhokhof zo gezønøza, manqei-qape ande gekhakheinam, zoqá. ³⁵ Zapa ndøgo, no ifi qanø-vinumam, zo lou zonø-etøumám. Neka ibøkha naq qanø-papumam, zo ibøkha zonø-etøumám. Neka no manqei vini-ak qægoam, zo khoev zonø-manqatám. ³⁶ Neka no ndabua mbain qægoam, zo ndabua zonø-etøumám. Neka no enqoni qanøgoam, zo zønø-kewagám. Neka no ndimbula-te qægoam, zo okha zonøndo-okhoám.'

³⁷ Yaq ndigu ezoqa eqeieqei timbo-qavøinam, 'Evézøza. Gê, ni gekha khøuwa-té qatí-qamekham, qo ifi qaqa-vinumam, yaq lou vøitaqã-etøumam, neka ibøkha naq vøqã-papumam, yaq ibøkha vøitaqã-etøumam? ³⁸ Neka ni gekha khøuwa-té qatí-qamekham, qo manqei vini-ak qoqogoam, yaq ni khoev vøitaqã-manqatam, neka qo ndabua mbain qoqogoam, yaq ni ndabua vøitaqã-etøumam? ³⁹ Neka ni gekha khøuwa-té qatí-qamekham, qo enqoni qaqagoam, o ndimbula-te qoqogoam, yaq ni okha vøitaqandø-okhoam?'

⁴⁰ Yaq ndego kawa ezoqam tezø-ein, 'No unimanqatún nqazø-manqate. Gekha matèv ndøgo, zo ndigu qazozø-matønumam, ndigu no ndinøpaev, oskiá ndøgo, ndigu iz mbain ndigu, yaq ndøgo zo no-té qazonø-matønumám.'

⁴¹ Geté yaq ndego kawa ezoqam, manqat ndigu tezø-ein, ndigu ekeza yogea zenda-te tiwanat. Äv gezømbé-ein nqægo, 'Møzozáv. Zo mõzo-soqøéz. Gøinam-té qazonøzáv, ndøgo miavmiav ndøwageap, ndøgo Mbumbukiam nqova soqaqape neka tegi enzol ezoqam nonqo gekhakheinam. ⁴² Zapa ndøgo, no ifi qanø-vinumam, zo no lou etøumáv. Neka no

25:21 25:21 Met 24:45-47; Luk 16:10 25:29 25:29 Met 13:12; Mak 4:25; Luk 8:18 25:30 25:30 Met 8:12; Luk 13:28

25:31 25:31 Met 16:27; 19:28 25:32 25:32 Ezek 34:17; Veve 20:11-13 25:35 25:35 Isa 58:7 25:40 25:40 Prov

19:17; Met 10:42; Mak 9:41 25:41 25:41 Met 7:23

ibøkha naq qanø-papumam, zo no ibøkha etoumáv. ⁴³ Neka no manqei vini-ak qægoam, zo no khoev manqatemáv. Neka no ndabua mbain qægoam, zo no ndabua etoumáv. Neka no enqoni qanøgoam neka ndimbula-te qægoam, zo no-te okha okhomáv.’

⁴⁴ Yaq ndigu timbo-qavøinam, ‘Evézøza. Ni qo gekha khøuwa-té qatí-qamekham, qo ifi qaqa-vinumam, o ibøkha naq qaqa-papumam, o qo manqei vini-ak qoqoqoam, o ndabua mbain qoqoqoam, o enqoni qaqaqoam, o ndimbula-te qoqoqoam, yaq ni qo tøkemáv?’

⁴⁵ Yaq ndego kawa ezoqam tezø-ein, ‘No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha matév ndøgo, zo qazømbø-qasi:vupam, ezoqa vozozømbé-goát, ndigu no ndinøpaev, oskiá ndøgo, ndigu iz mbain ndigu, zo no zømbø-qasi:vupám.’

⁴⁶ Nginik ezoqam, yaq-fia nqosøgeap miavmiav-us-qape ndøndapém. Geté ezoqa eqeieqei ndigu, khandí miavmiav møndapém.”

26

Yesu gimbo-voqoem

(Mak 14:1-2; Luk 22:1-2; Zion 11:45-53)

¹ Yesu nqanek manqa manqate ate qægoam qamømbøe-navøem, yaq ekeza paev ezoqam gezø-ein, ² “Zo mðzøte-zøté, khøuwa menas mba mui-ozá, niqa Pasova khøuwa kandambaqape tizi-khantøzem. Yaq Ezoqam-ge Yo gémøvøinám, tae mutui-te vøtøkewém.”

³ Ta khøuwa-te ndøgo, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Zu megetapak, gémováb. Kayafas-qá khoev-té gínømváb, ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape. ⁴ Yaq matavap áv giniveém nqægo: Yesu gémøvøinám, khonoam-té, vølaém. ⁵ Geté áv gini-einím nqægo, “Ni khøuwa kandambaqape-te, bizi-matønømém. Soqáin ndøgo, ezoqa qaqa tigonem ni-te, yaq nøfe kandambaqape ndøfakhán, ti mokho-te.”

Sævam tae et sisip mbomambaqape, Yesu-qa kha-te gumbø-qouz

(Mak 14:3-9; Zion 12:1-8)

⁶ Yesu Betani vemiaev-te gegoam, Saemon-qá khoev-té geqotám. Ngenek Saemon, bugukhokhof kha sisi-us ndøgoám. ⁷ Yaq Yesu ate av-té lou ge:logat, sævam kopo tunduáv ndøgo, botol-qase vøndøndap. Tae et sisip qanimav-qape mu-nqeitávám. Taqa fia kandamba tantáv. Yaq ndugu até gundigu, Yesu, kawa-té gumbø-qóuz. ⁸ Tegi paev ezoqam, nqanek matev gigeivim, ndigu khanakhanakh mbain, gi-einim, “Gekha zapá, ngunuk nqanek tae et fia kandambaqape, sa ngungiitit? ⁹ Ngunuk ambá gewiín, fia kandambaqape vøqasin, yaq ni moni gigiap-av ezoqam vizizø-etoamin.”

¹⁰ Yesu é-møndæ-otév, av manqat gi-manqatam, yaq gezø-ein, “Gekha zapá, zo ngunuk sævam viniv nqazombøe-veet? Ngunuk matev mbomambaqapé gunø-matanam. ¹¹ Zo gigiap-av ezoqam namba oskia zøté-yageapát. Geté no namba, oskia zi-yageák. ¹² Ngunuk nqanek tae et sisip mbomambaqape, noqa kha-te guoqouz, ndugu no otønát nonqo me-khakheinømbém. ¹³ No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha manqei-té ndøgo, ezoqa nqanek Manqat Mbomambaqape ti:zømesimat, manqei-qape-te ate nqægo, ezoqa ngunuk sævam-qa yaq-te mé:manqatát, matev mbomambaqape av guimatanam, neka ngunuk vømbøé-matavupát.”

Zudas Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda namba, manqa gi:kopo:nem, Yesu tiqa zenda-te teve

(Mak 14:10-11; Luk 22:3-6)

¹⁴ Taqa zita-te ndøgo, ndigu Yesu-gi paev ezoqa tuelv, ezoqa kopo, iz nqambogo, Zudas Iskaliot, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda-té genøwáv, ¹⁵ vøzø-ein, “Yaq-fia gekha zønø-etøomém, ndego Yesu zoqa zenda-te tæve?” Yaq ndigu até gindigonem, moni mokho 30 vøgevebømem, sasa mbo-etøomem. ¹⁶ Yaq Zudas ndakin nakhoa-qa ndøváo, Yesu tiqa zenda-te ande áv kenévé.

Yesu tegi paev ezoqam namba, Pasova lou gilog

(Mak 14:12-21; Luk 22:7-13, 21-23; Zion 13:21-30)

¹⁷ Zu ezoqam-qa khøuwa kandakanda qangaz, ndøgo flawa poponøvemav gilouzatun, ta bugukhokhof khøuwa-te ndøgo, Yesu-gi paev ezoqam tinduzáv ndøgo, vømbø-bevøpem, “Gé, qoqa poev gekhám? Ni Pasova lou gekham-té qeimøqá-khakheinømém?”

¹⁸ Yaq Yesu manqa gezø-qavøiu, ezoqam-qá iz zø-etoám, gezø-ein, “Zelusalem taon mokho-té qazonøzáv, ngenek ezoqam manqat vømømbø-einim. Av qazømbøé-einim nqægo, ‘Nømendim ezoqam, áv gene-ein: Noqa khøuwa iz møndøndáp. No paev ezoqam namba, Pasova lou, qoqá khoev-té qeitølog.’”

¹⁹ Yaq paev ezoqam äv tini-matønømém, av Yesu gezømbe-ein, Pasova lou vømð-khakheinømem.

²⁰ Yaq qakhagus ndøgo, Yesu tegi paev ezoqam tuelv namba tinøpindám ndøgo, lou loge-te vøqonav. ²¹ Yaq ate av-té lou gi:logat, Yesu äv gezømbe-ein nqægo, “No unimanqatín nqazø-manqate: Zo ezoqa kopu segenø-qambún, neka no qaqa ezoqam-qa zenda-te vøvé.”

²² Yaq ndigu mbøni zøvá, nqanek manqat giyogem. Mbøni vaev kandambá. Yaq ezoqa kopokopu ate gi:goam äv gimboe-bevupát nqægo, “Evézøza. Eisa. Qo ekeqá no qote-manqaté.”

²³ Yaq gezø-qavøiu, “Ezoqam ndøgo tégoát, ndego no namba lou yaf-te sa qeitungu-afønám. ²⁴ Ezoqam-ge Yo ndønánim, av Mbumbukiam-qa Manqat qæ-ein. Geté te-te ndego, unimé-soqá, ndego Ezoqam-ge Yo sa temboqambun, neka qaqa ezoqam-qa zenda-te vøvé. Ngenek ezoqam qaneav tøgonin, ambá qanimáv te-te.”

²⁵ Yaq Zudas, ndego Yesu sa gemboqambun, äv gemboe-ein nqægo, “Nøméndim ezoqam. Eisa. Qo ekeqá no qote-manqaté?”

Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Nándav, av qo ndoqote-manqate.”

Evezøza-qa lou loge matev ande qæfakhan

(Mak 14:22-26; Luk 22:14-20; 1 Ko 11:23-25)

²⁶ Ndigu ate av-té lou gi:logat, yaq Yesu flawa ndøndapáz, Mbumbukiam-te ike manqat vø-ein, sasa ndømbegim, ekeza paev ezoqam vøzø-etoam, gezø-ein, “Mðzo-upøgím, neka vølouz. Nqanek noqá khá.”

²⁷ Yaq izam nonqo ndøndáp, waen-ús, Mbumbukiam ike manqat vømbo-ein, ekeza paev ezoqam vøzø-etoam, gezø-ein, “Mðzo-izám, zo ate ndøzøte:go. ²⁸ Nqanek noqá kóuk. Mbumbukiam poev mé-unimanqatín, tegi ezoqam namba. Noqa kouk, ezoqam kopuav zapayá qanéwá. Manqa-zapazapa zømbé-sunguzát. ²⁹ No nqazø-manqate: No waen tae nanga-qa et, nqawa naqanøká nó-izák. No sa ndøgo tømé-iz, ta khøuwa-te ndøgo, zo namba Tat-qa Megeat Matev-te, waen ndakinak tizimø-izømem.”

³⁰ Lou gumulog, Mbumbukiam-te ouv sasa ndøqæm, yaq Oliv manqei pøyat-té ginøzáv.

Yesu Pita gembo-vøndøyam, ndego teqa yaq-te to:nawam

(Mak 14:27-31; Luk 22:31-34; Zion 13:36-38)

³¹ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, “Nqægo lova, zo ate nqazøte:go, møe zøbøin. No sozó-nøuvøném. Mbumbukiam-qa Manqat, äv qane-peawáp nqægo, ‘No sip keoge ezoqam nólaváo. Yaq sip segemø-panqanim.’ Yaq ndakin matev äv tønéfakhán, av ndægo.

³² Geté no løvøte-te tøtøndo-khandi:n, yaq Gelili plovinis-té qatønáv. No é-ndøto:má ndøgo, zoqa megemege-te.”

³³ Yaq Pita gendo-ein, “Ezoqa ewaqape, qo ambá giní-qouvøqém. Geté no, nóqouvaqák.”

³⁴ Yaq Yesu gembo-qavøiu, “No unimanqatín nqataqa-manqate: Nqægo lova kokolok naqanøká gé-ogeayák. Qo noqa yaq-te ndøqotøkhæ-nawám. Misiká toqoto-nawam.”

³⁵ Geté Pita gembo-qavøiu, “Av taoká. Oskia ndøgo, qo namba tøtenanim. No notó-nawamák, qoqa yaq-te.”

Yaq até tegi paev ezoqa nømé-a, manqat kopó, äv tini-manqatám.

Yesu Getsemani manqei-te, Mbumbukiam-te gemø-guligulim

(Mak 14:32-42; Luk 22:39-46)

³⁶ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam namba, khæ manqei-té ginøzáv. Taqa iz, Getsemani. Yaq gimøfakhaz ndøgo, tegi paev ezoqam, äv gezømbe-ein nqægo, “Até vo:qonøvé nqanek. No elavøqase nømø nønáv. Nomø-guligulím.”

³⁷ Yaq ndego ti-mba nginik gekhatób, namba gi:zav, Pita neka Zebedi-gi nakhei menas. Yaq Yesu mbøni vaev matev mbongáz. Viniv kandambá gembo-ewag. ³⁸ Yaq gezø-ein, “Noqa mbøni kandambá qanevá. No avønín, nønánim. Até vøgø nqanek, neka até vo:tiawét, no namba.”

³⁹ Yaq Yesu elavøqase nømø vøwav. Khapémhá. Yaq ekeza kha, manqei me:laváo, bugug até manqei-té, Mbumbukiam-te sasa ndøviam. Av gene-guligulim nqægo, “Tát! Kopømba tøgoat, nqanek nqosøgeap kandambaqape, ndøgo ande ibøkha khaqain-qape me tønømbe-fakhan, ambá qøndapín. Geté matev äv tabete-fakhán, av qoqa poev ndægo. Ambá ndøgo, av no nqanømbe-poev.”

⁴⁰ Yaq ndego tegi paev ezoqa misika-te gevesez, tezømét ndøgo. Gèsømbiám. Yaq Yesu Pita gembo-ein, “Ge zø, kopømba mbaín, no namba elavøqase tøzøte-tiawet? ⁴¹ Até

26:23 26:23 Psa 41:9   **26:28** 26:28 Zech 9:11; Exo 24:8; Jer 31:31-34; 1 Ko 10:16   **26:30** 26:30 Luk 22:39; Zion 18:1

26:31 26:31 Zech 13:7; Zion 16:32   **26:32** 26:32 Met 28:7, 16   **26:34** 26:34 Met 26:69-75   **26:38** 26:38 Zion

vo:tiawét, neka gèguligulimít. Soqaín ndøgo, khamasim matev tøndoway zo-te, yaq zo zó-o:áz. Unimanqatín. Nqova poev ndømbògó. Geté kha, bazaføgakh mbaín.”

⁴² Yaq Yesu nangó genøwáv, vømø-guligulim, ge-ein, “Tát! Nakhoa nøme mbain tøgoat. Qo taqa-pøovat, no nqanek ibøkha khaqain-qape sa tæ-iz, ság. Qoqa poev matev sà befakhán.”

⁴³ Yaq tegi paev ezoqa misika-te nango gendovesez, gezømet, ndigu nqawá ginø-sømbiám. Kopømba mbaín, to:tiawet.

⁴⁴ Yaq Yesu sègezø-iváv, nango vøwav. Yaq gèmmøbo-misiká, geguligulimat. Manqat ge-ein, até kopó, av bugukhokhof ge-manqatam.

⁴⁵ Yaq tegi paev ezoqam-te nango gendovesez, gezø-ein, “Zo sekembá sozó-sømbiapet neka pusa zótavet? Nqáe! Khøuwa iz mízi-khanøzém. Ezoqam-ge Yo, manqa-zapazapa-us ezoqam-qá zenda-té ginøveém. ⁴⁶ Mòzosúz. Bìziniáv. Ngé! Ezoqam ngének, no ezoqam-qá zenda-te teve!”

Yesu gimøvøinam

(Mak 14:43-50; Luk 22:47-53; Zion 18:3-12)

⁴⁷ Yesu ate av-té manqat ge-manqatam, Zudas tènefakhán. Tegi paev ezoqa tuelv, ezoqa nøme ndégo tegoám. Ezoqa kopoáv, namba me:geavún, ndigu kaiya neka ndawa vøndø-upøgim. Nginik Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Zu megetapak ndokhofotáz.

⁴⁸ Zudas, manqa é-møndøzø-eín, av nqægo, “Ezoqam ndégo, no tængenøtam. Ndégo tozó-møvøinám.”

⁴⁹ Yaq Zudas até gendego, Yesu-té genøwáv, gembo-ein, “Nøméndim ezoqam. Lova mbomá.” Neka sasa ndøngenøtam.

⁵⁰ Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Nøfu. Matev vømatanám, ma qoqombøe-geavun.”

Yaq ndigu ezoqa nøme tinduzáv ndøgo, Yesu vømøvøinam.

⁵¹ Yaq nqáe! Ezoqa kopo, Yesu namba ge:goam, até gendego, kaiya mba ndøliváz, Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, tege sasae ezoqam, gea vømboøkawa.

⁵² Geté Yesu gembo-ein, “Kaiya nandiv, nango vø-utáz, ma qoqotønde-livaz. Ezoqam ndigu kaiya ti-khanæmat, kaiyá gimí-pakhaéz. ⁵³ Ge qó, qateqatév, av nqægo? No amba tønø-poevin, yaq no ambá kopømbá. Ambá Tat nombø-akhaín, tøke-qa. Yaq ndego até tendegonin, enzol ezoqam vøndø-khofotazín, no vønø-tøkeemin. Ndego enzol ezoqam kopoav-qapé tendo-khofotazin. Tiqa bawan ate tægonin, tuelv ndømmø-løvuín. ⁵⁴ Geté Mbumbukiam tegi enzol ezoqam amba tendo-khofotazin, yaq gè, Mbumbukiam-qa Manqat av khañé-unimanqatín, ndøgo qa-ein, av nqægo, matev yà befakhán, av ndakin tæfakhan ndægo?”

⁵⁵ Yaq Yesu ezoqa ewaqape gezø-ein, “Ge zó, no pepen ezoqam zøténæmbem, nakhag kaiya neka ndawa-us qazogeavun, no vozó-møvønonám? No khøuwa ate qæpavpavemam, Mbumbukiam-qá khoev-té qæqoám, ezoqa vøtè-zømesimam. Geté ndøgo, zo no møvønoateáv.

⁵⁶ Geté nqanek matev ate ndægo, tønefakhán ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat tåbete-unimanqatín, av tegi manqa vevezam ezoqam gi:peaumam.”

Yaq Yesu nqanek manqat qamømbøe-navøem, tegi paev ezoqam sège-ivøvém. Møe ndøbøin.

Yesu manqa ovøyam-te gindafem

(Mak 14:53-65; Luk 22:54-55, 63-71; Zion 18:13-14, 19-24)

⁵⁷ Ezoqam ndigu, Yesu gimøvøinam, yaq Kayafas-qá khoev-té ginøndafém, ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape. Mozes-qa guguna manqat nøméndim ezoqam neka Zu megetapak nøme, é-møndømmøváb ndøgo. ⁵⁸ Pita Yesu até gembopavát. Andé qámbá gendopavam. Yaq Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape-qa khoev-te gemøfakhan, até ndegó-a, uta mokho-te vø-on, vos keoge ezoqam namba vømøqonav.

Ndego matev qeivi-qa ndøgoám, Yesu andé gekha matev me mbøégoném. ⁵⁹ Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Zu ezoqam-gi manqa ovøyam megetapak ate gi:goam, Yesu, manqa-zapazapa-qa mbøvavát. Yaq ezoqa amba khokho manqat ti-einimin, teqa yaq-te, ndigu ambá gelaemin.

⁶⁰ Ezoqa kopoáv gindu-okhoat, khokho manqat gimanqatat, teqa yaq-te. Geté ndigu megetapak nakhoa qeiviáv, vøelaém. Yaq vaev, ezoqa menas tinduzáv ndøgo, gindu-einim, ⁶¹ “Ngenek ezoqam av gene-eín nqægo, ‘No kopømbá. Mbumbukiam-qa khoev nó-evøzám. Yaq khøuwa misika mokho-te, nangó qatøwév.’”

⁶² Yaq Mbumbukiam-gé iziz ezoqam kandambaqape ndø-itán, Yesu vømbo-ein, “Ge qó, yaq manqa qavøiwat taqágo, nginik qo-te manqat ngi-møvøet?”

⁶³ Geté Yesu manqat einiáv. Yaq Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape gembo-ein, “Khandi Miav-ak Mbumbukiam-qa iz-te, soqoní-eín. Gê, qo Mesayá? Mbumbukiam-gé Yò?”

⁶⁴ Yaq Yesu gembo-qavøiu, “No nándev, av qo ndoqote-manqate. Geté no nqazó-manqate. Zuá. Zo Ezoqam-ge Yo zomó-ometám. Mbumbukiam Bazaføgakh-qape-qá nakeamo zenda-té géqotát. Yaq ndego khaiya ozoz-té genbøeáv.”

⁶⁵ Yaq ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, mbøni mbonqosøgím, nqanek manqat ge-ewag. Yaq até gendego, ekeza ndabua vøkeqa, gendo-ein, “Ngenek Mbumbukiam-qá iz ndønñiú. Sáq! Bøi vizu ezoqa nøme-qa bizivávém. Nqáe! Zo mðzomboyogém, Mbumbukiam-qa iz genñiu. ⁶⁶ Ge zó, áv khazømbøe-matavap?”

Yaq ndigu ezoqa ewaqape gindu-qavøinam, “Unimanqatín. Ngenek manqa-zapa ndøgo. Yá benanim.”

⁶⁷ Yaq ndigu até gindigonem, køse vømbøe-pisibømem, teqa bugug-te, neka vøzuum. Ezoqa nøme, tømøi mbotøkubím, ⁶⁸ yaq áv gimboe-einím nqægo, “Qo Mesaya toqogoat, ndego Mbumbukiam tendo-khofotav, yaq qotínømánd, av nqægo, qo gekha ezoqám ndølavaq?”

Pita Yesu-qa yaq-te go-nawam

(Mak 14:66-72; Luk 22:56-62; Zion 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Pita khoev uta mokho-te gu-qotam, yaq sasae mbasønakam ndowáv, gumbo-ein, “Até qó-a, Yesú namba qotegoám, ndego Gelili plovin-ak.”

⁷⁰ Geté ndego gò-nawám. Yaq ezoqa ewaqape-qa bugug-te, áv gene-eín nqægo, “No nøtenøtenák, qo gekhá qotē-manqate.” ⁷¹ Yaq ndego uta mboqog-te gendo-fakhan, sasae mbasønakam nømu tñni-omét. Yaq ndugu ezoqa nøme, giwaniapam ndøgo, áv guzømbe-eín nqægo, “Ngenek Yesú namba me-goám, ndego Nazalet vemia-ak.”

⁷² Yaq até nangó, Pita gò-nawám, gendo-qavøiu, “No unimanqatín nqataqa-manqate. Mbumbukiam-qa iz-te, no ngenek ezoqam nøtenøtenák.”

⁷³ Yaq khapélæ qa-auwam. Yaq até ezoqa nømé-a, giwaniapam, Pita-te vønðozáv, gimbo-einim, “Unimanqatín. Ezoqa nøme qó, te namba qazøtegoam. Ni tøtinøtén ndøgo, qoqa manqat elavøqase viní. Gelili ezoqam-qá manqát.”

⁷⁴ Yaq Pita gezø-qavøiu, “No unimanqatín nqazø-manqate. No nandev ezoqam nøtenøtenák. No tøte-khavozumit, yaq Mbumbukiam kopømbaqapé, belávám.”

Pita nqanek manqat ge-ein, yaq ndaføyambá, kokolok tündü-øgeá. ⁷⁵ Yaq Pita manqat gembo-matøvé, av Yesu gemboe-ein nqægo, “Kokolok naqanøká gé-ogeayák. Qo noqa yaq-te ndøqotøkhæ-nawám. Misiká toqoto-nawam.”

Yaq Pita bavokhó genøfakhán, vømøvin. Eiv baza ùni mbøepós, ge-eivat.

27

Yesu Pailøt-te gindafem, ndego Lom gaman ezoqam

(Mak 15:1; Luk 23:1-2; Zion 18:28-32)

¹ Yaq qanaqanus, lovølova-ús. Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Zu megetapak, manqat ndøkopo-ném, gi-einim, “Yesu zilaém.” ² Yaq gèlønøvemém, Lom gaman ezoqam-qa zenda-te vømøveem. Teqa iz Pailøt.

Zudas genanim

(Kel 1:18-19)

³ Zudas, ndego Yesu sa gemboqambun, ge-otev, ndigu matavap giveem, av nqægo, Yesu zilaém, yaq ndego mutøkhop ndø-itán, av matev ge-matanam ndægo. Yaq até gendego, moni mokho 30 gimbo-etømem, nangó genø-upøzó, ti-te ndigu, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka megetapak. ⁴ Yaq Zudas áv gezømbe-eín nqægo, “No manqa-zapa nøgó, ndego manqa-zapa mbain ezoqam, zoqa zenda-te qæve, tozolaem.”

Geté ndigu gindu-qavøinam, “Nandav niqá vinív mbá. Qakeza manqa-zapá.”

⁵ Yaq Zudas até gendego, moni mokho Mbumbukiam-qá khoev mokho-té genø-nqagevém, sasa ndøwav. Yaq gewav ndøgo, ekeza monqo møfók, vønanim.

⁶ Yaq Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, moni mokho gèpisumém, Zudas Mbumbukiam-qa khoev-te genqagevém. Geté gi-einim, “Khaféáp, nginik moni, Mbumbukiam-qa khoev moni namba tizi-tøkuzunam. Zapa ndøgo, nginik moni mokho, ezoqam me-laém.” ⁷ Yaq ndigu manqat áv gini-kopo-ném nqægo: Ndigu moni, ganda pot khakheinam ezoqam-qá khæe mé-wíim. Manqei vini-ak-qá ezoqa osam nonqó,

Zelusalem taon-te lõvøte tiqeivimat. ⁸ Yaq nakémbá, ndøgo khae, ndakin iz “khae kouk-us” mbo-akhayám.

⁹ Nqanek matev qafakhan, yaq manqat ndøgo, Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam Zelemaya gepeawam, gè-mø-unimanqatín, av qæ-ein nqægo, “Ndigu moni mokho 30 gi-upøzonam, ta fia ndøgo, Izlael ezoqam manqat gikopo-nem, ndego ti:wiiim, ¹⁰ yaq ngingik moni, pot khakheinam ezoqam-qá khae me:wiiim. Ate av-té, av Evezøza manqat genømbe-ein.”

Yesu Pailøt-qa bugug-te manqa ge-ovøyam, ndego Lom gaman ezoqam
(Mak 15:2-5; Luk 23:3-5; Zion 18:33-38)

¹¹ Yaq Yesu Lom gaman ezoqam-qá megemege-té genø-itán. Yaq ndego gembobevap, “Gè, qo Zu ezoqam-gé kawà?”

Yaq Yesu gembø-qavøiu, “Nándav, av qo ndoqote-manqate.”

¹² Geté ndigu Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka megetapak manqat te-te gimøvøyat, ndego manqat einiáv. ¹³ Yaq Pailøt gembø-ein, “Gè, qo tiqa manqat toqóyoge, ndigu qo-te mba ndimøvøet?”

¹⁴ Geté Yesu yaq manqa qavøiwateáv. Yaq ndego Lom gaman ezoqam, nqova ndafe kandambá.

Pailøt manqa gevøovam, Yesu tae mutui-te titøkewem
(Mak 15:6-15; Luk 23:13-25; Zion 18:39-19:16)

¹⁵ Zu ezoqam-qa Pasova khøuwa kandambaqape-te, ndego Lom gaman ezoqam, ndim-bula ezoqa kopo sège-nqonqotavín, ezoqam-te, vøfakhanin, av ndigu qazømbe-poein. ¹⁶ Ta khøuwa-te ndøgo, ndimbula ezoqa kopo mõndøgoám. Teqa iz Balabás. Ezoqa ewaqape mõndæzøtéz, ndego pepen ezoqam soqaqapé. ¹⁷ Yaq ezoqa ewaqape, Pailøt-te gimøvab, ndego äv gezømbe-beváp nqægo, “Gekha ezoqá nõzø-mboqoiü, ndimbula-te tefakhan? Balabás, ó, Yesú, ndego Mesaya ndimbo-akhayam?” ¹⁸ Ndego mõndæ-otév, Zu megetapak, Yesu teqa zenda-te, ta zapaya ndøgo üniveém. Ndigu ova ndø-einim.

¹⁹ Pailøt manqa ovøyam khoev-te ge:qotam, yaq tegu zas manqat ndokhofotáv. Manqat av nqægo, “Nandev ezoqam, matev-qase mbomatánám. Ndego manqa-zapa mbain. No lova venanqei notamát, te zapaya. Venanqei-tam soqaqapé.”

²⁰ Geté Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Zu megetapak, ezoqa ewaqape äv gizømbe-pouweát nqægo, “Pailøt äv qazømbe-einim nqægo: Balabas benqonqotáv, bavokho. Geté Yesu lõvøte-té geabenøvé.”

²¹ Yaq Pailøt ezoqa ewaqape gezøbevap, “Ngingik ezoqa menas, gekha ezoqám nõzø-nqonqotáv?”

Yaq ezoqa ewaqape gimbo-qavøinam, “Nándev, Balabas, toqoní-nqonqotáv!”

²² Yaq Pailøt gezø-ein, “Av tægoat ndægo, yaq ngenek Yesu, Mesaya ndimbo-akhayam, gekha nombógø?”

Yaq ezoqa ewaqape gimbo-qavøinam, “Tae mutui-té geabe-tøkewé.”

²³ Yaq Pailøt gezøbevap, “Gekha zapá? Ngenek gekha manqa-zapá ndøgo?”

Geté ndigu kandakanda nõme mba mo-akhaemém, “Tae mutui-té geabe-tøkewé.”

²⁴ Yaq Pailøt geqeiv, av nqægo, ndigu teqa manqat gëyogemák neka avønin nõfe ndøngazëm, yaq ndego ibøkha ndøndáp, ezoqa ewaqape-qa bøi-te, zenda vøsunguz, gezø-ein, “Nqanek noqá manqa-zapá mbá, zo ngenek ezoqam tozolaem. Zoqá manqa-zapá.”

²⁵ Yaq ezoqa ewaqape gindu-qavøinam, “Yaq-fia nqosøgeap, teqa kouk waev-qa yaq-te, ni-té qabenø-nqeivøém, nigí nakheis namba.”

²⁶ Yaq Pailøt até gendego, Balabas vøzø-nqonqotav. Geté Yesu nakhag ezoqam-qá zenda-té genøvé, bemøfeomem, tae mutui-te sasa bemø-tøkewem.

Nakhag ezoqam, Yesu otøotam gi:vewem
(Mak 15:16-20; Zion 19:2-3)

²⁷ Yaq Pailøt-gi nakhag ezoqam, Yesu gaman-qá khoev-té gimøndafém, yaq nakhag ezoqa ewaqape vøzø-akha, te-te vøndø-pindam. ²⁸ Yaq até gindigonem, ekeza ndabua sègembø-khofoném, neka ndabua køkouk, kopømbe ande av kawa ezoqam-qa ndabua ndægo, vømbo-uzim. ²⁹ Yaq gumbag fakiafakia-us ndø-ogeaném. Yaq kawa-té gimboe-uzim. Andé kawa ezoqam-qá wawáq. Yaq teqa nakeamo zenda-te, tatuag, kopømbe ande av kawa ezoqam-qa tatuag ndægo, vømbo-etøomem. Yaq otøotam me:vewém. Katuk ndømøkuí, teqa megemege-te, gimbo-einim, “Zu ezoqam-ge kawa. Iké: qo-te.” ³⁰ Yaq køse mbøe-pisibøém, teqa kha-te, tatuag nqawa vøe-viomem, kawa sasa mbøe-khanæmem. ³¹ Otøotam gumuvewem, yaq

ndabua kòkòuk, nqawá ginømbò-khofoném, neka ekeza ndabua vømbø-uzim. Yaq tinøndafém ndógo, tae mutui-te vømbø-tøkewém.

Yesu tae mutui-te gitøkewem

(Mak 15:21-32; Luk 23:26-43; Zion 19:17-27)

³² Nakhag ezoqam, Yesu taon bavokho gi-ituat, ezoqa ndø-ometám. Sailini taon-ák. Teqa iz Saemón. Yaq ndigu até gindigonem, ndego Yesu-qa tae mutui eqawat-qa yaq-te vøtøpøtøvem. ³³ Yaq gi-apat, manqei ndógo timøfakház, Golgota ndimbo-akhayam. Taqa manqa mokho, “Kawa-pakha manqei.” ³⁴ Yaq Yesu ambá waen mbo-etømemín. Gigiap khaqain-qapé namba me:tøkuaném. Geté ndego ge:khamas, yaq gèmbøeqasi, vøe-lz.

³⁵ Yaq Yesu tae mutui-té ginø-tøkewém. Gumu-tøkewem, yaq teqa ndabua, kas me-otám. ³⁶ Yaq qame-navøem, ndigu sègeqonáv ndógo, Yesu vømbø-gazinem. ³⁷ Teqa kawa-te, ova ndo-go, manqat ndøtøkeém, ndego andé gekha manqa-zapa zapayá ginlaem. Av qane-peaupám nqægo, “Ngenek Yesú. Zu ezoqam-gé kawá.”

³⁸ Yesu gitøkewem, pepen ezoqam menás namba me:tøkébám. Nøme ndego, teqa nakeamo zenda-té ginø-tøkewém, neka nøme ndego, yøgea zenda-te vøtøkewem.

³⁹ Ezoqa gi-okhoat ndógo, Yesu sège-ngenøitát. Kawa mba ndøngetæát, ⁴⁰ manqat vømbø-manqatat, av nqægo, “Qo Mbumbukiam-qa khoev ngi-wat-qa neka khøuwa misika mokho-te nango weve-qa qoqoqoam, qo qakeza mokho-mba vøkhandi:q. Soqotøndó-vís, nandav tae mutui-te, qo unimanqatin Mbumbukiam-ge Yo toqogoat.”

⁴¹ Yaq até Mbumbukiam-gí iziz ezoqa kandakanda-ya, Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka megetapak nøme namba, otøtam me:vewém. ⁴² Gi-einim, “Ezoqa nøme gèkhandi:ztám. Geté ekeza kha, kopømba mbain tekhandi. Ngenek unimanqatin Izlael ezoqam-ge kawa tegoat, yaq ndakin yá betøndovís, nqanek tae mutui-te. Yaq ni tábizi-unimanqatiním. ⁴³ Ndego Mbumbukiam-te mbá genøtawé. Yaq Mbumbukiam yá bekhandi:v, unimanqatin poev tømbogøat te-te. Ngenek ekezan av gene-eín nqægo, ‘No Mbumbukiam-gé Yó.’”

⁴⁴ Yaq até pepen ezoqám-a, Yesu namba tae mutui-te gitøkebupam, vøngenøinam.

Yesu ge-nanim

(Mak 15:33-41; Luk 23:44-49; Zion 19:28-30)

⁴⁵ Yaq khøuwa muin qandap, qamat atema khagus 3 oklok vøndap, manqei ate qægoam, bøvun ndønqevivøem. ⁴⁶ Yaq ande av 3 oklok ndægo, Yesu kandambaqape tène-ogea. Ekeza manqat-te av gene-akhá nqægo, “Eli, Eli, lómá sabaxtáni?” Taqa manqa mokho nqáne: “Mbumbukiam, Mbumbukiam. Gekha zapá, no qoqo-nøuvan?” ⁴⁷ Geté ezoqa nøme, avønin giwaniapam ndógo, teqa akhayam giyogem, ndigu manqa mokho ndapeáv. Yaq av gini-einim nqægo, “Ngenek Ilaiza mbo-akhayám.” ⁴⁸ Yaq ezoqa nøme até gendego, ndabua-qa ndøteit, waen khaqain-qape-te vøuqoqom, tae-te sasa ndøløvønám, Yesu vømbø-qantav. Izam-qa mbogøam.

⁴⁹ Geté ezoqa nøme gindu-einim, “Qombó-iváv. Yaq ziqeivím, Ilaiza petøndéwáv, penømakhaya, ngenek vøkhandi:v.”

⁵⁰ Yaq Yesu kandambaqape, nangó genø-akhá, vønanim.

⁵¹ Yaq nqæ! Mbumbukiam-qa khoev-te, ndabua ndógo, khafeap kouwat mboqog-te qafaleam, livin-mbá qanømu-qatavát. Sa ová qandoqatá, atema manqei-te. Neka manqei vøkukuvøem, neka nandi kandakanda vø-qaqanimat. ⁵² Yaq Mbumbukiam-gi ezoqa kopoáv, ndigu ibugukhokhof gipakhaetat, tiqa manqei-pakha sège-mboqovøemát, ma gi-osupat ndógo, neka løvøte-te vøndøsuz, ⁵³ neka tiqa manqei-pakha vø-ivøvem. Yaq Yesu løvøte-te gendo-khandi:v, taqa zita-te, ndigu Zelusalém ginø-óz, Mbumbukiam-qa taon-te. Ezoqa kopoáv gizømet, ndigu løvøte ezoqam.

⁵⁴ Yaq ndego nakhag kawa ezoqam neka ndigu nakhag ezoqa nøme, Yesu gimbo-kewagat, manqei kukuvøem neka matev ate ndægo gigeivim, qafakhanumat, ndigu møe ndøgoném. Møe kandambá. Yaq av gini-einim nqægo, “Ngenek unimanqatin Mbumbukiam-gé Yó.”

⁵⁵ Ta manqei-te ndógo, até sakheís-a, vøgoam. Sakheís kandambá. Andé qambaqapé gindu-waniapát, matev gigeivim. Nginiak sakheís Yesú namba me:geavún, Gelilií plovin-te ginduzav, neka vømbø-tøkeam. ⁵⁶ Sakhei nøme, namba gi-waniapam, nømu Melí. Magdala vemiav-ák. Neka Meli nømu, ndugu Zems neka Zosef, tigú evó. Neka nømu ndugu, Zebedi-gú zás. Zems neka Zion, tigú evó.

Yesu manqei ozu-te gi-oeinam

(Mak 15:42-47; Luk 23:50-56; Zion 19:38-42)

27:34 27:34 Psa 69:21	27:35 27:35 Psa 22:18	27:38 27:38 Isa 53:12	27:39 27:39 Psa 22:7; 109:25	27:40
27:40 Met 26:61; Zion 2:19	27:43 27:43 Psa 22:8	27:46 27:46 Psa 22:1	27:48 27:48 Psa 69:21	27:51 27:51
Exo 26:31-33; Iblu 10:19-20	27:55 27:55 Luk 8:2-3			

⁵⁷ Ezoqa kopo mōndōgoám. Teqa iz Zoséf. Alimatea vemiy-ák. Gigiap kopoav ezoqám. Ndego Yesu-gé paev ezoqam nōme ndōgoám. Yaq Yesu gitōkewem, qakhagus ndōgo, ⁵⁸ ndego Pailōt-té genōwáv, Yesu-qa kha-qa yaq-te vōmōmbō-viam. Yaq Pailōt ekeza nakhag ezoqam gezō-ein, “Ság. Ngenek teqa kha, sà bendáp.” ⁵⁹ Yaq Zoséf até gendego, teqa kha vōndap, ndabua ndakinak sasa me:lōvōnōvem. ⁶⁰ Yaq ekeza manqei ozu-té gemō-eoéú, ndōgo nandite ge-oz. Yaq nandi-qape ndōqambesám, manqei-pakha mboqog vōtok, sasa ndōwav. ⁶¹ Yaq Meli Magdala vemiy-ak neka Meli nōmu, manqei-pakha avōnin-té giqonávát, gimbo-kewagat.

Nakhag ezoqam, Yesu-qa manqei-pakha gimbo-kewagat

⁶² Yaq khōuwa nōme qandopave, khōuwa kandakanda-qa lou khakheinam khōuwa game-navōem, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Felisi ezoqam, Pailōt-té ginōzáv. ⁶³ Gimbo-einim, “Khanánqa. Ni matavap áv qanimbi-veséz nqágo: Ndego khavozam ezoqam gekhandi:vítam, ndego áv gene-eín, ‘No lōvōte-te nango ndáekhandín, khōuwa misika-qa zita-te.’” ⁶⁴ Yaq nakémbá. Nakhag ezoqam qókhofotáz, ndōgo manqei-pakha-te. Yaq ùni bembōe-keogé, atema khōuwa misika bemō-nasinim. Soqáin ndōgo, tegi paev ezoqam teqa kha ti-aqonōmem, yaq ezoqa vōzōmbé-khavozám, av nqágo, ‘Ndego lōvōte-té gendo-khandi:v.’ Khavozam manqat av nqágo, amba tōfakhanin, yaq ndōgo, teqa khavozam manqat ate ndágo, ibugukhokhof gemanqatam, ambá unime-lōvuamín.”

⁶⁵ Yaq Pailōt gezō-ein, “Qanimáv. Nakhag ezoqam zó-upōzó. Neka ùni mbōe-keogé, nandav manqei-pakha.” ⁶⁶ Yaq ndigu manqei-pakha-te vōzav. Yaq nandi-qape-te ndōgo, ndigu mboqog-te go-zavam, khakhatap mo:goném. Soqáin ndōgo, ezoqa sa ti-oz. Yaq nakhag ezoqam, ségeziváz ndōgo, manqei-pakha gimbo-kewagat.

28

Yesu lōvōte-te gendo-khandi:v

(Mak 16:1-10; Luk 24:1-12; Zion 20:1-10)

¹ Sabat khōuwa game-navōem, yaq Sande qanaqanus qandopave, Meli, ndugu Magdala vemiy-ak, neka Meli nōmu, manqei pakha-té ginōzáv. Ambá gēmō-qeivimín.

² Yaq nqova mbáin, manqei qando-kukuvōem. Manqei kukuvōem kandambá. Zapa ndōgo, Evezōza-gé enzol ezoqam ndovís, yan-te, nandi-qape vō-qambesam, manqei-pakha mboqog tambav-te go-zavam, nandi mumat sasa mo:qom. ³ Teqa kha waev kandambá, vōiyam-ús, neka teqa ndabua ùnime-papaqá. ⁴ Yaq nakhag ezoqam gi-ometam, ndigu mōe kandambá. Kha ségezōmbu-wageapát, vō-o:az. Andé lōvōte ezoqam me mesingitavát.

⁵ Geté ndigu sakheis, enzol ezoqam áv gezōmbe-eín nqágo, “Zo mōe ndōgōném. No mōtenōtén. Zo Yesu-qa zovawét, ndego tae mutui-te gitōkewem. ⁶ Ndego nqanek mbáin. Mbumbukiam mōndō-khandi:v, lōvōte-te. Ate av-té, ekezan manqat ge:manqatam. Zōtōndézáv. Manqei ndōgo, ma kha qāveam, nqáne. ⁷ Ndakin nakhama ndōzáv, tegi paev ezoqam manqat vōmōzō-ein. Av qazozōmbé-eín nqágo, ‘Ndego mōndō-khandi:v, lōvōte-te. Yaq ndakin Gelili plovins-té genómá. Ndego é-ndo:má ndōgo, zoqa megemege-te. Yaq ndōgo, tozomō-ometám.’ Nqáe! No ndakin mōezō-ein.”

⁸ Yaq ndigu sakhei menas, manqei-pakha sége-ivōvém. Nakhamas-té. Mōe-ús. Geté até khanakhanakh kandambá. Yaq tegi paev ezoqam-té ginōbóin. Ambá manqat mōzō-einín.

⁹ Geté nakhoa livin ndōgu, nqáe! Yesu zōfakhán, vōzō-ein, “Qanaqanus mbomá, zote!” Yaq ndigu tinōzáv ndōgo, katuk vōmbō-mōkuim, zenda tokhotapak sasa mbogeagimem, vōmbō-vizumem. ¹⁰ Yaq Yesu gezō-ein, “Zo mōe ndōgōném. Nogi paev ezoqam-té qanōzáv, manqat vōmōzō-ein. Gelili plovins-té giabēnōzáv. Yaq no ndōgo tímō-nōmendám.”

Khokho emanqat, Yesu-qa kha-qa yaq-te qapanqavōem

¹¹ Ndigu sakheis nakhoa-te gi-apat, yaq nakhag ezoqa nōme ndigu, manqei-pakha gimbo-kewagat, taon-té ginōveséz, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, matev ate ndágo, ande áv khanē-fakhanumat, vōmēzōmas. ¹² Yaq ndigu Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, megetapak nōmé namba me:qonáv, manqat vōkakambam. Manqat gumu-kopo-nem, yaq até gindigonem, nakhag ezoqam moni vōzō-eitoam. Moni andé kandambá. ¹³ Gizō-ein, “Zo ezoqa áv qazozōmbé-manqatét, ‘Ni nīsōmbiát, lova. Yaq tegi paev ezoqam tinduzáv ndōgo, teqa kha vō-aqonōmem.’” ¹⁴ Geté ndego Lom gaman ezoqam, taqa yaq-te te-ewag, yaq ni áv qeimbōé-einim nqágo: Ndōgo zoqá manqa-zapá mbá. Zo mbofofōgeáp.”

¹⁵ Yaq ndigu nakhag ezoqam, moni gindøpøzem, āv tini-matønumám, av gizømbē-ein. Yaq nqanek khokho emanqat, sège-panqavøemát, Zu ezoqam-qa bawan mokho-te. Até ndaki khøuwa-té-a, sège-panqavøemét.

*Yesu ekeza paev ezoqam, sasae-qa yaq-te manqa gezø-løvua
(Mak 16:14-18; Luk 24:36-49; Zion 20:19-23; Kel 1:6-8)*

¹⁶ Yaq Yesu-gi paev ezoqam ileven, Gelili plovins-té ginøzáv, manqei pøyat-te vømøqavig. Ate av-té, av Yesu gezømbē-manqatam. ¹⁷ Yaq gi-ometam ndøgo, katuk ndømøkuím, vømbo-vizumem. Geté nøme ndigu, gø-nakém. ¹⁸ Yaq Yesu sègezø-khanøgím, gezø-ein, “Gigiap ate ndægo, yan-te neka manqei-qape-te nqago, Mbumbukiam noqá zenda-té genøvé. No notó-kawaentát.

¹⁹ Yaq nakémbá. Bawabawan-te ate ndækhazet, sozó-okhoát, ezoqa noqa manqat vømē-zømesim, yaq ndigu bemø-nogi-paev-ezoqam-ez. Yaq ibøkha iz zozø-etoumát, Tat-qā iz-tē, neka Yo-qā iz-tē, neka Nqova Mbomambaqape-qā iz-tē. ²⁰ Neka vøe-zømesimít. Manqat ate ndægo, av no qazømbē-manqatam, bemøndapem.

Nqáe! No ndægoát zo namba, khøuwa ate ndægo, atema manqei-qape vaev-te.”

Manqat Mbomambaqape Mak gepeawam

Megeat Manqat-qase

Nqanek emanqat, Yesu-qa yaq-te, ndego Mbumbukiam-ge Yo, Mak ndøpeawám. Ndego iz nøme, Zion-Mak mbo-akhaemám. Ndego ambá av nqægo, Yesu-gí paev ezoqam tuelv mokho-tê gunu:goám.

Mak, ndego Pol-ge zifu Banabas, tegé ekeabóí (Kol 4:10). Ndego Zelusalem taon-té gekhouwév, neka Pita neka Pol neka Banabas, tiqa sasae-te vøzø-tøkeam.

Ni kopømba mbaín uni tizi:nøten, gekha manqei-tê ndøgo, Mak nqanek manqat gepeawam. Geté Kliten bawan megetapak, nupøkhan mba giyagam, áv gini-matavupám nqægo: Mak Lom taon-té abewáv, yaq ndego ta taon-te ndøgo, Pitá namba abetegoám, ngenek Yesu-qa yaq-te ge:vototupam, yaq Mak vøpeawam.

Mak nqanek manqat, Yesu-qa yaq-te, Lom ezoqam nonqo ndøpeawám. Nginik ezoqam, tiqa poev, bazaføgakh matev zøgoám. Yaq nakémbá, Mak manqat andé kandambá, Yesu-qa bazaføgakh-qa yaq-té gene-peawám, av ndego enqon-us ezoqa kopoav ge:khakhæz, neka ezoqam ndigu nqova soqøsoqa gizømbu-goam, vøzø-ngeasumam, neka tiqa manqazapazapa-te vønqovotaz, ndøgo qazø-geageapam.

Nqanek manqat-qa vaev, Mak 16:9 qangaz, ta manqat ndøgo, ezoqa viní abe-peawám.

Zion Yesu-qa nakhoa gekhakheinumat

(Met 3:1-12; Luk 3:1-18; Zion 1:19-28)

¹ Emanqat Mbomambaqape, Yesu Keliso-qa yaq-te, ndego Mbumbukiam-ge Yo, nqánek.

² Matev áv qanengáz, av Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam Aezaya ge:peawam.

Ndego áv gene-peawám nqægo,

“Mbumbukiam ge-ein:

Nqáe! Noge u-anem notó-khofotáv, qoqa megemege-te.

Ndego nakhoa møqá-khakheinám.

³ Leg-av manqei-te ndøgo, ezoqam-qa manqa wag ndó-akhayam.

Av qane-akhayám nqægo,

‘Evezøza-qa nakhoa é-mozoto-khakheinømém.

Nakhoa ndaføyamba-qape zombøé-viæém, ndego te:geav.’”

⁴ Yaq Zion ndøfakhán, leg-av manqei-te ndøgo, ezoqam ibøkha iz vøzø-etoumam neka Mbumbukiam-qa Manqat vøe-zømesimam. Av gezømbe-manqatám nqægo, “E-mozøqambúz, neka ibøkha iz vø-upøgim. Yaq Mbumbukiam zoqa manqa-zapazapa, ndømbøe-navøém.”

⁵ Ezoqa kopoáv, gindupindam te-te. Zudia plovins-té gindu-okhoám, plovins ate ndægo, neka Zelusalem taon-ak vøndø-pindam. Yaq manqa-zapazapa ndøgo, gimatønumam, gevøndæmém, neka Zoden kea-te ndøgo, ibøkha iz vø-upøgim.

⁶ Zion ndabua egeieqei uzøpøteáv. Geté ndabua ge-uzupam, kemol-qá su gini-geveaném, neka ndabua segim nonqo, søvakha gigiap-gí ngusúm gini-khakheinøvemém. Neka lou gelogam, bamøkhokeakh neká ndokhos, ti-mba ndígu telouzám.

⁷ Zion ezoqa manqat áv gezømbe-manqatám nqægo, “Noqa zita-te, ezoqa kopo ndøgeáv. Ndego no ùnime-løvumbám. No ezoqa khåpe nøte-khapelavøqase-én. Até nqanek sasae khapelavøqasé-a, no katuk tæmøkui, teqa tamak khøfoe-te tæmbotøke, no kopømba mbaín.

⁸ No zo ibøkha iz, ibøkhá qazømbe-etoumít. Geté ndego ibøkha iz, Nqova Mbomambaqape gezømbe-etoumát.”

Yesu ibøkha iz gendap

(Met 3:13-17; Luk 3:21-22)

⁹ Ta khøwa-te ndøgo, até Yesú-a, Zion-te vømat. Nazalet vemíav-té gendowáv, Gelili plovins-te ndøgo. Yaq até ndegó-a, Zion-te ibøkha iz vøndap, Zoden kea-te ndøgo. ¹⁰ Yesu ibøkha-te é-vøndo-fakhán-ae, yaq áv geneqéiv nqægo: Yan gëmboqóé. Yaq Nqova Mbomambaqape ndovís. Andé kuvøkuvuam me-løvuvavún, te-te. ¹¹ Yaq yan-te ndogo, manqa wag ndøfakhán. Av qande-eín nqægo, “Qo nogé Yó. No poev kandambá qo-te. No nøtaqambo-khafuát.”

Saitan Yesu ge:khamasimat

(Met 4:1-11; Luk 4:1-13)

¹² Taqa zita-te, Nqova Mbomambaqape, Yesu leg-av manqei-té genø-itú. ¹³ Khøuwa foti, leg-av manqei-te geyagam. Yaq Saitan Yesu teme-khamasim ndógo. Yesu søvaka gigiap lozokhák namba me-yagám. Yaq enzol ezoqam tinduzavín ndógo, Yesu vømbø-tøkeemin.

*Yesu Gelili plovins-te sasae gengaz
(Met 4:12-22; Luk 4:14-15; 5:1-11)*

¹⁴ Zion ndimbula-te gi-utøvem, yaq Yesu Gelili plovins-té genøwáv, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat Mbomambaqape vømē-zømesim. ¹⁵ Av gene-zømesimát nqægo, “Khøuwa mizi-khantøzém. Mbumbukiam-qa Megeat Matev, avønín. E-mozoqambúz neka Mbumbukiam-qa Manqat Mbomambaqape vø-unimanqatinim!”

¹⁶ Yesu Gelili kewan ndøgeg-te ge-ewat, yaq evenap menas tezømét ndógo, Saemon neka Endlu. Voe ndø-ogiát. Zapa ndógo, ndigu ezoqa menas, voe nqagam ezoqám. Ndógo tiqá sasáe. ¹⁷ Yaq Yesu gezø-ein, “Vøndozáv. No zonøndó-paevém. Yaq zo ezoqa takhaset matev nøté-zømesím.” ¹⁸ Yaq até gindigonem, voe sège-ivøvém, sasa mbopaevem.

¹⁹ Yesu agé okhoeáv, evenap menas nøme tenøzømét, Zems neka Zion. Ndigu Zebedi-gí nakheís. Khagua-té gunuguvám. Voe ndøpotofumát. ²⁰ Yaq ate ndigú-a, Yesu vøzø-akha. Yaq ndigu gèqá. Eve sège-ivøvém, tegi sasae ezoqam namba, Yesu vømbø-paevem.

*Yesu ezoqa kopo, nqova soqa gembo-ngeatam
(Luk 4:31-37)*

²¹ Yesu ekeza paev ezoqam namba, Kapenaum taon-té ginøzáv. Yaq Sabat khøuwa-te ndógo, Zu ezoqam-qá guliguli khoev-té gemø-ón, ezoqa vømē-zømesim. ²² Ezoqam ndigu, teqa nømendim manqat gyyogem, mbøni zølév. Zapa ndógo, ndego Mbumbukiam-qá iz-té neka bazaføgakh-té gene-zømesím. Ambá av nqægo, av Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam gi-zømesimam.

²³ Ta guliguli khoev-te ndógo, ezoqa kopo møndu:goám. Ndego nqova soqa mbøigoám. Yaq ndego kandambaqapé sege-akhá, ²⁴ “Yésu, Názalet-ak! Gè, qo ni gekha qonígú? Ni ngiænoat-qá qotøndóqav? No møtenøtén, qo gekha ezoqám. Qo Mbumbukiam-gé Ezoqa Ndaføyamba-qapé.”

²⁵ Yaq Yesu ndego nqova soqa, gèmbøe-khafén, gembo-ein, “Qo manqat tí! Møqotøndo-fakháq, qo nandav ezoqam-qa mokho-te ndoqotu:gu.”

²⁶ Yaq ndego nqova soqa, até gendego, ndego ezoqam møndøkhæ-qantám, sùgumu-waguvupát, sasa ndøfakhan. Akhayam-ús, gendo-fakhan.

²⁷ Yaq ezoqa ewaqape, nqova ndafe kandambá, neka yaqyaq-a gibond, “Nqanek gekha matév? Teqa nømendim matev vini. Nðakinák, neka bazaføgakh-ús. Ngenek nqova soqøsoqa søgezømbe-khafenín, yaq ndigu teqa manqat o-mba vømbøe-ndapemin.”

²⁸ Yesu nqanek matev gego, yaq ndaføyambá, teqa emanqat sùgumu-panqavøemát, Gelili plovins-te ate qægoam.

*Yesu ezoqa kopoav gekhakhæz
(Met 8:14-17; Luk 4:38-41)*

²⁹ Yesu Zu ezoqam-qa guliguli khoev gendo-ivav, yaq Saemon neka Endlu, tiqá khoev-té genøwáv. Até Zems neka Zion, namba me-apát. ³⁰ Yaq khoev-te gimøfakhaz, Saemon-gu zimpuka, ngusu tatas enqoni mbovitát. Venanqei nonqo-té gubuvám. Yaq Yesu tøk-qa mboviømém, tuqa yaq-te. ³¹ Yaq Yesu tenøwáv ndógo, zenda vømbøgea, neka vø-eqei. Yaq ngusu tatas enqoni, sègembo-navøém. Yaq ndugu até gundigu, lou vøzøta.

³² Yaq khøuwa gumusinan ndógo, ezoqa ewaqape, enqoni qazøgoam o nqova soqøsoqa gizømbu-goam, Yesu-té gindu-upøgím. ³³ Vemiav-ak ezoqa ewaqape ndozáv. Khøev vimá ginømøváb. ³⁴ Yaq gekha enqoni, bugug vinivinimba qazøgoam, Yesu gèkhakhæz. Ezoqa kopoáv. Neka nqova soqøsoqa kopoav, ezoqam-qa mokho-te gizømbu-goam, vøzø-ngeasam. Ndego nqova soqøsoqa takeáv, manqat timanqatat. Zapa ndógo, ndigu møndæzøtéz, ndego gekha ezoqám.

*Yesu manqei vinivinimba nøme-te ge-okhoam
(Luk 4:42-44)*

³⁵ Khøuwa nøme qandopave, lovølova-ús, até gupøistám, Yesu gesüzám, khoev vø-ivav, ezoqam-av manqei-te sasa ndøwav, vømø-guligulim. ³⁶ Yaq Saemon-za, gèmbovawát. ³⁷ Yaq gi-ometam ndógo, gimbo-einim, “Ezoqa ewaqape qoqa ndøvawét.”

³⁸ Geté Yesu manqat gezø-qavøiu, “Ni até vemivemiav nøme-té-a, avønín nqagot, bíziniáv, Mbumbukiam-qa Manqat bamē-zømesim. Zapa ndógo, no ta zapaya nqánek qatøndenáv.”

³⁹ Yaq Yesu Gelili plovin's ate ndægo sugumu-vatát, ezoqa tiqa guliguli khoev-te vø-
zømesimat, neka nqova soqøsoqa vøzø-ngeasumat, ezoqam-qa mokho-te gu:goat.

Yesu kha sisi-us ezoqam gekhakheinøvem
(Met 8:1-4; Luk 5:12-16)

⁴⁰ Khøuwa nøme, kha sisi-us ezoqam ndowáv. Yaq Yesu-qa megemege-te, katuk
ndømkuí, vømbøviam, "Ambá qokhakheinømbemín. Pøev taqagoat, qo kopømbaqapé, toqo-
khakheinømbem."

⁴¹ Yaq Yesu ngenek ezoqam tanakh mbogó, zenda vømbøeve, gembo-ein, "Nqanøpøev.
Qo vøkhakhæq." ⁴² Yaq nqova mbain, ndego ezoqam, kha sisi sègembo-navøém.

⁴³ Yaq Yesu ngenek ezoqam gèkhofotáv. Geté av genegugú nqægo, ⁴⁴ "Qo ezoqa
nøme zø-eín, av matev qaqambe-fakhan. Geté Mbumbukiam-gé iziz ezoqam-té qonøqáv,
bemøqamekh, neka Mbumbukiam-te etoam matev voqógó, av Mozes gezøembe-ein, kha sisi
tøqa-navøem. Yaq ezoqa tiabiti-zøté, qo mòqo-eqeieqei-éq."

⁴⁵ Geté ngenek ezoqam gewav, ndego Yesu-qa manqat sège-vøndazát. Ezoqa ewaqape
zømanqatát. Yaq ta zapaya ndøgo, Yesu kopømba mbain, ezoqa ewaqape-qa bøi-te,
vemivemjav-te vøe-onimít. Geté vemjav bavokho ndøgo, ezoqam-av manqei-té genø-
qonumát. Geté ezoqa ta manqei vinivinimba-te giyagam, sègendo-okhoám, te-te.

2

Yesu kagi ezoqam gekhakheinøvem neka manqa-zapazapa vømbø-evøzam
(Met 9:1-8; Luk 5:17-26)

¹ Khapé outøpøteáv. Yaq Yesu Kapenaum taon-té genøveséz. Yaq ezoqa møndøyogém,
av nqægo, ndego khoev-té gegó. ² Yaq gèndopindám te-te. Ezoqa kopoáv. Khøev
ùnime-khazém. Até bavokho-a, mboqog-te ndo:go, lønvøzupøteáv. Yaq Yesu Mbumbukiam-
qá Manqat me:zømesimát. ³ Ge:zømesimat, yaq ezoqa foa tindizáv. Kagi ezoqam ndø-
eqeitavín. ⁴ Ambá Yesu-té ginø-eqeinamín. Geté ezoqa khápumu-khouwéz, vøe-øz. Yaq
até gindigonem, khoev ová ginøqavíg, yaq ova ndo:go, ma Yesu ge:qotam, nqa vømø-
løozem, neka ndego enqoni-us ezoqam, kita-te geqeliam, sasa ndøføløtøvem. ⁵ Yesu tiqa
unimanqatin geqeiv, yaq ngenek kagi ezoqam, av gembøe-eín nqægo, "Ati. Qoqa manqa-
zapazapa møndøqa-navøém."

⁶ Yaq Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, wambap-te gigonavam, ekeza
mokho-mba av gini-matavupát nqægo, ⁷ "Gekha zapá, ngenek av nge:manqate?
Mbumbukiam-qá iz ndøngi:tít. Ezoqam-qa manqa-zapazapa, Mbumbukiam yakhapús,
ndezeø-evøzam."

⁸ Yesu é-møndæ-otév, av gi-matavupat. Yaq gezø-ein, "Zo gekha zapá, zoqa mbøni-te av
ndøzøte-matavupit? ⁹ Gé, gekha manqát ndøgo, føgakh mbain? Ndógó, no ngenek kagi
ezoqam tæmbo-ein, 'Qoqa manqa-zapazapa møndøqa-navøém,' o ndógó, tæmbo-ein, 'Mòqo-
itán, kita vøkhazo, okho sasa ndøngaz?' ¹⁰ Geté no ndakin nøtézømas, Ezoqam-ge Yo,
bazaføgakh nqambógó, ezoqam-qa manqa-zapazapa tezø-evøzam, nqanek manqei-qape-
te." ¹¹ Yaq Yesu até gendego, ngenek kagi ezoqam av gembøe-eín nqægo, "No nqataqá-
manqate. Mòqo-itán, neka kita vøkhazo, khoev-te sasa ndøqav."

¹² Yaq ndaføyambá, ngenek ezoqam sège-itán, kita vøkhazo, bavokho sasa ndøwav. Ezoqa
ewaqape até gembo-kewagát, gemat. Ndigu nqova ndafe kandambá, neka Mbumbukiam-
qa iz vø-eqanem. Gi-einim, "Ni bugukhokhof matev av nqægo qeiviáv."

Yesu Livai gembo-akha, tembopavat, neka teqa khoev-te lou vølog
(Met 9:9-13; Luk 5:27-32)

¹³ Taqa zita-te, Yesu Gelili kewan-té genøveséz. Yaq ezoqa kandambá, gindupindam te-te.
Yaq Yesu Mbumbukiam-qa Manqat vøe-zømesim. ¹⁴ Yesu ta manqei ndøgo ge-ivav, nakhoa
gegeveat, ezoqam ndø-omét. Teqa iz Livái. * Alfius-gé yó. Teks upøgim khoev-qase mokho-
té gunu:qotám. Yaq Yesu av gembøe-eín nqægo, "No qonøndó-páev." Yaq Livai até gendego,
gè-itán, vømbøpaev.

¹⁵ Taqa zita-te, Yesu Livai-qa khoev-te, lou mølóg. Ta lou loge-te ndøgo, teks moni upøgim
ezoqa nøme neka ezoqa nøme, ndigu manqa-zapazapa-us ndizæza, møndøgoám. Kopoáv.
Yaq ndigu Yesu neka paev ezoqam, namba me:qonavát. Ezoqam av ngi:gu, kopoáv, Yesu
gimbojavam. ¹⁶ Yaq Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, ndigu Felisi gizø-
akhaemam, Yesu gi-ometam, ezoqam av ngi:gu, lou namba gi:logat, yaq ndigu tegi paev
ezoqam, av gezøembe-eín nqægo, "Gekha zapá, ngenek teks moni upøgim ezoqam neka
manqa-zapazapa-us ezoqam namba lou ndiloget?"

¹⁷ Yesu tiqa manqat ge-ewag, yaq āv gezømbe-eín nqægo, “Ezoqam ndigu enqoni mbain ndigu, ndigu mulømula etoam ezoqam mbain tøgoat, kopømbá. Geté enqoni-us ezoqam bezøgó, mulømula etoam ezoqam. No ambá av nqægo, ezoqa eqeieqei akhayam-qa nøgeavün. Geté no manqa-zapazapa-us ezoqam akhayam-qa nøgeavün.”

*Yesu lou logemav matev-qa yaq-te gimboe-bevøpem
(Met 9:14-17; Luk 5:33-39)*

¹⁸ Khøuwa nøme, Zion-gi paev ezoqam neka Felisi ezoqam, lou logemav matev ndøgoát. Yaq ezoqa nøme tinduzáv ndøgo, Yesu vømbø-bevøpem, “Gekha zapá, Zion-gi paev ezoqam neka Felisi ezoqam, lou logemav matev gigoatun, geté qogi paev ezoqam gonemāv?”

¹⁹ Yaq Yesu yaya zø-età, taqa yaq-te, gezø-ein, “Ge zó ndozo-matavap, ezoqa sæva te-oki, yaq zifuap lou loge-te tekhatob, ndigu zifuap kopømbá, lou logemav matev ndøgonem, ndego ti namba te:goat? Av taoká. Ndego anganeam, zifuap namba zua tiqoqongepet, ndigu kopømba mbain, lou logemav matev tigoat. ²⁰ Geté khøuwa ndøfakház. Yaq ndego ezoqam, ndego sævam ge-oki, ndøndafém, ti namba nde:go. Yaq tegi zifuap lou logemav matev, ta khøuwa-te ndøgo tinigoát.

²¹ Ezoqa kopømba mbain, ndabua mbewat ndakinak, awenege ndabua-te to:tøke. Av toqotego ndægo, yaq ndabua toqosunguz, ndabua ndakinak ndøgo, segé-khapelavøqasé. Yaq ndabua keqæv sa tømø-khouwév.

²² Neka ezoqa kopømba mbain, waen ndakinak, awenege søvakha ngusum-te te-ewa. Zapa ndøgo, awenege søvakha ngusum-te toqo-ewa, yaq waen tøpopon, ndigu gékeqáz. Yaq waen vøqouvøém, neka søvakha ngusum vøsoqoëz. Geté waen ndakinak ndøgo, søvakha ngusum ndakinak-té qotúqóuz.”

*Yesu ndego kawá, Sabat khøuwa
(Met 12:1-8; Luk 6:1-5)*

²³ Khøuwa nøme, Sabat khøuwá, Yesu ekeza paev ezoqam namba, wit khæe livin-mbá gunu-apát. Yaq tegi paev ezoqam, wit nanga ndøvingisømém, sasa ndølouz. ²⁴ Yaq Felisi ezoqam tiqa matev gigeivim, Yesu āv gimboe-einim nqægo, “Nqáe! Gekha zapá, qogi paev ezoqam nqanek Sabat khøuwa-te sasæ ngigut. Khæfæp nandav?”

²⁵ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Ge zó, emanqat mozó-geveømem, av Deivid ge:matanam, tegi ezoqam namba ifin qazøvin? ²⁶ Ta khøuwa-te ndøgo, Abiata Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape gegoam, Deivid Mbumbukiam-qá khoev-té genø-øn, flawa vømølouz, ndigu lou-qase-te go-abam, Mbumbukiam-gi. Matev av nqægo khæfæp. Mbumbukiam-gi iziz ezoqam mba zø-mboqoatám, nginik flawa tilouzat. Geté Deivid søgelóuz, neka até ndigú-a, vøzø-etoam, te namba gi-goam.”†

²⁷ Yaq Yesu nøme gezø-ein, “Mbumbukiam ambá av nqægo, ezoqa Sabat khøuwa nonqo ndøkhakeinøvém. Geté ndego Sabat khøuwa, ezoqam nonqo ndøkhakeinám. ²⁸ Ezoqam-ge Yo, ndego kawá. Até Sabat khøuwá-ya, ndégo teno-kawævát.”

3

*Yesu ezoqam pingim qambowau, gekhakheinøvem
(Met 12:9-14; Luk 6:6-11)*

¹ Khøuwa nøme, Yesu Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te gemat, ezoqa kopo møndu:goám ndøgo. Ndego pingim gembowáu. ² Yaq ezoqa Yesu-te bøi mba mo:veém, ndego ngenek ezoqam peté-khakheinøvém, penømakhaya, Sabat khøuwa-te. Zapa ndøgo, ndigu Yesu manqa ovøyam-te vee-qa mbogóam. ³ Yaq Yesu ngenek ezoqam pingim qambowau gembo-ein, “Qoté-itán, livin-mba nqøugu.”

⁴ Yaq Yesu ezoqa ewaqape gezøbevap, “Gekha matév ndøgo, Sabat khøuwa-te toqogo, kopømba? Ndøgò, matev eqeieqei toqogo, o ndøgò, matev soqain toqogo? Ndøgò, ezoqa toqo-khandi:v, o ndøgò, ezoqa pakhapakha toqokhana?” Geté ndigu yaq manqat qavøiwateáv.

⁵ Yesu geqambunim, ezoqa vøzømet, ndego qaqa ndøgó, neka mbøni mbonqosøgim. Zapa ndøgo, ndigu mokho qeiviáv. Yaq até gendego, ndego ezoqam gembo-ein, “Pingim qoté-ovøyám.” Yaq ndego ezoqam, pingim vø-ovøyam. Sègembo-eqeieqei.

⁶ Yaq Felisi ezoqam, Yesu-qa matev gigeivim, ndigu sège-ivøvém, vøzav, yaq gaman ezoqam Elod, tegi ezoqam namba, vømø-møvab, manqat vø-einim, Yesu ande āv kinilaém.

Ezoqa bawan-qape Yesu gimbojavam

2:24 2:24 Deut 23:25   2:25 2:25 1 Sam 21:1-6   2:26 2:26 Lev 24:5-9   † 2:26 2:26 Deivid av ge:matanam ndægo, yaq ezoqa teqa matev, soqain veweáv. Yaq nakémbá, Yesu teqa yaq-te, nqanek manqat ge-ein.   2:27 2:27 Deut 5:14
3:4 3:4 Luk 14:3   3:6 3:6 Met 22:15-16

⁷ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam namba, Gelili kewan-té ginózáv. Geté Gelili plovins-ak kopoáv, até gezópavát. Até Zudia plovins-ák-a, ⁸ neka Zelusalem taon-ak, neka Idumea manqei-ak, neka Zoden kea yaq-keoqa manqei-ak, neka Taya-yak neka Saedon manqei-ak, vøndō-okhoam. Ndigu tindi-okhoám ndógo, Yesu matev viniviniimba gematōnumam, manqat giyogem. ⁹ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam, khagua khakheina manqat zō-eín. Yaq téabete-ketáo, ezoqa andé vōe-nqonōtōvēm. ¹⁰ Zapa ndógo, ta khōuwa-te ndógo, Yesu ezoqa kopoáv, gekhakheinvēm. Yaq enqoni-us ezoqa nōme, ezoqam gēqaqagimám, atema Yesu-te, kha vōmbō-khanōzemin. ¹¹ Yaq ezoqam ndigu, nqova soqōsoqa gizōmbu-goam, Yesu gi-ometamin, ndigu Yesu-qa megemege-te, ekeza kha, manqei melavawín, vō-akhæmemin, “Qo Mbumbukiam-gé yó.” ¹² Geté Yesu ndigu gēzōmbe-khafén. Ezoqa bezō-manqátē av nqægo, ndego gekha ezoqām.

*Yesu u-anim tuelv gi-upōzo
(Met 10:1-4; Luk 6:12-16)*

¹³ Yesu manqei poyat-té genōqavíg, ezoqa vōmōvab, ndigu ekeza ma qambōe-pōovam. Yaq ndigu te-te sasa ndōzav. ¹⁴ Yaq Yesu até gendego, ezoqa tuelv vōvevesam. Ndigu ezoqa tuelv, u-anim zō-akhá. Ndigu namba mé-goát. Yaq gékhofosám, ezoqam Mbumbukiam-qa Manqat vōmé-zōmesim, ¹⁵ neka bazafōgakh vōzō-etoám, yaq ndigu nqova soqōsoqa vōngeasumát, ezoqam-qa mokho-te tu-goat.

¹⁶ Ezoqa tuelv gi-upōzo, ngínik: Saemón. Yaq Yesu iz nōme gembo-akha, Pitá. ¹⁷ Nōme Zéms neka Zión. Ndigu Zebedi-gí nakhéis. Yesu iz nōme gezō-akha, Boanezéz. Taqa manqa mokho, “Ndand nakhéis.” ¹⁸ Nōme gi-upōzo, Endlú neka Filip, neka Batolomeú, neka Metiú, neka Tomás, neka Zéms. Ngenek Zems, Alfius-gé yó. Neka nōme Tadiés neka Saemón. Ngenek Saemon, Zelot ezoqam ndōgoám. ¹⁹ Neka nōme Zudas Iskaliót. Ezoqam ngének, vaev-te Yesu tegi qaqa ezoqam-qa zenda-te geve.

*Yesu av gimboe-einim nqægo, Saitan-qa bazafōgakh-tē genō-sasaetát
(Met 12:22-32; Luk 11:14-23; 12:10)*

²⁰ Yesu khoev-te gevesez, yaq ezoqa kopoáv, nqava gindupindam. Yaq Yesu tegi paev ezoqam namba, ambá lou ndōlogín. Geté ezoqam khāpumu-khouwéz. ²¹ Yesu-gi ekeza ezoqam, nqanek manqat giyogem, yaq tinduzáv ndógo. Ambá gekhatowemín. Zapa ndógo, ndigu até vōe-einim, gēkawakawaév.

²² Neka Mozes-qa guguna manqat nōmendim ezoqam, Zelusalem taon-te ginduzav, áv gini-einim nqægo, “Ngenek Belzebul mbōigú, ndego nqova soqōsoqa-ge kawa. Teqá bazafōgakh-té genō-ngeasumatún, nqova soqōsoqa.”

²³ Yaq Yesu ndigu ezoqam gēmōváb, gezō-ein, “Manqat nandav, mokho mbaín. Gé, Saitan ekeza kha áv kené-ngeatām, ezoqam-qa mokho-te tu-goat?” Yaq Yesu yaya zō-etá, taqa yaq-te, gezō-ein, ²⁴ “Bawan kopo tigoat, yaq livin-mbá gunumú-qatōnēm, izuizu nakhag vōgonēm, ndigu sugumú-nasinim. ²⁵ Neka evenap tigoat, yaq livin-mbá gunumú-qatōnēm, izuizu vónōfē, yaq ndigu sugumú-nasinim. ²⁶ Neka matev até kopó. Saitan ekeza kha livin-mba tumuqata, yaq ekeza kha namba vōnōfē, ndego até segemō-navōém.

²⁷ Neka nōme nqānek: Ezoqa kopōmba mbaín, bazafōgakh ezoqam-qa khoev-te sa te-on, gigiap vōmbō-aqonām. Geté ndego bazafōgakh ezoqam bētōkho-lōvōnōvēm. Váev gigiap tembo-aqonam, teqa khoev-te.

²⁸ No unimanqatín nqazō-manqate. Gekha manqa-zapazapā ndógo, ezoqa ndimatanam, até ndōgō-a, Mbumbukiam-qa iz nding-i-wat, ta manqa-zapazapa ndógo, Mbumbukiam kopōmbá, segembōé-navōém. ²⁹ Geté ezoqa Nqova Mbomambaqape-qa iz tengiu, Mbumbukiam ta manqa-zapa ndógo, gembōé-navōemák. Ndógo miavmiáv, até gégoát.”

³⁰ Yesu nqanek manqat ge-ein, zapa ndógo: Mozes-qa guguna manqat nōmendim ezoqam áv gini-einim nqægo, “Nandev nqova soqa mbōigú, teqa mokho-te.”

*Yesu-gu evo neka emekheis, gekha ezoqám?
(Met 12:46-50; Luk 8:19-21)*

³¹ Ta khōuwa-te ndógo, Yesu-gu evo neka emekheis ndōfakház. Khoev vimá sogowán. Yaq manqat mba ndōkhofotōvēm, av nqægo, Yesu yá betōndowáv. ³² Ezoqa kopoáv, Yesu-qa avōnin-te giqonavat. Unime-khōogōvēm. Yaq ezoqa gimbo-einim, “Nqáé! Qogu qavo neka qamekheis ngó-wani, bavokho. Qoqa mo-keogé.”

³³ Yaq Yesu gezō-ein, “Nogu evo neka nogi nqamekheis kinōgoam?” ³⁴ Yaq gēqambunim, ezoqa vōzōmet, uni gi:khōogōvēm, giqonavam, gezō-ein, “Nqáé! Nogu evo neka nogi nqamekheis ngínik! ³⁵ Zapa ndógo, gekha ezoqám ndigu, Mbumbukiam-qa poev ndim-bopaev, nogi nqamekheis neka evo ndigu.”

4

Ezoqa manqei vinivinimba-te, wit nanga gezøgeakhat, taqa yaya etæ manqat
(Met 13:1-9; Luk 8:4-8)

¹ Khøuwa nøme, Yesu Gelili kewan-te ndøgo, zømesim manqat nqawa gengaz, ezoqa kopoáv gindupindam. Yesu ùnime-khøogøvém. Yaq ndego khagua-té genøketáo, khagua elavøqase vøðøkuz, sasa mo:qom. Ezoqa ewaqape, ndøgeg-té gigoám. ² Yaq ndego yaya etæ manqat zømanqatát. Kopoáv. Nøme gezø-eta, nqánek,

³ “Nqáe! Ezoqam møndøgoám. Khae-té genøwáv, wit nanga vømoð-zøgeakh. ⁴ Yaq wit nanga ge:panqabumat, nøme nakhoa-té ginø-o:atát. Yaq pipisi tindu-løvuvám ndøgo, vølouz.

⁵ Geté nøme ndigu, nandi-té ginø-o:atát. Nandi-te ndøgo, manqei khapekhapémbá qatøke:pat. Yaq mbusa nakhamas-té ginø-fakhanøvém. Zapa ndøgo, manqei andé mbaín. ⁶ Geté yaq, khøuwa gendosasev, mbusa ndigu gifakhatat, khøuwa tatas ndølouwáz. Yaq gèkusiz. Zapa ndøgo, ndigu ngum uni mbunipøteáv.

⁷ Wit nanga nøme, gapuk-té ginø-o:atát. Yaq gapuk ndøgo qa-eqa, ndigu gèvøtøgeám. Yaq louzi nonqo fakhazaneáv. Mbaín.

⁸ Geté wit nanga nøme ndigu, manqei eqeieqei-té ginø-o:atát. Yaq kopømbá gi-eqanat, nanga vøqataz. Wit nanga nøme ndigu, 30, louzi nonqo gitøke:pat. Nøme ndigu 60, neka nøme ndigu 100.”

⁹ Yesu nqanek yaya etæ manqat qamømbøe-navøem, yaq äv gezømbøe-eín nqægo, “Gekha ezoqám ndego, gea tømbo goat neka yoge kopømba vømbøgoát, yá beyogé!”

Yesu gekha zapá, ezoqa yaya mba gezø-etæam
(Met 13:10-17; Luk 8:9-10)

¹⁰ Ezoqa bawan-qape gi:zav, yaq Yesu-gi paev ezoqam tuelv neka ezoqa nøme gim-bopavam, yaya etæ-qá manqa mokho mbobevøpém. ¹¹ Yaq gezø-ein, “Mbumbukiam zo mba zøtáke, mokho manqat tøzøte-zøtez, teqa Megeat Matev-qa yaq-te. Geté ezoqa nøme, no yaya mba nøzø-etæ.

¹² No ndigu yaya mba tæzømbøe-etæ ndøgo: Ndigu ndikeðgé. Geté géqeivimák. Neka ndigu ndiyðgé. Geté mokho gèndapemák. Amba tiqeivimin neka mokho vøndapemin, yaq ndigu ambá Mbumbukiam-té ginø-qambuzín, yaq ndego tiqa manqa-zapazapa vøzø-evøzamin.”

Ezoqa manqei vinivinimba-te, wit nanga gezøgeakhat, taqa yaya etæ-qa manqa mokho
(Met 13:18-23; Luk 8:11-15)

¹³ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, “Gè, zo nqanek yaya etæ-qa manqa mokho ndapeáv? Yaq av tægoat ndægo, zo yaya etæ nøme-qa mokho äv khazøtè-upøgim?”

¹⁴ Noqa yaya etæ-qa manqa mokho nqánek: Ezoqam ndego wit nanga gezøgeakhat, ndego Mbumbukiam-qá Manqat me:zømesimát. ¹⁵ Wit nanga ndigu, nakhoa-te gi-o:atát, taqa manqa mokho nqánek: Ezoqa nøme, ndigu Mbumbukiam-qa Manqat giyogemin, Saitan atè gendewavin, manqat vøe-vibamin, tiqa mokho-te tøu-ogeakhat.

¹⁶ Neka wit nanga ndigu, nandi-te gi-o:atát, taqa manqa mokho nqánek: Ezoqa nøme, Mbumbukiam-qa Manqat nakhamas-té ginø-ndapemin. Khanakanakh-ús. ¹⁷ Geté ta manqat ndøgo, uni mbuvøemáv, tiqa mokho-te. Yaq ndigu føgøføgakh wanimáv. Mbumbukiam-qa Manqat zapaya, yage føgakh-qape o ngenøgim matev qazø-fakhanin, ndigu nakhamas-té ginø-o:azín.

¹⁸ Neka wit nanga nøme ndigu, gapuk-te gi-o:atát, taqa manqa mokho nqánek: Ezoqa nøme, Mbumbukiam-qa Manqat ambá giniyogé. ¹⁹ Geté ndigu fofogear khåpe zømbe-khouwevin, tiqa yage zapaya, neka tiqa poev matev, gigiap kopoav neka matev vinivinimba-qa yaq-te, vøtubamin. Yaq Mbumbukiam-qa Manqat, tiqa mokho-te ndøgu, gèvøtagín. Yaq kopømba mbaín, mokho tømbo-fakhan.

²⁰ Neka wit nanga ndigu, manqei eqeieqei-te gi-o:atát, taqa manqa mokho nqánek: Ezoqa nøme, Mbumbukiam-qa Manqat, ùnime-yogemin neka manqa o-mba vømbøe-ndapemin. Yaq Mbumbukiam-qa Manqat, mokho mbøfakhán. Kandambá. Ezoqa nøme-te 30, neka ezoqa nøme-te 60, neka ezoqa nøme-te 100.”

Waev-qa yaya etæ manqat
(Luk 8:16-18)

²¹ Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, “Gè, ezoqa lampa tøzøgoat, ndigu ndis o lou-qase mokho-té gunú-wuøém? Av taoká! Geté lampa asøzam nonqo-té ginø-wuøém. ²² Yaq até

kopó. Gekha matēv ndōgo, ndōkhonōwe, bavokhó qandó-fakhanám. Neka gekha mokho manqāt ndōgo, ndōkhonōwe, segendó-veveám.

²³ Gekha ezoqām ndego, gea tōmbogoat neka yoge kopōmba vōmbógoāt, yā beyogé!”

²⁴ Yaq Yesu nōme gezō-ein, “Unime-yogé, manqat nqæmanqate. Av zo gigiap o matev ndōzōte-geveam, Mbumbukiam zo āv tezōmbé-geveám. Yaq Mbumbukiam-qa matev ndōmō-lōvuám, av zo matev ndōzōte-matanam.* ²⁵ Gekha ezoqām ndego, mokho gendap, Mbumbukiam otevat nōme mba mbōé-etoám. Geté gekha ezoqām ndego, mokho ndapeav ndōgo, yaq Mbumbukiam até otevat-qasé-a, ndōmbogo, segéviwám.”

Yesu Mbumbukiam-qa Megeat Matev, wit nanga ge:khamas

²⁶ Yesu yaya nōme gezō-eta, nqáne. Gezō-ein, “Mbumbukiam-qa Megeat Matev, kopōmba ande av nqægo: Ezoqa khæ-te wit nanga tezōgeakh, ²⁷ yaq tebuvat, neka vōsuzamāt, ndigu wit nanga yakhapus mokho-mbá segé-qatazát neka vōfisamāt. Geté ndego gé-otevák, ande āv kinífakhāz. ²⁸ Manqei yakhapus, ewa qambo-etoamin, gifisamin. Bugukhokhof wit gagayag ndōfitamín, yaq wit nanga sasa ndōqatazin, yaq louzi nonqo vōgonin. ²⁹ Yaq louzi nonqo gumu-fisamin, yaq ngenek avōe ogekhamē ezoqam tewavín ndōgo, vōmō-qogazin.”

Masted tae nanga-qa yaya etæ manqat

(Met 13:31-32; Luk 13:18-19)

³⁰ Yaq Yesu nōme gezō-ein, “Gé, Mbumbukiam-qa Megeat Matev, āv khazí-khamasēm? Gekha yaya zi-etæm, taqa yaq-te? ³¹ Masted tae nanga zi:khamasém. Manqei-te toqo-zōgeakh, yaq ndigu khapím-bá. Av tiuká, av tae nanga nōme ndi:gu. ³² Geté yaq giqatazin, mbusa vōfakhanin, yaq tae kandambá tōyat. Khæ gigiap nōme mōndō-lōvuámín, neka tangtang kandakandá. Yaq ta tae tangtang guzuguzu-te ndōgo, kopōmbaqapé, pipisi go-viviamin.”

Manqat nōme, yaya etæ-qa yaq-te

(Met 13:34)

³³ Yesu ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat ge:zōmesimam, yaya av nqægo kopoáv gezō-etæam. Yaq ndōgo, ndigu mokho tiabembōe-ndapém.

³⁴ Ezoqa ewaqape, ndego yaya mba zō-etæám. Geté ekeza paev ezoqam namba, gimiyakhapus-mba-ezin, ndego manqa mokho ate ndægo mōndōzō-ovōyamín.

Yesu manqat mba ge-ein, khamōe sa qavōitav

(Met 8:23-27; Luk 8:22-25)

³⁵ Ta khagus ndōgo, Yesu ekeza paev ezoqam gezō-ein, “Kewan yaq-keoqá qazinó-qantáv.” ³⁶ Yaq ezoqam ndigu, namba gi:goam, ekeza vemivemiv-té ginō-khofosám. Yesu khagua-te é-mōndōketáo, yaq até tegi paev ezoqám-a, vōketab, yaq sasa ndōsókuzim. Até khagua nōmé-a, namba me-áz. ³⁷ Yaq giqantavat, anana-mba mōndu:bōen, mbe-qape tãndōfeā, khamōe khagua sasa ndōngetōyam, ibōkha vōu-yovōem. Lokh bōi-té qanō-tōvōyát. ³⁸ Geté Yesu khagua okho-te ndōgo, gēbuvám. Kawa kaoqa-té qamboveám. Yaq ekeza paev ezoqam gēti:nám, gimbo-einim, “Nōmēndim ezoqam! Qo ni-te toqó-matavap? Ni avōnín zigeón!”

³⁹ Yaq Yesu gendosuzam, vō-itan. Yaq até gendego, khamōe ndōgo, vōfegimam-a, vōvumōyat, manqat sasanqa-us mbo-eín. Yaq khamōe sēgevoitáv. Qavōitav mbómá. Manqei sege:veát.

⁴⁰ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezō-ein, “Zo, gekha mbōni zōva? Ge zó, Mbumbukiam unimanqatinteav sekembá sozógó?”

⁴¹ Yesu matev av nqægo gematanam, yaq tegi paev ezoqam, mōe kandambá gigonem, neka yaqyaq-a gibond, “Ngenek gekha ezoqám? E, até khamōe fegim neka khamōe vumōe, manqat o-mba mbōendapé.”

5

Yesu ezoqam nqova soqōsoqa gembo-ngeasam

(Met 8:28-34; Luk 8:26-39)

¹ Yesu ekeza paev ezoqam namba, kewan yaq-keoqá ginōqantáv, Gelasa ezoqam-qa manqei-te vōmōfakhaz. ² Yesu khagua-te é-vōndovuáo-ae, ezoqa nqova soqōsoqa-us é-vōndōwav. Nandi nqa-té gendo-fakhán. ³ Ta nandi nqa-te ndōgo, lōvōte ezoqam

4:24 4:24 Met 7:2 * **4:24** 4:24 Taqa manqa mokho nōme nqáne: Qo Mbumbukiam-qa manqat elavōqase mba toqo-ewagat, yaq qateqat khapém-bá toqondapat. Geté Mbumbukiam-qa manqat mōe mba toqo-ewagat, neka voqombó-pavát, yaq qateqat kandambaqapé toqondap. Yaq av nqægo, Mbumbukiam qateqat nōme mba qambó-etoám.

4:25 4:25 Met 13:12; 25:29; Luk 19:26 **4:29** 4:29 Joel 3:13; Veve 14:15

ndø-osupám. Ngenek ndógo teyagám. Ndego bazaføgakh kandambá. Até auli sén-a, kopómba mbaín, toqote-løvønevem. ⁴ Khøuwa kopoáv, ezoqa ambá gini-løvønevemám, bov-té neka pingim-te. Geté sen sègezø-løvusám. Ezoqa bazaføgakh-qape mbaín, vømbøé-khāz. ⁵ Pavpave neká lovølova, ndego manqei-pakha-te neka manqei popotap-té genø-okhoám. Sugú-akhaemét neka ekeza kha nandí gene-qaqagumám. ⁶ Yesu qámbá gegoam. Yaq ndego ezoqam Yesu ge-omet, gèndovuáo, Yesu-qa megemege-te, ekeza kha, manqei vøelavao.

⁷ Yaq ndego ezoqam, kandambaqapé møndæ-akhá, ge-ein, “Yesu, Mbumbukiam-ge Yo, ndego Egeiawat-Qape, qo no gekha qonógd? Mbumbukiam-qa iz-te, nòtaqa-viám, no nqosøgeap nø-etóám!” ⁸ Ndego nqanek manqat ge-ein, zapa ndógo: Yesu áv gene-ein nqægo, “Qo nqova soqa, nandev ezoqam-qa mokho-te ndoqotu:gu, mðqotøndo-fakháq.”

⁹ Yaq Yesu gembobevap, “Qo gekha íz?” Yaq gembro-qavøiu, “Noqa iz Bawan-qapé. Zapa ndógo, ni nqova soqøsoqa kopoáv.”

¹⁰ Yaq ngenek nqova soqa, Yesu áv gembøeviám nqægo, “Ni nqanek manqei-te nqei, ndøkhofótán.” Viam kandambá gego.

¹¹ Ta manqei avønin-te ndógo, bøsi nen møndowanám. Kopoav-qapé. Manqei poyat-té givagimám. ¹² Yaq nqova soqøsoqa Yesu gimbo-viømem, “Ni bøsik-qá mokho-té qanø-khofótán.” ¹³ Yaq Yesu sègezøták. Yaq ndigu nqova soqøsoqa até gindigonem, vøfakhaz, ndego ezoqam-qa mokho-te gu:goam, bøsik-te sasa mø-oz. Yaq bøsik manqei khavoe-té ginøboín, ibøkha-te vømø-geonim. Bøsik kopoav-qapé, ande áv tu taosén ndægo, gigeonim.

¹⁴ Yaq ezoqam ndigu, bøsik gizø-kewagam, møe ndøbøin, yaq taon-te neka vemivemiat-te, ezoqa emanqat vømøzømbè-vototap. Yaq ezoqa tinduzáv ndógo, matev ndógeivim, ma qæfakhan. ¹⁵ Yaq Yesu-te gifakhaz, matev áv giniqeivim nqægo: Ezoqam ndego nqova soqøsoqa gimboigoam, geqotam, ndabua ndø-uzupám neka matavap kopømbá qambogoam. Yaq ndigu møe ndøgoném. ¹⁶ Yaq ezoqam ndigu, matev bøi gi:qeivim, emanqat zømbe-vototáp, teqa yaq-te ndego, nqova soqøsoqa gimboigoam, neka bøsik, matev ande áv khazømbè-fakhan. ¹⁷ Yaq ezoqa Yesu áv gimboe-viømém nqægo, “Niqa manqei ambá qo-ivavín.”

¹⁸ Yesu khagua-te ge-ketawat, yaq ezoqam ndego, nqova soqøsoqa gembro-ngeasam, te namba okho-qa mboviám. ¹⁹ Geté Yesu ndego takeáv, gembro-ein, “Qakeza khoev-té neka ezoqam-té qonóqáv. Neka matev kandambaqape qaafakhan, emanqat qozømbè-vototupát, av Mbumbukiam Evezøza geqambe-matanam neka tanakh áv keqambègo.” ²⁰ Yaq ndego ezoqam tènawáv. Ta vemiat ten ate qægoam, ekeza manqei-te, ezoqa sðguzumbu-manqatát, Yesu ande áv kembøe-matanam. Yaq ezoqa nqova ndafe kandambá, giyogem.

Yesu sævam gukhakheinøvem, ndugu kouk qambowavam, neka mbasønakam vøkhandi:v (Met 9:18-26; Luk 8:40-56)

²¹ Yesu kewan yaq-keoqa nqava giqantavat, gimøqa, yaq ezoqa kopoáv gindupindam te-te. Ndego ndøgeg-te até gegoám, ²² yaq Zu ezoqam-qa guliguli khoev megeat ezoqam ndowáv. Teqa iz Zailés. Yaq Yesu ge-omet, ndego teqa zenda tokhotapak-qa megemege-te, ekeza kha, manqei me:laváo. ²³ vømboøviam, gembro-ein, “Nogu yu avønin génaním. Ambá qotondo-qavín. Zenda qombøévé. Yaq ndugu enqoni tábembøe-navøém neka túbete-khandi:v.”

²⁴ Yaq Yesu ndego ezoqam, namba me:wáv. Yaq ezoqa kopoáv, segembo-paevém, neka sège-nqonondumát, teqa avønin-te.

²⁵ Ezoqam gi-apat ndógo, sævam kopo møndu:goám. Ngunuk kouk mbovavám. Nupøkhan mbá. Viav ate qægoam, tuélv qambowavam. ²⁶ Ngunuk sævam, mulømula etoam ezoqam-te vinivinimba, ambá guni-okhoám, neka tugi moni ate gi:goam vø:ngiæzotam. Geté ndigu nqosøgeap mba mbo-etoumám. Tuqa enqoni navøepøteáv. Sá tønø-khouevtát. ²⁷ Ngunuk Yesu-qa manqat møndø-ewág. Yaq ezoqa bawan-qape-qa mokho-te gu:goam, ndugu Yesu-qá zita-té gunduáv, neka ndabua vømbo-khanaz. ²⁸ Av guni-matøvém nqægo, “No ngenek ndabua mba tæmbokhanaz, yaq no sæ-eqeieqi-én.” ²⁹ Ndugu ndabua até é-vømbohanáz-ae, yaq kouk waev sègembo-navøém. Yaq ndugu sège-otév, ekeza kha-te, “Nqanek enqoni møndønø-navøém.”

³⁰ Yesu tene-otév ndógo, teqa bazaføgakh nøme, ezoqam-té qanøwáv, vøkhakheinøvem. Yaq gèndoqambún, ezoqa ewaqape-qa mokho-te, gezø-ein, “No ndabua gekha ezoqám nøkhanaz?”

³¹ Yaq ekeza paev ezoqam gimbo-einim, “Ezoqam toqó-zømete, nginik qoqa avønin-te khape gindikhas? Yaq gekha zapá, qo av qoqote-ein nqægo, ‘No kha gekha ezoqám nøkhanaz?’” ³² Geté Yesu sekembá segevawám, av nqægo, kha uni gekha ezoqám

mbókhanaz? ³³ Yaq ngunuk sævam sègendowáv. Møe-ús. Kha sègembøi-wageapát. Zapa ndógo, ndugu mōndæ-otév, ezoqa nó, matev qanófakhan. Yaq ndugu Yesu-qa megemege-te, ekeza kha, manqei me:laváo, neka tuqa emanqat ate qægoam, vōmbō-vōndaz. ³⁴ Yaq Yesu gumbo-ein, “Ngólam. Qoqa unimanqatin nandav, tōkhakheinōqavém. Mōqoqáv. Qo mbōni betaqávæv. Enqoni mōndōqa-navōém.”

³⁵ Yesu ate av-té manqat ge-manqatam, yaq Zailles-qa khoev-te, ndego Zu ezoqam-qa guliguli khoev gezōmbo-megetam, ezoqam tinduzáv ndógo, vōmbō-einim, “Qogu yu mōndōnaním. Nandev nōmendim ezoqam, sekemba mbopōuwé:t, tendowav.”

³⁶ Yesu tiqa manqat mōndō-ewág. Geté guliguli khoev megeat ezoqam, av gembøe-ein nqægo, “Qo ndōfōfōgéá! Soqó-unimanqatín.”

³⁷ Yesu ezoqa nōme gezōmbe-khafén, te namba ti:zav. Geté ti-mba ndigu tekhatób, Pita neka Zems neka Zion, Zems-ge yakhasek. ³⁸ Yaq guliguli megeat ezoqam-qa khoev-te gimōfakhaz, eiv neka osombo kandambá geqeiv. Manqa feazu khápumu-khouwév. ³⁹ Yaq Yesu khoev-te ge-on, ezoqa av gezōmbe-ein nqægo, “Zo gekhá zō-eivumit? Neka gekhá osombo zówanet? Ngunuk nakhasam nanimateáv. Geté gebuvit.”

⁴⁰ Geté ndigu Yesu gèvngi:nám. Yaq Yesu ezoqa ewaqape gènatáz. Evōndipakha neka tegi paev ezoqam misika mba ndōkhatób, neka kouwat mokho-te vō-oz, ma nakhasam guigoam. ⁴¹ Yaq Yesu até gendego, zenda vōmbōgea neka ekeza manqat-te sasa mbo-ein, “*Talita, kōum!*” Taqa manqa mokho nqánek, “Khapúlav. Nqataqá-manqate. Mōqo-itán!”

⁴² Yaq ndafōyambá, ngunuk mbasōnakam sège-itán, okho vōngaz. (Ngunuk mbasōnakam, tuqa viav tuélv.) Nqanek matev qafakhan, yaq ezoqa nqova ndafe kandambá. ⁴³ Geté Yesu gèzōmbe-khafén. Ezoqa nōme bezō-ein, av matev qæfakhan ndægo. Yaq ndego mbasōnakam lou etoam manqat zō-ein.

6

Yesu ekeza vemiyav-ak gisanqawem

(Met 13:53-58; Luk 4:16-30)

¹ Yesu nqanek manqei ge-ivav, yaq ekeza vemiyav-té genōwáv. Até ekeza paev ezoqám-a, namba me-apát. ² Yaq Sabat khōuva qandap, ndego nōmendim manqat ndōngáz, tiqa guliguli khoev-te ndógo. Ezoqa kopoáv, teqa manqat giyogem. Neka ndigu nqova ndafe kandambá, gi-einim, “Ngenek ezoqam, otevat neka matavap loloakh gekham-té gendap? Neka bazafōgakh gekham-té gendap, umingiap matev viniviniimba ndematanam? ³ Gé, ngenek ndégo, khoev puanam ezoqam? Meli-gé yò? Zems neka Zofes neka Zudas neka Saemon, tigí zapikiá? Neka até tegi sænakheís-a, ni namba zi:yage?” Yaq ndigu vemiyav-ak, Yesu gèsanqawém.

⁴ Geté yaq Yesu gezō-ein, “Manqei nōme-te, Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam, gèmbovizáp. Geté ekeza manqei-te neka ekeza ezoqam-te, ndego vizupáv.” ⁵ Ta manqei-te ndógo, Yesu kopōmba mbaín, umingiap matev tematanam. Geté zenda enqoni-us ezoqa kopokopo mba zōmbō-awám, yaq ndigu vōkhakhæz. ⁶ Yesu nqova ndafe kandambá, tiqa unimanqatin mbain matev-qa yaq-te.

Yesu ekeza u-anim tuelv, manqa gezō-løvua, gekhofosam

(Met 10:5-15; Luk 9:1-6)

Yaq Yesu vemiyavim nōme-té genō-okhoám, ta manqei ndógo, ezoqa vōmē-zōmesim. ⁷ Yaq ekeza paev ezoqa tuelv gèmváv, vōndōzav, yaq ndigu menōmenas sasa ndōkhofosam, neka nqova soqōsoqa ngeasam nonqo bazafōgakh vōzō-etoam. ⁸ Av gezōmbe-ein nqægo, “Gigiap mbain, sozó-panqaním. Tatuag mba zōtonqogím, okho nonqo. Geté lou neka moqos neka moni ndōtonqogím. ⁹ Zo kopōmbaqapé, tamak tozo-uzam. Geté ndabua nōme ndōtonqogím, sa nándav, nandozo-uzap.” ¹⁰ Neka nōme gezō-ein, “Zo ezoqa khoev ti:zō-einat, ta khoev-te ndógo, até vōsokhoé. Yaq ta-mbá tōzōté-ivōvemát ndógo, vemiyav nōme-te tozozavat. ¹¹ Geté manqei nōme-te tozomō-fakhazat, yaq ndigu ezoqam zo khatobeav tōgoat neka zoqa manqat yogeav vōgoāt, ta manqei ndógo sège-ivōvemát. Yaq pakhakh ndógo, zoqa zenda tokhotapak-te tōgoat, sozó-pomoememát. Yaq ndigu tlabiti-zōtezát, ni manqazapa zigonēm.”

¹² Yaq Yesu-gi paev ezoqam gèpanqaním, neka ezoqa Mbumbukiam-te gambuzan manqat vōzō-manqatat. ¹³ Yaq nqova soqōsoqa kopoáv, ezoqam-qa mokho-te gu-goat, gèzōngeasamám. Neka enqoni-us ezoqam, oil vōzōmbō-qouzumam. Yaq ndigu sège-khakhæzín. Ezoqa kopoáv.

*Zion ndego ibøkha iz etoam ezoqam, ande av kinlaem
(Met 14:1-12; Luk 9:7-9)*

¹⁴ Yesu-qa manqat sege-panqavøemát. Até Elód-a, ndego Gelili plovins-ge kawa ezoqam gegoam, vø-ewag. Ezoqa nøme av gini-manqatám nqægo, “Yesu, ndego Zión ategó, ndego ezoqam ibøkha iz gezø-etoumam. Ekeqa nangó gendo-khandí.v. Yaq nakémbá, ndego umingiap matev vinivinimba ndematanam.” ¹⁵ Geté ezoqa nøme gimanqatam, “Ilaizá ategó.” Neka ezoqa nøme gimanqatam, “Yesu ndego Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqám, av ibugukhokhof gi-yagam.” ¹⁶ Yaq Elod nqanek manqat ge-ewag, ndego av genein nqægo, “Ngenek Zión ategó, no teqa monqo kepøzu manqat qævøvam. Nqawá gendo-khandí.v.”

¹⁷⁻¹⁸ Ta matev ndøgo, av qanefakhán nqægo: Elod-gu zas Elodias, ndugu ibugukhokhof tege namba qawan Filip-gú zas ndøgoám. Yaq Zion Elod av gembøe-manqatám nqægo, “Manqa-zapá nandav, qoge namba qawan-gu sævam qoqondaf.” Yaq Elod-qa qavøiwat, nakhag ezoqam ndøkhotófát, Zion vø-møvøinam neka ndimbula-te vø-utøvem. ¹⁹ Elodias ndugu, qaqa mbogóám, Zion-te, teqa manqat zapaya. Yaq ndugu Zion løvøve-qa mbogóám. Geté ndugu nakhóa qeiviáv, ande av kumbøé-matanám. ²⁰ Zapa ndøgo, Elod møe ndøgoám, Zion-te. Ndego møndæ-otév, Zion ezoqam eqeieqéi neka ndaføyamba-qapé. Yaq Elod gembøe-vigimám. Elod, Zion-qa manqat, viniv ambá qambøe-etoumám. Geté ndego gembøe-khaneatám, teqa manqat ge-ewagam.

²¹ Geté vaev, Elodias khøuwa mbomambaqape tumø-khantáz ndøgo, Zion-qa løvøte-qa yaq-te. Elod ge-qan, ta khøuwa iz gemø-khantaz, ndego lou kandambaqape ndólóg, gaman ezoqam kandakanda neka nakhag megetapak neka Gelili plovins-ak kandakanda namba. ²² Yaq ate av-té lou gi:logat, Elodias-gú yu ndo-ón, ogiam-ús. Yaq Elod neka ezoqa ewaqape, namba gi:logat, poev kandambá qazøwav, tuqa ogiam-te.

Yaq Elod, ndego Zudia ezoqam-ge kawa, até gendego, mbasønakam vømbø-ein, “No unimanqatín nqataqa-manqate. Nøtaqambé-khavoazák. Gekha gigiáp ndøgo, qo toqonø-viam, soqonø-ein. Yaq søtaqá-etoám.” ²³ Yaq manqa mbusa av genevé nqægo, “Unimanqatín. Gekha gigiáp ndøgo, qo taqapoe. Søtaqá-etoám. Qo toqonø-ein, av nqægo, no gigiap neka manqei ate ndægo, nqæmbo-keoge, livin-mba sa tøtumu-qata, neka nøme qo vøtaqá-etoám, ság. Yaq sægó.”

²⁴ Yaq mbasønakam evo-té gunøwáv, vømbøbevap, “No gekha gigiap-qa manqat nombó-ein?” Yaq evo gundu-ein, “Gigiap nqanek: Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, teqá kawa-qa manqat qombøé-ein.”

²⁵ Yaq ndaføyambá, mbasønakam kawa ezoqam-té gunøveséz, vømbø-ein, “Noqa poev nqané. Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, teqa kawa melek-té qotøndó-qonáv, ndakin.”

²⁶ Elod nqanek manqat ge-ewag, yaq ndego khanakanakh mbain. Mbøni mbová. Geté ndego poeveáv, tuqa manqat tesanqao. Zapa ndøgo, ndego manqa mbusa é-møndo-vé, taqa yaq-te, neka ezoqa ewaqape lou namba gi:logat, møndøyogém. ²⁷ Yaq ndaføyambá, nakhag ezoqam ndøkhotófát, ndimbula khoev-te, Zion-qa kawa vømøndó-ndáp. Yaq ndego nakhag ezoqam gèwáv, Zion-qa monqo vømøkepez. ²⁸ Yaq nqawa gendoqavan, kawa melek-té gendové, mbasønakam vømbø-etoam. Yaq mbasønakam evo sasa mbo-etoam. ²⁹ Zion-gi paev ezoqam manqat giyogem, yaq ndigu tinduzáv ndøgo, teqa kha vøndapem, sasa mø-ozem.

*Yesu ezoqa bawan-qape ge:zøkef
(Met 14:13-21; Luk 9:10-17; Zion 6:1-14)*

³⁰ Yesu-gi u-anim, gekhofosam, nqawa gindu-vesezam, yaq te-te gindupindam, emanqat mbøe-vototém, matev ate ndægo gi:matønnumam neka ezoqa vøe-zømesimam. ³¹ Yaq Yesu av gezømbe-ein nqægo, “Zo neka no, ezoqam-av manqei-té qazinø-niáv, vizimø-nikhapus-mokho-mba-ën, neka pusa sasa zomótá.” Yesu nqanek manqat ge-ein, zapa ndøgo. Ezoqa kopoáv, sege-vesendám, yaq vøndé-okhoam-a, yaq vø-okhoam. Yaq Yesu tegi paev ezoqam namba, kopømba mbain, lou tilog.

³² Yaq ndigu khagua-té ginøketáb, ezoqam-av manqei-te sasa ndøtinim. Ambá gimiyakhapus-mokho-mba-ezin. ³³ Geté ezoqa kopoáv, é-møndøzømét, gisøkuzim. Yaq møndø-matøvemém, ande av kinítiním. Yaq vemiyav vinivinimba ate qægoat, ezoqa gèndobøin. Zapá ginøzáv. Yaq é-vømøfakhaz, ma Yesu neka tegi paev ezoqam gimbøe-pøotat. ³⁴ Yaq Yesu gemø-asa, ezoqa bawan-qape mba mo-qeiv. Yaq ndego tanakh zøgó. Zapa ndøgo, ndigu ezoqam, andé sip, keoge ezoqam mbain tigøat. Yaq ndego nømendim manqat vinivinimba zøngáz.

³⁵ Yaq qakhagus ndógo, ekeza paev ezoqam tinduzáv ndógo, vómbō-einim, “Gèkhagustét, neka vemiav mbaín, nqanek. ³⁶ Ezoqam é-moqo-khofosám. Yaq vemivemiav neka khoev avóavun nqagot, ekeza lou bemōwi.”

³⁷ Geté yaq Yesu manqa qavōiwat gezō-ein, “Lou zo zozō-etoám, tilog.”

Yaq gimbo-einim, “Nakhoa mbaín. Taqa fia khápumu-khouwév. Geté ni amba-té, 200 moni mokho tinigunin, amba lou teimō-wiin, nginik ezoqa zókefe nonqo.”

³⁸ Yaq Yesu gezōbevap, “Gé, zo flawa gekhá nandizógo? Zótézáv, neka zótévawēm.” Yaq gíqasem, gi-einim, “Flawa faév, neka zonga menas.”

³⁹ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezō-ein, “Ezoqa ate nandi:gu, gagayag-té giabe-qoqongepét.” ⁴⁰ Yaq ndigu vóqoqongim. Bawabawan nōme-te, ezoqa 50 gíqonavat, nōme-te 100. ⁴¹ Yaq Yesu até gendego, nginik flawa faev neka zonga menas gè-upózó, yan-te sasa ndóqan, Mbumbukiam ike manqat vómbō-ein. Yaq flawa gèmbegim, tegi paev ezoqam vózō-etoam, ezoqa ewaqape-te etoam nonqo. Até zongá-ya, paev ezoqam vózō-etoam, yaq ndigu ezoqa ewaqape sasa zō-etoam. ⁴² Yaq ezoqa ewaqape, lou tilog ndógo, até vózō-eweze. ⁴³ Yaq flawa neka zonga mbegeap ndógo, ezoqa gi-ivōvem, gèpizumém. Yakhav tuélv ginqeitōmem, qamōvea. ⁴⁴ Ezoqa kopoav-qapé, nqanek lou gilog. Angana ate gi:goam, faev taosén.*

Yesu ibókha mumat go:geavun

(Met 14:22-33; Zion 6:15-21)

⁴⁵ Yesu nginik ezoqa kopoav-qape, lou guzumbu-etoam, yaq até gendego, tegi paev ezoqam vózō-ein, “Zo khagua-té qanōketáb, yaq-keoqa, Betsaida vemiav-te, vō:qantav. No nginik ezoqam ndótokho-khofosám.” Yaq ndigu vósokuzim, sasa ndótinim. ⁴⁶ Yaq Yesu ezoqa gumu-khofosam, manqei poyat-té genōqavíg, vómō-guligulim.

⁴⁷ Yaq qamupōis ndógo, Yesu sekembá segegoám, manqei-te. Ekhapús. Geté tegi paev ezoqam, kewan livin-mbá gunu-tiamát. ⁴⁸ Yaq Yesu áv genezómét nqágo: Khamōe ndósintavám. Yaq kave kandakandá sege-itimát. Yaq lova ande av 3 o 4 oklok ndægo, Yesu ekeza paev ezoqam-té genōwáv. Ibókha mumát gono:mát. Yaq ndego tiqa khagua lōvui-qa ndógoám. ⁴⁹ Geté ndigu Yesu gi-ometam, ibókha mumat go:geavun, ndigu até vōe-einim, ndego gevōgév. Yaq ndigu mōe ndózōgeá. ⁵⁰ Ndigu ate gi:goam, gi-ometam, mōe kandambá gigonem.

Geté Yesu nakhamas-té genózō-akhá, gezō-ein, “Zo mōe ndógōnēm. Nó!” ⁵¹ Yaq khagua-té gezōmbu-keáo. Yaq khamōe ségevōitáv. Yaq ndigu nqova ndafe kandambá. ⁵² Ndigu mōndæzótéz, av nqægo, Yesu ezoqa kopoav-qape lou gezō-etoam. Geté ndigu mokho ndapeáv, teqa yaq-te. Matavap zua zótokeapám.

Yesu Genesalet manqei-te, enqoni-us ezoqam gekhakheinōvem

(Met 14:34-36)

⁵³ Yesu tegi paev ezoqam namba gíqantav, yaq Genesalet manqei-té gimōfakház, vómō-asa. ⁵⁴ Manqei-te givōvuam ndógo, yaq ndafōyambá, ezoqa Yesu gèmatōvōmém. ⁵⁵ Yaq ndigu sége-panqaním, nakhamas-té, neka enqoni-us ezoqam vómōndō-upōgim. Gekha manqei-té ndógo, ezoqa Yesu-qa yaq-te giyogemin, ndigu enqoni-us ezoqam kita-té ginō-abamín, Yesu-te sasa ndō-upōgimin, ma ndego te:goat. ⁵⁶ Neka gekha manqei vinivinimba-tē ndógo, ge-okhoam, vemiav khasókhasis-te neka vemiav kandakanda-te, ezoqa enqoni-us ezoqam, maket manqei-té ginō-upōgimín. Yaq Yesu áv gimbōe-viōmemín nqágo, “Kopōmbá, nginik enqoni-us ezoqam, ndabua ov-qase mba tiqa-khanōzumát.” Yaq gekha ezoqám ndigu, ndabua gimbo-khanōzemin, ndigu sége-khakhæzín.

7

Mbumbukiam-qa nōmendim matev, atanakha-zapazapa-za-qa nōmendim matev, gèlvuám

(Met 15:1-9)

¹ Khōwa nōme, Felisi ezoqam neka Mozes-qa guguna manqat nōmendim ezoqam ndozáv, Yesu-te. Zelusalem taon-té ginduzáv. ² Yaq áv giniqevím nqágo: Yesu-gi paev ezoqa nōme, lou gilog, ndigu zenda uni sunguziáv, av Felisi ezoqam, ezoqa gi-zōmesimam. ³ (Nginik Felisi ezoqam neka Zu ezoqam ate gi:goam, lou logemáv, zenda uni sunguzumav tōgoat. Geté atanakha-zapazapa-za-qa matev mbopaevemín, taqa yaq-te. ⁴ Yaq ezoqam maket manqei-te gindu-qavazín, ndigu mōndókhæ-khakuamín, váev lou gilogin. Ndigu matev nōme kopoáv ndimbopaev, tigi atanakha-zapazapa-za-te gindu-upōgimam, kopōmba ande av kap neka pot neka melek neka venanqei nonqo sunguzam matev.)

⁵ Yaq ndigu Felisi ezoqam neka Mozes-qa guguna manqat nɔmɛndim ezoqam, Yesu gimbo-bevɔpem, “Gekha zapá ndɔgo, qogi paev ezoqam nigi atanakha-zapazapa-za-qa matev pɔpɔvumav ndɔgo? Ndigu bugukhokhof zenda uni sunguzumáv, lou gilogin.”

⁶ Yaq Yesu gezɔ-qavɔiu, “Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam Aezaya, unimanqatin manqat ndɔ-ein, zo khavozam ezoqam-qa yaq-te. Ndego áv gene-peawám nqágo, ‘Mbumbukiam ge-ein: Nginik no tou mbá ginɔmbe-vizáp. Geté tiqa mbɔni qámbá no-te.”

⁷ Ndigu noqa iz, khokhó sege-eqawát. Zapa ndɔgo, ndigu ezoqam-qa nɔmɛndim matev mba me:zɔmesimít. Ambá noqá nɔmɛndim matev.’

⁸ Mbumbukiam-qa nɔmɛndim matev, zo mɔzo-ivɔvém. Geté ezoqam-qa nɔmɛndim matev zombopavét.”

⁹ Yaq Yesu gezɔ-ein, “Mbumbukiam-qa nɔmɛndim manqat sanqawe neka zɔkeza matev paev-qa yaq-te, zo ùni zɔtezɔtéz. ¹⁰ Mozes áv gene-ein nqágo, ‘Qave neká qavo, gèzɔvizáp. Gekha ezoqám ndego, eve o evo soqa manqat tembo-ein, ndego ezoqa, yá belaém.’ ¹¹ Geté zo ndozo-manqate, ezoqa kopɔmbaqapé, eve o evo sa tembo-ein, av nqágo, gekha gigiáp ndɔgo, no amba qo tɔtaqa-etoamin, ndɔgo Kobán. (Taqa manqa mokho, ‘Mbumbukiam-qa.’) ¹² Zo av ndɔzɔte-manqate, yaq zo ezoqa evɔndipakha tɔkeam-qa yaq-te, zɔzɔmbɔ-khazú. ¹³ Yaq zo zɔkeza nɔmɛndim matev mokho-te, atanakha-zapazapa-za-te qazo-upɔgim, Mbumbukiam-qa Manqat zosanqawé. Neka zo matev av nqágo, kopoáv nandozogot.”

*Ezoqam áv kené-manqa-zapa-us-ev-in?
(Met 15:10-20)*

¹⁴ Yaq Yesu ezoqa ewaqape nqawá genɔmɔváv, gezɔ-ein, “Noqa manqat ùnime-yogé, zo ate nqazɔte:go, neka mokho vɔmbɔ-ndapem! ¹⁵ Gigiap ndɔgo, ezoqam-te ndɔ-ovɛ, kopɔmba mbáin, te-manqa-zapa-us-ev, Mbumbukiam-qa bɔi-te. Geté ndɔgo tené-manqa-zapa-us-év, matev neka manqat ndɔgo, te-te ndɔndo-fakhate.”*

¹⁷ Yesu nginik ezoqam gezivaz, neka khoev mokho-te vɔmɔ-on, yaq ekeza paev ezoqam, nqanek manqat mokho-qa yaq-te mbobevɔpém. ¹⁸ Yaq Yesu gezɔ-qavɔiu, “Gé, até zó-a, manqa mokho upɔgimáv? Ge zó, mɔzɔtéz-zɔtez? Gekha gigiáp ndɔgo, ezoqam-te ndɔ-ovɛ, ndɔgo kopɔmba mbáin, te-manqa-zapa-us-ev, Mbumbukiam-qa bɔi-te. ¹⁹ Zapa ndɔgo, ta gigiap ndɔgo, ambá av nqágo, mbɔni-té qanɔ-oeín, geté emu-té qanɔ-oeín, neka nqawa vɔmɔ-fakhanin.” (Nqanek manqat mokho-te, Yesu áv gene-ein nqágo: Mbumbukiam-qa bɔi-te, lou ate ndágo egeieqéi. Qoté-manqa-zapa-us-eq-ák.)

²⁰ Yaq Yesu gezɔ-ein, “Ezoqam ndɔgo tené-manqa-zapa-us-év, matev neka manqat ndɔgo, te-te ndɔndo-fakhate. ²¹ Zapa ndɔgo, ezoqam-qa matavap soqɔsoqa, ndɔgo matev soqɔsoqa-te nakhɔa ndɔlɔwe, teqa mbɔni-té qando-fakhaté. Ta matev soqɔsoqa nqánek: Mambe matev, neka aqonam matev, neka ezoqa pakhapakha khaneam matev, ²² neka nɔkenɔkem ngi-wat matev, neka gigiap qovetam matev, neka sanqambap matev, neka khavozam matev, neka sapi matev, neka ova matev, neka manqa ponqom matev, neka qakeza iz eqawat matev, neka kawakawa matev. ²³ Matev nqanek ate ndágo, ezoqam-qa mokho-té qando-fakhaté. Yaq ezoqa ndɔgo tene-manqa-zapa-us-evín.”

*Bawan vini-ak sɛvam, Yesu gu-unimanqatin
(Met 15:21-28)*

²⁴ Yesu ta manqei ndɔgo ge-ivav, yaq Taya taon avɔnin-té genɔwáv. Yaq khoev-te gemɔ-on, ndego poeveáv ezoqa nɔme ti:zɔtez av nqágo, ndego ngégó. Geté ndego kopɔmba mbáin teknonawat. ²⁵ Ta manqei-te ndɔgo, sɛvam mɔndɔgoám. Tugu mbasɔnakam-yu, nqova soqa mbɔigoám. Ngunuk sɛvam, Yesu-qa yaq-te até é-vɔe-ewág-ae, vɔndɔwv, teqa zenda tokhotapak-qa megemege-te, ekeza kha, manqei vɔelavao. ²⁶ Ngunuk sɛvam, bawan vini-ák. Glik sɛvám. Finisia taon-té guqán, Silia plovins-te ndɔgo. Yaq ndugu Yesu áv gumbɔ-éviám nqágo, “Nogu yu, ambá nqova soqa qombo-ngeatamin?”

²⁷ Yaq Yesu gumbo-qavɔiu, “Matev egeieqéi mbá, nakheis-qa lou toqondap, yaq gaqo sasa qozónqagím. Geté lou bugukhokhof nakheis betólóg, bezɔ-ewez.”†

²⁸ Geté yaq ndugu gundu-ein, “Evézɔza. Nandav unimanqatin. Geté gaqo ndigu, lou-qase mokho-te ngu:sɔmbiap, lou khakhayakh ndɔlogatún, nakheis gi-ivɔvemini.”

²⁹ Yaq Yesu gumbo-ein, “Qoqa manqat, mokho kandambá. Khoev-té qonóqáv. Nqova soqa ndego, qogɔ yu-qa mokho-te gu-goam, mɔndɔmbo-fakhán.”

³⁰ Yaq ndugu khoev-te guqavan, tukewág ndɔgo, mbasɔnakam-yu, venanqei nonqo-té gumbobuvám. Neka nqova soqa mɔndɔ-fakhán, tu mokho-te gu-goam.

7:6 7:6-7 Isa 29:13 7:10 7:10 Exo 20:12; 21:17; Deut 5:16 7:15 7:15 Kel 10:14-15 * 7:15 7:15 Baebol kopokopo nɔme-te, Glik manqat-te gipeomem, manqat nɔme ndógó. Ta manqat nqánek: 16Gekha ezoqám ndego, gea tɔmbogot neka yoge kopɔmba vɔmbɔgoát, yá beyogé! † 7:27 7:27 Yesu gaqo ge-ein, zapa ndɔgo. Zu ezoqam, bawan vini-ak, gaqo me:zɛbám.

Yesu gea kandøgeap neka manqa-khou ezoqam gekhakheinøvem

³¹ Yesu nqanek manqei Taya taon avønin-te ndøgo, nqawá genø-iváv. Yaq Saedon taonté genøwáv, vømølvu, Gelili kewan-te vømø-ova, neka vemiyav ten manqei-te sasa ndøwav. ³² Yesu gefakhan ndøgo, yaq gea kandøgeap neka manqa-khou ezoqam ndøndafém, te-te. Yaq zenda awam-qa mboviovém.

³³ Yaq Yesu ndego ezoqam, ezoqa ewaqape-qa mokho-te gu-goam, manqei vinité genøndáf, vømø-yakhapus-mokho-mba-ez. Yaq até gendego, kokosov gea nqa-te vømboawasam, neka kokosov-te køse sasa ndøpisib, yaq nasam vømbo-khantav. ³⁴ Yaq Yesu yan-té genøqán, mbøni sekeqape vøfok, ekeza manqat-te ge-ein, “*Efatá!*” Taqa manqa mokho nqánek, “*Sà bemoqoé!*” ³⁵ Yesu nqanek manqat até é-vø-eín-ae, yaq ngenek ezoqam-qa gea gèmbø-mboqovøém, neka nasam kopømbá gèmbø-sasaetam, yaq ndego manqa manqate eqeieqei vøngaz.

³⁶ Yaq Yesu ndigu ezoqam áv genegugúb nqægo, “Ezoqa nøme zø-eín, taqa yaq-te.” Ndego manqat kopømbá gegugubam. Geté ndigu teqa emanqat, nøme mba mo:vøndazát. ³⁷ Ndigu nqova ndafe kandambá, yaq gimanqatam, “Matev ate ndægo ndematanam, qanimav tantáv. Ezoqa gea qazø-kandøgeapam neka manqa-khou vøgoam, ndigu ndakin kopømbá ndiyoge neka manqat ndimanqate.”

8

Yesu ezoqa bawan-qape nøme ge:zøkëf
(Met 15:32-39)

¹ Khøuwa nøme, até nqawá, ezoqa kopoáv, Yesu-te gindupindam. Yaq ndigu lou mbaín, vøeløg. Yaq Yesu ekeza paev ezoqam ndømváv, gezø-ein, ² “No tanakh nøzøgó, nginik ezoqam. Zapa ndøgo, nginik no namba ngigu, khøuwa misiká. Yaq ndakin, ndigu lou mbaín. ³ No ndigu ififin-us sa tækhofosam, ekeza vemivemiyav-te, yaq bøi møzøgugím, livinqase. Ezoqa nøme, andé qámbá gindu-okhoam.”

⁴ Yaq Yesu-gi paev ezoqam gimbo-qavøinam, “Gé, lou gekham-té qazíqeivím, nqanek ezoqam-av manqei-te, nginik ezoqam vizí:zøkëf.”

⁵ Yaq Yesu gezøbevap, “Flawa gekhám nandizøgo?”
Ndigu gindu-qavøinam, “Flawa ate gi-goam sevén.”

⁶ Yaq Yesu ndigu ezoqa bawan-qape, manqei-te qonam manqat zø-eín. Yaq até gendego, nginik flawa seven gè-upøzø, Mbumbukiam ike manqat vømbo-ein, sasa ndømbegim, ekeza paev ezoqam, ezoqa ewaqape etoam nonqo, vøzø-etoam, yaq ndigu sasa zø-etoam. ⁷ Até zonga khasøkhasis-a, vøzøgoam. Khapémbá. Yaq Yesu Mbumbukiam-te ike manqat qambøeva, até nginik zongá-ya, ekeza paev ezoqam, ezoqa ewaqape etoam nonqo, vøzø-etoam. ⁸ Yaq ezoqa ewaqape lou tiløg ndøgo, até vøzø-ewez. Yaq lou mbegeap ndøgo, ezoqa gi-ivøvem, gèpizumém. Kandambá qamøvea. Yakhav kandakanda sevén, ginqeitømem. ⁹ Ezoqa kopoav-qapé, nqanek lou gillog. Angana ate gi-goam, andé áv fo taosén ndi-gú.* Yaq Yesu ndigu ezoqam, ekeza vemivemiyav-té genø-khofosám. ¹⁰ Yaq ndego até gendego, ekeza paev ezoqam namba, khagua-te vøketao, yaq-keoqa sasa ndøqantav.

Felisi ezoqam Yesu-qa umingiap matev qeivi-qa gigoam
(Met 12:38-42; 16:1-4)

¹¹ Yaq Felisi ezoqam ndozáv, Yesu-te, neka te namba manqa itumbam vøngazem. Ndigu matemateam-qa mbogoám. Neka ambá umingiap matev mboqeivímín, ndego uni Mbumbukiam-qa bazaføgakh tøpømbøégo-a. ¹² Geté Yesu mbøni sekeqape ndøfók, gezø-ein, “Zo ezoqa ndakin nqazoyage, gekha zapá, zo umingiap matev qeivi-qa ndøzøgo? No unimanqatín nqazø-manqate, zo umingiap matev zóqeivímák.” ¹³ Yaq Yesu Felisi ezoqam tenøziváv ndøgo, khagua-te vøketao, yaq-keoqa sasa ndøqantav.

Yesu Felisi ezoqam neka Elod, tiqa matev, flawa poponøvem nonqo ge:khamas
(Met 16:5-12)

¹⁴ Yesu tegi paev ezoqam namba gi-qantavat, flawa kopo zømbu-khokhonavám, khagua-te. Nøme tonqozoateáv. Manqa matev zømbo-navøém. ¹⁵ Yaq Yesu gezø-ein, “Aiyá qagó. Felisi ezoqam neka Elod, tiqa flawa poponøvem nonqo, gèmbøe-feazoát.”

¹⁶ Yaq tegi paev ezoqam, áv ginibondát nqægo, “Ngenek nqanek manqat ekeqá tene-eín ndøgo, ni flawa mbaín nqazigu.”

¹⁷ Yesu é-møndæ-otév, ndigu gekha manqat mē:bondat. Yaq gezø-ein, “Zo gekha zapá, flawa-qa yaq-te nqazøte-fofogeap? Gé, zo sekemba sozó-bevupit, neka mokho ndapeáv? Gé,

zoqa matavap gétokeap? ¹⁸ Zo bõi ndõzõgõ. Geté zo qeivupáv. Neka zo gea ndõzõgõ. Geté zo yogeapáv. Gẽmbo-mataváp, ¹⁹ ta khõuwa-te ndõgo, no flawa faev qæmbegim, neka yaq ezoqa faev taosen võtëzõkef. Zo yakhav ate qægoam gekhâm, lou mbegeap qazo-nqeitõmem, ndõgo qamõvea?”

Yaq gimbo-einim, “Yakhav ate qægoam tuélv, qeinqeitumem.”

²⁰ Yaq Yesu nõme gezõ-ein, “Neka flawa seven qæmbegim, ezoqa fo taosen nonqo. Zo yakhav ate qægoam gekhâm, lou mbegeap qazo-nqeitõmem, ndõgo qamõvea?”

Yaq gimbo-einim, “Yakhav ate qægoam, sevén qeinqeitumem.”

²¹ Yaq Yesu gezõ-ein, “Yaq ge zõ, gekha zapá, noqa manqat-qa mokho sekemba qeivupav ndozogo?”

Yesu bõi waev mbain ezoqam gekhakheinõvem

²² Yesu ekeza paev ezoqam namba, Betsaida vemia-v-te gimõfakhaz, yaq bõi waev mbain ezoqam ndondafém, neka Yesu te-te zenda awam-qa võmbõ-viõmem. ²³ Yaq Yesu ndego bõi waev mbain ezoqam pingi mbogea, vemia-v bavokho võ-itu. Yaq até gendego, teqa bõi-te, kõse mbõe-pisib, neka zenda sasa mbõeve, gembobevap, “Toqõqeiivi?”

²⁴ Yaq ngenek ezoqam bõi ge-eqa, gembo-ein, “Ezoqam nqæzõmêté. Geté nginik ngi-okhoet, andé tae nõteqeiivi.”

²⁵ Yaq Yesu teqa bõi-te, zenda nqawá genõvé. Yaq ngenek ezoqam bõi gembõqoa, sègemo-qeieqei. Gigiap ate qægoam ùnime-qeivá. Bavokho-qapé. ²⁶ Yaq Yesu gembõ-ein, “Qakeza khõev-té qanõqáv. Geté vemia-v mokho-te ndõqáv.”

Pita gematõvem, Yesu, ndego Mesaya

(Met 16:13-20; Luk 9:18-21)

²⁷ Yesu ekeza paev ezoqam namba, Sæzalia-Filipai taon avõnin-té ginõ-apát, vemia-v vinivinimba qagoat. Ate av-té gi-apat, yaq Yesu gezõbevap, “Gé, ezoqa no gekha ezoqám mé:næna?”

²⁸ Yaq gimbo-einim, “Ezoqa nõme ndimanqate, qo Ziõn, ndego ibõkha iz etoam ezoqam. Neka nõme ndimanqate, qo Ilaizá, o Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqá nõmé, ndigu ibugukhokhof giyageapam.”

²⁹ Yaq Yesu gezõbevap, “Gemá zo? No gekha ezoqám zõténæna?”

Yaq Pita gembõ-qavõiu, “Qo Mesayá.”

³⁰ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam manqa áv gezõmbe-lõvuá nqægo, “Zo ezoqa nõme zõ-ein, no gekha ezoqám.”

Yesu ekeza lõvõte neka nango khandivat-qa yaq-te, ande ge-zõmas

(Met 16:21-23; Luk 9:22)

³¹ Yesu tegi paev ezoqam, ekeza lõvõte-qa yaq-te zõmesim ndõngáz. Gezõ-ein, “Ezoqam-ge Yo, nõqõgeap kandambaqape bendáp. Neka Zo megetapak neka Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mozes-qa guguna manqat nõmendim ezoqam bèsanqawém, sasa belæm. Geté khõuwa misika-qa zita-te, nqawa ndõkhandi-v.” ³² Yesu manqat bavokho-qapé gezõ-ein, taqa yaq-te. Yaq Pita até gendego, Yesu sègekható, guguna manqat manqate võmbõngaz. ³³ Geté Yesu, gèndoqambún, ekeza paev ezoqam võzõmet, Pita sasa mboponqom, gembõ-ein, “Mõqõqáv qo, Saitan! Zapa ndõgo, qoqa matavap nandav, ambá av nqægo, Mbumbukiam-gi qandowáv. Geté manqei-qape ezoqam-té qandowáv.”

Yesu-te paev-qa toqogoat

(Met 16:24-28; Luk 9:23-27)

³⁴ Yaq Yesu ezoqa bawan-qape ndõmõváb, ekeza paev ezoqam namba, gezõ-ein, “Gekha ezoqám ndego, no-te paev-qa ndego, ndego ekeza poev matev, zitá geabetewuá, neka ekeza tae mutui-bë-eqa, neka no sasa benõndopaev. ³⁵ Gekha ezoqám ndego, ekeza yage geawat-qa tegoat, ndego ndækhambuá. Geté gekha ezoqám ndego, no neka Manqat Mbomambaqape zapaya, ekeza yage te-khambua, ndego ndõmõqeiv. ³⁶ Gẽmbo-mataváp. Ezoqa manqei-qape gigiap ate nqægo tõmbogawam, yaq ekeza yage gekhambuá, ta gigiap ate ndægo, áv khambõé-tõkë? ³⁷ Neka gé, ngenek ezoqam, gekha fia ndõgõ, yage nango temendap?”

³⁸ Gekha ezoqám ndego, noqa yaq-te neka noqa manqat-qa yaq-te, mivi tegoat, nginik manqa-zapazapa-us ezoqam mokho-te, ndakin ngiyage, ndigu Mbumbukiam-te tõkebeav ndigu, yaq até Ezoqam-gé Yó-a, ndego mivi ndõgõ te-te, Eve-qa waev neka bazafõgakh-te tegeav, Mbumbukiam-gi enzol ezoqam namba.”

9

1 Yaq Yesu manqat nõme gezõ-ein, “No unimanqatín nqazõ-manqate. Zo ezoqa

nøme, nqazo-waniap, naqanøká zópakhaezák. Geté Mbumbukiam-qa Megeat Matev ndözotøk hæ-qeivím. Bazaføgakh-us ndøgeáv.”

Yesu bugug qambo-enend
(Met 17:1-13; Luk 9:28-36)

² Yaq khøuwa siks-qa zita-te, Yesu, Pita neka Zems neka Zion, manqei poyat-qape-té genø-itúð, vømø-yakhapus-mba-ez. Yaq Yesu-te gi-kewagam, ndego bugug sògo-enendtát, tiqa bøi-te, ³ neka teqa ndabua vømømbø-papaqa-qape. Bøi sanqatøve-ús. Manqei-qape-te ate nqægo, ezoqa kopømba mbain, ndabua tezunguz, vøpapaqa, kopømba ande av teqa ndabua qægoam. ⁴ Yaq Ilaizā neka Mozes, sègezø-fakház. Yesu namba, manqat ndømanqatám.

⁵ Yaq Pita Yesu gembø-ein, “Nøméndim ezoqam. Qanimáv, ni nqeigu. Ni khoev-qasis misika nizópuán, qoqa kopo neka Mozes-qa kopo neka Ilaiza-qa kopo.” ⁶ Pita nqanek manqat khokhó sege-ein. Ndego otevatéav gekha manqat ndø-ein. Zapa ndøgo, ndigu møe ndøgoném.

⁷ Yaq ozoz ndokawá, vøgutaz. Yaq ta ozoz-te ndøgo, manqat ndofakhán. Av qande-ein nqægo, “Ngenek nogé Yó. No poev kandambá te-te. Zo teqa manqat gèyogé.”

⁸ Yaq ndigu amba me:qambuním. Geté ezoqa nøme zømeteáv. Yesu mba ndø-ometám, ti namba ge:goam.

⁹ Yaq manqei poyat-te gi:visat, Yesu manqa áv gezømbe-løvúá nqægo, “Matev nqanek, zo qazoqeivim, ezoqa nøme naqanøká me:zòmás. Geté Ezoqam-ge Yo, løvøte-te bètøndokhæ-khandi:v.”

¹⁰ Yaq ndigu teqa manqat gèkhatiwiím. Geté yakhapus mokho-mba, áv ginibondát nqægo, “Ngenek løvøte-te khandi:v-qa yaq-te, manqat ge-ein, taqa manqa mokho áv khanégo?”

¹¹ Yaq Yesu gembø-bevøpém, “Gekha zapá ndøgo, Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam ndimanqate, av nqægo, ‘Ilaiza betøkho-fakhán.’?”

¹² Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Unimanqatín, Ilaiza bugukhokhof ndøkho-fakhán, gigiap ate ndægo vøkhakheinám. Geté Ezoqam-ge Yo-qa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat nøme mozó-geveømem? Ndøgo áv qane-ein nqægo, ‘Ndego nqosøgeap kandambaqape ndøqeiv neka ezoqa gésanqawém.’” ¹³ Geté Ilaiza-qa yaq-te, no nqazø-manqate: Ndego møndø-fakhán. Yaq ezoqam ndego, áv timbøe-matønnumát, av ndigu ekeza qazømbe-pøovam. Nqanek matev áv tønèfakhán, av Mbumbukiam-qa Manqat teqa yaq-te qæ-ein.”*

Yesu opønakam gekhakheinøvem, ndego nqova soqa gembøigoam
(Met 17:14-21; Luk 9:37-43a)

¹⁴ Yaq Yesu, Pita neka Zems neka Zion namba, tegi paev ezoqa nøme-te nango gin-duqavaz, givisavun, yaq tizømet ndøgo, ezoqa kopoáv giwaniapam ti-te. Neka ndigu Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam namba, manqa ndø-itumbumát. ¹⁵ Yaq ezoqa ewaqape, Yesu gi-ometam, ndigu nqova zøndáf. Yaq tinøbøin ndøgo, khaiya mboma manqat vømbo-einim.

¹⁶ Yaq Yesu gezø-ein, “Gekha zapayá zøté-ponqombupit?”

¹⁷ Yaq ezoqa tendowáv ndøgo, manqat vømbo-ein, “Nøméndim ezoqam. No nøkeza yo notøndo-ndáf qo-te. Ndego nqova soqa mbøigú, neka manqa khóu. ¹⁸ Nqova soqa gè-uvutumatún. Yaq manqei me:lavawín. Yaq køse møndæqouzín, teqa manqa-nqa-te, neka khaya vøvivismín, neka kha vømbo-føgakhin. No qogi paev ezoqam, møezø-ein. Nqova soqa ambá gengeatømemín. Geté ndigu amba me:goném. Kopømba mbain.” ¹⁹ Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Zo unimanqatin mbain ezoqam, zo ndakin nqazoyage, gè, no khøuwa andé gekhám, zo namba tizi:yagat neka zoqa viniv vøe-eqatát? Geté ság! Opønakam vøndø-ndafém.”

²⁰ Yaq opønakam vøndø-ndafem. Yaq nqova soqa Yesu ge-omet, ndego até gendego, nakhasam vø-uvutam. Kha sègembøi-wageapát. Yaq nakhasam manqei-té genø-ogíú. Sège-qambinimát, neka manqa-nqa-te køse vømbo-qounat.

²¹ Yaq Yesu eve gembøbeváp, “Gekha khøuwá qambøengaz?”

Yaq ndego gendo-ein, “Ndøgo, khapelavøqase ge:goam, tømboe-ngáz. ²² Khøuwa nøme, nqova soqa, gøinam-té neka ibøkha-té genø-nqagevemám. Laelae-qa mbogóám. Geté qo kopømba toqogooat, ambá tanakh qoniguín neka voqoní-tøkein.”

²³ Yaq Yesu gembø-ein, “Gekha zapá, av nqoqote-manqate nqægo, ‘Qo kopømba toqogooat?’ Matev ate ndægo kopømbá, te-te ndego, nde-unimanqatinat.”

²⁴ Yaq nakhamas-té, ndego nakhasam-ge eve, āv gene-akhá nqægo, “No mðe-unimanqatín. Gèñòtòké. Yaq no kopømbaqapé, tæ-unimanqatín.”

²⁵ Yaq Yesu gegeiv, av nqægo, ezoqa bawan-qape gèpindumít, yaq ndego nqova soqa gèmboponqóm, gèmbø-ein, “Qo nqova soqa, manqa-khou neka gea kandøgeap, no nqataqá-manqate. Ngenek nakhasam mòqo-iváv, neka nango ndø-òq, teqa mokho-te.”

²⁶ Yaq ngenek nqova soqa, gè-ogeá, neka nakhasam vø-uvutam. Kandambá ge-uvutam, sasa ndøfakhan. Yaq ndego nakhasam, andé løvøte bugme me:kewagám. Yaq ezoqa nøme āv gini-einím nqægo, “Ndego mðndønaním.” ²⁷ Geté Yesu zenda mbogéá, sasa ndø-eqei, vø-itan.

²⁸ Yaq vaev-te, Yesu khoev-te ge-on, ekeza paev ezoqam namba gimí-yakhapus-mba-ez, ndigu gèmbø-bevøpém, “Ni gekha zapá ndøgo, nqova soqa amba qati-ngeatømem?”

²⁹ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Nqova soqa av nge:go, guligulim mbá qoté-ngeatám.”

*Yesu qambo-menas, ekeza løvøte neka nango khandivat-qa yaq-te ge:zømas
(Met 17:22-23; Luk 9:43b-45)*

³⁰ Yesu ekeza paev ezoqam namba, nqanek manqei gi-ivøvem, yaq Gelili plovins mokho-té sugu-apát. Yaq ndego poeveáv, ezoqam ti:zøtez av nqægo, ndego gekham-tè geo. ³¹ Zapa ndøgo, ndego ekeza paev ezoqam me:zømesimát. Gezø-ein, “Ezoqam-ge Yo, ezoqam-qá zenda-té ginøveém, neka pakhapakha vømbó-khanøëm. Geté tenanim, yaq khøuwa misika-qa zita-te, nqawa ndøkhandí:v.” ³² Tegi paev ezoqam, nqanek manqat giyogem, ndigu manqa mokho ndapeáv. Geté møe ndøgoném, vømbøe-bevøpém.

*Yesu-gi paev ezoqam mokho-te, megeat ezoqam, gekha ezoqám?
(Met 18:1-5; Luk 9:46-48)*

³³ Yaq Yesu, ekeza paev ezoqam namba, Kapenaum taon-té ginøzáv. Khoev-te gimø-oz ndøgo, yaq āv gezøme-ein nqægo, “Zo nakhoa-te ndøgo, gekha zapayá qazøtè-ponqombem?” ³⁴ Geté ndigu yaq manqat qavøiwateáv. Zapa ndøgo, nakhoa-te ndøgo, taqa yaq-te ndøgo tini-ponqombém, ti mokho-te, iz akhae kandambaqape, gekha ezoqám ndøgo.

³⁵ Yaq Yesu segeqóm ndøgo, ekeza paev ezoqam tuelv, sasa ndømøvab, gezø-ein, “Gekha ezoqám ndego, megeat iz ndape-qa tegoat, ndego yá betøndo-páev, neka ndego ezoqa ewaqape-gé sasae ezoqam begó.”

³⁶ Yaq Yesu nakhasam ndo-itú, tiqa mokho-te livin-mba ndøugu vøve, sasa ndøngenøtam, gezø-ein, ³⁷ “Gekha ezoqám ndego, noqa iz-te, nakhasam av nge:go tekhatø, ndego no ndøkhatømb. Neka gekha ezoqám ndego, no tekhatomb, ndego no mba gékhatombák, geté até ndegó-a, Mbumbukiam, no gendo-khofotan.”

*Ezoqam ni sanqaupav ndigu, ndigu nigí
(Luk 9:49-50)*

³⁸ Zion Yesu gèmbø-ein, “Nøméndim ezoqam. Ni ezoqam mði-ometám. Ndego nqova soqøsoqa ndøngeasumatún. Qoqá iz-té genøgoatún. Yaq ni ndego nimbøe-khafeném. Zapa ndøgo, ndego ni namba okhomáv.”

³⁹ Geté yaq Yesu gezø-qavøiu, “Mbøe-khaféáp, ndego. Zapa ndøgo, gekha ezoqám ndego, noqa iz-te umingiap matev ndematanam, ndego noqa iz nakhamas-te géngiuák. ⁴⁰ Gekha ezoqám ndego, ni-te sanqaupav ndego, ndego nigí. ⁴¹ No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha ezoqám ndego, zo noqa iz-te, ibøkha-qase tezø-etoam, zapa ndøgo, zo Keliso-gè ezoqám, ngenek ezoqam yaq-fia eqeieqi ndømøndáp.”

*Matev soqøsoqa ndøgo, unimanqatin matev ndøngi:wat
(Met 18:6-9; Luk 17:1-2)*

⁴² Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, “Gekha ezoqám ndego, nakhei nqonqon av ngi-gu, ndigu no ndi-unimanqatinat, manqa-zapa-te te-itub, teqa manqa-zapa kandamba tantáv. Ndego amba nandi-qape monqo-te timbo-møpøtøzemin, kewan-te sasa mø-oginamin, yaq ta yaq-fia te-te ndego, ambá andé khapémbá. Geté yaq-fia kandambaqape ndøgo, Mbumbukiam-te temøndap.

⁴³ Qoqa zenda kopo, manqa-zapa-te tø-ituqabat, sègekepáz. Zenda kopo mba taqagoat, khandi miavmiav-te toqomø-oq, ndøgo kopømbá. Geté soqain ndøgo, qo zenda menas taqagoat, yaq gøinam-tè qonøqáv, ta gøinam ndøgo, khouvøemav ndøgo.†

9:26 9:26 Mak 1:26   9:30 9:30 Zion 7:1   9:31 9:31 Mak 8:31; 10:32-34   9:32 9:32 Luk 9:45   9:35 9:35 Luk 22:24-26; Met 20:25-27; Mak 10:43-44   9:37 9:37 Met 10:40   9:40 9:40 Met 12:30; Luk 11:23   9:41 9:41 Met 10:42   9:43 9:43 Met 5:30   † 9:43 9:43 Baebol kopokopo nøme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nøme ndøgó. Ta manqat nqáneki: 44†a gøinam-te ndøgo, nonqou ndigu, ezoqam-qa kha ndiloge, nasiniapáv, neka gøinam khouvøemáv.

⁴⁵ Neka qoqa zenda tokhotapak kopo, manqa-zapa-te t̄o-ituqabat, s̄egekpeáz. Zenda tokhotapak kopo mba taqagoat, khandi miavmiav-te toqom̄-oq, nd̄ogo kop̄ombá. Geté soqain nd̄ogo, qo zenda tokhotapak menas taqagoat, yaq ḡoinam-t̄e gim̄o-ogeq̄ænām.†

⁴⁷ Neka qoqa b̄oi kopo, manqa-zapa-te t̄o-ituqabat, s̄egekhofá. Qo b̄oi kopo mba taqagoat, Mbumbukiam-qa Megeat Matev m̄okho-te toqom̄-oq, nd̄ogo kop̄ombá. Geté soqain nd̄ogo, qo b̄oi menas taqagoat, yaq ḡoinam-t̄e gim̄o-ogeq̄ænām. ⁴⁸ Ta ḡoinam-te nd̄ogo, nonqou ndigu, ezoqam-qa kha ndiloge, nasiniapáv, neka ḡoinam khouuv̄emáv.

⁴⁹ Mbumbukiam-gi iziz ezoqam, te-te s̄ovakha gigiap gil̄ovusamin, ḡoinam-te, ndigu ngalam mo:geemín. Yaq nd̄ogo, s̄ovakha gigiap s̄egek-eqeieqei-in, Mbumbukiam-qa b̄oi-te. Yaq matev até kop̄o, matev f̄oḡof̄ogakh yá bet̄ondo-fakhaté, ezoqa ewaqape-te, ndigu bem̄o-eqeieqei-ez, Mbumbukiam-qa b̄oi-te.

⁵⁰ Ngalam gigiap qanimáv. Geté mokhov t̄om̄ombo-nav̄oem, yaq áv khoqotéḡo, nqawa ti-mokhov-us-ez? Zo ngalam bez̄ombu:gú, zo mokho-te. Neka sambi matev-té qan̄oyagé, yaqyaq-a.”

10

*N̄oken̄kem matev ngi:wat-qa yaq-te
(Met 19:1-12; Luk 16:18)*

¹ Yesu ta manqei nd̄ogo ge-ivav, yaq Zudia plovins-te neka Zoden kea yaq-keoqá gen̄owáv. Yaq até nqawá, ezoqa kopoáv gindupindam, yaq ndego v̄ōe-z̄omesim, av oskia ge:goam.

² Yaq Felisi ezoqam ndozáv, Yesu-te. Ambá gembomatem̄ememín, gimbo-bev̄opem, “Ḡe, Mozes-qa guguna manqat, áv k̄han̄e-ein? Ezoqa kop̄ombá, s̄ævam sa te-ivav, ó, kop̄omba mbaín?”

³ Yaq Yesu ḡez̄obeváp, “Ḡe, zo Mozes gekha manqat z̄ō-ein, taqa yaq-te?”

⁴ Yaq gimbo-qav̄oinam, “Mozes áv gene-eín nq̄ægo: Anganeam s̄ævam iv̄ove-qa tegoat, nd̄ogo kop̄ombá. Sakhei z̄ōuv̄is pepa bepeawám, bemb̄o-etoam, ndugu sasa bekhofotav.”

⁵ Yaq Yesu gez̄o-ein, “Mozes nandav manqat gepeawam, zapa nd̄ogo: Zo kh̄ape z̄otesap̄i:z. ⁶ Geté Mbumbukiam manqei-qape ande ge:khakheinam, ndego ezoqam, anganeam neká s̄ævam, t̄ekhakhein̄ovém. ⁷ Yaq nakémbá, anganeam eve neka evo ḡéziváv. Yaq z̄as namba mé:t̄okuaném, ⁸ yaq ndigu ezoqa menas, v̄om̄o-kha-kopo-éz. Yaq ndakin ndigu ambá av nq̄ægo, kha menás, av bugukhokhof gi:goam. Geté kha kop̄o. ⁹ Ndigu Mbumbukiam nd̄ot̄okuzú. Yaq ezoqa beqat̄oz̄o.”

¹⁰ Yaq Yesu tegi paev ezoqam namba, khoev-te givesez, ndigu ḡembo-bev̄opém, taqa yaq-te. ¹¹ Yaq gez̄o-ein, “Gekha ezoqam ndego, s̄ævam te-ivav neka s̄ævam vini v̄o-oki, ndego manqa-zapa nd̄ogó, zas-te. Ndego n̄oken̄kem matev nd̄ongiuú neka mambe mé:wáv. ¹² Yaq até kop̄o. S̄ævam ndugu, zivis tu-ivav, anganeam vini v̄ondáf, até ndugú-a, n̄oken̄kem matev nd̄ongiuú neka mambe mé:wáv.”

*Yesu nakhei nqonqon zenda gez̄omb̄o-awam
(Met 19:13-15; Luk 18:15-17)*

¹³ Ezoqa n̄ome, Yesu-te, nakheis ndo-up̄ogím. Ndigu m̄ond̄oz̄opóe, Yesu ambá zenda z̄omb̄o-awamín. Geté tegi paev ezoqam ḡez̄ombe-khafén, ndigu ezoqam. ¹⁴ Yesu nqanek matev geqeiv, ndego k̄hanakhanakh mbaín, ekeza paev ezoqam-te, gez̄o-ein, “Nakheis bègeáv no-te. Z̄ombo-khakhazám. Zapa nd̄ogo, Mbumbukiam-qa Megeat Matev, tiqa ndigu, av nakheis ngi:gu.

¹⁵ No unimanqatín nqaz̄o-manqate. Gekha ezoqam ndego, Mbumbukiam-qa Megeat Matev khatiwiav t̄ogoat, av nakhei nqonqon ngi:gu, ndego teqa Megeat Matev m̄okho-te gem̄o-onák.” ¹⁶ Yaq Yesu n̄ginik nakheis, ḡe-up̄ogimám, zenda v̄oz̄omb̄o-awam, sasa z̄oguligulim.

*Gigiap kopoav ezoqa ndakinak, Yesu-te gendowav
(Met 19:16-26; Luk 18:18-27)*

¹⁷ Yesu manqei nd̄ogo ge-ivavtat, yaq ezoqa kopo tendotéit̄ nd̄ogo, Yesu-qa megemege-te, katuk v̄om̄okui, gembom-ein, “N̄om̄éndim ezoqam mbomambaqape. No gekha matev n̄omat̄onumát, khandi miavmiav v̄ot̄endáp?”

† **9:45** 9:45 Até nqanék-a, Baebol kopokopo n̄ome-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat n̄ome nd̄ogó. Ta manqat nqánek: 46Ta ḡoinam-te nd̄ogo, nonqou ndigu, ezoqam-qa kha ndiloge, nasiniapáv, neka ḡoinam khouuv̄emáv. **9:47** 9:47 Met 5:29 **9:48** 9:48 Isa 66:24 **9:50** 9:50 Met 5:13; Luk 14:34 **10:4** 10:4 Deut 24:1-4; Met 5:31 **10:6** 10:6 Gen 1:27; 5:2 **10:7** 10:7-8 Gen 2:24; Ef 5:31-33 **10:11** 10:11 Met 5:32 **10:15** 10:15 Met 18:3

¹⁸ Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Gekha zapâ no mbomambaqape ndoqote-næna? Ezoqa mbain, mbomambaqape. Mbumbukiam mba me:gó. ¹⁹ Qo Mbumbukiam-qa guguna manqat mòqote-qatég, av qæ-ein nqægo, ‘Qo ezoqa pakhapakha zòkhanæâm. Neka nòkenøkem matev ndøngi-wát. Neka ndø-aqònm. Neka meakha manqat ndømanqáté. Neka khavozam matev ndøgó. Qavè neka qavo, gèzøvizáp.’”

²⁰ Yaq ngenek ezoqam gendo-ein, “Nøméndim ezoqam. Nqanek guguna manqat ate ndægo nqæmbòpæv, no khapelavøqase qategoam, atema ndakin.”

²¹ Yaq Yesu ngenek ezoqam, gèwawám, kuku matev-ús, gembo-ein, “Qanimáv. Geté matev kopo nøme nqáneq qoqógó. Vòkhæqáv. Yaq gigiap ate nandaqambe-go, qomówí. Yaq moni ndigu toqoqas, gigiap-av ezoqam qozó-etoám. Av toqotego ndægo, yaq qo gigiap qaniganim, yan manqei-té qoqonø-møvøemét. Yaq vòndoqáv. No qonøndó-pæv.” ²² Yaq ndego nqanek manqat ge-ewag, ndego avus-mba mbovoé. Yaq sègewáv. Mbøni vaev-ús. Zapa ndógo, ndego gigiap kopoáv qambogoam.

²³ Yaq Yesu geqambunim, ekeza paev ezoqam sasa ndøwabam, gezø-ein, “Gigiap kopoav ezoqam, ti-te ndigu unime-føgákh, Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te tu-oz.”

²⁴ Yaq tegi paev ezoqam nqanek manqat giyogem, ndigu nqova ndafe kandambá. Geté Yesu manqat, nqawá genøzø-ein, “Nogi nakheis. Nakhóa føgakh-qapé, Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te toqotu-oq! ²⁵ Kemol ndugu, søvakra gigiap kandambaqapu, mil nqa-te one-qa tugoat, tu-te ndugu føgakh andé mbain, av gigiap kopoav ezoqam-te føgakh ndægo, ndego Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te one-qa tegoat.”

²⁶ Yaq Yesu-gi paev ezoqam, nqova nøme mba zømbondáf, neka yaqyaq-a gibond, “Av tægoat ndægo, yaq gekha ezoqám ndøkhandí.v?”

²⁷ Yaq Yesu ti-te gekewag, gezø-ein, “Matev av nqægo, ezoqa kopømba mbain. Geté Mbumbukiam, ndego vini. Matev ate ndægo, ndego kopømbaqapé tego.”

Yesu toqombo-pavet, taqa yaq-fla

(Met 19:27-30; Luk 18:28-30)

²⁸ Yaq Pita Yesu gembo-ein, “Nqáe! Ni gigiap ate qægoam, zitá qati-wuóém, qo nqetaqambe-pæv.”

²⁹ Yaq Yesu gezø-ein, “No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha ezoqám ndego, khoev te-ivav, o namba-qaniap o evo o eve o nakheis tezivaz, o khæ te-ivav, no zapaya neka Mbumbukiam-qa Manqat Mbomambaqape zapaya, ³⁰ ndego Mbumbukiam ndakin yage-te nøme mba mbøé-etoám, kopoav-qapé, wan andlé até tægoat, khoev, neka namba-qaniap, neka evøndipakha-sæv neka khæ. Geté ndego até ngenøgim matév-a vøndáp, no zapaya. Yaq megemege-te ndo-go, ndego khandi miavmiav ndøndáp.

³¹ Geté ezoqa kopoáv, ndigu ndakin nduo-megetap, gendópavát. Neka ezoqa kopoav, ndigu ndakin ndindopaev, gó-megetát.”

Yesu qambo-misika, ekeza løvøte neka nango khandi-ivat-qa yaq-te ge-zømas

(Met 20:17-19; Luk 18:31-34)

³² Yesu ekeza paev ezoqam namba nakhóa gigeveat, Zelusalem taon-te giqavigat, ndego gèzømbø-megetát. Yaq tegi paev ezoqam, nqova zøndáf neka mbøni zová, taqa yaq-te. Até ezoqa nømé-a, namba gi-apat, møe ndøgoném.

Yaq Yesu ekeza paev ezoqam tuelv, nqawá genøkhatób, vømø-yakhapus-mba-ez, neka matev-qa yaq-te, ndøgo Zelusalem taon-te tømømbø-fakhan, sasa me-zømas, ³³ gezø-ein, “Nqáe! Ni Zelusalem taon-té qazinø-qavigít. Yaq Zelusalem taon-te ndøgo, Ezoqam-ge Yo, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam-qá zenda-té gimøveém. Yaq ndigu manqa ovøyam-te sasa ndøveém, manqat vókopo-nëm, av nqægo, yà benaním, neka manqei vini-ak-qa zenda-te vøveém, ndigu Mbumbukiam zøtezeav ndigu. ³⁴ Yaq ndigu otøotam mévewém neka køse vømboé-pisibømém, teqa kha-te, neka vøzuím, pakhapakha sasa mbókhanøém. Geté khøuwa misika-qa zita-te, ndego nqawa ndøkhandí.v.”

Zems neka Zion, iz akhæ ndape-qa gigoam

(Met 20:20-28)

³⁵ Zems neka Zion, ndigu Zebedi-gi nakheis, tinduzáv ndøgo, Yesu manqat vømbo-einim, “Nømendim ezoqam. Nitaqá-viømém. Kopømbá, niqa poev matev toqogo.”

³⁶ Yaq Yesu gezø-ein, “Zo gekhá zøpøev, no tæzøgo?”

³⁷ Yaq gimbo-einim, “Niqa poev nqáneq. Qo megeat iz kandambaqape toqomøndap, yaq ni ambá qo namba zimi-qonavín, ezoqa nøme, qoqa nakeamo zenda-te vóqóm, neka ezoqa nøme, qoqa yogea zenda-te vóqóm.”

³⁸ Geté Yesu gendo-qavøiu, “Zo zòtezòtezák, gekha matev-qa zonø-einim. Gê, zo kopømbâ, ibøkha khaqain-qape tozo-izam, av no tôte-iz? Neka ibøkha iz ndøgo, no tændap, kopømbâ tozo-upøgim?”*

³⁹ Yaq gimbo-einim, “Ni kopømbaqapé.”

Yaq Yesu gezø-ein, “Zo ibøkha khaqain-qape ndòzomø-izám, av no tôte-iz. Neka zo ibøkha iz ndòzomø-upøgím, av no tötendap. ⁴⁰ Geté gekha ezoqám, noqa nakeamo zenda neka yogea zenda-te timøqonav, ambá av nqægo, nō nōvevesám. Geté ta qonam nonqo, tiqa ndigu tógoát, Mbumbukiam gevevesam.”

⁴¹ Yesu-gi paev ezoqa ten nøme, nqanek manqat giyogem, yaq qaqa ndøgoném, Zems neka Zion-te.

⁴² Yaq Yesu ekeza paev ezoqam tenø-møváb ndøgo, gezø-ein, “Zo møzøte-zøté. Ezoqa ndigu, bawan vinivinimba, kawakawa-za ndizæza, ndigu ezoqa gètøkhonøzát. Neka tigi megetapak, gò:kawaezát, av ekeza poev ndøzømbego. ⁴³ Geté zo mokho-te, matev av nqægo bégó. Gekha ezoqám ndego, zo mokho-te iz kandambaqape ndape-qa tegoat, ndego yá be-zoge-tøke-ezoqam-év. ⁴⁴ Neka gekha ezoqám ndego, zo mokho-te megeat-qa tegoat, ndego andé ezoqa ewaqape-ge yaq-fia mbain sasae ezoqam bezømbegó. ⁴⁵ Até Ezoqam-gé Yó-a, ndego matev até kopó. Ndego ambá ndøgo tenegeavün, ezoqa sasae timbogoat neka vømbó-tøkeát. Geté ndego ezoqa tøkè-qa neka teqa kha løvøte-te vee-qa ndøgeavün. Yaq ezoqa kopoav, tèabete-nqovotáz.”

Yesu bøi waev mbain ezoqam gekhakheinøvem

(Met 20:29-34; Luk 18:35-43)

⁴⁶ Yesu tegi paev ezoqam namba, Zeliko taon-te gimøfakhaz, yaq nqawa gi-ivøvem, ezoqa kopoáv, namba gi-zav. Yaq ate av-té nakhoa gi-geveat, keoqa-te ndøgo, bøi waev mbain ezoqam møndøqotám. Teqa iz Batimeus. Timeus-gé yó. Ndego ezoqa gigiap-qa zøvi-mám. ⁴⁷ Yaq ge-ewag av nqægo, Yesu, ndego Nazalet-ak ngēma, yaq ndego sège-akhá, “Yésu. Déivid-ge Zeo. No tanakh gènøgó.”

⁴⁸ Yaq ezoqa kopoáv, gøguguím, “Qo manqat tia.” Geté ndego kandakanda nøme mba mo-akhayám, “Déivid-ge Zeo. No tanakh gènøgó.”

⁴⁹ Yaq Yesu sège-itán, manqat vø-ein, “Ezoqam nandev, yá betøndowáv, no-te.”

Yaq ezoqa ndego bøi waev mbain ezoqam gëmbo-akhaém, gimbo-einim, “Qo khanakhanakh mbá qanegó. Qó-itán. Yesu ndeqandó-akhayam.”

⁵⁰ Yaq ndego até gendego, ekeza ndabua sekeqape, manqei-té genø-ogí. Yaq sasanqá sege-itán, Yesu-te vøwav.

⁵¹ Yaq Yesu gëmbo-ein, “Qo gekhá qápoe, no tøtaqa-matanam?”

Yaq ndego bøi waev mbain ezoqam gendo-ein, “Nøméndim ezoqam. No bøi keoge-qa nøgó.”

⁵² Yaq Yesu gëmbo-ein, “Qanimáv. Mòqoqáv. Qoqa unimanqatin nandav, tøkhaheinøqavém.” Yaq ndaføyambá, ngenek ezoqam gekewág, neka Yesu vømbøpaev, nakhoa-te gi-apat.

11

Yesu Zelusalem taon-te, ande kawa ezoqam me ge-on

(Met 21:1-11; Luk 19:28-40; Zion 12:12-19)

¹ Yesu ekeza paev ezoqam namba, Zelusalem taon gi:khatøat, yaq Betfage neka Betani vemlav-te gimøfakhaz, Oliv manqei pøyat-te ndøgo, ndego paev ezoqa menas tène-khofotáz, ² gezø-ein, “Tozonðzáv ndøgo, vemlav zoqa megegege-te ndo-go. Tozomø-oz, yaq ndaføyambá, zo donki nakhasam zomø-ometám. Gémpotavát. Ta donki nakhasam-qa zita-te ndo-go, ezoqam bugukhokhof qomateáv. Yaq sozø-nqovotøvé, sasa zotøndó-itúim. ³ Geté ezoqa tezøbevap av nqægo, ‘Gekha zapá, ngunuk donki nqazo-nqovotavet?’ Yaq zo áv qazømbøé-einím nqægo, ‘Evezøza mbopøe, ngunuk. Yaq ndego nakhamás, nango ndøzøndo-khofotáv.’”

⁴ Yaq nginik paev ezoqam gizav, donki nakhasam møndø-ometám. Khoev mboqog tambav-té gumopotavám. ⁵ Yaq ezoqa nøme, giwaniapam ndøgo, gèzøbeváp, “Zo gekhá zøgot? Gekha zapá, nanduv nandozo-nqovotavet?” ⁶ Yaq paev ezoqam, manqat áv tizimbi-ein, av Yesu gezømbø-ein. Yaq ndigu sègezøták.

10:38 10:38 Mak 14:36; Luk 12:50 * **10:38** 10:38 Ibøkha khaqain-qape neka ibøkha iz ndape, Yesu-qa nqosøgeap me-manqaté, ndego tendap. **10:39** 10:39 Kel 12:2; Veve 1:9 **10:42** 10:42 Luk 22:25-26 **10:43** 10:43 Met 23:11; Mak 9:35 **10:52** 10:52 Mak 5:34

⁷ Yaq donki ndugu, Yesu-té gindu-ituím. Yaq até gindigonem, ekeza ndabua donki-qá zita-té gimboe-khafuzím, Yesu vò-qom. ⁸ Yaq ezoqa kopoáv, Yesu-qa megemege-te, ekeza ndabua mo-mòtagát, nakhóa-te, neka ezoqa nõme vuv vòndòqogaz, sasa mo-mòtag. ⁹ Yaq ezoqa nõme Yesu-qa megemege-te vò-megetam-a, nõme vòndòpavam, ndigu áv gini-akhaemát nqáego, “Hosána! Iké: Mbumbukiam-te! Ndego ngenek ezoqam bèkhakheinòvém, Evèzòza-qa iz-te ngegeav. ¹⁰ Mbumbukiam teqa Megeat Matev bèkhakheinám, ndego ni tenimbo-kawaevtat, av bugukhokhof nigi atanakha Deivid ginimbo-kawaevtam. Hosána! Iké: te-te, ndego uni ova-in ngo-yage!”

¹¹ Yaq Yesu Zelusalem taon-te gemø-on, ndego Mbumbukiam-qá khoev-té genøwáv, gigiap ate qægoam vòmòqeiv. Yaq taqa zita-te, Betani vemiav-té genøveséz, tegi paev ezoqam tuelv namba. Zapa ndògo, khøuwa gèsinanát.

Yesu fig tae manqat mba gembo-ein, yaq sa qakusi
(Met 21:18-19)

¹² Yaq khøuwa nõme qandopave, Yesu Betani vemiav nqawa ge-ivav, yaq nakhóa livin ndògu, ifi mbovín. ¹³ Yaq Yesu bói ge-ogi, fig tae mba mo-qeiv, qandoyam. Esokho mòndòmbò-goám. Geté avònin-te ndògo gewav, nanga-qa gemøkewag, esokho mba ndòqeiv. Tae nanga mbain. Zapa ndògo, taqá viáv mbá. ¹⁴ Yaq Yesu até gendego, ta fig tae ndògo manqat vòmbo-ein. Gembo-ein, “Qo tae nanga nqawa qóviamák. Ezoqa nango gélogemák qo-te.” Yaq Yesu-gi paev ezoqam, nqanek manqat mòndòyogém, ge-ein.

Yesu ezoqa gengeasam, ndigu Mbumbukiam-qa khoev-te gigiap giwiam
(Met 21:12-17; Luk 19:45-48; Zion 2:13-22)

¹⁵ Yesu Zelusalem taon-te gevesez, Mbumbukiam-qa khoev uta-te nqawa ge-on, yaq até gendego, ezoqam ndigu gigiap gu-wiat, gengeasám, neka lou-qasis vøzø-nqagim, ndigu mõni gi-enendát neka ndigu kuvøkuvu, Mbumbukiam-te lõvvasam nonqo, vøwiat. ¹⁶ Yaq ndego ezoqa takeáv, gigiap Mbumbukiam-qa khoev uta yaq-keoqa gisinatam. ¹⁷ Yaq Yesu gè-zòmesím, gezø-ein, “Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-peawáp nqáego, ‘Noqa khoev, bawabawan ate ndi-gu-qá guliguli khoev ndògoát.’ Geté to Mbumbukiam-qa khoev zò-enendém, vòmò-aqonam-ezoqam-qa-pebam-khoev.”

¹⁸ Yaq Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mozes-qa guguna manqat nõmendim ezoqam, nqanek manqat giyogem, ndigu Yesu laelae-qá nakhóa mbovawém. Ndigu mõe mbogoám. Zapa ndògo, ezoqa ewaqape, teqa nõmendim manqat, mbõni zólév.

¹⁹ Yaq qakhagus ndògo, Yesu neka tegi paev ezoqam, Zelusalem taon nqawa tñni-ivòvém.

Unimanqatin matev-qa yaq-te
(Met 21:20-22)

²⁰ Khøuwa nõme qandopave, Yesu ekeza paev ezoqam namba nakhóa gigeveat, sège-keogém ndògo, ta fig tae ndògo, manqat gembo-ein, gèpakhá. Até lu-té. ²¹ Pita até gembo-matavupám, Yesu tae manqat gembo-ein. Yaq ndego Yesu áv gemboe-ein nqáego, “Nõmendim ezoqam. Qotékewág. Ta tae ndògo, nõmøkhaiya soqain-te qoqove, mòndò-pakhá!”

²² Yaq Yesu gezø-ein, “Zo Mbumbukiam vò-unimanqatiním. ²³ No unimanqatin nqazø-manqate. Gekha ezoqám ndego, nqanek manqei poyat tembo-ein av nqáego, ‘Soqòqavíg, neka ndaola-tè qomòbòiaq,’ yaq ndego nakeap mbain tògoat, teqa mbõni-te, geté gè-unimanqatin av nqáego, matev segèfakhán, av manqat ge-ein, yaq matev segembó-fakhán. ²⁴ No nqazø-manqate. Gekha matèv ndògo, zo tozombøe-guligulimat neka Mbumbukiam vøzømbøe-viòmemát, zo vò-unimanqatiním, av nqáego, matev mòndò-fakhán. Yaq zo zòndapém. ²⁵ Geté to tozo-guligulimat, yaq zo ezoqa nõme-te qaqá tøzøgoat, ndigu zo manqa-zapazapa gizògo, yaq zo sà bezømbò-navòém. Yaq zoge Zøve ndego, yan-te ngo-yage, até zoqá manqa-zapazapá-ya, segembøe-navòém.”*

Yesu gimbo-bevøpem, gekha ezoqam-qá iz-tè, ndego matev gematònumat
(Met 21:23-27; Luk 20:1-8)

²⁷ Yesu tegi paev ezoqam namba, Zelusalem taon-te, nangó ginøveséz. Yaq Yesu Mbumbukiam-qa khoev uta mokho-te gu-okhoam, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mozes-qa guguna manqat nõmendim ezoqam neka Zu megetapak nõme, tinduzáv ndògo, ²⁸ gimbo-einim, “Qo gekha ezoqam-qá iz-tè qonògot, nandav matev nandoqo-matònumit? Iz gekha ezoqám qá-etoam, matev av nqáego ndoqogot?”

11:9 11:9-10 Psa 118:25-26; 148:1   11:13 11:13 Luk 13:6   11:17 11:17 Isa 56:7; Jer 7:11   11:18 11:18 Mak 14:1   11:23 11:23 Met 17:20   11:24 11:24 Met 7:7   11:25 11:25 Met 6:14-15   * 11:25 11:25 Baebol kopokopo nõme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nõme ndògo. Ta manqat nqáne: 26Geté to ezoqa nõme-qa manqa-zapazapa sa navøpeotev tògoat, yaq zoge Zøve, matev até kopó, zoqa manqa-zapazapa, sa gemboe-navøemák.

²⁹ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Até nó-a, bevap kopo nqanógó, zo-te. Zo yaq tozonø-qavøinam, yaq no ndæzø-ein, av nqægo, no matev gekha ezoqam-qá iz-té qatø-matønumit. ³⁰ Zønømbé-einim. Gé, Zion, ndego ezoqam ibøkha iz gezø-etoumam, ndego iz Mbumbukiam-té, ó, manqei-qape ezoqam-té gendap?”

³¹ Yaq ndigu ekeza mokho-mba gibond, “Av khazí-einim? Tizimbo-einim av nqægo, ‘Ndego iz Mbumbukiam-té gendap,’ yaq ndego ni av ginimbí-ein nqægo, ‘Av tægoat ndægo, yaq gekha zapá, zo Zion unimanqatinteav qazogoam?’ ³² Geté tizimbo-einim av nqægo, ‘Zion, iz, manqei-qape ezoqam-té gendap,’ yaq nginik ezoqa bawan-qape, ndøndo-qambúz ni-te, qaqa vønígú.”

Ndigu megetapak, møe ndøgoám, ezoqam-te. Zapa ndøgo, ezoqa ewaqape, av gini-unimanqatintám nqægo: Zion, ndego Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqám.

³³ Yaq Yesu av gimboe-qavøinám nqægo, “Ni nítinøtenák.”

Yaq Yesu gezø-ein, “Av tægoat ndægo, yaq até nó-a, nøzø-einák, no gekha ezoqam-qá iz-té qatøgot, nqanek matev.”

12

Yaya etæ manqat, khæe keoge ezoqam-qa yaq-te

(Met 21:33-46; Luk 20:9-19)

¹ Yaq Yesu yaya etæ ndøngáz, gezø-ein, “Ezoqa møndøgoám. Ndego waen khæe ndøkhá, uta vø-ogi, neka waen nanga pesegim nonqo, manqei vø-oz, neka khæe qeivi nonqo, khoev eqawat-qape vøvev. Yaq khæe ndøgo, ezoqá nøme-qá zenda-té genøvé, timboe-kewagat, ekezan manqei nøme-te vøwav. ² Yaq waen nanga qakhata ndøgo, ndego khæe eve, sasae ezoqam ndøkhotát, ti-te ndigu, ma khæe gimboe-kewagam. Ekeza waen nanga upøgim-qa ndøgoám. ³ Geté ndigu khæe keoge ezoqam, até gindigonem, ngenek sasae ezoqam gemøvinám, vøzuim, yaq khakha-mba nango sasa ndøkhototøvem.

⁴ Yaq ndego khæe eve, sasae ezoqa nøme ndøkhotát. Geté ndego kawa-té ginømbokhanæmém, mivi matev vømbø-etøomem. ⁵ Neka sasae ezoqam nøme gekhototav, yaq ndigu pakhapakha mbokhanøém. Ngenek waen khæe eve, sasae ezoqa nøme kopoáv gekhototav. Nøme ndigu gèzitagám, neka nøme pakhapakha vøzø-khanæmam.

⁶ Yaq ngenek waen khæe eve, ekeza yo mba mbogoám, ndego gembøe-khafuatam. Yaq vaev ndégo tekhototát, ekeza manqa ge-ein, ‘Ngenek nogé yó. Ndego ndømbø-vizumém.’

⁷ Geté ndigu khæe keoge ezoqam gi-ometam, ekeza mokho-mba, av gini-einim nqægo, ‘Ngenek khæe eve-gé yó. Waen khæe ngéneq genó-kawa-év. Zilaém. Yaq khæe nqanek, gemóniqá.’ ⁸ Yaq até gindigonem, gemøvinám, pakhapakha vømbø-khanøem, khæe bavokho sasa ndø-ogi:nam.”

⁹ Yesu nqanek yaya etæ manqat qamømbøe-navøem, yaq gezø-ein, “Ge zó, ndozomatavap? Ngenek waen khæe eve, gekha matev ndøgó? Ndego av genégó nqægo: Ndego ndøndowáv, ndigu khæe keoge ezoqam pakhapakha vømzø-khaneám, neka waen khæe, ezoqa vini sasa zó-etoám.

¹⁰ Ge zó, Mbumbukiam-qa Manqat mozó-geveømem, av qæ-ein nqægo?

‘Nandi-gapi ndigu, khoev puanam ezoqam gisanqabem, ndigu møndømø-gigiap-qape-éz, khoev puanam nonqo.

¹¹ Nqanek matev, Evezøza ndømatanám.

Nðgo qanimav tantáv, niqa bøi-te.’”

¹² Yesu nqanek manqat gezø-ein, yaq Zu megetapak, møvøiwat-qá nakhoa mbovawém. Geté ndigu ezoqa bawan-qape-qá møe ndøgoám. Yaq ndigu Yesu sège-ivøvé, vøzav.

Yesu amba teks moni abam-qa yaq-te timboe-matemateømemin

(Met 22:15-22; Luk 20:20-26)

¹³ Khøuwa nøme, Zu megetapak, Felisi ezoqam neka Elod-gi zifuap ndøkhototát, Yesu-te. Ndigu ambá gembo-matemateømemin. Yaq Yesu manqat soqain te-einim, yaq ndigu ambá gemøvinamin. ¹⁴ Yaq ndigu tinduzáv ndøgo, vømbø-einim, “Nøméndim ezoqam. Ni møtinøtén. Qo unimanqatin ezoqám. Qo møe mbaín, ezoqam-te. Geté qo manqat sòqo-manqaté, oskiá ndøgo, ezoqa kandakanda o ezoqa khasøkhasis. Neka qo ezoqa Mbumbukiam-qa poev-qa yaq-te ndoqote-zømesim, qo unimanqatin manqat mba qo-manqaté. Qonimbí-ein. Kopømbá, Siza-te teks moni tizi-abumat, ndego Lom kawa kandambaqape, ó, khæfæp? Moni ndizí-abumat, ó, mbaín?”

¹⁵ Ndigu nqanek manqat gi-einim, yaq Yesu møndø-matøvé, ndigu matemateam-qa mbogoám, yaq gezø-ein, “Zo gekha zapá, no matemateam-qa ndozonøgo? Moni mokho

zõtøndé-ndõpõzēm, batézõmet.”¹⁶ Yaq ndigu moni mokho gindu-ndõpõzēm, vøe-ometem. Yaq gezõbevap, “Gê, gekha ezoqam-qá bugug neka iz mó:go, ngingik moni mokho-te?”

Yaq gimbo-einim, “Siza-qá bugúg, neka teqá iz mo:gó.”

¹⁷ Yaq Yesu gezõ-ein, “Av tægoat ndægo, Siza-qa gigiap, Siza zombó-etoumemát. Geté gigiap ndõgo, Mbumbukiam-qa, Mbumbukiam zombó-etoumemát.”

Yesu nqanek manqa qavõiwat gezõ-ein, yaq ndigu nqova ndafe kandambá.

Sadusi ezoqam, Yesu lõvõte-te nango khandi:nat-qa yaq-te gimboe-bevõpem

(Met 22:23-33; Luk 20:27-40)

¹⁸ Yaq Sadusi ezoqam ndozáv, Yesu-te. Ngingik Sadusi ezoqam, áv gini-unimanqatinát nqægo: Ezoqa tipakhaetat, ndigu nango gemõ-khandi:zák, lõvõte-te. Yaq ndigu Yesu bevap mbogoném,¹⁹ gimbo-einim, “Nõmëndim ezoqam. Mozes ni áv ginimbi-peawám nqægo: Ezoqa tenanimat, sæva te-ivavat, patu qataeveav vógoát, yaq ngunuk ngæmam, namba qawan be-okíát, tege namba qawan, ndego genanim, patu bembõ-qatayat.²⁰ Qotøndé-ewág, nqanek emanqat. Angana mõndõgoám. Evenáp. Até gi:goam sevén. Yaq khõuwa ndego, sævam ndõ-okí, võnanim. Patu qataeveáv.²¹ Yaq eveqase ndõ-okí, ngunuk ngæmam, ndego teqa zita-te geqan. Geté ndego matev até kopó, patu qataeveáv genanim. Yaq até ndegó-a, teqa zita-te geqan, matev até kopó.²² Yaq matev até gemát, atema ndigu evenap seven até gi:goam võmü-pakhaez. Ndigu patu qataeveáv. Yaq vaev até sævám-a, võnanim.²³ Gê, ezoqa unimanqatin lõvõte-te tikhandi:z, yaq ta khõuwa-te ndõgo, timõ-khandi:z, ngunuk sævam, gekha ezoqam-gú zas ndõgoát? Zapa ndõgo, ndigu evenap até gi:goam, ngunuk sævam kopo ndõkawawát.”

²⁴ Yaq Yesu gezõ-qavõiu, “Zoqa matavap soqáin, zo ndozo-matavap av nqægo, ezoqa tipakhaetat, ndigu lõvõte-te nango gemõ-khandi:zák. Zo Mbumbukiam-qa Manqat neka teqa bazafõgakh zõtæzateáv.²⁵ Ezoqa lõvõte-te nango timõ-khandi:z, ndigu andé enzol ezoqam me gè:goát, ndigu yan-te ngo:yage. Nõkenõkem matev mbáin.²⁶ Geté lõvõte-te toqo-khandi:q, taqa yaq-te, gè, zo Mozes-qa mbuk-te, emanqat mozó-gevõmem, tæqase-qa yaq-te, qawageapam? Ta emanqat-te ndõgo, Mbumbukiam Mozes áv gembõ-ein nqægo, ‘No Eibleem-gé Mbumbukiám, neka Aezek-gé Mbumbukiám, neka Zekop-gé Mbumbukiám.’²⁷ Nqanek manqat ni áv qaninõmánd nqægo: Ndigu ezoqam zua ndõkhandi:zát, Mbumbukiam namba. Zapa ndõgo, Mbumbukiam ndego ambá av nqægo, lõvõte ezoqam-gé Mbumbukiám, geté ndego khandi ezoqam-gé Mbumbukiám. Yaq nakémbá, zo Sadusi ezoqam, zoqa matavap soqáin, zo ndozo-matavap, av nqægo, ezoqa tipakhaetat, ndigu nqawa gèkhandi:zaták.”

Matev kandakanda menas ndõgo, matev ate ndægo qalõvuam

(Met 22:34-40; Luk 10:25-28)

²⁸ Yesu Sadusi ezoqa namba manqa gi-itumbumam, yaq Mozes-qa guguna manqat nõmendim ezoqa kopo mõndõgoám, tíqa manqat vø-ewag. Yaq geqev av nqægo, Yesu qavõiwat mbomambaqapè gezõ-ein, yaq ndego tendowáv ndõgo, bevap nõme võmbõgo, gembo-ein, “Gê, Mozes-qa guguna manqat mokho-te, gekha matév mó:megeat?”

²⁹ Yaq Yesu gembo-qavõiu, “Matev nqo:megeat nqánek, ‘Gëndoyogé, Izlael ezoqam! Evezõza, nigí Mbumbukiam, Evezõza sa ndégo. Mbumbukiam nõme mbáin.³⁰ Kuku yá betaqagó, Evezõza-te, ndego qoge Mbumbukiam, uni qoqa mbõni-te neka uni qoge nqova-te neka uni qoqa matavap-te neka uni qoqa bazafõgakh-te.’³¹ Neka matev kandambaqape nõme nqánek, ‘Ezoqa nõme-te, kuku áv tabetaqambe:gó, av qakeza kha-te kuku ndaqambe:go.’ Matev kandakanda nõme mbáin, nqanek matev menas qalõvuam.”

³² Yaq ngenek Mozes-qa guguna manqat nõmendim ezoqam, Yesu gembo-ein, “Nõmëndim ezoqam. Qanimáv. Qoqa manqat unimanqatín. Evezõza yakhapús, Mbumbukiam. Mbumbukiam nõme mbáin.³³ Neka unimanqatín. Kuku yá betaqagó, Evezõza-te, ndego qoge Mbumbukiam, uni qoqa mbõni-te neka uni qoqa matavap-te neka uni qoqa bazafõgakh-te. Neka ezoqa nõme-te, kuku áv tabetaqambe:gó, av qakeza kha-te kuku ndaqambe:go. Matev kandakanda sa nqánek. Taoká ndõgo, Mbumbukiam-te sòvakha gigiap nqazi-lõvusam, o gekha etoam matev nõme nqazimbogo.”

³⁴ Yesu geqev av nqægo, ngenek ezoqam-qa qavõiwat mokho kandambá, yaq áv gembõ-ein nqægo, “Qo qambaqapé mbá, Mbumbukiam-qa Megeat Matev-te.”

Yaq taqa zita-te, ezoqa mõe ndõgoném, Yesu bevap nõme võmbõé-goném.

Yesu ambá av nqægo, Deivid-ge zeo mbá, geté ndego até tege Evezõzá

(Met 22:41-46; Luk 20:41-44)

³⁵ Yesu Mbumbukiam-qa khoev-te gegoam, ezoqa ge:zømesimat, yaq āv gezømbe-beváp nqægo, “Gê, zo ndozo-matavap? Gekha zapá, Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam ndimanqate, av nqægo, Mesaya ndego, Deivid-gē zeō? ³⁶ Deivid ekezán, Nqova Mbomam-baqape mokho-te, Mesaya-qa yaq-te ge-ein:

Evezøza Mbumbukiam, noge Evezøza, āv gembøe-eín nqægo,

‘Noqá nakeamo zenda-té qanøqóm.

Até qóqotát, atema no qogi qaqa ezoqam

qoqa zenda tokhotapak mokho-te vøtaqambú-áb.’

³⁷ Deivid ekezan, ndego Mesaya, Evezøza mbo-akhayám. Yaq gē, ngenek Mesaya, āv kené-Deivid-ge-zeo-ev?”

Ezoqa kopoáv, Yesu namba giwaniapam, teqa manqat giyogem. Yaq ndigu teqa manqat gèzømbe-khaneatám.

Yesu ezoqa Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam-qa yaq-te gegugub

(Met 23:1-36; Luk 20:45-47)

³⁸ Yesu ezoqa ge:zømesimat, nøme āv gezømbe-eín nqægo, “Gò:feazoát, Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam-qa yaq-te. Ndigu tømbe-khaneát ndøgo, ti-okhoat, nd-abua loloakh mbomømboma ndø-zupát, neka ezoqa ewaqape, maket manqei-te, ndigu khaiya mboma manqat vizap-us bezø-manqate, ³⁹ neka guliguli khoev-te neka lou loge kandakanda-te ndøgo, iz akhayapak-qa qonam nonqo-te vøqonumát. ⁴⁰ Ndigu ngængæm zømbe-khavozumatún, tiqa khoev neka gigiap vøzø-aqonumatun. Neka ezoqa ewaqape-qa bøi-te, guliguli loloakh ndøgoatún. Yaq nakémbá ndigu yaq-fia nqosøgeap, nøme mba mó:ndapém.”

Ngæmam-qa etoam matev, Mbumbukiam-te

(Luk 21:1-4)

⁴¹ Yesu Mbumbukiam-qa khoev-te, moni nqeisam nonqo avønín-té geqotám. Ndego ezoqa ndøzømetát, moni ginqeisumat. Gigiap kopoav ezoqam kopoáv, moni kandakandá ginqeisumat. ⁴² Yaq até sævam-a vøndōwav. Ndugu ngæmám. Gigiap-av ezoqám. Zivis møndømbø-naním. Gunduwav, moni mokho khasøkhasis menas vønqeitaz. Nginik moni, tiqa fia khapimbá. Ande āv penpakha kopó ndi:gú.

⁴³ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam ndømváb, gezø-ein, “No unimanqatín nqazø-manqate. Ngunuk gigiap-av sævam, moni kandambá gu:nqeitaz, āv tiuká, av ezoqa ewaqape nøme, moni gin-nqeisumat. ⁴⁴ Zapa ndøgo, ndigu ezoqa nøme, moni kandakanda ambá gini-nqeisumám. Geté ndigu moni nøme kopoav-qapí ndizøgo. Geté ngunuk ngæmam, viní. Ndugu moni ate gimbøegoam, sùgumu-áb. Nøme mbaín, tuqa yage nonqo.”

13

Mbumbukiam-qa khoev tøsoqa

(Met 24:1-2; Luk 21:5-6)

¹ Yesu Mbumbukiam-qa khoev ge-ivavtat, yaq tege paev ezoqa kopo nøme, āv gembøe-eín nqægo, “Nømendim ezoqam. Qotéqéiv! Mbumbukiam-qa khoev-te ndøgo, khoev qaniganímáv tantáv. Nandi kandakanda mbá ginipuán.”

² Geté Yesu gembø-qavøiu, “Khoev kandakanda ate ndægo, ndoqoqeivi, manqei-té qamø-khakhandám. Nandi kopo nøme, nandi nøme-te, gó:zaveák.”

Viniv vinivinimba tøfakhanam

(Met 24:3-14; Luk 21:7-19)

³ Taqa zita-te, Yesu Oliv manqei poyat-té genøwáv, vømøqom. Ta manqei poyat ndøgo, Mbumbukiam-qa khoev yaq-keoqá qagó. Pita neka Zems neka Zion neka Endlu, ti-mba ndigu tigoám, te namba. Yaq āv gimbøe-bevøpém nqægo, ⁴ “Qonimbí-eín. Matev nandav, qoqote-manqatam, gekha khøuwá qanéfakhān? Neka andé gekha matev me nitíqeiwlm, ni tötínøten, av nqægo, nqanek matev ate ndægo avønín gèfakhanām?”

⁵ Yaq Yesu gezø-ein, “Aiyá qagó. Zo ezoqa betúbám. ⁶ Ezoqa kopoáv, noqá iz-té gindú-okhoát. Ndigu ezoqa āv gizømbé-manqatát nqægo, ‘Ezoqa, nó’, neka ezoqa kandambá titubumat. ⁷ Zo nakhag-qa yaq-te tozo-ewagat neka nakhag u vozó-ewagát, zo møe ndøgó. Matev av nqægo, ndøkhaè-fakhanám. Geté manqei-qape-qa vaev zuá. ⁸ Manqei nøme, manqei nøme namba, nakhag ndøgoát, neka kawa ezoqa nøme-qa bawan, kawa ezoqa nøme-qa bawan namba, vønøfeapát, neka manqei nøme-te, manqei vøkukuvøemát. Manqei vinivinimbá. Kopoáv. Manqei nøme-te, lou mbaimbai zøwagát. Geté nqanek matev ate ndægo, ngazu mbá. Ndøgo kopømba ande av-té, sævam tui-ova, nqosøgeap ande tuikhantav.

⁹ Zo aiyá qazógoát. Ezoqa zo manqa ovóyam-té ginó-abumát neka Zu ezoqam-qa guliguli khoev mokho-te vófebumát. Neka no zapaya, zo megetapak neka kawakawa-za-qá megemege-té ginó-abumát, yaq zo ndigu noqa yaq-te vózóté-zómasát. ¹⁰ Geté ezoqa bawabawan ate ndigu, Mbumbukiam-qa Manqat Mbomambaqape bètòkhæ-yogém, yaq váev manqei-qape tòmò-navøem. ¹¹ Zo tigavemat neka manqa ovóyam-te vó-abumát, zo naqanóká ndófofogém, av nqægo, andé gekha manqat me zomó-einimát. Zapa ndógo, matev tófakhanumat, yaq matavap Mbumbukiam zó-etoumát, zo andé gekha manqat me zóté-manqatát. Yaq zo ambá av nqægo, zòkezan zómanqatát. Geté Nqova Mbomambaqape ndómanqatát.

¹² Ezoqa nòme, ekeza namba-qaniap lóvøte-té ginó-abumát neka evøndipakha nòme, ekeza nakheis lóvøte-te vó-abumát. Neka nakheis nòme, ekeza evøndipakha segezø-qambuzát, lóvøte-te vó-abumát. ¹³ Ezoqa ewaqape zo gésanqabát neka qaqa vózógoát, no zapaya. Geté gekha ezoqám ndego, bazaføgakh-us teyat, atema vaev-te, ndego ndómò-khandí:v.”

Gigiap soqaqape tófakhan, Mbumbukiam-qa khoev-te, Zelusalem taon-te
(Met 24:15-28; Luk 21:20-24)

¹⁴ Yaq Yesu manqat nòme gezømas, gezø-ein, “Zo Mbumbukiam-qa khoev mokho-te, gigiap soqaqape zóqeivím. Geté khafeap kandambá, gigiap av nqægo tóu-wuóyat ndøgu. (Gekha ezoqám ndego, nqanek manqat tegeveam, mokho bèmboqeív.) Zo nqanek gigiap tozoqeivím, yaq gekha ezoqám ndigu, Zudia plovinste tiyagat, manqei popotap-té giabenø-khokhóz. ¹⁵ Gekha ezoqám ndego, khoev ova to:ayat, ndego khoev mokho-te bè-ón, gigiap vómòndó-upøgim. ¹⁶ Neka gekha ezoqám ndigu, khæ-te tisaætet, ndigu ndabua upøgim-qa bevèséz. ¹⁷ Ta khøuwa-te ndøgo, ti-te ndigu unimé-soqá, sakheis emu-us ndigu neka nakhei tete ndizøloge. ¹⁸ Mbumbukiam zombó-vi:mát. Nqanek matev, qozaq viav-te befakhán. ¹⁹ Viniv ndøgo, ta khøuwa-te tófakhan, føgakh-mbá tantáv. Mbumbukiam manqei-qape ande ge-khakheinam, atema ndakin, matev føgakh-qape fakhaneáv, av ta khøuwa-te ndøgo tæfakhan. Yaq até taqa zita-té-a, matev føgakh-qape av nqægo, nango gemø-fakhanák. ²⁰ Geté Mbumbukiam matavap é-mòndo:vé, av nqægo, khøuwa ndòtokhopogeaqasí:z. Mbain tøgønín, yaq ezoqa kopo ambá gemø-khandí:vák. Mbumbukiam, khøuwa, ti zapaya ndigu tené-tokhopogeaqasí:z, ndigu ekezan gevevesam.

²¹ Ta khøuwa-te ndøgo, ezoqa tezø-ein, av nqægo, ‘Ngé! Mesaya ngéneq,’ ó, ‘Ndé. Mesaya ndégo,’ yaq zo ndø-unimanqatiním. ²² Zapa ndøgo, khokho Mesaya neka khokho Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam ndófakhanám. Ndigu matev kandakanda neka umingiap matev ndómatoñumát. Yaq kopømba tøgønín, até ndigu-a, Mbumbukiam ekezan gevevesam, ambá ndætubám. ²³ Geté zo aiyá qazógoát. No ndakin matev ate ndægo, tòmø-fakhanam, mðezømbe-ein.”

Yesu nango tendoqavan
(Met 24:29-31; Luk 21:25-28)

²⁴ Yaq Yesu manqat nòme gezø-ein, “Ta khøuwa-te ndøgo, nqanek viniv kandambaqape tóme-navøem, yaq khøuwa waev segembó-navøém, neka lóvøyak beawap mbaín, ²⁵ neka nduku yan-te ngo:go vòndó-o:áz, neka gigiap føgøføgakh yan-te nqo:go, vókukuvøém. ²⁶ Yaq ezoqa Ezoqam-gé Yo ndó-ometám. Khaiya ozoz-té genógeáv. Bazaføgakh-ús neka waev-qape-ús. ²⁷ Yaq ndego enzol ezoqam ndókhofosám, manqei-qape ate nqægo, khøuwa vòndè-fakhanin-a, vømè-sinanín, neka sanqa-sanqa vømbó-anam. Yaq gekha ezoqám ndigu, Mbumbukiam gevevesam, manqei-qape ande áv khandèvavet, enzol ezoqam gémváb.”

Yesu gezømas, ande áv kintzøtéz, av nqægo, teqa qavøne khøuwa avøñín
(Met 24:32-35; Luk 21:29-33)

²⁸ Yaq Yesu manqat nòme gezø-ein, “Zo fig tæ-té qazóté-zøtéz. Tang-te mbusa tófakhanam, esokho vóqabám, yaq zo mözøte-zøtézín, wavam khøuwa avøñín. ²⁹ Yaq matev até kopó. Zo nqanek matev tozo-qeivimat, tófakhanumat, yaq zo sòzóté-zøtéz, Ezoqam-ge Yo, avøñín gendóqaván.

³⁰ No unimanqatin nqazø-manqate. Ezoqa nòme, ndakin ngiyage, naqanóká gèpakhæzák. Até géyagát, atema ta khøuwa-te ndøgo, nqanek matev ate ndægo vómú-fakhanám.* ³¹ Yan neka manqei-qape ndómò-navøém. Geté noqa manqat gemø-navøemák.”

13:9 13:9 Met 10:17-20   **13:11** 13:11 Luk 12:11-12   **13:12** 13:12 Met 10:21   **13:13** 13:13 Met 10:22; Zion 15:21
13:14 13:14 Dan 9:27; 11:31; 12:11   **13:15** 13:15 Luk 17:31   **13:17** 13:17 Luk 23:29   **13:19** 13:19 Dan 12:1; Veve 7:14   **13:22** 13:22 Veve 13:13   **13:24** 13:24-25 Isa 13:10; Joel 2:10, 31; 3:15; Veve 6:12-13   **13:26** 13:26 Veve 1:7
13:27 13:27 Met 13:41   * **13:30** 13:30 Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ndego Mbumbukiam-qá khoev ngi:wat-qa yaq-té abete-manqatám, neka gekha matev vinivinimba nòme ndøgo, ta khøuwa-te ndøgo tófakhanam.

Ezoqa mè:zòtezák, Yesu gekha khøuwa-tē gendé-qavān

(Met 24:36-44)

³² Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Ezoqa mè:zòtezák, nqanek matev gekha khøuwa-tē neka gekha khøuwa iz-tē qanéfakhān. Até enzol ezoqām-a, yan-te ngo:yage, neka até Yó-a, zòtezateáv. Geté Eve yakhapús sege-otév. ³³ Yaq nakémbá. Aiyá qazógoát. Gò:feazoát. Zapa ndógo, zo khøuwa iz zòtezòtezák, ta matev ndógo tøfakhan.

³⁴ Ndógo kopømba ande av ndægo, ezoqam manqei nøme-te tewav. Nqan te-ivav, yaq ekeza gigiap, tegi sasae ezoqam-qá zenda-té genø-awám, timbøe-qeivat. Ezoqa vinivinimba, sasae vinivinimbá tezø-etoam. Yaq ndego ezoqam mboqog tembo-kewagat, av gembøe-eín nqægo, ‘Qo oskia mo:feaqoát.’

³⁵ Até zó-a, gò:feazoát. Zapa ndógo, zo zòtezateáv, gekha khøuwá, ndego khoev eve tendoqavan, khagús o lova u-mbá, o kokolok tui-ogea o qanaqanus tænqovet. ³⁶ E-mozoto-khakheinám. Soqain ndógo, ndego nqova tezøndaf, yaq zo venanqei sømbiam-tē gēzømēt. ³⁷ Nqanek manqat zo nqazø-manqate, no ezoqa ewaqape nøte-zømastét. Manqat nqáneek: Oskia mo:feazoát!”

14

Yesu gimbo-voqoem

(Met 26:1-5; Luk 22:1-2; Zion 11:45-53)

¹ Khøuwa menas mba mu-ewabám, atema Zu ezoqam-qa Pasova khøuwa kandambaqape-te neka ta khøuwa kandakanda nøme ndigu, flawa poponøvemav gilouzatun. Yaq Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam nakhoa-qa ndøvawát, Yesu ande av kimbøe-matemateømém, neka vø-møvøinám, sasa ndølaém. ² Geté ndigu av gini-einím nqægo, “Ni khøuwa kandambaqape-te, bizi-matønømém. Soqain ndógo, ezoqa qaqá tigonem ni-te, yaq nøfe kandambaqape ndøfakhān, ti mokho-te.”

Sævam tae et sisip mbomambaqape, Yesu-qa kha-te gumbøe-qouz

(Met 26:6-13; Zion 12:1-8)

³ Yesu Betani vemiaiv-te gegoam, Saemon-qá khoev-té geqotám. Ngenek Saemon, bugukhokhof kha sisi-us ndøgoám. Yaq Yesu ate av-té lou ge:logat, sævam kopo tunduwáv ndógo, botol-qase vøndøndap. Tae et sisip qanimav-qape mu-nqeitavám. Taqa fia kandambá tantáv. Yaq ndugu até gundigu, botol gumboqðá, tae et sisip mbomambaqape, Yesu-qa kawa-te sasa mo:qouz.

⁴ Ezoqa nøme, nqanek matev giqeivim, ndigu khanakhanakh mbaín, neka yaqyaq-a gibond, “Gekha zapá, ngunuk nqanek tae et fia kandambaqape, sa gungiu? ⁵ Nqanek gigiap fia kandambá tantáv. Moni mokho tri andled møndø-løvuám. Ngunuk ambá gewiín, fia kandambaqape vøqasin, yaq ni moni gigiap-av ezoqam vizizø-etoamin.” Yaq ndigu ngunuk sævam gëmbo-ponqomém.

⁶ Geté yaq Yesu gezø-ein, “Sègëmbo-ivøvé. Gekha zapá, zo ngunuk sævam viniv nqazombøe-veet? Ngunuk matev mbomambaqapé gunø-matanam. ⁷ Zo gigiap-av ezoqam namba, oskia zøté-yageapát. Yaq gekha khøuwá ndógo, zo tøzø-pøovat, kopømbaqapé tozozø-tøkeat. Geté no namba, oskia zì:yageák. ⁸ Matev eqeieqei ndógo, ndugu kopømbaqape qagoam, botatanam, møndø-matanám. Ngunuk nqanek tae et sisip mbomambaqape, noqa kha-te guoqouz, ndugu no otønat nonqo me-khakheinømbém. ⁹ No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha manqei-tē ndógo, ezoqa Manqat Mbomambaqape ti:zømesimat, manqei-qape-te ate nqægo, ezoqa ngunuk sævam-qa yaq-te mé:manqatát, matev mbomambaqape av guimatanam, neka ngunuk vømbøe-matavupát.”

Zudas Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda namba, manqat gi:kopo:nem, Yesu tiqa zenda-te teve

(Met 26:14-16; Luk 22:3-6)

¹⁰ Yaq Zudas Iskaliot, ndego Yesu-gi paev ezoqa tuelv gegoam, ndego Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda-té genøwáv, manqat vømø-kopo:nem, av nqægo, Yesu tiqá zenda-té genøvé. ¹¹ Yaq ndigu khanakhanakh kandambá gindapem, teqa manqat giyogem, neka yaq-moni etoam manqat vømbo-einim. Yaq Zudas nakhoa-qa ndøváo, Yesu tiqa zenda-te, ande av kenévè.

Yesu tegi paev ezoqam namba, Pasova lou gilog

(Met 26:17-25; Luk 22:7-13, 21-23; Zion 13:21-30)

¹² Zo ezoqam-qa khøuwa kandakanda qangaz, ndøgo flawa poponøvemav gilouzatun, ta bugukhokhof khøuwa-te ndøgo, ndigu Pasova lou loge nonqo, sip nakheis gizitagatun, Yesu-gi paev ezoqam tinduzáv ndøgo, vømbø-bevøpem, “Gè, qoqa poev gekhám? Ni gekham-tè qatiniáv, Pasova lou vøimøqá-khakheinømem?” ¹³ Yaq Yesu ekeza paev ezoqa menas ndøkhofotáz, gezø-ein, “Zelusalem taon mokho-té qazonøzáv. Yaq ezoqam zomø-ometám. Ibøkha ndø-eqatét. Yaq zombø-paevém. ¹⁴ Khoev mokho-te te-on, yaq ta khoev ndøgo, khoev eve áv qazømbøé-einim nqægo, ‘Nømendim ezoqam áv geqande-beváp nqægo: Noqa khoev kouwat gekham-tè qágo, ma nogi paev ezoqam namba Pasova lou teimilog?’ ¹⁵ Yaq ndego zo khoev kouwat kandambaqape mé:zomás, khoev ova ndo:go. Qonam nonqo neka lou-qase khakheitáp. Yaq nqqa lou ndøgo tozomø-khakheinømem.”

¹⁶ Yaq nginik Yesu-gi paev ezoqam, taon-qape-te gizav, ndigu matev áv timiqeivím, av Yesu gezømbe-ein ndøgo. Yaq ndigu Pasova lou vømbø-khakheinømem.

¹⁷ Yaq qakhagus ndøgo, Yesu tegi paev ezoqam tuelv namba tinøpindám ndøgo, lou loge-te vøqonav. ¹⁸ Yaq ate av-té lou gilogat, Yesu áv gezømbe-ein nqægo, “No unimanqatín nqazø-manqate. Zo ezoqa kopo, ndakin lou nqazologet, segenø-qambún, neka no qaqa ezoqam-qa zenda-te vøvé.”

¹⁹ Yaq tegi paev ezoqam, nqanek manqat giyogem, ndigu mbøni zøvá. Yaq ezoqa kopokopo ate gi-goam, áv gimboe-bevupát nqægo, “Eisa. Qo ekeqá no qote-manqaté.”

²⁰ Yaq Yesu gezø-ein, “Zo ezoqa tuelv nqazo-qonøve, no namba lou yaf-te nqazi-afønunit, ezoqa kopo ngú:gu. ²¹ Ezoqam-ge Yo ndønanim, av Mbumbukiam-qa Manqat qæ-ein. Geté te-te ndego, unimé-soqá, ndego Ezoqam-ge Yo sa temboqambun, neka qaqa ezoqam-qa zenda-te vøvé. Ngenek ezoqam qaneav nqøgonin, ambá qanimáv te-te.”

Evezøza-qa lou loge matev ande qæfakhan

(Met 26:26-30; Luk 22:14-20; 1 Ko 11:23-25)

²² Ndigu ate av-té lou gilogat, yaq Yesu flawa ndøndapáz, Mbumbukiam-te ike manqat vø-ein, sasa ndømbegim, ekeza paev ezoqam vøzø-etoam, gezø-ein, “Mòzo-upøgím. Nqanek noqá khá.”

²³ Yaq izam nonqo ndøndáp, waen-ús, Mbumbukiam-te ike manqat vø-ein, ekeza paev ezoqam sasa zø-etoam. Yaq ndigu ate gi-goam sùgumu-izumat, ta izam nonqo kopote. ²⁴ Yaq Yesu áv gezømbe-ein nqægo, “Nqanek noqá kók. Mbumbukiam poev mé-unimanqatín, tegi ezoqam namba. Noqa kouk, ezoqam kopovav zapayá qanewá. ²⁵ No unimanqatín nqazø-manqate. No waen tae nanga-qa et, nqawa naqanøká nø-izák. No sa ndøgo tømé-iz, ta khøuwa-te ndøgo, no Mbumbukiam-qa Megeat Matev-te, waen ndakinak tømø-iz.”

²⁶ Lou gumulog, Mbumbukiam-te ouv sasa ndøqam, yaq Oliv manqei pøyat-té ginøzáv.

Yesu Pita gembo-vøndøyam, ndego teqa yaq-te to-nawam

(Met 26:31-35; Luk 22:31-34; Zion 13:36-38)

²⁷ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, “Zo ate nqazøtego, møe zøbøín. No sozó-nøuvøném. Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-peawáp nqægo, “No sip keoge ezoqam nólaváo. Yaq sip segemø-panqanim.” ²⁸ Geté no løvøte-te tøtøndo-khandin, yaq Gellili plovins-té qatónáv. No é-ndøto:má ndøgo, zoqa megemege-te.”

²⁹ Geté Pita gendo-ein, “Ezoqa ewaqape, qo ambá gini-qouvøqém. Geté no, nòqouvaqák.”

³⁰ Yaq Yesu gembo-ein, “No unimanqatín nqataqa-manqate. Nqægo lova, kokolok menas naqanøká gé-ogeayák. Qo noqa yaq-te ndøqotøkhæ-nawám. Misiká toqoto-nawam.”

³¹ Geté yaq Pita manqa qavøiwat gego, manqat bazaføgakh-ús ge-ein, “Av taoká. Oskia ndøgo, no totonanim, qo zapaya, no notó-nawamák, qoqa yaq-te.”

Yaq até tegi paev ezoqa nømé-a, manqat kopó, áv tini-manqatám.

Yesu Getsemani manqei-te gemø-guligulim

(Met 26:36-46; Luk 22:39-46)

³² Yaq Yesu ekeza paev ezoqam namba, khæ manqei-té ginøzáv. Taqa iz, Getsemani. Yaq gimøfakhaz ndøgo, tegi paev ezoqam, áv gezømbe-ein nqægo, “Até vo:qonøvé nqanek. No nomø-guligulim.” ³³ Yaq ndego ti-mba nginik gekhatøb, namba gi:zav, Pita neka Zems neka Zion. Yaq Yesu mbøni vaev matev mbongáz. Viniv kandambá gembo-ewag. ³⁴ Yaq gezø-ein, “Noqa mbøni kandambá qanevá. No avønín, nønanim. Até vøgó nqanek, neka até vo:tiawét.”

³⁵ Yaq Yesu elavøqase nømø vøwav. Khapémbá. Yaq katuk ndømøkúí. Bugug manqei-té, vøguligulim, av nqægo, “Kopømba tøgoat, ta matev ndøgo, tønøfakhan, ambá sege-løvumbín.”

³⁶ Neka nōme āv gene-eín nqǎgo, “*Aba!* Tát! Qo kopǔmbaqapé, matev ate ndǎgo toqogo. Nqanek nqosǔgeap kandambaqape, ndǎgo ande ibǔkha khaqain-qape me tǔnǔmbe-fakhan, ambá qǔndapín. Geté matev āv tabete-fakhán, av qoqa poev ndǎgo. Ambá ndǎgo, av no nqanǔmbe-poev.”

³⁷ Yaq ndego tegi paev ezoqa misika-te gevesez, tezǔmét ndǎgo. Gǔsǔmbiám. Yaq Yesu Pita gemo-ein, “*Sáemon!* Qo qǔbuvit? Ge qǔ, kopǔmba mbain, no namba elavǔqase toqote-tiawet? ³⁸ Zo até vo:tiawét, neka gǔguligulimít. Soqain ndǎgo, khamasim matev tǔndowav zo-te, yaq zo zǔ-o.ǎz. Unimanqatín. Nqova poev ndǔmbǔgǔ. Geté kha, bazafǔgakh mbain.”

³⁹ Yaq Yesu nangǔ genǔwáv, vǔmǔ-guligulim. Guliguli manqat até kopǔ, av bugukhokhof ge:guligulim. ⁴⁰ Yaq tegi paev ezoqa misika-te nango gendovesez, gezǔmet, ndigu nqawá ginǔ-sǔmbiám. Venanqei baza khǎpe zǔmbepǔs. Yaq gisuz ndǎgo, ndigu mǔ:zǔtezák, gekha manqat mbǔ-einim.

⁴¹ Yaq Yesu nqawá genǔwáv, vǔmǔ-guligulim. Yaq qambo-misika, tegi paev ezoqam-te nango gendovesez, gezǔ-ein, “*Zo sekembá sozǔ-sǔmbiapet neka pusa zǔtavet? Sag!* Khǔwa iz mǔndǔndáp. Ezoqam-ge Yo, manqa-zapazapa-us ezoqam-qá zenda-té ginǔveém.

⁴² Mǔzosú. Biziniáv. Ngé! Ezoqam ngének, no ezoqam-qa zenda-te teve!”

Yesu gimǔvǔinam

(*Met 26:47-56; Luk 22:47-53; Zion 18:3-12*)

⁴³ Yesu ate av-té manqat ge:manqatam, Zudas tǔnefakhán. Tegi paev ezoqa tuelv, ezoqa nǔme ndǔgo tegoám. Ezoqa kopoáv namba me:geavún, ndigu kaiya neka ndawa vǔndǔ-upǔgim. Nginik Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mozes-qa guguna manqat nǔmendim ezoqam neka Zu megetapak kandakanda ndokhofotáz.

⁴⁴ Zudas, manqat é-mǔndǔǔ-ein, av nqǎgo, “*Ezoqam ndǔgo, no tǔengenǔtam. Ndǔgo tozǔ-mǔvǔinám, neka gǔmbo-kewagét, tozoqavaz.*” ⁴⁵ Yaq Zudas até gendego, Yesu-té genǔwáv, gemo-ein, “*Nǔmǔndim ezoqam.*” Neka sasa ndǔngenǔtam. ⁴⁶ Yaq ezoqam tinduzáv ndǔgo, vǔ-mǔvǔinam. ⁴⁷ Yaq paev ezoqa kopo, avǔnin gembogoam, kaiya mba ndǔliváz, Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, tege sasae ezoqam, gea vǔmbǔkawa.

⁴⁸ Yaq Yesu gezǔ-ein, “*Ge zǔ, no pepen ezoqam zǔtǔnǔmbem, nakhag kaiya neka ndawa us qazogeavun, no vozǔ-mǔvǔonǔnám?*” ⁴⁹ No khǔwa ate qǔpavpavemam, Mbumbukiam-qá khoev-té qǔqǔám, zo namba, ezoqa vǔtǔ-zǔmesimam. Geté ndǎgo, zo no mǔvǔnoateáv. Geté nqanek matev ate ndǎgo, tǔnefakhán ndǎgo, Mbumbukiam-qa Manqat tabete-unimanqatín, av bugukhokhof ge:-ein.”

⁵⁰ Yaq Yesu nqanek manqa manqate qamǔmbǔe-navǔem, tegi paev ezoqam sǔge-ivǔvém. Mǔe ndǔbǔin. ⁵¹ Geté ezoqa ndakinak kopo, Yesu até gembopavát. Ndabua papaqa-mba ndǔlǔvǔetám. Yaq ndigu ambá ndabua mbogeanemin. ⁵² Geté ndego ndabua gelǔvǔetam, sǔge-iváv, vǔteit. Naqei-áv.

Yesu manqa ovǔyam-te gindafem

(*Met 26:57-68; Luk 22:54-55, 63-71; Zion 18:13-14, 19-24*)

⁵³ Ezoqam ndigu, Yesu gimǔvǔinam, Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape-qá khoev-té ginǔndafém. Yaq Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Zu megetapak kandakanda neka Mozes-qa guguna manqat nǔmendim ezoqam, tinǔmǔvǔáv ndǎgo. ⁵⁴ Pita Yesu até gembopavát. Andé qǔmbá gendopavam. Yaq Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape-qa khoev-te gemǔfakhan, até ndǔgǔ-a, uta mokho-te vǔ-on. Yaq ndego vos keoge ezoqám namba me:qonáv, gǔinam avǔnin-te, kha vǔqoqoutam.

⁵⁵ Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Zu ezoqam-gi manqa ovǔyam megetapak ate gi:goam, Yesu, manqa-zapazapa-qa mbovavát. Yaq ezoqa amba gekha manqat ti-einimin, teqa yaq-te, ndigu ambá gelaemín. Geté ndigu teqa manqa-zapa qeiviáv. ⁵⁶ Zapa ndǎgo, ezoqa kopoáv, khokho manqat ambá gini-manqatát, Yesu-qa yaq-te. Geté tiqa manqat vinivinimbá.

⁵⁷ Yaq ezoqa nǔme até gindigonem, vǔwan, Yesu-qa yaq-te meakha manqat vǔmanqatat, gi-einim, ⁵⁸ “*Ni ngenek mǔimbo-yogém. Av gene-eín nqǎgo, ‘No Mbumbukiam-qa khoev, ezoqa giwevem, nǔ-evǔzám. Yaq khǔwa misika mokho-te, nǔme nǔwév. Geté ta khoev ndǎgo, ambá av nqǎgo, ezoqam ndǔwewém.’*” ⁵⁹ Geté ndigu ezoqam, nqanek manqat gimanqatat, ate ndǔgu-a, meakha manqat vinivinimbá gimanqatat.

⁶⁰ Yaq Mbumbukiam-gé iziz ezoqam kandambaqape ndǔ-itán, tiqa megemege-te ndo-go, Yesu vǔmbǔbevap. “*Ge qǔ, yaq manqa qavǔiwat taqǔgo, nginik qo-te manqat ngi-mǔvǔet?*”

⁶¹ Geté Yesu manqat einiáv neka yaq qavǔiwateáv. Yaq ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, até gendego, Yesu vǔmbǔbevap, “*Gǔ, qo Mesayá? Mbumbukiam, ndego Iz Eqawat-Qape, tegé Yǔ?*”

⁶² Yaq Yesu gembo-ein, “No nándev! Zo Ezoqam-ge Yo zomó-ometám. Mbumbukiam Bazaføgakh-qape-qá nakeamo zenda-té géqotát. Yaq ndego khaiya ozoz-té genógeáv.”

⁶³ Yaq ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, mbøni mbonqosógím, nqanek manqat ge-ewag. Yaq até gendego, ekeza ndabua vøkeqa, gendo-ein, “Ság! Bøi vizu ezoqa nøme-qa bizivávém. ⁶⁴ Zo mòzombo-yogém, Mbumbukiam-qa iz gengiu. Zo gekha zombó-matavap?”

Yaq ezoqa ewaqape áv gindi-einím nqægo, “Ngenek manqa-zapa ndógó. Yá benaním!”

⁶⁵ Yaq ezoqa nøme até gindigonem, køse vømbøe-pisibømem, teqa kha-te. Bøi nd-abuá gimboe-gutøvém, zenda sasa me-zuim, gimbo-einim, “Qo Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam toqoat, qotínómánd, av nqægo, qo gekha ezoqám ndólavaq.” Yaq vos keoge ezoqam ndozáv, Yesu vø-ituumi neka vøzuim.

Pita Yesu-qa yaq-te go-nawam

(Met 26:69-75; Luk 22:56-62; Zion 18:15-18, 25-27)

⁶⁶ Pita khoev uta mokho-te gu-qotam, yaq Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, tegu sasae mbasønakam nømu ndowáv. ⁶⁷ Yaq Pita gu-omet, gøinam-te kha geqoqotumat, ndugu áv gumbøe-eín nqægo, “Até qó-a, Yesú namba qotegoám, ndego Nazalet-ak!”

⁶⁸ Geté Pita gò-nawám, ge-ein, “No nøtenøtenák, qo gekhá qoté-manqate. Av khoqoté-manqate?” Yaq Pita gewav, uta mboqog avønin-te gemø-itan, kokolok tñni-ogeá.

⁶⁹ Yaq ngunuk mbasønakam, Pita nqawá gunø-omét. Yaq ezoqa nøme, avønin giwaniapam, ndugu áv guzømbe-eín nqægo, “Ezoqa nøme, Yesu namba ge-goam, ngének.”

⁷⁰ Geté Pita gò-nawám.

Agé outøpøteáv, ezoqa nøme, Pita-qa avønin-te giwaniapam, gimbo-einim, “Unimanqatín! Ezoqa nøme qó, te namba qazøtegoam. Zapa ndógó, até qó-a, Gelili plovin-ák.”

⁷¹ Yaq Pita gezø-qavøiu, “No unimanqatín nqazø-manqate. No nandev ezoqam nøtenøtenák, zo ndøzøte-manqate. No tøte-khavozumit, yaq Mbumbukiam kopømbaqapé, bèlavám.”

⁷² Pita nqanek manqat ge-ein, yaq ndaføyambá, kokolok nango tñndi-ogeá. Yaq Pita manqat gembo-matøvém, av Yesu gemboe-ein nqægo, “Kokolok menas naqanóká gé-ogeayák. Qo noqa yaq-te, ndòqotøkhe-nawám. Misiká toqoto-nawam.”

Yaq Pita mbøni mbová. Mbøni vaev kandambá, vøvin.

15

Yesu Pailøt-te gindafem, ndego Lom gaman ezoqam

(Met 27:1-2, 11-14; Luk 23:1-5; Zion 18:28-38)

¹ Yaq qanaqanus, lovølova-ús. Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Zu megetapak neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka Zu ezoqam-gi manqa ovøyam megetapak ate gi-goam, matavap é-møndø-kopo-ném, Yesu ande gekha matev me mbógoném. Yaq ndigu até gindigonem, gèløvønøvemém, Pailøt-qa zenda-te vømøveem.

² Yaq Pailøt gembobevap, “Gé, qo Zu ezoqam-gé kawá?”

Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Nándav, av qo ndoqote-manqate.”

³ Yaq Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, manqa ndømøvøém te-te. Manqat kandambá gimøvøem.

⁴ Yaq Pailøt Yesu nqawá genømbo-beváp, gembo-ein, “Nqæ! Nginik manqa-zapazapa kandambá ngi-møvøet qo-te. Yaq ge qó, yaq manqa qavøiwat taqágo?”

⁵ Geté até nqawá, Yesu yaq manqa qavøiwateáv. Yaq Pailøt nqova ndafe kandambá.

Pailøt manqa gevøovam, Yesu tae mutui-te titøkewem

(Met 27:15-26; Luk 23:13-25; Zion 18:39-19:16)

⁶ Zo ezoqam-qa Pasova khøuwa kandambaqape-te, Pailøt, ndimbula ezoqa kopo sège-nqonqotavín, ezoqam-te, vøfakhanin, av ndigu qazømbe-poein. ⁷ Ta khøuwa-te ndógo, ezoqa kopo ndimbula-te møndogóám, ezoqa nøme namba. Teqa iz Balabás. Ndigu Lom gaman ngeasam-qa ndógóám neka ezoqa vølaem. ⁸ Yaq ezoqa kopoáv, Pailøt-té ginduzáv, vømbø-einim, “Qo ambá ezoqa kopo qonqonqotavín, géfakhán, av oskia qoqote-goatun ndægo.”

⁹ Yaq Pailøt gezø-ein, “Zo gekhá zøpøev? No ndégo tænnqonqotáv, tefakhan, ndego Zu ezoqam-ge kawa ndimbo-akhayam?” ¹⁰ Pailøt møndæ-otév, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, Yesu teqa zenda-te, ta zapaya ndógó tiniveém. Ndigu ova ndø-einím. ¹¹ Geté Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, ezoqa ewaqape áv gizømbe-pouweát nqægo, “Pailøt Balabas betønðo-nqonqotáv, bavokho. Teoká ndego, Yesu.”

¹² Yaq Pailöt ezoqa gezøbevap, “Av tægoat ndægo, yaq ngenek ezoqam, zo Zu ezoqam-ge kawa nqazombo-akhayam, gekha nombógó?”

¹³ Yaq äv gini-akhaém nqægo, “Tae mutui-té qanø-tøkeól!”

¹⁴ Yaq Pailöt gezøbevap, “Gekha zapá? Gê, ngenek gekha manqa-zapā ndógo?”

Geté ndigu kandakanda nøme mba mo-akhaemém, “Tae mutui-té qanø-tøkeól!”

¹⁵ Yaq Pailöt ezoqa khanakhanakh-qa ndógoám. Yaq Balabas zønqonqotáv. Geté Yesu nakhag ezoqam-qá zenda-té genóvê, bemøfeomem, tae mutui-te sasa bemø-tøkewem.

Nakhag ezoqam, Yesu otøotam gi:vewem

(Met 27:27-31; Zion 19:2-3)

¹⁶ Yaq ndigu nakhag ezoqam, Yesu gaman-qá khoev-té ginøndafém, ta uta mokho-te vømø-on, neka nakhag ezoqa ewaqape vøzø-akha, te-te vøndø-pindam. ¹⁷ Yaq até gindigonem, ndabua køkouk, kopømba ande av kawa ezoqam-qa ndabua ndægo, vømbo-uzim. Yaq gumbag fakiafakia-us ndø-ogeaném. Yaq kawa-té gimboe-uzim. Andé kawa ezoqam-qá wawáq. ¹⁸ Yaq ndigu khokho khanakhanakh manqat mbomanqatát te-te, gimbo-einim, “Zu ezoqam-ge kawa, iké: qo-te.” ¹⁹ Yaq ndigu kawa-te, táe gimboe-khanæmát, teqa kha-te, køse vømboe-pisibømem. Yaq teqa megemege-te, katuk ndømøkuí, iz khokho vømbo-eqanem. ²⁰ Otøotam gumuvewem, yaq ndabua køkouk, nqawá ginømbo-khofoném, neka ekeza ndabua vømbo-uzim. Yaq taon bavokhó ginø-ituím, tae mutui-te vømø-tøkewém.

Yesu tae mutui-te gitøkewem

(Met 27:32-44; Luk 23:26-43; Zion 19:17-27)

²¹ Nakhag ezoqam, Yesu taon bavokho gi-ituim, ezoqa ndø-ometám. Sailini taon-ák. Teqa iz Saemón. Aleksanda neka Lufus, tigé evé. Ndego ambá Zelusalem taon-té genømatín. Yaq nakhag ezoqam até gindigonem, ndego Yesu-qa tae mutui eqawat-qa yaq-te vøtøpøtøvem. ²² Yaq Yesu ndógo tinøndafém, manqei iz nqambogo, Golgota. Taqa manqa mokho, “Kawapakha manqei.” ²³ Yaq Yesu ambá waen mbo-etøomemín. Mulømula-ús. Mel tae et namba me:tøkuaném. Nqosøgeap navap nonqó. Geté Yesu gèmbøeqasí. ²⁴ Yaq Yesu tae mutui-té ginø-tøkewém. Gumu-tøkewem, yaq kas me:otám, av nqægo, teqa ndabua viniviniimba-te ndógo, gekha ezoqám, gekha ndabua ndø-upā.

²⁵ Ndógo khøuwa iz 9 oklok qanaqanús, Yesu tae mutui-te gitøkewem. ²⁶ Tae mutui-te ova ndo:go, manqat ndøtøkeém, ndego andé gekha manqa-zapa zapayā ginlaem. Av qane-peapám nqægo, “Ngenek Zu ezoqam-gé kawá.” ²⁷⁻²⁸ Yesu gitøkewem, pepen ezoqam menás namba me:tøkebám. Nøme ndego, teqa nakeamo zenda-té ginø-tøkewém, neka nøme ndego, yogea zenda-te vøtøkewem.* ²⁹ Ezoqa gi-okhoat ndógo, Yesu sège-ngenøitát. Kawa mba ndøngetæát, manqat vømbo-manqatát, av nqægo, “Qo Mbumbukiam-qa khoev ngi:wat-qa neka khøuwa misika mokho-te nango weve-qa qoqogoam, ³⁰ qo qakeza mokhomba vøkhandi:q. Soqotøndó-vís, nandav tae mutui-te.”

³¹ Yaq até Mbumbukiam-gí iziz ezoqa kandakandá-ya, Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka megetapak nøme namba, otøotam me:vewém. Yaqyaq-a, äv gini-manqatám nqægo, “Ezoqa nøme gèkhandi:ztám. Geté ekeza kha, kopømba mbain tekhandi. ³² Ngenek unimanqatin Mesaya neka Izlael ezoqam-ge kawa tegoat, yaq ndakin yà betøndovís, nqanek tae mutui-te. Yaq ni tabizi-unimanqatiním.”

Até ndigu-a, Yesu namba gi:tøkebupam, Yesu otøotam me:vewém.

Yesu genanim

(Met 27:45-56; Luk 23:44-49; Zion 19:28-30)

³³ Yaq khøuwa muin qandap, qamat atema khagus 3 oklok vøndap, manqei ate qægoam, bøvuvn ndønqevøém. ³⁴ Yaq 3 oklok qandap, Yesu kandambaqape tene-ogeá. Ekeza manqat-te äv gene-akhá nqægo, “Eloi, Eloi, lómá sabaxtáni?” Taqa manqa mokho nqánek, “Mbumbukiam, Mbumbukiam. Gekha zapá, no qoqo-nøuvan?”

³⁵ Geté ezoqa nøme, avønin giwaniapam ndógo, teqa akhayam giyogem, ndigu manqa mokho ndapeáv. Yaq äv gini-einim nqægo, “Nqáe! Ngenek Ilaiza mbo-akhayám!”

³⁶ Yaq ezoqa nøme até gendego, ndabua-qa ndøteít, waen khaqain-qape-te vøuqoqom, tae-te sasa ndøløvønám, Yesu vømbo-qantav. Izam-qa mbogoám. Yaq ge-ein, “Ziqeivím, Ilaiza petøndéwáv penømakhaya, vømboótøkê, tae mutui-te vøkoqoiú.”

³⁷ Yaq Yesu kandambaqapé sege-ogeá, sasa ndønanim.

³⁸ Yaq Mbumbukiam-qa khoev-te, ndabua ndógo, khafeap kouwat mboqog-te qafaleam, livin-mbá qanømu-qatavát. Sa ová qandogatá, atema manqei-te. ³⁹ Yaq ndego nakhag kawa

15:21 15:21 Lom 16:13   15:24 15:24 Psa 22:18   15:27-28 15:27-28 Isa 53:12   * 15:27-28 15:27-28
Baebol kopokopo nøme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nøme ndógó. Ta manqat nqánek: Yaq av nqægo, Mbumbukiam-qa Manqat møndø-unimanqatin, av qæ-ein nqægo, “Ndego pepen ezoqam me:vewém.”   15:29 15:29
Psa 22:7; 109:25; Mak 14:58   15:34 15:34 Psa 22:1   15:36 15:36 Psa 69:21

ezoqam, tae mutui-qa megemege-te go:yam, matev ge:qeiv, av Yesu ge-nanim, ndego av gene-ein nqægo, “Ngenek unimanqatin Mbumbukiam-gé Yó.”

⁴⁰ Ta manqei-te ndøgo, até sakheis-a, vøgoam. Andé qambaqapé gindu-waniapát, matev giqeiav. Ndigu sakheis, nømu Meli Magdala vemia-v-ák, neka nømu Salomé, neka nømu Meli. Ngunuk Zems neka Zoses, tigú evó. (Ngenek Zems ezoqa ndakinák. Geté ezoqa nøme møndøgoám, iz kopo qambøegoam.) ⁴¹ Yesu Gelili plovin-s-te ge-okhoam, nginik sakheis møndømbø-pavám, neka vømbø-tøkeam. Neka sakheis nøme kopoáv, Yesu namba gi-geavun, atema Zelusalem taon-te ndøgo.

Yesu manqei ozu-te gi-oeinam

(Met 27:57-61; Luk 23:50-56; Zion 19:38-42)

⁴²⁻⁴³ Ezoqa kopo møndøgoám. Teqa iz Zoséf. Alimatea vemia-v-ák. Ndego manqa ovøyam ezoqam kandambaqape ndøgoám. Neka ndego Mbumbukiam-qá Megeat Matev-qa mo:kewagám.

Yaq qakhagus ndøgo, Sabat khøuwa khakheina-m khøuwa-te, ngenek Zosef, møe goneáv, geté Pailøt-té genøwáv, Yesu-qa kha-qa yaq-te vømømbø-viam. ⁴⁴ Yaq Pailøt Yesu-qa løvøte manqat ge-ewag, nakhamas mba genanim, ndego nqova mbondáf. Yaq nakhag kawa mbo-akhá, vømbobevap, “Yesu até unimanqatin ndønanim?” ⁴⁵ Yaq ndego nakhag kawa gembo-unimanqatin, av nqægo, Yesu møndønanim, Pailøt Zosef sègemboták, Yesu-qa kha tendap. ⁴⁶ Yaq Zosef ndabua papaqa mowí, Yesu-qa kha, tae mutui-te qatøkeam, vømøndø-koqa. Yaq teqa kha ndabuá geneløvnám, manqei ozu-te vøndap. Ta manqei ozu ndøgo, nandi nqá. Yaq Zosef Yesu temø-utáv ndøgo, nandi-qape vø-qambesam, manqei-pakha mboqog vøtok. ⁴⁷ Meli Magdala vemia-v-ak, neka Meli ndugu, Zoses-gu evo, ndigu até gendo-kewagám, Zosef Yesu nandi nqa-te ge-utavat.

16

Yesu løvøte-te gendo-khandiv

(Met 28:1-8; Luk 24:1-12; Zion 20:1-10)

¹ Sabat khøuwa qame-navøem, yaq Meli, ndugu Magdala vemia-v-ak, neka Meli, Zems-gu evo neka Salome, Yesu-qa kha-te giam nonqo, mulømula sisip mbomambaqape mowíim. ² Yaq Sande qanaqanus, løvølova-us, khøuwa ge-fakhatavun, ndigu sakheis manqei pakha-té ginøzáv. ³ Ndigu yaqyaq-a gibond, “Gekha ezoqam niqambesám, ndigu nandi-qapi, manqei-pakha mboqog ndætoke?” ⁴ Geté manqei-pakha-te gifakhaz, tiqei-vim ndøgo, mboqog gëmboqoatám. Nandi-qapi é-møndø-qambinim. Nginik nandi, kandamba tintiv. ⁵ Yaq nandi nqa-te gi-oz, ezoqa ndakinak ndø-ometám. Nakeamo zenda-té geqotám. Ndabua papaqa ndø-uzám. Yaq ndigu møe kandambá gigonem.

⁶ Geté yaq ndego ezoqam gezø-ein, “Zo møe ndøgoném. No møtenøtén. Zo Yesu-qa zovawét, ndego Nazalet-ak, ndego tae mutui-te giøkewem. Ndego nqanek mbain. Mbumbukiam møndø-khandiv, løvøte-te. Nqáe! Manqei nqáne, gi-veem. ⁷ Ndakin mōzozáv, Pita neka Yesu-gi paev ezoqa nøme, manqat vømøzø-ein. Av qazozømbé-ein nqægo, ‘Gelili plovin-s-te genómá. Ndego é-ndo-má ndøgo, zoqa megemege-te. Yaq ndøgo, tozomø-ometám, av bugukhokhof gezømbe-ein ndægo.’”

⁸ Yaq ndigu sakheis møe kandambá gigonem. Kha sègezømbu-wageapát. Yaq nandi nqa-te gindu-fakhaz, ndigu møe ndøbøin. Yaq ndigu ezoqa nøme-te einiáv, matev ndøgo giqei-vim. Zapa ndøgo, ndigu møe ndøgoném.

Yesu Meli Magdala vemia-v-ak gembo-fakhan

(Met 28:9-10; Zion 20:11-18)

^{9*} Yesu Sande qanaqanus løvølova-us, løvøte-te gende-khandiv, ndego bugukhokhof Meli Magdala vemia-v-ak mbofakhán. Ngunuk sævam ndügu, ibugukhokhof nqova soqøsoqa seven gimboigoam, Yesu gumbo-ngeasam. ¹⁰ Meli Yesu gu-omet, yaq tegi paev ezoqam-té gunøwáv. Ndigu mutøkhop ndøwaniapát neka vø-eivumat. Yaq Meli manqat vømøzø-ein. ¹¹ Geté manqat gimboyogem, av nqægo, “Yesu møndø-khandiv. No møe-omét,” ndigu tuqa manqat gèqavotøvém.

Yesu ekeza paev ezoqa menas gezøfakhan

(Luk 24:13-35)

¹² Taqa zita-te, Yesu-gi paev ezoqa menas, Zelusalem taon gi-ivavtat, Yesu sègezø-fakhán, nakhøa-te ndøgo. Geté ndego bugug vini. ¹³ Yaq nginik ezoqa menas, nqawá ginøveséz, tegi paev ezoqa nøme vømøzø-ein. Geté ndigu unimanqatinteáv, tiqa manqat.

Yesu ekeza paev ezoqa ileven gezofakhan

(Met 28:16-20; Luk 24:36-49; Zion 20:19-23; Kel 1:6-8)

¹⁴ Yaq vaev Yesu ekeza paev ezoqa ileven-té genofakhán, ate av-té lou gi-logat. Yaq ndego gèzoponqóm. Zapa ndógo, ndigu tiqa manqat unimanqatinteáv, ndigu Yesu gi-ometam, løvøte-te gendo-khandi:v. Mbøni gèzø-tokeapám.

¹⁵ Yaq Yesu áv gezømbe-eín nqægo, “Manqei-qape ate nqægo, sozó-okhoát, ezoqa ewaqape, Manqat Mbomambaqape vømē-zømesim. ¹⁶ Gekha ezoqām ndego, te-unimanqatin neka ibøkha iz vøndāp, ndego ndømø-khandi:v. Geté gekha ezoqām ndego, unimanqatinteav tegoat, ndego yaq-fia nqosøgeap ndøqeív. ¹⁷ Ezoqam ndigu ti-unimanqatintat, umingiap matev av nqægo gini-matønumát. Ndigu noqa iz-te, nqova soqøsoqa segé-ngeasumát, ezoqam-qa mokho-te tu-goat, neka manqat ndakinak vinivinimba vøe-manqatát. ¹⁸ Waza ti-upøgimat, o ibøkha mulømula-us ti-izumat, ndøgo ezoqa løvøte ndøzø-etoam, ndøgo géngiæzoák. Neka ndigu enqoni-us ezoqam-te, zenda tizømbø-aumat, yaq ndigu segé-khakhæzát.”

Yesu yan-te geqavig

(Luk 24:50-53; Kel 1:9-11)

¹⁹ Evezøza Yesu, ti-te manqa manqate qamømbøe-navøem, yaq Mbumbukiam yan-té genøndáf, yaq ndego Mbumbukiam-qa nakeamo zenda-te vømøqom.

²⁰ Yaq tegi paev ezoqam sège-panqaním, neka Mbumbukiam-qa Manqat, manqei-manqei ate qægoam vømē-zømesim. Yaq Evezøza møndøzø-tøkeát, neka tiqa manqat, umingiap matev vinivinimba vøzømbē-unimanqatintat.

Manqat Mbomambaqape Luk gepeawam

Megeat Manqat-qase

Nqanek emanqat, Yesu-qa yaq-te, ndego Mbumbukiam-ge Yo, Luk ndøpeawám. Ngenek Luk, mulømula etoam ezoqám. Ndego ambá av nqægo, Yesu-gí paev ezoqam tuelv mokho-tè gunu:goám.

Ndego Pol namba me:sasaetám, ngenek manqei vivivinimba-te ge-okhoam, vømbø-tøkeam. Neka Luk até Lom taon-té-a, Pol namba vøegoam.

Luk Zu bawan-ák mbá. Ngenek Glik bawan-ák. Ndego nqanek manqat, Yesu-qa yaq-te, Glik ezoqam nonqo ndøpeawám. Até Tiofilús-a, te-te ndego, Luk nqanek manqat gekhofotav, Glik ezoqám.

Nginik Glik ezoqam, tiqa poev, matev ndaføyamba-qape zøgoám. Yaq nakémbá, Luk manqat andé kandambá, Yesu-qa matev ndaføyamba-qape-qa yaq-té gene-peawám, neka taqa yaq-te ndøgo, ndego ezoqam tanakh, áv kezømbē-goam.

Luk até Keliso-gi u-anim-qa emanqát-a, vøpeawam.

Luk teqa manqat ande gengaz

¹ Ezoqa kopoáv, emanqat amba-amba me:peaumám, ta matev vivivinimba-qa yaq-te, ni mokho-te qafakhanumam, av Mbumbukiam ge:manqatam, tøfakhanam. ² Ndigu manqat ndøgo tipeaumám, av ezoqa nøme gi:zømesimam, ndigu matev ekeza bøi gi:qeivam, ande qandengaz atema vaev-te, neka ndigu ezoqa ewaqape vøe-zømesimam. ³ Até nó-a, no matev ate qægoam, mokho mðembo-vawát, vøemðqeiv, matev ande qandengaz, atema vaev-te.

Yaq nakémbá, Tiofilus, nigí kandambaqape, no nqæmatavap, emanqat egeiegei bataqa-peawám, matev ate ndægo, av qæfakhanumat. ⁴ No tøtaqambé-peawám ndøgo, qo tønepatéq, manqat ndøgo, qo gi:qamekhæmam, ndøgo unimanqatín.

Enzol ezoqam, Zekalaya Zion-qa qane-qa yaq-te ge-omat

⁵ Ta khøuwa-te ndøgo, Elod Zudia plovins-te kawa gegoam, Mbumbukiam-ge iziz ezoqam mðndøgoám. Teqa iz Zekalayá. Mbumbukiam-gi iziz ezoqam-qa bawan-te, Abaeza gimbo-akhaemam, ndøgo tunu-sasaetám. Até tegú zás-a, Elon-gú ziu.* Tuqa iz, Elizabét. ⁶ Nginik ezoqa menas, tiqa yage egeiegei, Mbumbukiam-qa bøi-te. Manqa-zapazapa mbáin. Evezøza-qa guguna manqat neka khafeap ate ndægo ùni mbøepavám. ⁷ Geté ndigu nakheis mbáin. Zapa ndøgo, Elizabet ndugu, sóg. Yaq ndakin ndigu ezoqa menas, khap mðndøzøgó.

⁸ Khøuwa nøme, Zekalaya ekeza bawan namba, Mbumbukiam-ge iziz ezoqam-qa sasae gego, Mbumbukiam-qa megemege-te, ⁹ ndigu nandi-qasis ndønqagevemém, iz-ús, av Mbumbukiam-gi iziz ezoqam-qa matev qazømbe-goam. Yaq Zekalaya-qa iz ndøfakhán, Mbumbukiam-qa khoev mokho-te te-on, Mbumbukiam-te tae et sisip mbomambaqape temø-mboqotav. ¹⁰ Yaq Zekalaya Mbumbukiam-qa khoev-te, tae et gemø-mboqotav, ezoqa ewaqape, bavokhó gono-waniapám. Gð:guligulimát.

¹¹ Zekalaya Mbumbukiam-qa khoev-te gu-goam, yaq nqáe! Evezøza-gé enzol ezoqam mbøfakhán, lou-qase-qa nakeamo-te vø-itan, ma Mbumbukiam-te, tae et sisip mbomambaqape qæmboqotavat. ¹² Yaq Zekalaya ngenek enzol ezoqam ge-omet, ndego nqova mbøndáf. Møe kandambá gego. ¹³ Geté ndego enzol ezoqam, av gembø-eín nqægo, "Zékalaya. Qo møe ndøgó. Mbumbukiam qoqa akhayam, mðndøqa-ewág. Qogu sævam, Elizabet, nakhasam anganeam mbóqán. Yaq teqa iz Zion qombó-akhá. ¹⁴ Ndego khanakhanakh qá-etoám, voqókhøum. Neka até ezoqá nømé-a, khanakhanakh ndøgoném, teqa qane-qa yaq-te. Ezoqa kopoáv. ¹⁵ Ndego ezoqam kandambaqape ndøgoát, Evezøza-qa bøi-te. Ndego waen neka ibøkha føgøføgakh nøme be-izám. Até ndøgó-a, evo-qa emu mokho-te tu-goat, teqa kha Nqova Mbomambaqape, é-ndømømbo-tønøyám.

¹⁶ Ndego Izlael ezoqa kandambá, Evezøza-té gendø-qambuzú, tigi Mbumbukiam. ¹⁷ Ndego Evezøza-qa megemege-té genómá. Ilaiza-qa bazaføgakh-té neka Nqova Mbomambaqape-ús. Yaq ndego evøndipakha-qa mbøni, nakheis-té genøqambuá neka ezoqam ndigu, Mbumbukiam-qa manqa o-mba ndapeav ndigu, ndigu vø-enënd neka

* 1:1 1:1 Kel 1:1   1:5 1:5 Até tugé evé-a, Mbumbukiam-gé iziz ezoqam ndøgoám, av Elon-gi zi ate gi-goam gigoam.
1:9 1:9 Exo 30:7   1:15 1:15 Num 6:2-3   1:17 1:17 Mal 3:1; 4:5-6; Met 17:11-13

ezoqa nõme-qa matev vombó-paevēm, ma teqa manqa o-mba ndimbøe-ndape. Ndego Evezøza-gi ezoqam é-ndò:khakheinøvēm, te nonqo.”

¹⁸ Yaq Zekalaya gembobevap, “Gé, no áv khaténøtēn, av nqægo, matev ndøfakhān, av qo qoqote-ein ndægo? No lawaqapé. Neka até nogú sævām-a, ndugu ngæpuká.”

¹⁹ Yaq enzol ezoqam gembø-qavøiu, “No Gebliél. No Mbumbukiam-qa megemege-té gatoyá. No ndégo tendo-khofotán, qo namba manqat víz-einīm neka nqanek manqat mbomambaqape batèqamakh. ²⁰ Nqáe! Qo manqa-khou qógoát. Manqat qómanqateák, atema ta khøuwa-te ndøgo, nqanek matev vømøfakhān. Zapa ndøgo, qo noqa manqat unimanqatinteáv. Geté nqanek matev ndømø-fakhān, ekeza khøuwa egeieqei-te.”

²¹ Zekalaya nqanek matev qambøe-fakhan, yaq ezoqa ewaqape bavokho go:waniapam, gembøe-kewagát. Yaq ndigu gø:bevøpém, gekha zapá Mbumbukiam-qa khoev-te khøuwa mba ngu-ngeaomit? ²² Yaq vaev-te gendo-fakhan, ndego kopømba mbain, manqat te-ein. Yaq ndigu sògo-matøvemēm, ngenek umingiap ndøqeív, Mbumbukiam-qa khoev mokhote. Yaq ndego zendá gezømbe-khamasím. Manqat até gekhoutáv.

²³ Yaq Zekalaya tege sasae khøuwa gumukhoub, Mbumbukiam-qa khoev-te ndøgo, ndego ekeza vemiy-té genøqaván. ²⁴ Yaq khapé outøpøteáv, tegu zas Elizabet, emu tūnī-ítán. Yaq ndugu ekeza khoev mokho-te mbá gunu:goám. Løvøyak faév. ²⁵ Yaq ndugu manqat áv guni-ein nqægo, “Evezøza matev kandambá gego, no-te. Ezoqa no gésanqambám. Geté teqa kuku matev kandambá. Yaq ndego ndakin noqa mivi matev, mõndønø-nqagím.”

Enzol ezoqam, Meli Yesu-qa qane-qa yaq-te gui-omat

²⁶ Elizabet løvøyak gimømbø-siks-ez, kha viniv-us guigoam, Mbumbukiam tege enzol ezoqam Gebliel, Nazalet vemiy-té genø-khofotáv, Gelili plovins-te ndøgo. ²⁷ Mbasønakam-té genø-khofotáv. Tuqa iz, Meli. Ngunuk søvøta mba mbogoám. Anganeam-qa iz Zoséf. Ngenek Zoséf, Deivid-gé zeó, ndego Izlael ezoqam-ge kawa kandambaqape gegoam. ²⁸ Yaq Gebliel Meli-te gemøfakhān, ndego áv gumbøe-ein nqægo, “Khaiya mbomá. Mbumbukiam poev kandambá qo-te. Evezøza nandégó, qo namba.”

²⁹ Meli nqanek manqat gu-ewag, ndugu nqova ndafe kandambá. Yaq gø:beváp, nqanek manqat-qa mokho gekhām?

³⁰ Yaq ndego enzol ezoqam gumbo-ein, “Méli. Qo møe ndøgø. Mbumbukiam kukú qo-te. Ndego qo ndøveatq. ³¹ Nqáe! Qo emu qoté-itán, voqoté-ovā. Nakhasam anganeám teqaqan. Yaq teqa iz Yesu qombó-akhá. ³² Ndego kandambaqape ndøgoát. Yaq ndego Mbumbukiam Egeiwat-Qape-ge Yo mbó-akhaemát. Neka Evezøza Mbumbukiam, ndego kawa mó:vé, av tege atazøkha Deivid ge:goam. ³³ Ndego zo Izlael ezoqam, Zekop-gi zi, kawa zømbógoát, miavmiav. Teqa Megeat Matev gemø-navøemák.”

³⁴ Yaq Meli ndego enzol ezoqam gumbobevap, “Gé, nqanek matev áv khanømbé-fakhān? No anganeam mbain.”

³⁵ Yaq ndego enzol ezoqam gumbo-qavøiu, “Nqova Mbomambaqape ndóvís qo-te, neka Mbumbukiam-qa bazaføgakh vøgutq, ndego Egeiwat-Qape. Yaq nakémbá, ndego nakhasam-yo teqaqan, ndego ezoqam egeieqei-qape ndøgoát, yaq ndego iz Mbumbukiam-ge Yo mbó-akhaemát. ³⁶ Nqáe! Até Elizabét-a, qoqa ezoqam, emu me:yæt. Løvøyak síks. Ndugu ngæpuká. Ezoqa áv gimbøe-manqatám nqægo, ngunuk sóg. Geté ndugu ndakin nakhasam anganeam ndóndáf. ³⁷ Zapa ndøgo, matev ate ndægo, Mbumbukiam kopømbaqapé, segé-matanám.”

³⁸ Yaq Meli gundu-qavøiu, “Qanimáv. No Mbumbukiam-gú sasae ezoqám. Matev sá befakhān, av qo ndoqote-manqate.”

Yaq ndego enzol ezoqam, tenø-iváv ndøgo, vøwav.

Meli Elizabet-te okha gumat

³⁹ Yaq khapé outøpøteáv, Meli gigiap tūnø-khakhēinām, manqei popotap-te vøwav, Zudia plovins-te ndøgo. Nakhamas-té gunømát. Yaq vemiy-te gumøfakhān, ⁴⁰ ma Zekalaya geyagam, ndugu khoev-té gumø-ón, Elizabet khaiya mboma manqat vømbø-ein. ⁴¹ Elizabet Meli-qa manqat gu-ewag, yaq nakhasam kha ndøkhhók, tuqa emu mokho-te. Yaq Elizabet, kha Nqova Mbomambaqapé qambøe-tønøyám. ⁴² Yaq ndugu kandambaqapé sege-akhá. Av guni-akhá nqægo, “Ni sakheis ate nqazi-gu-qa mokho-te, qo Mbumbukiam mõndø-khakheinøqavēm. Neka até nakhasám-a, qoqa emu mokho-te nandu:gu, ndego mõndø-khakheinøvēm. ⁴³ Geté no gekha ezoqám, noge Evezøza-gu evo, no-te gugeavun? ⁴⁴ Nqáe! No qoqa khaiya mboma manqat até vøe-ewág-ae, yaq nakhasam noqa mokhote ngu:gu, khanakhanakh ndøgø. Kha ndøkhhók. ⁴⁵ Qo khanakhanakh mbá qanegó.

Zapa ndógo, qo Evezøza-qa manqat mòqo-unimanqatín. Yaq matev ndógo ndòfakhán, av geqambe-ein ndægo.”

Meli Mbumbukiam-qa iz gui-eqa

- ⁴⁶ Yaq Meli manqat av guni-eín nqægo,
 “Noqa mbøni mokho-te, no Evezøza-qa iz ùni nòte-eqatét.
⁴⁷ Neka no khóum, Mbumbukiam-te, ndego noge khandi etoam ezoqam.
⁴⁸ No tegú sasae mbasónakám. Ezoqa kandambaqapú mbá.
 Geté ndego mòndønóménd.
 Yaq ndakin-a, atema tóma, ezoqa ate ti:mønøzumit, noqa yaq-te av ginømbé-manqatát nqægo, ‘Ndugu kopømbá, khanakhanákh.’
⁴⁹ Zapa ndógo, ndego Mbumbukiam Egeiwat-Qape, matev kandambaqapé genø-matanam. Ndego ndaføyamba-qapé.
⁵⁰ Teqa tanakh matev até gémá, ezoqa ate ti:mønøzumit, ti-te ndigu, ndego timbo-vizupat.
⁵¹ Teqa zenda bazaføgakh-us, ndego matev kandakandá ge:matanam.
 Ezoqa ndigu gikhambuvupam, ndigu ekeza kha gi-eqatam, ndego gèpanqasám.
⁵² Kawa ezoqa kandakanda, ndego sège-nqagevém, tiqa qonam nonqo-te gigoam, vø-khokho-ezoqam-ez.
 Geté ezoqa ndigu, ekeza kha eqawatav ndigu, ndego gè-eqazó.
⁵³ Ezoqa ndigu, ifi qazøvitam, loge gigiap mbomømboma me:zøkéf.
 Geté gigiap kopoav ezoqam, khakha-mbá sege-khofosám.
⁵⁴ Ndego ni Izlael bawan-ak, tegi sasae ezoqam, mòndøni-tøké,
 neka ndego manqa mate navøpøteáv, teqa tanakh matev-qa yaq-te, ⁵⁵ av bugukhokhof nigi atanakha-zapazapa-za manqa mbusa gezømbeve, Eibleem neka tegi zi, av nqægo, teqa tanakh matev segēmá ni-te, miavmiáv.”
⁵⁶ Meli løvnyak ande av misiká ndi:gú, Elizabet namba gi:søkhoam, yaq taqa zita-te, ekeza vemniav-te nqawa sasa ndøqavan.

Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, geqan

- ⁵⁷ Ta khøuwa-te ndógo, Elizabet qakhantav, gui-ova, nakhasam anganeám gembøqan.
⁵⁸ Yaq ezoqam ndigu, avønin gimbo-puatat neka ekeza ezoqam, giyogem av nqægo, Evezøza tanakh-qapè gumbogo, nakhasam gumbøqan, yaq ndigu khanakhanakh kandambá gin-dapem, tu namba.
⁵⁹ Yaq opønakam-yo khøuwa eit qamømbø-ndap, ezoqam ndigu tegi ngusum qogøzat matev-qa yaq-te gimøvab, ndigu ambá eve-qá iz mbo-akhaemín, Zekalaya. ⁶⁰ Geté tegu evo, av guni-eín nqægo, “Av taoká. Teqa iz Zion ndógoát.”
⁶¹ Yaq ndigu gimbo-qavøinam, “Geté zogi zøkeza ezoqam, iz mbaín, av nandægo.” ⁶² Yaq ndigu eve gèmbøe-khamasímím, av nqægo, teqa poev gekhám, ndego ande gekha iz me mbó-akhá, nakhasam.
⁶³ Yaq ndego peawam nonqo gigiap-qa ndógoám, vømbø-etøomem. Yaq ndego av gene-peawám nqægo, “Teqa iz Zíon.” Yaq ezoqa ewaqape, nqova ndafe kandambá. ⁶⁴ Yaq nqova mbáin, Zekalaya, kumam nqawa gembosasae, manqa manqate vøngaz, Mbumbukiam-qa iz sasa ndø-eqa. ⁶⁵ Yaq ezoqa ewaqape, avønin gizø-puatat, ndigu nqova ndafe kandambá, neka møe ndøgoném. Yaq nqanek manqat, Zudia plovins manqei popotap-te ate qægoam, sùgumu-panqavøemát. ⁶⁶ Yaq ezoqa ewaqape, nqanek manqat giyogem, ndigu matavap kandambá gigonem. Av gini-einím nqægo, “Gé. Ngenek nakhasam-yo, andé gekha ezoqam me mé:goát?” Ndego av gini-matøvemém nqægo, Mbumbukiam-qa bazaføgakh ndógó, te namba.

Zekalaya Mbumbukiam-qa manqat gevevezam, Yesu neka Zion, tiqa yaq-te

- ⁶⁷ Yaq Zekalaya, nakhasam-yo-ge eve, kha Nqova Mbomambaqapé qambøe-tønøyám. Yaq ndego Mbumbukiam-qá manqat ndøvevezám. Manqat av gene-eín nqægo,
⁶⁸ “Evezøza-qa iz, yà beto-eqawát, ndego Izlael ezoqam-ge Mbumbukiam.
 Ndego ni tøkè-qa ndowáv, ni tegi ezoqam. Yaq génqovotán.
⁶⁹ Ndego khandi etoam ezoqam bazaføgakh-qape nindo-khofotáv.
 Ngenek tege sasae ezoqam Deívid, tegé zeó.
⁷⁰ Nupøkhán mbá, ndego tegi manqa vevezam ezoqam mokho-te, ndigu gevevesam, av gene-eín nqægo:
⁷¹ Ndego ni ndòkhandí:n, nigi qaqa ezoqam-qa zenda-te nqazu:gu
 neka ezoqa ewaqape-qa zenda-te, ndigu ni ndisanqana.

⁷² Ndego ni tanakh nigú, av nigi atanakha-zapazapa-za gezømbe-ein.

Poev matev ndøgo, ti namba ge-unimanqatin, ndego manqa mate navøpepøteáv.

⁷³ Mbumbukiam nigi atanakha-zapa Eibleem, manqa mbusa av gembøevé nqægo,

⁷⁴ ndego ni ndøkhandi-n, nigi qaqa ezoqam-qa zenda-te nqazu-gu.

Yaq ni kopømbaqapé. Møe zigoák, teqa iz tizi-eqatat,

⁷⁵ neka niqa yage-te, khøuwa ate tægoat, ndaføyamba vizíyagát neka niqa matev eqeieqei vøgoát, teqa bøi-te.

⁷⁶ Yaq qo, noqe yo, qo Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam qá-akhaemát, ndego Egeiwat-Qape.

Zapa ndøgo, qo Evezøza-qá megemege-té qoqótómá. Teqá nakhóa qotó-khakheinumít.

⁷⁷ Qo tegi ezoqam, av qoqóté-zømesimít nqægo: Mbumbukiam tiqa manqa-zapazapa ndø-evøzám neka vøkhandi-z.

⁷⁸ Zapa ndøgo, nigi Mbumbukiam-qa kuku matev neka tanakh matev kandambaqapé.

Khandi etoam matev andé khøuwa me mé:fakhatáv.

⁷⁹ Yaq ezoqa waev zó-etoám, ndigu bøvün-te neka løvøte-te ndiyage.

Yaq ndigu sambí yage-té genó-itúb.”

⁸⁰ Yaq Zion gèkhouwév, neka nqova-te bazaføgakh vømbøgo. Yaq ndego leg-av manqei-té geyagám, atema ta khøuwa-te ndøgo, ezoqa ewaqape-qa megemege-te vø-itan, ndigu Izlael manqei-ak.

2

*Yesu ge:qan
(Met 1:18-25)*

¹ Ta khøuwa-te ndøgo, Siza Ogastes, ndego Lom kawa ezoqam kandambaqape, manqat av gene-vøovám nqægo: Ezoqa ewaqape, manqei-manqei ate qægoam, Lom gaman gimbo-kewagam, tiqa iziz gaman-qá mbuk-té qabe-peawáp. ² Ezoqa gevebam matev av nqægo, khokhofá qafakhan, Lom gaman-qá mokho-te. Ta khøuwa-te ndøgo, Silia plovins-te, Kuilinius kawa ndøgoám. ³ Yaq ezoqa ewaqape, ekeza vemíav-té ginø-qavøním, tigi atanakha-zapazapa-za ma gindizav ndøgo, iziz vømø-awam.

⁴ Yaq até Zoséf-a, Nazalet vemíav, Gelili plovins-te ndøgo, gè-iváv. Yaq Deivid-qá vemíav-té genøqvavíg, Zudia plovins-te ndøgo. Zapa ndøgo, ndego Deivid-gé zeó. Ta vemíav-qa iz Betliém. ⁵ Yaq iz vee-qa gewav, Meli namba me-apát. Ndigu søvøta mba zøgoám. Geté Meli ndugu, emu-ús. ⁶ Yaq Betliém vemíav-te gi:sokhoam, Meli tüni-ová. ⁷ Nakhasam gembøqan, anganeám. Meli-gé nakhása khøuwá. Yaq ndabuá guni-løvønøvé, kao lou loge nonqo-te sasa ndøve. Zapa ndøgo, khoev kouwat ndøgo, ma okha ezoqam gisømbi:matun, løvøzupøteáv. Gùmukhazém.

Enzol ezoqam, sip keoge ezoqam-te gimøfakhaz

⁸ Ta lova ndøgo, Betliém vemíav bavokho, sip keoge ezoqam møndøgoám. Sip zøkewagát. ⁹ Yaq nqova mbaín, Evezøza-gé enzol ezoqam zøfakhán. Yaq Evezøza-qa waev-qape, sùgumu-gutavát, ndigu sip keoge ezoqam. Yaq ndigu møe kandambá gigonem. ¹⁰ Geté ndego enzol ezoqam gezø-ein, “Zo møe ndøgøném. Nqæ! No manqat mbomambaqape nondapavún zo-te. Ndøgo ezoqa ewaqape khanakhanakh zó-etoám. ¹¹ Nqægo lova, Deivid-qa vemíav-te, Betliém, khandi etoam ezoqam ndøqán, zo-te. Ndego Kelisó. Evezøzá. ¹² Zo ngenek nakhasam, av qazóté-ometám nqægo: Ndego ndabuá løvønøváp, neka kao lou loge nonqo mokho-té gunu-utøvé.”

¹³ Yaq nqova mbaín, enzol ezoqa nøme kopoav-qape ndøfakház. Mbumbukiam-qá iz ndø-eqatát. Av gini-manqatám nqægo,

¹⁴ “Mbumbukiam-qa iz yá beto-eqawát, ndego uni ova-in ngo:yage. Manqei-qape-te nqanek, sambí matev ndøfakhán, ndigu ezoqam-te, Mbumbukiam ndømbopøev.”

¹⁵ Yaq enzol ezoqam, yan-te nango giqavaz, ndigu sip keoge ezoqam av gini-einím nqægo, “Biziniáv, Betliém vemíav-te ndøgo, matev bizimø-qeivim, av Evezøza manqat ginindi-khofotav ndægo.”

¹⁶ Yaq nakhamas-té ginøzáv, Meli neka Zoséf neka nakhasam vømøzømet, ndego kao lou loge nonqo-te gu:qeiam. ¹⁷ Nakhasam gi-ometam ndøgo, yaq ndigu emanqat me:vototém, av enzol ezoqam, nakhasam-qa yaq-te gezømbe-ein. ¹⁸ Yaq ezoqa ewaqape, sip keoge ezoqam-qa manqat giyogem, ndigu nqova ndafe kandambá. ¹⁹ Geté Meli ndugu, matavap mba ndø-aumát, matev ate ndægo qambo-fakhanumat. Ndugu oskia mbomatavupám. ²⁰ Yaq sip keoge ezoqam giqavanat, ndigu Mbumbukiam-qa iz até go-eqatát neka ike

manqat vømbō-manqat, matev ate qægoam-qa yaq-te, giyogem neka vøqeivim. Matev av tønefakhán, av enzol ezoqam gezømbe-ein.

Yesu iz gimbo-akhaem

²¹ Yaq nakhasam-yo khøuwa eit qamømbo-ndap, tegi ngusum gi:kepøtøzem, iz Yesu mbo-akhaém, ate av-té, av enzol ezoqam Meli gumbøe-ein, ndugu emu itønæv qagoam.

Simeon Yesu-qa yaq-te, Mbumbukiam ike manqat gembo-ein

²² Yesu ge:qan, yaq khøuwa foti-qa zita-te, Meli kha sunguzam matev qamømboe-navøem, av Mozes-qa guguna manqat qæ-ein, nakhasam ge:qanin, yaq Zosef neka Meli, Mbumbukiam-qá khøev-té ginøzáv, Zelusalem taon-te ndøgo, Yesu Evezøza-qa zenda-te vømøveém. ²³ Taqa yaq-te, Evezøza-qa guguna manqat, av qane-ein nqægo, “Nakhei angana ate ti:goat, bugukhokhof tiqanet, ndigu Evezøza-gi ndógoát.” ²⁴ Yaq ndigu etoam matev møgoném, Mbumbukiam-te, av Evezøza-qa guguna manqat qæ-ein. Ndøgo av qane-ein nqægo: Kuvøkuvu o mumuk nakhei menas qó-áb.

²⁵ Zelusalem taon-te ndøgo, ezoqa møndøgoám. Teqa iz Simeón. Ndego ezoqam ndaføyamba-qapé neka Mbumbukiam mbovizupám. Ndego teqá tenø-kewagám ndøgo, Izlael ezoqam tekhandi:z. Mbumbukiam-gé Nqova Mbomambaqape mo:goám, te-te. ²⁶ Nqova Mbomambaqape, ndego av gene-omát nqægo: Ndego naqanøká génanimák. Geté Mesaya ndøkhae-omét, ndego Evezøza tendo-khofotav.

²⁷ Ta khøuwa-te ndøgo, Nqova Mbomambaqape, Simeon Mbumbukiam-qá khøev-té genø-itú. Yaq Meli neka Zosef, Yesu gindu-ndafem, gindu-oz, matev tigonem, av Mozes-qa guguna manqat qæ-ein, ²⁸ yaq Simeon até gendego, nakhasam gendáf, Mbumbukiam ike manqat vømbō-ein. Av gene-ein nqægo,

²⁹ “Evezøza Egeiwat-Qape. Manqa mbusa ndøgo, no-te qoqove, møndø-unimanqatín. Yaq no, qoge sasae ezoqam, ndakin kopømbá, mbomamba sænaním.

³⁰ No ndakin qoqa ezoqa khandi:zat matev, namba bói qateqéiv, ³¹ ndøgo qo bawabawan ate ndægo nonqo qoqo-khakheinam.

³² Ngenek bawan vini-ak-qá waev ndógoát, neka Mbumbukiam-qa yaq-te vøzømbé-vevezumát, neka ni Izlael-ak, qogi bawan ezoqam, iz kandambaqape vøniqoát.”

³³ Simeon nqanek manqat ge-ein, yaq ndigu evøndipakha, nqova ndafe kandambá. ³⁴ Yaq Simeon zenda mo:vé ti-te, vøzø-guligulim. Yaq ndego Meli gumbo-ein, “Nqáe! Mbumbukiam ngenek nakhasam tene-veatáv ndøgo: Ezoqa kopoáv gé-o:atát, ndego tisanqawat, neka ezoqa kopoav vøwaniapát, ndego ti-unimanqatintat, nqanek Izlael manqei-te. Ndego Mbumbukiam-qá khakhatap ndógoát. Geté ezoqa kopoav gembó-sanqaupát. ³⁵ Yaq, qo Meli, qoqa mbøni andé nakhag kaiya me qambé-keqáz. Timbo-sanqaupát, yaq ezoqam-qa matavap, khonoam-te ndøgo, segendó-veveám.”

Ena ezoqa Yesu-qa yaq-te guizømas

³⁶ Ezoqa nøme møndøgoám, Mbumbukiam-qa khøev-te ndøgo. Sævám. Tuqa iz, Ená. Ndugu Mbumbukiam-gú manqa vevezam ezoqám. Fanuel-gú yú. Asa khagua bawan-ák. Ndugu ngæpuká. Anganeam namba gi:yagam, viav seven mbá, yaq tønø-nānīm. ³⁷ Yaq ndugu tuni-ngæmam-év ndøgo, atema ndakin, viav 84 vømbøndap. Ndugu Mbumbukiam-qa khøev løvøinøvemáv. Pavpave neká lovølova, Mbumbukiam-qá iz mba ndø-eqatám, lou logemav matev vøgoam-a, vøguligulimam.

³⁸ Simeon ate av-té Meli neka Zosef namba manqat gi:manqatam, yaq ndugu tundiwáv, Mbumbukiam-qa iz vø-eqa neka ezoqa ewaqape nakhasam-yo-qa yaq-te vøezømas, ndigu khandi etoam ezoqam gimbøe-kewagam, ndego Zelusalem ezoqam tenqovotaz.

Zosef neka Meli, Yesu namba Nazalet vemiav-te giqavaz

³⁹ Zosef neka Meli, matev ate ndægo gumugonem, av Evezøza-qa guguna manqat ndæmanqate, ndigu ekeza vemiav-té ginøqaváz, Nazalet, ndøgo Gelili plovin:te. ⁴⁰ Yaq ndego nakhasam gekhouwevtat, bazaføgakh-ús neka matavap loloakh-ús. Neka Mbumbukiam-qá kuku matev mo:goám te-te.

Yesu opønakam ge:goam, Mbumbukiam-qa khøev-te gemat

⁴¹ Viav-viav ate qægoam, Yesu-gi evøndipakha, Zelusalem taon-té ginø-okhoám, Pasova khøuwa kandakanda matev vømø-gonemín. ⁴² Yaq Yesu viav tuelv qamømboe-ndap, até ndegó-a, ti namba møvømbam khøuwa kandakanda-te vøwav, av tiqa matev qazømbe-goam. ⁴³ Yaq pindap qamezømbe-navøem, tegi evøndipakha gi:qavanat, Yesu Zelusalem taon-té segeqóm. Geté tegi evøndipakha zøtezateáv. ⁴⁴ Ndigu gimatavupam, ezoqá nømé

namba me-qavanét. Geté khøuwa seke gingiaumat, gi-apat, ndigu tigi ekeza ezoqam neka zifuap-te amba mbøevawém. ⁴⁵ Geté ndigu ometeáv. Yaq Zelusalem taon-té ginøveséz, vømømbō-vawem. ⁴⁶ Yaq khøuwa misika-qa zita-te, Mbumbukiam-qá khoev-té gi-ometám. Mbumbukiam-qá Manqat nømendim ezoqám namba me-qonavám. Tiqá manqat ndø-ewagát, neka vøzø-sinøzumat. ⁴⁷ Ezoqa ewaqape, teqa manqat giyogem, ndigu teqa otevat neka manqa qavøiwat-qa yaq-te, nqova zøndáf. ⁴⁸ Yaq tegi evøndipakha gi-ometam, ndigu nqova ndafe kandambá. Yaq evo gumbo-ein, “Ati. Gekha zapá, qo matev av nqægo qoqoni-matanam? Nqáe! No qave namba, fofogeaq kandambá qeitaqa-goat, amba qeitaqambe-vawat.”

⁴⁹ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Gekha zapá, no qazonø-vawat? Gê, zo zøtezateáv, av nqægo, no Tat-qá khoev-té qabatu:gü?” ⁵⁰ Geté ndigu manqa mokho ndapeáv, gekhá mé-manqatam.

⁵¹ Yaq Yesu evøndipakha namba, ekeza vemiaiv-té ginøqaváz, Nazalet. Yaq ndego tiqa manqat o-mba zømbo-ndapám. Geté Meli ndugu, matavap mba ndø-aumát, matev ate ndægo, qambo-fakhanumat. ⁵² Yaq Yesu gekhouwevtat, até matavap loloákh namba segekhouwevtat, Mbumbukiam neka ezoqam, kuku vøzøgoam te-te.

3

Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat gezømesimat (Met 3:1-12; Mak 1:1-8; Zion 1:19-28)

¹ Ta viav-te ndøgo, Siza Taibilies viav 15 Lom kawa ezoqam kandambaqape gegoam, neka Pontius Pailøt, Zudia plovins-te, Lom gaman ezoqam vøgoam, neka Elod Gेलि plovins vømbo-kewagam, neka tege eveqase Filip, Itulia neka Tlakonitis manqei vømbo-kewagam, neka ndego Lisaniás, Ebilin manqei vømbo-kewagam, ² neka Anas neka Kayafas Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda vøgoam, yaq Zion-te, ndego Zekalaya-ge yo, Mbumbukiam-qá manqat ndøfakhán. Ta khøuwa-te ndøgo, Zion leg-av manqei-té gegoám. ³ Yaq ndego até gendego, Zoden kea avønin-te, manqei-manqei ate qægoam sège-okhoám, ezoqa vøe-zømesimam, av nqægo, “E-mozøqambúz, neka ibøkha iz vø-upøgim. Yaq Mbumbukiam zoqa manqa-zapazapa, ndømbøe-navøém.”

⁴ Matev äv tønefakhán, av Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam Aezaya, mbuk-te ge:peawam. Ndego äv gene-peawám nqægo, “Leg-av manqei-te ndøgo, ezoqam-qa manqa wag ndø-akhayam.

Av qane-akhayám nqægo,

‘Evezøza-qa nakhoa é-mozoto-khakheinømém.

Nakhoa ndaføyamba-qape zombøé-viæém, ndego te:geav.

⁵ Manqei tømbovup ate ndægo, manqei nømbe bêtø-awáp, neka manqei popotap ate ndægo, bømøkuíáp.

Nakhoa ndøkhafigeapet, bëndaføyá, neka nakhoa ndø-asøtavet bøgevoem.

⁶ Yaq ezoqa ewaqape, Mbumbukiam-qa khandi etoam matev ndøqei vím.’”

⁷ Ezoqa kopoáv, ibøkha iz ndape-qa ginduzav, Zion-te. Geté ti-te ndigu, khokho sa ginduzav, ndego äv gezømbe-manqatám nqægo, “Zo waza soqsoqa. Ge zó, ndozo-matavap? Zo é-ndozó-khokhoz, Mbumbukiam-qa qaqa tøfakhan?”

⁸ Matev egeieqei vøkhæ-matønømém. Yaq mokho tøfakhan ndøgo, tø-unimanqatín ndøgo, zo unimanqatín zoqambúz, Mbumbukiam-te. Neka zøkeza mokho-mba ndømanqáté, av nqægo, ni Mbumbukiam gèngiænoák, zapa ndøgo, ni Eibleem-gí zí. No nqazø-manqate: Mbumbukiam kopømbaqapé, nginik nandi manqat mba zø-ein. Yaq segé-Eibleem-gí-zí-iz.

⁹ Ila khakheinøváp. Tae ndøbóu. Zapa-té qanømú-løvnuvemét. Gekha tæe ndøgo, nanga egeieqei vi-mav ndøgo, gébouím, gøinam-te vønqagimém.

¹⁰ Yaq ezoqa ewaqape, manqat gimboyogem, äv gimboe-bevøpém nqægo, “Av tægoat ndægo, yaq ni gekha nígoném?”

¹¹ Yaq Zion gezø-qavøiu, “Gekha ezoqám ndego, ndabua menas tømboqat, nømbe tæabembo-etoám ndego, ndabua mbain ndego. Neka gekha ezoqám ndego, lou tømboqat, yá bembo-etoám ndego, lou mbain ndego.”

¹² Até teks moni upøgim ezoqám-a, ibøkha iz ndape-qa vøndözav. Yaq Zion gimbo-bevøpem, “Nømendim ezoqam. Gebá ni? Gekhá nígoném?”

¹³ Yaq gezø-qavøiu, “Zo ezoqam-te, teks moni ndozo-upøgim, zo nømbe khokho ndø-upøgim. Sà tø-upøgim ndigu, av gaman iziz geve.”

¹⁴ Até nakhag ezoqám-a, Zion gimbo-bevøpem, “Gebá ni? Gekhá nígoném?”

Yaq gezø-qavøiu, “Ezoqa moni etoam-qa yaq-te ndøtøpøtøzát. Neka meakha manqat ndømanqatè, ezoqam-qa yaq-te, ti-te moni upøgim nonqo. Ság, moni ndigu, gaman-te ndozo-upøgim.”

¹⁵ Ezoqa ewaqape, khandi etoam ezoqam-qa mo:kewagám. Yaq ndigu Zion-qa matev gigeivim, gø:bevøpém, “Eisa. Ngenek Mesayá agegó, ndego ezoqam, Mbumbukiam tendo-khofotav, ni tekhandin.”

¹⁶ Geté Zion gèzø-ovøyam, gezø-ein, “No Mesayá mbá. No zo ibøkha iz, ibøkhá qazømbe-etoumít. Geté ndego, noqa zita-te ngegeav, ndego no ùnime-løvumbám. No ezoqa khåpe nøte-khapelavøqase-én. Até nqanek sasae khapelavøqasé-a, no teqa tamak khofoe-te tæmbotøke, no kopømba mbaín. Ndego zo ibøkha iz, Nqova Mbomambaqapè neka gøina wageáp gezømbé-etoumát. ¹⁷ Ndego andé wit nanga evem ezoqam me mé:geáv. Wit evem nonqo ndø-ndapaváv. Yaq wit nanga ndø-evém, neka louzi nonqo ndigu, lou nqeitam nonqo khoev-té genø-nqeisám. Geté tag ndøgo, gøinam-té genølvutám. Ta gøinam ndøgo, miavmiav ndøwageáp. Khouvøemáv.”

¹⁸ Zion ezoqa guguna manqat vinivinimbá gezø-manqatam, kopoáv, neka Mbumbukiam-qa Manqat Mbomambaqape vøe-zømesimam.

¹⁹ Elod-qa yaq-te, ndego kawa ezoqam, Zion áv gene-eín nqægo, “Ngenek manqa-zapa ndøgó, namba qawan-gu zas, Elodias, sa geviwam, vø-oki neka matev soqøsoqa nøme kopoav vømatanam.” ²⁰ Yaq vaev-te, Elod matev soqa nøme mba mo:matanam, ndøgo Zion ndimbula-te ge-utav.

Yesu ibøkha iz gendap

(Met 3:13-17; Mak 1:9-11)

²¹ Zion ezoqa ewaqape ibøkha iz gezø-etoumat, yaq até Yesú-a, ibøkha iz vøndap. Yaq Yesu ate av-té ge:guligulimat, yan tønè-mboqoé. ²² Yaq Nqova Mbomambaqape ndovís, te-te vø:qom. Bugug andé kuvøkuvuám. Yaq yan-te ndo:go, manqa wag ndofakhán. Av qandè-eín nqægo, “Qo nogé Yó. No poev kandambá qo-te. No nøtaqambo-khafuát.”

Yesu-gi atanakha-zapazapa-za

(Met 1:1-17)

²³ Yesu Mbumbukiam-qa sasae ge:ngaz, ndego viav ande áv 30 ndægó. Ezoqa áv gini-matavupám nqægo: Ndego Zosef-gè yø.

Zosef, ndego Eli-gé yó.*

²⁴ Eli, ndego Matat-gé yó.

Matat, ndego Livai-gé yo.

Livai, ndego Melki-gé yó.

Melki, ndego Zenai-gé yó.

Zenai, ndego Zosef-gé yó.

²⁵ Zosef, ndego Matataias-gé yó.

Matataias, ndego Amos-gé yó.

Amos, ndego Naum-gé yó.

Naum, ndego Esli-gé yó.

Esli, ndego Nagai-gé yó.

²⁶ Nagai, ndego Mat-gé yó.

Mat, ndego Matataias-gé yó.

Matataias, ndego Semein-gé yó.

Semein, ndego Zosek-gé yó.

Zosek, ndego Zoda-gé yó.

²⁷ Zoda, ndego Zoanan-gé yó.

Zoanan, ndego Lesa-gé yó.

Lesa, ndego Zelubabel-gé yó.

Zelubabel, ndego Sealtiel-gé yó.

Sealtiel, ndego Neli-gé yó.

²⁸ Neli, ndego Melki-gé yó.

Melki, ndego Adi-gé yó.

Adi, ndego Kosam-gé yó.

Kosam, ndego Elmadam-gé yó.

Elmadam, ndego E-gé yó.

²⁹ E, ndego Zosua-gé yó.

3:16 3:16 Kel 13:25   **3:19** 3:19 Met 14:3-4; Mak 6:17-18   **3:22** 3:22 Zion 1:32   **3:23** 3:23 Luk 4:22; Zion 6:42

* **3:23** 3:23 Glik manqat-te, nqanek manqat uni bavokho-ín mbá, Eli-qa yaq-te. Zøtezat ezoqa nøme, áv gini-mataváp nqægo: Eli ndego, Meli-gé evé, ambá av nqægo, Zosef-ge evé.

Zosua, ndego Elieza-gé yó.
 Elieza, ndego Zolim-gé yó.
 Zolim, ndego Matat-gé yó.
 Matat, ndego Livai-gé yó.
³⁰ Livai, ndego Simeon-gé yó.
 Simeon, ndego Zuda-gé yó.
 Zuda, ndego Zosef-gé yó.
 Zosef, ndego Zonam-gé yó.
 Zonam, ndego Eliakim-gé yó.
³¹ Eliakim, ndego Melea-gé yó.
 Melea, ndego Mena-gé yó.
 Mena, ndego Matata-gé yó.
 Matata, ndego Neitan-gé yó.
 Neitan, ndego Deivid-gé yó.
³² Deivid, ndego Zesi-gé yó.
 Zesi, ndego Obed-gé yó.
 Obed, ndego Boaz-gé yó.
 Boaz, ndego Salmon-gé yó.
 Salmon, ndego Nason-gé yó.
³³ Nason, ndego Aminadab-gé yó.
 Aminadab, ndego Admin-gé yó.
 Admin, ndego Ani-gé yó.
 Ani, ndego Ezlon-gé yó.
 Ezlon, ndego Pelez-gé yó.
 Pelez, ndego Zuda-gé yó.
³⁴ Zuda, ndego Zekop-gé yó.
 Zekop, ndego Aezek-gé yó.
 Aezek, ndego Eibleem-gé yó.
 Eibleem, ndego Tela-gé yó.
 Tela, ndego Nao-gé yó.
³⁵ Nao, ndego Selug-gé yó.
 Selug, ndego Leu-gé yó.
 Leu, ndego Peleg-gé yó.
 Peleg, ndego Eba-gé yó.
 Eba, ndego Sela-gé yó.
³⁶ Sela, ndego Kenan-gé yó.
 Kenan, ndego Afaksad-gé yo.
 Afaksad, ndego Sem-gé yó.
 Sem, ndego Noa-gé yó.
 Noa, ndego Lamek-gé yó.
³⁷ Lamek, ndego Metusela-gé yó.
 Metusela, ndego Inok-gé yó.
 Inok, ndego Zaled-gé yó.
 Zaled, ndego Malalel-gé yó.
 Malalel, ndego Kenan-gé yó.
³⁸ Kenan, ndego Enos-gé yó.
 Enos, ndego Set-gé yó.
 Set, ndego Adam-gé yó.
 Neka Adam, ndego Mbumbukiam ndøkhakheinøvém.

4

Saitan Yesu ge:khamasimat

(Met 4:1-11; Mak 1:12-13)

¹ Yesu Zoden kea-te gegoam, kha Nqova Mbomambaqapé qambøe-tønøyám. Yaq gendovesez, ndego Nqova Mbomambaqape, leg-av manqei-té genø-itú. ² Yaq nqova soqaqape, teme-khamasim ndógo. Ge:khamasimam, khøuwa ate gi-goam, fotí. Ta khøuwa foti mokhote ndógo, Yesu lou logemáv. Sègegoám. Yaq vaev-te, ndego ifi mbovín.

³ Yaq ndego nqova soqaqape, Yesu gembo-ein, “Qo Mbumbukiam-ge Yo toqogoat, yaq nginik nandi, manqat mba qombó-eín. Yaq segé-lou-éz.”

⁴ Geté yaq Yesu gembo-qavøiu, “Mbumbukiam-qa Manqat äv qane-peawáp nqægo,

'Ezoqa kopømba mbain, lou mba te:yagat.' "

⁵ Yaq ndego nqova soqaqape, Yesu olol ová genø-itú. Yaq ndego até gendegó, manqei-manqei ate ndægo vøe-omat, nqanek manqei-qape-te nqago, ⁶ gembo-ein, "Nqanek bawabawan ate nqægo, qoqá zenda-té qatóvé. Yaq qø qotó-kawaeqtát, iz kandambaqape vøqágoát. Nqanek gigiap ate nqægo, noqá. Yaq gekha ezoqám ndego, no tønø-pøovat, tæmbo-etoam, no kopømbaqapé, sæmbó-etoám. ⁷ Yaq nakémbá, katuk qotøndó-møkúí no-te, neka voqonø-vizám, yaq nqanek gigiap ate nqægo, qoqa ndógoát."

⁸ Geté yaq Yesu gembo-qavøiu, "Av taoká. Mbumbukiam-qa Manqat áv qane-peawáp nqægo: Evezøza-qá iz qó-eqatát, ndego qoge Mbumbukiam. Neka te-mba ndégo, toqombó-vizupát."

⁹ Yaq nqova soqaqape, Yesu Zelusalem taon-té genø-itú, Mbumbukiam-qa khoev uni ova-in ndo:go vømøve, sasa mbo-ein, "Qo Mbumbukiam-ge Yo toqogoat, soqóvuáq nqánek, atema manqei-te. ¹⁰ Zapa ndógo, Mbumbukiam-qa Manqat áv qane-peawáp nqægo, 'Mbumbukiam tegi enzol ezoqam ndøzø-eín. Ndigu ndøqa-tøkeém. ¹¹ Yaq ndigu sogó-ndøpøqém. Yaq qoqa zenda tokhotapak, nandi-te kha geqá-khanøyák.' "

¹² Geté Yesu gembo-qavøiu, "Mbumbukiam-qa Manqat nøme, áv qane-eín nqægo, 'Qo Evezøza, qoge Mbumbukiam, khamasim-te ndø-ávám.' "

¹³ Nqova soqaqape, teqa khamasim matev ate qægoam qamømbøe-navøem, yaq ndego Yesu sège-iváv, vøwav. Yaq khøuwa nøme eqeieqei temøzømet, nqawa ndógo temékhamás.

Yesu Gelili plovins-te sasae gengaz

(Met 4:12-17; Mak 1:14-15)

¹⁴ Yaq Yesu Gelili plovins-té genøveséz. Nqova Mbomambaqape-qa bazaføgakh, mønđu:goám te-te. Yaq teqa manqat sùgumu-panqavøemát, ta manqei-te ndógo, ate qægoam. ¹⁵ Ndego, ezoqam, Zu ezoqam-qá guliguli khoev-té gene-zømesimám. Ezoqa ewaqape, teqa manqat gi-ewagam, ndigu gëmbo-vizupám.

Yesu ekeza vemia-ak gisanqawem

(Met 13:53-58; Mak 6:1-6)

¹⁶ Yesu Nazalet vemia-ve te gemat, ma ge:khouwev ndógo, yaq Sabat khøuwa qan-dap, ndego guliguli khoev-té genø-ón, av ekeza matev qambøegoam. Yaq sège-itán. Mbumbukiam-qá Manqat geveam-qa ndógoám. ¹⁷ Yaq Aezaya-qá mbuk mbo-etøomém, vø-mboqoa, manqat nøme vøqeiv. Yaq áv gene-geveám nqægo,

¹⁸ "Evezøza-gé Nqova mo:gó, no-te.

Ndego oil nømboqøuz, vøveatan. Tene-veatan ndógo, ezoqa ndigu khakha-mba ndiyage, Manqat Mbomambaqape nøté-zømesimát.

Neka ndego no nqánek gende-khofotán. No ndimbula ezoqam nøtézmás, av nqægo, ndigu kopømbaqapé, segéfakház,

neka bøi waev mbain ezoqam vøtézmás, av nqægo, ndigu bøi nango segé:kewág.

Ezoqam ndigu, ezoqam-qa mokho-te ndu:gu, ndigu ndingenezoat neka matev soqøsoqa ndizø-matanam, ndigu ndøkhandiz.

¹⁹ No ndigu áv qazømbé-akhá nqægo, 'Khøuwa møndøndáp. Evezøza tegi ezoqam-te, matev mbomambaqape ndømatanám.' "

²⁰ Yesu nqanek manqat gumu-geveam, mbuk sasa ndøtok, mbuk keoge ezoqam nqawa vømbø-etoam, vøqom, yaq ezoqa ewaqape, Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te gu:qonavam, bøi te-te mbá. ²¹ Yaq Yesu nømendim manqat ndøngáz, gezø-ein, "Mbumbukiam-qa Manqat nqanek, zo qazoyogem, qægeveam, gè-unimanqatín, nqægo khaiya."

²² Yaq ezoqa ewaqape, teqa manqat giyogem, sègembøe-gøomém neka nqova zøndáf, teqa manqat mbomambaqape-qa yaq-te. Yaq ndigu gø:bevøpém, teqa yaq-te, gi-einim, "Gè, ngenek Zosef-gé yø?"

²³ Yaq Yesu gezø-ein, "No møtenøtén. Manqat ndógo, ezoqa ndimanqate, no zonø-einim. Av qazonømbé-einim nqægo, 'Mulømula etoam ezoqam, qakeza kha vøkhæ-khakheinám. Matev kandakanda ndógo, ni qeiyogem, Kapenaum taon-te qoqo-matønumam, até nqanéka, qakeza vemia-ve, vømatanám.' "

²⁴ Yaq Yesu nøme gezø-ein, "No unimanqatín nqazø-manqate. Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam, ekeza vemia-ve, ezoqa teqa manqat géyogemák.

²⁵ No nqazø-manqate: Ilaiza geyagam, ndego Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam, yaq viav misika neka løvøyak siks vikia seke qamat, ta khøuwa-te ndógo, ngængæm kopoáv gigoam, Izlael manqei-te. ²⁶ Geté Mbumbukiam Ilaiza ambá av nqægo, Izlael

ngængæm-tê genø-khofotāv, vømøzø-tøkē. Geté ngæmam kopo-te mbá genø-khofotáv, Zalefat taon-te guyagam, Saedon manqei-te, vømømbō-tøke.

²⁷ Neka ta khøuwa-te ndøgo, Ìlaiza Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam gegoam, kha sisi-us ezoqa kopoáv giyagam, Izlael manqei-te. Geté ezoqa kopo khakhævateáv. Sa ndégo tekhhakhæv, Naeman, ndego Silia manqei-ak.”

²⁸ Ezoqa ndigu, Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te giqonavam, nqanek Yesu-qa manqat giyogem, ndigu mbøni zønqosøgím. ²⁹ Yaq até gindigonem, vemiyav bavokhó ginøngeatømém. Yaq manqei khavoe-té ginø-ituím. Tiqa vemiyav, manqei poyat-té qagoám. Yaq ndigu ambá timø-oginamín ndøgo. ³⁰ Geté Yesu ezoqa ewaqape, sège-keqazotát. Livin-mbá sugumát, vømøfakhan.

*Yesu ezoqa nqova soqa gembo-ngeatam
(Mak 1:21-28)*

³¹ Yaq Yesu Kapenaum taon-té genøwáv, Gelili plovins ndøgo, neka Sabat khøuwa-te, ezoqa vømē-zømesim. ³² Yaq ezoqam ndigu, teqa manqat giyogem, mbøni zølév. Zapa ndøgo, ndego Mbumbukiam-qá iz-té neka bazaføgakh-té gene-zømesimát.

³³ Ta guliguli khoev-te ndøgo, ezoqa kopo mønđu:goám. Ndego nqova soqa mbøigoám. Yaq ndego kandambaqapé sege-akhá, ³⁴ “A? Yésu, Názalet-ak! Gê, qo ni gekha qonígú? Ni ngiænoat-qá qotøndóqav? No mōtenōtén, qo gekha ezoqam. Qo Mbumbukiam-gé Ezoqa Ndaføyamba-qapé.”

³⁵ Yaq Yesu ndego nqova soqa, gèmbøe-khafén, gembo-ein, “Qo manqat tia! Mòqotøndo-fakháq, qo nanda ezoqam-qa mokho-te ndoqotu:gu.” Yaq ndego nqova soqa, até gendego, ndego ezoqam, manqei-té genø-ogiú, sasa ndøfakhan. Yaq gefakhan, ndego teqa kha ngi:wateáv.

³⁶ Yaq ezoqa ewaqape nqova ndafe kandambá. Av gini-einím nqægo, “Ngenek ezoqam. Teqa manqat vini. Andé iz akhae ezoqam-qá manqa manqaté. Taqa bazaføgakh kandambá. Ndego nqova soqøsoqa, manqat mba zømanqaté. Yaq ndigu sègendo-fakhazín.”

³⁷ Yesu nqanek matev gego, yaq teqa emanqat sùgumu-panqavøemát, vemivemiyav ate qægoam, ta manqei-te ndøgo.

*Yesu ezoqa kopoav gekhhakhæz
(Met 8:14-17; Mak 1:29-34)*

³⁸ Yesu Zu ezoqam-qa guliguli khoev gendo-ivav, yaq Saemon-qá khoev-té genøwáv. Khoev-te ndøgo, Saemon-gu zimpuka, ngusu tatas enqoni mbogoám. Tatas kandambá. Yaq Yesu toke-qa mbøvømém, tuqa yaq-te. ³⁹ Yaq ndego tuqá avønin-té genø-itán, sasa mo:foe, enqoni ndøgo, ivøve manqat vømbo-ein. Yaq enqoni sègembo-navøém. Yaq ndugu até gundigu, gè-itán, ndigu lou vøðta.

⁴⁰ Yaq khøuwa gesinat, ezoqa ewaqape, ekeza ezoqam, ndigu enqoni vinivinimba qazøgoam, Yesu-té ginđu-itub. Yaq zenda zømbø-awám, vøkhakheinvem. ⁴¹ Ezoqa nøme kopoáv, nqova soqøsoqa zøfakhatát. Akhayam-ús. Av gini-akhaemám nqægo, “Qo Mbumbukiam-gé Yó!” Geté Yesu gèzømbe-khafén neka takeáv, manqat nøme ti-einim. Zapa ndøgo, ndigu nqova soqøsoqa møndæzøtéz, Yesu, ndego Mesayá.

*Yesu vemivemiyav nøme-te, Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimat
(Mak 1:35-39)*

⁴² Khøuwa nøme, qænqøvat, Yesu taon tène-iváv. Yaq ezoqam-av manqei-té genøwáv, vømø-yakhapus-mokho-mba-ev. Geté ezoqa gèmbovawát. Yaq gi-ometam ndøgo, ndigu kesiivat-qa mbogoám. Manqei nøme-te, ambá géwavák. ⁴³ Geté Yesu gezø-ein, “No Manqat Mbomambaqape, Mbumbukiam-qa Megeat Matev-qa yaq-te, até vemivemiyav nøme-té-a, bāme-zømesím. Mbumbukiam ta zapaya nqáneq gende-khofotán.”

⁴⁴ Yaq Yesu até Zu ezoqam-qa guliguli khoev nøme-té-a, vemiyav vinivinimba-te qapuatat, Zudia plovins-te ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat vømē-zømesim.

5

*Yesu tegi paev ezoqam, ande gezømbe-akha
(Met 4:18-22; Mak 1:16-20)*

¹ Khøuwa nøme, Yesu Genesalek kewan* ndøgeg-té geyám. Ezoqa me:zømesimát. Ezoqa kopoáv gindupindam. Mbumbukiam-qá Manqat ndø-ewagát. ² Yaq pu-te ndøgo, Yesu khagua menas ndøqeív. Voe nqagim ezoqam ndø-asæmém. Ndigu voe ndøsunguzát. ³ Yaq khagua nøme qa-asæam, Yesu tunuketáo ndøgo. Ndøgo Saemon-qá khaguá. Yaq gembo-ein,

“Elavøqase vøndosøkúz.” Yaq Yesu khagua-té gunu:qóm, ezoqa ewaqape Mbumbukiam-qa Manqat sasa me:zømesim.

⁴ Yesu manqa manqate qamømbøe-navøem, yaq ndego Saemon äv gembøe-eín nqægo, “Ananá qazonø-tinim, voe vømø-nqagem.”

⁵ Yaq Saemon gembø-qavøiu, “Kándambaqape. Lova seke qapøistat, ni sasae kandá qeigoat. Voe amba niti-nqagimát. Zongøyam kopo ndafeäv. Geté ság, av qo qoqote-ein ndægo, voe ndænqág.” ⁶ Yaq av gi:gonem ndægo, zonga kopoav-qapé gizømbe-ndap. Voe ambá vøkeqavøemin. ⁷ Khagua nøme-te, voe nqagim ezoqa nøme møndøbetám. Yaq ndigu tøke-qa zø-akhá. Yaq gindutinim, zonga khagua menas-té ginø-geabám, até vømøzø-tøtøvbam. Khagua ambá vøzø-geovøemin.

⁸ Yaq Saemon Pita, nqanek matev geqeiv, ndego katuk ndømkúí, Yesu-qa megemege-te, vømbo-ein, “Evézøza. Nøqa avønin-te ndøyá. Zapa ndøgo, no manqa-zapa-us ezoqám.”

⁹ Ndego nqanek manqat ge-ein, zapa ndøgo: Ndego neka ezoqa nøme, te namba gi:goam, ndigu nqova ndafe kandambá, zonga kopoav-qape gizømbe-ndap. ¹⁰ Até Zems neka Zión-a, ndigu Zebedi-gi nakheis, Saemon namba gi:sasaetam, nqova vøzøndaf.

Yaq Yesu Saemon äv gembøe-eín nqægo, “Qo møe ndøgó. Qo ndakin ambá av nqægo, zonga qótakhasát, geté ezoqa qótakhasát.” ¹¹ Yaq ndigu até gindigonem, khagua neka giqip ate qægoam, sège-iváv, Yesu sasa mbopaevem.

*Yesu kha sisi-us ezoqam gekhakheinøvem
(Met 8:1-4; Mak 1:40-45)*

¹² Yesu vemia vømøme-te gegoam, yaq ezoqa møndøgoám. Teqa kha ate qægoam, kha sisi-us. Yaq Yesu ge-omet, ndego teqa megemege-te, ekeza kha, manqei me:laváo, bugug até manqei-té, vømboöviam, “Evézøza. Ambá qokhakheinømbemín. Poev taqagoat, qo kopømbaqapé, toqo-khakheinømbem.”

¹³ Yaq Yesu zenda mbøevé, vømbo-ein, “Nqanøpoév. Qo vø-eqeieqei-éq.” Yaq nqova mbain, ndego ezoqam, kha sisi sègembø-navøém.

¹⁴ Yaq Yesu manqa äv gembøe-løvuá nqægo, “Ezoqa nøme zø-eín. Geté Mbumbukiam-gé iziz ezoqam-té qonóqváv, bemøqamekh, neka Mbumbukiam-te etoam matev vømøgo, av Mozes gezømbe-ein ndægo. Yaq ezoqa tiabiti-zøté, av nqægo, qo mòqo-eqeieqei-éq.”

¹⁵ Yesu ndego ezoqam møndøgugú, geté teqa emanqat sège-panqavøemat. Yaq ezoqa kopoáv gindu-okhoam te-te. Ndigu teqa manqat yoge-qa ndøgoám, neka khakhæzat-qa vøgoam, ndigu enqoni qazøgoam. ¹⁶ Geté Yesu ezoqam-av manqei-té genøwavin, vømø-guligulimin.

*Yesu kagi ezoqam gekhakheinøvem neka manqa-zapazapa vømbo-evøzam
(Met 9:1-8; Mak 2:1-12)*

¹⁷ Khøuva nøme, Yesu ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimat, Felisi ezoqam neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, møndø-qonavám. Nøme Gेलिली plovins-té ginduzáv, vemivemlav ate qægoam, neka nøme até Zudia plovins-té-a neka Želusalem taon-te vøndø-okhoam. Yaq Evézøza Mbumbukiam-qa bazaføgakh, enqoni-us ezoqam khakheinøvem nonqo, møndøgoám, Yesu-te.

¹⁸ Yesu ezoqa ge:zømesimat, yaq ezoqa nøme tinduzáv ndøgo. Kagi ezoqam ndø-eqeitavún. Ambá khoev mokho-té ginø-ndafemín, Yesu-qa megemege-te vø-veemin. ¹⁹ Geté ndigu nakhoa qeiviáv, vøe-øz. Zapa ndøgo, ezoqa khápum-khouwéz. Yaq até gindigonem, khoev ová ginøqavíg, yaq ova ndo:go, ma Yesu ge:qotam, nqa vømø-løozem. Yaq ndego ezoqam sège-føltøvém, kita-ús, ezoqa ewaqape-qa livin-te, Yesu-qa megemege-te. ²⁰ Yesu tiqa unimanqatin geqeiv, yaq ndego ezoqam äv gembøe-eín nqægo, “Nøfu! Qoqa manqa-zapazapa, møndøqqa-navøém.”

²¹ Yaq Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka Felisi ezoqam, nqanek manqat giyogem, ndigu äv ginibønd nqægo, “Gekha ezoqám ngenek, Mbumbukiam-qa iz ngen-genøitit? Ezoqam-qa manqa-zapazapa, Mbumbukiam yakhapús, ndezø-evøzam.”

²² Yesu é-møndæ-otév, av ndigu gi:matavupat. Yaq gezø-ein, “Zo gekha zapá, zoqa mbøni-te av ndøzøte-matavupit? ²³ Gé, gekha manqát ndøgo, føgakh mbain? Ndøgó, no ngenek ezoqam tømbo-ein, ‘Qoqa manqa-zapazapa møndøqqa-navøém,’ o ndøgó, tømbo-ein, ‘Mòqo-itán, neka okho vøngaz?’ ²⁴ Geté no ndakin nøtézmás, Ezoqam-ge Yo, bazaføgakh nqambógó, ezoqa manqa-zapazapa tezø-evøzam, nqanek manqei-qape-te.”

Yaq Yesu ngenek kagi ezoqam, äv gembøe-eín nqægo, “No nqataqá-manqate. Mòqo-itán, kita vøkhaso, khoev-te sasa ndøqav.” ²⁵ Yaq nqova mbain. Ndego ezoqa ewaqape-qa bøi-te, sège-itán, kita vøkhaso, khoev-te sasa ndøwav. Mbumbukiam-qa iz até go-eqatát, gemat.

²⁶ Yaq ezoqa ewaqape, nqova ndafe kandambá. Mbumbukiam-qá iz ndø-eqaném. Yaq áv gini-manqatát nqægo, “Ni nqægo khaiya, matev vini qaziqevim.”

Yesu Livai gembo-akha, tembopavat
(Met 9:9-13; Mak 2:13-17)

²⁷ Taqa zita-te, Yesu vemiyav ge-ivavtat, ndego teks moni upøgim ezoqam ndø-omét. Teks upøgim khoev-qase mokho-té gunu-qotám. Teqa iz Livái.† Yaq Yesu áv gembøe-eín nqægo, “No qonøndó-páev.” ²⁸ Yaq Livai até gendego, vømbøpæv. Gigiap ate qægoam, sège-iváv.

²⁹ Yaq Livai lou kandambaqape ndølóg, ekeza khoev-te. Yesu mbokhanakhanákh. Teks moni upøgim ezoqam neka ezoqa nøme kopoáv, teqa lou loge-te gindupindam. ³⁰ Yaq Felisi ezoqam neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, ndigu Felisi ezoqam-te ginøzaz, qaqa ndøgoném, Yesu-gi pæv ezoqam-te, gizø-ein, “Gekha zapá, zo teks moni upøgim ezoqam neka manqa-zapazapa-us ezoqam namba, ibøkha nqazøte-izit neka lou namba nqazøte-loget?”

³¹ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Ezoqam ndigu enqoni mbain ndigu, ndigu mulømula etoam ezoqam mbain tøgøat, kopømbá. Geté enqoni-us ezoqam bezøgo, mulømula etoam ezoqam. ³² No ambá av nqægo, ezoqa eqeieqei akhayam-qa nøgeavún, tiqambuz. Geté no manqa-zapazapa-us ezoqam akhayam-qa nøgeavún, vøndó-qambüz.”

Yesu lou logemav matev-qa yaq-te gimbøe-bevøpem
(Met 9:14-17; Mak 2:18-22)

³³ Ezoqa nøme, Yesu áv gimbøe-einim nqægo, “Zion-gi pæv ezoqam, lou logemav matev ndøgoatún, vøguligulimatun. Até Felisi ezoqam-gi pæv ezoqám-a, vøgoatun. Geté qogi pæv ezoqam, matev av nqægo gonemáv. Ndigu lou sège-logatún, neka ibøkha vø-izumatun.”

³⁴ Yaq Yesu yaya zø-etá, taqa yaq-te, gezø-ein, “Ge zó ndozo-matavap, ezoqa sæva te-oki, yaq zifuap lou loge-te tekhatob, ndigu zifuap kopømbá, lou logemav matev ndøgonem, ndego ti namba ti-goat? Av taoká. Ndigu lou logemav matev gøgonemák. ³⁵ Geté khøuwa ndøfakház. Yaq ndego ezoqam, sævam ge-oki, ndøndafém, ti namba nde-go. Yaq tegi zifuap lou logemav matev, ta khøuwa-te ndøgo tinigoát.”

³⁶ Yaq Yesu yaya nøme zø-etá, gezø-ein, “Ezoqa kopømba mbain, ndabua ndakinak tekeqa, yaq ta mbewat ndøgo, nqawønege ndabua-tè gemøtøkē. Zapa ndøgo, av toqotego nqægo, yaq ndabua ndakinak ngemø-soqá, neka ndabua mbewat ndakinak gemø-kopømbayák, nqawønege ndabua namba.

³⁷ Neka ezoqa kopømba mbain, waen ndakinak, awenege søvakra ngusum-te te-ewa. Zapa ndøgo, awenege søvakra ngusum-te toqo-ewa, yaq waen tøpopon, ndigu gekqáz. Yaq waen vøgouvøem, neka søvakra ngusum vøsoqøz. ³⁸ Geté waen ndakinak, søvakra ngusum ndakinak-té qotúqóuz.

³⁹ Geté unimanqatún, gekha ezoqám ndigu, waen awenege gi-izumatun, ndigu waen ndakinak gèzømbo-qasiín. Ndigu áv gini-einimín nqægo, ‘Qanimav ndøgo, awenege.’ ”

6

Yesu ndego kawá, Sabat khøuwa
(Met 12:1-8; Mak 2:23-28)

¹ Sabat khøuwa nøme, Yesu ekeza pæv ezoqa namba, khae mokho-té gunu-apát. Yaq tegi pæv ezoqam, wit nanga ndøvingisømém, sasa ndøtitisam, tag vøkhofovøem, mokho sasa ndølouz. ² Yaq Felisi ezoqa nøme, tiqa matev giqevim, ndigu áv gizømbe-eín nqægo, “Gekha zapá, zo wit nanga ndozo-vingisumit? Khafeáp nanda, Sabat khøuwa-te sasae av nqægo toqogot.”

³ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Ge zó, emanqat mozó-geveømem, av Deivid ge:matanam, tegi ezoqam namba, ifi qazøvin? ⁴ Mbumbukiam-qá khoev-té genø-ón, flawa vømøndø-upøzo, ndigu lou-qase-te go-abam, Mbumbukiam-gi, yaq sasa ndølouz, neka ndigu ezoqam, te namba gi-goam, vøzø-etoam. Matev av nqægo khafeáp. Mbumbukiam-gi iziz ezoqam mba zø-mboqatám, nginik flawa tilouzat.” *

⁵ Yaq Yesu gezø-ein, “Ezoqam-ge Yo, ndego kawá. Sabat khøuwa, ndégo teno-kawaevát.”

Yesu ezoqam pingim qambowau, gekhakheinøvem
(Met 12:9-14; Mak 3:1-6)

† 5:27 5:27 Livai, iz nøme Metiú. 5:30 5:30 Luk 15:1-2 5:34 5:34 Zion 3:29 6:1 6:1 Deut 23:25 6:2 6:2 Zion 5:10 6:3 6:3 1 Sam 21:1-6 6:4 6:4 Lev 24:5-9 * 6:4 6:4 Deivid av ge:matanam ndægo, yaq ezoqa teqa matev, soqain veweáv. Yaq nakémbá, Yesu teqa yaq-te, nqanek manqat ge-ein.

⁶ Sabat khøuwa nøme, Yesu Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te gemat, ezoqa ge-zømesimat, ezoqam møndøgoám. Teqa nakeamo pingim, gëmbowáu. ⁷ Yaq Felisi ezoqam neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, Yesu bøi mba mbøeveém, ndego ezoqa peté-khakheinøvëm penømhaya, Sabat khøuwa-te. Zapa ndøgo, ndigu Yesu manqa ovøyam-te vee-qa mbogoám. ⁸ Yesu é-møndæ-otév, ndigu ande gekha me mbómatavupam. Yaq ndego ezoqam, pingim qambowau, äv gembøe-ein nqægo, “Qoté-itän. Yaq ezoqa ewaqape-qa megemege-té qoqonó-itän.” Yaq ndego ge-itän, sasa ndøwav, ezoqa ewaqape-qa megemege-te vømø-itan.

⁹ Yaq Yesu ndigu Felisi ezoqam neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam gezøbevap, “Ge zó, ndozo-matavap. Gekha matév ndøgo, Sabat khøuwa-te toqogo, kopømba? Ndøgò, matev eqeieqei toqogo, o ndøgò, manqa-zapa toqogo? Ndøgò, ezoqa toqo-khandi:v, o ndøgò, teqa yage toqongiu?”

¹⁰ Yaq Yesu sège-qambuním, ezoqa ewaqape vøzømet, yaq pingim wau ezoqam gembo-ein, “Pingim qoté-ovøyam.” Yaq ndego ezoqam, pingim gë-ovøyam. Sègembo-eqeieqei.

¹¹ Yesu matev av gematanam, yaq Zu megetapak, qaqa kandambá gigonem, neka yakhapus mokho-mba gibond, “Ni ngenek gekhá zimbøgonëm?”

Yesu tegi u-anim tuelv gevevesam

(Met 10:1-4; Mak 3:13-19)

¹² Ta khøuwa-te ndøgo, khøuwa nøme, Yesu manqei poyat-té genøqavíg, vømø-guligulim. Yaq lova seke qamat, Mbumbukiam-té genø-akhaemát. ¹³ Yaq qanaqanus qandopave, ndego ekeza paev ezoqam ndømováb, ezoqa tuelv vøvevesam. Ndigu ezoqa tuelv, u-anim zø-akhá.

¹⁴ Ezoqam gevevesam ngínik: Saemón. Iz nøme gembo-akha, Pitá. Neka tege eveqase Endlú. Neka nøme Zéms, neka Zión, neka Filip, neka Batolomeú, ¹⁵ neka Metiú, neka Tomás, neka Zems nømë. Ngenek Zems, Alfius-gé yó. Neka Saemón nømë. Ngenek Saemon, Zelot ezoqam ndøgoám. ¹⁶ Nøme Zudás. Ngenek Zems-gé yó. Neka nøme Zudas Iskaliót. Ezoqam ndégo, vaev-te Yesu tegi qaqa ezoqam-qa zenda-te geve.

Yesu Mbumbukiam-qa Manqat ge-zømesimat neka enqoni-us ezoqam vøkhakheinøvemat

(Met 4:23-25)

¹⁷ Yesu tegi u-anim namba, manqei poyat-te ginduvis, yaq manqei gev-te gimøwan, tegi paev ezoqa nøme kandambá gindupindam. Neka ezoqa nøme kopoáv, Zudia plovins-té ginduzáv, vemivemiav ate qægoam, neka Zelusalem taon-te vøndözav. Até ndøgó-a, Taya neka Saedon taon avønin, ndaola-te ndøgo, vøndözav. ¹⁸ Ndigu tindi-okhoám ndøgo, Yesu-qa manqat ndøyogém neka vøkhakhæz, ndigu enqoni qazøgoam. Yaq ezoqam ndigu nqova soqøsoqa gizømbu-goam, Yesu vøkhakheinøvem. ¹⁹ Ezoqa ewaqape, Yesu kha khanøzam-qa mbogoám. Zapa ndøgo, bazaføgakh ndofakhatám te-te, ezoqa ewaqape vøkhakhæz.

Gekha ezoqám ndigu, khanakhanakh tøzøgoat, neka gekha ezoqám ndigu, tisoqoez

(Met 5:1-12)

²⁰ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam ndøwabám, gezø-ein,

“Zo khanakhanakh mbá qanegó, zo gigiap-av ezoqam.

Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa Megeat Matev, zoqá.

²¹ Zo khanakhanakh mbá qanegó, zo ndakin ifi ndøzøvinam.

Zapa ndøgo, zo ndøzø-ewéz.

Zo khanakhanakh mbá qanegó, zo ndakin ndozo-eivam.

Zapa ndøgo, zo khanakhanakh møzø-asøtáv.

²² Unimanqatín, zo khanakhanakh mbá qanegó, zo Ezoqam-ge Yo zapaya ndisanqaza neka ndøzømbø-qasi:v neka zoqa manqat ndiponqom neka zoqa iz ndingenøwat. ²³ Matev av nqægo tøfakhan, yaq sègekhoum, neka gè-ogiám. Zapa ndøgo, Mbumbukiam yaq-fia møndøzømbø-nøzá, yan-te nqo:go. Matev ndøgo, zo-te ndimatnam, até kopó, av tigi atanakha-zapazapa-za, Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam-te gi-matønumam.

²⁴ Geté zo, mōzo-soqoéz, gigiap kopoav ezoqam.

Zapa ndøgo, zo yage eqeieqei mōzotumu-ndapém. Nøme mbaín.

²⁵ Neka zo, mōzo-soqoéz, zo ndakin lou ndøzø-ewezat.

Zapa ndøgo, zo ifi mōzøvinám.

Neka zo, mōzo-soqoéz, zo ndakin khanakhanakh mba ndøzø-asøtøve.

Zapa ndøgo, zo mbøni vaev-té qazó-waniapát neka zó-eivumát.

²⁶ Neka zo, mōzo-soqoéz, ezoqa ewaqape zoqa iz ndi-eqawat. Matev ndøgo, zo-te ndimatnam, ndøgo até kopó, av tigi atanakha-zapazapa-za, khokho Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam-te gi-matønumam.”

Zogi qaqa ezoqam-te, kuku bezøgó
(Met 5:38-48; 7:12a)

²⁷ Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, “Geté zo ezoqam, zo noqa manqat nqazoyoge, no nqazø-manqate: Zo kuku bezøgó, zogi qaqa ezoqam-te. Neka matev eqeieqei zømatanám, ti-te ndigu, zo ndisanqaza. ²⁸ Ezoqa tíqa manqa manqat-te, zo soqain-te ti-abumat, yaq zo áv qane-guligulim: Mbumbukiam matev eqeieqei bezø-matanám. Neka gèzø-guligulim, ndigu zo yage føgøføgakh ndizø-etoam.

²⁹ Ezoqa tømøi teqatøkub, yaq sège-qambúq, yaq betaqā-tøkub. Neka ezoqa qoqa ndabua tendap. Sáq! Até ndabua nømé-a, bèndáp.

³⁰ Gekha ezoqám ndego, gigiap-qa teqaviam, sègembo-etoám. Neka gekha ezoqám ndego, qoqa gigiap sa tendap, nqawa ndape-qa ndøgó. ³¹ Gekha matév ndøgo, zo ndøzøpoev, ezoqa zo-te timatønumat, zo matev áv tozozømbé-matønumát.

³² Zo kuku ti-te mba tøzøgoat, ndigu zo-te kuku ndøzøgo, yaq ge zó ndozo-matavap, zoqa matev viní? Eqeieqei-qapé? Av taoká. Até manqa-zapa-us ezoqám-a, kuku ndøzøgó, ti-te ndigu, kuku ndøzøgo.

³³ Neka ge zó ndozo-matavap, zo matev eqeieqei ti-mba ndigu tozozø-goat, ndigu matev eqeieqei ndimatanam zo-te, yaq zoqa matev viní? Eqeieqei-qapé? Av taoká. Até manqa-zapa-us ezoqám-a, matev áv tinigoatún.

³⁴ Neka ge zó ndozo-matavap, zo gigiap ti-mba ndigu tozozø-etoumat, zo ndøzøte-zøtezat, ndigu nqawa ndøzø-qavøiü, yaq zoqa matev viní? Eqeieqei-qapé? Av taoká. Até manqa-zapa-us ezoqám-a, gigiap møndø-etoumatún, yaqyaq-a. Yaq ndigu gigiap ate ndægo, nqawa tønøgim-qa ndøgonemín.

³⁵ Geté, zo kuku bezøgó, zogi qaqa ezoqam-te. Neka matev eqeieqei zømatanám. Gigiap yaq-mbá segezø-etoám. Neka nqawa qavøiwat-qa ndøgó. Zo av tøzøte-matønumat ndægo, zo yaq-fia kandambaqape ndøzomø-ndapém. Yaq Mbumbukiam, ndego Eqeiwat-Qape, zo ekeza nakheis mé-zæb. Záp ndøgó, até ndegó-a, matev eqeieqei zømatønumatún, ndigu ike manqat manqatemáv ndigu neka ndigu ezoqa soqøsoqa. ³⁶ Ezoqa nøme-te, tanakh bezøgó, av zoge Zøve yan-te ngo-go, tanakh ndømbøego.”

Ezoqa nøme ndøvøzødt
(Met 7:1-5)

³⁷ Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, “Zo ezoqa nøme ndøvøzødt. Yaq Mbumbukiam até zó-a gévøozoák. Neka ndømanqáté, av nqægo, ezoqa nøme ndigu ùnime-soqøsoqoezám. Yaq Mbumbukiam até zoqá yaq-té-a, av nqægo gé-einák. Ezoqam-qa manqa-zapazapa, sá bezømbo-naváp. Yaq Mbumbukiam até zoqá manqa-zapazapá-ya, segembøé-navøém. ³⁸ Gè-etoám, ezoqa nøme-te. Yaq Mbumbukiam zo ndøzø-etoám. Kandambá gezømbé-etoám. Kopømba ande av lou ndægo, ezoqa ava-te tenqeitavet, gétøvøgimit, vømótøvá, neka vømó-qoqovøém. Av ezoqa tozozømbe-etoumat, zo Mbumbukiam áv tezømbé-etoám.”

³⁹ Yaq Yesu yaya zø-etá, gezø-ein, “Bøi waev mbain ezoqam, kopømba mbain, bøi waev mbain ezoqa nøme te-itu. Av tægotat ndægo, yaq ndigu ezoqa menas, manqei ozu-te até sugumú-o.áz. ⁴⁰ Paev ezoqam kopømba mbain, tege nømendim ezoqam teløvuam. Geté gekha ezoqám ndego, nømendim matev ate ndægo tumundap, ndego áv tenégoát, av tege nømendim ezoqam nde:go.

⁴¹ Gekha zapá, qafu-qa bøi-te, kupuk-qase ndoqoqeivi, geté tae-qape ndøgo, qakeza bøi-te nandaqa-genøe, qo qeivupáv? ⁴² Gekha zapá, qafu av ndoqombøe-manqate, ‘Nøfu, kupuk-qase bøi-te nandaqa-genøe, nøtaqálliv,’ geté qakeza bøi-te nandav, qo tae-qape qeiviáv, nandaqa-genøe? Qo khavozam ezoqám. Bugukhokhof nándav, toqóliv, tae-qape, qakeza bøi-te nandaqa-genøe, eqeieqei voqókewág. Yaq váev qafu-qa bøi-te, kupuk-qase ndøgu, toqoliv.”

Tae nanga eqeieqei o soqain toqoqeiv, yaq soqoté-qatéq, av nqægo, tae ndøgo eqeieqei o soqain

(Met 7:16-20; 12:33-35)

⁴³ Yaq Yesu manqat nøme gezømas, gezø-ein, “Tae eqeieqei, nanga soqøsoqa géviamák. Neka tae soqain, nanga eqeieqei géviamák. ⁴⁴ Tae nanga toqoqeiv, yaq soqoté-qatéq, tae ndøgo eqeieqei o soqain. Bønning fakiafakia-us-te, kopømba mbain, nanga mbomømboma, kopømba ande av fig ndigu, toqo-vingisam. Neka khouwe-khouwe-te ndøgo, kopømba mbain, gleips toqo-løvus. ⁴⁵ Yaq matev até kopó. Ezoqa eqeieqei, matev eqeieqei ndøgoatún. Zapa ndøgo, teqa mokho-te, matavap eqeieqei mbøigú. Geté ezoqa soqaqape, matev soqøsoqa ndøgoatún. Zapa ndøgo, teqa mokho-te, matavap soqøsoqa mbøigú. Unimanqatín. Gekha mataváp ndøgo, ezoqam-qa mokho-te qamømbo-tøva, ndego ndøgo témanqatát.”

*Khoev puanam matev menas-qa yaya etæ manqat
(Met 7:24-27)*

⁴⁶Yaq Yesu manqat nõme ge:zõmas, gezø-ein, “Gekha zapá, no Evezøza ndozonø-akhayam, getê matev gonemáv, av no nqazømbe-manqate? ⁴⁷Gekha ezoqãm ndego, no-te tendowav, noqa manqat vø-ewág, neka o-mba vó-ndáp, no nõtézõmás, ndego andé gekha ezoqãm. ⁴⁸Ndego ezoqam, kopømba ande av ndé:go, khoev manqei fõgakh-te gewev. Uk ge-asõzãm, até pakoa-té. Yaq khouwat qandowav, khamøe qando-okhoam, ndõgo kopømba mbaín, tønqonaz. Zapa ndõgo, khoev fõgakh-qapé qawevam. ⁴⁹Geté gekha ezoqãm ndego, noqa manqat sa te-ewagat, gete o-mba ndapeav võgoát, ndego kopømba ande av ndé:go, khoev qoq-te gewev, uk sa go:fõlõzam. Yaq khouwat qandowav neka khamøe qando-okhoam, sègemø-khawá. Khoev ùnime-ngiú.”

7

*Yesu Lom nakhag kawa ezoqam-ge sasae ezoqam gekhakhæv
(Met 8:5-13)*

¹Yesu teqa nõmendim manqat qamømbøe-navøem, ezoqam-te, yaq Kapenaum taon-té genõwáv. ²Ta veniav-te ndõgo, Lom nakhag kawa ezoqam mõndõgoám, neka ndego sasae ezoqam vømboõgoam. Te-te ndego khafuat kandambá. Ndego sasae ezoqam, enqoni mbogoám, ambá vønanimin. ³Yaq ndego nakhag kawa ezoqam, Yesu-qa yaq-te manqat ge-ewag, ndego Zu megetapak ndõkhofotáz, te-te. Yesu áv gimboé-einim nqægo: Bètõndowáv, tege sasae ezoqam võkhakheinõvem. ⁴Yaq ndigu Yesu-te gi-apat, gimøfakhaz, gèmbõbo-viõmém. Viam kandambá gigonem, vømboé-einim, “Qombótøké, ngenek nakhag kawa. Ndego ezoqa mbomambaqapé, ⁵neka ndego poev kandambá, ni Zu ezoqam-te. Niqa guliguli khoev giwевem, moni ndõgo te-áb.”

⁶Yaq Yesu namba me-záv. Khoev gi:khatoat, ndego nakhag kawa ezoqam, zifuap ndokhofotáz, teqa manqat vømømbø-einim, av nqægo, “Khanánqa. Ság. Noqa khoev-te ndõqáv. No ezoqa eqeieqei mbá, noqa khoev-te toqotõndo-oq. ⁷Yaq nakémbá, no nõkezan okhoeáv qo-te. Geté manqat mba qó-eín. Yaq noge sasae ezoqam segé-khakhæv. ⁸Até nó-a, no ezoqam-qá møkho-té qatu:gi. Neka no møkho-te, nakhag ezoqam mu:gi. Ndigu ezoqa kopo tæmbo-ein, ‘Võqáv’, yaq ndego segéwáv. Neka ezoqa nõme tæmbo-ein, ‘Mõqotõndõqáv’, yaq ndego segendõwáv. Neka noge sasae ezoqam tæmbo-ein, ‘Mõqo-matanám, nqanek’, yaq ndego segé-matanám.”*

⁹Yesu nqanek manqat ge-ewag, yaq nqova mbondáf. Yaq gèndoqambún, ndigu ezoqa bawan-qape gimbojavam, vøzø-ein, “No nqazø-manqate. No nqanek Izlael bawan mokhote, unimanqatin matev qeiviáv, av ngenek bawan vini-ak nge-unimanqatinat.”

¹⁰Yaq ndigu u-anim, nakhag kawa-qa khoev-te giqavaz, ti-ometám ndõgo, ndego sasae ezoqam, mõndø-khakhæv.

Yesu ngæmam-ge yo gekhandiv

¹¹Khøuwa nõme, Yesu taon nõme-té genõmát. Ta taon-qa iz, Naín. Ekeza paev ezoqam neka ezoqa nõme bawan-qapé namba me-apat. ¹²Yaq nqáe! Taon uta mboqog ge:khatobat, ezoqa lõvøte ezoqam ndø-eqeitavún. Taon-té gindu-fakház. Ndego ezoqa ndakinák. Tegu evo ngæmám. Zivis gèmbonanim, neka ndugu nakheis nõme mbaín. Taon-ak kopoáv, ngæmam namba gi-geavun. ¹³Yaq Evezøza ngunuk sævam gu-omet, ndego tanakh mbogó, gumbo-ein, “Qo ndø-efv.” ¹⁴Yaq Yesu tenõwáv ndõgo, lõvøte ezoqam-qa kumøkuma vømøkhanaz. Yaq ezoqam ndigu, gi-eqeitam, sègewán. Yaq Yesu até gendego, ndego lõvøte ezoqam, áv gembøe-eín nqægo, “Ndáe! No nqataqá-manqate. Mõqo-khandiq.” ¹⁵Yaq ndego sègeqóm, manqa manqate võngaz, yaq Yesu ndego ezoqam, evo nqawa sasa mboetoam.

¹⁶Yaq ezoqa ewaqape, nqanek matev giqeivim, ndigu mõe ndõgoném, neka Mbumbukiam-qa iz vø-eqanem. Av gini-einim nqægo, “Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam kandambaqape ndøfakhán, ni møkho-te. Mbumbukiam ni-te tõke-qa ndowáv, ni tegi ezoqam.” ¹⁷Yaq nqanek manqat, Yesu-qa yaq-te, Zudia plovin-te ndõgo neka manqei-manqei ate qægoam, avøavun qagoat, sùgumu-panqavømát.

*Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, tegi paev ezoqam, Yesu-te gekhofotaz
(Met 11:2-19)*

6:46 6:46 Met 7:21 * 7:8 7:8 Ndego nakhag kawa ezoqam nqanek manqat ge-ein, zapa ndõgo: Ndego mõndø-unimanqatin, av nqægo, Yesu ta enqoni ndõgo, ivøve manqat tembo-ein, yaq ndõgo segé-iváv. 7:15 7:15 1 King 17:23; 2 King 4:36 7:16 7:16 Luk 1:68

¹⁸ Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, tegi paev ezoqam, matev ate ndægo gi-ometem ndøgo, Yesu gematønumat, yaq ndego ekeza paev ezoqa menas zø-akhá. ¹⁹ Yaq Yesu-té genø-khofotáz. Av gimømbøé-bevøpém nqægo, “Gé, ezoqam qó, Mbumbukiam ge-manqatam, tendo-khofotav? O, ezoqa vini-qa nitó-kewagát?”

²⁰ Yaq Yesu-te gimøfakhaz, gimbo-einim, “Ni Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, ndokhofotán. Qo nitaqá-bevøpém: Gé, ezoqam qó, Mbumbukiam ge-manqatam, tendo-khofotav? O, ezoqa vini-qa nitó-kewagát?”

²¹ Ta khøuwa-te ndøgo, ndigu ezoqa menas gigeavun, Yesu ezoqa kopoáv gekhakheinøvem. Ndigu enqoni bugug vinivinimba zøgoám neka nøme ndigu, nqova soqøsoqa vøzømbi-goam. Neka bøi waev mbain ezoqa kopoáv, bøi waev vøzø-etoam. ²² Yaq Yesu ndigu Zion-gi paev ezoqam gezø-qavøiu, “Zion-te nqawa tozovesez, yaq áv qazømømbøé-einim, av zo manqat nqazøte-yoge neka matev nqazøte-qeivi. Ezoqam ndigu, bøi waev mbain qagoam, ndakin gèkeogé. Neka ezoqam ndigu, kagi gigoam, ndakin gè-okhó. Neka ezoqa ndigu, kha sisi-us gigoam, kha sisi møndøzø-navøém. Neka ezoqa ndigu, gea kandøgeap gigoam, ndakin gøyogé. Neka ezoqa ndigu, gipakhaetat, nango møndø-khandíz. Neka gigiap-av ezoqam, Mbumbukiam-qá Manqat Mbomambaqape ndøyogé. ²³ Neka gekha ezoqám ndigu, no-te nakeapav ndigu, ndigu khanakhanakh mbá giabitigú.”

²⁴ Zion-gi manqa upøgim ezoqam gi-qavaz, yaq Yesu Zion-qa yaq-te manqa manqate ndøngáz, ezoqa ewaqape-te, gezø-ein, “Gé, zo Zion-te qazo-apat, leg-av manqei-te ndøgo, zo gekha qeivi-qa zó-apat? Gé, zo ezoqa omete-qa zó-apat, ndego kopømba ande av gagayag ndægo, sa tøpovømet, yaq vøepovët, yaq vøepovët, khamøe sa tøqambuvøemet? ²⁵ O gé, qazo-apat, zo ezoqa ndabua eqeieqei uzap omete-qa zó-apat? Nqáe! Ezoqa ndabua eqeieqei ndi-uzap neka gigiap kopoav si ndøzøwag, ndigu kawa ezoqam-qá khoev-té giyageáp. ²⁶ Geté zonømbé-einim. Zo gekha qeivi-qa zó-apat? Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam omete-qa zó-apat? Unimanqátin. Ndego Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam. Geté no nqazø-manqate. Ndego Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam ate ndi-gu, møndø-løvubám. ²⁷ Zapa ndøgo, ezoqam ngének, teqa yaq-te Mbumbukiam-qa Manqat av nqæpeawap nqægo,

‘Nqáe! Noge u-anem notó-khofotáv, qoqa megemege-te. Ndego nakhoa møqá-khakheinám.’

²⁸ No nqazø-manqate. Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, ndego kandambaqape. Ndego ezoqa ewaqape, nqanek manqei-qape-te gifakhatat, møndø-løvubám. Geté até ezoqa khasøkhasis-a, Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te, ndigu Zion møndø-løvu:mém.”

²⁹ Ezoqa ewaqape, nqanek manqat giyogem, møndø-unimanqatinim, av nqægo, Mbumbukiam-qa matev eqeieqei. Até ndigú-a, teks moni upøgim ezoqam. Ibøkha iz sugumu-upøgimát, Zion gezø-etoam. ³⁰ Geté Felisi ezoqam neka Mozes-qa guguna manqat zøtezat ezoqam, ndigu Mbumbukiam-qa matavap gè-ogiim, tiqa yaq-te ge:pøoa, te-te tiqambuz. Neka ndigu gèzømbø-qasi, Zion ibøkha iz tezø-etoam.

³¹ Yaq Yesu gezøbevap, “Gé, nginik ezoqam, ndakin ngiyage, andé gekha me nøtékhámás? Nginik ande gekhám? ³² No nakheis nøtékhámás, maket manqei-te ndi-otam. Ndigu yaqyaq-a, áv gini-akhayám nqægo, ‘Ni zo pøinda nizø-khambøemám. Khanakhanakh-ús. Geté zo ogipøteáv. Neka ni osombo ouv nizø-qaqaemám. Geté zo eivøpøteáv.’

³³ Zó-a, até kopó. Gekha matèv ndøgo, zo ndozoqeivi, zo khanakhanakh mbain. Zion ndego ibøkha iz etoam ezoqam gefakhan, lou logemav matev gegoam, neka waen izumav vøgoam, yaq zo áv qazøte-manqatám nqægo, ‘Ngenek nqova soqa mbøigú.’ ³⁴ Geté ndakin Ezoqam-ge Yo gefakhan, ngenek lou møndø-logatún, neka waen vø-izumatun. Yaq zo áv qazøte-manqaté nqægo, ‘Ngenek ezoqam zøté-ometám! Lou loge møqæ, neka waen izam møqæ. Neka ngenek teks moni upøgim ezoqam neka manqa-zapazapa-us ezoqam-gi zifú.’

³⁵ Zo av nqægo ambá qazøte-manqaté. Geté ezoqam-qa matev toqoqeiv, ndøgo Mbumbukiam-qa matavap loloakh-te ndøndo-fakhate, yaq soqoté-qatég, av nqægo, Mbumbukiam-qa matavap loloakh, unimanqátin.”

Manqa-zapa-us sævam, Yesu-qa zenda tokhotapak-te, tae et sisip mbomambaqape guo-qouz

³⁶ Khøuwa nøme, Felisi ezoqam, Yesu lou loge manqat mbo-ein, teqa khoev-te. Yaq Yesu tenøwáv ndøgo, lou vømølog. ³⁷ Ta vemlav-te ndøgo, sævam møndøgoám. Ndugu manqa-zapa-ús. Yaq manqat gu-ewag av nqægo, Yesu Felisi ezoqam-qa khoev-te lou gelogat, ndugu

tunduwáv ndógo, botol-qase vòndòndap. Tae et sisip qanimav-qape mu:nqeitavám. Taqa fia kandambá tantáv. ³⁸ Yesu-qá zita-té gunduwáv, teqa zenda tokhotapak avònin-te vò-itan. Ndugu gévín. Yaq bòi einu ndigu, Yesu-qá zenda tokhotapak-té ginò-lanqanimám.† Yaq ndugu até gundigu, susu ndógo, Yesu-qa zenda tokhotapak-te qagoam, ekeza izúm guni-vuogím, neka zenda tokhotapak vòmbò-ngenòtam, yaq tae et sisip mbomambaqape, teqa zenda tokhotapak-te sasa mbòeqouz.

³⁹ Yaq ndego Felisi ezoqam, ma Yesu gendekhato, nqanek matev geqeiv, ndego ekeza mokho-mba, áv gene-matavupát nqáégo, “Ngenek amba unimanqatin manqa vevezam ezoqam tegonin, yaq ndego bète-otevín, ngunuk sævam, kha ndumbo-khanòzam. Ndego bète-otevín, av nqáégo, ndugu manqa-zapa-ús.”

⁴⁰ Yesu teqa matavap é-mòndæ-otév, yaq gembo-ein, “Sæmon. No manqat nqanògó, qo-te.”

Yaq Saemon gembo-ein, “Nòméndim ezoqam, qonòmbé-eín.”

⁴¹ Yaq Yesu yaya mbo-etá, gembo-qavòiu, “Ezoqa menas mòndògoám. Ndigu moni etoam ezoqam-te, moni zòmbò-lòfokám. Moni kandambá. Nòme moni mokho 500 qambòe-lòfokam, neka nòme moni mokho 50.† ⁴² Geté ndigu ezoqa menas, moni mbaín, ndego nango vòmbòé-qavòinám. Yaq ndego ezoqam, te-te moni qazòmbò-lòfokam, áv gezòmbè-eín nqáégo, ‘Ság, moni nango nòqavòinám.’”

Yaq Yesu Saemon gembobevap, “Ge qò ndoqo-matavap? Nginik ezoqa menas, ndego ezoqam-te moni qazòmbò-lòfokam, kuku kandambaqape gekha ezoqám mbògoát, te-te?”

⁴³ Yaq Saemon gendo-qavòiu, “No nqæmatavap: Ezoqam ndégo, ndego moni kandambaqape qambòe-lòfokam, sa gembotak.”

Yaq Yesu gembo-ein, “Nándav. Qo unimanqatin ndoqo-manqate.”

⁴⁴ Yaq Yesu sævam-té genòqambún, Saemon sasa mbo-ein, “Ngunuk sævam qoté-omét. No qoqa khoev-te qatòndo-on, qo no ibòkha etopòteáv, noqa zenda tokhotapak sunguzu nonqo. Geté ngunuk noqa zenda tokhotapak, ekeza bòi einú gunisungúz. Yaq ekeza izúm guni-vuogím. ⁴⁵ Qo no ngenòndòpòteáv, no qatòndo-on, av niqa matev ndægo. Geté ngunuk sævam, noqa zenda tokhotapak, oskia ndòngenòtumit, ande qatònde-on, atema ndakin. ⁴⁶ Neka qo noqa kawa-te, oil qouziáv, qatòndo-on, av niqa matev ndægo. Geté ngunuk sævam, noqa zenda tokhotapak-te, tae et sisip mbomambaqape mo:qóuz. ⁴⁷ No nòtaqá-eín, gekha zapá ngunuk kuku khape qambe-khouwev no-te. Ngunuk kuku khape tòmbòe-khouwév ndógo, tuqa manqa-zapazapa kopoav-qape, mòndòmbò-navòém. Geté gekha ezoqám ndego, manqa-zapazapa khapelavòqase mba sa qambòe-navòem, teqa kuku khapémhá.”

⁴⁸ Yaq Yesu ndugu sævam áv gumbòe-eín nqáégo, “Qoqa manqa-zapazapa, mòndòqa-navòém.”

⁴⁹ Yaq ezoqa nòme, lou loge-te namba gi:qonavam, ekeza mokho-mba gibond, “Ngenek kenògoam, ezoqa manqa-zapazapa ndezò-evòzam?”

⁵⁰ Yaq Yesu ndugu sævam gumbo-ein, “Qoqa unimanqatin nandav, tòkhandí:q. Mòqoqáv. Qo mbòni betaqávæv.”

8

Sakheis ndigu, Yesu namba gi-okhoam

¹ Taqa zita-te, yaq Yesu taon neka vemivemiav ate qægoam sège-okhoám. Ezoqa Manqat Mbomambaqape, Mbumbukiam-qa Megeat Matev-qa yaq-te me:zòmesimám. Ekeza paev ezoqam tuelv namba me-okhoám, ² neka sakheis vògoam. Nginik sakheis, Yesu gèkhakhæz. Nòme ndigu, enqoni vòzògoam-a, nòme ndigu, nqova soqòsoqa vòzòmbù-goam. Sævam kopo nòmu, Meli Magdala vemiv-ák. Yesu nqova soqòsoqa sevén, gumbo-ngeasam. ³ Neka sævam nòmu, iz Zoañá. Ndugu Kuza-gú zás. Ngenek ezoqam, ndigu Elod-qa khoev-te gisasaetam, kawa zòmbogoám. Neka sævam nòmu, ndugu iz Susaná. Neka sakheis nòme kopoáv gigoam. Ndigu sakheis, ekeza gigiáp gizòmbè-tòkéam, ndigu gi-okhoam.

Ezoqa manqei vinivinimba-te, wit nanga gezògeakhat, taqa yaya etæ manqat (Met 13:1-9; Mak 4:1-9)

⁴ Khòuwa nòme, ezoqa kopoáv gimòvab. Vemivemiav ate ndægo, Yesu-te gindu-okhoam. Yaq ndego yaya zò-etá, gezò-ein,

† **7:38** 7:38 Ta khòuwa-te ndógo, ezoqa lou loge-te gionavam, andé gisòmbiapám. Bov gèzò-zageapám. Yaq nakémhá, ngunuk sævam, Yesu-qa zita-te gunduwav, eiv-us, tugi bòi einu, Yesu-qa zenda tokhotapak-te golanqanimam. † **7:41** 7:41 Ndigu moni, fia kandambá. Moni mokho 500, ndigu viav menas-qá fiá. Neka moni mokho 50, ndigu lòvòyak menas-qá fiá. **7:50** 7:50 Luk 8:48; 18:42 **8:2** 8:2 Met 27:55-56; Mak 15:40-41; Luk 23:49

⁵ “Ezoqa mǝndǝgǝám. Khae-té genǝwáv, wit nanga vǝmǝ-zǝgeakh. Yaq wit nanga ge-panqabumat, nǝme nakhoa-té ginǝ-o:atát. Yaq ezoqa tetǝkhonǝvemém ndǝgo, pipisi vǝlouz. ⁶ Geté nǝme ndigu, nandi-té ginǝ-o:atát. Nandi-te ndǝgo, manqei khapekhapémbá qatǝke:pat. Yaq mbusa qafakhan, gǝkusíz. Zapa ndǝgo, ibǝkha mbaín. ⁷ Wit nanga nǝme, gapuk-té ginǝ-o:atát. Yaq gapuk ndǝgo, wit namba qǝ-eqa, ndigu gǝvǝtǝgeám. ⁸ Geté wit nanga nǝme ndigu, manqei egeiegei-té ginǝ-o:atát. Yaq kopǝmbá gi-eqanat, nanga vǝqataz. Wit nanga kopokopo-te, louzi nonqo andled-andléd gitǝkebupat.”

Yesu nqanek yaya etǝ manqat qamǝmbǝe-navǝem, yaq áv gene-akhá nqǝgo, “Gekha ezoqám ndego, gea tǝmbogoat neka yoge kopǝmba vǝmbǝgoát, yá beyogé!”

*Yesu gekha zapa, ezoqa yaya mba gezǝ-etǝam
(Met 13:10-17; Mak 4:10-12)*

⁹ Yesu nqanek yaya ge-eta, yaq tegi paev ezoqam, manqa mokho-qa mbǝbevǝpém. ¹⁰ Yaq gezǝ-qavǝiu, “Mbumbukiam zo mba zǝtǝke, zo nogi paev ezoqam, mokho manqat tǝzǝte-zǝtez, teqa Megeat Matev-qa yaq-te. Geté ndigu ezoqa nǝme, no yaya mba nǝzǝ-etǝ. No yaya tǝzǝmbe-etǝ ndǝgo: Ndigu ndǝgeivát. Geté mokho gembǝ-ndapemák. Neka ndigu ndǝ-ewagát. Geté manqa mokho gembǝ-ndapemák.”

*Ezoqa manqei vinivinimba-te, wit nanga gezǝgeakhat, taqa yaya etǝ-qa manqa mokho
(Met 13:18-23; Mak 4:13-20)*

¹¹ Yaq Yesu tegi paev ezoqam gezǝ-ein, “Yaya etǝ-qa manqa mokho nqǝnek: Wit nanga ndigu, Mbumbukiam-qa Manqát.

¹² Nǝme ndigu, nakhoa-te gi-o:atát, taqa manqa mokho nqǝnek: Ezoqa nǝme, ndigu Mbumbukiam-qa Manqat giyogemín, yaq nqova soqaqape até gendewavín, Mbumbukiam-qa Manqat vǝe-vibamin, tiqa mbǝni mokho-te ndǝugu. Ndego tenegoatún ndǝgo, soqáin ndǝgo, ndigu ti-unimanqatinim, yaq Mbumbukiam khandi vǝzǝ-etoám.

¹³ Neka wit nanga ndigu, nandi-te gi-o:atát, taqa manqa mokho nqǝnek: Ezoqa nǝme, Mbumbukiam-qa Manqat khanakhanakh-us ndǝ-ndapemín. Geté ta manqat ndǝgo, uni mbuvǝmáv, tiqa mokho-te. Yaq tiqa unimanqatin matev Mbumbukiam-te, khapekhapé outǝpáv. Khamasim matev qazǝ-fakhanín, ndigu nakhamas-té ginǝ-o:azín.

¹⁴ Neka wit nanga nǝme ndigu, gapuk-te gi-o:atát, taqa manqa mokho nqǝnek: Ezoqa nǝme, Mbumbukiam-qa Manqat ambá giniyogé. Geté tiyagat, ndigu tiqa yage-qa yaq-te fofageap khǝpe zǝmbe-khouwevín, neka gigiap kopoav neka manqei-qape-qa khanakhanakh matev-qa yaq-te, poev khape vǝzǝmbǝ-khouwevín. Yaq tiqa unimanqatin gǝvǝtagín. Kopǝmba mbaín, mokho tǝfakhan.

¹⁵ Neka wit nanga ndigu, manqei egeiegei-te gi-o:atát, taqa manqa mokho nqǝnek: Ezoqa nǝme, tiqa mbǝni egeiegei neka unimanqatin. Ndigu Mbumbukiam-qa Manqat únime-yogemín. Ndigu fǝgǝfǝgakh até gembǝ-geageapat neka yovitáv. Yaq Mbumbukiam-qa Manqat, tiqa mokho-te ndǝugu, mokho ndǝfakhanín.”

*Qoqa Klisten matev, ande waev me ndǝgo, ndǝkhǝnaǝ
(Mak 4:21-25)*

¹⁶ Yaq Yesu manqat nǝme gezǝ-ein, “Lampa toqomag, yaq kopǝmba mbaín, baket mokho-te o lou-qase mokho-te toqo-khona. Geté lampa asǝzam nonqo-té qonǝwuá. Yaq gekha ezoqám ndigu, kǝo-ev-te ti-ozat, waev gégeivát.

¹⁷ Gekha matǝv ndǝgo, ndǝkhonǝwe, bavokhó qandó-fakhán. Neka gekha mokho manqát ndǝgo, ndǝkhonǝwe, gendǝ-veveám. Yaq ezoqa ewaqape, gé-zǝtéz.

¹⁸ Yaq nakémbá, aiyá qagó. Noqa manqat únime-yogé, manqat nqǝmanqate. Gekha ezoqám ndego, mokho gendap, Mbumbukiam otevat nǝme mba mbǝé-etoám. Geté gekha ezoqám ndego, mokho ndapeav ndǝgo, yaq até otevat-qasé-a, ndego ezoqam ndematavap ndǝmbogo, Mbumbukiam segéviwám.”

*Yesu-gu evo neka emekheis, gekha ezoqám?
(Met 12:46-50; Mak 3:31-35)*

¹⁹ Khǝuwa nǝme, Yesu-gu evo neka emekheis ndǝfakház. Geté ndigu kopǝmba mbaín, Yesu-te vǝe-ǝz. Zapa ndǝgo, ezoqa khǝpumu-khouwéz. ²⁰ Yaq ezoqa nǝme, áv gimǝbe-einím nqǝgo, “Qogu qavo neka qamekheis ngó:wani, bavokho. Qo ndǝqamekham.”

²¹ Yaq Yesu gendo-qavǝiu, “Nogu evo neka nqamekheis ndigu, Mbumbukiam-qa Manqat ndiyoqe neka ndimbopaev.”

*Yesu manqat mba ge-ein, khamǝ sa qavǝitav
(Met 8:23-27; Mak 4:35-41)*

²² Khøuwa nøme, Yesu ekeza paev ezoqam namba, khagua-té ginøketáb, gezø-ein, “Yaq-keoqá qazinø-qantáv.” Yaq sasa ndøsoøkuzim. ²³ Giqantavat, Yesu venangei mbovín. Yaq gèbúv. Yaq anana-mba mønðu-bøen, mbe-qape tándøfeá. Khamøe qando-okhoam, lokh bøi-té qanø-tøvøytá, ambá vø-qambuanemin. ²⁴ Yaq até gindigonem, Yesu gèti-nám, gimbo-einim, “Evézøza, Evézøza. Ni avønín zigeón.”

Yaq Yesu gendosuzam, vø-itan. Yaq khamøe ndøgo, vøfegimam-a, vøvumøyat, manqat sasanqa-us mbo-eín. Yaq ndøgo sègevøitáv. Qavøitav mbómá. ²⁵ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, “Zo unimanqatin mbaín, Mbumbukiam-te?”

Yesu matev av ge:matanam ndægo, yaq tegi paev ezoqam, nqova ndafe kandambá neka møe vøgonem. Yaq, yaqyaq-a gibond, “Ngenek gekha ezoqám? E, até khamøe fegim neka khamøe vumøe, manqat mba mbomanqaté. Yaq ndøgo manqa o-mba mbøendapé.”

*Yesu ezoqam nqova soqøsoqa gembo-ngeasam
(Met 8:28-34; Mak 5:1-20)*

²⁶ Yesu ekeza paev ezoqam namba, Gelasa ezoqam-qá manqei-té ginøqantáv. Ta manqei ndøgo, Gelili manqei yaq-keoqá qagó. ²⁷ Yesu khagua-te gendovuaø, yaq vemia-vak kopo ndowáv. Ndego nqova soqøsoqa mbøigoám. Viav kopoáv, ndego ndabua uzumáv neka ve-te sømbimáv. Geté nandi nqa-té geyagám. Ta nandi nqa-te ndøgo, løvøte ezoqam ndø-osupám. ²⁸ Yaq ngenek ezoqam Yesu ge-omet, kandambaqapé sege-ogeá, ekeza kha, teqa megemege-te, manqei vøelavao. Yaq áv gene-akhá nqægo, “Yésu, Mbumbukiam-ge Yo, ndego Eqeiwat-Qape, qø no gekha qonøgø? Mbumbukiam-qa iz-te, nqataqá-viam, no nqosøgeap nø-etðám.” ²⁹ Ndego nqanek manqat ge-ein, zapa ndøgo. Yesu nqova soqa fakhane manqat mbo-eín. Ndego nqova soqa oskia ndøqanøtumám. Khøuwa kopoáv. Bov neka pingim, auli sen ambá gimbøe-løvønøvememín. Geté ndego sège-løvuzuín. Yaq nqova soqa, ndego ezoqam-av manqei-té genø-ituín.

³⁰ Yaq Yesu gembobevap, “Qo gekha iz?”

Yaq ndego gendo-qavøiu, “Noqa iz Bawan-qapé.” Nqanek tene-eín ndøgo. Zapa ndøgo, nqova soqøsoqa kopoáv, teqa mokho-te gimbøigoam. ³¹ Yaq ndigu nqova soqøsoqa, Yesu áv gimbøe-viømém nqægo, “Ni manqei ozu-te, nqa vaev mbain ndøgo, ndøkhoftán.”

³² Ta manqei avønina-te ndøgo, bøsi nen mønðowanám. Kopoav-qapé. Manqei poyat-té givagimám. Yaq nqova soqøsoqa, Yesu gimbo-viømem, “Ni ambá bøsik mokho-té qonø-khofotánin?” Yaq Yesu sègevøiták.

³³ Yaq ndigu nqova soqøsoqa, gèfakház, ndego ezoqam-qa mokho-te gu-goam, bøsik-te vømø-oz. Yaq bøsik manqei khavøe-té ginøbøin, ibøkha-te vømø-geonim.

³⁴ Yaq ezoqam ndigu, bøsik gizø-kewagam, nqanek matev giqevim, ndigu møe ndøbøin, yaq taon-te neka vemivemiav-te, ezoqa emanqat vømøzømbè-vototap. ³⁵ Yaq ezoqa tinduzáv ndøgo. Matev qeivi-qa ndøgoám, ma qæfakhan ndøgo. Yaq Yesu-te gimøfakhaz, ti-ometám ndøgo, ndego ezoqam, nqova soqøsoqa gimbo-fakhaz, ndabua ndø-uzupám neka matavap kopømba vømbo-goam. Yesu-qá zenda tokhotapak megemege-té gonoqotám. Yaq ndigu møe ndøgoném. ³⁶ Yaq ezoqam ndigu, matev bøi gi-qevim, emanqat zømbe-votót, ndego nqova soqøsoqa gimbogoam, ande áv kenè-khakhæv.

³⁷ Yaq ezoqa ewaqape, Gelasa manqei-te giyagam, Yesu áv gimbøe-viømém nqægo. Tiqa manqei, yà be-iváv. Zapa ndøgo, ndigu møe kandambá gigonem. Yaq Yesu gèketáo, sasa ndøsoøkuzim.

³⁸ Yaq ndego ezoqam, nqova soqøsoqa gimbo-fakhaz, Yesu namba okho-qa mboviám. Geté Yesu ndego takeáv, gembo-ein, ³⁹ “Qakeza vemia-v-té qonøqaváq, ezoqa voqomè-zømás, Mbumbukiam ande áv keqambè-matanam.”

Yaq ndego ekeza vemia-v-té genøwáv. Manqat sège-manqatát, vemia-v-te ate qægoam, Yesu ande áv kembøe-matanam.

*Yesu sævam gukhakheinøvem, ndugu kouk qambowavam, neka mbasønakam vøkhandi-v
(Met 9:18-26; Mak 5:21-43)*

⁴⁰ Yesu kewan yaq-keoqa nqava geqantavat, gemøqa, yaq ezoqa kopoáv, khanakanakh mbogoném, gefakhan. Zapa ndøgo, ndigu gembøe-kewagám. ⁴¹ Yaq nqæ! Ezoqam tendowáv ndøgo. Teqa iz Zailés. Ndego Zu ezoqam-qá guliguli khoev megeat ezoqám. Yaq ndego até gendego, Yesu-qa zenda tokhotapak-qa megemege-te, ekeza kha, manqei me-laváo, ekeza khoev-te okho-qa yaq-te vømboviam. ⁴² Zapa ndøgo, tegu yu, ndugu viav ande av tuelv ndægo qambøegoam, gènanimtát. Neka ndego nakheis nøme mbaín.

Yaq Yesu gemat, ezoqa bawan-qape gèqanabát, ambá vøtøgutømemin. ⁴³ Ta bawan mokho-te ndøgo, sævam kopo mønðu-goám. Ndugu kouk mbowavám. Nupøkhan mbá. Viav ate qægoam, tuélv, qambowavam. Ndugu tugi moni ate gi-goam ambá guni-ngiæzotám, mulømula etoam ezoqam-te. Geté ezoqa kopo, kopømba mbaín vøe-khakhkeinøvem. ⁴⁴ Yaq

ndakin ngunuk sævam, Yesu-qa zita-té gunduwáv, teqa ndabua ov-qase vømbō-khanaz. Yaq nqova mbaín. Tuqa kouk waev, sègembō-navøém.

⁴⁵ Yaq Yesu gebevap, “No gekha ezoqām ndókhantan?”

Geté ezoqa ewaqape gò-naomém. Yaq Pita gembō-qavøiu, “Evézøza. Ezoqa bawan-qape khápumu-khouwév, qoqa kha ngikhanazumit.”

⁴⁶ Geté Yesu gendo-ein, “Ezoqa møndō-khantán. No tøtenøtén ndógo. Zapa ndógo, noqa bazaføgakh nøme, ezoqam-té qanøwáv.”

⁴⁷ Yaq ngunuk sævam gui-otev av nqægo, Yesu møndōqānd, yaq sègendowáv. Kha wageap-ús. Yaq Yesu-qa megemege-te, ekeza kha, manqei me:laváo, ezoqa ewaqape-qa bøi-te vøvøndøyam, gekha zapayá guni-khantav, yaq ndaføyambá sege-eqeieqei-ëv.

⁴⁸ Yaq Yesu gumbo-ein, “Ngólam. Qoqa unimanqatin nandav, tøkhaheinøqavém. Mògoqáv. Qo mbøni betaqávæv.”

⁴⁹ Yesu ate av-té manqat ge:manqatam, yaq Zailles-qa khoev-te, ndego Zu ezoqam-qa guliguli khoev gezømbō-megetam, ezoqam tendowáv ndógo, vømbō-ein, “Qogu yu møndønanim. Nandev nømendim ezoqam, sekemba mbopøuwé:t, tendowav.”

⁵⁰ Geté Yesu nqanek manqat ge-ewag, yaq ndego Zailles äv gembø-ein nqægo, “Qo ndøfoføgeáp. Soqó-unimanqatin. Ndugu segé-khandi:v.”

⁵¹ Yesu Zailles-qa khoev-te gemøfakhan, yaq ezoqa nøme gèzømbē-khafén, te namba ti-oz. Geté ti-mba ndigu tekhatób, Pita neka Zion neka Zems, neka nakhasam-gi evøndipakha.

⁵² Ezoqa ewaqape, eiv neka osombo ndøgoném, nakhasam-te. Geté Yesu gezø-ein, “Eiv ság! Ngunuk nakhasam nanimateäv. Geté venanqei ndøbuvi:v.”

⁵³ Yaq ndigu Yesu gèvøngi:nám. Zapa ndógo, ndigu møndæzøtéz, ndugu møndønanim.

⁵⁴ Geté Yesu até gendego, mbasønakam zenda vømbøgea, sasa ndø-akha, “Khapúlav. Mòqo-itán!” ⁵⁵ Yaq tugu nqova, nqawá gumøndæ-veséz. Yaq ndaføyambá, ndugu sègendo-suzám, vø-itan. Yaq Yesu mbasønakam-te, lou etoam manqat ndø-ein. ⁵⁶ Nakhasam-gi evøndipakha, ndigu nqova ndafe kandambá. Geté Yesu gèzømbē-khafén. Ezoqa nøme bezø-ein, av matev qæfakhan ndægo.

9

Yesu ekeza u-anim tuelv, manqa gezø-løvua, gekhofosam

(Met 10:5-15; Mak 6:7-13)

¹ Khøuva nøme, Yesu ekeza paev ezoqam tuelv, gèmváv. Yaq ndego iz neka bazaføgakh zø-etoám. Ndigu ezoqa nqova soqøsoqa vinivinimba zøngeasumát neka enqoni-us ezoqam vøkhaheinøvemát. ² Yaq tene-khofosám ndógo, ezoqa Mbumbukiam-qa Megeat Matev-qa yaq-té gini-zømesimát neka enqoni-us ezoqam vøkhaheinøvemát. ³ Äv gezømbē-ein nqægo, “Tozo-okhoat, gigiap ndø-upøgím, av nqægo, tatuag neka moqos neka lou neka moni neka ndabua enend nonqo. ⁴ Zo ezoqa khoev tizø-einat, ta khoev-te ndógo, até vøsokhoé. Yaq tamhá tøzøtè-ivøvemát ndógo, vemivav nøme-te tozozavat. ⁵ Geté zo vemivav nøme-te tozomø-fakhazat, yaq ndigu zo khatobeav tøgoat, ta vemivav ndógo, sège-ivøvemát. Yaq pakhakh ndógo, zoqa zenda tokhotapak-te tøgoat, sozó-pomoememát. Yaq ndigu tiabiti-zøtèzát, ni manqa-zapa zigoném.”

⁶ Yaq ndigu gèpanqaním, vemivemivav vinivinimba-te, Mbumbukiam-qa Manqat Mbo-mambaqape vømē-zømesim-a, enqoni-us ezoqam vømø-khaheinøvem, manqei-manqei ate qægoam.

Elod Yesu-qa yaq-te go:nakat

(Met 14:1-12; Mak 6:14-29)

⁷ Yaq Elod, ndego Gelili plovinis-ge kawa ezoqam, manqat ge-ewag, matev vinivinimba qafakhanumat, ndego gò:beváp. Zapa ndógo, ezoqa nøme äv gini-manqatám nqægo, “Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, nangó gendo-khandi:v, løvøte-te.” ⁸ Geté ezoqa nøme gimanqatam, “Ilaiza ndøfakhán.” Neka ezoqa nøme, äv gini-manqatám nqægo, “Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam, ibugukhokhof giyageapam, nøme nangó gendo-khandi:v.”

⁹ Yaq Elod äv gene-ein nqægo, “Zion, noqa manqa vøovam-te, monqo mbokepøzém. Geté ngenek gekha ezoqām, emanqat nqæmbo-yoge?” Yaq ndego Yesu omete-qa ndøgoám.

Yesu ezoqa bawan-qape ge:zøkef

(Met 14:13-21; Mak 6:30-44; Zion 6:1-14)

¹⁰ Yesu-gi u-anim nango ginduvesez, vøe-ometem, av nqægo, matev ande äv kini-matønumam, yaq ndego vemivav nøme-té genø-itúb. Ta vemivav-qa iz, Betsaidá. Ndego ambá gemø-yakhapus-mokho-mba-ezín, ti namba. ¹¹ Geté ezoqa ewaqape gi:zøtez, av nqægo, Yesu

ande äv kenēma, yaq ndigu sègembo-paevém. Yaq Yesu sègekhatób, neka Mbumbukiam-qa Megeat Matev-qa yaq-te vøe-zømesim neka enqoni-us ezoqam vøkhakheinøvem.

¹² Yaq qakhagus ndøgo, khøuwa ambá vømø-sinanin. Tegi paev ezoqam tuelv tinizäv, Yesu vømbø-eininim, “Ezoqa bawan-qape é-moqo-khofosám. Yaq vemivemlav neka khøev avøavun nqagot, lou neka venanqei nonqo, tiabimi-váo. Zapa ndøgo, ni ezoqam-av manqei-té qazigú, nqanek.”

¹³ Geté yaq Yesu gezø-ein, “Lou zo zozø-etoám, tilog.”

Yaq gindu-qavøinam, “Ni flawa faev neka zonga menas mba nigú. Gê, nginik ezoqa bawan-qape, lou ni nimøzøwí?” ¹⁴ Ndigu nqanek manqat gi-eininim, zapa ndøgo. Ezoqa kandambá gigoam. Angana ate gi-goam, ande äv faev taosén ndigú.*

Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, “Ezoqa yá beqonáv. 50 50-té giabenø-qoqongeaepét.”

¹⁵ Yaq Yesu-gi paev ezoqam, äv tini-matønømem, yaq ezoqa ewaqape vøqonam. ¹⁶ Yaq Yesu até gendego, nginik flawa faev neka zonga menas ge-upøzø, yan-te sasa ndøqan, Mbumbukiam ike manqat vømbø-ein. Yaq gèmbegím, tegi paev ezoqam vøzø-etoam, yaq ndigu ezoqa ewaqape sasa zø-etoam. ¹⁷ Yaq ezoqa ewaqape, lou tilog ndøgo, até vøzø-ewez. Yaq lou mbegeap ndøgo, ezoqa gi-ivøvem, gèpizumém. Yakhav tuélv ginqeitømem, qamøvea.

Pita gematøvem, Yesu, ndego Mesayá

(Met 16:13-19; Mak 8:27-29)

¹⁸ Khøuwa nøme, Yesu geguligulimat, tegi paev ezoqam mba ndøgoám, te namba. Yaq ndego äv gezømbe-beváp nqægo, “Gê, ezoqa no gekha ezoqám mé:næna?”

¹⁹ Yaq ndigu gindu-qavøinam, “Ezoqa nøme ndimanqate, qo Ziön, ndego ibøkha iz etoam ezoqam. Neka nøme ndimanqate, qo Ilaizá. Neka nøme ndimanqate, Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqa nøme, ndigu ibugukhokhof giyageapam, ezoqa kopo nqawá gendo-khandi:v.”

²⁰ Yaq Yesu gezøbevap, “Gemá zo? No gekha ezoqám zøténæna?”

Yaq Pita gendo-qavøiu, “Qo Mesayá, ndego Mbumbukiam ge:manqatam, tendo-khofotav.”

²¹ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gègugúb, vøzømbè-khafen, gezø-ein, “Zo ezoqa nøme me:zømás, av nqægo, no gekha ezoqám.”

Yesu ekeza løvøte neka nango khandivat-qa yaq-te, ande ge:zømas

(Met 16:21-23; Mak 8:31-33)

²² Yaq Yesu manqat nøme, äv gezømbe-ein nqægo, “Ezoqam-ge Yo, nqosøgeap kandabaqape bendáp. Neka Zu megetapak neka Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam bèsanqawém, sasa belaem. Geté khøuwa timømbo-misika-ez ndøgo, ndego Mbumbukiam nango ndøkhandi:v.”

Yesu-te paev-qa toqogoat

(Met 16:24-28; Mak 8:34-9:1)

²³ Yaq Yesu ezoqa ewaqape gezø-ein, “Gekha ezoqám ndego, no-te paev-qa ndego, ndego ekeza poev matev, zitá geabetewuá, neka ekeza tae mutui bē-ega, khøuwa ate tæpavpavemat, neka no sasa benøndopaev. ²⁴ Gekha ezoqám ndego, ekeza yage geawat-qa tegoat, ndego ndækhambuá. Geté gekha ezoqám ndego, ekeza yage te:khambua, no zapaya, ndego ndømøqeiv. ²⁵ Gømbo-mataváp. Ezoqa manqei-qape gigiap ate nqægo tømboqawam, geté ekezan gèsoqoëv, vømø-navøem, yaq ta gigiap ate ndægo, äv khambøé-tøkē?”

²⁶ Gekha ezoqám ndego, noqa yaq-te neka noqa manqat-qa yaq-te, mivi tegoat, yaq até Ezoqam-gé Yó-a, ndego mivi ndøgó te-te, ndego ekeza waev bazaføgakh-us neka Eve-qa waev bazaføgakh-us neka Mbumbukiam-gi enzol ezoqam-qa waev bazaføgakh-us namba te:geav. ²⁷ No unimanqatín nqazø-manqate. Zo ezoqa nøme nqazo-waniap, naqanøká zópakhaezák. Geté Mbumbukiam-qa Megeat Matev, ndøzotøkha-qeivím.”

Yesu bugug qambo-enend

(Met 17:1-8; Mak 9:2-8)

²⁸ Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ande av khøuwa eit-qa zita-te, ndego Pita neka Zion neka Zems tène-upøzø. Yaq manqei pøyat-té gimøqavíg. Guligulim-qa ndøqavigát. ²⁹ Ndego ate av-té ge:guligulimat, yaq teqa bugug sège-enénd, neka ndabua vømbø-enend. Unime-papaqá. Andé ndand vøiyám. ³⁰ Yaq nqæ! Ezoqa menas sègefakház. Ezoqa nginik, Mozes neka Ilaiza. Manqat ndømanqatám, Yesu namba. ³¹ Ndigu ezoqa menas, Mbumbukiam-qá waev-ús. Yesu-qá løvøte-qa yaq-té gini-manqatám, neka ndego Mbumbukiam-qa manqa

* **9:14** 9:14 Sakheis neka nakheis møndøgoám. Geté ndigu gevebøpøteáv. **9:19** 9:19 Luk 9:7-8 **9:20** 9:20 Zion 6:68-69 **9:22** 9:22 Luk 9:44; 18:32-33 **9:23** 9:23 Met 10:38; Luk 14:27 **9:24** 9:24 Met 10:39; Luk 17:33; Zion 12:25 **9:26** 9:26 Met 10:33; Luk 12:9 **9:31** 9:31 Luk 9:22

mbusa ande āv kemé-unimanqatīn, Zelusalem taon-te ndøgo. ³² Pita neka tegi zifuap menas, venanqei zovīn. Yaq sēgesømbi. Yaq nango gindusuz, ndigu Yesu Mbumbukiam-qá waev-ús ndø-ometám, neka ndigu ezoqa menas vōzømet, te namba giwanam. ³³ Yaq ndigu ezoqa menas, qavøne-qa gigoam, Pita Yesu āv gembøe-ein nqægo, “Evězøza. Qanimāv, ni nqeiḡu. Ni khoev-qasis misika nizøpuán, qoqa kopo neka Mozes-qa kopo neka Ilaiza-qa kopo.” Pita nqanek manqat khokhó sege-ein. Ndego otevatéav, gekha manqat ge-ein.

³⁴ Pita ate av-té manqat ge:manqatam, yaq ozoz ndokawá, vøgutaz. Yaq ndigu paev ezoqam, møe kandambá gigonem, ozoz qagutaz. ³⁵ Yaq ozoz-te ndøgo, manqat ndofakhán. Av qande-ein nqægo, “Ngenek nogé Yó. No nõveatáv. Zo teqa manqat geyogé.”

³⁶ Manqat ndøgo qame-navøem, yaq Yesu mba ndø-ometám. Ekhapús segeyam.

Ndigu paev ezoqam, nqanek matev giqivim, gèkhonoumám. Ta khøuwa-te ndøgo, ndigu ezoqa nõme-te manqatemáv, taqa yaq-te.

Yesu opønakam gekhakheinøvem, ndego nqova soqa gembøigoam

(Met 17:14-18; Mak 9:14-27)

³⁷ Yaq khøuwa nõme qandopave, Yesu tegi paev ezoqa misika namba, manqei poyat-te ginduvīs, yaq ezoqa bawan-qape møqás. ³⁸ Yaq nqæ! Ta bawan mokho-te ndøgo, ezoqa kopo āv gene-akhá nqægo, “Nøméndim ezoqam, no nõtaqa-viám. Ambá noge yo qombotøkeín. No nakheis nõme mbaín. Sa kopo ngéne. ³⁹ Nqova soqa ndøqanøtumátún. Yaq gè-ogeaín. Kha segembøi-wageapét neka køse vømbó-qounít. Faf-faf-ús. Ndego nqova soqa yovitáv neka únime-ngiuiñ. ⁴⁰ No qogi paev ezoqam mðezøviám, ngenek nqova soqa tingeatømem. Geté ndigu amba me:goném. Kopømba mbaín.”

⁴¹ Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Zo matev køfigiap neka unimanqatin mbain ezoqam, zo ndakin nqazoyage, gè, no khøuwa andé gekhám, zo namba tizi-yagat neka zoqa viniv vøeqatát? Geté ság! Qoge yo vøndondáf.”

⁴² Yaq ndego opønakam, ate av-té ge:geavun, nqova soqa manqei-té genø-ogiú, vø-uvutam. Kha sègembøi-wageapát. Yaq Yesu ndego nqova soqa gembøe-khafén, vøfakhan, neka opønakam vøkhakheinøvem, yaq eve nqawa sasa mbo-etoam.

⁴³ Ezoqa ewaqape, nqanek Mbumbukiam-qa bazaføgakh-qape giqivim, ndigu nqova ndafe kandambá.

Yesu qambo-menas, ekeza løvøte-qa yaq-te ge:zømas

(Met 17:22-23; Mak 9:30-32)

Ezoqa ewaqape, Yesu-qa matev ate ndægo-qa yaq-te, até gimboe-matavupát, yaq ndego ekeza paev ezoqam gezø-ein, ⁴⁴ “Noqa manqat únime-yogém, no ndakin tæzø-ein. Ezoqamge Yo, ezoqam-qá zenda-té ginøveém.” ⁴⁵ Geté Yesu nqanek manqat ge-ein, tegi paev ezoqam, manqa mokho ndapeáv. Gèkhonawám ti-te. Yaq ndigu kopømba mbaín, manqa mokho vøe-qeivīm. Geté ndigu møe ndøgoném, Yesu manqa mokho-qa yaq-te vømbøe-bevøpem.

Yesu-gi paev ezoqam mokho-te, megeat ezoqam, gekha ezoqám?

(Met 18:1-5; Mak 9:33-37)

⁴⁶ Khøuwa nõme, Yesu-gi paev ezoqam, ekeza mokho-mba, gèponqombupát. Tini-ponqombupát ndøgo, ti mokho-te, iz akhae kandambaqape, gekha ezoqá ndøgo. ⁴⁷ Geté Yesu é-møndæ-otév, ndigu gekhá mbómatavupam. Yaq ndego nakhasam ndo-itú, teqa avønin-te vøve, ⁴⁸ gezø-ein, “Gekha ezoqám ndego, noqa iz-te, ngenek nakhasam tekható, ndego no ndøkhatómb. Neka gekha ezoqám ndego, no tekhatómb, ndego até ndegó-a, vøkható, ndego no gendo-khofotan. Zo mokho-te, ezoqa kandambaqape ndégo tegó, ndego iz mbain ndøgo.”

Ezoqam ni sanqaupav ndigu, ndigu nigí

(Mak 9:38-40)

⁴⁹ Zion Yesu gembo-ein, “Evězøza. Ni ezoqam mõi-ometám. Ndego nqova soqøsoqa ndøngeasumatún. Qoqá iz-té genøgoatún. Yaq ni nĩmbøe-khafeném. Zapa ndøgo, ndego ni namba, qo-te pøpøvumáv.”

⁵⁰ Geté yaq Yesu gezø-qavøiu, “Mbøe-khafēāp, ndego. Zapa ndøgo, gekha ezoqám ndego, zo-te sanqaupav ndego, ndego zogé.”

Samalia vemīav nõme-te, Yesu gisanqawem

⁵¹ Khøuwa gekhatobat, Yesu yan-te te:qavig, ndego matavap āv genegó nqægo: Zelusalem taon-té genówáv. Yaq kopømba mbaín, teqa matavap toqo-enend taqa yaq-te. ⁵² Yaq ndego u-anim ndøkhofotáz, teqa megemege-te. Yaq ndigu vemīav nõme-te gimøfakhaz, Samalia

manqei-te ndøgo, ambá nakhoa mømbo-khakheinømemín, vømébu. ⁵³ Geté ndigu vemia-av-ak, giyogem av nqægo, Yesu Zelusalem taon-tê genømā, yaq ndigu khatoweáv.† ⁵⁴ Yaq tegi paev ezoqa menas, Zems neka Zion, tiqa matev giqeivim, ndigu Yesu āv gimboe-einim nqægo, “Evézøza. Qoqa poev gekhām? Ndizi-akhaem, gøinam betøndøvis yan-te, nginik ezoqam vøngiæzø?”

⁵⁵ Geté Yesu gèndoqambún, nginik ezoqa menas vøgugub.†

⁵⁶ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam namba, vemia vømte-té gimzøáv.

Yesu toqombo-paev, taqayaq-te
(Met 8:19-22)

⁵⁷ Yaq ndigu ate av-té nakhoa gi:geveat, ezoqa tendowáv ndøgo, Yesu vømboe-in, “Qo ande āv khoqoté-okhoāt, no até nøtaqá-pavát.”

⁵⁸ Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Qanimáv. Geté gømbo-mataváp. Gaqo lozokhak,§ sømbiam nonqo, manqei nqa ndøzøgó neka pipisi viviap ndøzøgō. Geté Ezoqam-ge Yo, khoev mbaín, te:sømbimat, pusa vøe-tayát.”

⁵⁹ Yaq ezoqa nømte-te, Yesu āv gene-ein nqægo, “Qonøndō-páev.”

Geté yaq ndego ezoqam gendo-ein, “Evézøza. Até vøkhæ-keogé. Tat båtøkhæ-otáv.”*

⁶⁰ Geté yaq Yesu gembo-qavøiu, “Av taoká. Ekeza pakhaezat-ak tiabe-osám ndigu, gipakhaez.† Geté qo, ezoqa Mbumbukiam-qá Megeat Matev qomé-zømesím.”

⁶¹ Ezoqa nømte Yesu gembo-ein, “Evézøza. No ndøtaqando-páev. Geté båtøkhonáv, nogi ezoqam, ouo manqat bamøzø-ein.”

⁶² Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Gekha ezoqām ndego, manqei tekhaemet, yaq ndego zita-te sekembā segē-qambunimát, ndego kopømba mbaín, Mbumbukiam-qa Megeat Matev-te sasae teqo.”

10

Yesu ekeza paev ezoqa septi-tu gekhofosam

¹ Taqa zita-te, Evezøza paev ezoqa septi-tu nømte ndøvevesám. Yaq teqá megemege-té genø-khofosám. Ezoqa menømenas ndøkhofosumát, ndøgo taon neka vemivemian ate qægoam, ma ekeza okho-qa gembøegoam. ² Yaq ndego manqa zølvuá, gezø-ein, “Khae-te avøe gigiap kandambá qakhatøkhtoam. Geté sasae ezoqam khapímbá, vøndé-peanēm. Yaq nakémbá. Khae eve, zombó-vi-mát, Mbumbukiam. Yaq sasae ezoqam, tæbetønde-khofotáz, teqa avøe gigiap qakhatøkhtoam ndøgo, betøndō-peanem. ³ Mòzozáv. Nqæ! Zo andé sip nakheís. Geté zo gaqo khobokhobos-té qatø-khofosumít. ⁴ Moni neka moqos neka tamak ndø-upøgím. Ezoqa tozomø-qasat nakhoa-te, yaq ti namba manqa manqate-te, khøuwa iziz khapekhaepé me-khøbám. ⁵ Khøev-te tozomø-ozat, zo bugukhokhof manqat nqáneq qazozø-einát, ‘Sambí zo-te, zo nqanek khøev-te nqazoyage.’ ⁶ Ndigu ezoqam, sambi-anim tigoat, zo vøkhatoat, yaq zoqa sambi manqat, até gégoát ti-te. Geté ndigu zo khatobeav tøgoat, zoqa sambi nango ndøzø-vesezát. ⁷ Zo ezoqa khøev tizø-einat, ta khøev-te ndøgo, até vøskhoé. Lou neka ibøkha vølogé, ndigu tizø-etoumat. Zapa ndøgo, gekha ezoqām ndego, ndesasaat, ndego teqa yage nonqo gigiap yá bembo-etoám. Sa ndøyágeáp, khøev nømte-te, khøev nømte-te.

⁸ Gekha vemia-té ndøgo, tozomø-fakhazat, ndigu zo tikhatobat, yaq lou sège-logemát, zoqa megemege-te timøvøemat. ⁹ Enqoni-us ezoqam zókhakheinøvemát, neka ezoqa āv qazozømbé-manqatát nqægo, ‘Mbumbukiam-qa Megeat Matev, møndø-fakhán zo-te.’ ¹⁰ Geté zo vemian nømte-te tozomø-fakhazat, yaq ezoqa zo khatobeav tøgoat, yaq nakhoa-té qazonø-wanát, ta vemia-te ndøgo. Yaq āv qazozømbé-manqatát nqægo, ¹¹ ‘Até pakhákha, niqa zenda tokhotapak-te nqatøkeap, zoqa vemia-te qei-okhoam, ni nipomoemét. Yaq zo tøzøtè-zøtéz ndøgo, zo manqa-zapa zogoném. Geté zo vøezøtéz, Mbumbukiam-qa Megeat Matev, møndø-fakhán.’ ”

† **9:53** 9:53 Yaq Zu ezoqam-a, yaq Samalia ezoqam, qaq matev zømbuogám. Yaq ndigu Samalia ezoqam poeveáv, Zu ezoqam tiqa manqei-te sa tu-apat. **9:54** 9:54 2 King 1:9-16 † **9:55** 9:55 Baebol kopokopo nømte-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nømte ndøgō. Ta manqat nqáneq: Yaq Yesu gezø-ein, “Zo zøtæzateáv, zo gekha nqova-gl ezoqām. Zapa ndøgo, Ezoqam-ge Yo, ambá av nqægo, ezoqam-qa yage ngi-wat-qa ndøgeavún. Geté ndego ezoqa khandizat-qa ndøgeavún.” § **9:58** 9:58 Nginik gaqo lozokhak-qa nqovønqova, Metiu 8:20 avønín-té qonøqeiv. * **9:59** 9:59 Ta khøuwa-te ndøgo, ngenek ezoqam-ge eve nanimatév, as ndøgoát. Geté ndego bugukhokhof tege eve namba yage-qa ndøgoám. Yaq Yesu paev-qa sa ndøgo teneogám, eve tembøe-nanim † **9:60** 9:60 Ezoqa ndigu gipakhaez, ndigu tømne-manqaté, ndigu Yesu paeveav ndigu. **9:61** 9:61 1 King 19:20 **10:1** 10:1 Mak 6:7 **10:2** 10:2 Met 9:37-38; Zion 4:35 **10:3** 10:3 Met 10:16 **10:4** 10:4 Met 10:7-14; Mak 6:8-11; Luk 9:3-5 **10:7** 10:7 1 Ko 9:6-14; 1 Tim 5:18 **10:8** 10:8 1 Ko 10:27 **10:11** 10:11 Kel 13:51; 18:6

¹² Yaq Yesu tegi paev ezoqam gezø-ein, “No nqazø-manqate. Manqa Ovøyam Khøuwa Kandambaqape timø-khantaz, ndigu vemiaiv-ak-te unimé-soqá. Yaq-fia nqosøgeap ndøgo, ndigu tindapem, ndømmø-løvuaám, av Sodom taon-ak timindapem.”

Møndø-soqoéz, ndigu Keliso gisanqawem
(Met 11:20-24)

¹³ Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, “Zo mõzo-soqoéz, zo Kolazin-ak neka Betsaidayak. Zapa ndøgo, no umingiap matev, zo mokho-te qæmatønumam, ambā Taya neka Saedon taon mokho-te tæmatanamin, ndigu ambā nupøkhán mbá, Mbumbukiam-te éndo-qambuzín, neka tiqa manqa-zapazapa zapaya, ndabua soqøsoqa vø-uzamin neka pakhakh-te vøqonavin. Geté zo qambuzaneáv. ¹⁴ Manqa ovøyam khøuwa timø-khantaz, zo-te unimé-soqá. Yaq-fia nqosøgeap ndøgo, zo tozomø-ndapem, ndømmø-løvuaám, av Taya neka Saedon taon-ak timindapem.”

¹⁵ Neka ge zó, Kapenaum taon-ak? Zo, yan-té ginø-eqazø, av zo ndøzøte-matavap? Av taoká. Zo gøinam-té ginø-nqagevém.”

¹⁶ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, “Gekha ezoqám ndego, zoqa manqat tendap, ndego noqá manqat ndøndáp. Neka gekha ezoqám ndego, zo tesanqab, ndego no ndøsanqám. Neka gekha ezoqám ndego, no tesanqamb, ndego até ndegó-a, ma no gende-khofotan, vøsanqao.”

Yesu-gi paev ezoqam seventi-tu, nango ginduqavaz

¹⁷ Yesu-gi paev ezoqam seventi-tu, nango ginduqavaz, ndigu khanakhanakh kandambá. Yaq gimbo-einin, “Evezøza. Até nqova soqøsoqá-ya, niqa manqat o-mba mo-ndapám, ni qoqa iz-te, manqat qeizø-manqatam.”

¹⁸ Yaq Yesu gezo-qavøiu, “No Saitan mõe-omét. Yan-té gendobøiáv. Andé vøiyam me me-bøi. ¹⁹ Nqáe! No zo bazaføgakh mõezø-etoám. Zo waza soqøsoqa neka lakalaka sozó-tokhonevemát, neka zoge qäqa ezoqam, Saitan, teqa bazaføgakh ate ndægo vozó-tokhonëm. Yaq zo-te matev-qase gemø-fakhanák. ²⁰ Geté zo ambá ta zapaya ndøgo, khanakhanakh ndøgø, nqova soqøsoqa zoqa manqat o-mba nduondape, geté zo khanakhanakh ndøgo tabezøgø, zoqa iziz yan-te ndo-peawap.”

Yesu khanakhanakh-us, Eve ike manqat gembo-ein
(Met 11:25-27; 13:16-17)

²¹ Ta khøuwa-te ndøgo, Yesu Nqova Mbomambaqape mokho-te, khanakhanakh kandambá gendap. Yaq áv gene-gulgulím nqægo, “Tat, qo yan neka manqei-qape-ge Evezøza ndoqoqo. No ike kandambá qo-te. Zapa ndøgo, qoqa matavap qøkhonáo, ti-te ndigu, ekeza kha zøtezat neka matavap loloakh-us ezoqam ndivewe. Geté qo ti-te ndigu toqonø-vevezám, ezoqam ndigu ande av nakhei nqonqon me ndi-gu. Unimanqatín. Tát! Qoqa poev, áv tønegoám.”

²² Yaq Yesu manqat nøme ge-ein, “Gigiap neka matev ate nqægo, Tat noqá zenda-té genøvé. Ezoqa mē-zøtezák, ndego Yo gekha ezoqám. Eve mba me-otév. Neka ezoqa mē-zøtezák, ndego Eve gekha ezoqám. Yo mba me-otév, neka ndigu vøezøtēz, Yo Eve-qa yaq-te vevezam-qa ndezøgo.”

²³ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam-té genøqambún. Yaq ti-mba ndigu tezø-ein, “Zo khanakhanakh mbá qanegó, zo matev bøi nqazøte-qeivi, ndakin nqafakhanam. ²⁴ No nqazø-manqate: Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam neka kawakawa-za kopoáv, matev qeivi-qa ndøgoám, zo ndakin nqazo-qeivi. Geté ndigu qeiviáv. Neka ndigu manqat yoge-qa vøgoam, zo ndakin nqazoyine. Geté ndigu yogeáv.”

Samalia ezoqam-qa yaya etæ manqat

²⁵ Khøuwa nøme, Mozes-qá guguna manqat nømendim ezoqam ndowáv. Ndego Yesu ambá gembo-matemateamin, gembo-ein, “Nømendim ezoqam. No gekha matēv nómátønumát, khandi miavmiáv vøténdáp?”

²⁶ Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Gé, Mozes-qa guguna manqat áv khané-ein? Qo qoqo-geveam, gekha mokho qombøndap?”

²⁷ Yaq ndego gendo-qavøiu, “Mozes-qa guguna manqat, áv qane-ein nqægo, ‘Kuku betaqagó, Evezøza-te, ndego qoge Mbumbukiam, uni qoqa mbøni-te neka uni qoge nqovate neka uni qoqa bazaføgakh-te neka uni qoqa matavap-te. Neka ezoqa nøme-te, kuku áv tabetaqambe:gó, av qakeza kha-te, kuku ndaqambe:go.’”

²⁸ Yaq Yesu gembø-qavøiu, “Qo unimanqatín ndoqo-manqate. Qo matev āv tønégó. Yaq qo khandi ndòqondáp.”

²⁹ Geté ndego ezoqam, ekeza iz khakheinam-qa ndògoám, yaq gendo-ein, “Gê, ezoqa nòme, gekha ezoqám?”

³⁰ Yaq Yesu gembø-qavøiu, emanqat me:votót, gembø-ein, “Ezoqa mòndògoám. Zelusalem taon-té gendowáv. Ambá Zeliko taon-té genø-visatín. Yaq nakhoa livin-qase ndøgu, pepen ezoqam ndòqás, vø-møvøinam, ndabua sasa mbokhofoem, vøzuim. Yaq sège-ivøvé. Ndego ambá vønanimin. ³¹ Yaq ta khøuwa iz kopo-te ndøgo, nakhoa-te ge:veam, Mbumbukiam-gé iziz ezoqam ndògeavún. Yaq ndego ngenek ezoqam ge-omet, geveam, ndego nakhoa yaq-keoqá genøqantáv, vølvø. ³² Yaq matev até kopó, ta nakhoa-te ndøgo, Livai bawan-ak ndògeavún. Yaq até ndegó-a, ngenek ezoqam ge-omet, geveam, ndego nakhoa yaq-keoqá genøqantáv, vølvø. ³³ Yaq vaev, Samalia bawan-ak ndowáv, ta nakhoa-te ndøgo, ngenek ezoqam vø-omet. Yaq ndego tanakh mbogó, ³⁴ te-te vøwav, nqamav-te oil neka wane ande mulømula me vømbø-qouzam, sasa mboløvnønam, ekeza donki-qa zita-te vø:ve.* Yaq okha ezoqam-qá venanqei nonqo khoev-té genøndáf, vømbø-kewagam. ³⁵ Yaq khøuwa nòme qandopave, ndego silva moni mokho menas ndø-upøzó, ndego okha ezoqam-qa khoev keoge ezoqam vømbø-etoam.† Yaq āv gembø-ein nqægo, ‘Gembø-keogé, ngenek ezoqam. Yaq nango tøtøndo-qavan, qo fia nòme ande āv khoqoté-nqagivemēt, teqa kha-te, no fia ndægó.’”

³⁶ Yesu nqanek emanqat gumuvotot, yaq ndego Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, āv gembøbeaváp nqægo, “Ge qó ndoqo-matavap? Ezoqa misika mokho-te nginik, matev egeieqei, gekha ezoqám ndòmatanam, te-te ndego, pepen ezoqam gizuim?”

³⁷ Yaq ndego Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam gendo-ein, “Ezoqam ndégo, tanakh gembogó, vømbøtøke.”

Yaq Yesu gembø-ein, “Nándav. Yaq até qó-a, matev āv toqotégoát.”

Yesu Mata neka Meli okha gezømat

³⁸ Khøuwa nòme, Yesu ekeza paev ezoqam namba, nakhoa gigeveat, yaq vemian nòme-té gimøfakház. Ta vemian-te ndøgo, sævam mòndògoám. Tuqa iz Matá. Yaq ndugu Yesu khoev-té gunukható. ³⁹ Ndugu yakhasuk mòndømbø-goám. Tuqa iz Meli. Yaq ndugu Evezøza-qá zenda tokhotapak avønin-té gunøqóm. Nømendim manqat mbøe-ewagát. ⁴⁰ Geté Mata ndugu, khanakhanakh mbain, lou yakhapus gu-ifutat. Sasae khåpe mbøe-khouwév. Yaq ndugu tunøwáv ndøgo, Yesu vømbø-ein, “Evézøza. Ge qó ndoqo-matavap, nqanek matev egeieqei, no nakhapus nqæsasaetet, yaq nogu nam, no tøkeav ndøgo? Gembø-ein, nanduv, no yà benøtøké.”

⁴¹ Yaq Yesu gumbo-qavøiu, “Máta, Máta! Qo matev vinivinimba-qa yaq-te, khåpe qotefofogeáp neka matavap khåpe qambe-khouwévát. ⁴² Geté matev kopo mba betaqambegó. Ngunik Meli, matev mbømambaqape ndøndáp, noqa manqat ngu-ewaget. Yaq ezoqa kopømba mbain, tuiviwam.”

11

Mbumbukiam-te toqo-guligulimat, taqa yaq-te

(Met 6:9-13; 7:7-11)

¹ Khøuwa nòme, Yesu manqei nòme-te geguligulimat, yaq qamømbøe-navøem, ekeza paev ezoqa kopo nòme, āv gembøe-ein nqægo, “Evézøza. Ni guligulim-qa yaq-te qotínømand, av Zion, ndego ezoqa ibøkha iz etoam ezoqam, ekeza paev ezoqam ge:zømas.”

² Yaq Yesu gezø-ein, “Zo tozo-guligulimat, āv qazøté-manqatát nqægo, ‘Tát!

Qoqa iz yà beto-eqawát.

Qoqa Megeat Matev, bêtøndowáv ni-te.

³ Khøuwa ate tæpavpavemat, ni lou gñini-etoám, av ni lou mbain nqati-gu.

⁴ Niqa manqa-zapazapa, sà betaqambo-navøemát.

Até ní-a, ezoqa nòme-qa manqa-zapazapa, mòndønimbo-navupatún, ni-te gimatønumatun.

Neka ni khamasim-te ndø-àmbám.’”

⁵ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, “Ge zó, ezoqa kopo, lova u-mba-qape zifu-qa khoev-te tema, vømbømbó-ein av nqægo, ‘Nófu. Flawa misika mba qonø-etoám. ⁶ Zapa

10:28 10:28 Lev 18:5 * **10:34** 10:34 Yaq Samalia ezoqam-a, yaq Zu ezoqam, qaqa matev zømbøgoám. Geté ndego Samalia ezoqam, tanakh mbogó, ndego Zu ezoqam, vømbøtøke. † **10:35** 10:35 Ngini moni mokho menas-qa fia, andé kandambá. **10:39** 10:39 Zion 11:1; 12:2-3 **10:42** 10:42 Met 6:33

ndøgo, noge nõfu nõme, manqei nõme-tē genõmā. Yaq ndakin noqā khoev-tē genõfakhān. Geté no lou mbain vombõe-etoām.’

⁷ Yaq qafu khoev mokho-te āv gendē-qavõiu nqægo, ‘Mõqo-nõuvān! Khoev mboqog mõtõtøkāz. Ni nõsõmbiit, nakheis namba. Yaq kopõmba mbain tæszuzam, lou võtāqā-etoām.’

⁸ No nqazõ-manqate: Ndego tesuzam, lou vombõ-etoām, ndøgo ambā ta zapaya ndøgo tenésog, ndego zifu ndembgo. Geté ta zapaya ndøgo tenésuzām, ndego ge:pouweam, yaq gigiap ate ndægo, ndego mbain ndøgo, vombõ-etoām.

⁹ Yaq nakémbā. No nqazõ-manqate: Gèviām. Yaq Mbumbukiam ndõzõ-etoām. Gèvão. Yaq zo ndõzo-qeivím. Gèkhaneām. Yaq Mbumbukiam zo mboqog ndõzõ-mboqozõ.¹⁰ Unimanqatín. Gekha ezoqām ndego, ndeviam, ndego ndõndáp. Neka gekha ezoqām ndego, ndevao, ndego ndõqev. Neka gekha ezoqām ndego, mboqog-te ndekhaneam, ndego mboqog ndõmbo-mboqozõ.*

¹¹ Gè, zo mokho-te, matev āv khanégo? Nakhasam eve zongõyam-qa temboviam, ndego wazeam mbõ-etoām? ¹² O gava-qa temboviam, ndego lakalakoam mbõ-etoām? Av taoká. ¹³ Zo manqa-zapazapa-us, ambā qazõtégõ. Geté zo zõkeza nakheis, gigiap egeieqei etoam mõzõte-zõtéz. Yaq av tægoat ndægo, zoge Zõve, yan-te ngo:yage, ndego Nqova Mbomambaqape nõme mba zombõ-etoām, gekha ezoqām ndigu, timbõe-viõmemat.’

Yesu av gimbõe-einim nqægo, Saitan-qa bazafõgakh-tē genõ-sasaeāt

(Met 12:22-30; Mak 3:20-27)

¹⁴ Khõuwa nõme, Yesu manqa-khou ezoqam, nqova soqa mbongeatām. Yaq nqova soqa gembo-fakhan, ndego manqa manqate ndõngáz. Yaq ezoqa ewaqape, nqova ndafe kandambā. ¹⁵ Geté ezoqa nõme, āv gini-einim nqægo, “Ngenek nqova soqõsoqa, Belzebul-qā bazafõgákh gene-ngeasām, ndego nqova soqõsoqa-ge kawa.”

¹⁶ Neka ezoqa nõme ndigu, matemateam-qa mbogoām, neka teqa umingiap matev qeivi-qa vombõgoam.

¹⁷ Geté Yesu é-mõndæ-otév, av ndigu gi:matavupam, teqa bazafõgakh ande āv khanéfakhan. Yaq ndego yaya zõ-etá, taqa yaq-te, gezõ-ein, “Bawan kopo tigoat, yaq ndigu livin-mbā gunumú-qatõnēm, izuizu nakhag võgonēm, nginik gékhoumbām, até vømú-nasiním. Neka até evenáp-a, tiqatõnem, yaq izuizu ndõnõfeapāt, ndigu gemõ-navõém. ¹⁸ Yaq Saitan-qa yaq-te, matev até kopó. Ndego ekeza kha livin-mba tumuqata, yaq ekeza kha namba võenõfē, teqa bawan āv khanégoāt? Yaq nakémbā, zoqa manqat mokho mbain, nandozo-manqate av nqægo, no nqova soqõsoqa, Belzebul-qā bazafõgakh-tē qatõ-ngeasām. ¹⁹ No nqova soqõsoqa, amba Belzebul-qa bazafõgakh-te tõtē-ngeasamin, av zo ndõzõtē-manqate, yaq gè, zogí ezoqam, nqova soqõsoqa gekha ezoqam-qā bazafõgakh-tē ginõ-ngeasumatun? Gè, Saitan-qā bazafõgakh-tē ginõ-ngeasumatun. Av taoká. Yaq nakémbā. Tiqa matev mõndõ-unimanqatín, av nqægo, zoqa manqat mokho mbain. ²⁰ No nqova soqõsoqa, Mbumbukiam-qā bazafõgakh-tē qatõ-ngeasumatún. Ndøgo zo āv qanezõmās nqægo: Mbumbukiam-qa Megeat Matev, mõndõ-fakhán zo-te.

²¹ Neka nõme nqáneq: Ezoqa bazafõgakh-qape, ekeza khoev-te bõibõi to:yõet neka sanqava kopoav vombõgoāt, yaq teqa gigiap kopõmbā. Ezoqa gembõ-aqonamák. ²² Geté ezoqa uni bazafõgakh-us-qape-in tendowav, namba võenõfē, yaq-mba vózū, yaq ndego sanqava géviwām, ndego go:tawam, neka teqa gigiap vombõ-upõgim, vømõ-etõomēm, ezoqa nõme namba.†

²³ Gekha ezoqām ndigu, no-te nõzõzaneav ndigu, ndigu nogí qaqa ezoqām. Neka gekha ezoqām ndigu, no ezoqa mõvõbam-qa yaq-te tõkemav ndigu, ndigu ezoqa gèpanqasumít.”

Matev soqaqape tõfakhan, ezoqa manqa-zapa-te nqawa tevesez

(Met 12:43-45)

²⁴ Yaq Yesu manqat nõme ge:zõmas, gezõ-ein, “Nqova soqa ezoqam-te tefakhan, yaq ndego mbenga qaqaniap manqei-té gé-okhoát. Manqei egeieqei-qa ndõvawét, te:yagat. Geté qeiviav tõgoat, ekeza manqat āv gené-ein nqægo, ‘Ság. Nõkeza khoev-té qatõveséz, ma qatõnde-fakhan ndøgo.’ ²⁵ Yaq ndego nango tevesez, ta khoev ndøgo viayáp neka gapuk mbain. ²⁶ Yaq nangó genõwáv, nqova soqõsoqa seven nõme vømõndõ-khatõb, ndigu uni gi:soqõsoqozam. Av teoká, av ndego ekezan nde:go. Yaq ndigu tindúzav ndøgo, namba vøméqõm. Yaq vaev-te ndøgo, ndego ezoqam, teqa yage unimé-soqá. Av taoká, av bugukhokhof ge:yagam.”

* **11:10** 11:10 Taqa manqa mokho av nqægo: Qo Mbumbukiam-te toqõqambuq, neka ande teqa mboqog-te me toqote-khanemat, yaq ndego segékhatóq. Kopõmbaqapé teqa bawan-te toqomõ-oq. **11:15** 11:15 Met 9:34; 10:25

11:16 11:16 Met 12:38 **11:22** 11:22 Kol 2:15 † **11:22** 11:22 Ezoqa bazafõgakh-qape ndego, ekeza khoev-te bõibõi ndoyõet, ndego Saitán. Geté ndego ezoqam uni bazafõgakh-us-qape-in, ndego yaq-mba tezu neka gigiap vombõ-upõgim, ndego Yesú. **11:23** 11:23 Luk 9:50

Unimanqatin khanakhanakh-qa yaq-te

²⁷ Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ezoqa ewaqape-qa mokho-te, sæva kopo av guni-akhá nqáégo, “Sævam ndugu khanakhanakh mbá guabitigú, qo gui-ova neka tete vóqā-etoumam.”

²⁸ Yaq Yesu gendo-qavóiu, “Unimanqatín, nandav. Geté uni khanakhanakh-in ndígu tóžógoát, ezoqam ndígu, Mbumbukiam-qa Manqat ndiyóğé neka manqa o-mba ndimbóē-ndāpē.”

Yesu ekezan, Ziona ge:khamas

(Met 12:38-42)

²⁹ Ezoqam-qa bawan qakhouwewtat, Yesu-qa manqat gi-ewagat, yaq ndego av gezømbe-ein nqáégo, “Zo ezoqa ndakin nqazoyage, zo ezoqa soqósoqá. Zo umingiap matev qeivi-qa mba zógo. Geté zo matev nóme zóqeivimák. Sa ndógo tozóqeivím, av Ziona qambøe-fakhan.

³⁰ Matev ndógo, Ziona qambo-fakhan, Niniva ezoqam av qanezómás nqáégo: Mbumbukiam ndokhofotáv. Yaq até ta matev ndógo-a, Ezoqam-ge Yv tømbo-fakhan, zo mé:zómás, zo ndakin nqazoyage, av nqáego, no Mbumbukiam ndokhofotán.

³¹ Mbumbukiam-qa Manqa Ovóyam Khóuwa Kandambaqape-te, ndugu Siba manqei kawa sævam kandambaqapu, segé-itán. Yaq ndugu zo ezoqa soqósoqa mé:zæb, zo ndakin nqazoyage. Zapa ndógo, ndugu qámhá gunduwav, Solomon-qa matavap loloakh manqat vómómbø-ewag, ndego Izlael kawa ezoqam kandambaqape. Geté, nqáe! Ngenek ezoqam zo namba nge:go, ngenek Solomon únime:lóvuám. Geté zo teqa nómendim manqat ndapeáv.

³² Ta Manqa Ovóyam Khóuwa Kandambaqape-te, até Niniva ezoqám-a, vówán. Yaq ndígu zo ezoqa soqósoqa mé:zæb, zo ndakin nqazoyage. Zapa ndógo, ndígu manqa-zapazapa-te gigoam, mândo-qambúz, Ziona-qa manqat giyogem. Geté, nqáe! Ngenek ezoqam, zo namba nge:go, ngenek Ziona únime:lóvuám. Geté zo qambuzaneáv, teqa manqat qazoyogem.”

Níqa matev waev-té qabegó

(Met 5:15; 6:22-23)

³³ Yaq Yesu manqat nóme ge:zómas, gezø-ein, “Lampa toqomag, yaq kopømba mbaín toqo-khonoa o yakhav mokho-te voqotú-utáv. Geté lampa asøzam nonqo-té qonóvuá. Yaq gekha ezoqám ndígu, khoev-te ti-ozat, waev ndóqeivát.

³⁴ Qoqa kha, waev bói mbo-etoám. Bói eqeieqei tógoat, yaq kha ate ndægo, waev-té qágoát. Geté bói soqain tógoat, yaq qoqa kha ate ndægo, bóivun-té qágoát. ³⁵ Yaq nakémbá. Aiyá qagó. Soqain ndógo, ta waev ndógo, qoqa mokho-te nandaqambu-gu, tóbóivun.

³⁶ Yaq nakémbá, qoqa kha ate ndægo, waev mokho-te mba tógoat neka bóivun-qase mbain vógoát, yaq kha ate ndægo waev-ús, kopømba av-té, lampa-qa waev qo-te ndækhaev.”

Yesu Felisi ezoqam neka Mizes-qa guguna manqat nómendim ezoqam gezøponqom

(Met 23:1-36; Mak 12:38-40)

³⁷ Yesu manqa manqate qamømbøe-navøem, yaq Felisi ezoqa kopo, Yesu lou loge manqat mbo-ein. Yaq khoev-té gemømbø-ón, lou loge-te vóqom. ³⁸ Geté Yesu bugukhokhof zenda sunguziav, av tiqa matev qægoam, lou gilogin. Yaq ndego Felisi ezoqam, nqova mbondáf.

³⁹ Yaq Evezøza, ndego av gembøe-ein nqáégo, “Zo Felisi ezoqam, zo kap neka melek, mumat mba zoto-sunguzumatún. Neka zo zøkezan, até kopó. Mumat-te ndo:go, eqeieqei. Geté zoqa mokho-te, gigiap qovetu matev neka manqa-zapazapa, møndómø-tótóvóyám. ⁴⁰ Zo matavap mbain ezoqam, ge zó ndozo-matavap, Mbumbukiam ndego ezoqam gekhakheinøvem, mumat mba mbøé-khakheinam, geté mokho-te khakheinøpøteáv neka ndego otevateáv, ndógo mokho-te ndógu? Av taoká. ⁴¹ Yaq nakémbá, gigiap nandav, zoqa melek neka kap nandu-nqeitøve, zo gigiap-av ezoqam zozó-etoám. Yaq nqáe! Gigiap ate ndægo, ndógo tóžómbé-eqeieqei.

⁴² Zo mózo-soqoéz, Felisi ezoqam. Zo até avøe gigiap uni khasøkhasis-ín-a, qazótøndope-tatun, zóqqaemín, qaqageap vómø-ten-in, yaq qatoat kopo Mbumbukiam vozombø-etømemin. Matev khasøkhasis av nqáego, zo mózogoatún. Geté matev kandakanda, kopømba ande av ezoqa nóme-te, matev eqeieqei matanam matev, neka kuku matev Mbumbukiam-te, zo gezømbo-qasi:v. Matev eqeieqei khasøkhasis tozogoat, ndógo kopømbá. Geté gigiap-qape ndógo, matev eqeieqei kandakanda tozogoat.

⁴³ Zo mózo-soqoéz, Felisi ezoqam. Zo tóžømbe-khaneát ndógo, guliguli khoev-te, iz akhayapak-qá qonam nonqo-té qazó-qonumat, neka ezoqa ewaqape, maket manqei-te, zo khaiya mboma manqat vizap-us bezø-manqate.

⁴⁴ Zo mōzo-soqoéz. Zo andé manqei-pakha ozap nōme me zōte-gó. Mumat-te ndōgo, bugug eqeieqei. Geté mokho-te ndōgu, kha mōndōlanqá. Yaq ezoqa sogó-okhoát, mumat. Zapa ndōgo, ndigu zōtezateáv, av nqægo, nqanek ezoqa-pikia nge-otōvê.”

⁴⁵ Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq Mozes-qa guguna manqat nōmendim ezoqa kopo, av gembōe-ein nqægo, “Nōmēndim ezoqam. Qo nqanek manqat nandoqo-manqate, qo até ní-a, iz sōqonimbu-ngi-wát.”

⁴⁶ Yaq Yesu gembo-qavōiu, “Unimanqatín. Até zó-a, Mozes-qa guguna manqat nōmendim ezoqam, zo mōzo-soqoéz. Zo ezoqa viniv-qape zozōmbō-awám. Yaq ezoqa amba-amba me-eqagim. Geté zo zenda-qase aumáv, ezoqa vozozōmbé-tōkeát, ndigu nqanek viniv ndi-eqawat.

⁴⁷ Zo mōzo-soqoéz. Zapa ndōgo, zo Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam-qa manqei ozap-te, khoev qaniqanimav zozō-puanumatún, zoqa matavap vesezu nonqo. Geté ndigu zōkeza zōzōkha-zapazapa-za ndōzitagát. ⁴⁸ Zo matev av nqægo ndozogo, yaq zo zō-unimanqatintét, av nqægo, matev ndōgo, zogi zōzōkha-zapazapa-za gigonem, eqeieqei. Ndigu gēzitagám, ndigu Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam, yaq zo tiqa manqei ozap mumat, khoev qaniqanimav zozō-puanumatún.

⁴⁹ Mbumbukiam ekeza matavap loloakh-te, taqa yaq-te av gene-ein nqægo, ‘No manqa vevezam ezoqam neka u-anim notōndó-khofosumat, ti-te. Geté nōme ndigu, pakhapakha zōkhanémat neka matev soqōsoqa vōzōgoát.’ ⁵⁰ Yaq nakémbá, Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam ate gi-goam gizitagat, Mbumbukiam manqei-qape ande ge-khakheinam, atema ndakin, taqa yaq-fia nqosōgeap, zo-té qanóbói, zo ndakin nqazoyage, ⁵¹ ta zitoge matev ndōgo, qangaz, Eibol gilaem, qamat, atema Zekalaya vōmōlaem, yaq lou-qase-te ndōgo, ma Mbumbukiam-te sōvakha gigiap gilōvusumatun, yaq ndōgo, Mbumbukiam-qa khoev ndōwev, livin-qase ndōgu. No unimanqatín nqazō-manqate. Nqanek yaq-fia nqosōgeap, zo zōndapém, zo ndakin nqazoyage.

⁵² Zo mōzo-soqoéz, Mozes-qa guguna manqat nōmendim ezoqam. Zo mboqog mboqogim nonqo, mōzo-khonóbém, Mbumbukiam-qa yaq-te zōtezat nonqo. Zo zōkezan onimáv, neka zo ezoqa nōme zōzōmbō-kház, ndigu onim-qa ndigu.”

⁵³ Yesu nqanek khoev ge-ivav, yaq Mozes-qa guguna manqat nōmendim ezoqam neka Felisi ezoqam, qaqa matev ndōngazém, te-te. Yaq ndigu bevap vinivinimbá gimbogoam. ⁵⁴ Ambá gembo-matematēmémín. Yaq ndego manqat soqain te-einin, yaq ambá manqa ovōyam-té ginō-veemín.

12

Ezoqam-qa khavozam matev-qa yaq-te, gō:feazoté (Met 10:26-27)

¹ Ndakin ezoqa kopoav-qapé gindupindam, Yesu-te. Taosen mōndōmō-lōvú. Izuizum sēge-tokhonōmbemám. Geté Yesu bugukhokhof ekeza paev ezoqam, av gezōmbe-ein nqægo, “Gō:feazoát. Felisi ezoqam ndigu, khavozam ezoqám. Tiqa matev, bugug eqeieqei ndōkeogé. Geté soqain. Neka tiqa khavozam matev, andé flawa poponōvem nonqo me me-panqavōemín, ezoqa nōme-te. ² Geté gekha matēv ndōgo, ndōgutōve, bavokhó qandó-fakhanám. Neka gekha manqat ndōgo, ndōkhonōwe, ndōndo-veveám. ³ Manqat ndōgo, zo lovōlova ndozo-manqate, yaq tōndo-paveat, ezoqa ewaqape sugumú-ewagét. Neka manqat ndōgo, zo khoev mokho-te, ezoqa nōme-qa gea-te sa ndozoto-potozu, bavokhó sugumú-vōndavét.”

Mōe Mbumbukiam-te mbá qazinōgoát, ambá ndōgo, ezoqam-te (Met 10:28-31)

⁴ Yaq Yesu manqat nōme gezō-ein, “Nófuap! No nqazō-manqate: Zo ndigu mōe zōgō, ndigu ezoqa pakhapakha sa ndikhanæ. Zapa ndōgo, ndigu kha mba zōngiú. Geté taqa zita-te, ndigu matev nōme kopōmba mbain tizōgo. ⁵ Geté no ndakin nōtēzōmás av nqægo, zo mōe gekha ezoqám zombógoát. Zo mōe ndēgo tozombó-goát, Mbumbukiam. Ndego bazafōgakh ambá ta-mba nqānek, qambōegō, ezoqa tezitag. Geté taqa zita-te, ndego kopōmbaqapé, ezoqa gōinam-té gemō-nqagivém. Unimanqatín. Mōe te-mbá tōmbogó ndego.

⁶ Zo mōzōte-zōtéz. Pipisi nakheis-qa fia khapekhapémbá. Moni mokho-qasis menas, faev soqotéwí. Pipisi, fia khasōkhasis ambá ginigú. Geté Mbumbukiam ndezō-keōgē, ndigu. Ndego pipisiam kopo, manqa mate gembōé-navōemák. ⁷ Geté gembo-mataváp. Zo-te até zōgí izúm-a, zoqa kawa-te ate ndigu, Mbumbukiam mōndō-gevebám. Yaq nakémbá. Zo mōe ndōgō. Zo Mbumbukiam-qa bōi-te, pipisi kopoav-qape ùni zōte-lōvubám.”

Ni mivi bizigu, Yesu-qa yaq-te
(Met 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ Yaq Yesu manqat nōme gezømas, gezø-ein, “No nqazø-manqate: Gekha ezoqām ndego, ezoqam-qa bōi-te te-unimanqatintat, av nqægo, ‘No Yesu-gē ezoqām,’ teqa yaq-te, atē Ezoqam-gé Yó-a, Mbumbukiam-gi enzol ezoqam-qa bugug-te, av gené-unimanqatín nqægo, ‘Ngenek nogé ezoqām.’” ⁹ Geté gekha ezoqām ndego, ezoqam-qa bōi-te noqa yaq-te to:nawam, teqa yaq-te, até nó-a, ndætonawám, Mbumbukiam-gi enzol ezoqam-qa bugug-te.

¹⁰ Gekha ezoqām ndego, Ezoqam-ge Yo-qa yaq-te, manqa soqøsoqa ndemanqate, ta manqa-zapa ndōgo, Mbumbukiam kopømbá, segembøé-navøém. Geté ezoqa Nqova Mbomambaqape-qa iz tengiu, Mbumbukiam teqa manqa-zapa gembøé-navøemák.

¹¹ Zo ezoqa Zu ezoqam-qa gulguli khoev-te o megetapak-qa megemege-te o gekha kawakawa-za-qa megemege-te ti-itub, yaq zo ndøfofōgeáp av nqægo, ande gekha manqat me zøzømbé-qavøiü o gekha manqat zó-einím. ¹² Zapa ndōgo, ta khøuwa-te ndōgo, Nqova Mbomambaqape zø-ovøyám, zo ande gekha manqat me zøté-einím.”

Gigiap kopoav ezoqam, ndego gigiap sa gemøndatat, taqa yaya etæ manqat

¹³ Yesu ezoqa bawan-qape manqat gezø-manqatat, yaq livin-te ndøugu, ezoqa kopo av gembøe-ein nqægo, “Nøméndim ezoqam, noge ata gëmbo-ein, tat-qa gigiap, yá bani-etøomém, ndøgo gini-ivav, genanim.”

¹⁴ Geté Yesu gembø-qavøiu, “Gé, no gekha ezoqām ndøve, qo neka qazøpikia tæzø-ein, av nqægo, ‘Zøve-qa gigiap av qazøté-etøomém nqægo?’”

¹⁵ Yaq Yesu ezoqa ewaqape, av gezømbe-ein nqægo, “Aiyá qagó neka zøkeza kha, gëmbo-keogé. Zo gigiap me:qovétú. Ezoqam-qa yage, ambá av nqægo, gigiap kopoav-qape-té qanotawé.”

¹⁶ Yaq Yesu yaya zø-etá, gezø-ein, “Ezoqa kopo møndøgoám. Gigiap kopoav ezoqām. Ndego khae vømbøgoam. Yaq viav nōme-te, ndego avøe gigiap kopoav-qapé qambo-fakhan. ¹⁷ Yaq ndego ezoqam gematøvem, ‘Av khatégó? Noqa khoev ate nqæpuate løvzupøtéav, avøe gigiap vøté-nqeitám.’”

¹⁸ Yaq ndego av gene-ein nqægo, ‘No nqáneq qægó. Lou nqeitam khoev awenege nó-evøzám. Yaq kandakanda ndakinak nópuán. Yaq lou tøtú-nqeitám ndōgo, noqa gigiap nōme namba. ¹⁹ Yaq taqa zita-te, no nøkeza mokho-mba av qaté-ein nqægo, ‘No ndakin gigiap kopømbá. Viav kopoáv, no gigiap-qa nófofogeápák. No ndakin pusa mba nótavát, lou vøelogát neka ibøkha vøe-izumát. Yaq no kxanakhakh mbá qatéyagát.’”

²⁰ Geté Mbumbukiam gembø-ein, ‘Qo matavupav ezoqam, qo nqægo lova qónaqaním. Yaq gé, qoqa gigiap ate nandaqambe:go, gekha ezoqām ndø-upøgím, ndoqo-khatiwi? Qó mbá!’”

²¹ Yesu nqanek yaya guzumbu-eta, yaq nōme av gezømbe-ein nqægo, “Ndigu matev av tøzømbé-fakhán, ndigu gigiap sa timøndatat, ekezan nonqo, geté Mbumbukiam-qa bōi-te, gigiap ande mbain me ndi:gu.”

Zo gigiap-qa yaq-te ndøfofōgeáp
(Met 6:25-34)

²² Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, “Yaq nakémbá, no nqazø-manqate: Zo yage-qa yaq-te ndøfofōgeáp, av nqægo, gekha lou zólogát. Neka kha-qa yaq-te ndøfofōgeáp, av nqægo, gekha ndabua zó-uzumát. ²³ Yage-qa mokho, taoká ndōgo, lou mba toqologat. Neka kha-qa mokho, taoká ndōgo, ndabua mba toqo-uzumat. ²⁴ Pipisi zøtézømēt! Ndigu avøe gigiap ogekxæmáv, neka gendó-peanemák. Neka ndigu lou nqeitam nonqo khoev mbain. Geté Mbumbukiam ndøzøkefé. Gëmbo-mataváp. Zo teqa bōi-te, pipisi üni zøte-løvubám. ²⁵ Ge zó ndozo-matavap, ezoqa kopo zo mokho-te tefofogeapat, ndego yage elavøqase ndømbó-seketet? Mbain! ²⁶ Até nqanek matev-qasé-a, zo kopømba mbain, tozomatønømem. Av tægoat ndægo, yaq zo gekha zapá, matev nōme-qa yaq-te ndozo-fofogeap?”

²⁷ Neka flawas zøtézømēt, ndi-umizan. Ndigu sasae gonemáv neka ndabua potofumáv. Geté no nqazø-manqate: Até Solomón-a, ndego kawa ezoqam kandambaqape, gigiap mbomømboma kopoav-qape qambogoam, teqa ndabua bugug keoge mbain, av flawas ndi:gu, tiqa bugug ndækeoge. ²⁸ Nginiq flawas, ndakin gagayag-te ndi-umianet, nakhamas-te ambá gini-pakhaéz, yaq gøinam-té ginø-nqagivemém. Geté Mbumbukiam ndabua bugug keoge eqeieqei zø-etoám. Mbumbukiam flawas ndabua eqeieqei ndezø-etoam, ndego zo nōme mba zømbó-uzám. Zoqa unimanqatin khapémáb, Mbumbukiam-te. ²⁹ Zo lou-qa yaq-te neka izam-qa yaq-te, matavap khapé bezømbe-khouwèvát neka mbofofōgeáp. ³⁰ Gigiap av nqægo upøgim-qa yaq-te, miavmiav bavokho-ak mba ndømataváp, ndigu Mbumbukiam

zøtezateav ndigu, nqanek manqei-qape-te. Geté zoge Zøve, ndego mōndæ-otév, gigiap av nqægo, zo bèzøgó. ³¹ Zo bugukhokhof Mbumbukiam-qá Megeat Matev mba zombóvawát. Yaq ndego zo nqanek gigiap nøme, ndøzø-etoám.”

Moni mendebam-qa yaq-te

(Met 6:19-21)

³² Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Zo møe ndøgó, zo ande sip nakhei misika mba ndøzøte:go. Zapa ndógo, zoge Zøve-qa poev nqánek: Ndego teqa Megeat Matev zo zó-etoám. ³³ Gigiap nandøzøgo, gèwí. Yaq moni ndigu, tozoqasem, gigiap-av ezoqam zozó-etoám. Av tözøte-gonem ndægo, yaq zogi moni, yan manqei-té qazonø-møvøbumít. Ta manqei-te ndøgo, moni nqeisam nonqo ndigu, gékeqanimák. Neka moni ndigu, génasinimák. Neka aqona ezoqam, kopømba mbain, tizømetam, neka khotet kopømba mbain, tilouzim. ³⁴ Matev av tözøtè-goném. Zapa ndógo, ma zoqa gigiap qaniqanim ndægo, até zoqá mataváp-a, sa ndógo tógoát.”

Evezøza-qa qavøne nonqo, é-mozoto-khakheinám

³⁵ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Zo é-mozoto-khakheinám. Neka zoqa lampa até betøkháev. ³⁶ Zo andé nginik sasae ezoqam me me:gó. Khakheitáp. Ndigu ekeza kawa-qa tiokewaget, ndego sakhei etoam matev-te gewav, yaq khøuwa nøme nqawa tendoqavan, mboqog-te vøkhaneám, yaq ndigu mboqog nakhamas-té ginømbó-mboqozønám. ³⁷ Yaq ndigu sasae ezoqam khanakhanakh mbá ginígoát, kawa ezoqam tendoqavan, ndigu vøzømet, timbøe-tiawet. No unimanqatín nqazø-manqate. Ndego kawa ezoqam, tegi sasae ezoqam av te:zømet ndægo, yaq ndego sasae nonqo ndabua ndø-úiz, lou loge-te qonam manqat vøzø-ein-a, lou vøzø-qoqōng. ³⁸ Sasae ezoqam av ngi-gu, khanakhanakh mbá ginígoát, até ndøgó-a, tigi kawa ezoqam lova u-mba o nqøev-te tendoqavan, yaq ndigu tezømet, av nqægo, ndigu mōndo-khakheinám.

³⁹ Gëmbo-mataváp: Khoev eve amba te-otevin, av nqægo, ande gekha khøuwa iz-te, aqonam ezoqam tendowav, yaq ndego ambá gembótakák, khoev sa tembo-nqawain. ⁴⁰ Yaq até zó-a, zo vø:khakheinám. Zapa ndógo, Ezoqam-ge Yo, ta khøuwa-te ndógo tendéqaván, zo matavapøteav tøgoat, ndego tendoqavan.”

Yaya etæ manqat, sasae ezoqam eqeieqei neka sasae ezoqam soqaqape-qa yaq-te

(Met 24:45-51)

⁴¹ Yaq Pita Yesu gëmbobeváp, “Evezøza. Gè, yaya nqanek qoqo-eta, ni qotè-manqate, ó, ezoqa ewaqape qotè-manqate?”

⁴² Yaq Evezøza gëmbo-qavøiu, “Ge qó ndoqo-matavap? Gekha sasae ezoqám, ndego unimanqatin neka matavap loloakh-us? Sasae ezoqam unimanqatin neka matavap loloakh-us, av ngégo. Tege kawa ezoqam, manqei nøme-te tewav, yaq ndego sasae ezoqam, keoge ezoqam teve, teqa khoev teqeviat neka tegi sasae ezoqa nøme, khøuwa eqeieqei-te lou vøzø-etoumát, ⁴³ yaq vaev-te nqawa tendoqavan, teqev av nqægo, ndego sasae eqeieqei ndøgót, yaq ndego sasae ezoqam kopømbá, khanakhanák. ⁴⁴ No unimanqatin nqazø-manqate. Ndego kawa ezoqam, gigiap ate ndømbøgo, keoge ezoqam ndégo tévé, ngenek sasae ezoqam. ⁴⁵ Geté ndego sasae ezoqam, av te:matavupat nqægo, noge kawa ezoqam nakhamas-te gendø-qavanák, yaq ndego sasae ezoqa nøme kha zøkhanæmát, angana neka sakheis, neka lou loge møqæ vømbóyát neka ibøkha soqa izam møqæ vógoát, yaq kawa mbó-okivát, ⁴⁶ yaq tege kawa ezoqam, ta khøuwa-te ndógo tendéqaván, ndego sasae ezoqam khakheinøpøteav tøgoat neka otevatav vógoát, ndego tafakhan. Yaq kawa ezoqam, ndego sasae ezoqam, yaq-fia nqosøgeap mbó-etoám. Yaq-fia kandambá teta, te-te ndego. Yaq ndógo tenø-khofotáv, ma unimanqatinteav ezoqa nøme ndi-gu.

⁴⁷ Gekha sasae ezoqám ndego, tege kawa ezoqam-qa poev te-otev, gete khakheinøpøteav tøgoat neka teqa poev paeveav vógoát, ndego yaq-fia nqosøgeap kandambá tendap. ⁴⁸ Geté gekha sasae ezoqám ndego, tege kawa ezoqam-qa poev otevatav tøgoat, neka matev soqain vógoát, ndego yaq-fia nqosøgeap andé khapémbá tendap.

Gekha ezoqám ndego, Mbumbukiam otevat kandambaqape gëmbo-etoam, yaq ndego nqawa kandambaqapé sa bëmbo-qavøiu. Neka gekha ezoqám ndego, Mbumbukiam gigiap o matev kopov teqa zenda-te go:ve, yaq ndego nqawa kandambá sa bëmbo-etoám.”

Ezoqa géqaqab, Yesu zapaya

(Met 10:34-36)

⁴⁹ Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, “No nqanek manqei-qape-te, gøinam mboqotøve-qa nøgeavún. Neka noqa poev kandambaqape nqánek: Ambá gewagimín. ⁵⁰ Geté no ibøkha

iz vini bătøkhae-ndáp. Yaq no mbœni vaev kandambá, taqa yaq-te, atema matev ate ndægo, vømô-navœm.

⁵¹ Ge zó ndozo-matavap, no nqanek manqei-qape-te, ezoqa sambi etoam-qa nõgeavun? Av taoká. No ezoqa qaqaqa-qa nõgeavún. ⁵² Nðakin matev áv qanéfakhán nqægo: Khœv kopo-te ezoqam faev tiyagat, ndigu ndòqatóném. Ezoqa misika, ezoqa menas gésanqáb, neka ezoqa menas, ezoqa misika vósanqáb. ⁵³ Eve yu ndòsanqáo, neka yu eve vósanqáo. Evo yu ndòsanqáo, neka yu evo vósanqáo. Zakhapuka ziwap ndòsanqáo, neka ziwap zakhapuka vósanqáo.”

Yesu-qa yaq-te, mokho vømbo-ndapém neka vòqambuz
(Met 16:2-3)

⁵⁴ Yesu ezoqa bawan-qape manqat nõme gezø-ein, “Zo ozoz qazo-qeivimin, khœuwa sininim tœwœyav, yaq zo nakhamas-te áv qazøte-einimin nqægo: Qæ ndòlanqá. Yaq unimanqatín. Qæ sêge-lanqáin. ⁵⁵ Neka yaq sanqa khamœe qando-feain, yaq zo áv qazøte-einimin nqægo: Khœuwa tatas-qape ndœyœt. Yaq unimanqatín. Khœuwa tatas-qape sêge-itánin. ⁵⁶ Zo khavozam ezoqám, zo ndozo-manqate av nqægo, ‘Ni Mbumbukiam môtinôtén.’ Zo manqei neka khaiya qazo-qeivimin, yaq zo mðzøte-zøtezín, av nqægo, khaiya ande áv khanégoát. Geté zo matev nqazo-qeivi, av ndakin nqæfakhate, zo gekha zapá, taqa mokho ndapeav ndozogo?”

Mbumbukiam-te nakhamas-té qanœqambúz
(Met 5:25-26)

⁵⁷ Yaq Yesu manqat nõme gezø-ein, “Zo gekha zapá, zøkhapus mokho-mba matavapœteav ndœgo, gekha matév ndœgo, eqeieqei ndœgo? ⁵⁸ Gêmbo-mataváp. Qo ezoqa nõme-te moni ndiqambo-lœfoke, yaq ndego qo manqa ovœyam-te ndapaqat-qa tegoat, qo manqat vøkho-khakheinám, te namba, ate av-té nakhoa-te tœzøte-âpet. Soqáin ndœgo, ndego qo manqa ovoyam megeat ezoqam-qa zenda-te teve, yaq ndego qo polis ezoqam-qa zenda-te vœvê, yaq ndego qo ndimbula-te sasa ndœ-utâq. ⁵⁹ No nqataqá-manqate. Qo ndœgo naqanóká qotøndó-fakhaqák, atema fia ate ndægo voqotumúgü.”

13

Gekha ezoqám ndego, Mbumbukiam-te qambuniav tegoat, ndego gemô-navœém

¹ Ta khœuwa-te ndœgo, ezoqa nõme Yesu namba gi-goam, emanqat áv gimboe-vototém nqægo: Gelili ezoqa nõme, Mbumbukiam-te sœvakra gígip ndœlœvumát. Yaq ate av-té, etoam matev gi-goat, Pailœt-gi nakhag ezoqam, gèzitág. Yaq av nqægo, tiqa kouk, sœvakra gígip-té qanœ-o-á, ndigu Mbumbukiam-te etoam nonqo lou-qase-te go-aomem, neka tiqa kouk namba vømô-tøkua. ² Yesu nqanek emanqat ge-ewag, yaq áv gezømbe-ein nqægo, “Ge zó ndozo-matavap, ndigu ezoqam, nqanek matev qazøfakhan, tiqa manqa-zapazapa kandambá, áv táoka, ndigu Gelili ezoqa nõme-qa manqa-zapazapa? Yaq nakémbá, nqanek matev qazøfakhan ti-te? ³ Mbaín! Geté no nqazø-manqate: Zo Mbumbukiam-te qambuzaneav tœgoat, yaq até zó-a, zo ate ndœzøte-go, áv tœzømé-nasiním. ⁴ Neka ge zó ndozo-matavap, ndigu ezoqa 18 gipakhaez, Siloam kewan-qasi avœnin-te ndœgo, khœv eqawat-qape qandonqoe, tiqa manqa-zapazapa kandambá, áv táoka, ndigu ezoqa nõme-qa manqa-zapazapa, Zelusalem taon-te ndiyage? ⁵ Mbaín! Geté no nqazø-manqate: Zo Mbumbukiam-te qambuzaneav tœgoat, yaq até zó-a, zo ate ndœzøte-go, áv tœzømé-nasiním.”

Yaya etæ manqat, fig tae vi-mav qagoam

⁶ Yaq Yesu yaya zø-etá, gezø-ein, “Ezoqa mðndœgoám, ekeza waen khæ-te, fig tae vømboýam. Yaq tae nanga-qa gemœkewag, vi-pœteáv. ⁷ Yaq ndego tege sasae ezoqam, khæ gemboe-kewagám, áv gemboe-ein nqægo, ‘Nqáe! No nqanek tae-te, nanga viam-qa nõmbœ-kewagám. Viav misiká. Geté vi-máv. Ság! Qókhavoé. Manqei mo-khazú.’

⁸ Geté yaq ndego sasae ezoqam gendo-qavœiu, ‘Khanánqa. Tae nqanek até betøkhaeyá. Viav kopo nõme bêtøkho-ngeatám. Tae zapa-te nqanek, manqei mumat bătøkho-nqagím. Yaq pakhakh notóquozám. ⁹ Eisa, viáv nõme qanéviám. Geté mbain tœgoat, kopømbá. Soqó-khavoé.’”

Yesu Sabat khœuwa-te, sœvam zita kœfi:v gukhakheinœvem

¹⁰ Sabat khœuwa nõme, Yesu Zu ezoqam-qa guliguli khœv nõme-te, Mbumbukiam-qa Manqat ge-zœmesimat, ¹¹ yaq nqáe! Sœvam kopo mðndœgoám. Ndugu nqova soqa mbœigoám, ndego enqoni vømbo-etoam. Viav kandambá gumbœigoam. Viav ate qægoam 18. Yaq ndugu zita kœfi:v. Kopømba mbain, ndafœyamba vœe-itán. ¹² Yesu ndugu sœvam gu-omet, yaq sêgembo-akhá, vøndœwav, yaq gumbo-ein, “Ngólám, qo mðqo-eqeieqei-éq. Qoqa enqoni

mandav, mōndōqa-navōém.”¹³ Yaq ndego zenda mbōévé. Yaq nqova mbaín, ndugu sège-eqeiegei-év, ndafoyamba vō-itan, Mbumbukiam-qa iz sasa ndō-ēga.

¹⁴ Geté ndego Zu ezoqam-qa guliguli khoev megeat ezoqam, khanakhanakh mbaín, Yesu ngunuk sævam, Sabat khōuwa-te guikhakheinōvem. Yaq ndego ezoqa āv gezōmbe-ein nqǎgo, “Sasae khōuwa ate ndi:gu, síks. Ta khōuwa-te ndōgo tōzōtōndé-okhoát, eqeiegeizat-qa tozogoat. Ambá ndōgo, Sabat khōuwa-te.”

¹⁵ Yaq Evezōza gembo-qavōiu, “Zo khavozam ezoqám. Até zó-a, zo sasae sōzogoatún, Sabat khōuwa-te. O gé, zo Sabat khōuwa-te, kao o donki nqovotumáv, neka ibōkha-te ituimáv. Av taoká. Zo mōzogoatún. ¹⁶ Até ngunuk sævám-a, Eibleem-gú zítú. Geté Saitan viav kopoav-qapé gumōvōitam. Ate qǎgoam 18. Yaq ge zó ndozo-matavap? Ngunuk kopōmba mbaín, Sabat khōuwa-te tu-eqeiegei-ev. Av taoká. Kopōmbaqqapél!”

¹⁷ Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq tegi qaqa ezoqam ate gi:goam, mivi ndōndapém. Geté ndigu ezoqa nōme, khanakhanakh, Yesu matev kandakanda ate qǎgoam, gematōnumam.

Masted tae nanga-qa yaya ete manqat

(Met 13:31-32; Mak 4:30-32)

¹⁸ Yaq Yesu gezō-ein, “Gé, Mbumbukiam-qa Megeat Matev ande gekhám? Gekhā nōtēkhamás? ¹⁹ Masted tae nanga nōtēkhamás. Ndigu khapikhapímbá. Geté ezoqa, nanga kopo khæ-te tezōgeakh, yaq ndigu gēkhhouwezín, vōmō-tae-in, neka pipisi tang-te sasa mo:viviamin.”

Flawa poponōvem nonqo-qa yaya ete manqat

(Met 13:33)

²⁰ Yaq Yesu manqat nōme gezō-ein, “Gé, Mbumbukiam-qa Megeat Matev gekhā nōtēkhamás? ²¹ Flawa poponōvem nonqo nōtēkhamás. Sakheis khasōkhasis ndō-upōgimátún, khapémbá, flawa-te vōu-pomogimimin. Flawa poponōvem nonqo, khapelavōqase ambá qanegó, neka flawa kandambā. Geté flawa ate ndi:gu, sēgemō-popoezín.”

Yaya ete manqat, mboqog khapelavōqasi-qa yaq-te

(Met 7:13-14, 21-23)

²² Yesu nakhoa gegeveat, Zelusalem taon-te gemat, ta taon neka vemivemiav-te ndōgo, nakhoa-te qo:goat, Mbumbukiam-qa manqat me:zōmesimát. ²³ Yaq ezoqa nōme, Yesu āv gembōevéav nqǎgo, “Evezōza. Gé, ezoqa khapímbá, tikhandi:z?”

Yaq Yesu ndigu gezō-qavōiu, ²⁴ “Bazafōgakh ndō-asáz. Mboqog khapelavōqasi-té qazomō-óz. No nqazō-manqate. Ezoqa kopoáv, onim-qa tigoat. Geté kopōmba mbaín. ²⁵ Khoev eve mboqog to:tokaz, yaq zo bavokhó sozotówán, vozó-khanēmēm. Yaq zombó-viōmēm, ‘Evezōza. Mboqog qoní-mboqozó!’ Geté yaq ndego tendo-qavōiu, ‘No zo nōtenōtenák. Zo gekha manqei-ák?’ ²⁶ Yaq zo tozombo-qavōinam, ‘Ni lou zilogám neka ibōkha zi-izumám, qo namba, neka qo niqa vemivav-te, mōqoti-nōmendimám.’ ²⁷ Geté ndego nangó genōzō-qavōiú, tezō-ein, ‘No zo nōtenōtenák. Zo khazonō-goam? Mōzozáv, zo manqa-zapazapa-us ezoqam ate ndōzōte:go.’

²⁸ Zo zó-eivumát, neka khaya vozó-vivisumát, Eibleem neka Aezek neka Zekop neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam ate ndi:gu tozo-zōmet, Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te tigoat, geté zo bavokhó ginō-nqagevēm. ²⁹ Ezoqa khōuwa fakhanam neka khōuwa sininim neka sanqa-sanqa-té gindúzáv. Yaq ndigu Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te, lou loge kandambaqqape-té genōqonáv. ³⁰ Nqáe! Ezoqa nōme, ndakin ndindopaev, ndigu gó:megetát. Neka nōme ndigu, nduo-megetap, ndigu gendópavát.”

Yesu Zelusalem-ak-qa mbōni qambova

(Met 23:37-39)

³¹ Ta khōuwa-te ndōgo, Felisi ezoqam ndozáv, Yesu vōmōmbō-einim, “Nqanek manqei mōqo-iváv. Viní qonóqáv. Zapa ndōgo, Elod qo lōvōqa-qa qagó.”

³² Geté Yesu gezō-ein, “Ngenek khavozam ezoqam, Elod, āv qazōmōmbōé-einim nqǎgo, ‘Nqáe! No nqǎgo neka qasun, nqova soqōsoqa sǎngiasumít, ezoqam-qa mokho-te ndu:gut, neka ezoqa vōe-khakheinōvemēt. Yaq khōuwa timōnō-misika-ez, no sasae nutumúkhóu. ³³ No nakhoa até banō-geveét. Sémá, nqǎgo neka qasun neka qapunum, atema Zelusalem taon-te vōemō-fakhān. Zapa ndōgo, Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam, kopōmba mbaín, manqei vini-te tilaem. Zelusalem taon-te mbá giabemō-laém.’* ”

13:14 13:14 Exo 20:9-10; Deut 5:13-14   **13:15** 13:15 Luk 14:5   **13:25** 13:25 Met 25:10-12   **13:27** 13:27 Psa 6:8
13:28 13:28 Met 8:11-12   **13:29** 13:29 Psa 107:3   **13:30** 13:30 Met 19:30   * **13:33** 13:33 Yesu Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam ge-ein, ekezan me-ein.

³⁴Zelusalem, Zelusalem, qo Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam pakhapakha ndoqozø-khaneam, neka nandí ndóqõtê-zítøgê, ndigu Mbumbukiam qo-te ndendo-khofosam, no khøuwa kopoáv, qogi ezoqam baqa amba nøzømbe-eqatám, kopømba ande av kokolok evo nduigu, nakheis gukhatobín, ekeza taf mokho-te vø-ozin. Geté qo gèqambo-qasi-vám. ³⁵Nqáé! Zoqa khoev nqanek, ezoqam mbaín, segégoát. No nqazø-manqate: Zo no nango naqanøká zónømendamá. Geté ta khøuwa-te ndógo, sa tøzøtê-nømendám, zo tozo-einim, av nqægo, 'Mbumbukiam ngenek ezoqam bèkhakheinøvem, Evezøza-qa iz-te ngegeav!'

14

Yesu Sabat khøuwa-te, ezoqa gekhakheinøvem

¹Sabat khøuwa nøme, Yesu lou Felisi iz akhae ezoqam-qá khoev-té gemølóg. Yaq ndigu bøi mba mbotakém, ande gekha matev me ndómatanám.

²Yaq nqáé! Ezoqa tendowáv ndógo, Yesu-qa megemege-te vø-itan. Ndego bov neka pingim gèmbø-boqotám. ³Yaq Yesu ndigu Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka Felisi ezoqam, áv gezømbe-beváp nqægo, "Gê, kopømbá, Sabat khøuwa-te ezoqa toqo-khakheinøvem, ó, khaféáp?"

⁴Geté ndigu yaq qavøiwateáv. Yaq Yesu ngenek ezoqam, zenda mbøevé, vøkhakheinøvem, sasa ndøkhofotav.

⁵Yaq Yesu gezø-ein, "Zonømbé-einím. Zo nqazo-qonøve, ezoqa kopo, Sabat khøuwa-te, yo o kao ibøkha ozu-te tumbøe-van, yaq gè, ndego sa ndø-ivav? Av taoká. Geté nakhamas-té genøliváv. Até ndógó-a, Sabat khøuwa-te tøgoat."

⁶Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ndigu kopømba mbaín, manqat vømbøé-qavøinám.

Qo qakeza iz toqovoa, yaq Mbumbukiam ndø-eqoqó

⁷Yesu nqanek lou loge-te gegoam, yaq ezoqa tezmét ndógo, ndigu ezoqa kandakanda-qá qonam nonqo-té gimøqonám. Yaq Yesu yaya zø-etá, taqa yaq-te, gezø-ein. ⁸"Qo ezoqa sakhei etoam lou loge-te tekhatøq, yaq ezoqa kandakanda-qa qonam nonqo-te ndóqóm. Soqain ndógo, ezoqa iz-akhae-qape tendowav, ⁹yaq ndego ezoqam, ma qo ge:khatoq, teqa-ein, 'Qoqa qonam nonqo, ngènek qombø-etoám,' yaq qo mivi voqóndáp, khokho ezoqam-qa qonam nonqo-te sasa qomøqóm. ¹⁰Geté ezoqa lou loge-te tekhatøq, yaq khokho ezoqam-qá qonam nonqo-té qamøqóm. Yaq ndego ezoqam, qo ma ge:khatoq, tendówáv ndógo, qo vøqá-ein, 'Nøfu. Nqánek qoqonø-qóm, ezoqa kandakanda-qa qonam nonqo-te.' Yaq av nqægo, qoqa iz gó-eqatát, ezoqa ewaqape-qa bøi-te, ndigu qo namba lou-qase-te tiqonavat."

¹¹Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, "Unimanqatín. Gekha ezoqám ndego, ekeza iz te-qeqat, teqa iz gévoatát. Neka gekha ezoqám ndego, ekeza iz tevoatat, teqa iz gó-eqatát."

Kopømba mbaín, ti-mba toqozø-tøkeat ndigu, yaq tiqa-qavøitat

¹²Yaq Yesu ndego ezoqam, ma lou loge-te ge:khato, áv gembøe-ein nqægo, "Qo lou loge kandambaqape toqo-khakheinam, khøuwa muin o khagus, qo ambá av nqægo, qogi qafuap o namba-qaniap o qakeza ezoqa nøme o gigiap eve ezoqam, ndigu khoev avønín ndiqapuute, ti-mba ndigu toqókhatøb. Av toqotegoat ndægo, yaq ndigu qo até tiqá lou loge-té-a, segé-khatøqabém. Yaq qoqa yaq-fia sa ndógo tøqágoát. Yaq-fia nøme mbaín. ¹³Geté lou loge toqo-khakheinam, yaq gigiap-av ezoqam neka bov o pingim soqøsoqa ezoqam neka kagi ezoqam neka bøi waev mbaín ezoqam qókhatøb. ¹⁴Av toqotegoat ndægo, qo kopømbá, khanakhanák. Zapa ndógo, ndigu kopømba mbaín vøqambé-qavøinám. Geté yaq-fia ndógo toqomøndáp, ezoqa eqieieqi løvøte-te tindusuz."

Yaya etæ manqat, lou loge kandambaqape-qa yaq-te, ezoqa qazømbo-qasi (Met 22:1-10)

¹⁵Ezoqa nøme, ndego lou namba gi-logat, nqanek manqat ge-ewag, yaq ndego Yesu áv gembøe-ein nqægo, "Ezoqa khanakhanakh mbá giabitigú, ndigu Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te, lou loge kandambaqape-te ndógo, lou tímølog."

¹⁶Geté yaq Yesu gembø-qavøiu, "Unimanqatín. Geté qoté-ewäg, nqanek emanqat:

Ezoqa møndøgoám. Ndego lou loge kandambaqape ndøkhakheinám. Yaq ndego ezoqa kopoáv gezø-akhayam, teqa lou loge-te tinduzav. ¹⁷Yaq lou loge khøuwa qamø-khantaz, ndego tege sasae ezoqam ndøkhofotáv, ti-te ndigu, vømøzø-ein, 'Møzotøndozáv. Lou møndømu-khakheinám.'

¹⁸ Geté ndigu ezoqa ewaqape, tanakh manqat mbo-einím. Kopømba mbain vøndézäv. Nøme ndego gendo-ein, 'No manqei nowí. Yaq bàmønáv, bamøqeiv. Tanakhambá. Kopømba mbain, vøtøndénäv.'

¹⁹ Ezoqa nøme ndego gendo-ein, 'No kao nowí. Ate gi-goam tén. Avøe manqei khayam nonqó. Yaq ndakin nømé-khamasím. Tanakhambá. Kopømba mbain, vøtøndénäv.'

²⁰ Ezoqa nøme gendo-ein, 'No sævam no-okí. Yaq kopømba mbain, vøtøndénäv.'

²¹ Yaq ndego sasae ezoqam gemboveséz, ekeza kawa ezoqam, manqat vømømbø-ein. Ngenek nqanek manqat ge-ewag, yaq qaqa ndøgó, ekeza sasae ezoqam vømbo-ein, 'Ság. Nakhóa kandakanda neka khasøkhasis-té soqóqáv, taon-te ndøgo. Nakhamas-té. Yaq gigiap-av ezoqam neka bov o pingim soqøsoqa ezoqam neka bøi waev mbain ezoqam neka kagi ezoqam qotøndó-khatób, voqotøndó-itüb.'

²² Yaq ndego sasae ezoqam matev gumugu, av kawa ezoqam gembøe-ein, nango vøndøqavan, yaq äv gembøe-ein nqægo, 'Káwa ezoqam. No ezoqa møtøndo-khatób, av manqat qoqonømbe-ein ndægo. Geté qonam nonqo nøme, ndølvüzáp.'

²³ Yaq kawa ezoqam gembo-qavøiu, 'Taon bavokhó qonóqáv, ta nakhóa vinivinimba-te ndo-go. Yaq ezoqa qomøzø-pouwá. Bètøndo-záv. Noqa khoev-te, ùni tetetøváb. ²⁴ No nqazø-manqate: Ndigu ezoqam, no bugukhokhof qazø-akha, qazømbo-qasi, ndigu ezoqa kopo, noqa lou loge kandambaqape-te, gemø-onák.' "

*Vøkhæ-matøvém, Yesu paev-qa toqombo-goat
(Met 10:37-38)*

²⁵ Khøuwa nøme, ezoqa bawan-qape kandambá, Yesu namba nakhóa-te gi-apat. Yaq ndego tønøqambún ndøgo, ndigu gimboavam, vøzø-ein,

²⁶ "Gekha ezoqām ndego, no-te tendowav, gete ndego ekeza eve neka evo neka zas neka nakheis neka namba-qaniap sanqabeav tøgoat neka até ekeza yagé-a, sanqaweav vøgoät, ndego kopømba mbain, noge paev ezoqam tegoat. ²⁷ Neka gekha ezoqām ndego, ekeza tae mutui eqawateav tøgoat, no vønøndó-paæv, ndego kopømba mbain, noge paev ezoqam tegoat.

²⁸ Gømbo-mataváp. Zo ezoqa kopo, khoev eqawat-qape weve-qa tegoat, ndego bugukhokhof bètøkhø-matøvém, av nqægo, taqa fia gekhám, até vømúkhou. ²⁹ Soqain ndøgo, ndego sement mba tezav o uk mba te-asaz, yaq ndego kopømba mbain tøgoat, khoev sasae ate ndægo temøkhø, zapa ndøgo, moni mbain. Av tægoat ndægo, yaq ezoqa ewaqape, khoev timbo-qeivimat, gévøngi-namat, ³⁰ sasa ndø-einimát, av nqægo, 'Ngenek ezoqam khoev sasae amba me-ngáz. Geté kopømba mbain, vøekhø.'

³¹ Neka nøme nqáne: Kawa ezoqam tegoat, yaq ndego tegi nakhag ezoqam ten taosen namba, nakhag gone-qa tegoat, kawa ezoqa nøme namba, ndego nakhag ezoqam tuenti taosen ndimbugu, yaq ndego bètøkhæqóm, vømatøvém, av nqægo, teqa khagua pemé-eqá, penømakhaya. ³² Geté teqeiv av nqægo, kopømba mbain, yaq ndego u-anim bekhofotáz, kawa ezoqa nøme-te, ndego ate av-té qambaqape te:goat. Yaq ndigu sambí manqat manqate-qa bemømbo-viømém."

³³ Yesu nqanek yaya etæ manqat qamømbøe-navøem, yaq äv gezømbe-ein nqægo, "Zó-a, kopó. Gekha ezoqām ndego, ekeza gigiap ate ndægo, zita wuøeav tegoat, ndego kopømba mbain, noge paev ezoqam tegoat."

*Ngalam-qa yaya etæ manqat
(Met 5:13; Mak 9:50)*

³⁴ Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, "Ngalam gigiap qanimáv. Geté mokhov tømømbo-navøem, yaq nqawa äv kiní-ngalam-mokho-mba-éz? ³⁵ Ngalam av ngi-gu, mokho mbain. Até ndøgó-a, manqei namba toqote-qambua, avøe ewa etoam nonqo, kopømba mbain. Soqó-ogizó.

Gekha ezoqām ndego, gea tømboqat neka yoge kopømba vømboqoät, yà beyogé!"

15

*Sip kopo gu-ewan, yaq nqawa gufakhan, taqa yaya etæ manqat
(Met 18:12-14)*

¹ Khøuwa nøme, teks moni upøgim ezoqam neka manqa-zapa-us ezoqam kopoáv, Yesu-te gindupindam. Manqat yoge-qa mbozáv. ² Yaq Felisí ezoqam neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, Yesu namba mbogeveém, gi-einim, "Ngenek gekha zapá, manqa-zapa-us ezoqam namba ndi:tøkuat neka lou namba ndi:loge?"

³ Yaq Yesu yaya zø-etá, taqa yaq-te, gezø-ein,

⁴“Zo ezoqa kopo, sip wan andled timbogoat, yaq kopo gembō-ewān, yaq gē, ndego gekhā ndōgō? Ndego ndigu nainti-nain nōme, segéziváz, ta manqei-te ndōgo, gagayag gilogatun, nōme-qa vōmōvaō, ndugu gumbo-ewan. Yaq até gembōvawét, atema vōmō-omét. ⁵ Yaq tuomet, ndego khanakhanakh. Yaq nqanqa-té gunōvé, ⁶ sasa ndōqanāo, vōqavān. Yaq ndego zifuap neka ezoqa nōme, avōnin timbo-puatat, tenzō-akhá ndōgo, vōzō-eín, ‘Vōndozáv. Khanakhanakh zigoném, no namba. Zapa ndōgo, sip kopo qanōmbo-navupam, mōe-omét.’

⁷ No nqazō-manqate: Yan-te nqo-go, matev até kopó. Khanakhanakh ndōgo, tindapem, manqa-zapa-us ezoqa kopo, Mbumbukiam-te teqambun, ndōgo gemō-lōvuám, av khanakhanakh ndōgo, ezoqa eqeieqei nainti-nain-qa yaq-te tōzōmbe-goat, ndigu ndi-matavap, ni kopōmbaqapē Mbumbukiam-te qambuniar tōgoat.”

Sæva kopo, moni mokho gimbo-nasiniapam, yaq nqawa guzōmet, taqa yaya etē manqat

⁸ Yaq Yesu yaya nōme gezō-eta, gezō-ein, “Sæva moni mokho ten timbogoat, yaq kopo gembō-nasinim, yaq gekhā ndōgō? Ndugu lampa ndómág, khoev vóviayām. Yaq unimé-vawét, atema vōmōzōmēt. ⁹ Yaq moni mokho tuzōmet, zifuap neka ezoqa nōme, avōnin timbo-puatat, tunzō-akhá ndōgo, vōzō-eín, ‘Vōndozáv. Khanakhanakh zigoném, no namba. Zapa ndōgo, moni mokho ndigu, ginō-nasiniapam, nango mōezōmēt.’

¹⁰ No nqazō-manqate: Manqa-zapa-us ezoqa kopo, Mbumbukiam-te geqambunin, yaq Mbumbukiam-gi enzol ezoqam, até kopó, khanakhanakh av tini-gonemín.”

Yaya etē manqat, nakhei angana menas-qa yaq-te

¹¹ Yaq Yesu yaya nōme zō-etá, gezō-ein, “Ezoqa kopo mōndōgoám. Nakhei angana menás gimboqam. ¹² Yaq khōuwa nōme, yo okho-qase até gendego, eve vōmbō-ein, ‘Tát! Gigiap ndōgo, no ata namba toqoni-etoam, qo toqo-lawaqape-eq, no é-moqonōmbe-etoám ndakin.’ Yaq eve até gendego, ekeza gigiap ate ndægo, livin-mbá gunumu-qatatát, nakhei menas vōzō-etoam.

¹³ Khapé outōpōteáv, yaq okho-qase ekeza gigiap gēwí. Yaq manqei nōme-té genōwáv. Qámbá. Yaq tegi moni, khokho matev-té genō-nqagivemát. ¹⁴ Yaq moni até gigoam gumukhoub, vikia seke ndōfakhán, ta manqei-te ndōgo, yaq ndego lou mbaimbai vōmbōpa. ¹⁵ Yaq ndego mo-manqei-anim ezoqam tōke-qa gemboviam, ndego bōsi nen-té genō-khofotumám, lou vōmōzō-etoamin. ¹⁶ Yaq ndego ifi kandambá qambo-vinumam. Geté ezoqa lou etoumáv. Yaq ndego bōsik-qá lou soqaqape loge-qa mbogoám.

¹⁷ Yaq matavap eqeieqei qamōndæ-vesez, ndego ekeza manqat av gene-eín nqægo, ‘Tat-gi sasae ezoqam ate ndi-gu, ndigu lou kopoáv ndiloge. Geté no, nōpotonám. No avōnin nōnaním. ¹⁸ Ság! Manqei nqanek, nō-iváv. Yaq tat-té qatōqaván. No av qamōmbō-eín nqægo, “Tát! No manqa-zapa nogó, Mbumbukiam-te neka qo-te. ¹⁹ No ezoqa eqeieqei mbá, qoge yo sekemba tægoat. Ság. No qoge sasae ezoqam mba nōgoát.”’ ²⁰ Yaq ndego até gendego, ta manqei ndōgo gē-iváv, eve-te sasa ndōwav. Ndego qambaqape, ambá genegeavún. Yaq eve sēge-omét. Yaq tanakh mbogó. Yaq até gendego, tenōvuáo ndōgo, yo vōmō-mōvōiu, sasa ndōngentam.

²¹ Yaq yo gembo-ein, ‘Tát! No manqa-zapa nogó, Mbumbukiam-te neka qo-te. No ezoqa eqeieqei mbá, qoge yo sekemba tægoat.’

²² Geté eve ekeza sasae ezoqam zō-akhá, gezō-ein, ‘Nakhama ndōgó! Ndbua eqeieqei zotōndō-upōném, vozombō-uzōmēm, neka kokosov-te mbimak khapelavōqasi vozombō-utōzēm neka tamak vozombō-uzōmēm. ²³ Kao-yu enaq-us vōndolaém. Yaq lou zilóg. Khanakhanakh-qape zigoném. ²⁴ Zapa ndōgo, noge yo, andé genanim. Geté ndakin, mōndō-khandí:v. Ndego gō-navupám. Geté ndakin, mōndō-fakhán.’ Yaq lou loge ndōngazém. Khanakhanakh kandambá gigonem.

²⁵ Ta khōuwa-te ndōgo, yo-khōuwa, khae-té gegoám. Yaq nango gendoqavan, khoev ge-khatōat, ndego ouv qaqayam ndō-ewág, ezoqa gi-ogimat. ²⁶ Yaq ndego sasae ezoqam mbo-akhá, gembobevap, ‘Gekhā ndōgo, manqa khape qæfeaz?’

²⁷ Yaq ndego sasae ezoqam gembo-qavōiu, ‘Qaveqase ndoqaván. Yaq qave, kao-yu enaq-us ndōlaváo. Zapa ndōgo, ndego khanakhanakh kandambá, ge-omet av nqægo, te-te matev-qase nōme fakhaneav qagoam, gefakhan.’

²⁸ Geté ndego zapikia, nqanek manqat ge-ewag, ndego qaqā ndōgó. Yaq poeveáv, lou loge-te te-on. Yaq eve ndōfakhán, onim-qa yaq-te vōmōmbō-pouwa.

²⁹ Geté ndego yo-khōuwa, eve gembo-qavōiu, ‘Nqáe! No viav kopoáv, sasae nqataqago. Neka no qoqa manqat nqagimáv. Geté qo até naningus-yo kopó-a, etōpōteáv no-te, yaq nogi nōfuand namba khanakhanakh vōtigonēm. ³⁰ Geté nandev qoge yo gendoqavan, ndego qogi moni ate ndi-gu mambe sakheis-te go-ngiæzo, yaq qo até qoqotōndego, kao-yu enaq-us voqombō-lavao.’

³¹ Yaq eve gendo-ein, 'Ati. Qo no namba oskia qogó. Neka gigiap ate nqanømbe-go, ndøgo qogá. ³² Geté ni lou ùni bizilóg neka khanakhanakh binl-asøtav. Zapa ndøgo, qoge qaveqase, andé genaním. Geté nango møndø-khandí:v. Ndego gò:navupám. Geté ndakin, møndø-fakhán.' ”

16

Yaya etæ manqat, gigiap keoge ezoqam-qa yaq-te, ndego ge:khavozam

¹ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam, emanqát nøme zøvotót, gezø-ein, “Qàgoám. Ezoqa møndøgoám. Gigiap kopoav ezoqám. Neka ndego sasae ezoqam vømbøgoam. Gigiap ate qægoam, ndégo tembøe-kawaevtám. Geté khøuwa nøme, ndego gigiap eve ezoqam, av gene-ewág nqægo: Tege sasae ezoqam, moni mbongiaezøtét.

² Yaq gigiap eve ezoqam, até gendego, ndego gigiap keoge ezoqam vømbø-akha, gembø-ein, ‘Gè, gekhá ndøgo, qoqa moni ngæzøat matev-qa yaq-te, manqat nqæyøge? Ság! Emanqat qópeawám, nogi moni ande av khoqombøe-kewagam. Zapa ndøgo, qo kopømba mbain, noge gigiap keoge ezoqam, sekemba toqogoat.’

³ Yaq ndego gigiap keoge ezoqam, ekeza manqat ge-ein. ‘Av khatégø? Noge kawa gékhofonó, sasae-te. No bazaføgakh mbain, manqei ozam sasae tægo. Neka no miví, ezoqa gigiap-qa vøzømbé-vi:mát. ⁴ Ság. No ndakin møtenøtén, ande gekha matev me nøtégø. Yaq sasae-te tækhofon, no ezoqa ekeza khoev-té ginø-khatombém.’

⁵ Yaq ndego até gendego, ezoqa ewaqape, ndigu tege kawa-te gigiap qazømbø-løfokam, vøzø-akhayam. Yaq ndego ezoqam, bugukhokhof gendowav, av gembøe-ein nqægo, ‘Qo noge kawa-te, gigiap ate qægoam gekhám nandaqambo-løfoke?’

⁶ Yaq ndego ezoqam gendo-qavøiu, ‘No te-te oil yakhav wan andléd, nqanømbø-løfoke.’ Yaq ndego gigiap keoge ezoqam gendo-ein, ‘Ság. Pepa taqa yaq-te gipeaomem, nqáneq. Gèqóm. Yaq yakhav fifi mba qotó-peawám. Nakhamas-té.’

⁷ Yaq ndego gigiap keoge ezoqam, ezoqa nøme gembøevap, ‘Gebá qo. Qo noge kawa-te, gigiap ate qægoam gekhám nandaqambo-løfoke?’

Yaq ndego ezoqam gembø-qavøiu, ‘No te-te flawa pus wan taosén, nqanømbø-løfoke.’ Yaq ndego gigiap keoge ezoqam gembø-ein, ‘Pepa taqa yaq-te gipeaomem, nqáneq. Ság! Eit andled mba qotó-peawám.’

⁸ Yaq vaev-te, ndego gigiap kopoav ezoqam, tege keoge ezoqam-qa manqat ge-ewag, av khavozam matev ge:matanam, yaq ndego teqa iz gè-eqá. Zapa ndøgo, teqa matavap loloákh.”

Yaq Yesu taqa yaq-te, av gezømbø-ein nqægo, “Unimanqatín. Manqei-qape ezoqa soqøsoqa, yaqyaq-a matev gimatønumatun, tiqa matavap loloákh møndølvá, ndigu ezoqa nøme-qa matavap, ndigu waev-te ndiyage.

⁹ Geté no nqazø-manqate. Manqei-qape ezoqam, moni manqa-zapazapa nonqo ndø-abumatún. Geté zo ezoqá nøme zozømbé-tøké. Yaq ndigu zogi zøfuap ndøgoát. Yaq vaev ndøgo, moni khatibam matev tømø-navøem, Mbumbukiam zo ekeza khoev miavmiav-té genø-upøzø.”

Gigiap neka moni keoge eqeieqei-qa yaq-te

¹⁰ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Gekha ezoqám ndego, ezoqam-qa gigiap khapelavøqase, eqeieqei tembo-kewagat, ndego até gigiap kandambaqapé-a, eqeieqei mbøkewagát. Geté gekha ezoqám ndego, ezoqam-qa gigiap khapelavøqase, keoge eqeieqei mbain tøgoat, ndego até gigiap kandambaqapé-a, keoge eqeieqei gembøgoák.

¹¹ Yaq nakémba, zo manqei-qape moni keoge eqeieqei gonemav tøgoat, ge zó ndozomatavap, zo Mbumbukiam unimanqatin gigiap ndøzø-etoam, tozombø-kewagat? Av taoká. ¹² Neka gè, zo ezoqa nøme-qa gigiap keoge eqeieqei gonemav tøgoat, zo Mbumbukiam zøkeza gigiap ndøzø-etoam? Mbaín.”

Ezoqa kopømba mbain, kawakawa-za menas timbogoat, Mbumbukiam neka moni (Met 6:24)

¹³ “Sasae ezoqa kopømba mbain, kawa ezoqa menas timbogoat, tezø-sasaetat. Kawa ezoqa menas timbogoat, yaq nøme ndego, gembø-pøovát. Geté nøme ndego, gembøe-qasi:vát. Nøme ndego, teqa manqat o-mba mbøéndapát. Geté nøme ndego, teqa manqat gembø-sanqawát. Yaq até zó-a. Zo kopømba mbain, Mbumbukiam-qa mokho-te neka moni-qa mokho-te sa tozotumu-goat.”

Felisi ezoqam-qa khavozam matev, moni-qa yaq-te

¹⁴ Yaq Felisi ezoqam, nqanek manqat giyogem, moni-qa yaq-te, ndigu Yesu gèvøngi:nám. Zapa ndøgo, ndigu moni-te poev zøgoám.

¹⁵ Yaq Yesu gezø-ein, “Zo ezoqam-qa bøi-te, zoqa matev bugug egeieqei keoge-qa zøgò. Geté Mbumbukiam, zoqa mbøni møndæ-otév. Matev nøme ndøgo, ezoqa egeieqei ndivewe, ndøgo Mbumbukiam-qa bøi-te soqaqapé.”

*Mozes-qa guguna manqat neka Mbumbukiam-qa Megeat Matev-qa yaq-te
(Met 11:12-13; 5:31-32; Mak 10:11-12)*

¹⁶ Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, “Zion gefakhan, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, yaq ndakin Mozes-qa guguna manqat-gi khøuwa neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam-gi khøuwa, møndømø-nasinim. Ndakin Manqat Mbomambaqape, Mbumbukiam-qa Megeat Matev-qa yaq-te ndøfakhán. Neka ezoqa ewaqape, onim-qa ndøgót. Bazaføgakh-ús. ¹⁷ Geté unimanqatín. Yan neka manqei-qape, kopømbá, tømø-navøem. Geté Mbumbukiam-qa guguna manqat mokho-te, peawap-qase gemø-navøemák.

¹⁸ Khamasim, nqánek: Gekha ezoqám ndego, sævam te-ivav, yaq sævam vini vó-okí, ndego nøkenøkem matev ndøngiú neka mambe mé:wáv. Neka gekha ezoqám ndego, sævam tu-okí, ezoqa nøme ge-ivav, até ndegó-a, mambe mé:wáv tu namba neka nøkenøkem matev vøngiú.”

Gigiap kopoav ezoqam neka Lazales, tiqa emanqat

¹⁹ Yaq Yesu emanqát nøme zøvotót, gezø-ein, “Qàgoám. Ezoqa møndøgoám. Gigiap kopoav ezoqám. Ndabua egeieqei fia kandakanda ndø-uzumám neka yage egeieqei-te vøyagam. ²⁰ Tegi mboqog bavokho ndøgo, gigiap-av ezoqam ndøveém. Teqa kha ate qægoam, saté nqama-nqamav. Iz nqamboqo, Lazalés. ²¹ Ndego lou khakhayakh loge-qa mboqoám, ndøgo gigiap eve-qa lou-qase-te qando-pomovam. Yaq gaqo ndozavin, nqamav vømbø-venegomemin. ²² Yaq Lazales gènanim. Yaq enzol ezoqam, Eibleem-té ginø-eqeinám, teqa avønin-te vømøqom. Yaq vaev até ndegó-a, gigiap eve ezoqam, vønanim, neka ezoqa vømø-otøvem. ²³ Yaq ndego løvøte ezoqam-qa manqei-te gemøfakhan ndøgo, bøi ge-eqa, nqosøgeap kandambaqape gembo-ewagam, Eibleem mba mo-omét. Lazales namba me:qonávám. Qámhá. ²⁴ Yaq sège-akhá, ‘Atákha. Eibleem. No tanakh gènøgò. Lazales qotøndó-khofotáv. Kokosov kopo ibøkha-té genø-qoqomáz, noge sas vøkphantáv, vøvamév. Zapa ndøgo, no nqanek gøina wageap-te nqægo, nqosøgeap khæpe nømbe-khouwév.’

²⁵ Geté Eibleem av gemboe-ein nqægo, ‘Nøzeø. Gëmbo-mataváp. Qo qoqoyagam, qo gigiap qaniqanimáv qaqagoam. Geté Lazales gigiap soqosøqá geneyagám. Geté ndakin ngenek yage qanimav-qape ndøndapét. Geté qo nqosøgeap-qape qøndapét. ²⁶ Neka nøme nqánek: Yaq qo-a, yaq ni, manqei ozu khavoe-qape nqøugu. Neka gekha ezoqám ndigu, nqanek ngyage, qo-te okho-qa ndigu, kopømba mbaín. Neka gekha ezoqám ndigu, nandav nandiyage, kopømba mbaín, ni-te tinduzav.’

²⁷ Yaq ndego gigiap kopoav ezoqam gendo-ein, ‘Atákha. Av tægoat ndægo. Nøtaqá-viám. Lazales nogé tat-qá khoev-té qonø-khofotáv. ²⁸ No namba qatifakhan, fáev ate gi-goam. Yaq Lazales bèwáv, bemøzø-ein, tiqa matev bè-enénd. Soqáin ndøgo, até ndigú-a, nqanek nqosøgeap manqei-te tinduzav.’

²⁹ Geté yaq Eibleem gembo-qavøiu, ‘Qogi namba-qaniap, nømendim manqat ndøzøgò, Mozes neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam gipeaomem. Yaq ttabembo-pavét ndøgo, av ndigu gi:peaomem.’

³⁰ Yaq ndego gigiap kopoav ezoqam gendo-ein, ‘Atákha. Eibleem. Av taoká. Geté ezoqa kopo løvøte-te tendosuzam, manqat vøzø-ein, ndigu ndøqambúz.’

³¹ Geté yaq Eibleem gembo-qavøiu, ‘Ndigu Mozes neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam-qa manqat yogeav tøgoat, yaq até ndøgó-a, ezoqa løvøte-te tendosuzam, ndigu teqa manqat yogeav av tinigoát.’”

17

*Ezoqa nøme, manqa-zapa-te toqo-itub
(Met 18:6-7; Mak 9:42)*

¹ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, “Matev vinivinimba ndøfakhanám, ndøgo ezoqa manqa-zapazapa-te tø-itubat. Geté ndego ezoqam, møndø-soqoév, ndego matev av nqægo tematønumat, ndøgo ezoqa nøme manqa-zapazapa-te tø-itub. ² Ezoqa av nge:go, amba nandi-qape monqo-te timbo-møpøtøzemín, kewan-te sasa mø-oginamin, vømø-geonin, ndøgo ambá qanimáv. Geté soqáin ndøgo, ndego nginik ezoqa khasøkhasis manqa-zapa-te te-itub. ³ Yaq nakémbá. Aiyá qagó.”

*Ezoqa nøme-qa manqa-zapazapa, sà betaqambo-navøemát
(Met 18:21-22)*

Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, “Klisten ezoqa nøme, manqa-zapa tematanam, yaq qógugú. Yaq ndego tematøvem, av nqægo, ‘Unimanqatín. No manqa-zapa nogò.’ Yaq qo teqa manqa-zapa, sà betaqambo-navøém. ⁴ Até ndøgò-a, ezoqa khøwa kopo-te, matev soqòsoqa seven tematønnumit qo-te, neka tanakh manqat seven vøqá-manqatèt, yaq qo teqa manqa-zapazapa, até sa betaqambo-navøemát.”

Unimanqatin-qa yaq-te

⁵ Yaq Evezøza-gi u-anim gimbo-einim, “Niqa unimanqatin vønifitám.”

⁶ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Unimanqatín. Até ndøgò-a, zoqa unimanqatin khapelavøqase mba tøgoat, kopømba ande av masted tae nanga-qasi ndi-gu, zo kopømbá, nqanek tae-qape sozombó-einim, ‘Vøkhofòq. Yaq ndaola-té qoqomò-itán.’ Yaq tae nqanek, zoqa manqat o-mba zømbòndáp.”

Yesu ekeza paev ezoqam, sasae ezoqam ge:khamas

⁷ Yaq Yesu yaya zø-etá, gezø-ein, “Zo ezoqa nøme, sasae ezoqa teqagoat, ndego khae-te teqa-sasaetat o sip tezø-kewagat, yaq ndego sasae manqei-te gendo-qavanin, gé, qo moqombó-einin, av nqægo, ‘Mòqotòndo-óq. Gèqóm. No namba lou zílóg?’ ⁸ Av taoká. Geté qo ndego áv qoqombøe-einin nqægo, ‘Noqa lou vøkhætá, vøkhakheinam, voqó-yogím. Yaq no lou loge neka ibøkha izam tønømbu-navøem, qo qakeza lou ndøgo toqonólóg.’

⁹ Yaq ndego sasae ezoqam, nqanek sasae qamømbøe-navøemin, yaq gé, qo ike manqat qombó-einin, ndego qoqa manqat o-mba geqambo-ndap? Av taoká.”

¹⁰ Yaq Yesu taqa yaq-te gezø-ein, “Zo até kopó. Zo matev ate ndægo tozotumu-gonem, av Mbumbukiam gezømbe-ein, yaq zo sa nqánek qazó-einim, ‘Ni khokho sasae ezoqam mbá. Ni satø ndøgo teigonem, av Mbumbukiam manqat ginimbi-ein.’”

Yesu kha sisi-us ezoqam ten gekhakheinøvem

¹¹ Yesu Zelusalem taon-te gemat, yaq æ tunumát, e Samalia manqei-a, e Gelili plovin. ¹² Yesu vemia v nøme-te ge-onat, yaq kha sisi-us ezoqam ndozáv. Tén ate gi-goam. Yaq ndigu qambaqapé segendowán.* ¹³ Yaq ndigu kandambaqape segendo-akhaém, “Yésu. Káwa ezoqam. Ni tanakh ginigú.”

¹⁴ Yesu ndigu ezoqam gezømet, yaq áv gezømbe-ein nqægo, “Mbumbukiam-gí iziz ezoqam-té qazonózáv, bemøzømet.” Yaq ndigu ezoqam ten ate av-té gi-apat, kha sisi ségezømbø-navøemtát.

¹⁵ Yaq ndigu ezoqa kopo ge-otev av nqægo, kha sisi møndønø-navøém, ndego nangó genøveséz, Yesu-te. Mbumbukiam-qa iz, até go-eqatát. Kandakandá møndæ-akhayám.

¹⁶ Yaq ndego Yesu-qa zenda tokhotapak-qa megemege-te, katuk ndømøkuí, ike manqat vømbø-ein. Ndego ezoqam, bawan vini-ák. Samalia ezoqám.

¹⁷ Yesu ngenek ezoqam ge-omet, yaq áv gene-ein nqægo, “Ezoqa ate gi-goam tén, kha sisi-us gigoam, gi-eqeieqei-ez. Gemá ndigu ezoqa nain nøme, kinóqapi? ¹⁸ Gé, ezoqa nøme, ambá gematøvemem, av nqægo, ni bäniveséz, Mbumbukiam-qa iz bamu-eqanem? Gé, ezoqa sa ngénèk, manqei vini-ak?”

¹⁹ Yaq Yesu ndego ezoqam gembo-ein, “Qoté-itán. Mòqoqáv. Qoqa unimanqatin nandav, tøkhlakheinøqavém.”

Mbumbukiam-qa Megeat Matev tøfakhan

(Met 24:23-28, 37-41)

²⁰ Khøwa nøme, Felisi ezoqam Yesu gimbo-bevøpem, Mbumbukiam-qa Megeat Matev gekha khøuwá qanéfakhán, yaq ndego áv gezømbe-qavøiu nqægo, “Mbumbukiam-qa Megeat Matev tøfakhan, yaq kopømba mbaín, toqoqev, av gigiap o matev nøme ndoqote-qeivi. ²¹ Ezoqa kopømba mbaín, ti-einin av nqægo, ‘Nqáé! Mbumbukiam-qa Megeat Matev nqánek,’ ó, ‘Ndæ! Mbumbukiam-qa Megeat Matev ndøgo.’ Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa Megeat Matev, zo mokho-té qanu:gu.”

²² Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, “Khøwa ndømø-fakház. Yaq zo Ezoqam-gé Yo-gi khøwa kopo zømte-qa zógoát. Geté zo zózømetamák. ²³ Ezoqa zo áv gizømbé-manqatát nqægo, ‘Ndæ! Keliso ndégo, yaq manqei,’ ó, ‘Nqáé! Keliso ngégo.’ Geté zo ndòzáv, neka ndigu zøpæv, tizav. ²⁴ Zapa ndøgo, ta khøwa-te ndøgo, Ezoqam-ge Yo tegeav, ndego nakhamas-té gendó-fakhán. Andé ndand mé:vøiyám, ndøgo yan-qape sa tumukhazet. ²⁵ Geté bugkhokhof, ndego nqosøgeap kandambaqape bètøkho-ndáp neka ezoqa ndakin ngiyage, hësanqawem.

17:6 17:6 Met 17:20; 21:21 * **17:12** 17:12 Ndigu qambaqape tindiwán ndøgo. Zapa ndøgo, ta khøwa-te ndøgo, kha sisi-us ezoqam kopømba mbaín, ezoqa nøme-qa avønin-te tizav. Khaféáp. **17:13** 17:13 Lev 13:45-46 **17:14** 17:14 Lev 14:2-3; Met 8:3-4 **17:23** 17:23 Mak 13:21; Luk 21:8

²⁶ Ezoqam-ge Yo nango tegeav, matev āv tǎnégoát, av Noa-qa khǎuwa qǎegoam. ²⁷ Ta khǎuwa-te ndǎgo, ezoqa lou loge zǎgoupám, ibǎkha izam vǎzǎ-goupam, neka sakhei vǎzǎkimam-a, vǎ-etoumam. Yaq matev até gemát, atema Noa khagua-qape-te vǎu-on, khouwat-qape vǎndǎwav, ezoqa ewaqape vǎngiǎzo.

²⁸ Yaq até Lot-qá khǎuwa-té-a, matev até kopǎ, āv tǎnegoám. Ezoqa lou loge zǎgoupám, ibǎkha izam vǎzǎ-goupam, gigiap vǎwiam, neka avǎe gigiap vǎ-ogeakham, neka sakhev vǎpuanemam. ²⁹ Geté ta khǎuwa-te ndǎgo, Lot Sodom taon ge-ivav, gewav, gǎinam neka nandi wagǎvap-us ndǎ-o-áz. Andé qǎe me me:lanqá, ezoqa ewaqape vǎngiǎzo.

³⁰ Yaq matev kopo, āv tǎnéfakhán, Ezoqam-ge Yo tendoveao, tendoqavan. ³¹ Ta khǎuwa-te ndǎgo, gekha ezoqám ndego, khoev ova to:yat, ndego khoev mokho-te bǎ-ǎn, gigiap vǎmǎndǎ-upá. Neka gekha ezoqám ndego, khǎe-te tesasaetet, ndego khoev-te nango bevǎséz. ³² Lot-gu zas gǎmbo-mataváp, ndugu andé gekha matev me mbǎefakhán.

³³ Gekha ezoqám ndego, ekeza yage geawat-qa tegoat, ndego ndǎekhambúa. Geté gekha ezoqám ndego, ekeza yage te:khambua, ndego ndǎmǎiv. ³⁴ No nqazǎ-manqate: Ta lova ndǎgo, ezoqa menas venanqei nonqo kopo-te tisǎmbiit, yaq Mbumbukiam kopo ndǎndáf. Geté nǎme, segé-iváv. ³⁵ Neka sakhei menas, flawa timivisumit, nǎmu ndugu, Mbumbukiam ndǎndáf. Geté nǎmu ndugu, segé-iváv.”†

³⁷ Yesu-gi paev ezoqam, nqanek manqat giyogem, yaq āv gimbǎe-bevǎpém nqǎgo, “Evézǎza. Nqanek matev, gekha manqei-té qamǎfakhán?”

Yaq Yesu gezǎ-qavǎiu, “Sǎvakha pikia ande āv kenéveāt, koe ndǎgo tinǎ-piǎín.”

18

Ngǎemam neka manqa ovǎyam megeat ezoqam, tiqa yaya etǎe manqat

¹ Yesu ekeza paev ezoqam, yaya nǎme zǎ-etá. Tezǎmbe-etá ndǎgo, ndigu bǎtezǎtéz, Mbumbukiam-te miavmiav be-akhayám neka be-ivǎvém. ² Yaya gezǎ-eta nqǎnek, “Vemiav nǎme-te, manqa ovǎyam megeat ezoqam mǎndǎgoám. Ngenek Mbumbukiam-te mǎe mbǎin neka ezoqam-qa yaq-te matavupáv. ³ Neka ta vemiav kopo-te ndǎgo, ngǎemam vǎgoam. Zivis mǎndǎmbo-naním. Ndugu ngenek manqa ovǎyam ezoqam-té gunǎ-okhoám, manqat vǎmǎmbǎ-einin, av nqǎgo, ‘No únǎ nǎmbetǎké. Noge qaqa ezoqam, no ngiǎnoat-qa ndǎgǎ.’

⁴ Geté ndego manqa ovǎyam megeat ezoqam, khǎuwa kopoav, gǎmbǎe-qasi:vám. Geté vaev-te, ndego ekeza manqat āv gene-eín nqǎgo, ‘Ság! No Mbumbukiam-te mǎe mbǎin neka ezoqam-qa yaq-te matavupáv. ⁵ Geté no gǎnǎmbo-qasi:v, ngunuk ngǎemam sekemba ngundu-okho, khǎuwa ngunǎ-ngiǎzoat. Ság! Sǎmbǎtǎké. Soqáin ndǎgo, nqanek matev sa tǎma, no kha vǎmǎnǎ-fǎlvǎvém.’”

⁶ Yaq Evézǎza nqanek emanqat gumuvotot, gezǎ-ein, “Ngenek manqa ovǎyam megeat ezoqam, soqapapé. Geté teqa manqat mozǎyogem? ⁷ Yaq ge zǎ, ndozo-matavap, ndego ngunuk ngǎemam gumbǎtǎke, yaq Mbumbukiam, tegi ezoqam gevevesam, gezǎ-tǎkǎk, neka ndigu manqa ovǎyam-te, matev eqeieqei gǎndapemǎk, ndigu te-te oskia ndi-akhayam, pavpave neka lovǎlova? Neka Mbumbukiam yakha ndǎmbǎva, tezǎtǎke? Mbǎin. ⁸ No nqazǎ-manqate: Ndego ekeza ezoqam, nakhamas-té genǎzǎ-tǎké.

Geté Ezoqam-ge Yo nango tendoqavan, gǎ, ndego unimanqatin ndǎqei?”

Yaya etǎe manqat, Felisi ezoqam neka teks moni upǎgim ezoqam-qa yaq-te, ndigu Mbumbukiam-te gimǎ-akhaemem

⁹ Ezoqam-qa mokho-te, ndigu Yesu-qa manqat gi-ewagat, nǎme ekeza kha, eqeieqei me:vewám. Yaq ndigu ezoqa nǎme, gǎsanqabám. Yaq Yesu ndigu yaya zǎ-etá, gezǎ-ein,

¹⁰ “Ezoqa menas mǎndǎgoám. Nǎme ndego, Felisi ezoqám. Neka nǎme ndego, teks moni upǎgim ezoqám. Yaq khǎuwa nǎme, ndigu ezoqa menas, Mbumbukiam-qa khoev-té ginǎ-apát. Guligulim-qa ndǎ-apát. ¹¹ Yaq ndego Felisi ezoqam, sǎge-itán. Anǎzi. Yaq āv gene-guligulim nqǎgo, ‘Ike kandambá, Mbumbukiam. Zapa ndǎgo, no āv tiuká, av ezoqa nǎme soqǎsoqa ndi-gu, ndi-aqonam neka ndi-khavozam neka mambe ndi-okho. Neka no āv teoká, av ngenek teks moni upǎgim ezoqam nge-go. ¹² No pula kopo-te, khǎuwa menas, lou logemav matev nogoatún. Neka gigiap ate ndǎgo, qǎ-upǎgimatun, no ndǎqaqáin, qaqageap vǎmǎ-ten-in, neka qatoat kopo qǎ vǎtaqǎ-etoamin.’

¹³ Geté ndego teks moni upǎgim ezoqam, qambaqapé segendo-itán. Yaq geguligulim, ndego kawa eqawateáv, yan-te. Zapa ndǎgo, ndego mivi. Geté ndego ekeza savim

17:28 17:28 Gen 18:20; 19:25 17:31 17:31 Met 24:17-18 17:32 17:32 Gen 19:17, 26 17:33 17:33 Luk 9:24

† 17:35 17:35 Baebol kopokopo nǎme-te, Glik manqat-te gi:peaomem, manqat nǎme ndǎgo. Ta manqat nqǎnek: 36Neka ezoqa menas, khǎe-te tisa:saetet, nǎme ndego, Mbumbukiam ndǎndáf. Geté nǎme ndego, segé-iváv. 18:1 18:1 Kol 4:2; 1 Tes 5:17 18:12 18:12 Isa 58:1-4; Met 23:23 18:13 18:13 Psa 51:1

ndøtøkubám, mutøkhop vø-itan, sasa ndø-ein, ‘Mbumbúkiam! No tanakh gènnógó. No manqa-zapa-us ezoqám.’”

¹⁴ Yesu nqanek yaya etæ manqat qamømbøe-navøem, yaq äv gezømbø-ein nqægo, “No nqazø-manqate: Nginik ezoqa menas khoev-te giqavaz, ezoqam ngének ge-eqeieqei-év, Mbumbúkiam-qa bøi-te, vaev-te geguligulim. Ambá ndego, Felisi ezoqam. Zapa ndógo, gekha ezoqám ndego, ekeza iz te-eqatat, teqa iz gévoatat. Neka gekha ezoqám ndego, ekeza iz tevoatat, teqa iz gó-eqatát.”

*Yesu nakhei nqonqon, zenda gezømbove
(Met 19:13-15; Mak 10:13-16)*

¹⁵ Ezoqa nøme, Yesu-te, nakhei nqonqon ndo-itub. Ndigu møndøzøpoé, Yesu ambá zenda zømbø-awamín. Geté tegi paev ezoqam nqanek matev giqevim, gèzømbø-khafén, ndigu ezoqam. ¹⁶ Geté Yesu ndigu nakheis, sègezø-akhá. Yaq äv gene-ein nqægo, “Nakheis bëgeäv, no-te. Zømbo-khakházám. Zapa ndógo, Mbumbúkiam-qa Megeat Matev, tiqa ndigu, av nakheis ngi:gu.

¹⁷ No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha ezoqám ndego, Mbumbúkiam-qa Megeat Matev khatiwiav tøgøat, av nakhei nqonqon ngi:gu, ndego teqa Megeat Matev mokho-te gemø-onák.”

*Gigiap kopoav ezoqa ndakinak, Yesu-te gendowav
(Met 19:16-26; Mak 10:17-27)*

¹⁸ Khøuwa nøme, megeat ezoqa nøme, Yesu äv gembøebév nqægo, “Nøméndim ezoqam mbomambaqape. No gekha matev nómatønumát, khandi miavmiav vøténdáp?”

¹⁹ Yaq Yesu gembø-qavøiu, “Gekha zapá, no mbomambaqape ndoqote-næna? Ezoqa mbaín, mbomambaqape. Mbumbúkiam mba me:gó. ²⁰ Qo Mbumbúkiam-qa guguna manqat mòqote-qatétq, av qæ-ein nqægo: Qo nøkenøkem matev ndøngi:wát. Neka ezoqa pakhapakha zøkhanèám. Neka ndø-aqònmám. Neka meakha manqat ndømanqatét. Qavè neka qavo, gèzøvizáp.”

²¹ Yaq ndego ezoqam gendo-qavøiu, “Nqanek guguna manqat ate ndægo, nqæmbøpæv, no khapelavøqase qategoam, atema ndakin.”

²² Yesu nqanek manqat ge-ewag, yaq gembø-qavøiu, “Qanimáv. Geté matev kopo nøme nqáneq qoqógó. Gigiap ate nandaqambe:go, qówí. Yaq moni ndigu toqoqas, gigiap-av ezoqam qozø-etoám. Av toqotego ndægo, yaq qo gigiap qaniqanim, yan manqei-té qoqonø-møvøemét. Yaq vøndoqáv. No qonøndó-pæv.”

²³ Geté ngenek ezoqam, nqanek manqat ge-ewag, ndego khanakhanakh mbaín. Avus-mba mbovoé. Zapa ndógo, ndego gigiap kopoáv qambogoam.

²⁴ Yesu ngenek ezoqam ge-omet, avus-mba qambovoe, yaq äv gene-ein nqægo, “Gigiap kopoav ezoqam, ti-te ndigu unimé-føgákh, Mbumbúkiam-qa Megeat Matev mokho-te tu-oz. ²⁵ Kemol ndugu, søvakha gigiap kandambaqapu, mil nqa-te one-qa tugoat, tu-te ndugu føgakh andé mbaín, av gigiap kopoav ezoqam-te føgakh ndægo, ndego Mbumbúkiam-qa Megeat Matev mokho-te one-qa tugoat.”

²⁶ Yaq ezoqam ndigu, nqanek manqat giyogem, äv gini-bevøpém nqægo, “Av tægoat ndægo, yaq gekha ezoqám ndøkhandi:v?”

²⁷ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Gekha matèv ndøgo, ezoqam-te kopømba mbain ndøgo, Mbumbúkiam kopømbaqapé, segé-matanám.”

*Yesu toqombo-pavet, taqa yaq-fia
(Met 19:27-30; Mak 10:28-31)*

²⁸ Yaq Pita Yesu gembø-ein, “Nqáe! Ni nikeza gigiap ate qægoam, zítá qati-wuóém, qo nqeitaqambe-paev.”

²⁹ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha ezoqám ndego, khoev te-ivav o zas o namba-qaniap o evøndipakha o nakheis tezivaz, Mbumbúkiam-qa Megeat Matev zapaya, ³⁰ ndego Mbumbúkiam, ndakin yage-te nqanek, nøme mba mbøé-etoám, kopoav-qapé, yaq megemege-te ndo:go, ndego khandi miavmiav vømøndáp.”

*Yesu qambo-misika, ekeza løvøte neka nango khandi:vav-qa yaq-te gezømas
(Met 20:17-19; Mak 10:32-34)*

³¹ Yesu ekeza paev ezoqam tuelv, tène-itúb, vømø-yakhapus-mokho-mba-ez, yaq gezø-ein, “Nqáe! Ni ndakin Zelusalem taon-té qazinø-qavigít. Yaq matev ate ndægo, Mbumbúkiam-gi manqa vevezam ezoqam, Ezoqam-ge Yo-qa yaq-te gi-peaomem, gemø-fakhanám. ³² Ndego manqei vini-ak-qá zenda-té ginøveém, ndigu Mbumbúkiam zøtezeateav

ndigu. Yaq ndigu ototam mé:vewém neka vóngeñinām neka kōse vōmbōé-pisibōmēm teqa kha-te, sasa ndōfeomēm, vōlaēm. ³³ Geté khōuwa timōmbo-misika-ez ndōgo, ndego nqawa ndōkhandi:v.”

³⁴ Yesu-gi paev ezoqam, nqanek manqat giyogem, ndigu manqa mokho-qase nda-peáv. Ti-te ndigu, teqa manqat mokho mbaín. Ndigu zōtezateáv, av nqægo, Yesu gekhā mé:manqatam.

*Yesu bōi waev mbain ezoqam gekhakheinøvem
(Met 20:29-34; Mak 10:46-52)*

³⁵ Yesu Zeliko taon ge:khatoot, yaq bōi waev mbain ezoqam mōndōgoám. Nakhoa keoqa-té geqotám. Ezoqa gigiap-qa zōvi:mát. ³⁶ Yaq ndego ezoqa bawan-qape gezø-ewag, manqa qazōfeazat, giløvuat, yaq gēbeváp, ge-ein, “Gekhā ndōgo?”

³⁷ Yaq ezoqa gimbo-einim, “Yesu ndómá, ndego Nazalet vemia-vak.”

³⁸ Ngenek bōi waev mbain ezoqam, nqanek manqat ge-ewag, yaq até gendego, sēge-akhá, “Yésu. Déivid-ge Zeo. No tanakh gēnōgó.”

³⁹ Yaq ndigu ezoqam, Yesu-qa megemege-te go:-apat, gēguguim, gimbo-einim, “Qo manqat tia.”

Geté ndego kandakanda nōme mba mo:-akhayám, “Déivid-ge zeo. No tanakh gēnōgó!”

⁴⁰ Yaq Yesu sēge-itán, ezoqa vōzō-ein, “Nandev ezoqam, vōndo-ituim, no-te.”

Yaq ndego ezoqam gendowav, Yesu ndego av gembōebéváp nqægo, ⁴¹ “Qo gekhā qápoev, no tōtaqa-matanam?”

Yaq ndego gendo-qavøiu, “Evézōza. No bōi keoge-qa nōgó.”

⁴² Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Qanimáv. Mōqokewág. Qoqa unimanqatin nandav, tōkhakheinøqavém.” ⁴³ Yaq nqova mbaín. Ngenek ezoqam gēkewág, Yesu vōmbōpaev. Mbumbukiam-qa iz até go:-eqatát, gemat. Yaq até ndigú-a, ezoqa bawan-qape, nqanek matev giqevim, Mbumbukiam-qa iz vō-eqanem.

19

Zakies-qa emanqat

¹ Yesu Zeliko taon-te ge-on, yaq livin-mbá gunu:mát. ² Ta taon-te ndōgo, ezoqam mōndōgoám. Teks moni upōgim kawa ezoqám. Teqa iz Zakiés. Ndego gigiap eve ezoqám. ³ Yaq ndego Yesu omete-qa ndōgoám, ndego andē gekha ezoqám. Geté kopōmba mbaín. Zapa ndōgo, ezoqa khápeme:khouwéz, neka ndego khápeme-tokhopogeaqase-év, vōe-omēt. ⁴ Yaq ndego megemege-té genøvuáo, Yesu omete-qa gego, tae-te vōmōqavig. Zapa ndōgo, Yesu ndōgo tenómá.

⁵ Yesu tae gumukhato, yaq bōi ndō-eqá. Yaq ndego Zakies av gembōe-ein nqægo, “Zákies. Nakhama ndovís. No nqægo, qoqá khoev-té qægoát.” ⁶ Yaq Zakies até gendego, gēndovís, Yesu khoev-te vōkhato. Khanakhanakh-ús.

⁷ Ezoqa ewaqape, nqanek matev giqevim, yaq ndigu Yesu, manqa mbogevéem, gi-einim, “Ngenek gekha zapá, manqa-zapazapa-us ezoqa namba, lou timølog.”

⁸ Yaq khoev-te gimøqonav, Zakies até gendego, sēge-itán, Evézōza vōmbō-ein, “Evézōza. Nqáe! Noqa gigiap livin-mbá qatumú-qatá. Yaq nōme, gigiap-av ezoqam nōzō-etoám. Neka gekha moni ndigu, no ezoqa qazø-agonøvemam, no nqawá qanøzø-etoám. No moni nōme foa-foá, indap, tæzømbø-abam.”

⁹ Yaq Yesu gendo-ein, “Nqægo khaiya, nqanek khoev-te, khandi mōndø-fakhán. Zapa ndōgo, até ngenek ezoqám-a, Eibleem-gé zeó.* ¹⁰ Ezoqam-ge Yo, ndōgo tenegeavún. Ezoqa gezōváo, ndigu gi-ewaz, neka vōkhandi:z.”

*Yaya etæ manqat, sasae ezoqam-qa yaq-te, kawa ezoqam moni gezø-etoam, ti:sasaetat
(Met 25:14-30)*

¹¹ Ezoqa ewaqape ate av-té manqat gimbōe-ewagat, yaq Yesu manqat nōme mba mo:manáz. Zapa ndōgo, ndego Zelusalem taon ge:khatoot, ezoqa até vōe-einim, Mbumbukiam-qa Megeat Matev ndakin ndōfakhán, yaq Yesu kawa ndōgoát. Yaq Yesu yaya zø-etá, taqa yaq-te, gezø-ein,

¹² “Qāgoám. Ezoqam mōndōgoám. Iz akhae ezoqám. Yaq ndego manqei qambaqape okho-qa ndōgoám. Ndōgo kawa iz mōndáp, yaq vaev ekeza manqei-te nango vōvesēz. ¹³ Yaq gewav, tegi sasae ezoqam ten mōndøzømbøkhæ-akhá, ezoqa kopokopo moni mokho

18:34 18:34 Mak 9:32   **19:7** 19:7 Luk 15:2   **19:8** 19:8 Exo 22:1; Num 5:6-7   **19:9** 19:9 Kel 16:31; Luk 13:16   * **19:9** 19:9 Yesu ngenek ezoqam, Eibleem-ge zeo ge:veo, zapa ndōgo: Ndego av tene-unimanqatin, av Eibleem ge-unimanqatin.   **19:10** 19:10 Luk 15:4-5; Zion 3:17; 1 Tim 1:15

kopokopo vøzð-etoam.† Yaq gezø-ein, ‘Zøté-sasaeném, no tøte-ewambat,’ yaq ndego sasa ndøwav.

¹⁴ Geté ekeza manqei-te ndøgo, ezoqa gëmbo-sanqaupám. Yaq ndigu u-anim ndøkhofotáz, teqa zita-te. Ndigu ta manqei qambaqape ezoqam, av tiabezømbe-eín, ‘Ni poeveáv, ngenek ezoqam, nigí kawa tegoat.’

¹⁵ Geté ndego ezoqam, kawa iz mõndømbo-akhaém, ekeza manqei-te vøqavan. Yaq gemøfakhan ndøgo, ndego manqat mba ndøkhofotám. Tegi sasae ezoqam bètøndopía, betè-otev, ndigu moni ande gekha-gekham giqagasam, ndego ge-ewawam.

¹⁶ Yaq ndego sasae ezoqam, bugukhokhof gendowav, ndego kawa ezoqam av gembø-eín nqægo, ‘Káwa ezoqam. Qogi moni mokho kopo, noqa zenda-te qoqozav, ndakin mõndømø-ten-éz.’

¹⁷ Yaq kawa ezoqam gëmbo-ein, ‘Qanimáv. Qo sasae ezoqam mbomambaqapé. Ndakin qo kawa ezoqam nõveát. Taon ate tægoat tén, toqoto-kawaeqtat. Zapa ndøgo, gigiap khapelavøqase ndøgo, qoqa zenda-te qæve, qo qanimáv qoqombo-kewagam.’

¹⁸ Yaq sasae ezoqa nõme gendowav, kawa vømbø-ein, ‘Káwa ezoqam. Qogi moni mokho kopo, noqa zenda-te qoqozav, ndakin mõndømø-faev-éz.’

¹⁹ Yaq kawa ezoqam gëmbo-ein, ‘Qanimáv. Qo taon fáev, toqoto-kawaeqtat.’

²⁰ Yaq sasae ezoqa nõme gendowav, kawa ezoqam vømbø-ein, ‘Káwa ezoqam. Qogi moni mokho kopo, noqa zenda-te qoqozav, nginik. Ndabua mbewát qate-løvnønevém, sasa nokhonab. ²¹ No mõe nøtaqa-goám. Zapa ndøgo, qo ezoqa kefak-qapé. Qo moni soqo-upøgimín ndøgo, qakezan sasae gonemav ndoqogo, neka qo avøe gigiap voqð-peain, ndøgo qakezan ogekhaemav ndoqogo.’

²² Yaq kawa ezoqam gëmbo-qavøiu, ‘Qo sasae ezoqa soqaqapé. Qo yaq-fia av tøtaqambé-matanám, av manqat qoqote-ein. Qo av qoqote-eín nqægo: Qo mõqote-qatéq. No ezoqa kefak-qapé, neka no moni sæ-upøgimatún, ndøgo no sasae gonemav qægoatun neka avøe gigiap sa vøe-peain, ndøgo no ogekhaemav ndøgo. ²³ Av tægoat ndægo, yaq qo gekha zapá, nõgi moni, moni nqeisam nonqo khoev-te zaveav qagoam? Yaq ndakin no qatøndo-qavan, ndigu ambá elavøqase ndøkhouwézín, no nqawa qændapaz.’

²⁴ Yaq ndego kawa ezoqam, até gendego, ndigu sasae ezoqa nõme, teqa avønin-te giwaniapam, vøzð-ein, ‘Moni mokho kopo vøe-viomém. Yaq ndégo tozombó-etøomém, ndego moni mokho ten ndimbogo.’

²⁵ Geté ndigu sasae ezoqam gindu-einim, ‘Káwa ezoqam. Ndego sasae ezoqa nõme, moni mokho ten ndimbógó.’

²⁶ Yaq ndego kawa ezoqam gendo-qavøiu, ‘No nqazø-manqate: Gekha ezoqám ndego, kopoav ndømbogo, ndego nõme mba mbøé-etøomém. Geté gekha ezoqám ndego, khakha-mba ndego, khapelavøqase nõme ndømbogo, gé-viomém.’

²⁷ Geté nõgi qaqa ezoqam-qa yaq-te, ndigu poeveav qagoam, no kawa tæzømbo-goat, ndigu vøndo-upøzó, noqa bugug-te sasa zøzitág, vøpakhæz.’ ”

*Yesu Zelusalem taon-te, ande kawa ezoqam me ge-on
(Met 21:1-11; Mak 11:1-11; Zion 12:12-19)*

²⁸ Yesu nqanek manqa manqate qamømbøe-navøem, yaq nakhoa até gegeveát, atema Zelusalem taon-te. ²⁹ Yaq Betfage neka Betani vemlav ge:khatoat, Oliv manqei poyat avønin-te ndøgo, yaq ekeza paev ezoqa menas tène-khofotáz, ³⁰ gezø-ein, ‘Tozonøzáv ndøgo, vemlav zoqa megemege-te ndo-go. Tozomø-oz, yaq zo donki nakhasam zomø-ometám. Gémpotavát. Ta donki nakhasam-qa mumat-te ndøgo, ezoqam bugukhokhof qomateáv. Yaq sozó-nqovotøvém, sasa zotøndó-ituím. ³¹ Geté ezoqa tezøbevav av nqægo, ‘Gekha zapá, ngunuk donki nqazo-nqovotavet?’ Yaq zo av qazømboé-einim nqægo, ‘Evezøza mbopóe, ngunuk.’ ”

³² Yaq ndigu ezoqa menas gizav, Yesu gekhofotaz, ndigu matev av timiqeivím, av gezømbe-ein ndægo. ³³ Yaq donki gi-nqovotavat, tugi evøndipakha, av gizømbe-eín nqægo, “Gekha zapá, ngunuk donki nqazo-nqovotavet?”

³⁴ Yaq gizø-ein, “Evezøza mbopóe, ngunuk.” ³⁵ Yaq ndigu Yesu-té gindu-ituím, ekeza ndabua vømbøe-khafuzim, Yesu sasa mbotøkeem, tuqa zita-te vø-qom. ³⁶ Yaq Yesu donki-te go-qotat, nakhoa gegeveát, ezoqa teqa megemege-te, ekeza ndabua mo-møtagát, nakhoa-te.

³⁷ Yaq Zelusalem taon gi:khatoat, Oliv manqei poyat gindi-isøtaz, yaq Yesu-gi paev ezoqa bawan-qape, khanakhanakh zømbo-asøtáv, neka teqa iz vø-eqanem. Manqa gèzømbo-eqavát. Teqa iz ndøgo tini-eqaném, umingiap matev vinivinimba giqueivam, Yesu gematønumam.

³⁸ Av gini-akhaemavún nqægo,

† 19:13 19:13 Nginik moni viní. Fia kandakandá.

19:17 19:17 Luk 16:10

19:26 19:26 Met 13:12; Luk 8:18

19:38 19:38 Psa 118:26; Luk 2:14

“Mbumbukiam ngenek kawa ezoqam, bèkhakheinòvém, Evezòza-qa iz-te ngegeav. Mbumbukiam ndego yan-te ngo:go, sambì ndògót ni-te. Teqa iz bèto-eqawát, ndego uni ova-in ngo:yage.”

³⁹ Yaq Felisi ezoqa nòme, ndigu ezoqa bawan-qape mokho-te gu:goam, Yesu àv gimboe-einím nqægo, “Nòméndim ezoqam, qogi paev ezoqam gèzømbe-khafén. Manqat av nqægo bemanqáté!”

⁴⁰ Geté Yesu gezø-qavøiu, “No nqazø-manqate: Ndigu manqat tikhoutav, yaq nandi ndó-akhaemém.”

Yesu Zelusalem ezoqam-qa gevin

⁴¹ Yesu Zelusalem gumukhato, taon geqeiv, yaq gèvín. ⁴² Ge-ein, “Zelusalem taon, qo nqægo khøuwa, amba togo-matøvemín, av nqægo, ‘Sambì àv khaténdáp,’ yaq qo ambá qoqeivín. Geté ndego gèkhonòwé, qoqa bøi-te. ⁴³ Khøuwa ndòfakház. Yaq qogi qaga ezoqam, qoqa taon uta-te ndògo, manqei ndòmøvnøemém. Taon unimé-khawagét, qo vòtokāq. ⁴⁴ Yaq ndigu qo unimé-ngiæqonám, qogi ezoqam pakhapakha vøzø-khaneám. Ndigu qo mokho-te, nandi kopo nòme, nandi nòme-qa mumat-te, gèzivazemák. Nqanek matev tenéfakhán ndògo. Zapa ndògo, qo matavapøtéav, av nqægo, Mbumbukiam qo tøke-qa ndøgeavün.”

Yesu Mbumbukiam-qa khoev-te gegoam

(Met 21:12-17; Mak 11:15-19; Zion 2:13-22)

⁴⁵ Yaq Yesu Mbumbukiam-qa khoev uta-te gemø-on, ndego até gendego, ezoqam ndigu gigiap gu:wiat, vøngeasam. ⁴⁶ Gezø-ein, “Mbumbukiam-qa Manqat, àv qane-peawáp nqægo, ‘Noqa khoev, guliguli khoev ndògoát.’ Geté zo Mbumbukiam-qa khoev, zø-enendém, vømø-aqonam-ezoqam-qa-pebam-khoev.”

⁴⁷ Ta pula-te ndògo, khøuwa até qæpavpavemam, Yesu ezoqa Mbumbukiam-qá khoev-té gene-zømesimám. Geté Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mozes-qa guguna manqat nòméndim ezoqam neka megetapak nòme, ndigu Yesu laelae-qá nakhoa mbowawám. ⁴⁸ Geté ndigu nakhoa qeiviáv, Yesu ande àv kimbøe-goném. Zapa ndògo, ezoqa ewaqape Yesu løvøinøvemáv. Soqáin ndògo, teqa manqat kopo ti:løvuum.

20

Yesu gimbo-bevøpem, gekha ezoqam-qá iz-tè, matev gematønumat

(Met 21:23-27; Mak 11:27-33)

¹ Khøuwa nòme, Yesu Mbumbukiam-qa khoev-te, ezoqa ge:zømesimat neka Manqat Mbomambaqape vøzø-manqatat, yaq Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mozes-qa guguna manqat nòméndim ezoqam neka Zu megetapak nòme ndozáv, ² vømbo-bevøpem, “Qonimbí-ein. Qo gekha ezoqam-qá iz-tè qonògot, nandav matev nandoqo-matønumit? Iz gekha ezoqam qá-etoam?”

³ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Até nó-a, bevap kopo nqanògó, zo-te. Zonømbé-einím. ⁴ Gè, Zion, ndego ezoqa ibøkha iz gezø-etoumam, ndego iz Mbumbukiam-tè gendap, ó, manqei-qape ezoqam-tè?”

⁵ Yaq ndigu ekeza mokho-mba gibond, “Av khazí-einím? Tizimbo-einim av nqægo, ‘Ndego iz Mbumbukiam-tè gendáp,’ yaq ndego ni àv ginimbí-ein nqægo, ‘Av tægoat ndægo, yaq gekha zapá, zo Zion unimanqatinteav qazogooam?’ ⁶ Geté tizi-einim av nqægo, ‘Zion, iz, manqei-qape ezoqam-tè gendáp,’ yaq nginik ezoqa bawan-qape, nandí ginízítáng. Zapa ndògo, nginik àv gini-unimanqatinát nqægo: Zion ndego Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam ndògoám.”

⁷ Yaq ndigu gimbo-qavøinam, “Ni nítinøtenák, teqa matev gekham-tè qandø-fakhan.”

⁸ Yaq Yesu gezø-ein, “Av tægoat ndægo, yaq até nó-a, nøzø-einák, no gekha ezoqam-qá iz-tè qatøgot, nqanek matev.”

Yaya etæ manqat, khae keoge ezoqam-qa yaq-te

(Met 21:33-46; Mak 12:1-12)

⁹ Yaq taqa zita-te, Yesu ezoqa ewaqape yaya zø-etá, gezø-ein, “Ezoqa møndògoám. Ndego waen khae ndøkhá. Yaq khae ndògo, ezoqa nòme-qá zenda-té genøvé, timbøe-kewagat, ekezan manqei nòme-te vøwaw. Møp-mbá gene-ewawám.

¹⁰ Yaq waen nanga qakhata ndògo, ndego khae eve, sasae ezoqam ndøkhofotáv, ti-te ndigu, ma khae gimboe-kewagam. Ekeza waen nanga upøgim-qa ndògoám. Geté ndigu khae keoge ezoqam, ngenek sasae ezoqam gèzuím. Yaq nango khakha-mbá sege-khofotøvém.

¹¹ Yaq ndego khae eve, sasae ezoqa nøme ndøkhofotáv. Geté até ndegó-a, vøzuim-a, vøngenøinam, khakha-mba nango sasa ndøkhofotøvem.

¹² Yaq ndego khae eve, sasae ezoqa nøme ndøkhofotáv. Ndakin gèmbø-misika-éz, sasae ezoqam gekhofosumam. Geté até ndegó-a, vøzuim-a, kouk vømbø-etømem, khae bavokho sasa ndøngeatømem.

¹³ Yaq ndego khae eve, ekeza manqa ge-ein, 'Ndakin gekhā nógō? Ság! Nøkeza yo nòkhofotáv, ndego nqæmbøe-khafuat. Ngenek tiabembøe-vizumém.'

¹⁴ Geté ndigu khae keoge ezoqam, khae eve-ge yo gi-ometam, yaq ndigu ekeza mokhomba av ginibónd nqægo, 'Ngenek khae eve-gé yó. Waen khae ngéneq genó-kawa-év. Zilaém. Yaq khae nqanek, gemøniqá.'

¹⁵ Yaq ndigu até gindigonem, khae bavokhó ginø-ituím, pakhapakha vømømbø-khanøem."

Yesu nqanek yaya etæ manqat qamømbøe-navøem, yaq ezoqa av gezømbø-eín nqægo, "Ge zó, ndozo-matavap? Ndego khae eve, gekha matev zómatanām, ndigu khae gimbo-kewagam? ¹⁶ Ndego av genégó nqægo: Ndego ndøndowáv, ndigu khae keoge ezoqam pakhapakha vømøzø-khaneām, neka waen khae, ezoqa vini sasa zø-etoām."

Yaq ezoqam ndigu, nqanek Yesu-qa manqat giyogem, av gini-einím nqægo, "Matev av nqægo befakhán!"

¹⁷ Yaq Yesu ndigu gèwabám, gezø-ein, "Zo ndozo-matavap, matev av nqægo kopømba mbaín, tøfakhan, yaq gé, gekha zapá, Mbumbukiam-qa Manqat av nqæpeawap nqægo:

'Nandi-qapi ndigu, khoev puanam ezoqam gisanqabem,

ndigu møndømbø-gigiap-qape-éz, khoev puanam nonqo.?'

¹⁸ Gekha ezoqam ndego, nginik nandi-te to:bøiav, ndego keqaniáp. Neka nandi ndigu, teqa kha-te to:bøiaz, ndego peseinøváp."

¹⁹ Yesu nqanek manqat gezø-ein, yaq Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, ambá ndaføyamba ndømøvøinamín. Zapa ndógo, ndigu av gini-matøvemém nqægo: Yesu nqanek yaya ge-eta, ndigu tene-manqatám. Geté ndigu matev-qase goneáv. Zapa ndógo, ndigu ezoqam-qá møe ndøgoném.

Yesu amba teks moni abam-qa yaq-te timbøe-matemateømemin

(Met 22:15-22; Mak 12:13-17)

²⁰ Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, bøi mba mo:veém, Yesu-te. Yaq ndigu bøibøi ezoqam ndøkhofotáz, Yesu bemømbøe-khavozømem, av nqægo, ndigu yoge eqeieqei mbøgoném. Geté ndigu ambá gembø-matemateømemín. Yaq Yesu ambá Lom gaman ezoqam-qá zenda-té ginø-veemín, gaman-qa yaq-te amba manqat soqain te-einin. ²¹ Yaq nginik ezoqam, Yesu av gimbo-einím nqægo, "Nøméndim ezoqam, ni møtinøtén, manqat ndógo, qo ndoqo-manqate neka ezoqa ndoqote-zømesim, eqeieqei. Neka qo ezoqam-te møe mbaín, oskiá ndógo, ndigu ezoqa kandakanda o ezoqa khasøkhasis. Geté qo ezoqa Mbumbukiam-qa poev-qa yaq-te ndoqote-zømesim, qo unimanqatin manqat mba qomanqaté. ²² Qonimbí-ein. Kopømbá, Siza-te teks moni tizi-abumat, ndego Lom kawa kandambaqape, ó, khafæáp?"

²³ Geté Yesu tiqa matemateam matev, é-møndæ-otév, yaq gezø-ein, ²⁴ "Moni mokho zøtè-nømøndém. Gé, gekha ezoqam-qá bugug neka iz mó:go?"

Yaq gindu-einím, "Siza-qá bugúg, neka teqá iz mó:gó."

²⁵ Yaq Yesu gezø-qavøiu, "Av tægoat ndægo, Siza-qa gigiap, Siza zombø-etoumemát. Geté gigiap ndógo, Mbumbukiam-qa, Mbumbukiam zombø-etoumemát."

²⁶ Yesu-qa manqa qavøiwat qanimav-qape giyogem, yaq ndigu nqova ndafe kandambá. Kopømba mbaín, tímbo-matemateømem, ezoqa ewaqape-qa bøi-te. Yaq ndigu manqat nøme einiáv. Sège-ivøvéem.

Sadusi ezoqam, Yesu løvøte-te nango khandinat-qa yaq-te gimboe-bevøpem

(Met 22:23-33; Mak 12:18-27)

²⁷ Yaq Sadusi ezoqam ndozáv, Yesu-te. Nginik Sadusi ezoqam, av gini-unimanqatinát nqægo: Ezoqa tipakhaetat, ndigu nango gemø-khandi:zák, løvøte-te. Yaq ndigu Yesu av gimboe-einím nqægo, ²⁸ "Nøméndim ezoqam, Mozes ni av ginimbi-peawám nqægo: Ezoqa tenanimat, sæva te-ivavat, patu qataeveav vógoát, yaq ngunuk ngæmam, namba qawan be-okiát, tege namba qawan, ndego genanim, patu bembø-qatayat.

²⁹ Qotøndé-ewäg, nqanek emanqat. Angana møndøgoám. Evenáp. Até gi:goam sevén. Yaq khøuwa ndego, sævam ndø-okí, vønanim. Patu qataveáv. ³⁰ Yaq eveqase ndø-okí, ngunuk ngæmam, ndego teqa zita-te geqan. Yaq até ndegó-a, vønanim. Nakheis qazaneáv.

³¹ Yaq ndakin ngæmam ndégo te-okí, teqa zita-te go:qavigavun. Yaq até ndegó-a, vønanim.

Nakheis mbain. Yaq matev até gemát, atema ndigu evenap seven ate gi-goam vómū-pakhaez. Ndigu patu qataeveáv. ³² Yaq vaev até sævám-a, vōnanim.

³³ Gê, ngunuk sævam-qa yaq-te, matev áv khanégo? Ezoqa unimanqatin lóvôte-te tikhandi:z, yaq ta khóuwa-te ndógo, timø-khandi:z, ngunuk sævam, gekha ezoqam-gú zas ndógoát? Zapa ndógo, ndigu evenap ate gi-goam, ngunuk sævam kopo ndókawawát.”

³⁴ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Nøkenøkem matev até sævám-a, ndakin nqaziyage, manqei-qape-te. ³⁵ Geté ezoqa ndigu, Mbumbukiam equeieqi tezaeb, lóvôte-te nango tisuz, neka megemege-te vómóyág, ndigu nøkenøkem matev gezógoák. ³⁶ Ndigu andé enzol ezoqam me mé-goát, neka lóvôte nøme gemó-qeivimák. Ndigu Mbumbukiam-gí nakheis ndógoát. Zapa ndógo, ndigu lóvôte-te mōndø-khandi:z. ³⁷ Geté lóvôte-te khandi:nat-qa yaq-te, Mozes ekezan mōndænómánd, av nqægo, ndógo unimanqatin. Zapa ndógo, Evezøza Mozes gembo-fakhan, tae-qase-te ndógo, qawageapam, yaq Mozes ndego áv gembøe-akhá nqægo: Eibleem-gé Mbumbukiám neka Aezek-gé Mbumbukiám neka Zekop-gé Mbumbukiám. ³⁸ Mbumbukiam ndego ambá av nqægo, lóvôte ezoqam-gé Mbumbukiám, geté ndego khandi ezoqam-gé Mbumbukiám. Te-te ndego, ezoqa ewaqape, gipakhaeta, zua ndókhandi:zát.”

³⁹ Yaq Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqa nøme, Yesu-qa manqat giyogem, áv gini-einim nqægo, “Nømendim ezoqam. Qoqa qavøiwat manqat, qanimáv tantáv.” ⁴⁰ Yaq taqa zita-te, ezoqa nøme bevap goneáv, te-te. Møe ndøgoném.

*Yesu ambá av nqægo, Deivid-ge zeo mbá, geté ndego até tege Evezøzá
(Met 22:41-46; Mak 12:35-37)*

⁴¹ Yaq Yesu ezoqa gezøbevap, “Ge zó, ndozo-matavap? Gekha zapá, ezoqa av ndi:manqate, av nqægo, Mesaya ndego, Deivid-gé Zeó? ⁴² Sams mbuk mokho-te, Deivid ekezan áv gene-peawám nqægo:

Evezøza Mbumbukiam, noge Evezøza, áv gembøe-eín nqægo,

‘Noqá nakeamo zenda-té qanøqóm.

⁴³ Até qóqotát, atema no qogi qaqa ezoqam,
kopømba ande av zenda tokhotapak awam nonqo,
qoqa zenda tokhotapak mokho-te vøtaqambú-áb.’

⁴⁴ Deivid, ndego Mesaya, Evezøza mbo-akhayám. Yaq gê, ngenek Mesaya, áv kené-Deivid-ge-zeo-ev?”

*Yesu ekeza paev ezoqam, Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam-qa yaq-te gegugub
(Met 23:1-36; Mak 12:38-40)*

⁴⁵ Ezoqa ate av-té teqa manqat gi-ewagat, yaq Yesu ekeza paev ezoqam áv gezømbe-eín nqægo, ⁴⁶ “Gò:feazoát, Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam-qa yaq-te. Ndigu tözømbe-khaneát ndógo, ti-okhoat, ndabua loloakh mbomømboma ndó-zupát, neka ezoqa ewaqape, maket manqei-te, ndigu khaiya mboma manqat vizap-us bezø-manqate, neka guliguli khoev-te neka lou loge kandakanda-te ndógo, iz akhayapak-qa qonam nonqo-te vóqonumát. ⁴⁷ Ndigu ngængæm zømbe-khavozumatún, tiqa khoev neka gigiap vøzø-aqonumatun. Neka ezoqa ewaqape-qa bøi-te, guliguli loloakh ndógoatún. Yaq nakémbá ndigu yaq-fia nqosøgeap, nøme mba mó-ndapém.”

21

*Ngæmam-qa etoam matev Mbumbukiam-te
(Mak 12:41-44)*

¹ Yesu Mbumbukiam-qa khoev-te gegoam, yaq gigiap kopoav ezoqam ndøzømét. Ndigu moni ndø-abumát, moni nqeisam nonqo-te ndógo. ² Yaq até sævám-a, vø-omet. Ngunuk ngæmám. Gigiap-av ezoqám. Zivis mōndømbø-naním. Ngunuk moni mokho khasøkhasis menas mba mu-nqeitáz.

³ Yesu ngunuk sævam gu-omet, yaq áv gene-eín nqægo, “No unimanqatin nqazø-manqate. Ngunuk gigiap-av sævam, moni kandambá gu-nqeitaz, áv tiuká, av ezoqa ewaqape nøme, moni gi-nqeisumat. ⁴ Unimanqatin. Ndigu ezoqa nøme, moni kandakandá ginqeisumat. Geté ndigu moni nøme kopoav-qapi ndizøgó. Geté ngunuk ngæmam, viní. Ndugu moni ate gimbøegoam, sùgumu-áb. Nøme mbain, tuqa yage nonqo.”

*Mbumbukiam-qa khoev tøsoqa, Zelusalem taon-te ndøgo
(Met 24:1-2; Mak 13:1-2)*

⁵ Ezoqa nøme, Mbumbukiam-qa khoev-qa yaq-te, áv gini-manqatám nqægo, “Mbumbukiam-qa khoev mbomambá tantáv. Nandi kandakanda qaniganím giniwévém.

Neka gigiap qaniqaním gimboe-fegém, gigiap ndógo, ezoqa Mbumbukiam-te etoam matev gi:goam.”

Geté yaq Yesu gezø-qavøiu, ⁶ “Khøuwa ndòmø-fakház. Yaq nqanek khoev ate ndægo, ndozoqeivi, manqei-té qamø-khakhandám. Nandi kopo nøme, nandi nøme-te, gó:zaveák.”

Viniv vinivinimba tøfakhanam
(Met 24:3-14; Mak 13:3-13)

⁷ Yaq ndigu Yesu gimbo-bevøpem, “Nøméndim ezoqam. Matev nandav, qoqote-manqatam, gekha khøuwá qanéfakhán? Neka andé gekha matev me nitíqeivím, ni tøtinøten, av nqægo, nqanek matev avønín gëfakhán?”

⁸ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Gø:feazoát. Soqain ndógo, zo ezoqa titubam. Ezoqa kopoáv, noqá iz-té gindú-okhoát. Ndigu ezoqa áv gizømbé-manqatát nqægo, ‘Ezoqa, nó, ó, ‘Khøuwa møndø-fakház.’ Geté zo ndigu zøpaæv. ⁹ Nakhag neka nøfeap kandakanda-qa yaq-te tozo-ewagat, yaq zo møe ndøgonëmát. Matev av nqægo, bugukhokhof ndøkho-fakhanám. Geté manqei-qape-qa vaev, zuá.”

¹⁰ Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, “Manqei nøme, manqei nøme namba, nakhag ndógoát, neka kawa ezoqa nøme-qa bawan, kawa ezoqa nøme-qa bawan namba, vønøfeapát, ¹¹ neka manqei nøme-te, manqei vøkukuvøemát. Manqei kukuvøem kandakandá. Neka manqei vinivinimba-te, ifin matev neka enqoní soqøsoqa ndøfakhanám, neka matev kandakanda møe-us neka yan-te khakhatap kandakanda vøfakhanám.

¹² Geté nqanek matev ate ndægo, okhokho-té qanø-fakhanám. Zo ezoqa ndøkhae-gavemata neka matev soqøsoqa vøzø-matønümát. Ndigu zo manqa ovøyam-té ginø-abumát, Zu ezoqam-qa gulguli khoev-te ndógo, neka zo ndimbula-te vønqeisumát. Neka no zapaya, zo megetapak neka kawakawa-za-qá megemege-té ginø-abumát. ¹³ Matev av nqægo tøfakhanam, yaq zo kopømbaqapé, ndigu ezoqam Manqat Mbomambaqape zøtè-zømesimát. ¹⁴ Geté zo naqanøká ndøfogøemém, av nqægo, zo andé gekha manqat me zøzø-qavøitát. ¹⁵ Zapa ndógo, manqat eqeieqei neka matavap loloakh, nø nøzø-etoumát. Yaq zogi qaqa ezoqam, kopømba mbain, zoqa manqat tiqavøitát neka vøzø-nqagimát.

¹⁶ Até zogi zøvøndipakhá-ya neka namba-qaniap neka zøkeza ezoqam neka zøfuap, segezø-qambúz, neka zo ezoqa nøme vøzitäg. ¹⁷ Ezoqa ewaqape zo gésanqabát, no zapaya.

¹⁸ Geté zoqa kawa-te, izum ate nandizømbi:gu, kopo gezø-nasinimák. ¹⁹ Zo føgøføgakh ndøwaniáp. Yaq zo khandi zomøndapém.”

Zelusalem taon ngi:wat-qa yaq-te
(Met 24:15-21; Mak 13:14-19)

²⁰ Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, “Zo nakhag ezoqa tozo-zømet, ndigu Zelusalem taon uni ti:khawaget, yaq zo søzøtè-zøtéz, av nqægo, ndógo avønín gésøqá. ²¹ Ta khøuwa-te ndógo, ezoqa ndigu Zudia plovins-te tiyagat, manqei popotap-té giabenø-khokhóz. Neka ndigu Zelusalem taon-te tiyagat, taon yá be-ivøvé. Neka ezoqa ndigu bavokho to:yagat, taon-te betøndø-öz. ²² Nginik khøuwa, Mbumbukiam-qa yaq qavøiwat khøuwá, ezoqa manqazapazapa gi:goam. Yaq Mbumbukiam-qa Manqat ate ndægo, gemø-unimanqatín, taqa yaq-te ndøpeawap. ²³ Ta khøuwa-te ndógo, ti-te ndigu unimé:soqá, sakheis emu-us ndigu neka nakhei tete ndizøloge. Yage føgakh-qape ndøfakhán, nqanek manqei-te. Nginik bawan ezoqam, Mbumbukiam-qa qaqa ndøqeivím.

²⁴ Zu ezoqa nøme, nakhag kaiya-té ginø-pakhaetát, neka nøme vøzø-geagimát, manqei vinivinimba-te sasa ndø-itubát, manqei-qape-te ate nqægo. Yaq Zelusalem taon, bawan vini-ak ndøtokhonumát, atema bawan vini-ak-gi khøuwa vømø-nasiním.”

Yesu nango tendoqavan
(Met 24:29-31; Mak 13:24-27)

²⁵ Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, “Khøuwa neka løvøyak neka nduku, matev vinivinimba zøfakhanám. Neka manqei-qape-te nqanek, bawabawan vinivinimba gó:bevøpém neka møe vøgonëm. Zapa ndógo, ndaola-te ndógo, khamøe kandakanda ndøvumøemát. U-ús. ²⁶ Ezoqa møe khape tøzømbè-khouwevat, matev kandakanda nøme-qa timbøe-kewagat, manqei-qape-te tøfakhanam, yaq høi zøgugimát. Até ndøgø-a, gigiap yan-te nqo:go, vøkukuvøem. ²⁷ Yaq ezoqa, Ezoqam-gé Yo ndø-ometám. Khaiya ozoz-té genøgeáv. Bazaføgakh-ús neka waev-qape-ús.

²⁸ Matev av nqægo tønqazøngazam, zo sège-føgøføgakhæzám. Kawa mba zotó-eqá. Zapa ndógo, zo Mbumbukiam avønín gènqovotáz.”

Fig tae-qa yaya etə manqat
(Met 24:32-35; Mak 13:28-31)

²⁹ Yaq Yesu yaya zə-età, gezə-ein, “Zo fig tae o gekha tae nōme zóqeivát. ³⁰ Zo qazo-qeivimin, esokho qaqabamin, yaq zo mōzəte-zətezín, wavam khōuwa avōnín. ³¹ Yaq matev até kopó. Zo nqanek matev tozo-qeivimat, tōfakhanumat, av no qazəmbə-manqatam, yaq zo sōzətə-zətéz, Mbumbukiam-qa Megeat Matev avōnín gəfakhán.

³² No unimanqatin nqazə-manqate. Ezoqa nōme, ndakin ngiyage, naqanəká gəpakhaezák. Até géyagát, atema ta khōuwa-te ndəgo, nqanek matev ate ndəgo vómú-fakhanām.*

³³ Yan neka manqei-qape ndəmə-navəém. Geté noqa manqat, gemə-navəemák.”

Aiyá qabizigú, soqain ndəgo, ni khakheinəpəteav təgoat

³⁴ Yaq Yesu manqat nōme gezə-ein, “Aiyá qagó. Zo manqei-qape matev-te, kawa ndəvəá, kopəmba ande av ibəkha soqa izam matev neka qakeza yage-qa yaq-te khape toqote-fofogeapat. Soqain ndəgo, ta khōuwa ndəgo, zo ande ka me tōzəte-ndap. ³⁵ Nqanek khōuwa, ezoqa ewaqape-té qanəfakhán, nqanek manqei-qape-te ngiyage. Nakhamas-té.

³⁶ Zo oskia mo:feazoát. Gəguligulím, av nqəgo, nqanek matev ate ndəgo tōfakhanam, zo bazafəgakh-us tōzətə-waním, yaq vaev Ezoqam-ge Yo-qa megegege-te vozotó-wán.”

³⁷ Ta pula-te ndəgo, khōuwa ate qəpavpavemam, Yesu ezoqa Mbumbukiam-qá khoev-té gene-zəmesimám. Yaq qakhagusin ndəgo, ndego Zelusalem taon, gə-ivavín. Yaq lovəlova, Oliv manqei poyat-té geməbuvín. ³⁸ Yaq qanaqanus qando-pavein, ezoqa ewaqape, Mbumbukiam-qá khoev-té ginəzavín, lovəlova-ús, Yesu-qa manqat vómə-yogemin.

22

Yesu gimbo-voqoem

(Met 26:1-5; Mak 14:1-2; Zion 11:45-53)

¹ Zu ezoqam-qa khōuwa kandambaqape, Pasova ndimbo-akhayam, ndəgo flawa poponəvemav gilouzatun, avōnín qagoám. ² Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mozes-qa guguna manqat nəmendim ezoqam, Yesu laelae-qá nakhoa mbovawém. Geté ndigu poeveáv, ezoqa ewaqape-qa bəi-te timəvəinam. Zapa ndəgo, ndigu ezoqam-qá mə ndəgoám.

Zudas Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda namba, manqa gi:kopo:nem, Yesu tiqa zenda-te teve

(Met 26:14-16; Mak 14:10-11)

³ Yaq Zudas, iz nōme Iskaliot gimbo-akhaemam, ndego Yesu-gi paev ezoqa tuelv gegoam, Saitan mbəi-ón. ⁴ Yaq Zudas até gendego, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mbumbukiam-qa khoev vos keoge ezoqam-gi megetapak-té genəwáv, ti namba manqa vómə-khakheinəmem, Yesu tiqa zenda-te ande av kenévé.

⁵ Ndigu teqa manqat giyogem, yaq ndigu khanakhanákh, neka te-te moni etoam manqat vəkhakheinəmem. ⁶ Yaq Zudas tiqa manqat gə-unimanqatin. Yaq khōuwa eqeieqei-qa mo:kewagám. Yesu ezoqa ewaqape-te ande av khambə-ləvüz, yaq tiqa zenda-te ndəgo tenévé.

Yesu-gi paev ezoqa menas, Pasova lou gimə-khakheinəmem

(Met 26:17-25; Mak 14:12-21; Zion 13:21-30)

⁷ Zu ezoqam-qa khōuwa kandambaqape gimə-khantəzem, ndəgo flawa poponəvemav gilouzatun, neka Pasova lou loge nonqo sip nakheis vəzitatatun, ⁸ yaq Yesu Pita neká Zion, təkhofotáz, gezə-ein, “Pasova lou zomə-khakheinəmem, ni tiziməlog.”

⁹ Yaq gimbo-einim, “Gé, qoqa poev gekhám? Ni gekham-té qeimə-khakheinəmem?”

¹⁰ Yaq gezə-qavəiu, “Zelusalem taon-te tozomə-oz, zo ezoqa zó-ometám. Ibəkha ndə-əqatét. Yaq zombó-paevém, atema khoev-te vómə-ón. ¹¹ Yaq ta khoev ndəgo, khoev eve av qazəmbə-einim nqəgo, ‘Nəmendim ezoqam, av geqande-beváp nqəgo: Khoev kouwat gekham-té qágo, ma nogi paev ezoqam namba, Pasova lou teiməlog?’ ¹² Yaq ndego zo khoev kouwat kandambaqape mé:zəmás, khoev ova ndəgo. Qonam nonqo neka lou-qase khakheitáp. Yaq zo lou ndəgo tozomə-khakheinəmem.”

¹³ Yaq ndigu gizav, matev av timiqeivím, av Yesu gezəmbə-ein ndəgo. Yaq ndigu Pasova lou vómə-khakheinəmem.

Evezəza-qa lou loge matev ande qəfakhan

(Met 26:26-30; Mak 14:22-26; 1 Kə 11:23-25)

* 21:32 21:32 Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ndego Mbumbukiam-qá khoev ngi:wat-qa yaq-té abete-manqatám, neka gekha matev viniviniimba nōme ndəgo, ta khōuwa-te ndəgo tōfakhanam. 22:3 22:3 Zion 13:2, 27 22:7 22:7 Exo 12:1-27

¹⁴ Yaq qakhagus ndógo, lou loge khóuwa iz gimø-khantaz, Yesu tegi u-anim namba, tinøpindám ndógo, lou loge-te vøqonav. ¹⁵ Ndego áv gezømbe-eín nqágo, “No nqosøgeap banøndáp. Geté noqa poev kandambaqape, nqáneq qagoám. Nqanek Pasova lou bizikhælog, zo namba. ¹⁶ No nqazø-manqate: No Pasova lou nøme, naqanøká nomølogák, atema Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te, matev ate ndægo vømø-unimanqatín, ndógo Pasova lou loge matev kha-mba ndømbo-ove.”

¹⁷ Yaq Yesu izam nonqo ndøndáp, waen-ús, Mbumbukiam-te ike manqat vø-ein, yaq gezø-ein, “Mòzondapém. Yaq sòzøtumú-izumít, zo ate ndøzøte:go. ¹⁸ No nqazø-manqate: No waen tae nanga-qa et, nqawa naqanøká nó-izák, atema Mbumbukiam-qa Megeat Matev vømøfakhán.”

¹⁹ Yaq taqa zita-te, Yesu flawa ndøndapáz, Mbumbukiam-te ike manqat vø-ein, sasa ndømbegim, ekeza paev ezoqam vøzø-etoam, gezø-ein, “Nqanek noqá khá, zo nqazø-etoamit. Matev av nqægo até vøgó. Yaq no zonømbé-matavupát.”

²⁰ Yaq matev até kopó, lou loge qamezømbe-navøem, Yesu izam nonqo ndøndáp, waen-ús, gezø-ein, “Nqanek waen, Mbumbukiam poev ndakinak mé-unimanqatín. Noqá kóuk gené-unimanqatín, ndógo zo zapaya tøwa.

²¹ Geté. Nqáe! Ezoqam ndego, ma nogi qaqa ezoqam-qa zenda-te teve, ngégo, nqanek lou loge-te nqazi-qonøve. ²² Ezoqam-ge Yo ndønánim, av Mbumbukiam-qa poev ndægo. Geté ndego møndø-soqoév, ndego ezoqam, ma nogi qaqa ezoqam-qa zenda-te teve.”

²³ Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ekeza paev ezoqam ekeza mokho-mba, áv ginibónd nqægo, “Eisa, ni mokho-te matev av nqægo, gekha ezoqam ndømatanám?”

Megeat Matev eqeieqei-qa yaq-te

²⁴ Yaq Yesu-gi paev ezoqam-qa mokho-te, ponqombap matev ndøfakhán. Tini-ponqombupát ndógo, ti mokho-te, iz akhae kandambaqape, gekha ezoqá ndógo?

²⁵ Yaq Yesu gezø-ein, “Bawabawan-gi kawakawa-za, ezoqa gètøkhonøzát. Yaq nginik megetapak, ekeza kha, keoge ezoqa eqeieqei me:vewé. ²⁶ Geté zo mokho-te, matev av nqægo bègø. Gekha ezoqám ndego, zo mokho-te iz kandambaqape tegoat, ndego ya be-khapelavøqase-év. Neka gekha ezoqám ndego, megeat ezoqam tegoat, ndego ya be-zøge-tøke-ezoqam-év. ²⁷ Gé, ezoqa kandambaqape ákenego? Ndégø, lou-qase-te ndemia, ó, ndégø, lou ndeyogimit? Zo møzøte-zøté, ezoqa kandambaqape ndégo, lou-qase-te teqotat. Geté no zo mokho-te, zøgé sasae ezoqám.

²⁸ Zo nó namba zi-goám. Neka zo no nøvønateáv, matev føgøføgakh qanø-fakhanumam. ²⁹ Yaq nakémbá. No zo Megeat Matev nøzø-etoám, kopømba av-té, Tat no Megeat Matev genømbe-etoam. ³⁰ No kawa iz tæmøndap, zo noqa lou-qase-te, lou zólogát neka ibøkha vozó-izumát, no namba, neka zøkeza kawa ezoqam-qa qonam nonqo-te vozotó-qonavát, neka Izlael khagua bawan tuelv vozøzømbó-kawaeztát.”

Yesu Pita gembo-vøndøyam, ndego teqa yaq-te to-nawam

(Met 26:31-35; Mak 14:27-31; Zion 13:36-38)

³¹ Yesu Pita áv gembøe-eín nqægo, “Sáemon, Sáemon. Nqáe! Saitan Mbumbukiam zo khamasim-qá yaq-té gembøevíám. Ndego zo andé wit me mé-evém, tag vøkhofovøém. ³² Geté no, nóguligulím, qo zapaya, Saemon. Qoqa unimanqatin, betaqa-návøém. Yaq nqawa toqotøndo-qambuq, qafuap vøzøtøké. Yaq tiqa unimanqatin bezømbe-føgakh.”

³³ Geté Pita gembo-qavøiu, “Evézøza. No kopømbá. Ndimbula-te sænáv, qo namba, neka sizimú-pakhaén.”

³⁴ Yaq Yesu gembo-ein, “Pita! No nqataqá-manqate. Nqægo lova, kokolok naqanøká gé-ogeayák. Qo noqa yaq-te, ndøqotøkhae-nawám. Misiká toqoto-nawam. Av qoqoté-manqatát nqægo, ‘No ngenek ezoqam nøtenøtenák.’”

Yesu-gi paev ezoqam bèto-khakheindám

³⁵ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezøbevap, “Ta khóuwa-te ndógo, zo qækhofosam, yaq no av qazømbe-ein nqægo, moni neka moqos neka tamak ndø-upøgím, yaq ge zó, gígíap mbain mozógoam?”

Yaq gindu-qavøinam, “Mbain. Ni kopømbá qeigoam.”

³⁶ Yaq Yesu gezø-ein, “Qanimáv. Geté ndakin viní. Gekha ezoqám ndego, moni nqeisam nonqo timboqat neka moqos vømbøqat, bètonqoatét. Neka gekha ezoqám ndego, nakhag kaiya mbain tøgoat, ndego ekeza ndabua nøme, ya bewi. Yaq moni ndigu teqas, nakhag kaiya mé:wí. ³⁷ Mbumbukiam-qa Manqat áv qane-peawáp nqægo: ‘Ndego pepen

ezoqam me:vewém.' No nqazó-manqate. Nqanek manqat bè-unimanqatín, no mokho-te. Unimanqatín. Gékha manqát ndógo, noqa yaq-te ndópeawap, avónín géfakhán."

³⁸ Yaq Yesu-gi paev ezoqam gindu-einim, "Evézøza. Nqáe! Nakhag kaiya menas ngínik." Geté ndego gendo-ein, "Ság. Tiá."

Yesu Oliv manqei poyat-te gemø-guligulim
(Met 26:36-46; Mak 14:32-42)

³⁹ Taqa zita-te, Yesu Zelusalem taon, gè-iváv. Yaq Oliv manqei poyat-té genøwáv, av oskia ge:goam, neka tegi paev ezoqam vømbø-paevem. ⁴⁰ Yaq gimøfakhaz ndógo, ekeza paev ezoqam av gezømbe-ein nqáego, "Zo bazaføgakh-qa, gøguligulim. Soqain ndógo, khamasim matev tøndowav zo-te, yaq zo zø-o:áz."

⁴¹ Yaq ndego sègeziváz, elavøqase nøme vøwav. Atap ande av ndáego, nandi toqo-ogizo, timø-bøiaz. Yaq ndego katuk ndømøkuí, vøguligulim. ⁴² Av gene-guligulim nqáego, "Tát! Qo taqa-pøovat. Nqanek nqosøgeap kandambaqape, ndógo ande ibøkha khaqain-qape me tønømbe-fakhan, ambá qøndapín. Geté matev av tabete-fakhán, av qoqa poev ndáego. Ambá ndógo, av no nqanømbe-poev." ⁴³ Yaq yan-te ndo:go, enzol ezoqam ndovís, bazaføgakh vømbø-etoam. ⁴⁴ Yesu mbøni vaev kandambaqape ndøndáp. Yaq ndego bazaføgakh-us nøme mba mo:guligulim. Tata andé kóuk. Sège-lanqavám, manqei-te.

⁴⁵ Yesu guligulim qamømbøeva, ge-itan, tegi paev ezoqam-te gevesez, yaq av genezømét nqáego: Gèsømbiám. Bazaføgakh gèzø-navóém. Zapa ndógo, ndigu mbøni vaev matev khæpe zømbe-khouwév. ⁴⁶ Yaq Yesu gezø-ein, "Zo gekha zapá, venanqei mba ndozo-sømbiit? Mózosúz. Neka gøguligulim. Soqain ndógo, khamasim matev tøndowav zo-te, yaq zo zø-o:áz."

Yesu møvøiwat-qa ginduzav
(Met 26:47-56; Mak 14:43-50; Zion 18:3-11)

⁴⁷ Yesu ate av-té manqat ge:manqatam, yaq nqáe! Ezoqa bawan-qape tñøfákház. Ndigu Zudas ndø-itubavún, ndego Yesu-gi paev ezoqa tuelv nøme gegoam. Yaq ndego até gendego, Yesu-té genøwáv, vøngenøtam.

⁴⁸ Yaq Yesu gembo-ein, "Zúdas. Gè, qo Ezoqam-ge Yo ngenøtam-ús, qaqa ezoqam-qa zenda-te nqoqoveet?"

⁴⁹ Yaq ndigu ezoqam, Yesu namba gi:goam, go:matøvemem, ande gekha matev me ndøfakhán, yaq av gimboe-einim nqáego, "Evézøza, nakhag kaiyá ndøtízitag?" ⁵⁰ Yaq paev ezoqa nøme, até gendego, Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, tege sasae ezoqam, nakeamo gea vømbøkawa.

⁵¹ Geté yaq Yesu gezø-ein, "Ság. Matev av nqægo tønév." Yaq Yesu teqa gea gèmbokhanáz, nango vømbø-eqeieqei.

⁵² Yaq Yesu Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mbumbukiam-qa khoev vos keoge ezoqam neka Zu megetapak nøme, ndigu møvøiwat-qa gigeavun, av gezømbe-ein nqáego, "Ge zø, no pepen ezoqam zøténæmbem, nakhag kaiya neka ndawa-us qazogeavun?"

⁵³ No khøuwa ate qæpavpavemam, Mbumbukiam-qá khoev-té qæqoám, zo namba. Geté ndógo, zo no kha khanøzeáv. Geté ndakin, zoqa khøuwa qanimav-qape møndø-fakház. Kawa matev, bøvivun-qá bazaføgakh ndøndáp."

Pita Yesu-qa yaq-te go:nawam
(Met 26:57-58, 69-75; Mak 14:53-54, 66-72; Zion 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ Yaq ezoqam ndigu gigeavun, até gindigonem, Yesu vø-møvøinam, Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape-qa khoev-te sasa ndø-ituim. Pita até gezøpavát. Andé qámbá gendopavam. ⁵⁵ Khoev-te gimøfakhaz, yaq uta mokho-te ndøugu, gøinam møndø-løvutám. Yaq Pita tenøqóm ndógo, ti namba, ndigu gøinam-te giqonavam. ⁵⁶ Sasae mbasønakam Pita gu-omet, gøinam waev-te geqotam, yaq ndugu gèwawám, gundu-ein, "Até ngenék-a, Yesú namba me:goám!"

⁵⁷ Geté Pita gø:nawám, gendo-ein, "Ngolam, no nandev ezoqam, nøtenøtenák."

⁵⁸ Yaq khapé outøpøteáv, ezoqa nøme Pita tønø-ømét, gembo-ein, "Unimanqatín. Até qó-a, qo tigí ezoqám."

Geté yaq Pita gendo-qavøiu, "Khanánqa. Av taoká. Nó mbá."

⁵⁹ Andé møi-mbá sege-auwám. Ande av wan awá ndáego, ezoqa nøme tēandōwāv, gendo-ein, "Unimanqatín. Møtenøtén. Ezoqa nøme ngének, Yesu namba ge:goam. Zapa ndógo, até ngenék-a, Gelili plovin-ák."

⁶⁰ Yaq Pita gendo-qavøiu, "Khanánqa. No nøtenøtenák, qo gekhā qotè-manqate."

Yaq Pita ate av-té manqat ge:manqatam, kokolok tündi-ogéa.

⁶¹ Yaq Evezøza gèndoqambún, Pita vøwawam. Yaq Pita tembo-matøvé m ndógo, Evezøza av gembøe-ein nqægo, “Nqægo lova, kokolok naqanøká gé-ogeayák. Qo noqa yaq-te ndóqotøkhae-nawám. Misiká toqoto-nawam.”

⁶² Yaq Pita bavokhó genøfakhán, vømøvin. Eiv baza ùni mbøpós, ge-eivat.

Yesu otøotam vøe-vewem-a, vøzuim

(Met 26:67-68; Mak 14:65)

⁶³ Yaq ndigu vos keoge ezoqam, Yesu gimbo-kewagat, otøotam me:vewát neka vøzuat. ⁶⁴ Bøi ndabuá gimbøe-gutøvé m, vømbo-einim, “Qo Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam toqogoat, qotínómánd, av nqægo, qo gekha ezoqám ndólavaq?” ⁶⁵ Yaq ndigu ngenøgim manqat nøme kopoáv gimbo-manqatat.

Yesu Zu megetapak-te, manqa ge-ovøyam

(Met 26:59-66; Mak 14:55-64; Zion 18:19-24)

⁶⁶ Yaq qanaqanus qænqovat, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka Zu megetapak nøme tñimøváb. Yaq Yesu tiqá megemege-té ginø-ituím.

⁶⁷ Yaq gimbo-bevøpem, “Qonimbí-eín. Gé, qo Mesayá?”

Yaq Yesu gezø-qavøiu, “No tæzø-ein, zo no ma zó-unimanqatinimák. ⁶⁸ Neka no zo bevap tæzøgo, zo ma zonó-qavøinamák. ⁶⁹ Geté avønín, Ezoqam-ge Yo Mbumbukiam-qá nakeamo zenda-té gemøqóm, ndego Bazaføgakh-Qape.”

⁷⁰ Yaq ndigu ate gi:goam gimbo-bevøpem, “Av tægoat ndægo, yaq gé, qo Mbumbukiam-gé Yø?”

Yaq gezø-qavøiu, “Manqat nándav, av zo ndøzøte-manqate. No tèntév.”

⁷¹ Yaq ndigu gi-einim, “Ság! Bøi vizu ezoqa nøme-qa bizivàwém. Ni manqat ekeza tou-té qazinømbo-yogém.”

23

Yesu Pailøt-te manqa ge-ovøyam, ndego Lom gaman ezoqam

(Met 27:1-2, 11-14; Mak 15:1-5; Zion 18:28-38)

¹ Yaq ndigu megetapak ate gi:goam, até gindigonem, Yesu Pailøt-té ginø-ituím. ² Yaq ndigu manqa ndøøkuzømé m, Yesu-qa yaq-te, gimbo-einim, “Ni ngenek ezoqam av qati-ometám nqægo. Nigi bawan ezoqam-qá matavap ndø-enegimatún. Neka ngenek, ezoqa av gezømbe-manqatatún nqægo: Siza-te, ndego Lom kawa ezoqam kandambaqape, teks moni be-ábám. Neka ngenek ekeza kha, Mesaya neka kawa ezoqam me:vewé.”

³ Yaq Pailøt Yesu gembobevap, “Gé, qo Zu ezoqam-gé kawa?”

Yaq Yesu gembø-qavøiu, “Nándav, av qo ndoqote-manqate.”

⁴ Yaq Pailøt Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka ezoqa ewaqape gezø-ein, “No ngenek ezoqam, teqa manqa-zapa qeiviáv.”

⁵ Geté ndigu sekembá segembo-pouweám, av nqægo, “Ngenek ezoqa ge:zømesimatun, matavap ùni zømbe-ngi:tatún, ni Zu ezoqam-qa manqei-te ate nqægo. Gelili plovins-té gendongáz. Yaq ndakin nqanek Zelusalem taon-té gegó.”

Yesu Elod-te manqa ge-ovøyam

⁶ Yaq Pailøt nqanek manqat ge-ewag, ezoqa gezøbevap, “Gé, ngenek ezoqam, Gelili plovins-ák?”

⁷ Yaq Pailøt ge-otev av nqægo, Yesu ta plovins-te ndøgo tendowāv, ma Elod gembø-kewagam, yaq ndego Elod-té genø-khofotáv. Zapa ndógo, ta khøuwa-te ndøgo, ngenek Zelusalem taon-té gegoám.

⁸ Yaq Elod Yesu ge-omet, ndego khanakhanakh kandambá. Zapa ndógo, ndego ometeqa ndøgoám. Nupøkhan mbá. Ndego møndø-ewág, Yesu-qa yaq-te. Yaq ndakin, ndego umingiap matev qeivi-qa mbogoám, av Yesu ge:matønumam. ⁹ Yaq Elod Yesu bevap kandambá gembogoat. Geté ndego yaq manqat qavøiwateáv. ¹⁰ Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, até gegoám, Yesu-qa manqa vøøkuzømem. Manqat kandambá gimbøe-møvømem.

¹¹ Yaq Elod ekeza nakhag ezoqam namba, Yesu otøotam me:vewém neka vøngenøinam. Ndigu kawa ezoqam-qá ndabuá mbo-uzím, Pailøt-te nango sasa ndøkhofotøvem. ¹² Ta khøuwa-te ndøgo, Elod neka Pailøt, zifu matev ndøngazém. Geté bugukhokhof, ndigu qaqqa zømbugoám.

Pailøt manqa gevøovam, Yesu tae mutui-te titøkewem

(Met 27:15-26; Mak 15:6-15; Zion 18:39-19:16)

¹³ Yesu Pailòt-te nango gindu-ituim, yaq ngenek Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka megetapak nòme neka ezoqa ewaqape ndòmòváb, ¹⁴ gezò-ein, “Zo ngenek ezoqam no-te qazòtòndo-ndafem, neka zo av ndòzòte-manqate av nqægo, ngenek ezoqam-qá matavap ndò-eneğim, nqáe! No amba nòmbòe-beváp, zoqa hòi-te. Geté no teqa manqa-zapa-qase qeiviáv, av zo manqa ndòzòmbòe-mòvòemet. ¹⁵ Até Elód-a, teqa manqa-zapa-qase qeiviáv. Yaq nakémbá, ndego ni-te nango gendo-khofotav. Ngenek ezoqam matev-qase goneáv, ta zapaya tizi:laem. ¹⁶ Geté nakhag ezoqam bètòkho-feomém. Yaq sáenqonqotáv.”*

¹⁸ Geté ndigu ezoqa ewaqape sùgumu-tòkúz, gindu-akhaemem, “Gèlaém nandev. Geté Balabas qonindó-nqonqotáv.” ¹⁹ Balabas ndimbula-té gunu-utavám. Zapa ndógo, ndego Lom gaman ngeasam-qa mbogoám, ndógo Zelusalem taon-te, neka ezoqa vòlavao.

²⁰ Pailòt Yesu nqonqotáv-qa mbogoám. Yaq ndego ezoqa ewaqape, manqat amba zòmbè-ein, nango. ²¹ Geté ndigu sekembá sege-akhaemám, “Gèlaváo. Tae mutui-té qanò-tòkéó!”

²² Yaq ndakin Pailòt gèmbò-misiká, gezò-ein, “Gekha zapá? Ngenek gekha manqa-zapá ndógo? No teqa manqa-zapa qeiviáv, ta zapaya tizi:laem. Geté nakhag ezoqam bètòkho-feomém. Yaq sáenqonqotáv.”

²³ Geté ndigu ivòveáv. Sekembá sege-akhaemát, av nqægo, Yesu tae mutui-té geabe-tòkwé. Tiqa akhayam, Pailòt-qa manqat ùnime-tòmbuá. ²⁴ Yaq vaev-te, ndego manqa áv tene-vòvám, av ndigu qazòmbè-pòovam. ²⁵ Ndego ezoqam, ndigu qazò-pòovam, tefakhan, ndego segezò-nqonqotáv, ndego Lom gaman ngeasam-qa gembogoam neka ezoqa vòlavao, yaq ta zapaya ndimbula-te gi-utavam. Geté Yesu nakhag ezoqam-qá zenda-té genòvé, yaq ndigu matev bemòmbò-matònòmem, av ezoqa ewaqape poev qazòmbè-goam.

Yesu ezoqa zitòge manqei-te gi-ituim

(Met 27:32; Mak 15:21; Zion 19:17)

²⁶ Nakhag ezoqam, Yesu taon bavokho gi-ituat, ezoqa ndò-ometám. Sailini taon-ák. Teqa iz Saemón. Ndego ambá Zelusalem taon-té genòmatín. Yaq ndigu até gindigonem, vò-mòvòinam, Yesu-qa tae mutui vòmbòe-veem, sasa ndòtòpòtòvem, teqa zita-te te-eqatet.

²⁷ Ezoqa bawan-qape kandambá, gimbopavat. Neka sakheis kopoáv, Yesu gèmbò-eivumát, neka ekeza savi vò-qambubumat. ²⁸ Yaq Yesu gèndoqambún, gezò-ein, “Zelusalem taon-ak, sakheis, zo noqá ndò-eivùmít. Geté zo zòkezan-qa ndò-eivám neka zogi nakheis-qa vozó-eivám. ²⁹ Nqáe! Khòuwa ndòmò-fakház. Yaq ezoqa áv giní-einím nqægo, ‘Sakheis ndigu, khanakhanakh mbá giabitigú, ndigu sog ndigu neka nakheis mbain ndigu neka nakheis tiqa tete logemav ndigu.’ ³⁰ Ta khòuwa-te ndógo, ezoqa olol vínivínimba, áv gimbòé-manqatát nqægo, ‘Niqá mumát qando-muvuvòém’ neka manqei popotap vòmbò-einím, ‘Ni vòkxonám.’ ³¹ Nginik matev av nqægo ngimatònòmit no-te, no kopòmba ande av tae khandin me nqate-go, yaq ge zò ndozo-matavap, zo gekha matèv zòfakhán, zo kopòmba ande av tae pakhapakha me ndòzòte-go? Matev unimé-soqá tòzòfakhan.”

³² Yesu gi-ituat, yaq até ezoqa menas nòmé-a, vò-itubat, timòzitag. Ndigu pepen ezoqám.

Yesu tae mutui-te gitòkewem

(Met 27:33-44; Mak 15:22-32; Zion 19:18-27)

³³ Yaq ta manqei-te ndógo gimòfakhaz, kawa-pakha manqei ndimbo-akhayam, ndigu Yesu tae mutui-té ginò-tòkewém, neka pepen ezoqa menas, vòtòkebam. Nòme ndego, Yesu-qa nakeamo zenda-té ginò-tòkewém, neka nòme ndego yogea zenda-te vòtòkewem.

³⁴ Yesu gi-pototumat, yaq áv gene-ein nqægo, “Tát. Tiqa manqa-zapa, qo sà betaqambo-navòém. Zapa ndógo, nginik zòtezeáv, andé gekha matev me ndòmòmatunumit.”

Gumu-tòkewem ndógo, yaq nakhag ezoqam, teqa ndabua, kas me-otám. ³⁵ Ezoqa tiwaniapát ndógo. Matev ndòqevíat. Geté Zu megetapak, Yesu otòotam me:vewém, gi-einim, “Ezoqa nòme gekhandi:zta, yaq ndakin ekeza kha bekhandí, ngenek uni Mesaya-in teqotav, ndego Mbumbukiam geveatav.”

³⁶ Até nakhag ezoqám-a, otòotam me:vewém, waen khaqain-qape etoam-qa vòmbògonem. ³⁷ Yaq áv gimbòe-einím nqægo, “Qo Zu ezoqam-ge kawa toqogoat, qakeza kha qòkhandí.”

³⁸ Teqa kawa-te, ova ndo-go, manqat ndòtòkéém. Av qane-peaupám nqægo, “Ngenek Zu ezoqam-ge kawá.”

³⁹ Pepen ezoqa nòme, ndego namba gi:tòkebumam, Yesu otòotam me:veó, gembò-ein, “Gé, qo Mesayá? Av tægoat ndægo, qo qakeza kha qòkhandí neka ni voqò-khandi-n.”

⁴⁰ Geté ndego pepen ezoqa nòme, namba gi:tòkebumam, gègugú, gembò-ein, “Gé, qo ndakin yaq-fia nqosògeap kopo ndoqote-ndapet, av ngenek nge-ndapet, qo Mbumbukiam-te mòe

* **23:16** 23:16 Baebol kopokopo nòme-te, Glik manqat-te gipeamem, manqat nòme ndógó. Ta manqat nqáne: 17Pasova khòuwa kandambaqape-te, Pailòt ndimbula ezoqa kopo ndònqonqotavín. **23:29** 23:29 Luk 21:23 **23:30** 23:30 Hos 10:8; Veve 6:16 **23:34** 23:34 Psa 22:18 **23:35** 23:35 Psa 22:7-8 **23:36** 23:36 Psa 69:21

mbaín? ⁴¹ Ni nqanek yaq-fia nqosøgeap, nikeza manqa-zapa zapayá qazindapét. Geté ngenek ezoqam, manqa-zapa-qase goneáv.”

⁴² Yaq ngenek pepen ezoqam, Yesu gembo-ein, “Yésu. No gèndõndõ-matøvém, qo kawa iz toqomõndap.”

⁴³ Yaq Yesu gembo-ein, “No unimanqatín nqataqa-manqate. Nqægo khøuwa, qo no namba, Paladais manqei-té qazigoát.”

Yesu gènanim

(Met 27:45-56; Mak 15:33-41; Zion 19:28-30)

⁴⁴ Yaq khøuwa ande av muin qandap, qamat atema khagus 3 oklok vøndap, manqei ate qægoam, bøvun ndønqevivøém. ⁴⁵ Khøuwa waev sègembo-navøém. Neka ndabua ndøgo, Mbumbukiam-qa khoev mokho-te qafaleam, sège-keqavát. Livin-mbá qanumu-qatavát. ⁴⁶ Yaq Yesu kandambaqapé sege-akhá, “Tát! Noge nqova, qoqá zenda-té qatøveét.” Ndego nqanek manqat gumu-ein, yaq gènaním.

⁴⁷ Yaq ndego nakhag kawa ezoqam, nqanek matev geqeviv, ndego Mbumbukiam-qá iz ndø-eqá, ge-ein, “Unimanqatín. Ngenek ezoqam ndaføyamba-qapé.”

⁴⁸ Yaq ezoqqa ewaqape, matev qeivi-qa gindupindam, matev ndøgo giqevivim, qafakhanumat, ndigu savi mba ndøqambubám, sasa ndøzav.

⁴⁹ Ezoqqa ewaqape, ndigu Yesu gi-zøtez, ande qámbá gindu-waniapam. Até ndigú-a, sakheis, ndigu Yesu gimbo-pavavun, Gelili plovins-te ginduzav, matev vøqevivim.

Yesu manqei ozu-te gi-oeinam

(Met 27:57-61; Mak 15:42-47; Zion 19:38-42)

⁵⁰ Yaq nqáel! Ezoqqa kopo møndøgoám. Teqa iz Zoséf. Alimatea vemia-væk. Ndego Zu ezoqam-qá manqa ovøyam megeat ezoqá nømé. Ndego ezoqqa mbomambaqapé neka ndaføyamba-qapé. ⁵¹ Mbumbukiam-qá Megeat Matev-qa møkewagám. Ta khøuwa-te ndøgo, Zu megetapak nømé, manqat gikopo-nem, Yesu tilaem, ndego tiqa manqat unimanqatinteáv. ⁵² Yaq ndego Pailøt-té genøwáv, Yesu-qa kha-qa yaq-te vømømbø-viam. ⁵³ Yaq gembotak, Zosef até gendego, Yesu vøkoqoiu, tae mutui-te getøkewam, ndabua sasa me-løvønøvem, nandi nqa manqei-pakha-te vømø-utav. Ta manqei-pakha ndøgo, nandi giløtøzem, bugukhokhof løvøte ezoqqa utøveáv. ⁵⁴ Ta khøuwa ndøgo, Sabat gitiqap khakheinaim khøuwá. Yaq Sabat khøuwa avønín qagoám, tøngaz.

⁵⁵ Sakheis ndigu, Yesu gimbo-pavavun, Gelili plovins-te ginduzav, ndigu Zosef gèmbopaevém, nandi nqa manqei-pakha vøqevivim, neka Yesu-qa kha av kimí-utøvem. ⁵⁶ Yaq khoev-te givesez, tae nanga etet sisip mbomømboma møkakheineømém. Yesu-qá kha-te giam nonqó. Geté Sabat khøuwa é-møndøngáz. Yaq ndigu gèqovezát, av Mozes-qa guguna manqat qæ-ein.

24

Yesu løvøte-te gekhandiv

(Met 28:1-10; Mak 16:1-8; Zion 20:1-10)

¹ Yaq Sande qanaqanus, lovølova-ús. Ndigu sakheis manqei pakha-té ginøzáv, tae etet sisip mbomømboma vø-upøgim, Yesu-qa kha-te giam nonqo gikhakheinumát. ² Yaq manqei-pakha-te gimøfakhaz, av giniqevivim nqægo: Nandi ndigu nqa qætøkam, gèqambiním. ³ Geté ndigu gi-oz, Yesu-qa kha qeiviáv, ndego Evezøza. ⁴ Ndigu ate av-té matavap gimboe-aumat, yaq nqáel! Tiqa avønín-te, ezoqqa menas sègefakház. Tiqa ndabua bøi sanqatøve-ús. ⁵ Yaq ndigu sakheis, møe kandambá gigonem. Bøi manqei-té ginøvøogim. Geté ndigu ezoqqa menas gindu-einim, “Gekha zapá, nqanek løvøte ezoqam-qa manqei-te, khandi ezoqam-qa ndozovawet? ⁶ Ngenek mbaín, nqanek. Møndø-khandiv. Tozombó-matavap, manqat ndøgo gezø-ein, zo namba Gelili plovins-te gegoam? ⁷ Ndego av gene-ein nqægo, ‘Ezoqam-ge Yo, manqa-zapazapa-us ezoqam-qá zenda-té giabenø-veém, neka tae mutui-te bëtøkewem. Geté khøuwa timømbo-misika-ez ndøgo, ndego nqawa ndøkhandiv.’”

⁸ Yaq ndigu sakheis, nqawa tinø-matøvemém ndøgo, av Yesu manqat gezømbe-manqatam. ⁹ Yaq taon-té ginøqaváz, Yesu-gi paev ezoqqa illeven neka paev ezoqqa nømé, manqat vømøzø-ein. ¹⁰ Sakheis ndigu, Yesu-gi u-anim manqat gizø-ein, ngínik: Meli, ndugu Magdala vemia-væk, neka Zoaná, neka Meli nømu, ndugu Zems-gu evo, neka sakheis nømé vøgoam, ti namba. ¹¹ Geté ndigu paev ezoqam, sakheis-qa manqat gèqavotøvém. Ti-te ndigu, tiqa manqat, mokho mbaín. ¹² Geté Pita até gendego, manqei ozu-te genøteit. Yaq nandi nqa mokho-te gemø-fakhanam, ndego ndabua mba ndøqeviv. Ezoqam mbaín. Yaq nangó genøqaván. Matavap mba ndø-aumat, ande gekha matev me ndøfakhan.

*Yesu tegi paev ezoqa menas gezøfakhan, ndigu Emaus vemiaiv-te gi-apat
(Mak 16:12-13)*

¹³ Yaq nqáe! Ta khøuwa kopo-te ndøgo, Yesu-gi paev ezoqa menas nøme, Emaus vemiaiv-té ginø-apat. Yaq Zelusalem taon-a, yaq Emaus vemiaiv, taqa atap ande av ileven kilomitá ndægó. ¹⁴ Nakhoa-te gi-apat, manqat ndøgo tini-manqatát, matev ate ndægo, ande av khanéfakhan. ¹⁵ Ndigu ate av-té, nakhoa gi-geveat, manqat vømanqatát-a, matavap vø-aumat, yaq Yesu ndowáv, namba sasa me:zav. ¹⁶ Geté ndigu matavapøteáv, ndego. ¹⁷ Yaq Yesu gezøbeváp, “Zo gekha manqat zøté-manqatet, nqanek nakhoa nqazo-geveet?”

Yaq ndigu sègewán. Avus-mba zøvøonøém. ¹⁸ Yaq ezoqa kopo, iz nqambogo Kleopas, av gembø-ein nqægo, “Ezoqa ewaqape mokho-te, Zelusalem taon-te gipindam, qo mbá atoqogó, emanqat yogeav ndoqogo, matev ndøgo qafakhan, ndakin khøuwa-te.”

¹⁹ Yaq Yesu gezøbevap, “Gekha matev ndøfakhan?”

Yaq gindu-qavøinam, “Yesu-qá manqat niti-manqatét, ndego Nazalet vemiaiv-ak. Ndego Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam ndøgoám. Teqa manqat neka matev bazaføgakh kandambá. Ezoqam nekã-e, Mbumbukiam, ndego eqeieqei me:vewám. ²⁰ Geté Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka nigi kawakawa-za nøme, Lom gaman ezoqam-qá zenda-té ginøveém. Yaq tiabiti-laém. Yaq ndigu tae mutui-té ginø-tøkewém. ²¹ Geté ni av qati-matavupám nqægo: Ezoqam ategó ndego, ni Izlael ezoqam tenqovotan. Geté matev vini qafakhan. Ndakin khøuwa møndømo-misika-éz, nqanek matev qafakhan. ²² Neka nøme nqánek: Nigi sakheis nøme, nqova nindáf. Nqægo qanaqanus, manqei-pakha-te gi-apat, ²³ ndigu teqa kha qeiviáv. Yaq ndigu ginduqavaz, av ginimbi-ein nqægo, ‘Ni umingiap niqevím. Enzöl ezoqam nizømét. Neka ndigu enzöl ezoqam, av ginimbi-ein nqægo, ndego møndø-khandí:v.’ ²⁴ Yaq nigi ezoqa nøme ndøzáv, manqei-pakha-te ndøgo. Yaq matev av timiqeivím, av sakheis gi:manqatam. Geté ndigu ometeáv, ndego.”

²⁵ Yaq Yesu ndigu ezoqa menas gezø-ein, “Ge zó, mokho ndapeáv? Zo zuá zøté-bevupit, manqat ate ndægo, Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam gi:manqatam? ²⁶ Neka gé, zo mokho ndapeáv, av nqægo, Mesaya ndego, nqosøgeap betøkxhæ-ndáp, yaq váev iz kandambaqape temøndap.” ²⁷ Yaq Yesu Mbumbukiam-qá Manqat zø-ovøyám, manqat ate ndægo, ekezan-qa yaq-te ndøpeawap. Mozes-té genøngáz, qamat, atema manqat ate ndægo, Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam gimbøe-manqatam.

²⁸ Yaq ndigu Emaus vemiaiv gi:khatoot, yaq Yesu bugug av gene-kewagám nqægo: Segè-gegevét. ²⁹ Geté ndigu av gimbøe-viøém nqægo, “Qo ní namba bizi:gu. Gèkhagustét. Avonín gépøis.” Yaq Yesu namba me:záv, tiqa khoev-te vømøqonav.

³⁰ Yaq ti namba lou loge-te giqonavam, Yesu flawa ndøndapáz, Mbumbukiam ike manqat vømbø-ein, sasa ndømbegim, vøzø-etoam. ³¹ Yaq ndigu bøi fea mba ndøkewág. Yesu khæ gèmatøvemém. Geté nqova mbaín, ndego tiqa bøi-te, sègezøombo-navøém. ³² Yaq ndigu ekeza mokho-mba gi-einim, “Unimanqatín. Niqa mokho-te, andé gøinam me me:wageapám, Yesu nakhoa-te manqat gini-manqatam, neka Mbumbukiam-qa Manqat-qa mokho vøenømand.”

³³ Yaq ndigu paev ezoqa menas, até gindigonem, Zelusalem taon-té ginøveséz, Yesu-gi u-anim ileven neka paev ezoqa nøme vøzømet, giwambupam. ³⁴ Yaq ndigu, ndigu ezoqa menas av gizømbe-ein nqægo, “Unimanqatín. Yesu møndø-khandí:v, løvøte-te. Saemon-té gemøfakhán.” ³⁵ Yaq ate ndigu paev ezoqa menás-a, emanqat vøzømbē-votot, matev ande av khazømbē-fakhan, ndøgo nakhoa-te, neka yaq ndigu Yesu ande av kiní-matøvemem, flawa gembegim, gezø-etoam.

Yesu ekeza paev ezoqam gezøfakhan

(Met 28:16-20; Mak 16:14-18; Zion 20:19-23; Kel 1:6-8)

³⁶ Ndigu ezoqa menas, ate av-té manqat gi:manqatam, yaq nqova mbaín, Yesu sègefakhán, ti mokho-te, gezø-ein, “Sambí, zo-te.”

³⁷ Geté ndigu nqova zøndáf neka møe kandambá. Av gini-matavupám nqægo: Ngenek nqová. ³⁸ Geté Yesu gezø-ein, “Gekha zapá, zo nqova qazøndaf? Neka gekha zapá, zo ndozoto-nakeapat? ³⁹ Zenda tokhotapak neka geagim nonqo zonømbé-qeivím. Ezoqa nó. Kha zonø-khanøzømem. Yaq zo ndøzøte-zøté, av nqægo, no uni ezoqam-anim-in. Nqova ndigu, bazag neka kha mbaín, av zo ndakin nqazøte-nømende.”

⁴⁰ Yesu nqanek manqat gumu-ein, yaq ndego teqa zenda tokhotapak neka geagim nonqo me:zømás. ⁴¹ Ndigu khanakhanakh kandambá neka óu gimbo-matavupat. Geté ndigu zua me:nakát. Yaq Yesu gezø-ein, “Zo lou loge nonqo tøzøgo, tælog?” ⁴² Yaq ndigu até gindigonem, zonga-kha vesu vømbó-etømem. ⁴³ Yaq Yesu gèndáp, tiqa bøi-te ndøgo, vølog.

⁴⁴ Yaq Yesu gezø-ein, “No zo namba qazi-goam, mðezø-manqatám, av nqægo: Matev ate

ndægo, noqa yaq-te, Mozes-qa guguna manqat-te neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam-qa peawap-te neka Sams mokho-te ndøpeawap, sà befakhanám.”

⁴⁵ Yaq Yesu gè:zømesím, ndigu Mbumbukiam-qa Manqat mokho bembøē-ndapem, ⁴⁶ gezø-ein, “Manqat āv qane-peawáp nqægo: Mesaya nqosøgeap kandambaqape bendáp, vónaním. Geté khøuwa timømbo-misika-ez ndøgo, ndego nqawa ndøkhandí:v, løvøte-te. ⁴⁷ Yaq teqa iz-te, bawabawan ate ndægo, manqat āv tiabiti-zømesím. Ndigu Mbumbukiam-té giabenø-qambúz neka yaq ndego tiqa manqa-zapazapa vøzø-evøzām. Zelusalem taon-té giabenø-ngazém, nqanek.

⁴⁸ Zo matev ate ndægo, zøkeza bøí qazøte-qeivám. Yaq zo ezoqa zømé-zømesím. ⁴⁹ Nqáe! No zo Mbumbukiam-qa bazaføgakh nozøndó-khofotáv, av noge Tat, manqa mbusa ge:ve. Zo nqanek Zelusalem taon-te, até vøgó, atema nqanek bazaføgakh vozóndapēm, ndøgo yan-te tøndovis.”

Yesu yan-te geqavig

(Mak 16:19-20; Kel 1:9-11)

⁵⁰ Yaq khøuwa nøme, Yesu ekeza paev ezoqam, Zelusalem taon bavokhó genø-itúb, Betani vemiav avønin-te vømøfakhaz. Yaq ndego zenda ndø-eqá, vøzø-guligulim. ⁵¹ Yaq ate av-té gezømbe-guligulimat, ndego sògo-zivatát. Mbumbukiam yan-té genø-eqeatát. ⁵² Yaq ndigu katuk ndømøkuí, vømbō-vizumem, Zelusalem taon-te sasa ndøqavaz. Ndigu khanakhanakh kandambá. ⁵³ Yaq ndigu khøuwa ate qæpavpavemam, Mbumbukiam-qa khoev-té gigoám, Mbumbukiam-qa iz vø-eqatam.

Manqat Mbomambaqape Zion gepeawam

Megeat Manqat-qase

Nqanek emanqat, Yesu-qa yaq-te, ndego Mbumbukiam-ge Yo, Zion ndøpeawám. Yesu-gi paev ezoqam tuelv, nøme ndégo tegoám.

Zion nqanek manqat, Yesu-qa yaq-te, ezoqa ewaqape nonqo ndøpeawám, manqei-manqei ate nqægo ndisokhoeapet. Ndego teqa emanqat ande ge-ngaz, ndógo tene-manqaté, av Yesu Eve namba oskia vøgoam-a, atema manqei-qape-te vøfakhan. Mbumbukiam ni ekezan-qa yaq-te, Keliso mokho-té genø-niveáz, ni teqa yaq-te, mokho bizi-ndapem. Zion nqanek manqat ezoqa ewaqape nonqo, ta zapaya nqanek gene-peawám: Ezoqa ewaqape, tñabiti-unimanqatiním: Yesu ndego Kelisó. Mbumbukiam-gé Yó. Yaq ndigu tiqa yage, teqá zenda-té giabenø-veém, neka te mokho-te, unimanqatin khandi betëndapem.

Yaq nakémbá, Zion manqat kandambaqape, ambá taqa yaq-te ndøgo tene-peawám, matev vinivinimba, Yesu gematønumam. Geté ndego manqat kandambaqape, Yesu-qá manqat-qá yaq-té gene-peawám, av ndego ezoqa emanqat vøzømbé-vototupam-a, vøe-zømesimam.

Manqat ndøgo, khandi nqani-etoam, qamø-ezoqam-ev

Nqanek Manqat, Yesu Kelisó

¹ Ibugukhokhof, manqei-qape khakheinøpøteav qagoam, Manqat ndøgo, oskia ndøgoám. Nqanek Manqat Mbumbukiám namba me-goám, neka ndøgo Mbumbukiám. ² Ngenek ezoqam, ngenek Manqat nqago, ndego Mbumbukiam namba oskia ndøgoám, ibugukhokhof, atema ndakin.

³ Mbumbukiam gigiap ate nqægo, te mokho-té genø-khakheinumát. Gigiap kopo mbaín, ndego te mokho-te khakheinøpøteav qagoam. ⁴ Te mokho-te, khandi ndøgoám. Neka nqanek khandi, ezoqam-qá wáev. ⁵ Nqanek waev bøvun-té qanuwaév. Yaq bøvun, kopømba mbaín, nqanek waev vøe-khoutáv.

⁶ Yaq ezoqa ndowáv. Mbumbukiam ndokhofotáv. Teqa iz Zión. ⁷ Ndego ezoqa zømesim-qa ndøgeavún. Waev-qá yaq-té gené-zømesím. Yaq te mokho-te ndego, ezoqa ewaqape, tñabiti-unimanqatiním. ⁸ Zion ndego ekezan, wáev mbá. Ndego ezoqa waev-qa yaq-te zømesim-qa mba ndøgeavún. ⁹ Ta waev ndøgo, unimanqatin wáev. Ezoqa ewaqape-té qanówá. Nqanek waev, manqei-qape-té qanøfakhán.*

¹⁰ Ngenek ezoqam, ndego Manqat ndøgo, ndego manqei-qape-té gegoám. Ta manqei-qape, te mokho-té qando-fakhán. Geté manqei-qape ezoqam, gèbi-nám. ¹¹ Ndego ekeza ezoqam-té genøgeavún. Geté ndigu khatoweáv. ¹² Geté gekha ezoqám ndigu, gikhatowem neka ndego vø-unimanqatinim, ndego iz zø-etoám. Ndigu kopømbá, gemø-Mbumbukiam-gí-nakheis-éz. ¹³ Nginik ambá av nqægo, evøndipakha-qá kouk-té o kha-qá poev-té o zivis-qá poev-té ginøqáz. Geté Mbumbukiam mokho-té ginøqáz.

¹⁴ Nqanek Manqat gèmø-ezoqam-év, ni namba vizimiyag. Ni teqa bazaføgakh neka waev mõi-qeivím. Ndøgo Yo kopo-qá bazaføgákh neka wáev. Eve-té qandowáv. Te mokho-te, kuku matev neka unimanqatin manqat, møndømø-tøvá.

¹⁵ Zion ndégo tene-manqatám. Teqa yaq-te, ndego áv gene-akhá nqægo, “Ezoqam ngének, no gate-manqatam av nqægo: Ndego ezoqam, noqa zita-te tegeav, ndego no únime-løvumbám. Zapa ndógo, no qaneav qagoam, ndego até gegoám.”

¹⁶ Teqa kuku matev-te, te mokho-te qamu-tøva, ni ezoqa ate nqazi-gu, kuku matev oskia zi-upøgimatún, miavmiav. ¹⁷ Mozes mokho-te, Mbumbukiam guguna manqat ni-etoám. Geté Yesu Keliso mokho-te, kuku matev neka unimanqatin manqat ndofakhán, ni-te. ¹⁸ Ezoqa kopo Mbumbukiam ometeáv. Geté tege Yo kopo, ndego ekezan, Mbumbukiám. Neka ndego Evé namba me:yagé. Ngének, gini-ovøyám, teqa yaq-te.

*Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, ezoqa Keliso-qa yaq-te ge-zømesimam
(Met 3:1-12; Mak 1:1-8; Luk 3:1-18)*

1:1 1:1 Zion 17:5; 1 Zion 1:1-2; Veve 19:13   **1:3** 1:3 1 Ko 8:6; Kol 1:16-17; Iblu 1:2   **1:4** 1:4 Zion 5:26   **1:5** 1:5
Zion 3:19   **1:6** 1:6 Met 3:1; Luk 1:13-17, 76   **1:9** 1:9 Zion 8:12   * **1:9** 1:9 Nqanek waev, Yesu Kelisó.   **1:13**
1:13 Zion 3:3-6; Zion 2:11; 1 Pita 1:23   **1:14** 1:14 Filip 2:7   **1:17** 1:17 Exo 34:28; Lom 6:14   **1:18** 1:18 Exo 33:20;
Zion 6:46; 1 Tim 6:16

¹⁹ Zu megetapak, Zelusalem taon-te ndøgo, Mbumbukiam-gi iziz ezoqam neka Livai ezoqam ndøkhofotáz, Zion-te, vømømbø-bevøpem, av nqægo, “Gè, qo gekha ezoqám?” ²⁰ Yaq Zion, ndego naopøteáv. Sègezø-eín, “No Mesayá mbá.”

²¹ Yaq ndigu gimbo-qavøinam, “Av tægoat ndægo, qo gekha ezoqám? Ilaizá?”

Yaq Zion gezø-qavøiu, “Mbaín. No Ilaizá mbá.”

Yaq gimbo-bevøpem, “Gè, qo Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqám, ni nqazimbøe-keoge?”

Yaq ndego gendo-qavøiu, “Mbaín. No teoká ndego.”

²² Yaq ndigu gimbo-einim, “Av tægoat ndægo, yaq qo gekha ezoqám? Ni qavøiwat manqat batikhæ-ndapém, ni tømizømas, ndigu, ni ma gindi-khofotan. Gè, qo qakezan-qa yaq-te gekhá qoté-manqate?”

²³ Yaq Zion gezø-eín, “No ndégo, ezoqam-qá manqa wág, leg-av manqei-te ndø-akhayam, av nqægo, ‘Evezøza-qa nakhoa é-mozoto-khakheinám.’ Av Aezaya, ndego Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam, ge-peawam.”

²⁴ Tí mokho-te ndigu, Zu megetapak gindu-khofotaz, nøme Felisi ezoqám. ²⁵ Yaq ndigu Zion gimbo-bevøpem, “Qo Mesaya neka Ilaiza neka Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam goneav ndoqogo, yaq qo gekha zapá, ezoqa ibøkha iz ndoqozø-etoam?”

²⁶ Yaq Zion gendo-qavøiu, “No ezoqa ibøkha iz, ibøkhá qazømbe-etoám. Geté zo mokho-te, ezoqam ngégó. Zo ndego zøtezøtezák. ²⁷ Ezoqam ndégo, noqa zita-te ngegeav. Ndego no ùnime-løvumbám. No ezoqa khåpe nøte-khapelavøqase-én. Até nqanek sasae khapelavøqasé-a, no teqa tamak khofoe-te tæmbotøke, no kopømba mbaín.”

²⁸ Nqanek matev, Betani vemia-v-té qafakhán. Zoden kea yaq-keoqá, ta manqei ndøgo, Zion ezoqa ibøkha iz gezø-etoumam.

Yesu, ndego Mbumbukiam-gé Sip Nakhasám

²⁹ Yaq khøuwa nøme qandopave, Zion Yesu ndø-omét. Te-té genømát. Yaq Zion ezoqa äv gezømbe-eín nqægo, “Ndé! Mbumbukiam-gé Sip Nakhasám. Ngenek manqei-qape ezoqam-qá manqa-zapazapa ndóndáp. ³⁰ Ezoqam ngének, no qate-manqatam av nqægo, ‘Noqa zita-te, ezoqa ndøgeáv. Ndego no ùnime-løvumbám. Zapa ndøgo, no qaneav qagoam, ndego até gegoám.’ ³¹ No bugukhokhof ngenek nøtenateáv. Geté no qægeavun, ezoqam ibøkha iz nqazø-etoam, no nqánek qatøndenáv, Izlael ezoqam gí:zøtéz, ezoqam ngének.”

³² Yaq nqanek matev-qa yaq-te, taqa zita-te qafakhan, Zion ezoqa äv gezømbe-manqatám nqægo, “No äv qategeív nqægo: Yan-te nqo:go, Nqova Mbomambaqape ndovis. Andé kuvøkuvuam me me:løvuvavún, te-te vø:qom. ³³ No bugukhokhof nøtenateáv, ndego gekha ezoqám. Geté Mbumbukiam, ndego no gendo-khofotan, ezoqa ibøkha iz tæzø-etoumat, äv genenømand nqægo, ‘Qo ezoqam toqo-omet, Nqova Mbomambaqape te-te ndego tendovis, yaq te-te vø:qom, ezoqam nándev. Ndego ezoqa ibøkha iz, Nqova Mbomambaqape-té genøzø-etoumát.’ ³⁴ No møqeív, nqanek matev. Yaq no nò-unimanqatintét, av nqægo, ndego Mbumbukiam-gé Yó.”

Yesu-gi bugukhokhof paev ezoqam

³⁵ Yaq khøuwa nøme qandopave, Zion manqei kopo-te ndøgo, nqawá genø-itán. Ekeza paev ezoqa menás namba me-goám. ³⁶ Yaq Zion Yesu ge-omet, gegeavun, ndego äv gene-eín nqægo, “Ndé! Mbumbukiam-gé Sip Nakhasám.”

³⁷ Yaq ndigu Zion-gi paev ezoqa menas, nqanek manqat giyogem, até gindigonem, Yesu vømbo-paevem. ³⁸ Yaq Yesu gendoqambun, gezømet, gimbo-pavam, ndego äv gezømbe-beváp nqægo, “Zo gekham-qá zóvawet?”

Yaq gindu-qavøinam, “Lábai, qo gekham-té qoqó-qomat?” (Labai, taqa manqa mokho, “Nømendim ezoqám.”)

³⁹ Yaq gendo-qavøiu, “Zøtøndézäv. Zomøqeívím.”

Yaq ndigu namba me:zäv, vøqeívím, ma ge:qotam ndøgo. Ndøgo khagús. Khøuwa iz ande äv 4 oklók ndægó. Yaq ndigu Yesú namba me-goát, ate khøuwa vømøsinan.

⁴⁰ Ndigu ezoqa menas, Zion-qa manqat giyogem, yaq Yesu gimbo-paevem, ezoqa nøme Endlü. Saemon Pita-gé namba qawán. ⁴¹ Endlu Yesu ge-ivav, yaq até gendego, ekeza namba qawan-qa møváo, Saemon, vø-omet, gembo-ein, “Ni Mesaya ni-ometám, ndego Mbumbukiam manqa mbusa geve, tendo-khofotav.” (Nqanek manqat, Mesaya, Glik manqat-te, Keliso mbo-akhayám.) ⁴² Yaq ndego Yesu-té genø-ití.

Yesu Saemon ge-omet, yaq äv gembøe-eín nqægo, “Qo Saemon, Zion-ge yo, iz Sifas qá-akhaemát.” (Sifas neka Pita, ndøgo mokho kopó, nandí.)

Yesu Filip neka Natanael gezø-akha, timbopavat

⁴³ Yaq khøuwa nøme qandopave, Yesu matavap äv genegó nqægo: Gelili plovins-té qatónáv. Ate av-té ge:mat, yaq ezoqam ndø-omét. Teqa iz Filip. Yaq äv gembøe-eín nqægo, “No qonøndó-páev.”

⁴⁴ Filip, ndego Betsaida vemiyav-ák. Até Endlu neka Pitá-ya, vemiyav kopó. ⁴⁵ Yaq Filip Natanael ndø-omét. Gembø-ein, “Ni ndégo tei-ometám, Mozes neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam gi:peomem, teqa yaq-te. Ndego iz nqambógo, Yesú. Zosef-gé yó. Nazalet vemiyav-ák.”

⁴⁶ Geté Natanael gendo-ein, “Gê, Nazalet vemiyav-te, matev qanimav kopo ndøfakhan? Géfakhanák.”

Yaq Filip gendo-qavøiu, “Qotøndéqäv. Qakeza qó-omét.”

⁴⁷ Yesu Natanael ge-omet, gegeavun, yaq teqa yaq-te äv gene-eín nqægo, “Ngé! Ngenek unimanqatin Izlael ezoqám. Te mokho-te, khavozam mbaín.”

⁴⁸ Yaq Natanael Yesu gembobevap, “Ge qó, no äv khoqotéqateq?”

Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Filip qo okhokho-té genøqa-ein. No é-møeqamékh, fig tae guzuguzu-te qoqoqotam.”

⁴⁹ Yaq Natanael gembø-qavøiu, “Nøméndim ezoqam. Qo unimanqatin Mbumbukiam-gé yó. Qo ni Izlael ezoqam-gé kawá.”

⁵⁰ Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Qo ndógo toqote-unimanqatin, no av qataqambe-ein nqægo, ‘No é-møeqamékh, fig tae guzuguzu-te qoqoqotam.’ Geté qo matev uni kandakanda-in nøme ndógoqevit.” ⁵¹ Yaq Yesu manqat nøme gembø-ein, “No unimanqatin nqazø-manqate. Zo yan mboqoat zóqeivim. Yaq Mbumbukiam-gi enzol ezoqam segé-vesendát, Ezoqam-ge Yo-te vøevísít neka vøe-qavígt.”

2

Yesu ibøkha ge-enend, sa qamø-waen

¹ Yesu Filip neka Natanael gezø-akha, timbopavat, yaq khøuwa menas-qa zita-te, ezoqa kopo sævam ndø-okí. Keina vemiyav-té, ndøgo Gelili plovins-te. Yesu-gu evo møndógoám, ndøgo lou loge-te. ² Neka ate Yesú-a, tegi paev ezoqa namba, vøzø-akha, lou loge-te ndøgo.

³ Yaq waen gümü-navøém, ta lou loge-te ndøgo. Yesu-gu evo ndøgo matev guqev, yaq tunøwáv ndøgo, Yesu vømømbø-ein, “Ezoqa waen nøme mbaín. Møndømu-navøém.”

⁴ Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Evo. Qo gekha zapá, nqanek manqat ndoqonø-manqate? Nogi khøuwa khantøzateáv. Zúá.”

⁵ Geté Yesu-gu evo, ndigu lou loge tøke ezoqam, äv guzømbe-eín nqægo, “Gekha manqät ndøgo, tezø-ein, sègembø-paevém.”

⁶ Ta khoev-te ndøgo, ibøkha zivøem nonqo kandakanda møndø-asazám. Ate qægoam síks. Mbaqambaqá gini-khakheinømem. Ndøgo Zu ezoqam-qá kha sunguzam matev nonqó. Kha ti:sunguzat, yaq Mbumbukiam-qa bøi-te gé:ndaføyamba-éz. Ibøkha zivøem nonqo kopokopo-te, kopømba ande äv 100 litás ndægó.

⁷ Yaq Yesu ndigu lou loge tøke ezoqam gezø-ein, “Nqanek ibøkha zivøem nonqo ate nqægo, ibøkhá qazoté-tøtvøemém.” Yaq ndigu ibøkha mu:qouzømem, até vømø-tøtvøyam.

⁸ Yaq Yesu nøme gezø-ein, “Ibøkha-qase vøtakhaém. Yaq tozombó-etømem ndégo, ma lou loge-te nde:megeat.” Yaq ndigu até gindigonem, ibøkha-qase vømømbø-etømem, ⁹ yaq ndego lou loge megeat ezoqam vøekhamas. Geté ta ibøkha ndøgo, ibøkha zivøem nonqo-te qøugoam, møndø-qambúí, vømø-waen. Ndego otevateáv, nqanek waen gekham-té qanøgeavun. Geté ndigu tøke ezoqam, ibøkha ma gindi-takhaemem, møndæzøtéz. Yaq ndego lou loge megeat ezoqam, ndégo tembo-akhá, sævam ndakin ge-oki, ¹⁰ vømømbø-ein, “Ezoqa waen giyogimatun, bugukhokhof waen eqeieqei-qape, fia kandakanda ndøvyogememín. Yaq ezoqa kawa qazø-okiin, waen fia khapelavøqase zøyogemín. Geté qo waen eqeieqei-qape, sóqo-mendewát, atema ndakin.”

¹¹ Yesu teqa umingiap matanam matev, nqáneq genøngáz, Keina vemiyav-te, Gelili plovins-te. Ta mokho-te ndøgo, ndego ezoqa äv genezømás nqægo: Teqa bazaføgakh kandambá neka teqa iz, tò-eqavét. Yaq tegi paev ezoqam matev giqeivim, ndigu gè-unimanqatiním ndego.

¹² Taqa zita-te, Yesu, evo neka namba-qaniap neka tegi paev ezoqa namba, Kapenaum taon-té ginøzáv. Yaq khøuwa elavøqasi timø-khoubím ndøgo.

Yesu ezoqa gengeasam, ndigu Mbumbukiam-qa khoev-te gigiap giwiam
(Met 21:12-13; Mak 11:15-17; Luk 19:45-46)

¹³ Zu ezoqam-qa khøuwa kandambaqape, Pasova, avønín qagoám. Yaq Yesu Zelusalem taon-té genøqavíg. ¹⁴ Yaq Mbumbukiam-qa khoev uta-te gemø-on, ndego ezoqa tezømét ndøgo. Ndigu kao neka sip neka kuvøkuvu ndøwiát, neka ezoqa nøme, lou-qasis-té giqon-avát. Moni ndø-enendát. ¹⁵ Yaq Yesu até gendego, ezoqa febam nonqo ndølvønáz, yaq ndigu ezoqam vøngeasam, bavokho, tigi kao neka sip namba, neka moni enend ezoqam, moni mokho vøzø-nqagivem, lou-qasis sasa zøqambugim. ¹⁶ Yaq ezoqam ndigu, kuvøkuvu giwiat, ndego áv gezømbe-eín nqægo, “Gigiap mðzo-upøgím! Mòzofakház! Noge Tat-qa khoev, kopømba mbáin tozo-enendem, vømø-gigiap-wi-nonqo-khøev.”

¹⁷ Yesu nqanek matev gematanam, yaq tegi paev ezoqam timbo-matøvmém ndøgo. Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-peawáp nqægo, “No poev khàpe nømbe-khouwév, qoqa khoev-te. Ndøgo no mbøni nølóg.”

¹⁸ Yaq Zu megetapak, Yesu áv gimbøe-bevøpém nqægo, “Ge qó, gekha umingiap matev qómatanám, ni vøtinøtén av nqægo, qo iz akhaē, nqanek matev ndoqo-matønumit?”

¹⁹ Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Mbumbukiam-qa khoev nqanek, vø-evøzøvmém. Yaq khøuwa misika mokho-te, no nqawa ndæwév.”

²⁰ Geté ndigu gindu-qavøinam, “Nqanek khoev giwevat, viav foti-síks giniwevát. Yaq gé, qo khøuwa misika mokho-te, áv khoqotéwév? Nakhoa mbáin!”

²¹ Geté Yesu Mbumbukiam-qa khoev ge-ein, ndego ekeza kha me-eín. ²² Vaev-te, Mbumbukiam Yesu løvøte-te nango ge-khandi:v, tegi paev ezoqam, teqa manqat gembomatøvmém. Yaq ndigu Mbumbukiam-qa Manqat vø-unimanqatinim-a, Yesu-qa manqat vø-unimanqatinim.

Yesu ezoqam-qa matavap møndæ-otév

²³ Yesu Zelusalem taon-te gegoam, ndøgo Pasova khøuwa kandambaqape qamat, yaq ezoqa kopoáv gè-unimanqatinim, umingiap matev gigeivam, gematønumam. ²⁴ Geté Yesu ekezan, unimanqatinteáv, ndigu ezoqam. Zapa ndøgo, ndego ezoqa ewaqape møndæ-otév. ²⁵ Ezoqa te-te manqat einiav tøgoat, ezoqa nøme-qa yaq-te, ndøgo kopømbá. Zapa ndøgo, ndego ezoqam-qa matavap, é-møndæ-otevín.

3

Nikodemus Yesu-te gegeavun

¹ Zu megeat ezoqam møndøgoám. Iz nqambógo. Nikodemús. Ndego Felisi ezoqám. ² Yaq khøuwa nøme, lová, Yesu-té genøwáv, vømømbø-ein, “Nøméndim ezoqam. Ni møtinøtén. Qo Mbumbukiam ndokhofotág, ni toqote-nømendimat. Ezoqa kopømba mbáin, umingiap matev tematanam, av qo ndoqote-matanam, geté Mbumbukiam te namba te:goat.”

³ Yaq Yesu gemo-qavøiu, “No unimanqatin nqataqa-manqate: Ezoqa kopømba mbáin, Mbumbukiam-qa Megeat Matev temøqev, geté ndego nqawa teqan.”

⁴ Yaq Nikodemus gendo-ein, “Gé, ezoqa temu-khouwew, nqawa áv kenéqán? Kopømba mbáin, evo-qa emu-te nqawa te-on, yaq nqawa sasa ndøqán.”

⁵ Yaq Yesu gemo-qavøiu, “No unimanqatin nqataqa-manqate: Ezoqa kopømba mbáin, Mbumbukiam-qa Megeat Matev-te te-on, geté ndego ibøkha-te neka nqova-te teqan.

⁶ Ezoqa geqanin, ndego ezoqam-té gendo-fakhanín. Geté yage ndakinak nqova-te, Nqova Mbomambaqape-té qandowavín. ⁷ Qo nqova betaqándáf, qataqa-ein av nqægo, qo nango vøqáq. ⁸ Khamøe ndøgo tønø-feaín, av ekezan tømboe-pøovet. Qo, a, ndøqombo-ewagát. Geté qo qotéqateqák, áv khandè-feain o áv khanéfetet. Yaq ezoqam-qa yaq-te, ndigu Nqova Mbomambaqape-te, yage ndakinak gindapem, matev até kopó.”

⁹ Yaq Nikodemus gendobevap, “Gé, matev av nqægo, áv khanégo?”

¹⁰ Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Gé, qo Izlael ezoqam-ge nømendim ezoqam ndoqogo, qo qateqateáv, taqa yaq-te? ¹¹ No unimanqatin nqataqa-manqate. Matev ndøgo, ni ezoqa ngeizømbe-manqate, ni møtinøtén. Neka ni nqati-zømesim ndøgo, ni møiqeivím. Geté zo niqa manqat upøgimáv. ¹² Zo noqa manqat unimanqatinteav qagoam, no manqei-qape matev-qa yaq-te qazømbe-manqatam, gé, zo noqa manqat áv khazøtè-unimanqatinim, no yan-qa matev-qa yaq-te, manqat tæzømbe-manqatat? ¹³ Ezoqa kopo yan-te qavigiáv. Yan-te nqogo, sa ndégo tegoám, ndego yan-te gendovis. Ezoqam-gé Yó.

¹⁴ Mozes leg-av manqei-te, auli wazeam ge-eqei, tae-te vøtøkeo, yaq Ezoqam-ge Yo áv tiabiti-eqeinám. ¹⁵ Yaq ta matev mokho-te, gekha ezoqám ndego, Ezoqam-ge Yo te-unimanqatin, khandi miavmiav ndøndáp.

¹⁶ Mbumbukiam ni manqei-qape ezoqam, teqa kuku matev kandambaqape, áv

gininómánd nqáego: Ndego ekeza Yo kopo ni-etoám. Yaq gekha ezoqám ndego, te-unimanqatin, ndego soqaqape géqeivák, geté khandi miavmiav ndóndáp. ¹⁷ Mbumbukiam ekeza Yo, nqanek manqei-qape-te, ambá ta zapaya ndógo tendē-khofotav, manqei-qape ezoqam, manqa ovóyam-tē genó-áb. Geté ndógo tende-khofotáv, manqei-qape ezoqam, te mokho-te gékhandi:z. ¹⁸ Ezoqam ndego, Yo nde-unimanqatinat, ndego yaq-fia nqosógeap géqeivák. Geté ezoqam ndego, unimanqatinteav ndego, teqa yaq-te Mbumbukiam mōndō-eín, ndego soqaqape ndóqeiv. Zapa ndógo, ndego Mbumbukiam-ge Yo kopo unimanqatinteáv. ¹⁹ Mbumbukiam ezoqa yaq-fia nqosógeap ta zapaya nqánek gezómbé-etoám: Waev mōndō-geavín, nqanek manqei-qape-te. Geté ezoqa poev bōivun-té qazógoám, ambá ndógo, waev-te. Zapa ndógo, waev-te. Zapa ndógo, tiqa matev matanam soqáin. ²⁰ Unimanqatín. Gekha ezoqám ndego, matev soqósoqa ndematanam, ndego waev gembóeqasí:v. Ndego waev-te fakhanumáv. Zapa ndógo, ndego poveváv, teqa matev soqósoqa tevóndaz. ²¹ Geté ezoqam ndego, matev eqeieqei ndematanam, ndego waev-té gendo-fakhanín. Yaq ezoqa áv giníqeivát nqáego: Ndego matev, Mbumbukiam-qá mokho-té genó-matanám.”

Zion, ndego ibókha iz etoam ezoqam, ezoqa ekezan-qa yaq-te neka Yesu-qa yaq-te gezómas

²² Taqa zita-te, Yesu ekeza paev ezoqa namba Zudia plovins-té ginózáv. Yaq ti namba khóuwa elavóqasi timó-khoubím ndógo, neka ezoqa ibókha iz vómōbō-etoam.

²³ Até Zión-a, ezoqa ibókha iz vózō-etoumam. Aenon manqei-té gezō-etoumám, Salim vemiaav avónin-te. Zapa ndógo, ibókha kandambá qaçonavam, ta manqei-te ndógo. Yaq ezoqa kopoáv tinó-okhoám ndógo, ibókha iz vōndapemin. ²⁴ (Ta khóuwa-te ndógo, Zion ndimbula-te utóveav ndógoám. Zuá.)

²⁵ Yaq manqa itumbam ndófakhán, Zion-gi paev ezoqa nōme neka Zu ezoqa kopo. Kha sunguzam matev-qá yaq-té gini-itumbám, toqote-ndafóyamba-eq Mbumbukiam-qa bōi-te. ²⁶ Yaq ndigu Zion-té ginózáv, vómōmbō-einim, “Nóméndim ezoqam. Ndego ezoqam, qo namba Zoden kea yaq-keoqa qazótegoam, teqa yaq-te manqat qoqote-manqatam, nqáe! Ndego ndakin ezoqa ibókha iz zō-etoumít neka ezoqa ewaqape te-té tinó-apét.”

²⁷ Yaq Zion gezō-qavóiu, “Qanimáv. Ezoqa kopómba mbaín, matev tendap, vógō, Mbumbukiam ndego etopóteav tógoat. ²⁸ Zo zókezan mōzoyogém, ndógo manqat, no av qate-ein nqáego, ‘No Mesayá mbá. Geté Mbumbukiam no bugukhokhof ndokhofotán. No nakhoa nombo-khakheinumít’. ²⁹ Ezoqa sávam te-oki, ndugu tegú sávám. Tege zifu segembóyát. Yaq ndego teqa manqat te-ewag, ndego khanakanakh mbá genégoát. No ndakin até kopó, noqa khanakanakh mōndōmō-tóvá. ³⁰ Yesu ndego yá bekhouwév. Geté no yá banó-khapelavóqase-én.

³¹ Ezoqam ndego ova gendovis, ndego ùnime-lóvubám, ezoqa nōme ate ndi:gu. Geté ezoqam ndego, manqei-qape-te gendowav, av no nqate:go, ndego manqei-qape ezoqám neka ndego manqei-qape-qá manqat mba me:manqatátún. Geté ndego yan-te gendovis, ndego ezoqa ewaqape mōndō-lóvubám. ³² Ndego manqat ndógo tene-manqaté, ndego bōi vōe-qeivam-a, gea vōe-ewagam. Geté ezoqa teqa manqat upógimáv. ³³ Geté gekha ezoqám ndego, teqa manqat gendap, ndego áv gene-unimanqatinát nqáego: Mbumbukiam-qa manqat unimanqatín. ³⁴ Ndego ezoqam, Mbumbukiam gendo-khofotav, ndego Mbumbukiam-qá manqat ndómanqaté. Mbumbukiam ekeza Nqova mbo-etoám. Kandambá gembo-etoam. Khapelavóqasé mbá.

³⁵ Eve kuku Yo-te. Ndego gigiap neka matev ate ndáego, teqá zenda-té genó-áo. ³⁶ Ezoqam ndego, Yo nde-unimanqatinat, ndego khandi miavmiav ndómbógó. Geté ezoqam ndego, Yo-qa manqat o-mba ndapeav ndógo, ndego khandi géqeivák. Mbumbukiam-qa qaqa, oskia ndógoát te-te.”

4

Yesu Samalia sávam namba, manqa gimanqatam

¹ Felisi ezoqam áv giniyogém nqáego: Ezoqa kandambá, Yesu-té ginónózáv, ibókha iz vózō-etoam. Ndigu ezoqa mōndō-lóvubám, ndigu ezoqam, Zion ibókha iz gezō-etoumam. ² (Geté unimanqatín, Yesu ekezan, ezoqa ibókha iz etopóteáv. Ekeza paev ezoqam mba zō-etoumám, ibókha iz.)

³ Yesu nqanek manqat ge-ewag, gimanqatam, ndego Zudia plovins gè-iváv. Yaq ekeza paev ezoqa namba, Gelili plovins-té ginóveséz. ⁴ Yaq nakhoa ndógo gegeveat, Samalia manqei mokho-té sugu-apát, ⁵ yaq Samalia manqei-te ndógo, vemiaav nōme-te vómófakhas.

Taqa vemiaiv iz Siká. Manqei ndøgo, ibugukhokhof Zekop tege yo Zosef gembo-etoam, avónín qagoám. ⁶Ndøgo Zekop-qá ibøkha ozu ndø-ozám. Yaq ande av khøuwa muin ndægo, Yesu gembo-ewéz, ge-geavun. Yaq ibøkha ozu-té genøwáv, vømøqom.

⁷Yaq geqotam ndøgo, Samalia sævam ibøkha takhae-qa ndowáv. Yaq Yesu ndugu sævam gumbo-ein, “Ambá ibøkha qonø-etoamín. Nø-iz.” ⁸(Tegi paev ezoqam, vemiaiv-té ginø-apát. Lou loge nonqo wi-qa ndøzáv.)

⁹Yaq ndugu Samalia sævam gundu-qavøiu, “Qo Zu ezoqám. Geté no Samalia sævám. Gekha zapá, no ibøkha manqat nqoqonø-manqate?” Ndugu nqanek manqat gu-ein, zapa ndøgo: Zu ezoqam neka Samalia ezoqam, tøkuaáv.

¹⁰Yaq Yesu gumbo-qavøiu, “Qo amba Mbumbukiam-qa etoam matev toqote-qateqin, neka voqoté-qateqin, ngenek gekha ezoqám, qo ibøkha manqat ngeqa-manqate, yaq qo ambá qombo-viamín, yaq ngenek ambá khandi ibøkha qa-etoamín.”

¹¹Yaq ndugu sævam gumbo-qavøiu, “Khanánqa. Qo ibøkha takhayam nonqo mbaín neka ibøkha nqanek mõndosíná. Qámhá ndøndovaev. Gè, qo gekham-té qoqótakhá, nandav khandi ibøkha? ¹²Nqanek ibøkha ozu, nigi atanakha-zapa Zekop ni-etoám. Ndego nqanek ibøkha ekezan ndølogám, tegi nakheis neka tegi søvakha gigiap nanak namba. Yaq gè, qo ndego Zekop qóløvu?”

¹³Yaq Yesu gumbo-qavøiu, “Gekha ezoqám ndego, nqanek ibøkha te-izumat, ndego ibøkha naq nango ndømbopáp. ¹⁴Geté gekha ezoqám ndego, nqanek ibøkha te-iz, no tæmbo-etoam, ndego ibøkha naq nango gembópapák. Geté nqanek ibøkha, no tæmbo-etoam, te mokho-te andé kea kumbutøve me mégoát. Yaq ndøgo oskia ndømbatát, neka khandi miavmiaiv vømbó-etoám.”

¹⁵Yaq ndugu sævam gundu-qavøiu, “Khanánqa. Nandav ibøkha nandoqote-manqate, genø-etoám. Yaq no ibøkha naq nango genópapák, neka no ibøkha takhaemav tåbategó, nqanek ibøkha ozu-te.”

¹⁶Yaq Yesu gumbo-ein, “Qanimáv. Vøkhæqáv, qeivis vømøndø-khato.”

¹⁷Yaq ndugu gundu-qavøiu, “No anganeam mbaín.”

Yaq Yesu gumbo-ein, “Qo unimanqatín ndoqo-manqate, av nqægo, ‘No anganeam mbaín.’ ¹⁸Qo angana fáev, qoqozø-qonumat. Yaq ndego anganeam, qo ndakin namba nandoqote-yage, ndego uni qeivis-ín mbá. Manqat ndøgo, qoqo-ein, unimanqatín.”

¹⁹Yaq sævam gundu-ein, “Khanánqa. No ndakin mõtenøtén, qo Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqám. ²⁰Nigi Samalia atanakha-zapazapa-za, Mbumbukiam-qa iz, ta olol-te nqánek gimbo-egatám. Geté zo Zu ezoqam, åv qazøte-manqatè nqægo, ‘Ezoqa Mbumbukiam-qa iz, Zelusalem taon-te mbá giabe-egawát.’”

²¹Yaq Yesu gumbo-ein, “Ngólám! Noqa manqat vø-unimanqatín. Khøuwa nqágeáv. Yaq ta khøuwa-te ndøgo, zo nqanek olol-te o Zelusalem taon-te zóqavigák, Tat-qa iz vozomø-egañem. ²²Zo Samalia ezoqam zøtezeatáv, zo gekha ezoqam-qá iz zø-egawat. Geté ni Zu ezoqam mõtinøtén, gekha ezoqam-qá iz níl-egawat. Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa ezoqa khandi:zat matev, Zu ezoqam-té qando-okhó. ²³Geté khøuwa nqágeav. Unimanqatín. Khøuwa mõndø-fakház. Yaq gekha ezoqám ndigu, Tat-qa iz uni ti-egatat, ndigu Nqova Mbomambaqape mokho-té neka unimanqatin-té ginø-egatát. Mbumbukiam-qa iz egawat ezoqam eqeiepei av ngi:gu. Tat ezoqam av ngi:gu gezøvawét. ²⁴Mbumbukiam ndego Nqová. Gekha ezoqám ndigu, Mbumbukiam-qa iz ti-egatat, ndigu Nqova Mbomambaqape mokho-té neka unimanqatin-té giabenø-egawát.”

²⁵Yaq ndugu sævam gundu-ein, “No mõtenøtén, Mesaya ndøfakhán, ndego Keliso ndimbo-akhayam. Yaq tefakkan, ndego ni matev ate nqægo genømendimát.”

²⁶Yaq Yesu gendo-qavøiu, “No nándev, ndakin manqat ngeqa-manqate.”

Yesu-gi paev ezoqam ginduvesez

²⁷Yesu ndugu Samalia sævam namba, ate av-té manqat gi-manqatam, yaq ekeza paev ezoqam tñøfakház. Yaq ndigu nqova zøndáf, gi-ometam, ngunuk sævam namba manqat gimanqatam. Geté ndigu ezoqa kopo, manqat einiáv te-te, av nqægo, “Gekhá qápoev, tute?” ó “Gekha zapá, nandu manqat namba ndoqoté-manqatet?” Mbaín.

²⁸Yaq ndugu sævam, tuqa ibøkha takhayam nonqo sège-iváv. Yaq taon-té gunøwáv, ezoqa vømøzø-ein, ²⁹“Zøtøndézäv. Ezoqa zó-ometám. Ndego no matev ate qægoam, qæmatønumam, sègenø-vøndazát. Eisa, ndego Mesayá, penømakhaya?” ³⁰Yaq ndigu até gindigonem, taon vø-ivøvem, Yesu-te sasa ndøzav.

³¹Ndugu sævam gui-ewawam, Yesu-gi paev ezoqam åv gimbøe-pouwém nqægo, “Nøméndim ezoqam. Lou mõqológ.”

³² Geté Yesu gezø-qavøiu, “No lou nqanøgó, tælog. Geté ta lou ndøgo, zo zøtezateáv.”

³³ Yaq tegi paev ezoqam, ekeza mokho-mba gibond, “Eisa? Ezoqa lou pømbøé-ndapavun-a?”

³⁴ Yaq Yesu gezø-ein, “Noqa lou nqáneq: No teqá poev matev nógo, ndego ma gendekhofotan, neka teqa sasae vøekhðu, ma genømbe-etoam. ³⁵ Zo äv qazøte-maŋqatátun nqægo, ‘Løvnyak foa mba mu-yozá. Yaq avøe zindúpeá.’ Geté no nqazø-maŋqate: Gèqeivi. Avøe gigiap møndømu-umiá. Kopømbá. Zotøndó-peá. ³⁶ Unimanqatín. Até ndakín-a, sasae ezoqam avøe gigiap ndøpe:tét, neka yaq-fia ndíndapét. Ta avøe gigiap ndøgo, ndípewat, ndøgo ezoqám. Yaq ndigu khandi miavmiav møndapém. Yaq ezoqa ndigu vø-ogeakháta, vøndó-peain, ndigu khandi miavmiav møndapém. ³⁷ Taqa yaq-te, nqaneq manqat unimanqatín, ezoqa av gi:manqatátun nqægo: Ezoqa nøme gè-ogeakhín, neka ezoqa nøme vøndó-peain. ³⁸ No zo avøe gigiap pewat nonqo nokhofotáz. Ta avøe ndøgo, zo zøkezan ogekheáv. Ezoqa vini ndø-ogeákh. Zo nango nangó sozotø-peain.”

Samalia ezoqa kopoav, Yesu gi-unimanqatinim

³⁹ Ta taon-te ndøgo, Samalia ezoqa kopoáv, Yesu gè-unimanqatiním. Ndigu tini-unimanqatiním ndøgo, sævam av guzømbe-ein nqægo, “Ndego no matev ate qægoam, qæmatønumam, sègenø-vøndazát.” ⁴⁰ Yaq ndigu Samalia ezoqam, te-te gifakhaz, äv gimboevi-mém nqægo, “Elavøqase vøkhæqóm nqaneq, ni-te.” Yaq Yesu namba me:sokhoám. Khøuwa menás.

⁴¹ Yaq Yesu ge:zømesimam, ezoqa kopoav nøme mba mo-unimanqatiním. ⁴² Yaq ndigu, ndugu sævam äv gimboe-einím nqægo, “Ni ndakin ambá ta-mba ndøgo tøti-unimanqatiním, manqat ndøgo, qo qoqonimbi-ein. Geté ni manqat nizekan nimboyogém neka ni møtinøtén, ngenek unimanqatín manqei-qape ezoqam-gé khandi etoam ezoqám.”

Yesu gaman ezoqam-ge yo gekhandiv

⁴³ Yesu khøuwa menas gumukhoub, Samalia manqei-te geqotam, gewav, yaq nakhoa até gegeveát, atema Gelili plovinste. ⁴⁴ (Yesu bugukhokhof ekezan, manqat äv gene-ein nqægo, “Ekeza manqei-te, ezoqa Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam vizupáv.”)

⁴⁵ Geté Yesu ndakin Gelili plovinste gemøfakhan, ndigu khandi miavmiav møndapém. Zapa ndøgo, Yesu Pasova khøuwa kandambaqape-te, Zelusalem taon-te gegoam, até ndigu-a, møndøgoám ndøgo, neka teqa matev ate qægoam vøqeivim, ndøgo gematønumam. ⁴⁶ Yaq Gelili plovinste ndøgo, ndego nqawa Keina vemiavté gemøwáv. Ta vemiavté ndøgo, ibugukhokhof ibøkha ge-enend, vømø-waen. Ta khøuwa-te ndøgo, Kapenaum taon-te, gaman ezoqam møndøqotám. Tege yo, enqoni kandambaqape ndøqeiv. ⁴⁷ Yaq ndego eve, ge-ewag av nqægo, Yesu Zudia plovin møndø-iváv, yaq Gelili plovinste gegø, ndego tenøwáv ndøgo, vømømbø-ein, “Ambá Kapenaum taon-té qotøndo-qavín. Noge yo qomø-khakheinøvé. Ndego avonín é-ndønaním.”

⁴⁸ Yaq Yesu gembo-ein, “Zo umingiap matev qeivi-qa mba zogó. Geté zo qeiviav tøgoat, zo no zó-unimanqatinímák.”

⁴⁹ Geté ndego gaman ezoqam gendo-qavøiu, “Khanánqa. Vøndoqáv! Soqáin ndøgo, noge yo é-ndo:naním.”

⁵⁰ Yaq Yesu gembo-ein, “Qanimáv. Qo vøqáv. Qoge yo géyagét.”

Yaq ndego ezoqam, Yesu-qa manqat gè-unimanqatín, sasa ndøwav. ⁵¹ Ndego ate av-té ge:mat, yaq nakhoa livin-te ndøgu, tegi sasae ezoqam ndozáv, vømbo-einim, “Qoge yo, enqoni møndømbø-navøém. Géyagét.”

⁵² Yaq ndego gezøbevap, “Gé, enqoni gekha khøuwa iz-té qanømbø-navøem?”

Yaq äv gindi-qavøinám nqægo, “Ngusu tatas enqoni, nømøkhaiya, khaiya wan oklók qanømbø-navøém.”

⁵³ Yaq ndego eve tenø-matøvé. Tege yo gekhandiv, até ta khøuwa iz-té ndøgo, Yesu manqat gembo-ein, av nqægo, “Qoge yo géyagét.” Yaq ndego, ekeza ezoqa namba ate gi:goam, khoev-te gimboyagam, tini-unimanqatiním ndøgo.

⁵⁴ Yesu Zudia plovinste gende-ivav, Gelili plovinste ge-okhoam, yaq umingiap matev gematanam, ta manqei-te ndøgo, ndakin gèmbø-menás.

5

Yesu kewan-qasi-te, ezoqa gekhakheinøvem

¹ Taqa zita-te, Zu ezoqam-qá pindap khøuwa kandambaqape ndøgoám. Yaq até Yesú-a, Zelusalem taon-te vøqavig. ² Zelusalem taon-te ndøgo, kewan-qasi ndígu. Taon mboqog

4:34 4:34 Zion 6:38 4:35 4:35 Luk 10:2 4:42 4:42 1 Zion 4:14 4:44 4:44 Met 13:57 4:45 4:45 Zion 2:23

4:46 4:46 Zion 2:1-11 4:47 4:47 Met 8:5-6 4:48 4:48 Zion 2:18; 1 Ko 1:22 4:50 4:50 Met 8:13 4:54 4:54

ndigu, Sip mboqog ndimbo-akhayam, avōnin-té gigú. Iblu manqat-te, nginik kewan-qasi-qa iz, Betesda* mbo-akhayám. Yaq nginik kewan-qasi-te, lou-qasis ndōlōvōtupám. Fáev qalōvōtupam. Kewan-qasi mba ndōkhōogavát. ³ Ta lou-qasis-te ndōgo, enqōni-us ezoqa mo:sōmbiapát. Kopoav-qapí. Nōme ndigu, bōi waev mbain ezoqám, neka nōme ndigu, kagi ezoqám, neka nōme ndigu, kha zōwauwauám.† ⁵ Yaq enqōni-us ezoqa nōme mōndōgoám. Ndego enqōni nupōkhán mbá qambogo. Viav 38. ⁶ Yesu ngenek ezoqam ge-omet, geqeiam, ndego mōndæ-otév, ngenek enqōni nupōkhán mbá qambogo. Yaq Yesu áv gembōbeeváp nqægo, “Gé, qo egeieqeiqat-qa qōgo?”

⁷ Yaq ndego enqōni-us ezoqam gendo-qavōiu, “Khanánqa. No egeieqeinat-qa nqægó. Geté no ezoqam mbain, ibōkha-te vōendapán, ibōkha wa tōqavat. No bafe-qa tōtegoat, ezoqa nōme é-mōndōbafín.”

⁸ Yaq Yesu gembō-ein, “Ság. Mōgo-itán, kita vōkhazo, okho sasa ndōngaz!” ⁹ Yaq nqova mbain. Ndego ezoqam, sēge-egeieqei-év, kita vōkhazo, okho sasa ndōngaz. Ta khōuwa-te ndōgo, matev qafakhan, Sabat khōuwá. ¹⁰ Yaq Zu megetapak, ndego ezoqam gekhakhæv, áv gimbōe-einím nqægo, “Nqægo khaiya, Sabat khōuwá. Khafeáp nandav, Sabat khōuwa-te, kita nandoqo-ndapavet.”

¹¹ Geté ndego gezō-qavōiu, “Ndego ezoqam, no gekhakheinōmbem, áv genōmbe-eín nqægo, ‘Kita vōkhazó, okho sasa ndōngaz!’”

¹² Yaq gimbo-bevōpem, “Ndego gekha ezoqám, geqa-ein av nqægo, ‘Kita vōkhazó, okho sasa ndōngaz!’?” ¹³ Geté ndego ezoqam, ge-egeieqei-ev, otevatéav. Zapa ndōgo, Yesu é-mōndōwáv. Yaq gembōe-navōém. Ezoqa khāpumu-khouwéz, ta manqei-te ndōgo. ¹⁴ Vaev-te, Yesu ndego ezoqam, enqōni qambogoam, Mbumbukiam-qá khoev-té ge-omet, gembō-ein, “Nqáé! Qo ndakin mōgo-egeieqei-ég. Geté manqa-zapa matanam qó-iváv. Soqáin ndōgo, matev soqaqape nōme mba tōmōqa-fakhan.” ¹⁵ Taqa zita-te, ndego ezoqam, Zu megetapak-té genōwáv. Yaq áv gemezómás nqægo, “Ezoqam ndego, no gekhakheinōmbem, Yesú.”

Yesu, ndego khandi zapa

¹⁶ Yesu Sabat khōuwa-te, matev av nqægo gego, yaq Zu megetapak, ngi-wat matev ndōngazém, te-te.

¹⁷ Geté Yesu áv gezōmbe-eín nqægo, “Noge Tat oskia ndōsasaeát. Até ndakin-a. Yaq até nó-a, no oskia nosasaeát.”

¹⁸ Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ndigu Zu megetapak, qaqa nōme mba zōmbolōwáz. Yaq ambá gelaemín. Zapa ndōgo, ndego ambá av nqægo, Sabat khōuwa khafeap mba ndōnqawá. Geté ndego Mbumbukiam ekeza eve me-veó. Yaq av nqægo, ndego ekezan, Mbumbukiám namba sugumu-víam.

¹⁹ Taqa yaq-te, Yesu áv gezōmbe-eín nqægo, “No unimanqatín nqazō-manqate. Yo kopōmba mbain, ekeza mokho-mba, matev tematanam. Ndego sa ndōgo tématōnumát, av Eve nde-omete, ndematanam. Eve ande áv kené-matanám, Yo áv tené-matanám. ²⁰ Eve kukú Yo-te. Ndego matev ate ndægo mōndæ-ometimatún, av ekezan nde-matanam. Yaq ndego matev kandakanda nōme mba mó-ometimít. Nđogo ndōmō-lōvuám, av ndakin qazōte-qeivim. Yaq zo nqova zōndafat, matev tozo-qeivimat. ²¹ Kopōmba ande av eve, lōvōte ezoqam ndetiaēzoat neka khandi ndézō-ētōám, até Yó-a, ezoqa khandi zō-etoumát, av ekezan ndōmbōe-poev. ²² Neka nōme nqáneq: Eve ndego, ezoqam-qa manqa ovōyam yogeapáv. Geté manqa ovōyam matev ate ndægo, Yo-qá zenda-té genōvé. ²³ Mbumbukiam tenegó ndōgo: Ezoqa Yo áv tiabembōe-vizáp, av Eve ndimbōe-vizap. Gekha ezoqám ndego, Yo vizōpōteav tōgoat, ndego até Evé-a, gembó-vizapák, ndego Yo gendo-khofotav.

²⁴ No unimanqatín nqazō-manqate. Gekha ezoqám ndego, noqa manqat te-ewagat neka ndego vō-unimanqatintát, ndego no gendo-khofotan, ndego khandi miavimlav mōndōndáp. Ndego yaq-fia nqosōgeap gemōndapák. Geté ndego lōvōte mōndō-iváv, khandi vōndap. ²⁵ No unimanqatín nqazō-manqate. Khōuwa nqágeav. Yaq ta khōuwa-te ndōgo, lōvōte ezoqam, Mbumbukiam-gé Yo-qá manqat ndōyogém. Yaq gekha ezoqám ndigu, tiyogimat, khandi ndōndapemát. Nginik khōuwa mōndō-fakház.

²⁶ Av Eve ekeza mokho-te khandi ndōmbōego, ndego até Yó-a, khandi mōndōmbo-etoám. Yaq até Yó mokho-té-a, khandi ndōugú. ²⁷ Eve até manqa ovōyam matév-a, Yo-qá zenda-té genōvé. Zapa ndōgo, ndego Ezoqam-gé Yó.

* 5:2 5:2 Iz nōme “Betsata” mbo-akhaemám † 5:3 5:3 Baebol kopokopo nōme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nōme ndōgó. Ta manqat nqáneq: Nginik ezoqam, ibōkha wa qaev-qa mo:kewagám. 4Zapa ndōgo, khōuwa kopokopo-te, Evezōza-gé enzol ezoqam ndowavín, ibōkha kha vōmbō-khanazin. Yaq ate av-té, ibōkha wa tæqavat, yaq gekha enqōni-us ezoqám ndego, bugukhokhof gebafín, ndego enqōni sēgembo-navōemín. 5:8 5:8 Met 9:6 5:10 5:10 Jer 17:21-22; Neh 13:19 5:18 5:18 Met 26:4; Zion 7:1; 10:30 5:19 5:19 Zion 5:30 5:22 5:22 Zion 5:27; Kel 10:42 5:23 5:23 Filip 2:10-11; 1 Zion 2:23 5:24 5:24 Zion 3:15-18

²⁸ Zo nqova bezóndáf, taqa yaq-te. Khóuwa nqágeáv. Yaq lóvóte ezoqam ate ndi-gu, tiqa manqei ozap-te, teqá manqat ndóyogém, ²⁹ neka vóndó-fakház. Gekha ezoqam ndigu, matev egeieqei gimatónumam, ndigu tisuz, yaq khandi ndóndapém. Geté gekha ezoqam ndigu, matev soqósoqa gimatónumam, ndigu tisuz, ndigu manqa ovóyam-té genówán, yaq-fia nqosógeap vóndapém.

³⁰ No nakhapus-mba, kopómba mbáin, matev kopo tæmatanam. No manqa ovóyam sa ndógo tæyogé, av Tat ndenómbem-manqate. Noqa manqa ovóyam matev, egeieqei. Zapa ndógo, no ambá av nqágo, nókeza poev mba nombopaæv. Geté no teqá poev mba nombopavét, ndego ma gende-khofotan.”

Yesu ndego uni Mbumbukiam-gé-Yo-in

³¹ Yaq Yesu manqat nóme áv gezómbem-eín nqágo, “No nókezan-qa yaq-te manqat tóte-manqatat, yaq ezoqa kopómba mbáin, tízótez av nqágo, noqa manqat unimanqatín tóptégo-a. ³² Geté ezoqa nóme ndégó, ndego noqa yaq-te manqat nde-manqate. Yaq no mótenótén, manqat ndógo, ndego noqa yaq-te nde-manqate, unimanqatín.

³³ Zo Zion-te, u-aním zokhofotáz. Yaq ndego zo noqa yaq-te, unimanqatín manqat me:zómás. ³⁴ Geté no ambá av nqágo, manqei-qaqe ezoqam benógó, ndego noqa yaq-te, ezoqa te:zómesimat. No nqanek manqat sa ndógo tæzómbe-eín, zo tóne-khandí:z. ³⁵ Zion andé lampa me me-goám, ezoqa waev vózó-etoam. Zo elavóqase móndóvó-gawám, nqanek waev. Khóuwa khapémbá.

³⁶ Geté matev nóme ndógo, noqa yaq-te ndæmanqate. Ta matev ndógo móndólóví, Zion-qa manqat. Matev nqáneq, sasae, no Tat genó-etoam, tægo. Matev vivinimba, no nqæmatanam, ndógo tóne-zómesim, av nqágo, no Tat ndokhofotán. ³⁷ Até Tát-a, ndego no ma gende-khofotan, noqa yaq-te, manqat ndemanqaté. Zo teqa manqa wag yogeáv neka bugug qeiviáv. ³⁸ Zoqa mokho-te, teqa manqat mbáin. Zapa ndógo, zo ndego unimanqatinteáv, ndego Mbumbukiam gendo-khofotav. ³⁹ Zo Mbumbukiam-qa Manqat mózo-geve:matún. Zapa ndógo, zo áv qazóte-matavupatún nqágo: Ndógo zo khandi miavmiav zótéqeiwím. Ta manqat ndógo, noqá yaq-té qane-manqaté. ⁴⁰ Geté zo gézómbo-qasi:v, no-te tozótóndozav, khandi miavmiav vozóndapém.

⁴¹ No ambá av nqágo, ezoqam-qa nogó, ndigu noqa iz tí-eqatát. ⁴² Geté zo viní. No mótenótén, zo andé gekha ezoqám. Neka no mótenótén, zoqa mbóni mokho-te, zo Mbumbukiam-te poev mbáin. ⁴³ No Tat-qá iz-té qatógeavún. Yaq zo no zosanqambém. Geté ezoqa nóme, ekeza iz-te tendowav, zo ndózo-khatowém. ⁴⁴ Zo no unimanqatinteav ndógo tózótégó, zoqa poev nqáneq. Zoqa iz, ezoqa ndó-eqatát. Geté Mbumbukiam zoqa iz tí-eqatát, ndógo zo gézómbo-qasi:v.

⁴⁵ Geté zo ndómatáváp, av nqágo, ezoqam nó, Tat-qa megemege-te, zoqa manqa tæsókus. Av taoká. Geté zoqa manqa, Mozes ndósókús, ndego zo ndozoto-vintózat. ⁴⁶ Zo Mozes amba uni tózóte-unimanqatinimín, yaq zo no ndózo-unimanqatinimín. Zapa ndógo, ndego móndó-peawám, noqa yaq-te. ⁴⁷ Geté zo teqa manqat unimanqatinteáv. Yaq nakémbá, zo até noqá manqát-a, unimanqatinimáv.”

6

Yesu ezoqa bawan-qaqe ge:zókéf

(Met 14:13-21; Mak 6:30-44; Luk 9:10-17)

¹ Khóuwa nóme, taqa zita-te, Yesu ekeza paev ezoqa namba, Gelili kewan yaq-keoqá ginóqantáv. Nginik kewan, iz nóme ndimbo-akhayam, Taiabelias Kewán. ² Ezoqa bawan-qaqe até gembopavát. Zapa ndógo, ndigu teqa umingiap matev ndóqeiwím, enqóni-us ezoqam-te gematónumam. ³ Yaq Yesu manqei poyat-té genóqavíg, ekeza paev ezoqam namba, vómóqonav. ⁴ Ta khóuwa-te ndógo, Zu ezoqam-qa Pasova khóuwa kandambaqaqe, avónín qagoám.

⁵ Yaq Yesu bóí ge-eqa, ezoqa bawan-qaqe mba mo:zómét, gipitavun. Yaq ndego Filip áv gembóe-eín nqágo, “Gé, lou gekham-té qazíwíim, ezoqa bawan-qaqe tizi:zókéf?” ⁶ Ndego nqanek manqat ge-ein, Filip gè:khamás. Geté Yesu é-móndæ-otév, ndego ande áv kenégó.

⁷ Yaq Filip gendo-qavóu, “Nakhoa mbáin, lou tizizówi. Taqa fia khápumu-khouwév. Ni amba 200 moni mokho tinigunin, kopómba ande av lóvóyak eit-qa sasae yaq-fia, yaq até ndógó-a, kopómba ambá mbáin, lou tiziwí-min, nginik ezoqa bawan-qaqe vizí:-zókéfin.”

⁸ Yaq tege paev ezoqa nóme, iz nqambogo Endlu, Saemon Pita-ge namba qawan, gendo-ein, ⁹ “Opónakam ngégó, nqanek. Ndego bali flawa faev neka zonga menas ndimbógó. Geté ndógo gígiap khapémbá, ezoqa ewaqape zókéfe nonqo.”

¹⁰ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, “Ezoqa gèzø-eín, yà beqonáv.” Ta manqei ndøgo, gagayaq kopoáv. Yaq ezoqa tinøqonáv ndøgo. Angana ate gi-goam, ande áv faev taosén ndi:gu.^{*} ¹¹ Yaq Yesu até gendego, flawá ge-upðzø, Mbumbukiam-te ike manqat vø-ein, ezoqa sasa zø-etoam, ndøgo giqonavam. Yaq até zonga-té-a, matev áv tene-matanám. Yaq ezoqa ewaqape lou kandambaqape, áv tinilóg, av ekeza qazømbe-pøovat. ¹² Yaq lou gumulog, qazø-ewez, Yesu ekeza paev ezoqam, áv gezømbe-eín nqægo, “Lou mbegeap, ezoqa gi-ivøvem, vøpizømém. Gigiap-qase bizingiñám.” ¹³ Yaq lou mbegeap ndøgo, ezoqa gi-ivøvem, ndigu ta bali flawa løvusap faev-te gilouzim, gèpizømém. Yakhav tuélv ginqeitømem, qamøvea.

¹⁴ Ezoqa nqanek matev bøi gi:qeivim, Yesu gematanam, ndigu áv gini-einim nqægo, “Ngenek unimanqatín Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqám, ndego ni nqazimbøe-keoge.”

¹⁵ Yesu gematøvem, av nqægo, ndigu avønín gendözáv, ndego vóndafém, yaq kawa iz mbð-akhaém, yaq ndego nango manqei poyat-té genøwáv, vømø-yakhapus-mba-ev.

Yesu ibøkha mumat go:geavun

(Met 14:22-33; Mak 6:45-52)

¹⁶ Yaq qakhagus ndøgo, Yesu-gi paev ezoqam, pu-té ginø-ová. ¹⁷ Yaq khagua-té ginøketáb, vøøkuzim. Kewan yaq-keoqá ginø-qantavát. Kapenaum taon-qa mbo-izumat. Ndakin møndøpøis. Geté gisøkuzim, Yesu mbaín. ¹⁸ Yaq khamøe ndovumá. Khamøe kandakandá qa-okhoam. ¹⁹ Yesu-gi paev ezoqam, ande av faev o siks kilomita ndægo gitiamat, yaq Yesu ndø-ometám. Ibøkha mumát genøgeavún. Khagua kha-mba mbo-ovát. Yaq ndigu mbo ndøgoném. ²⁰ Geté Yesu gezø-ein, “Nól Zo møe ndøgoném.” ²¹ Yaq ndigu gømbo-tøkeém, khagua-te vøzømbü-ketao. Yaq nqova mbaín, tiqa khagua, ta manqei-te ndøgo tømøfakhán, ma gimboe-pøotat ndøgo.

Ezoqa Yesu gimbovawem

²² Yaq khøuwa nøme qandopave, ndigu ezoqa ewaqape, kewan yaq-keoqa sa gízuvaz, Yesu-qa ndøvawém. Zapa ndøgo, ndigu møndæzøtéz, Yesu tegi paev ezoqam namba gi:tiamavun, khagua kopó gini-tiamavún. Yaq tegi paev ezoqam, nqawa giqavaz, Yesu ketøweáv ti-te.

²³ Ndakin khagua nøme, Taibelias manqei-té qandobøín, ta manqei avønín-te vø-aseam, ma Yesu Mbumbukiam ike manqat gembo-ein, yaq ezoqa ewaqape lou vølog. ²⁴ Yaq ndigu ezoqa bawan-qape gi:zøtez av nqægo, Yesu mbaín ndøgo, neka até tegi paev ezoqám-a, mbaín, yaq ndigu ta khagua-te ndøgo tinøguvím, Kapenaum taon-te sasa ndøqantam, Yesu vømømbø-vawem.

Yesu ndego khandi lóu

²⁵ Ndigu ezoqam, Yesu gimbovawat, yaq-keoqa gimø-ometam, áv gimboe-bevøpém nqægo, “Nøméndim ezoqam. Qo nqanek gekha khøuwa iz-té qotégeavun?”

²⁶ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “No unimanqatín nqazø-manqate. Zo no ta zapaya mba ndøgo tømømbøe-vawét, zo lou kandambaqape qazøtelog, até vøzø-ewez. Geté ta matev ndøgo, Mbumbukiam zo noqa umingiap matev mokho-te zømesim-qa ndego, zo poev mbaín, taqa mokho tozondapem. ²⁷ Zo lou-qa mbosasæát ndøgo, sa tølqanqat. Geté ta lou-qa ndøgo tømbo-sasæát, lanqalanqaumav ndøgo, neka khandi miavmiav vøzø-etoám. Nqanek lou, zo Ezoqam-ge Yo zø-etoám. Mbumbukiam, nigí Tat, mbusa ndømøpá te-te, av nqægo, ndego kopømbaqapé, matev tematanam.”

²⁸ Yaq ndigu gimbo-bevøpem, “Gé, Mbumbukiam-qa poev gekhám? Ni gekha matev nígoném?”

²⁹ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Mbumbukiam-qa poev nqánek: Zo ndégo tozó-unimanqatinim, ndego Mbumbukiam gendo-khofotav.”

³⁰ Yaq ndigu gindu-einim, “Ge qó, gekha umingiap matev qómatanám, ni vøiqeivím neka qo vøti-unimanqatinim? Gekha qóqó? ³¹ Nigi atanakha-zapazapa-za leg-av manqei-te gigoam, mana ndølogám. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa manqat áv qane-peawáp nqægo, ‘Ndego lou zø-etoumám, tiqa loge nonqo. Ta lou ndøgo, yan-té qando-visigimám.’”

³² Yaq Yesu gezø-ein, “No unimanqatín nqazø-manqate. Matev ambá av nqægo, lou Mozes zø-etoumám, yan-te qando-visigimam. Geté unimanqatín lou, yan-te ndønðo-okho, zo noge Tat zø-etoám. ³³ Lou ndøgo, Mbumbukiam ezoqa ndezø-etoam gének, ndego yan-te gendovis neka manqei-qape ezoqam khandi ndézø-étøám.”

³⁴ Yaq ndigu gimbo-einim, “Evézøza. Lou av nandægo, ni oskia ni-etoám.”

^{*} **6:10** 6:10 Sakheis neka nakheis møndøgoám. Geté ndigu gevebøpøteáv. **6:15** 6:15 Zion 18:36 **6:27** 6:27 Zion 6:48-58 **6:29** 6:29 1 Zion 3:23 **6:30** 6:30 Met 16:1; Zion 2:18 **6:31** 6:31 Exo 16:14-15; Num 11:7-9; Psa 78:24

³⁵ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Lou ndøgo, ezoqa khandi ndøzø-etoam, nó. Gekha ezoqām ndego, no-te tendowav, ndego ifi nqawa gembóvinák. Neka gekha ezoqām ndego, no te-unimanqatin, ndego ibøkha naq nqawa gembópapak. ³⁶ Geté no mðezø-eín, av nqægo. Zo no mðzo-nømendám, matev vinivinimba qæmatønnumam. Geté zo no unimanqatinteáv. ³⁷ Ezoqa ewaqape, noge Tat tenø-etoam, ndigu no-té gindúzav. Yaq gekha ezoqām ndego, no-te tendowav, no nósanqawák. ³⁸ Zapa ndøgo, no yan-te ambá ndøgo tətøndévis, nøkeza poev tæmbopavat. Geté no nqáneq qatøndévis, no teqá poev nombópavát, ndego ma gende-khofotan. ³⁹ Ndego no ma gende-khofotan, teqa poev nqáneq: No ezoqa kopo bate-khambüü, ndigu no genø-etoam. Geté no løvøte-té qabatø-khandí:z, vaev khøuwa-te. ⁴⁰ Noge Tat-qa poev nqáneq: Gekha ezoqām ndego, tege Yo-te tekewagat neka ndego vø-unimanqatintát, ndego khandi miavmiav tæbetendáp. Yaq no ndego vaev khøuwa-te nøkhandi:v.”

⁴¹ Zu megetapak nqanek manqat giyogem, yaq ndigu manqa ndøgeveømém, teqa yaq-te. Zapa ndøgo, Yesu av gene-eín nqægo, “Lou ndøgo, yan-te qandovis, nó.”

⁴² Yaq ndigu gi-einim, “Ngenek Yesu, ndego Zosef-gé yó. Ni mizi:nøtén, tege eve neka evo. Yaq gekha zapá, av nde:manqate, av nqægo, no yan-té qatøndovis?”

⁴³ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Zo manqa ndøgevéét. ⁴⁴ Ezoqa kopo kopømba mbain, no-te tendowav, Tat no-te ituiav tøgoat, ndego no gendo-khofotan. Yaq no ndego ezoqam, vaev khøuwa-te nøkhandi:v. ⁴⁵ Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam, av gini-peaomém nqægo, ‘Ezoqa ewaqape, Mbumbukiam ekezan mé:zømesím.’ Unimanqatin. Gekha ezoqām ndego, Tat-qa manqat te-ewag neka manqa mokho vøndáp, ndego no-té gendówáv. ⁴⁶ Geté unimanqatin. Ezoqa kopo, Tat ometeáv. Ezoqa sa ndégo te-omét, ndego Mbumbukiam-te gendowav. ⁴⁷ No unimanqatin nqazø-manqate. Gekha ezoqām ndego, nde-unimanqatinat, ndego khandi miavmiav møndøndáp. ⁴⁸ Lou ndøgo, ezoqa khandi ndøzø-etoam, nó. ⁴⁹ Zogi atanakha-zapazapa-za, leg-av manqei-te ndøgo, mana ndølogám. Geté vaev-te, ndigu gèpakhaetát. ⁵⁰ Geté lou nqanek, yan-te qandovis, vini. Gekha ezoqām ndego, nqanek lou telog, ndego géanimák. ⁵¹ Nqanek khandi lou nó, yan-te qandovis. Gekha ezoqām ndego, nqanek lou telog, ndego miavmiav ndøyagát. Nqanek lou, ezoqa tæzø-etoam, ndøgo noqá khá. Yaq manqei-qape ezoqam, khandi mé:ndapém.”

⁵² Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ndigu Zu ezoqam, gèponqombém, gi-einim, “Ngenek ezoqam ekeza kha av kinimbi-etoam, tizilogem?”

⁵³ Yaq Yesu gezø-ein, “No unimanqatin nqazø-manqate. Zo Ezoqam-ge Yo-qa kha logeav tøgoat neka teqa kouk izøpøteav vøgoat, zo khandi gezøgoák, zoqa mokho-te. ⁵⁴ Gekha ezoqām ndego, noqa kha telog neka noqa kouk vø-íz, ndego khandi miavmiav ndøndáp. Yaq no vaev khøuwa-te ndækhandi:v. ⁵⁵ Zapa ndøgo, noqa kha unimanqatin lóu, neka noqa kouk unimanqatin ibøkhá. ⁵⁶ Gekha ezoqām ndego, noqa kha telog neka noqa kouk vø-íz, ndego noqá mokho-té gunu:gu neka no teqá mokho-té qatu:gu. ⁵⁷ Av no khandi Tat gende-khofotan, neka no te mokho-te nqæyage, yaq matev até kopó. Gekha ezoqām ndego, no teloutan, ndego géyagét, no mokho-te. ⁵⁸ Lou yan-te qandovis, nqáneq. Nqanek lou vini. Av taoká, av lou ndægo, ndigu atanakha-zapazapa-za gilogam. Vaev-te, ndigu gèpakhaetám. Geté gekha ezoqām ndego, nqanek lou telog, ndego miavmiav ndøyagát.”

⁵⁹ Yesu nqanek manqat ndøgo te-eín, ezoqa Kapenaum taon-te, Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te ge:zømesimam.

Yesu-qa manqat, khandi miavmiav manqat

⁶⁰ Ezoqa nøme, Yesu gimboavam, nqanek manqat giyogem, teqa kha loge-qa yaq-te, yaq ndigu kopoáv, av gini-einim nqægo, “Nqanek manqat mokho mbain. Av khazi:-ndapém, teqa manqat?”

⁶¹ Yesu é-møndæ-otév, ndigu tegi paev ezoqam, manqa ndøgeveát, teqa manqat-qa yaq-te. Yaq gezø-ein, “Ge zó, nqanek manqat wema zómiviz? ⁶² Av tægoat ndægo. Yaq gé, zo av khazøté-zæyáz, Ezoqam-ge Yo tozo-ometam, nango teqavig, ma bugukhokhof ge:goam? ⁶³ Ezoqa khandi, Mbumbukiam-gé Nqova zø-etoám. Kha yakhapus-mba, kopømba mbain tøkhandi:v. Manqat ndøgo, zo qazø-manqatam, ndøgo Mbumbukiam-gé Nqova-ús neka khandi-ús. ⁶⁴ Geté zo mokho-te, ezoqa nøme no unimanqatinteáv.”

Yesu nqanek manqat ge-ein, zapa ndøgo. Ndego sasae ande ge:ngaz, ndego é-møndæ-otév, gekha ezoqām ndigu, te-te unimanqatinteav tigoat neka gekha ezoqām ndego, qaqa ezoqam-qa zenda-te vøvē. ⁶⁵ Yaq Yesu manqat nøme av gene-eín nqægo, “No nakémbá qazø-ein, av nqægo, ezoqa kopømba mbain no-te tinduzav, ndigu noge Tat ituzaeav tøgoat.”

⁶⁶ Ta khøuwa-te ndøgo, Yesu-gi paev ezoqa kandambá, zítá gini-wuowém. Yaq ndigu ndego sekemba paeveáv.

⁶⁷ Yaq Yesu ekeza paev ezoqa tuelv gezøbevap, “Gebá zo? Até zó-a, ndozó-nøuvønem?”

⁶⁸ Yaq Saemon Pita gembo-qavøiu, “Evézøza. Gê, ni qo teiqouvøqem, yaq gekha ezoqam-tê qeitóniáv? Qoqa manqat, ezoqa khandi miavmiav zø-etoám. ⁶⁹ Ni mði-unimanqatiním neka mðtinøtén, av nqægo, Ezoqa Ndaføyamba-qape qó, ndego Mbumbukiam gendo-khofotav.”

⁷⁰ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Zo ezoqa tuelv, no nøkezan nøvevesám. Geté zo mokho-te, ezoqa kopo, ndego ezoqa soqaqapá.”

⁷¹ Yesu nqanek manqat, Zudas me-ein. Saemon Iskaliot-gé yó. Yesu-gi paev ezoqa tuelv, nøme ndégo tegoám. Geté vaev-te, ndego sègembo-qambún, qaqa ezoqam-qa zenda-te vøve.

7

Yesu-gi namba-qaniap, ndigu ndego unimanqatinteav gigoam

¹ Taqa zita-te, Yesu Gelili plovins-té ge-okhoám. Ndego poeveáv, Zudia plovins-te tewav. Zapa ndøgo, ta manqei-te ndøgo, Zu megetapak, laelae-qa mbogoám. ² Ta khøuwa-te ndøgo, Zu ezoqam-qa khøuwa kandakanda, ndøgo khoev-qasis gipuanumatun, avønín qagoám.

³ Yaq Yesu-gi namba-qaniap, áv gimboe-einím nqægo, “Nqanek manqei vø-iváv. Zudia plovins-té qonóqáv. Yaq qogi paev ezoqam, umingiap matev ndøqeivím, qoqo-matønumatun. ⁴ Ezoqa tømbo-pøovat, ezoqa ewaqape teqa yaq-te ti:zøtez, yaq kopømba mbaín, tekhoano. Qo unimanqatin, matev kandakanda ndoqo-matanam, yaq ezoqa ewaqape bègamekhám.” ⁵ Yesu-gi namba-qaniap, nqanek manqat gi-einim, zapa ndøgo. Até ndigú-a, ndego unimanqatinteáv.

⁶ Yaq Yesu gezø-ein, “Nogi khøuwa eqeieqei fakhazaneáv. Zuá. Geté zo-te, khøuwa ate ndigu, eqeieqei. ⁷ Manqei-qape ezoqam, kopømba mbaín, zo tisanqabat. Geté ndigu no, gèsanqaná. Zapa ndøgo, no ndigu áv qazømbe-manqaté nqægo: Tiqa matev soqáin. ⁸ Zo vøzáv ndøgo, møvøna kandambaqape-te. No naqanóká nónavák. Zapa ndøgo, nogi khøuwa eqeieqei fakhazaneáv. Zuá.”

⁹ Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ndego Gelili plovins-té segeqóm.

Yesu ezoqa Zelusalem taon-te, møvøna kandambaqape-te gezømesimam

¹⁰ Yesu-gi namba-qaniap, møvøna kandambaqape-te gi-zav, yaq vaev até Yesú-a, vøwav. Geté ndego ambá ezoqa ewaqape-qá bði-tê genø-okhoám, geté khonoam-té genø-okhoám. ¹¹ Yaq møvøna manqei-te ndøgo, Zu megetapak gèmbovawém. Gibevøpem, “Ngenek gekham-tê gégo?”

¹² Ezoqa kopoáv, teqa manqat mokho-mbá gunu-manqatám. Ezoqa nøme áv gini-manqatám nqægo, “Ngenek ezoqa qanimáv.” Geté ezoqa nøme gi-einim, “Mbaín. Ngenek ezoqa ewaqape gètubumít.” ¹³ Geté ezoqa kopo, teqa yaq-te manqat bavokho einiáv. Zapa ndøgo, ndigu Zu megetapak-qá møe ndøgoám.

¹⁴ Møvøna khøuwa livin-mba mðndømuwán. Yaq Yesu Mbumbukiam-qá khoev-té genøwáv, ezoqa vømè-zømesim. ¹⁵ Yaq Zu megetapak teqa manqat giyogem, ndigu nqova ndafe kandambá. Gi-einim, “Ngenek otevat gekham-tê géndap? Ndego skul kandambaqape-te okhoeáv.”

¹⁶ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Manqat ndøgo, no nqate-zømesim, ambá av nqægo, nøkeza nømendim manqát. Geté teqa ndégo, no ma gende-khofotan. ¹⁷ Gekha ezoqám ndego, Mbumbukiam-qa poev matev paev-qa tego, ndego segé-otév, av nqægo, manqat ndøgo, no nqate-zømesim, Mbumbukiam-tê qando-okhø, ø, no nøkeza matavap-tê qate-zømesim. ¹⁸ Gekha ezoqám ndego, ekeza manqat mba ndemanqate, ndego ekeza iz eqawat-qa mba ndøgo. Geté ndego ezoqam, ndego teqa iz eqawat-qa ndego, ma gende-khofotav, ndego unimanqatin manqat ndømanqaté. Neka te mokho-te, manqa-zapa mbaín. ¹⁹ Zo Mozes, guguna manqat zø-etoám. Geté zo ezoqa kopo, teqa guguna manqat pøpøvumáv. Zo gekha zapá, no lambe-qa ndozogo?”

²⁰ Yaq ezoqa ewaqape gindu-qavøinam, “Nandav manqat, mokho mbaín. Gekha ezoqám, qo løvøqa-qa ndego? Qo nqova soqa qambu:gú, manqat av nandoqote-manqate.”

²¹ Yaq Yesu gendo-qavøiu, “No Sabat khøuwa-te, ezoqa kopo qækhakheinøvem, yaq zo ate ndøzøte:go, nqova nøzøndáf. ²² Geté até zó-a, zo sasae sozogoatún, Sabat khøuwa-te. Zapa ndøgo, até Sabat khøuwa-té-a, zogi nakhei angana ngusu zozø-qogavatún, av Mozes zo guguna manqat gezømbe-etoam. (Geté unimanqatún. Mozés mbá, nqanek matev gengaz.

Atanakha-zapazapa-za ndongazém. Mozes okhokho-té genøfakhán.) ²³ Zo até Sabat khøuwa-té-a, nakhei angana ngusu zozø-qogøzát. Zapa ndógo, Mozes zo guguna manqat, áv tezømbe-etoám. Neka zo poeveáv, tozo-nqaonem. Av tægoat ndægo, yaq zo gekha zapá, qaqa ndozogo no-te, no Sabat khøuwa-te, ezoqam-qa kha ate ndægo qækhakheinam. ²⁴ Zo matev mumat-te mba mo:gevèwát. Geté ùnime-gevewát, gekha matèv ndógo, eqeieqei o soqain.”

Ezoqa Yesu-qa yaq-te go:bevøpem

²⁵ Zelusalem taon-ak nøme, áv gini-einím nqægo, “Gé, ezoqam ngénèk, laelae-qa ndim-bogo?” ²⁶ Nqáé! Ndego manqat ezoqa ewaqape-qa bøi-té genø-manqaté. Geté ezoqa kopo, manqat-qase einiáv, taqa yaq-te. Gé, ndigu megetapak, peté-matøvemem-a, av nqægo, ndego unimanqatín Mesayá? ²⁷ Geté ngenek ezoqam-qa yaq-te, ni mízin-øtén, gekham-té gendówav. Geté Mesaya tendowav, ezoqa gézøtezák, ndego ákendéwav.

²⁸ Yaq Yesu ezoqa Mbumbukiam-qa khoev-te ge:zømesimat, áv gene-akhá nqægo, “Ge zó, no unimanqatín møzøtè-zøtez? Neka zo møzøtè-zøtez, no gekham-té qatøndonáv? No ambá av nqægo, nøkeza matavap-tè qatøgeavün. Ndego, no ma gende-khofotan, ndego unimanqatín-qa-pé. Geté zo zøtezateáv ndego. ²⁹ No møtenøtén ndego. Zapa ndógo, no te-té tøtøndonáv neka ndégo tendo-khofotán.”

³⁰ Zu megetapak, nqanek manqat giyogem, yaq ambá gemøvøinamín. Geté ezoqa kopo zenda veeáv te-te. Zapa ndógo, teqa khøuwa khantøzateáv. ³¹ Geté ezoqa kopoáv, ezoqa bawan-qa-pé mokho-te ndøgu, møndø-unimanqatíním. Gi-einím, “Ngenek amba Mesaya goneav tøgönin. Yaq gé, unimanqatín Mesaya tendowavín, ndego amba umingiap matev nøme mba mó:matanamín, av ngenek nge-matanam? Av taoká. Yaq nakémbá, ngenek Mesayá agegó.”

Zu megetapak, Yesu møvøiwat-qa gimboqam

³² Yaq Felisi ezoqam nqanek manqat giyogem, ezoqa ewaqape khonoam-te Yesu-qa yaq-te gi-manqatat, yaq ndigu Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda namba, Mbumbukiam-qa khoev vos keoge ezoqam ndøkhofotáz. Yesu ambá gemøvøinamín.

³³ Yaq Yesu ezoqa gezø-ein, “No khapé nøtègoák, zo namba. Yaq no te-te ndégo tøtøqaván, no ma gende-khofotan. ³⁴ Zo no zonøvavát. Geté zønømendamá. Ma tøtegoat ndógo, zo kopømba mbain, tozotøndozav.”

³⁵ Yaq Zu megetapak, ekeza mokho-mba gibond, “Gé, ngenek gekha manqei genøwáv, yaq ni amba tizimbøe-vawém, geté zí-ometamá? Gé, ngenek Glik manqei-te okho-qa mbógo, ndógo nigi ezoqa nøme ndindu-yageapet, neka Glik ezoqa vømé-zømesim? ³⁶ Neka gé, ngenek gekhá mé:manqate, av ge-ein nqægo, ‘Zo no zonøvavát, geté zønømendamá,’ neka, ‘Ma tøtegoat ndégo, zo kopømba mbain, tozotøndozav.’?”

Khandi ibøkha-qa yaq-te

³⁷ Møvøna-qa vaev khøuwa gimø-khantøzem, ndógo khøuwa uni kandambaqape, yaq Yesu ezoqa ewaqape-qa megemege-té genø-itán. Yaq áv gene-akhá nqægo, “Gekha ezoqám ndego, ibøkha naq ndømbopapat, ndego no-té geabetøndo-wáv, bē-iz. ³⁸ Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-manqaté nqægo, ‘Gekha ezoqám ndego, no te-unimanqatín, te-te ndego, khandi ibøkha ndóqouvát.’”

³⁹ Yesu nqanek manqat, Nqova Mbomambaqape me-ein, ezoqa tindafemat, ndigu ndego ti-unimanqatíním. Ta khøuwa-te ndógo, Mbumbukiam ezoqam-te, tege Nqova naqanaqá etopøtéáv. Zuá. Zapa ndógo, Yesu iz kandambaqape ndapeav zua ndógoám.

Ezoqa Yesu zapaya giqatønem

⁴⁰ Ezoqa nøme, ezoqa bawan-qa-pé mokho-te gu:goam, nqanek Yesu-qa manqat gim-boyogem, yaq ndigu áv gini-einím nqægo, “Ngenek unimanqatín Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqám, ndego tendo-khofotav!”

⁴¹ Neka ezoqa nøme, áv gini-einím nqægo, “Ngenek ezoqam, Mesayá!”

Geté ezoqa nøme gi-einím, “Av taoká. Mesaya Gelli plovins-te gendówavák. ⁴² Zapa ndógo, Mbumbukiam-qa manqat áv qane-ein nqægo, ‘Mesaya ndego Deivid-gé Zeo ndógoát, ndego nigi kawa ezoqam kandambaqape. Neka ndego Betliem vemlav-té géqán, ta vemlav ndógo, ma Deivid ge:yagam.’”

⁴³ Yaq ezoqa géqatøném, Yesu zapaya. ⁴⁴ Ezoqa nøme, ndego møvøiwat-qa mbogoám. Geté ezoqa kopo, zenda veeáv te-te.

Zu megetapak, Yesu unimanqatinteav qagoam

7:23 7:23 Zion 5:8-10, 16

7:27 7:27 Zion 7:41; 9:29

7:28 7:28 Met 11:27; Zion 8:55

7:30 7:30 Zion 7:44

7:34 7:34 Zion 8:21; 13:36

7:37 7:37 Lev 23:36; Isa 55:1; Zion 4:14

7:38 7:38 Isa 58:11

7:39 7:39 Zion 16:7;

20:22; Kel 2:4

7:40 7:40 Zion 6:14

7:41 7:41 Zion 1:46

7:42 7:42 Psa 89:3-4; Mica 5:2

⁴⁵ Yaq ndigu vos keoge ezoqam, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Felisi ezoqam-te giqavaz, yaq ndigu av gizombe-beváp nqægo, “Gekha zapá, zo ndego ni-te ndafeav ndozogo?”

⁴⁶ Geté ndigu gindu-qavónim, “Ezoqa kopo nøme, manqat manqatemáv, av ndego manqat nde:manqate.”

⁴⁷ Yaq Felisi ezoqam gezø-qavøiu, “Gé, ndego até zó-a, gétubam? ⁴⁸ Ni megetapak o Felisi ezoqam-qa mokho-te, ezoqa kopo mbain, ndego Yesu nde-unimanqatinat. ⁴⁹ Nginik ezoqa ewaqape, ndego ndi-unimanqatinat, ndigu Mozes-qa guguna manqat zøtezateáv. Mbumbukiam ndigu ndøngiæzó.”

⁵⁰ Yaq ndego Felisi ezoqa nøme, Nikodemus, ndego bugukhokhof Yesu-te gemat, ndigu av gezømb-eín nqægo, ⁵¹ “Gé, niqa guguna manqat gekhá ndø-ein? Kopømbá, ezoqa løvøte-te tiziveem, ni teqa manqa yogeav tøgoat neka teqa manqa-zapa qeiviav vøgoat? Kopømba mbain.”

⁵² Yaq ndigu gindu-qavónim, “Gé, até qó-a, Gelili plovins-ák? Mbumbukiam-qa Manqat ùnime-geveám. Yaq soqóqéiv ndøgo, Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqa kopo gendówavák, Gelili plovins-te.”

* ⁵³ Taqa zita-te, ezoqa ewaqape sège-qavónim.

8

Sævam mambe guivav, Yesu-te gindu-ituim

¹ Ezoqa ewaqape giqavónim, yaq Yesu Oliv manqei pøyat-té genøwáv. ² Yaq khøuwa nøme qandopave. Qanaqanus lovølova-ús. Ndego Mbumbukiam-qá khoev-té genøveséz. Yaq ezoqa kopoáv, gindupia, te-te. Yaq ndego tenøqóm ndøgo, ndigu vøe-zømesim.

³ Yaq Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka Felisi ezoqam, sævam ndo-ituim. Ngunuk av giniqatém nqægo, nøkenøkem matev ndøngiú. Mambe me:wáv. Yaq ndugu ezoqa ewaqape-qá megemege-té ginøveém.

⁴ Yaq ndigu Yesu gimbo-einim, “Noméndim ezoqam. Ngunuk sævam av qatiqatém nqægo, nøkenøkem matev ndøngiú. ⁵ Niqa guguna manqat-te, Mozes manqa av ginimbi-løvuá nqægo, ‘Sævam av nguigu, mbaqambaqá qotépóu, bēnanim.’ Yaq ndakin qo gekha manqat qó-ein, tuqa yaq-te?” ⁶ Nqanek manqat timbøe-einim ndøgo, Yesu matemateam-qa mbogoám. Ndego amba manqat soqain te-einim, ndigu ambá manqa ovøyam-té ginøveemín.

Geté ndego sègefoé. Yaq manqei-te kokosóv gene-peawám. ⁷ Yaq ndigu sekembá segembo-sinøzumát. Yaq Yesu kawa nango gendo-eqa, gezø-ein, “Zo nqazowani, gekha ezoqám ndego, manqa-zapa mbain ndego, bugukhokhof mbaqambaqa teabe-ogezó ndego, tu-te.” ⁸ Yaq ndego nangó genøfoé, manqei-te vøpeawam.

⁹ Yaq ndigu nqanek manqat giyogem, ezoqa ewaqape sège-panqaním. Ezoqa kopokopo ndøkhofatám. Ibugukhokhof, laombøkik ndø-ivøvéim. Yaq vaev-te, Yesu yakhapus mbá sege-ivøvéim, ndugu sævam vømbøyam. ¹⁰ Yaq Yesu kawa nangó gendo-eqá, ndugu sævam vømbø-ein, “Nginik ezoqam kinøqapi? Gé, ezoqa nøme mbain, qoqa yaq-te ndimanqate, av nqægo, qo vønaqaním, qakeza manqa-zapa zapaya?”

¹¹ Yaq ngunuk sævam gundu-qavøiu, “Khanánqa. Ezoqam nøme mbain.”

Yaq Yesu gumbo-ein, “Até nó-a, no nø-einák, av nqægo, qo vønaqaním. Møqoqáv. Geté manqa-zapa nango mðgð.”

Yesu ndego manqei-qape-qá wæv

¹² Khøuwa nøme, Yesu ezoqa manqat nøme av gezømb-eín nqægo, “No manqei-qape-qá wæv. Gekha ezoqám ndego, no tenøndo-pæv, ndego bøvivun-te sekemba gé-okhoák. Geté ndego waev mbøgoát, ta waev ndøgo, ezoqa khandi ndøzø-etoam.”

¹³ Yaq Felisi ezoqam, av gimboe-einim nqægo, “Nandav manqat, qo qakeza qote-manqaté, qoqa yaq-te. Yaq kopømba mbain, tei-unimanqatinim.”

¹⁴ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Unimanqatín. No nøkeza nøte-manqaté, nqanek manqat. Geté, noqa manqat unimanqatín. Zapa ndøgo, no møtenøtén, no gekham-té qatøndønáv neka no gekham-té qatøma. Geté zo zøtezateáv, no ma qatøndenav neka no ma nqatéma. ¹⁵ Zo ezoqa nøme, manqei-qape ezoqam-qá matavap-té qazonø-gevezoát. No ezoqa gevezoatáv. ¹⁶ Geté no tægevezo, yaq noqa gevezoat matev unimanqatín. Zapa ndøgo, no ezoqa ambá nakhapus mbá sægevezoat. Geté no Tát namba niti-gevezoát, ndego ma gende-khofotan.

7:46 7:46 Mak 1:22   7:48 7:48 Zion 12:42   7:50 7:50 Zion 3:1-2   7:52 7:52 Zion 7:41-42   * 7:52 7:52 Ibugukhokhof nqanek manqat Glik manqat-te gipeaomem, mbuk nøme-te, 7:53 atema 8:11 mbain.   8:5 8:5 Lev 20:10; Deut 22:22-24   8:7 8:7 Deut 17:7   8:11 8:11 Zion 5:14   8:12 8:12 Isa 49:6; Zion 1:4-9; 9:5; 12:46   8:14 8:14 Zion 5:31-32; 7:28   8:15 8:15 Zion 12:47   8:16 8:16 Zion 5:30; 8:29

17 Zoqa guguna manqat-te, ñv qane-peawáp nqægo: Ezoqa menas matev bœi ti:qeivim, yaq ndigu manqa ovøyam-te manqat kopo ti-einim taqa yaq-te, yaq ta manqat ndøgo, unimanqatín. 18 Até noqa yaq-té-a, matev kopó. Ezoqa nøme, noqa yaq-te tezø-ovøyam, nó, neka ezoqa nøme, noqa yaq-te tezø-ovøyam, nogé Tát.”

19 Yaq ndigu gimbo-bevøpem, “Ge qð, qave kenóqáqape?”

Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Zo no zøteateáv, neka zo até nogé Tát-a, zøteateáv. Zo no amba tözøte-zøtezin, yaq zo até nogé Tát-a, ndözøte-zøtezin.”

20 Yesu ezoqa Mbumbukiam-qa khoev-te ge:zømezimat, nqanek manqat ate nqægo ta kouwat-te ndøgo temanqatám, ma ezoqa Mbumbukiam-te moni gi-abumam. Geté ezoqa ndego mõvøiwateáv. Zapa ndøgo, tege khøuwa fakhazaneáv, ndigu ti:møvøinam. Zuá.

Yesu ová gendovís, ambá av nqægo, manqei-qape-té gendowáv

21 Yaq Yesu ezoqa manqat ñvme áv gezømbe-eín nqægo, “No ndænáv. Yaq zo no ambá ndözønømbe-vawát. Yaq zo zøkeza manqa-zapazapá nambá sözøté-pakhaetát. Zo kopømba mbain, tozotøndoza, no ma nqatema.”

22 Yaq Zu megetapak, ekeza mokho-mba gibond, “Gé, ndego ekeza kha ndøngiü, yaq nakémbá, ge-ein av nqægo, “Zo kopømba mbain, tozotøndoza, no ma nqatema.””

23 Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Zo manqei-qape-ák. Geté no ova-yák. Zo manqei-qape ezoqám. Geté no manqei-qape ezoqám mbá. 24 Yaq nakémbá, no zo qazø-ein av nqægo, zo zøkeza manqa-zapazapá nambá sözøté-pakhaetát. Zo unimanqatintev tøgoat, av nqægo, no ndego, yaq zo zøkeza manqa-zapazapá nambá sözøté-pakhaetát.”

25 Yaq ndigu gimbo-bevøpem, “Gé, qo gekha ezoqám?”

Yaq Yesu gendo-qavøiu, “No zo oskia nøzø-manqatám, no gekha ezoqám. 26 No manqat kandambá nqanøgo, no amba zoqa yaq-te tøte-manqatatin neka vøe-gevezoatin. Geté no manqei-qape ezoqam sa ndøgo tæzømbe-manqaté, no te-te qæ-ewagam, ndego no gendo-khofotan. Ngenek ezoqam, teqa manqat unimanqatín.”

27 Yesu nqanek manqat gezø-ein, ndigu mokho ndapeáv, av nqægo, Eve-qá yaq-té gezømbe-manqatám.

28 Yaq Yesu áv gezømbe-eín nqægo, “Zo Ezoqam-ge Yo tozotumu-eqeinam, yaq zo zøté-zøté, no ndégo, neka no amba av nqægo, matev nøkeza matavap-te mbá qatø-matanám. Geté no sa nqanéq qæmanqaté, av Tat ge:nømand. 29 Ndego ezoqam, no gendo-khofotan, ngégó no namba. Ndego no nõuvønateáv. Zapa ndøgo, no oskia ndøgo tægoatún, av ndego poev ndømbøego.”

30 Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ezoqa kopoáv gè-unimanqatínim.

Mbumbukiam-qa unimanqatin manqat, ezoqa gèngovotáz

31 Ndigu Zu ezoqam, Yesu gi-unimanqatínim, ndego áv gezømbe-eín nqægo, “Zo noqa manqat mokho-te tozotu-yagat, yaq zo uni nogí paev ezoqam-in zógoát. 32 Yaq zo unimanqatin manqat zøté-zøté. Yaq nqanek unimanqatin manqat, zo gèngovotáz. Yaq zo bavokhó qazonó-fakház.”

33 Yaq ndigu gindu-qavøinam, “Ni Eibleem-gí zí. Ni ambá av nqægo, ezoqam-gí yaq-fia mbain sasae ezoqám, neka ndigu ni gètøkønát. Gekha zapá, nqoqo-manqate av nqægo, ni bavokho seifakhán?”

34 Yaq Yesu gezø-ein, “No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha ezoqám ndigu, manqa-zapazapa ndimatanam, ndigu manqa-zapazapa-gí yaq-fia mbain sasae ezoqám. Ndøgo gètøkøzát. 35 Geté unimanqatín, yaq-fia mbain sasae ezoqam, ezoqam-qa khoev-te ate nonqo gú-goák. Geté khoev eve-ge nakhasam, oskia mú-goát. 36 Zo Mbumbukiam-ge Yo mboqog tezø-mboqozo, zo vozófakház, yaq zo ùni ndözøte-fakház. Zo manqa-zapazapa-gí yaq-fia mbain sasae ezoqam, sekemba zógoák.

37 No mõtenøtén, zo Eibleem-gí zí. Geté zo no pakhapakha khaneam-qa zonógó. Zapa ndøgo, noqa manqat, zo mokho-te mbain. 38 No ndøgo tæmanqaté, no Tat ge:nømand. Geté zo ndøgo tozo-matanám, av zoge zøve ge:zømas.”

39 Yaq ndigu gimbo-qavøinam, “Nigi tat Eibleém.”

Yaq Yesu gezø-ein, “Zo amba Eibleem-gí zi tozogonin, zo matev amba áv tözøte-matanámim, av ndego gematønnumam.* 40 No zo unimanqatín manqat mba nøzø-manqatám, ndøgo no Mbumbukiam-te qæ-ewagam. Geté zo no pakhapakha khaneam-qa zonógó. Eibleem matev av nqægo matanapøteáv. 41 Zo áv tözøte-matanám, av zoge zøve nde:matanam.”

8:17 8:17 Deut 19:15   **8:18** 8:18 1 Zion 5:9   **8:20** 8:20 Zion 7:30   **8:21** 8:21 Zion 7:34; 13:33   **8:23** 8:23

Zion 3:31   **8:28** 8:28 Zion 3:14   **8:33** 8:33 Met 3:9   **8:34** 8:34 Lom 6:16, 20   **8:39** 8:39 Met 3:9   * **8:39**

8:39 Yesu nqanek manqat tene-eín ndøgo. Zapa ndøgo, Eibleem Mbumbukiam mõndø-unimanqatín. Geté ndigu Yesu uni unimanqatintev.   **8:41** 8:41 Isa 63:16

Yaq ndigu gimbo-qavøinam, “Av taoká. Ni mambe nakheís mbá. Nigi Tat, Mbumbukiam yakhapús.”

⁴² Yaq Yesu gezø-ein, “Mbumbukiam amba zoge zøve tegonín, zo ambá kuku zogonín no-te. Zapa ndógo, no Mbumbukiam-té qatøndonáv, atema zo-te. No ambá av nqægo, nõkeza matavap-té qatøgeavün. Geté no ndégo tendo-khofotán. ⁴³ Zo gekha zapá, mokho ndapeav ndozogo, no manqat nqazø-manqate? Zo ndapeav tøzøtegø ndógo, zo kopømba mbain, noqa manqat tozondapem. ⁴⁴ Zapa ndógo, zo nqova soqaqape-gí nakheís. Zoge zøve ndégo. Gekha matèv ndógo, ndego ndømbøe-khaneat, zo matanam-qa zogó. Ibugukhokhof, atema ndakin, ndego pakhapakha khaneam ezoqam oskia ndógó, neka ndego elavøqase nõzøneáv unimanqatin-te. Zapa ndógo, te mokho-te unimanqatin mbain. Ndego gekhavozamin, ndego ekeza matev mba mbopaevín. Zapa ndógo, ndego khavozam ezoqám neka khavozam manqat ate ndægo, ndego evé. ⁴⁵ Geté no unimanqatin manqat nomanqaté. Yaq nakémbá, zo no unimanqatinteáv. ⁴⁶ Gé, zo mokho-te, ezoqa kopo kopømbá, noqa yaq-te te-ein, av nqægo, ngenek manqa-zapa ndógø. Kopømba mbain. Av tægoat ndégo, no unimanqatin manqat nqæmanqate, yaq gekha zapá, zo no unimanqatinteav ndozogo? ⁴⁷ Gekha ezoqám ndego, Mbumbukiam-gé, ndego Mbumbukiam-qa manqat géyogé. Geté zo Mbumbukiam-gé mbá. Yaq nakémbá, zo manqat yogeapáv.”

Yesu gø:megeát, Eibleem gèpæv

⁴⁸ Yaq Zu megetapak, Yesu gimbo-einim, “Ni mõi-einím. Qo Samalia ezoqám. Neka qo nqova soqa qambugú.”

⁴⁹ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “No ambá av nqægo, nqova soqa nõmbugü. Av taoká. No Tat nombovizáp. Geté zo noqa iz, zòvoát. ⁵⁰ No ambá av nqægo, nõkeza iz eqawat-qa nogó. Geté ezoqa ndégø, noqa iz eqawat-qa ndego. Ndego no eqeieqi me:næná. ⁵¹ No unimanqatin nqazø-manqate. Gekha ezoqám ndego, noqa nõmendim manqat tembopavat, ndego miavmiav lõvøte géqeivák.”

⁵² Yaq ndigu Zu ezoqam gimbo-einim, “Ndakin ni mõtinøtén, av nqægo, qo nqova soqa nandeqambú-gú! Qoqa manqat, mokho mbain. Eibleem mõndønaním neka até Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqám-a, vøpakhaez. Geté qo av qoqote-manqaté nqægo: Gekha ezoqám ndego, qoqa nõmendim manqat tembopavat, ndego miavmiav lõvøte géqeivák. ⁵³ Gé, qo nigi atanakha-zapa Eibleem neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam, moqóløvub, ndigu gipakhaez? Qo qakeza kha gekha qotévewe?”

⁵⁴ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “No amba nõkeza iz tæ-eqawatin, ta iz eqawat mokho ambá mbain. Geté noqa iz, noge Tat ndø-eqawát. Ezoqa ndégo, zo ndøzøte-manqate, av nqægo, ndego nigí Mbumbukiam. ⁵⁵ Zo ndego zøtezateáv. Geté no ndego mõtenøtén. No amba av tøte-manqatein nqægo, no ndego nõtenøténak, yaq no ambá khavozam ezoqam nogonín, av zo ndøzøte-go. Geté no ndego mõtenøtén, neka no teqa manqat o-mba notondapé. ⁵⁶ Zoge atanakha-zapa Eibleem, ndego noqa fakhane khøuwa-qa kxanakhakhakh-us mo:kewagám. Yaq ndego mõndøqeív. Yaq kxanakhakhakh kandambá gendap.”

⁵⁷ Yaq ndigu gimbo-einim, “Qoqa manqat nandav, mokho mbain. Qo viav fiiti ndapeáv. Zuá. Yaq gé, qo Eibleem av khoqoté-omet?”

⁵⁸ Yaq Yesu gendo-qavøiu, “No unimanqatin nqazø-manqate. Eibleem qaneav gegoam, no nõgoám.”

⁵⁹ Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ndigu mbaqambaqa mba ndøpitáz. Ambá gepouimín. Geté Yesu é-møndøpeó, Mbumbukiam-qa khoev vø-ivav.

9

Yesu ezoqam gekhakheinøvem, ndego bøi waev mbain geqan

¹ Yesu gewav, yaq bøi waev mbain ezoqam ndø-omét. Ndego av teneqán. Bøi waev mbain.

² Yaq ekeza paev ezoqam gimbo-bevøpem, “Nømendim ezoqam. Gé, ndego bøi waev mbain geqan, ndøgo gekha ezoqam-qá manqa-zapá? Ndøgo ekezá manqa-zapá, ó, evøndipakha-qá manqa-zapá?”

³ Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Ndego bøi waev mbain geqan, ndøgo ambá av nqægo, ekeza manqa-zapa zapayá, o evøndipakha-qá manqa-zapa zapayá. Geté te mokho-te, Mbumbukiam-qá bazaføgakh tabete-qeiví. ⁴ Ate av-te paveat ndægo, ni teqa sasae, ndego no gendo-khofotan, é-bizigoném. Geté bøvun nqágeáv. Yaq ta khøuwa-te ndøgo, ezoqa kopo kopømba mbain, sasae tego. ⁵ No manqei-qape-te nqægo, no manqei-qape-qá wáev.”

⁶ Yesu nqanek manqat gumu-ein, yaq manqei-te, køse ndøpisíb. Yaq géqøozó, vø-menegim. Yaq até gendego, ta qoq ndógo, bøi waev mbain ezoqam-qá bøi-té genøgí,

⁷ vømbō-ein, “Mòqoqá. Bugug Siloam kewan-qasi-té qomòsungúz.” (Siloam, taqa manqa mokho nqáneq, “Ezoqam gikhofotøvem.”) Yaq ndego bøi waev mbain ezoqam, sègewáv, bugug vømòsunguz. Yaq gendoqavan, teqa bøi sège-eqeieqei.

⁸ Taqa zita-te, ndigu ezoqam, khoev avønin qazø-puatam neka ezoqa nøme ndigu bugukhokhof gi-ometupam, ezoqa gigiap-qa gezøvi:mam, gèbevøpém, “Gè, ezoqam ngenèk, nakhoa-te geqonumam, ezoqa gigiap-qa gezøvi:mam?”

⁹ Ezoqa nøme gindu-einim, “Ezoqam ngenèk.”

Geté ezoqa nøme gindu-einim, “Mbain. Teoká ndego. Ngenek andé teqa bugug me:keogé.”

Geté ndego ezoqam, bøi waev mbain gegoam, ekezan áv gene-eín nqægo, “Ezoqam nó.”

¹⁰ Yaq ndigu gimbo-bevøpem, “Gè, áv khanégo, qo ndakin ndoqo-keoge?”

¹¹ Yaq ndego gendo-qavøiu, “Ndego ezoqam, iz nqambogo Yesu, ndego qoq ndøqoá, noqa bøi-te vø:ge. Yaq áv genømbe-eín nqægo, ‘Siloam kewan-qasi-té qonòqáv, bugug voqomò-sungúz.’ Yaq no sænáv, bugug vøemø-sunguz. Qatumu-sunguz ndøgo, yaq no kopømbá qækewag.”

¹² Yaq ndigu gimbo-bevøpem, “Gè, ndego ndakin kenáqape?”

Yaq ndego gendo-qavøiu, “No nøtenøtenák.”

Bøi waev mbain ezoqam, ndego Yesu gekhakheinvem, Felisi ezoqam gimbo-sinøzømem

¹³ Taqa zita-te, ndego ezoqam, bøi waev mbain gegoam, Felisi ezoqam-té ginøndafém.

¹⁴ Ta khøuwa-te ndøgo, Yesu qoq geqoa, yaq ndego bøi waev mbain ezoqam vøkhakheinvem, ta khøuwa ndøgo, Sabat khøuwá. ¹⁵ Yaq ndakin até ndigu Felisi ezoqám-a, vømbō-bevøpem, av nqægo, ndego bøi waev ande áv kenèndap?

Yaq ndego gezø-ein, “Ndego noqa bøi-te, qoq mo-gé, yaq no bugug vøemø-sunguz. Yaq ndakin no kopømbá nqækeoge.”

¹⁶ Yaq Felisi ezoqa nøme gi-einim, “Ndego ezoqam, ambá av nqægo, Mbumbukiam ndokhofotáv. Zapa ndøgo, ndego Mozes-qa guguna manqat pøpøvumáv, Sabat khøuwa-qa yaq-te.”

Geté ezoqa nøme gi-einim, “Gè, ezoqa manqa-zapa-us tegoat, áv khané:go, umingiap matev av nqægo tematønumat?”

Yaq ti mokho-te, qaqaq matev ndøgoám.

¹⁷ Yaq ndigu Felisi ezoqam, nqawá ginømbo-sinøzømém, ndego ezoqam, bugukhokhof bøi waev mbain gegoam. Gimbo-einim, “Ge qó, áv khoqoté-matavap, teqa yaq-te, ndego bøi geqa-khakheina?”

Yaq ndego ezoqam gendo-qavøiu, “Ndego Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqám.”

¹⁸ Geté ndigu Zu megetapak unimanqatinteáv, av nqægo, ndego ezoqam bøi waev mbain ndøgoám, yaq ndakin ndego kopømbá ndekeoge. Yaq ndigu evøndipakha ndømøváb. ¹⁹ Yaq áv gezømbe-beváp nqægo, “Gè, ngenek zogé yó, zo teqa yaq-te ndøzøte-manqate, av nqægo, ngenek bøi waev mbain geqan? Av tægoat ndægo, gé, áv khané:go, ndakin ndekeoge?”

²⁰ Yaq tegi evøndipakha gindu-qavøinam, “Ni møtinøtén, ngenek nigí yó, neka ngenek bøi waev mbain geqan. ²¹ Geté ni nøtenateáv, ndego ndakin ande áv kené-keoge o bøi gekha ezoqám mbøkhakheina. Ekezan mbobevøpém! Ndego møndømu-khouwév. Kopømbá, ekeza tezø-qavøiu.”

²² Ndigu evøndipakha, nqanek manqat tini-einim ndøgo, ndigu Zu megetapak-qá møe ndøgoném. Zapa ndøgo, ndigu Zu megetapak, manqat é-møndø-kopo-ném, av nqægo, gekha ezoqám ndego, te-unimanqatin, av nqægo, Yesu ndego Mesayá, yaq ndego ezoqam gembøé-khafeném. Zu ezoqam-qa gulgulí khoev-te, sekemba gé-okhoák.

²³ Yaq nakémbá, tegi evøndipakha gi-einim av nqægo, “Ngenek møndømu-khouwév. Ekeza mbobevøpém.”

²⁴ Yaq ndigu Zu megetapak, ndego ezoqam, bøi waev mbain gegoam, nqawá ginømbo-akhaém, vømbō-einim, “Mbumbukiam-qa iz-te, qo unimanqatin manqat qó-eín. Ni møtinøtén, nandev ezoqam qo ndoqote-manqate, ndego manqa-zapa-us ezoqám.”

²⁵ Yaq ngenek ezoqam gendo-qavøiu, “No nøtenateáv, ndego manqa-zapa-us ezoqám penømakhaya. No sa nqáneq qatenøtén. No bøi waev mbain nogoám. Yaq ndakin no kopømbá nqækeoge.”

²⁶ Yaq ndigu gimbo-bevøpem, “Gè, ndego gekha matev qámatanam? Ndego qoqa bøi áv kené-khakheina?”

²⁷ Yaq ndego gendo-qavøiu, “No mðezø-eín. Geté zo yogeáv. Gekha zapá, zo nqawa yoge-qa ndozogo? Gè, ate zó-a, zo tegi paev ezoqam gone-qa zógo?”

²⁸ Yaq ndigu mbøni nqosøgeap mboyogém, vømbø-einim, “Tege paev ezoqam, qó. Ni Mozes-gí paev ezoqám. ²⁹ Ni mótinøtén, Mbumbukiam manqat Mozes mbomanqatám. Geté nandev, ni ùnimi-nøtenateáv. Até ndøgó-a, ma gendewav, ni nøtenateáv.”

³⁰ Yaq ndego gendo-qavøiu, “Nandav nqova ndafe-ús, zo zøtezateav ndozogo, ndego ma gendewav, yaq ndego no bøi vønø-khakheinam. ³¹ Ni mizi-nøtén, Mbumbukiam manqa-zapa-us ezoqám-qa manqat yogeapáv. Geté gekha ezoqám ndigu, ndimbovizap neka matev ndimataman, av ndego poev ndømbøego, ndigu tezøygé. ³² Manqei-qape ande qæfakhan, atema ndakin, ezoqa yogeáv av nqægo, ezoqa bøi waev mbain ezoqam ndøkhakheinøvēm, ndego bøi waev mbain geqan, vøkewāg. ³³ Ndego ezoqam, amba Mbumbukiam khofotøveav tegonin, ndego matev-qase ambá gé:matanamák.”

³⁴ Yaq ndigu gindu-qavøinam, “Qo manqa-zapa mokho-té qonøqáq. Yaq ge qó, ni nømendim-qa qógo?”

Yaq ndigu gèmbøe-khafeném, tiqa guliguli khoev-te nqawa gé-onák.

Ezoqam ndigu unimanqatinteav ndigu, ndigu andé bøi waev mbain ezoqám

³⁵ Yesu ge-ewag, av nqægo, Felisi ezoqam ndego ezoqam gèmbøe-khafenēm, ndego bøi waev mbain gegoam, tiqa guliguli khoev-te nqawa gé-onák, yaq ge-omet, ndego av gèmbøebeváp nqægo, “Gé, qo Ezoqam-ge Yo moqó-unimanqatin?”

³⁶ Yaq ndego gendo-qavøiu, “Khanánqa. Qonømbé-ein, ndego gekha ezoqám? Yaq no ndego nó-unimanqatín!”

³⁷ Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Qo mòqo-omét ndego. Ezoqam ngének, ndego ndakin manqat ngeqa-manqate.”

³⁸ Yaq ndego ezoqam gendo-ein, “Evézøza. No mõe-unimanqatín!” Yaq até gendego, Yesu-qa megemege-te, katuk ndømøkuf, vømbøvizam.

³⁹ Yaq Yesu gembo-ein, “No nqanek manqei-qape-te, ezoqam-qa matev gevewat-qa nøgeavún. Yaq bøi waev mbain ezoqam, bøi tiabiti-kewāg, neka bøi eqeieqei ezoqam, bemø-bøi-waev-mbain-ezoqam-ez.”

⁴⁰ Yaq Felisi ezoqa nøme, ndigu avønin giwaniapam, nqanek manqat gimboyogem, ndigu av gimbøe-einim nqægo, “Ge qó, até ní-a, bøi waev mbain ezoqam qotínæna?”

⁴¹ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Zo amba ande bøi waev mbain ezoqam me tozogonin, zo ambá manqa-zapazapa-yav sozogonín. Geté zo av qazøte-manqaté nqægo, ‘Ni níkeogé.’ Yaq nakémbá, zo manqa-zapazapa zua zøgó.”

10

Yaya etæ manqat, sip keoge ezoqam eqeieqei-qa yaq-te

¹ Yesu manqat nøme, av gene-ein nqægo, “No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha ezoqám ndego, sip-qa khoev-te, mboqog-anim-te oneav tøgoat, geté khoev-te nakhoa vini-té genøqavíg, ndego aqona ezoqám neka pepen ezoqám. ² Geté sip keoge ezoqam eqeieqei, mboqog-anim-té genø-onín. ³ Mboqog keoge ezoqam, mboqog mbo-mboqozoáin. Tegi sip, teqa manqa wag møndæzøtéz, neka vøygemin. Ndego sip iziz zø-akhayamín, bavokho sasa ndø-itubin. ⁴ Yaq tegi sip bavokho ge-itubin, gèzømbø-megein, ndigu vømbø-paevemin. Zapa ndøgo, ndigu teqa manqa wag, møndæzøtéz. ⁵ Ndego ezoqa vini gembó-paevemák. Geté mõe mbóboáin. Zapa ndøgo, ndigu teqa manqa wag zøtezateáv.”

⁶ Yesu nqanek yaya manqat gezø-eta, ndigu manqa mokho ndapeáv, gekha mé:manqate.

Yesu, ndego mboqóg

⁷ Ndego nqanek yaya etæ-qa mokho ndapeav qagoam, yaq Yesu manqat nøme av gezømbe-ein nqægo, “No unimanqatín nqazø-manqate. No sip-gí mboqóg. ⁸ Ezoqa ewaqape ibugukhokhof go:geavun, ndigu aqona ezoqám neka pepen ezoqám. Geté sip tiqa manqat yogeapáv. ⁹ No mboqóg. Gekha ezoqám ndego, no-te tendo-on, ndego khandi ndøndáp. Yaq ndego, kopømba ande av sip me nduigu, gé-onimát neka nango vøfakhanát, gagayag eqeieqei loge nonqo vømøqeivát.

¹⁰ Aqona ezoqam, sip aqonøvem neka zitøge neka ngiæzoat-qa mba ndo-okhoatún.

Geté no ezoqa khandi etoam-qa nogeavún. Yaq ta khandi ndøgo, tàbete-tøvá, ti mokho-te.”

Yesu, ndego sip keoge ezoqam mbomambaqapé

¹¹ Yaq Yesu manqat nøme ge-zømas, “No sip keoge ezoqam mbomambaqapé. Sip keoge ezoqam mbomambaqape, ekeza khandi gésanqáo, sip zapaya. ¹² Geté ezoqa nøme, ndego sip keoge sasae, moni qaqasam nonqo mba ndego, ndego segéteít, gaqo khobos te-omet. Ndego sip segézuváz. Zapa ndøgo, ndego sip keoge ezoqam eqeieqei mbá neka ndigu

sip ekezán mbá. Yaq gaqo khobokhobos, sip segé-ngeasám, vópanqaním. ¹³ Ezoqam av ngenek ngego, ndego sasae, moni qaqasam nonqo mba ndógoatún, neka ndego sip gezómbé-kófiayák.

¹⁴ Sip keoge ezoqam mbomambaqape, nó. No nókeza sip mōtenōtén, neka ndigu no vōezōtez, ¹⁵ ate av-té, Tat no ge-otev neka no ndego vōtēnōten. Yaq no nókeza khandi nōsanqáo, sip zapaya. ¹⁶ No sip nóme ndinōgó. Ndigu nqanek sip uta mokho-té mbá. Até ndigú-a, batōndo-khatób. Ndigu noqa manqa wag ndóyogém. Yaq sip bawan kopo mégoát, neka sip keoge ezoqa kopo vōzōgoát.

¹⁷ Tat kuku no-te. Zapa ndógo, no nókeza khandi nōsanqáo, ezoqa zapaya. Yaq no nango tábate-khandi:n. ¹⁸ Ezoqa ambá av nqægo, no khandi ndævimbám. Geté no nókeza poev-té qatósanqáo. No bazafógakh nqanōgó, nókeza khandi tæsanqao neka nqawa vōendáp. No Tat nō-eín, matev av nqægo tægo.”

¹⁹ Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq Zu megetapak nangó ginø-qatōném. ²⁰ Ndigu ezoqa kopoáv, av gini-einím nqægo, “Nandev ezoqam, nqova soqa mbóigú! Matavap kumbógeáp, nandev. Gekha zapá, zo teqa manqat ndozoyoge?”

²¹ Geté ezoqa nóme, av gini-einím nqægo, “Manqat av nqægo, kopømba mbáin, nqova soqa-us ezoqam-te tōndo-fakhatat. Neka gé, nqova soqa, bói waev mbain ezoqam av kené-khakheinōvém?”

Yesu gisanqawem

²² Zelusalem taon-te ndógo, pindap khōuwa kandambaqape ndófakhán. Zu ezoqam, Mbumbukiam-qá khoev mboqoat khōuwa mbomatavupatún, ma ibugukhokhof ndógo, Mbumbukiam-qa khoev nqawa teqa zenda-te giveem. Ta khōuwa-te ndógo, qozaq viav ndóogitát. ²³ Yesu Mbumbukiam-qa khoev uta mokho-te, Solomon-qá lou-qase-té ge-okhoám. ²⁴ Yaq Zu megetapak ndøpindám, te-te, vōmbø-bevøpem, “Gé, ni manqat ndaføyamba gekha khōuwá qonimbí-eín? E-moqoni-eín: Gé, qo Mesayá?”

²⁵ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “No mōezø-eín. Geté zo no unimanqatinteáv. Matev ndógo, no Tat-qa iz-te nqæmatanam, zo ndógo tōne-zømesimít, av nqægo, no gekha ezoqám. ²⁶ Geté zo no unimanqatinteáv. Zapa ndógo, zo nogí sip mbá.

²⁷ Nogi sip, manqa wag nō-ewagatún. No mōtenōtén ndigu, neka no ndigu gēnøpáev. ²⁸ No ndigu khandi miavmiav nōzø-etoám. Ndigu sa gemø-nasinimák. Ezoqa kopo, ndigu noqa zenda-te gévimbamák. ²⁹ Noge Tat, ndego no ndigu genø-etoam, ndego ezoqa ewaqape únime-løvubám. Ezoqa kopømba mbáin, ndigu Tat-qa zenda-te te:viwam. ³⁰ No neka Tat, ni kopó.”

³¹ Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ndigu Zu megetapak, nqawa mbaqambaqa mba ndøpitáz. Ambá gepouimín, vōlaemin.

³² Yaq Yesu gezø-ein, “No matev eqeieqei kopoav nomatønnumám, zoqa bói-te, ndógo Tat-te qando-fakhanam. Yaq gé, nqanek matev eqeieqei ate ndægo, kopo ákhanégo, ta zapaya ndógo, no lambe-qa nqazonøgo?”

³³ Yaq ndigu gimbo-qavøinam, “Ni ambá av nqægo, qoqa matev eqeieqei zapayá qatí-pouqobém, vói-laqabém. Geté ni ndógo tótí-laqabém. Qo Mbumbukiam-qá iz qongi:wát. Qo ezoqam mbá, qo. Geté qo Mbumbukiam-qá qote-khamasiáp.”

³⁴ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Zoqa guguna manqat-te, Mbumbukiam av gene-eín nqægo, ‘No mōezø-eín: Zo mbumbúk.’ ³⁵ Ni mízi:nōtén, manqat ndógo, ta mbuk-te ndøpeawap, unimanqatín. Mbumbukiam-qa Manqat gé-enendák. Mbumbukiam ndigu mbumbuk me:zæb, tí-te ndigu teqa manqat qafakhan. ³⁶ Av tægoat ndægo, yaq gekha zapá, zo no ndozonø-manqate, ‘qo Mbumbukiam-qá iz qongi:wát’, no qæ-ein, av nqægo, no Mbumbukiam-gē Yō. No Tat ndøveatán neka nqanek manqei-qape-te vōndø-khofotan.

³⁷ No amba matev matønnumav tægonin, av noge Tat ndømbøe-poev, yaq ság, zo no ndø-unimanqatiním. ³⁸ Geté no mōematønmatún. Yaq nakémá. Zo noqa manqat unimanqatin poeveav tozogoat, zo noqa matev matanam zó-unimanqatiním. Yaq zo tōzøtè-zøtéz ndógo, neka mokho vozóndapém, av nqægo, Tat no mokho-té gunu:gú neka no Tat mokho-té gatu:gú.”

³⁹ Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ndigu ambá nqawá ginø-møvøinamín. Geté ndego sègezømbo-navøém.

⁴⁰ Taqa zita-te, Yesu nqawa Zoden kea yaq-keoqá genøveséz, ta manqei ndógo, ma bugukhokhof Zion ezoqa ibøkha iz gezømbe-etoumam. Yaq ndógo temøqóm. ⁴¹ Yaq ezoqa kopoáv gimøndæ-pindam. Ndigu av gini-manqatám nqægo, “Zion umingiap matev goneáv. Geté manqat ate ndægo, ngenek ezoqam-qa yaq-te ge-manqatam, unimanqatin.”

42 Yaq ndøgo, ezoqa kopoáv, gè-unimanqatiním ndego.

11

Lazales genanim

¹ Ezoqa møndøgoám. Iz Lazalés. Ndego enqoni mbogoám. Ndego tegi sænakheis namba, Meli neka Mata, Betani vemíav-té giyagám. ² Ngunuk Meli, tuge anganøm-yo Lazales enqoni qambogoam, ndúgu, tae etet sisip mbomambaqape, Evézøza-qa zenda tokhotapak-te guoqouz neka yaq susu ekeza izum vømbøe-vuogim. ³ Yaq ndigu Lazales-gi sænakheis manqat ndøkhoføtvém, Yesu-te, “Evézøza, qoge qafu mbomambaqape, enqoni mbogó.”

⁴ Geté Yesu nqanek manqat ge-ewag, ndego áv gene-eín nqægo, “Nqanek enqoni, løvøte-te gé-ituák. Geté tønefakhán ndøgo, Mbumbukiam-qá iz mé-eqá, neka Mbumbukiam-ge Yo, iz kandambaqape vøendáp.”

⁵ Yesu poev kandambá, Mata-te neka tugu namba qawan-te neka Lazales-te. ⁶ Geté Lazales-qa enqoni-qa yaq-te manqat ge-ewag, ndego nakhamas-te okhoeáv ti-te. Geté ta manqei-te ndøgo, ma ge-goam, khøuwa menas nøme, møndø-qovezám. ⁷ Taqa zita-te, ndego ekeza paev ezoqam, áv gezømbe-eín nqægo, “Nqawa Zudia plovins-té qazinø-qaván, Lazales bizimø-ometam.”

⁸ Geté tegi paev ezoqam gimbo-qavøinam, “Nøméndim ezoqam. Nømønqei qagoam, ezoqa qo ambá nandí gini-pouqabemín ndøgo, vølaqabemín. Gé, qo unimanqatín, veseze-qa qógo?”

⁹ Yaq Yesu gezø-ein, “Paveat kopo-te, khøuwa iziz tuélv nqambøigu. Gekha ezoqám ndego, paveat-te te-okhoat, ndego kopømba mbaín tekhaotav, vøbøiáv. Zapa ndøgo, paveat-qá waev-té genø-okhoát. ¹⁰ Geté gekha ezoqám ndego, bøvun-te te-okhoat, ndego ndøkhaotáv, vøbøiáv. Zapa ndøgo, ndego waev mbaín.”

¹¹ Taqa zita-te, Yesu manqat nøme, áv gezømbe-eín nqægo, “Nigi nøfu Lazales, venanqei ndøbuvít. Geté no nangó qamøtiú.”

¹² Yaq tegi paev ezoqam gindu-qavøinam, “Evézøza. Qanimáv. Ndego ndebuvit, yaq ndø-eqeieqei-év.”

¹³ Ndigu até vøe-einim, Yesu Lazales-qa venanqei sømbiam-qa yaq-te mba me:manqaté. Geté ndego teqa løvøte-qa yaq-té gene-eín. ¹⁴ Yaq Yesu manqat ndaføyamba zø-eín, “Lazales møndønanim. ¹⁵ Geté zo zapaya, no khanakhanákh, no te namba goneav qagoam. Yaq zo kopømbá, no tønø-unimanqatiním. Geté, ság. Ndakin zíniáv te-te.”

¹⁶ Yaq Tomas, iz nøme gimbo-akhaemam, qaqangeáp, paev ezoqa nøme áv gezømbe-eín nqægo, “Sá bizimuniáv. Yaq sizimú-pakhaén te namba.”

Yesu ndégo, ezoqa løvøte-te ndekhandizat neka khandi ndēzø-etoám

¹⁷ Yesu Betani vemíav-te gemøfakhan, yaq áv gene-ewág nqægo: Lazales manqei-pakha-te møndø-utøvé. Ndakin khøuwa foa møndømmø-navøém. ¹⁸ Yaq Betani vemíav-a, yaq Zalusalem taon, taqa atap khapémhá. Tri kilomita mbá. ¹⁹ Zudia ezoqam kopoáv ginduzav, Mata neka Meli eiv vømøzø-tøkē, tigi anganøm-yo gezømbe-nanim.

²⁰ Mata gu-ewag, av nqægo, Yesu ngégeáv, yaq nakhoa-té gunøwáv. Yesu mbøeqatáz. Geté Meli khoev-té gunoqotám.

²¹ Yaq Mata Yesu gumbo-ein, “Evézøza. Qo amba nqanek toqogonin, yaq noge anganøm-yo, ambá gé:nanimák. ²² Geté no møtenøtén, até ndakin-a, qo Mbumbukiam andé gekha mē toqombo-viam, ndego ndøqa-etoám.”

²³ Yaq Yesu gumbo-qavøiu, “Qoge anganøm-yo nango ndøkhandi:v.”

²⁴ Yaq Mata gundu-ein, “No møtenøtén. Vaev khøuwa-te, løvøte ezoqam tikhandi:z, até ndegó-a, tékhandi:v.”

²⁵ Yaq Yesu gumbo-ein, “Ezoqam nó, ezoqa løvøte-te nqækhandizat neka khandi nqázø-ētøám. Gekha ezoqám ndego, no nde-unimanqatinat, ndego géyagét, oskia ndego tenanim. ²⁶ Neka gekha ezoqám ndego, ndeyage neka no nde-ünimánqatínát, ndego génanimák. Gé, qo nqanek moqó-unimanqatin?”

²⁷ Yaq ndugu gundu-qavøiu, “Evézøza. No møe-unimanqatín, av nqægo, qo Mesayá. Mbumbukiam-gé Yó. Qo ndégo, Mbumbukiam manqat ge-ein, av nqægo, nqanek manqei-qape-te tendo-khofotav.”

Yesu Lazales-qa gevin

²⁸ Mata nqanek manqat gumu-ein, yaq tugu namba qawan-té gunøqaván, Meli, manqat vømømbø-ein. Ségembo-voá, gumbo-ein, “Nømendim ezoqam møndø-geavún. Ngégo nqanek. Qoqa ndøbeváp.”

²⁹ Meli nqanek manqat gu-ewag, yaq ndugu até gundigu, gè-itán, te-te vōwaw. ³⁰ Yesu vemia v mokho-te fakhaneav ndōgoám. Ndego zua ndo:goám, ma Mata gumiqat. ³¹ Ndigu Zu ezoqa nōme, Meli namba khoev-te gigoam, eiv gimbo-tōkeam, gi-ometam, av nqāego, ndugu nakhamas-te gu-itan, vōfakhan, yaq ndigu gēmbō-paevém. Ndigu até vōe-einim, manqei pakha-tē gunōmā. Gemōvín. ³² Meli Yesu-te gumufakhan, gu-omet, yaq teqa zenda tokhotapak-te, ekeza kha, manqei me:laváo, vōmbō-ein, “Evézōza. Qo amba nqanek toqogonin, yaq noge anganōm-yo ambá gé:nanimák.”

³³ Yesu Meli gu-omet, gu-eivam, neka ndigu Zu ezoqa nōme, namba gi:geavun, vō-eivumam, ndego mbōni mbonqosōgim, tanakh vōzōgo. ³⁴ Yaq gezōbevap, “Zo ndego gekham-tē qazomō-otōvem?”

Yaq ndigu gindu-qavōinam, “Evézōza. Biziniáv, vōmōqeviv.”

³⁵ Yaq Yesu gēvín.

³⁶ Yaq ndigu Zu ezoqam, āv gini-einim nqāego, “Ndæ! Ndego kuku kandambá qambo-goam te-te.”

³⁷ Geté ezoqa nōme āv gini-einim nqāego, “Ngenek, ndego bōi waev mbain ezoqam ndōkhakheinōvem. Yaq gé, kopōmba mbaín, Lazales amba tekhakheinōvemin? Yaq ndego ambá gé:nanimák.”

Yesu Lazales lōvōte-te gekhandiv

³⁸ Yesu manqei-pakha-te gemefakhan, mbōni kandambaqape, nangó qanōmbo-nqosōgim. Ta manqei-pakha ndōgo, kōi nqá. Mboqog mbaqambaqa-qapé gini-tokavám.

³⁹ Yaq Yesu gezō-ein, “Mbaqambaqa-qape vō-qambesōmém.”

Geté Mata, ndugu lōvōte ezoqam-gu sāvōmiu, gundu-ein, “Evézōza. Vōvanq unimé:-soqá. Ndego khōuwa mōndōmbo-foa-éz, manqei-pakha-te ngu:gu.”

⁴⁰ Yaq Yesu gumbo-ein, “No mōtaqa-eín. Toqo-unimanqatin, yaq Mbumbukiam-qa bazafōgakh-qape qōqeviv.” ⁴¹ Yaq ndigu ezoqam até gindigonem, mbaqambaqa-qape vō-qambesōmem.

Yaq Yesu ová genōqán. Yaq āv gene-eín nqāego, “Tát! No ike kandambá qo-te. Qo noqa manqat, mōqo-ewág. ⁴² No mōtenōtén, qo noqa manqat oskia qōyogé. Geté no nqanek manqat ti zapaya nginik qate-manqaté, ezoqa ewaqape ngiwaniap. Nginik tiabiti-unimanqatinim, av nqāego, no qo qotōndo-khofotán.”

⁴³ Yesu nqanek manqa manqate qanōmbōe-navōem, yaq kandambaqapé mōndæ-akhá, “Lázales. Mōqotōndo-fakháq!”

⁴⁴ Yaq ngenek ezoqam, genanim, sēgendo-fakhán. Teqa zenda lou geagim nonqo neka zenda tokhotapak-te, ndabua até gembōe-lōvōtupám, neka kawa-te vōmbō-lōvōtupam.

Yaq Yesu ezoqa āv gezōmbe-ein nqāego, “Ndabua nandav, vōmbo-nqovozōmém, bēwaw.”

Yesu ande gimboe-voqem

(Met 26:1-5; Mak 14:1-2; Luk 22:1-2)

⁴⁵ Ndigu Zu ezoqam, Meli-te gindupia, yaq matev giqevim, Yesu gematanam, ndigu ezoqa kopoáv, gè-unimanqatinim. ⁴⁶ Geté ezoqa nōme, Felisi ezoqam-té ginōzáv, Yesu-qa matev-qa yaq-te, emanqat vōmōzō-votot.

⁴⁷ Yaq Felisi ezoqam neka Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, Zu megetapak nōme ndōpisám. Manqa ndō-ovōemém. Yaq āv ginibondát nqāego, “Gekhā zigonēm? Ngenek ezoqam, umingiap matev khāpumu-khouwév, ngematanam. ⁴⁸ Sa tizimbo-taket, matev av nqāego sa tegot, yaq ezoqa ewaqape gé-unimanqatinim ndego. Yaq Lom megetapak, Mbumbukiam-qa khoev gēngi:nám neka manqei vōnimbí-vinim.”

⁴⁹ Yaq ti mokho-te ndigu, ezoqa kopo, iz nqambogo Kayafas, ndego ta viav-te ndōgo Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape gegoam, ndego āv gene-eín nqāego, “Ge zó, matavap mbaín? ⁵⁰ Mozombó-matōvemem? Qanimav ndōgo, ezoqa kopo tenanim, ezoqa ewaqape zapaya, ambá ndōgo, ni ezoqam ate nqazi:gu, sa tizimu-nasinim.” ⁵¹ Kayafas nqanek manqat ge-ein, ndego ambá av nqāego, yakhapus mbā sege-matōvēm. Geté ndego Mbumbukiam-qa manqat ndōveáz. Zapa ndōgo, ta viav-te ndōgo, ndego Mbumbukiam-gé iziz ezoqam kandambaqapé. Yaq nakémbá, ndego av ge-ein nqāego, Yesu Zu bawanak zapaya mē:nanim. ⁵² Geté unimanqatin, Zu ezoqam zapaya mbá mbá. Geté até ti zapaya ndigú-a, Mbumbukiam-gi nakheis ate ndi:gu, manqei-manqei vinivinimba ndinduyageapet. Yaq até ndigú-a, tiabiti-tōkuaném, vōmō-kopōez.

⁵³ Ta khōuwa-te ndōgo, Zu megetapak voqem ndōngazém, av nqāego, Yesu gēlaēm. ⁵⁴ Yaq nakémbá, Yesu Zudia plovins-te, kha sekemba vōndæveáv. Geté Eflaim vemia v-té genōwáv, ndōgo leg-av manqei avōnin-te ndōgo. Yaq ekeza paev ezoqam namba, ndōgo tiyagám.

⁵⁵ Ta khøuwa-te ndøgo, Zu ezoqam-qa Pasova khøuwa kandambaqape, avønín qagoám. Yaq ezoqa ewaqape, Zelusalem taon-té ginøqavát, Mbumbukiam-qa bøi-te, é-betø-ndaføyamba-ez, tiqa khøuwa kandambaqape nonqo, av Mozes-qa guguna manqat qæ-ein. ⁵⁶ Yaq ndigu Yesu-qa ndøvawát. Mbumbukiam-qa khoev uta mokho-te gimøvat, ndigu äv ginibondát nqægo, “Äv khazøtè-matavap? Ndego petøndéwäv penømakhaya, nqanek møvøna kandambaqape-te?” ⁵⁷ Geté Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Felisi ezoqam, ezoqa manqa é-møndøzømbø-løvuá, av nqægo, gekha ezoqám ndego, te-otev, Yesu åkenégo, bèzø-ein. Zapa ndøgo, ndigu Yesu møvøiwat-qa mbogoám.

12

*Meli tae et sisip mbomambaqape, Yesu-qa kha-te gumbøe-qouz
(Met 26:6-13; Mak 14:3-9)*

¹ Khøuwa siks mba mu-ewabám, Pasova khøuwa kandambaqape. Yaq Yesu Betani vemia-v-té genøwáv. Betani vemia-v ndøgo, ma Lazales geqotam, ndego løvøte-te gekhandi:v. ² Yaq qakhagus ndøgo, Yesu zapaya, lou ndøkhakheinømém. Mata ndøyogím, lou. Ezoqa nøme, Yesu namba lou loge-te giqonavam, Lazalés.

³ Yaq Meli até gundigu, Yesu-té gunøwáv, botol-qase tae et sisip mbomambaqape, fia kandambaqape, vøndøndap, yaq Yesu-qa zenda tokhotapak-te sasa mo-qouz. Yaq ekeza izúm gumbøe-vuogím. Taqa sisip gø:yát. Khoev-qape ünime-gutáv.

⁴ Yaq Yesu-ge paev ezoqa kopo nøme, Zudas Iskaliot, ndego vaev sa gembøqambun, äv gene-ein nqægo, ⁵ “Nqanek tae et fia kandambaqape, ambá ziwí-mín, moní mokho tri andled vizí-qasemin. Yaq moní ndigu, ambá gigiap-av ezoqam zizø-etoamín.” ⁶ Ngenek nqanek manqat ge-ein, ambá av nqægo, gigiap-av ezoqam me-goám. Geté zapa ndøgo: Ndego aqona ezoqám. Yesu neka tegi paev ezoqam-gi moní, ndégo tembo-kewagám neka nøme sège-nøzøzøin, ekezan nonqo.

⁷ Geté Yesu gembø-ein, “Sègembø-iváv, ngunuk. Ei mbá guni-matanám. Nqanek tae et sisip mbomambaqape gugeatam neka noqa kha-te vø-qouz, ngunuk no otønát nonqo me-khakheinømbém. ⁸ Zo gigiap-av ezoqam namba oskia zøtè-yageapát. Geté no namba, oskia zí:yageák.”

Lazales gimbo-voqoem

⁹ Zu ezoqa bawan-qape giyogem av nqægo, Yesu Betani vemia-v-té gegø, yaq ndigu tinøzáv ndøgo. Ndigu ambá av nqægo, Yesu zapaya mbá gini-apát, geté ndigu até Lazales omete-qa ndøgoám, ndego Yesu løvøte-te gekhandi:v. ¹⁰ Yaq Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, nqanek matev giqeivim, ndigu äv gini-voqoém nqægo, “Até Lazalés-a, bízilaém.” ¹¹ Zapa ndøgo, Lazales zapaya, Zu ezoqa kopoáv, Yesu-té ginønøzáz, ndego vø-unimanqatinim.

Yesu Zelusalem taon-te, andé kawa ezoqam me ge-on

(Met 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:28-40)

¹² Yaq khøuwa nøme qandopave, ezoqa bawan-qape Pasova khøuwa kandambaqape-te gindupindam, äv giniyogem nqægo: Yesu Zelusalem taon-té gendówáv. Avønín géfakhán. ¹³ Yaq ndigu epek ndø-upøgím, vømbøe-qatøzem. Yaq äv gini-akhaemat nqægo, “Hosána! Iké: Mbumbukiam-te. Ndego ngenek ezoqam bèkhakheinøvém, Evezøza-qa iz-te ngegeav, ngenek Izlael ezoqam-ge kawa.”

¹⁴ Yaq Yesu donki ndakinak ndø-omét. Yaq zita-té gembøeqóm, sasa ndøwav. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa manqat, é-møndo-ein, av nqægo, ¹⁵ “Zayon ezoqam. Zo møe ndøgø, zo ezoqam, Zelusalem taon-te ndozoyage. Ngé! Zoge kawa ngégeav. Donki ndakinak-qa zita-té gonoqotáv.”

¹⁶ Ta khøuwa-te ndøgo, Yesu donki-qa zita-te, Zelusalem taon-te gewav, tegi paev ezoqam nqanek manqat-qa mokho zøtezateáv. Geté vaev-te, Yesu iz kandambaqape gendap, yaq tinizøtéz ndøgo, nqanek manqat, Yesu-qa yaq-té qane-peaupám. Yaq ezoqa Yesu äv timbøematønømém, av Mbumbukiam-qa Manqat bugukhokhof qæ-ein.

¹⁷ Ndigu ezoqa kopoav, Yesu gi-ometam, Lazales gembø-akha, ndego manqei-pakha-te gegoam, neka løvøte-te vøkhandi:v, ndigu nqanek emanqat sège-vøndazát. ¹⁸ Yaq nakémbá, ezoqa kopoav-qape nakhoa-te gizav, Yesu vømbøe-qatøzem. Zapa ndøgo, ndigu nqanek umingiap matev-qa yaq-te, mønødyogém, Yesu gematanam. ¹⁹ Yaq Felisi ezoqam ekeza mokho-mba, äv ginibønd nqægo, “Ndæ, zøtèqeivím? Ni ezoqa Yesu-qa yaq-te qazizømbi-khafen, kopømba mbaín. Ezoqa ewaqape sègembø-pavét.”

Bawan vini-ak, Yesu omete-qa gigoam

²⁰ Ndigu ezoqam-qa mokho-te, Zelusalem taon-te gi-apat, Pasova khøuwa-te Mbumbukiam-qa iz timø-eqanem, Glik ezoqam møndøgoám. ²¹ Yaq ndigu Filip-té ginøzáv, ndego Betsaida vemiav-ak, ndøgo Gelili plovin-te, vømbø-einim, “Khanánqa. Ni ambá manqat nimbo-einimín, Yesu.” ²² Yaq Filip Endlu-té genøwáv, vømømbø-ein. Yaq ndigu ezoqa menas, sasa ndøzav, Yesu vømømbø-einim.

²³ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Qanimáv. Khøuwa iz møndøndáp. Mbumbukiam avønín, iz kandambaqape mbó-etoám, Ezoqam-ge Yo. ²⁴ No unimanqatín nqazø-manqate. Wit nanga, manqei-te bøiazaneav tøgoat neka pakhaezateav vøgoát, yaq yakhapus mbá segégoát. Geté tipakhaez, yaq nanga ndøviam. Kopoáv.

²⁵ Gekha ezoqám ndego, yage-te møqæ tømboyat, ndego ndækhambuá. Geté gekha ezoqám ndego, nqanek manqei-qape-te, ekeza yage zita te:wua, ndego miavmiav ndøgeatát. ²⁶ Gekha ezoqám ndego, noqa sasae gone-qa ndego, ndego no bønøpæv. Yaq ma no tøtegoat, até ndegó-a, gégoát. Gekha ezoqám ndego, noge sasae ezoqam tegoat, ndego noge Tat, iz kandambaqape mbó-etoám.”

Yesu ekeza løvøte-qa yaq-te gezømas

²⁷ Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, “No nòfofogeapét. Matavap genømbu-kiambøpét. Gê, no gekha manqat nó-ein? Ndøgó? ‘Tát! No vøkhandín. Nqanek viniv-qape benøfakhán.’ Geté áv taoká! No nqánek qategeavún. Khøuwa eqeieqei møndøndáp. ²⁸ Tát! Qakeza iz vø-eqá!”

Yaq yan-te nqo:go, manqat ndofakhán. Av qane-ein nqægo, “No nøkeza iz, møe-eqá. Yaq no nangó qatø-eqá.”

²⁹ Ezoqa ewaqape, ta manqei-te ndøgo giwaniapam neka nqanek manqat vøyogem, nøme áv gini-einim nqægo, “Ndand ndønqøz.” Geté nøme gi-einim, “Enzol ezoqam, manqat mbo-ein.”

³⁰ Yaq Yesu gendo-ein, “Manqat nqanek, yan-te qandovis, ambá av nqægo, no zapayá qane-manqatám. Geté zo zapayá qane-manqatám.

³¹ Ndakin Mbumbukiam manqei-qape ezoqam gégevezó, neka ndego manqei-qape kawa ezoqam, Saitan, vø-ogiü. ³² No manqei-qape-te nqægo, ti-eqanonam, yaq no ezoqa ewaqape nókhatób, no-te.”

³³ Yesu nqanek manqat ge-ein, tenezømás ndøgo, ndego ande áv kenénanim.*

³⁴ Yaq ezoqa ewaqape gindu-einim, “Mozes-qa guguna manqat, ni qeiyogem, áv qan-inómánd nqægo, Mesaya ndego miavmiav ndøyagát. Yaq ge qó, gekha zapá, qo av ndoqote-manqate nqægo, Ezoqam-ge Yo gēnanim? Neka gê, ndego Ezoqam-ge Yo, gekha ezoqám?”

³⁵ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Waev, zo mokho-te khøuwa nøme khapémáb tøgoat. Zo ndakin waev zua nandazømbego, yaq waev-té qanø-okhó. Soqáin ndøgo, zo bøvun tøgutaz. Zapa ndøgo, gekha ezoqám ndego, bøvun-te tema, ndego gé-otevák, ande áv kenéma. ³⁶ Ndakin waev zua ndøgó, zo namba. Yaq nakémbá, vø-unimanqatinim, nqanek waev, yaq até zó-a, vozó-waev-ezoqam-ez.”

Yesu nqanek manqa manqate qamømbøe-navøem, yaq gèwáv. Gèpeó, ezoqam-te.

Ezoqa kopoáv, Yesu unimanqatinteáv

³⁷ Yesu ezoqa ewaqape-qa bøi-te, umingiap matev vivinimba kopoáv gematønumam. Geté até ndøgó-a, ndigu unimanqatinteáv ndego. ³⁸ Nqanek matev tønøfakhán ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat tåbete-unimanqatín, tege manqa vevezam ezoqam Aezaya gepeawam. Ndøgo áv qane-manqaté nqægo,

“Evézøza. Manqat ndøgo, ni qati-zømesimam, gekha ezoqá ndø-unimanqatin? Neka gekha ezoqá ndømatøvem, av nqægo, nqanek matev kandakanda, Mbumbukiam ndømatanám?”

³⁹ Ezoqa kopømba mbaín, Yesu gé-unimanqatinim. Taqa yaq-te, Aezaya manqat nøme áv gene-ein nqægo,

⁴⁰ “Mbumbukiam bøi møndøzø-gutám, neka mbøni vøzøtok.

Yaq nakémbá, ndigu kopømba mbaín, bøi ti-qeivat

neka tiqa mbøni-te, kopømba mbaín, mokho timbo-ndapemat,

neka ndigu kopømba mbaín, no-te tinduzav, neka no ndigu vøe-khakheinøvem.”

⁴¹ Aezaya nqanek manqat, Yesu me-ein. Ndego é-møndo:qeiv, av nqægo, Yesu iz kandambaqape ndøndáp.

12:23 12:23 Zion 13:31-32; 17:1   **12:24** 12:24 1 Ko 15:36   **12:25** 12:25 Met 16:25   **12:27** 12:27 Psa 6:3; 42:5; Met 26:38   **12:32** 12:32 Zion 3:14   **12:33** 12:33 Zion 9:6   * **12:33** 12:33 Ndøgo tene-ein, tae mutui-te ti-eqeinam, vøtøkewém.   **12:34** 12:34 Psa 110:4; Isa 9:7; Dan 7:14   **12:35** 12:35 Zion 8:12   **12:36** 12:36 Ef 5:8   **12:38** 12:38 Isa 53:1   **12:40** 12:40 Isa 6:10   **12:41** 12:41 Isa 6:1

⁴² Ezoqa kopoáv, ndigu Yesu unimanqatinéav. Geté até Zu megetapak mokho-té-a, nõme mõndõ-unimanqatiním. Kopoáv. Geté ndigu gèkhonoumám. Ndigu manqat bavokho einiáv, av nqægo, Yesu-tê ginõnõzáz. Zapa ndõgo, ndigu Felisi ezoqam-te mõe ndõgoám. Soqain ndõgo, ndigu tiqa guligulim-te tizõmbe-khafen. ⁴³ Ndigu iz kandakanda, ezoqam-te ndapeqa ndõgoám, ambá ndõgo, Mbumbukiam-te.

Ezoqa manqa ovøyam-te tõe-ab, nqáneq, Yesu-qa manqat

⁴⁴ Yaq Yesu sa manqa ndõyám. Av gene-ein nqægo, “Gekha ezoqám ndego, no nde-unimanqatinat, ndego ambá av nqægo, no mba ndõ-unimanqatinát. Geté ndego até ndegó-a, no gendo-khofotan, nde-unimanqatinát. ⁴⁵ Neka gekha ezoqám ndego, no ndenõmende, ndego até ndegó-a, no gendo-khofotan, nde-omété. ⁴⁶ No waev nogeavún, nqanek manqei-qape-te. Yaq gekha ezoqám ndego, no nde-unimanqatinat, ndego bõivun-te sekemba géyageák.

⁴⁷ Gekha ezoqám ndego, noqa manqat ndeyoge, gete o-mba ndapeav ndõgo, no ndego manqa ovøyam-te nõveák. Zapa ndõgo, no ambá ta zapaya ndõgo, tõegeavún, manqei-qape ezoqam manqa ovøyam-te tõe-ab. Geté no ndigu khandi:zat-qa nogeavún. ⁴⁸ Gekha ezoqám ndego, no ndesanqana neka noqa manqat o-mba ndapeav ndego, matev ndõgó, ndego manqa ovøyam-te tõve. Ndego vaev khõuwa-te, manqa ovøyam-te, nqáneq qávé, manqat no nqæmanqate. ⁴⁹ Zapa ndõgo, manqat ndõgo, no qate-zõmesimam, ndõgo ambá av nqægo, noqa matavap-tê qando-fakhatê. Geté manqat, Tat nõlvuát, ndego no gendo-khofotan, no gekha manqat banõ-ein neka ezoqa batê-zõmesim. ⁵⁰ Neka no mõtenõtén, manqat ndõgo, no manqa genõ-lõvua, tõe-zõmesim, zo khandi miavmiav zõ-etoám. Yaq nakémbá, gekha manqat ndõgo, no nqate-manqate, no av qate-manqaté, av Tat genõmbe-ein.”

13

Yesu ekeza paev ezoqam, zenda tokhotapak gezõsunguz

¹ Pasova khõuwa kandambaqape, avõnín qagoám. Yesu é-mõndæ-otév, teqa khõuwa mõndõ-fakhân. Ndego nqanek manqei-qape, avõnín gé-iváv, Eve-te võwáv. Ndego kuku mbogoám, ekeza ezoqam-te, nqanek manqei-qape-te. Yaq ndakin ndego av gezõmås nqægo: Teqa kuku kandamba tantáv.

² Khagus, Yesu ekeza paev ezoqam namba, lou gilog, Zudas, Saemon Iskaliot-ge yo, nqova soqaqape matavap é-mõndõmbo-etoám, av nqægo, Yesu segembõ-qambün. ³ Yesu mõndæ-otév, Eve matev ate ndægo, teqá zenda-té genõvé. Neka ndego mõndæ-otév, Mbumbukiam-té gendowáv, neka yaq nango Mbumbukiam-te võvesêz. ⁴ Yaq Yesu até gendego, lou loge-te geqotam, gè-itán, ndabua mumat go-uzam, gèkhofá, neka ndabua susu vuogim nonqo, bõndim-te võlvõen. ⁵ Qamõmbõeva ndõgo, ndego ndis-te ibõkha ndõqõuz, tegi paev ezoqam-qa zenda tokhotapak sunguzam võngaz, neka ndabua bõndim-te qambo-lõvõetam, susu sasa zõmbe-vuogim. ⁶ Yaq Saemon Pita-te gendowav, ngenek Yesu av gembõ-ein nqægo, “Evezõza. Qo ezoqa kandambaqapé. Kopõmba mbaín, noqa zenda tokhotapak toqosunguz.”

⁷ Yaq Yesu gembõ-qavõiu, “Qo ndakin mokho ndapeáv, matev no nqæmatõnumit. Geté vaev-te ndõqome-qatêq.”

⁸ Yaq Pita gendo-ein, “Kopõmba unime-mbaín, zenda tokhotapak toqonõ-sunguz.”

Yaq Yesu gembõ-qavõiu, “No qoqa zenda tokhotapak sunguziav tõgoat, yaq qo kopõmba mbaín, noge ezoqam toqoat.”

⁹ Yaq Saemon Pita gendo-qavõiu, “Evezõza! Av tõgoat ndægo, yaq qo zenda tokhotapak mba qonõ-sunguzák, geté até lou geagim nonqó-a neka kawa voqonõ-sunguz.”

¹⁰ Yaq Yesu gendo-qavõiu, “Gekha ezoqám ndego, tekhakuam, teqa kha ate ndægo bæbæs. Ndego kha nango gésunguzák. Geté zenda tokhotapak mba ndõsunguz. Até zó-a, bæbæs. Geté ezoqa ewaqapé mbá.” ¹¹ Yesu é-mõndæ-otév, gekha ezoqám ndego, sa temboqambun. Yaq nakémbá, av ge-ein nqægo, “Ezoqa ewaqapé mbá, bæbæs.”

¹² Yesu tiqa zenda tokhotapak gumusunguz, yaq ndabua mumat go-uzam, gekhofa, nqava tène-úz, võqom, ma geqotam ndõgo. Yaq gezõbevap, “Zo mokho mozombõ-ndapem, no ndakin matev qazõ-matõnumat?” ¹³ Zo no ‘Nõmendim ezoqam’ neka ‘Evezõza’ zõnõ-akhayám. Yaq ndõgo qanimáv. Zapa ndõgo, no unimanqatin, zoge nõmendim ezoqám neka zoge Evezõzá. ¹⁴ No zoge Evezõza neka zoge nõmendim ezoqam nqægo, zenda tokhotapak qazõ-sunguzat, yaq até zó-a, zo yaqyaq-a zenda tokhotapak zõsunguzumát. ¹⁵ No matev mõtezõmås. Yaq até zó-a, matev kopo zõmatõnumát, av no qazõmbe-matanam. ¹⁶ No

unimanqatín nqazø-manqate. Sasae ezoqam, ekeza kawa ezoqam géløvuák. Neka u-anim, ma géløvuák, ndego ezoqam, ma gende-khofotav. ¹⁷ Ndakin zo mōzøte-zøté, taqa yaq-te. Zo av tønè-matanám. Yaq zo khanakhanakh-us zógoát.

¹⁸ No ambá av nqægo, zo ezoqa ewaqape nøte-manqatē. No mōtenøtén, ndigu ezoqam, no qævevesam. Geté manqat ndøgo, Mbumbukiam-qa manqat-te nqapeawap, tåbete-unimanqatín, av qæ-ein nqægo, 'Ndego ezoqam, lou namba qatilogat, sègenø-qambún.' ¹⁹ Ndakin, nqanek matev fakhaneav ndøgo, no é-ndøtezmastét, taqa yaq-te. Yaq matev tøfakhan, zo tønè-unimanqatíním, av nqægo, no ndégo.

²⁰ No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha ezoqám ndego, ezoqa nøme tekható, ndego no qatøndo-khofotav, ndego no ndøkhatómb. Neka gekha ezoqám ndego, no tekhatomb, ndego ndégo tékható, ma no gende-khofotan."

*Yesu tegi paev ezoqam ge-zømas, av nqægo, ezoqa kopó segembø-qambún
(Met 26:20-25; Mak 14:17-21; Luk 22:21-23)*

²¹ Yesu nqanek manqat gumu-ein, yaq ndego mbøni mbová. Yaq ndego manqat ndaføyamba zø-eín, av nqægo, "No unimanqatín nqazø-manqate, zo ezoqa kopó segenø-qambún, neka no qaqa ezoqam-qa zenda-te vøvé."

²² Yesu-gi paev ezoqam, nqanek manqat giyogem, yaq sègewambám. Gø-bevøpém, ndego gekha ezoqám mé-manqate. ²³ Ndego paev ezoqa nøme, Yesu kuku qambogoam te-te, ndego Yesu avønin-té geqotám. ²⁴ Yaq Saemon Pita, bøi mba mbokhouwá, av nqægo, "Qombøébeváp, nandev. Gekha ezoqám mé-manqate?"

²⁵ Yaq ndego paev ezoqam, Yesu-té genøsiná, vømbøbevap, "Evézøza. Gekha ezoqám qoté-manqate?"

²⁶ Yaq Yesu gendo-qavøiu, "No lou mbewat, yaf-té qatúqoqóm. Yaq gekha ezoqám ndego, tømbo-etoam, ezoqam ndégo." Yaq Yesu até gendego, yaf-te lou mbewat vøuqoqom, Zudas, ndego Saemon Iskaliot-ge yo, sasa mbo-etoam.

²⁷ Zudas nqanek lou mbewat gendap, yaq Saitan mu-ón, teqa mokho-te. Yaq Yesu av gembø-eín nqægo, "Matev ndøgo, qo matanam-qa ndoqogo, nakhamas-té qanøgó."

²⁸ Ndigu ezoqa nøme, lou loge-te giqonavam, ndigu mokho ndapeáv, gekha zapá Yesu nqanek manqat gembo-ein. ²⁹ Ezoqa nøme av gini-matavupám nqægo: Yesu Zudas loge gigiap wi-qa yaq-te abembø-eín, tiqa khøuwa kandambaqape nonqo, o gigiap-av ezoqam moni etoam-qa yaq-te abembø-eín. Zapa ndøgo, moni ndégo tembo-kewagám. ³⁰ Zudas nqanek lou mbewat gendap, yaq até gendego, bavokho vøfakhan. Ta khøuwa-te ndøgo, lová.

Yesu guguna manqat ndakinak gezø-løvuá

³¹ Zudas ge-ivav, gewav, yaq Yesu av gene-eín nqægo, "Ndakin Ezoqam-ge Yo, iz kandambaqape ndøndáp. Neka te mokho-te, Mbumbukiam iz kandambaqape vøndáp. ³² Mbumbukiam Ezoqam-ge Yo-qa mokho-te, iz kandambaqape tendap, yaq ndego até Ezoqam-gé Yó-a, iz kandambaqape mbó-etoám. Unimanqatín, ndego iz kandambaqape, avønin é-ndømbo-etoám. ³³ Nogí nakheis. No ndakin khøuwa khapimbá, zo namba tøtegoat. Zo no ambá ndøzønømbe-vawém. Geté, av Zu megetapak qazømbe-ein, no zo manqat kopó, av tæzømbé-eín, 'Zo kopømba mbáin tozotøndoza, ma no nqatema.'

³⁴ No zo ndakin guguna manqat ndakinak nøzø-løvuá. Manqat nqáne: Zo kuku yá bezøgó, yaqyaq-a. Av no kuku qanømbe-goam zo-te, yaq até zó-a, zo kuku av tabezømbe-gó, yaqyaq-a. ³⁵ Zo kuku tøzøgoat, yaqyaq-a, yaq ezoqa ewaqape segézøtét, av nqægo, zo nogí paev ezoqám."

*Yesu Pita gembo-vøndøyam, ndego teqa yaq-te to-nawam
(Met 26:31-35; Mak 14:27-31; Luk 22:31-34)*

³⁶ Saemon Pita Yesu gembobevap, "Evézøza. Gê, qo ákxøqotéma?" Yaq Yesu gembo-qavøiu, "No ma nqatema, qo ndakin kopømba mbáin, toqonøndo-paev. Geté vaev-te, qo qonøndó-páev."

³⁷ Yaq Pita gembobevap, "Evézøza, gekha zapá, no kopømba mbáin ndøgo, qo ndakin tøtaqando-paev? No notónaním, qo zapaya."

³⁸ Yaq Yesu gendo-qavøiu, "Gê, qo unimanqatín qotó-naqaním no zapaya? Av taoká. No unimanqatín nqataqa-manqate, kokolok naqanøká gé-ogeayák. Qo noqa yaq-te, ndøqotøkxæ-nawám. Misiká toqoto-nawam."

14

Mbumbukiam-te, nakhoa Yesu

¹ Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, “Zo mbøni bezøvá. Geté zo Mbumbukiam zó-unimanqatiním. Neka até no-á, vø-unimanqatiním. ² Noge Tat-qa khoev-te, kougiap kopoáv. Amba mbain tøgonin, no av nqægo ambá nøzømbé-einák. Yaq no tøtemá ndøgo, zo khoev nomøzø-khakheinám. ³ No tænav ndøgo, khoev vømøzø-khakheinám, yaq nango ndøtøndo-veséz, zo vøekhatøb, nøkezan-te. Yaq até zó-a, tønégó, ma no tøtegoat. ⁴ Zo nakhoa mðzøte-zøté, ndøgo ndølowe, ma no tøtema.”

⁵ Yaq Tomas gembobevap, “Evezøza, ni nøtenateáv, ma qo toqotema. Gê, ni nakhoa áv khatínøtën?”

⁶ Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Nakhoa, nó. Neka unimanqatin, nó. Neka khandi, nó. Ezoqa no mokho-te mbá, gindúzáv, atema Tat-te. Nakhoa nøme mbain. ⁷ Zo no qazøte-zøtez, yaq zo até nogé Tát-a, ndøzøte-zøté. Até ndakin-a, zo mðzøte-zøté ndego. Neka zo ndego mðzo-ometám.”

⁸ Yaq Filip gembo-ein, “Evezøza. Ni ambá Qave qoti-nømandín. Ság, nqanek.”

⁹ Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Filip. No nupøkán mbá, zo namba nqaziyage. Yaq gê, qo no qateqateáv? Gekha ezoqám ndego, no genømend, ndego Tat ndø-omét. Gekha zapá, qo no ndoqonø-manqate, av nqægo, ‘Ni ambá Qave qoti-nømandín?’ ¹⁰ Gê, qo unimanqatinteáv, av nqægo, no Tat-qá mokho-tê qatu:gū neka ndego Tat, no mokho-tê gunu:gū? Manqat ndøgo, no nqazø-manqate, no ambá av nqægo, nøkeza matavap-tê qatø-manqatê. Geté Tat mu-sasaeát, ndego noqa mokho-te ngu:gu. ¹¹ Zo no vø-unimanqatiním, no zo av nqazømbe-manqate nqægo, no Tat mokho-tê qatu:gū, neka ndego Tat, no mokho-tê gunu:gū. Geté zo nqanek manqat unimanqatinteav tøgoat, zo tøzøté-unimanqatiním ndøgo, no matev nqæmatanam. ¹² No unimanqatín nqazø-manqate. Neka ezoqám ndego, no nde-unimanqatinat, ndego matev áv gené-matønumat, av no nqate-matanam. Unimanqatín. Matev ndøgo, tematønumat, ndømø-løvuám, av matev no nqate-matanam. Zapa ndøgo, no Tat-tê qatø má. ¹³ Yaq gekha matèv ndøgo, zo noqa iz-te tozo-viømemat, no ndæmatønumat. Yaq ndøgo, Yo mokho-te, Tat-qa iz tabete-eqawát. ¹⁴ Unimanqatín. Gekha matèv ndøgo, zo noqa iz-te tozotøndo-viømemat, no ndæmatønumat.”

Yesu manqa mbusa geve, Nqova Mbomambaqape tendo-khofotav

¹⁵ Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, “Zo kuku tøzøgoat no-te, yaq zo noqa manqa løvuat manqat ndøzombo-pavát. ¹⁶ No Tat ndæmboviám. Yaq ndego zo tøke ezoqam nøme zø-etoám. Yaq ngenek zo namba mé:yagát, miavmiav. ¹⁷ Ngenek tøke ezoqam, Nqova Mbomambaqape. Ndego unimanqatin manqat mba ndømnanqat. Manqei-qape ezoqam, kopømba mbain, tindafem. Zapa ndøgo, ndigu ndego ometupáv neka ndego zøezateáv. Geté zo ndego mðzøte-zøté. Zapa ndøgo, ndego zo namba me:gó neka zo mokho-te até gú:goát.

¹⁸ No tænav, no ambá av nqægo, zo andê loundik me nøtézuáv. Geté no nango ndøtøndoqaván, zo-te. ¹⁹ Khapé gé-auwamák. Yaq manqei-qape ezoqam no nango genømendamák. Geté zo no ndøzo-nømendát. Zapa ndøgo, no tæyagat, yaq até zó-a, zo ndøzoyagát. ²⁰ Ta khøwa-te ndøgo, zo tøzøté-zøté ndøgo, no Tat-qá mokho-tê qatu:gū neka zo no mokho-tê qazotu:gū neka zo no mokho-tê qatu:gū.

²¹ Gekha ezoqám ndego, noqa guguna manqat te-ewagat neka vømbópavát, ezoqam ndégo, kuku ndømbogo no-te. Neka gekha ezoqám ndego, no-te kuku ndømbogo, noge Tat kuku te-te. Neka até nó-a, kuku te-te. Neka no ndego, nøkezan-qa yaq-te, nombó-vøndøyám.”

²² Yaq Zudas gembo-ein, (ngenek Zudas teoká ndego, Zudas Iskaliot), “Evezøza, gekha zapá, qo ni qakezan-qa yaq-te toqoni-vøndøyam, geté manqei-qape ezoqam qozø-vøndøyamák?”

²³ Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Gekha ezoqám ndego, no-te kuku tømboqat, ndego noqa manqat o-mba mbøéndapát. Yaq noge Tat kuku mbógoát te-te. Yaq ni nitøndú-niáv, te namba vøtiqóm. ²⁴ Geté gekha ezoqám ndego, kuku mbain tøgoat no-te, ndego noqa nømendim manqat, o-mba gó:ndapeák. Nqanek manqat zo nqazoyoge, ndøgo ambá av nqægo, nøkeza manqát, geté ndøgo Tat-qá manqát, ndego no gendo-khofotan.

²⁵ No nqanek manqat, tæzømbe-ein ndøgo, ate av-té, no zo namba nqate:go. ²⁶ Ndego tøke ezoqam, Nqova Mbomambaqape, ndego Tat noqa iz-te tendo-khofotav zo-te, ndego

zo matev ate ndægo gé:zømesimát neka matavap vøzø-mboqoayāt, manqat ate ndægo, no qazø-manqatam.

²⁷ No mbøni bøiv matev nøzø-iváv zo-te. Noqá mbøni bøiv matév. Mbøni bøiv matev ndøgo, tæzø-etoam, viní. Av taoká, av manqei-qape ezoqam ndizømbe-etoam. ²⁸ Zo manqat mðzonø-yogém, no qazø-ein, av nqægo, 'No nðmá. Geté no nango ndøtøndo-veséz zo-te.' Zo amba kuku tøzøgonin, no-te, yaq zo ambá khanakhanákh, no Tat-te nqæma. Zapa ndøgo, ndego no mðndø-løvumbám.

²⁹ Matev okkhokho-té qanøfakhán. Geté no ndakin é-bazømbe-eín. Yaq matev tøfakhan ndøgo, zo tðne-unimanqatiním. ³⁰ No zo namba, manqat kandakanda nøme nómanqateák. Zapa ndøgo, nqanek manqei-qape-ge megeat ezoqam, Saitan, ngégeav. Ndego kopømba mbáin, no tetømbuno. ³¹ Geté manqei-qape ezoqam, tiabiti-zøté, av nqægo, no kuku Tat-te. Yaq nakémbá, no matev ate nqægo, av tøté, av ndego no manqa genømbe-løvua.

Má. Bíziniáv. Nqane manqei bizi-ivøvév."

15

Yesu ndego waen táe, ni tangtáng

¹ Yesu tegi paev ezoqam, manqat nøme, av gezømbe-eín nqægo, "No unimanqatin waen táe, neka noge Tat, waen khae keoge ezoqám. ² Gekha táng ndøgo, no-te nqago, nanga vi:mav ndøgo, ndego géqóg. Geté tang ndøgo, nanga qavi:matun, tang-qasis qapakha-pakhawamin, gëmøkuiamín. Ndego tenegoatún ndøgo, yaq tang ndøgo, tåbete-eqeieqei neka nanga kopoav betèviám. ³ Zo mðzo-eqeieqei-éz. Noqa nømendim manqat mokho-té, zo qate-zømesimam, tøzøte-eqeieqei-éz. ⁴ Zo no mokho-te até vøugú, yaq no zo mokho-te oskia nøtúgoát. Tang kopømba mbáin, ekezan mba nanga tøviam, geté tæ-te tøbunøzupit. Zo até kopó. No mokho-te goneav tozogoat, zo kopømba mbáin, mokho tøzøfakhan.

⁵ No waen taé, neka zo tangtáng. Gekha ezoqám ndego, no mokho-te tu:goat neka no te mokho-te vøtúgoát, ndego mokho kandambá tømbo-fakhan. Zo no namba bunøzeav tøgoat, zo matev-qase kopømba mbáin, tozo-matønnumat. ⁶ Gekha ezoqám ndego, no mokho-te goneav tøgoat, ndego ande tang soqaqape me mé:ogím, vøkakavøém. Tangtang av nqægo gémøvnyám, gøinam-te sasa mønqagím, vølønqotám. ⁷ Zo no mokho-te ate tozotugoat neka noqa manqat zo mokho-te ate vøugoát, yaq gekha matév ndøgo, zo poev tøzøgoat, vøviømemát, yaq zo ndøzo-upøgimát. ⁸ Zo mokho kandamba tøzø-fakhanam neka ta mokho-te tøzøte-zømas, av nqægo, zo nogí paev ezoqám, noge Tat iz kandambaqape ndøgo tenéndáp. ⁹ No kuku zo-te, av qanømbegó, av Tat kuku ndømbøgo no-te. Zo até vøugú, noqa kuku matev mokho-te. ¹⁰ Zo noqa manqa løvuaat manqat, o-mba tozoto-ndapat, yaq zo noqa kuku matev mokho-te oskia ndøzotu-goát, ate av-té, no Tat-qa manqa løvuaat, o-mba nqato-ndape, neka no teqa kuku matev-te oskia nqatu-gu. ¹¹ No zo nqanek manqat, tæzømbe-manqaté ndøgo: Noqa khanakhanakh zo mokho-te tåbetegó neka zoqa khanakhanakh tåbezømbe-tøtvønyám.

¹² Noqa manqa løvuaat nqáne: Zo yaqyaq-a kuku av tabezømbe:gó, av no kuku nqanømbego zo-te. ¹³ Ezoqa zifuap-te kuku kandambaqape tømboqoat, yaq ekeza yage sa tengonqotav, ti zapaya, teqa kuku matev, unime-løvuaám, kuku matev ate ndægo. ¹⁴ Zo nogí nøfuáp, zo manqat tozombo-pavat, no nqazø-løvuaat. ¹⁵ No zo ndakin sasae ezoqam, sekemba nøzø-akhayamák. Zapa ndøgo, sasae ezoqam mè:zøtezák, ekeza kawa ezoqam, ande gekha matev me mé:gó. Geté no zo nøfuap nøzø-akhayám. Zapa ndøgo, manqat ate qægoam, Tat-te qæ-ewagam, no zo møte-zømesimám. ¹⁶ Zo ambá av nqægo, no zo zoveatønëm. Geté zo no nøvevesám. Neka no zo tøte-abám ndøgo, zo mokho kandambaqape tåbezømbe-fakhán. Yaq ta mokho ndøgo, ate nonqo tåbetegót. Yaq gekha matév ndøgo, zo Tat noqa iz-te tozombo-viømemat, ndego segezø-etoumát.

¹⁷ Noqa manqa løvuaat manqat zo-te nqáne: Zo kuku yá bezøgó, yaqyaq-a."

Manqei-qape ezoqam, Yesu-gi paev ezoqam gésanqabat, ate av-té, Yesu gisanqawam

¹⁸ Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, "Zo manqei-qape ezoqam tisanqabat, yaq zo manqa matev nqawá qanø-eimimát, av nqægo, ndigu bugukhokhof no mo:sanqambám. ¹⁹ Zo amba manqei-qape-gi tozogonin, yaq manqei-qape ezoqam, ambá kuku zøgonín zo-te, ate av-té, ekeza ezoqa nøme-te, kuku ndøzømbe-go. Geté zo manqei-qape-gí mbá. No nøvevesám zo, nqanek manqei-qape-te. Yaq nakémbá, ndigu manqei-qape ezoqam, zo gésanqazá. ²⁰ Gëmbo-mataváp. No av qazømbe-eín nqægo, 'Sasae ezoqam, ekeza kawa ezoqam gélvuák.' Ezoqa no ngenøgim gínøgoam, yaq ndigu até zó-a, ngenøgim zøgoát.

Neka ezoqa, noqa nɔmɛndim manqat gi-upɔgimam, yaq atɛ zoqá nɔmɛndim manqát-a, ndɔ-upɔgimát. ²¹ Ndigu zo nqanek matev ate ndægo, no zapayá gizɔmbé-matɔnumát. Zapa ndɔgo, ndego ezoqam, no gendo-khofotan, ndigu zɔtezateáv. ²² No okhoeav tɔgonin neka no ndigu manqat einiav vɔgonin, ndigu manqa-zapazapa ambá mbain sɛgegonín. Geté no mɔdegeavún neka no ndigu manqat vɔzɔ-ein. Yaq nakémbá, ndigu kopɔmba mbain ti-einin, av nqægo, 'Ni manqa-zapa-ús mbá, zapa ndɔgo, ni nɔtenateáv.' ²³ Gekha ezoqam ndigu, no ndisanqana, ndigu atɛ nogé Tát-a, ndisanqáwé. ²⁴ No ti mokho-te amba matev goneav tɔgonin, av bugukhokhof ezoqa goneav qagoam, ndigu manqa-zapazapa ambá mbain sɛgegonín. Geté ndigu noqa matev mɔndɔ-qeivám. Geté atɛ ndɔgɔ-a, ndigu no sɛge-sanqambám, Tat namba. ²⁵ Geté nqanek matev tɔnefakhán ndɔgo, Mbumbukiam-qa Manqat tábete-unimanqatín, tiqa guguna manqat-te ndɔpeawap, av nqægo, 'Ndigu no khokhó sɛge-sanqambám. Mokho mbain.'

²⁶ Ndego tɔke ezoqam tendowav, no zo-te tɔtɔndɔ-khofotav, no Tat-te tægoat, ndego zo mé-zɔmesimát, noqa yaq-te. Ndego tɔke ezoqam, Nqova Mbomambaqapé. Ndego Tat-tɛ gendowavín neka unimanqatin manqat mba ndɔmanqaté. ²⁷ Neka ate zó-a, zo ezoqa noqa yaq-te vɔzɔtɛ-zɔmesimát. Zapa ndɔgo, zo oskia zogoám no namba, no sasae ande qatengaz, atema ndakin."

16

¹ "No zo nqanek manqat ndɔgo tæzɔmbe-manqaté, zoqa unimanqatin navɔepɔteav tábɛzɔmbégó. ² Zo Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te, gizɔmbé-khæfepát. Unimanqatín. Khɔuwa ndɔmɔ-fakház. Yaq ezoqa zo lɔvɔte-te ti-abumat, ndigu áv giní-matavupát nqægo: Ndigu Mbumbukiam-qá sasae ndɔgɔt. ³ Ezoqa matev av nqægo, zapa ndɔgo tinígóném, ndigu no mé-zɔtezák, neka atɛ noge Tát-a, mé-zɔtezák. ⁴ Geté no zo nqanek manqat tæzɔmbe-manqatám ndɔgo, ta khɔuwa ndɔgo timɔfakhaz, yaq zo matavap nango tábɛzɔmbe-vesezú, no ande gekha manqat me nɔzɔmbé-manqatam. No zo bugukhokhof manqat einiáv, taqa yaq-te. Zapa ndɔgo, ta khɔuwa-te ndɔgo, no mɔdegoám, zo namba."

Nqova Mbomambaqape-qa sasae-qa yaq-te

⁵ Yaq Yesu tegi paev ezoqam, manqat nɔme gezɔ-ein, "No ndakin nɔmá. Te-te ndɔgo tɔtɔmá, no ma gende-khofotan. Geté zo ezoqa kopo no-te bevɔpɔteáv av nqægo, 'Gé, qo ákxhoqótéma?' ⁶ Zapa ndɔgo, zo mbɔni zová, ta zapaya ndɔgo, no qazɔ-ein. ⁷ Geté no unimanqatín nqazɔ-manqate. Ndɔgo qanimáv zo-te, no tænav. Zapa ndɔgo, no okhoeav tɔgoat, yaq ndego tɔke ezoqam gendowavák zo-te. Geté no tænav, yaq no ndego notɔndɔ-khofotáv zo-te.

⁸ Ndego tendowav, ndego manqei-qape ezoqam áv genézɔmás nqægo: Tiqa matavap soqain, manqa-zapa neka matev eqeieqei neka Mbumbukiam-qa manqa ovɔyam-qa yaq-te. ⁹ Manqa-zapa-qa yaq-te, ndego te-zɔmas: Manqa-zapa nqánek, ndigu no unimanqatinteav ndɔgo. ¹⁰ Neka matev eqeieqei-qa yaq-te, ndego te-zɔmas: Ezoqa Mbumbukiam-qa bɔi-te, ta mokho-te ndɔgo tini-eqeieqei-éz, no Tat-te tænav. Yaq zo nango zónɔmendamá. ¹¹ Neka manqa ovɔyam-qa yaq-te, ndego te-zɔmas: Mbumbukiam ndego manqei-qape-ge megeat ezoqam, Saitan, manqa ovɔyam-te mɔndɔvé. Ndego yaq-fia nqosɔgeap, ndɔmɔqeiv.

¹² No zo-te manqat kandambá, manqa manqate-qa nqægo. Geté zo ndakin kopɔmba mbain, mokho tozombo-ndapem. ¹³ Geté Nqova Mbomambaqape tendowav, ndego unimanqatin manqat mba ndɛmanqate, yaq ndego zo unimanqatin manqat-tɛ genɔ-itúb, ate ndægo. Ndego ambá av nqægo, ekeza matavap-tɛ genɔ-manqatát. Geté ndɔgo témanqatát, manqat ndɔgo te-ewagat. Neka ndego gé-zɔmesimát, megege-te ndo-go, ande gekha matev me mó-fakhanám. ¹⁴ Ndego noqa iz ndɔ-eqatát. Zapa ndɔgo, manqat ndɔgo, zo te-zɔmesimat, no-tɛ gé-upɔgimát. ¹⁵ Matev neka bazafɔgakh ate ndægo, noge Tat ndɔmbogo, ndɔgo noqá. Yaq nakémbá no qæ-ein av nqægo, manqat ndɔgo, ndego Nqova Mbomambaqape zo te-zɔmesimat, ndɔgo no-tɛ gé-upɔgimát."

Yesu-gi paev ezoqam-qa mbɔni vaev matev, khanakhanakh-tɛ qamɔzɔ-qambui

¹⁶ Yaq Yesu tegi paev ezoqam manqat nɔme, áv gezɔmbe-ein nqægo, "Khɔuwa khapémbá ngu:yoza, yaq zo no sekemba zónɔmendeák. Yaq taqa zita-te, khɔuwa khapémbá tu-ewabat, yaq zo no nqawa ndɔzo-nɔmendám."

¹⁷ Yaq ndigu ekeza paev ezoqa nɔme gibond, "Nqanek gekha mokhó, ngenek av ginimbi-ein nqægo, 'Khɔuwa khapémbá ngu:yoza, yaq zo no sekemba zónɔmendeák. Yaq taqa zita-te, khɔuwa khapémbá tu-ewabat, yaq zo no nqawa ndɔzo-nɔmendám.'? Neka ndɔgo gekha mokhó, ge-ein av nqægo, 'Zapa ndɔgo, no Tat-tɛ qatɔmá.'?" ¹⁸ Yaq ndigu nɔme áv ginibondát

nqægo, “Nqanek manqat, ‘Khøuwa khapēmbā,’ ndøgo gekha mokhó? Ni zì:nøtenák, ngenek gekha mē:manqate.”

¹⁹ Yesu mōndæ-otév, ndigu ambá gembo-bevøpemin. Yaq ndego äv gezømbe-eín nqægo, “Gê, zo ndøgo tōzoté-bondet, no av qazømbe-ein nqægo, ‘Khøuwa khapēmbā ngu:yoza, yaq zo no sekemba zōnømendæák. Yaq taqa zita-te, khøuwa khapēmbā tu-ewabat, yaq zo no nqawa ndøzo-nømendäm.?” ²⁰ No unimanqatin nqazø-manqate: Zo ndøzo-eivám neka mbøni vøzøvā. Geté manqei-qape ezoqam, khanakhanakh zø-asótáv. Zo mbøni ndøzøvā. Geté zoqa mbøni vaev, segemø-qambuí. Yaq zo khanakhanakh møzø-asótáv. ²¹ Sævam gui-ovain, qakhantavin, ndugu mbøni mbovaín. Zapa ndøgo, tuqa nqosøgeap khøuwa mōndøndáp. Geté nakhasam gegomin, yaq ndugu nqosøgeap sekemba gembó-matavapák. Zapa ndøgo, ndugu khanakhanák. Nakhasam ndakinak ndøfakhán, manqei-qape-te. ²² Até zó-a, zo ndakin mbøni zøvavét. Geté zo nqawa ndæzømet. Yaq zo khanakhanakh møzø-asótáv. Yaq ta khanakhanakh ndøgo, ezoqa kopømba mbaín, zo ti:vibam. ²³ Ta khøuwa-te ndøgo, zo no sekemba zonø-bevapák. No unimanqatin nqazø-manqate. Gekha matév ndøgo, zo Tat noqa iz-te tozombo-viømemat, ndego segezø-etoumát. ²⁴ Atema ndakin, zo Mbumbukiam-te noqa iz-te viimáv. Geté zo gèviám, yaq zo ndøzo-upøgimát. Yaq zoqa khanakhanakh, nøme mba tåbete-tøtvøyám.”

Yesu manqei-qape-qa bazaføgakh mōndøtokhóm

²⁵ Yaq Yesu tegi paev ezoqam, manqat nøme äv gezømbe-eín nqægo, “No zo manqat qazø-manqatam, yaya nøzø-etæám. Geté khøuwa ndømmø-fakház, yaq zo yaya sekemba nøzø-etæák. Geté zo Tat-qa yaq-te, manqat bavokhó sæzømbó-manqatát. ²⁶ Ta khøuwa-te ndøgo, zo Tat noqá iz-té qazonømbó-vi:mát. No einiäv av nqægo, Tat nō nombóvi:mát zoqa yaq-te. ²⁷ Zapa ndøgo, ndego Tat ekezan, kuku zo-te. Ndego kuku zo-te tømbegegø ndøgo, zo no-te kuku ndøzømbego neka vøzø-unimanqatinim, av nqægo, no Tat-té qatøndonäv. ²⁸ Unimanqatin. No Tat-té qatøndonäv, manqei-qape-te vøefakhan. Yaq ndakin no manqei-qape nqawá qatø-iváv. Yaq Tat-té qatøqván.”

²⁹ Yesu nqanek manqat gezø-ein, yaq ekeza paev ezoqam äv gimbøe-einim nqægo, “Nqáel! Qo ndakin manqat bavokhó qotø-manqaté. Qo ambá av nqægo, yaya sekembā soqoni-etæ. ³⁰ Ni ndakin mōtinøtén, qo matev ate ndægo mōqote-qatéq. Até ezoqam-qá beváp-a, qo é-moqote-qateqín. Yaq ni nqánek qati-unimanqatinát, av nqægo, qo Mbumbukiam-té qoqotøndoqáv.”

³¹ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Ge zó, ndakin tozó-unimanqatinat? ³² Nqáel! Khøuwa nqágeav. Unimanqatin. Ndøgo mōndø-fakhán. Yaq zo khokhó sozó-panqanimít. Zøkeza kha mba zøtégéivít, yaq no sozó-nøuvøném. Geté no ambá av nqægo, nakhapús sægø. Zapa ndøgo, Tat ngégó, no namba. ³³ No zo nqanek tæzømbe-eín ndøgo: Zo mbøni bøv tønégó, no mokho-te. Zo nqanek manqei-qape-te, viniv zo-eqawát. Geté zo anøzi ndøgó! Zapa ndøgo, no manqei-qape-qa bazaføgakh, møetømbuá.”

17

Yesu tegi paev ezoqam-qa yaq-te ge:guligulim

¹ Yesu nqanek manqa manqate qamømbøe-navøem, yaq yan-té genøqán, manqat sasa ndø-ein, “Tát! Khøuwa iz mōndøndáp. Qoge yo-qa iz vø-eqá, yaq yo qoqa iz beté-eqa. ² Qo ezoqa ewaqape, teqá zenda-té qonø-áb. Yaq ndego khandi miavmiav bezømbē-etoam, ezoqam ate ngi:gu, ndego qoqombo-etoam. ³ Khandi miavmiav nqánek: Ezoqa qo gé:zøtéz. Unimanqatin Mbumbukiam qo qakhapús. Neka ndigu Yesu Keliso vøezøtéz, ndego qo qoqotøndo-khofotav.

⁴ No qoqa iz møe-eqá, nqanek manqei-qape-te. Sasae ndøgo, qoqonø-etoam tægo, mütumukhóu. ⁵ Yaq ndakin, Tat, no nqawa qo namba tøtegoat, no iz kandambaqape nqawa vønø-etoám, av no oskia qategoam, qo namba, até ndøgó-a, manqei-qape khakheínøpøteav qagoam.

⁶ No nginik ezoqam møtezømás, qoqa yaq-te, ndigu qo manqei-qape ezoqam-qa mokho-te qogo-vevesam neka no voqonø-etoam. Ndigu qogí ezoqám. Yaq qo mōqonø-etoám ndigu. Yaq ndigu manqat o-mba qambo-ndapém. ⁷ Ndigu ndakin mōndæzøtéz, matev ate ndægo, no qoqonø-etoam, qo-té qandowáv. ⁸ Manqat ndøgo, qoqonø-etoam, møtezømás, neka ndigu vøndapem. Ndigu mōndæzøtéz, no unimanqatin qo-té qatøndonäv. Neka ndigu mōndø-unimanqatinim, av nqægo, no qo qotøndo-khofotán.

⁹ No tiqa ndígu tøtaqambe-vi:mít. No ambá av nqægo, manqei-qape ezoqam-qá qataqambe-vi:mít, geté tiqa ndígu, no qoqonø-etoam. Zapa ndøgo, ndigu qogí ezoqám.

¹⁰ Ezoqa ate nginombi:gu, qogí. Neka ezoqa ate ngiqambi:gu, nogí. Yaq ti mokho-te, noqá iz me:egawát.

¹¹ No ndakin qo-té qatøgeáv. No manqei-qape-te sekemba nógoák. Geté ndigu, nqanek manqei-qape-te até gégoát. Tát! Qo mbomambaqapé, neka ezoqa nóme mbáin, av qo ndoqote:go. No áv qataqambe-viám nqægo: Qoqa iz bazaføgakh-us mokho-te ndøgo, qoqonø-etoam, gèzø-keogé, ndigu ezoqam. Yaq ndigu kopo mé:goát, ate av-té, qo neka no kopo nqazi:gu. ¹² No ti namba qatigoam, no qoqa iz bazaføgakh-us mokho-te ndøgo, qoqonø-etoam, mðezø-kewagám. No eqeieqei qazø-kewagam. Ezoqa kopo khambuiwateáv. Sate ndégo tøte-khambuiú, av Mbumbukiam-qa Manqat qæ-ein, ndego te-ewan. Nqanek manqat tåbete-unimanqatin.

¹³ No ndakin qo-té qatøgeáv. Geté nqanek manqat, no ndakin nqæmanqate, no manqei-qape-te zua nqægo, no ndøgo tøte-manqaté, noqa khanakhanakh tåbete-tøvá, ti mokho-te. ¹⁴ No qoqa manqat møte-zømesimám. Geté manqei-qape ezoqam, gèsanqazá ndigu. Zapa ndøgo, ndigu manqei-qape-gí mbá, ate av-té, no nqate:go, manqei-qape-gè mbá. ¹⁵ No nøtaqá-viamák, av nqægo, vøndo-upøzø, ndigu manqei-qape-te ngiyage. Geté no áv qataqambe-viám nqægo: Gèzø-keogé. Andé nqova soqaqape vøe-ngiæzø. ¹⁶ Ndigu manqei-qape-gí mbá, ate av-té, no nqate:go, no manqei-qape-gè mbá. ¹⁷ Qo vøndo-nøzøzø, qakezan-te, ndigu ezoqam. Yaq ndigu bemø-uni-Mbumbukiam-gi-nakheis-ez. Unimanqatin manqat qande-nøzøzø. Unimanqatin manqat ndøgo, qoqa manqat. ¹⁸ No ndigu manqei-qape-te, áv tøte-khofotáz, av qo no nqanek manqei-qape-te qoqotønde-khofotan. ¹⁹ No ti zapaya, nøkeza kha, qoqá zenda-té qatøvé. No tøtégoát ndøgo, yaq até ndigú-a, ekeza kha qoqa zenda-te tåbiti-veém, neka unimanqatin qogi ezoqam bègo.

²⁰ No ambá av nqægo, tiqá yaq-té-a, ndigu tiqá manqat zapaya, no ti-unimanqatinim. ²¹ Tát! No áv qataqambe-viám nqægo: Ndigu kopo betegó. Av qo no mokho-te nqoqote:go neka no qo mokho-te nqatu:gu, yaq até ndigú-a, ni mokho-té giabetu:gu. Yaq manqei-qape ezoqam, tåbiti-unimanqatinim, av nqægo, no qo qotønde-khofotån. ²² No iz kandambaqape nøzø-etoám, ate av-té, qo iz kandambaqape qoqonømbe-etoam. Yaq ndigu kopo tåbititígú, ate av-té, qo neka no kopo nqazi:gu. ²³ No ti mokho-té qatu:gu neka qo no mokho-té qoqotu:gu. Yaq até ndigú-a, kopo betegó. Yaq manqei-qape ezoqam, tåbiti-unimanqatinim, av nqægo, no qo qotønde-khofotån neka qoqa kuku ti-te, áv tøqambegó, av qo no-te kuku ndaqambe:go.

²⁴ Tát! No áv qanømbe-poévn nqægo: Ndigu ezoqam, no qonø-etoam, no namba nitígoát, no ande áv khatégoát. Yaq ndigu tåbiti-qeivim, av nqægo, qo no iz kandambaqape qonø-etoám. Zapa ndøgo, qo kuku é-møndøqambe-goám no-te, nqanek manqei-qape khakheinøsteav qagoam. ²⁵ Tat ndaføyamba-qape! Manqei-qape ezoqam, qo mèzøtezák. Geté no qo møtenøtén. Neka nginik paev ezoqam, møndæzøtéz, av nqægo, no qo qotønde-khofotån. ²⁶ No ndigu mðezø-ovøým, qoqa yaq-te. Yaq no até nøzø-ovøemát. Yaq kuku matev ndøgo, qo no-te nqaqago, ti mokho-té qabezøgó. Neka até nó-a, ti mokho-té qabatu:gu."

18

Yesu gimøvinam

(Met 26:47-56; Mak 14:43-50; Luk 22:47-53)

¹ Yesu nqanek manqat ate ndægo qamømbøe-navøem, yaq ekeza paev ezoqam namba, Zelusalem taon sège-iváv, Kidlon kea vømøtanqa. Yaq-keoqa ndøgo, khae ndøgoám. Oliv tae kháe. Yaq Yesu ekeza paev ezoqam namba, timø-öz ndøgo. ² Zudas, ndego Yesu sa gemoqambun, møndæ-otév, nqanek khae. Zapa ndøgo, Yesu ekeza paev ezoqam namba, tinø-wambamín ndøgo. ³ Yaq ndakin Zudas tendowáv ndøgo, nakhag ezoqam neka Mbumbukiam-qa khoev vos keoge ezoqam vø-itub. Nginik, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Felisi ezoqam ndokhofotáz. Yaq ndigu nakhag gigiap neka mogenda neka lampa vøndø-upøgim, gigeavun.

⁴ Yesu é-møndæ-otév, matev ate ndægo, te-te tøfakhanam. Yaq ndego sègendo-veáo, vøzø-ein, "Zo gekha ezoqá zombóvawet?"

⁵ Yaq ndigu gindu-qavøinam, "Ni Yesu nimbovawét, ndego Nazalet vemiav-ak."

Yaq Yesu gendo-qavøiu, "Ezoqa nó."

Zudas, ndego Yesu sa gemoqambun, møndøgoám, ti namba.

⁶ Yesu nqanek manqat ge-ein, "Ezoqa nó," yaq ndigu sègesináz, manqei-te vø-o:az.

⁷ Yaq Yesu nangó genøzø-beváp, "Zo gekha ezoqá zombóvawet?"

Yaq ndigu nqawa gindu-qavøinam, "Ni Yesu nimbovawét, ndego Nazalet-ak."

⁸Yaq Yesu gezø-qavøiu, “No mðezø-eín. Ezoqa nó. Av tægoat ndægo, no ndozonø-vawet, yaq nginik ezoqa nøme, vøzøták. Bézáv.” ⁹Yesu nqanek manqat tene-eín ndøgo, manqat tåbete-unimanqatín, ndego bugukhokhof ge-ein, av nqægo, “Tát! No ezoqa kopo khambuiwateáv, ndigu no qoqonø-etoam.”

¹⁰Saemon Pita, nakhag kaiya møndømo-goám. Yaq ndego até gendego, segeliváz, Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape-ge sasae ezoqam, nakeamo gea vømbøkawa. Ndego sasae ezoqam, teqa iz Malkús.

¹¹Geté Yesu Pita áv gembøe-eín nqægo, “Kaiya nandiv, nango vø-utáz, ma qoqotønde-livaz. Ge qø, ndoqo-matavap, no nqanek ibøkha khaqain-qape, no Tat genø-etoam, tæ-iz, nó-izák? Av taoká. Bànø-iz.”*

Yesu Anas-te gi-ituim

¹²Yaq nakhag ezoqam neka tigi kawa ezoqam neka Mbumbukiam-qa khoev vos keoge ezoqam, até gindigonem, Yesu vø-møvøinam, sasa mboløvønem. ¹³Yaq bugukhokhof Anas-té ginø-ituim. Ta viav-te ndøgo, Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, Kayafas ndøgoám. Yaq ndego Anas, Kayafas-gé zimuí. ¹⁴Kayafas ndøgo, bugukhokhof Zu mege-tapak gezø-ein, av nqægo, “Qanimav ndøgo, ezoqa kopo tenanim, ezoqa ewaqape zapaya. Ambá ndøgo, ezoqa ewaqape tipakhaez.”

Pita Yesu-qa yaq-te bugukhokhof go:nawam

(Met 26:69-70; Mak 14:66-68; Luk 22:55-57)

¹⁵Saemon Pita neka paev ezoqa kopo nøme, Yesu até gembopavát. Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, ndego paev ezoqa nøme, møndæ-otév. Yaq Yesu Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape-qa khoev uta mokho-te gi-ituim, ndego namba me-óz. ¹⁶Geté Pita uta mboqog-té sogo-itán. Yaq ndego paev ezoqa nøme, nangó gendoveséz, mbasønakam manqat vømbø-ein, ndugu uta mboqog gumbo-kewagam, yaq ndugu Pita vømbøtak, vø-on. ¹⁷Yaq mbasønakam ndugu, mboqog-te guoyam, Pita áv gembøe-eín nqægo, “Qo ngenek ezoqam-gé paev ezoqa nømé atoqogó?”

Geté Pita gembø-qavøiu, “Av taoká. No tegé paev ezoqám mbá.”

¹⁸Ta lova ndøgo, sasae ezoqam neka vos keoge ezoqam, gøinam ndøløvutím. Zapa ndøgo, qozaq ndønqevøém. Yaq gøinam gè-ogitøvém, kha vøqoqoutam. Yaq até Pitá-ya, ti namba vøewan, kha sasa ndøqoqoutam.

Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape Yesu gembø-sinøzam

(Met 26:59-66; Mak 14:55-64; Luk 22:66-71)

¹⁹Yaq Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, Yesu gembø-sinøzám. Tegi paev ezoqam neka teqa nømendim matev-qá yaq-té gembøebéváp.

²⁰Yaq Yesu gendo-qavøiu, “No manqat ezoqa ewaqape-qá bøi-té qatø-manqatám. No oskia guliguli khoev vinivinimba-té neka Mbumbukiam-qa khoev-té qate-zømesimám, ma Zu ezoqam ate ndi-gu gi-pindumatun. No ezoqa khonoam-te zømesimáv. ²¹Qo gekha zapá, no nqoqonø-sinøzam? Toqozø-béváp ndigu, noqa nømendim manqat gi-ewagam. Nqæ! Ndigu møndæzøtét, av no qate-zømesimam.”

²²Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq vos keoge ezoqa nøme, ndego avønin geyam, até gendego, Yesu loko vømbøtøkub, gembø-ein, “Qo Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, manqat av nandægo mboqavøiwát!”

²³Yaq Yesu gendo-ein, “Manqat ndøgo, qæ-ein, soqain tøgoat, yaq vøkhæ-nømánd, taqa soqain-qa yaq-te. Geté manqat ndøgo, qæ-ein, unimanqatin tøgoat, yaq gekha zapá, no loko qoqonø-tøkub?”

²⁴Yaq Anas Yesu Kayafas-té genø-khofotáv, ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape. Yesu até gembø-løvøetám.

Pita Yesu-qa yaq-te, qamømo-menas neka qamømo-misika go:nawam

(Met 26:71-75; Mak 14:69-72; Luk 22:58-62)

²⁵Pita ate av-té gøinam-te ge-yam, kha geqoqoutumat, yaq ezoqa nøme áv gimboe-einim nqægo, “Gebá qo? Qo ngenek ezoqam-gé paev ezoqa nømé atoqogó.”

Geté Pita gø-nawám, gendo-ein, “Mbaín. No tegé paev ezoqám mbá.”

²⁶Yaq Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape-ge sasae ezoqam kopo, ndego Pita gea gembokawa, tege ekeza ezoqam, gembø-ein, “Qo no andé møteqamékha, ndøgo khae-te.”

²⁷Geté Pita nqawá genønawám.

Yaq ate av-té, manqat ge-manqatam, kokolok tündi-ogéá.

18:9 18:9 Zion 17:12   **18:11** 18:11 Met 26:39   * **18:11** 18:11 Ibøkha khaqain-qape, Yesu-qa nqosøgeap me-manqaté, ndego tendap.   **18:14** 18:14 Zion 11:49-51   **18:27** 18:27 Zion 13:38

Yesu Pailøt-te manqa ge-ovøyam, ndego Lom gaman ezoqam

(Met 27:1-2, 11-14; Mak 15:1-5; Luk 23:1-5)

²⁸ Yesu Kayafas-qa khoev-te gegoam, yaq qanaqanus lovølova-us, ndego Lom gaman ezoqam-qa khoev-té ginø-ituim. Geté ndigu Zu megetapak ozaneáv, khoev-te ndøgo. Zapa ndøgo. Soqain ndøgo, ndigu Mbumbukiam-qa bøi-te ande khavim-us me ti:goat, ndigu bawan vini-ak-qa khoev-te timø-oz, yaq kopømba mbaïn vøgoåt, Pasova khøuwa kandambaqape-qa lou tilog.

²⁹ Yaq ta zapaya ndøgo, Pailøt bavokhó gendo-fakhán, vøzøbevap, “Ngenek gekha manqa-zapā zombó-qeivim?”

³⁰ Yaq gindu-qavøinam, “Nandev amba manqa-zapa goneav tøgonin, yaq ni ambá nitøndí-ndafemák qo-te.”

³¹ Yaq Pailøt gezø-ein, “Av tægoat ndægo, zo zøkeza ndøndafém, neka matev vømømbø-gonem, av zøkeza guguna manqat qæ-ein ndægo.”

Geté ndigu gimbo-qavøinam, “Nakhoa mbaïn. Lom-qa khafeap ni takeáv, ni ezoqam lovøte-te tei-abumat.”

³² Nqanek matev tønefakhán ndøgo, Yesu-qa manqat tåbete-unimanqatín, ndøgo bugukhokhof ge-ein, ndego ande āv kenénaním.

³³ Yaq Pailøt nangó genø-ón, khoev mokho-te, Yesu vømbo-akha, vø-on. Yaq āv gembøbeváp nqægo, “Gé, qo Zu ezoqam-gé kawà?”

³⁴ Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Gé, nandav bevap qoqá matavap-té qandó-fakhate, ó, ezoqā nøme qá-ein, noqa yaq-te?”

³⁵ Yaq Pailøt gendo-qavøiu, “No Zu ezoqám mbá. Qo noqa zenda-te, qogi qakeza ezoqam neka Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda ndøveém. Ge qó, gekha manqa-zapa qómatanam?”

³⁶ Yaq Yesu gendo-ein, “Noqa Megeat Matev, ambá nqanek manqei-qape-té qando-fakhatē. Amba nqanek manqei-qape-te tønðo-fakhanin, yaq nogi sasae ezoqam, ambá nøfe-qape ndøngazemín, no zapaya, yaq ezoqa ambá kopømba mbaïn, no Zu ezoqam-qa zenda-te tiveemin. Unimanqatín. Noqa Megeat Matev, ambá nqānek qando-fakhatē.”

³⁷ Yaq Pailøt gembobevap, “Av tægoat ndægo, yaq ge qó, kawa ezoqám?”

Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Nándav, av qo ndoqote-manqate. No kawá. No nqānek qateqán neka no nqanek manqei-qape-te nqānek qatefakhán, ezoqam unimanqatin manqat nøtézømás. Gekha ezoqám ndego, unimanqatín manqat-te tenøzan, ndego noqa manqat gé-ewagát.”

³⁸ Yaq Pailøt gembo-ein, “Gé, unimanqatin manqat ākhanégo?”

Pailøt manqa gevøovam, Yesu tae mutui-te titøkewem

(Met 27:15-31; Mak 15:6-20; Luk 23:13-25)

Pailøt nqanek manqat ge-ein, yaq nqawa bavokhó genøfakhán, Zu ezoqam-te, vøzø-ein, “No teqa manqa-zapa qeiviáv. ³⁹ Zo mðzøte-zøtéz. No zoqa Pasova khøuwa kandambaqape-te, ndimbula ezoqa kopo nøzø-nqonqotavín, av zoqa poev ndægo. Yaq ndakin zo gekhā zøpøev? No ngenék qazø-nqonqotáv, ngenek Zu ezoqam-ge kawa?”

⁴⁰ Geté ezoqa ewaqape sūgumu-tøkkúz, gindu-akhaemem, “Mbaïn. Teoká nandev. Geté Balabas qónqonqotáv.” (Balabas, ndego pepen ezoqam ndøgoám.)

19

¹ Yaq Pailøt nakhag ezoqam, Yesu zui manqat zø-ein, yaq ndigu sasa ndøndafem, vømøzuim. ² Yaq ndigu nakhag ezoqam, gumbag fakiafakia-us ndø-ogeaném. Yaq kawa-té gimboe-uzim. Andé kawa ezoqam-qa wawáq. Neka ndabua køkøuk, kopømba ande av kawa ezoqam-qa ndabua ndægo, vømbo-uzim. ³ Yaq ndigu otøotam me:vewém. Gèzavín, manqat vømbo-einimin av nqægo, “Zu ezoqam-ge kawa, iké: qo-te,” neka loko vømbo-tøkubømemin.

⁴ Yaq Pailøt nangó genøfakhán, bavokho, ezoqa ewaqape vøzø-ein, “Nqáé! Yesu notøndó-itú, zo-te, zo vøzøté-zøtéz, av nqægo, no teqa manqa-zapa qeiviáv.”

⁵ Yaq Yesu gendo-fakhan, gumbag fakiafakia-us neka ndabua køkøuk até gembøe-uzupám. Yaq Pailøt gezø-ein, “Ngé! Ezoqam ngenék.”

⁶ Yaq Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mbumbukiam-qa khoev vos keoge ezoqam gi-ometam, ndigu āv gini-akhaemém nqægo, “Gèlaváo. Tae mutui-té qanø-tøkeó!”

Yaq Pailøt gezø-ein, “Zo ndøndafém, neka tae mutui-te vømø-tøkewem. Geté no, teqa manqa-zapa qeiviáv.”

⁷ Yaq Zu ezoqam nango gindu-qavøinam, “Ni guguna manqat nqanígú. Yaq ndøgo äv qane-ein nqægo: Nandev yà benanim. Zapa ndøgo, ndego ekeza kha, Mbumbukiam-gé yo me:vewám.”

⁸ Yaq Pailøt nqanek manqat ge-ewag, ndego møe nøme mba mbøe-khouwév. ⁹ Yaq nangó genø-ón, khoev mokho-te, Yesu vømømbø-bevap, “Qo gekha manqei-ák?”

Geté Yesu manqa qavøiwateáv. ¹⁰ Yaq Pailøt Yesu gembø-ein, “Gé, qo no-te manqa manqate geqambó-qasi? Qo àboqote-qatéq? No iz nqanøgó. Tønø-pøovat, yaq sænqonqotáq. O, tønø-pøovat, no qo tae mutui-té qatø-tøkéq.”

¹¹ Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Qo no-te matev-qase ambá qómatanamák, Mbumbukiam qo-te amba iz etopøteav tøgonin. Yaq nakémbá, ndego ezoqam, no qoqa zenda-te geve, teqa manqa-zapa mõndø-løvuám, qoqa manqa-zapa.”

¹² Pailøt nqanek manqat ge-ewag, yaq ndego nakhoa-qa ndøváo, Yesu ande äv kené-nqonqotáv. Geté Zu ezoqam, äv gindi-akhaemém nqægo, “Qo nandev sa toqo-nqonqotav, yaq qo Siza-gé zifú mbá, ndego Lom kawa ezoqam kandambaqape. Zapa ndøgo, ezoqa av nde:manqate nqægo, no kawá, ndego Siza-gé qaqqa ezoqám.”

¹³ Yaq Pailøt tiqa manqat ge-ewag, ndego Yesu bavokhó genø-itú, yaq Pailøt manqa ovøyam qonam nonqo-te vøqom. Ta manqei ndøgo, Nandi Manqei mbo-akhayám. Iblu manqat-te, taqa iz Gabatá. ¹⁴ Ta khøuwa-te ndøgo, Pasova gigiap khakheinam khøuwá. Yaq ndakin, ande äv khøuwa muín ndægó. Yaq Pailøt Zu ezoqam gezø-ein, “Ngé! Zoge kawa ezoqam ngének.”

¹⁵ Geté ndigu gindu-akhaemem, “Yà belae. Yà belae. Tae mutui-té qanø-tøkeó.”

Yaq Pailøt gezøbevap, “Gé, no zoge kawa ezoqam, unimanqatín tae mutui-té qatø-tøkeó?” Geté ndigu Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda gindu-qavøinam, “Ni kawa ezoqam kopo mba nigú. Sizá. Ezoqa nøme mbaín.”

¹⁶ Taqa zita-te, Pailøt Yesu nakhag ezoqam-qá zenda-té genøvé, tae mutui-te bemø-tøkewem.

Yesu tae mutui-te gitøkewem

(Met 27:32-44; Mak 15:21-32; Luk 23:26-43)

Yaq nakhag ezoqam, Yesu gëndafém. ¹⁷ Yesu tae mutui, ekezan mo-eqatát, gemat. Taon ge-ivav, yaq ta manqei ndøgo temøfakhán, kawa-pakha manqei ndimbo-akhayam. (Iblu manqat-te, ta manqei-qa iz, Golgotá.) ¹⁸ Yaq ndøgo, Yesu tae mutui-té ginø-tøkewém. Até ezoqa menas nømé-a, vøtøkebam. Nøme yáq ginø-tøkewém, neka nøme yaq vøtøkewem. Yesu livin-mbá gunu-tøkewám. ¹⁹ Pailøt manqat ndøpeawám. Yaq tae mutui-té ginø-tøkeém, Yesu-qa kawa qameva. Av qane-peaupám nqægo, “Ngenek Yesú. Nazalet vemíav-ák. Zu ezoqam-gé kawá.” ²⁰ Manqat ndøgo, Iblu manqat-té neka Latin manqat-té neka Glik manqat-té qanø-peaupám. Zu ezoqa kopoáv, nqanek manqat gigeve:mam. Zapa ndøgo, Yesu ma ge-tøkewam, qambaqapé mbá, taon-te. ²¹ Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, nqanek manqat gigeveømem, yaq Pailøt äv gimbø-einím nqægo, “Qo manqat soqain soqo-peawám, qoqo-peawam, av nqægo, ‘Zu ezoqam-gé kawá.’” Qo äv qoté-peawám nqægo, ‘Ngenek ekezan ndø-ein, av nqægo, no Zu ezoqam-gé kawá.’”

²² Geté Pailøt gezø-qavøiu, “Manqat ndøgo, qæpeawam, até bepeawáp.”

²³ Ndigu nakhag ezoqam, Yesu tae mutui-te gumu-tøkewem, yaq teqa ndabua gëmønøemém. Mønøyap foá. Yaq ndigu nakhag ezoqa foa, ezoqa kopokopo, mõnøyap kopokopo ndø-upøgimát. Geté ndabua nøme ndøgo, gindapem, vini. Ta ndabua ndøgo, gevewat kopó. Sekeqapé. Potoføpøteáv. ²⁴ Yaq nakhag ezoqam yaqyaq-a gibond, “Nqanek ndabua sekeqape, bizi-keqagimém. Geté zí-otám. Nandi-qasis zínqagevemát. Yaq zíqevím, ande gekha ezoqam me ndøndáp, nqanek ndabua.” Nqanek matev tønøfakhán ndøgo, manqat ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat-te ndøpeawap, tåbete-unimanqatín, av qæ-ein nqægo, “Noqa ndabua nøme gè-etøomém neka ndabua sekeqape vøe-otømem.” Yaq nginik nakhag ezoqam, äv tinigoném.

²⁵ Yesu-qa tae mutui avønin-te ndøgo, tegu evo mõndøyám. Até tugú namba qawán-a, neka Meli nõmu, ndugu Klopas-gu zas, neka Meli nõmu, Magdala vemíav-ak, vøwanam. ²⁶ Yesu evo gu-omet, tege paev ezoqam namba guiyam, te-te kuku qambogoam, yaq ndego evo äv gumbø-ein nqægo, “Evo, nandev ndakin qogé yó.” ²⁷ Yaq ndego paev ezoqam, äv gembø-ein nqægo, “Nanduv ndakin qogú qavó.” Ta khøuwa-te ndøgo, ndego paev ezoqam, ndugu ekeza khoev-té genøkható.

Yesu ge:nanim

(Met 27:45-56; Mak 15:33-41; Luk 23:44-49)

²⁸ Yesu mōndæ-otév, matev ate ndægo mōndømukhóu, Mbumbukiam na gende-khofotav, manqei-qape-te. Yaq ndego áv gene-eín nqægo, “No ibøkha naq nópáp.” Nqanek manqat tene-eín ndógo, Mbumbukiam-qa Manqat tåbete-unimanqatín, taqa yaq-te manqat qa-ein.

²⁹ Avōnin-te ndógo, waen khaqain-qape mōndø-wuoyám. Yaq nakhag ezoqam, ndabua ndōndapém. Yaq waen-té gunu-çoqoném, Isop tae-te sasa ndōlvōnemem, Yesu-qa tou-te vōmbō-qantōvem. ³⁰ Yesu eluvōqase ge-iz, yaq áv gene-eín nqægo, “Ndakin mütumukhóu.” Yaq kawa sēgevoá, vōnanim.

Yesu totokha-te gikeqatōvem

³¹ Ta khōuwa-te ndógo, Sabat gigiap khakheinam khōuwá. Yaq Zu megetapak poeveáv, ndigu ezoqam, tae mutui-te gitōkebupam, sekemba titōkebupat. Geté nakhamas-té giabenø-pakhaéz. Zapa ndógo, nōme tōndopave, Sabat khōuwa kandambaqapé. Yaq ndigu Pailøt áv gimboe-einím nqægo, “Nginik ezoqam, tae mutui-te ngitōkebab, nakhag ezoqam bov bezōmōkui. Yaq ndigu nakhamas-té giabenø-pakhaéz, tae mutui-te é-bē-upōgim.”

³² Yaq nakhag ezoqam tizáv ndógo, ndigu ezoqa menas, Yesu namba gitōkebupam, bov vōmzō-mōkui. Bugukhokhof ndégo, yaq getōkewam, tímbo-mōkuimém, yaq ndego nōme, getōkewam, vōmbō-mōkuimem. ³³ Geté Yesu-te ginduzav, tikeogém ndógo, ndego é-mōndōnaním. Yaq ndigu teqa bov mōkuipōteáv. ³⁴ Geté nakhag ezoqa nōme, até gendego, Yesu-qa totokha-te, sumbianq vōe-keqatav. Yaq kouk neka ibøkha tōndo-qouvōém ndógo.

³⁵ Ndego ezoqam, nqanek matev bōi geqeiv, emanqat ndōvotót. Emanqat ndógo, gevotot, unimanqatín. Ndego mōndæ-otév, ndego unimanqatín manqat mba ndōmanqaté. Yaq ndego tene-eín ndógo, zo tōne-unimanqatíním. ³⁶ Nqanek matev tōnefakhán ndógo, Mbumbukiam-qa Manqat tåbete-unimanqatín, av qæ-ein nqægo, “Bazag kopo gembónqoeák.” ³⁷ Neka manqat nōme áv qane-eín nqægo, “Ezoqa te-te ndégo tinō-kewagát, gikeqatōvem.”

Yesu manqei-pakha-te gi-oeoinam

(Met 27:57-61; Mak 15:42-47; Luk 23:50-56)

³⁸ Taqa zita-te, ezoqa kopo Pailøt-té genōwáv, Yesu-qa kha-qa yaq-te vōmōmbō-viam. Teqa iz Zoséf. Alimatea vemiav-ák. Ndego Yesu-gé paev ezoqá nōmé. Geté khonoam-té genōmbopavám. Zapa ndógo, ndego Zu megetapak-qá mōe ndōgoám. Yaq Pailøt sēgemboták. Yaq Zoséf tenōwáv ndógo, Yesu-qa kha tae mutui-te vōmōndō-ndap. ³⁹ Até Nikodemús-a, ndego lova kopo, Yesu-te gemat, vōndōwav. Ndego tae etet sisip mbomōmboma ndō-upatavún. Tae etet menas tōkuát, mel neka aloe. Tae etet kandambá. Ande áv 30 kilogrém ndégo.

⁴⁰ Ndigu ezoqa menas, Yesu-qa kha gēndapém, tae etet sisip mbomōmboma namba, ndabua papaqa vōe-gutōvem, av Zu ezoqam-qa matev qazōmbe-goam, ezoqa manqei-pakha-te gi-oeoinamin. ⁴¹ Ta manqei-te ndógo, ma Yesu gilaem, khae mōndōgoám. Yaq ta khae-te ndógo, manqei-pakha mōndø-ozám. Ndakinák. Ta manqei-pakha ndógo, nandí gilōtōzem, bugukhokhof lōvōte ezoqa utōveáv. ⁴² Yaq ndigu Yesu-qa kha timō-utōvém ndógo. Zapa ndógo, ta khōuwa ndégo, Zu ezoqam-qá Sabat gigiap khakheinam khōuwá. Yaq khōuwa nōme tōndopave, Sabat khōuwá, neka ta manqei-pakha ndógo, avōnín qagoám.

20

Manqei-pakha-te, ezoqam mbaín

(Met 28:1-8; Mak 16:1-8; Luk 24:1-12)

¹ Yaq Sabat khōuwa qame-navōem, Sande qanaqanus qæñqōvat, até gupōistám, Meli Magdala vemiav-ak, manqei pakha-té gunōwáv. Yaq tuqeiv ndógo, nandi-qape mboqog-te go-tokavam, mbaín. Viní gizavám. ² Yaq matev guqeiv ndógo, gétéit, Saemon Pita neka ndego paev ezoqa nōme, te-te Yesu kuku qambogoam, vōmzō-ein. Av guzōmbe-ein nqægo, “Evezōza, manqei-pakha-te gu-goam, ezoqa mōndōndafém. Neka ní nōtenateáv, ndego gekham-té gimōveem.”

³ Yaq Pita neka ndego paev ezoqa nōme, até gindigonem, manqei-pakha-te vōzav. ⁴ Ndigu ezoqa menas, sūgumu-bōitát. Geté ndego paev ezoqa nōme, nakhamas-té genōteit, Pita vōlvōu, manqei-pakha-te ndógo, é-vōmōfakhan. ⁵ Yaq nandi nqa mokho-te gemō-fakhanam, ndabua mba ndōqeiv, Yesu ge-gutavam. Geté ndego oneáv, mokho-te ndōugu. ⁶ Yaq Saemon Pita gefakhan, ndego ndafōyamba ndø-ón, manqei ozu mokho-te ndōugu, ndabua ndógo, Yesu ge-gutavam, vōqeiv, qa-awam. ⁷ Até ndabua nōmé-a, Yesu-qa kawa-te qalōvōtupam, vōqeiv. Ndógo viní qaveám. Putōgiap ndōveám. ⁸ Yaq até ndegó-a, ndego paev ezoqa nōme, bugukhokhof go-fakhan, manqei ozu-te vō-on. Yaq matev geqeiv, ndego gē-unimanqatín,

av nqægo, Yesu mðndø-khandí:v. ⁹ Mbumbukiam-qa Manqat mðndø-eín, av nqægo, ndego løyvøte-te ndøkhándí:v. Geté ndigu bugukhokhof mokho ndapeáv, taqa yaq-te. ¹⁰ Yaq ndigu paev ezoqam, khoev-té ginøqaváz.

Yesu Meli Magdala vemíav-ak gembo-fakhan
(Met 28:9-10; Mak 16:9-11)

¹¹ Meli, ndugu Magdala vemíav-ak, manqei ozu bavokho até go:goám. Gè-eivát. Gui-eivam, yaq manqei ozu mokho-té gunø-fakhanám. ¹² Yaq ndugu, ma bugukhokhof Yesu-qa kha qæveam, enzol ezoqa menas ndøzømét. Ndabua papaqa-mba ndø-uzupám. Nøme ndego, kawa-té geqotám, neka nøme ndego, mbage-te vøqotam. ¹³ Yaq ndigu Meli áv gimbo-bevøpém nqægo, “Ngólam. Qo gekham-qá qó-eivít?”

Yaq ndugu guzø-qavøiu, “Noge Evezøza-qa khatae, gèndapém. Yaq no nøtenøtenák, gekham-té gimøveem.”

¹⁴ Yaq ndugu nqanek manqat gumu-ein, guqambun, Yesu mba mo-omét, geyam. Geté ndugu matavapøteáv, av nqægo, ndego Yesu.

¹⁵ Yaq Yesu gumbobevap, “Ngólam. Qo gekham-qá qó-eivít? Qo gekha ezoqam-qá qóvawet?”

Ndugu até vø-ein, ndego khæe keoge ezoqám. Yaq gumbo-ein, “Khanánqa, av qo khatae toqtøndap-a, kopømbá toqonø-ein, av nqægo, qo gekham-té qonøve? Yaq no nømðndó-ndáp.”

¹⁶ Yaq Yesu gendo-ein, “Meli!”

Yaq guqambun, uni vøe-omet, ndugu ekeza Iblu manqat-te áv guni-eín nqægo, “Labúni!” Taqa manqa mokho, “Nømendim ezoqám.”

¹⁷ Yaq Yesu gembo-ein, “No kha naqanøká nøkhánáz. Zapa ndøgo, no Tat-te qavigiáv. Zuá. Geté nogi nøyfuap-té qanøqáv, manqat av nqægo vøzø-ein: No te-te ndégo tøtø-vesezét, ndego noge Tat neka zoge Tat, ndego noge Mbumbukiam neka zoge Mbumbukiam.”

¹⁸ Yaq Meli, ndugu Magdala vemíav-ak, paev ezoqam-té gunøwáv, vøzø-ein, “No Evezøza no-omét.” Yaq ndugu manqat nøme vøzø-ein, av ndego manqat gumbø-ein.

Yesu ekeza paev ezoqam gezøfakhan
(Met 28:16-20; Mak 16:14-18; Luk 24:36-49)

¹⁹ Ta khøuwa-te ndøgo, Sande khagús, paev ezoqa até gi:goam, khoev mokho-té gunu:goám. Mboqog até gi:goam gètøkøvemém. Zapa ndøgo, ndigu Zu megetapak-qá møe ndøgoám. Yaq Yesu segezø-fakhán ndøgo, ti mokho-te vø-itan, gezø-ein, “Sambí, zo-te.”

²⁰ Yesu nqanek manqat gumu-ein, yaq ndego teqa zenda neka totokha me:zømás. Yaq ndigu paev ezoqam, khanakhanakh kandambá gindapem, Evezøza gi-ometam.

²¹ Yaq Yesu nango áv gezømbe-eín nqægo, “Sambí, zo-te. Av no Tat gende-khofotan, yaq no zo áv tøté-khofosám.”

²² Yesu nqanek manqat guzumbu-ein, yaq até gendego, qozøqozazø zøkhambá, gezø-ein, “Nqova Mbomambaqape vøndafém. ²³ Zo ezoqa tiqa manqa-zapazapa sa tøzømbo-navøemat, ndigu segezø-navøemat. Geté zo tiqa manqa-zapazapa navøepøteav tøgoat, tiqa manqa-zapazapa, até gezøgoát.”

Tomas manqa geqavotam, Yesu-qa yaq-te

²⁴ Ta khøuwa-te ndøgo, Yesu ekeza paev ezoqam-te gefakhan, yaq Tomas, iz nøme qaqangeap gimbo-akhaemam, ndigu paev ezoqa tuelv, kopo nøme ndego gegoam, gèwawám.

²⁵ Yaq ndigu paev ezoqa nøme, Tomas gimbo-einim, “Ni Evezøza ni-ometám.”

Geté Tomas gezø-qavøiu, “No teqa zenda-te, ikuk nqa-nqa qeiviav tøgoat, neka nogi kokosov ta nqa-nqa-te watøzateav vøgoát, neka noqa zenda teqa totokha-te wazeav vøgoát, ma sumbianq gigenab, yaq no nøzø-unimanqatinák.”

²⁶ Pula kopo-qa zita-te, paev ezoqa até gi:goam, nqawá ginømøváb, ta khoev mokho-te ndøgu. Até Tomás-a, vøugoam. Mboqog até gi:goam gètøkøvupám. Geté Yesu sègefakhán, ti mokho-te vø-itan. Gezø-ein, “Sambí, zo-te.”

²⁷ Yaq Yesu Tomas áv gembø-eín nqægo, “Qogi kokosov nqánek qonøzáv, neka noqa zenda voqøqelv. Yaq qotøndé-visí, qoqa zenda noqa totokha-te qotéwáz. Yaq qo qavotam matev sège-iváv. Geté vø-unimanqatin.”

²⁸ Yaq Tomas manqat sa nqánek ge-eín, “Noge Evezøza neka noge Mbumbukiam.”

²⁹ Yaq Yesu gembo-ein, “Qo toqtote-unimanqatin ndøgo, no qotenømend. Geté gekha ezoqám ndigu, no ndi-unimanqatinat, oskiá ndøgo, no nømendev tigoat, ndigu khanakanakh mbá giabítigú.”

Zion nqanek emanqat gekha zapá gené-peawam

³⁰ Yesu ekeza paev ezoqam-qa bugug-te, umingiap matev nòme kopoáv gematònumam. Geté ta matev-qa yaq-te, manqat peawapòteáv, nqanek mbuk-te. ³¹ Geté manqat ndògo, nqanek mbuk-te nqapeawap, tòne-peawáp ndògo, zo tòne-unimanqatiním, av nqægo, Yesu ndego Mesayá neka ndego Mbumbukiam-gé Yó. Yaq zo nqanek manqat tozo-unimanqatiním, zo te mokho-te khandi zòténdapém.

21*Yesu ekeza paev ezoqa seven gezòfakhan, yaq ndigu zonga kopoav-qaep gizòmbe-ndap*

¹ Taqa zita-te, Yesu ekeza paev ezoqam nangó genòzò-fakhán. Taibelias kewan-té. Matev áv qanefakhán nqægo:

² Saemon Pita neka Tomas, iz nòme gimbo-akhaemam Qaqangeap, neka Natanael, ndego Keina vemiyak, Gelili plovins-te ndògo, neka ndigu Zebedi-gi nakhei menas neka Yesu-gi paev ezoqa menas nòme, namba me:goám.

³ Yaq Saemon Pita, ezoqa nòme gezò-ein, “No zonga nòmó-khakhásám.”

Yaq ndigu gindu-qavòinam, “Qanimáv. Ni namba zì:tiním.” Yaq ti-ová ndògo, khagua-te vòmòketab. Geté ta lova ndògo, voe amba me:qeivupát. Zonga mbain.

⁴ Yaq khòuwa gefakhatavun, Yesu ndògeg-té geyám. Geté ndigu paev ezoqam matavapòteáv, av nqægo, ngenek Yesú.

⁵ Yaq Yesu gezò-ein, “Nófuap. Zonga møndòzòmbé-ndap?”

Yaq ndigu gindu-qavòinam, “Mbaín. Ndapeáv.”

⁶ Yaq ndego áv gezòmbe-eín nqægo, “Voe nandav, nakeamo zenda-té qanò-ogím, ma khagua nandòzòmbe-bòyat. Yaq zo zonga ndòzòmbendáp.”

Yaq ndigu áv tini-matònomém, av gezòmbe-ein ndægo. Geté ndigu voe nango amba me:itím. Zapa ndògo, zonga khápumu-khouwéz.

⁷ Yaq ndego paev ezoqa nòme, Yesu kuku qambogoam te-te, Pita gembo-ein, “Evezòzá, ngenek.”

Yaq Pita ge-ewag, av nqægo, Evezòza ndògò, ndego ndabua sekeqape ndòlòvòén. Zapa ndògo, ndego ta ndabua sekeqape ndògo, gò:khofá, ta lova ndògo, zonga-qa givawat. Yaq ndego ibòkha-té genòbáf, vòtanqa, manqei-te vòmòqa.

⁸ Geté paev ezoqa nòme, khagua-us gibòetam, ùnime-tokhotòvém, manqei-te. Voe zongaus, sège-livavát. Ndigu qambaqapé mbá, gibòetam. Manqei avonín. Ande áv 100 kifigiáp ndægó.

⁹ Yaq gíqa ndògo, gòinam mba mo:qeivím, taq-te zonga vò:qoqoutòvupat neka flawa vò-abam.

¹⁰ Yaq Yesu gezò-ein, “Zonga nòme vòndo-upòzonám, nandiv ndakin gizòmbe-ndap.”

¹¹ Yaq Saemon Pita, khagua-te, nangó genòketáo, voe manqei-te vò-iti. Zonga kandakanda kopoáv gizòmbe-ndap. Ate gi:goam 153. Geté voe keqavòepòteáv.

¹² Yaq Yesu gezò-ein, “Vòndozáv. Lou zólóg.” Ezoqa kopo bevòpòteáv, av nqægo, “Qo gekha ezoqám?” Zapa ndògo, ndigu mòe ndògoném, neka ndigu é-møndæzòtétz, ngenek Evezòzá.

¹³ Yaq Yesu gòinam-té gendowáv, flawa neka zonga vòndò-upòzo, sasa zò-etoam.

¹⁴ Ndakin gèmbò-misiká, Yesu ekeza paev ezoqam-te gefakhanam, Mbumbukiam ndego lòvòte-te gendo-khandi:v, taqa zita-te.

Yesu Pita manqa gembo-lòvua

¹⁵ Yaq ndigu lou loqe qamezòmbe-navòem, Yesu Saemon Pita áv gembòe-eín nqægo, “Sáemon, Zion-ge yo, qo kuku taqágo, no-te? Neka qoqa kuku matev no-te møndòmò-lòvua, nginik ezoqa nòme-qa kuku matev no-te?”

Yaq Pita gendo-qavòiu, “Evézòza. Qo mòqote-qatéq, no poev nqanògó qo-te.”

Yaq Yesu gembo-ein, “Nogì sip nakheis, gè:zòkefé.”

¹⁶ Yaq Yesu nangó genòmbo-eín, “Sáemon, Zion-ge yo, qo kuku taqágo, no-te?”

Yaq Pita gendo-qavòiu, “Evézòza. Qo mòqote-qatéq, no poev nqanògó qo-te.”

Yaq Yesu gembo-ein, “Nogì sip, gèzò-keogé.”

¹⁷ Yaq Yesu nangó genòmbo-beváp. Ndakin gèmbò-misiká, gembo-ein, “Sáemon, Zion-ge yo, qo poev taqágo, no-te?”

Yaq Pita mbòni mbová. Zapa ndògo, Yesu gèmbò-misiká, gembo-bevupam, av nqægo, “Qo no-te poev taqágo?”

Yaq Pita gendo-ein, “Evézøza, qo matev ate ndægo mðqote-qatéq. Neka qo mðqote-qatéq, no poev nqanðgð qo-te.”

Yaq Yesu gembø-ein, “Nogi sip gè:zøkefé. ¹⁸ No unimanqatín nqataqa-manqate. Qo ezoqam ndakinak qoqotegoam, qo ndabua segim nonqo qakeza qolovønøvemám, sasa qoqavín, ma taqambe-pøovet. Geté toqo-lawaqape-eq, qo pingim qó-eqagím. Yaq ezoqa vini qáløváz. Yaq ndógo tenð-itúq, qo ma okho poeveav ndoqotego.”

¹⁹ Yesu nqanek manqat ge-ein, tene-omát ndógo, Pita ande äv kenénaním neka ta mokho-te ndógo, ndego Mbumbukiam-qa iz ande äv kembøé-eqä.

Taqa zita-te, Yesu Pita äv gembøe-eín nqægo, “No qonðndó-pæev.”

Paev ezoqam-qa yaq-te, te-te ndego Yesu kuku qambogoam

²⁰ Pita gendoqambun, yaq ndego paev ezoqa nøme ndø-omét. Ngenek gèzøpavám. Ezoqa ndégo, te-te ndego, Yesu kuku qambogoam, neka ndego Pasova lou loge-te, Yesu-qa savim-te go.vintavam, neka vømbøbevap, av nqægo, “Evézøza, gekha ezoqám ndego, qo sa teqaqambun?”

²¹ Pita ndego ezoqam ge-omet, yaq ndego Yesu äv gembøbeväp nqægo, “Evézøza, gemá ngenek? Äv kenénaním?”

²² Yaq Yesu gembø-qavøiu, “No tønø-pøovat, ndego até teyaget, atema no vøtøndóqavān, yaq gè, ndógo gekhā ndógo, qo-te? Nqanek qoqá matév mbá. Qo soqonðndó-pæev.”

²³ Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ta zapaya ndógo, Klisten ezoqa bawan mokho-te, manqat äv qane-panqavøém nqægo: Ndego paev ezoqam gēnanimák. Geté Yesu manqat einiäv av nqægo, ndego gēnanimák. Ndego sa nqánek ge-eín, “No tønø-pøovat, ndego ate teyaget, atema no vøtøndóqavān, gè, ndógo gekhā ndógo, qo-te?”

Vaev manqat, nqanek emanqat-qa yaq-te

²⁴ Ndego paev ezoqam, teqa yaq-te Yesu nqanek manqat ge-ein, ezoqam ndégo, nqanek emanqat ate nqægo gevotot neka vøpeawam. Ni mðtinøtén, manqat ndógo, ndego ge-ein, unimanqatín.

²⁵ Yesu matev nøme kopoäv gematønumam. Ta matev vinivinimba ate ndægo, amba tøpeawapin, éisa, no nqæmatavap, manqei-qape-te, mbuk ate ndægo, ambá géløvuzuák.

Keliso-gi U-anim-qa Emanqat

Megeat Manqat-qase

Nqanek emanqat, Luk ndøpeawám. Ezoqa kopo ndégo, ibugukhokhof Luk mbuk Yesu-qa yaq-te, gepeawam. Ngenek Luk, mulømula etoam ezoqám. Ndego nqanek Keliso-gi u-anim-qa emanqat, Tiofilus-té genø-peawám. Geté ndego ezoqa ewaqape nonqo ndøpeawám, manqei-manqei ate nqægo.

Nqanek emanqat-te, Luk Keliso-gi u-anim-qa yaq-té genevototát, neka tiqa matev ate qægoam, gimatønumam. Nqova Mbomambaqape, Yesu-gi paev ezoqam, bazaføgakh zø-etoám, neka até ndigú-a, vøzø-etoam, ezoqa ewaqape, gi-unimanqatintam neka vømbøpavam. Yesu-gi paev ezoqam, ezoqa teqa manqat, bugukhokhof Zelusalem taon-té gini-zømesimám. Yaq ndigu ezoqam, tiqa manqat gi-unimanqatintam, ndigu taon neka vemivemiav nøme-té ginø-okhoám, neka Manqat Mbomambaqape, Yesu-qa yaq-te, Zu ezoqa nøme vøzø-vototupam. Yaq ezoqa nøme, manqei-manqei nøme-té ginø-okhoám, neka nqanek Manqat Mbomambaqape, Zu ezoqam neká bawan vini-ak, vøe-zømesimam. Yaq nqanek manqei vinivinimba-te, ezoqa nøme, Yesu ekeza khandi etoam nonqo ndøndafém, yaq Klisten bawan matev vøngazem.

Nqanek emanqat mokho-te, sapta 1 atema 12, Pita-za-qa yaq-té qane-manqaté. Neka sapta 13 atema 28, ndógo tønne-manqaté, matev vinivinimba, Pol-za gimatønumam. Manqei nøme-te, Pol ge-okhoam, Luk møndøgoám, te namba. Yaq ta emanqat mokho-te nqanek, Luk av gene-peawám nqægo: “Ni nimatønumám.” Ta emanqat nqánek: Kel 16:10-17, 20:5-21:18 neka 27:1-28:16. Emanqat nøme-te, ndógo ekezan goneav qagoam, ndego av gene-peawám nqægo: “Ndígu timatønumám.”

Yesu manqa mbusa geve, Nqova Mbomambaqape tendo-khofotav

¹ Tiofilus. Khaiya mbomá, qo-te!

Ta mbuk ndøgo, no bugukhokhof qæpeawam, no tøtø-peawám ndógo, matev ate ndægo, Yesu gematønumam neká ezoqa vøe-zømesimam, ndego teqa sasae ande genqaz, ² atema ta khøuwa-te ndøgo, Mbumbukiam yan-te vøkhato. Bugukhokhof, ndego Nqova Mbomambaqape mokho-te, tegi u-anim, manqa é-møndøzø-løvuá, ndigu bugukhokhof gevevesam. ³ Yesu tae mutui-te gitøkewem, genanim, nango gendo-khandi:v, yaq ndego khøuwa foti mokho-te, gefakhanumám ti-te, neka Mbumbukiam-qa Megeat Matev-qa yaq-te vøe-zømesimam. Ndego khøuwa kopoáv, av gene-zømesimám nqægo: Ndego unimanqatin ndøkhandi:v. ⁴ Khøuwa nøme, Yesu ti namba ge-goam, ndego av gezømbe-eín nqægo, “Zelusalem taon naqanøká ndø-ivøvém. Geté manqa mbusa ndøgo, av noge Tat geve, tozombøé-kewagát ndógo, no qazømbe-manqatam. ⁵ Zion, ndego ezoqa ibøkha iz, ibøkha-té genøzø-etoumám. Geté zo avønín, ibøkha iz, Nqova Mbomambaqape qazøté-ndapém.”

⁶ Khøuwa nøme, Yesu-gi u-anim, te namba gi-møvav, ndigu av gimbøe-bevøpém nqægo, “Evézøwa. Eisa, qo ni Izlael ezoqam, ndakin megeat matev nqawa poqonimbí-etoám, penømhaya, yaq ni nizeza ezoqam nimbø-kawaevtát?”

⁷ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Matev av taoká, av ndægo, zo zøtēzøtēz, ta khøuwa neka viav, Tat ekeza poev-te gezav. ⁸ Geté Nqova Mbomambaqape zo-te tendovis, zo bazaføgakh zøndapém. Yaq zo nogi bøi vizu ezoqam zógoát, neka noqá u zóløozumát, nqanek Zelusalem taon-te, neka Zudia plovins-te ate ndægo, neka Samalia manqei-te, atema manqei-qape-qa vaev-te.”

Yesu yan-te geqavig

(Mak 16:19-20; Luk 24:50-53)

⁹ Yesu manqa manqate qamømbøe-navøem, yaq Mbumbukiam yan-té genø-eqeiú. Ndigu até ge-ometát, ge-eqanat, atema khaiya ozoz vøme-otan.

¹⁰ Tiqa bøi é-møndømø-føgøføgakhám, yan-te. Yaq nqáe! Tiqa avønín-te, ezoqa menas segefakház. Ndabua papaqa ndø-uzupám. ¹¹ Yaq ndigu av gizømbe-eín nqægo, “Géllilí plovins-ak. Zo gekhá zówanet, yan ndozo-waomit? Ngenek Yesu, Mbumbukiam zo mokho-te gendaf, yaq yan-te vøqavig, ndego nqawa av tendéqaván, av zo ndakin qazøte-ometam, yan-te geqavigat.”

Matias Zudas-qa iziz gendap

(Met 27:3-10)

¹² Yaq Yesu-gi u-anim, ta manqei poyat ndógo, Oliv manqei poyat gimbo-akhaemam, gè-ivóvém, Zelusalem taon-te vóvesez. Yaq ta manqei poyat-a, yaq Zelusalem, taqa atap khapémbá. Ande áv 1 kilomítá ndáégó.

¹³ Zelusalem taon-te gimófakhaz, yaq khoev ova kouwat-té ginózáv, ma gipindumam. Ezoqam ngínik: Pita neka Zion neka Zems neka Endlu neka Filip neka Tomas neka Batolomeu neka Metiu, neka Zems nóme, ndego Alfius-ge yo, neka Saemon, ndego Zelot ezoqam, neka Zudas, ndego Zems-ge yo. ¹⁴ Ngínik mòndò-mòvòbumám, vògulugulimam. Até sakhéis-a, vògoam. Neka até Melí-a, Yesu-gu evo, neka tegi emekheis, vògoam.

¹⁵ Khóuwa nóme, ndigu ezoqam, Yesu gi-unimanqatintam, ngawa gimóvab, ezoqam ande av 120 ate gi-goam, yaq Pita tenò-itán ndógo, vòzò-ein, ¹⁶ “Nófuap. Mbumbukiam-qa Manqat-te, Ngova Mbomambaqape Deivid mokho-te, Zudas-qa yaq-te, manqat é-mòndò-ein, ndego ndigu ezoqam gezò-ovòemavun, ndigu Yesu gimóvòinam. Yaq nqanek manqat bè-unimanqatín, matev vòfakhan. ¹⁷ Ni Yesu-gi u-anim, nóme ndégo tegoám, neka sasae kopómbe vòtigoam, ni namba.”

¹⁸ (Moni ndigu, Zudas gendapaz, matev soqaqape ge-matanam, khae me-wíim. Yaq ta manqei-te ndógo, ndego ségebóíáv. Pakhapakhá. Teqa kha sége-keqavòemát, neka teqa emu vòndò-qouvòem. ¹⁹ Ezoqa ewaqape, Zelusalem taon-te giyagam, manqat sùgumu-ewagát, taqa yaq-te. Yaq ta khae manqei ndógo, ekeza manqat-te, Akeldama mbo-akhaemám. Taqa manqa mokho nqánek, “Khae Manqei Kouk-ús.”)

²⁰ Yaq Pita nóme gezò-ein, “Sams mbuk mokho-te, áv qane-peawáp nqáégo, “Teqa khoev unimé-khakhambá. Ndógo ezoqa gó:yageák.” Neka nóme ndópeawap, nqánek, “Teqa sasae, ezoqá nóme bendáp.”

²¹ Yaq nakémbá, ni ezoqa kopo bizimbo-vawém, ndego ni namba qazi-goam, ta khóuwa ate qəpəpvəvəməm, ni gi Evezəza Yesu, ni namba ge-okhoam, ²² sasae ande qandengaz, Zion ezoqa íbəkha íziz gezò-etoumam, atema ta khóuwa-te ndógo, Yesu ni genóvan, Mbumbukiam yan-te gendaf. Yaq ngenek ezoqam, nqanek sasae até begót, ni namba, neka u bəłəzuzmit, av bəi ge-qəiv, av nqəəgo, Yesu ləvəte-tə gəndə-khandi:v.”

²³ Pita nqanek manqat ge-ein, yaq ndigu ezoqa menas ndò-upòzó. Nóme ndego, Zoséf. Iz menas nóme mòndómbo-goám, Basabas neka Zíastes. Neka nóme ndego, Matías. ²⁴ Yaq ndigu áv gini-gulugulimém nqáégo, “Evézəza. Qo ezoqa ewaqape-qa matavap mòqote-qatəq. Qotínómánd, ngínik ezoqa menas, ákenégo, qo qoqo-veatav, ²⁵ ndego qoge u-anim tegoat, Zudas-qa íziz vòendáp. Zudas nqanek sasae, zítá genewuá. Yaq ndógo tenówáv, ma Mbumbukiam manqei gembəe-mendeo.”

²⁶ Yaq ndigu nandi-qasis ndónqagevémém, iz-ús. Yaq Matias-qa iz ndófakhán. Yaq Keliso-gi u-anim ileven-te, ndégo tindafém.

2

Nqova Mbomambaqape gendovis

¹ Zu ezoqam-qa khóuwa kandambaqape-te ndógo, Pentikos ndimbo-akhayam, ndigu ezoqam ate gi-goam, khoev kopo-té ginómóváb. ² Yaq ngova mbáin, yan-te ndógo, u ndowáv. Andé khamə-qape me:fetavún. Yaq khoev ate qəəgoam, ma gi-qonavam, u únime:kház. ³ Yaq ndigu andé góina wageap me me:qəivím. Səgəndə-panqavəvém, ezoqa ewaqape-qa kha-te, vòqonam. Andé ezoqa sas bugug me me:kewagám. ⁴ Yaq ngínik ezoqam ate gi-goam, kha Ngova Mbomambaqapé qazómbe-tónoyám. Yaq bawan vinivinimba-qa manqát gini-manqatát, av Ngova Mbomambaqape, matev gezómbe-etoumat.

⁵ Ta khóuwa-te ndógo, Zelusalem taon-te ndógo, Zu bawan-ak kandambá giwambupam. Manqei-manqei ande ndáégo, sugumu-pitát, ndigu ezoqam, Mbumbukiam gimbo-vizupam. ⁶ Yaq ngínik ezoqam, nqanek u giyogem, tinduzáv ndógo, matev vóqəivím. Ezoqa kandambá. Yaq ndigu ngova zəndáf. Zapa ndógo, Yesu-gi paev ezoqam, manqat gimanqatát, ndigu tiqá bawan vinivinimba-qa manqát gini-manqatám.

⁷ Ndigu ngova ndafe kandambá, yaq gibevoəpəm, “Nqáé! Ngínik manqa ngimanqate, ngínik Gəlilí plovin-sak mbá. ⁸ Gə, áv khanégo, ni ate nqazi-gu nqazizə-yoge, nikaza manqat vinivinimba ngi-manqate? ⁹ Ni ezoqa vinivinimba, nóme Patia manqei-ák, nóme Midia manqei-ák, nóme Elam manqei-ák, neka nóme ndigu Mesopotemia-yák, neka nóme Zudia-yák, neka nóme Kapadosia-yák, nóme ndigu Pontus-ák neka nóme ndigu Esia-yák, ¹⁰ nóme Fligia-yák neka nóme Pamfilia-yák, nóme Izip manqei-ák neka nóme Libia-yák, ndógo Səlilini taon avənin-te. Até Lom ezoqám-a, vòndözav. ¹¹ Ti mokho-te, nóme Zu bawan-ák neka nóme bawan vini ezoqám, ndigu ti-te ginəzaz, Mbumbukiam timbo-vizupat. Neka

ni ezoqa nõme, Klit manqei bawa-yák, neka ezoqa nõme, Alebia manqei-ák. Geté ni ate nqazigi, nginik niqa manqat vinivinimba-té qazizø-ewagét. Mbumbukiam-qa matev kandakanda-qa yaq-té gini-manqatét.”

¹² Ndigu nqova ndafe kandambá neka gò:nakém, taqa yaq-te. Yaq áv ginibónd nqægo, “Gekha matév nqanek?”

¹³ Geté ezoqa nõme gèvongezó, ndigu ezoqam, Yesu gi-unimanqatinim, gi-einim, “Nginik ezoqam, gèndo-iz.”

Pita-qa manqat

¹⁴ Yaq Pita, ndigu u-anim ileven nõme namba, tenø-itán ndógo. Yaq sa manqa ndøyam. Yaq ezoqa ewaqape, gi-oteipam, áv gezømbe-eín nqægo, “Zo Zu ezoqam, nogi ezoqam, neka zo ezoqa nõme, nqanek Zelusalem taon-te nqazo-wambap, vøndoyogém, no mokho bazø-ovøyam. ¹⁵ Nginik ezoqam, ambá av nqægo, ge-iz, av zo ndözøte-matavap. Ezoqa lovølova ndø-izumatún. Geté ndakin qanaqanus 9 oklok mbá. ¹⁶ Geté matev, ndakin qafakhan, ndógo, av Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam Zoel ge:manqatam. Ndego ge-ein,

¹⁷ ‘Mbumbukiam áv gene-eín nqægo, “Vaev khøuwa-te,

no ezoqa ewaqape,

noge Nqova nõzø-etoám.

Zogi nakhei angana neka zogi nakhei sakheis,

noqa manqat ndøvevezumát

Zogi ezoqa ndakinak,

umingiap ndøqeivát,

neka zogi laombøkik,

venanqei vøtamát.

¹⁸ Ta khøuwa-te ndógo,

no até sasae ezoqám-a, angana neka sakheis, ndigu no ti-unimanqatintat,

Nqova Mbomambaqape vøezø-etoám.

Yaq ndigu noqa manqat ndøvevezumát.

¹⁹ No umingiap matev nómatønumát,

khaiya ova neká manqei-qape-te.

Kouk neka wageap neka ekuqape ndøfakhán.

²⁰ Khøuwa ndøbøivunév, neka løvøyak andé kouk mé:goát.

Nqanek matev ndøkhæ-fakhán.

Yaq Evezøza-qa Khøuwa Kandambaqape ndøfakhán, ndego teqa bazaføgakh neka waev te:zømas.

²¹ Ta khøuwa-te ndógo,

gekha ezoqám ndego,

Evezøza-te tøkeam-qa te-akha,

ndego gékhandi:v.” ’ ’ ”

²² Pita nqanek Zoel-qa manqat qamømbøe-navøem, yaq ndego manqat nõme áv gezømbe-eín nqægo, “Izlael ezoqam! Manqat qåndoyogé nqanek, nogi ezoqam! No Yesu Nazalet-ak-qa yaq-té qazømbé-eín. Zo zøkeza mõzøte-zøté, te mokho-te, Mbumbukiam zoqa avøninte, umingiap matev neka matev kandakanda vinivinimba ndømatønumám. Mbumbukiam tene-matanám ndógo, zo tønøzøté, ndego Yesu ekezan ndokhofotáv. ²³ Ezoqa ndego zoqa zenda-te giveem, yaq zo ndego ezoqa soqøsoqa mokho-te, tae mutui-te sasa zotøkewem, vozølaem, ndógo Mbumbukiam ekezan ndøpøoá. Ndego é-møndæ-otév, matev av nqægo ndøfakhán. ²⁴ Geté Yesu løvøte-qa bazaføgakh mokho-te gu:goam, Mbumbukiam ndøndø-nqovotáv, vøkhandi:v. Løvøte, ngenek ezoqam amba me:geiú. Geté kopømba mbaín.

²⁵ Yesu løvøte-te tekhandi:v, taqa yaq-te, Deivid nupøkhan mba, áv gene-eín nqægo, ‘No Evezøza, noqa megemege-te, oskia no-ometám.

Ndego noqa avøninte gegó.

Yaq nó kha genø-wagimák.

²⁶ Yaq nakémbá, noqa mbøni mokho-te, no khanakhanák neka no manqat khanakhanakh-us nomanqatét.

Até noqá khá-ya, Mbumbukiam-te mbá qanøtawát.

²⁷ Zapa ndógo, qo no ezoqa pakhaezatak-qa manqei-te qønøuvanák.

Qo goqe Ezoqam Mbomambaqape, teqa kha, sa qó-ivavák, vølanqá.

²⁸ Qo no nakhoa qotenømánd, no khandi ande áv khaténdáp.

Qo no namba qotégoát. Yaq no khanakhanakh nógoát.”

²⁹ Pita nqanek Deivid-qa manqat qamømbøe-navøem, yaq nõme áv gezømbe-eín nqægo,

“Nófuap. Nigi atanakha-zapa Deivid-qa yaq-te, no ndaføyambá qazómbé-eín. Ndego mōndōnaním, neka vō-otōvem. Até ndakin khōuwa-té-a, teqa manqei ozu nqáneq qagó. ³⁰ Geté Deivid mōndæ-otév, tegi zi, ezoqa kopo, teqa iziz ndóndáp neka kawa ezoqam vōgoát. Mbumbukiam te-te manqa mbusa ndóvé, taqa yaq-te. Deivid Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam ndógoám. ³¹ Yaq nakémbá, ndego é-mōndóqéiv, Keliso tenanim, yaq Mbumbukiam gékhandi:v. Unimanqatin. Mbumbukiam ndego ezoqa pakhaezatak-qa manqei-te ivōveáv, neka teqa kha, manqei ozu-te lanqōveáv. ³² Ngenek ezoqam, Mbumbukiam lōvōte-te gekhandi:v, Yesú. Ni ate nqati:gu, nikeza bói qatiqéivím. ³³ Mbumbukiam ndego ekezan-té genō-eqéiú, neka teqa nakeamo zenda-te vōve. Yaq Eve Nqova Mbomambaqape mbo-etoám, av ibugukhokhof manqa mbusa ge:ve, yaq Yesu ndakin ni vōní-etoam. Matev nqáneq, zo nqazo-qeivi neka nqázōyōgē. ³⁴ Ni mizi:nótén, Deivid mbá, yan-te geqavig. Geté ndego Mesaya me:manqatám, av ge-ein nqægo,

‘Evezōza Mbumbukiam, noge Evezōza, áv gembōe-eín nqægo,

‘Noqá nakeamo zenda-té qanōqóm.

³⁵ Até qóqotát, atema no qogi qaqa ezoqam, kopōmba ande av zenda tokhotapak awam nonqo, qoqa zenda tokhotapak mokho-te vōtaqambú-áb.’

³⁶ Yaq nakémbá, zo Izlael bawan-ak ate ndōzōte:go, zo vōezōtéz. Ngenek Yesu, zo tae mutui-te qazo-tōkewem, Mbumbukiam áv gene-veatáv nqægo: Ndego Evezōza neka Mesaya ndógoát.”

Ezoqam Mbumbukiam-te giqambuz neka ibøkha iz vōndapem

³⁷ Yaq ndigu ezoqam, Pita-qa manqat giyogem, tiqa mbōni, mōndō-khanáz. Yaq ndigu Pita neka Keliso-gi u-anim nōme, áv gizōmbe-beváp nqægo, “Nófuap. Ni ndakin gekhá nigoném?”

³⁸ Yaq Pita gezō-qavōiu, “Zo é-mozoqambúz, neka Yesu Keliso-qa iz-te, ibøkha iziz vō-upōgim. Yaq Mbumbukiam zoqa manqa-zapazapa, segembōé-navōém, yaq zo Nqova Mbomambaqape vozōndafém. ³⁹ Manqa mbusa ndōgo, Mbumbukiam taqa yaq-te veve, ndōgo zoqá neka zogi nakheis-qá neka até tiqá ndigú-a, ndigu qamba-qamba ndindu-yageapet. Gekha ezoqám ndigu, ndego Evezōza, nigi Mbumbukiam, ndezō-akhayam, te-te tinduzav, nqanek manqa mbusa tiqa ndigú.”

⁴⁰ Pita manqat nōme kandambá gezō-manqatam. Manqat nōme, áv gezōmbe-eín nqægo, “Mōzoqambúz. Soqain ndōgo, nginik manqa-zapazapa-us ezoqa namba tōzōte-soqoez, ndakin ngiyage.”

⁴¹ Ezoqa ndigu, Pita-qa manqat gindapem, ndigu ibøkha iz ndōndapém. Ta khōuwa-te ndōgo, ezoqa kandambá, Klisten bawan-te gi-oz. Ate gi:goam, ande áv tri taosen ezoqám ndi:gu.

Klisten ezoqam, nqova kopo-te giyagam

⁴² Ndigu Klisten ezoqam, áv gini-matōnumám nqægo: Keliso-gi u-anim-qá nōmendim manqat ndō-ewagám, neka yaqyaq-a vōtōke:mam. Ndigu gēpindupám, lou vōlogin neka Evezōza-qa lou loge matev vōgonemín neka vōguligulimemín. ⁴³ Mbumbukiam, Keliso-gi u-anim mokho-te, umingiap matev kopoáv gematōnumat. Ezoqa ewaqape, nqova ndafe kandambá neka mōe vōgonemín. ⁴⁴ Ndigu ezoqa ate gi:goam, Yesu gi-unimanqatinim, ndigu nqova kopo-te sūgumu-yagám. Neka tiqa gígiap ate qazōmbe-goam, sēge-etoumám, yaqyaq-a. ⁴⁵ Ekeza manqei neka gígiap vinivinimba gēwiám. Yaq moni ndigu, gi-qaqasumam, ndigu tízō-etoumám, lou-qa o gígiap-qa gi:potonumam. ⁴⁶ Khōuwa ate qāpavpavemam, ndigu Mbumbukiam-qá khoev-té ginō-pindupám. Yaq Klisten zifuap vinivinimba-qa khoev-te, ndigu lou ndōlogám neka Evezōza-qa lou loge matev vōmō-gonemín. Khanakanakh-ús. Lou sēge-etoumám, yaqyaq-a. ⁴⁷ Yaq tiqa matev ate qāgoam, ndigu Mbumbukiam-qá iz me:eqatám. Ezoqa ewaqape, poev ndōveém, ti-te. Yaq khōuwa ate qāpavpavemam, Evezōza Klisten bawan-te, ezoqá nōme ndōyogimám, ndigu khandi gezō-etoamin.

3

Kagi ezoqam gikhakheinōvemem

¹ Khōuwa nōme, ande av khagus tri oklok ndægo, ta khōuwa iz-te ndōgo, Zu ezoqam gíguligulimam, Pita neka Zion, Mbumbukiam-qá khoev-té ginō-apát. ² Ta khōuwa iz-te ndōgo, ezoqa kagi ezoqam ndō-eqeitavún. Ndego áv teneqán, kagi. Khōuwa ate

qæpavpavemam, ndego mboqog tambav-té ginø-ivøvemín, ta mboqog ndigu, Qanimav-Qape gimbo-akhaemam. Yaq ndego ezoqa moni-qa zøviamín, ndigu Mbumbukiam-qa khoev-te gi-onimam. ³ Yaq ndego Pita neka Zion gezømet, gi-onat, ndego moni-qa zøviamín. ⁴ Ndigu ezoqa menas, gèwaoemém. Yaq Pita ndego äv gembøe-eín nqægo, “Ni-té qotøndé-kewäg.” ⁵ Yaq ndego vøkewag. Ndego äv gene-matavupám nqægo: Moni nø-etøomém.

⁶ Geté Pita gembø-ein, “No moni mbaín. Geté no tøtaqa-etoám ndøgo, no nqanøgo. Yesu Keliso-qa iz-te, ndego Nazalet vemiaiv-ak, mògo-itán neka okho vøngaz.” ⁷ Yaq Pita nakeamo zenda mbogea, vø-eqeu. Yaq nqova mbaín, teqa zenda tokhotapak sègembø-føgføfaghám neka gømig vømbø-føgføfaghæzam. ⁸ Yaq ndego sasanqá sege-itán, okho vøngaz. Yaq Mbumbukiam-qa khoev-te, namba me-öz. Sège-okhoát neka vøvøumat, neka Mbumbukiam-qa iz vø-eqatat.

⁹ Ezoqa ti-ometám ndøgo, ge-okhoam neka Mbumbukiam-qa iz ge-eqatat. ¹⁰ Gimatøvemem, av nqægo, ezoqa ngének, mboqog tambav-te geqonumam, ta mboqog ndigu Qanimav-Qape gimbo-akhaemam, neka gigiap-qa vøvi:mam, yaq ndigu nqova ndafe kandambá, ta matev-qa yaq-te, ndøgo qambo-fakhan.

Pita-qa manqat, Mbumbukiam-qa khoev mokho-te

¹¹ Ndego ezoqam, kagi gegoam, Pita neka Zion, ti-te gèmo-tøkenøvem. Yaq lou-qase-te gizav, ndøgo Solomon-qa Lou-Qase gimbo-akhaemam, ezoqa ewaqape tinøbøin ndøgo, ngenek ezoqam vø-ometam. Yaq ndigu nqova ndafe kandambá. ¹² Pita nginik ezoqa gezømet, yaq äv gezømbe-eín nqægo, “Zo Izlael-ak, nogi ezoqam. Gekha zapá, no nqova qazøndaf, matev av nqægo qafakhan? Neka gekha zapá, ni-te ndozotøndo-keoge? Ge zø, ndozo-matavap, ni ngenek nikeza bazaføgakh-té qeitø-khakheinøvemem, okho gengaz? O, ni ezoqam qaniqaním, Mbumbukiam-qa bøi-te, yaq nakembá, ndego ni ginitøke, ngenek ezoqam qeikhakheinøvemem? Av taoká! ¹³ Ta matev mokho-te, ndego Eibleem neka Aezek neka Zekop-ge Mbumbukiam, ndego nigí atanakha-zapazapa-za-ge Mbumbukiam, ndego tege sasae ezoqam Yesu, iz kandambaqape mbo-etoám. Ezoqam ngének, zo Lom ezoqam-qa zenda-te qazoveem, yaq ndigu vølaem. Pailøt ambá sege-nqonqotavín. Geté zo Yesu zøsanqawém. ¹⁴ Zo ngenek Ezoqam Mbomambaqape neka Ndaføyambaqape, zøsanqawém. Yaq zo Pailøt pepen ezoqam-qa zombo-viømém, sa tezø-nqonqotav. ¹⁵ Zo ngenek khandi zapa ezoqam, zølaém. Geté Mbumbukiam møndø-khandiv, løvøte-te. Ni nikeza bøi qatiqeivím. ¹⁶ Ngenek ezoqam, zo nqazo-omete neka ndøzøte-zøtezát, ngenek Yesu-qa bazaføgakh neka iz mokho-té, bazaføgakh gendap. Nqanek matev, unimanqatin matev-té qando-fakhán. Ni Yesu qei-unimanqatin, yaq ndego ngenek ezoqam gèkhakhæv, av zo ndakin nqazøte-omete.

¹⁷ Nøfuap. No møtenøtén, matev ndøgo, zo neka zogi megetapak, Yesu qazombo-matønømem, zapa ndøgo: Zo zøtezeatáv. ¹⁸ Mbumbukiam, tegi manqa vevezam ezoqam ate gi-goam mokho-te, é-møndi-nømánd, av nqægo, ndego Mesaya, tendo-khofotav, ezoqa tekhandiz, ndego nqosøgeap ndøqeiv, vønáním. Yaq ta matev mokho-te ndøgo, qafakhanam, nqanek manqat møndø-unimanqatin.

¹⁹ Yaq ndakin, zo é-mozo-enénd neka Mbumbukiam-te vozøqambüz. Yaq ndøgo, Mbumbukiam zoqa manqa-zapazapa, segembøé-navøém. ²⁰ Yaq ndego zo pusa taev matev zø-etoám, neka Mesaya vøndø-khofotáv, ndego ibugukhokhof geveatav, ezoqa tekhandiz. Ngenek ezoqam, Yesú. ²¹ Geté ndego bugukhokhof yan-té geabeto:gó, atema ta khøuwa-te ndøgo, Mbumbukiam gigiap neka matev ate ndægo nango vøndakinák, av ndego nupøkhan mba, tegi manqa vevezam ezoqam mokho-te ge-ein, ndigu gevevesam.

²² Mozes äv gene-eín nqægo, ‘Evezøza, zoge Mbumbukiam, zo mokho-te manqa vevezam ezoqam ndøveatáv, av no nqate:go. Yaq gekha manqát ndøgo, tezø-manqatat, zo vøndapemát. ²³ Geté gekha ezoqám ndego, teqa manqat ndapeav tøgoat, yaq Mbumbukiam ndego géngiú. Yaq ndego Mbumbukiam-ge ezoqam sekemba gégoák.’ ²⁴ Até Samuél-a, neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam ate gi-goam, teqa zita-te gipavavun, ndigu matev ndøgo tini-manqatám, av ndakin khøuwa-te qæfakhanam. ²⁵ Manqa mbusa ndøgo, Mbumbukiam tegi manqa vevezam ezoqam mokho-te gendo-ein, ndøgo zogi atanakha-zapazapa-za-te geve, ta manqa mbusa ndøgo, zo nonqó. Mbumbukiam Eibleem namba, poev ge-unimanqatin, yaq äv gembøe-eín nqægo, ‘Qogi qazi, ezoqa kopo mokho-te, no ezoqa ewaqape matev mbomømboma nøzø-matanám, nqanek manqei-qape-te.’ ²⁶ Mbumbukiam ngenek sasae ezoqam Yesu, ndego geveatav, bugukhokhof zo-té gendo-khofotáv. Ndego tende-khofotáv ndøgo, ndego zo matev mbomømboma zømatanám, zoqa manqa-zapazapa-te tøzøtønde-qambuz.”

4

Pita neka Zion, ndimbula-te ginqeitaz

¹ Pita neka Zion, ezoqa manqat até gezø-manqatám, yaq Mbumbukiam-gi iziz ezoqam neka Mbumbukiam-qa khoev vos keoge ezoqam-ge kawa neka Sadusi ezoqam tinðfakház.

² Ndigu khanakhanakh mbaín, ndigu ezoqa menas, ezoqa gi:zømesimat, neka gi:zømas, av nqægo, Mbumbukiam kopømbaqapè ezoqa løvøte-te tekhandi:z, zapa ndøgo, ndego Yesu ndøkhandi:v, løvøte-te. ³ Yaq ndigu Pita neka Zion ségegavém. Yaq ndimbula-té genø-nqeitáz, atema nøme vøndøpave. Manqa ovøepøteáv. Zapa ndøgo, gèpøistát.

⁴ Geté ezoqa kopoáv, ndigu tiqa manqat giyogem, gè-unimanqatiním. Yaq ndigu ezoqam, Yesu gi-unimanqatintam, møndømu-faev-taosen-éz, angana.*

⁵ Yaq khøuwa nøme qandopave, Zelusalem taon-te ndøgo, Zu ezoqa kandakanda neka megetapak neka Mozes-qa guguna manqat nømemind ezoqam ndømuáv. ⁶ Até Anás-a, ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, neka Kayafas, neka ezoqa nøme, Zion gimbo-akhaemam, neka Aleksanda, neka Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape-gi ezoqa nøme, vøgoam. ⁷ Yaq Pita neka Zion, tiqa megemege-té ginø-áb, sasa zøbevap, “Nqanek matev, gekha bazaføgakh-tè neka gekha ezoqam-qa iz-té qazonø-gonem?”

⁸ Pita, Nqova Mbomambaqape kha é-møndømbøi-tønøyám. Yaq ndigu áv gezømbè-qavøiu nqægo, “Zo kawakawa-za neka megetapak! ⁹ Zo ni ndakin matev mbomambaqape-qa yaq-te nqazonimbi-sinøzomit, ni kagi ezoqam qeimbo-matønømem, yaq ngenek vøkhakhæv, ¹⁰ zo vøezøtéz neka até Izlael ezoqam ewaqapè-a, betèzøte:z. Ngenek ezoqam, zoqa bøi-te ngeya, Yesu Keliso-qa iz-té gene-eqeieqei-év, ndego Nazalet vemia-vak. Zo ndego tae mutui-té qazonø-tøkewém. Geté Mbumbukiam løvøte-te møndø-khandi:v. ¹¹ Ezoqam ngének, teqa yaq-te Mbumbukiam-qa Manqat qæ-ein, av nqægo, ‘Nandi-qapi ndigu,

zo khoev puanam ezoqam qazo-sanqabem,
ndigu møndømu-gigiap-qape-éz, khoev puanam nonqo.’

¹² Ezoqa nøme mbaín, niqa khandi:nat nonqo. Yesu yakhapús. Nqanek manqei-qape ate nqægo, Mbumbukiam ezoqa nøme khofotøveáv, ni tekhandi:n.”

¹³ Ndigu megetapak, ndigu ezoqa menas gizømet, manqat ndaføyamba gi-einim neka mivi mbaín, ndigu nqova ndafe kandambá. Zapa ndøgo, ndigu møndæzøtéz, ndigu khokho ezoqám, skul kandakanda mbaín. Neka ndigu møndæzøtéz, ndigu ezoqa menas, Yesu namba me-goám. ¹⁴ Geté ndigu zøezateáv, gekha manqat zøqavøiu. Amba zømbè-ein. Zapa ndøgo, ndego ezoqam, kagi gegoam, Pita neka Zion namba me:waná. Ndego møndø-khakhæv. Yaq ndøgo bavokho-qapè.

¹⁵ Yaq ndigu bavokhø ginø-khofotáz. Yaq gizav, ndigu Zu megetapak, manqa ovøyam khoev-te gu:qonavam, manqa ndønøovømem. ¹⁶ Gi-einim, “Gekha zizøgø, nginik ezoqa menas? Ezoqa ewaqape, nqanek Zelusalem taon-te ngiyage, møndømu-yogém, av matev gi:matønømem ndægo. Unimanqatin. Ndøgo matev vini. Ni kopømba mbaín tizio-naomem. ¹⁷ Geté nqanek manqat Yesu-qa yaq-te, ezoqa nøme-te, bepanqavøém. Yaq nakámé. Ni manqa áv qazizømbè-løvuá nqægo, ndigu teqa iz-te, ezoqa nøme manqat nqawa bezø-ein.”

¹⁸ Yaq ndigu nqawa gizø-akha, khoev mokho-te vøu-oz, yaq gèzømbè-khafén. Ndigu Yesu-qa iz-te, manqat nqawa be-einím, neka ezoqa nqawa bete-zømèsím! Matev av nqægo, ùni bete-navøém!

¹⁹ Geté Pita neka Zion gizø-qavøiu, “Zo zøkeza mokho-mba, zøté-matønømem, av nqægo. Eqeieqei ákhanégo? Zoqá manqat nindapém, ó, Mbumbukiam-qa manqat nindapém?”

²⁰ Ni kopømba mbaín, manqa sa teikhoutavat, av ni bøi qatigeivam, neka vøi-ewagam.”

²¹ Yaq ndigu megetapak, kha-khoiv manqat nøme zø-ein. Geté yaq sége-nqonqotáz, vøzav. Ndigu nakhoa qeivíáv, yaq-fia nqosøgeap ande av kizømbè-etoám. Zapa ndøgo, ezoqa ewaqape Mbumbukiam-qa iz ndø-eqatát, ta matev ndøgo, qafakhan. ²² Ngenek ezoqam, ndego kagi-qape geqan, yaq Yesu-qa iz-te vøkhakhæv, ndego viav 40 møndømu-løvu.

Mbumbukiam bazaføgakh-qa gimbo-viømem

²³ Pita neka Zion até vønqonqotáz-ae, ekeza Kliten bawan ezoqam-te e-vøzav, yaq emanqat vøzøvotot, av Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka megetapak nøme gizømbè-manqatam. ²⁴ Ndigu Kliten bawan ezoqam, nqanek manqat giyogem, yaq sùgumugiligulimém. Nqova kopo-té. Mbumbukiam áv gimboe-akhaém nqægo, “Bazaføgakh-us-qape. Yan neka manqei-qape neka ndaola, neka gigiap ate nqægo, ta mokho-te nqøugut,

4:4 4:4 Kel 2:41 * 4:4 4:4 Sakheis neka nakheis møndøgoám, ndigu Yesu gi-unimanqatintam. Geté ndigu gevebøpøteáv. 4:10 4:10 Kel 3:6, 13-16 4:11 4:11 Psa 118:22 4:12 4:12 Met 1:21 4:18 4:18 Kel 5:28 4:19 4:19 Kel 5:29 4:24 4:24 Exo 20:11; Neh 9:6; Psa 146:6

qo qokhakheinumat. ²⁵ Qo nigi atanakha-zapa Deivid, ndego qoge sasae ezoqam gegoam, qoge Nqova Mbomambaqape mokho-te, manqat qombo-etoám. Yaq ndego av gene-eín nqægo,

‘Gekha zapá, bawan vini-ak qaqa ndigu?

Neka gekha zapá, ndigu amba mba ndi:voqoyam?

²⁶ Nqanek manqei-qape-gi kawakawa-za neka megetapak mōndō-tōkuaném.

Ndigu nōfe-qa mba mo:keogé, Evezōza namba, neka Mesaya namba, ndego geveatav.’

²⁷ Unimanqatín. Matev av nqægo, mōndō-fakhán, nqanek taon-te. Ndigu kawakawa-za menas, Elod neka Pontius Pailōt, manqei vini-ak neka Izlael manqei-ak namba me:tōkuaném. Neka nōfe-qa mba mo:kewagám, te-te ndego, Yesu, qoge sasae ezoqam, ndego qo Mesaya qoqo-veatav. ²⁸ Geté ta matev mokho-te ndōgo, gimatōnumat, ndigu qoqá matavap neka poev mba mbopavát. Qoqa bazafōgakh-te, qo nupōkhán mbá, é-moqopōoá, matev av nqægo tábete-fakhán.

²⁹ Yaq ndakin, Evezōza, vōmbo-matōvém, kha-khoiv matev ndōgo, gimatōnumat. Gínitóké, ni qogi sasae ezoqam, yaq ni qoqa manqat, ndafōyamba neka mivi mbain tábatí-manqaté.

³⁰ Qo zenda qotó:vé, ti-te ndigu, enqoni ndōzōgo, yaq vōkhakhæz. Neka qoge sasae ezoqam mbomambaqape, Yesu, teqa iz mokho-te, umingiap matev vinivinimba voqó-matōnumát.”

³¹ Ndigu gumu-guligulimem, yaq manqei ndōgo, ma gi:qonavam, sūgumu-kukuvōemát. Yaq kha Nqova Mbomambaqape qazōmbe-tōnōyám. Yaq ndigu Mbumbukiam-qá Manqat me:zōmesimát. Bazafōgakh-ús neka mivi mbain.

Kliten ezoqam, yaqyaq-a gitōke:mam

³² Ndigu ezoqa ate gi-goam, Yesu gi-unimanqatintam, ndigu nqova kopo zōmbegoám. Ezoqa kopo einiáv, av nqægo, “Nqanek gigiap, nōkeza nonqo mbā.” Geté gigiap ate qægoam, sége-etoamám, yaqyaq-a.

³³ Keliso-gi u-anim, ezoqa av gini-zōmesimám nqægo: Yesu lōvōte-te mōndō-khandi:v. Yaq ndego Evezōzá. Ndigu bazafōgakh-us me:zōmesimám. Neka Mbumbukiam, matev mbomōmboma zōmatōnumám, kopoáv, ti-te ndigu, ezoqa ewaqape.

³⁴ Ezoqa kopo gigiap-qa potonōpōteáv, ti mokho-te. Ezoqa nōme ndigu, manqei o khoev qazōgoam, gèwiám. Yaq moni ndigu, gi:qaqasumam, ³⁵ Keliso-gi u-anim-té ginōp-ūpōgimám. Yaq ndigu gèqaqabemín, yaq gekha ezoqám ndigu, gigiap-qa gipotonumam, vōzō-etoamin.

³⁶ Ezoqa nōme, matev av nqægo gego, teqa iz Zoséf. Ndego Livai bawan-ák. Saiples manqei bawá geqán. Ndigu Keliso-gi u-anim, iz Banabas mbo-akhaemám. (Taqa manqa mokho, “Ezoqa zita tōpōzu ezoqám.”) ³⁷ Ngenek manqei ndōwí. Yaq moni ndigu, geqas, Yesu Keliso-gi u-anim-té genōdapáz, ezoqa tōke nonqo.

5

Ananayas neka Safila, meakha manqat gi-einim

¹ Geté ezoqa nōme mōndōgoám. Iz Ananayás, neka ndego zas vōmbōgoam. Tuqa iz Safilá. Até ndegó-a, ekeza manqei nōme, gèwí. ² Geté moni ndigu, gendapaz, nōme gèkhonáb. Tegu zas mōndæ-otév. Yaq moni nōme ndigu, Yesu Keliso-gi u-anim-té genōdapáz. Yaq av gezōmbe-eín nqægo, “Moni ndigu, qeiqasem, ngínik.”

³ Yaq Pita Ananayas gembo-ein, “Ananayas. Gekha zapá, qo Saitan qoqombotak, qoqa mbōni mokho-te gendo-on, yaq Nqova Mbomambaqape voqombōe-khavoz, qo moni nōme qoqokhonab, manqei qoqowí. ⁴ Ndōgo qakeza manqei ndōgoám. Yaq qo qakeza poev-té qonōwí. Yaq moni qoqoqas, até ndigú-a, gemōqa-qakezanéz. Geté gekha zapá, qo matavap soqōsoqa qoqo-tonqogim? Qo ambá av nqægo, ezoqa mba qombōekhavōz. Geté Mbumbukiam qombōekhavōz.”

⁵ Yaq Ananayas nqanek manqat ge-ewag, ségebōiáv, vōnanim. Yaq ezoqa ewaqape, manqat giyogem, kha zōkhoi. ⁶ Yaq ezoqa ndakinak, teqa kha ndabuá gini-lōvōnōmém, bavokho sasa ndō-eqanem, vōmō-ozem.

⁷ Khapé outōpōteáv. Andé av tri awáz ndægó, zas tūndū-ōn. Ndugu otevatéáv, matev ndōgo, qafakhan. ⁸ Yaq Pita gumbobevap, “Soqoní-eín. Moni ndigu qazoni-etoam, venanqéí, ndigu manqei qazōte-wiim?”

Yaq gundu-qavōiu, “Venanqéí.”

⁹ Yaq Pita gumbo-ein, “Gekha zapá, qeivis namba, manqat qazo-kopo-nem av nqægo, Evezōza-ge Nqova Mbomambaqape khamasim-te qazoveem? Nqáe! Ezoqa ndigu, qoge anganeam gi-otōvem, mboqog tambav-té gonowaní. Yaq ndigu até qó-a, gé-eqæqonám.”

¹⁰ Pita nqanek manqat ge-ein, yaq ndugu teqa megemege-te sègebøiáv, vñonanim. Yaq ndigu ezoqa ndakinak ginduqavaz, gi-ometam av nqægo, mñndønanim, yaq bavokhó ginø-eqeinám, zivis-qa avønin-te vømø-otøvem. ¹¹ Yaq Klisten bawan ezoqam ate gi:goam neka ezoqa ewaqape, nqanek manqat giyogem, ndigu kha-khoiv kandambá.

Keliso-gi u-anim, ezoqa kandamba gikhakhæz

¹² Keliso-gi u-anim, ezoqam-qa mokho-te, umingiap matev kopoáv gimatønnumam. Ndigu ezoqam, Yesu gi-unimanqatintam, Solomon-qa lou-qase-té ginøwambám, ndøgo Mbumbukiam-qa khoev-te. ¹³ Bavokho ezoqam, møe ndøsinøniamám. Yaq ndigu Klisten ezoqam namba, tøkuateáv. Geté ndigu gèzø-vizupám. ¹⁴ Yaq Evezøza, ezoqa nøme mba mo-unimanqatiním. Ezoqa kandambá. Angana nekā sakheis.

¹⁵ Matev ndøgo, ndigu Keliso-gi u-anim gimatønnumat, ta zapaya ndøgo, ezoqa nøme enqoni-us ezoqam ndo-upøgimám. Yaq ndigu ekeza venanqei nonqo neka kita-te, nakhoa-té ginø-abumám. Yaq Pita-gé nqovønqova mba bekhantáz, ma ndego te:ma. ¹⁶ Até vemivemiav nøme-té-a, Zelusalem taon avønin-te ndøgo, enqoni-us ezoqam ndo-upøgimám, neka ezoqa nøme, nqova soqøsoqa giqantavam. Yaq ndigu ezoqa ate gi:goam, gèkhakhæz.

Enzol ezoqam, Keliso-gi u-anim gezøtøke, ndimbula-te gigoam

¹⁷ Yaq ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape neka tegi paev ezoqa ate gi:goam, ndigu Sadusi ezoqam gigoam, ndigu ova ndø-einím, Keliso-gi u-anim-te. Ova kandambá qazøgoam. ¹⁸ Yaq ndigu até gindigonem, Keliso-gi u-anim sègegavém, ndimbula-te vønqeitaz. ¹⁹ Geté ta lova ndøgo, Evezøza-ge enzol ezoqam ndowáv, ndimbula mboqog vøzø-mboqogim, ndigu Keliso-gi u-anim bavokho sasa ndøkhatob, ²⁰ vøzø-ein, “Zo Mbumbukiam-qa khoev-té qanøzáv. Yaq ezoqam-qa megemege-té qazomówán, manqat ate ndægo, khandi-qa yaq-te, vozomé-zomás.”

²¹ Yaq ndigu u-anim, manqa o-mba mbøendapém, av enzol ezoqam gezømbe-ein. Yaq qanaqanus, khøuwa gendo-eqan, ndigu Mbumbukiam-qa khoev-té ginøzáv, ezoqa vømè-zømesim.

Ta khøuwa iz kopo-te ndøgo, ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape neka tegi paev ezoqam, Zu megetapak ate gi:goam ndøpisám. Manqa ndø-vøvemém. Yaq ndigu ndimbula khoev-te, manqat ndøkhofotøvé. Ndigu Keliso-gi u-anim, bègeáv. ²² Geté ndigu sasae ezoqam, ndimbula-te gifakhaz, ndigu Keliso-gi u-anim qaseáv, mokho-te ndøugu. Yaq ndigu sègeveséz, manqat vømø-einim, ²³ “Ni ndimbula khoev-te qeimø-fakhan, mboqog qeizømetat, tokøváp. Neka ndimbula keoge ezoqam mñndø-feazotát, mboqog-te ndøgo. Geté mboqog qeimboqogimem, ezoqam mbaín, mokho-te.”

²⁴ Ndego Mbumbukiam-qa khoev vos keoge ezoqam-ge kawa neka Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, nqanek manqat giyogem, ndigu gò:bevupém, av nqægo, “Gé, ndigu gekha matév zøfakhan?”

²⁵ Yaq ezoqam tendowáv ndøgo, vøzø-ein, “Nqá! Nginik ezoqam, zo ndimbula khoev-te qazo-nqeitaz, Mbumbukiam-qa khoev-té gígú. Ezoqa me:zømesimít.”

²⁶ Yaq ndego vos keoge ezoqam-ge kawa neka tegi sasae ezoqam, tinøzáv ndøgo, nginik Keliso-gi u-anim, nqawa vømñndø-upøzo. Geté ndigu tøpøtøzateáv. Zapá ndøgo, ndigu møe ndøgoném. Soqáin ndøgo, ezoqa qaqá tizøgo, nandi vøpødub, neka vøpakhaéz.

Keliso-gi u-anim, manqa ovøyam-te, Mbumbukiam-qa Manqat manqate-te møe goneav qagoam

²⁷ Yaq ndigu vos keoge ezoqam, Keliso-gi u-anim, Zu megetapak-qa manqa ovøyam-té ginø-tonqozó. Yaq ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape gezø-ein, ²⁸ “Ni zo khafeap nizømbové, av nqægo, ‘Zo ezoqa Yesu-qa iz-te me:zømesím.’ Geté nqá! Zo nandav nømendim manqat, Zelusalem taon-te ate nqægo, sòzo-vøndøzém. Neka zo ní zoni-løvøyáp, ngenek ezoqam gilaem.”

²⁹ Yaq Pita neka ndigu Keliso-gi u-anim nøme gízø-qavøiu, “Ni Mbumbukiam-qa manqat bambupáev, ambá ndøgo, ezoqam-qa manqat. ³⁰ Nigi atanakha-zapazapa-za-ge Mbumbukiam, Yesu løvøte-té gendo-khandí:v, ndego zo qazolaem, tae mutui-te qazo-tøkewem. ³¹ Yaq Mbumbukiam ndego ekezan-té genø-eqeiú, neka teqa nakeamo zenda-te vøve. Yaq ndego kawa neka khandi etoam ezoqam ndøgoát. Yaq ní Izlael ezoqam tabizigambún, yaq Mbumbukiam niqa manqa-zapazapa bembøe-navøem. ³² Matev ndøgo, Yesu gematønnumam neka te-te vøfakhanumam, ní bói qatigeivám. Yaq ní ezoqa niti-zømesimít. Neka até Nqova Mbomambaqapé-a, ndego Mbumbukiam ndigu tezø-etoumat, ndigu teqa manqa o-mba ndimbøe-ndape, ndego nqanek matev ate ndægo mñndøqéiv.”

Gamaliel-qa manqat, Keliso-gi u-anim-qa yaq-te

³³ Ndigu iz-akhayapak, nqanek manqat giyogem, ndigu qaqa kandambá gigonem. Yaq ambá pakhapakha zòkhaneamín. ³⁴ Geté Zu ezoqam-qa manqa ovøyam-te ndøgo, ezoqa kopo møndu:goám. Teqa iz, Gamaliél. Ndego Felisi ezoqám neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqám. Ezoqa vizap kandambá gimbogoam. Yaq ndego gè-itán, ndigu Keliso-gi u-anim bavokho vøkhæ-khofotaz.

³⁵ Yaq ndego gèzø-ein, “Zo nogi ezoqam, Izlael bawan-ak. Aiyá qagó, nginik ezoqam gekha matev tozozø-matanam. ³⁶ Zo gèmbø-mataváp. Nupøkhan mbá mbá. Tiudas ndøgoám. Ndego ekeza kha, kandambaqape me:veó. Ezoqa fo andléd gimbopavam. Geté ndego gilaem, yaq ndigu te namba gi-goam, khokhó sege-panqanimát. Yaq matavap ndøgo, qambogoam, sègembøepá. ³⁷ Taqa zita-te, ta khøuwa-te ndøgo, gaman, ezoqam-qa iziz gindapat, ezoqá nøme ndøfakhán. Teqa iz Zudás. Gelili plovinis-ák. Ndego gaman-te nakhag vøngaz. Neka ezoqa kopoáv gimbopavam. Geté até ndøgo-a, vølaem. Neka tegi paev ezoqam ate gi-goam, sège-panqanimát. ³⁸ Yaq nakémbá. No nginik ezoqam-qa yaq-te, áv qazømbé-ovøyám nqægo: Zo matev ndømatønømem, ti-te. Sègezø-iváv. Av tíqa sasae neka matev ezoqam-qa matavap-te mba qando-fakhanin, yaq segemø-navøém. ³⁹ Geté, av nqanek matev Mbumbukiam-te qande-fakhan, yaq zo kopømba mbaín, nginik ezoqam tozozømbø-khaz. Soqáin ndøgo, zo Mbumbukiam namba tozo-nøfeapat.” Yaq ndigu iz-akhayapak, Gamaliel-qa manqat, gè-unimanqatiním.

⁴⁰ Yaq ndigu Keliso-gi u-anim, nango gizø-akha, vøndø-oz. Yaq gèfebám, khafeap vøzømbøve, av nqægo, “Zo ezoqa Yesu-qa iz-te, nqawa me:zømesím.” Yaq sège-nqonqotáz, vøzav.

⁴¹ Yaq Keliso-gi u-anim, nqanek Zu ezoqam-qa manqa ovøyam gi-ivøvem, ndigu khanakhanakh-ús giqavanat. Ndigu khanakhanakh-us tinigú ndøgo, Mbumbukiam ndigu eqeieqei ge-zæb, Yesu zapaya mivi matev gindapem. ⁴² Ndigu ezoqa zømesim ivøeváv. Geté khøuwa ate qæpavpavemam, Manqat Mbomambaqape me:zømesimám. Mbumbukiam-qa khøev-te neka ezoqam-qa khøev vinivinimba-te, ndigu áv gizømbø-ovøemám nqægo: Yesu, ndego Mesayá. Ezoqam ndøgo, Mbumbukiam geve, ezoqa tekhandi:z.

6

Tøke ezoqam seven givevesam

¹ Ta khøuwa-te ndøgo, Yesu-gi paev ezoqam, bawan qazø-khouvevtat, yaq ti mokho-te ponqombap ndøfakhán, yaq Zu bawan-ak, ndigu Glik manqat vømanqatám-a, yaq ndigu, Iblu manqat vømanqatam. Ndigu Zu bawan-ak, Glik manqat gimanqatam, áv gini-einím nqægo, “Zo khøuwa kopoav, ngængæm lou-qa yaq-te qazozø-tøkematun, ndigu anqana gizø-pakhaez, yaq nigí ngængæm tøke agé upøgimáv.”

² Keliso-gi u-anim tuelv, nqanek manqat giyogem, yaq ndigu ezoqa ewaqape ndømváv, Yesu gi-unimanqatintam, vøzø-ein, “Matev av nqægo, eqeieqei mbá, ni Keliso-gi u-anim, Mbumbukiam-qa Manqat zømesim tei-ivøvem, yaq lou etoam matev-té qanimbø-ngetøgeapat. ³ Yaq nakémbá, nigí nøfuap, ezoqa seven zøvevesám, zo mokho-te, ndigu zo qazøte-zøtez, kha Nqova Mbomambaqapè qazømbø-tønøyám, neka ndigu matavap loloakh ndøzøgø. Yaq ndigu tízi-áb, ezoqa lou tízø-etoumat. ⁴ Geté ni Keliso-gi u-anim, bazaføgakh ndøgo teitø-asazát, teiguligulimat neka ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat vøti-zømesimát.”

⁵ Ezoqa ewaqape khanakhanák, nqanek manqat-qa yaq-te. Yaq ndigu Stiven ndøveatøvé, teqa unimanqatin bazaføgakh-us qambogoam neka kha Nqova Mbomambaqape vømbøe-tønøyam. Ezoqa nøme givevesam, Filíp neka Plokolús neka Nikanó neka Timón neka Pamenás neka Nikolás. Nikolas, ndego Antiok taon-ak ndøgoám. Geté ndego møndønø-Zu-bawan-ak-év, yaq ndego Mbumbukiam-anim vømbø-vizupam. ⁶ Yaq ndigu ezoqa seven, givevesam, Keliso-gi u-anim-té ginø-upøzó. Yaq ndigu gèzø-guligulím, neka zenda vøzømbø-awam.

⁷ Mbumbukiam-qa Manqat sège-vøndavát. Yaq Yesu-gi paev ezoqam, Zelusalem taon-te ndøgo, tíqa bawan sà tønø-khouvevtát. Até Mbumbukiam-gi iziz ezoqám-a, ezoqa kopoáv, Yesu-qa manqat vøndapem-a, vø-unimanqatinim.

Stiven gimøvøinam

⁸ Mbumbukiam Stiven gèmbø-tøkeám neka bazaføgakh vømbø-etoumam. Yaq Stiven, ezoqa mokho-te, umingiap matev kandakanda ndømatønunám. ⁹ Geté ezoqa nøme, ndigu Zu ezoqam-qa guligulí khøev-te gimøvøbumam, ndøgo Nqovotøzat Ezoqam-qa Guligulí Khøev gimbo-akhaemam, ndigu Stiven namba, ponqombap ndøngazém. Nøme ndigu Saillini taon-ák neka nøme Aleksandlia taon-ák neka nøme Silisia manqei-ák neka nøme Esia manqei-ák. ¹⁰ Geté Mbumbukiam-ge Nqova Mbomambaqape, Stiven matavap loloakh

mbo-etoám. Yaq ndigu kopømba mbain, teqa manqat tiløvumem. ¹¹ Yaq ndigu khonoam-te, ezoqa nøme ünø-nøzøzó ndógo, gizø-ein, “Zo ezoqa nøme, meakha manqat zómanqatát, av nqægo, ‘Ngenek ezoqam, Mozes-qá neka Mbumbukiam-qá iz ndøngi:tatún. Ni mōimbo-yogém, manqat av ge:manqatam.’” ¹² Yaq ta matev mokho-te ndógo, ndigu ezoqa nøme neka megetapak neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, qaqa zølwáz, Stiven-qa yaq-te. Yaq ndigu até gindigonem, Stiven vø-møvøinam, Zu megetapak-qa manqa ovøyam-te sasa ndøndafem. ¹³ Yaq ndigu, ezoqa nøme, khavozam nonqo ndøtonqozó. Yaq ndigu äv gini-einim nqægo, “Ngenek ezoqam, Mbumbukiam-qa khoev neka Mozes-qa guguna manqat-qa yaq-te, manqat soqøsoqa oskia ndømanqatátún. ¹⁴ Ni ngenek äv qeimbøe-yogém nqægo, ‘Ngenek Yesu, Nazalet vemia-v-ak, Mbumbukiam-qa khoev géngiü neka niqa matev ate ndægo vø-enënd, Mozes nigi atanakha-zapazapa-za gezø-etoam, yaq ni vizimø-ndapem.’”

¹⁵ Yaq Zu megetapak ate gi:goam, manqa ovøyam-te giqonavam, Stiven-te bøi é-møndøzømbø-føgákh. Yaq bugug gimbo-qeivim, ndógo waev ünime-papaqá. Andé enzol ezoqam-qá bugug me me:kewagám.

7

Stiven manqa ovøyam khoev-te, manqat gezø-manqatam

¹ Yaq ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, Stiven gembobevap, “Gé, manqat ndógo, ngiqa-møvøet, unimanqatín?”

² Yaq Stiven gezø-qavøiu, “Tát-za neka ata-za! Zøtøndé-yogém. Nigi atanakha-zapa Eibleem, Elan taon-te yageav qagoam, geté Mesopotemia manqei-te zua gegoam, yaq ndego Mbumbukiam iz-akhae-gape mbofakhán, ³ vømbø-ein, ‘Qoqa manqei neka qakeza ezoqa vøzuváz. Yaq manqei ndógo toqonóqáv, ma no tøteqamakh.’

⁴ Yaq Eibleem ekeza manqei, ndógo iz nøme Kalde manqei gimbo-akhaemam, sège-iváv. Yaq Elan taon-té genøwáv, vømøqom. Yaq tege eve genanim, Mbumbukiam ndøngék gendo-khofotáv, zo ndakin nqazoyage. ⁵ Geté Mbumbukiam Eibleem-te, manqei-qase etopøteáv. Mbain! Geté ndego manqa mbusa mbové, av nqægo, manqei ndømbø-etoám, ndego neka tegi zi. Ta khøuwa-te ndógo, Mbumbukiam manqa mbusa geve, Eibleem nakhasam fakhaneav mbogoám. Zuá. ⁶ Mbumbukiam Eibleem äv gembøe-ein nqægo, ‘Qogi qazi manqei nøme-té géyagát. Ta manqei-te ndógo, ndigu mo-manqei-anim mbá. Yaq ndigu yaq-fia mbain sasae ezoqam ndógoát. Ezoqa ndigu géngenøzotát. Viav kandambá. Até tægoat, viav fo andléd. ⁷ Geté no ndigu bawan ezoqam, ndigu yaq-fia mbain sasae titøpøtavat, yaq-fia nqosøgeap nøzø-etoám. Yaq taqa zita-te, qogi qazi gendó-fakház, ta manqei-te ndógo ti-sokhoat. Yaq noqa iz nqánek gi-eqatát.’

⁸ Yaq Mbumbukiam, Eibleem namba, poev ndø-unimanqatín, neka ngusu qogøzat matev vømbø-etoam. Yaq tege yo Aezek geqan, ta khøuwa-te ndógo, ndego khøuwa eit qamøbondap, Eibleem ngusum mbøkepøtáz. Yaq ndego Aezek, matev até kopó, tege yo Zekop, ngusum vømbøkepøtáz. Yaq até Zekóp-a, tegi nakhei angana tuelv, ngusu vøzøqogaz, ndigu nigi atanakha-zapazapa-za kandakanda.

⁹ Ndigu atanakha-zapazapa-za, tigi eveqase-te Zosef, ova ndø-einim. Yaq ndego géwiim. Yaq ndigu ezoqam, ma gi-wiim, Izip manqei-té ginø-ituim, ndego yaq-fia mbain sasae ezoqam vøveem. Geté Mbumbukiam até gegoám, te namba, ¹⁰ neka teqa yage føgakh-te vøkhandi-v. Yaq Zosef Felo-qa megemege-te go-itan, ndego Izip manqei-ak-ge kawa, Mbumbukiam matavap loloakh mbo-etoám. Yaq Felo, até gendego, Zosef vesøteve iz vømbø-akha. Yaq Izip manqei ate qægoam neka kawa-qa khoev ate qægoam, ndégo tembo-kewagám.

¹¹ Yaq Izip neka Keinan manqei ate qægoam, vikia sekeqape ndømát. Yage føgakh kandambá. Nigi atanakha-zapazapa-za, lou mbain. Gézø-navøém. ¹² Yaq Zekop ge-ewag, av nqægo, Izip manqei-te, lou zua ndógo, yaq ndego ekeza nakheis, nigi atanakha-zapazapa-za, andé tene-khofotáv, ndógo Izip manqei-te. ¹³ Yaq khøuwa nøme nqawa ginduzav, Zosef ekeza zapikia-za tenezømás, av nqægo, ‘No zogé zøveqasé.’ Ndakin Felo møndæ-otév, Zosef-gi namba-qaniap nginik. ¹⁴ Yaq Zosef eve-te Zekop, manqat ndøkhofotáv, av nqægo: Ndego ekeza ezoqam namba, Izip manqei-té giabetøndoázv. Ndigu ezoqa ate gi:goam seventifáev. ¹⁵ Yaq Zekop Izip manqei-té genøwáv, ekeza ezoqa namba. Yaq ndógo teyagám, atema vønanim. Neka até ndigü-a, tegi nakhei angana, nigi atanakha-zapazapa-za, ndógo

7:2 7:2-4 Gen 11:31; 12:1

7:5 7:5 Gen 12:7; 15:18; 17:8

7:6 7:6-7 Gen 15:13-14; Exo 12:40

7:7 7:7 Exo 3:12

7:8 7:8 Gen 17:9-14; 21:4

7:9 7:9 Gen 37:11, 26-28; 39:1-3, 21-23

7:10 7:10 Gen 41:37-44

7:11 7:11 Gen 41:54;

42:1-2

7:13 7:13 Gen 45:1-4, 16

7:14 7:14 Gen 45:9-11; 46:27

7:15 7:15 Gen 46:1-7; 49:33

tiyagám, atema vumū-pakhaez. ¹⁶ Ndigu gipakhaetat, yaq tiqa kha Sekem manqei-té ginō-tonqogimám. Yaq ndógo, tinō-osumám, ta manqei ozu-te ndógo, ibugukhokhof Hamo-gi nakheis-qa manqei ozu qagoam, yaq Eibleem vōwi.

¹⁷ Khōuwa qækhatoat, Mbumbukiam ekeza manqat te-unimanqatin, av ibugukhokhof Eibleem-te manqa mbusa ge:ve, ndigu bawan kandambá qazō-khouwev, Izip manqei-te ndógo. ¹⁸ Geté ndego kawa ezoqam ndakinak, Izip manqei gembo-kewagam, ndego Zosef-qa yaq-te otevatéav. ¹⁹ Yaq ngenek kawa ezoqam, nigí atanakha-zapazapa-za gezōmbe-khavozumám neka ngenogim matev vōzō-matōnumam. Ndego āv gene-vōvóm nqægo: Tigi nakhei ndakinak qaniap, bavokhó giabeto-abupít. Yaq ndigu tiabiti-pakhaeté.

²⁰ Ta khōuwa-te ndógo, Mozes tēneqán. Mbumbukiam poev kandambá te-te. Ndego geqan, yaq bugukhokhof evōndipakha-qa khoev-té gunugoám, neka vōmbō-kewagam. Lōvōyak misiká. ²¹ Geté bavokho gimō-ivōvem, av Felo manqa ge:vōvōvam, ndego Izip ezoqam-ge kawa, yaq kawa-gú yu ndō-omét. Yaq ndugu gē-anqó, neka kopōmba ande av ekeza nakhasam nde-go vō-okef. ²² Yaq ndigu Mozes, Izip ezoqam-qa matavap loloakh me-mometimám, ate qægoam. Yaq ndego otevat kandambá. Manqa manqate nekā sasae gone-qa yaq-te.

²³ Yaq Mozes viav foti qamōmbo-ndap, yaq ndego okha ndōwáv, ti-te ndigu, Izrael ezoqam, tegi ekeza ezoqam. ²⁴ Yaq ndego tekewág ndógo, Izip ezoqam, Izrael ezoqam ndōfeumát. Yaq Mozes até gendego, vōmbōtōke, Izip ezoqam pakhapakha vōmbō-khana. ²⁵ Mozes āv gene-matavupám nqægo: Ekeza ezoqam ābe-matōvemém, av nqægo, ndego Mbumbukiam ndokhofotáv, ndigu vōe-khandi-z. Geté ndigu matavapōteav. ²⁶ Yaq khōuwa nōme qandopave, Mozes Izrael ezoqa menas ndōzōmém, ginōfeat. Yaq ndego ndigu nqawa tókuzuat-qa ndōgoám, gezō-ein, 'Nqáe! Zo bawan kopó. Zo gekha zapá, nqazo-nōfeat?' ²⁷ Geté ndego, ma nōfe gendengaz, Mozes gēnqontáv, vōmbō-ein, 'Ge qó, gekha ezoqám ndōveataq, nigí kawa neka manqa ovōyam megeat ezoqam toqogoat?' ²⁸ Gē, qo até nō-a, lōvōmbe-qa qógo, av nōmōkhaiya Izip ezoqam qotelavao?' ²⁹ Mozes nqanek manqat ge-ewag, yaq ndego gekhokhón, Midian manqei-te vōmōqom. Ta manqei-te ndógo, ndego mo-manqei-anim mbá. Yaq geyagam ndógo, nakhei angana menás gimbo-fakhaz.

³⁰ Yaq viav foti nōme qame-navōem, leg-av manqei-te, Sainai olol avōnin-te, enzol ezoqam mbōfakhán. Tae-qase wageap-us mokho-té genōmbo-fakhán. ³¹ Mozes nqanek matev geqev, ndego nqova ndafe kandambá. Yaq avōnin-te gewav, matev uni qeivi-qa gegoam, ndego Evezōza-qa manqa wag ndō-ewág. Ndógo āv qane-ein nqægo, ³² 'No qogi atanakha-zapazapa-za-gé Mbumbukiam, ndigu Eibleem neka Aezek neka Zekop.' Mozes kha wageap kandambá, nqanek manqat ge-ewag. Yaq ndego mōe ndōgó, vōekewág. ³³ Yaq Mbumbukiam gembo-ein, 'Qoqa tamak vōkhōfoé. Zapa ndógo, nqanek manqei, ma nqoqote-ya, khakheitáp. Noqá. ³⁴ No matev soqōsoqa, Izip ezoqam nogi ezoqam ndizō-matanam, mōeqeiv. Neka tiqa fumugap, mōe-ewág. No ndógo tōtōndevís, no ndigu nōnqovotáz. Yaq nakémbá, mōdoqáv. No nqawa Izip manqei-té qatō-khofotáq.'

³⁵ Ngenek Mozes, ndégo, ibugukhokhof Zu ezoqam gisanqawem, gimbo-einim, 'Ge qó, gekha ezoqám ndōveataq, nigí kawa neka manqa ovōyam megeat ezoqam toqogoat?' Geté ndego Mbumbukiam ndokhofotáv, ezoqa tezōmbo-megetet neka vōnqovotáz. Nqanek sasae, enzol ezoqam mokho-té genōmbo-etoám, ndego tae-qase wageap-us mokho-te gembo-fakhan. ³⁶ Yaq ndigu Izrael ezoqam, ndégo tezōmbo-megé, Izip manqei vō-ivōvem. Ndego umingiap matev kandambá gegoat, até Izip manqei-té-a neka kewan-te ndógo, Ndaola Kōkouk ndimbo-akhayam, neka ta viav foti ndógo, ndigu leg-av manqei-te gigoam. ³⁷ Ngenek Mozes, Izrael bawan-ak āv gezōmbe-ein nqægo, 'Mbumbukiam zo mokho-te manqa vevezam ezoqam ndōveatáv, av no nqate:go.' ³⁸ Nigí atanakha-zapazapa-za, leg-av manqei-te ndógo, Sainai olol avōnin-te giwambupam, olol-te Mozes ndoqavíg, Mbumbukiam-ge enzol ezoqam-qa manqat vōmō-ewag. Mbumbukiam-qa khandi manqat, ndégo tendáp, ni vōni-etoam.

³⁹ Geté nigí atanakha-zapazapa-za, teqa manqat upōgimáv. Ndigu sēge-sanqawám, neka Izip manqei-te nqawa vesezam-qa ndōgoám. ⁴⁰ Mozes olol-te go-goam, yaq ndigu Elon, tege zapikia, āv gimboe-einim nqægo, 'Tae khōuwiap mbumbuk qoní-khakheinōvem. Yaq ndógo tōnimbó-megetát. Zapa ndógo, ndego Mozes, ni Izip manqei-te gendo-itumb, ni zī-nōtenák, gekha matev mbōfakhán.' ⁴¹ Yaq ta khōuwa-te ndógo, ndigu tae ndōkhōuwimém. Andé

kao nakhasam-qá bugug me-kewagám. Yaq ndigu até gindigonem, sòvakra gigiap vòmbò-lòvusòmem. Ta tae khòuwiap ndògo, ekeza zenda gi:khakheinòmem, andé Mbumbukiam me me:vewém, neka khanakhanakh vòmbògonem.

⁴² Yaq Mbumbukiam ndigu zitá genewuáb, neka ekeza matev soqòsoqa-te vòzò-ivav. Yaq ndigu khòuwa neka lòvòyak neka nduku zòtabupám. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam-qa mbuk-te, áv qane-peawáp nqágo, 'Mbumbukiam ge-ein,

"Zo Izlael ezoqam. Zo viav foti leg-av manqei-te qazotu-yageapam, etoam matev neka sòvakra lòvusam matev qazogoam, zo ndògo nò zonò-matònumam?

Av taoká. Nó mbá.

⁴³ Geté zo ndego khape mbumbukiam Molek-qá palai khoev zo-eqatát

neka ndego khape mbumbukiam nòme, Lefan, teqa ngovòngova, ndukuam ge:khamas, vozò-eqatat.

Zo tae khòuwiap zokhakheinómém, vozombò-tabupam.

Yaq nakémbá, no zo ndàngeasám. Qámbá.

Zo Babilon manqei ndòzo-lòvuím." "

⁴⁴ Nigi atanakha-zapazapa-za leg-av manqei-te giyageapam, ndigu Mbumbukiam-qá palai khoev zògoám. Ta palai khoev mokho-te, Mbumbukiam áv genezómás nqágo: Ndegò mòndògoám, ti namba. Mbumbukiam ekezan mbo-eín, Mozes, neka ngovòngova vòeomat, nqanek palai khoev ande áv kiníwewém. Yaq giwewem, ndigu ùni mbòepavát.

⁴⁵ Yaq ta khòuwa-te ndògo, Zosua nigi atanakha-zapazapa-za-ge megeat ezoqam gegoam, yaq ndigu nqanek manqei gindapem, ndògo bawan vini-ak-qa manqei qagoam, ndigu Mbumbukiam tiqa megemege-te gengeasumat, yaq nigi atanakha-zapazapa-za nqanek palai khoev mào-ndapém, ndògo evòndipakha-za gi:kawawavun. Yaq nqánek qawevám, atema Deivid-gi khòuwa vòmò-khantòzem. ⁴⁶ Deivid, ndego ezoqam matev mbomambaqapé. Mbumbukiam khanakanákh te-te. Yaq ndego Mbumbukiam áv gembòviám nqágo, 'Ambá khoev eqeieqei nòtaqa-wevín. Yaq ni Zekop-gi zi, ndògo teitaqá-vizupát?'

⁴⁷ Geté Mbumbukiam ndego takeáv. Yaq Deivid-ge yo, Solomon, manqa ndégo tevòovám, Mbumbukiam-qa khoev giwewem.

⁴⁸ Geté unimanqatín, Mbumbukiam, ndego Egeiwat-Qape, khoev-te qonumáv, ndògo ezoqa zenda gi:wewemín. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqa nòme, ge-ein, ⁴⁹ 'Evezòza áv gene-ein nqágo, "Noqa qonam nonqo, yán. Neka manqei-qape, noqa zenda tokhotapak awam nonqó. Yaq ge zò, gekha khoev bugug zonòwewém? Neka manqei áv khazòtè-qevím, no toteyagát? ⁵⁰ Gigiap ate nqágo, no nòkezan nokhakheinám." "

⁵¹ Stiven nqanek emanqat ate ndægo gumuvotot, yaq ndego manqa ovòyam megetapak, áv gezòmbè-eín nqágo, "Zo sapi ezoqám! Zoqa mbòni neka zoqa matavap gèzò-tokeáp. Zo Mbumbukiam zòtezateáv neka teqa manqat yogeapáv. Até zó-a, zo Mbumbukiam-ge Ngova Mbomambaqape oskia zosanqawé, av zògi atanakha-zapazapa-za gi:matònumam. ⁵² Gé, Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqa kopo mòndògoam, zògi atanakha-zapazapa-za yage ngi:wateav qambogoam? Mbaín. Neka ndigu ezoqam, ge:zòmesimam, av nqágo, ndego Ezoqam Ndafòyamba-qape ndòndowáv, ndigu gèzitagám. Ngenek ezoqam, gi:manqatam, mòndò-geavún. Geté zoqa matev até kopó, av zògi atanakha-zapazapa-za gi:goam. Zo sòzombo-qambúz, vozòlaem. ⁵³ Zo Mbumbukiam-qa guguna manqat mòzondapém. Mbumbukiam-gí enzol ezoqam mo:veém, zoqa zenda-te. Geté zo o-mba ndapeáv."

Stiven nandi gi:pouwim, genanim

⁵⁴ Ndigu manqa ovòyam megetapak, Stiven-qa manqat giyogem, ndigu qaqa kandambá neka khaya vòmbò-vivisumem. ⁵⁵ Geté Stiven, Ngova Mbomambaqape kha é-mòndòmbòitònyám. Yaq ndego yan-té genòqán, Mbumbukiam-qa waev bazafògakh-us vòqeiv neka Yesu vò-omet. Mbumbukiam-qá nakeamo zenda-té geyám. ⁵⁶ Yaq Stiven áv gezòmbè-eín nqágo, "Nqáe! No yan mboqoat nqáqeivi. Neka Ezoqam-ge Yo, Mbumbukiam-qá nakeamo zenda-té geyá."

⁵⁷ Yaq ndigu nqanek manqat gimboyogem, zenda gea me-tokeám, vòtòkuz. Yaq sa tinòvivíám ndògo, ⁵⁸ Stiven vò-mòvòinam. Yaq taon bavokhó ginò-ituím. Yaq nandí gini-pouwím. Ndigu ezoqam, Stiven-qa manqat gisòkuzòmem, yaq nandi pouwi gingazem, tiqa ndabua loloakh mòndòkhofóe. Yaq ezoqam ndakinak-qá zenda tokhotapak-té ginò-awém. Teqa iz, Sól. Yaq ndégo tembo-kewagám.

⁵⁹ Yaq Stiven nandi gi:pouwat, ndego āv gene-akhá nqáego, “Yésu. Evézøza! Noge nqova vòkható!” ⁶⁰ Yaq ndego sa manazap ndòmòkúí, vò-akha, “Evézøza! Qo ngingik ezoqam-te, nqanek matev soqqaape ngimatònumit, yaq-fia ndòtá.” Yaq nqanek manqa manqate gamòmbøe-navøem, tènenaním.

8

¹ Ndigu Stiven gilaem, Sol mòndø-unimanqatín.

Sol Klisen ezoqam gengiæzotat

Ta khøuwa-te ndøgo, ndigu Stiven gilaem, Klisen bawan ezoqam ngiæzoat matev ndøngáz, Zelusalem taon-te ndøgo. Yaq ndigu Klisen ezoqam ate gi-goam, Zudia neka Samalia manqei-té ginø-panqaním. Keliso-gi u-anim mba ndòsokhoám, Zelusalem taon-te ndøgo.

² Yaq ezoqa nøme, ndigu Mbumbukiam gimbo-vizupam, Stiven gè-otøvé. Ndigu enu kandambá te-te.

³ Geté ndego Sol, Klisen bawan ezoqam ngiæzoat matev ndøngáz, ta khøuwa-te ndøgo. Yaq ndego tenø-okhoám ndøgo, khoev ate gæpuatat, ndigu vøgavemin, ndigu Yesu gi-unimanqatintam, angana nekā sakheis, yaq ndimbula-te sasa ndønqeisamin.

Filip Samalia manqei-te, ezoqa Mbumbukiam-qa manqat gemezømas

⁴ Geté ndigu Klisen ezoqam, manqei vinivinimba-te gipanqanim, Mbumbukiam-qa Manqat sège-vøndazát, ma gi-okhoam ndøgo.

⁵ Até Filip-a, matev até kopó gego. Ndego Samalia manqei mokho-te, taon nøme-te gemøfakhan, yaq ndigu ezoqam, Keliso-qá yaq-té gene-zømesimát. ⁶ Yaq ezoqa ewaqape, Filip-qa manqat giyogem neka umingiap matev vøqeivim, gematònumam, ndigu yoge eqeieqei ndøgoném te-te. ⁷ Ezoqa kopoáv, ndigu nqova soqøsoqa gizømbu-goam, ndigu sègezø-fakház. Zøgeæz-ús. Neka kagi ezoqam neka okho soqøsoqa ezoqam kopoáv, sègekhakhæz. ⁸ Yaq ta taon mokho-te ndøgo, ezoqa khanakhanakh kandambá gindapem.

Saemon, ndego manqa-sisi ezoqam, teqa emanqat

⁹ Ta taon-te ndøgo, ezoqa nøme mòndøgoám. Teqa iz Saemón. Ndego manqa-sisi matev ndømatònumám. Yaq ndigu Samalia ezoqam, nqova zøndaføgimám. Neka ndego ekeza kha, ezoqa kandambaqape me:vewám. ¹⁰ Yaq ezoqa ewaqape, iz-akhayapak nekā khokho ezoqam, te-mbá tiwaumám ndøgo. Yaq āv gini-einimín nqáego, “Ngenek Mbumbukiam-qá bazaføgakh ndøndáp, ta bazaføgakh ndøgo, bazaføgakh kandambaqape ndimbo-akhayam.” ¹¹ Yaq ndigu yoge eqeieqei mbogoám. Zapa ndøgo, teqa manqa-sisi matev mokho-te, ndego nqova zøndaføgimám. Viav kopoáv.

¹² Geté Filip, ndigu ezoqam, Manqat Mbomambaqape, Mbumbukiam-qa Megeat Matev neka Yesu Keliso-qá bazaføgakh-qa yaq-te ge:zømas, yaq ndigu gè-unimanqatiním, angana nekā sakheis, neka ibøkha iz vøndapem.

¹³ Até Saemón-a, vø-unimanqatin neka ibøkha iz vøndap. Yaq ndego Filip-te, gè-mø-tøkenøvé. Ndego nqova ndafe kandambá, umingiap matev vinivinimba geqeivim, Filip gematònumam.

¹⁴ Yaq Keliso-gi u-anim, Zelusalem taon-te giyagam, giyogem av nqægo, Samalia ezoqam Mbumbukiam-qa Manqat mòndø-ndapém, yaq ndigu Pita neka Zion tikhofotáz, ti-te. ¹⁵ Yaq ndigu ezoqa menas gimøfakhaz ndøgo, ndigu Samalia ezoqam-qa yaq-te, āv gini-guligulimém nqáego, Nqova Mbomambaqape ndøndafem. ¹⁶ Zapa ndøgo, ndigu Nqova Mbomambaqape ndafeáv. Geté Evézøza Yesu-qa iz-te, ibøkha iz mba ndøndapém. ¹⁷ Yaq ndigu Keliso-gi u-anim menas, zenda zømbø-awám, yaq ndigu Nqova Mbomambaqape vøndafem.

¹⁸ Yaq Saemon geqeiv, ndigu ezoqa nøme, Nqova Mbomambaqape gindafem, ndigu Keliso-gi u-anim zenda gizømbø-awam, yaq ndego moni ndondapáz. ¹⁹ Yaq ndego Pita neka Zion, āv gezømbe-eín nqáego, “Até nò-a. Bazaføgakh nandav, zonó-etøomém. No ezoqa nøme zenda, tabazømbe-awám, yaq ndigu Nqova Mbomambaqape betèndafem.”

²⁰ Geté Pita gembo-qavøiu, “Qo nandiv moni namba, gøinam-té qonòqáv! Manqa-zapá nandav, qo qoqo-matavupam av nqægo, Mbumbukiam-qa etoam matev, moni qoqotéwí. ²¹ Qo kopømba mbain, nqanek sasae mokho-te toqotugoat. Zapa ndøgo, qoqa mbøni, eqeieqei mbá, Mbumbukiam-qa bøi-te. ²² Vøqambúq. Qoqa manqa-zapazapa nandav, zitá qanewuá. Yaq Evézøza qombóviám. Eisa, yaq ndego ta manqa-zapa nandav pømbøe-navøem, penømakhaya, qo teqa bazaføgakh amba moni toqote-wiin. ²³ No āv qate-qamekhé nqáego: Qoqa matavap khápumu-soqá. Neka manqa-zapazapa matev, qo mòndø-løvnáq.”

²⁴Yaq Saemon gendo-ein, “Zo ezoqa menas, Evezøza äv qazømbøé-viømé m nqægo: Matev nandäv, av zo nqazonø mbe-manqate, befåkhån no-te.”

²⁵Pita neka Zion, ta taon-te ndøgo, ezoqa Evezøza-qa manqat gi:zømesimat, qazø mbe-navøem, yaq Zelusalem taon-té ginøqaváz. Yaq nakhoa livin-te ndøugu gu-apat, ndigu Samalia manqei-te, vemia v kopov, ezoqa Manqat Mbomambaqape me:zømesimát.

Filip Itiopia ezoqam, Mbumbukiam-qa Manqat ge-omat

²⁶Khøuva nøme, Evezøza-ge enzol ezoqam, Filip äv gembøe-ein nqægo, “Møgo-itån, yaq ta nakhoa-te ndøgo toqonøqäv, ma Zelusalem taon-te qandewav, atema Gaza taon-te ndø-ovøev.” (Ta nakhoa-te ndøgo, ezoqa agé okhomáv.) ²⁷Yaq Filip até gendego, gè-itån, vøwvav. Yaq nqæ! Nakhoa livin-te ndøugu, ndego ezoqa mbøeqatáz. Ngenek Itiopia manqei-åk. Gaman iz akhae ezoqám. Kawa sævam, tuqa iz Kandasi, tugé sasae ezoqám. Tuqa gigiap ate qægoam neka moni ate gi:goam, ndégo tembo-kewagám. Ndego Zelusalem taon-té gegoám. Mbumbukiam-qá iz ndø-eqatám. ²⁸Yaq ndakin ekeza manqei-té genø-qavanát. Manqei khagua wil-us-té gono-qotavún, hos gulivavun. Yaq ndego, Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam Aezaya-qá mbuk ndøgeve:mavún.

²⁹Yaq Nqova Mbomambaqape, Filip äv gembøe-ein nqægo, “Toqonøqäv ndøgo, hos manqei khagua wil-us ndulivav. Yaq avønín soqombómá.” ³⁰Yaq Filip tenøvuáo ndøgo. Yaq ndego ngenek ezoqam äv gembøe-ewág nqægo: Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam Aezaya-qá mbuk ndøgeve:mét. Yaq Filip gembobevap, “Mokho moqombó-ndap, nandäv nandoqo-geve:met?”

³¹Yaq ndego gembø-qavøiu, “Gé, mokho äv khambøéndáp, ezoqam ovøyam nonqo mbain tøgoat?” Yaq ndego até gendego, Filip vøkhato, ova vø-qavig, te namba vømøqonav.

³²Mbumbukiam-qa Manqat ndøgo, gegeve:mavun, nqáne k,

“Ndego andé sip me me:ituím, ndugu laelae-qa ndimboqo.

Neka ate av-té, sip nakhasam nduigu, su gimbo-qogemin, manqat mbain tugoat, até ndegó-a, manqat mbain.

³³Ndego ngenøgim kandambá gendap.

Yaq manqa ovøyam ndøgo, gimbo-etøomem, eqeieqéí mbá.

Ezoqa tegi zi-qa yaq-te gémanqateák.

Zapa ndøgo, teqa yage, nqanek manqei-qape-te, livin-mbá gembøe-kepøzém.”

³⁴Yaq ndego gaman ezoqam, Filip gembo-ein, “Qoténømand. Ndego Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam, gekha ezoqá mé:manqate? Ekezån, ó, ezoqá vini?”

³⁵Yaq Filip manqat ndøgo sogomanáz, Manqat Mbomambaqape, Yesu-qa yaq-te, vøe-omat.

³⁶Yaq ndigu ate av-té nakhoa-te giteitat, ibøkha ndøqevím. Yaq ndego gaman ezoqam gendo-ein, “Nqæ! Ibøkha nqáne k. No ambá ibøkha iz nondapín.”*

³⁸Yaq ndego gaman ezoqam, nøzøgim ezoqam bøyat manqat mbo-ein, vøbøen. Yaq Filip, ndego gaman ezoqam namba, tinø-ová ndøgo, ibøkha iz vømbø-etoam.

³⁹Yaq ibøkha-te nango gindu-fakhaz, yaq nqova mbain, Evezøza-ge Nqova Mbomambaqape, Filip sègekható. Yaq ndego gaman ezoqam, Filip nango ometeáv. Yaq sège-qavanát. Khanakhanakh-ús.

⁴⁰Yaq Filip Azotus taon-té gemøfakhån. Yaq gemat, atema Sæzalia taon-te vømøfakhan, ta vemia v ate qægoam, nakhoa-te qo:goat, ndego ezoqa Manqat Mbomambaqape me:zømesimát.

9

Sol Yesu Keliso-te geqambun

(Kel 22:6-16; 26:12-18)

¹Zelusalem taon-te ndøgo, Sol Evezøza-gi paev ezoqam, sekembá sègezø-utavám. Zitøge-qa zøgoám. Yaq ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape-té genøwáv, ²papa peawam manqat vømømbø-ein. Yaq ndego, av teqa poev qægoam, pepa äv tembøe-peawám. Gekha ezoqám ndigu, Sol tiqasat, ndigu Yesu-qa Nakhoa ndimbopaev, angana neká sakheis, ndego kopømbaqapé, segé-gavemát, neka Zelusalem taon-te vøtonqozoåt, yaq ndimbula-te sasa ndønqeitazát. Nqanek pepa, ndego Damaskus taon Zu ezoqam-qa guliguli khoev megetapak-té genø-peawám. Yaq Sol bëndapét, atema ti-te ndigu.

8:32 8:32-33 Isa 53:7-8   **8:36** 8:36 Kel 10:47   * **8:36** 8:36 Baebol kopokopo nøme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nøme ndøgó. Ta manqat nqáne k: 37 Yaq Filip gembo-ein, “Qanimáv. Uni toqote-unimanqatin, yaq kopømbaqapé.” Yaq ndego gendo-qavøiu, “No mðe-unimanqatin, av nqægo, Yesu Keliso, ndego Mbumbukiam-gé Yó.”   **8:40** 8:40 Kel 21:8   **9:1** 9:1 Kel 8:3

³ Geté Sol gewav, Damaskus taon gumu-khatoam, yaq nqova mbaín, yan-te, waev bæbæ-s-qape ndovís, vøgutav. ⁴ Yaq ndego manqei-té genøbøiáv. Manqa wag mba mo-ewág. Ndøgo äv qane-eín nqægo, “Sol, Sol! Gekha zapá, no ndoqo-ngiænotet?”

⁵ Yaq Sol gendo-ein, “Kándambaqape. Qo khoqonø-goam?”

Yaq manqat ndøgo, qando-qavøiu, “No Yesú. No ndégo, qo ndoqo-ngiænotet. ⁶ Ndakin mðqo-itán. Yaq taon-té qonøqáv. Ezoqam ndégó. Yaq ndego ndøqa-eín, qo ande äv khoqotégó.”

⁷ Ezoqam ndigu, Sol namba gi-apat, sègewán. Manqa wag mba gi-ewagam, gete ezoqam mbain, yaq ndigu møe ndogoném. Ndigu nqova zøndáf. Yaq manqa manqateáv. ⁸ Yaq Sol manqei-te geveam, nqawa ge-itan, bøi geqaqanam, ndego bøi waev mbaín. Yaq ndigu pingi mbogeaném, Damaskus taon-te vø-ituim. ⁹ Sol khøuwa misiká, bøi waev mbain gegoam. Lou logemäv-a, ibøkha izumav.

¹⁰ Damaskus taon-te ndøgo, Yesu-ge paev ezoqam kopo møndøgoám. Teqa iz Ananayás. Ndego umingiap ndøqeív. Evezøza iz mboveó, “Ananayas.” Yaq Ananayas äv gene-qavøiú nqægo, “Evezøza. No nqéya.”

¹¹ Yaq Evezøza Ananayas gembo-ein, “Mòqo-itán. Ta nakhoa-té ndøgo toqonøqáv, Nakhoa Ndaføyamba-qape ndimbo-akhayam. Zudas-qa khoev-te toqomø-fakhaq, yaq ezoqa Tasmus taon-ak-qá yaq-té qozømbé-beváp. Ndego iz nqambógo, Sól. Nqáe! Ndego gèguligulimít. ¹² Sol umingiap ndøqeív. Ndøgo äv geneqeív nqægo: Ezoqa kopo, iz nqambogo Ananayas, khoev-té genømbo-ón, zenda vømbøe-ao. Yaq ndego bøi waev nqawa tèabetendáp.”

¹³ Geté Ananayas gendo-qavøiu, “Evezøza. No nandev ezoqam-qa yaq-te, manqat kandambá qæ-ewagam, av ndego qogi ezoqam, Zelusalem taon-te ndøgo, matev soqøsoqa gezømbe-matønnumam. ¹⁴ Yaq ndakin ndego Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda-qa iz-te, nqanek Damaskus taon-té gegó. Yaq ndego até nqanék-a, gekha ezoqam ndigu, qoqa iz ndi-eqawat, tèabete-gavém.”

¹⁵ Geté Evezøza Ananayas gembo-ein, “Sègeqáv! Zapa ndøgo, no nðveatáv, ndego. Ndego noqá sasae ndøgoát. Ndego ezoqa tèabete-zømesím, noqa yaq-te, até ndigú-a, bawan vini-ak neka tigi kawakawa-za neka Izlael ezoqam. ¹⁶ No ndego äv qaté-omát nqægo: Ndego nqosøgeap neka viniv kandambá teqeivat, no zapaya.”

¹⁷ Yaq Ananayas tenwáv ndøgo, ta khoev-te ndøgo, vømbø-on. Yaq ndego Sol zenda mbøe-áo, vømbø-ein, “Nøfu! No Evezøza ndokhofotán, qo-te, ndego Yesu, nakhoa-te geqafakhan, qo nqanek qoqøgeavun. No ndego ta zapaya ndøgo tende-khofotán. Qo bøi nqawá qonøkewág, neka kha Nqova Mbomambaqapé qaqambé-tønøyám.”

¹⁸ Yaq nqova mbaín, Sol-qa bøi-te, andé zongøyam-qá paq me ndenqeivøém. Yaq ndego bøi nqawá genøkewág. Yaq Sol tenø-itán ndøgo, ibøkha iz vøndap. ¹⁹ Yaq ndego lou vølog. Yaq kopømbá, bazaføgakh nqawa qamøndæ-vesez.

Sol Damaskus taon-te, Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimam

Yaq Sol elavøqase møndø-qovezám, ndigu ezoqam namba, Yesu gi-unimanqatintam, Damaskus taon-te ndøgo. ²⁰ Yaq ndego ndaføyambá, Zu ezoqam-qa guliguli khoev vinivinimba-té genø-okhoám, ezoqa Yesu-qa yaq-te sasa me:zømesim, neka vøzø-ovøyam, av nqægo, Yesu ndego Mbumbukiam-gø Yø.

²¹ Ndigu ezoqam ate gi-goam, teqa manqat giyogem, ndigu nqova ndafe kandambá. Yaq gi-einim, “Gè, ezoqam ngénèk, ndego Zelusalem taon-te, ndigu ezoqam gengiæzotam, ndigu Yesu ndi-unimanqatinat? Ndego até nqanék-a, ndøgo tenegeavún, ezoqa av ngi-gu gégavém, yaq Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda-té genø-tonqozó.”

²² Sol-qa nømendim matev, taqa bazaføgakh sà tønø-khouwévtát. Ndego ezoqa äv gene-zømesimám nqægo: Yesu ndego Mesayá. Ezoqam ndégo, Mbumbukiam geve, ezoqa tekhandi:z. Yaq ndigu Zu bawan-ak, Damaskus taon-te ndøgo giyagam, kopømba mbaín, vømbøé-qavøinám.

²³ Khøuwa andé møe-mbá segembo-auwám. Yaq Zu bawan-ak gembo-voqoém. Ambá gelaemín. ²⁴ Geté Sol nqanek voqoe-qa yaq-te, é-møndæ-ewág. Ndigu ezoqam, laelae-qa gimboqoam, lovølova neká pappave, vos oskia mbøe-keavám, taon mboqog-te. ²⁵ Geté khøuwa nøme, qapøis, Sol-gi paev ezoqam, ava-té ginø-utøvé, taon uta bøi mboqog-te sasa ndøføtøtvem, vøkhokhon.

Sol Zelusalem taon-te, Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimam

²⁶ Yaq Sol Zelusalem taon-té genøveséz. Yaq ndego ambá Yesu-gi paev ezoqam namba me:tøkuanemín. Geté ndigu møe mbogoném. Ndigu unimanqatinteáv, av nqægo, ndego ndakin møndø-Yesu-gē-paev-ezoqam-ēv.

²⁷ Geté Banabas gèkható, Keliso-gi u-anim-te sasa ndø-itu. Yaq ndego tènøzø-ovøým ndøgo, av nqægo, Sol nakhoa-te Evezøza ndø-omét, yaq ndego manqat vømbō-ein. Yaq Damaskus taon-te ndøgo, ndego ezoqa Yesu-qá iz-té gene-zømesimám. Kha føgakh-mbá neka møe mbain. ²⁸ Yaq Sol namba me-goám, ndigu. Yaq Zelusalem taon-te ate qægoam, ndego ezoqa, Evezøza-qá iz-té gene-zømesimám. Kha føgakh-mbá neka møe goneáv. ²⁹ Ndego até namba ndigú-a, Zu ezoqam, Glik manqat gimanqatam, manqa vømanqatam, neka ti namba manqa vø-itumbam. Yaq ndigu ambá gelaemín. ³⁰ Geté Klisten zifuap, taqa yaq-te manqat giyogem, yaq ndigu Sol Sæzalia taon-té ginø-ituím, ekeza taon-te sasa ndøkhotovvem, Tasus.

³¹ Ndigu Klisten bawan ezoqam, Zudia neka Gelili neka Samalia manqei-te ate qægoam giyagam, ndigu ndakin sambí zøgoám. Tiqa unimanqatin matev, møndøzø-føgøføgakhám, yaq ndigu Evezøza vømbō-vizupam. Yaq Nqova Mbomambaqape-qa zita tøpøzu matev mokho-te, tiqa bawan sá tønø-khouvevtát.

Pita Ainiás gekhakhæv

³² Khøuwa nøme, Pita manqei vinivinimba-te gevatam, yaq Lida vemiav-té genøfakhán, Klisten ezoqam-te okha vøwav. ³³ Yaq ta vemiav-te ndøgo, kagi ezoqam ndø-omét. Teqa iz Ainiás. Ndego viav kopoáv, venanqei nonqo-te mbá gesømbimám. Até qægoam, viav éit.

³⁴ Yaq Pita ndego áv gembøe-eín nqægo, “Ainiás. Yesu Keliso gèkhakhæq. Mòqo-itán, neka venanqei nonqo vølvøven, nandoqote-sømbiam.” Yaq nqova mbain, Ainiás sège-itán.

³⁵ Ezoqa ewaqape, Lida vemiav-te neka Salon vemiav-te giyageapam, Ainiás gi-ometam, ge-eqeieqei-ev, yaq ndigu Evezøza-té ginøqambúz.

Pita Tabita løvøte-te gukhandi:v

³⁶ Ziopa taon-te, sævam møndøgoám, Yesu gu-unimanqatintam. Tuqa iz Tabítá. Glik manqat-te, Dokas mbo-akhaemám. Ndugu matev eqeieqei ndømatønnumám, neka gigiap-av ezoqam vøzø-tøkemam. ³⁷ Yaq Pita Lida vemiav-te gegoam, Tabita enqoni ndøndáp, vønanim. Yaq tuqa kha gèsunguzím. Yaq khoev ova kouwat-té ginøveém.

³⁸ Ziopa taon qambaqapé mbá, Lida vemiav-te. Yaq Ziopa taon-te ndøgo, ndigu ezoqam, Yesu gi-unimanqatintam, giyogem av nqægo, Pita Lida vemiav-té gegø, yaq angana menas ndøkhotóz. Ndigu Pita-te, manqat áv ginindapát nqægo: Ndego nakhamas-té geabetøndó-wáv.

³⁹ Yaq Pita até gendego, ndigu ezoqa menas namba vøezav. Yaq gimøfakhaz ndøgo, ndigu khoev ova kouwat-té ginø-ituím. Ta khoev kouwat-te ndøgo, ngængæm kopoáv gipindam, vø-eivumam. Yaq ndigu Pita gè-ogitøvé, neka ndabua vinivinimba vøe-ometømem, Tabita guzø-potofumam, ndugu khandi guigoam.

⁴⁰ Yaq Pita ezoqa até gi-goam, bavokhó genø-khotóz. Yaq ndego katuk ndømøkuí, vøguligulim. Yaq kha-té genøqambún, vømbō-ein, “Tábita, mòqosuzám.”

⁴¹ Yaq ndugu até gundigu, bói vø-qanam. Yaq Pita gu-omet, sègeqóm. ⁴² Yaq Pita zenda mbogéá, vø-eqeiú, ndugu sasa ndø-itan. Yaq ndego, ndigu ngængæm neka ezoqa nøme, Yesu gi-unimanqatintam, nqawá genøzø-akhá, vøndō-oz. Yaq ndego áv genezømás nqægo: Ndugu nqawa møndø-khandi:v.

⁴³ Ezoqa ewaqape, Ziopa taon-te ndøgo, møndø-ewagát, taqa yaq-te. Yaq ezoqa kopoáv, Evezøza gi-unimanqatinim. ⁴⁴ Yaq Pita Ziopa taon-te ndøgo, andé møe-mbá sege-qovezám. Saemón namba me:qotám, ndego søvakha gigiap-gi ngusum khakheinøvem ezoqam.

10

Mbumbukiam-ge enzol ezoqam, Konilius gembo-fakhan

¹ Sæzalia taon-te ndøgo, ezoqa møndøyagám. Iz nqambógo, Koniliús. Nakhag bawan mokho-te, ndøgo Itali nakhag bawan gimbo-akhaemam, kawa ezoqam nøme ndøgo tegoám. ² Konilius ekeza ezoqa namba, khoev-te gi-yagam, Mbumbukiam ndø-unimanqatintám neka vømbō-vizupam. Neka ndego gigiap-av ezoqam, sègezø-tøkeám. Neka ndego khøuwa kopoav, Mbumbukiam-té genø-guligulimám.

³ Khøuwa nøme, khagus yaq-té. Ande áv 3 oklók ndægó. Konilius umingiap ndøqeiú. Av geneqeiú nqægo: Mbumbukiam-gé enzol ezoqam ndøgeavún, iz vømbøveo, “Koniliús”. Bavokho-qapé sogo-omét, ndego enzol ezoqam.

⁴ Yaq Konilius, ndego sège-waumám. Møe-ús. Yaq gembobevap, “Kándambaqape. Qo no-te manqat taqágo?”

Yaq ndego enzol ezoqam gendo-qavøiu, “Mbumbukiam qoqa guliguli manqat, møndøqa-ewág. Neka ndego møndø-qamékh, qo gigiap-av ezoqam qoqozø-tøkematun. Nqanek matev, andé etoam matev me me:qavíg, Mbumbukiam-te. Yaq ndakin Mbumbukiam yaq qaqaqvøitít. ⁵ Ezoqa Ziopa taon-té qonó-khofotáz. Ndigu manqat äv tiabiti-ndapét. Ezoqam, iz nqamboqo Saemon, iz nøme Pita ndimbo-akhayam, ndego bêtøndowáv. ⁶ Ndego Saemon nøme-qá khoev-té geqomát. Ngenek søvakha gigiap-gi ngusum khakheinøvem ezoqám. Teqa khoev ndaola avønin-té qambowév.”

⁷ Enzol ezoqam ge-ivav, ndego manqat gembo-manqatam, yaq Konilius tegi sasae ezoqa menas zø-akhá, neka nakhag ezoqam kopo, gembo-sasaetam, vømbø-akha. Ngenek Mbumbukiam mbovizupám. ⁸ Konilius nginik ezoqa misika, manqat ate qægoam, møndøzømbøkhæ-ovøyám, Ziopa taon-te sasa ndøkhofotáz.

Pita umingiap geqeiv

⁹ Yaq khøuwa nøme qandopave, ndigu Ziopa taon gikhatoumat, Pita khoev ová genøqavíg, vømbø-guligulim.* Khøuwa iz, ande äv khøuwa muín ndægó. ¹⁰ Yaq Pita ifin mbovin. Yaq lou loge-qa mbogoám. Yaq ezoqa nøme lou gi-ifutat, ndego umingiap ndøqeiv. ¹¹ Yan gèmbøqé. Neka yan-te ndøgo, andé ndabua kandambaqape me ndæføløvøém, atema manqei-te. Taqa vavap foa-té qando-geageapám. ¹² Ta mokho-te ndøugu, søvakha gigiap bugug vinivinimbá gu-goam, nøme ndi-okho-a, nøme ndivisigiap-a, nøme ndiløvüvám.

¹³ Yaq manqa wag tøndowáv ndøgo, qando-ein, “Pita! Mòqo-itán. Søvakha gigiap nandiv qóztítág, voqóløuz.”

¹⁴ Geté Pita yaq gendo-qavøiu, “Evézøza. Av taoká. No søvakha gigiap louzimáv, taqa yaq-te Mozes-qa guguna manqat av ndæmanqate, soqain ndøgo, Mbumbukiam-qa bøi-te.”

¹⁵ Geté nqanek manqa wag, nqawá qandowáv, te-te, qambo-ein, “Gigiap ndøgo, Mbumbukiam gesunguz, qo kopømba mbain, soqain toqote-vewat.”

¹⁶ Manqat av nqægo, misiká qando-fakhan. Yaq nqova mbain, ndabua nqawá qanøveséz, yan-te.

¹⁷ Pita nqanek umingiap-qa mokho até gembøe-bevupát, yaq nqáe! Ndigu angana, Konilius gendo-khofotáz, Saemon-qa khoev tñiqeivím. Yaq mboqog tambav-té gonowán. ¹⁸ Yaq ndigu äv gini-akhaém nqægo, “Gé, Saemon, ndego iz nøme Pita ndimbo-akhayam, téqomat?”

¹⁹ Pita ate av-té, umingiap-qa yaq-te gembøe-matavupat, yaq Mbumbukiam-ge Nqova Mbomambaqape, äv gembøe-ein nqægo, “Qoté-ewág. Angana misika qoqa ndøvawét. ²⁰ Mòqo-itán. Manqei-té qonóvis. Yaq soqóqáv, ti namba. Ndøfofögeáp. Zapa ndøgo, nõ notøndo-khofotáz, ndigu.”

²¹ Yaq Pita tenøvis ndøgo, ndigu ezoqam vøzø-ein, “Nqáe! Ezoqam nó, zo qazombo-vavavun. Zo gekham-qá zøgeavun?”

²² Yaq ndigu gindu-einim, “Nakhag kawa ezoqam ndokhofotán. Iz nqambógo, Konilius. Ndego ezoqam ndaføyamba-qapé neka Mbumbukiam mbovizáp. Zu bawan-ak ate ndi-gu, gèmbovizáp. Mbumbukiam-gé enzol ezoqam mbofakhán. Yaq ndego qo akhae manqat mbo-ein. Qo teqá khoev-té qonóqv, yaq ni qoqa manqat banlyogem.”

²³ Yaq Pita ndigu gèkhatób, neka khoev vøzø-ein. Yaq qanaqanus qandopave, Pita namba me:qaváz. Até Ziopa taon-ak nømé-a, ndigu Yesu gi-unimanqatintam, vøzøfikat.

Pita Konilius-qa khoev-te gemøfakhan

²⁴ Yaq khøuwa nøme qandopave, Sæzalia taon-te gimøfakhas, Konilius gèzømbø-kewagát. Ndego ekeza ezoqam neka zifuap mbomømboma, é-møndømvøb.

²⁵ Yaq Pita khoev-te gemømbø-on, Konilius teqa zenda tokhopatak-qa megemege-te, ekeza kha, manqei me:laváo, khanakhanakh vømbøgo. ²⁶ Geté Pita gè-eqeíu, gembo-ein, “Mòqo-itán. Até nõ-a, no ezoqám. Ate av-té, qo nqoqote:go.”

²⁷ Yaq Pita Konilius namba, manqat até go:manqatát, khoev mokho-te gi-onat. Yaq khoev mokho-te ndøugu, äv geneqeiv nqægo: Ezoqa kopoáv, gipindam. ²⁸ Yaq gezø-ein, “Zo mõzøte-zøté. Ni Zu bawan-ak-te, khaféáp, bawan vini-ak namba tøti-tøkuanem o tiqa khoev-te tei-on. Geté Mbumbukiam, no äv genenømand nqægo: No ezoqa nøme, khavim-us o soqain, Mbumbukiam-qa bøi-te, batezæzá. ²⁹ Yaq nakémbá, qo manqat qoqonøndo-khofotav, no qoqa manqat ogieáv. Yaq ndakin no nõtaqá-beváp. Qo gekham-qá, qonøndé-akha?”

³⁰ Yaq Konilius gendo-qavøiu, “Khøuwa foa møndømø-nasiním. No nõkeza khoev mokho-te, nõguligulimát. Khøuwa iz ande kopó, av ndakin nqægo. Khagus tri oklók. Yaq nqáe!

* **10:9** 10:9 Ta khøuwa-te ndøgo, tiqa khoev puanam matev vini. Ve-zita mbain. Andé lou me mé:løvetát. Yaq kopømbaqapé, soqóqavíg. **10:14** 10:14 Lev 11:1-47; Ezek 4:14 **10:15** 10:15 Mak 7:15, 19 **10:26** 10:26 Kel 14:13-15; Veve 19:10

Noqa megemege-te, ezoqam sôgo-itân. Ndabua ge-uzam, papaqá. Bøi sanqatøve-ús. ³¹Yaq ndego av genømbe-ein nqægo, 'Konlílius! Mbumbukiam qoqa guliguli manqat møndoqqa-ewág. Neka ndego møndo-qamekh, qo gigiap-av ezoqam qoqozø-tøkematun. ³²Yaq nakémbá. Ezoqa Ziopa taon-té qonó-khofotáz. Saemon qombó-akhá, ndego iz nømme Pita ndimbo-akhayam. Ndego bètøndowáv. Ndego Saemon nømme-qá khoev-té geqomát. Ngenek sòvakha gigiap-gi ngusum khakheinøvem ezoqám. Teqa khoev ndaola avønin-té qambowév.' ³³Yaq no até qatøndego, ezoqam vøtaqandø-khofotaz. Yaq no khanakhanákh, qoqotøndoqav. Yaq ni ndakin nqéigu. Mbumbukiam-qá bøi-té. Manqat ate ndægo nýogém, av Evezøza qo manqa geqambe-løvua, toqoti-nømand."

Pita Konílius-qa khoev-te, Mbumbukiam-qa Manqat ge-zømas

³⁴Yaq Pita manqat gengaz, gezø-ein, "No ndakin ùni nøtenøtén. Mbumbukiam-qa bøi-te, ezoqam ate ndigu kopó. Vinivinimba mbaín. ³⁵Bawabawon vinivinimba ate ndægo, gekha ezoqám ndigu, Mbumbukiam ndimbovizap neka matev eqeieqei ndímátánám, ndigu sêge-khatobín. ³⁶Manqat no qatøndo-ndap, nqánekh, Mbumbukiam Izlael ezoqam-te gendo-khofotav, ta Manqat Mbomambaqape, sambi-qa yaq-te, ndøgo Yesu Keliso mokho-te ndøndo-okho. Ngenek Yesu, ezoqa ewaqape-gé Evezøzá. ³⁷Zo mðzøte-zøtéz, matev ndøgo, Zudia plovins-te ate ndægo qafakkanumam. Gelili plovins-té genøngáz, Zion ezoqa ge-zømesimat neka ibøkha iziz vøzø-etoamat. ³⁸Neka zo mðzøte-zøtéz, Mbumbukiam ndigo Yesu Nazalet vemiav-ak, Nqova Mbomambaqape ande oil me gembøe-qouz neka bazaføgakh vømbø-etoam. Neka zo mðzøte-zøtéz, Yesu ande av kenø-okhoam, matev eqeieqei gematønnumam neka ezoqa ewaqape gekhakheinøvemam, ndigu nqova soqaqape-qa bazaføgakh mokho-te gu-goam. Zapa ndøgo, Mbumbukiam møndoqgoám, te namba.

³⁹Ni matev ate qægoam, Yesu Zudia plovins-te neka Zelusalem taon-te gematønnumam, mðiqeivím. Yaq ndigu gelaém. Tae mutui-té ginø-tøkewém. ⁴⁰Geté genanim, yaq khøuwa misika-qa zita-te, Mbumbukiam ndego nangó genø-khandív, yaq ndego ezoqa vøezømas. ⁴¹Ezoqa ewaqape mbá. Geté sati ndígu, Mbumbukiam ibugukhokhof gevevesam, bøi vizu ezoqam tigoat. Nginik ezoqam ní. Ndego løvøte-te gesuzam, yaq ndego lo namba vøtilogam-a, ibøkha namba vøti-izumam. ⁴²Yesu ni manqat av ginimbi-løvuvá nqægo: Ni ezoqa Mbumbukiam-qá Manqat niti-zømesimat neka av teizømbé-ovøemát, ezoqa kopo sa ngénekh, Mbumbukiam geveeatav, ndego khandi neka løvøte ezoqam-qa manqat te-ewag, ndigu manqa ovøyam-te tiwan. ⁴³Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam ate gi-goam, teqa yaq-te av gini-manqatám nqægo, 'Gekha ezoqám ndigu, ndego ti-unimanqatinim, Mbumbukiam te mokho-te, tiqa manqa-zapazapa segezø-evøzám.'"

Bawan vini-ak Mbumbukiam-ge Nqova Mbomambaqape gindafem

⁴⁴Pita ate av-té nqanek manqat ge-manqatam, yaq Nqova Mbomambaqape ndovís, atema ti-te ndigu ate gi-goam, ndigu nqanek manqat gi-ewagat. ⁴⁵Yaq ndigu Zu bawan-ak, Yesu gi-unimanqatintam, ndigu Pita namba gi-geavun, ndigu nqova zøndáf, giqeivim av nqægo, Mbumbukiam até bawan vini-ák-a, Nqova Mbomambaqape zø-etoám. ⁴⁶Zapa ndøgo, ndigu av giniyogém nqægo: Nqova Mbomambaqape mokho-te, ndigu manqat vinivinimba-té ginø-manqatát neka Mbumbukiam-qa iz vø-eqatav.

Yaq Pita gendo-ein, ⁴⁷"Nginik ezoqam, Mbumbukiam-gé Nqova Mbomambaqape ndøndafém, ate av-té, ni qazi-ndafem. Gé, gekha ezoqá zømbøkház, ibøkha iz tindapem?" ⁴⁸Yaq Pita ge-ein, "Nginik ibøkha iz, sà bendapém, Yesu Keliso-qa iz-te." Yaq taqa zita-te, ndigu Pita av gimbøe-viømém nqægo, "Elavøqase vønimbøkhæ-qomát."

11

Pita Zelusalem taon-te geqavan, manqat ge-zømas ndøgo, matev qafakkanam

¹Keliso-gi u-anim neka Klisten ezoqa nømme, Zudia plovins-te giyagam, møndoyogém, av nqægo, até bawan vini-ák-a, Mbumbukiam-qa Manqat møndo-ndapém. ²Yaq Pita Zelusalem taon-te nqawa gendoqavan, ndigu Zu ezoqa nømme, Yesu gi-unimanqatinim, geponqombém, te namba. ³Ndigu av gimbøe-einím nqægo, "Manqa-zapá nandav, qo tiqa khoev-te qoqo-oq, ndigu Zu bawan-ak mbain ndigu, neka ti namba lo vøzøtè-logam?"

⁴Yaq Pita emanqat ate qægoam, gèzømbe-vøtót, gezø-ein,

⁵"No Ziopa taon-té qægoám. Yaq khøuwa nømme, no qæguligulimat, no umingiap nøqeiv. Yan-te nqo-go, andé ndabua kandambaqape me ndæfølvøvøém, no-te. Taqa vavap foaté qando-geageapám. ⁶Yaq qatu-vøot, sòvakha gigiap nøzømét. Nømme nanák neka nømme

lozokhák, nòme ndi-okho, neka nòme ndivisi giap, neka nòme ndilòvùvám. ⁷Yaq no manqa wag nò-ewág. Ndògo áv qande-eín nqáego, ‘Pita! Mòqo-itán. Sòvakha gigiap qózitág, voqólòuz.’

⁸Geté yaq no qambo-qavòiu, ‘Evezòza. Av taoká! Noqa manqa-nqa-te, sòvakha gigiap-qase kopo oevéav, taqa yaq-te Mozes-qa guguna manqat qæ-ein, soqain ndògo, Mbumbukiam-qa bòi-te.’

⁹Geté nqanek manqa wag, nqawá qandowáv yan-te, qanø-ein, ‘Gigiap ndògo, Mbumbukiam gesunguz, qo kopømba mbaín, soqain toqote-vevat.’ ¹⁰Manqat av nqáego, misiká qando-fakhatam. Yaq gigiap ate qægoam, nqawá qanøqaván, yan-te.

¹¹Nqanek matev qame-navøem, yaq nqáe! Ezoqa misika ndòfakház, ta khoev-te ndògo, ma qategoam. Sæzalia taon-té gindu-khofotáz. ¹²Yaq Mbumbukiam-ge Nqova, áv genømbe-eín nqáego, ‘Qo ndòfòfògeáp. Sègeqáv, ti namba.’ Yaq nginik Klisten nòfuap, ezoqa siks, namba nitiniáv, Konilius-qa khoev-te vøimø-on.

¹³Yaq Konilius ni emanqat nimbivotót. Teqa khoev-te ndògo, ndego Mbumbukiam-gé enzol ezoqam ndø-omét. Yaq ndego áv gembøe-eín nqáego, ‘Ezoqa Ziopa taon-té qonò-khofotáz. Saemon qombó-akhá, ndego iz nòme Pita ndimbo-akhayam. Ndego bètøndowáv. ¹⁴Ndego qo manqat qá-ein. Yaq ta manqat mokho-te ndògo, qo neka qogi ezoqam, qoqa khoev-te ndiyage, zøté-khandíz.’

¹⁵Yaq no manqa manqate qængaz, Nqova Mbomambaqape ndovís, atema ti-te. Até kopó, av ibugukhokhof ni-te gendevis. ¹⁶Yaq no Evezòza-qá manqat nombo-matøvév, manqat ndògo ge-ein, ‘Zion, ndego ezoqa ibøkha iz, ibøkha-té genøzø-etoumám. Geté zo, ibøkha iz, Nqova Mbomambaqapé qazøté-ndapém.’

¹⁷Ndigu Mbumbukiam-qa etoam matev kopo me-ndapém, av ni bugukhokhof qazi-ndapem, ni Evezòza Yesu Keliso qazi-unimanqatinim. Yaq gé, no gekha ezoqám, Mbumbukiam tæmbøe-khaz?”

¹⁸Ndigu Pita-qa manqat giyogem, yaq ndigu manqat nòme einiáv. Yaq Mbumbukiam-qá iz ndø-eqanév, vø-einim, “Av tægoat ndægo, yaq Mbumbukiam até bawan vini-ák-a, nakhoa zømboqóá, te-te tiqambuz neka khandi vøndapém.”

Mbumbukiam-qa Manqat, Antiok taon-te qafakhan

¹⁹Ta khøuwa-te ndògo, Stiven gilaem, yaq Klisten ezoqam ngiæzoat matev qafakhan, yaq ndigu manqei vinivinimba-te gipanganim, ezoqa nòme Finisia manqei-té neka nòme Saiples bawa-té neka nòme Antiok taon-té ginøfakház. Geté ta manqei vinivinimba ndògo, ndigu Mbumbukiam-qa Manqat, Zu bawan-ak mba me:zømesimám. ²⁰Geté Klisten ezoqam nòme, ndigu Saiples bawa-te neka Sallini taon-te giyagam, Antiok taon-té ginøzáv. Yaq ndigu Manqat Mbomambaqape, Yesu-qa yaq-te, ndego Evezòza, até bawan vini-ák-a, vøe-zømesimat. ²¹Mbumbukiam-qa bazaføgakh møndògoám, ti namba. Yaq ezoqa kandambá, gi-unimanqatinim neka Evezòza-te vøqambuz.

²²Yaq ndigu Klisten bawan ezoqam, Zelusalem taon-te giyagam, nqanek manqat giyogem, ndigu Banabas ndòkhofotøvév, Antiok taon-te ndògo. ²³Yaq ndego Antiok taon-te gemøfakhan, ndego khanakhanakh kandambá, matev geqeiv, Mbumbukiam-qa kuku matev mokho-te qafakhan. Yaq ndego zita tøpøzu manqat zø-eín, ndigu ezoqam, Yesu gi-unimanqatinim. Ndigu Evezòza, føgøføgakh até bemo-geageáp. ²⁴Banabas, ndego ezoqam matev mbomambaqapé, neka kha Nqova Mbomambaqape é-møndømbo-tønøyám, neka teqa unimanqatin bazaføgakh-ús, Yesu-te. Yaq te mokho-te ezoqa kopoáv, Evezòza-te giqambuz.

²⁵Yaq Banabas, Antiok taon gè-iváv, Tásus taon-te vøwav. Sol-qa ndøvawát. ²⁶Yaq kha gemboqeiv, ndego Antiok taon-té genø-itú. Yaq viav kopó, Sol neka Banabas, Klisten bawan ezoqám namba me-goám, Antiok taon-te ndògo, neka Mbumbukiam-qa Manqat vøe-zømesimat. Ezoqa kandambá gi:zømesimam.

Ezoqa ndigu Yesu ndimbopaev, Klisten iz ndizø-akhayam, Antiok taon-té qanøngáz.*

²⁷Ta khøuwa-te ndògo, Mbumbukiam-gí manqa vevezam ezoqam ndozáv. Zelusalem taon-té ginduvis, atema Antiok taon-te. ²⁸Timokho-te, ezoqa møndògoám. Teqa iz, Agabús. Yaq ndego tenø-itán ndògo. Mbumbukiam-ge Nqova mokho-te, áv gene-eín nqáego, “Vikia sekeqape ndòfakhán, ezoqa lou mbaimbai vøzøpá, manqei-qape ate nqáego.” (Nqanek matev tønefakhán ndògo, Klodies Lom kawa kandambaqape gegoam.) ²⁹Yaq Klisten ezoqam, Antiok taon-te ndògo, manqa áv gini-kopo-ném nqáego: Ndøzøtøkè, ndigu Klisten zifuap, Zudia plovins-te ndiyage. Ezoqa ewaqape, moni áv tiabiti-abumít, av ndizømbi:gut.

³⁰ Yaq moni ndigu, gimovobumim, Klisten megetapak-te, Zelusalem taon-te ndogo, Banabas neká Sol, tindapavát.

12

Elod Aglipa, Klisten ezoqam gengiæzotat

¹ Ta khøuwa-te ndogo, ndego kawa ezoqam Elod, Klisten ezoqam ngiæzoat matev ndongáz. ² Yaq Zems, Zion-ge zapikia, kaiyá ginilaém. ³ Yaq Elod ge-otev av nqægo, Zu bawan-ak khanakhanakh gindapem, taqa yaq-te, yaq ndego até Pitá-ya, vø-møvøiu. Nqanek matev, Zu bawan-ak-qa khøuwa kandakanda-té qanøfakhán, ndogo flawa poponøvemav gilouzatun. ⁴ Pita gimovøinam, yaq ndimbula-té ginø-utovém. Yaq nakhag ezoqam-qá zenda-té ginøveém. Nakhag bawan foá gimbo-kewagat. Ndigu sège-enendát. Bawan kopokopo-te ezoqa foá. Pasova kandambaqape tømø-navøem, yaq Elod Pita manqa ovøyam-te vee-qa mbogoám, ezoqa ewaqape-qa bøi-te. ⁵ Geté Pita ndimbula mokho-te ge-utavam, ndigu Klisten bawan ezoqam, gëmbo-guligulimám. Ndigu Mbumbukiam-te viam kandambá gimboqat, teqa yaq-te.

Mbumbukiam-ge enzol ezoqam, Pita gembotøke, ndimbula khoev-te gefakhan

⁶ Ta lova ndogo, Elod Pita amba manqa ovøyam-te tevein, nøme pave, Pita gèbuvát. Nakhag ezoqa menas-qá livin-té gunubuvát. Pingim auli sén gimboe-løvønømém. Yaq sen ndigu, nakhag ezoqa menas-qá pingim-te giløvøtupám. Neka nakhag ezoqa nøme, mboqog tambav-té ginøwanát.

⁷ Yaq nqæ! Evezøza-gé enzol ezoqam mbofakhán. Yaq waev mu-sanqatáv, ndimbula khoev mokho-te ndøugu. Yaq ndego enzol ezoqam, Pita gevogevø mbokesáz, vøtiu, gembo-ein, “Nakhama ndøgo! Møqo-itán!” Yaq ndaføyambá, auli sen Pita-qa pingim-te giløvøtupam, sège-vinginim.

⁸ Yaq enzol ezoqam gendo-ein, “Ndabua segim nonqo mõqolováz, neka tamak vø-uzam.” Yaq Pita sège-matanám. Yaq ndego enzol ezoqam manqat nøme gembo-ein, “Qoqa ndabua qozaq nonqo vø-uz. Yaq no qonøndó-páev.”

⁹ Pita ndego enzol ezoqam sègembø-pavát, ndimbula mokho-te gifakhatat. Geté ndego otevatéav, av nqægo, matev ndøgo qambo-fakhan, enzol ezoqam mokho-te, unimanqatín penømakhaya. Ndego até vøe-ein, umingiap ndøqeivit. ¹⁰ Gi-apat ndøgo, ndigu vos keoge ezoqam, gù:løvubumát, nøme vømølvub-a, nøme vømølvub, yaq auli mboqog-te sasa ndøfakhaz, taon-te go:goam. Nginik auli mboqog, ekezan mbá segezømbø-mboqóz, vøfakhaz. Yaq gimøzav ndøgo, nakhoa gimø-geveem, yaq nqova mbaín, enzol ezoqam, sègembøe-navøém. Pita sège-iváv.

¹¹ Yaq Pita matavap tønømbø-mboqovøém ndøgo, matev ndøgo, te-te qafakhan. Yaq ge-ein, “Ndakin, no mõtenøtén. Evezøza unimanqatín, ekeza enzol ezoqam ndokhofotáv, no vøkhandi:n, no Elod-qa zenda-te qægoam, neka matev ate ndægo, ndigu Zu bawan-ak gimatavupam, no amba tønø-fakhanin.”

¹² Yaq matavap qamømbø-ndaføya, taqa yaq-te, ndego Meli-qá khoev-té genøwáv, ndugu Zion-gu evo, ndego iz nøme Mak ndimbo-akhayam. Ezoqa kandambá gipindam ndøgo, giguligulimat. ¹³ Pita uta mboqog bavokho go:khaneam, yaq sasae mbasønakam ndowáv. Tuqa iz Lodá. Ndugu ambá mboqog mømbo-mboqozoín. ¹⁴ Geté Pita-qa manqa wag gu-ewag, yaq ndugu khanakhanakh ndøndáp. Geté ndugu mboqog mboqozoateáv. Ndugu nqawá gunøteít, ndigu ezoqa vøzø-ein, “Pita ngøya, mboqog-te.”

¹⁵ Yaq ndigu gimbo-einim, “Qo kawa qá-oki?”

Geté ndugu sekembá sege-pouweám, av nqægo, “No unimanqatín nqæmanqate!”

Geté ndigu gindu-einim, “Pita-gé nqova ategól!”

¹⁶ Pita sekembá sogo-khanæmám, mboqog-te. Yaq ndigu mboqog gimboqozønám, te-mbá tinø-ometám. Yaq ndigu nqova zøndáf. ¹⁷ Yaq ge-on, Pita zenda ndø-eqá. Manqa manqate me:khoutøvéim. Yaq ndego gèzø-ovøyám, Evezøza ande äv kembøe-tøke, ndimbula-te gu:goam, ge-fakhan. Yaq gezø-ein, “Zems gëmbo-einim, neka ndigu Klisten nøfuap nøme, matev ande äv khanøbè-fakhan.” Yaq ndego sègezuváz, manqei nøme-te vøwaw.

¹⁸ Yaq khøuwa nøme qandopave, ndigu nakhag ezoqam Pita gimbo-kewagat, ndigu nqova ndafe kandambá. Gëmbøenakát, ande gekha matev me mbøefakhan. ¹⁹ Yaq Elod Pita vawe-qá manqat ndøvøovám. Geté ndigu ometeáv. Yaq ndego, ndimbula vos keoge ezoqam zøsinøzám, manqa sasa ndøvøovam, ndigu bèzitág, bèpakhaez.

Taqa zita-te, Elod Zudia plovinis gè-iváv, Sæzalia taon-te vøyag.

Elod Aglipa genanim

²⁰ Ndego kawa ezoqam Elod, Taya neka Saedon taon ezoqam-te qqaq mbogoám. Yaq ta zapaya ndógo, ndigu gètókuaném. Yaq Elod-te okho-qa ndógoám, sambu manqat namba vómé-einim. Yaq ndigu Blastus-te tóke-qa ndózáv, ndego Elod-ge sasae ezoqam kandambaqape. Zapa ndógo, ndigu lou tinotabám ndógo, Elod-qa manqei-te qando-okhoam.

²¹ Yaq ta khóuwa ndigu, Elod gezav, ndigu gindizav, ndego ndabua qaniqanim ndó-uzám, ekeza qonam nonqo-te vóqom, ezoqa ewaqape-te, manqa manqate sasa ndongaz. ²² Yaq ndigu ezoqam ate gi-goam, giwaniapam, teqa manqat gi-ewagat, áv gindi-akhaemám nqáego, “Ngenek ezoqam, teqa manqat nqazimbo-ewaget, ndego mbumbukiám. Ezoqam-aním mbá.” ²³ Elod nqanek manqat ge-ewag, yaq ndego ndigu ezoqam ségezò-iváv. Manqat khoutópoteáv. Geté ndego vizap ambá Mbumbukiam mbo-etoamín. Yaq Evezøza-ge enzol ezoqam, até gendego, vólavao. Nonqou ndóloutóvém, vónanim.

²⁴ Geté Mbumbukiam-qa Manqat sá tónø-vøndavát neka ezoqa kopoáv, teqa manqat qakhanøsumat.

²⁵ Banabas neka Sol, Zelusalem taon-te gizav, ndigu moni vøzø-etoam, ta sasae ndógo gumø-khouim, yaq Antiok taon-té ginøveséz, Zion vøkhatowem, ndego iz nøme, Mak gimbo-akhaemam.

Pol ande ge:ngaz, manqei vinivinimba-te ge-okhoam, Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimat

13

13:1–14:28

Banabas neka Sol, Mbumbukiam-qa sasae-te givevesam

¹ Klisten bawan ezoqam mokho-te, Antiok taon-te ndógo, Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam neka nømendim ezoqam, møndógoám. Nøme Banabás. Neka nøme Simeón. Iz nøme gimbo-akhaemam, Nigá. Neka ezoqa nøme Lusiús. Ngenek Sailini taon-ák. Neka ezoqa nøme Manaén. Ngenek Elód namba me:fis, ndego kawa ezoqam. Neka ezoqa nøme Sól.

² Yaq ndigu Evezøza iz gimbo-eqatat neka lou logemav matev vøgoat, ndigu Nqova Mbomambaqape, áv gezømbe-éin nqáego, “Banabas neká Sol, tozó-vevesám. Ndigu sasae ndógo tígoát, no qazømbe-akha.”

³ Yaq ndigu lou logemav matev nøme gigoam neka vøguligulimam, Banabas neka Sol, zenda zømbø-awám, sasae-te sasa ndøkhotafaz.

Banabas neka Sol, Saiples manqei bawa-te gigoam

⁴ Nqova Mbomambaqape, Banabas neka Sol gekhofotaz, yaq ndigu Selusia taon-té ginø-ová. Yaq palai khagua-té ginøketáb, Saiples manqei bawa-te vøndafaz. ⁵ Yaq Salamis taon-te gimøfakhaz, ndigu Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te, Mbumbukiam-qá Manqat me:zømesimat. Até Zion-Mák-a, møndógoám, ti namba, vøzø-tøkeam. ⁶ Yaq ndigu manqei bawa sekeqape ndøvototát, atema Pafos taon-te vømøfakhaz.

Ta taon-te ndógo, Zu ezoqam ndóqatém. Teqa iz, Ba-Yesú. Ndego manqa-sisi ezoqám. Ndego ekeza kha, Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam me:vewám. Geté ndógo unimanqatín mbá. ⁷ Ndego gaman ezoqam-gé sasae ezoqam ndógoám, iz qambogoam Segies Paulus. Ngenek matavap loloakh ezoqám. Ndego Mbumbukiam-qá Manqat yoge-qa ndógoám, yaq Banabas neka Sol vøzø-akha. ⁸ Geté ndego manqa-sisi ezoqam, Glik manqat-te, iz nøme Elimas gimbo-akhaemam, ndigu amba zømbekház. Zapa ndógo, ndego poeveáv, ndego kawa ezoqam, Yesu te-unimanqatín.

⁹ Sol, ndego iz nøme Pol gimbo-akhaemam, Nqova Mbomambaqape kha é-møndømbøi-tønøyám. Yaq ndego Elimas, bøi mbøe-møvuiú, ¹⁰ gembo-ein, “Qo nqova soqaqape-gé yó. Qoqa mokho-te, khavozam matev neka khokho manqa manqate matev ate ndægo møndømbø-tóvá. Qo matev eqeieqei ate ndægo ngi:wat-qa qogó. Neka qo Evezøza-qa nakhoa ndaføya-ndaføya, køfigim-qa qogó. ¹¹ Yaq nqáe! Evezøza yaq-fia ndakin ndótá. Qo bøi waev geqá-navøém, neka khóuwa-qa waev qóqeiviák. Møe-mbá segeqá-auwám.”

Yaq ndaføyambá, ndego bøvun ndógutáv, bøi waev vømbø-navøem. Yaq ndego sògo-visimat. Ezoqa itui-qa ndøvawát. ¹² Yaq ndego gaman ezoqam, nqanek matev geqeiv, ndego Yesu gé-unimanqatín. Ndego Evezøza-qa nømendim matev-qa yaq-te, nqova ndafe kandambá.

Pol neka Banabas Antiok taon nøme-te gigoam, ndógo Pisidia manqei-te

¹³ Yaq Pol neka ndigu ezoqa nøme, namba gi-okhoam, Pafos taon gè-ivøvém. Yaq Pega taon-té ginötíním. Ndøgo Pamflia plovin-s-té qagó. Yaq Zion-Mak ndigu gézuváz, Zelusalem taon-te vøvesez.

¹⁴ Geté ndigu ezoqa menas, Pega taon-te gigoam, zapá ginözáv, atema Antiok taon-te, Pisidia manqei-te, vømøfakhaz. Yaq Sabat khøuwa-te ndøgo, ndigu Zu ezoqam-qa guliguli khoev-té gimø-óz, sasa ndøqonav. ¹⁵ Guliguli khoev-te ndøgo, ezoqa Mozes-qa manqat neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam-qa manqat gumu-geveømem, yaq guliguli khoev megetapak, Pol neka Banabas manqat zøkhofotáv, av nqægo, “Nøfuap. Andé manqat vøzøt-geatát, ezoqam-qa zita tøpøzu nonqo, vøni-eín.”

¹⁶ Yaq Pol tenø-itán ndøgo, zenda sasa zø-eqa, ezoqa vøzø-ein, “Izlael-ak, nogi ezoqam, neka zo ezoqa nøme, Mbumbukiam ndozombo-vizap, zøtøndé-yogëm. ¹⁷ Ni Izlael ezoqam, nigí Mbumbukiam, nigí atanakha-zapazapa-za ndøvevesám. Yaq ndigu Izip manqei-te giyagam, ndego bawan kandambá gezø-khouvev. Yaq teqa bazaføgakh kandambaqape mokho-te, ndego nqawá gendo-khatób, Izip manqei vø-ivøvem. ¹⁸ Yaq ndigu viav foti leg-av manqei-te giyageapam, teqa manqat gisanqawam, ndego sège-khatibám. ¹⁹ Yaq Keinan manqei-te ndøgo, Mbumbukiam bawan seven tènengüü, neka manqei ekeza ezoqam vøzø-etoam. ²⁰ Nqanek matev ate ndægo qafakhanam, taqa atap, viav ande äv 450 ndægó.

Taqa zita-te, Mbumbukiam manqa ovøyam iz-akhayapak zø-etoumám, ti keoge nonqo, atema Samuel, ndego Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam, vømøfakhan.

²¹ Yaq ndigu kawa ezoqam-qa givivømem, tezøombo-megetat, Mbumbukiam Sol zø-etoám. Ndego Kis-gé yó. Benjamin khagua bawan-ák. Yaq ndégo tezøombo-megetám. Viav foti. ²² Yaq Mbumbukiam Sol gavingitav, ndego Deivid vø-ivøvem. ¹⁸ Yaq ndigu viav foti leg, Mbumbukiam äv gene-eín nqægo, ‘No ezoqam mðe-omét, av no nqanømbe-poev. Deivid. Zesi-gé yó. Ndego matev ate ndægo tématønnumát ndøgo, av no nqanømbe-poev.’

²³ Yaq Mbumbukiam ndakin Deivid-ge zeo kopo, Izlael ezoqam-gé khandi etoam ezoqam ndøvé, av bugukhokhof manqa mbusa ge-ve. Ngenek ezoqam, Yesu. ²⁴ Geté Yesu sasae ngazeav qagoam, bugukhokhof Zion Izlael ezoqam ate gi-goam, äv gene-zømesimám nqægo, ‘Yage é-mozo-enénd neka ibøkha iz vøndapem.’ ²⁵ Yaq Zion sasae qambø-navøemat, ndego ezoqa äv gezømbe-eín nqægo, ‘Ge zó, ndozo-matavap, no gekha ezoqám? No teoká ndego, zo nqazombøe-keoge. Geté nqáé! Ndego ngégeáv, noqa zita-te. Ndego no ùnime-løvúmb. Até nqanek sasae khapelavøqasé-a, no teqa tamak khofoe-te tæmbotøke, no kopømba mbain.’”

²⁶ Yaq Pol manqat nøme ge-ein, “Nógi ezoqam, zo Eibleem-gi zi, neka zo ezoqa nøme, Mbumbukiam ndozombo-vizap! Nqanek manqat, khandi:nat matev-qa yaq-te, Mbumbukiam ni-té gendo-khofotáv. ²⁷ Ndigu ezoqam, Zelusalem taon-te ngiyage neka tigi megetapak, ndigu gèbiinám, ngenek Yesu. Ndigu qeiviáv, av nqægo, ndego khandi etoam ezoqám, Mbumbukiam gendo-khofotav. Neka ndigu Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam-qa manqat mokho ndapeáv, ndøgo Sabat khøuwa ate ndægog, guliguli khoev-te gigeve:matun. Geté Yesu løvøte-te giveem, ta matev mokho-te, manqat ndøgo, Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam gipeomem, tøfakhan, møndø-unimanqatín. ²⁸ Ndigu Yesu-qa manqa-zapa qeiviáv, ta zapaya ndøgo, ndego løvøte-te tiveem. Geté ndigu Pailøt, Yesu laelae manqat sègemo-einím. ²⁹ Yaq ndigu matev ate ndægog gimbøi-matønømem, av Mbumbukiam-qa Manqat teqa yaq-te qæpeapam, yaq tindu-koqoinám ndøgo, tae mutui-te getøkewam, neka manqei ozu-te vømø-utøvem. ³⁰ Geté Mbumbukiam løvøte-te møndø-khandí:v. ³¹ Yaq taqa zita-te, ndigu ezoqam, ibugukhokhof te namba Gelili plovin-s-te gi-okhoam, atema Zelusalem taon-te, ndigu gè-ometupám. Khøuwa kopoáv. Yaq ndigu ezoqam, matev bøi gi-qeivim, nigí ezoqam gè-zømesimít.

³² Yaq ni ndakin nqéiwani. Ni zo Manqat Mbomambaqape nitizømás. Matev ndøgo, Mbumbukiam nigí atanakha-zapazapa-za manqa mbusa gezøve, tematanam, ³³ ndakin møndøni-matanám, ndego Yesu løvøte-te ge:khandi:v. Taqa yaq-te, Sams 2-te äv qane-peawáp nqægo: Mbumbukiam ge-ein, ‘Qo nogé yó. No nqægo khaiya, nøtaqa-qave-én.’

³⁴ Mbumbukiam møndø-khandí:v, ndego Yesu. Ndego manqei-pakha-te nqawa gévesezák neka gemø-lanqaeváq. Taqa yaq-te, Mbumbukiam äv gene-eín nqægo, ‘No zo ndæzøtøké, neka matev egeieqei vøzø-matanám, av no bugukhokhof Deivid qambøe-ein.’

³⁵ Neka Sams nøme-te, äv qane-peawáp nqægo, 'Mbumbúkiam! Qo qoge Ezoqam Mbomambaqape, teqa kha, sa qó-ivavák, manqei ozu-te vølanqá.'

³⁶ Nqanek manqat, Deivid ambá av nqægo, ekezan me-ein. Ni mizi-nøtén, Deivid geyagam, ndego Mbumbúkiam-qá poev mbopavám. Geté ndego gènaním. Yaq ndigu tinø-otøvé m ndøgo, ma tegi atanakha-zapazapa-za gi-osupam, teqa kha vølanqa. ³⁷ Geté ndego ezoqam, Mbumbúkiam løvøte-te gekhandi-v, teqa kha ambá av nqægo, manqei ozu-tè qamømbo-lanqá.

³⁸ Yaq nakémbá, nogi nøfuap. Zo vøezøté. Ngenek ezoqam-qa mokho-te, Mbumbúkiam zoqa manqa-zapazapa segezø-evøzám. Manqat nqáne, ni ezoqa nqati-zømesim. Geté Mozes-qa guguna manqat mokho-te, zo kopømba mbaín, Mbumbúkiam-qa bøi-te tozo-ndaføyamba-ez. ³⁹ Geté Yesu mokho-te, gekha ezoqám ndego, nde-unimanqatinat, Mbumbúkiam-qa bøi-te segé-ndaføyamba-év.

⁴⁰ Yaq nakémbá, zo gø-feazóát! Soqáin ndøgo, zo unimanqatinteav tøgoat, yaq ta matev ndøgo tøvøfakhan, Mbumbúkiam-ge manqa vevezam ezoqam nøme ge-ein, av nqægo,

⁴¹ 'Zo ezoqam, Mbumbúkiam-qa Manqat otøotam ndøzøte-vewe!

Nqáe! Zo nqova zøndáf, vozó-pakhaéz.

Zapa ndøgo, no zo mokho-te, matev vini nømatanám.

Zo ezoqa taqa yaq-te tizømbe-manqatát,
zo zó-unimanqatinimák.' "

⁴² Yaq Pol neka Banabas, Zu ezoqam-qa guliguli khoev gi-ivøvem, ezoqa ndigu nqawa vesezu manqat zø-ein, Sabat khøuwa nøme-te. Ndigu taqa yaq-te, manqat nøme yoge-qa ndøgoám. ⁴³ Wambap qame-navøem, yaq ezoqa kopoáv gizø-pavat, Zu ezoqam neka ezoqa nøme ndigu, Zu ezoqam namba gi:tøkuanem neka Mbumbúkiam vømbø-vizupam. Yaq Pol neka Banabas, ndigu ezoqam, gøgugúb. Ndigu Mbumbúkiam-qá kuku matev-té giabenø-sokhoé.

⁴⁴ Yaq Sabat khøuwa nøme, ezoqa kandambá, andé ewaqapé, ta taon-te ndøgo, gindupindam, Evezøza-qa Manqat vøyogem. ⁴⁵ Yaq Zu megetapak ndigu ezoqa kopoav gizømet, ndigu ova ndø-einím, neka Pol ngenøgim manqat vømbø-einim-a, manqat vø-itumbam.

⁴⁶ Geté Pol neka Banabas møe goneáv. Yaq äv gezømbe-qavøiú nqægo, "Ni Mbumbúkiam-qa Manqat, bugukhokhof zo Zu ezoqam bati-zømesím. Geté zo zòsanqawém. Yaq ta mokho-te ndøgo, zo zøkeza kha soqaqape zøtevwé, yage miavmiav vøzøté-ndapém. Yaq nqáe! Ni ndakin Mbumbúkiam-qa Manqat, bawan vini-ak nití-zømesimát. ⁴⁷ Zapa ndøgo, Evezøza ni äv ginimbi-ein nqægo,

'No qo bawan vini-ak-qá waev nøvé.

Qo mokho-te, ezoqa khandi mé:ndapém, atema nqanek manqei-qape-qa vaev-te.' "

⁴⁸ Yaq ndigu bawan vini-ak, nqanek manqat giyogem, ndigu khanakanakh kandambá. Yaq ndigu Evezøza-qá iz ndø-eqaném, teqa manqat zapaya. Yaq gekha ezoqám ndigu, Mbumbúkiam gevevesam, khandi miavmiav tindapem, ndigu gè-unimanqatiním.

⁴⁹ Yaq Evezøza-qa Manqat, sège-vøndavát, ta manqei-te ndøgo, ate qægoam. ⁵⁰ Geté Zu bawan-ak, ti-te ndigu, sakhei iz-akhayapak, ndigu Zu ezoqam-qa guliguli matev gindapem, neka taon megetapak, qaqa zølváz, Pol neka Banabas-qa yaq-te. Yaq ndigu, nginik ezoqa menas-te, ngiæzoat matev ndøngazém, neka tiqa manqei-te ndøgo vønataz. ⁵¹ Yaq Pol neka Banabas, tiqa zenda tokhotapak-te, pakhakh mba ndøpomoemém. Yaq ndigu ezoqam gé-zøté, av nqægo, niqá manqa-zapá, Mbumbúkiam-qa Manqat qanimbo-qasi. Yaq ndigu Aikonium taon-té ginøzáv. ⁵² Geté ndigu ezoqam, Yesu gi-unimanqatintam, Antiok taon-te ndøgo, ndigu khanakanakh kandambá neka kha Nqova Mbomambaqapé qazømbe-tønøyám.

14

Pol neka Banabas, Aikonium taon-te gigoam

¹ Até Aikonium taon-té-a, Pol neka Banabas, Zu ezoqam-qá guliguli khoev-té ginø-okhoam, ezoqa vømè-zømesimin. Yaq ezoqa kopoáv, Zu bawan-ak neká bawan vini-ak, Yesu ndø-unimanqatiním. ² Geté ndigu Zu ezoqa nøme, ndigu Yesu unimanqatinteav gigoam, ndigu bawan vini-ak qaqa zølváz, Klisten ezoqam-qa yaq-te. Yaq ndigu sègezø-qambúz. ³ Geté Pol neka Banabas møp-mbá gini-sokhoám, Aikonium taon-te ndøgo, ezoqa Evezøza-qa yaq-te vøe-zømesimam. Kha føgakh-mbá neka møe gonemáv. Yaq ti mokho-te, Evezøza umingiap matev neka matev vinivinimba ndømatønnumám. Ta matev mokho-te ndøgo, ndego ezoqa äv genezømás nqægo: Tiqa manqat, teqa kuku matev-qa yaq-te, unimanqatin.

⁴ Ndigu ezoqam, taon-te ndøgo giyagam, gèqaaqagimém. Nøme ndigu Zu ezoqam-té ginønzáz, neka nøme Keliso-gi u-anim-te vønøzaz. ⁵ Yaq Zu bawan-ak neka bawan vini-ak, tigi megetapak namba, Pol neka Banabas ambá gengiæzoin. Ndigu ambá nandí gini-zitagín, vøpakhæzin. ⁶ Geté ndigu ezoqa menas manqat gi-yogem, ndigu Likonia manqei-té ginø-khokhóz. Yaq Listla neka Debe taon-té ginø-okhoám, neka vemvemivav nøme-te, ta taon avonin-te ndøgo. ⁷ Até ndøgo-a, ezoqa Manqat Mbomambaqape vøe-zømesimam.

Pol neka Banabas, Listla neka Debe taon-te gigoam

⁸ Listla taon-te ndøgo, ezoqam møndøqotám. Ndego hov gëmbo-wauwauám. Ndego av teneqán. Ande ge-qan, atema ndakin, ndego okhomáv. ⁹ Yaq Pol ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat ge-zømesim, ndego yoge eqeieqei ndøgó. Pol ge-omet, av nqægo, ndego møndø-unimanqatín, Mbumbukiam kopømbá tekhakheinøvem, yaq ndego bøi mbøe-møvuiú. ¹⁰ Yaq manqat bazaføgakh-ús, av gembøe-eín nqægo, “Qoté-itán!” Yaq ndego ezoqam sasanqá sege-itán, okho vøngaz.

¹¹ Yaq ezoqa ewaqape matev giqeiivim, Pol gematanam, yaq ndigu ekeza Likonia manqat-te, av gini-akhaemém nqægo, “Mbumbuk ndovís ni-te! Andé ezoqa bugug me:keogé.” ¹² Yaq Banabas tigi mbumbukiam Zus-qá iz mbo-akhaém, neka Pol tigi mbumbukiam nøme-qa iz Hemes vømbø-akhaem. Pol av gimbøe-akhaemam nqægo, zapa ndøgo: Ndego manqa manqate ezoqám. „Ate av-té, av tigi mbumbukiam Hemes nde:go.” ¹³ Yaq ndego khape mbumbukiam Zus-ge iziz ezoqam, ma mbumbukiam-qa khoev taon bavokho qæwevam, ndego taon mboqog-té genøgeavún, kao neka flawas khokhosap vøndø-upøgim. Ndego ezoqa ewaqape namba, Pol neka Banabas, ambá etoam matev zøgonín neka kao vøzøluwavin, „av ekeza mbumbuk-te gi:matønumatun.”

¹⁴ Ndigu ezoqa menas giyogem, „av nqægo, ezoqa ndigu mbumbuk me:zæb,„ yaq ndigu ekeza ndabua ndøkeqagím, „av Zu ezoqam-qa matev qazømbe-goam, mbøni nqosøgeap gindapemin.” Yaq ndigu ezoqa ewaqape-qá livin-té ginøbøín, vø-akhaemem, ¹⁵ “Nøfuap. Zo gekha zapá, matev av nqazøte-matønunit? Ni até kopó, av zo ndøzøte:go. Ezoqam-anim mbá. Ni sa ndøgo tøtøgeavún. Zo Manqat Mbomambaqape nití-zømesím. Zo khape mbumbuk tønèziváz. Yaq khandi miav-ak Mbumbukiam-té qazonø-qambúz, ndego yan neka manqei-qape neka ndaola neka gigiap ate nqægo, ta mokho-te nqøugut, gekhakheinam. ¹⁶ Bugukhokhof qagoam, Mbumbukiam zo bawan vinivinimba, zøkeza nakhoa-té genøzuváz, qazo-okhoam. ¹⁷ Geté ndego zo matev eqeieqei oskia zømatanám. Yaq zo tønè-zøtezát, av nqægo, ndego ndekhandí:vát. Ndego zo qæ zø-etoumatún, yan-te qando-lanqain, neka avøe viav eqeieqei vøzø-etoumatun, qa-ogii, neka lou kandakanda neka khanakanakh vøzø-etoumatun.” ¹⁸ Oskia ndøgo, Pol neka Banabas nqanek manqat gizø-ein, ndigu ambá kopømbá mbafín, ezoqa tizømbø-khazin, etoam matev tizøgonin.

¹⁹ Yaq Antiok neka Aikonium taon-te, Zu ezoqam ndozáv, ezoqa bawan-qape ekezan-te vø-eozo. Yaq ndigu Pol nandí gini-pouwím. Yaq gimatavupam, av nqægo, møndønanim, ndigu taon bavokhó ginø-livøvem.

²⁰ Geté ndigu ezoqam, Yesu gimbovavam, Pol gi-ogitøvem, ndego sège-itán. Yaq taon-té genøveséz.

Yaq khøuwa nøme qandopave, ndego Banabas namba, ta taon ndøgo gè-ivøvem, Debe taon-te vøzav.

Pol neka Banabas, Antiok taon-te givesez, Silia manqei-te ndøgo

²¹ Até Debe taon-té-a, Pol neka Banabas, ezoqa Manqat Mbomambaqape me:zømesimát. Yaq ti mokho-te, ezoqa kandambá, gi-Yesu-gi-pæv-ezoqam-ez. Taqa zita-te, ndigu Listla neka Aikonium neka Antiok taon-té ginøveséz, ²² ndigu ezoqam, Yesu gimbovavam, zita tøpøzu manqat vøzø-ein. Av gizømbe-eín nqægo: Ndigu unimanqatin-te, bazaføgakh-us até bewaniáp. Neka nøme vøzø-ein, “Ni Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te onim-qa tizigoat, yaq ni matev vøzøføgakh kopoáv tiziqeivit.”

²³ Yaq ta Klisten ezoqam-qa bawan vinivinimba-te ndøgo, Pol neka Banabas, megetapak ndøvevesám, ti keoge nonqo. Yaq gèguligulimemín, neka lou logemav matev vøgonemin. Yaq ndigu Klisten megetapak, Evezøza-qá zenda-té ginø-abín, te-te ndego, ma ndigu gi-unimanqatintam.

²⁴ Yaq Pisidia manqei-te gu-mutiat, ndigu Pamfilia plovins-té gimøfakház. ²⁵ Yaq Pega taon-te ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat gumu-zømesim, ndigu Atalia taon-té ginøvis. ²⁶ Yaq ndøgo, palai khagua-té gimøketáb, Antiok taon-te vømøteit, ma ibugukhokhof Klisten ezoqam, Pol neka Banabas, Mbumbukiam-qa kuku matev-te gi-ab, nqanek sasae-te tezøtøke, ndigu ndakin qamøzø-navøem.

²⁷ Pol neka Banabas, Antiok taon-te gimɔfakhaz, ndigu Klisten bawan ezoqam ate gi:goam, gèməváb, emanqat vòzəmbè-votot, Mbumbukiam ti mokho-te ande gekha matev me ndəmatənumam, neka ndego bawan vini-ak, unimanqatin-te, nakhoa áv kezəmbè-mboqoa.

²⁸ Yaq ndigu mɔp-mbá gini-sokhoám, ndəgo, ndigu ezoqa nɔme namba, Yesu gimbojavam.

Pol Zelusalem taon-te goam

15

15:1–15:35

Zelusalem taon-te, Mozes-qa guguna manqat-qa yaq-te gi:kakambam

¹ Antiok taon-te ndəgo, ezoqa nɔme Zudia plovins-té ginduzáv. Yaq ndigu Klisten ezoqam, áv gini-zəmesimám nqəgo, “Zo ngusum qogəzəteav təgoat, av Mozes-qa guguna manqat qə-ein, yaq zo zókhandi:zák.” ² Geté Pol neka Banabas unimanqatin-téav, tiqa manqat. Yaq manqa itumbam kandambá qafakhan, taqa yaq-te. Yaq vaev-te, ndigu Klisten ezoqam, manqa áv gini-kopo:ném nqəgo: Pol neka Banabas, Klisten ezoqa nɔme namba, Zelusalem taon-té giabenəzáv, Keliso-gi u-anim neka megetapak taqa yaq-te beməzomas.

³ Yaq Klisten bawan ezoqam, gèkhofotáz, ndigu. Yaq nakhoa gigeveat, ndigu ezoqa ewaqape, Finisia neka Samalia manqei-te ndəgo, emanqat zəmbə-vototáp, av bawan vini-ak Mbumbukiam-te gígambuz. Yaq ndigu Klisten ezoqam, nqanek manqat giyogem, ndigu khanakhanakh kandambá gindapem.

⁴ Yaq Zelusalem taon-te gimɔfakhaz, ndigu Keliso-gi u-anim neka megetapak neka Klisten bawan ezoqam, gèkhatób. Yaq ndigu ezoqa menas, emanqat zəmbə-vototáp, matev-qa yaq-te ndəgo, Mbumbukiam ti mokho-te gematənumam. ⁵ Geté Felisi ezoqa nɔme, ndigu Yesu gi-unimanqatinam, sège-umiáz, gi-einim, “Bawan vini-ak, ndigu gi-Klisten-ezoqam-ez, ndigu ngusum bezə-qogəzát. Neka ni áv tabizizəmbə-manqaté. Ndigu Mozes-qa guguna manqat bembopáev.”

⁶ Yaq ndigu Keliso-gi u-anim neka megetapak tinəpindám ndəgo, manqat vɔe-kakambam. ⁷ Yaq khəuwa mba gezəmbemat, manqat gi:kakambumat, Pita sège-umián, gezə-ein, “Nófuap, “Nəzəte-zətéz. Ibugukhokhof, ni mokho-te, Mbumbukiam no ndəveatán, teqa Manqat Mbomambaqape, bawan vini-ak tətə-zəmesimat. Ndigu no-té ginəyogém neka vɔ-unimanqatinim. ⁸ Yaq Mbumbukiam, ndego ezoqa ewaqape-qa matavap nde-otevat, mɔndə-khatób. Ni ndəgo tizi:nətén, ndego Nqova Mbomambaqape gezə-etoam, av bugukhokhof ni ginimbi-etoam. ⁹ Mbumbukiam-qa bəi-te, ni neka ndigu kopó. Ndigu gi-unimanqatinim, yaq ta mokho-te ndəgo, Mbumbukiam tiqa manqa-zapazapa sègezə-evəzám. ¹⁰ Yaq ndakin, zo gekha zapá, Mbumbukiam khamasim matev-te ndozoveet, ndigu ezoqam, Yesu ndi-unimanqatinat, nqanek viniv awam-qa ndozozəgo, Mozes-qa guguna manqat ate ndəgo timbopavat, ndəgo nigí atanakha-zapazapa-za neka ni kopəmba mbain qagoam, amba tizi-eqanemin? ¹¹ Kopəmba mbaín, nandav! Ni áv qazi-unimanqatinát nqəgo: Mbumbukiam ni Evezəza Yesu-qa kuku matev zapayá gini-khandi:n. Yaq ti-te ndigu, bawan vini-ak, até kopó.”

¹² Yaq Pol neka Banabas, umingiap matev-qa yaq-te gi-zəvototap, Mbumbukiam ti mokho-te bawan vini-ak gezə-matənumat, yaq ndigu ezoqa ate gi:goam, tiqa manqat giyogem, manqa sūgumu-khoutavát.

¹³ Yaq ndigu manqa manqate qaməzəmbu-navəem, Zems ezoqa ewaqape, áv gezəmbə-ein nqəgo, “Nófuap! Zətəndé-yogém. ¹⁴ Saemon Pita ni ndəgo teni:nəmənd, Mbumbukiam ibugukhokhof bawan vini-ak mokho-te, ezoqa nɔme gekhatob, yaq ndigu vɔ-ekəza-ezoqam-ez. ¹⁵ Manqat ndəgo, Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam gipeaomem, mɔndə-unimanqatin, nqanek matev, ndakin qafakhan. Ndigu áv gini-peaomém nqəgo,

¹⁶ Evezəza ge-ein,

“Khəuwa ndəfakház.

Yaq no notəndó-veséz,

Deivid-qa kawa matev, ndəgo ande palai khoev ndəgo, qanqoe, nqawa vəwəw.

Khoev-qa gígíap ate ndəgo qasoqəsoqoam,

no nqawá qatə-khakheinám.*

¹⁷ Yaq até bawan vini-ák-a, tiabenəmbə-vawém.

Zapa ndəgo, até ndigú-a, nigí.

No, Evezəza, áv qate-manqaté nqəgo:

14:27 14:27 Kel 15:4, 12 15:1 15:1 Gal 5:2 15:2 15:2 Gal 2:1 15:4 15:4 Kel 14:27 15:7 15:7 Kel 10:1-43
 15:8 15:8 Kel 10:44; 11:15 15:10 15:10 Met 11:30; Gal 3:10 15:11 15:11 Gal 2:16; Ef 2:5-8 15:13 15:13 Gal 2:9
 15:16 15:16-18 Amos 9:11-12 * 15:16 15:16 Nqanek yaya manqat-qa mokho, Mbumbukiam ge-eta, nqáne: Ndeg
 Deivid-gi zi mokho-te, ezoqa kopo nqawa ndəveatáv, kawa tegoat. Ngenek ezoqam Yesú.

Matev av nqægo ndæmatanám.

¹⁸ Nupøkán mbá no qæ-ein, matev av nqægo tɔfakhan. ’ ’ ”

¹⁹ Yaq Zems manqat nɔme gezɔ-ein, “Yaq nakémbá, no nqæmatavap, ni bawan vini-ak, Mbumbukiam-te tiqambuz, viniv nɔme bizizɔmbɔ-áwám. ²⁰ Ni sa nqáneq qazizɔ-peawam, ‘Loge gigiap ndɔgo, ezoqa batae-te ti-aumat, ndigu belógé. Zapa ndɔgo, gigiap av nqægo, Mbumbukiam-qa bɔi-te soqáin. Neka ndigu mambe okho matev, kha bemo-khanɔzám. Neka sɔvakra gigiap ndigu, ezoqa naq tizɔ-khotɔgimat, ndigu belòuzl. Neka ndigu kouk belógé.’

²¹ Ezoqa ewaqape mɔndæzɔtéz, taqa yaq-te. Zapa ndɔgo, taon ate ndægot, Mozes-qa guguna manqat oskia me-zɔmesimatún, Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te, Sabat khɔuwa ate ndægot, teqa manqat gigeve:matun. Nupøkán mbá gingazem, nqanek matev.”

Pepa gikhofotɔvem, Klisten bawan vini-ak-te

²² Keliso-gi u-anim neka megetapak neka Klisten bawan ezoqam ate gi-goam, manqa áv gini-kopo-ném nqægo: Tigi ezoqa nɔme tinɔ-khofotáz ndɔgo, Antiok taon-te, Pol neka Banabas, ti namba. Yaq ngínik givevesám. Zudás, iz nɔme gimbo-akhaemam, Basabás, neká Sailes. Ngínik ezoqa menas, Klisten bawan megetapák. ²³ Pepa ndɔgo, ndigu ezoqam namba gi-khofotɔvem, áv gini-peaomém nqægo: “Khaiya mbomá, zo-te, nigí nɔfuap.

Ni Keliso-gi u-anim neka megetapak, ni zogi zɔfuap, nqanek pepa zo-té qeitɔ-peaomít, zo Klisten ezoqam, zo bawan vini-ak nandozogo, Antiok taon-te neka Silia manqei-te neka Silisia manqei-te nadozo-yageap.

²⁴ Ni áv qatiyogém nqægo: Nigi ezoqa nɔme, zo-té ginduzáv, zo manqat vini vɔe-zɔmesim. Yaq zo mutɔkhop zowaniáp, av ndigu manqat gizɔmbe-manqatam. Geté ndigu ambá av nqægo, niqa manqa vɔovam-té ginduzáv zo-te. Ekhapus mokho-mbá sege-matɔvemém. ²⁵ Ni ndakin matavap kopo qeindapem, taqa yaq-te, yaq ni manqat áv qati-kopo-ném nqægo: Ezoqa zivevesám. Yaq ndigu zo-té qeitɔndú-khofotáz. Ndigu nigí nɔfuand mbomɔmbomá namba ndézáv, Banabas neka Pol, ²⁶ ndigu nigí Evezɔza Yesu Keliso-qa sasae-te, ekeza kha ginqonqotɔvem. ²⁷ Ezoqa ni nqekhofotavav, ngínik, Zudas neka Sailes. Yaq ndigu niqa manqat ndɔ-unimanqatiním, av pepa-te nqati-peaomit. ²⁸ Mbumbukiam-ge Nqova Mbomambaqape, teqa matavap, neka niqa matavap, kopó, taqa yaq-te. Ni zo viniv nɔme nizɔmbó-veák. Geté sa nqáneq qazombó-pavát: ²⁹ Loge gigiap ndɔgo, ezoqa batae-te ti-aumat, zo ndólógé. Neka kouk ndólógé. Neka sɔvakra gigiap ndigu, ezoqa naq tizɔ-khotɔgimat, zo ndóluzl. Neka zo mambe okho matev, kha mbokhanɔzám. Zo nqanek matev vinivinimba gonemav tɔgoat, qanimáv. Manqat nɔme mbáin. Ouol!”

³⁰ Yaq ndigu ezoqa foa gikhofotaz, Antiok taon-té ginóvis. Yaq gifakhaz ndɔgo, ndigu Klisten bawan ezoqam ate gi-goam gémováb, pepa vɔzɔ-toeam. ³¹ Yaq ndigu nqanek pepa gigeveɔmem, ndigu khanakhanakh kandambá. Zapa ndɔgo, zita tɔpɔzo manqat mbomɔmbomá qɔupeapam. ³² Zudas neka Sailes, ndigu Mbumbukiam-gí manqa vevezam ezoqám. Yaq ndigu Klisten ezoqa nɔme manqat kandambá gizɔ-manqatam. Tiqa manqat zita zɔtɔpáz, neka unimanqatin vɔzɔfɔgakh.

³³ Zudas neka Sailes, khɔuwa andé kandambá gisokhoam. Yaq ndigu Klisten ezoqam, sambí matev-té ginɔ-khofotáz, ti-te ndigu, ma gindi-khofotaz.†

³⁵ Geté Pol neka Banabas, até gesokhoám, Antiok taon-te ndɔgo. Yaq ndigu, ezoqa kopoav nɔme namba, Evezɔza-qa yaq-té gini-zɔmesimám neka Manqat Mbomambaqape vɔe-zɔmesimam.

Pol gambo-menas, manqei vinivinimba-te ge-okhoam, Mbumbukiam-qa Manqat ge-zɔmesimam

15:36–18:22

Pol neka Banabas giatɔnem

³⁶ Khɔuwa nɔme, Pol Banabas áv gembɔe-ein nqægo, “Tizinɔ-veséz ndɔgo, taon ate ndægot, Mbumbukiam-qa Manqat qazil-zɔmesimavun, nigí Klisten nɔfuap vizimɔ-zɔmém. Yaq zimɔ-zɔmém, ndigu ande áv kinígut.” ³⁷ Banabas mɔndɔ-unimanqatin. Geté ndego Zion, iz nɔme Mak gimbo-akhaemam, ndafe-qa mbogoam, tezɔ-fikatin. ³⁸ Geté Pol poeveáv, ndego tezɔfikit. Zapa ndɔgo, ndego ti namba Pamfilia plovins-te gegoam, yaq ségeziváv, neka ti namba sasae khouiáv. ³⁹ Ndigu ezoqa menas, manqat kandambá gi-itumbam, teqa yaq-te. Yaq gégatɔném. Nakhɔa vinivinimba ndɔgeveám. Banabas, Mak namba, Saiples manqei bawa-té ginɔtiním. ⁴⁰ Geté Pol, Sailes ndɔveatáv, namba te:ma. Yaq Klisten ezoqam,

15:20 15:20 Exo 34:15-17; Lev 17:10-16 15:28 15:28 Met 23:4 † 15:33 15:33 Ibugukhokhof Baebol gipeaomem, manqat sa nqáneq qagoám. Geté vaev-te, manqat nɔme áv gini-mɔnɔzém nqægo: 34 Geté Sailes matavap áv genegó nqægo: Tenɔqóm ndɔgo. 15:37 15:37 Kel 12:12, 25 15:38 15:38 Kel 13:13; Kol 4:10

Antiok taon-te ndøgo, ndigu Eveøza-qá kuku matev-té ginø-áb, ndigu vøzivaz. ⁴¹ Yaq ndigu Silia neka Silisia plovins-té gi-okhoám, Pol Klisten bawabawan vinivinimba-te, ezoqa zita tøpøzu manqat vøzø-manqatat, tiqa unimanqatin vøzø-føgøføgakhkam.

16

Pol Timoti geveatav, te namba te-okhoat

¹ Yaq Pol Debe neka Listla taon-té genøwáv. Yaq nqáe! Listla taon-te ndøgo, ezoqa møndøgoám. Yesu-gé paev ezoqám. Iz nqambógo, Timotí. Até tegu evó-a, Yesu ndø-unimanqatintám. Ngunuk Zu bawan-ák. Geté tege eve, ndego Glik bawan-ák. ² Klisten ezoqam ate gi-goam, Listla neka Aikonium taon-te giyagam, ndigu Timoti matev eqeieqei me:vewám. ³ Pol Timoti khatowe-qa mbogoám, namba ti-apatin. Geté bugukhokhof, Pol Timoti ngusum mbokepøtáz, [vø-Zu-ezoqam-ev.] Zu bawan-ak zapayá gene-matanám, ta manqei-te ndøgo giyagam. Zapa ndøgo, ndigu møndæzøtéz av nqægo, Timoti-ge eve, ndego Glik bawan-ák, [neka ndigu tigi nakhei angana ngusum qogøvemáv.] ⁴ Ndigu taon vinivinimba-te gi-okhoam, yaq ndigu Klisten ezoqam, manqat zø-etoumát, ta manqat ndøgo, Keliso-gi u-anim neka megetapak Zelusalem taon-te ande áv kiní-kopo-nem, neka vøzø-ein, “Manqat qambopáev nqanek.” ⁵ Yaq Klisten bawabawan vinivinimba, tiqa unimanqatin matev møndøzø-føgøføgakhám, neka tiqa bawan sá tønø-khouwvétát, khøuwa ate qæpavpavemam.

Pol Mbumbukiam-qa umingiap geqeiv, Masedonia plovins-ak gemøndæ-akha

⁶ Yaq Pol neka ndigu ezoqa nøme, te namba gi-okhoam, Fligia neka Galesia manqei-te sège-apat. Ta manqei-te ndøgo, ndigu ezoqa Manqat Mbomambaqape zømesateáv. Zapa ndøgo, Nqova Mbomambaqape ndigu takeáv, ezoqa Esia plovins-te ndøgo, ti:zømesimat. ⁷ Yaq ndigu Misia manqei iziz gimø-khanøzem, ndigu ambá Bitinia plovins-té ginøzavín. Geté Yesu-ge Nqova, até ndøgó-a, takeáv, tizav. ⁸ Yaq ndigu Misia manqei sègemø-løvuiím, atema Tloas taon-te vømø-ova.

⁹ Yaq ta lova ndøgo, Pol umingiap ndøqeiv. Masedonia manqei-ak ndø-omét, geyam, vømbøviam, “Qandoqáv, nqanek Masedonia plovins-te, ni vønítøke.” ¹⁰ Pol nqanek umingiap geqeiv, yaq ni nakhoa-qa nakhamas-té qeitøvawém, Masedonia plovins-te vøtíniáv. Zapa ndøgo, ni áv qati-matøvemém nqægo: Ni Mbumbukiam ni-akhá, ni ndigu ezoqam, Manqat Mbomambaqape bamízømas.

Lidia Yesu gu-unimanqatin

¹¹ Yaq ni Tloas taon tøti-ivøvém. Palai khagua-té qeitø-ketám, Samotles manqei bawa-te vøimø-fakhan. Yaq khøuwa nøme qandopave, ni Neapolis taon-té qeimø-fakhán. ¹² Yaq zapá qeimøniáv, atema Filipai taon-te. Ta taon ndøgo, Masedonia plovins mokho-te, kandambaqapé. Lom ezoqam mo-kawaeztám. Yaq ni elavøqase, teitø-qovezám ndøgo.

¹³ Yaq Sabat khøuwa qandap, ni taon bavokhø qeitø-fakhán. Yaq kea keoqa-té qeitøniáv. Zapa ndøgo, ni áv qati-matøvemém nqægo: Ndøgo Zu ezoqam-qa pindap manqei atøgó, giguligulimemin. Sakheis nøme, é-møndøpindám ndøgo. Yaq ni sèiqonáv, ti namba manqa manqate vøingazem. ¹⁴ Sævam nømu, ndugu niqa manqat gu-ewagam, tuqa iz Lidiá. Tiatila taon-ák. Ndabua køkøkø ndøwiám, moni guiqaqasumam. Ndugu Zu ezoqam-qa gulguli matev ndøndáp, neka Mbumbukiam vømbø-vizupam. Yaq ndugu Pol-qa manqat gu-ewag, Eveøza matavap mbomboqoá, yaq ndugu teqa manqat vø-unimanqatin. ¹⁵ Yaq ngunuk sævam neka ndigu ezoqa nøme, khoev-te namba gu:yagam, ibøkha iz ndøndapém. Yaq ndugu ni áv gunimbi-ein nqægo, “Zo no unimanqatin Eveøza-gu paev ezoqam tøzøte-næmbem, yaq noqá khoev-té qazøtøndózáv, vozomóqøm.” Yaq ni tuqa manqat, nímbo-paevém, tuqa khoev-te vøimøqom.

Pol neka Sailes ndimbula khoev-te ginqeitaz

¹⁶ Khøuwa nøme, ni Zu ezoqam-qa gulguli manqei-te qei-apat, yaq sasae mbasønakam ndøqánd. Ngunuk nqova soqa mbøigoám. Ndugu ezoqa é-møndæ-zømasín, megemege-te ndøgo, matev ande áv khanē-fakhanin. Ta matev mokho-te ndøgo, ndugu tugi sasae kawakawa-za, fia kandakanda zømbe-qaqasumám. ¹⁷ Yaq ngunuk mbasønakam, Pol neka ni, sègeni-pavám, vøndø-akhaemam, “Nginik ezoqam, ndigu Mbumbukiam-gí sasae ezoqám, ndego Egeiwat-Qape. Nginik nakhoa me:zømesím, zo khandi ande áv khazøté-ndapém.” ¹⁸ Ngunuk matev av nqægo, khøuwa kopoáv gumatønnumam. Yaq Pol gèmbø-ewéz. Yaq ndego até gendego, gèqambún, nqova soqa vømbø-ein, “Yesu Keliso-qa iz-te, no nqataqá-manqate: Mòqofakháq, qo mbasønakam-qa mokho-te ndoqotu:gu.” Yaq ndaføyambá, nqova soqa sègefakhán.

¹⁹ Yaq tugi kawakawa-za giqevim, av nqægo, tu mokho-te, moni nqawa gæqasemæk, yaq Pol neka Sailes sègegavém. Yaq maket manqei-té ginø-itub. Ndbua mba zøgeageapát, taon megetapak-qa megemege-te vø-ab. ²⁰ Yaq nginik, ndigu Lom megetapak-té ginø-tonqozó, vøzø-ein, “Nginik Zu bawan-ak, taon ningiití! ²¹ Matev ndøgo, ezoqa ndi:zømesim, ni Lom ezoqam-te khafeáp, tizimbo-pavat.” ²² Yaq até ezoqa nømé-a, giwaniapam, Pol neka Sailes-te, qaqa zøqambuí. Yaq ndigu Lom megetapak, até gindigonem, Pol neka Sailes, ndbua zøkeqagím, neka nakhag ezoqam febam manqat vøzø-ein. ²³ Kha kandambá gizø-khaneam, gifebam. Gumufebam, yaq ndimbula khoev-té ginø-nqeitáz. Yaq ndego ndimbula keoge ezoqam, manqa áv gimboe-løvuaném nqægo, “Qo ùni zømbe-keogé, nginik ezoqa menas. Soqáin ndøgo, tifakhaz.” ²⁴ Ndego nqanek manqat ge-ewag, yaq ta kouwat-te ndøgo tenø-nqeitáz, uni mokho-te-in qøgoam. Yaq tiqa bov, tae menas livin-té gezømbu-sokhofám, sasa ndøøkua, vøtok.

²⁵ Yaq ande av lova u-mba ndægo, Pol neka Sailes, gèguligulimát neka Mbumbukiam-te ouv vø-qaqamat. Yaq ndigu ndimbula ezoqa nømé, sègezø-ewagát. ²⁶ Yaq nqova mbaín, manqei kandambá qakukuvøem. Ndimbula khoev sùgumu-kukuvøemát. Yaq mboqog ate gi:goam, ekeza mbá segembo-qonimát, neka ndimbula ezoqam auli sen gizø-møpusupat, vøzø-nqovonim.

²⁷ Yaq ndego ndimbula keoge ezoqam gesuzam, nqanek matev geqev, mboqog gimboqo-geapam, yaq ndego kaiya mba ndøndapáz. Ambá ekeza kha ndøngiún. Zapa ndøgo, ndego áv gene-matavupám nqægo: Ndimbula ezoqam møndø-kkhonim. ²⁸ Geté Pol gembokha, “Qo qakeza kha ndøngiú. Ni ndimbula ezoqam ate nqati:gu, nqeitú:gu.”

²⁹ Yaq ndego ndimbula keoge ezoqam, waev-qa ndø-akhá, ndimbula khoev mokho-te vøteit. Kha sègemboi-wageapát. Yaq até gendego, ekeza kha manqei me:laváo, Pol neka Sailes, tiqa megemege-te. ³⁰ Yaq ndego bavokhó ginø-itúb, vøzø-ein, “Khanánqa-za. No gekha matev nógø, tøte-khandi:n?”

³¹ Yaq gimbo-qavøinam, “Evezøza Yesu qó-unimanqatín. Yaq até khandí voqoténdáp, qogí ezoqam namba, khoev-te ndiqayage.” ³² Yaq Pol neka Sailes, Evezøza-qá Manqat me-ometimém, neka ndigu ezoqa ate gi:goam, khoev-te namba gi:yagam.

³³ Yaq ta lova u-mba ndøgo, ndego ndimbula keoge ezoqam, Pol neka Sailes nqamav zøsungúz. Taqa zita-te, ndego ndaføyambá, ibøkha iz ndøndáp, ekeza ezoqa namba.

³⁴ Yaq ndego khoev-té genøkható, lou vøzø-etoam. Yaq ndego ekeza ezoqam namba, kha kha nakh kandambá gindapem, ndakin Mbumbukiam gi-unimanqatinim.

³⁵ Yaq khøuwa nømé qandopave, qanaqanus, Lom megetapak, polis ezoqam ndøkhofotáz, ndimbula keoge ezoqam vømbø-einim, “Nandiv ndimbula ezoqa menas, vønqonqotáz!”

³⁶ Yaq ndego ndimbula keoge ezoqam, Pol gembø-ein, “Lom megetapak, zo nqonqotøzat manqat ndokhofotøvém. Yaq ndakin zo kopømbá, sambi-té qazonó-fakház.”

³⁷ Geté Pol ndigu polis ezoqam gezø-ein, “Ndigu ni ezoqa ewaqape-qa bøi-té ginøfembám. Oskíá ndøgo, ni Lom manqei-ak nqeu ni neka ni bugukhokhof manqa ovøepøteav vøgoam. Yaq ni ndimbula khoev-té ginø-nqeitán. Yaq ndakin, ndigu ni khonoam-te khofotønát-qa ndøgø. Geté kopømba mbaín. Ndigu ekezan betøndozáv, ni taon bavokho bøkhofotan.”

³⁸ Yaq ndigu polis ezoqam, nqanek manqat, Lom megetapak me:zømás. Yaq nginik giyogem, av nqægo, Pol neka Sailes Lom manqei-ák, ndigu møe kandambá gigonem. Zapa ndøgo, khafeap kandambá, Lom manqei-ak sa toqofewam, manqa ovøepøteav tøgoat.

³⁹ Yaq ndigu tinduzáv ndøgo, Pol neka Sailes tanakh manqat vøzø-ein, neka taon ivøve-qa vøzøviam.

⁴⁰ Yaq ndimbula khoev-te gindu-fakhaz, ndigu Lidia-qa khoev-té ginøzáv. Yaq Klisten ezoqa nømé tizømét ndøgo, neka zita tøpøzu manqat vøzø-ein, taon sasa ndø-ivøvem.

17

Pol neka Sailes Tesalonika taon-te gigoam

¹ Yaq Pol neka Sailes, Amfipolis taon neka Apolonia taon sègemø-løvuiím. Yaq até gepát, atema Tesalonika taon-te vømøfakhaz. Ta taon-te ndøgo, Zu ezoqam-qa guliguli khoev møndøwevám. ² Yaq Pol tenøwáv ndøgo, av oskia ge:goatun, ezoqa vømé-zømesim. Sabat khøuwa misiká, manqat gezø-manqatam. ³ Ndego áv gezømbe-ovøemám nqægo: Mbumbukiam-qa Manqat é-møndø-ein, ndego Mesaya, Mbumbukiam geve, ezoqam tekhandi:z, ndego nqosøgeap bendáp, neka løvøte-te betøndø-suzam. Yaq Pol nømé gezø-ein, “Ndego Yesu, no nqazømbe-manqate, Mesaya ngéneq.”

⁴ Yaq Zu bawan-ak nømé, nqanek manqat gè-unimanqatinim, Pol neka Sailes-te vønøzaz. Até Glik bawan-ák-a, ndigu Zu ezoqam-qa guliguli matev gindapem neka

Mbumbukiam vombō-vizupam, kopoáv, neka sakhei iz-akhayapak kopoáv, tiqa manqat gi-unimanqatinim.

⁵ Geté Zu bawan-ak nōme, ova ndō-einim. Yaq ndigu ezoqa soqōsoqa ndō-upōzō, maket manqei-te sa gi-okhoam, neka ezoqa ewaqape qaqa vōzōlōwaz. Yaq ndigu Zeisen-qá khoev-té ginōbōin, Pol neka Sailes vōmōzōvao. Yaq ambá ezoqa ewaqape-té ginō-tonqozoim.

⁶ Geté ndigu ezoqa menas, zōmeteav qagoam, yaq até gindigonem, Zeisen neka Klisten ezoqa nōme vōgavem. Yaq taon megetapak-té ginō-itúb. Ndabua mba zōgeageapát. Yaq áv gini-akhaemát nqáego, “Ezoqam ndigu, manqei-qape-te ate nqáego, manqa-zapazapa gigoatun, ndakin nqáneq gigú. ⁷ Yaq ngenek Zeisen, nginik ezoqam, ekeza khoev-té genōkhatób. Nginik ezoqam ate ngi-gu, Siza-qá khafeap ndōmōkuiám, nigí kawa ezoqam kandambaqape. Zapa ndōgo, ndigu áv gini-manqaté nqáego: Kawa nōme ndégó. Iz nqambógo, Yesú.”

⁸ Yaq taon megetapak neka ezoqa ewaqape, khanakhanakh mbáin, nqanek manqat giyogem. ⁹ Yaq ndigu Zeisen neka ezoqa nōme, namba gi-goam, moni abam manqat zō-ein. Yaq ndigu moni gi-abem, vōnqonqotaz.

Pol neka Sailes, Belia taon-te gigoam

¹⁰ Yaq ta khōuwa kopo-te ndōgo, qapōis, ndigu Klisten ezoqam, até gindigonem, Pol neka Sailes, Belia taon-té ginō-khofotáz. Yaq gimōfakhaz ndōgo, ndigu Zu ezoqam-qá guliguli khoev-té ginōzáv. ¹¹ Nginik Zu bawan-ak, Belia taon-te ndōgo, tiqa matev egeieqé, áv tiuká, av ndigu Tesalonika taon-te gi-yagam. Ndigu Manqat Mbomambaqape únime-ndapém. Yaq khōuwa ate qāpavpavemam, Pol ge-zōmesimam, ndigu teqa manqat, Mbumbukiam-qá manqat namba me-geveatát. ¹² Yaq Zu ezoqa kopoáv, gē-unimanqatinim. Neka até Glik iz-akhayapak sakhéis-a, neka Glik angana, vō-unimanqatinim. Ezoqa andé kandambá.

¹³ Geté Tesalonika Zu bawan-ak nōme, giyogem, av nqáego, Pol ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat Belia taon-té genō-zōmesimit, yaq ndigu tinduzáv ndōgo, ezoqa teqa yaq-te qaqa vōzōlōwaz. ¹⁴ Yaq ndigu Klisten ezoqam, até gindigonem, Pol ndaola keoqa-té ginō-khofotóvém. Geté Sailes neka Timoti, Belia taon-te, até gesokhoám.

¹⁵ Yaq ndigu ezoqam, Pol namba gi-apat, até ge-ituát, atema Atens taon-te vōmōfakhaz. Yaq ndigu nqawa ginduqavaz, Pol Sailes neka Timoti-te manqat ndōkhofotáv. Ndigu bētōndoazáv. Andé nakhamas-té.

Pol Atens taon-te, Mbumbukiam-qa Manqat ge-zōmesimam

¹⁶ Pol Atens taon-te ndōgo, ndigu ezoqa menas gezōmbo-kewagam, yaq áv geneqeiv nqáego: Ta taon-te ndōgo, tae khōuwiap kopoav-qapé qagoam. Yaq ndego mbōni mbonqosōgim.

¹⁷ Yaq ndego Zu ezoqam-qá guliguli khoev-té genō-okhoám, ti namba manqat vōmō-einimim, Zu ezoqam neka ndigu ezoqa nōme, Zu ezoqam-qa guliguli matev gindapem neka Mbumbukiam vombō-vizupam. Yaq khōuwa ate qāpavpavemam, ndego até maket manqei-té-a, gekha ezoqám ndigu, sa gi-okhoam, manqat vōzō-manqatam. ¹⁸ Yaq ezoqa nōme, ndigu Epikuli neka Stoik-qa nōmendim matev gimbovavam, ndigu Pol namba manqa ndō-itumbám. Yaq áv gini-einim nqáego, “Ngenek gekha khokho manqát ndōmanqatet? Gé, ngenek ni nōmendim-qa ndōgo?” Geté ezoqa nōme gi-einim, “Ngenek manqei vini-ak-gí mbumbuk-qá yaq-té ate-manqaté.” Av gi-einim ndáego, zapa ndōgo: Pol Yesu neka ezoqa lōvōte-te khandi:zat-qá yaq-té gene-manqatám.

¹⁹ Yaq ndigu Pol Aleopagus manqei-té ginō-ituím, ma taon megetapak gi-pindumam. Yaq ndigu taon megetapak, Pol áv gimbōe-einim nqáego, “Kopōmbá, ni qoqa nōmendim ndakinak-qa yaq-te, qo ezoqa ndoqote-zōmesim, toqōni-ovoyam? ²⁰ Manqat nōme ndōgo, ni nqeitaqa-yoge, vini. Yaq ni taqa manqa mokho ndape-qa nigú.” ²¹ (Ndigu Atens taon-ak, neka até bawan vini-ák-a, taon-te okha gindu-okhoam, tiqa poev kandambaqape ndōgo tōgoám, khōuwa kopoav, ezoqa emanqat ndakinak vinivinimba vōvototupam-a, vō-ewagam.)

²² Yaq Pol, Aleopagus manqei-te ndōgo, megetapak-qá megemege-té genō-itán, gezō-ein, “Zo Atens ezoqam. No áv qateqeiv nqáego: Zo guliguli matev-te, bazafōgakh zo-asazét. ²³ Zapa ndōgo, no zoqa taon mokho-te qatu-okhoam, neka gigiap vinivinimba qāqeiv, zo ndozombo-tabap, yaq no lou-qase nōme nōqeiv, zo mbumbukiam nōme sōvakha gigiap qazombo-lōvutumatum. Yaq ta lou-qase-te ndōgo, manqat áv qane-peawáp nqáego, ‘Mbumbukiam nōme-qá, ni nōtenateav ndego.’ Ndego Mbumbukiam nōme, zo ndozombo-vizap, gete zo zōtēzateav ndōgo, ndégo, no nqazōmbe-manqate. ²⁴ No Mbumbukiam ndégo tōte-manqaté, ndego manqei-qape neka gigiap ate nqáego, ta mokho-te nqōugut, gekhakheinam. Ndego Evezōzá. Yan neka manqei-qape ndégo teno-kawaevát. Ndego ambá av nqáego, guliguli khoev-té geyagē, ezoqa gipuanumatun. ²⁵ Neka ndego gigiap-av ezoqám mbá.

Ndego ambá av nqáego, ni-té gonotawē. Av taoká. Geté ndego ezoqam ndégo, ni ezoqa ate nqazi-gu, khandi neka mbøni fokeam neka gigiap ate nqáego ngini-etoam. ²⁶ Ibugukhokhof, Mbumbukiam ezoqa kopo ndøkhakheinøvé. Yaq ni bawabawan vinivinimba ate nqazi-gu, ngenek ezoqa kopo mokho-té genø-khakheinømbém, manqei-qape bizikhazem. Neka Mbumbukiam ni bawabawan vinivinimba khøwa nizáv, ni tiziyagat neka gekha manqei-te qaziyagát. ²⁷ Mbumbukiam matev av nqáego, tenegó ndógo. Ni teqa tabizimbø-vawém, neka éisa, te-te pizí-visiim penømakhaya, neka pizí-ometám penømakhaya. Zapa ndógo, ndego Mbumbukiam qambaqapé mbá ni-te, ni ezoqam ate nqazi-gu. ²⁸ Ni teqá mokho-té qazu-yagé, neka teqá mokho-té qazu-okhó, neka teqá mokho-té qazu-gú. Ndøgo até kopó, av zogi emanqat vototap ezoqa nøme ndimanqate, av nqáego, 'Ni tegí nakheis.'

²⁹ Yaq nakémbá, ni Mbumbukiam-gi nakheis nqazigu, yaq ni bizi-matáváp, av nqáego, 'Mbumbukiam ndego gigiáp, kopømba ande av gol neka silva neka mbaqambaqa mbumbuk ndi-gu. Mbumbuk av ngi-gu, ndigu ezoqa zøtezat ndøzøgo, ekeza zendá gini-khakheinøvemátún.'

³⁰ Ibugukhokhof, Mbumbukiam qaqa goneáv, ta zapaya ndøgo, ndego vizøpøteav qagoam. Zapa ndógo, ndigu ndego zøtezateáv. Geté ndakin, ndego ezoqa ewaqape, manqei-manqei ate ndægot, áv gezømbe-manqaté nqáego, tiqa yage bè-enénd neka te-te bēqambuz. ³¹ Ndego khøwa møndøzáv. Ta khøwa-te ndógo, ndego ni manqei-qape ezoqam ate nqazi-gu, manqa ovøyam-té genø-ámb. Ta manqa ovøyam ndógo, egeieqei. Te mokho-te ndégo tenógó, ndego geveatav. Ezoqam ndégo, løvøte-te gekhandi.v. Teqa khandi.vat matev mokho-te, Mbumbukiam ezoqa ewaqape, áv gininømánd nqáego: Ezoqam geveatav ngének."

³² Ezoqa nøme ndigu, Pol gimboyogem, ezoqa løvøte-te khandi:zat-qa yaq-te ge:manqatam, ndigu gevøngi:nám. Geté nøme ndigu, gimbo-einim, "Ni khøwa nøme, qoqa manqat nqawa yoge-qa nigú, taqa yaq-te."

³³ Yaq Pol ndigu gèzuváv, vøwav. ³⁴ Geté ezoqa nøme, møndø-tøkuaném, Pol namba, Yesu vø-unimanqatinim. Ezoqa kopo nøme ge-unimanqatin, teqa iz Dionisiús. Ndigu taon megetapak, Aleopagus møvøna manqei gipindumam, ezoqa nøme ndégo tegoám. Sævam nømu ndugu, gu-unimanqatin, tuqa iz Damalís, neka ezoqa nøme vøgoam, gi-unimanqatinim.

18

Pol Kolin taon-te gogoam

¹ Khøwa nøme, Pol Atens taon tène-iváv, Kolin taon-te vøwav. ² Yaq Zu ezoqam tenóqát ndógo. Teqa iz Akuilá. Ndego Pontus manqei-té geqán. Ndego, tegu zas namba, Plisila, Itali manqei-té giyagám. Geté ndakin Kolin taon-té ginøyág. Zapa ndógo, Klodies, ndego Lom kawa ezoqam kandambaqape, manqat áv gene-vøvám nqáego: Zu ezoqam ate ndigu, Lom taon bè-ivøvé. Yaq Pol okha ndøwáv, Akuila neka Plisila, ti-te ndigu vøqom. ³ Yaq namba me:yagám, sasae namba vøgoam. Zapa ndógo, até ndigú-a, palai khoev potofam ezoqám, av Pol ge:goam.

⁴ Yaq Sabat khøwa ate qæpavpavemam, ndego Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te, Zu bawan-ak neká Glik bawan-ak, manqat zømanqatám. Ndigu Yesu bè-unimanqatinim.

⁵ Yaq Sailes neka Timoti Masedonia plovin-te ginduzav, Pol sasae nøme goneáv. Geté khøwa kopoáv, ezoqa Mbumbukiam-qá Manqat mba me:zømesimám. Ndego Zu bawan-ak áv gezømbe-ovøemám nqáego. Ndego Mesaya, Mbumbukiam geve, ezoqa tekhandi:z, ndego Yesú. ⁶ Geté ndigu Pol-qa manqat, gèsanqawém, neka vøngenøinam. Yaq ndego pakhawem mba ndøpomoyám, ekeza ndabua-te qambogoam, vøzø-ein, "Zo khandi qazo-sanqawem, tozo-soqoez, ndøgo noqá manqa-zapá mbá. Zøkeza manqa-zapá. No ndakin bawan vini-ak-té qatónáv, Mbumbukiam-qa manqat vømé-zømesim."

⁷ Yaq Pol Zu ezoqam-qa guliguli khoev gè-iváv. Yaq Titius Ziastes-qá khoev-té genøwáv, vømøqom. Teqa khoev, guliguli khoev avønin-té qawevám. Ngenek ezoqam, Zu ezoqam-qá guliguli matev ndøndáp, neka Mbumbukiam vømbo-vizupam. ⁸ Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te ndógo, Klispus megeat ezoqam ndøgoám. Yaq vaev, até ndegó-a, neka ndigu ezoqa ate gi:goam, teqa khoev-te gi:yagam, Evezøza vø-unimanqatinim. Neka ezoqa nøme kopoáv, Kolin taon-te ndógo, Pol-qa manqat gi-ewagam, vø-unimanqatinim, neka ibøkha iz vøndapem.

⁹ Khøwa nøme, lová, Pol umingiap ndøqeív. Ta mokho-te ndógo, Evezøza áv gembøe-ein nqáego, "Qo møe ndøgø. Ezoqa manqat até vøe-zømesimít. Qo manqat ndøkhoutáv. ¹⁰ No

nqæǵo, qo namba. Ezoqa kopømba mbaín, tengiæqo. Zapa ndógo, ezoqa kopoáv, nqanek taon-te ngiyage, ndigu nogi ezoqám.”

¹¹ Yaq Pol Kolin taon-te viav andé mœ-mbá geyagam. Viav kopó neka nœme livin-mbá gunumu-nqawá, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimam.

¹² Ta khøuwa-te ndógo, Galio Akaya plovins-te ndógo, Lom kawa ezoqam goeam, yaq Zu bawan-ak até gindigonem, bawan vøpizumem, Pol sasa ndømvøinam, manqa ovøyam-te vøndafem ¹³ Yaq gi-einim, “Ngenek ezoqam, ezoqa äv gene-zømesimatún nqæǵo: Ndigu Mbumbukiam matev vini-té giabembo-vizáp. Geté matev av nqægo khafeáp, Mozes-qa guguna manqat-te.”

¹⁴ Pol ambá manqat ndø-einín. Geté Galio mba, é-møndo-løfokév, Zu bawan-ak gezø-ein, “Ngenek ezoqam amba manqa-zapa tegonin o ezoqa telavawin, no zoqa manqat ndæ-ewagín. ¹⁵ Geté zo zøkeza nømendim manqat neka iziz neka guguna manqat mba zøte-itumbúit. Yaq nakémbá, zo zøkhapus mbá sozó-ovøemém, taqa yaq-te. No zoqa manqa ovøyam, nø-ewagák.” ¹⁶ Yaq ndego tíqa manqa ovøyam, gèzø-evøzám, bavokho vøngeasam.

¹⁷ Yaq ndigu até gindigonem, Sostenes, ndego Zu ezoqam-qa guliguli khoev megeat ezoqam vø-mvøinam, manqa ovøyam khoev megemege-te, sasa ndøzuim. Geté Galio ndigu geagipøteáv. Sègezøták.

Pol Antiok taon-te gevesez

¹⁸ Taqa zita-te, Pol Klisten ezoqam namba, Kolin taon-te ndógo, elavøqase nœme, møndo-qovezám. Yaq vaev, ndego sègezuváz, Plisila neka Akuila namba. Silia manqei-té ginøtiním. Geté Senklia taon-te ndógo, khagua-te giketab, Pol bugukhokhof izu ndøqogáz, vømvø-kawamokho-mba-ev, av Zu ezoqam-qa matev qazømbe-goam, manqa mbusa gumu-khouimin. Zapa ndógo, Pol manqa mbusa ndøvé, Mbumbukiam-te.

¹⁹ Yaq ndigu Efesus taon-te gimøfakhaz, Pol Plisila neka Akuila gèzuváz. Yaq ndego Zu ezoqam-qa guliguli khoev-té genøwáv, Zu ezoqam namba manqat vømvø-einim. ²⁰ Yaq ndigu Pol, khøuwa elavøqase qomat manqat mbo-einím, ti namba. Geté ndego poeveáv.

²¹ Geté ndego ouo manqat gezø-ein, ndego äv gezømbe-ein nqæǵo, “No nqawa ndøtøndoveséz, Mbumbukiam poev tømboqat.” Yaq ndego Efesus taon, gè-iváv, vøskuzim.

²² Yaq Pol Sæzalia taon-te gemøfakhan, ndego Zelusalem taon-té genøqavíg, Klisten bawan ezoqam-te ndógo, okha vømvøwav. Taqa zita-te, ndego Antiok taon-té gemø-ová.

**Pol qambo-misika, manqei vinivinimba-te ge-okhoam,
Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimam**

18:23–21:16

²³ Yaq Pol elavøqase møndo-qovezám, Antiok taon-te ndógo. Geté vaev-te, ndego nqawa ge-ivav, Galesia neka Fligia manqei-té genøwáv, ta manqei-te ate qægoam, ndigu Yesu gi-unimanqatintam, zita tøpøzu manqat vøzø-manqat, tíqa unimanqatin vøzø-føgføgakham.

Apolos Efesus taon-te, Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimam

²⁴ Ta khøuwa-te ndógo, Zu bawan-ak ezoqa kopo, Efesus taon-té genøwáv. Teqa iz Apolós. Ndego Aleksandlia taon-té geqán. Ndego Mbumbukiam-qa Manqat ùnime-otév neka teqa manqa manqate qaninav tantáv. ²⁵ Ndego Evezøza-qa Nakhóa é-møndæ-ometimém. Yaq ndego ezoqa, Yesu-qa yaq-té gene-zømesimám. Khanakhanakh-ús neka ndaføyamba-qapé. Geté ibøkha iz upøgim-qa yaq-te, ndego sa ndógo tene-otév, av Zion ezoqa gezømbe-etoumam.

²⁶ Yaq ngenek Apolos, Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te, Efesus taon-te ndógo, manqa manqate ndøngáz. Kha føgakh-mbá. Yaq Plisila neka Akuila, teqa manqat giyogem, ndigu ekeza khoev-té ginø-khatowém, Mbumbukiam-qa matev-qa yaq-te, nœme vømvøe-ovøemem.

²⁷ Yaq vaev Apolos matavap geve, Akaya plovins-te tewav, Klisten zifuap, zita mbotøpøzém, neka pepa vømvø-peaomem. Ta pepa-te ndógo, ndigu Klisten ezoqa nœme-te, go-yagam ndógo, äv gini-peaomém nqæǵo, “Nandev ezoqam, vømvø-khatowém.” Yaq gemøfakhan ndógo, ndego tøke kandambá gezøgo, ndigu ezoqam, ndigu Mbumbukiam-qa kuku matev mokho-te, Yesu gi-unimanqatinim. ²⁸ Zu bawan-ak, ezoqa ewaqape-qa bøite, Apolos namba manqa gi-itumbam, ndego gèpitáz. Ndego Mbumbukiam-qa Manqat mokho-te, äv genezømás nqæǵo: Ndego Mesaya, Mbumbukiam geve, ezoqam tekhandiz, ndego Yesú.

¹ Ta khøuwa-te ndøgo, Apolos Kolin taon-te gegoam, Pol manqei popotap-té ge-okhoám, atema Efesus taon-te vømøfakhan. Yaq ndego ezoqa nøme tezømet ndøgo, Yesu gi-unimanqatintam, ² vøzøbevap, “Zo Nqova Mbomambaqape mozóndafem, zo Yesu ande qazøte-unimanqatinim?”

Yaq gindu-einim, “Mbaín. Ni Nqova Mbomambaqape-qa yaq-te yogeáv.”

³ Yaq Pol gezøbevap, “Av tægoat ndægo, zo gekha ibøkha iz zóndapem?”

Yaq gindu-qavøinam, “Ni ibøkha iz ndøgo teindapém, av Zion ezoqa gezømbe-etoumam.”

⁴ Yaq Pol gezø-ein, “Gekha ezoqám ndigu, Zion-qa ibøkha iz gindapem, ndigu ta mokho-te ndøgo, av gini-vøndæmém nqægo, ndigu Mbumbukiam-té ginøqambúz. Zion ezoqa gezø-ein, ‘Ndégo tozó-unimanqatinim, noqa zita-te tegeav.’ Ngenek ezoqam, Yesú.”

⁵ Yaq ndigu ezoqam, Pol-qa manqat giyogem, ndigu ibøkha iz, Yesu-qá iz-té ginøndapém, ndego Evezøza. ⁶ Ibøkha iz gumundapem, yaq Pol zenda mo-vé, ti-te. Yaq Nqova Mbomambaqape ndovís, ti-te. Yaq ndigu bawan vinivinimba-qá manqat-té ginø-manqatám, neka Mbumbukiam-qa manqat vøvevezumam. ⁷ Angana ate gi-goam, ibøkha iz gindapem, ande av tuélv ndi-gú.

⁸ Yaq Pol Efesus taon-te ndøgo, Zu ezoqam-qá guliguli khoev-té genø-okhoám, ezoqa namba manqat vøe-manqatam, kha føgakh-mbá, neka Mbumbukiam-qa Megeat Matev-qa yaq-te vøzø-ovøyam. Matev av nqægo, løvøyak misiká gematønnumam. ⁹ Geté ndigu Zu bawan-ak nøme, Pol-qa manqat ndapeáv. Ndigu føgakhín. Yaq ndigu ezoqa ewaqape-qa bøi-te, Yesu-qa Nakhoa gèngi-nám. Yaq Pol ndigu ezoqa nøme namba, Yesu gimbo-pavam, sègeziváz. Yaq khøuwa ate qæpavpavemam, ndego ezoqa Tilanus-qá skul khoev-té genezømesimám. ¹⁰ Ndego matev av nqægo, viav menás gematønnumam. Yaq Zu bawan-ak neká bawan vini-ak ate gi-goam, Esia manqei-te gisokhoam, Evezøza-qa Manqat sùgumu-ewagát.

Skeva-gi nakhei angana, nqova soqøsoqa amba gi-ngeasam

¹¹ Mbumbukiam Pol mokho-te, umingiap matev viní gematønnumam. ¹² Ezoqa nøme ndabua mba ndø-upøgimám, tata vuogim nonqo neka mim-te faleam nonqo, ndego ge-uzumam, yaq enqoni-us ezoqam-té ginø-aumám. Yaq ndigu enqoni sègezø-navøemín, neka ezoqa nøme ndigu, nqova soqøsoqa gizømbu-goam, vøzø-fakhazín.

¹³ Zu ezoqa nøme, ndigu manqei vinivinimba-te gi-okhoam, nqova soqøsoqa gingeasumam, ndigu ndakin nqova soqøsoqa, amba Yesu-qá iz-té ginø-ngeasamín, ndego Evezøza. Ndigu av gini-einimín nqægo, “No zo nqova soqøsoqa nqazø-manqate: Yesu-qa iz-te, ndego Pol ezoqa nde:zømesim, vøfakház.”

¹⁴ Ezoqa nøme, ndigu matev av nqægo gimatønnumam, ndigu Skeva-gí nakhei angana sevén. Ngenek Skeva, Mbumbukiam-gé iziz ezoqa kandambaqapé nómé, Zu ezoqam mokho-te. ¹⁵ Yaq khøuwa nøme, ndigu matev amba av nqægo tigonemín, yaq nqova soqa, av gezømbe-eín nqægo, “No Yesu mōtenōtén, neka Pol vōtēnōten. Geté zo, gekha ezoqám?”

¹⁶ Yaq ndego ezoqam, nqova soqa gembøegoam, até gendego, gèndovuáó, vøzitag. Kha kandakandá gezø-khaneam, neka ndabua vøzølvøvi. Yaq ndigu gebóin, khoev vø-ivøvem. Kouk até gezømbo-wavupát.

¹⁷ Yaq ezoqa ewaqape, Efesus taon-te giyagam, nqanek manqat giyogem, Zu bawan-ak neká bawan vini-ak, ndigu nqova ndafe kandambá. Yaq Evezøza Yesu, gèmbø-vizumém. ¹⁸ Yaq ezoqa nøme, ndigu gi-unimanqatintam, tiqa matev soqøsoqa gèvøndøzém, ezoqa nøme-te. Ezoqa kopoáv, matev av nqægo gigonem. ¹⁹ Yaq ndigu ezoqa nøme, manqasi matev vinivinimba gimatønnumam, tiqa manqa-sisi mbuk, gèndo-tonqogim, ezoqa ewaqape-qa bøi-te, vølvøtømem. Mbuk ndøgo, gilvøtømem, taqa fia kandambá tantáv. Silva moni mokho, ande av fifti taosén ndægó.

²⁰ Yaq ta matev nqanek gi:matønømem, Evezøza-qa Manqat sège-vøndavát. Bazaføgakh-ús.

²¹ Taqa zita-te, Pol matavap av genegó nqægo: Ndego Masedonia neka Akaya plovins-té geabenøwáv, yaq vaev Zelusalem taon-te bēwaw. Yaq Pol nøme ge-ein, “Taqa zita-te, no até Lom taon-té-a, banønnav.” ²² Yaq Pol bugukhokhof tegi tøke ezoqa menas, Timoti neka Elastus mo:khofotáz, ndøgo Masedonia plovins-te. Geté ndego ekezan, elavøqase nøme mōndø-qovezám, Esia manqei-te ndøgo.

Efesus taon-te, qaqa matev qafakhan

²³ Ta khøuwa-te ndøgo, Yesu-qa Nakhoa zapaya, qaqa matev kandambá qafakhan.

²⁴ Ezoqa nøme mōndøgoám. Iz nqambógo, Demitliús. Ndego silva gigiap ndøkhakheinumám. Taqa bugug, ande Atemis-qá khoév, tigu mbumbukiam sævam. Ndøgo silva, auli gigiap fia kandakandá. Yaq ndego neka ndigu ezoqa nøme, nqanek sasae namba

gi:goam, moni kandakandá gi:qaqasumam. ²⁵ Yaq Demitlius, ndigu ezoqa sègezømbu-akhá, ndigu sasae kopo gi:goam, gezø-ein, “Nøfuap. Zo mðzøte-zøté. Ni nqanek sasae-te, moni kandakandá qazi-qaqasumatun. ²⁶ Geté zo ámozo-qeivím neka ámozo-yogém. Ngenek ezoqam Pol, ezoqa ewaqape matavap zøqambuatét. Nqanek Efesus taon mokho-te mbá mbá, geté avønín, até Esia manqei ate ndægó-a. Ndego ezoqa áv gene-zømesimatún nqægo: Mbumbuk ndigu, ezoqa zenda gi-khakheinøvematum, ndigu uni-mbumbuk-aním mbá. Neka ezoqa kopoáv, sège-unimanqatiním. ²⁷ Yaq nakémbá, ni aiyá qabizigú. Soqáin ndøgo, teqa manqat niqa sasae-qa iz mbomambaqape tøngiu. Geté ta-mbá mbá. Uni qæsoqa nqánek, ezoqa ngunuk Atemis, nigu mbumbukiam sævam kandambaqapu, tuqa khoev khokho ti:wewat, yaq ta mokho-te ndøgo, ezoqa ngunuk mbumbukiam sævam-qa iz tingi-nam, ndugu Esia manqei-te neka manqei-qape-te ate ndægo ndimbovizap.”

²⁸ Yaq ndigu nqanek manqat giyogem, qaqa kandambá gigonem. Yaq áv gini-akhaemat nqægo, “Atemis, Efesus taon-gu mbumbukiam sævam, tuqa iz kandambaqapé!” ²⁹ Yaq nakhamas-té, ezoqa ewaqape, taon mokho-te ndøgo, sùgumu-akhayát. Manqa vøe kandambá qapa. Yaq ndigu wambap manqei-té ginøbøin, Gaius neka Alistakus, ndigu Masedonia plovins-ak menas, Pol namba gigeavun, vøgavem. ³⁰ Pol ambá ezoqa ewaqape-qá megemege-té genø-itanín, manqat vøzø-einin. Geté ndigu ezoqam, Yesu gi-unimanqatintam, gètøkøvém, tewav. ³¹ Até plovins megetapak nømé-a, ndigu Pol-gi zifuap gigoam, ndigu manqa ndøkhofotøvém te-te, av nqægo, ndego wambap manqei-te bèwáv. „Soqáin ndøgo, ezoqa timølaem.”

³² Ezoqa ewaqape, giwaniapam ndøgo, manqa wag gèzømbo-eqavát. Ezoqa nømme, manqat vini ndø-akhaemám, neka nømme manqat vini vø-akhaemam. Neka ezoqa kopoáv, mè-zøtezák, av nqægo, gekha mokhø gindípindam.

³³ Yaq Zu bawan-ak nømme, Aleksanda ndøtøpøtøvém, ndego ezoqa ewaqape manqat bemøzø-ein. Yaq Aleksanda ezoqa ewaqape, zenda zø-eqá. Manqa khoutam-qa zøgoám. Yaq ambá gezø-ovøyamín, av nqægo, nqanek matev qafakhan, ndøgo Zu bawan-ak-qá manqa-zapá mbá. ³⁴ Geté ezoqa ewaqape gimatøvemem, av nqægo, ndego Zu bawan-ák, yaq ndigu nømme mba mo-akhaemém, av nqægo, “Atemis, Efesus taon-gu mbumbukiam sævam, tuqa iz kandambaqapé!” Ndigu khøuwa iz kandambá gi-khoubim. Ande áv tu awáz ndægó, gi-akhaemat.

³⁵ Yaq vaev-te, ezoqa ewaqape-qa manqat, taon megeat ezoqam zøkhoutáv, gezø-ein, “Efesus taon-ak. Nogi ezoqam. Ezoqa ewaqape møndæzøté, av nqægo: Ngunuk mbumbukiam sævam Atemis, tuqa khoev neka tuqa nqovønqova, yan-te qandobøi, ni zimbo-kewagatún, ni Efesus taon-ak. ³⁶ Ezoqa kopømba mbaín, manqa tiqavotømem. Yaq nakémbá, zo manqa feazu vø-ivøvém. Neka matev-qase, ngetøgeap-te ndøgøném. ³⁷ Nginik ezoqam, zo khokho qazøtøndo-itub nqanek, ndigu nigu mbumbukiam sævam-qa iz ngi:wateáv, neka tuqa khoev-te, gigiap aqonøpøteáv. ³⁸ Demitlius neka nginik ezoqa nømme, sasae kopo gi:goatun, manqat tøzøgoat, ezoqam-qa manqa-zapa zapaya, yaq ndigu manqa ovøyam khoev-té giabenøzáv. Manqa ovøyam khøuwa ndøgó neka manqa ovøyam iz-akhayapakndígú, ndigu manqat gikhakheinumatun. ³⁹ Neka zo manqat nømme tøzøgoat, yaq ni taon manqa manqate møvøna khøuwa-té qabizino-ovøemém. ⁴⁰ Ni aiyá qabizigú. Soqáin ndøgo, nigí gaman megetapak, niqa manqa tisøkuzømem, av nqægo, “Zo ezoqa ewaqape mbøni sozozømbu-sokhofát.” Nqanek matev, nqægo khaiya qafakhan, mokho mbaín. Yaq tinibevap, yaq ni kopømba mbaín, mokho tizi-zømas.” ⁴¹ Ngenek taon megeat ezoqam, nqanek manqat qamømbøe-navøem, yaq ndigu ezoqa tène-khofosám.

20

Pol Masedonia neka Glik manqei-te ge-okhoam

¹ Nqanek qaqa matev qame-navøem, yaq Pol ndigu ezoqam, Yesu gi-unimanqatintam, gèzø-akhá, zita tøpøzu manqat sasa zø-etoam, ouo manqat vøzø-ein. Yaq Pol tenøzuváz ndøgo, Masedonia plovins-te vøwav. ² Yaq ta manqei-te ndøgo gu-mat, ndego Klisen ezoqam, zita tøpøzu manqat zømanqatát. Manqat kandambá gezø-manqatát. Yaq até gemát, atema Glik manqei-te vømøfakhan. ³ Yaq ndøgo løvøyak misiká, geqotam.

Taqa zita-te, Pol ambá palai khagua-té genøketawín, Silia manqei-te vømø-fakhanin. Geté ndego áv gene-ewág nqægo: Zu bawan-ak nømme gæmbo-voqøém. Gélaém. Yaq ndego matavap gè-enénd. Yaq Masedonia plovins mokho-té genøveséz. ⁴ Ezoqa nømme, namba gi-apat, nginik: Sopatá. Ndego Pilus-gé yó. Belia taon-ák. Neka nømme Alistakus neka Sekundús. Ndigu Tesalonika taon-ák. Neka nømme Gaiús. Ndego Debe taon-ák. Neka até Timotí-a, neka nginik Esia manqei-ak menas, Tikikus neka Tlofimus, ndigu vø-apat. ⁵ Nginik ezoqam, gø-megetát. Yaq Tloas taon-té ginimbo-kewagám. ⁶ Geté ni até

nitõndu-sokhoám, atema Zu bawan-ak-qa khõuwa kandakanda, ndõgo flawa poponõvemav gilouzatun, vømõ-nasinim. Yaq ni Filipai taon-te ndõgo, palai khagua nindapém. Yaq khõuwa faev-qa zita-te, nginik ezoqam, Tloas taon-te nqawa võiqas. Pula kopó, qeisokhoam ndõgo.

Pol Tloas taon-te, ezoqa ndakinak nqawa gekhandiv

⁷ Sande khõuwa-te ndõgo, ni Klisten ezoqa nõmé namba nitimõvám, Evezõza-qa lou loge matev vømõgoném. Yaq Pol ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat tene-zõmesimát ndõgo, até vømõ-umba. Zapa ndõgo, ndego khõuwa nõme, ivõve-qa ndõgoám. ⁸ Ta khoev-te ndõgo, ni qeipindam, kouwat ová qeito-qonavám. Neka ndõgo ndavand waev kopoáv qakhavat. ⁹ Mõvõna-te ndõgo, iwateam mõndõgoám. Teqa iz Yutikus. Bõi mboqog-té geqotám. Yaq Pol ate av-té manqat ge-geveat, ngenek Yutikus venanqei-qape mboqaná, võvub. Nqova mokho-té gembõi-teitát. Yaq ndego manqei-té genõbõiáv. Yaq ezoqa ginduviv, gindafem, ndego é-mõndõnanim. Lou lõvõtáp misika-té gendobõiav.

¹⁰ Yaq Pol gendoviv, Yutikus-qá mumat-té genõqoqóóz, võpõti, neka ezoqa gezõ-ein, “Zo mbõni khapé bezõmbévá. Ngenek ngekhandi:vát.” ¹¹ Yaq Pol nqawá genõqavíg, ezoqa namba Evezõza-qa lou loge matev võgonem. Yaq ndego manqat até gemanqatát, ezoqam namba, atema: võndõpave, sasa ndõzivaz. ¹² Ndego iwateam, nqawa gekhandi:v, ezoqa khoev-té ginõ-ituím. Ezoqa ewaqape, khanakhanakh kandambá gindapem, te zapaya.

Pol Tloas taon ge-ivav, Miletus taon-te gewav

¹³ Tloas taon-te ndõgo, ni palai khagua-té qeitõ-ketám, atema Asos taon-te. Ndõgo Pol-qá poév, av nqægo qeimátõnõmem. Geté ndego ekezan, zapa okho-qa mbogoám. Yaq sa ndõgo, temõketáo. ¹⁴ Yaq Asos taon-te ndõgo, qeimõ-qaqandam, ndego gèndo-ketáo, atema Mitilini taon-te, vømõteit. ¹⁵ Yaq khõuwa nõme qandõpave, ni Kios manqei bawa avõnin-té qeimõ-fakhán. Yaq nõme qamõpave, ni ate niqantavát, Samos manqei bawa-te vømõ-fakhán. Yaq khõuwa nõme qamõni-pave, ni Miletus taon-té qeimõ-fakhán. ¹⁶ Pol matavap é-mõndõgõ, av nqægo, ni até nitúguvít. Efesus taon seimõ-lõvuím. Ndego gè-ngetõgeapát neka poeveáv, ni Esia manqei-te, khõuwa mba tõi-khoubit. Zapa ndõgo, kopõmba tõgoat, ndego Pentikos khõuwa kandambaqape-te, Zelusalem taon-te gone-qa ndõgoám.

Pol Efesus Klisten megetapak, manqa gezõ-lõvua neka ouo manqat gezõ-ein

¹⁷ Ni Miletus taon-te qeimõ-fakhán, yaq Pol Efesus taon-te, manqat ndõkhofotáv. Klisten megetapak, yá betõndozáv, bènõmendám. ¹⁸ Yaq gifakhaz, ndego áv gezõmbe-ein nqægo, “Zo mõzõte-zõtéz, av no qateyagam, Esia manqei-te ande qategeavun, neka khõuwa ate qægoam, zo namba qazi-yagam. ¹⁹ No Evezõza-qá sasae mba noqoám neka no nõkeza iz eqawateáv. No nqanek sasae qægoam, nõme nõ-eivumám. Neka no yage fõgakh-qapé qændapát, Zu ezoqam, noqa yage ngi-wat-qa givawam. ²⁰ Neka zo mõzõte-zõtéz, no Mbumbukiam-qa Manqat qate-zõmesimam, no manqat-qase khonõweáv, zo tõzõmbe-tõkeat. Geté zo ùni nõte-zõmesimám, ezoqa ewaqape-qa bõi-te neká zõkeza khoev vinivinimba-te. ²¹ No ezoqa áv qazõmbe-ovõemám nqægo: Zu bawan-ak neká bawan vini-ak, tiqa yage bè-enénd, neka Mbumbukiam-te bêqambuz neka nigí Evezõza Yesu bẽ-unimanqatinim.

²² Yaq ndakin, nqáe! No Zelusalem taon-té qatõnáv. Nqova Mbomambaqape ndõ-itumbít, tænav. Geté, unimanqatin, no nõtenõtenák, ande gekha matev me mõnõfakhán. ²³ Ta-mba nqánek qatenõntén, gekha tãon ndõgo, qæ-okhoatun, Nqova Mbomambaqape áv gene-nõmendimatún nqægo: No ndimbula-té gimõ-utõnem neka no yage fõgakh-qape vømõqõiv. ²⁴ Geté no nõkeza yage-te, matavapõteáv. Gigiap-qape sa nqánek: No bõiat uni nõtèkhõu, neka ta sasae ndõgo, Evezõza Yesu genõ-etoam, võtumú-khõu, ezoqa Manqat Mbomambaqape tõe-zõmesimit, Mbumbukiam-qa kuku matev-qa yaq-te.

²⁵ Yaq nqáe! No áv qatenõtén nqægo: No zo mokho-te qæ-okhoam neka Mbumbukiam-qa Megeat Matev võtè-zõmesimam, zo noqa bugug nqawa zonõ-qeivimák. ²⁶ Yaq nakémbá, no zo áv qazõmbé-ein nqægo: Zo ezoqa nõme, Mbumbukiam-te-ivav, võsoqõv, ndõgo noqá manqa-zapá mbá. ²⁷ Zapa ndõgo, no manqat kopõ khonõweáv zo-te. Geté no Mbumbukiam-qa poev ate ndægo, ezoqa khandi:zat-qa yaq-te, sõtumu-zõmesimát. ²⁸ Zo zõkeza kha, gèqõiví. Neka ate ezoqa ewaqapé-a, võzõmete, ndigu Nqova Mbomambaqape, zoqa zenda-te ge-ab, zo tozozõ-kewagat. Zo andé sip keoge ezoqam me zõte-gó. Zo Mbumbukiam-gi bawan ezoqam, mbomambá segezõ-keogé, ndego ekeza kouk ge:wí. ²⁹ No mõtenõtén, no tænav, yaq zo mokho-te, ezoqa nõme andé gaqo lozokhak khobokhobos me ndézáv. Yaq ndigu ezoqa ngiæzoat-qa ndõgoát, ndigu kopõmba ande av sip ndi-gu. ³⁰ Até zo mokho-té-a, ezoqa nõme võfakház. Ndigu Klisten ezoqam-qa matavap enegim-qa ndõgoát. Yaq nginik Klisten ezoqam, ndigu tiabezõmbe-páev. ³¹ Yaq nakémbá. Gõ-feazoát. Até

vømbo-mataváp. No zo ate ndøzøte-go, viav misika mokho-te, pavpave neká lovølova, oskía nogugubám. Nøme ndøgo eiv-ús, qægugubam.

³² No zo ndakin Mbumbukiam-qá zenda-té neka teqá Manqat-té qatø-abét, ndøgo teqa kuku matev-qa yaq-te ndæmanqate. Nqanek manqat mokho-te, zoqa unimanqatin kopømbaqapé, gezømbé-føgákh, yaq zo matev mbomømboma vozøndapëm, ndøgo Mbumbukiam tegi ezoqam ate ndi-gu-qa gekhakheinam.

³³ No zo namba qategoam, no ambá av nqægo, ezoqa nøme tigi moni neka tiqa ndabua nøte-qovetám. ³⁴ Zo møzøte-zøté, no nøkeza zendá qate-sasaetám, moni qæqagasumam, nøkeza kha keoge nonqo neka tiqa ndigu, namba qati-okhoam. ³⁵ Matev ate qægoam, no qæmatønnumam, no áv qatezømás nqægo: Ni sasae bazaføgakh-us bizigú. Yaq av nqægo, ni kopømbaqapé, ndigu ezoqam zizøtøké, ndigu bazaføgakh mbain ndigu, ekeza kha timbo-kewagat. Ni até bizimbo-mataváp, av nigí Evezøza Yesu ekezan ge-ein, 'Khanakhanakh ndøgo, toqondap, ezoqa nøme gigiap toqombo-etoam, ndøgo gø:megeát. Møndølvú, av khanakhanakh ndægo, ezoqam-te gigiap toqondap.' ”

³⁶ Pol nqanek manqat qamømbøeva, yaq katuk ndømøkuí, nginik ezoqa ewaqape namba, vøguligulimem. ³⁷ Yaq ndigu gè-eivám, Pol sasa ndømøvøinam neka vøngenøtømem. ³⁸ Ndigu mbøni vaev kandambaqape, ta zapaya ndøgo tinindapëm, ndego gezø-ein av nqægo, “No bugug nqawa zonø-qeivimák.”

Yaq Pol khagua pu-te ge-ova, ndigu gëmbofikím, vømø-khofotøvem.

21

Pol Zelusalem taon-te gewav

¹ Ni ouo manqat qeizømbu-akha, vøiketamb, yaq ni ndaføyamba niteitát, atema Kos manqei bawa-te. Yaq khøuwa nøme qandopave, ni Lodes manqei bawa-té qeimø-fakhán. Yaq até niteitát, atema Patala taon-te. ² Yaq ni palai khagua nøme qeiqeivim, qabøetam, ndøgo Finisia manqei-te qantøve-qa qagoam, yaq ni teitø-ketám ndøgo, vøi-teit. ³ Yaq ni Saiples manqei bawa qeiqeivim, sèimø-gigizím. Sa nakeamó qeitøteit, atema Silia manqei-te vøimø-fakhan. Yaq ni Taya taon-té qeimø-tokhotøvém, gigiap ndøgo, khagua-te qøugeyam, vø-ivøvem.

⁴ Yaq Taya taon-te ndøgo, Klisten ezoqam qeizøvao, vøizømet, yaq ni namba niti-sokhoám ndigu. Pula kopó. Ndigu Nqova Mbomambaqape mokho-te, Pol áv gimboe-viømém nqægo: Ndego Zelusalem taon-te bøváv. ⁵ Geté ta pula kopø ndøgo, qame-navøem, ni tøti-ivøvém, vøi-niav. Yaq Klisten ezoqa ewaqape, até sakheis neka nakheis, ginifikát, atema taon bavokho vøimø-fakhan. Yaq ndøgeg-te ndøgo, ni katuk nimøkuí, vøi-guligulimem. ⁶ Yaq ni yaqyaq-a, ouo manqat qeitumu-einim, ni palai khagua-té qeitø-ketám, yaq ndigu khoev-te vøqavaz.

⁷ Ni Taya taon qei-ivøvem, yaq Tolemais taon-té qeitøteit. Yaq ni Klisten nøfuap-te, okha nimøniáv, neka namba vømi-qovez. Khøuwa kopó. ⁸ Yaq khøuwa nøme qandopave, ni nizuváv. Yaq até nigoát, atema Sæzalia taon-te vøimø-fakhan. Yaq ndøgo, ni Filip-qá khoev-té qeimøqóm. Ngenek Filip, ezoqa Manqat Mbomambaqape me:zømesimám, ndigu Yesu-te betøndeqambuz. Ibugukhokhof, Zelusalem taon-te ndøgo, tøke ezoqam seven givevesam, ezoqa nøme ngének. ⁹ Ngenek nakhei sakheis foá gimbogoam. Ngængæm. Angana upøgipøteáv. Ndigu Mbumbukiam-qá Manqat ndøvevezumám, av ndego gezømbø-ovøemam.

¹⁰ Ni Sæzalia taon-te, khøuwa andé møi-mbá qeisokhoam. Yaq Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam ndøváv. Teqa iz Agabús. Zudia plovins-té gendo-ová. ¹¹ Ndego nite gendowav, yaq Pol-gi ndabua segim nonqo ndøndapáz, ekeza zenda tokhotapak neka geagim nonqo vølvønønam. Yaq sasa ndø-ein, “Nqova Mbomambaqape, áv gene-manqaté nqægo: Ngenek ezoqam, ndabua segim nonqo ngimbogo, Zu megetapak Zelusalem taon-te, áv tini-løvønøvemém. Yaq ndigu bawan vini-ak-qá zenda-té ginøveém.”

¹² Ni nqanek manqat qeiyogem, yaq ni ndigu Klisten ezoqa nøme namba, ta taon-te ndøgo giyagam, Pol áv qeimboe-viømém nqægo: Ndego Zelusalem taon-te bèqá.

¹³ Geté ndego gendo-ein, “Zo gekha zø-eivumit neka noqa mbøni ndøzø-ngíitit? No mðekhakheinám. Ta-mbá taoká ndøgo, no timø-løvønømbemem, Zelusalem taon-te ndøgo. Geté até ndøgó-a, noge Evezøza Yesu zapaya tæmønanim.”

¹⁴ Yaq ni kopømba mbain qagoam, teqa matavap teimbo-enendem, yaq ni ndego sekemba pouveáv. Yaq áv qati-einim nqægo, “Evezøza-qá poev mba begó.”

¹⁵ Nginik khøuwa-qa zita-te, Sæzalia taon-te ndøgo, ni gigiap nikhakheinám, Zelusalem taon-te sasa niqavig. ¹⁶ Yesu-gi paev ezoqa nõme, Sæzalia taon-ak, ndigu ni namba qati-apat, Neison-qá khoev-té ginø-itúmb, vøimøqonav. Ngenek ezoqam, Saiples manqei-ák. Yesu ande gimboe-paevem, ezoqa nõme ngenek.

Pol Zelusalem taon-te, Klisten megetapak namba gi-qonav

¹⁷ Ni Zelusalem taon-te qeimø-fakhan, Klisten nõfuap, ni gèkhatómb. Khanakhanakh-ús. ¹⁸ Yaq khøuwa nõme qandopave, Pol neka ni ezoqa nõme, Zems-té qeitøniáv. Até Klisten megetapak-a, ate ndigu, vøpindam. ¹⁹ Yaq Pol ndigu zenda kaka guzumbu-itiam, ndego emanqat zømbe-votót, matev ate ndægo, Mbumbukiam bawan vini-ak-te, teqa sasae mokho-te gematønumam.

²⁰ Ndigu teqa manqat giyogem, yaq Mbumbukiam-qá iz ndø-eqaném. Yaq Pol gimbo-einim, “Nøfu. Nqáé! Qo mõqote-qatéq, ande gekha taosen Zu bawan-ak, Yesu Keliso gi-unimanqatinim. Nginik ezoqa ate ngi-gu, Mozes-qa guguna manqat, bazaføgakh-us zua mbopavét. ²¹ Geté ndigu manqat áv giniyogém nqægo: Qo Zu ezoqa ate ndi-gu, ndigu bawan vini-ak namba ndi:sokhoe, áv qoqote-zømesimatún nqægo: Ndigu Mozes-qa guguna manqat bè-ivøvéem neka tigi nakhei angana ngusum sekembá bezø-qogázát, neka ndigu niqa matev vinivinimba sekembá bembøpáev. ²² Yaq ndakin áv khazigoném, ndigu ti:zøtez av nqægo, nqanek manqat unimanqatín mbá? Ndigu ábeyogém, qo qoqofakhaq. ²³ Yaq nakémbá, taqa yaq-te, niqa matavap nqánek. Av qoqoté-matanám. Angana foa ndígú, ni namba. Ndigu manqa mbusa ndøveém, Mbumbukiam-te. ²⁴ Nginik ezoqa, vø-upøzó. Yaq Mbumbukiam-qá khoev-té qonøqáv, ti namba, matev vozomø-goném, av Mozes ge:peawam, Mbumbukiam-qa bøi-te eqeieqei toqome-fakhaq. Yaq ta matev-qa fia, qakeza moní qozømbéwí. Yaq taqa zita-te, ndigu kopømbaqapé, tigi izum nqawá genøzø-qogáz, vømø-kawa-mokho-mbá, av Mozes-qa manqat qæ-ein. Qo nqanek matev toqo-matanam, yaq ezoqa ewaqape tiabiti-zøtéz, av nqægo, manqat ndøgo, qoqa yaq-te gi-yogem, ndøgo unimanqatín mbá. Yaq ndigu tiabiti-qeivim, av nqægo, qo qakezan, Mozes-qa guguna manqat zua ndoqombø-páev.

²⁵ Geté bawan vini-ak-qa yaq-te, ndigu Yesu gi-unimanqatinim, ni pepa mízi-khofotøvéem ti-te. Ni manqat áv qazi-kopo-ném nqægo: Loge gigiap ndøgo, ezoqa batae-te ti-aumat, ndigu belögé. Neka kouk belögé. Neka søvakha gigiap ndigu, ezoqa naq tizø-khotøgimat, ndigu beløuzí. Neka ndigu mambe okho matev, kha bembø-khanøzém.”

²⁶ Yaq khøuwa nõme qandopave, Pol ndigu angana foa gè-itúb, neka ti namba matev vøngazem, av Mozes ge:peawam, Mbumbukiam-qa bøi-te toqome-ndaføyamba-eq. Taqa zita-te, Pol Mbumbukiam-qá khoev-té genø-ón, Mbumbukiam-gi iziz ezoqam vømèzømas, gekha khøuwá ndøgo, matev ate ndægo tømøzø-navøem. Yaq taqa zita-te, Mbumbukiam-gi iziz ezoqam kopømbaqapé, ndigu ezoqa kopokopo, søvakha gigiap zølvutám Mbumbukiam-te.

Pol Mbumbukiam-qa khoev-te gimøvøinam

²⁷ Khøuwa seven ambá vømø-nasinimin, ndigu nqanek matev tigonemin. Geté Zu ezoqa nõme, ndigu Esia manqei-te ginduzav, Pol Mbumbukiam-qá khoev-té gi-ometám. Yaq ndigu até gindigonem, ezoqa teqa yaq-te mbøni vøzø-sokhof, sasa ndømvøvøinam. ²⁸ Yaq áv gini-akhaemém nqægo, “Izlael-ak! Gínitøké! Ezoqam ngenek, manqei-manqei ate ndægo, teqa nõmendim manqat mokho-te, ni Zu ezoqam-qa iz neka Mozes-qa guguna manqat neka nqanek Mbumbukiam-qa khoev ndengi-wat. Neka nõme nqánek: Ngenek bawan vini-ak ndo-itúb, nqanek Mbumbukiam-qa khoev-te, taqa khakheitap matev vøngiu.” ²⁹ Ndigu nqanek manqat gi-einim, zapa ndøgo. Pol Zelusalem taon-te ge-okhoam, ndigu Tlofimus ndø-ometám, te namba. Ngenek Tlofimus, Efesus taon-ák. Yaq ndakin ndigu áv gini-matavupám nqægo: Pol ndego Mbumbukiam-qá khoev-té abe-ituát.

³⁰ Yaq ezoqa ewaqape, Zelusalem taon-te ndøgo, mbøni nqosøgeap ndøndapém, taqa yaq-te. Yaq ezoqa tindubøin ndøgo, Pol vø-møvøinam, Mbumbukiam-qa khoev bavokho sasa ndø-ituim, mboqog é-vøtokøvemem. ³¹ Ndigu ezoqam, Pol laelae-qa mbogoám. Geté ndego Lom nakhag kawa ezoqa kandambaqape, manqat ge-ewag, av nqægo, Zelusalem taon ate qægoam, qaqá kandambaqape ndøfakhån, ³² yaq ndego até gendego, tegi nakhag ezoqam, tigi kawakawa-za namba vø-upøzo, ezoqa ewaqape-te sasa ndøbøin. Yaq ezoqa nakhag ezoqam neka tigi kawa kandambaqape gizømet, gibøitavun, yaq ndigu Pol-qa kha khaneam, sège-ivøvéem. ³³ Yaq ndego nakhag kawa kandambaqape, tendowáv ndøgo, Pol vø-møvøiu, neka nakhag ezoqam, ndego auli sen menas løvønøvem manqat vøzø-ein. Yaq ndego ezoqa gezøbevap, “Ngenek gekha ezoqám? Neka gekha manqa-zapa ndøgo?”

³⁴ Geté ezoqa sège-akhaemát. Ezoqa nòme manqat vini ndø-akhaemám, neka nòme manqat vini vø-akhaemam. Manqa feazu kandambá. Yaq nakhag kawa ezoqam, kopømba mbain qagoam, qaqa-qa manqa mokho vøe-qeiv, yaq ndego tegi nakhag ezoqam, Pol nakhag ezoqam-qa khoev-te ndafe manqat zø-ein. ³⁵ Yaq khokhop gumu-khatoem, nakhag ezoqam, Pol gè-eqeinám. Zapa ndógo. Ezoqa khàpumu-khouwéz, neka ndigu qaqa kandambá gigonem, Pol-te. Yaq soqáin ndógo, ndigu kha timbo-ngi-nam. ³⁶ Ezoqa ewaqape até gezøpavát, vøndø-akhaemat, “Gèlaém nandev!”

Pol ezoqa ewaqape manqat gezø-ein

³⁷ Ndigu nakhag ezoqam, Pol ambá nakhag ezoqam-qá khoev-té ginø-ndafemín. Geté Pol ndego nakhag kawa ezoqa kandambaqape gembo-ein, Glik manqat-té, “Kopømbá, manqat-qase tøtaqa-ein?”

Yaq ndego gendo-qavøiu, “Ou! Qo Glik manqat toqó-manqate? ³⁸ Av tægoat ndægo, yaq qo ndego Izip ezoqám mbá, ndego nakhag matev gengaz, gaman namba, neka leg-av manqei-te pepen ezoqam fo taosen vømøvab.”

³⁹ Yaq Pol gendo-ein, “Av taoká. No Zu bawan-ák. No Tasmus taon-té qæqán, Silisia manqei-te. No mo-manqei-aném, ta taon kandambaqape-te ndógo. Ndoqonøtak? No ngínik ezoqam, ambá manqat nøzø-einín.”

⁴⁰ Yaq ndego nakhag kawa ezoqam sègemboták. Yaq Pol khokhop-té genø-itán, yaq ezoqam-qa manqa khoutam nonqo, zenda vøzø-eqa. Yaq ndigu manqa sùgumu-khoutavát. Yaq Pol ndigu ekeza Iblu manqat-te, áv gezømbe-ein nqægo:

22

¹ “Tát-za neka ata-za. Noqa manqat gèndoyogé. No manqat nøzø-ovøyám, nøkezan-qa yaq-te.”

² Yaq ndigu manqat gimboyogem, ekeza Iblu manqat-te gezømbe-ein, ndigu tìnizøyáz. Susú sege-waniapám. Yaq Pol ge-ein,

³ “No Zu bawan-ák. No Tasmus taon-té qæqán, ndógo Silisia manqei-te. Geté no nqáneq qækhouwén, Zelusalem taon-te. Nømendim ezoqam genøgoam, Gamaliél. Ndego no nigi atanakha-zapazapa-za-qa guguna manqat ate ndægo, ùnime-nømendimát. Yaq no nqaneq guguna manqat, bazaføgakh-us nombopavát. Ate av-té, zo ndakin ndøzømbøepæv. ⁴ No ndigu ezoqam, Yesu-qa Nakhoa ndimbopaev, nøngiæzotám, neka pakha-pakha khaneam-qa vøezøgoam. Angana neká sakheis, nøgavemín neka ndimbula-te vøe-nqeitazin. ⁵ Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape neka Zu megetapak nòme, ndigu møndæzøtéz, noqa manqat unimanqatín. Ezoqa ngínik, pepa ginø-etøomem, no amba Zu megetapak, Damaskus taon-te tæzø-etoamin. Yaq ndigu ambá qæzøtezin, av nqægo, No Klisten ezoqam, Zelusalem Zu megetapak-qá manqa vøovam-té qatøgavém, neka nqaneq Zelusalem taon-te vøtøndó-khatøb, yaq ndigu kha nqosøgeap bëndapem.”

Pol ezoqa emanqat gezømbe-votot, ndego ande áv kenē-Klisten-ev

(Kel 9:1-19; 26:12-18)

⁶ Yaq Pol manqat nòme gezø-ein, “Ni qei-apat, yaq ande av khøuwa muin ndægo, Damaskus taon qeitumu-khatoem, yaq nqova mbain, yan-te waev bæbæs-qape ndovís, no vøgután. ⁷ Yaq no manqei-té qatøbøián. Manqa wag mba noto-ewág. Ndógo áv qane-ein nqægo, ‘Sol! Sol! Gekha zapá, no ndoqo-ngiænotet?’

⁸ Yaq no qambo-qavøiu, ‘Kándambaqape. Qo khoqonø-goam?’

Yaq manqat ndógo, qando-ein, ‘No Yesú. Nazalet vemíav-ák. No ndégo, qo ndoqo-ngiænotet.’

⁹ Ndigu ezoqa nòme, no namba qati-apat, ndigu waev møndø-qeivím. Geté ndigu manqat-qa wag uni yogeáv, no-te qando-manqatam.

¹⁰ Yaq no qatøndo-ein, ‘Evézøza. Gè, áv khatégø?’

Yaq Evézøza gendo-qavøiu, ‘Mògo-itán. Damaskus taon mokho-té qonøqáv. Yaq manqat ndógo toqomø-ewág, gekha matév ndógo, Mbumbukiam ndømbopæv, qo toqo-matønumat.’

¹¹ Geté no bøi waev mbain, vøténáv. Zapa ndógo, ta waev bæbæs-qape ndógo, no-te qandovís, bøi gènøngiú. Yaq ndigu ezoqa nòme, no namba qati-apat, pingim nøgeatát, Damaskus taon-te vøimø-fakhan.

¹² Damaskus taon-te ndógo, ezoqa kopo møndøgoám. Teqa iz Ananayás. Ndego Mbumbukiam mbovizupám neka Møzes-qa guguna manqat vømbøpavam. Zu ezoqam ate gi-goam, ndego gèmbø-vizupám. ¹³ Ngenek ezoqam, tendowáv ndógo, noqa avønin-te vø-itán, yaq genø-ein, ‘Nøfu! Sól! Nqawa qotékewág!’ Yaq nqova mbain, noqa bøi waev nqawa qandovesez, no ndego vøe-omet.

¹⁴ Yaq ndego āv genømbe-eín nqægo, ‘Nigi atanakha-zapazapa-za-gi Mbumbukiam, qo tene-veatáq ndógo: Qo teqa poev qotéqatéq neka ndego Ezoqam Ndaføyamba-qape voqó-omēt neka manqat ndógo voqó-ewāg, teqa manqa-nqa-te ndóndo-okho. ¹⁵ Qo tegé bōi vizu ezoqam qógoát neka ezoqa ewaqape emanqat voqozømbé-vototupāt, matev ndógo qoqoqev neka voqó-ewag. ¹⁶ Yaq qo ndakin gekham-qā qotó-keoge? Mòqo-itán, ibòkha iz vōndap, neka Evezøza vømbō-akha. Yaq qoqa manqa-zapazapa, betaqambē-sunguz.’ ”

Pol emanqat gevotot, Mbumbukiam gembo-akha, bawan vini-ak teqa Manqat te:zømesimat

¹⁷ Yaq Pol manqat nøme gezø-ein, “No Zelusalem taon-te qatøndo-vesez, yaq Mbumbukiam-qa khoev-te qæguligulim, no umingiap nøqeív. ¹⁸ No Evezøza no-omēt. Ndego āv genømbe-eín nqægo, ‘Nakhama ndógo! Zelusalem taon qó-iváv. Zapa ndógo, ndigu qoqa manqat géndapemák, noqa yaq-te.’ ”

¹⁹ Geté no qambo-qavøiu, ‘Evezøza. Nginik ezoqam noqa manqat ndóndapém. Zapa ndógo, ndigu mōndæzøtéz, av no Zu ezoqam-qa guliguli khoev vinivinimba-te qate-okhoam, neka ndigu ezoqam vøe-gavemam neka kha vøezø-khanæmam, ndigu qo ndi-unimanqatinat. ²⁰ Neka nginik mōndæzøtéz. Qoge bōi vizu ezoqam Stiven gilaem, vōnanim, no mðegoám. Neka no mðe-unimanqatín, gilaem, neka ndigu ezoqam-qa ndabua vøezø-qeivam, ndigu gilaem.’ ”

²¹ Geté Evezøza genø-ein, ‘Qóqáv! No bawan vini-ak-té qatø-khofotáq. Qámbá.’ ”

Pol nakhag ezoqam ge:zømas, av nqægo, ndego Lom ezoqám

²² Atema nqanek, ezoqa ewaqape manqat mbomambá segembo-ewagát. Geté yaq Pol bawan vini-ak-qa yaq-te geme-ein, yaq ndigu sùgumu-tøkúz, gindu-akhayat, “Gèlaém! Nandev beyágé, nqanek manqei-qape-te. Ezoqam av nge:go, yage-te bizi-khatiwi.” ²³ Ezoqa ewaqape, sùgumu-akhayát, neka ekeza ndabua vøkhofoe, qaqa-ús, neka pakhakh namba sasa ndø-eqazam.

²⁴ Yaq ndego nakhag kawa ezoqam kandambaqape, tegi nakhag ezoqam, Pol nakhag ezoqam-qa khoev-te ndafe manqat zø-ein. Yaq ndógo bèzuím, Pol ndigu manqa qæf betézømas, ezoqa ewaqape gekha zapá giní-akhawem.

²⁵ Yaq gumu-løvønøvemem, amba tizuiimin, Pol até gendego, ndego nakhag kawa ezoqam, avønin gemboyam, vømbō-ein, “Gé, Lom manqei-qa khafeap áv khané-ein? Kopømbá, no Lom mo-manqei-anem nqægo, sa toqo-petembam, noqa manqa-zapa qeiviav tøgoat?”

²⁶ Yaq ndego nakhag kawa ezoqam nqanek manqat ge-ewag, ndego nakhag kawa ezoqam kandambaqape-té genøwáv, vømbō-ein, “Qo moqoté-qateq, matev nandoqogot? Ngenek ezoqam, Lom mo-manqei-aném.”

²⁷ Yaq ngenek Pol-té genøwáv, vømbō-bevap, “Qonømbé-ein. Qo unimanqatín, Lom mo-manqei-aném?”

Yaq Pol gembo-qavøiu, “Nandav unimanqatín.”

²⁸ Yaq ndego nakhag kawa ezoqam kandambaqape gendo-ein, “No moni kandambá qænnagevem, Lom mo-manqei-anem iz qændap.”

Yaq Pol gendo-ein, “Geté no. Møeløvíq. No Lom ezoqam noqán.”

²⁹ Yaq ndaføyambá, ndigu ezoqam, Pol amba tizuiimin neka vømbō-sinøzømemin, sège-ivøvém. Ndego nakhag kawa ezoqam kandambaqape, ge-otev, av nqægo, Pol Lom mo-manqei-aném, yaq sège-løvønøvém, ndego mðe kandambá gego. ‘Zapa ndógo, khafeap kandambá, Lom mo-manqei-anem sa toqo-løvønøvem, voqózü.’ ”

Pol Zu manqa ovøyam-te ge-itan

³⁰ Yaq khøuwa nøme gandopave, ndego nakhag kawa ezoqam, manqa qæf otevat-qa ndógoám, Zu ezoqam Pol-te gekha manqát ndimøvøemet. Yaq Pol auli sen tømboe-nqovosám. Yaq manqat ndøkhofotáv. Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Zu megetapak ate gi:goam, bømøwáv, manqa bē-ovømem. Yaq gimøvab, ndego Pol tenø-itú ndógo, tiqa megemege-te vømbō-itan.

23

¹ Yaq Pol ndigu Zu megetapak, manqa ovøyam-te gimøvab, bōi mbøe-møvøiú ti-te, gezø-ein, “Tát-za neka ata-za. Noqa mbøni-te, no bevap mbaín, noqa yage-qa yaq-te. Matev ate ndægo, nqæmatanam, atema ndakin, eqeieqei Mbumbukiam-qa bōi-te.”

² Yaq ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, Ananayas, nqanek manqat ge-ewag, ndego até gendego, ndigu ezoqa Pol-qa avønin-te giwanam, teqa tou tøkui manqat vøzø-ein.

³ Yaq Pol Ananayas gembo-ein, “Até qó-a, Mbumbukiam tou qátøkuí. Qo andé khoev møndæap bugug egeieqei me qote:gó. Bavokho ndo:go, khakheitáp. Geté mokho-te ndøgu, møndølanqá. Qo noqa manqa ovøyam yoge-qa qogó, av Mozes-qa guguna manqat qæ-ein. Geté qo qakezan, khafeap qonqawatét, ezoqa noqa tou tøkui manqat qoqozø-ein.”

⁴ Yaq ndigu ezoqam, Pol-qa avønin-te giwanam, gimbo-einim, “Qo gekhā qógot? Ngenek ezoqam, qo manqat qaqa-us qoqombo-ein, Mbumbukiam-gé iziz ezoqam kandambaqapé.”

⁵ Yaq Pol gezø-ein, “Nófuap. Tanakhambá. No nøtenateáv, av nqægo, ngenek Mbumbukiam-gé iziz ezoqam kandambaqapé. Unimanqatín. Mbumbukiam-qa Manqat, av qane-peawáp nqægo, ‘Qo ndego manqat qaqa-us mbð-eín, ndego qogi ezoqam ndezømbo-megeat.’”

⁶ Pol møndæ-otév, ndigu Zu megetapak, manqa ovøyam-te giqonavam, nøme Sadusi ezoqám, neka nøme Felisi ezoqám. Yaq ndego av gezømbe-akhá nqægo, “Nófuap. No Felisi ezoqám. Neka até nogé tát-a, Felisi ezoqam ndøgoám. No manqa ovøyam-te, ta zapaya nqáneq gate-itán, no Mbumbukiam-te nqatotana, ndego løvøte ezoqam nango tekhandiz.”

⁷ Pol nqanek manqat até vø-ein-ae, ndigu Felisi ezoqam neka Sadusi ezoqam, bawan é-vøqaqagimem, neka manqa vø-itumbam. ⁸ Zapa ndøgo, Sadusi ezoqam, ndigu enzol ezoqam neka nqova neka ezoqa løvøte-te khandi:zat-qa yaq-te unimanqatinteáv. Geté Felisi ezoqam, møndø-unimanqatintám. ⁹ Yaq ndigu manqat kandambá gi-itiim. Manqa gèzømbo-eqavát. Yaq Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqa nøme, ndigu Felisi ezoqam gigoam, sègewanim, neka av gini-akhaém nqægo, “Ni ngenek ezoqam, teqa manqa-zapa, qeiviáv. Eisa, enzol ezoqam o nqova, manqat unimanqatín as mbð-eín.”

¹⁰ Yaq manqa itumbam, sà tønøzø-khouwevtát. Yaq ndego nakhag kawa ezoqam kandambaqape, møe ndøgó. Soqain ndøgo, ndigu Pol tikeqeinøvemem. Yaq ndego nakhag ezoqa ndøkhofotáz. Ndigu Pol bëndafém, neka nakhag ezoqam-qa khoev-te bemð-ituim.

¹¹ Ta lova ndøgo, Pol Evezøza mbofakhán, teqa avønin-te vømbð-itan, manqat vombð-ein, “Qo kha føgakh-mbá qagó! Av qo nqanek Zelusalem taon-te, ezoqa noqa yaq-te qote-zømesimam, yaq qo até Lom taon-té-a, qoté-zømesimát.”

Pol gimbo-voqoem

¹² Khøuwa nøme qandopave, Zu ezoqa nøme tñipindám, manqat vøkopo:nem neka Mbumbukiam-te vø-unimanqatinim, av nqægo, “Ni lou naqanøká zilogák neka ibøkha naqanøká zi-izamá. Geté Pol, ndego ezoqam soqaqape, pakhapakha bizimbøkhæ-khanøém. Ni goneav tøgoat, yaq Mbumbukiam kopømbá, ni-te yaq-fia ndøtá.” ¹³ Ezoqa kopoáv, 40 møndømø-løvú, Pol gimbo-voqoem.

¹⁴ Yaq nginik ezoqam, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakaná neka Zu megetapak-té ginøzáv, vøzø-ein, “Ni Mbumbukiam-te, av qati-unimanqatinim nqægo, ‘Ni gigiap-qase naqanøká nilogák. Geté Pol, pakhapakha bàmboøkha-khanøém.’” ¹⁵ Yaq ndakin, zo neka Zu megetapak nøme, manqa ovøyam-te giqoqongatun, nakhag kawa ezoqam kandambaqape-te manqat zókhofotóvém. Pol zo-té giabetønðo-ituim. Av qazømbøé-matematømem nqægo, ‘Ni Pol ambá nqawá qeinømbo-sinøzømemín, neka manqa qæf vøimbø-yogemin.’ Yaq ni khakheitap nitógoat. Yaq tendowav, ni seillaém. Ma géfakhanák nqanek.”

¹⁶ Geté Pol-gu zan-ge yo, møndø-ewág, ta voqoe ndøgo. Yaq ndego nakhag ezoqam-qá khoev-té genøwáv, Pol vømømbø-ein. ¹⁷ Pol nqanek manqat ge-ewag, yaq nakhag kawa ezoqam kopo mbo-akhá, vømbð-ein, “Iwateam ngenek, nakhag kawa ezoqam kandambaqape-té qanø-itú, ndego manqat bembð-ewag, ngenek ngembo-geawat.”

¹⁸ Yaq ndego, ngenek iwateam ndaføyambá, nakhag kawa ezoqam kandambaqape-té genø-itú, vømømbø-ein, “Pol nønðo-akhá, ndego ndimbula-te nde-utøve. Yaq av genømbe-ein nqægo. No ngenek iwateam, qo-té qabatønðo-ndáf. Zapa ndøgo, ndego manqat qageawat. Qo geqá-ein.”

¹⁹ Yaq ndego nakhag kawa ezoqam kandambaqape, iwateam sège-itú, vø-yakhapusiz, gembobevap, “Qo gekha manqat qonøgeawat?”

²⁰ Yaq ndego iwateam gendo-ein, “Zu ezoqam manqat av gini-kopo:ném nqægo: Geqá-matematømem. Ndigu av giqambø-einim nqægo: Ndigu Pol-qa manqat nøme yoge-qa ndøgó. Yaq ndego qasun tiqa manqa ovøyam-té giabenø-ituim. ²¹ Geté qo tiqa manqat zøpàév. Zapa ndøgo, ndigu Pol laelae-qa ndøgó. Ezoqa kopoáv, 40 møndømø-løvú, vos nduoke-ve, Pol tilaem. Ndigu Mbumbukiam-te, manqat av gini-unimanqatinim nqægo: Ndigu lou naqanøká gélogák neka ibøkha naqanøká gé-izamá. Pol pakhapakha, ndømbøkha-khanøém. Ndigu møndø-khakheinám. Qoqá poev manqat-qa mo:yojú.”

²² Yaq ndego nakhag kawa ezoqam kandambaqape, iwateam nqawa gekhofotav, é-mòndògugú, gembò-ein, “Qo ezoqa nòme mbò-éfn, nqanek manqat qoqote-nòmand.”

Pol gaman ezoqam Filiks-te gindafem

²³ Yaq ndego nakhag kawa ezoqam kandambaqape, até gendego, nakhag kawa ezoqa menas vòzò-akha, gezò-ein, “Nakhag ezoqam 200 zókhakheinòvém, neka 70 nòme ndigu hos ndi:bòiat vozò-khakheinòvém, neka 200 nakhag ezoqa nòme, sanqava-us, vozò-khakheinòvém. Ndigu ate ndi:gu, Sæzalia taon-té giabenzáv. Lova 9 oklok zó-umiáz. ²⁴ Hos nòmi bèzòfikít, Pol to:qotet. Zo ngenek mbomambá segendafét, Filiks-te, ndego gaman ezoqam. Soqáin ndògo, livin-qase matev-qase tòmbo-fakhan.”

²⁵ Yaq ndego nakhag kawa kandambaqape, pepa ndòpeawám. Av gene-peawám nqáego, ²⁶ “Filiks, nigí gaman ezoqam kandambaqape. Khaiya mbomá, qo-te. No Klodies Lisías, nqanek pepa nqæpeamit.

²⁷ Ngenek ezoqam, no nqækhofotavav, Zu ezoqam ndòmòvòinám. Yaq ndigu ambá gilaemín. No qæ-ewag av nqáego, ndego Lom mo-manqei-aném, yaq no nònáv, nogi nakhag ezoqam namba, vòí-khandi:vem. ²⁸ No nòtenat ndape-qa qægoam, Pol-te gekha manqát ndòmòvòemet, yaq no tíqa manqa ovòyam-té qatòndáf. ²⁹ Geté no áv qateqéiv nqáego: Ngenek ezoqam, matev soqa-qase goneáv, ta zapaya ndògo, ezoqa ndimbula-te nqazi-nqéisam o lóvòte-te nqazi-abam. Geté ndigu manqat, ekeza khafeap manqat-qa mba mbòe-sòkuzumít. ³⁰ No qæ-ewag, av nqáego, ndigu gèmbò-voqoëm, yaq no ndáfòyambá, qo-té qatòndò-khofotáv. Yaq ndigu Zu ezoqam, manqat ndimbo-sòkuzumit, áv qazòmbè-eín nqáego. Ndigu qo-té giabetòndozáv. Yaq manqat nándav timò-ovòemém, te zapaya.”

³¹ Yaq ndigu nakhag ezoqam, áv tini-matònmém, av ndego nakhag kawa ezoqam kandambaqape gezòmbe-vòovam. Yaq ta lova ndògo, ndigu Pol Antipatlís taon-té ginò-ituím.

³² Yaq khòuwa nòme qandopave, ndigu nakhag ezoqam, zapa gígeavun, nakhag ezoqam-qá khoev-té ginòveséz. Geté ndigu nakhag ezoqa nòme, hos-us gigoam, ndigu Pol namba, Sæzalia taon-té ginò-apát. ³³ Yaq Sæzalia taon-te gimòfakhas, ndigu gaman ezoqam, pepa mbo-etòomém, neka Pol teqa zenda-te vòveem.

³⁴ Yaq pepa gegeveam, ndego Pol áv gembòebéváp nqáego, “Qo gekha plovins-ák?” Yaq ge-ewag, av nqáego, ndego Silisia plovins-ák, ³⁵ gembò-ein, “No qoqa manqat ndògo tòtò-ewág, ndigu ezoqam tifakhaz, manqat gíqa-sòkuzim.” Yaq tegi nakhag ezoqam, áv gezòmbe-eín nqáego. Pol Elod-qá gaman khoev-té giabenzò-utòvém, ta ndimbula khoev-te ndògo bembòe-keoge.

24

Pol manqa ovòyam-te gíveem

¹ Khòuwa faev-qa zita-te, ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, Ananayas, megetapak neka manqa ovòyam otevat ezoqam namba, Titulus, Sæzalia taon-té ginòzáv, gaman ezoqam-te, Pol-qa manqa vòmò-sòkuzòmém.

² Yaq Pol gimbo-akhaem, vòndò-on, Titulus teqa manqa sòkuzam manqat, áv genengáz nqáego, “Nigí kandambaqape, Filiks. Qo mokho-te, ni nupòkhán mbá, sambi-té qeitòyagé. Enend matev vinivimba ndògo, qoqa matavap loloakh-te qafakhan, ezoqa ewaqape zòtòkéé, niqa manqei-te. ³ Ni ezoqa ate nqati:gu, nqanek manqei-te nqeyiaye, oskia nimanqatátún, taqa yaq-te. Neka ni ike kandambá qo-te. ⁴ Geté soqáin ndògo, noqa manqat khape tàseke, qogi khòuwa vòe-sisindòvém. Ta-mba nqáneq qataqambé-viám. Niqa manqat-qase nqanek, qó-ewág.

⁵ Ni áv qatíqatém nqáego, ngenek ezoqam manqa-zapa-ús. Ndego manqei-qape-te ate nqáego, Zu ezoqam mokho-te, qaqa ndòngazungazumatún. Nazalín bawan, ni-te gíqataz, megeat ezoqam ngéneq. ⁶ Neka ndego ambá bawan vini-ak ndo-itubín, Mbumbukiam-qa khoev-te, taqa khakheitap vòngiun. Yaq ni ndògo teitò-mòvòinám.* ⁸ Qo ngenek toqombo-sinòzam, yaq qo qakezan ndòqote-qatétq, manqat ate ndáego unimanqatín, ni ngenek manqa ovòyam-te nqeyiveet.”

⁹ Yaq Zu ezoqam ate gi:goam, namba gi:geavun, teqa manqa sòkuzam manqat mòndò-unimanqatíním.

Pol Filiks-te manqa ge-ovòyam, ndego gaman ezoqam

23:27 23:27 Kel 21:30-33; 22:25-27   **23:28** 23:28 Kel 22:30   **23:30** 23:30 Kel 23:16-23; 24:1-9   **24:5** 24:5 Kel 17:6   **24:6** 24:6 Kel 21:28-30   * **24:6** 24:6 Ibugukhokhof Baebol gipeaomem, manqat sa nqáneq qagóám. Geté vaev-te, manqat nòme áv gini-mònzém nqáego: Ni nizezan, manqa ovòyam-qa nimbogóám, av Mozes-qa guguna manqat qæ-ein. ⁷ Geté ndego nakhag kawa ezoqam kandambaqape, Lisias, gèvimbám, niqa zenda-te gegoam. ⁸ Yaq áv ginimbi-eín nqáego. Ni qo-té qabatòndu-niáv, teqa yaq-te, manqat barí-sòkuzòmém.

¹⁰ Yaq ndego gaman ezoqam, Pol b̄oi mba mbokhouwá, av nqægo: Manqat yá bemanqaté. Yaq Pol gendo-ein, “No qaten̄oten, av nqægo, qo nqanek manqei-te, viav kandamba ezoqam-qa ov̄oyam manqat nqoqoyoge, yaq no khanakhanákh, qo-te manqat tæ-ov̄oyam. ¹¹ Ndakin kh̄ouwa tuelv mbá gim̄-nasinim, no Zelusalem taon-te qæmat, Mbumbukiam-qa iz eqawat nonqo. Ezoqa toqoz̄o-bevap, yaq geqá-unimanqatinim. ¹² Ezoqa no n̄omendeáv, av nqægo, Mbumbukiam-qa khoev-te, ezoqa namba niti-ponqomb̄em, o Zu ezoqam-qa guliguli khoev vinivinimba-te o taon mokho-te, ezoqa qaqa n̄oz̄ol̄owáz. ¹³ Manqat nqanek, no-te ngi-m̄ov̄oet, kop̄omba mbain̄ ti-qamekhem, av nqægo, nd̄ogo unimanqatín. ¹⁴ Geté, unimanqatin nqánek: No nigi atanakha-zapazapa-za-ge Mbumbukiam, nqánek qamb̄o-e-vizáp: No Yesu-qa Nakhua nombopáev, nd̄ogo ezoqa n̄ome soqain̄ ndivewe. No Mozes-qa guguna manqat ate nd̄ægo neka manqat nd̄ogo, Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam gipeaomem, m̄oe-unimanqatín. ¹⁵ Matev nd̄ogo, taqa yaq-te no Mbumbukiam-te nqatotana, até kop̄o, av ndigu te-te nduotaza. Ni te-te taqa yaq-te nqánek qeitotaná: L̄ov̄ote ezoqa ewaqape gékhandi:z, ndigu matev eqeieqei v̄ogoam-a, matev soq̄oq̄o v̄ogoam. ¹⁶ Yaq nakémbá, no bazaf̄ogakh oskia n̄o-as̄ozú. Noqa mb̄oni mokho-te, manqa-zapa mbain̄, sá begó, Mbumbukiam-qa b̄oi-te neká ezoqam-qa b̄oi-te.

¹⁷ No viav kandambá, qæ-ewambam. Yaq no Zelusalem taon-te nd̄ogo t̄oteveséz. No ndigu nogi bawan ezoqam, moni etoam-qa noqoám, tigi Kliten̄ zifuap gindu-khofot̄ozem, gigiap-av ezoqam t̄oke nonqo, neka no Mbumbukiam-te etoam matev gone-qa v̄ogoam. ¹⁸ Ta kh̄ouwa-te nd̄ogo, no ezoqa n̄ome Mbumbukiam-qa khoev-te gin̄omendam, no Zu ezoqam-qa matev m̄utumugú, Mbumbukiam-qa b̄oi-te eqeieqei fakhane nonqo. Neka ezoqa kandambá mbá, no namba, neka no qaqa matev goneáv. ¹⁹ Zu ezoqam, no gin̄omendam, Esia manqei-ák. Amba ndigu tinduzavín, qo-te noqa manqa v̄os̄okuz̄omemin, ndigu unimanqatin noqa manqa-zapazapa tiq̄eivimin. ²⁰ O nginik giabetaqa-einim, ngiwaniap, no-te gekha manqa-zapa nd̄oq̄eivim, no tiqa manqa ov̄oyam-te qæ-itan. ²¹ Ndigu khanakhanakh mbain̄, ekeqá taqa yaq-te nqánek qaz̄ombegó, no tiqa megeqe-te, manqat-qase qæ-akha. No sa nqánek qæ-akhá, “No manqa ov̄oyam-te ta zapaya nqánek qate-itán, no Mbumbukiam nqæ-unimanqatinat, ndego l̄ov̄ote ezoqam nango tekhandi:z.”

²² Filiks, ndego otevat andé kandambá, Yesu-qa Nakhua-qa yaq-te. Yaq Pol teqa manqat qame-nav̄oem, Filiks nqanek manqa ov̄oyam s̄egetók, ge-ein, “Lisias tefakhan, ndego nakhag kawa ezoqam kandambaqape, yaq no matavap nd̄ogo t̄ot̄óvé, zoqa manqa ov̄oyam-qa yaq-te.” ²³ Yaq nakhag kawa ezoqam-te, ndego Pol gembo-kewagam, ndego áv gemb̄o-ein nqægo, “Ngenek até v̄ombo-keogé. Geté elav̄oqase v̄ombo-mboqoan̄em. Yaq tegi ezoqam kop̄ombá, tindu-okhoat, v̄ombó-tokemat.”

Pol Filiks neka Dlusila, Mbumbukiam-qa Manqat ge-z̄omas

²⁴ Kh̄ouwa n̄ome, Filiks, zas namba ndezáv. Tegu zas, Dlusila, ndugu Zu bawan-ák. Yaq ndego manqat nd̄okhofotáv, Pol b̄et̄ondo-ituim. Yaq Pol taqa yaq-te nd̄ogo ge-manqatat, Keliso Yesu ande áv khoqoté-unimanqatín, ndego yoge eqeieqei mbogó. ²⁵ Geté yaq Pol matev eqeieqei neka qakeza kha n̄oz̄ogim matev neka Mbumbukiam-qa manqa ov̄oyam kh̄ouwa-ya yaq-te gendo-ein, nd̄ogo t̄oḡeav, yaq Filiks m̄oe nd̄ogo, gembo-ein, “Ság! V̄òkh̄aqaváq. No nango t̄otaqambé-akhá nd̄ogo, kh̄ouwa eqeieqei t̄æz̄omet.”

²⁶ Filiks Pol-te, kh̄ouwa andé kopoáv, manqat gekhofotumam, tendo-okhoat, yaq manqat v̄o-einimat. Zapa nd̄ogo, ndego moni nd̄opazat-qa mbogoám. Yaq Pol ndego amba moni tembo-etoamin, yaq amba ḡenqonqotavín.

²⁷ Viav menas qame-nav̄oem, yaq Filiks-qa iziz, Posius Festus nd̄ondáp, gaman ezoqam tegoat. Geté Filiks gewav, yaq Pol ndimbula-te s̄ege-iváv. Zapa nd̄ogo, ndego Zu ezoqam khanakhanakh etoam-qa nd̄ogoám.

25

Pol Festus-te manqat ge-ov̄oyam

¹ Festus Zudia plovin̄s-te gefakhan, gaman ezoqam iz v̄ondap, yaq kh̄ouwa misika-qa zita-te, ndego Sæzalia taon, ḡe-iváv. Yaq Zelusalem taon-té gen̄oqavíg. ² Yaq Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Zu megetapak, Pol-qa yaq-te, manqa ndos̄okuz̄omém te-te. ³ Yaq ndigu Festus áv gim̄b̄o-e-vīomém nqægo: Pol Zelusalem taon-té geabet̄ondo-khofotáv. Ndigu nqanek manqat gimbo-einim, zapa nd̄ogo: Nakhua livin̄-te nd̄ougu, ndigu Pol laelae-qa mbogoám.

⁴ Geté Festus yaq manqat gez̄o-qav̄oiu, “Pol ndimbula-te até gekh̄ægoát, Sæzalia taon-te nd̄ogo. No av̄onín, é-nd̄æqaván. ⁵ Zogi megetapak b̄è-apét, no namba. Yaq ndigu manqat nd̄ogo, tim̄o-s̄okuz̄omém, Pol-qa yaq-te, av ndego unimanqatin manqa-zapazapa te-goat.”

⁶ Festus khøuwa ande av ten o eit ndægo, Zelusalem taon-te geqovezam, yaq Sæzalia taon-té genøveséz. Yaq khøuwa nøme qandopave, ndego manqa ovøyam khoev-te, teqa qonam nonqo-té genøqóm. Yaq manqat ndøkhofotáv. Pol bêtøndo-ituím. ⁷ Yaq Pol gendo-on, ndigu Zu ezoqam, Zelusalem taon-te ginduzav, gè-ogitøvé, neka teqa manqa vøsoøkuzømem. Manqa-zapazapa kandakandá gimbo-søkuzømem. Geté ndigu kopømba mbaín gi-zømas, av nqægo, tiqa manqat unimanqatín. ⁸ Yaq Pol gezø-qavøiu, “No Zu ezoqam-qa khafeap o Mbumbukiam-qa khoev-qa khafeap o Siza, ndego Lom kawa ezoqam kandambaqape, teqa khafeap kopo nqawateáv.”

⁹ Festus ndigu Zu ezoqam khanakhanakh etoam-qa ndøgoám, yaq Pol gembo-ein, “Poev taqagoat, yaq ni Zelusalem taon-té qazinø-niáv. Yaq qoqa manqa ovøyam ndøgo, tømøqá-ewág.”

¹⁰ Geté Pol yaq gembo-qavøiu, “No poeveáv, tænav. No ndakin Siza-qá manqa ovøyam-té qatø-itán. Yaq noqo manqat yoge qabègo nqanek. Qo mòqote-qatég, no Zu ezoqam-te, manqa-zapa-qase goneáv. ¹¹ No amba unimanqatin manqa-zapa kandambaqape tægonin, ta zapaya no løvøte tæqeivin, yaq ság, ambá kopømbá, no tænanimin. Geté nginik Zu ezoqam, noqa manqa-zapa-qase qeiviáv, manqa nginø-møvøet. Yaq ezoqa kopømba mbaín, no tiqa zenda-te sa tiveem. Yaq nakémbá, no áv qanømbe-pøe nqægo: Noqa manqa ovøyam, Siza ekezan be-ewág, ndego Lom manqei-ge kawa ezoqam kandambaqape.”

¹² Yaq Festus tegi zøtezat ezoqam namba, manqa gumu-vøovomem, ndego Pol áv gembo-ein nqægo, “Qo Siza-te okho-qa qogoám, ndego qoqa manqa ovøyam te-ewag. Yaq ság. Qo Siza-té qonøqáv.”

Pol Aglipa neka Benis, tiqa megemege-te gindu-ituím

¹³ Khapé outøpøteáv, kawa ezoqam Aglipa, tegu yakhasuk namba, Benis, Sæzalia taon-té ginøfakház, Festus-te okha vøzav. ¹⁴ Ndigu andé møe-mbá sege-qovezám ndøgo. Yaq Festus, ndego kawa ezoqam, Pol-qa yaq-té gene-omát. Gembo-ein, “Filik gewav, yaq ndego ezoqa kopo ndø-iváv, ndimbula-te ndøgo. ¹⁵ No Zelusalem taon-te qæmat, yaq Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Zu megetapak, manqa ndøsoøkuzømém, teqa yaq-te. Ndigu no áv ginømbe-einim nqægo: Løvøte-té qabatøvé, teqa manqa-zapa zapaya. ¹⁶ Geté no áv qazømbe-ein nqægo, ‘Ni Lom bawan-ak, matev mbaín, av nqægo, ezoqa tiqa zenda-te sa feiveem, ndigu manqa gimbo-søkuzømemin. Geté ndego khøuwa eqeieqei bømbo-etoám, ekeza manqat tezø-ovøyam.’ ¹⁷ Yaq ndigu nqanek ginduzav, no khøuwa nøme sisindøvepøteáv. Geté khøuwa nøme qandopave, no manqa ovøyam qonam nonqo-té qatoqóm, neka Pol itui manqat vøe-ein. ¹⁸ Yaq ndigu Zu ezoqam teqa manqa gisøkuzømem, ndigu ambá av nqægo, manqa-zapazapa kandakanda me-manqatám, av no qate-matavupam. ¹⁹ Geté ndigu sa ekeza Mbumbukiam vizap matev-qa yaq-té gini-manqatám, neka ezoqa nøme-qa yaq-te vøe-manqatam, ndego genanim, ndego iz nqam-bogo, Yesu. Teqa yaq-te, Pol áv gene-manqaté nqægo, ‘Ndego ndekhandí-vát.’ ²⁰ No nøtenateav qagoam, no manqa qæf ande áv khatéqéiv, taqa yaq-te, yaq no Pol áv qambø-ein nqægo. Poev tømboqoat, yaq ndego kopømbá, Zelusalem taon-té genøwáv. Yaq ni teqa manqat ndøgo teimømbó-ovøemém. ²¹ Geté Pol poeveáv, yaq ge-ein, ‘Lom kawa ezoqam kandambaqape, ekezan be-ewág, noqa manqa ovøyam.’ Yaq nakémbá, no áv qate-vøovám nqægo: Pol ndimbula-té geabetøkhæ-utøvé. Yaq khøuwa eqeieqei tømø-khantaz, no Siza-té qatø-khofotáv, ndego Lom kawa ezoqam kandambaqape.”

²² Yaq Aglipa Festus gembo-ein, “No ndego ezoqam, manqat nøkezan yoge-qa nombogó.” Yaq Festus gembo-qavøiu, “Qanimáv. Qasun qombó-ewág.”

²³ Yaq khøuwa nøme qandopave, Aglipa neka Benis, tñifakház. Ndigu khakheinam kandambá go:gonem, ndabua qaniqanim vø-uzam neka agiwa-qasis khagi-us vø-qanabam. Ndigu pindap khoev-te, nakhag ezoqa kandakanda neka taon megetapak namba sugumu-öz. Yaq Festus, Pol itui manqat ge-ein, tindu-ituím ndøgo, mokho-te vøu-on.

²⁴ Yaq Festus áv gene-ein nqægo, “Nigi kawa ezoqam Aglipa, neka zo ezoqa ate nqazøte-go, nqazo-waniap. Ezoqam ngéneq, teqa yaq-te, no Zu ezoqam ate ndigu, Zelusalem taon-te neká nqanek taon-te, ginømbe-pouwe. Ndigu áv gini-akhayám nqægo: Ndego yage khapé bembøe-sekétét. ²⁵ Geté no teqa manqa-zapa-qase qeiviáv, ta zapaya ndøgo, ezoqa løvøte-te nqazi-abam. Geté ekezan qambo-pøovam, teqa manqa ovøyam manqat, Lom kawa ezoqam kandambaqape te-ewag, yaq no matavap áv qatevé nqægo: Ndækhofotáv, te-te ndego. ²⁶ Geté sa ndøgo. No nøtenøtenák, gekha manqat nópeawám, nigí kawa ezoqam kandambaqape-te tækhofotav, teqa yaq-te. Yaq nakémbá, no ngenek qoqá megemege-té qatøndo-itú, qo nigí kawa ezoqam Aglipa, neka zo ezoqa ewaqape-qa megemege-te, zo nqazo-waniap. Yaq teqa manqat tiziyogem, no kopømbaqapé, pepa

tæpeawam. ²⁷ Soqain ndøgo, no ndimbula ezoqam, Lom taon-te tækhofotav, gete ovøyam manqat eqeieqei khofotøveav tøgoat, teqa yaq-te.”

26

Pol Aglipa-te manqa ge-ovøyam

¹ Yaq Aglipa Pol gemb-ein, “Qo kopømbaqapé, manqat toqo-ein, qakezan-qa yaq-te.” Yaq Pol zenda ndø-eqá, manqat vøngaz, ge-ein, ² “Nigi kawa ezoqam, Aglipa! No khanakhanakh kandambá, qoqa megemege-te, no manqat tæ-ovøyam, Zu ezoqam-qa manqat ate ndægo-qa yaq-te, ginø-søkuzømem. ³ Qo Zu bawan-ak-qa matev ate ndægo-qa yaq-te, qateqat kandambá. Até ndøgó-a, manqa gi-itumbumatun. Yaq nakémbá, no áv qataqambe-viám nqægo: Noqa manqat qonø-ewág. Aiyav-té.

⁴ Zu ezoqa ewaqape, noqa yage ate ndægo møndæzøté, no nøkeza manqei-te qæyagam, no khapelavøqase qategoam, yaq taqa zita-te, no Zelusalem taon-te vøe-yagam. ⁵ Ndigu møndæzøté. No Felisi ezoqam nogoám, neka khæfep matev ate ndægo vøembø-pavam, av Felisi ezoqam gi-goatun. Ndigu tøzø-pøovat, yaq gé-unimanqatiním qo-te.

⁶ Yaq no ndakin nqaneq manqa ovøyam-te, ta zapaya nqáneq qate-itán, Mbumbukiam-te nqatotana, matev tøfakhan, av ndego nigi atanakha-zapazapa-za-te manqa mbusa ge-ve. ⁷ Zu ezoqam-qa khagua bawan tuelv, ndigu Mbumbukiam pavpave neka lovølova ndimbovizap, te-te ndego, até taqa yaq-te nqáneq gonotazá.

Nigi kawa ezoqam! Ta matev ndøgo, no nqæ-unimanqatin, tøfakhan, ta zapaya nqáneq, Zu ezoqam, no manqa ginø-søkuzømem. ⁸ Yaq gekha zapá, zo ndozo-matavap, av nqægo, kopømba mbain, toqo-unimanqatin, Mbumbukiam løvøte ezoqam, nqawa tekhandi:z?

⁹ Até nó-a, qæematavupam, no ndigu ezoqam, Yesu Nazalet-ak ndimbopaev, bånøtokáz. Yaq no matev kandakandá qæmatønumat, teqa iz voat nonqo. ¹⁰ No áv qate-matønómám, Zelusalem mokho-te. No Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda-qa iz-te, Mbumbukiam-gi ezoqam kopoáv, ndimbula-té qatø-nqæisumám. Yaq ndigu pakhapakha khaneam-qa gizøgonin, no nò-unimanqatiním. ¹¹ No ndigu Zu ezoqam-qa guliguli khoev vinivinimba-te, yaq-fia nqosøgeap nøzø-etoumám, tiqa Klisten matev zapaya. Yaq no ndigu amba nøzømbekhakazumám, tiqa unimanqatin Yesu-te, betè-ivøvem. No mbøni nqosøgeap kandambá, qanøgoam ti-te. Yaq no ndigu, até taon vinivinimba qambaqape-té-a, møezøpavám, vøe-ngiæzotam.”

Pol emanqat gezø-votot, ndego ande av kenè-Klisten-ev

¹² “Yaq khøuwa nøme, no Damaskus taon-té qatømát. No ndøgo ambá Klisten ezoqam nømøndo-gavemín. Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda-qá iz-té qatømát. Ndigu tikhofotøném. ¹³ Nigi kawa ezoqam, Aglipa! Ta khøuwa-te ndøgo, no nakhoa-te qæmat, ande áv khøuwa muín ndægó, no waev bæbæs-qape nøqeív. Ta waev-qa bazaføgakh, møndølvú, khøuwa tatas-qa waev. Yan-té qandovís, no vøgután, até ndigú-a, ezoqa nøme namba qatiapat. ¹⁴ Yaq ni ezoqam ate qatigoam, manqei-té qeitø-o:án. Yaq no manqa wag mba notø-ewág. Ndøgo noqa Iblu manqat-te, áv qane-eín nqægo, ‘Sol! Sol! Gekha zapá, no ndoqo-ngiænotet? Kopømba mbain, tae viæge toqopam.’

¹⁵ Yaq no qambobevap, ‘Kándambaqape. Qo khoqonø-goam?’ Yaq Evezøza gendo-qavøiu, ‘No Yesú. No ndégo, qo ndoqo-ngiænotet. ¹⁶ Mòqo-itán! No nqáneq qataqambe-fakhán. Qo nóveatáq. Qo nogé sasæ ezoqam neka bøi vizu ezoqam qógóát, neka ezoqa emanqat voqozømbé-vototupát, matev ndøgo, no-te qoqoqeiv neka nøme ndøgo, no vaev-te tøte-qamekhæmit. ¹⁷ No qogi ezoqam neka bawan vini-ak-té qatø-khofotáq. Yaq ndigu qo ngiæqoat-qa tigoat, no ndækhandi:q. ¹⁸ Qo ndigu bøi qozø-mboqoá. Yaq ndigu bøvivun zitá giabiti-wuøém, neka waev-te betèqambuz. Neka Saitan-qa bazaføgakh, tiabiti-ivøvé, Mbumbukiam-te betønøzaz. Yaq ndigu no mokho-te, manqa-zapazapa segezø-navøém, neka vø-nogi-ezoqam-éz, ndigu ezoqa nøme namba, no ndi-unimanqatinat.’ ”

Pol ekeza nømendim sasæ-qa yaq-te ge-zømas (Kel 9:1-19; 22:6-16)

¹⁹ “Nigi kawa ezoqam, Aglipa! No nqaneq umingiap sanqaweáv, Mbumbukiam-te qandowav. Manqa o-mba nømbøendáp. ²⁰ Yaq no até qatøndego, Damaskus taon-te ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat nømendim vøngaz. Taqa zita-te, no Zelusalem taon-té qatønáv neka Zudia manqei ate ndægo vøe-okhoam, neka até bawan vini-ak-té-a, vøe-okhoam. No ezoqa áv qate-zømesimám nqægo: Manqa-zapazapa matanam, zitá giabiti-wuøém, neka Mbumbukiam-te beqambuz. Yaq tiqa matev mokho-te, ndigu ndimatanam, áv

giabiti-zómás, ndigu únime-qambúz, Mbumbukiam-te. ²¹ No Zu ezoqam, Mbumbukiam-qa khoev mokho-te, ta zapaya nqáneq gini-mòvònonám, neka lambe-qa vònògoam. ²² Geté Mbumbukiam, no oskia nòtòkeám. Yaq nakémbá, no até ndakín-a, ezoqa iz-akhayapak neka khokho ezoqam-qá megemege-té qatoyá, neka nqàtè-zòmésím. No ezoqa sa nqáneq qate-zòmésím, av Mozes neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam gi-manqatam, matev tòfakhanam. ²³ Ndigu áv gini-einím nqágo: Ndego Mesaya, Mbumbukiam geve, ni tekhandi:n, nqosògeap ndòndáp, vónaním. Yaq lònòte-te, bugukhokhof ndégo tenòsuzám. Yaq ndego Zu ezoqam neká bawan vini-ak-te, waev ndòndáp.”

²⁴ Pol nqaneq manqat ge-ein, yaq Festus gèmòndótáv, vò-akhao. Gembo-ein, “Pól. Qo kandaniáp. Qoqa qateqat ndape kandambaqape nandav, qòte-kandaqaním.”

²⁵ Geté Pol gembo-qavòiu, “Nigi kandambaqape, Festus! No ambá av nqágo, kandaniáp. Manqat nqáemanqate, unimanqatín neka mokho-ús. ²⁶ Ngenek, nigi kawa ezoqam, Aglipa, mòndæ-otév, manqat no nqáemanqate. No kopòmbaqapé, bavokhò sèmbòé-manqatát. Matev ate ndégo, no nqate-manqate, ngenek àbe-ewagám. Zapa ndógo, ta matev ndégo, ambá av nqágo, khonoam-té qanò-fakhanám. ²⁷ Nigi kawa ezoqam, Aglipa! Qo Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam-qa manqat moqó-unimanqatin? No mòtenòtén. Qo mòqo-unimanqatín.”

²⁸ Yaq Aglipa Pol gembo-ein, “Ge qó, ndoqo-matavap, qoqa manqat-te nandav, no nakhamas-te ndæ-Klisten-en?”

²⁹ Yaq Pol gendo-qavòiu, “Nakhamas-te ó aiyav-te. No Mbumbukiam, áv qambòe-viám nqágo: Qo mbá mbá. Geté até ezoqa ewaqapé-a, ndakin noqa manqat ngi-ewaget, zo áv tònégó, av no nqate:go. Geté auli sen ndigu, no ginòmbe-mopòvòmem.”

³⁰ Yaq ndego kawa ezoqam, Aglipa, neka gaman ezoqam Festus neka ndugu Benis, ezoqa ewaqape namba, sùgumu-umiáz. ³¹ Yaq bavokhò gizav, ndigu yaqyaq-a gibond, “Ngenek ezoqam manqa-zapa-qase goneáv, ta zapaya ndégo, ezoqa lònòte-te nqazi-abam neka ndimbula-te nqazi-nqéisam.”

³² Yaq Aglipa Festus gembo-ein, “Qo ngenek ezoqam ambá soqo-nqonqotavín, ndego ekezan poeveav tògonin, Siza teqa manqa ovòyam manqat te-ewag, ndego Lom kawa ezoqam kandambaqape.”

Pol Lom taon-te gewav

27

27:1–28:15

Pol gesøkuz, Lom taon-te gemat

¹ Khòuwa qandap, ndigu gizavem, ni Itali manqei-te teimòtinim, yaq Pol neka ndimbula ezoqa nòme, nakhag kawa nòme-qá zenda-té ginò-áb. Teqa iz Zuliés. Ndego Lom kawa ezoqam kandambaqape-qa nakhag bawan mokho-té gunu-sasaetám. ² Palai khagua mòndòbòetám, ta pu-te ndégo. Khakheitáp. Adlamitium taon-té qandowáv. Yaq Esia plovins-te, pu vinivinimba-te tòkeam-qa ndégoám. Yaq ni teitò-keám ndégo, vòì-sòkuzim. Ezoqa nòme mòndògoám, ni namba. Ndego Tesalonika taon-ák, ndégo Masedonia plovins mokho-te. Teqa iz Alistakús.

³ Khòuwa nòme qandopave, ni Saedon taon-té qeimò-fakhán. Yaq Zulies, Pol tanakh mbogó. Ndego sègemboták. Ekeza zifuap-té genòwáv, ndigu loge gígíap neka gekha gígíap nòme bembò-etòmem. ⁴ Ni nqawa qeisøkuzim, yaq khamòe sa ni-té qandofeá. Yaq ni Saiples manqei bawa niti-otán. Sèitò-guguyát. ⁵ Yaq ni qeitu-qantavat, anana-mba ndògu, Silisia neka Pamfilia manqei sa nakeamo-te vòtikhatòvem, yaq Maela taon-té qeimò-fakhán, Lisia manqei-te ndégo. ⁶ Ta taon-te ndégo, ndego nakhag kawa ezoqam, palai khagua nòme ndòqéiv. Aleksandlia taon-té qandowáv. Itali manqei-te teiti-qa ndégoám. Yaq ndego ni tenò-itùmb ndégo, vòimòguv.

⁷ Qeisøkuzim, yaq khòuwa kopoáv, ni aiyav-té qeitò-teitát. Yaq Naides taon qati-khatoumat, ni ambá seiteitatín. Geté kopòmba mbain. Zapa ndégo, khamòe gèqavònotám. Yaq ni Salmone manqei luát qeitò-qantáv, Klit manqei bawa-te ndégo. ⁸ Yaq sèitò-guguyát. Geté fògakh-mbá qeitiámát, atema vaev-te khagua pu nòme-te vòimò-fakhan. Ta pu ndégo, iz Pu Mbomambaqapé. Lasea taon avònin-té qagó.

⁹ Ta-mba av nqágo qati-teitavun, ni khòuwa kandambá qeingiæzotavun. Zu ezoqam-qa khòuwa, ndégo lou logemav matev gigoatun, é-mòndòmu-nasiním, yaq mbe viav vòngaz. Yaq ndakin Pol ezoqa áv genegugùb nqágo, ¹⁰ “Láo. No áv qateqéiví nqágo: Ni sa tizi-teitit, yaq ni matev fògakh-qape zimòqéivím. Ni nqaneq palai khagua neka gígíap gíníngiú. Geté ta-mbá mbá. Até niqá khandí-a, kopòmbá, sa tømò-navòem.” ¹¹ Geté ndego nakhag kawa

ezoqam, Pol-qa manqat gè-ogí. Yaq palai khagua eve neka nõzøgim ezoqam-qa manqat ndõndáp. ¹² Zapa ndõgo, ta khagua pu ndõgo, qanimáv mbá, qozøqozaq viav khøuwa-te, khagua tõbøetat, mbe qafakanumatun. Yaq nakémbá, ezoqa kandambá, nõqawa søkuzam-qa ndõgoám. Kopõmba tõgoat, ambá Finiks taon-té ginøteitín. Taqa khagua pu, Klit manqei bawa-te ndõgo, khøuwa sininim-té qavé. Nøme ndõgo, nakeamo zenda-té neka nõme ndõgo, yøgea zenda-té. Yaq ndõgo kopõmbaqapé, qozøqozaq khøuwa-te, khagua tõbøetupat.

Mbe qandofea

¹³ Yaq sa niqa yøgea-te ndõgo, khamøe-qase qandofea, palai khagua sasae ezoqam, áv gini-matavupám nqægo: Kopõmbaqapé. Seftiním, av manqat gi-einim. Yaq angølap sège-khatobumím, vøi-søkuzim. Yaq ni Klit manqei bawa uni avønín-té seito-guguyát. ¹⁴ Geté nõqava mbáin, sa manqei bawa ndõgo, mbe-qape ndofea. Taqa bazaføgakh kandamba tantáv. Mbe av nqægo, Khøuwa Fakhanam Yøgea Zenda Mbe mbo-akhaemám. ¹⁵ Mbe ndõgo, khagua qanqagim, ni kopõmba mbáin, eqeieqei níteit, teimbøe-qatazet. Yaq ság. Khamøe ni qavevendumat, sèimbøkhæ-takát. ¹⁶ Yaq Kauda manqei bawa-qase avønín-te qeito-guguyát, ni khagua-qase eqawat-qa nõgoám, ndõgo qei-itiat. Geté føgakh kandambá. Vaev-té qeito-eqaném, ova vøitø-veem, sasa niløvønømem. ¹⁷ Yaq ta sasae ndõgo qame-navøem, ndigu sasae ezoqam, palai khagua tñi-møpøvømém, tabetø-føgakh-a, neka palai vøføløzømem. Zapa ndõgo, ndigu møe ndõgoném. Soqáin ndõgo, ndõgo Libia manqei avønín-te, ndividind bawa-te teitø-qavig, ibøkha mokho-te ngu-gu. Palai giføløzømem, yaq khamøe mba mbotakém, qavevendumat. ¹⁸ Geté khøuwa nõme qandopave, khamøe ndõgo qafegimam, sà tønø-khouevtát. Yaq khagua keoge ezoqam, até gindigonem, gigiap khagua-te qøugeyam, gènqagimém, khagua vønøyán. ¹⁹ Yaq khøuwa nõme qandopave, ndigu até khagua-qa sasae gigiáp-a, vønqagimém. Ekezan ndønqagimém. ²⁰ Yaq khøuwa kopoáv, ni nduku neká khøuwa zømetupøteáv, niqa nakhoa qeivi nonqo. Neka mbe sègemát. Khápumu-føgákh, qafegimam. Ni sèimbøkhæ-ovøemém. Neka matavapøteáv, av nqægo, ndèiyagét.

²¹ Ndigu ezoqam, khagua mokho-te gu:goam, khøuwa kopoáv, lou logemáv. Yaq Pol tiqa megemege-te ndõgo, tenø-itán ndõgo, vøzø-ein, “Zo nõqa manqat ambá zøyogem. Ni Klit manqei, até bizindu-ivønémín. Yaq nqanek matev føgakh-qape neka gigiap qasoqøsoqoam, ambá gé-fakhanák ni-te. ²² Geté no ndakin nqazø-manqate. Zo ndøføføgeáp. Zo ezoqa kopo gø-navøemák. Palai khagua mba ndõsoqá. ²³ No Mbumbukiam-gé ezoqám, neka te-mba ndégo tæmbovizáp. Yaq lova qapøistat, tege enzol ezoqam nõfakhán. ²⁴ Ndego áv genømbe-eín nqægo, ‘Pól. Qo møe ndõgø. Qo ndégo Lom kawa ezoqam kandambaqape, Siza, teqa megemege-te, ndõqomø-itán. Yaq ndæ! Qo zapaya, Mbumbukiam até ezoqa ewaqapé-a, qo namba ndøzøte-guvi, ndøkhandí-z.’

²⁵ Yaq nakémbá, lao, zo anøzi ndõgø. No Mbumbukiam, áv qate-unimanqatinát nqægo: Matev ndøfakhán, av genømbe-ein ndægo. ²⁶ Geté nqanek palai khagua, manqei bawa-qase-té qanøtøun, vøtøkuvøém.”

²⁷ Ni pula menas, Meditelenien ndaola-te qeitu-bøetam, yaq ta lova nõme ndõgo, ndigu khagua sasae ezoqam, áv gini-matavupám nqægo: Manqei ábizimu-khatoém. ²⁸ Yaq mbag ndøføløzém, gigiap viniv vømøpøem. Igian qeivi nonqø. Yaq áv giniqevím nqægo: Ibøkha-qa igian, 40 mitá. Geté nõme qeimø-kawamb, nõqawa gimø-føløzem, taqa igian 30 mita mbá. ²⁹ Yaq ndigu ezoqam, møe ndõgoném, av nqægo, khagua andé nandi-té vømé-ngøvøøem. Yaq ndigu khagua-qa okho-te, angølap ndønqagivemém. Angølap foá. Yaq paveat-qa ndøguligulimém.

³⁰ Yaq ndigu khagua sasae ezoqam, khokhozan-qa ndõgoám, khagua-qase ibøkha-te vøføløzem. Yaq ndigu ezoqa nõme, ambá gezø-matemateamín, av nqægo, ndigu ambá angølap nõme ndønqagevememín, khagua mege-te ndõgo. ³¹ Geté Pol nakhag kawa neka nakhag ezoqa nõme gezø-ein, “Nginik khagua sasae zøtezat ezoqam, nqanek khagua-te guveav tõgoat, yaq zo zøyageák.” ³² Yaq ndigu nakhag ezoqam, até gindigonem, khagua-qase-qa mbag vøqogømem, ibøkha-te vøbøi.

³³ Yaq qanaqanus lovølova-ús, Pol ezoqa ewaqape, áv gezømbe-eín nqægo, “Zo lou mõzológ. Zapa ndõgo, zo pula menas sa qazo-qovezumam, zo lou eqeieqei logemáv. ³⁴ Yaq nakémbá. No nqazø-pouwe. Zo lou zológ. Zo bazaføgakh, bèzøndo-qaván. Yaq zo soqain-qase, zomø-qeivimák.”

³⁵ Pol nqanek manqat ge-ein, yaq ndego flawa ndõndapáz, ezoqa ewaqape-qa bøi-te, Mbumbukiam ike manqat vømbø-ein. Yaq gèmbézø, louzi vøngaz. ³⁶ Yaq ezoqa ewaqape, tiqa mokho-te, é-qazø-eqeieqeatát. Yaq até ndigu-a, lou vølog. ³⁷ Ni ezoqam, palai khagua-te qeitu-guam, kandambá. Ate qatigoam, 276. ³⁸ Ezoqa ewaqape lou gumulog, qazø-ewez, yaq wit ndigu, khagua-te gu:geabam, gènqagivemém. Khagua betèvøyán.

Palai khagua qamø-ngøovøem

³⁹ Yaq qanaqanus qandopave, khagua keoge ezoqam, manqei ndøqeivím. Geté ndigu amba me:matøvemém. Geté ogeve giqeivím, manqei ge:v qagoam, ndigu matavap, äv giniveém nqægo: Palai khagua, sa ge:v-té qabenø-qavíg. ⁴⁰ Yaq angølap gi:zøitam, mbag gèqogém. Yaq ndaola-té sege-zuvözém. Yaq mbag ndøgo, khagua nözøgim nonqo-te qaløvøtupam, sège-føløzømém, neka palai ndøgo, mege-te qo:løvøtupam, vøvøndøzem. Khamøe ambá manqei ge:v-té qanø-ziandamín. ⁴¹ Geté livin-qase ndøugu, ibøkha mokhote, nandi bawa mu:zavám. Yaq khagua mege, nandi-té qano:qavíg, vømøføgakh. Kha khokhokeáv. Geté okho, khamøe ndømøkuimát, khagua ate ndægo vømü-møkuvøem.

⁴² Yaq nakhag ezoqam, ndimbula ezoqam, zitøge-qa ndøgoám. Soqain ndøgo, ndigu manqei-te titanqayam, vømø-khokhoním. ⁴³ Geté ndego nakhag kawa ezoqam, Zulies, Pol khandi:vát-qa ndøgoám. Yaq ndego gèzømbø-khá. Ezoqa ewaqape, ndigu tanqayam gi:zøtez, ndego ibøkha-te vøvuam manqat zø-eín, bemø-tanqayam, manqei-te bemøqaqavam. ⁴⁴ Geté ndigu ezoqa nøme, tanqayam zøtezateav gigoam, khagua qaqaqape fabam manqat zø-eín, manqei-te betè-tanqayam. Yaq av nqægo, ni ezoqa ate qatigoam, manqei-té qeimø-qaqavám, vøi-khandi:n.

28*Malta manqei bawa-te gigoam*

¹ Ni manqei-te qeimøqa, yaq ni äv qatiyogém nqægo: Nqanek manqei bawa, iz Maltá. ² Ndigu ezoqam, ta manqei-te ndøgo giyagam, matev eqeieqei nimatanám, vøkhatomb. Yaq gøina niløvutím. Zapa ndøgo, qæ ndølanqavát neka qozaq ndønqeivøém.

³ Pol gøina ndøpizumát. Yaq gøina geløvut, qawagim, te-tata ndøgo, wazeam ndongikáv, pingim-te vømbøtag. Wazeam av nge-go teqatag, yaq løvøte qóqeiv. ⁴ Yaq ndigu mo-manqei-anim, Pol gi-ometam, wazeam pingim-te gembo-følawam, äv ginibónd nqægo, “Ngenek pepen ezoqám as ndøgoát. Unimanqatín. Ndego geoneáv, ibøkha-te. Geté ndakin, ndugu mbumbukiam nømu, ezoqam-te yaq-fia ndutaev, unimé-laváo.”

⁵ Geté Pol wazeam sège-vingitáv, gøinam-te sasa ndø-ogiu. Yaq ndego soqain-qase qeiviáv. ⁶ Ezoqa äv gini-matavupám nqægo: Ndego ndømbo-tøpuí, o segébøiáv, vønaním. Yaq amba me:nqanqeitupám. Geté Pol-te matev-qase fakhaneav qagoam, yaq matavap gè-enendém, gi-einim, “Ngenek mbumbukiam nøme ategó.”

⁷ Ta manqei avønin-te ndøgo, manqei nøme møndøgoám. Ndøgo Publius-qá manqei. Ngenek megeat ezoqam ndøgoám, ta manqei bawa-qase-te ndøgo. Yaq ngenek ni gèkhatómb, lou neka venanqei nonqo vøni-etoam. Khøuwa misiká. ⁸ Publius-ge eve, enqoni mbovinumám. Ngusum tatas neka emu mbogoám. Venanqei nonqo-té gebuvám. Yaq Pol tenøwáv ndøgo, zenda vømbøeve, sasa ndøguligulim. Yaq ndego enqoni, sègembo-navøém. ⁹ Nqanek matev qafakhan, yaq até enqoni-us ezoqa nømé-a, manqei bawa-te giyagam, Pol-te vøndözav. Yaq enqoni sègezø-navøém. ¹⁰ Ndigu ni vizap kandambá ginigu. Yaq ni manqei nqawa qei-ivøvem, gekha gigiáp ndøgo, ni mbain qeigoam, ndigu sègeni-etoám.

Pol Lom taon-te gemøfakhan

¹¹ Ta manqei bawa-te ndøgo, palai khagua møndøbøetám. Khamøe viav qa-ogitat, ndøgo tømboegéz. Aleksandlia taon qandovuáo. Palai khagua-qa mege-te ndo-go, Mbumbuk Qaqangeap-qá nqovønqova mo:goám.

Yaq khamøe viav qame-navøem, ni tötiketám, vøi-søkuzim. Løvøyak misiká qeisokhoam, ta manqei bawa-te ndøgo. ¹² Yaq ni Silakus taon-té qeimø-tokhotáv, khøuwa misika vøimø-qovezam. ¹³ Yaq nqawa qei-ivøvem, ni Legium taon-té qeitøteít, vøimø-tokhotav. Yaq nøme qandopave, khamøe sa zita-té qandofea, vøsökutan. Yaq khøuwa menas mbá qati-teitát, Puteoli taon-te vøimø-fakhan. ¹⁴ Ta taon-te ndøgo, Klisten ezoqam møndøgoám. Ndigu gèkhatómb. Yaq ni pula kopó, ti namba qati:goam. Yaq nqawa qei-ivøvem, zapá qeitøniáv, atema Lom taon-te.

¹⁵ Ndigu Klisten ezoqam, Lom taon-te giyagam, manqat é-møndømø-yogém, av nqægo, ni Puteoli taon-te qeifakhan. Yaq ndigu ezoqa nøme, ni nømende-qa ndozáv. Andé qámbá, ginduzav. Nøme ndigu, ni Apius maket-té qeitø-gaqandám neka nøme, ta manqei-te ndøgo, vøi-qaqandam, Venanqei Nonqo Khøev Misika gimbo-akhaemam. Pol nginik ezoqa gezømet, yaq Mbumbukiam ike manqat mbo-eín, neka mbøni vømbøbøi.

Pol Lom taon-te, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimat

¹⁶ Ni Lom taon-te qeimø-fakhan, yaq gaman ezoqam, Pol sègembo-takém, av nqægo, khøev eqeieqei-té géyagát. Geté nakhag ezoqa kopo møndømbo-goám, gembo-kewagam.

¹⁷ Yaq khøuwa misika-qa zita-te, Pol Zu megetapak zø-akhayám. Yaq gindupindam, ndego áv gezømbe-eín nqægo, “Tát-za neka ata-za. Noqa yaq-te, manqat nqáne: No manqa-zapa-qase goneáv, nigi ezoqam-te neka nigi atanakha-zapazapa-za-qa matev-te. Geté Zu ezoqam, no sège-møvnonám, Zelusalem taon-te. Yaq no Lom ezoqam-qá zenda-té ginøveém. ¹⁸ Geté Lom ezoqam ginø-sinøzumem, ndigu no nqonqotønát-qa ndøgoám. Zapa ndøgo, ndigu no-te manqa-zapa-qase qeiviáv, ta zapaya ndøgo, ezoqa løvøte-te ndi-abam, av Zu ezoqam noqa yaq-te qazømbe-pøovam. ¹⁹ Geté Zu ezoqam, tiqa manqat gèsanqawém. Yaq no nakhoa nøme qeiviáv. Yaq no áv qazømbe-eín nqægo: Ndego Lom kawa ezoqam kandambaqape, Siza, ekezan be-ewág, noqa manqa ovøyam manqat. Geté no ambá av nqægo, nøkeza ezoqam manqa nømøzø-søkuzám. ²⁰ No zo ta zapaya, manqat soqain vønì-ein, nqanek manqat tæzø-ein. No nginik auli sen, te zapaya ndégo tinømbe-løvønøzat, ni Izlael ezoqam, Mbumbukiam-te nqazio-tana, tendo-khofotav, ni tekhandin.”

²¹ Yaq ndigu gindu-qavøinam, “Zudia ezoqam, ni qoqa yaq-te pepa khofotøveáv. Neka nigi ezoqa kopo okhoeáv, ni-te, manqa vøqã-søkuzim, o qo zapaya, manqat soqain vønì-ein. ²² Geté ni qakeza manqat yoge-qa nigú, ande áv khoqotè-matavap. Zapa ndøgo, ni áv qatiyogé nqægo: Manqei-manqei ate ndægot, ezoqa nqanek bawan ndakinak, manqa mbogeve:matún.”

²³ Yaq ndigu Pol namba, khøuwa nøme ndøzavém. Yaq ta khøuwa-te ndøgo, ezoqa kandambá gindupindam, Pol ma ge:qotam. Yaq khøuwa gemat, qanaqanus atéma khagus, Pol Mbumbukiam-qá Megeat Matev-qá yaq-té gene-zømesimát. Ndego áv gezømbe-ovøemát nqægo: Mozes-qa guguna manqat neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam-qa manqat mokho-te, Yesu-qa yaq-te, møndø-peaomém. Yaq ndego ndigu Yesu-te khatozaza ndøgoám. ²⁴ Ezoqa nøme, møndø-unimanqatiním, Pol-qa manqat. Geté nøme ndigu, unimanqatinteáv.

²⁵ Yaq ndigu ekeza mokho-mba, ponqombap ndønqazém. Yaq sègezáv. Geté Pol ndigu bugukhokhof, áv gezømbe-eín nqægo, “Manqat ndøgo, Nqova Mbomambaqape zogi atanakha-zapazapa-za gezø-ein, Aezaya mokho-te, ndego Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam, nqanek manqat unimanqatín. Ndøgo áv qane-ein nqægo,

²⁶ Vøqáv, ndigu ezoqam vømøzø-ein:

Zo ndøzo-ewagát.

Geté manqa mokho zombó-ndapemák.

Zo ndøzo-kewagát.

Geté zóqeivimák.

²⁷ Zapa ndøgo, nginik ezoqam,

mbøni gèzø-føgøføgakhám,

neka gea gèzø-tokeáp,

neka bói ndíkøpøítáp.

Zapa ndøgo, ndigu poeveáv,

bøi ti:qeivat neka gea ti-ewagat,

neka mokho tindapem,

yaq no-te vøndé-qambüz,

no vøté-khakheinøvém.’”

²⁸ Yaq Pol nøme gezø-ein, “Zo vøezøté. Mbumbukiam nqanek khandi manqat, ndakin até bawan vini-ak-té genø-khofotáv. Yaq ndigu ndøndapém.”*

³⁰ Ta khoev-te ndøgo, Pol viav menás geqotam, fia vø-aumam. Yaq gekha ezoqám ndigu, gindu-okhoam, sège-khatobín. ³¹ Ndego ezoqa Mbumbukiam-qa Megeat Matev neka Evezøza Yesu Keliso-qa yaq-té gene-zømesimát. Ndego manqat sège-manqatám. Ezoqam-qa møe goneáv. Neka ezoqa kopo ndego khazeáv.

28:18 28:18 Kel26:31   **28:19** 28:19 Kel 25:11   **28:20** 28:20 Kel 26:6-7   **28:22** 28:22 Kel 24:14   **28:26** 28:26-27 Isa 6:9-10; Kel 25:13; 26:2, 6; 27:24; Lom 1:5   * **28:28** 28:28 Baebol kopokopo nøme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nøme ndøgó. Ta manqat nqáne: 29 Pol nqanek manqat ge-ein, yaq Zu ezoqam sègezáv. Izuizu manqa ndø-itumbumát. Manqa itumbam kandambá gigoat.

Lom Pol-qa pepa, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Lom taon-te giyagam

Megeat Manqat-qase

Nqanek pepa, Pol Lom taon Klisten bawan ezoqam-té genø-peawám. Ta khøuwa-te ndøgo, ndego Kolin taon-té gegoám. Pepa gumu-peawam, yaq Fibi mbo-etoám. Yaq Lom taon-te ngúnuk gundapát. Lom taon ndøgo, kandambaqapé. Itali manqei-té qagó. Gaman kawakawa-za ndøgo tigoám. Klisten ezoqam ndigu, Lom taon-te gisøkhoam, nøme ndigu, Zu ezoqám, neka nøme ndigu, bawan vini-ák.

Nqanek pepa mokho-te, Pol taqa yaq-te ndøgo tene-peawám, Mbumbukiam-qa bøi-te, ande áv khoqoté-ndaføyamba-ēq. Ndego áv gene-eín nqægo: Ezoqa ewaqape, manqazapazapa-ús. Neka ezoqa kopømba mbaín, Mozes-qa guguna manqat paev mokho-te o matev eqeieqei gone mokho-te, Mbumbukiam-qa bøi-te ti-ndaføyamba-ez. Geté Yesu ti-unimanqatinim, yaq Mbumbukiam tiqa manqazapazapa ate ndægo, segembøé-navøém, yaq ndigu teqa bøi-te vø-ndaføyamba-ēz. Yaq ndigu kopømbaqapé, yage ndakinak ndøndapém, Yesu namba vøe-yagát.

¹ No Pól, nqanek pepa nqæpeaomit. No Keliso Yesu-gé sasae ezoqám. No Mbumbukiam ndøveatán. Tegé u-anem nógoát. Ezoqa teqa Manqat Mbomambaqape nøtè-zømesimat.

² Mbumbukiam é-møndo-eín, tegi manqa vevezam ezoqam mokho-te, nqanek Manqat Mbomambaqape, ndøfakhán. Mbumbukiam-qa Manqat mokho-té qapeawáp. ³ Nqanek Manqat Mbomambaqape, ekeza Yo-qa yaq-té qanegó. Manqei-qape-qa matev-te, ndego Deivid-gé zeó. ⁴ Geté løvøte-te gendo-khandi:v, ta mokho-te, Nqova Mbomambaqape, ni áv qaninømand nqægo: Gnekek Mbumbukiam-gé Yó, neka ndego bazaføgakh-qapé. Ndego Yesu Kelisó. Nigi Evezøza.

⁵ Te mokho-te, Mbumbukiam kuku mbogoám no-te, neka no tege u-anem vøve. Yaq no bawabawan-te ate ndægo, ezoqa nó-itubít. Yaq ndigu tiabiti-unimanqatinim neka teqa manqat tiabiti-ndapém. Yaq Keliso-qa iz tåbete-egawát.

⁶ Até zó-a, zo Mbumbukiam vøzø-akha. Zo ndakin Yesu Keliso-gí ezoqám. ⁷ Nqanek pepa zo-té qatø-peaomit, zo Lom taon-te nandozo-yage. Mbumbukiam kuku kandambá zo-te. Ndego zo ekeza ezoqam me:zæzá.

Mbumbukiam, nigi Tat, neka Yesu Keliso, nigi Evezøza, tiqa kuku matev neka sambi matev ndøgoát, zo-te.

Pol gepøogeapam, Lom taon-te tewav

⁸ Noqa manqat áv qaténgáz nqægo: No ike kandambá, noge Mbumbukiam-te, Yesu Keliso mokho-te, zo ezoqa ewaqape zapaya. Zapa ndøgo, manqei-qape ate nqægo, ezoqa zoqa unimanqatin-qa yaq-te, sūgumu-manqatét. ⁹ Mbumbukiam, te zapaya no kha sa nqæ-nqonqotøve, no ezoqa teqa Manqat Mbomambaqape, ekeza Yo-qa yaq-te nqate-zømesim, ndego møndæ-otév, no oskia nøzø-guligulimatún. Khøuwa kopoáv. ¹⁰ Neka no ndego áv qambøe-vi:matún nqægo: Ndego poev tømbo goat, nakhoa bønø-mboqoa. Yaq notøndónáv, vaev-te, zo banøzømet. ¹¹ No vao kandambá zo-te. No zo zømete-qa neka Nqova Mbomambaqape-qa bazaføgakh etoam-qa nøzøgó. Zo unimanqatin-te, tønè-føgakhæz. ¹² Yaq no zo namba tizi:goat, ni yaqyaq-a, niqa unimanqatin matev mokho-te, zita zítøpøzát, zo noqa zita vozø-tøpøzèm, neka no zoqa zita vøe-tøpáz.

¹³ Nøfuap! Zo vøezøtéz, av nqægo: No khøuwa kopoáv, qæpøogeapam, zo tæzømet. Até zo mokho-té-a, noqa sasae-te, mokho bēfakhán, av manqei nøme-te qæfakhanumat. Geté gēnømbe-paín. ¹⁴ No Mbumbukiam-qa Manqat, ezoqa ewaqape sà bazømbu-etoám, oskiá ndøgo. Glik bawan-ak o bawan vini-ak ndigu, neka oskiá ndøgo, zøtezat ezoqam o zøtezatav ezoqam ndigu. ¹⁵ Yaq nakémbá, no poev kandambá. Até zó-a, zo Lom taon-te nandozo-yage, Manqat Mbomambaqape nøtézømás.

Mbumbukiam eqeieqei ndigu tenezæzá, ndigu ndi-unimanqatinat

¹⁶ No mivi mbaín, nqanek Manqat Mbomambaqape-qa yaq-te. Zapa ndøgo, ta mokho-te ndøgo, Mbumbukiam-qa bazaføgakh mu:sasaeát. Yaq gekha ezoqám ndigu, ndi-unimanqatinat, gékhandi:z. Nqanek khandi matev, bugukhokhof Zu ezoqam-té qanøfakhán. Yaq vaev, até manqei vini-ak-té-a, vømøfakhan. ¹⁷ Nqanek Manqat

Mbomambaqape mokho-te, ni Mbumbukiam teqa matev eqeieqei-qape nivevezám. Ta matev eqeieqei-qape nqáne: Ezoqa teqa bói-te, unimanqatin matév gini-ndaføyamba-ézát. Unimanqatin matév qane-ngazøngazám neka unimanqatin matév qame-kopømba-ín. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-peawáp nqægo, “Ezoqam ndøgo tené-ndaføyamba-év, te-unimanqatintat. Yaq géyagét.”

Mbumbukiam qaqa tenøgó ndøgo, ndigu ndisanqawe

¹⁸ Nqanek manqat, Mbumbukiam ni eqeieqei ndenæna, ni nqazi-unimanqatinat, ndøgo gigiap-qapé., Zapa ndøgo, Mbumbukiam, ndego yan-te ngo-yage, áv gene-vevezám nqægo: Ndego qaqa kandambá. Ezoqa ndigu, ndisanqawe neka manqa-zapazapa ndimatanam, neka ta mokho-te, unimanqatin manqat sa nditokhonam, ti-te ndigu, Mbumbukiam yaq-fia ndótá. ¹⁹ Zapa ndøgo, ndigu Mbumbukiam-qa yaq-te, mõndæzøté. Ndego ekezan mõndøzø-vøndøyám. ²⁰ Unimanqatin. Ezoqa kopømba mbaín, Mbumbukiam te-omet. Geté Mbumbukiam manqei-qape ande ge:khakheinam, atema ndakin, gigiap ate ndægo, gekhakheinam, ni áv qani-nømendím nqægo: Ndego bazaføgakh-qapé, miavmiáv, neka ndego unimanqatin Mbumbukiam. Yaq nakémbá, ezoqa kopømba mbaín, timanqatav nqægo, “Ni manqa-zapazapa goneáv, zapa ndøgo, ni Mbumbukiam-qa yaq-te nítinøtenák.” ²¹ Ndigu Mbumbukiam mõndæzøté. Geté ndigu matavapøteáv, av nqægo, ndego Mbumbukiam. Neka ndigu ndego vizupáv. Neka ndigu te-te ike manqat manqatemáv. Yaq tiqa matavap mõndømø-mokho-mbaín. Tiqa mokho-te, matavap eqeieqei mbaín. Bøivun mu:nqéitám.

²² Ndigu ekeza kha, matavap loloakh-us me:vewé. Geté tiqa matavap, mõndøzø-livilivisám. ²³ Tiqa matev, mokho mbaín. Zapa ndøgo, khandi miav-ak Mbumbukiam, ndigu vizupáv. Geté tae khøwuiap bugug vinivinimba mbovizáp, ekezan ndikhakheinam, bugug kopømba ande av ezoqam ndigu, vaev-te tipakhaez, o pipisi ndigu: o søvákha gigiap ndi:gu o gigiap ndivisiqiap ndi:gu. ²⁴ Yaq nakémbá, Mbumbukiam sègezø-iváv. Ndigu manqa-zapazapa, sà bematønnumít, av ndi:qovetu. Yaq tiqa mambe matev-te, izuizu kha soqaqape-té giabøn-veém, neka yaqyaq-a mivi beté-etoam. ²⁵ Ndigu unimanqatin manqat, Mbumbukiam-qa yaq-te, gè-ivøvé, khavozam manqat vømbø-paevem. Ndigu gigiap mba mbovizáp, Mbumbukiam gekhakheinam, neka taqa iz ndimbø-èqawát. Geté Mbumbukiam, ndego gigiap ate nqægo gekhakheinam, ndigu vizupáv. Geté teqa iz, miavmiáv, bétø-eqawát. Amén. Nqanek manqat unimanqatin.

²⁶ Mbumbukiam zita gi:wuowem, yaq ndego sègezø-iváv. Ndigu mivi matev, sà tiabiti-matønnumít, av ekezan ndi:qovetu. Sakheis nøme, nøkenøkem matev eqeieqei, gè-ivøvé. Yaq izu sakheis mambe matev ndøgoatún. ²⁷ Yaq até anganá-ya, ezoqa nøme, nøkenøkem matev eqeieqei, gè-ivøvé, sakheis namba. Yaq tiqa poev, ndøgo ekeza mbøni mokho-te ande gøinam me ndøwageap, angana nøme-té qanø-okhoatún, yaq ndigu izu angana mambe matev vøgoatun. Ta mokho-te ndøgo, ndigu mivi-qape ndø-ndapemín. Ndøgo tiqa matev-qá yaq-fiá.

²⁸ Ndigu ezoqam, gèzømbø-qasí:v. Mbumbukiam-qa yaq-te matavapøteáv. Yaq Mbumbukiam ndigu tiqa matavap soqøsoqa-té genøziváz. Matev sà tiabegø ndøgo, eqeieqei mbaín ndøgo. ²⁹ Ndigu tiqa mokho-te, manqa-zapazapa vinivinimba gèmøzø-tøtvøyám. Ezoqa soqaqape-te abam matev, neka gigiap qovetu matev, neka ezoqa ngenøgim matev, neka ova matev, neka ezoqa pakhapakha khaneam matev, neka nøfee matev, neka khavozam matev, neka ka awam matev, ndigu khåpe zømbe-khouwév. Ndigu manqa ndøgeve-matún, ³⁰ neka manqat soqøsoqa vømanqatatum. Ndigu Mbumbukiam gèsanqawé. Ezoqa nøme gèvøzøtatún neka ekeza mokho-mba vøe-khambuvupatum neka ekeza kha vø-eqatatum. Ndigu manqa-zapazapa nøme matanam-qa ndøvawatún. Neka ndigu evøndipakha-qa manqat pøpøvumáv. ³¹ Ndigu matavap eqeieqei mbaín. Manqa mbusa giveimin, yaq ndigu matev gonemáv, av gi-einimin. Ndigu kuku matev mbaín neka tanakh matev mbaín, ezoqa nøme-te. ³² Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-manqatav nqægo, “Gekha ezoqám ndigu, matev av nqægo gigoatum, ndigu bèpakhaéz.” Ndigu nqanek manqat mõndæzøté. Geté manqa-zapazapa sègegoatún. Geté ta-mbá mbá ndøgo, ekezan manqa-zapazapa ndimatanam. Ndigu até ezoqa nømé-a, zita zøtøpazét. Matev áv tiní-matønnumát.

2

Mbumbukiam-qa manqa ovøyam matev eqeieqei

¹ Qo gekha ezoqam, ezoqa nøme-te manqat ndoqo-møvøyam, qo kopømba mbaín toqo-matavupat, av nqægo, qo qakezan, manqa-zapa mbaín. Zapa ndøgo, matev nøme, taqa

yaq-te, qo ezoqa nɔme-te manqat ndoqo-mɔvɔyam, qo qakezan mɔqogoatún, av ndigu ndi:matanam. Yaq até qó-a, manqa-zapa-ús. ² Ni mízi-nɔtén, Mbumbukiam ti-te ndigu, yaq-fia ndetawat, ndigu matev soqɔsoqa ndimatanam, ndɔgo eqeieqei. ³ Yaq ge qó, ndoqo-matavap, qo qakezan matev av ndoqote-matanam, av ezoqa nɔme-te manqat ndoqote-mɔvɔyam, yaq qo Mbumbukiam-qa yaq-fia taev-te, ndoqóvuag? Av taoká. Qóvuagák. ⁴ Neka ge qó, Mbumbukiam-qa kuku matev kandambaqape neka tanɔtanakh matev neka aiyaiyav matev qo-te, geqambó-qasi:v? Neka qo qeiviáv, av nqægo, Mbumbukiam qo teqa kuku matev mokho-te, qambuqan-qa ndeqago. ⁵ Geté qo ùni qote-fɔgakhæq neka gèqambo-qasi:v, toqoqambuq. Yaq ta matev mokho-te, qo Mbumbukiam-qa qafa, qo-te ndɔmbogo, qòkhouwevtét. Yaq ndego, ta khɔuwa-te ndɔgo, teqa qafa tɔndovea, qo-te yaq-fia áv tenétá. Ta khɔuwa-te ndɔgo, ezoqa ewaqape tinɔqeivím ndɔgo, teqa manqa ovɔyam matev eqeieqei. ⁶ Mbumbukiam ezoqa ewaqape, yaq-fia áv tezɔmbé-etoám, av ndigu ndi:matanam. ⁷ Ti-te ndigu, matev eqeieqei matanam-te bazafɔgakh ndi-asɔzu, neka yage qanimav-qape-qa ndivawe, Mbumbukiam namba, neka megemege-te ndo-go, iz akhae kandambaqape neka khandi vaev mbain ndape-qa ndigu, ti-te ndigu, Mbumbukiam khandi miavmiav zó-etoám. ⁸ Geté ti-te ndigu, ekeza kha mba ndi:qeivi neka unimanqatin manqat ndisanqawe neka matev soqɔsoqa ndimbopaev, Mbumbukiam qafa zógo neka yaq-fia vótá. ⁹ Ezoqa ewaqape, ndigu manqa-zapazapa ndimatanam, viniv-qape neka mbɔni vaev matev zófakhanám. Bugukhokhof Zu ezoqám. Geté até bawan vini-ák-a. ¹⁰ Geté ti-te ndigu, matev eqeieqei ndimatanam, Mbumbukiam yage qanimav-qape neka iz akhae matev neka sambí matev zó-etoám. Bugukhokhof Zu ezoqám. Geté até bawan vini-ák-a. ¹¹ Zapa ndɔgo, Mbumbukiam, ndego manqa ovɔyam ezoqam eqeieqei. Ndego ambá av nqægo, yaq-mbá genɔwavín.

¹² Matev av nqægo: Gekha ezoqám ndigu, Mbumbukiam-qa guguna manqat mbain ndigu neka manqa-zapa ndimatanam, ndigu gésoqoéz, oskiá ndɔgo, guguna manqat mbain ndigu. Neka gekha ezoqám ndigu, Mbumbukiam-qa guguna manqat ndɔzɔgo neka manqa-zapa ndimatanam, yaq Mbumbukiam ekeza guguna manqat mbópáev. Yaq yaq-fia áv tezɔmbé-etoám. ¹³ Zapa ndɔgo, Mbumbukiam-qa bɔi-te, ndafɔyamba ambá ndigu tígu, teqa guguna manqat sa ndiyoge. Geté ndafɔyamba ndigu tígu, teqa guguna manqat ndimbopaev. ¹⁴ Bawan vini-ák, ndigu Mbumbukiam-qa guguna manqat mbaín. Geté ndigu ezoqa nɔme, matev sège-matɔnumatún, av guguna manqat ndæmanqate. Zapa ndɔgo, oskiá ndɔgo, ndigu Mbumbukiam-qa guguna manqat zɔtezateav ndɔgo, ndigu guguna manqat ndɔzɔgɔ, tíqa mokho-te. ¹⁵ Tíqa matev ni áv qaninɔmánd nqægo: Mbumbukiam-qa guguna manqat, tíqa mbɔni-té qanu-peawáp. Manqa-zapa gigoatun, yaq ekeza matavap ndɔgo, soqɔsoqa me-zæbín. Geté matev eqeieqei gigoatun, ekeza matavap ndɔgo, ezoqa eqeieqei vɔezæbín. ¹⁶ Mbumbukiam-qa manqa ovɔyam kandambaqape-te, bavokhó qandó-fakhán, ta khɔuwa-te ndɔgo, Mbumbukiam Yesu Keliso-qa mokho-te, ezoqam-qa matev tegevea, khonoam-te ndimatanam. Manqat Mbomambaqape, no ezoqa nqate-zɔmesim, áv tɔne-manqaté.

Zu ezoqam-qa yaq-te, ndigu Mozes-qa guguna manqat ndimbopaev

¹⁷ Gebá qo, Zu ezoqam, qo Mozes-qa guguna manqat-te ndoqoto-taqa neka Mbumbukiam-qa yaq-te ndoqote-khambuvap? ¹⁸ Qo Mbumbukiam-qa poev mɔqote-qatéq, neka qo mɔqote-qatéq, gekha matév ndɔgo, eqeieqei. Zapa ndɔgo, qo Mozes-qa guguna manqat, mɔndæ-qamákh. ¹⁹ Qo áv qoqote-mataváp nqægo: Qo bɔi waev mbain ezoqam-gí ituza ezoqám neka tíqá waév, ndigu bɔivun-te ndiyage. ²⁰ Neka qo ndoqo-matavap, qo matavap mbain ezoqam-gí ovɔyam ezoqám neka qo zɔtezat mbain ezoqam-gí nɔmendim ezoqám. Qo Mozes-qa guguna manqat nandaqogo, yaq qo áv qoqote-mataváp nqægo: Qo matev ate ndægo mɔqote-qatéq neka unimanqatin manqat ate ndægo ndaqágó.

²¹ Ge qó, ezoqa nɔme ndoqote-zɔmesim, qo qakeza nɔmendim matev toqombó-paev? Qo ezoqa ndoqozɔ-maqate av nqægo, “Ndɔ-aqónám,” gebá qakezan, moqó-aqonumatun? ²² Neka qo ezoqa nɔme ndoqo-guguza av nqægo, “Nøkenøkem matev ndøngi:wát,” gebá qakezan, nøkenøkem matev moqó-ngi:tatun? Neka qo tae khɔuwiap ndoqo-sanqawe, gé, qo tae khɔuwiap khoev-te, taqa gigiap fia kandakanda moqó-aqonumatun? ²³ Qo áv qoqote-khambuváp nqægo, “Ni Mbumbukiam-qa guguna manqat nqanígú.” Geté qo sógo-mòkumatún, neka ta mokho-te, Mbumbukiam-qa iz voqó-voain. ²⁴ Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat áv qane-peawáp nqægo, “Zo Zu ezoqam zapayá, bawan vini-ák, Mbumbukiam-qa iz ndingi:wát.”

²⁵ Qo Mbumbukiam-qa guguna manqat toqombo-pavat, yaq qoqa ngusum kepɔtɔzat matev, mokho-ús. Geté toqonqawa, qo andé ngusum kepɔtɔzateav ezoqam me qote:gó.

²⁶ Bawan vini-ak, ndigu ngusu qogøzat matev mbaín. Geté ndigu Mbumbukiam-qa guguna manqat timbopavat, yaq Mbumbukiam ndigu andé ngusu qogøzat ezoqam me me:zæzá. ²⁷ Ndigu bawan vini-ak, ndigu ngusu qogøzat matev mbain ndigu, gete Mbumbukiam-qa guguna manqat sa ndimbopæev, ndigu qo Zu ezoqam, manqa-zapa-us mé:qæq, qo ngusu qogøzat matev nandaqago neka guguna manqat uni ndoqote-qateqat, gete qogo-møkuiatun.

²⁸ Zu ezoqam-anim, ambá ndégo, ndego ngusum-te ndego, neka tegi ngusum vøkepøtøzem. ²⁹ Geté Zu ezoqam-anim ndégo, ndego ekeza mbøni-te Zu ezoqam ndego. Neka unimanqatin ngusu qogøzat matev, ambá ndøgo, ezoqam-qa kha-te gigoatun, av Mozes-qa guguna manqat nqæpeawap. Geté unimanqatin ngusu qogøzat matev ndógo, Mbumbukiam-ge Nqova, ezoqam-qa mbøni-te gegoatun. Ezoqam av ngi-gu, ambá av nqægo, iz akhae matev ezoqam-té gi-upøgimatún, geté ndigu iz akhae matev, Mbumbukiam-té gi-upøgimatún.

3

Matev ndøgo, Mbumbukiam manqa mbusa geve, tego, ndego ndømatandm

¹ Av tægoat ndægo, av qate-peaumavun. Yaq gé, ndøgo qanimáv, Zu ezoqam ndoqogo? Neka ngusu qogøzat matev mokho tógo? ² Ndøgo qanimav-qapé neka mokho kandambá. Bugukhokhof nqáne: Mbumbukiam ekeza manqat, Zu ezoqam-qa zenda-té genøvé. ³ Unimanqatin, Zu ezoqa nøme, Mbumbukiam-qa manqat pæveáv. Geté, zó ndozo-matavap? Mbumbukiam ndigu gezø-ein, av nqægo, “Zo nogí ezoqám,” yaq gé, ndego ekeza manqat ndósanqawe? ⁴ Av taoká. Mbumbukiam unimanqatin manqat mba ndømanqaté. Ezoqam ambá ndækhavozám. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, av qane-peawáp nqægo,

“Mbumbúkiam! Ezoqa ndøqeivím, av nqægo:

Manqat ndøgo, qo ndoqo-manqate, ndaføyamba-qapé.

Ezoqa qo manqa ovøyam-te vee-qa teqago, yaq qo ndøqopitáv.

Zapa ndøgo, qo unimanqatin ezoqám.”

⁵ Niqa ndøga-zapazapa mokho-te, ezoqa tiqeivat av nqægo, Mbumbukiam ekezan, matev eqeieqei-qapé, yaq gé, ni av khazí-einím? Gé, ezoqa nøme-qa manqat unimanqatin, ndigu ndimanqate, av nqægo, ndøgo eqeieqei mbá, Mbumbukiam ni-te yaq-fia teta, niqa manqa-zapazapa zapaya? ⁶ Av taoká. Mbumbukiam-qa matev eqeieqei-qapé. Teqa manqa ovøyam amba soqain tøgonin, yaq gé, ndego manqei-qape ezoqa ate ndi-gu-qa manqa ovøyam av kené-ewæg?

⁷ Ezoqa nøme, av gini-manqatatún nqægo, “Noqa meakha manqat mokho-te, ezoqa tiqei-vat, av nqægo, Mbumbukiam ndego viní, ndego unimanqatin manqat mba ndømanqaté, yaq ta mokho-te ndøgo, Mbumbukiam-qa iz tø-eqatat, yaq gekha zapá, no Mbumbukiam manqa-zapa-us tenæmbat?” ⁸ Neka ezoqa nøme ndimanqate, “Manqa-zapazapa, sá bizigú. Yaq matev eqeieqei tåbetønde-wáv.” Ezoqa nøme, ni-te manqat av gini-møvøét nqægo: Ni ezoqam av tóti-zømesím. Geté ndøgo meakha manqát. Mbumbukiam ti-te ndigu, yaq-fia eqeieqei ndótá, ndigu ni-te manqat av nqægo ndimøvøet.

Ezoqa kopo eqeieqei mbain, Mbumbukiam-qa bøi-te

⁹ Yaq ndakin av khané-go? Ni Zu ezoqam, bawan vini-ak tizí-løvuzá? Av taoká. No zo môte-zømesimavún, av nqægo, Zu ezoqam neka bawan vini-ak, manqa-zapazapa-qa mokho-te, kopømbá sugumu-gú. ¹⁰ Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, av qane-peawáp nqægo:

“Ezoqa eqeieqei kopo mbain.

Unime-mbain.

¹¹ Ezoqa matavap loloakh-us kopo mbain.

Neka ezoqa kopo mbain,

ndego Mbumbukiam-qa poev gone-qa ndembogo.

¹² Ezoqa ewaqape,

Mbumbukiam zitá gini-wuowém.

Ndigu sùgumu-soqoéz.

Ezoqa kopo, matev eqeieqei gonemáv. Mbain.

¹³ Tiqa manqa-nqa,

andé manqei-pakha ozap mboqogeaþ me me:gó.

Tiqa tou,

meakha manqat me-manqaté.

Tiqa manqat,

andé wazeam soqaqape-gi khayam me me:gó.

14 Tiqa manqa-nqa-te,

manqat soqoŕsoqa neka ezoqa ngenogim matev, mōndōmō-tōtōvōyám.

15 Ndigu ezoqa nōme,

pakhapakha nakhamas-té ginō-khanæmatún.

16 Ndigu ande av kinī-okhoatun,

ezoqa gēngiæzotatún

neka potonam matev vōzō-etoumatun.

17 Ezoqa nōme namba, sambi-te ande av khoqoté-yagāt,

ndigu zōtezateáv.

18 Neka ndigu Mbumbukiam-te,

mōe mbaín.”

19 Ni mizi:nōtén, Mozes-qa guguna manqat ate ndægo, ti-té tōnō-manqaté, ndigu guguna manqat mokho-te ndu:gu. Yaq ezoqa ewaqape, manqat tiabiti-khoutōvém, neka manqei-qape ezoqam ate ndi:gu tiabiti-matōvemém, av nqægo, ni ezoqa ewaqape, manqa-zapazapa-ús, Mbumbukiam-qa bōi-te. 20 Guguna manqat toqombo-pavat, ta mokho-te ndōgo, ezoqa kopōmba mbaín, Mbumbukiam-qa bōi-te ti-ndafōyamba-ez. Geté guguna manqat, niqa manqa-zapazapa mba me:vōndōzú.

Ni Mbumbukiam-qa bōi-te, ndōgo tizi-ndafōyamba-én, Yesu tizi-unimanqatinim

21 Geté ndakin, Mbumbukiam-qa matev eqeieqei-qape, taqa yaq-te Mbumbukiam-qa Manqat ndæmanqate neka tegi manqa vevezam ezoqam gi-manqatam, mândoveá. Ndōgo ambá av nqægo, Mozes-qā guguna manqat mokho-té qandoveá. 22 Yaq gekha ezoqám ndigu, Yesu Keliso ndi-unimanqatinat, Mbumbukiam eqeieqei mé-zæb.

Ezoqa ewaqape kopó. Vinivinimba mbaín. 23 Ni ezoqa ate nqazi:gu, manqa-zapazapa-ús. Ni zibusōtōvém, matev, av Mbumbukiam qambōe-pōovam. Yaq ni ambá av nqægo, Mbumbukiam-qā waev-té qazu-yagé. 24 Mbumbukiam kuku kandambá ni-te. Yaq Yesu ni genqovotan, ta zapaya ndōgo, ndego ni eqeieqei me:næmb. Yaq-mbá segegó.

25 Mbumbukiam, Yesu niqa manqa-zapazapa evōzam nonqo ndokhofotáv. Kopōmba ande av sōvakha gigiap ndi:gu, tenénaním, Mbumbukiam-gi iziz ezoqam gilōvusunmatun, yaq Mbumbukiam-qa qaqa vōe-navōém, ni-te. Yaq ni teqa bōi-te ndōgo tizi-ndafōyamba-én, ni tizi-unimanqatinim, av nqægo, Yesu-qa kouk ni zapayá qanewá. Mbumbukiam nqanéq matev tenegó ndōgo: Ni gi:nōmánd, av nqægo, teqa matev eqeieqei-qapé. Ndego ezoqa yaq-fia nqosōgeap nakhamas-te etopōteáv, tiqa manqa-zapazapa zapaya, ndigu bugukhokhof gimatōnumam, Yesu fakhaneav qagoam. 26 Zapa ndōgo, ndego aiyaiyav matev ezoqám. Mbumbukiam ni ndakin khōuwa-te, teqa matev eqeieqei-qape, ta mokho-te nqáneq gininōmendím: Ndego Mbumbukiam eqeieqei-qape, ni eqeieqei ndōgo tenénæmb, ni Yesu tizi-unimanqatinim.

27 Av tægoat ndægo, yaq gé, ni kopōmbá nqazi-khambuvap? Av taoká. Kopōmba mbaín! Zapa ndōgo. Ni Mbumbukiam-qa bōi-te, ambá ta zapaya ndōgo, tizi-ndafōyamba-én, Mozes-qa guguna manqat nqazimbo-paev. Geté ni Mbumbukiam eqeieqei sa ndōgo tininæná, ni nqazi-unimanqatinat. 28 Ni ndakin av qazi:qei ví nqægo: Ezoqa Mbumbukiam-qa bōi-te nqáneq ginī-ndafōyamba-éz, Yesu ti-unimanqatinim. Taoká ndōgo, Mozes-qa guguna manqat timbopavat. 29 Gēmbō-mataváp. Gé, Mbumbukiam ndego Zu ezoqam-gé Mbumbukiam yakhapús? Neka ndego bawan vini-ak-gé Mbumbukiám mbá? Av taoká. Ndego até bawan vini-ak-gé Mbumbukiám. 30 Zapa ndōgo, Mbumbukiam kopo sate ndēgo. Ndego ezoqa eqeieqei nqáneq genézæb, ndigu Yesu ti-unimanqatinim, Zu ezoqam neká bawan vini-ak. 31 Yaq gé, ni Yesu nqazi-unimanqatinat, Mozes-qa guguna manqat khokho manqat zívewe? Av taoká. Geté ni av qazi-unimanqatinat nqægo: Manqat ndōgo ndōpeawap, unimanqatin.

4

Mbumbukiam Eibleem, eqeieqei ta zapaya nqáneq geneveó, ndego gé-unimanqatinim

1 Ni qazi:qei vim av nqægo, ni Mbumbukiam-qa bōi-te, niqa unimanqatin matev mokho-te tizi-ndafōyamba-en, yaq gé, nigi bawan-ge atanakha-zapa Eibleem-qa yaq-te, gekha manqat zí-einím? Ndego av kené-ndafōyamba-ev? 2 Eibleem Mbumbukiam-qa bōi-te, amba ekeza matev matanam-te te-ndafōyamba-evin, yaq ndego kopōmbá, ambá ge:khambuvimín. Geté ndego kopōmba mbaín, Mbumbukiam-qa megemege-te te:khambuvupat. Zapa ndōgo,

ndego ambá av nqægo, matev-qape ndømatanām. ³ Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-ein nqægo, “Eibleem Mbumbukiam, gè-unimanqatín. Yaq Mbumbukiam ndego ta zapaya ndøgo, ndaføyamba-qape me:veó.”

⁴ Gekha ezoqám ndego, ndesasaeat, yaq-fia ndó-upøgimát, ndøgo kuku matév mbá. Zapa ndøgo, ndego fia-qa ndøsasaéat. ⁵ Geté gekha ezoqám ndego, matev-qase goneav tøgoat, gete te-unimanqatín, av nqægo, Mbumbukiam manqa-zapa-us ezoqam, eqeieqei tiqa unimanqatín matev zapayá geneveó, ndego Mbumbukiam-qa bøi-te gè-ndaføyamba-év. ⁶ Deivid ndøgo tene-manqatám, av ge-ein nqægo: Gekha ezoqám ndego, sasae goneav qagoam, gete Mbumbukiam ndego ndaføyamba teveo, ndego kopømbá, khanakhanákh. Sams mbuk mokho-te, ndego áv gene-peawám nqægo:

⁷ “Ezoqa ndigu Mbumbukiam-qa Manqat gimøkuimam,
yaq ndego tiqa manqa-zapazapa sa qambøe-navøem neka vøtok,
ndigu ezoqa kopømbá, khanakhanákh.

⁸ Unimanqatín. Gekha ezoqám ndego, Evezøza teqa manqa-zapazapa sekemba matavapøteav ndøgo,
ndego kopømbá, khanakhanákh.”

⁹ Gé, nqanek khanakhanakh, Deivid ge-manqatam, tiqa mba ndigù, Zu ezoqam? Av taoká. Ndøgo até tiqa ndigù-a, bawan vini-ak, ndigu ngusum qogøzav ndigu. Ni áv qazi-qeivím nqægo: Mbumbukiam Eibleem ndaføyamba-qape, teqa unimanqatín zapayá geneveó. ¹⁰ Yaq gé, ndego Eibleem eqeieqei gekha khaiya-tè geneveo? Ta khøuwa-te ndøgo, ndego ngusum é-møndømbó-kepøtøzem, ó, taqá zita-tè ginømbó-kepøtøzem? Nqáel! Ta khøuwa-te ndøgo, Mbumbukiam Eibleem eqeieqei geveo, ndego ngusum naqá kepøtøzateáv. ¹¹ Yaq Eibleem vaev-te ngusum gimbo-kepøtøzem, ndøgo andé khakhatáp av nqægo, Mbumbukiam ndego teqa unimanqatín matev zapaya, eqeieqei é-møndæveó, ndego ngusum kepøtøzateav gegoam. Yaq av nqægo, Eibleem møndø-tigi-atanakha-zapa-év, ndigu ndi-unimanqatínat, yaq ta mokho-te ndøgo, Mbumbukiam-qa bøi-te vø-ndaføyamba-ez. Ndøgo até tigi atanakha-zapá, ndigu ngusum qogøzav ndigu. ¹² Eibleem até Zu ezoqám-a, ndigu ngusu qogøzat ndizøgo, møndø-tigi-atanakha-zapa-év. Geté ndego ambá ta zapaya ndøgo, tene-tigi-atanakha-zapa-év, ndigu ngusu qogøzat ndizøgo. Av taoká. Geté ndøgo tene-tigi-atanakha-zapa-év, ndigu teqa matev ndimbopæv neka ndi-unimanqatínat, av ndego ge-unimanqatintam, ndego ngusum kepøtøzateav qagoam.

Manqa mbusa ndøgo, Mbumbukiam geve, tiqa ndigu, ndi-unimanqatínat

¹³ Mbumbukiam Eibleem neka tegi zi, manqa mbusa áv gezømbevé nqægo, “Manqei-qape zoqá.” Geté ndego ambá ta zapaya ndøgo tezømbevé, Eibleem guguna manqat gem-povavam. Geté ndego Mbumbukiam, gè-unimanqatín, yaq teqa bøi-te vøe-ndaføyamba-ev. Yaq Mbumbukiam, ndego nqanek manqa mbusa, ta zapaya ndøgo tembøevé. ¹⁴ Ezoqa nqanek Mbumbukiam-qa manqa mbusa amba guguna manqat paev matev mokho-te tindapemín, yaq unimanqatín matev, mokho ambá mbain. Yaq até ta manqa mbusá-ya, Mbumbukiam Eibleem-te geve, mokho ambá mbain. ¹⁵ Mozes-qa guguna manqat, kopømba mbain tønítøke. Zapa ndøgo, toqonqawa, yaq Mbumbukiam-qa qaqá qóqéiv. Geté nqanek guguna manqat amba mbain tøgonín, yaq ambá kopømba mbain, toqonqawa.

¹⁶ Yaq nakémbá, matev ndøgo, Mbumbukiam manqa mbusa geve, ni unimanqatín matev mokho-té qazinø-ndapét. Mbumbukiam-qa kuku matev mokho-té. Ndøgo matev ni Eibleem-gi zi ate nqazi:gu, giní-etoám. Ndøgo ambá ti-mba ndigu tezø-etoám, ndigu Mozes-qa guguna manqat mokho-te ndu:gu. Geté ndego ni ate nqazi:gu giní-etoám, ni nqazi-unimanqatínat, av Eibleem ge-unimanqatintam. Zapa ndøgo, Eibleem ni ezoqa ate nqazi:gu, nqazi-unimanqatínat, nigí atanakha-zapá. ¹⁷ Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa manqat-te, ndego Eibleem áv gembøe-ein nqægo, “No qo bawan kopoav-gé atanakha-zapa nøvé.” Mbumbukiam-qa bøi-te, Eibleem bawan kopoav-gé atanakha-zapá. Yaq Eibleem Mbumbukiam-qa manqat, gè-unimanqatín. Zapa ndøgo, ndego møndæ-otév, Mbumbukiam, ndego bazaføgakh-qapé. Ndøgo kopømbaqapé, løvøte ezoqam segé-khandíz neka gekha matév ndøgo, mbain ndøgo, manqat vø-ein, yaq segéfakhán.

¹⁸ Eibleem khápumu-lawaqape-év, neka zas khape vøe-ngæpuka-ev, nakhei tizøfakhaz. Geté ndego sége-unimanqatín, neka Mbumbukiam-te, áv genetawám nqægo: Ndøgo nakhasam ndømbo-etoám, yaq ndego bawabawan kopoav-gé atanakha-zapa ndøgoát, av Mbumbukiam manqa mbusa ge:ve te-te, gembo-ein, “Qogi qazi av tinígoát. Kopoav-qapí.” ¹⁹ Ta khøuwa-te ndøgo, Eibleem-qa viav, ambá andled vømøndapín. Ndøgo kha é-møndømbøe-bøí. Neka Sæla-qa kha até kopó. Kopømba mbain nakhei tizøfakhaz. Eibleem

mòndæ-otév. Geté ndego sège-unimanqatinám. Teqa unimanqatin matev, khapelavøqase navøpøteáv, Mbumbukiam-te. ²⁰ Ndego manqa qavotøpøteáv, Mbumbukiam-qa manqa mbusa-qa yaq-te. Geté teqa unimanqatin nøme mba mbøe-khouewtát, neka ta mokho-te ndøgo, Mbumbukiam-qa iz vø-eqatam. ²¹ Ndego matavap é-mòndø:vé av nqægo: Mbumbukiam ndego kopømbaqapé, matev ndømatanám, av manqa mbusa gembøeve. ²² Yaq Mbumbukiam, Eibleem teqa unimanqatin matev zapaya, ndaføyamba-qape me:veó. ²³ Nqanek manqat, Mbumbukiam-qa Manqat-te nqapeawap, ambá av nqægo, Eibleem-qa mba ndøpeawáp. ²⁴ Geté ndøgo, até ni nonqó-a, sùgumu-peawáp. Até ní-a, Mbumbukiam eqeieqei mí:næmb, ni ndego nqazi-unimanqatinat, ndego Yesu løvøte-te gekhandi:v, nigí Evezøza. ²⁵ Mbumbukiam Yesu niqa manqa-zapazapa zapayá, ezoqam-qa zenda-te geve, gilaem. Neka ndego løvøte-te nqánek gene-khandi:v: Ni zí-ndaføyamba-én, Mbumbukiam-qa bøi-te.

5

Mbumbukiam ni eqeieqei gi:næmb

¹ Mbumbukiam ni eqeieqei gi:næmb, ni qazi-unimanqatinim, yaq ni ndakin sambí, Mbumbukiam namba. Nigi Evezøza Yesu Keliso mokho-té qando-fakhán. ² Ndego ni, unimanqatin matev mokho-te, nakhoa nimboqoá, Mbumbukiam-qa kuku matev-te vizimø-fakhan. Yaq ni ndakin ta kuku matev-té qaziyaqé. Yaq ni khanakhanákh. Zapa ndøgo, ni tizio-taná ndøgo: Ni yage qanimav-qape zindapém, Mbumbukiam namba. ³ Geté ni khanakhanakh ta-mbá taoká ndøgo, ma nqazimbøe-keoge. Geté ni até viniv matev mokho-té-a, khanakhanákh. Zapa ndøgo, ni mízi:nøtén, viniv matev mokho-te, ni baza nimbí-føgákh. ⁴ Yaq bazaføgakh-us toqoyat, qo qóbøiaqák, khamasim matev tønðo-okhoat. Yaq ta bazaføgakh-us waniap matev mokho-te, Mbumbukiam-te vintønát matev ndøfakhán. ⁵ Nqanek vintønát matev, Mbumbukiam-te, ni ambá av nqægo, mivi ní-etoám. Zapa ndøgo, ni Mbumbukiam Nqova Mbomambaqape ni-etoám, neka te mokho-te kuku matev vønitoam. Ndego teqa kuku matev, andé íbøkha me mu:qóuz, niqa mbøni-te.

⁶ Ni bugukhokhof manqa-zapa-té qazu:goám, neka kopømba mbáin, vizífakhán. Geté oskiá ndøgo, ni bugukhokhof Mbumbukiam qazi-sanqawam, Keliso khøuwa eqeieqei-te, niqa é-mòndønánim. ⁷ Ezoqa ambá génanimák, ezoqa eqeieqei-qa. Eisa, ezoqa nøme eqeieqei-qape tegoat, ezoqa pembøe-nánim, penømakhaya? ⁸ Geté Mbumbukiam ni av gininømánd nqægo: Teqa kuku matev kandambá ni-te. Zapa ndøgo, Keliso niqa ndøgo tenø-nánim, ni manqa-zapa-te zua qazu:goam.

⁹ Ni Yesu-qa kouk qazi-ndaføyamba-en, yaq ni nøme mba ziontén: Ni te mokho-te ndízi-khandi:n neka Mbumbukiam-qa qaqa ziqeivimák. ¹⁰ Ni bugukhokhof Mbumbukiam-gí qaqa ezoqam zigoám. Geté tege yo-qa løvøte mokho-te, ni nqawa mízi-tøkuaném, Mbumbukiam namba. Ni ndakin Mbumbukiam namba nqawa qazi-tøkuanem, neka tege yo, løvøte-te gekhandi:v, ni nøme mba ziontén, Mbumbukiam ni gekhandi:n. ¹¹ Geté ni ta-mbá taoká ndøgo, khanakhanákh, matev tizimbøe-kewagat. Geté até ndakin-a, ni khanakhanákh, Mbumbukiam-te. Zapa ndøgo, nigí Evezøza Yesu Keliso mokho-te, ni mízi-tøkuaném, Mbumbukiam namba.

Løvøte, Adam mokho-té qando-fakhán, neka khandi, Keliso mokho-te vøndø-fakhan

¹² Manqa-zapa, ezoqa kopo mokho-té qando-oé, manqei-qape-te, neka teqa manqa-zapa mokho-te, løvøte vøndø-oe.* Yaq løvøte, ezoqa ewaqape-té qando-panqavøém. Zapa ndøgo, ezoqa ewaqape manqa-zapazapa sùgumu-goát. ¹³ Mozes-qa guguna manqat mbain qagoam, manqa-zapazapa até gegoám, nqanek manqei-qape-te. Geté unimanqatin, khafeap mbain tøgoat, yaq ezoqa kopømba mbáin, tímøkuiamt, vø-manqa-zapa-us-év. ¹⁴ Geté até ta khøuwa-té-a, Adam-qa khøuwa-te atema Mozes-qa khøuwa-te, ezoqa løvøte matev zømbo-kawaevtám. Unimanqatin. Ndigu Mbumbukiam-qa khafeap nqawateáv, av Adam ge:nqawa. Geté até ndigú-a, manqa-zapazapa ndøgoám, yaq vøpakhaetam.

Adam andé Keliso-gé nqovønqova me:goám, ndego vaev-te gefakhan. ¹⁵ Geté Adam-qa manqa-zapa neka Mbumbukiam-qa matev, ndøgo ni yaq-mba gini-etoam, ùnime-vinivinimbá. Zapa ndøgo, ezoqa kopo-qa manqa-zapa mokho-te, Adam, ezoqa kopoav gèpakhaetát. Geté ezoqa kopo nøme-qa mokho-te, Yesu Keliso, Mbumbukiam ezoqa kopoav, kuku matev zø-etoám. Yaq ta etoam matev ndøgo, ùnime:løvúaím, ndego ezoqa kopo nøme-qa manqa-zapa. ¹⁶ Neka vinivinimba nøme ndømbógó, yaq matev ndøgo, Mbumbukiam ni yaq-mba ndini-etoam neka yaq ndego ezoqa kopo-qa manqa-zapa. Ndego ezoqam-qa manqa-zapa kopo mokho-te, yaq-fia nqosøgeap matev ndøfakhán. Geté

4:22 4:22 Gen 15:6   4:25 4:25 Isa 53:4-5   5:3 5:3 Zems 1:2-3; 1 Pita 1:5-7   5:8 5:8 Zion 3:16; 1 Zion 4:10   5:9

5:9 Lom 1:18; 2:5; Ef 2:3-5   5:12 5:12 Gen 3:6; Lom 6:23   * 5:12 5:12 Ngenek ezoqa kopo, Adam.   5:13 5:13 Lom 4:15

Mbumbukiam, teqa kuku matev mokho-te, ni eqeieqei mi:næmb, ni manqa-zapazapa kopoav-qape qazi-matønnumam. ¹⁷ Ni lõvøte qanimbo-kawaev, ndego ezoqa kopo-qa manqa-zapa mokho-te, yaq ni nõme mba zionøtén: Ni Mbumbukiam-qa kuku matev uni kandambaqape-in qazindapem neka Mbumbukiam-qa bøi-te vizl-ndaføyamba-en, ni ziyagát, Yesu Keliso mokho-te, neka te namba vizimú-kawaën.

¹⁸ Matev av nqægo: Ndego ezoqa kopo, Adam, manqa-zapa gego, yaq ezoqa ewaqape, yaq-fia sùgumu-ndapém. Løvøté. Yaq ndakin matev até kopó. Ndego ezoqa kopo, Keliso, matev eqeieqei kopo gego, niqa genanim, yaq ni sizimu-ndaføyamba-én, Mbumbukiam-qa bøi-te, neka miavmiav viziyagát. ¹⁹ Ezoqa kopo Mbumbukiam-qa manqat gesanqao, yaq ta mokho-te ndøgo, ezoqa kopoáv, sùgumu-manqa-zapa-us-éz. Yaq matev até kopó. Ezoqa kopo nõme, Mbumbukiam-qa manqat o-mba go-ndap, yaq ezoqa kopoáv, sugumú-ndaføyamba-éz, Mbumbukiam-qa bøi-te.

²⁰ Mbumbukiam ni Mozes-qa guguna manqat ndøgo tinimbi-etoám: Ni nõme mba tábizi-nøtén, av nqægo, ni manqa-zapazapa kandambá qazigoam. Geté ezoqam-qa manqa-zapazapa qazø-khouwev, yaq Mbumbukiam-qa kuku matev nõme mba mo:khouwév. ²¹ Matev nqænek qanefakhán: Av ni manqa-zapa qanimbo-kawaevtat, yaq ni vizl-pakhaentat, yaq ndakin Mbumbukiam-qa kuku matev binimbo-kawaevtét, ni Mbumbukiam-qa bøi-te bizimí-ndaføyamba-en, yaq Yesu Keliso mokho-te, nigí Evezøza, khandi miavmiav vizimó-ndapém.

6

Ni pakhaentát, manqa-zapa-te

Geté Keliso mokho-te, ni yage ndakinak zindapém

¹ Niqa manqa-zapazapa tøkhouwev, yaq Mbumbukiam-qa kuku matev vókhouwév, yaq gè, ni áv khazi-einim? Gè, ni manqa-zapazapa sekemba sizigoát, yaq av nqægo, Mbumbukiam-qa kuku matev vókhouwévtét? ² Av taoká. Ni pakhaentát, manqa-zapate. Yaq kopømba mbaín, manqa-zapa mokho-te sekemba tiziyagat. ³ Gè, zo møzøté-zøtez? Ni ibøkha iz qazindapem, neka Keliso Yesu namba vizl-tøkuanem, ni até teqá lõvøte-té-a, sizimu-ón. ⁴ Ni ibøkha iz qazindapem, ni Keliso namba sizimu-pakhaén, neka te namba, manqei-pakha-te vø-ondam. Yesu genanim, yaq Tat-qa bazaføgakh-qape-te nqawa vøkhandi:v, yaq matev até kopó: Ni te namba qazi-pakhaen, yaq ni ndakin khandi ndakinak-té qabizi-yagé.

⁵ Unimanqatín! Ni Keliso namba qazi-tøkuanem, ndego genanim, yaq ni áv tizimí-khandi:n, av ndego ge:khandi:v. ⁶ Ni mizi:nøtén, niqa awenege yage matev, tae mutui-té ginø-tokém, Keliso namba, vønanim. Nqanek matev tønégó ndøgo: Manqa-zapa, bazaføgakh sekemba gembógoák, niqa kha mokho-te. Yaq ni sekemba ginimbó-kawaevaták. ⁷ Zapa ndøgo, gekha ezoqám ndigu, gipakhaezin, ndigu manqa-zapa sekemba gezømbó-kawaevaták. ⁸ Ni Keliso namba sa qazimu-pakhaen, ni áv qazimunanqatinát nqægo: Ni até sizimú-yagát, te namba. ⁹ Ni mizi:nøtén, Keliso lõvøte-te gendo-khandi:v, ndego nqawa génanimák. Løvøte ndøgo, bazaføgakh nõme mbaín, tømboe-kawaev. ¹⁰ Keliso genanim, kopo mba me:naním, manqa-zapa-qa bazaføgakh vø-khoutav. Yaq ndakin ndeyage, ndego Mbumbukiam-qa ndøyagé. ¹¹ Yaq matev até kopó. Zo zøkeza yage-qa yaq-te, áv qambøe-mataváp: Manqa-zapa gone-te, ni lõvøte ezoqám. Geté ni Mbumbukiam-qa ziyagé, Keliso Yesu mokho-te.

¹² Yaq nakémbá, manqa-zapa zoqa manqei-qape kha bezømbo-kawaæv, yaq kha-qa poev soqøsoqa zombó-paevén. ¹³ Zoqa kha vinivinimba nandøzø-bunuzupit, matev eqeieqei mbain-te ndønqonqotøvé, manqa-zapa matanam-te. Geté zøkeza kha, Mbumbukiam-té qazonø-nqonqotavát. Gømbo-mataváp! Zo mōzo-pakhaéz. Geté ndakin mōzo-khandi:z. Neka zoqa kha ate ndægo, matev eqeieqei matanam nonqo begó, Mbumbukiam-te. ¹⁴ Yaq manqa-zapa zo gezømbó-kawaevák. Zapa ndøgo, zo ndakin ambá av nqægo, Mozes-qa guguna manqat mokho-té qazotu:gu. Geté zo Mbumbukiam-qa kuku matev-té qazotu:gu.

Ni matev eqeieqei-gt sasae ezoqam bizigü

¹⁵ Ni Mozes-qa guguna manqat mokho-te sekemba goneav nqazigu, gete Mbumbukiam-qa kuku matev mokho-te nqazu:gu, yaq gè, ni manqa-zapazapa sizigoát? Av taoká! ¹⁶ Ge zó, møzøté-zøtez? Zo zøkeza kha ezoqa nõme tozombo-etømem, sasae gone nonqo, neka teqa manqat o-mba tozombøe-ndapat, yaq zo ndøzo-tegi-sasae-ezoqam-éz. Yaq matev até kopó. Zo zøkeza kha manqa-zapa-te tozo-etømem, zo manqa-zapa-gé sasae ezoqám. Geté taqa yaq-fia, lõvøté. Geté zo zøkeza kha Mbumbukiam tozombo-etømem, teqa manqat o-mba

tozombøe-ndapat, yaq zo ndòzo-ezoqa-ndaføyamba-éz. ¹⁷ No ike kandambá, Mbumbukiam-te. Zapa ndógo, bugukhokhof qagoam, zo manqa-zapa mokho-té qazotugoám. Geté zo Mbumbukiam-qa manqat qazoyogem, gi-zømesimam, yaq zo tiqa manqat o-mba zozømbøndáp. Neka zo áv tözøte-yagé. ¹⁸ Zo manqa-zapa mokho-te qazotugoam neka andé sasae ezoqam me qazømbøe-goam, Mbumbukiam zo møndø-nqovotáz, zo vozøfakhaz. Yaq zo ndakin mðzo-matev-eqeieqei-gi-sasae-ezoqam-éz.

¹⁹ No nqanek yaya nqæ-etæet, zapa ndógo: Zo sasae ezoqam-qa yaq-te, mðzøte-zøté. Geté Mbumbukiam-qa matev-qa yaq-te, føgákh tözøte-zøtez. Av zo bugukhokhof, zoqa kha manqa-zapazapa sa qazombo-nqonqotavam, matev soqøsoqa vinivinimba vozø-matønumam-a, guguna manqat vozø-møkuimam, yaq guguna manqat mðkuimam matev nøme mba qo:khouwev, zo ndakin zoqa kha matev eqeieqei mbonqonqotøvé. Yaq zoqa matev áv tønégóat, av Mbumbukiam ndømbøe-poev.

²⁰ Zo bugukhokhof manqa-zapa mokho-te qazotugoam, zo matev eqeieqei kawaevateáv. ²¹ Zo manqa-zapazapa vinivinimba qazo-matønumam, taqa yaq-te zo ndakin miwi ndozogo, yaq gé, ta manqa-zapazapa ndógo, áv khazømbé-tøkeat? Ndógo zo tøkéeáv. Geté taqa qavøiwat, løvóté. ²² Geté zo mðzøfakház, manqa-zapa mokho-te qazotugoam. Yaq zo ndakin, Mbumbukiam-qa mokho-té qazotu-yagé, vozø-tegi-sasae-ezoqam-ez. Taqa qavøiwat nqánek: Zo ndakin áv qazøte-yagé, av Mbumbukiam ndømbøe-poev, neka khandi miavmiav vozomø-ndapēm. ²³ Zapa ndógo, manqa-zapa-qa yaq-fia, løvóté. Geté Mbumbukiam-qa etoam matev, ndógo ni yaq-mba ndini-etoam, ndógo khandi miavmiáv. Keliso Yesu mokho-té qazindapé, ndego nigi Evezøza.

7

Ni ambá av nqægo, Mozes-qa guguna manqat mokho-te, sekemba suzu:gu

¹ Nøfuap! Zo Mozes-qa guguna manqat qazøte-zøtez, yaq gé, zo mðzøté-zøtez? Khafeap, ezoqa sa ndógo tømboé-kawaevtát, ndego teyagat. Geté ndego tenanim, yaq khafeap sekemba gembøé-kawaevtát. ² Khamasim, sævam anganeam temboyagat, yaq ndugu anganeam namba mé:tøkuatát. Geté zivis tembonanim, ndugu segøfakhán, ta khafeap mokho-te ndógo, gu:goam. ³ Zivis sekemba temboyagat, yaq sævam anganeam nøme tundaf, khafeap ndógo, ndugu nøkenøkem ngi:wat ezoqam mé:vewát. Geté zivis tembonanim, yaq ndugu nøkenøkem khafeap mokho-te gu:goam, ndakin mbain. Kopømbaqapé, anganeam nøme tundaf. Ndugu nøkenøkem khafeap gínqawayák. ⁴ Nøfuap! Zo-te matev át kopø. Keliso genanim, yaq zo sðzøtum-pakhaéz, te namba. Yaq Mozes-qa guguna manqat, zo sekemba kawaevateáv. Zo ndakin tege ndégo tozogó, ndego løvøte-te gesuzam. Yaq niqa yage-te, mokho binimbi-fakhan, av Mbumbukiam ndømbøe-poev. ⁵ Ni manqei-qape matev-te qaziyaqam, yaq Mozes-qa guguna manqat mokho-te, poev soqøsoqa ninøzøgimám, neka niqa kha manqa-zapazapa-te vø-itiat. Geté taqa qavøiwat, løvóté. ⁶ Ni bugukhokhof Mozes-qa guguna manqat mokho-te qazu:goam, ni ndakin mizifakhán. Ni pakhaenát, ta matev-te ndógo, ni qageanotam. Yaq matev neka sasae ndógo, ndakin nqazi-matanam, ndógo ambá av nqægo, av bugukhokhof qazi:goam, khafeap vinivinimba qazimbo-pavat. Geté matev ndakinak, Nqova Mbomambaqape-qa mokho-té qazinø-matønnumít.

Mbumbukiam-qa guguna manqat, manqa-zapazapa ndovevezám

⁷ Yaq gé, ni áv khazi-einim? Gé, Mozes-qa guguna manqat, manqa-zapa-ús? Av taoká. Mozes-qa guguna manqat mbain tøgonin, yaq no ambá nøténøtenák, gekha matév ndógo, manqa-zapa-us. Khamasim. No ezoqam-qa gigiap qovetu matev-qa yaq-te, ambá nøténøtenák, Mozes-qa guguna manqat einiav tøgonin, “Qo ezoqa nøme-qa gigiap me:qovétú.” ⁸ Mozes-qa guguna manqat, ambá av nqægo, manqa-zapazapa-ús. Geté ta guguna manqat mokho-te, manqa-zapazapa, nakhoa ndøqeív, no ezoqam-qa gigiap qovetu matev vinivinimba-te vø-itumb. Guguna manqat mbain tøgonin, yaq manqa-zapazapa, bazaføgakh ambá mbain. ⁹ Bugukhokhof qagoam, no Mozes-qa guguna manqat nøtenateav qagoam, no sæyagám. Geté no guguna manqat qatenøten, yaq no áv qate-matøvém nqægo: No manqa-zapa-ús. ¹⁰ Yaq no andé nønanim. Yaq no áv qate-matøvém nqægo: Guguna manqat ndógo, no amba khandi tønø-etoamin, no løvøte nø-etoám. ¹¹ Guguna manqat mokho-te, manqa-zapazapa, nakhoa ndøqeív, no vøtumbam-a, vølavamb. ¹² Geté unimanqatín. Guguna manqat, Mbumbukiam-té qandowáv, neka manqat ate ndægo nqøu-peawap, ndaføyamba-qapé neka eqeieqei neka mbomambaqapé. ¹³ Av tægoat ndægo, yaq gé, nqanek manqat qanimav-qape, løvøte-té qanø-itumb? Av taoká. Geté ndógo noqá manqa-zapá, løvøte-te qa-itumb. Manqa-zapa, guguna manqat mbomambaqape ndæ-otán,

neka lǝvǝte vǝfakhan. Nqanek tǝnefakhán ndǝgo: No Mbumbukiam-qa guguna manqat mokho-te, av tabate-qeiví, av nqǝgo, manqa-zapa ndǝgo, unime-soqá.

Mbumbukiam-qa guguna manqat yakhapus, kopǝmba mbain tǝnitǝke, ni matev eqeieqei tizigoat

¹⁴ Ni mǝzi-nǝtǝn, av nqǝgo: Mozes-qa guguna manqat, Mbumbukiam-gé Nqova-té qando-fakhán. Geté no manqei-qape ezoqám. No manqa-zapa mokho-té qatu-gú. Neka no manqa-zapazapa-gé sasae ezoqám. ¹⁵ No mokho qeivupáv, matev qǝgoatun. Matev eqeieqei ndǝgo, no gone-qa nqǝgo, no gonemáv. Geté matev soqǝsoqa ndǝgo, no ndǝnǝmbo-qasi:v, no sǝgoatún. ¹⁶ No matev qǝgoatun, no poeveav ndǝgo, tǝgo, yaq no mǝe-unimanqatinín, Mbumbukiam-qa guguna manqat qanimáv. ¹⁷ Yaq nakémbá, matev soqǝsoqa qǝgoatun, no ambá av nqǝgo, nǝkezan nogoatún. Geté manqa-zapa ndǝgoatún, no mokho-te nqǝgu. ¹⁸ No mǝtenǝtǝn, noqa manqei-qape kha mokho-te, matev eqeieqei-qase mbain. Zapa ndǝgo, matev eqeieqei, no gone-qa nogó. Geté kopǝmba mbain tǝmatanam. ¹⁹ Matev eqeieqei, no gone-qa nqǝgo, no gonemáv. Geté, no matev soqǝsoqa nogoatún, ndǝgo no poeveav ndǝgo, tǝgo. ²⁰ No matev qǝgoatun, no poeveav ndǝgo, tǝmatanam, yaq ndǝgo nó mbá, matev qǝmatǝnumatun. Geté ndǝgo, manqa-zapa ndǝgoatún, no mokho-te nqǝgu.

²¹ Yaq no nǝkezan-qa yaq-te, av qateqeiví nqǝgo: No matev eqeieqei gone-qa nogó. Geté matev ndǝgo, no qǝmatǝnumatun, soqain. ²² Noqa mbǝni mokho-te, no khanakhanákh, Mbumbukiam-qa guguna manqat-qa yaq-te. ²³ Geté matev ndǝgo, noqa kha mokho-te nqǝqeiví, viní. Noqa matavap mokho-te, no mǝtenǝtǝn, Mbumbukiam-qa guguna manqat qanimáv, neka no paev-qa nogó. Geté ta matev ndǝgo, noqa matavap mokho-te nqǝgu, neka ta matev ndǝgo, noqa kha mokho-te nqǝgu, ndǝgo izuizu ndǝnǝfeáp. Neka manqa-zapa ndǝgo, noqa kha mokho-te nqǝgu, no andé ndimbula ezoqa me me:geanoát. ²⁴ No soqaqape-té qǝgó. No gekha ezoqám nǝtǝkǝ, noqa kha lǝvǝte-te nqa-itumbit? ²⁵ No ike kandambá, Mbumbukiam-te. Noge tǝke ezoqam, Yesu Kelisó. Nigí Evevezzá.

No mokho-te, matev av nqǝgo: Noqa matavap mokho-te, no matev eqeieqei gone-qa nogó, av Mbumbukiam-qa guguna manqat ndǝmanqate. Geté noqa manqei-qape kha mokho-te, no manqa-zapazapa gone-qa nogó.

8

Yage ndakinak, Nqova Mbomambaqape mokho-te

¹ Yaq ndakin, gekha ezoqám ndigu, Keliso Yesu mokho-te ndu:gu, Mbumbukiam ti-te ndigu yaq-fia gétayák. ² Zapa ndǝgo, Nqova Mbomambaqape-qa bazafǝgakh, ndǝgo Keliso Yesu mokho-te, khandi ndǝni-etoam, mǝndǝ-nqovotág, qo manqa-zapa-qa bazafǝgakh mokho-te qǝotugooam, ndǝgo lǝvǝte-te qa-ituqabat. ³ Mozes-qa guguna manqat, ambá gini-tǝkeín. Geté kopǝmba mbain. Zapa ndǝgo, niqa matev, manqa-zapazapa-ús. Geté matev ndǝgo, guguna manqat kopǝmba mbain qagoam, tǝmatanam, Mbumbukiam ndǝmatanam. Ndego ekeza Yo ndokhofotáv. Ngenek, teqa kha até kopó, av ni manqa-zapazapa-us ezoqam nqazi:gu. Yaq Mbumbukiam, ezoqam-qa manqa-zapazapa, te-te ndǝgo tenǝvé, neka niqa manqa-zapazapa-qa yaq-fia, te-te vǝta. ⁴ Mbumbukiam tenegó ndǝgo: Ni manqei-qape ezoqam-qa matev qazi-ivǝvem, neka Nqova Mbomambaqape-qa matev nqazimbo-paev, ni matev eqeieqei zigoát, av guguna manqat ndǝmanqate.

⁵ Nqǝ! Gekha ezoqám ndigu, manqei-qape ezoqam-qa matev ndimbopaev, ndigu manqei-qape ezoqam-qá matev mba mbomataváp. Geté gekha ezoqám ndigu, Nqova Mbomambaqape-qa matev ndimbopaev, ndigu ndǝgo timbo-mataváp, av Nqova Mbomambaqape ndǝmbǝe-poev. ⁶ Manqei-qape, ezoqam-qa matavap tǝnǝzeinaqavem, taqa qavǝiwat, lǝvǝté. Geté Nqova Mbomambaqape tenǝzeinaqavem, taqa qavǝiwat, khandi neka sambí. ⁷ Zapa ndǝgo, gekha ezoqám ndigu, manqei-qape ezoqam-qa matavap ndǝzǝ-nǝzǝgim, ndigu Mbumbukiam-gí qaqa ezoqám. Zapa ndǝgo, ndigu Mbumbukiam-qa guguna manqat o-mba upǝgimáv. Neka unimanqatin. Ndigu kopǝmba mbain, teqa manqat o-mba timbǝe-ndapat. ⁸ Gekha ezoqám ndego, manqei-qape ezoqam-qa matavap ndǝmbo-nǝzǝgimit, te-te ndego, Mbumbukiam kopǝmba mbain, khanakhanakh tǝmbogoat.

⁹ Geté, zo viní. Zo ambá av nqǝgo, manqei-qape ezoqam-qá matev zǝnǝzǝgimit. Geté zo Nqova Mbomambaqape zǝnǝzǝgimit, av ndego unimanqatin zo mokho-te ndu:yage. Geté gekha ezoqám ndego, Keliso-ge Nqova mbain ndego, ndego Keliso-gé mbá. ¹⁰ Zoqa kha gǝnaním, manqa-zapa zapaya. Geté Keliso zo mokho-te tegoat, yaq zo mǝzo-ndafǝyamba-éz, Mbumbukiam-qa bǝi-te, neka Nqova Mbomambaqape vozǝndafem, yaq ndego khandi vǝzǝ-etoam. ¹¹ Mbumbukiam, ndego Yesu lǝvǝte-te gekhandi:v, tege Nqova zo mokho-te

tu:yagat, yaq ndego Mbumbukiam, Keliso løvøte-te gekhandi:v, até zoqá khá-ya tønanim, khandi mbó-etoám, tege Nqova mokho-te, ndego zo mokho-te ndu:yage.

¹² Nófuap! Av tægoat ndægo, Nqova Mbomambaqape ni mokho-te ngu:yage, yaq ni matev eqeieqei-té qabizi-yagé, ambá ndøgo, av niqa manqei-qape matev ni nøzøgim-qa ndøgo. ¹³ Zapa ndøgo, zo kha-qa poev-te tozoyagat, zo ndøzo-pakhaéz. Geté zo Nqova Mbomambaqape mokho-te, zoqa kha-qa poev tozolaem, yaq zo zóyagét. ¹⁴ Gekha ezoqám ndigu, Mbumbukiam-ge Nqova ndeðø-nøzøgim, ndigu Mbumbukiam-gí nakheís. ¹⁵ Zapa ndøgo, Nqova ndego, Mbumbukiam zo gezø-etoam, ndego ambá av nqægo, zo gevøozø, kopømba ande av kawakawa-za, tigi yaq-fia mbain sasae ezoqam ndivøozoat, yaq zo nqawa møe matev-té qazøyagát. Av taoká. Geté zo Nqova Mbomambaqape mokho-te, mōzo-Mbumbukiam-gí-nakheis-éz. Yaq ni ndakin kopømbaqapé, Mbumbukiam, Tat Tat-qa sizimbó-akhaemát. ¹⁶ Mbumbukiam-ge Nqova neka nigí nqova mōndø-tøkuaném. Sùgumu-unimanqatín, av nqægo: Ni Mbumbukiam-gí nakheís. ¹⁷ Ni Mbumbukiam-gí nakheís nqazigu, yaq matev ndøgo, Mbumbukiam ni nonqo genøza, zindapém. Ni Kelisó namba sizimú-ndapém. Ni viniv tizi-eqatav, av Keliso ge-eqatav, yaq ni yage qanimav-qape sizimú-ndapém, te namba.

Yage qanimav-qape-qa yaq-te, ni tizindapem

¹⁸ No áv gate-mataváp nqægo: Viniv ndøgo, ni ndakin nqazi-eqatet, khapémbá, yage qanimav-qape namba toqote-khamas, Mbumbukiam ni vaev-te tinindu-veaz. ¹⁹ Unimanqatín. Gigiap ate nqægo, Mbumbukiam gekhakheinam, oskia mo:qozáp. Gø-etáp. Taqá tønø-keogé ndøgo, Mbumbukiam ekeza nakheís tendo-veataz, ndigu yage qanimav-qape-te vømø-øz. ²⁰ Ibugukhokhof, Mbumbukiam gigiap ate nqægo gekhakheinam, ndøgo eqeieqei-qapé. Geté vaev-te, matev gè-enénd, yaq gigiap vøsoqøsoqoam.* Nðgo ambá av nqægo, ekeza poøv, qasoqa. Geté Mbumbukiam ndømatanám. Yaq ndakin gigiap ate nqægo, tonotawé ndøgo: ²¹ Mbumbukiam gigiap ate nqægo, gekhakheinam, ndøgo ndakin ande ndimbula mokho-te nqøugu neka vøsoqøsoqoam, vaev-te gèngovóz neka matev qanimav-qape suguzumbú-etoám, Mbumbukiam-gí nakheís namba. ²² Ni mizi-nøtén: Até ndakin-a, gigiap ate nqægo, Mbumbukiam gekhakheinam, nqosøgeap-té qagó. Yaq ande av sævam nduigu, tui-ova, nqosøgeap tumbo-ewag, gè-esevemét. ²³ Geté gigiap mbá mbá, ndø-esevemét. Geté até ní-a, oskiá ndøgo, ni Nqova Mbomambaqape qazindafem, kopømba ande av mbusa me ndæløvyat, ndøgo Mbumbukiam vaev-te teni-etoam, ni zì-esevemét. Ni ta khøuwa-qa ndøgo tizio-endupít, Mbumbukiam ni tegi nakheís te-upono neka kha ndakinak vizíndapém. ²⁴ Ni mizi-khandí:n. Geté matev ndøgo, Mbumbukiam ni ginimbi-ein, tini-etoam, ni ndakin kopømba mbain, tiziqeivim. Geté ni tizio-taná ndøgo: Matev ndøfakhán. Unimanqatín. Matev toqoqei, yaq qo oskia qotø-taqabaták, av nqægo, ndøfakhán. Gè, matev tøfakhán, yaq ezoqa tégo, ndego zua ndo:tawe av nqægo, matev ndøfakhán? ²⁵ Ni nqazio-tana av nqægo, matev ndøfakhán, ndøgo fakhaneav ndøgo, yaq ni até sizimbøé-kewagát. Kopømba mbain tønì-ewez.

²⁶ Ni sa nqazi-esevemét neka bazaføgakh mbain nqazigu, Nqova Mbomambaqape, gini-tøkein. Ni zì-nøtenák, eqeieqei áv khazí-guligulimát. Gekha manqát zì-einím? Yaq Nqova Mbomambaqape ndøvi:mát, Mbumbukiam-te, niqa yaq-te. Esevem-ús. ²⁷ Yaq Mbumbukiam, ndego ezoqam-qa mbøni mokho-te ndeqeivi, ndego Nqova-qa matavap mōndæ-otév. Zapa ndøgo, Nqova Mbumbukiam-gí nakheis-qa yaq-te ndemboviam, ndego teqá poev mbopáev.

²⁸ Ni mizi-nøtén. Ezoqa ndigu, Mbumbukiam-te poev ndøzøgo, gekha matév ndøgo, tøzøfakhán, ndigu mokho eqeieqei segezø-fakhán. Ezoqam ndigu, Mbumbukiam gezø-akha, av ndego ge:pøoa. ²⁹ Mbumbukiam ndigu é-mōndæ-otév, neka vøvevesam. Yaq ndigu áv tiabiti:gú, av ekeza Yo nde:go. Yaq ngenek yo-khøuwa ndøgoát, neka emekheís kopoav vømboqoát. ³⁰ Ndigu ezoqam, Mbumbukiam ibugukhokhof gevevesam, ndigu mōndøzø-akhá. Yaq ndigu gezø-akha, ndego eqeieqei me:zæb. Yaq ndigu eqeieqei ge:zæb, ndego yage qanimav-qape zø-etoám.

Gekha matév ndøgo, tønì-fakanumat, ndøgo kopømba mbain, Mbumbukiam-qa kuku matev-te tøqatono

³¹ Yaq ndakin, ni áv khazí-einím, taqa yaq-te, ni qazi-qeivavun? Manqat nqáne: Mbumbukiam ni namba te:goat, yaq gè, ezoqa kopømbá, ni titokhonan? Kopømba mbain.

8:13 8:13 Gal 6:8; Kol 3:5 **8:15** 8:15 2 Tim 1:7; Mak 14:36 **8:15** 8:15-17 Gal 4:5-7; Veve 21:7 **8:16** 8:16 2 Ko 1:22

8:20 8:20 Gen 3:17-19 * **8:20** 8:20 Matev ndøgo tø-enénd, Adam neka Iv Mbumbukiam-qa manqat unimanqatinteav

qagoam neka teqa khafeap vønqanonem. **8:21** 8:21 Isa 11:6-9 **8:23** 8:23 2 Ko 5:2-4 **8:27** 8:27 Psa 139:1 **8:28**

8:28 Ef 1:11 **8:29** 8:29 Kol 1:18; Iblu 1:6 **8:31** 8:31 Psa 118:6

³² Gé, ndego ekeza Yo keaevateav qagoam, gete sa gendo-nqonqotav, ni zapaya, yaq ndego ni gini-tøkeäk, gekha matev nøme-te? Av taoká. Ndego yaq-mbá segení-tøkeát. ³³ Neka gé, ezoqa kopømbá, ndigu soqøsoqa tizæb, ndigu Mbumbukiam gevevesam? Kopømba mbaín. Ndigu, Mbumbukiam ekezan eqeieqei me:zæb. ³⁴ Neka gé, ezoqa kopømbá, tiqa yaq-te ti-einim av nqægo, ndigu yaq-fia nqosøgeap ndøqeivím. Av taoká. Zapa ndøgo, Keliso Yesu ekezan ndønanim, ti zapaya. Geté ta-mbá taoká ndøgo. Ndego møndø-khandí:v. Yaq ndego ndakin Mbumbukiam-qá nakeamo zenda-té geqomát neka ni zapaya vømbø-vi:matun. ³⁵ Av tægoat ndægo, yaq gé, ezoqá o matev kopømbá, ni Keliso-qa kuku matev-te tøqatono? Gé, ni matev føgakh-qape, o potonom matev, o ngiænoat matev, o ifin, o ndabua mbaín, o fofogeap, o pakhapakha khaneam matev ndøqatono? Av taoká. Kopømba mbaín. ³⁶ Unimanqatín. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, äv qane-peawáp nqægo,

“Qo zapaya, khøuwa kopoáv,
ni ezoqa løvøte-te ambam-qa nigú.
Ndigu ni sip søvakha gigiap me:næná,
ndigu zitøge-qa ndizøgo.”

³⁷ Geté ta matev ate ndægo, qani-fakhanumatun, ni Keliso mokho-te, ndego ni-te kuku ndømbogo, ùni zi:pitavét. ³⁸ No møtenøtén. Gekha matév ndøgo, ni-te tøkafhanumit, ndøgo kopømba mbaín, ni Mbumbukiam-qa kuku matev-te tøqatono. Até løvøté-a, neka até khandí-a, neka até enzol ezoqám-a, neka até nqova soqøsoqá-ya, neka até ndøgó-a, ndakin yage-te o megemege-te tønifakhanumit, neka gekha gigiap bazaføgakh-üs ndøgo, kopømba mbaín, ni tøqatono. ³⁹ Neka gekha gigiáp ndøgo, ova nqo:go o mokho-te nqøugu, neka gekha gigiap nømø manqei-qape-te nqago, ndøgo kopømba mbaín, ni Mbumbukiam-qa kuku matev-te tøqatono, ndego ni Keliso Yesu mokho-te gini-etoam, nigí Evezøza.

9

Pol-qa tanakh, ekeza ezoqam-qa yaq-te, Izlael ezoqam, ndigu Yesu unimanqatinteav ndigu

¹ Manqat nøme, no ndakin nqæmanqate, unimanqatín. Keliso-qá megemege-té qato-manqaté. No nøté-khavoizamák. Neka até Nqova Mbomambaqapé-a, ndego no mokho-te ngu:gu, sùgumu-unimanqatínát, noqa manqat. ² No mbøni vaev neka tanakh kandambá nqanøgo. Yaq ndøgo kopømba mbaín, tønävøem. ³ No nøkeza ezoqam nøte-manqaté, Izlael ezoqam. No ndigu Keliso namba tøkuaq-qa nøzøgó. No amba Keliso-te nøzøneav tøgonin, te-te vøe-qatanin, yaq no Mbumbukiam amba soqain-te vøvein, matev av nqægo, nogi ezoqam amba tøzø-tøkein, ndigu Keliso namba titøkuanemin, yaq no-te ambá kopømbá. ⁴ Ndigu Mbumbukiam-gí ezoqám. Ndego ekeza nakheis ndigu tenezæb, neka teqa bazaføgakh neka vaev vøzø-vevezam, neka ti namba, teqa poev vø-unimanqatintam, neka teqa guguna manqat vøzø-etoam, neka guliguli matev eqeieqei vøezømas, neka manqa mbusa vøzøve. ⁵ Ezoqam ndigu, tigí atanakha-zapazapa-za Mbumbukiam gevevesam. Keliso ge-ezoqam-ev, ndego Izlael ezoqam ndøqán. Ndego Keliso, Mbumbukíam. Gigiap ate nqægo teqá mokho-té qanu:gu. Teqa iz miavmiav, bëto-eqawát.

Amén. Nqanek manqat unimanqatín.

Mbumbukiam ezoqa äv kenē-vevesam

⁶ Unimanqatín, Izlael ezoqa kopoáv, ndigu unimanqatinteáv, Yesu-qa yaq-te. Geté kopømba mbaín, ta zapaya ndøgo, toqo-matavupat av nqægo, Mbumbukiam-qa manqa mbusa ti-te, søge-navøëm. Av taoká. Geté Izlael ezoqam ate ndigú mbá, ndigu uni Izlael-ezoqam-in. ⁷ Eibleem-qa yaq-te, matev até kopó: Ambá ndigu, ezoqa ewaqape, ndigu Eibleem gemanazam, ndigu uni tegi zi-ín. Geté uni tegi zi-in sati ndigu, tege yo Aezek gemanazam. Zapa ndøgo, Mbumbukiam Eibleem äv gembøe-eín nqægo, “Qogí qazi iz, ti-mba ndigú tindapém, qoge yo Aezek-gí nakheis.” ⁸ Nqanek ni äv qani-nømendim nqægo: Mbumbukiam-gí nakheis, ambá ndigu tigú, ndigu ezoqam-qa kouk-te gindu-fakhaz. Geté Mbumbukiam Eibleem-gí zi ndigú tenezæzá, tiqa yaq-te ndigu, manqa mbusa geve. ⁹ Mbumbukiam Eibleem-te, taqa yaq-te manqa mbusa geve, ndego äv gembøe-eín nqægo, “Viäv nøme, no nqawa ndøtøndonáv, khøuwa kopo-te. Yaq qogu sævam, Sæla, nakhasam anganeam é-ndømbøe-fakhán.”

¹⁰ Yaq nigí atanakha-zapa Aezek-gí nakhei menas-qa yaq-te, Isao neka Zekop, matev até kopó, ndigu tegu zas Lebeka-te gimøfakhaz. ¹¹⁻¹² Ndigu qaqangeap qazaneav qagoam neka matev eqeieqei o matev soqain goneav vøgoam, Mbumbukiam kopo nøme é-møndø-veatáv. Mbumbukiam Lebeka äv gembøe-eín nqægo, “Zapikia eveqase mokho-té gunú:goát.”

Nqaneke mat, ni āv qani-nømendím nqægo: Mbumbukiam ezoqa ndevesesam, ndego ambá ta zapaya ndøgo tene-vevesám, gekha matév ndøgo, ezoqa gegoatun, geté ndego ekeza poev-te mbá genø-vevesumatún. ¹³ Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp nqægo, “No Zekop, nõmbøe-khafuatám. Geté Isao, genømbø-qasi:vám.”

Gekha ezoqām ndego, Mbumbukiam tanakh gone-qa ndembogo, ndego segembógó

¹⁴ Av tægoat ndægo, Mbumbukiam ezoqa nõme tevevesam neka ezoqa nõme vevesupøteav vøgoāt, yaq gé, ni āv khazi-einím? Gé, Mbumbukiam-qa matev egeieqei mbá? Av taoká. ¹⁵ Taqa yaq-te, Mbumbukiam Mozes āv gembøe-eín nqægo, “Gekha ezoqām ndego, noqa tanakh matev vøndøze-qa nqæmbogo, no sæmbó-vøndáz. Neka gekha ezoqām ndego, no kuku matev etoam-qa nqæmbogo, no sæmbó-etoám.” ¹⁶ Matev ambá av nqægo, ezoqam-qā poev-tē o ezoqam-qā matev-tē qanotawē. Geté Mbumbukiam-qā tanakh matev-tē qanotawē. ¹⁷ Yaq nakémbá, Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp nqægo: Mbumbukiam Felo gembø-ein, ndego Izip ezoqam-ge kawa, “No qo kawa, ta zapaya ndøgo tøte-veatáq; No qo mokho-te, ezoqa noqa bazaføgakh söté-zømesimát, neka noqa iz manqei-qape-te ate nqægo vøvøndavēt.” ¹⁸ Ni āv qazi:qeivím nqægo: Mbumbukiam ezoqa nõme, tanakh gone-qa ndembogo, yaq segembógó. Yaq tõmbø-pøovat, ezoqa nõme-qa matavap tøføgakh, yaq até ndøgó-a, segembógó.

¹⁹ Eisa, taqa yaq-te ezoqa kopo, āv gepøtē-eín penømakhaya, “Av tægoat ndægo, yaq gekha zapá, Mbumbukiam ezoqam-te yaq-fia teta, teqa matev-qa yaq-te? Nakhøa mbain, teqa poev namba toqote-nøfeipat.” ²⁰ Geté, gembø-mataváp. Qo gekha ezoqām, Mbumbukiam teqa matev-qa yaq-te toqombo-sinaz. Gé, ganda pot kopømbá, te-te ndego gekhakheinam, tõmbø-ein, av nqægo, “Gekha zapá, no av qoqote-khakheinømbem nqægo?” Kopømba mbain! ²¹ Ndego ezoqam, ganda pot gekhakheinumatun, ndego yakhapús, gekha pot ndøkhakheinám. Poev tõmbogoat, ganda kopo-qapi-te, pot nõme egeieqei-qape neka pot nõme khokho-qape tekhakheinam, ndego yakhapús.

²² Mbumbukiam-qa matev até kopó. Ndego ezoqa teqa qaqa zømesim-qa zøgoám, ndigu tisoqoez. Ndigu tiabiti-zøtéz: Mbumbukiam ndego bazaføgakh-qapé. Geté ndego até aiyav matev zøgoám, oskiá ndøgo, ndego ti-te qaqa qambogoam. ²³ Neka ndigu, Mbumbukiam tanakh ndømbogo ti-te, gé-zømás, av nqægo, teqa waev neka bazaføgakh kandambá tantáv. Ndigu tenézømás, ndigu ibugukhokhof go:khakheinøvem, teqa waev neka bazaføgakh tiqeivim. ²⁴ Ndigu ezoqam, ni. Ndego ni Zu bawan-ak mokho-te mbá mbá, geté até bawan vini-ak mokho-té-a, sègenimbu-akhá. ²⁵ Mbumbukiam-qa Manqat mokho-te ndøgo, tege manqa vevezam ezoqam Ozea gepeawam, Mbumbukiam bawan vini-ak-qa yaq-te, āv gene-eín nqægo,

“No ndigu bawan ezoqam,

nogi ezoqam goneav qagoam,

nogi bawan ezoqam nõtézæb.

Neka ta bawan ndøgo, no kuku goneav qanøgoam,

no ndigu nogi kuku ezoqam vøtézæb.

²⁶ Neka ta manqei-te ndøgo,

Mbumbukiam ibugukhokhof ezoqa gezø-ein,

‘Zo nogi ezoqām mbá,’

ndego ndigu āv genézæb nqægo:

Mbumbukiam khandi miavak-gí nakheís.”

²⁷ Neka Aezaya, ndego Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqa nõme, Izlael ezoqam-qa yaq-te, āv gene-akhá nqægo, “Izlael ezoqam kopoav-qapí.

Andé ndivind me me-gó, ndøgeg-te ndisingitavet.

Geté ndigu ezoqa khapímbá tikhandi:z.

²⁸ Zapa ndøgo, matev ndøgo, Evezøza ibugukhokhof ge-ein, tego,

ndego nakhamas-té genøgó, ezoqa vøngiæzo,

ta manqei-te ndøgo, ma ndi:yage.”

²⁹ Taqa yaq-te, Aezaya bugukhokhof manqat nõme āv gene-eín nqægo,

“Evezøza Bazaføgakh-qape,

nigi atanakha-zapazapa-za nõme amba khandi:zateav tøgonin,

yaq ndakin ni é-ndizi-soqoenín, kopømba ande av Sodom neka Gomola taon qatua.”

Izlael ezoqam-qa yaq-te, ndigu unimanqatinteav qagoam

³⁰ Av tægoat ndægo, Mbumbukiam Zu ezoqam gevevesam, yaq gê, ni áv khazí-einím? Manqat nqánek: Unimanqatín. Bawan vini-ak ambá av nqægo, Mbumbukiam-qa bõite egeieqei-qa ndõgoám. Geté Mbumbukiam ndigu egeieqei me:zæb. Zapa ndõgo, ndigu mõndõ-unimanqatiním. ³¹ Geté Izlael ezoqam, ndigu bazafõgakh gi-asazat, Mozes-qa guguna manqat paev mokho-te, amba Mbumbukiam-qa bõite ti-ndafõyamba-ez-in, ndigu ndafõyamba matev qeiviáv. ³² Yaq gekha zapá, ndigu qeiviav ndõgo? Zapa ndõgo, ndigu Mbumbukiam-qa bõite, egeieqei ekeza matev matanam mokho-te gone-qa ndõgoám, ambá ndõgo, gi-unimanqatiním, av nqægo, Yesu ezoqa khandi:zat-qa gigeavun. Yaq ndigu andé nandi me:khaosám, nandi ndigu, ezoqa gi:khaosumatun. ³³ Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa manqat, áv qane-peawáp nqægo,

“Nqáel! No Zayon manqei-te,
nandi nózáv.

Nandi nginik,
ezoqa ndõkhaosumat, vó-o:atát.

Geté gekha ezoqám ndego,
nginik nandi te-unimanqatintat,
ndego mivi gégoák.”

10

¹ Nõfuap! Noqa poev kandambaqape nqánek: Zu ezoqam mõe-mbá sa bekhandí:z. No Mbumbukiam-te oskia no-akhaematún, tiqa yaq-te. ² No zo áv qate-unimanqatinát nqægo: Ndigu bazafõgakh ndõ-asazét. Mbumbukiam-qa matev gone-qa ndõgó. Geté ndigu nakhoa egeieqei zõtezateáv. ³ Ndigu Mbumbukiam-qa matev egeieqei-qa yaq-te, mokho ndapeáv. Yaq ndigu teqa bõite, egeieqei ekeza mokho-mba gone-qa ndõgó. Yaq nakémbá, ndigu ekeza kha, Mbumbukiam-qa mokho-te veeáv. Neka ndigu Mbumbukiam takeáv, ndigu egeieqei tezæb, av ekeza poev ndægo. ⁴ Keliso Mozes-qa guguna manqat, mõndõtók. Yaq nakémbá, gekha ezoqám ndego, nde-unimanqatinat, ndego Mbumbukiam egeieqei méveó.

Gekha ezoqám ndego, Yesu nde-unimanqatinat, Mbumbukiam ndõkhandí:v

⁵ Guguna manqat mokho-te egeieqei gone-qa yaq-te, Mozes áv gene-peawáp nqægo, “Gekha ezoqám ndego, guguna manqat ndembopaev, ndego ndõyagét.” ⁶ Geté ndigu ezoqam, Mbumbukiam-qa bõite, ta mokho-te ndõgo gi-ndafõyamba-ez, gi-unimanqatiním, ndigu áv gini-manqaté nqægo: Kopõmba mbain, qakeza mokho-mba toqobevap, av nqægo, “Gekha ezoqám ndõqavíg, yan-te, Keliso tendondaf?” Zapa ndõgo, Keliso mõndõ-visavún. ⁷ Neka kopõmba mbain, qakeza mokho-mba toqobevap, av nqægo, “Gekha ezoqám ndõvís, lõvõte ezoqam-qa manqei mokho-te, Keliso võndõndaf?” Zapa ndõgo, Keliso lõvõte-te mõndõ-khandí:v. ⁸ Neka kopõmba mbain, vini toqoqav. Zapa ndõgo, Mbumbukiam-qa Manqat áv qane-eín nqægo, “Teqa Manqat qoqá avõnin-té qagó. Qoqa manqa-nqa-té qagó neka qoqa mbõni mokho-té qanu:gu.” Nqanek manqat, unimanqatin matev-qa yaq-te nqæmanqate, nqánek, ni ezoqa nqati-zõmesim. ⁹ Qo qakeza tou toqote-ein, av nqægo, “Yesu ndego Evezõzã,” neka mbõni mokho-te voqó-unimanqatín, av nqægo, Mbumbukiam Yesu mõndõ-khandí:v lõvõte-te, yaq qo ndõgo-khandí:q. ¹⁰ Zapa ndõgo, gekha ezoqám ndego, teqa mbõni mokho-te nde-unimanqatinat, ndego gé-ndafõyamba-év, Mbumbukiam-qa bõite. Neka gekha ezoqám ndego, teqa tou-te ndemanqate, av nqægo, “No nõ-unimanqatinát,” ndego ndõkhandí:v. ¹¹ Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-peawáp nqægo, “Gekha ezoqám ndego, ngenek nde-unimanqatinat, ndego mivi gégoák.” ¹² Yaq ndõgo, vinivinimba mbain, yaq Zu ezoqam-a, yaq bawan vini-ak. Ni ezoqam ate nqazi:gu, Evezõza kopo nimbigu. Yaq gekha ezoqám ndigu, ndimbo-akhayam, ndego matev egeieqei-qape zõmatõnumát. ¹³ Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat áv qane-eín nqægo, “Gekha ezoqám ndego, Evezõza tõke-qa tembo-akha, ndego ndõkhandí:v.”

¹⁴ Geté unimanqatín, ndigu te-te áv kiní-akhaemát, ndigu unimanqatinteav tõgoat? Neka áv kiní-unimanqatiním, teqa yaq-te yogeav tõgoat? Neka áv kiní-ewagát, ezoqam mbain tigoat, ndigu Manqat Mbomambaqape ti:zõmesimat? ¹⁵ Neka ndigu ezoqa nõme, Manqat Mbomambaqape áv kiní-zõmesimát, ezoqa ndigu khofotõzateav tigoat? Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-peawáp nqægo, “Ndõgo qanimav-qapé, ezoqam ndígeav, Manqat Mbomambaqape ndindapav.” ¹⁶ Geté unimanqatin. Izlael ezoqa ewaqape mbá, Manqat Mbomambaqape gi-unimanqatiním. Aezaya, ndego Mbumbukiam-ge

manqa vevezam ezoqam, møndø-eín, “Evézøza! Niqa manqat, gekha ezoqám ndó-unimanqatinim?”¹⁷ Ni áv qazi:qeivím nqægo: Unimanqatin matev, manqat yoge mokhote qando-okhó. Neka manqat ndøgo, ezoqa ndiyoge, Keliso-qá manqat-té qando-fakhaté.¹⁸ Yaq gè, ndigu Izlael ezoqam, Manqat Mbomambaqape møndøyogem? Møndøyogém. Tiqa yaq-te ndigu, ezoqa Manqat Mbomambaqape ndi:zømesim, Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-peawáp nqægo,

“Tiqa manqa wag, manqei-qape ate nqægo
sùgumu-panqavøemát.

Neka tiqa manqat, manqei-qape vaev até vømøkhanaz.”

¹⁹ Neka bevap nøme nqáne: Gè, Izlael ezoqam, manqa mokho møndømbó-ndapem? Ndigu møndømbo-ndapém. Geté ndigu unimanqatinteáv. Taqa yaq-te, Mozes bugukhokhof áv gene-peawám nqægo,

“Mbumbukiam ge-ein:

Zo Zu bawan-ak,
zo nogí ezoqám.

Geté no bawan vini-ak, ndigu iz mbain ndigu, nókhatób.

Yaq zo ova zómanqatát.

No qaqa nözóløwáz, ti namba.

Ndigu zøtezat mbain, Mbumbukiam-qa yaq-te.

„Geté ndigu teqa manqat ndøndapém.”

²⁰ Neka Aezaya, ndego Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam, taqa yaq-te, manqat nøme áv gene-eín nqægo,

“Mbumbukiam ge-ein:

No ndigu tinømendám,
ndigu no vaweav qagoam.

Neka:

No ti-te ndigu tæmfakhán,
ndigu noqa yaq-te bevøpøteav qagoam.”

²¹ Geté Izlael ezoqam-qa yaq-te, Aezaya áv gene-peawám nqægo,

“Mbumbukiam ge-ein: Khøuwa ge-okhoam, no zenda nözø-visiám. Geté ndigu gèsapi:zát neka noqa manqat ndinqágím.”

11

Izlael ezoqam mokho-te, ezoqa andé khapimbá, ndi-unimanqatinat

¹ Gè, Mbumbukiam, ekeza ezoqam, Izlael-ak, møndø-sanqab? Av taoká. Mbumbukiam ekeza ezoqam sanqabeáv. Até nó-a. No Izlael ezoqám, Eibleem-gé zeó, neka no Benzamin khagua bawan-ák. ² Mbumbukiam ekeza ezoqam sanqabeáv, ndigu nupøkhan mba gevevesam. Gè, zo Mbumbukiam-qa Manqat mözøté-zøtez, ndøgo Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam Ilaiza, ekeza ezoqam qaqa gezøgoam, Izlael-ak? Ta khøuwa-te ndøgo, ndego Mbumbukiam-te áv geneviám nqægo, ³ “Evézøza! Qogi manqa vevezam ezoqam, gèzitág, neka lou-qasis ndøgo, ma søvakha gigiap giløvususam qo-te, vømøkuim. No nakhapús sege-nøuvøném. Yaq ndigu ndakin até nó-a, løvømbe-qa ndøgó.”

⁴ Yaq Mbumbukiam gekha manqát mbóqavøiu? Av gembøe-qavøiu nqægo, “Av taoká. Qo ambá av nqægo, qakhapus sege-qouvøqém. Nogi angana seven taosen nøme ndígú. Até ndigú-a, ndigu Bal-te, ndego khape mbumbukiam, manazap møkuiáv.”

⁵ Até ndakin khøuwa-té-a, ezoqa nøme ndígú, Izlael bawan mokho-te, ndigu Mbumbukiam ekeza kuku matev-te gevevesam. ⁶ Mbumbukiam ndigu ekeza kuku matev-té genø-vevesám, ambá ta zapaya ndøgo, av ndigu matev gi:matønumam. Mbumbukiam, ndigu amba ta zapaya ndøgo tevevesamin, av ndigu matev gi:matønumam, yaq teqa kuku matev, ambá unimanqatin kuku matév mbá.

⁷ Matev av nqægo: Matev ndøgo, Izlael ezoqam bazaføgakh gi-asøzam, amba tiqeivimin, ndigu qeiviáv. Geté ndigu tiqeivím, Mbumbukiam ekeza gevevesam. Geté ndigu ezoqa nøme, gèføgakhæz. ⁸ Taqa yaq-te Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-peawáp nqægo, “Mbumbukiam ndigu andé venanqei bazapos-qape me zømbe-etoám.

Yaq tiqa bøi kopømba mbain ti:kewagat
neka tiqa gea kopømba mbain ti-ewagat.

Matev av nqægo sègemá, atema ndakin.”

⁹ Ti-te ndigu, matev ndógo tófakhán, av Deivid Mbumbukiam-te, tegi qaqa ezoqam-qa yaq-te ge-viam. Ndego av gene-eín nqægo,

“Ndigu lou-qasis-te, lou tilogat,

yaq timatavupat av nqægo, matev-qase gini-fakhanāk,

ndógo bèzø-ká

neka bemøzø-voe, betëndapem,

neka bezø-køi-ez, bemø-khaosam.

Nqanek tiqá manqa-zapazapa-qá yaq-fiá.

¹⁰ Tiqa bøi waev, bèzø-navóém.

Yaq géqeivimák.

Neka ndigu viniv-qape oskia be-eqawát, bezø-ewez.”

Bawan vini-ak, ande tae tang me me:gó, Mbumbukiam gebunøzam

¹¹ Bevap nøme nqáne: Gê, Zu ezoqam gi-o:az, ndigu ate nonqō gi-o:az? Av taoká! Geté tiqa manqa-zapa zapaya, khandi matev, bawan vini-ak-té qanøwáv. Yaq Zu ezoqam, ova tiabiti-einím. ¹² Zu ezoqam-qa manqa-zapazapa zapaya, manqei-qape ezoqam nøme khandi gindapem, yaq Mbumbukiam matev kandakanda nøme mba mó:gó, Zu ezoqam ate ndi-gu, te-te tivesez.

¹³ No ndakin zo-té qatø-manqatét, zo bawan vini-ak. No Mbumbukiam zo bawan vini-ak-té gendo-khofotán. Yaq no khanakhanakh kandambá, nqanek sasae nqægot. ¹⁴ Eisa, no nqanek sasae nqægot, nøkeza ezoqa nøme ova peté-einím penømakhaya, yaq Mbumbukiam-te petéqambüz penømakhaya, khandi vøndapém. ¹⁵ Mbumbukiam Zu ezoqam qambøe-qasi, yaq ta mokho-te ndógo, manqei-qape ezoqa nøme, nqawa te namba getøkuzu, yaq gê, gekha matev ndófakhán, Mbumbukiam Zu ezoqam nqawa tekhatob? Matev kandambaqape nøme mba mó:fákhān. Løvøte ezoqam segé-khandí:z.

¹⁶ Ezoqa wit gipezotatun, yaq flawa ndigu, bugukhokhof gi:løvusumatun, Mbumbukiam mbo-etømemín. Yaq av nqægo, flawa ate ndi-gu, Mbumbukiam-gi. Neka ezoqa tae te-ogeahk, tae lu Mbumbukiam-qa zenda-te vøvé, yaq até táng-a, Mbumbukiam-qá. Yaq matev até kopó. Izlael ezoqam-gi atanakha-zapazapa-za, Mbumbukiam-gi ndógoám. Yaq vaev até tigi zí-a, Mbumbukiam-gi vógoát.

¹⁷ Izlael ezoqam, andé oliv tae zenda-yak eqeieqei me:yá, neka zo bawan vini-ak, andé leg-ak oliv tae. Ta oliv tae eqeieqei ndógo, Mbumbukiam tang nøme møndø-møkuiám, yaq zo ande leg-ak oliv tae tang me ndøzøte:go, vøbunøzam. Yaq zo ndakin oliv tae eqeieqei namba, et eqeieqei zo-upøgimatún, ta lu-te ndøndo-fakhate. ¹⁸ Geté qo me:khambüváp, ta zapaya ndógo, Mbumbukiam tae tang gimøkui, yaq qo vøbunøtaq. Gëmbo-mataváp. Matev, ambá av nqægo, qo lu qo-eqawát. Geté lu qo ndø-eqaqæwát.

¹⁹ Eisa, ezoqa kopo zo mokho-te peté-eín penømakhaya, av nqægo, “Mbumbukiam tae tang tene-møkuiám ndógo, no baté-tøkua.” ²⁰ Ndógo unimanqatín. Tae tang nøme ndógo, ta zapaya ndógo tene-møkuiám, ndigu unimanqatintev qagoam. Geté qo sekemba ta zapaya ndógo toqotegó ndógo, qo ndoqo-unimanqatinat. Qo me:khambüváp, taqa yaq-te. Geté møe qógoát. ²¹ Zapa ndógo, Mbumbukiam Zu ezoqam kopømba ande av tae tang ndægo gimøkuiám, ndigu unimanqatintev qagoam, yaq ndego até qó-a, gékхоfoqó, qo unimanqatintev toqogoat.

²² Gëmbo-mataváp. Mbumbukiam ndego tanákh. Geté ndego até føgákh. Ti-te ndigu, zita giwuowem, ndego føgákh. Geté qo-te, tanákh. Geté qo aiyá qagó. Soqáin ndógo, teqa tanakh matev toqo-ivav, yaq ndego até qó-a, vónqaoqó, ta tae-te ndógo. ²³ Zu ezoqam ndigu, tiqa unimanqatintev matev Keliso-te ti-ivøvem, yaq Mbumbukiam ndigu nangó genøbunøsam tae-te, av bugukhokhof gi-goam. Ndego kopømbaqapé, nqawa tebungøsam. ²⁴ Zo bawan vini-ak, zo andé leg-ak oliv tae tang me zøtegoám. Geté ta leg-ak oliv tae-te ndógo, zo qazogooam, Mbumbukiam zo gëndomøkús, tae eqeieqei-te vøbunøsam. Geté Zu ezoqam, andé tae zenda-yak eqeieqei me:yá. Yaq tae tang ndógo, Mbumbukiam gemøkuiám, ndego unime-kopømbá, tiqa tae-te nango tebungøzam.

Mbumbukiam até Zu ezoqam-a, vøkhandí:z

²⁵ Nøfuap. Manqat ndógo, no ndakin Izlael ezoqam-qa yaq-te tøte-ein, bugukhokhof khøuwa, khonoam-té qagoám. Geté no zo zøtezat-qa nøzøgó. Zapa ndógo, soqáin ndógo, zo zøkeza kha matavap loloakh-us tøzøte-vewat, gete mokho ndapeav tøgoat. Unimanqatín. Izlael ezoqa nøme, Mbumbukiam zitá gini-wuowém. Geté matev av nqægo, sa tømboé-outøpít ndógo, atema bawan vini-ak ate ndi-gu vøkhandí:z, ndigu Mbumbukiam gevevesam. ²⁶ Taqa zita-te, Izlael ezoqam ate ndi-gu gékhandí:z. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, av qane-peawáp nqægo,

“Khandi etoam ezoqam,

Zayon taon-té gendó-fakhán,
yaq ndego Izlael ezoqam-qa qasi-vap matev Mbumbukiam-te
vözö-khofoë, ndigu Zekop-gi zi.

²⁷ Yaq no ti namba, poev äv qaté-unimanqatín nqægo:

No tiqa manqa-zapazapa nókhofoé.”

²⁸ Unimanqatín. Izlael ezoqam, Manqat Mbomambaqape gësanqawém, yaq av nqægo, ndigu vö-Mbumbukiam-gi-qaqa-ezoqam-ez. Matev av nqægo gigonem, zo mõndözö-töké, zo bawan vini-ak, yaq zo vozö-Mbumbukiam-gi-ezoqam-ez. Geté Mbumbukiam kuku zua mbogó, ndigu Izlael ezoqam-te. Zapa ndógo, Mbumbukiam tigi atanakha-zapazapaza, é-mõndö-vevesám. ²⁹ Mbumbukiam ezoqa gevevesamin neka matev eqeieqei vözö-matanamin, ndego matavap enendatáv, taqa yaq-te. ³⁰ Zo bawan vini-ak, zo bugukhokhof qagoam, Mbumbukiam-qa Manqat, zònqagimám. Geté ndakin, Zu ezoqam teqa manqat ndapeav ndógo, zo Mbumbukiam-qa tanakh matev zondapém. ³¹ Av zo Mbumbukiam-qa tanakh matev qazöte-ndapem, Zu ezoqam Mbumbukiam-qa Manqat o-mba ndapeav qagoam, yaq vaev até ndigü-a, Mbumbukiam-qa tanakh matev, äv tiníndapém.

³² Ezoqa ewaqape, Mbumbukiam-qa manqat gënqagimám. Yaq Mbumbukiam sëgezö-iváv, ndigu vömö-maŋqa-zapazapa-gi-ndimbula-ezoqam-ez. Mbumbukiam tenegó ndógo: Zapa ndógo, ndego ezoqa ewaqape-te, tanakh gone-qa ndógo.

Mbumbukiam-qa iz, bëto-eqawát

³³ Mbumbukiam kandambá tentév. Teqa matavap neka otevat igian-qapé. Ni ezoqa kopömba mbaín, teqa matavap-qa mokho tizindapem neka nakhoa vizíqevím, ndego ndegeve. ³⁴ Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, äv qane-peawáp nqægo,

“Gé, Evezöza-qa matavap,
gekha ezoqám mé-otev?

Neka gekha ezoqám

mbó-ovøyám?

³⁵ Neka gé, ezoqa Mbumbukiam gigiap mõndömbó-etoam,
yaq Mbumbukiam ndego yaq-fia bembögo?”

³⁶ Av taoká. Zapa ndógo, gigiap ate nqægo ndégo tekhakheinám, neka ndégo tegeawát neka te nonqo ndégo tögö. Mbumbukiam-qa iz, miavmiav, bëto-eqawát.

Amén. Nqanek manqat unimanqatín.

12

Niqa kha, Mbumbukiam bizimbo-etöomém

¹ Nöfuap! Mbumbukiam tanakh kandambá ginigu. Yaq nakémbá. No nqazö-pouwe. Av Mbumbukiam-gi iziz ezoqam, sövakha gigiap gi:lövusumatun te-te, yaq zo zökeza kha Mbumbukiam äv tömböe-etöomém. Ndógo zoqá etoam matév, te-te. Geté ndógo khandin. Ambá av nqægo, nanimát. Zo Mbumbukiam-gi ezoqam zógoát, ndego khanakhanakh bembögo. Av tözöte-gonem ndægo, yaq zo Mbumbukiam-qa iz eqeieqei zó-eqatát. ² Zo manqei-qape ezoqam-qa matev mböpáev, ndigu Mbumbukiam zötezateav ndigu. Geté zo Mbumbukiam bë-enénd, neka zoqa matavap bezö-ndakinak. Yaq zo Mbumbukiam-qa poev zötözötéz, gekha matév ndógo, mbomambaqape, neka gekha matév ndógo, Mbumbukiam ndömböe-khaneat, neka gekha matév ndógo, eqeieqei-qape ndógo, teqa böi-te.

Gekha matév ndógo, Mbumbukiam ni gini-etoam, tizi-matönumat, ni eqeieqei bizi-matanám

³ Mbumbukiam teqa kuku matev mokho-te, no nõmendim ezoqam ndövé. Yaq nakémbá, no zo ezoqa ewaqape, nqazö-maŋqate: Zo zökezan-qa yaq-te ndömatáváp av nqægo, “No nõto-eqanowát,” zo eqazöateav tögoat. Geté zo matavap eqeieqei bezögo. Gekha matév ndógo, tozo-matönumat, zo äv tõne-matanám, av Mbumbukiam unimanqatín matev gezömbö-etoam.

⁴ Niqa kha-te, gigiap vinivinimbá nqani-bunözap. Neka kha-qa gigiap, sasae vinivinimbá ndömbogot. ⁵ Keliso-qa kha-te, matev até kopó. Ni Klisten ezoqam kopoáv. Geté Keliso-qa mokho-te, ni kha kopó. Neka ni andé kha gigiap vinivinimba zi:bunözömém.

⁶ Nqova Mbomambaqape-qa matev, Mbumbukiam ni teqa kuku matev mokho-te gini-etoam, vinivinimbá. Mbumbukiam ezoqa nõme, teqa manqat vevezam matev gembo-etoam, yaq ndego äv teabete-matanám, av unimanqatín matev ndömbögo. ⁷ Neka ezoqa

11:27 11:27 Jer 31:33-34

11:33 11:33 Isa 55:8-9

11:34 11:34 Isa 40:13; 1 Ko 2:16

11:35 11:35 Job 41:11

11:36 11:36 1 Ko 8:6

12:1 12:1 Lom 6:11, 13; 1 Pita 2:5

12:3 12:3 1 Ko 12:11; Ef 4:7; Filip 2:3

12:4 12:4 5 1

Ko 12:12, 27

12:6 12:6-8 1 Ko 12:4-11; 1 Pita 4:10-11

nøme tøkeam matev gembo-etoam, yaq ndego ezoqa ya bezø-tøkeám. Neka ezoqa nøme, nømendim matev gembo-etoam, yaq ndego ezoqa ya bete-zømesím. ⁸ Neka Mbumbukiam ezoqa nøme, zita tøpøzu matev gembo-etoam, yaq ndego ezoqa zita ya bezøtøpøzú. Neka Mbumbukiam ezoqa nøme, etoam matev gembo-etoam, yaq ndego khanakhanakh-us be-etoám. Neka Mbumbukiam ezoqa nøme, megeat matev gembo-etoam, ndego bazaføgakh be-asáz, ezoqa eqeieqei bezømbø-mege. Neka Mbumbukiam ezoqa nøme tanøtanakh matev gembo-etoam, ndego ezoqa nøme-te tanøtanakh matev khanakhanakh-us begó.

Kuku ya binigu, ezoqa nøme-te

⁹ Zoqa kuku matev ezoqa nøme-te, unimanqatin bezøgó. Ngusum-te sa bezømbo-khazú. Manqa-zapa matev zombó-sanqaupát. Geté matev eqeieqei, føgøføgakh zombø-geageapát. ¹⁰ Zoqa kuku matev yaqyaq-a, andé evenap-qá kuku matev me bezømbe-gó. Kuku kandambá. Neka izuizu gèvizáp. ¹¹ Sasae bazaføgakh ndø-asøzú. Ndøwauwi-zát. Ngova Mbomambaqape betu-sasaeát, zo mokho-te, neka Evezøza-qá sasae zógoát. ¹² Zo Mbumbukiam-te ndozoto-taza, zo te-te khanakhanakh-us mo:tazá. Viniv matev tøzø-fakhanumat, zo føgøføgakh ndøwaniáp. Tatak bezøvin. Neka guligulim oskia ndøgó. ¹³ Mbumbukiam-gi ezoqa nøme, gígiap mbain ndigu, gèzøtøkeé, neka ezoqa nøme khoev gèzø-manqaté.

¹⁴ Zo ezoqa ndingjæzoat, gèzø-guligulim. Av qane-guligulim: Mbumbukiam, ndigu matev eqeieqei bezø-matanám. Zo ndigu soqain-te ndø-áb.

¹⁵ Ezoqa khanakhanakh tigoat, yaq zo khanakhanakh ndøgó, ti namba. Neka ezoqa nøme ti-eivumit, yaq zo gè-eivám, ti namba.

¹⁶ Zo matavap kopø-té qayagé. Neka zøkeza kha ndø-eqáwát. Geté até ndigú-a, iz mbain ndigu, namba gè:tøkuát. Zo zøkeza kha matavap loloakh-us me:wéwé.

¹⁷ Ezoqa manqa-zapa tego zo-te, yaq soqain mbøe-qavøinám. Matev ndøgo tozø-matønumát, ezoqa ewaqape eqeieqei ndivewe. ¹⁸ Nakhoa-qa gèvawé, av nqægo: Kopømba tøgoat, sambi matev-té qanø-yageáp, ezoqa ewaqape namba. ¹⁹ Nøfuap mbomømboma! Yaq-fia ndøtáwát, ezoqam-te. Geté Mbumbukiam-qá qaqa-qa zotó-kewagát. Yaq-fia ndøgo tétá. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat áv qane-peawáp nqægo: Evezøza ge-ein, “Ezoqam nó, ezoqam-qa manqa-zapazapa nqæqavøiwat neka yaq-fia nqætáwát.” ²⁰ Geté zo áv tøzøtégóat, av Mbumbukiam-qa Manqat qæ-ein,

“Qoge qaqa ezoqam, ifi tømbovitit,

yaq lou soqombó-etoám,

neka ibøkha naq tømbo-paptet,

ibøkha voqombó-etoám.

Av toqotegoat ndægo,

yaq ndego mivi ndøndáp, teqa manqa-zapa zapaya.”

²¹ Manqa-zapa qo betømbùqó. Geté matev eqeieqei qómatanám. Yaq ndøgo, manqa-zapá voqoté-tømbuá.

13

Ni gaman mokho-té qabizu:gu

¹ Zo ate ndøzøte:go, gaman mokho-té qanu:gu. Zapa ndøgo, gaman ambá av nqægo, ekeza mbá sege-fakhazín. Geté Mbumbukiam ndø-abamín. Yaq até ndigú-a, gaman ezoqam ndakin ngigu, Mbumbukiam ndø-abám. ² Yaq nakémbá, gekha ezoqám ndego, gaman-qa manqat ndesanqawe, ndego Mbumbukiam-qa manqat ndøsanqawé. Yaq gekha ezoqám ndego, matev av nde:matanam, ndego yaq-fia áv tenéqéiv, av matev nde:matanam. ³ Gekha ezoqám ndigu, matev eqeieqei ndimatanam, ndigu kopømbá. Ndigu gaman kawakawa-za, møe bezøgó. Geté møe sa ndigu tígoát, ndigu manqa-zapazapa ndi-matanam. Gè, qo møe mbain gone-qa qógo, gaman kawakawa-za-te? Qanimáv. Qo matev eqeieqei ndømatanam. Yaq ndigu qo ezoqa eqeieqei mé:qæqabát. ⁴ Gaman ezoqam, ndigu Mbumbukiam-gí sasae ezoqám. Qoqá yage eqeieqei nonqó. Geté qo manqa-zapazapa toqogoat, yaq qo møe qógoát, ti-te. Zapa ndøgo, ndigu bazaføgakh ndøzøgó. Viniv segeqá-etøomé. Ndigu Mbumbukiam-qá sasae ndøgoatún, ezoqa viniv gizø-etoumatun, ndigu manqa-zapazapa ndimatanam. ⁵ Yaq nakémbá, zo gaman-qa manqat o-mba mo:ndapé. Manqat o-mba ta-mbá mo:ndápé ndøgo, zo tíqa yaq-fia-qa yaq-te møe tozombo-goat. Geté zo tíqa manqat o-mba tønendapé ndøgo: Zapa ndøgo, zo møzøte-zøtéz, matev av nqægo eqeieqei.

⁶ Yaq nakémbá, zo gaman-te teks moni tozo-abumat, eqeieqei. Zapa ndógo, ndigu Mbumbukiam-gí sasae ezoqám, neka ta sasae-te ndógo, khóuwa iz vò-khoubumatun. ⁷ Zo gaman-te fia tözombo-lòfokat, yaq ségezò-etoám. Teks moni upógim ezoqam, teks moni ségezò-etoám. Neka gaman, gekha moni nòme upógim-qa ndigu, vözò-etoam. Ezoqa kandakanda, gèzòvìzáp, neka tiqa iz, gè-eqawát.

Mbumbukiam-qa guguna manqat kandambaqape nqáne: Ni kuku binigú, ezoqa nòme-te ⁸ Zo ezoqam-te, gigiap o moni bezòmbò-lòfoké. Geté matev ndógo, zo izuizum oskia ndözombò-lòfokeap, kuku matév. Zapa ndógo, gekha ezoqám ndego, ezoqa nòme-te kuku ndòmbogo, ndego Mbumbukiam-qa guguna manqat o-mba mo-ndapé. ⁹ Teqa guguna manqat, av qane-éin nqágo, “Qo nòkenòkem matev ndòngi:wát,” neka “Ezoqa pakhapakha ndòkhanèám,” neka “Gigiap ndò-aqònmám,” neka “Ezoqam-qa gigiap me:qovètú.” Nqanek khafeap manqat viniviniimba neka gekha khafeap nòme ndógo, ta mokho-te nqáneq qanu:gu, “Ezoqa nòme-te, kuku av tabetaqambe:gó, av qakeza kha-te kuku ndaqambe:go.” ¹⁰ Gekha ezoqám ndego, ezoqa nòme-te kuku ndòmbogo, ndego manqa-zapa gématanamák te-te. Yaq nakémbá, gekha ezoqám ndego, kuku ndòmbogo, ndego guguna manqat ate ndægo, ndembópáev.

Ni matev eqeieqei-té qabizi-yage
Zapa ndógo, Keliso avònin gendóqaván

¹¹ Zo matev av tòne-matanám, av no qazòmbe-manqatavun. Zapa ndógo, zo mòzòte-zòtéz, ndakin gekha khóuwa iz. Yaq nakémbá. Zo mòzosúz, zo venanqei ndozo-sòmbiapet. Khóuwa iz mòndòndáp. Ni Yesu Keliso ande qazi-unimanqatinim, yaq khóuwa ndógo, ni Mbumbukiam uni te:khandi:n, andé qámhá qagoam. Geté ndakin, ta khóuwa ndógo, andé avònin. ¹² Lova gènavòemát. Paveat avònin géfakhán. Yaq nakémbá, matev soqòsoqa ndógo, ezoqa bòivun-te gigoatun, ya bizi-ivòvém. Geté ni waev-qá nakhag gigiap zì-upógim. ¹³ Ni paveat-té qabizi-yagé. Matev eqeieqei-té. Ni lou loge neka ibòkha soqa izam si binìwág. Ni matev bizi-matanám, ande av gaqo ndi:gu, neka mambe bizi-òkhhó. Ni bizinòffeé neka ova bizi-manqáté. ¹⁴ Matev av nqágo, vònqagím. Geté nigì Evezòza Yesu Keliso-qa matev, andé ndabua ndakinak me zòtè-uzám. Zoqa kha-qa poev matev sa mbotáké. Manqa-zapa-te be-itùzá.

14

Klisten ezoqa nòme-qa unimanqatin matev bizi-gevèwát

¹ Ezoqa nòme ndigu Yesu ndi-unimanqatinat, tiqa unimanqatin matev, bazafògakh andé mbaín. Geté zo ndigu vòkhatób, zoqa mokho-te. Neka ti namba ndòponqòmbáp, tiqa unimanqatin matev-qa yaq-te. ² Ezoqa nòme av gini-unimanqatinát nqágo: Loge gigiap ate ndægo eqeieqei. Yaq kopòmbá, tizilogat. Geté ezoqa nòme-qa unimanqatin matev, bazafògakh mbaín. Yaq ndigu unimanqatinatèav av nqágo, kopòmbá loge gigiap ate ndægo sa toqolog. Yaq ndigu avøe gigiap mba ndòlogé. ³ Gekha ezoqám ndigu, loge gigiap ate ndægo sandiloge, ndigu ezoqa nòme, sòvaxha logemav ndigu, bevòzò. Neka ndigu ezoqam, avøe mba ndiloge, ndigu ezoqa nòme, gigiap ate ndægo ndiloge, manqa-zapa-us betezæzá. Zapa ndógo, Mbumbukiam ndigu mòndò-khatób. ⁴ Ndigu ezoqam, lou ate ndægo ndiloge, neka ndigu ezoqam, avøe gigiap mba ndiloge, ndigu Mbumbukiam-gí sasae ezoqám. Ambá ndógo, qogí sasae ezoqám. Yaq qo gekha ezoqám, ezoqa nòme-gi sasae ezoqam toqo-gevezo? Ndigu bazafògakh-us tiwanat o ti-o:az, tigi kawa yakhapús segé-gevezó. Geté, unimanqatin. Ndigu bazafògakh-us ndòwaniapát. Zapa ndógo, Evezòza gèzò-geageáp.

⁵ Ezoqa nòme av gini-mataváp nqágo: Khóuwa nòme ndigu, kandakandá, geté khóuwa nòme ndigu, khokhó. Geté ezoqa nòme ndimatavap. Khóuwa ate ndi:gu kopó. Viniviniimba mbaín. Taqa yaq-te, gigiap-qape nqáneq: Qo matev únime:gó, av ndoqote-unimanqatinat.

⁶ Ndego ezoqam, ndematavap av nqágo, khóuwa nòme ndigu, kandakandá, ndego nqanek matev Evezòza-qa ndògoatún. Neka ndego ezoqam, loge gigiap ate ndægo sa ndeloge, até ndegó-a, Evezòza-qa vògoatun. Ndego lou-qa yaq-te, Mbumbukiam-te ike manqat ndòmanqaté. Neka ndego ezoqam, loge gigiap nòme logemav ndógo, até ndegó-a, matev Evezòza-qa ndògoatún, neka Mbumbukiam-te ike manqat vòmanqatun.

⁷ Ni mokho-te, ezoqam mbaín, ndigu ekezan nonqo mba tiyagat o ekezan nonqo mba tipakhaez. ⁸ Tiziyagat, ni Evezòza nonqo zíyagát. Neka tizi-pakhaen, ni Evezòza nonqo zípakhaén. Oskia ndógo, tiziyagat o tizi-pakhaen, ni Evezòza-gí. ⁹ Keliso ta zapaya ndógo

tenenaním, neka nqawa ta zapaya ndógo tene-khandí:v, ndego lõvøte nekā khandi ezoqam, segezømbú-Evezøza-evtát.

¹⁰ Yaq nakémbá, gekha zapá, qogi Klisten qafuap ndoqo-gevezoat? O gekha zapá, qogi Klisten qafuap ndoqo-vøzoat? Ni até sizimú-wán, Mbumbukiam-qa megemege-te, manqat vizí-ovøemém. ¹¹ Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-peawáp nqægo, “No khandi miav-ak Evezøza, áv qate-manqaté nqægo:

Ezoqa ewaqape, katuk ndómøkui no-te.

Neka ezoqa ewaqape, áv giní-einím nqægo:

No Mbumbukiam.”

¹² Unimanqatin. Ni ezoqa ate nqazi:gu, manqat bizimø-ovøemém, Mbumbukiam-te, av qazi:yagam.

Ni aiyáv qabizigu. Soqain ndøgo, Klisten ezoqa nøme, manqa-zapa-te tizi-itub

¹³ Yaq nakémbá, ni yaqyaq-a, sekemba bizi-gevèmbám. Geté ni matavap nqáneq qazí-goném: Matev nøme zímatanamák, ndøgo nigi Klisten nøfuap ande nandi me tøkhaosumat, yaq ndigu manqa-zapa-te vø-itüb. ¹⁴ No Evezøza Yesu mokho-te nqatu:gu, no mõtenøtén, loge gigiap ate ndægo eqeieqeí, Mbumbukiam-qa bøi-te, toqolog. Geté ezoqa nøme, te-unimanqatin, av nqægo, lou nøme soqain Mbumbukiam-qa bøi-te, yaq te-te ndego, nqanek lou ndømsoqá, ndego telog. ¹⁵ Qo gigiap nøme toqolog, yaq qoge Klisten qafu soqain tembo-ewag; matev av nqægo toqogo, yaq qo kuku matev-te yageáv. Gèmbø-mataváp. Keliso até teqa ndegó-a, genanim. Soqain ndøgo, qoqa lou loge matev mokho-te, teqa unimanqatin matev Yesu-te toqombo-ngiu. ¹⁶ Yaq nakémbá, gø:feazoát. Soqain ndøgo, gigiap nøme ndøgo, zo ndøzøte-zøtezat eqeieqeí, ezoqa nøme-te tø-gigiap-soqa. ¹⁷ Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te, lou loge matev neka izam matev, gigiap-qapé mbá. Geté matev kandambaqape nqáneq: Matev eqeieqeí-te neka sambí matev-te neka khanakhanakh-us tizi-yagat. Matev av nqægo, Nqova Mbomambaqape-té qando-fakhaté. ¹⁸ Gekha ezoqám ndego, av nqægo teyagat neka Keliso av nqægo vømbó-vizupát, teqa yaq-te, Mbumbukiam khanakhanakh neka ezoqa nøme teqa matev eqeieqeí mé:vevát.

¹⁹ Yaq nakémbá, ni bazaføgakh nqáneq qazí-asazét: Ni sambí matev-té qaziyagát, ezoqa nøme namba, neka tíqa unimanqatin matev-te vizizø-tøkeát. ²⁰ Kopømba mbain, lou loge matev zapaya, Mbumbukiam-qa sasae toqongiu, ndego Klisten ezoqa nøme mokho-te ndego. Unimanqatin. Loge gigiap ate ndægo eqeieqeí, Mbumbukiam-qa bøi-te. Geté lou toqolog, yaq ta matev ndøgo, ezoqa nøme tíqa Klisten matev-te tøkhaosam, ndøgo soqain. ²¹ Yaq nakémbá, qanimav nqáneq. Qo søvakha qólogeák o waen qó-izamák o gekha matev nøme qómatanamák, ndøgo qoge qafu Klisten matev-te, ande nandi me tøkhaotav.

²² Qo ndoqo-unimanqatinat av nqægo, matev nøme eqeieqeí neka matev nøme soqain, toqo-matønumat, yaq soqó-unimanqatin. Ndøgo qo qakhapús, yaq Mbumbukiam-a, yaq qo. Kopømba mbain, ezoqa nøme namba toqote-ponqombupat. Gekha ezoqám ndego, matev av te:matønumat, av nde-unimanqatinat, ndego khanakhanakh mbá geabetegó. ²³ Geté ezoqa gigiap telog, taqa yaq-te ndøgo, ndego ndo:nake, yaq ndøgo manqa-zapa-ús te-te. Zapa ndøgo, ndego unimanqatinteáv, av nqægo, ekeza matev eqeieqeí. Gekha matév ndøgo, ni tizigoat, gete ni unimanqatinteav tøgoat, ndøgo eqeieqeí, matev av nqægo, manqa-zapa-ús.

15

Ni Keliso-qá matev bizimbopáev

¹ Ni ezoqam, unimanqatin bazaføgakh-us nqanigu, ni ndigu ezoqam, unimanqatin khapelavøqase ndøzøgo, ya bizizø-tøkeé. Kopømba mbain, nikeza kha mba tizimbo-matavupat. ² Geté ni ate nqazi:gu, ezoqa nøme ya bizizø-mataváp, neka matev ndøgo tizi-matønumát, tíqa unimanqatin matev-te tøzø-tøkeat. ³ Até Kelisó-a, ndego ekeza kha-qa yaq-te matavapøteáv. Geté ezoqa Mbumbukiam-qa iz gingenøitat, ndego nqanek iz ngenøiwat matev, ekeza kha-té genóvé. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa manqat, áv qane-peawáp nqægo, “Mbumbukiam! Ezoqa qoqa iz gingenøitat, tíqa ngenøgim manqat, noqá kha-té qanøbøí.”

⁴ Gekha manqát ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat-te ndøpeawap, ni nonqo ndøpeawáp. Ni tåbete-nømendím. Yaq ni bazaføgakh-us zí:waniapát, neka Mbumbukiam-qa Manqat, ni zita vøní-tøpazát, neka ni Mbumbukiam-te bizizø-tana, av nqægo, matev ndøfakhán, av manqat ginimbi-ein ndægo. ⁵ Bazaføgakh neka zita tøpøzu matev ndøgo, ni tøní-tøkeat, bazaføgakh-us tizi-waniapat, Mbumbukiam-té qando-okhó. No áv qate-guligulim nqægo: Ndego zo ate

ndøzte-go, matavap kopo zó-etoám, zo Keliso Yesu ndozombo-paev. ⁶ Yaq zo nqova kopote, Mbumbukiam-qa iz sòzòtumú-eqatát, ndego nigi Evezøza Yesu Keliso-ge Eve.

Keliso Zu ezoqam neka bawan vini-ak, tøke-qa sùgumu-geavún

⁷ Zo yaqyaq-a, áv tønè-khatimbáp, av Keliso zo ge-khatib, Mbumbukiam-qa iz betè-eqawat. ⁸ No nqazó-manqate: Keliso Zu ezoqam tøke-qa ndøgeavún. Gí-nòmánd, av nqægo, Mbumbukiam ndego unimanqatin ezoqám. Manqa mbusa ndøgo, ndego Zu ezoqam-gi atanakha-zapazapa-za gezøve, gématanám. ⁹ Geté Keliso ate bawan vini-ák-a, tøke-qa sùgumu-geavún. Yaq até ndigú-a, Mbumbukiam-qa iz, tiabiti-eqawát, teqa tanakh matev zapaya. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-peawáp nqægo, “No bawan vini-ak mokho-te,

qoqa iz nó-eqatát
neka ouv vøtaqá-qaqaemát.”

¹⁰ Neka manqat nøme, áv qane-eín nqægo,

“Zo khanakhanakh, sùgumugú,
zo bawan vini-ak,
Mbumbukiam-gi ezoqam namba,
ndigu Zu bawan-ak.”

¹¹ Até nangó, Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-eín nqægo,

“Zo bawan vini-ak ate ndøzte-go, Evezøza-qa iz ndø-eqawát.
Bawabawan ezoqam ate ndi-ge, manqei-qape-te ngiyageap, yá bembokhóum.”

¹² Neka até nangó, ndego Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam Aezaya, áv gene-eín nqægo,

“Zesi-ge zeo ndøfakhán. Yaq ndego até bawan vini-ák-a, gezømbó-kawaevtát. Yaq ndigu te-te ndégo tinøtabát.”

¹³ Yaq nakémbá, no áv qate-guligulim nqægo: Mbumbukiam, te-te ndego, ni nqazio-tana, matev mbomømboma tini-matanam, av manqa mbusa ge-ve, ndego zo khanakhanakh neka sambí gezó-tøtvønyám, zo ndozo-unimanqatinat. Yaq zoqa vintøzat matev Mbumbukiam-te, Nqova Mbomambaqape-qa bazaføgakh mokho-te, tábezømbe-khouwév.

Pol khanakhanakh, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat nde:zømesim

¹⁴ Nøfuap! No nøkezan áv qate-unimanqatinát nqægo: Zo matev eqeieqei mōzogoatún, ezoqa nøme-te. Neka zo zøtezat kandambá qazondapem. Neka zo kopømbá. Yaqyaq-a sòzøté-nømendimát. ¹⁵ Geté manqat nøme, qæpeaumavun, andé nøzø-ponqomavun. Zapa ndøgo, no zo manqa matev eim-qa nøzøgoám. No Mbumbukiam teqa kuku matev mokho-te, genø-etoam, ndøgo tene-veatán: ¹⁶ No Keliso Yesu-ge sasae ezoqam, bawan vini-ak mokho-té qatú-goát. No ndigu Manqat Mbomambaqape nqate-zømesim, no andé Mbumbukiam-gí iziz ezoqam-qa sasae me nøtegó. Yaq no ndigu bawan vini-ak, ande etoam matev me, Mbumbukiam nombó-etoám. Yaq Nqova Mbomambaqape ti mokho-te tesasae-tat, ndigu tiabiti-Mbumbukiam-gi-nakheis-éz, yaq ndego khanakhanakh-us betèkhatib.

¹⁷ No Mbumbukiam-qa sasae ate nqægo nqæqeivi, Keliso Yesu mokho-te qæmatønumam, yaq no khanakhanakh neka andé khambuváp, taqa yaq-te. ¹⁸ No noqa sasae-qa yaq-te, sa ndøgo tøte-manqaté, Keliso no mokho-te gesasae-tam, yaq bawan vini-ak Mbumbukiam-qa manqat o-mba vømbøé-ndapát. No manqat qazømbe-manqatam neka sasae vøegoam, ¹⁹ Mbumbukiam Nqova Mbomambaqape mokho-te, vungiap matev viniviniimba ndømatønumám. No Zelusalem taon-te qængaz, atema Ililikum manqei-te vøenav, no Keliso-qa Manqat Mbomambaqape sòtumu-zømesimát, ezoqam-te.

²⁰ No ezoqa Manqat Mbomambaqape zømesim-qa, oskia ndøgo tægoám, gekha manqei-tē ndøgo, ndigu Keliso-qa yaq-te yogeav qagoam. Zapa ndøgo, no poeveáv, sasae sa tæmanaz, ezoqa nøme gengaz, kopømba ande av lou toqo-løvua, ma ezoqa nøme uk gi-asøzem. ²¹ Geté no matev áv qategoatún nqægo, av Mbumbukiam-qa Manqat, Keliso-qa yaq-te nqæpeawap, “Ezoqam ndigu tí-ometám,

tí-te ezoqa teqa manqat zømesipøteav qagoam.

Ndigu ezoqam, bugukhokhof yogeav qagoam,
mokho ndøndapém.”

Pol Lom ezoqam zømete-qa gegoam

²² Sasae ndøgo, no nqanek manqei viniviniimba-te qægoam, no gègeanotám. Yaq no khøwua kopoáv, qæpøgeapam, ambá notøndo-navín, zo-te. ²³ Unimanqatin. No viav kopoáv, zo-te okho-qa qægoam. Geté ndakin nqanek, manqei nøme mbaín, ezoqa Keliso-qa manqat

yogevan ndøgo. ²⁴ Yaq no Spein manqei-te, okho-qa nogó. Geté no tototaná ndógo: Nakhoa livin-qase nqøugu, no zo båtøkæ-zømēt, ni khanakhanakh-us bizlqonav. Yaq zo tozonø-tøkem, vozó-khofotønēm, yaq no até khæ nónáv, Spein manqei-te. ²⁵ Geté no bugukhokhof Zelusalem taon-té qabatøkhænáv, Mbumbukiam-gi ezoqam vøemøzø-tøkē. ²⁶ Zapa ndógo, ndigu Klisten bawan ezoqam, Masedonia neka Akaya plovin-s-te ndiyage, matavap av giniveém nqægo: Gigiap-av ezoqam, Mbumbukiam-gi ezoqam mokho-te, ndógo Zelusalem taon-te, gezøtøké. ²⁷ Ndigu yakhapus mokho-mbá sege-matøvemém. Geté unimanqatín. Matev av nqægo eqeieqei. Zapa ndógo, Mbumbukiam-qa matev mbomømboma, bawan vini-ak-te, Zu ezoqam ndø-ndapavún. Yaq nakémbá, ndigu bawan vini-ak, andé gezømbø-løfoké, Zu ezoqam-te. Yaq bawan vini-ak, Zu ezoqam, gigiap-qa yaq-te bèzøtøké. ²⁸ No nqanek sasae tømønø-navøem, Zelusalem taon-te ndógo, moni tæzømbu-etoam, yaq no Spein manqei-té qatónáv, yaq livin-qase nqøugu, zo vøemøzømēt. ²⁹ No møtenøtém, no zo-te tøtøndonav, yaq Keliso-qa matev mbomømboma nøndapáv. Yaq ta matev mbomømboma, zoqa mbøni-te tåbete-tøtvøyám.

³⁰ Nøfuap! Nigi Evezøza Yesu Keliso-qa iz-te, neka kuku matev-te ndógo, Nqova Mbo-mambaqape ni ndini-etoam, no nqazø-pouwe: Zo bazaføgakh ndø-asøzú. Gendo-guligulim, Mbumbukiam-te, noqa yaq-te. ³¹ Av qane-guligulim: Mbumbukiam no tåbenømbekhakhazám, ti-te ndigu, unimanqatinteav ndigu, Zudia manqei-te ndógo. Neka tøke matev ndógo, no Zelusalem taon-te tændapav, ndigu Mbumbukiam-gi ezoqam, khanakhanakh-us tiabiti-ndapém. ³² Yaq Mbumbukiam poev tømboqat, no sætøndónáv, khanakhanakh-ús, zo namba pusa vøemøtá. ³³ Mbumbukiam, ndego ezoqa sambu ndezø-etoam, ndógoát, zo namba, zo ate ndøzøte-go.

Amén. Nqanek manqat unimanqatín.

16

Pol-qa khaiya mboma manqat, ezoqa vinivinimba-te

¹ No ngunuk, nigu Klisten nøfu Fibi, tuqa matev eqeieqei-qape nøtevewé. Ngunuk, Klisten bawan ezoqam mokho-te, Senklia taon-te ndógo, dikon ezoqám. ² Evezøza-qa iz-te, vøkhatawém. Ezoqam av nguigu, ni matev eqeieqei bizizø-matanám, ni Mbumbukiam-gi ezoqam. Neka gekha gigiap ndógo, ndugu mbain tøgoat, zombó-tøkeém. Zapa ndógo, ngunuk ekezan, ezoqa kandambá guzø-tøkeam, neka até nó-a, vønø-tøkeam.

³ Plisila, zivis namba, Akuila, ndigu no namba qati-sasaetam, Keliso Yesu-qa sasae qeigoam, khaiya mboma manqat zozø-ein. ⁴ Nandiv ezoqa menas, ekeza kha ndønqonqotøvém, no zapaya. No ike kandambá ti-te. Geté no mbá mbá. Até bawan vini-ak-qa Klisten bawabawan ate ndi:gu-a, ike kandambá ti-te.

⁵ Até ndigú-a, tiqa khoev-te giguligulimatun, khaiya mboma manqat vøzø-ein.

Neka até nogé nøfu mbomambaqapé-a, Epenetus, khaiya mboma manqat vømbø-einim. Esia manqei-te ndógo, bugukhokhof ezoqam nándev, Keliso gembopaev.

⁶ Neka até Melí-a, ndugu zoqa sasae kandambaqape gugu, khaiya mboma manqat vømbø-einim.

⁷ Neka Andlonikus neka ndugu Zunia, ndigu nogi ezoqam, no namba ndimbula mokho-te qatigoam, khaiya mboma manqat vøzø-ein. Keliso-gi u-anim mokho-te, nginik iz-akhayapak ezoqám. No Keliso unimanqatinteav qagoam, nginik é-møndø-unimanqatinim.

⁸ Neka até Ampliatús-a, khaiya mboma manqat vømbø-einim. No kuku kandambá te-te, Evezøza mokho-te.

⁹ Neka até Ubanés-a, ndego Keliso mokho-te, sasae kopo qeigoatun, khaiya mboma manqat vømbø-einim.

Neka até nogé nøfu mbomambaqapé-a, Stakis, khaiya mboma manqat vømbø-einim.

¹⁰ Neka até Apelés-a, khaiya mboma manqat vømbø-einim. Keliso zapaya, ngenøgim matev gendap, ngenek bazaføgakh-mbá geyám, teqa unimanqatin-te.

Neka até Alistobulus-zá-ya, khaiya mboma manqat vøzø-ein.

¹¹ Neka até Elodión-a, khaiya mboma manqat vømbø-einim, ndego noge ezoqam.

Neka até Nasisus-zá-ya, ndigu Keliso ndi-unimanqatinat, khaiya mboma manqat vøzø-ein.

¹² Neka até ndigú-a, Tlifena neka Tlifosa, khaiya mboma manqat vøzø-ein, ndigu sakheis, Evezøza-qa sasae kandambaqape gigoam.

Neka até Pesis-a, khaiya mboma manqat vømbø-einim. Até ndigú-a, Evezøza-qa sasae kandambá guqat. No kuku kandambá tu-te.

¹³Neka até Lufús-a, khaiya mboma manqat vømbø-einim. Ndego Evezøza ùni mbøepavét. Neka até tegú evó-a, khaiya mboma manqat vømbø-einim. Ndugu até nó-a, evo nõgoám.

¹⁴Neka até ndigú-a, Asinklítus neka Flegon neka Hemes neka Patlobas neka Hemas neka ndigu Klísten zifuap nõme, ti namba ndi:yage, khaiya mboma manqat vøzø-ein.

¹⁵Neka até ndigú-a, Filologus neka Zulia neka Neleus neka tegu sævømiu neka Olimpás neka Mbumbukiam-gi ezoqa ate ndi:gu, ti namba ndi:yage, khaiya mboma manqat vøzø-ein.

¹⁶Zo tozo-møvabat, zenda kaka vø-itiámát, neka vøngenøndamat, ate av-té, Mbumbukiam-qa bøi-te egeieqei ndægo.

Keliso-gi bawan vinivinimba, khaiya mboma manqat ndøkhotaváv, zo-te.

Pol-qa vaev guguna manqat

¹⁷Nøfuap! No nõgazø-pouwe. Zo gø:feazoát. Ezoqa nõme, zo manqat vini me:zømesimít, ambá ndøgo, av bugukhokhof qazøte-ewagam. Yaq ta mokho-te ndøgo, ndigu ezoqam-qa unimanqatin matev gèngi:nám neka Klísten bawan ezoqam vø-qaqagím. Ezoqam av ngi:gu, zo møe zozónayát. ¹⁸Ezoqam av ngi:gu, ambá ndøgo, nigí Evezøza Keliso-qa sasae ndøgøt. Geté ndigu ekeza kha-qa poev mba mbopáev. Tíqa manqat mbomømboma neka manqa enaq giam mokho-te, ndigu ezoqa gètubám, ndigu zøtezateav ndigu, nõmendim av nqægo soqain.

¹⁹No khanakhanakh kandambá, zoqa yaq-te. Zapa ndøgo, ezoqa ewaqape, av giniyogém nqægo: Zo Mbumbukiam-qa Manqat o-mba zotondapém. Geté no zo matavap loloakh-qa nõzøgó. Yaq zo kopømbaqapé, matev egeieqei zómatønnumát. Geté manqa-zapazapa, zo kha mbokhanøzám. ²⁰Mbumbukiam, ndego sambí ndini-etoam, avønín, Saitan gèngiú, neka zoqa zenda tokhotapak mokho-te vøuvé.

Nigí Evezøza Yesu-qa kuku matev ndøgoát, zo namba.

²¹Timoti, no sasae kopo namba qategoatun neka Lusius neka Zeisen neka Sosipata, nigí ezoqam, ndigu khaiya mboma manqat ndøkhotaváv, zo-te.

²²No Tetiés. Nqanek pepa no nopeawám, av Pol manqat genømbe-manqatat. Khaiya mbomá, zo-te, Evezøza-qa iz-te.

²³Até Gaiús-a, no teqa khoev-te nqæyage neka Klísten bawan ezoqam, teqa khoev-te gipindumatun, khaiya mboma manqat ndøkhotaváv zo-te.

Até Elastús-a, ndego taon moní keoge ezoqam, neka Kuotas, ndego nigí nõfu, khaiya mboma manqat ngíkhøfötáv, zo-te.*

Ike manqat, Mbumbukiam-te

²⁵Mbumbukiam-qa iz, bizi-eqawát. Manqat Mbomambaqape, Yesu Keliso-qa yaq-te, no ezoqa nqate-zømesim, ndøgo av qane-eín nqægo: Mbumbukiam kopømbaqapé. Ndego gezøtøké. Yaq zo unimanqatin matev-te, bazaføgakh-us zówaniapát. Bugukhokhof qagoam, nqanek Manqat Mbomambaqape, gèkhonawám. Nupøkhan-mba-qapé. ²⁶Geté ndakin, av Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam gi-peaomem, neka ndego Mbumbukiam miav-ak ekezan ge-ein, tøfakhan, ta manqat ndøgo, khonoam-te qagoam, mändoveá. Yaq bawabawan ate ndi:gu, nqanek manqat gè-ewagét. Yaq ndigu tiabiti-unimanqatinim, neka o-mba betøndapem. ²⁷Mbumbukiam, ndego yakhan-mba matavap loloakh-us ndego, teqa iz, miavmiav, bèto-eqawát, Yesu Keliso mokho-te.

Amén. Nqanek manqat unimanqatin.

16:13 16:13 Mak 15:21   **16:16** 16:16 1 Ko 16:20; 1 Pita 5:14   **16:17** 16:17 Met 7:15; Tait 3:10   **16:18** 16:18 Filip 3:19; 2 Pita 2:3   **16:19** 16:19 Lom 1:8; 1 Ko 14:20   **16:20** 16:20 Gen 3:15   **16:21** 16:21 Kel 16:1-2; 19:22; 20:4   **16:23** 16:23 Kel 19:22; 1 Ko 1:14   * **16:23** 16:23 Ibugukhokhof Baebol gipeaomem, manqat sa nqanéq qagoám. Geté vaev-te, manqat nõme av gini-mønøzém nqægo: 24 Nigí Evezøza Yesu Keliso-qa kuku matev, ndøgoát zo namba, ate ndøzøtego. Amén. Nqanek manqat unimanqatin.   **16:25** 16:25 Ef 1:9; 3:5, 9; Kol 1:26; Lom 1:5

1 Kolin

Pol-qa bugukhokhof pepa, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Kolin taon-te giyagam

Megeat Manqat-qase

Pol Efesus taon-té gegoám, nqanek pepa, Klisten bawan ezoqam-te gepeawam, ndigu Kolin taon-te giyagam. Kolin taon ndógo, kandambaqapé. Glik manqei-té qagó. Ta khóuwa-te ndógo, Glik manqei-qa iz, Akaya mbo-akhaemám. Klisten ezoqam ndigu, Kolin taon-te gisókhoam, nóme ndigu, Glik ezoqám, neka nóme ndigu, Zu ezoqám. Ezoqa gisókhoam ndógo, kandambá, gigiap kopoav ezoqám neka tiqa zótezat andé kandambá.

Bugukhokhof khóuwa, Pol mñndógoám, Kolin taon-te ndógo, neka ndigu ezoqam, ndakin mba gi-Klisten-ez, vðe-zómesimam. Nginik Yesu, oskia ndó-unimanqatintám, neka guligulim-te vð-mòvòbumam. Geté tiqa Klisten bawan, sège-qaqaém. Neka ndigu matev soqain-té giyagám, kha-qa poev matev vòmbòpavam-a, manqa-zapazapa viniviniimba vòmatònumam. Pol mñndó-ewág, taqa yaq-te, yaq ndigu nqanek pepa mokho-te, unimanqatin matev neka Klisten matev egeieqei-qa yaq-te vòzò-peawam-a, tiqa matev-qa yaq-te, vòzò-ponqom.

¹ No Pól, nqanek pepa nqápeaomit. No Keliso Yesu-gé u-aném. No Mbumbukiam ndóveatán, nqanek sasae nqágo. Ndógo teqá poév. Nqanek pepa, nigí Klisten nõfu Sostenés namba niti-peaomít.

² Zo-té qeitò-peaomít, zo Mbumbukiam-gi Klisten bawan ezoqam, nandav Kolin taon-te ndozoyage, zo Mbumbukiam Keliso Yesu mokho-te ge-khaz, vozò-tegi-ezoqam-ez. Nqanek pepa até ti-té ndigú-a, vóe-peawám, ezoqa ewaqape-te, manqei-manqei ate nqágo, nigí Evezòza Yesu Keliso-qa iz ndivewam, ndiguligulim. Ndego tigí Evezòzá neka nigí Evezòzá.

³ Mbumbukiam, nigí Tat, neka Yesu Keliso, nigí Evezòza, tiqa kuku matev neka sambí matev ndógoát, zo-te.

Pol-qa ike manqat Mbumbukiam-te, Kolin ezoqam-qa yaq-te

⁴ No Mbumbukiam, ike manqat oskia nombomanqaté, zoqa yaq-te, neka teqa kuku matev-qa yaq-te, ndego zo Keliso Yesu mokho-te gezò-etoam. ⁵ Te mokho-te, zo andé gigiap kopoav ezoqám. Mbumbukiam zo nõmendim manqat neka zótezat kandambá gezò-etoam. ⁶ Zapa ndógo, manqat ndógo, no Keliso-qa yaq-te qate-zómesimam, mñndómò-qóm, zo mokho-te. ⁷ Yaq ndógo, zo nigí Evezòza Yesu Keliso ndózòmbòe-esap, tendoveao, tendoqavan, zo matev nõme lõvu:máv, ndógo Nqova Mbomambaqape, ni Klisten ezoqam ngini-etoam. ⁸ Yesu Keliso zo fògòfògakh zógeatát. Yaq zo unimanqatin matev-te, fògòfògakh zówaniapát, atema vaev khóuwa-te. Yaq zo nigí Evezòza Yesu Keliso-qa Khóuwa Kandambaqape-te, ndego tendoqavan, manqa-zapazapa mbaín, sozógoát. ⁹ Mbumbukiam, ndego zo gezò-akha, tege Yo Yesu Keliso namba tózòte-yagat, nigí Evezòza, ndego unimanqatin ezoqám. Ndego zo gezò-geatát, atema vaev-te.

Qaqae matev-qa yaq-te, Klisten bawan mokho-te

¹⁰ Nõfuap! Nigí Evezòza Yesu Keliso-qa iz-te, no nqazò-pouwe: Zoqa Klisten bawan mokho-te nandav, zo manqa ndó-itùmbám neka qatoat matev bezòmbù:gu. Geté zo nqova kopo-té qawaní, neka kha-mba, matev kopo zombó-ovét. ¹¹ Nõfuap! No nqanek manqat nqazòmbè-manqate, zapa ndógo: Nigu Klisten nõfu Kloe, tugi ezoqa nõme, no áv gini-nómòndém nqágo: Zo mokho-te nandav, qatoat neka ponqombap matev zòmbu:gu. ¹² No nqánek qate-manqaté: Zo mokho-te, ezoqa nõme, áv gini-manqaté nqágo, “No Pol nombopáev,” neka nõme ndimanqate, “No Apolos nombopáev,” neka nõme ndimanqate, “No Pita nombopáev,” neka nõme ndimanqate, “No Keliso nombopáev.”

¹³ Av khané:go? Gé, Keliso géqaqanim? Neka gé, no Pol, zoqa yaq-te no notónanim, tae mutui-te? Neka gé, zo ibòkha iz qazondapem, noqá iz-té qazonò-ndapem? Av taoká. ¹⁴ No ike kandambá, Mbumbukiam-te. Zapa ndógo, zo mokho-te, no ibòkha iz, ti-mba ngínik qazò-etoám, Klispus neka Gaius. Geté ezoqa nõme, ibòkha iz etopòteáv. ¹⁵ Soqain ndógo, ezoqa timanqatat, av nqágo, “No ibòkha iz, Pol-qa iz-té qatòndáp.” ¹⁶ O! Unimanqatin. No até Stefanás neka tegí ezoqám-a, ibòkha iz vòezò-etoam. Geté ezoqa nõme, no matavapòteáv, av nqágo, ibòkha iz mðezò-etoám. ¹⁷ Keliso no ambá av nqágo, ezoqa ibòkha iz etoam-qa ndokhofotán. Geté ndego no Manqat Mbomambaqape zómesim-qa ndokhofotán. No ezoqa

ambá av nqǽgo, manqei-qape-qǎ matavap loloákh qate-zǔmesim. Soqaín ndǔgo, Keliso-qa tae mutui-manqat, tǔmǔ-khokho-manqat.

Mbumbukiam ekeza bazafǔgǎkh neka matavap loloákh, Keliso mokho-té gendo-vevezám

¹⁸ Unimanqatín. Ti-te ndigu, tisoqoez, ta manqat ndǔgo, Yesu tae mutui-te genanim, mokho mbáin. Geté ni-te, ni Mbumbukiam ngekhandi:ntet, nqanek manqat, bazafǔgǎkh-ús. Ndǔgo Mbumbukiam-qǎ bazafǔgǎkh. ¹⁹ Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-peawáp nqǽgo,

“No manqei-qape ezoqam-qa matavap loloákh nǔzǔngiú.

No tiqa zǔtezat nǔsanqáo.”

²⁰ Mbumbukiam-qa manqat av qǎ-ein ndǔgo, yaq gé, manqei-qape ezoqam matavap loloákh-us neka zǔtezat ezoqam neka manqa manqate ezoqam-qa yaq-te, áv khané:go? Ndǔgo khokhó. Mbumbukiam manqei-qape-qa matavap loloákh, khokho matavap me:vevé.

²¹ Mbumbukiam ekeza matavap loloákh-te, matavap áv genevé nqǽgo: Manqei-qape ezoqam, kopǔmba mbáin, ekeza matavap loloákh-te, Mbumbukiam ti-zǔte. Yaq teqa poev nqanéq qǎgǔ: Ezoqa ndígu tékhandi:z, ndígu nqanek manqat ndi-unimanqatínat, ndǔgo ezoqa nǔme khokho manqat ndi:veve. ²² Zu ezoqam, ndígu umingiap matev qeivi-qa mba ndǔgǔ, neka Glik ezoqam, matavap loloákh tonqogim-qa mbá ndígu. ²³ Geté ni ezoqa Keliso-qǎ yaq-te mbá qati-zǔmesim, ndego tae mutui-te gitǔkewem. Nqanek manqat, Zu ezoqam, qǎqa zǔlǔozú. Neka bawan vini-ak, nqanek manqat, mokho mbain me:vevé. ²⁴ Geté ni Mbumbukiam ginindu-akha, nǔme Zu ezoqam neka nǔme bawan vini-ak, ni Keliso-te, Mbumbukiam-qǎ bazafǔgǎkh neka matavap loloákh ziqeivi. ²⁵ Mbumbukiam-qa matavap, ndǔgo ezoqa nǔme matavap livilivis ndi:veve, ta matavap loloákh ndǔgo, manqei-qape ezoqam-qa matavap loloákh, únime-lǔvuám. Neka teqa matev matanam, ndǔgo ezoqa nǔme bazapos ndi:veve, taqa bazafǔgǎkh, manqei-qape ezoqam-qa matev matanam, únime-lǔvuám.

²⁶ Nǔfuap! Zo gǔmbo-mataváp. Zo mokho-te nandav, Mbumbukiam gezǔ-akha, zo ezoqa khapímhá, manqei-qape ezoqam-qa bǔi-te, matavap loloákh ndǔzǔgo o iz kandakanda ndǔzǔgo o zǔgi zǔvǔndipakha iz kandakanda qazǔgoam. ²⁷ Geté Mbumbukiam ndígu tevevesám, ndígu manqei-qape-te, matavap livilivis neka iz mbain ndi:zǔza. Ndego tene-matanám ndǔgo: Matavap loloákh-us ezoqam neka iz-akhayapak, mivi mé:ndapém. ²⁸ Mbumbukiam ndígu tevevesám, ndígu iz mbain ndígu, neka ndígu, ezoqa nǔme ndisanqaza. Ndego nqanek matev, manqei-qape-qa matev kandakanda ngi:wat-qa ndǔgǔ. ²⁹ Ndego tenegǔ ndǔgo: Ezoqa kopǔ, gé:khambuvimák, Mbumbukiam-qa bugug-te. ³⁰ Mbumbukiam ndǔmatanam, zo ndakín Keliso Yesu namba, ndǔzǔte-yage. Ndego ekeza matavap loloákh, Keliso mokho-té genǔni-vevezám. Ni Mbumbukiam-qa bǔi-te, te mokho-te ndǔgo tizi-ndafǔyamba-én, neka vizimǔ-Mbumbukiam-gi-ezoqam-en neka Mbumbukiam ni te mokho-te vǔnqovotan, ni manqa-zapa mokho-te qazu:goam. ³¹ Matev av tǔnefakhán, av Mbumbukiam-qa Manqat ndǔpeawap, “Gekha ezoqám ndego, khambuvap-qa tegoat, ndego taqa yaq-te teabete-khambuváp ndǔgo, Evezǔza gematanam.”

2

Pol Yesu-qa manqat, ande áv kenǔ-manqatam, Kolin taon-te gegoam

¹ Nǔfuap! No zo-te qǔemat, Mbumbukiam-qa Manqat qate-zǔmesimam, ndǔgo khonoam-te qagoam, no ambá av nqǽgo, manqat kandakanda neka nǔnoten kandambaqapǔ qazǔmbe-manqatám. ² Geté no matavap áv qategǔ nqǽgo: No zo mokho-te, manqat nǔme nǔmanqateák. Geté Yesu Keliso-qǎ yaq-te mbá qatǔ-manqatát, ndego tae mutui-te gitǔkewem. ³ No zo mokho-te qatu:goam, no kha bazafǔgǎkh mbáin. No mǔe nǔgoám neka kha wageap-ús. ⁴ Neka manqat ndǔgo, zo qate-zǔmesimam, no ambá av nqǽgo, manqei-qape ezoqam-qǎ matavap loloákh qate-zǔmesimám. Geté zo Mbumbukiam-ge Nqova-qǎ bazafǔgǎkh qate-zǔmesimám. ⁵ Soqaín ndǔgo, zoqa unimanqatin matev, ezoqam-qa matavap loloákh-te to:tawet. Geté Mbumbukiam-qǎ bazafǔgǎkh-té qabeto-tawé.

Matavap loloákh, Nqova Mbomambaqape-te ndǔndo-okho

⁶ Geté, unimanqatín. Manqat ndǔgo, ni nqei-manqate, matavap loloákh-ús. Ndígu ezoqam, Klisten matev-te gifisam, kopǔmbaqapǔ, mokho tindapem. Geté nqanek matavap loloákh, ambá ndǔgo, manqei-qape ezoqam-qǎ matavap loloákh, o kawakawa-za-qǎ

matavap loloákh, ndigu manqei-qape ndo:kawaezat, tiqa bazafogakh sa tømø-navøem. ⁷Geté matavap loloákh, ni ezoqa nqati-zømesim, ndøgo Mbumbukiam-qá matavap loloákh. Teqa matavap loloákh nqánek: Manqei-qape khakheinøpøteav qagoam, Mbumbukiam é-møndo:pøóá, av nqægo: Matev ndømatanam, av ndakin ge:matanam, neka yage qanimav-qape vøni-etoám. Ibugukhokhof, nqanek matavap, Mbumbukiam geve, khonoam-té qagoám. ⁸Nginik manqei-qape kawakawa-za, ezoqa kopø, Mbumbukiam-qa matavap loloákh otevatéav. Ndigu amba ti:zøtezin, ndigu nigi Evezøza iz eqawat-qape, tae mutui-te ambá gétøkewemák. ⁹Geté matev av qanefakhán, av Mbumbukiam-qa Manqat qæ-ein, “Matev ndøgo, ezoqa bugukhokhof

tiqa bøi-te qeiviav qagoam
neka tiqa gea-te yogeav vøgoam
neka tiqa wema-te matavapøteav vøgoam,

Mbumbukiam, tiqa ndigu tene-mendewám,
ndigu kuku ndøzøgo te-te.”

¹⁰Geté ta matavap ndøgo, bugukhokhof qakhonawam, ni Mbumbukiam Nqova Mbomambaqape-qa mokho-te, møndøni-veáz. Ndego Nqova kopømbaqapé, nqanek matev ti:nømand. Zapa ndøgo, ndego matev ate ndægo gèqeiví, até Mbumbukiam-qa matavap igian-qapé-a, ndèqeiví. ¹¹Gé, gekha ezoqám mé:-otevat, ezoqam-qa matavap? Sa ndégo tene-otevát, tege nqova, te mokho-te ndu-gu. Yaq matev até kopø: Ezoqa mè:-otevák, Mbumbukiam-qa matavap. Mbumbukiam-ge Nqova yakhapús sege:-otevát. ¹²Ni ambá av nqægo, manqei-qape-gē nqova zindafém. Geté ni Nqova ndégo tizindafém, Mbumbukiam-te gendowav. Ndego ni ekeza Nqova, tinimbi-etoám ndøgo: Ni Mbumbukiam-qa matev mbomømboma, yaq-mba gini-etoam, zí:nøtén. ¹³Manqat ndøgo, ni ezoqa nqati-zømesim, ambá av nqægo, av manqei-qape ezoqam, ekeza matavap loloákh-te ndi:nømendim. Geté ni ndøgo tøti-manqaté, av Nqova Mbomambaqape ndi:nømendim. Ni ezoqa Mbumbukiam-qa unimanqatin manqat nqei:zø-ovøpav, ndøgo Nqova Mbomambaqape ndi:nømendim, ni Nqova Mbomambaqape-qá mokho-té qeitø-manqaté.

¹⁴Gekha ezoqám ndego, Nqova Mbomambaqape mbain ndego, ndego manqa mokho géndapák, ndøgo Mbumbukiam-ge Nqova-te ndøndo-okho. Te-te ndego, ta manqat, mokho mbaín. Zapa ndøgo, qø Mbumbukiam-ge Nqova mbain tøgoat, qø kopømba mbaín, Mbumbukiam-qa Manqat-qa mokho toqondap. ¹⁵Geté gekha ezoqám ndego, Nqova Mbomambaqape ndembøigu, ndego Mbumbukiam-qa matev ate ndægo-qa yaq-te, mokho ndøndáp. Geté ezoqa nøme, ndigu Nqova Mbomambaqape mbain ndigu, ndigu kopømba mbaín, teqa yaq-te mokho tindapem. ¹⁶Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, av qane-peawáp nqægo,

“Gé, gekha ezoqám mé:-otev,
Mbumbukiam-qa matavap?

Neka gé, ezoqa tigu,
Mbumbukiam timbo-ovømem?”

Av taoká. Ezoqa mbaín. Geté ni Keliso-qá matavap nimbu-gú. Yaq ni kopømbaqapé, mokho tizindapem.

3

Qaqae matev-qa yaq-te, Klisten bawan mokho-te

¹Nøfuap! No zo-te qægoam, no kopømba mbaín, manqat vøté-zømesim, av ndigu nqate-zømesim, ndigu Nqova Mbomambaqape ndezømbu-gu. Geté no manqat av qazømbemanqatám, av ndigu nqazømbemanqate, ndigu manqei-qape-qa matev zua ndimboapaev. Zapa ndøgo, zo Keliso-qa matev-te, andé nakhei nqonqon me zøtegoám. ²No zo andé tete nøzømbe-etoumám, ambá ndøgo, lou føgøføgakh. Zapa ndøgo, ta khøuwa-te ndøgo, zo kopømba mbaín, manqa mokho vøzømbøé-ndapém, av ndigu ndi:ndape, ndigu Mbumbukiam-qa matev-te e-ma go-fisam. Até ndakin-a, zo zuá, kopømba mbaín, mokho tozombo-ndapem. ³Zapa ndøgo, zo zøkeza khatae-qa poev, zua zombopavét. Ge zó, ndozo-matavap? Zo-te nandav, ova matev neka ponqombap matev nandøzøgo, ndøgo khatae-qá poèv? Unimanqatin. Zo manqei-qape-qa matev-te, zua zoyagé. ⁴Zapa ndøgo, ezoqa nøme nandi-manqate, “No Pol nombopaæv,” neka nøme nandi-manqate, “No Apolos nombopaæv.” Matev av nqægo tozogoat, yaq zo manqei-qape ezoqam-qá matavap zua zombopáev.

⁵Gé, Apolos, ndego gekha ezoqám? Neka no, Pol, gekha ezoqám? Ni Mbumbukiam-gí sasae ezoqám, ni mokho-te zo Mbumbukiam vozø-unimanqatinim. Mbumbukiam

no sasae vini nò-etoám, neka Apolos sasae vini vòmbò-etoam. ⁶ No zo mokho-te, andé ogekhaem sasae me nòtegoám, neka Apolos, ta avøe gigiap ndøgo, ande ibøkha me vòmbøe-etoumam. Geté zoqa unimanqatin, Mbumbukiam ndø-uminøvemát. ⁷ Ezoqa ndego avøe vø-ogeahk-a, ndego ibøkha vòmbò-etoumam, ndøgo gigiap-qapé mbá. Geté gigiap-qape sate ndégo, Mbumbukiam, ndego avøe nde-uminøvem. ⁸ Ogekhaem ezoqam neka ibøkha etoam ezoqam, nginik kopó. Nginik Mbumbukiam-qá sasae mba ndógó. Yaq nginik ezoqam, yaq-fia av timí-upògím, av ekeza sasae gi-goam. ⁹ Ni ezoqa menas, ni kopòmbá seitumu-sasaeát, Mbumbukiam-qa sasae-te. Zo andé Mbumbukiam-qá khæe neka andé Mbumbukiam-qá khoév. ¹⁰ Mbumbukiam-qa kuku matev mokho-te, ndego genø-etoam, no andé nòte-khoev-puanam-ezoqam-matavap-loloakh-us-én. No uk nò-asáz. Yaq ezoqa nòme, khoev mo:wevét, ta uk-te ndøgo, qæ-asaz. Geté, gekha ezoqám ndego, khoev ndewevet, ndego yá beqeiví. Sasae eqeieqei begó. ¹¹ Ta uk ndøgo, ndø-asòzú. Ndøgo Yesu Kelisó. Ezoqa kopòmba mbain, nòme te-asaz. ¹² Ta uk-te ndøgo, ezoqa nòme, khoev gigiap qaniquaním giniwewét, kopòmba ande av gol o silva o mbaqambaqa nika kandakanda ndi:gu. Geté ezoqa nòme, tae o peføpefa o gagayap mbá giniwewét. ¹³ Yaq vaev-te, Mbumbukiam-qa Khøuwa Kandambaqape-te, ezoqa ewaqape-qa sasae, tønøqeivát ndøgo, sasae eqeieqei pízi-goat-a. Gøina ndøqeiv. Gøinam ni ezoqa ewaqape-qa sasae matev, gini-geveá, av nqægo, ta sasae ndøgo, ni qazigoat, gøina wageap-te petéwewát, penømakhaya. ¹⁴ Gekha ezoqam-qá sasae, gøinam-te wageapøteav tøgoat, ndego yaq-fia eqeieqei ndóndáp. ¹⁵ Geté sasae ndøgo, gego, tømbowagim, ndego ezoqam, sasae khokhó segegoám. Ndego ekezan, ndøkhandi:v. Geté andé gøinam-té gindú-qombi-nám.

¹⁶ Ge zó, mòzøté-zøtez? Zo Mbumbukiam-qá khoév. Mbumbukiam-ge Nqova, zo mokho-té gunu:yagé. ¹⁷ Gekha ezoqám ndego, nqanek Mbumbukiam-qa khoev tengiu, Mbumbukiam ndego géngiú. Zapa ndøgo, ta khoev ndøgo, Mbumbukiam-qá khoév. Neka ta khoev ndøgo, zó.

¹⁸ Zo zøkeza kha, mbøe-khavòzám. Zo mokho-te, ezoqa nòme ndematavap, av nqægo, no manqei-qape ezoqam-qa bøi-te, matavap loloakh-ús, ndego bømø-matavap-livilivis-us-ezoqam-év. Yaq av nqægo, ndego segemø-matavap-loloakh-us-ezoqam-év. ¹⁹ Zapa ndøgo, manqei-qape ezoqam-qa matavap loloakh, ndøgo matavap livilivís, Mbumbukiam-qa bøi-te. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, av qane-peawáp nqægo,

“Mbumbukiam ndigu ezoqam,
ndimatavap av nqægo,
‘Ni matavap loloakh-ús,’
ndigu ekeza khavozam matév genégavém.”

²⁰ Neka manqat nòme ndøpēawáp,

“Mbumbukiam, møndæ-otév:
Matavap loloakh-us ezoqam-qa matavap,
ndøgo mokho mbain.”

²¹⁻²² Yaq nakémbá, zo me-khambùwáp, av nqægo, zo ande gekha ezoqam me zombøepaev. Zapa ndøgo, ni ate nqati:gu, Pol neka Apolos neka Pita, ni zogí. Neka até ndógó-a, manqei-qape neka khandi neka løvøte neka ndaki yage neka vaev yage, ndøgo zoqá. ²³ Geté zo Keliso-gí, neka Keliso, ndego Mbumbukiam-gé.

4

Keliso-gi u-anim-qa yaq-te

¹ Zo ni av qaninæná, av nqægo: Ni Keliso-gí sasae ezoqám. Ni Mbumbukiam tenevevendám ndøgo, teqa matavap ndøgo, khonoam-te qagoam, ezoqa batí-zømesim. ² Neka sasae ezoqam-qa yaq-te, zo mòzøte-zøté, av nqægo: Gekha sasae ezoqám ndigu, ta sasae ndøgo, megeat ezoqam tiqa zenda-te geve, eqeieqei bematanám. ³ No-te, ndøgo gigiap-qapé mbá, av zo no ndøzøte-gevenoat o gekha ezoqa nòme, no ndi:gevenoat. Até ndógó-a, av no nøkeza kha nqate-gevewat, ndøgo gigiap-qapé mbá. ⁴ Unimanqatin. No nøtenøtenák, av nqægo, no manqazapa-qase møgegó. Geté até ndógó-a, no kopòmba mbain tæ-ein, av nqægo, “No ndaføyamba-qapē.” Geté ndego, no nde:gevenoat, Evezøzá. ⁵ Yaq nakémbá. Zo ezoqa nòme-qa matev, ndøgevèwát. Sizió-kewagát, atema Evezøza vømøfakhán. Ta khøuwa-te ndøgo, ndego matev ate ndægo, khonoam-te ndøgo, bavokhó genø-awám, neka matavap ate ndægo, ezoqam-qa mokho-te ndøkhoonap, vøvøndáz. Neka ta khøuwa-te ndøgo, Mbumbukiam yakhapús, niqa iz te-èqā, ó, tevoa.

⁶ Nófua! No Apolos neka noqa yaq-te, yaya qazømbe-etæavun, no zo nõtegó. Zoqá nõmendim nonqó, av nqægo, zo Mbumbukiam-qa Manqat ndølvũim. Soqain ndøgo, zo tõzøte-khambuvupat, neka ezoqa nõme-qa iz tozo-eqatal, gete ezoqa nõme-qa iz, vozó-voatát. ⁷ Gè, qakeza kha, ezoqa kandambaqape qotévewe? Gèmbo-mataváp. Gigiap neka matev tõgo, qo Mbumbukiam-te ndapeav qoqogoom? Av taoká. Ndøgo ate ndægo, qo Mbumbukiam qa-etoám. Yaq gekha zapá, ndoqote-khambuvap?

⁸ Zo ndozo-matavap, zo matev ate ndægo mõzotumu-ndapém neka andé gigiap kopoav ezoqa me zøte:gó neka ni vozó-løvumbam neka kawa iz vozó-tonqogim. Unimanqatín. Zo unimanqatin-te, amba uni tõzøte-fisamin neka kawakawa-za-qa iz vozó-upøgimin, no ambá khanakhanák. Yaq ni ambá zo namba kawakawa-za zigonín. ⁹ No nqæmatavap, Mbumbukiam ni Keliso-gi u-anim, vaev-té genø-ámb. Ni andé ndimbula ezoqam me nitigu, ndigu gigavemin, yaq otøotam-té ginø-abín, ezoqa ewaqape-qa bøi-te sasa ndøzitagin, vøpakhaezin. Manqei-qape ezoqam-qa bøi-te mbá mbá, geté até enzol ezoqám-qa bøi-te-á. ¹⁰ Keliso zapaya, ezoqa nõme ni matavap livilivis ezoqam mi:næná. Geté zo, matavap loloakh ezoqam me:zæzá. Keliso zapaya, ni bazaføgakh, mõndønimbu-navøém. Geté zo mõzomø-bazaføgakh-us-ezoqam-éz. Zoqa iz, gø-eqawát. Geté niqa iz, gevøat. ¹¹ Até ndakin-a, ni ifin nivinumatún neka ibøkha naq vønì-papumatun. Neka ni ndabua eqeieqei mbaín. Ni gèzitanqatún. Neka ni manqei mbaín, teiyagat. ¹² Ni nikeza zenda-te, sasae kandambá te-te. Ndego unimanqatin ezoqám. Ndego zo nqawá geabenøzø-eín, av no Keliso Yesu mokho-te nqateyage. Noqa yage matev, av tõne:gó, av no manqei-manqei ate ndægo, Klisten bawan vinivinimba nqate-zømesim.

¹⁴ No nqanek manqat, ambá av nqægo, zo mivi etoam-qa nopeaumavũn. Av taoká. Geté zo nakhoa eqeieqei zømesim-qa nogó. Zapa ndøgo, zo nogí nakheis. Neka no kuku kandambá zo-te. ¹⁵ Zo nõmendim ezoqam kopoav-qape, ambá gezøbigú, zøkeza Klisten yage-te. Geté zo zøvøndipakha, kopoáv mbá. Zo zøve kopo mba zømbegó. Nó. Keliso Yesu mokho-te, no nõzø-zøve-én, zo Mbumbukiam-qa Manqat ande qatezømas. ¹⁶ Yaq nakémbá, no nqazø-pouwe: Zo av tõneyagé, av no nqateyage. ¹⁷ No ta zapaya ndøgo, Timoti notøndo-khofotáv, zo-te. Ndego andé nogé yó, Keliso mokho-te. No pøev kandambá te-te. Ndego unimanqatin ezoqám. Ndego zo nqawá geabenøzø-eín, av no Keliso Yesu mokho-te nqateyage. Noqa yage matev, av tõne:gó, av no manqei-manqei ate ndægo, Klisten bawan vinivinimba nqate-zømesim.

¹⁸ Zo ezoqa nõme, av qazøte-khambuváp nqægo: Pol nqawa gendø-vesezák. ¹⁹ Geté no avønín, é-ndøtøndonáv, zo-te, Mbumbukiam tõmbopoe. Yaq no nõkeza bøí qatèqéiv, av nqægo: Ezoqam ndigu ekeza iz ndi-eqawat, ndigu unimanqatin bazaføgakh tõpøzømbégø-a, ó, manqat mbá ndømanqate. ²⁰ Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa Meqat Matev, ndøgo manqat mbá mbá. Geté matev matanam-ús. Neka ndøgo bazaføgakh-ús. ²¹ Ge zó, gekhá zøpøev? No tae-us notøndónáv, zo vøtèfebám, ó, kuku matev-us neka aiyav-té qatøgeáv, zo-te?

5

Klisten bawan ezoqam mokho-te, manqa-zapa tõfakhan

¹ No av qate-ewág nqægo: Zo mokho-te nandav, mambe okho matev viní qafakhan. Soqaqapé. Ndøgo mõndømø-løvú, av bavokho-ak, ndigu Mbumbukiam zøtezateav ndigu, gi:goatun. No av ginømbe-einim nqægo: Ezoqam nandégó, zo mokho-te. Ndego eve-gú zas mbopáev. ² Zo zøte-khambuváp, taqa yaq-te. Geté zo ambá mutøkhop zowaniapín neka ngenek ezoqam, nqanek matev ndematanam, vozó-khofoinamin, zoqa Klisten bawan mokho-te nandu:gu. ³ Unimanqatin. No kha-te, nõyoná. Geté nqova-te, no ndøtú:gú, zo namba. No ngenek ezoqam-qa yaq-te, matev av nqægo gego, matavap é-møto:vé, av nqægo: ⁴ Zo Yesu Keliso-qa iz-te, vømøváb. Yaq no nqova-te, ndægoát, zo namba, neka Yesu, nigí Evezøza, teqa bazaføgakh vøgoát. ⁵ Yaq ngenek ezoqam, Saitan-qá zenda-té qazinø-veém, teqa yage vøsoqá. Yaq ndego teábetønde-qambún, neka Evezøza-qa Khøuwa Kandambaqape-te, Mbumbukiam betè-khandi:v.

⁶ Zo zøkeza iz ndozo-eqawat, nandav soqain. Nandev ezoqam, manqa-zapa av nde:matanam, ndego andé flawa poponøvem nonqo me me:gó. Ge zó, mõzøté-zøte? Poponøvem nonqo flawa-te toqotu-nqagim, oskiá ndøgo, khapelavøqase mba tõgoat, yaq flawa-te ate ndigu segemø-panqavøém, flawa vøpopøez. ⁷ Yaq nakémbá, zo av qanegoném, av

Pasova khøuwa-te gi:goatun. Flawa awenege poponøvem nonqo-us, vø-ogiim. Yaq zo andé flawa ndakinak poponøvem nonqo mbain me zótégoát. Ndaføyamba-qapé. Unimanqatín, zo mòzo-ndaføyamba-qape-éz. Zapa ndógo, nigi Pasova sip nakhasam, møndønáním, ni zapaya, ni vøkhandi:n. Ndego Kelisó. ⁸ Yaq nakémbá. Ni andé Pasova khøuwa kandaqape zí-goném. Av Zu ezoqam, Pasova khøuwa-te, flawa awenege poponøvem nonqo-us gi:nqagevematum, ni matev soqsoqa neka manqá-zapazapa viniviniimba, áv tabizi-nqágím. Neka av Pasova khøuwa-te, flawa ndakinak poponøvem nonqo mbain gilouzatun, ni matev eqeieqei, áv tabizi:gu neka unimanqatín manqat mba bizí-manqate.

⁹ No pepa nøme-te, bugukhokhof qazóndo-peawam, áv qazømbe-eín nqægo: Zo mambe okho ezoqam namba me:tøkúát. ¹⁰ Geté no nqanek manqat qæpeawam, no einiáv av nqægo, zo manqei-qape ezoqam ate ndi:gu, uni zótéziváz, ndigu mambe ndi-okho o gigiap ndiqovetu o gigiap aqonam-te ndi-upøgim o batae ndimbovizap. Zo ezoqa ewaqape av ngi:gu, amba zøuvøzat-qa tozogoin, yaq zo ambá manqei-qape zo-ivøvemín. ¹¹ Geté no nqanéq qæpeawám: Zo mokho-te nandav, ezoqa tigoat, ndigu ekeza kha Klisten ndi:vewe, gete ndigu mambe ndi-okho, o gigiap ndiqovetu o batae ndimbovizap o ezoqam-qa manqá ndigeveam o ibøkha soqa izam møqæ ndigu o gigiap aqonam-te ndi-upøgim, yaq zo ti namba me:tøkúát. Neka ezoqam av ngi:gu, zo lou namba me:lógé. ¹² No nqanek manqat qæ-ein, zapa ndógo: Ndógo niqá sasáe mbá, bavokho ezoqam tizi-gevezotat. Geté zøkeza Klisten bawan ezoqam zøgevezotát. ¹³ Mbumbukiam yakhapús, bavokho ezoqam tegevezo. Geté ni Klisten bawan mokho-te, áv tabizi-matanám, av Mbumbukiam-qa Manqat-te nqæpeawap: Manqá-zapa-us ezoqam, vønátáv, zoqa mokho-te nandu:gu.

6

Klisten ezoqa nøme, manqá ovøyam-te toqove, taqa yaq-te

¹ Gè, zoqa Klisten bawan ezoqam mokho-te, ezoqa menas manqat tözøgoat, gigiap o matev-qa yaq-te, yaq ndógo eqeieqei, bavokho ezoqam-te manqá ovøyam-te tizav, ambá ndógo, zo Klisten bawan mokho-te tozo-khakheinømem? Av taoká. Matev av nqægo, eqeieqei mbá. ² Ge zó, mözóté-zótez? Vaev khøuwa-te, ni Mbumbukiam-gi ezoqam, manqei-qape ezoqam zigevezó. Zo vaev khøuwa-te manqei-qape ezoqam tozo-gevezotat, yaq gé, zo ndakin kopømba mbaín, zo mokho-te, manqá-zapa khasøkhasis tozo-khakheinømem? ³ Neka gé, zo mözóté-zótez? Ni até enzol ezoqám-a, zigevezó. Av tægoat ndægo, yaq ni kopømbaqapé, manqei-qape matev tizi-geveatat. ⁴ Geté zoqa matev viní. Zoqa Klisten bawan mokho-te, manqá-zapa qafakhanin, yaq zo bavokhó qazonø-ndapemín. Yaq tiqa zenda-te ndigu tozonø-veemín, ndigu Klisten bawan-te iz mbain ndigu? ⁵ Zo ambá mivi zøvitiín. Gè, zo mokho-te, ezoqa kopo matavap lolakh-us mbaín, ndego ezoqa tegevezotat, izu Klisten ezoqam-te manqat tøkafhanat? ⁶ Klisten ezoqam, Klisten ezoqa nøme, manqá ovøyam-te teve, ndógo soqáin. Geté uni tønè-soqa-ín ndógo, Klisten ezoqam, Klisten ezoqa nøme, bavokho ezoqam-te tendaf, manqá ovøyam-te vømøvè, ndigu Mbumbukiam unimanqatinteav ndigu.

⁷ Zo yaqyaq-a, manqá ovøyam-te ndozo-ambam, zo mòzo-o:áz, Klisten matev-te. Klisten ezoqa nøme, manqá-zapa teqago o gigiap teqa-aqonam, qo soqombó-ták. ⁸ Geté zo ezoqa nøme-te manqá-zapazapa qazogoatun neka gigiap aqonam-te vozozø-upøgimatum, soqáin nandav. Uni tønè-soqa-ín ndógo, matev av nqægo, Klisten zøfuap-te ndozogo.

⁹ Ge zó, mözóté-zótez? Ezoqa soqsoqa, Mbumbukiam-qa Megeat Matev-te gemó-ozák. Zo zøkeza kha, mbøe-khavòzám. Ezoqa ndigu mambe ndi-okho, o batae ndimbovizap, o nøkenøkem matev ndingi-wat, o angana izuizum mambe ndigu, ¹⁰ ezoqam av ngi:gu, Mbumbukiam-qa Megeat Matev-te gemó-ozák. Até ndigú-a, aqonam ezoqam, o gigiap qovetam ezoqam, o ibøkha soqa izam møqæ ezoqam, o ndigu manqá ndigeveam, o gigiap aqonam-te ndi-upøgim, ndigu gemó-ozák. ¹¹ Zo ezoqa nøme, matev av nqægo mòzo-matønómát. Geté Mbumbukiam zo møndø-sungutáz, vozó-tegi-ezoqam-ez neka vozó-ndaføyamba-ez, teqa bøi-te. Mbumbukiam, nigi Èvezøza Yesu Keliso neka ekeza Nqova Mbomambaqape mokho-té genø-matanám.

Niqa kha, Mbumbukiam-qa iz bizi-eqawát

¹² „Zo ezoqa nøme, áv qazóte-manqaté nqægo, „Ni kopømbá. Matev ate ndægo sízí-matønómát. Khafeap mbaín.” Unimanqatín. Ni-te khafeap mbaín. Geté matev nøme ndógo, ni gini-tøkeák. No-te khafeap mbaín. Geté soqáin ndógo, matev o gigiap nøme, noqa yage to:kawaevtat.

¹³ Neka ezoqa nõme, äv gini-manqaté nqægo, „Lou ndõgo, emu nonqó. Neka emu ndõgo, lou nonqó.” Ndõgo unimanqatin. Geté gẽmbo-mataváp. Nqanek gigiap menas, gigiap-qapé mbá. Vaev-te, Mbumbukiam nqanek gigiap menas gẽngiú. Neka nõme nqánek: Niqa kha, mambe okho nonqó mbá. Ndõgo Evezõza nonqó. Niqa kha ndégo teno-kawaevát. ¹⁴ Mbumbukiam, ndego Keliso lõvõte-te gekhandi:v, ndego ekeza bazafõgakh-te, até ní-a, lõvõte-te võkhandi:n.

¹⁵ Gẽ, zo mõzõté-zõtéz? Zoqa kha nandav, Keliso-qá kha bunõzáp. Yaq gẽ, kopõmbá, Keliso-qa kha, mambe ezoqa namba toqote-tøkua? Unime-kopõmba-mbaín. ¹⁶ Neka gẽ, zo mõzõté-zõtéz? Mambe okho sævam namba, venanqei nonqo toqote-tøkua, yaq qo kha kopó, tu namba. Zapa ndõgo, Mbumbukiam-qa Manqat, äv qane-eín nqægo: Anganeam sævam namba ti:tøkuanem, yaq ndigu kha kopó. ¹⁷ Geté gekha ezoqãm ndego, unimanqatin matev mokho-te, Evezõza namba te:tøkua, yaq ndego té namba tené-kopoevtát. Ndigu nqova-te, kopó.

¹⁸ Zo mambe okho matev mõe zombónayát. Zapa ndõgo, gekha manqa-zapá ndõgo, ezoqa ndimatanam, ndõgo kha bavokhó gino:gó. Geté mambe tizi-okhoat, ni soqain-te, nikeza kha zi-aumát. ¹⁹ Gẽ, zo mõzõté-zõtéz? Zoqa kha nandav, Nqova Mbomambaqape-qá khoév, ndego Mbumbukiam-te qazondafem. Yaq ndego zo mokho-té geyagé. Zoqa kha, zõkezán mbá. Ndõgo Mbumbukiam-qá. ²⁰ Ndego zo fiá genewí. Fia kandambá gego. Yaq nakémbá, zoqa kha, Mbumbukiam-qá iz zõté-eqatát.

7

Nõkenõkem-qa yaq-te

¹ Taqa yaq-te ndõgo, zoqa pepa-te qazõtõndo-bevõpem, noqa qavõiwat nqánek: Ezoqa sæva okieav tõgoat, ndõgo qanimáv. ² Geté soqain ndõgo, ezoqa andé mambe matev-te võe-o:äz. Yaq nakémbá, anganeam, ekeza zas bẽmbogó, neka sævam ekeza zivis bẽmbõgo.

³ Anganeam ekeza kha-te khafeap betõvé, zas-te. Yaq matev até kopó. Até sævám-a, ekeza kha-te khafeap betõvé, zivis-te. ⁴ Zas ekeza kha kawaevateáv. Geté zivis mo:kawaevát. Yaq até kopó, zivis ekeza kha kawaevateáv. Geté zas mo:kawaevát. ⁵ Zo bezõmbo-qasi:váp, yaqyaq-a. Geté zo manqat tozo-kopo:nem, av nqægo, khõuwa ande gekham tizi-govezamat, ni matev zigoäk, geté ni ziguligulimát, yaq ndõgo kopõmbá. Geté ta khõuwa ndigu timõ-nasinimat, yaq nango võtøkuanemát. Soqain ndõgo, zo zõkeza kha nõzõgim-qa amba tõzõtõgoat, yaq zo Saitan manqa-zapa-te te-itub. ⁶ No nqanek manqat, zo tõke nonqo nõzõ-manqaté. No ambá av nqægo, zo nõkenõkem matev-qa yaq-te khafeap nozõmbové. ⁷ Unimanqatin. No nqæmatavap, zo Klisten ezoqam ate ndõzõtõego, nõkepõteav tõgonin, av no nqatego, ndõgo amba qanimáv. Geté Mbumbukiam, teqa kuku matev-te, ni matev vinivinimbá ndini-etoam. Ezoqa nõme vini-a, ezoqa nõme vini.

⁸ Neka ti-te ndigu, nõkepõteav ndigu, neka ngængæm, tigi angana gizõ-pakhaez, noqa manqat nqánek: Ndigu yakhapus-mba tiyagat, av no nqateyage, ndõgo qanimáv. ⁹ Geté ndigu ekeza poev matev amba ti:nõzõgimat, ság, sá benõkim. Soqain ndõgo, tiqa poev matev ande lou me tõzõmbe-lonqotumit.

¹⁰ Neka zo ndozo-nõkiap, noqa manqat zo-te nqánek. Geté unimanqatin. Nqanek noqá manqat mbá mbá. Evezõza-qá manqát. Manqat av nqægo: Zo até võnõkiáp. Sævam zivis be-iváv. ¹¹ Geté sævam ndugu, anganeam õ-mõndõ-iváv, ndugu até begó, ngæmam, o nango zivis-té guabenõ-qaván, te namba bẽmõ-khakheinõmem. Yaq anganeam, até kopó, ndego zas be-iváv.

¹² Ndigu ezoqa nõme-qa yaq-te, tigi angana o sakheis, Yesu unimanqatinteav ndigu, Evezõza manqat einiáv. Geté ti-te ndigu, noqa manqat nqánek: Qogu sævam, Yesu unimanqatinteav ndugu, yaq ndugu qo namba yage-te poev zua mbogó, qo nanduv sævam ndõ-iváv. ¹³ Neka qo sævam, qoge anganeam Yesu unimanqatinteav ndego, yaq ndego qo namba yage-te poev zua mbogó, qo nandev anganeam ndõ-iváv. ¹⁴ Zapa ndõgo, anganeam ndego Yesu unimanqatinteav ndego, Klisten sævam namba ndi:nõkeap, yaq até ndegó-a, Mbumbukiam-gé, zas zapaya. Neka até sævám-a, ndugu Yesu unimanqatinteav ndugu, Klisten anganeam namba ndi:nõkeap, até ndugú-a, Mbumbukiam-gú, zivis zapaya. Amba vini tõgonin, yaq zogi nakheis ambá ndafõyambá mbá, Mbumbukiam-qa bõi-te. Geté ndigu ndafõyamba-qapi.

¹⁵ Geté anganeam, ndego Yesu unimanqatinteav ndego, zas ivõve-qa tegoat, o sævam, ndugu Yesu unimanqatinteav ndugu, zivis ivõve-qa tugoat, ság, bẽmatõnõmém. Qo anganeam o sævam, Yesu ndoqo-unimanqatinat, kopõmbaqapé, soqombó-ták. Geté yaq

sævam-a, yaq anganeam, poev sekemba tözøgoat, até benøkiáp. Zapa ndøgo, ni Mbumbukiam, sambi yage-té genøni-akhá. ¹⁶ Eisa, qo Kliten sævam, qeivis Keliso-té qopóté-itú penømakhaya, yaq Mbumbukiam vøkhandi:v? Neka qo Kliten anganeam. Eisa, qo qayas Keliso-té qopóté-itú penømakhaya, yaq Mbumbukiam vøkhandi:v?

Ni av tabizi-yagé, av Mbumbukiam ni ginimbi-akha

¹⁷ Zo ezoqa kopokopo ate ndözøte:go, ta yage mokho-te ndøgo, av Evezøza gezømbe-etoam, até vøyageáp, ta yage ndøgo, zo qazogoam, Mbumbukiam zo gezø-akha, vozø-Kliten-ez. No Kliten bawabawan ate ndægot, ezoqa manqat av tæzømbe-løvuaát. ¹⁸ Mbumbukiam Zu ezoqam gemøndæ-akha, vø-Kliten-ev, ndego anganeam ngusum ē-møndømbo-kepøtözēm, ndego matev nango evøzam-qa begø. Neka até kopó, ezoqa nøme, ndego ngusum kepøtözatev gegoam, ge-Kliten-ev, ndego ngusum bekepøtáz. ¹⁹ Zapa ndøgo, ngusum møndømbo-kepøtözēm, ø, kepøtözatev tøgoat, nqanek gigiap-qapé mbá. Geté gigiap-qape nqánek, Mbumbukiam-qa manqat o-mba toqombøe-ndapat. ²⁰ Ezoqa ewaqape, ta yage-te ndøgo, gigoam, gi-Kliten-ez, até begø.

²¹ Qo ezoqam-ge yaq-fia mbain sasae ezoqam qoqoqoam, qoqo-Kliten-eq, ság. Mbo-matáváp. Até vøgú. Geté qogi kawakawa-za nqonqotøqat-qa tiqagonem, qanimáv. Sègeqáv. ²² Zapa ndøgo, gekha ezoqám ndego, yaq-fia mbain sasae ezoqam gegoam, Evezøza gembo-akha, ndego ndakin nqonqotøvé, Evezøza mokho-te. Neka gekha ezoqám ndego, yaq-fia mbain sasae ezoqam goneav gegoam, Evezøza gembo-akha, ndego ndakin andé yaq-fia mbain sasae ezoqám. Zapa ndøgo, ndego Keliso-gé. ²³ Ndego zo fiá genewí. Fia kandambá gego. Yaq nakémbá, zo manqei-qape ezoqa bezømbo-kawáéz. ²⁴ Nøfuap! Ta yage-te ndøgo, Mbumbukiam zo gezømbe-akha, zo até vøgø, Mbumbukiam namba.

Ngængæm-qa yaq-te

²⁵ Tiqa yaq-te ndigu, qazonø-bevøpem, ndigu nøkepøteav ndigu, no Evezøza-qa manqa løvuaat mbaín. Geté ndego, teqa tanakh matev mokho-te, no nøtenat nø-etoám. Yaq nakémbá, no nqæmatavap, noqa manqat unimanqatín, taqa yaq-te. ²⁶ Ni ndakin føgakhte nqaziwani, yaq no nqæmatavap, qanimav av nqægo: Zo ezoqam, nøkepøteav até vøgø. ²⁷ Geté qo qoqo-oq, qo até vøyagé, av ndægo. Qogu sævam, ndø-iváv. Geté qo lousi khoev qeivian tøgoat, qo sævam-qa ndøvaø. ²⁸ Geté unimanqatín. Sævam toqo-oki, ndøgo kopømbá. Manqa-zapa mbaín. Até ndøgø-a, mbasønakam anganeam tundaí, ndøgo manqa-zapa mbaín. Geté gembo-matáváp. Ezoqam ndigu tinøkim, ndigu føgakh-té giwanát. Geté no poeveáv, zo matev føgøføgakh av nqægo tözø-fakhanam.

²⁹ Nøfuap! No nqanek manqat qæ-ein, zapa ndøgo: Manqei-qape-gi khøuwa khapímbá ngu:yoza. Yaq nakémbá, ndakin khøuwa-te nqanek, gekha ezoqám ndigu, ndinøkiap, tiqa matavap nøkenøkem-qa yaq-te mba bezøgø. ³⁰ Neka gekha ezoqám ndigu, mutøkhop ndiwanapi, tiqa matavap mutøkhop-qa yaq-te mba, bezøgø. Neka gekha ezoqám ndigu, khanakanakh ndözø-asøtøve, tiqa matavap khanakanakh-qa yaq-te mba bezøgø. Neka gekha ezoqám ndigu, gigiap giwiín, tiqa matavap gigiap-qa yaq-te mba, bezøgø. ³¹ Neka gekha ezoqám ndigu, manqei-qape gigiap ndözømbo-ngetageapet, tiqa matavap manqei-qape gigiap-te mba bezøgø. Zapa ndøgo, manqei-qape-qa bugug, av ndakin nqazi-qeivi, ndømø-navøém.

³² No av qanømbe-poév nqægo: Zo foføgeap-áv, sozóyagát. Zapa ndøgo, gekha ezoqám ndego, sæva okieav ndego, ndego Evezøza-qá sasae mba mbomatáváp. Ndego Evezøza khanakanakh-qa mbogø. ³³ Geté gekha ezoqám ndego, sævam-us ndego, ndego manqei-qape gigiap mbomatáváp. Zapa ndøgo, ndego zas khanakanakh-qa mbogø. ³⁴ Matev menás tø-itu:mat. Yaq matev até kopó, ngæmam o mbasønakam, tuqa matavap, Evezøza-qá sasae-te mbá qambogót. Ndugu av qambøepoév nqægo: Ndugu ndáføyamba-qapu ndøgoát, neka tuqa kha neka tugu nqova, Mbumbukiam-qa vøgoát. Geté sævam ndugu, zivis-us ndugu, ndugu manqei-qape gigiap mbomatáváp. Zapa ndøgo, ndugu zivis khanakanakh-qa mbogø. ³⁵ No nqanek manqat, zo tøke-qa nøzø-manqaté. No ambá av nqægo, zo toke-qa nøzøgø. Geté noqa poev kandambaqape nqánek: Zo matev eqeieqei-té qazøgoát neka Evezøza-qa vozøyagát. Soqáín ndøgo, zo matev menas tø-itubumat.

³⁶ Ezoqam mbasønakam-te søvøta gimbogonem, geté yaq ndøgo matavap geve, av nqægo, tiá, no sæva nø-okiák, geté ndakin ndego gematøvem, av nqægo, ndøgo eqeieqei mbá, no ndugu okieav tøgoat, zapa ndøgo, ndugu nakhei tonqogim khøuwa avønín gemømbø-nasiním, av tægoat, ság, ndego yá begø, av ndømbøe-poev. Ndigu yá benøkím. Ndøgo manqa-zapa mbaín. ³⁷ Geté ndego ekeza matavap uni ge:ve, av nqægo, no sæva nø-okiák, neka ezoqa ndego taqa yaq-te tøpøtøveav vøgoát, neka ndego ekeza kha-qa poev to:kawaevtat, neka ndego uni te-unimanqatin av nqægo, ndøgo kopømbá, no ndugu okieav tøgoat, yaq

ság. Kopømbá. Ndego sæva be-òkí. ³⁸ Nakhoa menás eqeieqei, qo sæva toqo-òkí, o, okieav tøgoat. Geté qanimav ndógo, qo sæva okieav tøgoat.

³⁹ Sævam zivis zua ndemboyage, ndugu zivis namba me-tøkuát. Geté zivis tembonanim, ndugu kopømbaqapé, anganeam nøme tundaf. Khafeap mbaín. Geté ndego Klísten ezoqam begó. ⁴⁰ Geté no nqæmatavap, tuqa khanakhanakh ndømølvú, ndugu ngæmam sekemba tugoat. Nqanek noqá mataváp. Geté até nó-a, Mbumbukiam-ge Nqova ngenømbú:gu, no mokho-te.

8

Lou-qa yaq-te, khape mbumbuk-te gi-aumatun

¹ Zo sòvakha-qa yaq-te qazøtøndo-bevøpem, tae khøwiap mbumbuk-te gi-aumatun, yaq ezoqa sasa ndølogin, taqa yaq-te, noqa qavøiwat nqáne: Unimanqatín. Ni mizi-nøtén. Ni ate nqazi-gu nøstenat nqanígú. Geté qateqat mba taqagoat, yaq ndøgo soqoté-khambuvupát. Geté matev-qape, niqa Klísten matev-te nqani-tøkee, kuku matév. ² Ezoqa nøme nde-matavap av nqægo, teqa otevat kandambā, ndøgo ni āv qaninømánd nqægo, ndego otevat ndapeáv, av te:ndapín. ³ Geté gekha ezoqām ndego, kuku ndømbogo Mbumbukiam-te, Mbumbukiam møndæ-otév ndego.

⁴ Sòvakha-qa yaq-te, khape mbumbuk-te gi-aumatun, ni mizi-nøtén, nginik uni mbumbuk-ín mbá. Mbumbukiam kopo me-gó. Nøme mbaín. ⁵ Gigiap nqágó, ezoqa “mbumbuk” ndi:zæza, manqei-qape-te nqanek o yan ova nqo:go. Unimanqatín. Mbumbuk neka evezøza-za av ngi:gu kopoáv. ⁶ Geté ni mizi-nøtén, Mbumbukiam sate ndégo, nigí Tat, ndego gigiap ate nqægo gekhakheinam neka ni teqa nqaziyage. Neka Evezøza sate ndégo, Yesu Keliso, te mokho-te, Mbumbukiam gigiap ate nqægo gekhakheinam neka ni te mokho-te nqaziyage.

⁷ Geté ezoqa nøme zøtezateáv. Ndigu mbumbuk gèzømbe-meá. Yaq ndigu sòvakha tilogat, ndøgo khape mbumbuk-te go-aomem, ndigu āv gini-matavupát nqægo: Khape mbumbuk zua zømbé-tabupít. Yaq nakémbá, ti-te ndigu soqaín, lou av nqægo toqolog. ⁸ Geté unimanqatín. Ni kopømba mbaín, lou zapaya, Mbumbukiam-qa bøi-te tizi-ndaføyamba-en. Oskía ndøgo, lou nøme tizilog o loeav tøgoat, ndøgo kopømbá, Mbumbukiam-qa bøi-te.

⁹ Geté aiyá qagó. Soqaín ndøgo, zo lou nøme tozolog, taqa yaq-te ndozo-matavap, khafeap mbaín, yaq zo ndigu ezoqa nøme vozó-itüb, ndigu unimanqatin-te bazaføgakh mbain ndigu, yaq zoqa matev, tiqa Klísten matev-te tøkhaosam, vø-o:áz. ¹⁰ Qo qakezan mòqote-qatég, khape mbumbuk, ndigu khokhó. Geté Klísten ezoqa nøme teqamekh, qo khape mbumbuk-qa khoev-te toqo-qotat, lou voqólög, ndego otevateav ndøgo, ndigu uni mbumbuk-ín mbā, yaq até ndegó-a, lou segélög, ndøgo khape mbumbuk-te gi-aomem. ¹¹ Yaq av nqægo, qo ndego ezoqam qoqa qateqat soqoté-ngi-ú, ndego teqa unimanqatin-te bazaføgakh mbain ndego. Geté gèmbø-mataváp. Keliso até te zapaya ndégo, tenenaním. ¹² Qo Klísten qafuap, matev nøme-te toqo-itub, ndøgo ndi:matavap, soqaín, yaq qo manqa-zapa qógó, ti-te. Yaq av nqægo, qo ate Keliso-té-a, manqa-zapa qógó. ¹³ Yaq nakémbá, nogí Klísten nøfuap, noqa lou loqe zapaya, tiqa unimanqatin-te amba ti-o:azin, yaq no sòvakha nango nólogák, noqa yage-te ate nqægo. Zapa ndøgo, soqaín ndøgo, nogí Klísten nøfuap, manqa-zapa-te tæ-itub.

9

Pol sasae-te fia upøgimav ambá genegódm, geté ndego khanakhanakh

¹ Ge zó, ndozo-matavap? No kopømba mbaín, gekha matév ndøgo, Mbumbukiam ndenøtake, amba sa tæmatanamín? No kopømbaqapé. Neka gé, no Keliso-gé u-aném mbá? No nqægó. Neka gé, no Yesu ometeáv, ndego nigí Evezøza? No mðe-omét. Neka gé, ndøgo noqá sasae zapayá mbā, zo Evezøza ndozo-unimanqatinat. Av taoká. Ndøgo noqá sasae zapayá. ² Ezoqa nøme ndimatavap, no Keliso-gé u-aném mbā. Geté zo mðzøte-zøtéz, no unimanqatin Keliso-gé u-aném. Zapa ndøgo, zo Evezøza ndozo-unimanqatinat, zo noqá khakhatáp, av nqægo, no unimanqatin Keliso-gé u-aném.

³ No ndigu ezoqam, ndigevenoat, āv qazømbé-qavøiú nqægo: ⁴ Ge zó, ndozo-matavap, no neka Banabas, ni Mbumbukiam-qa sasae nqei-gu, amba niqa yaq-fia lou vøtilogin-a, ibøkha vøti-izamin, ndøgo ambá eqeieqei mbá? Av taoká. Ndøgo ambá eqeieqei. ⁵ Neka gé, ni amba tøn-poein, ni kopømba mbaín, amba Klísten sakheis teizøkimin neka namba vøti-okhoin, av ndigu Keliso-gi u-aním nøme neka Evezøza-gi emekheis neka Pita gi:goatun? Av taoká. Ni ambá kopømbaqapé, ni tøn-poein. ⁶ Neka ge zó, ndozo-matavap, no neka Banabas,

ni amba sasae nòme goneav teigonin, av ezoqa nòme gi-goatun, ndògo egeieqeí mbá? Av taoká. Até ní-té-a, ndògo ambá egeieqeí, ni sasae nòme goneav teigonin. ⁷ Gè, nakhag ezoqa tígu, ndigu yage nonqo, sasae nòme gigoatun? Neka gè, khae ogekhaem ezoqa tígu, ndigu ekeza avòe gigiap logemav ndigu? Neka gè, kao keoge ezoqa tígu, ndigu ekezan, kao-qa tete logemav ndigu? Av taoká. Matev av nqægo, mbáin.

⁸ Manqat ndògo, no nqæmanqate, ambá av nqægo, manqei-qaqe ezoqam-qá matavap-te mbá qando-fakhatê. Av taoká. Até Mbumbukiam-qá guguna manqát-a, Mozes gini-etoam, gè-unimanqatinát, noqa manqat. ⁹ Ndògo áv qane-peawáp nqægo, “Qo kao-qa manqa-nqa, mbolovónám, wit tag koqogim sasae tugoat.” Ge zó, ndozo-matavap, Mbumbukiam ndego kao mba zómatavupam, yaq ndego manqat ndògo tene-éin? ¹⁰ Av taoká. Geté ndego ni nimatavupám. Unimanqatin. Manqat ndògo, nqapeawap, ni zapayá qane-peawáp. Zapa ndògo, gekha ezoqám ndego, ezoqa nòme-qa khae tekha neka gekha ezoqám ndego, avòe gigiap tepea, ndigu tonotazá ndògo: Khae eve, avòe gigiap nòme ndòzo-etoám, tiqa yaq-fia. ¹¹ Ni zo Mbumbukiam-qa Manqat qati-zòmesimat, ni andé tege Nqova-qá avòe gigiap me niti-ogeakhát, zo mokho-te. Yaq ge zó, ndozo-matavap, ni sasae qatigoam, zo yaq gigiap-qase tozoni-etoam, ndògo kopòmbá mbáin? ¹² Gè, zó ezoqa nòme ndozozò-tòkee, ndigu Mbumbukiam-qa Manqat ndi-zòmesim, yaq zo ni kopòmba mbáin tozoni-tòke? Ni sasae kandambá qeigoam, zo mokho-te. Geté ni einiáv av nqægo, yaq-fia bânindapém. Ni yage fògakh-qaqe sèindapét. Zapa ndògo, soqáin ndògo, ezoqa niqa yaq-fia manqat zapaya, amba Keliso-qa Manqat Mbomambaqaqe tisanqawemin.

¹³ Ge zó, mòzóté-zòtez? Ezoqam ndigu Mbumbukiam-qa khoev-te ndisasaeat, ndigu loqe gigiap ndògo ti-upògimátin. Neka ndigu ezoqam, Mbumbukiam-te sòvakhá gigiap ndilòvusam, nòme ndògo, tiqá. ¹⁴ Yaq matev até kopó. Evezòza manqa áv ginimbi-lòvuá nqægo: Gekha ezoqám ndigu, ezoqa Manqat Mbomambaqaqe ti-zòmesimat, ndigu yaq-fia bè-upògim, tiqa yage nonqo.

¹⁵ Geté no manqatemáv av nqægo, no yaq-fia bânòndáp, zapa ndògo, no zo mokho-te sasae kandambá nqægot. Neka no nqanek manqat ambá ta zapaya ndògo tòte-peamit, no yaq-fia ndape-qa nòtegò. Av taoká. No ezoqam-te tambéav. No andé khambuváp, taqa yaq-te. Neka no poveéav, ezoqa nqanek khambuvap matev tinò-ngi:nam. No båtòkhæ-naním. ¹⁶ Geté no ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat nqate-zòmesim, taqa yaq-te, no kopòmba mbáin, tòte-khambuvapat. Zapa ndògo, nqanek sasae, Mbumbukiam ndòvé, no-te. No bânògót. No ndæmò-soqoenín, no ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat amba zòmesipòteav tægonin. ¹⁷ No nqanek sasae amba nòkeza poev-te mba tægoatin, yaq no ambá kopòmbá. Yaq-fia ndændapín. Geté nqanek sasae, no Mbumbukiam nò-etoám. Nakhóa mbáin, sa tæ-ivav. Oskíá ndògo, yaq-fia tændap o ndapeav tògoat. ¹⁸ Av tægoat ndægo, yaq gè, noqa yaq-fia gekhám? Noqa yaq-fia sa nqánek: No ezoqa Manqat Mbomambaqaqe, yaq-mbá sòté-zòmesim neka no yaq-fia upògimáv, ta sasae-te.

Pol ezoqa ewaqape-te, é-mòndòmò-tigi-ezoqam-ev-ín

¹⁹ No ezoqam-gé sasae ezoqám mbá. Geté no mðemò-ezoqa-ewaqape-gé-sasae-ezoqam-en-ín. Zapa ndògo, no ezoqa ewaqape, Keliso-te yozoat-qa nogó.

²⁰ Zu ezoqam-te, no mðemò-Zu-ezoqam-én. Unimanqatin. No ambá av nqægo, Mozes-qá guguna manqat mokho-té qatu-gú. Geté no ti-te mðemòzò-Mozes-qa-guguna-manqat-pæv-ezoqam-én. Zapa ndògo, no ndigu ezoqam, Mozes-qa guguna manqat mokho-te ndu-gu, Keliso-te yozoat-qa nogó. ²¹ Neka bawan vini-ak, ndigu Mozes-qa guguna manqat mokho-te goneav ndigu, no mðemòzò-Mozes-qa-guguna-manqat-goneav-ezoqam-én. No nòkezan, ambá av nqægo, Mbumbukiam-qa guguna manqat mokho-te goneáv. Av taoká. No Keliso-qá guguna manqat mokho-té qatu-gú. Geté no ndigu Keliso-te yozoat-qa nogó, ndigu Mozes-qa guguna manqat mokho-te goneav ndu-gu. ²² Ti-te ndigu, unimanqatin-te bazafògakh mbáin ndògo, no mðemò-bazafògakh-mbáin-ezoqam-én. Zapa ndògo, no ndigu Keliso-te yozoat-qa nogó, ndigu unimanqatin-te bazafògakh mbáin ndògo. Unimanqatin. No ezoqa ewaqape-te, mðemò-tigi-ezoqam-én. Zapa ndògo, noqa poev kandambaqaqe nqánek: No ande gekha nakhóa me tæqeiv, ndigu Keliso-té qatòyozó.

²³ No nqanek matev ate ndægo, Manqat Mbomambaqaqe zapayá qategoatún. Yaq até nó-a, matev mbomòmboma baté-upògim, ndògo Manqat Mbomambaqaqe ndæmanqate.

Ni bazafògakh-us bizibòitit, atema yaq-fia bizimò-ndapem

²⁴ Ge zó, mòzóté-zòtez? Bòiat-te, ezoqa kopóáv gibòinin, giffingimin. Geté ezoqa kopò mba mo-megeín, yaq-fia vòndapin. Yaq nakémbá. Zoqa Klísten matev-te, bazafògakh-us ndbòitit, atema yaq-fia vòmò-upògim.

²⁵ Gekha ezoqám ndigu, bõiat-te giffingimin neka yaq-fia upõgim-qa ndigu, ndigu kha-qa poev matev gèvoanemín, bazafõgakh võ-asazín. Geté unimanqatín. Ta yaq-fia ndõgo, gindapemín, ate nonqo gigiáp mbá. Geté ni nqazi-bõitit, yaq-fia ndõgo tizimõ-ndapem, gemõ-lanqayák. Ndõgo miavmiáv. ²⁶ Yaq nakémbá, no ambá av nqægo, khokho sæteitit. Geté no megemege-te, kha-mba nombõ-ovét. Neka no andé kupundam ezoqám. No pingim khokho sa nqagimáv. ²⁷ No andé nõkeza kha me nõte-khanæmét, neka noqa poev paev-qa nombogó. Soqain ndõgo, no ezoqa nõme mba tæzõ-manqatát, ndafõyamba ndõbõitit, gete no nõkezan ndafõyamba teitiav tõgoat, yaq yaq-fia ndapeav võgoat.

10

Matev vivinimba, Izrael bawan-ak-te qafakhanumam, ndõgo ni guguna nonqo

¹ Nõfuap! Zo nigi atanakha-zapazapa-za zozõ-matavupát, ande gekha matev me zõmbé-fakhanumam. Mozes gimbovat, ndigu ate gi:goam, ozoz mokho-té gunu:goám, neka ndigu ate gi:goam, kewan-te võmõtanqa. ² Neka ndigu ezoqa ate gi:goam, ozoz mokho-te gu-apat neka kewan-te gitanqa, andé ibõkha iz me me:ndapém, võmõ-Mozes-gi-paev-ezoqam-ez. ³ Ezoqa ewaqape, lou kopo me:logám, Mbumbukiam gezõ-etoumam. ⁴ Neka ndigu ibõkha kopo võe-izumam, ndõgo Mbumbukiam gezõ-etoumam. Ta ibõkha ndõgo, kõi-té qando-fakhatám. Ndigu kõi, namba me-okhoám. Ta kõi ndigu, Kelisó. ⁵ Geté ezoqa kopoáv, Mbumbukiam khanakhanakh mbain, ti-te. Yaq ndigu gèpakhaetám. Ezoqa peakha mba mu-osupát, Sainai leg-av manqei-te ndõgo.

⁶ Nqanek matev ate qægoam, ni guguna nonqo ndõfakhanám. Soqain ndõgo, ni manqa-zapazapa-te poev tønigoat, av ndigu qazõmbe-goam. ⁷ Zo khape mbumbuk zõkhanakhanákhat, av ndigu ezoqa nõme gi:matõnem. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-peawáp nqægo, “Ndigu ezoqam gèqonáv, lou loge matev neka izam matev võgonem. Yaq giwan, tae khõuwiap mbokhanakhanakhém, võ-ogiam.” ⁸ Até mambe matév-á, ni bizigú, av ndigu ezoqa nõme gi:goam. Gèmbõ-mataváp. Mbumbukiam yaq-fia ndotá, ti-te ndigu, matev gizonem. Ta khõuwa kopo-te ndõgo, ezoqa kopoáv gipakhaez. Ate gi:goam, tuenti-tri taosen ezoqám. ⁹ Ni Keliso khamasim-te bizi-áwám, av ndigu ezoqa nõme, Mbumbukiam khamasim-te gi:veem. Ndigu waza ndõfoqobám, võpakhaez. ¹⁰ Neka Mbumbukiam-qa, manqa ndõpõnqõm, av ndigu ezoqa nõme gi:gonem, yaq ndego enzol ezoqam, ezoqa lõvõte ndezõ-etoam, võndõwaw, ezoqa pakhapakha võzõkhaná.

¹¹ Nqanek matev ate qægoam, ti-te qafakhanumam, ni guguna nonqo ndõfakhanumám. Tone-peawáp ndõgo: Ni gè:guguná, ni ndakin vaev khõuwa-te nqaziyage.

¹² Gekha ezoqám ndego, ndematavap, av nqægo, no bazafõgakh-us noyá, ndego aiyáv geabegó. Soqain ndõgo, tebõjav. ¹³ Khamasim matev nõme fakhaneáv, zo-te. Satõ ndõgo, ezoqam-te oskia qafakhanumatun. Mbumbukiam, ndego unimanqatin ezoqám. Ndego khamasim matev nõme sa gembótakák, zo-te tõndo-okhoat, ndõgo zo kopõmba mbain tõgoat, ndafõyamba tozo-waniapat. Geté khamasim matev tõzõ-fakhanumat, yaq ndego zo bazafõgakh zõ-etoumat. Yaq zo kopõmbaqapé, ta khamasim matev-te ndõgo, fõgõfõgakh zõwaniapat.

Ni kopõmba mbain, Mbumbukiam-anim neka khape mbumbuk namba tizi-tõkuatát

¹⁴ Yaq nakémbá, nogi nõfuap mbomõmboma, zo khape mbumbuk neka tae khõuwiap vizap matev, mõe zõmbõnayát. ¹⁵ Zo ezoqam, no nqanek manqat nqazõ-manqate, zo matavap loloakh-ús. Yaq nakémbá, zo zõkezan võgevaném, noqa manqat equeiqef tõpõtegõ-á. ¹⁶ Gèmbõ-mataváp. Ibõkha ndõgo, Evezõza-qa lou loge matev-te qazi-izumatun neka Mbumbukiam-te ike manqat vizil-manqatatan, ndõgo ni Keliso-qá kók namba me:tõkunuín. Neka flawa ndigu, qazi-mbegimatun neka vizilouzin, ndigu ni Keliso-qá khá namba me:tõkunuín. ¹⁷ Ndõgo lou kopó, ni qazi-logatun. Yaq nakémbá, oskia ndõgo, ni ezoqa kopoáv, ni kha kopó. Zapa ndõgo, ni ate nqazi-gu, lou kopo zi:logé.

¹⁸ Zo Izrael ezoqam zozõ-matavupát. Ndigu sòvakha gilogin, ndõgo Mbumbukiam-te gilõvutumatun, ndigu Mbumbukiam namba me:tõkuzuín. ¹⁹ Av tægoat ndægo. Yaq gè, ezoqa nõme sòvakha gigiap, khape mbumbuk gizõ-lõvusumatun, ndigu unimanqatin mbumbuk zõlõvusumatun? Neka ndigu mbumbuk, unimanqatín mbumbuk? ²⁰ Av taoká! Geté sòvakha gigiap, ndigu khape mbumbuk gizõ-lõvusumatun, ndigu nqova soqõsoqa zõlõvusumatún, ambá ndego, Mbumbukiam-anim. Yaq no poeveáv, zo nqova soqõsoqa namba tõzõtè-tõkuatát.

9:25 9:25 Filip 3:14; 2 Tim 4:7-8; 2:4-5   9:27 9:27 Lom 8:13; 13:14   10:1 10:1 Exo 13:21-22; 14:22-29   10:3 10:3 Exo 16:35   10:4 10:4 Exo 17:6; Num 20:11   10:5 10:5 Num 14:29-30   10:6 10:6 1 Ko 10:11; Num 11:4, 34
10:7 10:7 Exo 32:6   10:8 10:8 Num 25:1-9   10:9 10:9 Num 21:5-6   10:10 10:10 Num 16:41-49   10:16 10:16 Met 26:26-28   10:17 10:17 Lom 12:5   10:18 10:18 Lev 7:6   10:19 10:19 1 Ko 8:4   10:20 10:20 Deut 32:17; Veve 9:20

²¹ Zo kopømba mbaín, menas-te tozo-waniapat, Evezøza-qa lou loge matev-te, ibøkha tozo-izumat, neka ibøkha nøme vozó-izamat, ndøgo nqova soqøsoqa gizø-aumatun. Neka zo kopømba mbaín, Evezøza-qa lou-qase-te, lou tozologat neka nqova soqøsoqa-qa lou-qase-te, lou vozólogát. ²² Soqaín ndøgo, ni Mbumbukiam qaqa tizimbo-løzem. Ge zó, ndozo-matavap, niqa bazaføgakh, teqa bazaføgakh ndømóløvu? Av taoká. Gemø-løvuák.

Gekha matev ndøgo, ni tizi-matønumat, Mbumbukiam-qa iz bete-eqawát

²³ Ezoqa nøme, äv gini-mangaté nqægo, “Ni-te khafeap mbaín. Matev ate ndægo sizigoát.” Unimanqatin. Ni-te khafeap mbaín. Geté matev nøme, gini-tøkeák, niqa yage-te. Neka matev nøme, ni Klisten bawan gini-tøkeák, niqa unimanqatin-te bazaføgakh-us tizi-waniapat. ²⁴ Zo zøkeza kha mba mbomatáváp. Geté ezoqa nøme zozø-matavupát.

²⁵ Gekha søvakhā ndøgo, maket-te giwiatun, zo kopømbaqapé, sozólogát. Neka zo khapé mbøe-matáváp, av nqægo, ndigu khape mbumbuk-te peté-aomem-a? ²⁶ Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat, äv qane-eín nqægo, “Manqei-qape neka gígiap ate nqægo, manqei-qape-te nqago, ndøgo Evezøza-qa.”

²⁷ Ezoqa nøme, ndego unimanqatin-te av ndego, zo lou loge manqat tezø-ein, teqa khoev-te, yaq zo okho-qa tozogoat, lou ate ndægo, sègelóg ndøgo, ma ndego tezømbe-etoam. Zo khapé mbøe-matáváp, av nqægo, zo manqa-zapa pøzøtè-gonëm penømakhaya, ta søvakhā ndøgo tozologem. ²⁸ Geté ezoqa nøme tezø-ein, av nqægo, “Nqanek lou mbumbuk-tè ginø-awëm,” yaq zo ndölóg. Zo ndégo tøzøtègoát, ma manqat gezømbe-ein. ²⁹ No einiáv av nqægo, zo manqa-zapa zøgonëm, tozolog. Geté no ndégo tæmbøe-manqaté, ndego ezoqam, ma manqat gezømbe-ein. Soqaín ndøgo, ndego tematavupat, av nqægo, zo manqa-zapazapa zogót, te namba.

Eisa, ezoqa nøme taqa yaq-te tepeté-manqate-a, “Gekha zapá, ezoqa nøme-qa matavap-te, sa tæmbotambam? Kopømba mbaín. ³⁰ Neka gè, no Mbumbukiam lou-qa yaq-te ike manqat nqæmo-manqate, yaq gekha zapá, noqa manqa ndigeveam?”

³¹ Noqa qavøiwat taqa yaq-te, nqáne: Gekha matev ndøgo, tozogoat, zo lou tozologat o ibøkha tozo-izumat, zo matev ndøgo tozógoát, Mbumbukiam-qa iz tæ-eqat. ³² Oskíá ndøgo, Zu ezoqam o Glik ezoqam o Mbumbukiam-gi bawan ezoqam tígøat, zoqa matev, ndigu tigu unimanqatin-te bekhaoásán, vø-o.áz. ³³ Zo äv qane-matanám, av no nqate-matanam. No ezoqa ewaqape, matev eqeieqei gone-qa nøzøgó. No ambá av nqægo, nøkeza kha mba nøteqevi. Geté no ezoqá nøme nøtegó, ndigu khandi beténdapem.

11

¹ Zo noqa matev, äv zombøé-pavát, av no Keliso-qa matev nqæmbøe-pæv.

Kawa gutam-qa yaq-te, guligulim-te

² No khanakhanák, zoqa yaq-te. Zapa ndøgo, zo noqa manqat miavmiav zombomataváp, neka matev ate ndægo ndözømbø-pæv, ndøgo no qate-zømesimam.

³ Geté no zo zøtezat-qa nøzøgó. Keliso, ndego anganeam-gé kawá, neka anganeam, ndego sævam-gé kawá, neka Mbumbukiam, ndego Keliso-gé kawá.* ⁴ Gekha anganeám ndego, teguligulim o Mbumbukiam-qa manqat tevevezam, ndego teqa kawa tegutav, ndego tege kawa mivi mbó-etoám, Keliso. ⁵ Geté gekha sævam ndugu, tuguligulim o Mbumbukiam-qa manqat tuvezam, yaq ndugu kawa gutøveav tugoat, ndugu ekeza kawa mivi mbó-etoám. Zapa ndøgo, ndøgo andé izum me-me-agáz. ⁶ Gekha sævam ndugu, kawa gutøveav tugoat, ndugu sá bemá, até izu bøgogaz. Geté sævam ndugu izum tuqogaz o tu-agaz, tu-te ndugu, mivi-ús. Yaq nakémbá, ndugu kawa yá begutáv.

⁷ Geté anganeam kopømba mbaín, kawa tegutav. Zapa ndøgo, ndego andé Mbumbukiam-qa bugug me-me-keogé. Te mokho-te, andé Mbumbukiam-qa iz kandambaqape neka bazaføgakh qoteqevi. Geté sævam mokho-te, andé anganeam-qa iz kandambaqape neka bazaføgakh qoteqevi. ⁸ Mbumbukiam ezoqam gekhakheinøvem, ndego ambá av nqægo, anganeam sævam gene-khakheinøvém. Geté ndego sævam, anganeam-qa khá gene-khakheinøvém. ⁹ Neka Mbumbukiam ambá av nqægo, anganeam sævam zapayá gene-khakheinøvém? Geté sævam anganeam zapayá gene-khakheinøvém. ¹⁰ Yaq ta zapaya ndøgo, neka enzol ezoqam zapaya, sævam kawa gutam nonqo be-uzú, tuqa kawa-te, Klisten

10:21 10:21 2 Ko 6:15-16   **10:22** 10:22 Deut 32:21   **10:23** 10:23 1 Ko 6:12   **10:24** 10:24 Lom 15:1-2   **10:26** 10:26 Psa 24:1   **10:28** 10:28 1 Ko 8:7   **10:30** 10:30 1 Tim 4:4   **10:31** 10:31 Kol 3:17   **10:32** 10:32 Lom 14:13
10:33 10:33 1 Ko 9:20-22   **11:1** 11:1 1 Ko 4:16   **11:3** 11:3 Gen 3:16; Ef 5:23   * **11:3** 11:3 Manqat mokho nøme nqáne: Keliso, ndego anganeam-gé zapá, neka anganeam, ndego sævam-gé zapá, neka Mbumbukiam, ndego Keliso-gé zapá.   **11:7** 11:7 Gen 1:26-27   **11:8** 11:8-9 Gen 2:18-23

wambap-te tuguligulim o Mbumbukiam-qa manqat tuvevezam. Ndøgo tuqá khakhatáp, av nqægo, ndugu iz ndømbôgó, av tuimatanam.†

¹¹ Gëmbò-mataváp. Evezøza mokho-te, sævam anganeam-té gunø-vintøvé, nekā anganeam sævam-te ndøvintøvé. ¹² Unimanqatín. Sævam anganeam-qa khá gni-khakheinøvé. Neka anganeam, sævam-té gendo-fakhanín. Geté nginik ezoqa menas, Mbumbukiam ndøkhakheinøvé.

¹³ Zo zøkhapús sozombó-matøvemém. Gê, ndøgo eqeieqéí, sævam ndugu kawa gutøveav tøgoat, Mbumbukiam-te tuguligulim? ¹⁴ Até niqá matév-a, av qaninømánd nqægo: Anganeam-te mivi-ús, izu loloakh timbogoat. ¹⁵ Geté sævam ndugu izu loloakh timbogoat, tu-te ndugu qanimáv. Zapa ndøgo, tugi izum andé kawa gutam nonqo me mbøegó. ¹⁶ Geté zo ezoqa nøme, taqa yaq-te manqa itumbam-qa tozogoat, no sa nqáneq qazø-eín: Ni neka Mbumbukiam-gi bawan vinivinimba, matev nøme mbaín, taqa yaq-te.

Evezøza-qa lou loge matev-qa yaq-te
(Met 26:26-29; Mak 14:22-25; Luk 22:14-20)

¹⁷ Matev nøme-qa yaq-te, no ndakin manqa tæzø-løvua, no khanakhanakh mbaín zo-te. Zapa ndøgo, zo qazo-møvabin, zoqa matev soqain. Ndøgo zo gèngiæzoát, ambá av nqægo, gèzøtøkèé. ¹⁸ Bugukhokhof nqáneq: No áv qate-ewág nqægo, zo qazo-møvabin, zo mokho-te iziz matev zøvøtø-bugú. No nqæmatavap, manqat nøme qæ-ewag, taqa yaq-te, unimanqatín atøgó.

¹⁹ Unimanqatín, iziz matev nøme, zo mokho-te ndøfakhate, ndøgo eqeieqéí. Ndøgo ni tøninømánd ndøgo, gekha ezoqám ndigu, nakhoa eqeieqéi-te ndiwaniap.

²⁰ Zo qazo-møvabin, lou vozølogín, zo ambá av nqægo, Evezøza-qa lou loge matev zogonemín. ²¹ Zapa ndøgo, zo qazo-møvabin, ezoqa nøme lou loge sège-ngazemín. Yaq av nqægo, ezoqa nøme ifiifín-us oskia ndøgoát. Geté nøme ndigu, lou khápeme-logín neka waen khape vøe-izamin, kawa vøzø-oki-in. ²² Gê, zo khoev mbaín, ma lou tøzøte-logat neka ibøkha vøzøtè-izumat? Zo ndigu ezoqam, zo mokho-te gigiap mbaín ndigu, mivi qazozø-etoumatun, zo Mbumbukiam-gi bawan ezoqam, khasøkhasis zøtæzæzá. Ge zø, ndozo-matavap? No khanakhanakh manqat nøzø-eín, taqa yaq-te? Av taoká. No khanakhanakh mbaín, taqa yaq-te.

²³ Manqat ndøgo, nigi Evezøza-te qændap neka zo qazø-etoam, nqáneq:

Ta lova ndøgo, Evezøza Yesu, tege paev ezoqam kopo sa gëmboqambun, flawá gendápáz, ²⁴ Mbumbukiam-te ike manqat vø-eín, sasa ndømbegim, gezø-eín, “Nqaneq noqá khá. Ndøgo zo nonqó. Zo matev áv tønégó. Yaq no zonømbé-matøvememát.”

²⁵ Yaq lou gumulog, até izum nonqó-a, vøndap, waen-ús, sasa ndø-eín, “Nqaneq waen, ndøgo Mbumbukiam-qa poev ndakinák, ndego tegi ezoqam namba, noqa kouk mokho-te ge-unimanqatín. Zo matev áv tønégó. Gekha khøuwá ndigu, zo nqaneq ibøkha tozo-izumat, zo no zonømbé-matøvememát.”

²⁶ Gekha khøuwá ndigu, zo nginik flawa tozoulouzat neka nqaneq waen vozó-izamat, zo Evezøza-qa løvøte-qa yaq-te zøtè-zømasát, atema ekezan vøgeáv. ²⁷ Yaq nakémbá, gekha ezoqám ndego, ta matev-qa mokho-qa yaq-te matavapøteav tøgoat neka nginik flawa sa vølvøuz-a, Evezøza-qa waen sa vø-íz, ndego Evezøza-qa kha neka kouk-qa yaq-te manqazapa ndøgót. ²⁸ Yaq nakémbá, ezoqa ekeza matev bètøkhæ-geveá, váev nginik flawa telouz neka nqaneq waen vø-íz. ²⁹ Zapa ndøgo, gekha ezoqám ndego, nginik flawa sa telouz o waen sa te-iz, neka Evezøza-qa kha-qa mokho matavapøteav vøgoát, ndego ekeza kha, manqa ovøyam-té genøvé. ³⁰ Yaq nakémbá, zo mokho-te nandav, ezoqa kopoáv, bazaføgakh mbaín neka enqoni-ús neka nøme ndigu møndø-pakhaéz. ³¹ Geté ni nikeza matev amba tizi-geveanemín, yaq ni Mbumbukiam viniv matev av nqægo ambá gini-etoamák. ³² Geté ta viniv matev mokho-te, ni nqazi-ndape, Evezøza ni gè-guguná. Ndego ni nakhoa eqeieqéi-te ambam-qa nigú. Soqain ndøgo, ni manqei-qape ezoqa nøme namba, manqa ovøyam kandambaqape-te, viniv kandambaqape tizimø-ndapem.

³³ Yaq nakémbá, nigi nøfuap, zo tozo-møvabat, Evezøza-qa lou loge matev tozo-gonemat, ezoqa nøme-qa, vøzømbøkha-kewagát. ³⁴ Geté gekha ezoqám ndego, ifi tømbovinat, ndego lou khoev-té geabetøndokhæ-lóg. Soqain ndøgo, Mbumbukiam-qa manqa ovøyam tøzøfakhan, zoqa møvøna matev zapaya.

† **11:10** 11:10 Nqaneq manqat-qa mokho, elavøqase føgákh, Glik manqat-te. Ezoqa nøme, av gini-mataváp nqægo: Kawa gutam nonqo, nqáneq qane-manqaté. Até sakhéis-a, iz ndøndapém, guligulim-te Mbumbukiam-te tiguligulimat neka teqa manqat vøvevezumat. Geté ezoqa nøme ndimatavap, taqa mokho nqáneq: Sævam anganeam mokho-té gunu-gú. Neka nøme ndimatavap, mokho nqáneq: Sævam yakhapús, tømbo-pøovat, tuqa kawa tugutav o gutøveav tøgoat. **11:18** 11:18 1 Ko 1:10-12 **11:25** 11:25 Exo 24:6-8; Iblu 8:8-13 **11:27** 11:27 Iblu 10:29 **11:32** 11:32 Iblu 12:5-6

No ndakin taqa yaq-te, manqat nōme mbain. Nōme ndōgo tæzømbé-ovøyám, no zo-te tötøndonav.

12

Nqova Mbomambaqape-qa matev vinivinimba, ndego ezoqa ndezø-etoam

¹ Nōfuap! No ndakin Nqova Mbomambaqape-qa etoam matev-qa yaq-te qazømbé-qavøiú, zo qazonømbé-bevøpem. No poeveáv, zo taqa yaq-te zøtezeav tøgoat.

² Zo mōzøte-zøtéz, zo Keliso unimanqatinteav qazogoam, zo khape mbumbuk ndø-itubát. Geté ndigu khandi mbumbúk mbá, neka manqat manqatemáv. Yaq ndigu zo vøtubumam. ³ Yaq nakémbá, no zo zøtezat-qa nözøgó: Gekha ezoqám ndego, Mbumbukiam-ge Nqova Mbomambaqape tembøigoat, ndego kopømba mbain, te-ein, av nqægo, “Yesu bèsøqøev.” Neka ezoqa kopømba mbain te-ein, av nqægo, “Yesu ndego Evezøzā,” ndego Mbumbukiam-ge Nqova mbain tøgoat.

⁴ Matev ndøgo, Nqova Mbomambaqape ezoqa ndezø-etoam, ndøgo vinivinimbá. Geté Nqova ndego, kopó. ⁵ Neka sasae ndøgo, Evezøza-qa nqazi-matanam, ndøgo vinivinimbá. Geté Evezøza, ndego kopó. ⁶ Neka matev ndøgo, Mbumbukiam ezoqa mokho-te ndu:matanam, ndøgo vinivinimbá. Geté ndego Mbumbukiam kopó, ndego matev ate ndægo, ezoqa ewaqape mokho-te ndu:matanam. ⁷ Gekha matév ndøgo, Nqova Mbomambaqape ezoqa vinivinimba ndezø-etoam, ndøgo Klisten bawan ezoqam ate ndi:gu-qa tøke nonqó.

⁸ Ezoqa nōme, Nqova Mbomambaqape matavap loloakh zø-etoumatún. Yaq ndigu manqat matavap loloakh-us ndømanqatátún.

Neka ndego Nqova kopo, ezoqa nōme zøtezat vøzø-etoumatun. Yaq ndigu ta zøtezat-te ndøgo, ezoqa zømbe-tøkeé.

⁹ Neka ndego Nqova kopo, ezoqa nōme unimanqatin matev vøzø-etoumatun.

Neka ndego Nqova kopo, ezoqa nōme, ezoqa khakhæzat nonqo, bazaføgakh vøzø-etoumatun.

¹⁰ Neka ezoqa nōme, ndego umingiap matev gone nonqo, bazaføgakh vøzø-etoumatun.

Neka ezoqa nōme, ndego Mbumbukiam-qa manqat vevezam matev vøzø-etoumatun.

Neka ezoqa nōme, ndego zøtezat vøzø-etoumatun. Yaq ndigu segé:zøtéz, av nqægo, matev nōme, Nqova Mbomambaqape-tē qando-okhō, ó, nqova soqaqape-tē qando-okhō.

Neka ezoqa nōme, ndego manqat vinivinimba-te manqate matev vøzø-etoumatun.

Neka ezoqa nōme, ndego nqanek manqat vinivinimba-qa mokho, ezoqa nōme oyøyam matev vøzø-etoumatun.

¹¹ Nqanek matev ate nqægo, Nqova kopo ndøsasaéat. Av ndego ekezan, eqeieqei nde:qeivi, ezoqa segezø-etoumat, matev.

Ni Klisten ezoqam ate nqazi:gu, ni Keliso-qa kha

¹² Ezoqam-qa kha kopó. Geté ta kha-te ndøgo, kha bunøzap vinivinimbá. Kha bunøzap vinivinimba ambá qanegó, geté kha kopó. Keliso-qa yaq-te, matev até kopó. Ni Klisten ezoqam vinivinimbá. Geté ni ate nqazi:gu, kha kopó. ¹³ Ni ezoqa vinivinimbá. Nōme ndigu Zu ezoqám, neka nōme ndigu Glik ezoqám. Nōme yaq-fia mbain sasae ezoqám, neka nōme ndigu, nqonqotøzat ezoqám. Geté ni ate nqazi:gu, Nqova kopo mokho-te, ibøkha iz kopo zi:ndapém, neka vizimø-kha-kopo-en. Mbumbukiam ni ate nqazi:gu, Nqova Mbomambaqape kopo nimbi-etoám, ni ande ibøkha me vizi-izim.

¹⁴ Ezoqam-qa kha, ambá av nqægo, kha bunøzu kopo mba me:gō. Geté gigiap vinivinimbá, nqani-bunøzap. ¹⁵ Gē, zenda tokhotapakh amba manqat tø-einin, av nqægo, “No zenda geagim nonqó mbá. Yaq nakémbá, no kha bunøzū mbá.” Manqat av nqægo tø-einin, yaq gē, ndøgo sekemba kha-qa gigiáp mbá? Av taoká. ¹⁶ Neka gē, gea amba manqat tø-einin, av nqægo, “No bōi mbá. Yaq nakémbá, no kha bunøzū mbá.” Manqat av nqægo tø-einin, yaq gē, ndøgo sekemba kha-qa gigiáp mbá? Av taoká. ¹⁷ Gēmbo-mataváp. Kha ate nqægo, amba bōi mba tøgonin, yaq manqat amba áv khané-yogein? Neka kha ate nqægo, amba gea mba tøgonin, yaq sisip amba áv khané-vutugiamin? ¹⁸ Geté matev áv taoká, av nqægo. Mbumbukiam ezoqam-qa kha-te, kha bunøzap vinivinimba áv tenevé, av ekeza qambøepøovam, neka sasae vinivinimba vømbō-etoam. ¹⁹ Kha ate ndægo, amba kha bunøzu kopo mba tøgonin, yaq kha eqeieqei ambá mbain. ²⁰ Geté matev av nqægo: Ezoqam-qa kha-te, kha vinivinimbá ndøbunøzap. Geté kha ndøgo, kopó.

²¹ Bōi kopømba mbain, pingim tømbo-ein, av nqægo, “Ság, qo mbain toqogoat. No nøkhapus kopømbá.” Neka kawa kopømba mbain, zenda tokhotapak vømbó-ein, av nqægo, “Ság, zo mbain tozogoat. No nøkhapus kopømbá.” ²² Av taoká. Até ta kha bunøzap nōmé-a, ndøgo

ande bazaføgakh mbain me ndækeoge, ndøgo gigiap-qapé. Ta kha bunøzap ndøgo mbain tōgoat, yaq kha kopømba mbain, eqeiegei tōsasaetat. ²³ Gekha kha bunøzap ndøgo, bugug keogeav tōgoat, ni ùni zimbøe-kewagatún. Neka kha bunøzap ndøgo, ni mivi ndøni-etoam, ni eqeiegei zigitumatún. ²⁴ Geté kha bunøzap ndøgo, bugug eqeiegei ndømbogo, ndøgo kopømbá, ni gutøveav tōgoat. Mbumbukiam niqa kha, áv gene-bunøzám nqægo: Ta kha bunøzap ndøgo, ande iz mbain me ndækeoge, iz kandakanda mbo-etoám. ²⁵ Mbumbukiam av ge:matanam ndægo, zapa ndøgo: Soqain ndøgo, kha mokho-te iziz tōgoat. Geté kha bunøzap vinivinimba, yaqyaq-a yá betøkeám. ²⁶ Kha bunøzu kopo, nqosøgeap tømbo-ewagat, yaq kha ate ndægo, sugumbú-ewagét. Neka kha bunøzu kopo, iz kandambaqape tøndap, yaq kha ate ndægo, khanakhanakh sugumú-ndapét.

²⁷ Zo Klisten bawan ezoqam-qa yaq-te, matev até kopó: Zo ate ndøzøte:go, Keliso-qá ká. Neka ezoqa vinivinimba, zo mokho-te ndu:gu, ndigu Keliso-qá kha bunøzap. ²⁸ Klisten bawan mokho-te, Mbumbukiam ezoqam vinivinimbá ge-abam. Bugukhokhof Keliso-gí u-aním. Tiqa zita-te, manqa vevezam ezoqám. Neka tiqa zita-te, nømendim ezoqám. Neka nøme ndígu, umingiap matev ndimatanam. Neka nøme ndígu, ndego bazaføgakh gezø-etoam, enqoni ezoqa tikhakhætát. Neka nøme ndígu, ndigu ezoqa ndizø-tøkee. Neka nøme ndígu, ndigu ezoqa nøme ndizømbo-megeat. Neka nøme ndígu, ndigu manqat vinivinimba-te ndi-manqate, av Nqova Mbomambaqape ndezømbe-etoam.

²⁹ Ge zó, ate ndøzøte:go, Keliso-gí u-aním? O ge zó, ate ndøzøte:go, Mbumbukiam-gí manqa vevezam ezoqám? O ge zó, ate ndøzøte:go, nømendim ezoqám? O ge zó, ate ndøzøte:go, umingiap matev mozó-matønumatun? ³⁰ O ge zó, ate ndøzøte:go, Mbumbukiam bazaføgakh møndøzø-etoam, enqoni ezoqa tozo-khakhætát? O ge zó, ate ndøzøte:go, manqat vinivinimba-te mözøté-manqatatum? O ge zó, ate ndøzøte:go, ezoqa nqanek manqat viniqa mokho mozozø-ovøematun? Mbaín. Av taoká, av nqægo. ³¹ Geté zo bazaføgakh tønø-asøzú ndøgo: Nqova Mbomambaqape-qa matev, tozó-upøgim ndøgo, zoqa Klisten bawan ezoqam ndøzø-tøkee.

Geté matev nøme, no ndakin tæzø-ovøyam, ndøgo møndølvú, matev ate ndægo, no qate-manqatavun.

13

Matev uni qækandambaqape, kuku matév

¹ No amba bawa vini-ak-qa manqat-te o enzol ezoqam-qa manqat-te tøte-manqatein, gete no kuku mbain tægonin, yaq no manqa ambá khokhó segenø-feazuín. Mokho mbain. Ndøgo andé kanda wag o bel wag mba me:wageín. ² Neka no amba Mbumbukiam-qa manqat vevezam-te kopømba tægonin, neka matev ate ndægo, ndøkhonøwe, tøte-nøtenin, neka nøtenat nøme ate ndægo tønøgonin, neka unimanqatin matev kandambaqape tønøgonin, manqei popotap nözøgim nonqo, geté no kuku mbain tægonin, yaq no khokhó. ³ Neka no gigiap ate nqanømbe:go, amba gigiap-av ezoqam tæzø-etoamin, o noqa unimanqatin matev zapaya, nøkeza kha sa tæqonqotavin, gøinam-te tætain, vøe-nanimin, geté no kuku mbain tægonin, yaq noqa matev, mokho ambá mbain. Matev av nqægo, genø-tøkeák.

⁴ Gekha ezoqám ndego, kuku ndømbogo, ndego qaqa nakhamas-te gonemáv. Geté ndego ezoqa nøme gèzø-tøkeatún. Neka ndego ova matev mbain. Neka ndego kham-buvap matev mbain neka ekeza iz eqawatáv. ⁵ Gekha ezoqám ndego, kuku ndømbogo, ndego gésapi:vák, neka ndego ekeza kha-qa yaq-te mba matavupáv, neka ndego mbøni nakhamas-te nqosøgeapáv, neka ndego manqa mate oskia gembó-eimák, ezoqa nøme manqa-zapa tembogo. ⁶ Gekha ezoqám ndego, kuku ndømbogo, ndego khanakhanakh mbain, matev soqøsoqa-qa yaq-te. Geté ndego unimanqatin matev mbøe-khaneát. ⁷ Gekha ezoqám ndego, kuku ndømbogo, ndego tatak vinumáv. Geté ndego viniv sège-eqawát. Ndego Mbumbukiam oskia ndø-unimanqatin neka te-te vó:tawát. Neka gekha viniv ndøgo, tømbo-fakhanumat, ndego føgøføgakh até géyát.

⁸ Kuku matev gènavøemák. Geté Mbumbukiam-qa manqat vevezam matev, segé-navøém. Até manqat vinivinimba-te manqate matév-a, segé-navøém. Neka Mbumbukiam ezoqa nøme zøtezat vini tezø-etoam, ta matev ndøgo segé-navøém. ⁹ Nøtenat ndøgo, ni ndakin nqanigu, andé kopokopó. Neka ezoqa Mbumbukiam-qa manqat givevezumatun, ndøgo kopokopo mba ndøvevezumatún. ¹⁰ Geté uni matev-in tófakhan, yaq nqanek matev vinivinimba, ibu-ibus nonqo nqanigu, ndømø-navøém.

¹¹ No nakhasam qategoam, no manqa áv tøte-manqatám, av nakheis ndi:manqate. Neka noqa matavap, áv tønømbe-goám, av nakheis ndi:matavap. Neka no matev áv tøte-geveatám,

av nakheis ndi:gevewat. Geté ndakin, no mðekhouwén, vðe-anganeam-en, neka nakheis-qa matev vðe-ivav. ¹² Niqa nøtenat ndakin bavokho-qapé mbá. Ndøgo ate av-té, qakeza bugug ibøkha-te toqoqeiv. Gð-ototáp. Geté vaev-te, ni abugug ziwambám, Mbumbukiam namba. No ndakin nøtenat khapémhá. Geté vaev-te, unin-qape, ndømenøtén, kopømba av-té, no ndakin Mbumbukiam ge-otev.

¹³ Nqaneq matev misika, unimanqatin matev, neka Mbumbukiam-te vintønat matev neka kuku matev, sa gemø-navøemák. Geté ta matev misika mokho-te, matev uni qækandambaqape, kuku matév.

14

Mbumbukiam-qa manqat vevezam neka manqat vinivinimba-te manqate-qa yaq-te

¹ Zo kha-mba kuku matev mbo-ové. Neka zo matev upøgim-qa tøgó ndøgo, Mbumbukiam-ge Nqova-te ndøndo-okho. Zoqa poev kandambaqape, tabegó ndøgo, Mbumbukiam-qa manqat vevezam matev tozondapem. ² Zapa ndøgo, gekha ezoqám ndego, Nqova Mbomambaqape matev gembo-etoam, manqat vinivinimba-te nde:manqate, ndego ambá av nqægo, ezoqam-té genø-manqaté. Geté ndego Mbumbukiam-te mbá genø-manqaté. Ezoqa kopømba mbaín, teqa manqa mokho tindapem. Manqat ndøgo, ndemanqate, khonoam-té qagó. ³ Geté gekha ezoqám ndego, Mbumbukiam-qa manqat ndevevezam, ndego ezoqam-té genø-manqaté. Yaq manqat ndøgo, ndemanqate, ndego ezoqá nøme-qá unimanqatin me:føgøføgakhamín, neka zita vøzømbè-tøpazin neka mbøni vøzømbè-bøiin. ⁴ Gekha ezoqám ndego, manqat vinivinimba-te nde:manqate, av Nqova Mbomambaqape ndembøe-etoam, ndego ekeza unimanqatin mba me:føgøføgakhamín. Geté gekha ezoqám ndego, Mbumbukiam-qa manqat ndevevezam, ndego Klisten bawan ezoqam ate ndi:gu-qá unimanqatin ndøføgøføgakhamín, wambap-te.

⁵ No nqanøpoév, zo ezoqa ate ndøzøte:go, Nqova Mbomambaqape-qa etoam matev tozondapem, manqat vinivinimba-te tøzøte-manqatat. Geté noqa poev kandambaqape nqanek: Zo Mbumbukiam-qa manqat zøvevezumát. Gekha ezoqám ndego, Mbumbukiam-qa manqat ndevevezam, ndego ezoqá nøme zømbe-tøkeé. Geté ndego ezoqam, manqat vinivinimba-te nde:manqate, ndego teqa manqat mokho-te, ezoqa nøme tøkemáv. Geté ezoqa nøme, teqa manqat mokho te-ovøemat, yaq ezoqa ewaqape-qa unimanqatin kopømbá tøzømbe-føgøføgakham.

⁶ Nøfuap! Ge zó, ndozo-matavap? No zo-te tøtøndonav, yaq no manqat vinivinimba-te sa tøte-manqatat, yaq ndøgo zo áv khazømbé-tøké? Matev av nqægo gezø-tøkeák. Geté no manqat tøte-zømesimat, Mbumbukiam te:nømand, o nøtenat eqeieqei tæzø-etoam, o Mbumbukiam-qa manqat tæzø-vevezumat, o nømendim eqeieqei tøtøndo-ndap, yaq ndøgo zo kandambá tøzøtøke.

⁷ Pøinda neka gita zombó-matavupát. Ouv tozo-qaqaemat, yaq ezoqa pøinda tikhambøemem o gita tikhanømem, gete taqa wag eqeieqei mbain tøgøat, yaq gé, ezoqa ouv-qa naq áv kiníndapém? Géndapemák. ⁸ O nakhag kawa ezoqam, kipi tekhambyam, gete taqa wag ndaføyambá mbá, yaq gé, ezoqa áv kinízøtéz, av nqægo, nakhåg? Gézøtezák.

⁹ Yaq Klisten wambap mokho-te, matev até kopó. Ezoqa nøme, manqat vini-te mba te:manqatat, neka manqat mokho-us manqateav vøgoát, yaq gé, ezoqa nøme mokho áv kimbøe-ndapém? Mokho gimbo-ndapemák. Manqat ndøgo ndemanqate, ndøgo khokhó sege-manqaté.

¹⁰ Manqei-qape-te nqanek, bawabawan-qa manqat vinivinimbá. Kopoav-qapé. Yaq nqanek manqat vinivinimba ate ndægo mokho-ús. ¹¹ Geté no bawa vini ezoqam-qa manqat nøtenateav tøgøat, yaq no teqa manqa mokho nóndapák, neka até ndegó-a, noqa manqa mokho géndapák. ¹² Yaq nakémbá, zo mokho-te, matev até kopó. Zo Nqova Mbomambaqape-qa etoam matev upøgim-qa ndozogó, zo matev upøgim-qa tøgó ndøgo, Klisten bawan ate ndi:gu, tiqa unimanqatin-te tøzømbe-tøke.

¹³ Yaq nakémbá, gekha ezoqám ndego, Nqova Mbomambaqape-qa etoam matev tendap, manqat vinivinimba-te te:manqatat, yaq ndego yá beguligulím, Mbumbukiam teabembøe-tøké, yaq ndego ezoqa nøme ta manqa mokho bezømbè-ovøyam. ¹⁴ Unimanqatin. No manqat vinivinimba-te tøte-guligulimat, noge nqova géguligulimít. Geté noqa matavap, khokhó segégoát.

¹⁵ Yaq no gekha nógø? No matev menás sægoát. No nqova-té qatø-guligulimát, neka até matavap-té-a, vðe-guligulimát. Neka no ouv nqova-té qatø-qaqaemat, neka até matavap-té-a, ouv vðe-qaqaemat. ¹⁶ Geté go Mbumbukiam-qa iz nqova-te mba toqombo-eqatat, yaq gé, ezoqa nøme, ndigu nqanek manqat zøtezeateav ndigu, Klisten wambap-te nandav, qoqa ike manqat áv kiní-unimanqatiním neka "Amen" áv kiní-einím? Nakhoa mbaín. Zapa

ndógo, ndigu kopømba mbain, qoqa manqat-qa mokho timbo-ndapem. ¹⁷Qoqa ike manqat, mbomambaqape ambá qanegó. Geté ezoqa nòme taqa manqa mokho ndapeav tigoat, yaq qoqa manqat ndigu gezó-tøkeák, tiqa unimanqatin-te.

¹⁸No ike kandambá, Mbumbukiam-te. Zapa ndógo, no manqat vinivinimba-te oskia nòte-manqaté, av Nqova Mbomambaqape matev ndenømbe-etoam. No mðeløvúb, zo ezoqa ate ndøzøte-go, taqa yaq-te. ¹⁹Geté Klisten wambap mokho-te, no amba manqat mokho-us faev mba tæ-einin, ezoqa zømesim nonqo, ndógo ambá qanimáv. Ambá ndógo, manqat vinivinimba-te, ande gekha taosen manqat tømte-manqatat, ta manqa mokho ezoqa ndapeav ndógo.

²⁰Nófuap! Zo ande nakheis me, sekemba ndógó, zoqa zøtezat-te. Unimanqatín, manqazapa gone-qa yaq-te, zo andé nakhei nqonqon me me-gó. Geté zoqa zøtezat-te, zo ezoqa kandakanda ndógó. ²¹Mbumbukiam-qa Manqat, av qane-peawáp nqægo:

Evezøza ge-ein,

“No nginik bawan ezoqam,

bawa vini-ak-qá mokho-té

neka manqat vinivinimba-té qazømbé-manqatát.

Geté até ndógó-a, ndigu noqa manqat géyogemák.”

²²Nqanek manqat ni áv qani-nømendím nqægo: Ezoqa manqat vinivinimba-te ti-manqatat, av Nqova Mbomambaqape ndezømbe-etoam, ndógo Mbumbukiam-qá khakhatáp. Geté ta khakhatap ndógo, ambá tiqa ndigu, ndigu ndi-unimanqatinat, geté tiqa ndigu, unimanqatinteav ndigu.* Geté Mbumbukiam-qa manqa vevezam matev, ambá tiqa ndigu, unimanqatinteav ndigu, geté tiqa ndigu, ndi-unimanqatinat.

²³Gømbo-mataváp. Zo tozo-møvabat, yaq zo ate ndøzøte-go, manqat vinivinimba-te tømte-manqatat, yaq ezoqa vini te-on, ndego ta matev-qa yaq-te otevatav ndógo, o Klisten-av ezoqam te-on, yaq ndigu zo bianav mé:zæb. ²⁴Geté zo Mbumbukiam-qa manqat tozo-vevezumat, yaq ezoqa vini te-on, ndego ta matev-qa yaq-te otevatav ndógo, o Klisten-av ezoqam te-on, yaq ndego ta manqat ndógo te-ewag, ndógo teqa mbøni unimé:lév. Yaq ndego segé-matøvém, ndego manqa-zapazapa-ús. ²⁵Teqa matavap, khonoam-te qagoam, bavokhó qanøfakhán. Yaq ndego ekeza kha, manqei mé:laváo, bugug até manqei-té, Mbumbukiam-qa iz vø-eqá. Yaq áv gené-ein nqægo, “Unimanqatín. Mbumbukiam ngú:gú, zo mokho-te.”

Matev ndógo, Mbumbukiam-ge Nqova Mbomambaqape ni ndini-etoam, eqeieqi av khazi-sasaetat

²⁶Nófuap! Av tægoat ndægo, av no qate-manqatavun, yaq zoqa wambap-qa yaq-te, áv khané-go? Av qazøtegoát nqægo: Zo ezoqa ewaqape matev vinivinimba zógoát. Ezoqa nòme ouv qaqayám, neka ezoqa nòme nømendim matév, neka ezoqa nòme Mbumbukiam-qá manqat vevezám, neka ezoqa nòme manqat vini-te manqaté, neka ezoqa nòme nqanek Mbumbukiam-qa manqat ovøyám, av ndigu ti-manqatat. Gekha matév ndógo, zoqa guligulim-te tozo-matønnumat, Klisten ezoqam-qá unimanqatin bete-føgføgakhám. ²⁷Ezoqa manqat vini-te-manqatat, av Mbumbukiam matev tembøe-etoam, yaq kopømba mbain, ezoqa kopoav matev kopo tigoat. Geté ezoqa menas o misika mba ndømanqatát. Yaq ndigu ezoqam kopømba mbain, manqat sa tumu-manqatat. Geté ezoqa kopokopo ndømanqatát. Yaq ezoqa nòme ta manqa mokho ndógo, bè-ovøyám, ezoqa mokho bembøe-ndapem. ²⁸Geté manqa ovøyam nonqo ezoqam mbain tøgoat, yaq gekha ezoqám ndigu, manqat vini-te manqate-qa ndigu, ndigu manqat mbain, sà beqonøvé. Ndigu Mbumbukiam-te, mokho mbá giabetu-manqaté.

²⁹Ezoqa Mbumbukiam-qa manqat tivevezumat, ezoqa menas o misika mba bevevezám. Yaq ndigu ezoqa nòme tiqonavat, tiqa manqat ya begeveaném, eqeieqi tømøtøgo-a. ³⁰Ezoqa Mbumbukiam-qa manqat tevevezumit, yaq Mbumbukiam ezoqa nòme manqat te-omat, ndego wambap-te teqotat, yaq ndego bugukhokhof ezoqam, Mbumbukiam-qa manqat tevevezumit, teqa manqat ya be-iváv. Yaq manqat ndégo témanqatát, Mbumbukiam manqat nòme ge-omat. ³¹Zo ezoqa ate ndøzøte-go, Mbumbukiam-qa manqat tozo-vevezumat, zø-enendtát. Yaq ndógo, ezoqa ewaqape zøtezat tiníndapém, neka zoqa manqat tiqa unimanqatin-te zita bezømbé-tøpaz. ³²Nqova Mbomambaqape, ezoqa manqa vevezam-qa yaq-te tømøsumáv. Geté gekha ezoqám ndigu, Mbumbukiam-qa manqat ndivevezam, ekezan ndømatøvememín, ande áv kiní-einín, ande gekha khøuwa-té giní-einín, manqat ndógo, Mbumbukiam ge:zømas. ³³Zapa ndógo, Mbumbukiam, khokho

14:20 14:20 Ef 4:14   **14:21** 14:21 Isa 28:11-12   *   **14:22** 14:22 Nqanek khakhatap, ndigu áv qane-zømesím nqægo: Ndigu ndøsoqøéz. Zapa ndógo, ndigu unimanqatinteáv.   **14:23** 14:23 Kel 2:13   **14:24** 14:24 Zion 16:8   **14:26** 14:26 1 Ko 12:8-10   **14:29** 14:29 1 Tes 5:21

matev poeveáv. Geté ndego matev, sambi-té genø-matønumatún, Mbumbukiam-gi ezoqam-qa wambap mokho-te ate ndægo.

³⁴ Sakheis manqa bezø-feázú, wambap mokho-te. Kopømba mbain, manqat sa timanqatat. Geté ndigu megetapak-qa mokho-té giabetu:gu. Até Mozes-qa guguna manqát-a, áv tønè-manqaté. ³⁵ Geté ndigu manqa mokho ndape-qa tigoat, ekeza angana bezøbevapát, khøev-te tiqavazat. Zapa ndøgo, sakheis Klisten wambap-te manqat sa timanqatat, ndøgo egeieqei mbá.

³⁶ Gè, áv khané-go? Zo áv khazøté-matavap? Gè, Mbumbukiam-qa manqat, zo-té qandø-fakhan? O zo-te mbá qanøgeavun? Av taoká. ³⁷ Ezoqa nøme ndematavap, av nqægo, ndego Mbumbukiam-gè manqa vevezam ezoqám, o ndego Nqova Mbomambaqape-qa etoam matev ndømbøgø, ndego bète-otév, manqat ndøgo, no qazø-peaumavun, ndøgo Evezøza-qa manqa løvuat manqát. ³⁸ Geté ndego nqanek manqat o-mba ndapeav tøgoat, yaq zo teqa manqat ndø-upøgim.

³⁹ Nøfuap! Manqat ate ndægo, Nqova Mbomambaqape-qa etoam matev-qa yaq-te gate-manqatavun, manqat kandambaqape nqánek: Zoqa poev kandambaqape, qabegø nqanek, Mbumbukiam-qa manqat tozo-vevezumat. Neka zo ezoqa zømbe-khafèáp, manqat vinivinimba-te ti-manqatat, av Nqova Mbomambaqape, manqat ndezømbe-etoam. ⁴⁰ Geté zo matev ate ndægo, ndaføyamba neka egeieqei ndøgø.

15

Manqat Mbomambaqape mokho-te, gigiap-qa nqánek, Keliso løvøte-te gekhandi:v

¹ Nøfuap! No zo ndakin Manqat Mbomambaqape-qa yaq-te, manqa mate eim-qa nøzøgø, no zo bugukhokhof qatezømas. Zo mõzondapém, nqanek manqat. Yaq zo bazaføgakh-us zøtu-waniáp. ² Zo manqat nqánek qazøte-khandi:zát, zo føgøføgakh tozombo-geatat, av no gate-zømesimam. Mbain tøgoat, yaq zo khokhø sozo-unimanqatinim.

³ Manqat ndøgo tøtezømás, av Mbumbukiam ge:nømand. Bugukhokhof nqánek: Keliso niqa manqa-zapazapa evøzam nonqo ndønanim. Mbumbukiam-qa Manqat é-møndo-éin, matev ndøfakhán. ⁴ Yaq ndego gè-otøvé. Geté yaq khøuwa misika-qa zita-te, nqawá genø-khandi:v. Até taqa yaq-té-a, Mbumbukiam-qa Manqat é-møndo-éin. ⁵ Yaq ndego Pita-té gemøfakhán, yaq taqa zita-te, ekeza paev ezoqam tuelv vømøzø-fakhan. ⁶ Yaq taqa zita-te, Klisten ezoqa faev andled mõndømø-løvú, gi-ometam. Nøme kopokopo mõndø-pakhaéz. Geté ezoqa nøme, zua ndøyagé. Kopoáv. ⁷ Yaq taqa zita-te, Zems-té gemøfakhán, neka tegi u-anim ate gi:goam vømøzø-fakhan.

⁸ Yaq vaev-te, até nø-a, vømønø-fakhan. Taqa yaq-te, no andé khøuwa soqain-té qatøqán. ⁹ Zapa ndøgo, Keliso-gi u-anim mokho-te, ezoqa uni khapelavøqase-in nó. Unimanqatin, no ezoqa egeieqei mbá, ezoqa no Keliso-ge u-anem ndinæna. Zapa ndøgo, no Mbumbukiam-gi bawan ezoqam nongæzøtám. ¹⁰ No Mbumbukiam-qa kuku matev zapayá, qæ-Keliso-ge-u-anem-en, av no ndakin nqate-go. Geté no Mbumbukiam teqa kuku matev, ambá av nqægo, khokhø segenø-etoam. Av taoká. Zapa ndøgo, sasæ ndøgo, no qægoam, ndøgo mõndømø-løvúam, av Keliso-gi u-anim nøme gi:sasaetam. Geté unimanqatin. No ambá av nqægo, nõkhapus mokho mbá sæsasaetám. Geté Mbumbukiam-qa kuku matev ndøgoám, no namba.

¹¹ Geté ndøgo gigiap-qa pé mbá, zo Manqat Mbomambaqape nõ tøte-zømesimat o ndigu u-anim nøme ti:zømesimat. Zapa ndøgo, niqa manqat kopó. Yaq zo nqanek manqat mõz-unimanqatinim.

Løvøte ezoqam-qa khandi:zat-qa yaq-te

¹² Ni zo qati-zømesimam, av nqægo, Keliso løvøte-té gendo-khandi:v, yaq gè, áv khané-go, zo ezoqa nøme av ndøzøte-manqate, av nqægo, ezoqa løvøte-te gendø-khandi:vák? ¹³ Ezoqa amba løvøte-te khandi:zateav tøgønin, yaq até Kelisó-a, løvøte-te ambá gekhandi:vák. Geté ndego mõndø-khandi:v. ¹⁴ Neka nøme nqánek: Keliso amba løvøte-te khandi:vateav tøgønin, yaq manqat ndøgo, ni qati-zømesimam, ambá khokhø. Mokho mbain. Yaq até zoqá unimanqatin-a, ambá mokho mbain. Khokhø. ¹⁵ Av tøgønin ndægo, yaq ni Mbumbukiam-qa yaq-te, ambá khavozam ezoqam nigønín, ni zo nqati-zømesim, Mbumbukiam Keliso løvøte-te gekhandi:v. Zapa ndøgo, Mbumbukiam ezoqa løvøte-te amba khandi:zateav tegønín, yaq ndego até Kelisó-a, ambá gekhandi:vák. ¹⁶ Zapa ndøgo, løvøte ezoqam nango khandi:zateav tøgønin, yaq até Kelisó-a, ndego løvøte-te nango ambá gekhandi:vák. ¹⁷ Yaq Keliso løvøte-te amba khandi:vateav tøgønin, zoqa unimanqatin matev, ambá mokho mbain. Ambá khokhø. Neka zo manqa-zapa-te, ambá zua zøgønín. ¹⁸ Neka ndigu Klisten ezoqa nøme, gipakhaez, ambá gemø-soqøezín. ¹⁹ Ni ndakin yage-qa yaq-te mba, Keliso-te tizio-tambat,

geté mege-mege-qa yaq-te, ni Keliso-te zið-tambaták, yaq ni uni zí-tanakhamba-én. Yaq ni ezoqa ewaqape nøme ziløvubát, ndigu ti-tanakhamba-ez.

²⁰ Geté Keliso mõndø-khandi:v, løvøte-te. Bugukhokhof ndégo tekhandi:v. Yaq ni mizi:nøtén, vaev-te até løvøte ezoqa nømé-a, vókhandi:z. ²¹ Løvøte, ezoqa kopo-té qandowáv. Adam. Neka até løvøte-te khandi:nat matév-a, ezoqa kopo-té qandowáv. Yesú. ²² Ni ezoqa ewaqape, Adam mokho-te, sizimú-pakhaentát. Yaq matev até kopó. Ni ezoqa ewaqape, Keliso mokho-te, sizimú-khandi:n. ²³ Mbumbukiam matev áv genevé nqægo: Bugukhokhof, Keliso ndøkhandi:v, løvøte-te. Yaq vaev, nqawa tendoqavan, løvøte-te ni ndøkhandi:n, tegi ezoqam. ²⁴ Yaq taqa zita-te, manqei-qape-qa vaev khøuwa vømøfakház. Ta khøuwa-te ndøgo, Yesu megetapak ezoqam neka kawakawa-za neka gekha ezoqa o nqova nøme, Mbumbukiam namba ndi:nøfeap, géngiæzó. Yaq megeat matev, Yesu Eve mbó-etoám. ²⁵ Yesu manqei-qape até gekhæ-kawaevtát, atema Mbumbukiam-gi qaqa ezoqam ate ndi:gu nómú-ngiæzó, neka ekeza zenda tokhotapak mokho-te vøu-áb. ²⁶ Yaq qaqa matev ate ndægo tumungiu, vaev løvøte ndøngiu. ²⁷ Mbumbukiam-qa Manqat é-møndo-eín, av nqægo, “Matev ate ndægo, teqá zenda tokhotapak mokho-té genø-áo.” Geté unimanqatín. Mbumbukiam gigiap até nqægo, teqa zenda tokhotapak mokho-te ge-ao, ndego ambá av nqægo, até ekeza khá-ya, te mokho-té genøvé. Av taoká. ²⁸ Yaq gigiap neka matev ate ndægo, Keliso mokho-te tøgoat, yaq ndego ekeza kha, Mbumbukiam-qá mokho-té genøvé, te mokho-te ndego, ibugukhokhof gigiap ate ndægo teqa mokho-te gu-ao. Yaq Mbumbukiam yakhapús, gigiap ate ndægo, kawa mó-goát.

²⁹ Ezoqa amba løvøte-te khandi:zateav tiginin, av ezoqa nøme ndi:manqate, yaq gekha zapá, ezoqa nøme løvøte ezoqam-qa iz-te, ibøkha iz gindapemin? Løvøte ezoqam amba khandi:zateav tiginin, yaq tiqa matev, mokho ambá mbain. ³⁰ Yaq até ndøgo-a, niqa kha khøuwa kopoav, Mbumbukiam-qa Manqat zapaya, løvøte-te nqei-awam, ndøgo mokho ambá mbain. ³¹ Nøfuap! Unimanqatín. No nøkeza kha, khøuwa kopoáv, løvøte-té qatø-awám. Até nømé-a, unimanqatín. Yesu Keliso mokho-te, nigí Evezøza, no zo nøte-khambuváp. ³² No Manqat Mbomambaqaqa zapaya, Efesus taon-te ezoqa soqøsoqa namba andé gaqo khobokhobos me qate-nøfe:pam, yaq ndøgo áv khanømbé-tøké, ezoqa amba løvøte-te khandi:zateav tiginin? Matev av nqægo, ambá genø-tøkeák. Ezoqa amba løvøte-te khandi:zateav tiginin, yaq ezoqa nøme-qa manqat ambá unimanqatín, ndigu av ndi:manqate nqægo, “Lou siziløgát neka ibøkha sizí-izumát. Zapa ndøgo, ni avønín zilpakhaén.”

³³ Geté gø:feazoát. Zo ezoqam-qa manqat av nqægo andé vøe-tubám. Zapa ndøgo, ezoqa soqøsoqa namba toqote-khokhombupat, yaq ndigu qoqa matev eqeieqei segé-ngi:nám. ³⁴ Matavap eqeieqei-té qanoqambúz neka manqa-zapazapa matanam é-vø-ivøvem. No nqanek manqat tæzømbe-manqaté ndøgo: Zo ezoqa nøme, Mbumbukiam zøtezeatáv. Zo mivi bezøvití, ta zapaya.

Ezoqa løvøte-te tikhandi:z, yaq tiqa kha vini

³⁵ Eisa, ezoqa nøme áv gipøti-bevupém penømakhaya, “Gé, løvøte ezoqam áv kiní-khandi:z? Yaq tiqa kha andé áv khazømbé-goát, ndigu tinduqavaz?” ³⁶ Ezoqa ndigu av ndi:manqate, ndigu mokho ndapeáv, taqa yaq-te. Gømbo-mataváp. Tae nanga toqo-zøgeakh, yaq mbusa naqanøká géfakhanák. Geté tae nanga ndøkha-pakhá. Yaq váev mbusa tøfakhan. ³⁷ Qo gigiap toqo-zøgeakh, kopømba ande av wit ndi:gu o gekha gigiap nøme ndægo, qo ambá av nqægo, tae-us qó-ogeákh. Geté qo nanga mba qózøgeákh. Yaq tae segéfakhan. ³⁸ Mbumbukiam, ta nanga ndigu, kha ndakinak mbó-etoám, av ndego qambøe-pøovam. Nanga vinivinimba, mbusa bugug vinivinimba zøfakhanamín.

³⁹ Até gigiap nømé-a, Mbumbukiam gekhakheinam, bugug vinivinimbá. Ezoqam-qa kha vini neka søvakha gigiap-qa kha vini, neka pipisi-qa kha vini neka zonga-qa kha vini. ⁴⁰ Gigiap nøme, yan-té qano:gó neka gigiap nøme manqei-qape-té qagó. Gigiap ndøgo, yan-te nqo:go, taqa bugug keoge vini, neka gigiap ndøgo, manqei-qape-te nqago, bugug keoge vini. ⁴¹ Khøuwa-qa bugug keoge vini, neka løyayak-qa bugug keoge vini, neka nduku-qa bugug keoge vini. Neka até ndukú-a, tiqa bugug keoge vinivinimbá.

⁴² Løvøte ezoqam-qa khandi:zat-qa yaq-te, matev até kopó. Ezoqam-qa kha, kopømba ande av tae nanga ndægo, ti-ogeakhem, yaq segé-navøém. Geté løvøte-te tønðo-khandi, yaq nqawa génanimák. ⁴³ Kha ndøgo, ndø-ozu, bugug soqain neka bazaføgakh mbain. Geté løvøte-te tøkhandi, yaq mbomamba segégoát neka bazaføgakh-ús. ⁴⁴ Kha ndøgo, tø-ozat, ndøgo manqei-qape khá. Geté tønðo-khandi, yaq ndøgo khandi miavmiav khá. Manqei-qape

kha nqago, yaq até khandi miavmiav khá-ya, ndógó. ⁴⁵ Mbumbukiam-qa Manqat áv qane-peawáp nqáego, “Ndego bugukhokhof ezoqam, Adam, Mbumbukiam khandi mbo-etoám, vñ-ezoqam-ev.” Geté Keliso, ndego kopømba ande av Adam nøme, vaev-te gegeavun, ndego ekeza Nqova mokho-te, ezoqa khandi ndakinak zø-etoumatún. ⁴⁶ Geté unimanqatín. Matev ambá av nqáego, khandi miavmiav kha bugukhokhof mo:geavún. Geté bugukhokhof, manqei-qape kha mo:geavún. Yaq vaév, khandi miavmiav kha tøgeav. ⁴⁷ Bugukhokhof ezoqam, ndego manqei-qape-té gendowáv. Mbumbukiam manqei gene-khakheinøvem. Geté ndego ezoqa nøme, vaev gegeavun, ndego yan-té gendovís. ⁴⁸ Ni manqei-qape ezoqam, ni até kopó, av Adam nde:go, ndego Mbumbukiam manqei ge:khakheinøvem. Geté vaev-te, ni løvøte-te tizimø-khandin, ni andé Keliso me zi:goát, ndego yan-te gendovís. ⁴⁹ Ni ndakin Adam-qa bugug zi:keogé, Mbumbukiam manqei ge:khakheinøvem. Geté vaev-te, ni Keliso-qa bugug zi:kewagát, ndego yan-te gendovís.

⁵⁰ Nøfuap! No nqané manqat tæzømbe-eín ndógo: Zo vøezøté. Manqei-qape kha neka kouk, kopømba mbaín, Mbumbukiam-qa Megeat Matev-te tømø-oe. Unimanqatín. Gigiap ndógo, sa qamø-navøemin, kopømba mbaín, navupav manqei-te tømø-oe.

⁵¹ Nqáé! No mokho manqat nøtézmás: Ni ezoqa nøme, naqanóká zipakhaenák. Geté ni ate nqazigu, sizimú-enendét. ⁵² Matev nakhamas-té qanøfakhán. Ndánd segení-nqóóz. Kipi-qa wag ziyogém, ta wag ndógo, ezoqa tæzømas, av nqáego, vaev møndø-fakhán. Yaq ezoqa ndigu gipakhaez, ndòndo-khandi:z. Yaq ndigu miavmiav ndóyagát. Yaq até ní-a, ni ta khøuwa-te zua tiziyagat, ni sizimú-enendét, ti namba. ⁵³ Kha ndógo, sa qamø-navøemin, bè-enénd, bemø-navupav-kha. Løvøte kha ndógo, bè-enénd, bemø-khandi-miavmiav-kha. ⁵⁴ Nqanek matev tøfakhan, manqei-qape kha tø-enend, vømø-navupav-khá neka løvøte kha vømø-khandi-miavmiav-khá, yaq Mbumbukiam-qa Manqat gemø-unimanqatín, ndógo av qæ-ein nqáego.

“Mbumbukiam-qa khagua, møndømø-eqá.

Løvøte matev, møndø-evzám.

⁵⁵ Løvøte!

Gé, qoqa khagua møndø-eqa?

Av taoká. Møndø-løvúám.

Løvøte!

Qoqa sanqava khanáqape, qo ezoqa qoqote-keqasam?

Mbaín. Møndøqa-navøém!”

⁵⁶ Løvøte-qa bazaføgakh, manqa-zapa-té qando-fakhaté. Neka manqa-zapa-qa bazaføgakh, Mozes-qa guguna manqat mokho-té qando-fakhaté. ⁵⁷ Geté ike kandambá, Mbumbukiam-te. Yesu Keliso mokho-te, ndego nigi Evezøza, Mbumbukiam ni gini-tøkeét. Yaq niqa khagua gemø-eqá.

⁵⁸ Yaq nakémbá, nogi nøfuap mbomømboma! Føgøføgakh ndøwaniáp neka matev nøme benøðzø. Evezøza-qa sasae-te, bazaføgakh oskia ndø-asøzú. Zapa ndógo, zo mözøte-zøté, sasae ndógo, zo Evezøza mokho-te nandozogo, khokho nonqó mbá.

16

Moni-qa yaq-te, ndigu Zelusalem Klisten ezoqam-te khofosam-qa gigoam, ndigu gipoton-unam

¹ Zoqa moni møvøbam-qa yaq-te, zo Zelusalem Klisten ezoqam-te khofosam-qa ndozogo, noqa manqat nqánek: Matev áv tønegeném, av no Galesia Klisten bawabawan vinivinimba qazømbe-ein. ² Sande-Sande, zo ezoqa ate ndøzøte:go, moni nøme gè-mendebám, ndigu pula-te qazo-qaqasumatun. Ndigu moni, Zelusalem Klisten ezoqam-gí. Soqáin ndógo, moni sa ndógo tøvøte-møvøbem, no tæfakhan. ³ Yaq no tøvøndonav, no ndigu ezoqam, zo tozovevesam, nginik moni tindapavet, pepa nøvø-etoám. Yaq Zelusalem Klisten ezoqam tiabiti-zøté, av nqáego: No nqanek moni pisam matev, møe-unimanqatín. Yaq no ndigu ezoqam nókhofotáz, zoqa etoam matev namba. ⁴ No tæmatøvem, av nqáego, até nø-a, banømä, yaq no ndæmä, ti namba.

Pol okho-qa yaq-te, gepøgeapam

⁵ No Masedonia plovin-te tæmøfakhan, yaq no zo-té qatøndónáv. Masedonia ndógo, nóqovezamák. ⁶ Geté zo namba, elavøqase ndæqóm. Yaq kopømba tøgoat, até qozaq viav-te ate ndægó-a, kopømba ande av løvøyak misika ndægo, sæqotát, zo namba. Yaq taqa zita-te, no gekha manqei nøme-te tænav, zo kopømbaqapé, sozonø-tøkeém. ⁷ No poeveáv, ndakin

mba notøndónāv. Yaq wau sæzomēt, vøeløvüb. Geté no tønøpoév ndógo: No zo namba khøuwa andé møe-mbá sizi-qovezám, Evezøza tømbo-pøovat, tenøtak.

⁸ No ndakin nqanek Efesus taon-te, até nóqotát, atema Pentikos khøuwa vømøndáp. ⁹ Zapa ndógo, Mbumbukiam mboqog møndønø-mboqozó, nqanek. Yaq no kopømbaqapé, Mbumbukiam-qa manqat tøte-zømesim. Geté qaqa ezoqam kopoáv ngigu. Yaq nakémbá, no elavøqase båtøkhæ-qomat, nqanek.

¹⁰ Timoti zo-te tefakhan, yaq zo vøkhatowém. Yaq ndego fofogeap mbain, sà begó, zo namba. Zapa ndógo, até ndegó-a, Mbumbukiam-qa sasae ndegó, av no nqate:go. ¹¹ Ezoqa ndego besanqawém. Yaq ndego no-te nqawa veseze-qa tegoat, gømbo-tøkéém. Sambitè qando-khofotøvém. Zapa ndógo, no ndego neka ndigu Klisten zifuap nøme, te namba gi:zav, nòzømbø-endáp.

¹² Nqanek manqat nøme, nigi Klisten nøfu Apolos-qa yaq-té qanegó. No nømbo-pouweám. Ndegø bëmá, zo-te, ndigu Klisten ezoqa nøme namba, zo-te tizav. Geté ndego ünime-poeveáv, ndakin tewav. Geté vaev-te, khøuwa eqeieqei tezoømet, ndego ndøndowáv zo-te.

Vaev manqat neka khaiya mboma manqat vinivinimba

¹³ Zo gø:feazoát. Neka føgøføgakh ndøwaniáp, unimanqatin-te. Zo kha føgakh-mbá qagó neka møe ndögó. ¹⁴ Zo matev ate ndægo, kuku matev-us ndögó.

¹⁵ Neka nøme nqánek: Zo mðzøte-zøtéz, Stefanas neka ndigu ezoqa nøme, te namba khoev-te ndiyage, ibugukhokhof ngínik gi-Klisten-éz, Akaya plovins mokho-te. Ngínik Klisten ezoqa nøme kandambá gizøtøke. ¹⁶ Yaq no nqazø-pouwe: Zo ezoqa av ngi:gu neka gekha ezoqa nøme, ndigu ti namba Evezøza-qa sasae ndigu, tiqá mokho-té qanu:gu.

¹⁷ No khanakhanakh kandambá qændap, zogi ezoqa misika, Stefanas neka Fotunatus neka Akaikus gigeavun. Unimanqatin. No ndakin kopømba mbain, zo namba tøte-qotat. Geté ngínik ezoqam, zoqá iziz ndøndapém. ¹⁸ No ngínik ezoqa mokho-te, kha vøndæv kandambá qændap. Até zó-a, zo tiqá mokho-te, kha vøndæv vozøndapem. Ezoqa av ngi:gu, gèzøvizáp.

¹⁹ Klisten bawabawan vinivinimba, nqanek Esia plovins-te ngiyage, khaiya mboma manqat ndøkhofotaváv zo-te. Até Akuilá-ya, zas namba Plisila, neka ndigu Klisten ezoqa nøme, tiqá khoev-te gipindumatun, tiqá khaiya mboma manqat ngíkhøfötäváv, Evezøza-qa iz-te. ²⁰ Até Klisten ezoqam ate ngi:gu-a, no namba nqatiyage, tiqá khaiya mboma manqat ngíkhøfötäváv.

Zo tozo-møvabat, zenda kaka vø-itiamát neka vøngenøndamat, ate av-té, Mbumbukiam-qa bøi-te eqeieqei ndægo.

²¹ No Pøl, nqanek khaiya mboma manqat-qase, nøkeza zendá qate-peaumít.

²² Gekha ezoqām ndego, Evezøza-te poev mbain ndego, ndego bèsøqoév.

Malanata!*

²³ Yesu Keliso-qa kuku matev, ndøgoát zo-te.

²⁴ No kuku kandambá zo-te, Keliso Yesu mokho-te.

2 Kolin

Pol-qa pepa qambo-menas, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Kolin taon-te giyagam

Megeat Manqat-qase

Nqanek pepa, Pol nqawa, Kolin taon Klisten bawan ezoqam-té genø-peawám.

Ta pepa-te ndøgo, Pol bugukhokhof gezø-khofotav, ndego gèzøponqóm. Yaq taqa zita-te, ndego Taitus ndøkhofotáv, ti-te. Ndego tiqa yage matev, tèabete-qeiví, yaq teqavan, Pol tiqa yaq-te emanqat bembøē-votot. Yaq Taitus geqavan, ndego emanqat, av gembøe-votót nqægo: Kolin Klisten ezoqam, Pol-qa manqat møndø-ndapém, neka tiqa manqa-zapazapate vøndø-qambuz. Geté ezoqa nøme, Pol-qa manqat, gésanqawém, neka ndigu poeveáv, Pol tigi Klisten megeat ezoqam tezøgoat. Ndigu av gini-manqatám nqægo: Pol ndego unimanqatin Keliso-ge u-aném mbá. Yaq ndakin nqanek pepa mokho-te, Pol møndæzómás, av nqægo, ndego unimanqatin Keliso-gé u-aném. Neka manqat nøme gepeawam, nqánek: Moni ndigu, Klisten gigiap-av ezoqam nonqo gipisam, ta pisam matev ndøgo, ùni betehouúm. Yaq kopømbaqapé, ti-te ndigu tikhofosam.

¹ No Pól, nqanek pepa nqæpeaomit. No Keliso Yesu-gé u-aném. Ndøgo Mbumbukiam-qá poév. Nqanek pepa nigí Klisten nøfu Timotí namba niti-peaomit.

Zo-té qeitø-peaomit, zo Mbumbukiam-gi Klisten bawan ezoqam, nandav Kolin taon-te ndozoyage, neka zo Mbumbukiam-gi ezoqa ate ndøzøte-go, Akaya plovins-te nandozoyageap. ² Mbumbukiam, nigí Tat, neka Yesu Keliso, nigí Evezøza, tiqa kuku matev neka sambí matev, ndøgoát, zo-te.

Pol-qa ike manqat Mbumbukiam-te, teqa tøkè-qa yaq-te

³ Ni Mbumbukiam-qa iz, zì-eqatát, ndego nigí Evezøza Yesu Keliso-ge Eve, ndego tanakh møqæ Tat, te mokho-te ni kha oskia ndinimbi-føgakhát. ⁴ Gekha viniv ndøgo, tønifakhanumat, ndego ndøni-tøkéat, ni kha vønimbí-føgakhát. Yaq ta kha føgakh matev mokho-te ndøgo, Mbumbukiam ni ndini-etoam, ni kopømbaqapé, ezoqa nøme zizø-tøkéat, viniv matev tözø-fakhanumat, yaq até ndigú-a, kha vözø-føgakhát. ⁵ Keliso matev føgøføgakh kandambá ge-upøgim. Yaq ndakin até ní-a, matev føgøføgakh kandambá nqazi-upøgim, av ndego ge-upøgim. Geté te mokho-te, ni tøkè kandambá nqazi-ndape, ni kha ndinimbi-føgakhát. ⁶ Ni matev føgøføgakh nqei-upøgim, ndøgo zoqá tøkè nonqó neka khandi ndape nonqó. Geté Mbumbukiam ndinitøke, neka niqa kha ndæføgakhát, yaq ndøgo até zó-a, ndøzøtøké, neka zo kha vözømbé-føgākh. Yaq zo kopømbaqapé, bazaføgakh-us zówaniapát, matev føgøføgakh tözø-fakhanumat, av ni nqanimbi-fakhanam. ⁷ Yaq nakémbá, ni zoqa yaq-te, Mbumbukiam-te mbá qeitøtaná. Zapa ndøgo, ni møtinøtén, zo matev føgøføgakh ndozo-upøgim, av ni nqati-upøgim, zo até Mbumbukiam-qá tøké-a, ndøzø-ndapé, av ni nqati-ndape, neka zoqa kha vözøføgakh.

⁸ Nøfuap. Ni zo zøtezat-qa nizøgó, av nqægo: Ni Esia plovins-te ndøgo, matev føgøføgakh kandambá qani-fakhanumam. Khápumu-khouév. Ni amba niti-eqaném. Yaq ni qeimatavupam, ndèipakhaén. ⁹ Unimanqatín. Matev bugug av qambøe-kewagám nqægo: Ni avønín nípakhaén. Geté ndøgo tønimbí-fakhán ndøgo: Ni ambá av nqægo, nukeza kha-té qeitøtaná, geté Mbumbukiam-te mbá qabatío-taná, ndego ezoqa løvøte-te ndekhandi:zat. ¹⁰ Ndego ni møndøni-tøké neka vøkhandi:n, løvøte avønín-te qeigoam. Até megemege-té-a, Mbumbukiam gini-tøkéat, ni vøkhandi:ntát. Ni te-te mbá qeitøtaná. Ndego ni nqawa ndøkhandi:ntát. ¹¹ Até zó-a, zo niqa yaq-te ndøzøte-guligulim, zo zòni-tøké. Yaq zo ezoqa nøme kopoav, niqa yaq-te tözøte-guligulimat, yaq ezoqa kopóav, Mbumbukiam ike manqat mbómanqatát, ni zapaya, ta matev ate ndægo-qa yaq-te, Mbumbukiam ni gini-tøkèam.

Pol gekha zapá, Kolin taon-te okhoeav qagoam

¹² Ni nqánek qati-khambuváp: Ni møtinøtén, matev nqanek manqei-qape-te nqeimatanam, neka zo mokho-te vði-matønnumam, ndøgo ndaføyambá neka mbomambá, ate av-té, av Mbumbukiam ndømbøe-poev. Ni matev ambá av nqægo, manqei-qape-qá matavap loloakh-té qeitø-matanám. Geté ni Mbumbukiam-qá kuku matev-té qeitø-matanám. ¹³⁻¹⁴ Manqat ndøgo, ni nqei-peawam, ndaføyamba-qapé. Zo kopømbaqapé, mokho tozombo-ndapem. Ta mokho-te ndøgu, mokho manqat nøme mbáin. Zo niqa manqat nøme-qa mokho, mōzondapém. Yaq no tototaná ndøgo: Vaev-te, zo mokho ate ndægo

uni zombóé-ndapém. Yaq nigi Evezøza Yesu-qa Khøuwa Kandambaqape-te, até zó-a, kopømbaqapé, niqa yaq-te zóté-khambuvømé, ate av-té, ni zoqa yaq-te nqati-khambuvap.

¹⁵⁻¹⁶ No qæmatavupam, zo khanakhanakh atozogó, noqa yaq-te. Yaq no áv qatepøotám nqægo: No Masedonia plovin-s-te tænav, no bugukhokhof, ambá zo-té qatøndo-navín. Yaq nango tøtøndo-qavanin, zo nqawa vøezømetin. Yaq av nqægo, no zo namba tizi-gonin, ambá genø-menasín, neka zo khanakhanakh nøme vozø-ndapemín. Yaq no amba Zudia manqei-te tæmatin, zo ambá zonø-tøkemín.

¹⁷ Ge zó, ndozo-matavap? No matavap sæ-enendtatur? Neka no qæpøoain, no manqei-qape-qá matev-té qatø-pøogeapatun? Neka no khokhó sæmanqatatur, av nqægo, no matev nōgø, gete matev nōgoák? Av taoká. ¹⁸ Mbumbukiam, ndego unimanqatín. Ndego mōndæ-otév, ni ambá av nqægo, manqat khokhō seizø-manqatatūn, geté matev vini nimatønumatūn. ¹⁹ Até Yesu Kelisó-a, ndego Mbumbukiam-ge Yo, teqa yaq-te Sailes neka Timoti neka no qati-zømesimam, ndego ambá av nqægo, manqat khokhō sege-manqatám, yaq matavap gè-enendtám. Av taoká. Geté matev ndøgo, ndego ge-einin, tego, ndego ùnime-gonín. ²⁰ Gekha manqa mbusa kopoav-qapē ndøgo, Mbumbukiam ge-aumat, Yesu mōndø-unimanqatintát. Matev mōndø-matønnumám. Yaq nakémbá, ni te mokho-te, áv qazi-manqaté nqægo, “Amén. Nqanek manqat unimanqatín,” neka Mbumbukiam-qa iz bembøē-egawat. ²¹ Zo neka ni, bazaføgakh Mbumbukiam ni-etøomít, niqa unimanqatín-te Keliso-te bazaføgakh-us tizi-waniapat, neka ndego Nqova Mbomambaqape ande oil me vønimbø-gouz. ²² Neka ndego ni-te mbusa ndømópá, av nqægo, ni tegí. Nqova Mbomambaqape, ndego gini-etoam, ni mokho-te teyagat, ndego andé khakhatáp, av nqægo, Mbumbukiam ni vaev-te, nøme mba nimbó-etoám.

²³ No Kolin taon-te okhoeav qagoam, av bugukhokhof qatepøoa, zapa ndøgo. No poeveáv, zo viniv nøme tæzø-etoam, neka zoqa matev-qa yaq-te vøzø-ponqóm. No nqanek manqat Mbumbukiam-qá bøi-té qato-manqaté. Ndego mōndæ-otév, noqa manqat unimanqatín. ²⁴ Ni ambá av nqægo, zo kawænat-qa nizøgø, zoqa unimanqatín-qa yaq-te. Geté ni zó namba zisasaéat. Zo khanakhanakh etoam nonqó. Ni mōtinøtén, zo bazaføgakh-us zowaniáp, zoqa unimanqatín-te.

2

¹ Yaq nakémbá, no matavap áv qategó nqægo: No notøndó-navák, zo-te. Soqáin ndøgo, ni mbøni nqawa tøniva. ² No mbøni vaev tæzø-etoam, yaq no ezoqa nøme mbaín, khanakhanakh tinø-etømem. Zapa ndøgo, no khanakhanakh zo mba zønø-etoám. ³ Yaq nakémbá. Manqat ndøgo, no bugukhokhof qazøndo-peawam, ta zapaya nqánek qazønde-peawám: Zoqa matev ambá bugukhokhof zokhakheinømemín. Soqáin ndøgo, no tøtøndonav, yaq mbøni nōvá. Geté no khanakhanakh ndape-qa nogó, zo namba. No nqæmatavap, no khanakhanakh tønøgoat, yaq até zó-a, zo ate ndøzøte-go, khanakhanakh søzøtumú-goát, no namba.

⁴ No zo pepa bugukhokhof fofogeap-us neka mbøni nqosøgeap-us neka eiv-us nopeaumát. Ta manqat mokho-te ndøgo, no zo ambá av nqægo, mbøni vaev etoam-qa nøzøgoám. Geté no zo zøtezat-qa nøzøgoám, no kuku kandambá zo-te.

Ndego ezoqam, manqa-zapa gego, teqa manqa-zapa, sá bezømbo-navøém

⁵ Ndego ezoqam, ndego mbøni vaev matev gengaz, ndego ambá av nqægo, mbøni vaev matev no nø-etoám. Geté ndego zo ezoqa ewaqape zø-etoám. Unimanqatín, ezoqa ewaqape-té mbá. Soqáin ndøgo, no manqat tækhouwvett. ⁶ Yaq-fia ndøgo, zo ezoqa bawanqape qazombotaem, ndøgo ság. Matev nøme, bægó. ⁷ Geté zo teqa manqa-zapa, ndakin sá bezømbo-navøém. Neka gømbo-tøkeém. Soqáin ndøgo, mbøni uni tømboeva, yaq ndego gemø-sanqawám. ⁸ Yaq nakémbá, no nqazø-pouwe: Av qane-ometém: Zo kuku te-te.

⁹ No ta pepa ndøgo, nqánek qate-peawám: No nøtenat-qa nøgoám, av nqægo, zo bazaføgakh-us tøpøzøtè-waniap-a, neka noqa manqat ate ndægo, o-mba tøpøzøtè-ndape-a. ¹⁰ Gekha ezoqám ndego, zo teqa manqa-zapazapa, sa tømbo-mbo-navøemat, yaq até nō-a, segenømbó-navøemát. Manqa-zapa tøgoat, ndego ezoqam gego, no amba sa tønømbo-navøemín, ság, no zo zapaya, Keliso-qa bøi-te, mōndønømbø-navøém. ¹¹ No ndøgo, tøtè-matanám. Soqáin ndøgo, Saitan ni tinimbi-khavozam. Zapa ndøgo, ni teqa pøogeap, mizi-nøtén.

Pol Taitus-qa amba ge:vaø

¹² No Tloas taon-te qæmø-fakhan, ezoqa Manqat Mbomambaqape, Keliso-qa yaq-te zømesim-qa, no Evezøza mboqog nøme-mboqozó. ¹³ Geté no nðofogeapám. Zapa ndøgo,

noge nõfu Taitus, no amba nõmbøe-vawám. Geté kha qeiviáv. Yaq no ndigu ezoqam, ouo manqat mba nõzø-eín, Masedonia plovins-te sasa nõnav.

Keliso-gi u-anim, Mbumbukiam-qá bazaføgakh-té ginø-sasaeát

¹⁴ No ike kandambá, Mbumbukiam-te. Zapa ndógo, teqa khagua gò-eqawát. Keliso mokho-té qane-eqá. Ndego khanakhanakh-us nde-okho, ezoqa ewaqape teqa khagua eqawat-qa yaq-te nde-zømesim, ndego ni oskia nifiki. Yaq ni mokho-te, nõtenat Keliso-qa yaq-te, manqei-manqei ate ndægot, andé gigiap sisip mbomambaqape me me-panqavøemét. ¹⁵ Zapa ndógo, ni Mbumbukiam-te, andé Keliso-qá gigiap sisip mbomambaqape me nitigú. Nqanek sisip sége-panqavøemét, ti-te ndigu, ndikhandi:zat-a, ndigu ndisøqøetét. ¹⁶ Ti-te ndigu, unimanqatinteav ndigu, ta sisip ndógo, andé peakha vøvánq. Løvøte-té qanø-ituzá. Geté ti-te ndigu, khandi ndindapet, ta sisip ndógo, mbomambaqapé. Khandi zø-etoám.

Yaq gé, gekha ezoqám, kopømba ndego, nqanek sasae tego? Khápumu-føgákh. ¹⁷ Ni áv tiuká, av ezoqa nõme ndigu, ndigu Mbumbukiam-qa Manqat nõmendim mokho-te, moni qaqasam-qa mba ndigu. Av taoká. Ni nqanek sasae, Mbumbukiam ni-etoám. Neka ni ezoqa khavozumáv. Ni Keliso-gi sasae ezoqám. Ni ezoqa nqati-zømesim, Mbumbukiam-qá bøi-té qeito-manqaté.

3

Kolin ezoqam, ndigu andé Pol-qá pepá

¹ Ge zó, ndozo-matavap? Ni nqanek manqat mokho-te, nikeza kha nqawa eqawat-qa nigu? O gé, ni ezoqa nõme-qa pepa binígu, ndigu amba niqa sasae-qa yaq-te ti-peaomemin, zo vøti-zømasin? O ni zoqa pepa binígu, zo amba niqa sasae-qa yaq-te tøvøte-peaomemin, ezoqa nõme vøti-zømasin? ² Av taoká. Pepa ndógo, niqa sasae-qa yaq-te, zo zøkezán. Ta pepa ndógo, niqá mbøni mokho-té qanu-peawáp. Ezoqa ewaqape kopømbá, segéqeivát neka segé-geve:mát. ³ Nqanek pepa Keliso ndøpeawám. Ndógo bavokho-qapé. Niqa sasae mokho-té qando-fakhán. Ndógo ambá av nqægo, pën qane-peawáp. Geté Mbumbukiam-gé Nqova Mbomambaqapé qane-peawáp. Neka ndógo ambá av nqægo, nandi-té qano-peawáp, av Mozes-qa guguna manqat ndæpeawap. Geté ezoqam-qá mbøni-té qanu-peawáp.

⁴ Ni nqanek manqat nqemanqate, zapa ndógo. Ni Mbumbukiam-te mbá qeitøtaná, ndego ni Keliso mokho-te nqanek sasae gini-etoam. ⁵ Ni matavapøteáv, av nqægo, ni kopømbaqapé, nqanek sasae teigoat. Geté ni mõtintøtén, bazaføgakh Mbumbukiam ni-etoám, nqanek sasae-te. ⁶ Bazaføgakh ndégo tini-etoám, ezoqa teqa poev matev ndakinak-qa yaq-te nqati-zømesim. Nqanek poev matev ndakinak, Mbumbukiam ezoqa namba ge-unimanqatin, viní. Av taoká, av Mozes-qa guguna manqat ndægo, mbuk-te ndøpeawap. Geté ndógo, Nqova Mbomambaqape-té qando-okhó. Mozes-qa guguna manqat, ni løvøte ni-etoám. Geté Nqova, ndego khandi ni-etoám.

Nqova Mbomambaqape-qa tatas neka waev, únime-løvú, Mozes-qa guguna manqat-qa tatas neka waev

⁷ Mozes-qa guguna manqat, ndógo nandi-te qo-peaupam, neka løvøte ndøni-etoam, waev-us neka tatas-us ndofakhán. Ta khøuwa-te ndógo, Mozes nqanek manqat gendap, yaq Izlael ezoqam teqa bugug-te, amba me-kewagám. Zapa ndógo, taqa waev-qape, khápumu-khouwév. Geté waev-te, ta waev ndógo, sége-khapelavøqase-tát. ⁸ Nqanek Mozes-qa guguna manqat, waev-us neka tatas-us qafakhan, yaq gé, Nqova Mbomambaqape-qa sasae-qa yaq-te, áv khané-go? Teqa sasae-qa waev neka tatas únime-løvú, Mozes-qa guguna manqat-qa waev neka tatas. ⁹ Unimanqatín. Mozes-qa guguna manqat, ndógo ezoqa manqa-zapazapa-us ndivewe neka løvøte-te ndø-abam, taqa tatas kandambá. Geté matev ndógo, ta mokho-te ni Mbumbukiam-qa bøi-te tizi-ndaføyamba-en, ndógo tatas neka waev nõme mba mo:gó. Kandambá tantáv. ¹⁰ Mozes-qa guguna manqat-qa tatas neka waev, matev ndakinak-qa tatas neka waev namba toqote-khamas, yaq ndógo Mozes-qa guguna manqat, tatas andé mbain. Møndømømbø-navøém. ¹¹ Ta matev ndógo, ndakin sa nqanavøemtet, taqa tatas neka waev kandambá qagoam. Geté matev ndakinak ndógo, miavmiav ndógo, únime-løvú, ta matev ndógo, av bugukhokhof qægoam.

¹² Unimanqatín. Ni teitotaná ndógo: Nqanek matev ndakinak, miavmiav ndógoát. Yaq nakémbá, ni nqanek sasae, kha føgakh-mbá qatigú. Mivi mbain. ¹³ Ni áv tiuká, av Mozes

nde:go, ndego ekeza bugug-te ndabua go:khafuzin, yaq Izrael ezoqam kopømba mbain qagoam, teqa bugug-qa waev gigeivim, ndøgo vaev-te qamø-navøem.

¹⁴ Izrael ezoqam, tiqa wema gètókám. Até ndakín-a, zua zøtokeáp. Mbumbukiam-qa poev gigeveømemin, ndego ibugukhokhof ti namba ge-unimanqatin, ndigu mokho ndapemáv. Ta manqat ndøgo, andé ndabua me zømbe-khafuzú. Até ndakín-a. Nqanek ande ndabua me ndøzømbe-khafuzu, Keliso mba zømbé-oqóá. ¹⁵ Até ndakin khøuwa-té-a, ndigu Mozes-qa manqat gigeve:matun, tiqa wema-te, andé ndabua me zømbe-khafuzú. ¹⁶ Geté gekha ezoqám ndego, Evezøza-te teqambun, ta ndabua ndøgo, ndømbo-oqóé. ¹⁷ Nqanek manqat Evezøza-qa yaq-te, Evezøza-gé Nqova me:manqaté. Yaq Evezøza-ge Nqova, ezoqa namba te:goat, ndego ezoqam, gigiap o matev kopømba mbain tøløvønøvupat. Geté ndego møndømbo-nqovonøém. ¹⁸ Ni Klisten ezoqam, niqa bugug-te ndabua khafuzuáv. Geté ni-te, Evezøza-qa waev ndogamewáp. Yaq ndego Evezøza, Nqova Mbomambaqape-qa mokho-te, ni gè-enendté, atema ni andé teqa bugug me vizimø-kewäg. Yaq Evezøza-qa waev, nøme mba mó:sanqatáv, niqa kha-te. Yaq sa tønø-khouwévtét.

4

Pol sègemát, Mbumbukiam-qa sasae-te

¹ Mbumbukiam ni nqanek sasae, ekeza tanakh matev-té genøni-etoám. Yaq nakémbá ni yovitáv. Geté sèi-apét. ² Ni matev khonoam-te gonemáv neka matev mivi-us gonemáv, neka ni ezoqa khavozumáv, neka ni Mbumbukiam-qa Manqat køfigimáv. Av taoká. Ni ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat, teqá bøi-té qeitø-zømesím. Yaq manqat ndøgo, ni nqati-zømesim, unimanqatín. Gekha ezoqám ndigu, matavap egeieqei ndøzøgo, ndigu møndæzøtété, noqa manqat unimanqatín. ³ Manqat ndøgo, ni ezoqa nqati-zømesim, ambá av nqægo, mokho manqát. Geté niqa manqat, mokho manqat ti-te mba ndigu tøgó, ndigu tisoqoez. ⁴ Saitan, ndego manqei-qape-ge mbumbukiam, ndego tiqa wema møndøzø-tokéam, ndigu unimanqatinteav ndigu. Yaq ndigu kopømba mbain, Manqat Mbomambaqape-qa waev vøe-geivát, ndøgo Keliso mokho-te ndøndokhaev, ndego ande Mbumbukiam-qa bugug me nde:keoge. ⁵ Ni ezoqa ambá av nqægo, nikezan-qá yaq-té qati-zømesím. Geté ni Evezøza Yesu Keliso-qa yaq-té qati-zømesím. Ni zogí sasae ezoqám. Nqanek sasae, Yesu ni-etoám. ⁶ Ndego Mbumbukiam, ndego av ge-ein nqægo, “Waev bekhá, bøvun mokho-te,” ndego até niqá mbøni-té-a, waev vøu-sanqatav. Yaq ni mokho-te, até ezoqa nømé-a, Mbumbukiam-qa waev betèzøtez, ta waev ndøgo, Yesu Keliso-qa bugug-te ndøkhaev.

Mbumbukiam matev mbomømboma, andé manqei pot-té genø-nqeitám

⁷ Ta matev mbomømboma, Mbumbukiam gini-etoam, ni manqei-qape ezoqam-qa kha-té qanu-gú. Geté niqa kha ndøgo, andé manqei pót. Gémøkuvøém. Yaq ezoqa av giabiti-qeiví nqægo, bazaføgakh kandambaqape, ni mokho-te nqøu-sasaeat, Mbumbukiam-té qando-okhó, ambá ndøgo, nikezan-té qando-okhó. ⁸ Ni-te, matev soqøsoqa vinivinimba kandambá nqafakhanam. Geté ni tokhonøateáv. Khøuwa nøme, ni áv qati-bevøpemín nqægo, “Av khazí-gonēm ndakin,” geté ni yovitáv. ⁹ Ezoqa ni ngiænoat-qa ndøgó. Geté Mbumbukiam ni nøvundáv. Neka ezoqa ni kha nikhanæmatún. Geté ni løvøte qeivupáv. ¹⁰ Niqa kha-te, ni andé Yesu-qa løvøte matev nitindapé. Nqanek matev ndøgo tønde-fakhaté: Niqa kha mokho-te, até Yesu-qa khandí-a, betè-veveám. ¹¹ Unimanqatín. Ni nqei-khandínát. Geté niqa kha, oskia løvøte-té qeitø-awám, Yesu zapaya. Niqa kha, løvøte khá. Geté ta kha mokho-te ndøgo, até Yesu-qa khandí-a, tåbete-veveám. ¹² Yaq av nqægo, ni ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat nqati-zømesim, ndøgo ni løvøte ni-etoám. Geté zo khandi zø-etoám.

¹³ Mbumbukiam Manqat, áv qane-peawáp nqægo, “No Mbumbukiam, møe-unimanqatín. Yaq nakémbá, no manqat qæ-ein.” Ni nqova kopó, ndego ezoqa namba, nqanek manqat ge-ein. Até ní-a, ni ní-unimanqatínát. Yaq nakémbá, ni manqat nqei-manqate. ¹⁴ Ni møtinøtén, Mbumbukiam, ndego nigí Evezøza Yesu, løvøte-te gekhandi:v, ndego até ní-a, løvøte-te vøkhandí:n. Yaq ndego ni ekeza megemege-té genø-ám. Zó namba mé-ám.

¹⁵ Nqanek matev ate ndægo, ni-te nqafakhanam, zo tøke nonqó qanimbi-fakhanám. Yaq ta mokho-te ndøgo, Mbumbukiam-qa kuku matev, ezoqa nøme mba mó:khatøb, Yesu-te, yaq ndigu Mbumbukiam ike manqat bembøe-manqate neka Mbumbukiam-qa iz betè-eqawat.

¹⁶ Yaq nakémbá ni yovitáv. Geté sei-apét. Unimanqatín. Niqa kha-qa bazafógakh, sège-navøemtét. Geté niqa mokho-te, ni khøuwa ate ndægot, sèi-ndakinak-entét. ¹⁷ Matev fógøfógakh ndøgo, ni-te nqafakhanam, ndøgo ibu-ibus nonqó. Uni viniv-ín mbá. Geté vaev-te, ta matev mokho-te, matev mbomambaqape ndøfakhán. Ndøgo segémá. Miavmiáv. Neka ndøgo unimé-løvuám, matev ate ndægo, av ndakin nqanímbi-fakhanam. ¹⁸ Yaq nakémbá. Ni kha-mba, ambá ndøgo teimbo-ové, bøi nqati-qeivi. Geté kha-mba ndøgo teimbo-ové, bøi qeivupav ndøgo. Zapa ndøgo, gigiap ndøgo, bøi nqazi-qeivi, ndøgo ibu-ibus nonqó. Geté qeivupav ndøgo, miavmiav gigiáp.

5

Manqei-qape kha neka kha ndakinak-qa yaq-te

¹ Ni mízi-nøtén, niqa manqei-qape kha tøsøqa, ndøgo ande palai khoev me nqawev, yaq Mbumbukiam ni andé khoev ndakinak me nímbi-etoám, yan-te nqo-go. Ta khoev ndøgo, ambá av nqægo, ezoqa ndøpuanumatún. Geté Mbumbukiam ekezan ndøpuán. Ta khoev ndøgo, miavmiav ndøpuatét. Ndøgo niqá kha ndakinák. ² Ni nqanek kha-te nqaziyage, nqosøgeap zimboyogé. Esevem-ús. Neka ni tizimbo-endáp ndøgo: Kha ndakinak ande ndabua ndakinak me zimí-uzám, ndøgo yan-te tøndowav. ³ Soqain ndøgo, ni ande nqei-av me tizi-goat, niqa manqei-qape kha tizi-ivøvem. ⁴ Unimanqatín. Ni nqanek manqei-qape kha-te nqazigu, ni zí-esevém. Zapa ndøgo, viniv khápumu-khouwév. Ni poeveáv, niqa manqei-qape kha, ande ndabua me tizi-khofe. Soqain ndøgo, ni ande nqei-av me tizi-goat. Geté ni kha ndakinak, ande ndabua me uzam-qa zigú. Yaq niqa manqei-qape kha, andé khandi ndókhóug. ⁵ Mbumbukiam ndøkhaheinømbém, kha ndakinak tizindapem. Ndego Nqova Mbomambaqape gini-etoam, ndøgo andé khakhatáp, av nqægo, ndego ni até kha ndakinák-a, vøni-etoám.

⁶ Yaq nakémbá, ni kha fógakh-mba oskia nigú. Ni mízi-nøtén, ni nqanek manqei-qape kha-te nqaziyage, ni Evezøza-qa khoev-te fakhaneáv. Zuá. ⁷ Ni ndakin nqaziyage, szi-unimanqatinát. Matev qeivi zuá. ⁸ Geté ni kha fógakh-mbá. Ni manqei-qape kha, ndøgo ande palai khoev me nqawev, ivøve-qa nimbogó, neka Evezøzá namba yage-qa nigú, teqa khoev-te ndøgo. ⁹ Geté oskiá ndøgo, ni Evezøza-qa khoev-te é-ndeimø-fakhán, o, manqei-qape-te zua niyagé, ni bazafógakh ni-asøzú, ndego khanakhanakh etoam-qa nimbogó. ¹⁰ Zapa ndøgo, ni ate nqazi-gu, Keliso-qá megemege-té qabizimø-waním, manqa bizimø-ovømem. Yaq ni yaq-fia áv qazimí-upøgím, av nqanek manqei-qape kha-te, matev mbomømboma o soqøsøqa nqazi-matanam.

Mbumbukiam ezoqa nqawa tøkuzuat-qa ndøgó, ekezan namba

¹¹ Ni mõtinøtén, Evezøza ni matev, ndøni-geveá. Yaq nakémbá, ni nímbovizáp, neka ezoqa Mbumbukiam-te yozoat-qa nizøgó. Ndego ni mõndæ-otév. Yaq no tototaná ndøgo: Até zó-a, zo mõzøte-zøtéz, niqa matev eqeieqei. ¹² Ni ambá av nqægo, nika kha eqawat-qa nigú, zoqa bøi-te. Av taoká. Geté ni zo zømesim-qa nizøgó, av nqægo, zo ni tøzøte-khambuvupát, ndøgo kopømbá. Yaq av nqægo, zo kopømbaqapé, ndigu ezoqam sozøzø-qavøitát, ndigu ndimatavap av nqægo, gigiap-qa ndøgo, bøi toqote-qeivat, ambá ndøgo, ezoqam-qa mbøni-te nqøugu. ¹³ Ni matavap mbain teigoat, av ezoqa nøme ndi:manqate, ni Mbumbukiam-qá iz eqawat nonqo nigú. Geté ni matavap eqeieqei tønigoat, ni zo nitigú. ¹⁴ Ni Keliso-qá kuku matev ndønøzøngím. Ni áv qati-unimanqatinát nqægo: Ezoqa kopo, ezoqa ewaqape-qa ndønáním. Yaq te mokho-te, até ní-a, ni ate nqazi-gu, vizí-pakhaen. Ni awenege matev-te, sekemba yageapáv. ¹⁵ Ndego ezoqa ewaqape-qa, ndøgo tenenaním: Gekha ezoqám ndigu, ndiyage, ndigu ambá av nqægo, ekeza kha-qa beyagé, geté teqa ndego tiabiti-yagé, ndego tiqa genaním neka løvøte-te vøndø-khandi:v.

¹⁶ Yaq nakémbá. Ni ezoqa nøme sekemba gevezoatáv, av manqei-qape ezoqam ndi:matanam. Até Kelisó-a, ndego ni bugukhokhof qeigeveitam, av manqei-qape ezoqam ndi:matanam, ni ndakin av nqægo sekemba geveuatáv. ¹⁷ Gekha ezoqám ndego, Keliso mokho-te ndeyage, ndego mõndø-ndakinak-év. Awenege matev, mõndø-mø-navøém. Yaq nqæ! Matev ndakinak ndøngáz. ¹⁸ Nqanek matev ate ndægo, Mbumbukiam-té qando-okhó. Ndego ni Keliso mokho-te, nqawa ekezán namba me:tøkunú, neka ni nqanek sasae vøni-etoam, ta mokho-te ndøgo, até ezoqa nømē-a, Mbumbukiam namba betē-tøkuanem. ¹⁹ Manqat ni ezoqa nqati-zømesim, nqáneq: Keliso mokho-te, Mbumbukiam mu-goám. Yaq Mbumbukiam te mokho-te ndego, manqei-qape ezoqam vøtøkuzu, ekezan namba. Yaq

ndego ezoqam-qa manqa-zapazapa, sekemba matavupáv. Manqat nqáneq, Mbumbukiam ni gini-etoam, ezoqa tóti-zómesimat. Ndego ezoqa nqawa tókuzuat-qa ndógó, ekezan namba.
²⁰ Ni Keliso-qa iz-té qeinözó-manqaté. Ni mokho-te, Mbumbukiam ezoqa ekezan zó-akhayám. Ni ezoqa Keliso-qa iz-te nqeižó-pouwe: Zo Mbumbukiam-té qando-okhó neka teqa tókuat matev vóndapem. ²¹ Keliso, ndego manqa-zapa-qase goneáv. Geté Mbumbukiam, niqa manqa-zapa ate ndægo, Keliso-té geno:vé, yaq ni te mokho-te, Mbumbukiam-qa bói-te bizimí-ndafóyamba-en.

6

¹ Ni Mbumbukiam namba nqeisasaeat, ni nqeižó-pouwe: Zo Mbumbukiam-qa kuku matev qazondapem, até vówaní, ta mokho-te ndóugu. Soqain ndógo, zo khokho sa qazondapem. ² Mbumbukiam áv gene-manqaté nqægo, “Khóuwa eqeieqei qandap, no qoqa guliguli manqat mðe-ewág. No mátaqa-tóké, ta khóuwa-te ndógo, no qæzav, ezoqa tækhandi:z.” Nqáe! Khóuwa eqeieqei ndakín. Khóuwa ndógo, Mbumbukiam gezav, ezoqa tekhandi:z, ndakín.

Keliso-gi u-anim, Mbumbukiam-qa sasae-te, viniv kandakanda ndi-egawat

³ Ni matev eqeieqei mba nimbopáev. Soqain ndógo, niqa matev ezoqa tiqa unimanqatin-te tókhaosam neka ezoqa Mbumbukiam-qa sasae vóngeandumatún. ⁴ Geté gekha matév ndógo, nqani-fakkanam, ni áv qati-vóndözú nqægo: Ni Mbumbukiam-gi sasae ezoqám. Potonam matev neka ngenógim matev neka gekha matev fógófógakh nqani-fakkanam, ni bazafógakh-us niwaniáp. ⁵ Ni géžitangátún, ndimbula-te vóngeindumatún. Neka ni vóngeandumatún. Ni sasae fógófógakh nigoatún, neka khóuwa nóme, ni venanqei sómbiam kopómba mbáin, neka ifi nivinumatún. ⁶ Ni matev eqeieqei-té qeiyagé, neka nósten nigú. Ni ezoqa matev aiyaiyav-te neka kuku matev-us nizógó. Mbumbukiam-gé Nqova musasaeát, ni mokho-te. Neka niqa kuku matev, ezoqa nóme-te, ngusum-te mba khazeáv. ⁷ Ni ezoqa unimanqatin manqat mba nizó-manqaté. Ni Mbumbukiam-qa bazafógakh-té qeitó-sasaeát neka matev eqeieqei nigoatún. Ndógo niqá nakhag gigiáp, nófe nonqo neka khakhazam nonqo. ⁸ Ezoqa nóme, ginivizáp. Geté nóme ndigu, mivi ni-etoumatún. Ezoqa nóme, iz gini-egawát. Geté nóme ndigu, iz ginivoát. Ezoqa nóme, ni khavozam ezoqam mi:næná. Geté ni unimanqatin manqat mba nimanqaté. ⁹ Ezoqa nóme, ni khokho ezoqam mi:næná. Geté nóme ndigu, ni mðndæzótéz. Ni ambá nipakhaenín. Geté, nqáe! Ni khandi zua nigú. Ni géžitangátún. Geté ni lóvóte, etopóteáv. ¹⁰ Ni mbóni nivavatún. Geté ni khandi nqægo, ni-asótóvé. Ni gigiap-av ezoqám. Geté ni mokho-te, ezoqa kopoáv, andé ge-gigiap-kopoav-ezoqam-éz. Ni zenda-zenda mbá qatiyagé. Geté Keliso mokho-te, ate ndægo, niqá.

¹¹ Zo Kolin-ak. Ni manqat ndafóyambá seizó-manqatám. Ni kuku kandambá zo-te. ¹² Ni ambá av nqægo, kuku matev gémóni-navóem zo-te. Geté zo zókezan zantókém, niqa kuku matev. ¹³ No zo ndakin, andé nogi nakheis me nózómbe-manqaté. Zo áv tóne-matanám, av ni nqeižómbe-matanam. Até zó-a, zo kuku yá bezógó ni-te.

Ni ezoqa namba bizi-tókuáném, ndigu unimanqatinteav ndigu

¹⁴ Zo ti namba me:tókúát, ndigu unimanqatinteav ndigu. Gè, matev eqeieqei neka matev soqain, áv khandé-tókuá? Neka gé, waev bóivun namba, áv khandé-tókuá? Kopómba mbáin! ¹⁵ Yaq gé, Keliso nqova soqaqape namba, nqova kopo-te áv kinyagát? Neka gé, ezoqam nde-unimanqatinat, áv kené-tókuá, ezoqa nóme namba, ndego unimanqatinteav ndego? ¹⁶ Yaq gé, Mbumbukiam-qa khoev, tae khóuwiap namba áv khandé-tókuá? Nakhóa mbáin. Zo mózote-zótéz. Mbumbukiam-qa khoev, ní, ndego khandi miav-ak Mbumbukiam. Ndego ekezan, áv gene-ein nqægo, “No ezoqám namba nótéyagát neka no ti mokho-té tótú-okhoát.

No tigi Mbumbukiam tægoát

neka ndigu nogi ezoqam vógoát.

¹⁷ Neka Evezóza manqat nóme, áv gene-manqaté nqægo:

Vóživáz ndigu, neka ti-te vóqataz.

Neka gigiap ndógo, noqa bói-te soqain ndógo,

kha mbokhanóžém.

Yaq no zo ndækhatób.

¹⁸ Neka Evezøza, ndego bazaføgakh ate ndægo ndømbogo, manqat nøme āv gene-manqatē nqægo:

No Zøve nøzøgoát

neka zo nogi nakhei angana

neka nakhei mbasi vozonø-goát.”

7

¹ Nøfuap mbomømboma! Mbumbukiam nqanek manqa mbusa mbomømboma ate ndægo gini-awam, yaq gekha manqa-zapazapā ndøgo, kha-te o matavap-te qazi-matønumatun, zívøvém. Ni Mbumbukiam-qá mokho-té qabizu-gú. Vizap-ús. Neka bazaføgakh bizi-asøzú, Mbumbukiam-qa bøi-te eqeieqei biziyage.

Taitus Kolin ezoqam-qa yaq-te emanqat gevotot, Pol khanakanakh kandambá gendap

² Ni zoqa mbøni, vøni-mboqoá. Ni ezoqam-te manqa-zapazapa goneáiv, neka ezoqa kopo ngi:wateáiv. Neka ni ezoqam-te, gigiap aqonøpøteáiv. ³ No nqanek manqat, ambá av nqægo, zo vøzoat-qa nømanqatē. Av taoká. No møezø-eín. Ni kuku kandambá zo-te, neka ni kuku até ginígøát, oskiá ndøgo, zo namba tizi-pakhaen o zo namba tizi:yagat. ⁴ No zo nð-unimanqatinát. Neka nøte-khambuváp, zo. No zoqa yaq-te nqate-matavap, niqa yage føgakh-qape mokho-te, no kha nømbe-føgakhát. Neka no khanakanakh kandambá.

⁵ Ni Masedonia plovins-te qeimø-fakhan, ni viniv kandambá, qani-fakanumam. Puspup mbain. Bavokho ndøgo, gini-ponqomám, neka ni mokho-te, møe neka fofogeap vønigoam. ⁶ Geté Mbumbukiam, ndego ezoqa kha føgakh matev ndezø-etoam, ndigu mbøni ndøzvøvaev, ndego kha føgakh ni-etoám, Taitus gendowav. ⁷ Geté Mbumbukiam ni kha føgakh ta-mbá mbá ndøgo, gini-etoam, Taitus gegeavun, geté até ndøgó-a, ndego zoqa yaq-te manqat gini-ein, av matev mbomømboma qazømbøe-matønumam. Neka ndego nøme āv gene-eín nqægo: Zo vao kandambá no-te, neka zo tanakh zøgó, av qazøte-matønømem, neka no ndøzvønømbø-vígim. No nqanek manqat qæ-ewag, no khanakanakh kandambá qændap.

⁸⁻⁹ Ta pepa ndøgo, no bugukhokhof qatøndo-peawam, zo mbøni zømbevá. Unimanqatín, no qæmatavupam, zapá sætøndo-khofotáv. Geté no ndakin khanakanákh, taqa yaq-te ndøgo, no qatøndo-khofotav. Zapa ndøgo, zo mbøni vaev-qase ambá qazøte-ndapém. Geté ta mbøni vaev matev mokho-te, zo Mbumbukiam-té qazonø-qambúz. Zoqa mbøni vaev matev mokho-te, Mbumbukiam ndøsaetám. Yaq av nqægo, noqa pepa mokho-te ndøgo, zo soqain-qase qeiviáv. ¹⁰ Mbøni vaev matev av nqægo, Mbumbukiam-te ndøndo-fakhate, ndøgo ezoqa gèzøtøkeé, yaq ndigu Mbumbukiam-te vø-qambuzin, neka khandi vøndapemin. Mbøni vaev matev av nqægo-qa yaq-te, tanakh mbain taqagoat, kopømbá. Geté manqei-qape mbøni vaev matev, ezoqa løvøte-té qanø-ituzá. ¹¹ Nqæ! Zoqa mbøni vaev matev mokho-te, Mbumbukiam matev qaniqaním gezø-matønumam. Zo ndakin Mbumbukiam-qá poev matev paev-qa mba zombogó. Neka zo āv qazøte-matøvemém nqægo: Matev ndøgo, zo mokho-te qando-fakhan, soqaqapé. Neka zo møe. Soqain ndøgo, manqa-zapa nøme av nqægo tøvøfakhan. Neka zo vao kandambá no-te. Neka zo ndego ezoqam, manqa-zapa gego, mōzo-guguím. Ta matev ate ndægo, zo ni āv qazøte-nømánd nqægo: Zo nakhoa eqeieqei geve-qa zogó.

¹² Ta pepa ndøgo, no qatøndo-peawam, no ambá te zapaya ndøgo, tøvønde-peawám, ndego ezoqam, manqa-zapa gego o te zapaya ndego, manqa-zapa gembogo. Geté no nqanek pepa ndøgo tøvønde-peawám: Zo Mbumbukiam-qa megemege-te, āv qane-vøndøzém nqægo: Zo kuku ni-te neka zo niqa manqat o-mba zotondapé. ¹³ Ni kha møndøni-føgákh, taqa yaq-te.

Geté taqa yaq-te mbá mbá. Ni kha nøme mba ndøgo tønimbi-føgákh neka khanakanakh vøindapem, Taitus manqat gini-ein, av nqægo, zo ate ndøzvøte:go, qazombo-tøkeam neka mokho-te vozombø-eqeieqei-tam. ¹⁴ No Taitus-te, nøte-khambuvupám, zo zapaya. Yaq zo mōzo-vøndøzém, av nqægo, noqa manqat unimanqatín, neka zo ni mivi etøvøteáiv, taqa yaq-te. Manqat ate ndægo, ni zo qeizø-manqatam, unimanqatín. Yaq ndakin, até niqá khambuvap manqát-a, zoqa yaq-te Taitus qeimbo-einim, ndøgo møndø-unimanqatín. ¹⁵ Taitus zo-te gegeavun, yaq zo mōzo-khatowém, møe-ús neka vizap-ús, neka teqa manqat o-mba vøzvømbøe-ndapem. Yaq matavap qambo-vesezin, ndego kuku kandambá zo-te. ¹⁶ No khanakanakh kandambá. Zapa ndøgo, no āv qate-unimanqatinát nqægo: Zo matev eqeieqei sozøgót.

8

Etoam matev eqeieqei-qa yaq-te

¹ Nófua! Ni zo zótezat-qa nizógó, av nqægo: Mbumbukiam Klisten bawabawan mokho-te, Masedonia plovisn-te ndógo, teqa kuku matev mokho-te, matev kandakandá gematønumam. ² Ndigu viniv-qaqe, ambá qane-khamasimám. Geté ndigu khanakhanakh kandambá. Ndigu gigiap andé mbaín. Geté tiqa khanakhanakh mokho-te, ndigu Klisten ezoqa nøme, tøke kandambá gizógo. ³ No zo áv qate-unimanqatinát nqægo: Ndigu gigiap mbain ambá ginigú. Neka ambá kopømba mbaín, ezoqa nøme tizótøke. Geté ndigu nøme mba zømbo-etoám. Ekeza poev-té ginøgoném. ⁴ Ndigu ekezan mbá segeni-viám, av nqægo, “Até ní-a, ni ndigu Klisten ezoqam, gigiap-av ndigu, ndógo Zudia manqei-te ndiyage, ambá nizø-tøkein, moni vøizø-khofotazin.” ⁵ Ni qeimatavupam, ndigu moni-qasi mba ndø-etøomém. Geté ndigu bugukhokhof, ekeza kha, Evezøza mbo-etøomém, yaq vaev até ní-a, ande ekeza kha me vønimbí-etoam. Ndigu Mbumbukiam-qa poev mbopaevém, taqa yaq-te.

⁶ Yaq ta zapaya ndógo, ni Taitus áv qeimbøe-viømém nqægo: Ndego até zo mokho-té-a, ta tanakh matev sasae ndógo, gengaz, zo ndigu Klisten ezoqa zapaya moni nqazo-pisam, úni betekhóu. ⁷ Zo andé gigiap kopoav ezoqám. Zo Mbumbukiam bazaføgakh-us zo-unimanqatinát, neka teqa manqat eqeieqei zomanqaté. Neka zo zótezat kandambá. Neka zo Mbumbukiam-qa sasae gone-qa zogó. Neka zo mokho-te, kuku kandambá. Ta kuku matev ndógo, ni-té qazoqeivám. Yaq nakémbá, zo ande gigiap kopoav ezoqa me ndøzøte-go, zoqa tøke matev até kandambaqaqe bezógó, ti-te ndigu, Zudia Klisten ezoqam.

⁸ No nøzø-pouweák, av nqægo, zo vøzøtøkē. Geté no tiqa yaq-te zømesim-qa nøzøgoám, ndigu Klisten ezoqa nøme ndizøtøke. Yaq no qeivi-qa nogó, av nqægo, até zoqá kuku matév-a, unimanqatin tøpøtøgo-a. ⁹ Zo møzøte-zøtéz, nigí Evezøza Yesu Keliso, ndego kuku kandambá gego ni-te. Ndego gigiap kopoav ezoqam ndøgoám. Geté ndego møndømø-gigiapav-ezoqam-év. Zo me-gó. Ndego tenegó ndógo, teqa gigiap-av matev mokho-te, zo andé tønø-gigiap-kopoav-ezoqam-éz.

¹⁰ Moni pisam-qa yaq-te, noqa matavap nqáne: Zo-te qanimáv, zo moni tozo-etøomem, ndigu Klisten ezoqam nonqo. Viav nøme qagoam, zo matavap é-mozotø-veém, taqa yaq-te, neka moni pisam é-vozotø-ngazem. ¹¹ Yaq ndakin matev vøkhóuím, zo qazongazem. Av zo matavap qazøte-veem, taqa yaq-te, zo ndakin nqanek matev áv tøzøté-khouím. Khanakhanakh-ús. Gekha moni ndigu, zo kopømba ndógo, tozozø-etoam, sègezø-etoám. ¹² Qo tøke-qa toqogoot, yaq Mbumbukiam ndøqa-khatiú, qoqa tøke matev. Ndego qoqa etoam matev, ndógo tenékhamás, av gigiap nandaqambe-go. Geté gigiap mbain toqogoot, etoam nonqo, ság, etopøteav tøgoat.

¹³ Noqa poev ambá av nqægo, zo ndigu zogi moni ate ndigu tozozø-etoam, yaq zo zenda-zenda mbá sozøwán. Geté no áv qanømbe-poév nqægo: Matev ás betumuví. ¹⁴ Ndakin zo gigiap kopoáv nandøzøgo. Yaq zoqa gigiap nandav, zo kopømbá, zo zøzømbé-tøkē, ndigu ndikhakhambaezat. Yaq vaev ndigu tizótøkē, ndigu gigiap kopoav tøzøgoat, gete zo tozo-khakhambaezat. Yaq av nqægo, matev sugumú-víat. ¹⁵ Yaq matev áv qanégoát, av Mbumbukiam-qa Manqat, Izlael ezoqam-qa yaq-te nqæpeavap, ndigu leg-av manqei-te mana gipizumam, “Gekha ezoqám ndigu, kopoav gipizam, ndigu ambá av nqægo, mana khåpe zømbe-khouwēv. Neka gekha ezoqám ndigu, khapelavøqase gipizam, ndigu ambá av nqægo, mana khapémbá. Geté ezoqa ewaqaqe kopømbá gigoam.”

Ezoqa misika-qa yaq-te, Kolín taon-te tizav

¹⁶ No ike kandambá, Mbumbukiam-te. Zapa ndógo, ndego Taitus kuku matev zo-te, áv gembøe-etoám, av no nqanømbe-go. ¹⁷ No qamboviam, zo-te tewav, yaq ndego nakhamas-té qanømbo-pøe. Ndego matavap av nqægo, é-møndømbøe-goám. ¹⁸ Ni te namba, até ezoqa nømé-a, nikhofotaváv. Ngenek nigí Klisten nøfu, Klisten bawabawan ate ndægot, gembovizáp. Zapa ndógo, teqa Manqat Mbomambaqaqe nømendim matev qanimáv. ¹⁹ Klisten bawabawan ezoqam, ngenek até nqanek sasae-té-a, vøveatøvem: Ngenek ní namba bati-apét, Klisten ezoqam tøke nonqo moni, Zelusalem taon-te bati-ndapavet. Ni tøtigút ndógo: Evezøza-qa iz be-eqawát neka ndigu Klisten ezoqam betéqeivim, av nqægo, ni ndigu tøke-qa nizógó.

²⁰ Ni sa teitumu-apat, zapa ndógo: Soqáin ndógo, ezoqa niqa manqa tigeve:mat, ni tiqa etoam matev kandambaqaqe nqeigeazoat. ²¹ Ni matev eqeieqei gone-qa nigú. Ambá ndógo, Evezøza-qa bøi-te mbá, geté até ezoqam-qa bøi-té-a.

²² Ndigu ezoqa menas namba, nigí Klisten nøfu nøme nikhofotaváv. Ni teqa yaq gemoiqeivám. Khøuwa kopoáv neka matev vinivinimbá. Neka ni møtinøtén: Ndego ezoqa tøke-qa zógó. Yaq ndakin, ndego zoqa yaq-te ge-ewag, av zo ndigu Klisten ezoqa nøme tøke-qa ndozogo, ndego ti namba okho-qa nøme mba mo-gó, nqanek sasae-te bezømbëtøke.

²³ Yaq Taitus-qa yaq-te, ndego nogé yaq táng. Ndego no sasae namba, n̄itigú, zo nonqo. Neka ndigu n̄ofuap menas n̄ome, zo-te tinduzav, ndigu Kliten bawabawan-qá iz-té gindúzáv. Tiqa sasae, ndigu Keliso-qá iz me-eqawát. ²⁴ Yaq nakémbá, zo nginik ezoqam v̄okhatób. Kuku matev-ús. Yaq Kliten bawabawan n̄ome, áv giabiti-qeivím nqægo, ni zo nqati-khambuvap, ndøgo unimanqatín.

9

Manqat n̄ome, tiqa t̄oke-qa yaq-te, ndigu Kliten ezoqam-te tikhofotøvem, ndigu Zudia manqei-te ndiyage

¹ No manqat kandambaqape n̄ome peawapøteav t̄ogoat, zoqa t̄oke-qa yaq-te, Mbumbukiam-gi ezoqam-te, ndigu Zudia manqei-te ndiyage, kopømbá. ² No m̄øtenstén, zo t̄oke-qa zogó. No taqa yaq-te, n̄øte-khambuvupám, ti-te ndigu, Masedonia plovins-te ndiyage. No ndigu áv qazømbe-eín nqægo: Zo Akaya plovins-te ndozoyage, m̄ozo-khakheinám. Viav n̄ome qagoam, zo moni asøsam é-mozongazém. Yaq ndigu zoqa poev-qa yaq-te giyogem, ndigu Kliten ezoqam tozozø-tøke, yaq ate ndigú-a, poev áv tiniveém. Ezoqa kopoáv. ³ No nginik n̄ofuap ndøgo t̄øte-khofotaváv: Soqain ndøgo, no zoqa yaq-te khokho sa qate-khambuvupam. Geté no tønøpoév ndøgo: Zo é-mozoto-khakheinám, av no zoqa yaq-te qate-ein. ⁴ Soqain ndøgo, Masedonia plovins-ak no namba titøndu-niav, yaq ndigu tiqeivim av nqægo, zo khakheinøpøteáv, yaq ni mivi teindapem, taqa yaq-te. Geté ni mbá mbá. Até zó-a, zo mivi vozø-ndapemin. ⁵ Yaq nakémbá, no áv qate-matøvém nqægo: No nginik n̄ofuap, b̄atøndokhæ-khofotáv, zoqa etoam matev b̄ekhakheinømem, av bugukhokhof manqa mbusa qazønimbi-ve. Yaq zoqa etoam matev, khakheitáp segégoát, neka matev khanakhanakh-us vozøgoát, ambá ndøgo, qovetam matev-us zógoát.

Mbumbukiam ni gigiap ndini-etoam, yaq ni kopømbaqapé, ezoqá n̄ome zizømbé-tøkeát

⁶ Gẽmbo-mataváv: Gekha ezoqám ndego, khapelavøqase te-ogekh, ndego khapémbá tepea. Geté gekha ezoqám ndego, kandambaqape te-ogekh, ndego kandambá tepea. ⁷ Zo ezoqa kopokopo ate ndøzøte:go, ndigu áv qazozømbé-etoumát, av zo zøkezan matavap qazøte-aumat. Zo viniv ndøndápém, etoam-qa yaq-te. Neka zo ndigu ta zapaya mba zømbe-tòké ndøgo, ndozo-matavap av nqægo, zo ezoqa nditøpøtøzat. Zapa ndøgo, gekha ezoqám ndego, khanakhanakh-us nde-etoam, Mbumbukiam kukú te-te. ⁸ Mbumbukiam kopømbaqapé, zo gigiap n̄ome mba zømbó-etoám. Yaq zo egeieqei oskia zóyagát, neka kopømbaqapé, até ezoqa n̄omé-a, ndigu khakha-mba ndigu, vozozø-tøkeát. ⁹ Ezoqam-qa yaq-te, ndego ezoqa n̄ome ndezø-tøkee, Mbumbukiam-qa manqat, áv qane-peawáp nqægo, “Ndego gigiap-av ezoqam, yaq-mbá segezø-etoám.

Matev egeieqei ndøgo, ndego ndematanam,

Mbumbukiam gembøé-navøemák.

Geté miavmiav mbómatavupát.”

¹⁰ Mbumbukiam, ndego avøe khayam ezoqam gigiap ogekhæ nonqo neka lou ndezø-etoam, ndego até zó-a, gigiap ogekhæ nonqo segezø-etoám. Yaq ndøgo segezø-khouwév. Yaq zo loge nonqo kandambá tozo-peanem. Yaq até zoqa matev qanimav mokho-té-a, mokho kandambá t̄øzøfakhan. ¹¹ Mbumbukiam zo gigiap kopoáv segezø-etoám. Yaq zo kopømbaqapé, ta gigiap mokho-te ndøgo, ezoqa n̄ome zozømbé-tøkeát. Yaq ni zoqa etoam matev, ti-te teindapet, ndigu Mbumbukiam ike manqat mbómanqatát, zoqa t̄oke-qa yaq-te. ¹² Unimanqatín. Zo ndigu tozozø-tøke, yaq matev ta-mbá taoká ndøgo, t̄øndø-fakhan, Kliten ezoqam zoqa gigiap tindapem, ndigu ndikhakhambæzat. Geté ta mokho-te ndøgo, Mbumbukiam ike manqat kandambá tendap. ¹³ Zo ndigu tozozø-tøke, yaq ndøgo zo s̄øzøté-vøndøzém, av nqægo: Zo Manqat Mbomambaqape, Keliso-qa yaq-te, o-mba m̄ozoto-ndapém, ndøgo zo ezoqa n̄ome ndozozømbe-manqate. Yaq ndigu Kliten ezoqam, zoqa etoam matev tindapem, áv giní-qeivím nqægo: Zo ezoqa n̄ome t̄oke-qa zøgó. Yaq ndigu Mbumbukiam-qá iz ndø-eqatát, ta zapaya. ¹⁴ Yaq ndigu zo gezø-guligulím. Kuku matev-ús. Ndigu áv giní-matøvemém nqægo: Mbumbukiam zo kuku kandambá gezøgo. ¹⁵ Unimanqatín. Mbumbukiam-qa kuku matev kandamba tantáv, ni-te. Kopømba mbaín, matev n̄ome namba toqote-khamas. Neka ni ike kandambá, Mbumbukiam-te, ta zapaya.

10

Pol iz Mbumbukiam-té gendáp, sasae tegoat

¹ No Pol, no manqat-qase nøme nqanðgó. Nøkezan-qa yaq-té qanømbegó. Ezoqa nøme, zo mokho-te, noqa yaq-te äv gini-manqaté nqægo, “Ndego ni namba te-goat, ndego manqat aiyav-té genø-manqaté. Geté qambaqape tegoat, ndego manqat sasanqa-ús sege-manqaté.” Yaq no ndakin, Keliso-qa iz-te, ndego ekeza kha gevoa neka kuku ginigu, nqazø-pouwe: ² Zo no ndøtøpøtøném, av nqægo, no tøtøndonav, manqat sasanqa-us banø-manqaté. No kopømbaqapé, ndigu manqat sasanqa-us tæzø-ein, ndigu niqa yaq-te bndimatavap av nqægo, ni manqei-qape matev mba nimbopæv. ³ Unimanqatín. Até ní-a, ni manqei-qape ezoqám. Geté ni ambá av nqægo, ninakhagát, av manqei-qape ezoqam ndi:nakhagat. ⁴ Ni ambá av nqægo, manqei-qape ezoqam-qā nakhag gigiāp qati-nøfæp. Geté ni Mbumbukiam-qá nakhag gigiap føgøføgakh qati-nøfæp. Yaq ta mokho-te ndøgo, ni kopømbaqapé, ezoqam-qa khokho matavap seí-tømbuatát, kopømba av-té, nakhag-te yaq-ak-qa uta-qape toqote-ngiu, ⁵ neka khambuvap matev ate ndægo vøi-tokhonumát, ndøgo ezoqam-qa zøtezat, Mbumbukiam-qa yaq-te, ndo:khazu. Neka ezoqam-qa matavap ate ndægo, andé ndim-bula khoev-té qati-nqeitám, yaq ndigu Keliso-qa manqat o-mba bembøe-ndapem. ⁶ Ni møikhakheinám. Zo Klisten bawan ezoqam, Mbumbukiam-qa Manqat o-mba tozotumundapem, yaq gekha ezoqá nøme, zo mokho-te zua ndisanqawe, ni yaq-fia nizðtá.

⁷ Zo eqeieqeí ndømataváp. Gekha ezoqám ndego, ekeza kha Keliso-ge ezoqam nde:vewe, ndego yá bembo-matøwém, até ní-a, ni Keliso-gí ezoqám. Ndøgo bavokho-qapé. ⁸ Unimanqatín. No tønø-poein, no ambá nøme mba noto-khambuvimín, ta bazaføgakh-qa yaq-te, Evezøza gini-etoam. Geté ta bazaføgakh ndøgo, ndego ni gini-etoam, ndøgo zoqá unimanqatin bazaføgakh etoam nonqó, ambá av nqægo, zo ngiæzoat nonqó. Yaq nakémbá, no miwi mbaín, noqa khambuvap-qa yaq-te. ⁹ No poevéav, zo ndozo-matavap av nqægo, no zo nøzø-utøvê, noqa pepa vinivinimba-te. ¹⁰ Zapa ndøgo, ezoqa nøme, äv gini-manqaté nqægo, “Pol-qa manqat, teqa pepa vinivinimba-te ndøpeawap, ndøgo bazaføgakh-ús neka sasanqa-ús. Geté ndego ekezan ni namba tizi:goat, yaq teqa manqa manqate, bazaføgakh mbaín. Khokhó.” ¹¹ Gekha ezoqám ndigu, av ndimanqate, ndigu bêtezøtéz, niqa pepa-te manqat ande sasanqa-us qeipeaumam, ni matev äv tøtí-matønnumát, zo namba tizi:goat.

¹² Ezoqa nøme, zo mokho-te nandav, ekeza kha ezoqa kandakanda me:vewé. Sá! Ndigu yakhapús. Ni nikeza kha, ti namba nití-khamasemák, vøimøví. Geté tiqa matev, mokho mbaín. Zapa ndøgo, ndigu ekeza matev, ekeza matev namba me:geveeatatún neka ekeza kha, ekeza kha namba vøe-khamasimatun. ¹³ Geté ni khapé bati-khambuváp. Ni taqá yaq-te mbá tøtí-khambuvupát, Mbumbukiam ni sasae gini-etoam, teigoat. Até ta sasae ndøgó-a, zo mokho-te nqeigut, ni Mbumbukiam ni-etoám. ¹⁴ Ni amba zo-te okhoeav teigonin, zo qambaqape ndozoyage, yaq ni taqa yaq-te ambá kopømba mbaín tøti-khambuvapin. Ni amba av tøtigonin, yaq niqa khambuvap, ambá mokho mbaín. Geté ni møitøndu-niáv zo-te, neka Manqat Mbomambaqape, Keliso-qa yaq-te, vøtizømas. ¹⁵ Ni ambá av nqægo, nikeza iz ezoqa nøme-qā sasae-qa yaq-té qati-egawát, ndøgo ni nikezan goneav qagoam. Geté ni teitotaná ndøgo: Zo unimanqatin matev-te tozotumu-fisam, yaq niqa sasae békhouwév, zo mokho-te nandav. Yaq ezoqa nøme mba beto-unimanqatiním. ¹⁶ Unimanqatín. Ni até zoqá manqei yaq ndøndogó-a, ezoqa Manqat Mbomambaqape zømesim-qa nigú. Zapa ndøgo, ni poevéav, nikeza iz sasae nøme-qa yaq-te tøti-egatat, ndøgo ezoqa nøme, manqei nøme-te gimatønnumam.

¹⁷ Khambuvap-qa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat äv qane-peawáp nqægo, “Gekha ezoqám ndego, ndekhambuvap, ndego tæbete-khambuváp ndøgo, av Evezøza matev ge:matønnumam.” ¹⁸ Ezoqam teoká ndego, ekeza kha kandambaqape ndevewe, iz ndømbogo. Geté iz ndégo tømboqó, ndego Mbumbukiam kandambaqape ndevewe.

11

Pol-qa matev neka khavozam nømendim ezoqam-qa matev, vinivinimba

¹ Tanakhambá. Manqat nøme, no ndakin tæzø-ein, mokho andé mbaín. Geté ság, no nqæmatavap, zo aiyaiyav matev ndøzogoat, no namba, taqa yaq-te. ² Zo Kolin-ak, zo andé nogú yú. No ezoqa kopo-te ivøve-qa nombogó. Mbumbukiam ova ndømanqaté, zoqa yaq-te. Até nó-a, no poevéav, ezoqa vini zo tezøkim. No søvøta mðegó. Anganeam kopo mba bezøkím. Ndego anganeam, Kelisó. No zo te-te andé mbasønakam matev mbomambaqape me etoam-qa nøzøgó. ³ Geté no nófogeap, zoqa yaq-te. Soqain ndøgo, ezoqa zoqa matavap ti-enegim, yaq zoqa poev Keliso-te tøzømbo-navøem neka zo ndego uni pæveav vøzøgoat. Soqain ndøgo, zo matev tøzøfakhan, av Iv qambøe-fakhan, wazeam getuwam, teqa khavozam matev mokho-te. ⁴ Zo ezoqa nøme Yesu-qa yaq-te manqat vini

ndimanqate, av ni qati-zømesimam, o zo ti-te nqova vini ndozo-upøgim, av bugukhokhof Nqova Mbomambaqape qazøte-ndafem, o zo manqat vini ndozø-upøgim, av bugukhokhof Mbumbukiam-qa Manqat qazøte-ndapem, zo ezoqa av ngi-gu, sòzo-khatobumatún.

⁵ No mōtenōtén. Nandiv ezoqam, zo Keliso-gi u-anim uni kandakanda-in ndøzøte-zæza, no ambá av nqægo, nøzøpæv. ⁶ Eisa? Noqa manqa manqate uni tatas-in mbá, av ezoqa nøme-qa manqat ndægo. Geté no nōtenat nqanøgó. Niqa sasae-te ate ndægo, zo mokho-te qeigoam, ni oskia nīzø-vøndazám, taqa yaq-te.

⁷ No Mbumbukiam-qa Manqat Mbomambaqape, yaq-mbá sōte-zømesimám. Neka nōkeza kha nōvoá. No tōte-voatát ndōgo: Zo tōne-eqáz. Yaq ge zó, ndozo-matavap, no av qate-matønnumam ndægo, no manqa-zapa nógo? Av taoká. ⁸ No zo mokho-te qæsasætam, no moni Klisten bawan ezoqa nøme-té qæ-upøgimám, ndigu noqa yage nonqo ginø-etoumam. No ndigu andé nøzø-aqonøvemám. ⁹ No gigiap qatumu-wafenin, zo namba qategoam, no zo-te tambeáv. Geté noqa yage nonqo, ndigu tinø-etoumám, nigí Klisten nōfuap, ndigu Masedonia plovins-te ginduzav. No zo-te tambeáv. Yaq até mege-me-té-a, no zo-te notótambák. ¹⁰ No andé khambuváp, taqa yaq-te ndōgo, no zo-te tambemav ndōgo. Yaq ezoqa kopo, nandav Akaya plovins-te ate ndægo, noqa khambuvap taqa yaq-te, genømbø-khazák. No unimanqatin manqat nømbøe-manqaté. Neka Keliso-qa unimanqatin manqat, nqøbugú, noqa mokho-te. ¹¹ Yaq ge zó, ndozo-matavap? No gekha zapá, av qate-ein nqægo? Gè, no kuku mbañ, zo-te? Av taoká. Mbumbukiam mōndæ-otév. No kuku nqanøgó, zo-te.

¹² Ndigu ezoqa nøme, áv gini-khambuváp nqægo: Ndigu até kopó, av ni nqati-gu. Geté ndōgo unimanqatín mbá. Ndigu zo moni-qa zøvi-matún. Geté ni zo moni-qa viimáv. Yaq nakémbá, no matev av ndakin nqate-matanam, até nōmatønnumát. Até mege-me-té-a, no zo moni-qa yaq-te, nøzø-viamák. ¹³ Ndigu ekeza kha, Keliso-gí u-anim me-vewé. Geté ndōgo khavozam manqát. Ndigu Keliso-gi u-anim mbá. Ndigu zo-te, gèkhavozumatún, tiqa sasae-qa yaq-te. ¹⁴ Geté ni nqova biníndáf, matev av nqægo tófakhan. Zapa ndōgo, até Saitán-a, ndego ekeza bugug sège-enendín, ezoqa vøzømbø-khavozamin, av nqægo, “No Mbumbukiam-gé enzol ezoqám.” ¹⁵ Yaq nakémbá. Ni nqova biníndáf, ndigu Saitan-gi sasae ezoqam-qa yaq-te, ndigu ekeza bugug sa ndi-enendat, neka ande sasae ezoqa eqeieqi me ndi-keoge. Geté vaev-te, ndigu yaq-fia áv tiníqevim, av matev ndi-matanam.

Pol-qa potonam matev vinivinimba

¹⁶ No nqawá qatø-ein. Ezoqa bematáváp, av nqægo, no bianav ezoqám. Geté zo av ndøzøte-matavap, yaq noqa manqat, áv qazøtè-ndapém, av bianav ezoqa nøme-qa manqat ndøzøte-ndape. Yaq até nó-a, elavøqase nōtè-khambuvupát, av bianav ezoqa ndi-matanam. ¹⁷ Manqat ndōgo, no ndakin nqæmanqate, ambá av ndægo, av Evezøza manqat nde-manqate. Geté no andé bianav ezoqam me nōte-khambuvim. ¹⁸ Av nandiv ezoqa kopoav, ekeza iz ndi-eqawat, kopømba ande av manqei-qape ezoqam ndi-matanam, yaq ndakin até nó-a, nōkeza iz nōtè-eqá. ¹⁹ Zo zøkeza kha matavap loloakh-us ndøzøte-veve, zo bianav ezoqam-qa manqat, gèzømbø-khaneát. ²⁰ Zo ndigu sòzøzø-také, ndigu zo ndizøtømev neka gigiap sa ndizø-upøgim neka ande ka me ndizø-awam neka zo khokho ezoqa ndi-zæza neka zo ande lokom me ndizømbø-tøkubam. ²¹ Geté ni zo namba qatigoam, ni matev av nqægo goneáv, zo-te. Yaq ge zó, ndozo-matavap? Ni bazaføgakh mbañ, yaq nakémbá, ni matev av nqægo gonemav qagoam?

No ndakin andé bianav ezoqam me nōte-manqaté. Ndigu ezoqam, matev nøme-qa yaq-te kopømba tøgoat, ti-khambuvupat, yaq até nó-a, no kopømbaqapé, tōte-khambuvim. ²² Ndigu áv gini-manqate nqægo, “Ni Iblu ezoqám.” Ndōgo unimanqatín. Geté até nó-a, no Iblu ezoqám. Neka ndigu ndimanqate, “Ni Izlael ezoqám.” Geté até nó-a, Izlael ezoqám. Neka ndigu ndimanqate, “Ni Eibleem-gí zí.” Geté até nó-a, Eibleem-gé zeó. ²³ Neka ndigu ndimanqate, “Ni Keliso-gí sasae ezoqám.” Tanakhambá. Manqat no ndakin nqæmanqate, andé bianav ezoqam-qa manqát. No ndigu ùni nøteløvúb, sasae-qa yaq-te. No Keliso-qa sasae kopoav-qapé qæmatønnumam, áv taoká, av ndigu gi-matønnumam. No Keliso-qa sasae zapaya, khøuwa kopoáv, ndimbula-té ginø-nqæindumám. No ndigu møeløvúb, taqa yaq-te. Neka khøuwa kopoáv-qape nøme mba mo-zumbám. Unimanqatín. Khøuwa kopoáv, ambá nønanimín. ²⁴ Khøuwa faev, no Zu ezoqa ndøfembumám. Khøuwa kopokopo-te, ³⁹ kha ginø-khanæmam. ²⁵ Neka khøuwa misika, no Lom ezoqam vøzumbam. Neka khøuwa nøme, nandí gini-poumbím. Neka khøuwa nøme, palai khagua nitøkuvøemám. Misiká, qani-tøkuvøemam. Ta khøuwa nøme-te, no lova kopo neká paveat kopo, ndaola-té qatu-kawambát.

²⁶ No oskia qæ-okhoam, no løvøte-té qato-wanimám. Khøuwa kopoáv. Kea qætænqaemam, no ambá ibøkha mbageap ndøkawambán. Khøuwa nøme, ambá pepen ezoqam

ndøngiænonamín. Neka khøuwa nøme, ambá nøkeza Zu ezoqam ndøngiænonamín, neka khøuwa nøme, ambá bawan vini-ak vøngiænonamín. Neka no løvøte-te nøme, taon mokho-té neka ezoqam-av manqei-té neka ndaola-té qatø-wanimám. Neka no khape Klisten ezoqam mokho-te, løvøte-te vøtø-wanimám. ²⁷ No sasae føgakh-qape nømbo-ngetøgeapám. Khøuwa nøme, no sasae khape nømbe-khouewtám neka venanqei sømbimáv. Neka khøuwa nøme, no ifn neka íbøkha naq páp. Khøuwa kandambá, ififina qægoam. Neka khøuwa nøme, no qozáq neka ndabua egeieqei mbain. ²⁸ Geté ta-mbá taoká, ndøgo. No oskia Klisten bawabawan ezoqam nözø-fofogeáp, ndigu tiqa unimanqatin-te, áv kinl-ápet. ²⁹ Ezoqa unimanqatin-te bazaføgakh mbain tøgoat, no soqain sæmbøe-ewagín. Neka ezoqa nøme, manqa-zapa-te gebøiavin, no mbøni nqosøgeap nombø-ndapín.

³⁰ Zo tözø-pøovat, no tøte-khambuvim, yaq no nøkeza bazaføgakh mbain-qa yaq-té qatè-khambuvim. ³¹ Mbumbukiam, ndego nigi Evezøza Yesu-ge Eve, teqa iz miavmiav ndø-eqæv, ndego møndæ-otév. No khavozøpøtéáv. ³² No Damaskus taon mokho-te qægoam, ndego gaman ezoqam, kawa Aletas-qa mokho-te gu:goam, ambá gemøvnoín, neka taon mboqog-te, bøibøi ezoqam vø-abam. ³³ Geté nogi nøfuap, ava-té ginø-utoném, taon uta bøi mboqog-te sasa ndøføløtønem. Yaq no tøtø-khokhón ndøgo, ndego gaman ezoqam, no møvnoat-qa gegoam.

12

Umingiap matev-qa yaq-te, Pol qambo-fakhanam

¹ No nøme, sá bate-khambuváp. Geté, unimanqatin, matev av nqægo, ezoqa agé tøkemáv. No ndakin umingiap neka vevezam manqat-qa yaq-té qazømbé-éin, Evezøza genø-etoumam. ² No Keliso-ge ezoqa kopo, møtenøtén. Ndego Mbumbukiam, yan uin ova-in-té genøndáf.* Viav 14 møndømo-navøém, ndakin. No nøtenøtenák, av nqægo, ndego khá namba mé:qavig, ó, nqova mba ndøqavig. Mbumbukiam yakhapús sege-otév. ³ Neka no møtenøtén, ngenek ezoqam, Paladais manqei-té genøqavig. Yaq até nangó, no nøtenøtenák, ngenek khá namba mé:qavig, ó, nqova mba ndøqavig. Geté Mbumbukiam yakhapús sege-otév. ⁴ Ta manqei-te ndøgo, ndego manqat ndø-ewág. Vini-qapé. Ezoqa kopømba mbain, manqat av nqægo timanqatat. Neka ti-te ndigu, khafeáp. ⁵ Yaq nakémbá, no teqá yaq-te ngének qate-khambuváp. Geté nøkezan-qa yaq-te, nøtè-khambuvápák. Nøkeza bazaføgakh mbain-qa yaq-te mbá qatè-khambuváp. ⁶ Geté unimanqatin. Até ndøgo-á, no amba nøkezan-qa yaq-te tøte-khambuvapin, yaq no bianav ambá nøtøgoák. Zapa ndøgo, manqat ndøgo, no amba tæzø-einin, ndøgo ambá unimanqatin manqát. Geté ság. No nøkezan-qa yaq-te, nøtè-khambuvápák. Soqain ndøgo, zo no khape tözøte-eqanonam. Geté zo sa ndøgo tözøtø-gevenonám, matev av nqate-matanam neka manqat av nqate-manqate.

Pol ande sanqava me qambo-genoyam

⁷ Unimanqatin. Mbumbukiam no matev kandakandá tantáv genø-vevezam. Geté no khapé bate-khambuváp, taqa yaq-te. Yaq nakémbá, Mbumbukiam no viniv-qape nø-etoám. Nqanek viniv, no andé sanqava me nømbegeenøé. Ndøgo andé Saitan-gé u-anim me ndæwávin, no vølavambin. Soqain ndøgo, no khape tøte-khambuvap. ⁸ No Evezøza, møembo-vi:mám. Nqanek viniv, yaq ná bekhofá. Misiká qambovi:mam. ⁹ Geté ndøgo áv genømbe-qavøiú nqægo, “Noqa kuku matev mba taqagoat, ság. Matev nøme betaqágó. Zapa ndøgo, noqa bazaføgakh, kandambaqape ti mokho-te ndigu tønø-sasaeát, ezoqa ndigu bazaføgakh mbain ndigu.” Yaq nakémbá, no khanakhanákh neka taqa yaq-te ndøgo tøte-khambuváp, no bazaføgakh mbain nqægo. Yaq ndøgo, Keliso-qa bazaføgakh betu:gu, no mokho-te. ¹⁰ Yaq nakémbá, no bazaføgakh mbain nqægo neka ngenøgim matev o potonom matev o gekha viniv vinivinimba tønø-fakhanam, o ezoqa no tingiænonam, Keliso zapaya, yaq no khanakhanákh. Zapa ndøgo, no møtenøtén. No bazaføgakh ndøgo tønøgoát, no nøkezan bazaføgakh mbain tægoat.

Pol-qa fofogeap, Kolin ezoqam-qa yaq-te

¹¹ No andé bianav ezoqam me nøte-manqatát. Geté zo noqa mbøni, zønøqagém, no qate-khambuvim. Noqa iz, ambá zø zø-eqawafín, taoká ndøgo, no nøkeza iz nqæ-eqawat. No khokho ezoqam ambá qategó. Geté ndigu ezoqam, zo Keliso-gi u-anim uin kandakanda-in ndözøte-zæza, ndigu ambá av nqægo, no gèlvumbim, yaq no nopaæv. Av taoká. ¹² No zo namba qategoam, neka umingiap matev vinivinimba qæmatønumam, ta mokho-te zo Mbumbukiam-qa bazaføgakh qazoqeivat, yaq ndøgo zo møndözø-vøndáz, no unimanqatin Keliso-gé u-aném. Neka viniv vinivinimba qambo-ewagam, no sæmát, sasae-te. Neka

11:32 11:32-33 Kel 9:23-25 * **12:2** 12:2 Nqanek emanqat mokho-te, Pol ekezan me-manqaté. Geté ndego poveæv, ekezan-qa yaq-te tekambuvim. Yaq nakémbá, ndego ekeza iz veweáv. **12:7** 12:7 Job 2:6 **12:9** 12:9 Filip 4:11-13
12:11 12:11 2 Ko 11:5 **12:12** 12:12 Lom 15:19

ivõeáv. ¹³No ambá av nqægo, zo mokho-te nandav, matev andē khapēmbā qæmatōnumam, getē Klīsten bawan ezoqa nōme-qa mokho-te, andē kandambā sæmatōnumām. Av taoká. Matev kopo, no zo mokho-te vini qæmatanam, sa nqáneq: No zo-te tambeáv, noqa yage nonqo. Zo tozo-matavupat, no manqa-zapa nogó, no zo gigiap-qa yaq-te viøpøteav qagoam, yaq zo nqanek noqa manqa-zapa, sà bezømbo-navøém.

¹⁴Nqáe! No avónín, nqawá qatōndónáv zo-te. Yaq genó-misiká, zo namba tøtegoat. Até ndakín-a, no zo-te notó-tambák. No zo nøpoév, tiuká ndigu, zogi moni. Unimanqatín. Matev ambá av nqægo, nakheis evøndipakha zøkeogē neka gigiap ndízø-etóám. Geté evøndipakha zøkeogē, nakheis, neka gigiap ndízø-etóám. ¹⁵Ság, no khanakhanákh. Gigiap ate nqanømbe-go, sæzø-nqonqotáv. Até nøkeza khá-ya, vøezø-nqonqotáv. Noqa kuku tønø-khouwev zo-te, yaq gē, zoqa kuku mé:-khapelavøqasē no-te, ta zapaya?

¹⁶Zo mðzøte-zøté, no zo-te gigiap-qa tambeáv. Geté ezoqa nōme, zo mokho-te, áv qazøte-mataváp nqægo: No ábøzømbe-khavóz, ka vøezøve. ¹⁷Ge zó, ndozo-matavap, no zo ndigu ezoqa mokho-té qazømbé-khavozam, zo-te qatōndo-khofotaz? Av taoká. ¹⁸No Taitus qamboviám, zo-te tendowav, Klīsten nøfu nōme namba, yaq gē, ndego zo gezømbé-khavozam? Av taoká. Ndego matev av nqægo gonemáv. Ni nqova kopó, niqa sasae-te. Ni nakhoa vinivinimba okhomáv.

¹⁹Ge zó, ndozo-matavap, ni nikezan zapayá qatí-peaomem? Av taoká. Ni Keliso-qá mokho-té qatu:gu neka nqanek manqat, Mbumbukiam-qá megemege-té qeinøzø-manqaté. Nigi nøfuap mbomømboma! Ni nqanek manqat ate nqægo, zó nizømbe-manqaté, zoqa unimanqatín matev bezømbé-føgakh. ²⁰Zapa ndógo, no nófofogeáp. Soqáin ndógo, no tøtøndonav, yaq zo vini tæzømet, ambá av nqægo, av no ndønømbø-pøev. Neka soqáin ndógo, zo no vini tozo-nømendám, ambá av nqægo, av zo ndøzømbe-pøev. Neka soqáin ndógo, no zo mokho-te ponqombap matev neka ova matev neka qaqa matev neka ezoqa qaqa matev neka manqat soqøsoqa manqate matev neka manqa geveam matev neka khambuvap matev neka sapi matev tæqeiv. ²¹Soqáin ndógo, no zo-te tøtøndonav, matev av nqægo tæqeiv, yaq noge Mbumbukiam zoqa megemege-te ndo:go, mivi nqawa tenø-etoam. Neka soqáin ndógo, no ti zapaya mbøni vaev tændap, ndigu manqa-zapazapa gigoam, neka tiqa mambe okho matev-te neka sakhei o angana qovesam matev-te, qambuzaneav gigoam.

13

Vaev guguna manqat neka khaiya mboma manqat

¹Ndakín genó-misiká, no zo-te tøtøndonav. Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-peawáp nqægo, “Manqa ovøyam ate ndægot, tøné-unimanqatintát ndógo, bøi vizu ezoqa misika o menas tigoat.”* ²No zo-te qægeavun, qanø-menas, no é-møezø-eín, neka até ndakín-a, no nqateyona, no nqawá qanøzø-eín, zo ezoqa nōme, manqa-zapazapa qazogoom neka zo ate ndøzøte-go: No zo-te nqawa tøtøndonav, no aiyav matev genógoák, ti namba ndigu, manqa-zapazapa gigoam. ³Zo qeivi-qa ndozogo, av nqægo. Keliso no mokho-te ndemanqate, ság, zo ndózo-qeivím. Ndego ambá av nqægo, bazaføgakh mbáin. Av taoká. Ndego bazaføgakh-qapé, zo mokho-te. ⁴Unimanqatín. Ta khøuwa-te ndógo, tae mutui-te getøkewam, ndego bazaføgakh mbáin. Geté ndakín, ndego Mbumbukiam-qá bazaføgakh-té geyagé. Até ní-a, ni Keliso mokho-te nqeyage, ni bazaføgakh mbáin. Geté ni áv qatí-zømesimát nqægo: Ni Keliso namba, Mbumbukiam-qá bazaføgakh-té qeiyagát, zo mokho-te.

⁵Zøkeza kha gèqeiví, zo Yesu uni tøpøzøté-unimanqatínat-a. Zøkeza kha gègevewát, taqa yaq-te. Zo ábøzøte-zøté. Yesu Keliso, zo mokho-té gunu:gu. Mbain tøgoat, yaq zo mðzøte-busøtøvé. ⁶No tototán ndógo: Zo zóqeivát. Ni nikezan, busøtøveáv. ⁷Ni Mbumbukiam-te, áv qatí-guligulím nqægo: Zo manqa-zapazapa zógoák. Ni ambá ta zapaya ndógo tøti-guligulím, ezoqa tiqeivat av nqægo, ni sasae eqeieqei nigoám, zo mokho-te. Av taoká. Geté ni ndógo tøti-guligulím: Zo matev eqeieqei-té qayagé. Oskía ndógo, ezoqa nōme niqa sasae eqeieqei me veweav tøgoat. ⁸Zapa ndógo, ni kopømba mbáin, unimanqatín manqat teitokhonem. Geté unimanqatín manqat nqei-eqawat, ndógo kopømbaqapé. ⁹Ni bazaføgakh mbain tøgoat, gete zo bazaføgakh-us tozogoat, yaq ni khanakhanákh. Ni áv qatí-guligulím nqægo: Zo vøfisám, Klīsten matev-te. ¹⁰No ndakín nqateyona, no nqanek manqat ta zapaya ndógo tøte-peawám: Soqáin ndógo, no zo namba tøtegoat, yaq nøzø-ponqomát, ta iz mokho-te ndógo, Evezøza genø-etoam. Ndego no nqanek iz, ndógo tenømbe-etoám: Zo zøtéfisám, Klīsten matev-te, ambá ndógo, zo zøté-soqøez.

12:13 12:13 2 Ko 11:9 **12:18** 12:18 2 Ko 8:6, 16-18 **12:21** 12:21 2 Ko 13:2 **13:1** 13:1 Deut 19:15; Met 18:16; 1 Tim

5:19 * **13:1** 13:1 Pol nqanek manqat, bøi vizu ezoqa misika o menas-qa yaq-te, tene-eín ndógo: Ndego gembø-misiká, Kolin taon-te tewav. Yaq ndógo andé bøi vizu ezoqa misiká. Yaq ndógo ndøzøvøndáz, teqa manqat gigiap-qapé neka unimanqatín. **13:4** 13:4 Filip 2:7-8 **13:5** 13:5 1 Ko 11:28 **13:10** 13:10 2 Ko 10:8

¹¹ Nøfuap! Noqa manqat nqá-vaev. Zo khanakhanakh bezøgó. Neka bazaføgakh ndø-asøzú, zoqa Klisten matev-te. Manqat ndøgo, no qazø-peaumam, gømbopáev. Zo nqova kopo-té neka sambi-té qayagé, yaqyaq-a. Yaq Mbumbukiam, ndego kuku neka sambi ndini-etoam, ndøgoát, zo namba.

¹² Zo tozo-møvabat, zenda kaka vø-itiámát neka vøngenøndamat, ate av-té, Mbumbukiam-qa bøi-te egeieqei ndægo.

Nginik Mbumbukiam-gi ezoqam, khaiya mboma manqat ndøkhofotaváv zo-te. ¹³ Evezøza Yesu Keliso-qa tanakh matev neka Mbumbukiam-qa kuku matev neka Nqova Mbomam-baqape, ndøgoát, zo namba, zo ate ndøzøte:go. Neka te mokho-te, zo nqova kopo tønégó.

Galesia Pol-qa pepa, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Galesia manqei-te giyagam

Megeat Manqat-qase

Nqanek pepa, Pol Galesia manqei Klisten bawan ezoqam-té genø-peawám. Bugukhokhof khøuwa ndøgo, Pol Galesia manqei-te møndøgoám, neka bawan vini-ak, ndigu Zu ezoqam mbain ndigu, Antiok neka Aikonium neka Listla neka Debe taon-te ndøgo, Yesu-qa Manqat Mbomambaqape vøe-zømesimam, yaq ndigu vø-Klisten-bawan-ezoqam-ez (Kel 13–14).

Taqa zita-te, ti-te ndigu, Zu ezoqam ndøzáv. Yaq áv gizømbe-manqatát nqægo: Ndigu Mozes-qa guguna manqat bembopáev. Mbain tøgoat, ndigu kopømba mbain, Mbumbukiam-qa bøi-te ti-eqeieqei-ez. Yaq nginik Galesia ezoqam, tiqa khavozam manqat, gè-unimanqatiním. Geté Pol taqa yaq-te ge-ewag, yaq ndego nqanek pepa mokho-te, áv gezømbe-peawám nqægo: Av taoká. Ezoqa Mbumbukiam-qa bøi-te, sa ndøgo tini-ndaføyamba-eztát, Yesu ti-unimanqatintat.

¹ No Pól, nqanek pepa nqæpeaumit. No Keliso-gé u-aném. No ambá av nqægo, ezoqa ndøveatønëm o ezoqa nø-etoám, sasae. Geté Yesu Keliso ndøveatán, Mbumbukiam namba, nigí Tat, ndego løvøte-te gekhandi:v.

² No nginik Klisten nøfuap ate ngi:gu namba, khaiya mboma manqat nikhofotaváv zo-te, zo Klisten bawan vinivinimba, Galesia manqei-te nandozo-yageap.

³ Mbumbukiam, nigí Tat, neka Yesu Keliso, nigí Evezøza, tiqa kuku matev neka sambí matev ndøgoát, zo-te.

⁴ Yesu Keliso, ekeza kha, niqa manqa-zapazapa zapayá gene-nqonqotáv, ni nqanek manqei-qape-qa matev soqøsoqa matanam-te betè-khandi:n. Mbumbukiam, ndego nige Tat, áv tømboe-pøovám. ⁵ Teqa iz, miavmiav, bèto-eqawát. Amén. Nqanek manqat unimanqatín!

Mbumbukiam-qa Manqat nøme mbain, ni tizi-khandi:n

⁶ No nqova ndafe kandambá, zoqa yaq-te. Mbumbukiam Keliso-qa kuku matev mokho-te, zo yage ndakinak zø-etoám. Geté zo nakhamas-té qazonø-qambunít. Zo ndego zitá qazøte-wuawét, neka nømendim matev vini ndözøndápèt, khandi ndape nonqo. ⁷ Geté nakhoa nøme mbain, vøzøté-khandi:z. Ezoqa nøme, zo matavap enegim-qa mba zøgót, neka Keliso-qa Manqat Mbomambaqape køfigim-qa ndigü. ⁸ Geté ezoqa nøme zo Mbumbukiam-qa Manqat vini te:zømesimat, ambá ndøgo, av ni zo qati-zømesimam, ndego bèsoqoéiv. Até ni nikezán-a, amba manqat vini tøti-zømesimin, ni baní-soqoenin, o amba enzol ezoqam yan-te tendovisin, manqat vini te:zømesimin, ndego bèsoqoevin. ⁹ No nangó qanøzø-éiv, av bugukhokhof qeizømbe-ein. Ezoqa khandi miavmiav ndape-qa yaq-te, manqat vini te:zømesimat, ambá ndøgo, av zo qazøte-ewagam, ndego ezoqa bèsoqoéiv. ¹⁰ Ge zó, ndozo-matavap? No av nqate-manqate, no ezoqa khanakhanakh-qa nözøgo? Av taoká. No Mbumbukiam khanakhanakh-qa nombogó. No amba ezoqa khanakhanakh-qa tæzøgonin, no Keliso-ge sasae ezoqam, ambá nøtégoák.

Manqat ndøgo, Pol ezoqa ge:zømesimam, Keliso-té qandowáv

¹¹ Nøfuap! No zo zøtezat-qa nözøg, av nqægo: Manqat Mbomambaqape, no zo qate-zømesimam, ndøgo ambá av nqægo, ezoqam-té qando-fakhatè. Av taoká. ¹² No ambá av nqægo, ezoqam-té qatønðo-ndáp, o ezoqa me:nømendimám. Geté Yesu Keliso ekezan nøveáz.

¹³ Zo mõzoyogém, no bugukhokhof ande áv khatøgoam, no Zu ezoqam-qa matev manqa o-mba qatondapem. No bazaføgakh nø-asazát, Mbumbukiam-gi ezoqam vøe-ngiæzotat, neka tiqa bawan evøzam-qa vøøgoam. ¹⁴ No nøkeza kha ùni nøtevé, nigí atanakha-zapazapa-za-qa manqat vøtønøtøn neka vøembó-pavát. Neka no nòto-eqanát, ta matev-te nqanek, neka nogi bawan ezoqam, ndigu namba qatiqanim, vøe-tømбузу.

¹⁵ Geté Mbumbukiam, ekeza kuku matev-te, no é-møndø-veatán. Okhokho-té qatøqán, neka no vønø-akha. ¹⁶ Yaq ndego gematøvem, av nqægo, khøuwa eqeieqei møndøndáp, ndego ekeza Yo nøndo-veatáv, sasae vønø-etoam, no Manqat Mbomambaqape, bawan vini-ak batè-zømesim, teqa yaq-te. Ndego no nqanek sasae genø-etoam, yaq no ambá av nqægo, ezoqa nøme-té qatønáv, vønø-ovøyám. Av taoká. ¹⁷ Neka no ambá av nqægo, Zelusalem taon-té qatønáv, ti-te ndigu, ibugukhokhof Keliso-gi u-anim iz gindapem. Mbain. Geté no

ndaføyambá, Alebia manqei-té qatónáv, yaq taqa zita-te, no nango Damaskus taon-te vøe-qavan.

¹⁸ No Zelusalem taon-te, viav misika-qá zita-te mbá qatemát. Zapa ndógo, no Pita omete-qa nogoám. Yaq pula menás, namba qatiyagam. ¹⁹ No Keliso-gi u-anim nøme, qaqasøpøteáv. Ezoqa nøme sa ndégo tæ-omét, Zems, ndego Evezøza Yesu namba gi:qaz.

²⁰ Nqáé! No nqanek manqat, Mbumbukiam-qá bøi-té qanøzø-peomít. Ndego møndæ-otév. No ambá av nqægo, meakha manqat nøzø-manqatē.

²¹ No taqa zita-te, Silia neka Silisia manqei-té qatónáv. ²² Ta khøuwa-te ndógo, Klisten bawabawan ezoqam, Zudia manqei-te giyageapat, ndigu no kha qeiviáv. ²³ Ndigu sa nqáneq gi-ewagám: Ndego ezoqam, ni gengiænotam, ndakin ezoqa unimanqatin matev-qa yaq-te me:zømesimít, ndégo bugukhokhof navap-qa gembogoam. ²⁴ Yaq ndigu no zapaya, Mbumbukiam-qá iz ndø-eqatát.

2

Keliso-gi u-anim nøme, Pol-qa sasae gi-unimanqatinim

¹ Yaq viav 14-qá zita-te mbá, no Zelusalem taon-te nango qævesez. Banabás namba nitiniáv, Taitus vøi-ituat. ² No Zelusalem tøte-vesezát ndógo: No Mbumbukiam é-møndønø-veáz, av nqægo, no bånønáv. Yaq no Klisten ezoqám namba nimiqonáv. Ambá ndigu, ezoqa ewaqape. Geté megetapak mbá. Yaq no Manqat Mbomambaqape nøzømbe-ovøyám, no bawan vini-ak qate-zømesimam. Soqáin ndógo, ndigu noqa manqat poeveav tøgoat, no bawan vini-ak nqate-zømesim, yaq no nqanek sasae khokhø sægoát. ³ Yaq ndigu noqa manqat, gè-unimanqatinim. Até Taitús-a, ndego no sasae namba nqatigu, ndego Glik manqei-ak, ndigu pouweáv, ngusum tekepøtaz. ⁴ Manqat taqa yaq-te tønefakhán ndógo: Zapa ndógo, ezoqa nøme møndøgoám. Ndigu Klisten ezoqam-qa me:qeivám, neka Klisten ezoqam namba vøe-tøkuatam. Ndigu niqa matev qeivi-qa ndøgoám, khonoam-té, ni Keliso Yesu genqovotan. Yaq ndigu ni Mozes-qa guguna manqat mokho-te nqawa ambam-qa nigoám. ⁵ Geté ni tiqa manqat-te, poev elavøqase veeáv. Zapa ndógo, ni áv qanimbipøovám nqægo: Unimanqatin Manqat Mbomambaqape, ni zo qati-zømesimam, oskia begó zo namba.

⁶ Ndigu ezoqam, iz-akhayapak ndigu, Zelusalem taon-te ndógo, noqa manqat møndø-unimanqatinim, neka manqat nøme einiáv, taqa yaq-te. Geté, unimanqatin. No-te, tiqa iz akhae gigiap-qapé mbá. Zapa ndógo, Mbumbukiam ezoqa ambá av nqægo, bavokhø genøgevezoát. ⁷ Yaq ndigu megetapak, áv gini-matøvemém nqægo: No Mbumbukiam, bawan vini-ak Manqat Mbomambaqape zømesim nonqo ndøveatán, ate av-té, Pita ge:veeatav, Manqat Mbomambaqape Zu ezoqa nde:zømesimít. ⁸ Mbumbukiam, ndego Pita u-anim iz gembo-etoam, Zu ezoqam teqa Manqat te:zømesimat, ndego até nó-a, u-anem iz vønø-etoam, bawan vini-ak vøtè-zømesimát. ⁹ Yaq Zems neka Pita neka Zion, ndigu ezoqa uni kandakanda-in ndizæza, ndigu møndø-matøvemém, av nqægo: Iz Mbumbukiam nø-etoám, nqanek sasae nqægot, yaq ndigu no neka Banabas zenda kaka vøni-itiam. Yaq ni manqat áv qati-kopo:ném nqægo: Ni Manqat Mbomambaqape, bawan vini-ak niti-zømesimít neka ndigu Zu bawan-ak vøe-zømesimít. ¹⁰ Nqanek manqat mbá ginimbi-eín: Zo gigiap-av ezoqam, Zelusalem Klisten bawan mokho-te ngigu, sekembá sozozø-tøkeét. Yaq no møe-unimanqatin taqa yaq-te, neka bazaføgakh vøe-asaz.

Pol Pita manqa-zapa-qa yaq-te gembo-ovøyam

¹¹ Khøuwa nøme, Pita Antiok taon-te gegeavun, no ndaføyamba nomboponqóm. Zapa ndógo, matev nøme gematanam, soqáin. ¹² Bugukhokhof, Pita bawan vini-ak namba, lou møndælogám. Geté ezoqa nøme gifakhaz, ndigu Zems gendo-khofotaz, ndego nangó genøsinán, neka bawan vini-ak namba, lou logemáv. Zapa ndógo, Zu ezoqa nøme, ndigu sekembá sege-matavupám, av nqægo: Nðgo soqáin, bawan vini-ak namba toqo-tøkua, ndigu ngusum qogøzatav ndigu. Yaq Pita ndigu Zu ezoqam, møe zøgoám. ¹³ Yaq ndigu Zu ezoqa nøme, Antiok taon-te ndógo, Pita-qa matev, gémbo-paevém. Yaq ndigu lou sekemba logemáv, Klisten ezoqa nøme namba, ndigu Zu bawan-ak mbain ndigu. Até Banabás-a, Pita-qa matev vømbøpaev. ¹⁴ No qæqev, ndigu nakhoa ndaføyamba pæveav qagoam, av unimanqatin Manqat Mbomambaqape ndæmanqate, yaq no Pita ezoqa ewaqape-qa bøite, áv qambøe-eín nqægo, “Qo Zu ezoqám. Geté qo andé bawan vini-ak me qoteyagé. Qo Zu ezoqam-qa matev pøpøvumáv, av bugukhokhof qogotogeoam, qo Klisten ezoqam mbain qogogoam. Nðgo kopømbá. Geté gekha zapá, ndakin qoqosinaq, neka ndigu bawan vini-ak ndoqozø-pouwe, ande Zu ezoqam me ti:yagat?”

Mozes-qa guguna manqat qoté-khandi:qák, geté Yesu toqo-unimanqatin

¹⁵Yaq no Pita manqat nõme, av qambøe-ein nqægo, "Unimanqatin. Ni Zu ezoqa ziqanim. Ni ambá av ndi:gu, bawan vini-ak, ndigu Mbumbukiam zøtezeav ndigu. ¹⁶Geté ni ndakin mizi:nøtén, Mbumbukiam ezoqa, ndaføyamba ambá ta zapaya ndøgo, tenezæzã, ndigu guguna manqat ndimbopaev. Geté ndego ndaføyamba, nqáneq genezæzã, Yesu Keliso ndi-unimanqatin. Até ní-a, ni Keliso Yesu nqáneq qazi-unimanqatinim. Ni av qazi-matøvemém nqægo: Mbumbukiam ni ndaføyamba nqáneq genenænã, Keliso tizi-unimanqatinim, ambá ndøgo, ni Mozes-qa guguna manqat tizimbo-pavat. Zapa ndøgo, ezoqa kopo kopømba mbain, Mbumbukiam-qa bøi-te, ta mokho-te ndøgo te-ndaføyamba-ev, ndego Mozes-qa guguna manqat ndembopaev."

¹⁷Ni Zu ezoqam ndakin Keliso mokho-te Mbumbukiam-qa bøi-te ndaføyamba-qa nqeu, yaq ni mõiqeivim, ate ní-a, ni manqa-zapa-ús. Av tægoat ndægo, yaq gé, Keliso ni manqa-zapa gone-qa nígu? Av taoká. ¹⁸Geté no manqa-zapa nqáneq qatégó, nqawa tæsinan, neka Mozes-qa guguna manqat nqawa vøembópæv. Zapa ndøgo, no é-møeqeiv, av nqægo, ndøgo kopømba mbain tønøtøke, Mbumbukiam-qa bøi-te tæ-ndaføyamba-en. ¹⁹No bugukhokhof Mozes-qa guguna manqat paev-qa nogoám. Geté kopømba mbain. Yaq teqa guguna manqat, no andé manqa ovøyam-té qanøvé, løvøte vønø-etoam. Keliso tae mutui-te genanim, no té namba sòtumu-pakhaén. No ndøgo tøtenanim: No Mbumbukiam-qa banøyagé. ²⁰Yaq nakémbá. No nõkezan, ndakin yageáv. Geté Keliso ndøyagé, no mokho-te. No ndakin nqáneq manqei-qape-te nqæyage, no unimanqatin matev-té qatøyagé, Mbumbukiam-ge Yo-te, ndego kuku ndømbogo no-te neka ekeza kha sa genqonqotav, no zapaya. ²¹Mbumbukiam-qa kuku matev, no-te gego, no genømbó-qasiák. Unimanqatin. Ezoqa Mbumbukiam-qa bøi-te amba ndøgo tini-ndaføyamba-ezin, Mozes-qa guguna manqat timbo-paevin, yaq Keliso ambá khokhó sege-nanimim.

3

Keliso toqo-unimanqatin o khafeap matev toqombo-pavat, ndøgo matev unime-vinivinimba

¹Zo Galesia ezoqam, zo zó-kawakawa-ez? Gè, zo ezoqa sapi manqat zóvwem? Ni zo Yesu Keliso-qa yaq-te, ùni nizømbe-ovøemám, tae mutui-te gitøkwem, yaq zo manqa mokho vozøndapem. ²No manqat kopo zønømbé-einim? Gè, zo Nqova Mbomambaqape, Mozes-qa guguna manqat paev mokho-té qazonø-ndafem? Av taoká. Zo ndego nqáneq qazøte-ndafém, zo Mbumbukiam-qa Manqat Mbomambaqape qazo-ewagam neka vozø-unimanqatinim.

³Zoqa matev, mokho mbain. Zo Nqova Mbomambaqape-qa bazaføgákh qazøte-ngazém. Yaq gekha zapá, zo ndakin zoqa yageap, zøkeza bazaføgakh-te khoui-qa ndozogo? ⁴Zo Mbumbukiam namba, mbomambá sozoyagám. Yaq gé, zo khokhó sozoyagam? No nqæmatavap, mbain! ⁵Gé, zo Mbumbukiam Nqova Mbomambaqape ta zapaya ndøgo tezømbé-etoumit, neka zo mokho-te umingiap matev vinivinimba, ta zapaya ndøgo tezømbégot, zo guguna manqat nqazombo-paev? Av taoká. Ndego matev av nqægo, ta zapaya nqáneq gezømbegót, zo Manqat Mbomambaqape qazo-ewagam neka vozø-unimanqatinim.

⁶Ndæ! Eibleem zombøe-matøvemém? Ndego Mbumbukiam, gè-unimanqatin. Yaq Mbumbukiam ndego ta zapaya ndøgo, ndaføyamba-qape me-veó. ⁷Yaq zo vøezøtéz: Uni Eibleem-gi zi ndigu, ndi-unimanqatinat. ⁸Mbumbukiam-qa Manqat, é-møndø-ein, av nqægo: Bawan vini-ak ti-unimanqatinim, yaq Mbumbukiam ndigu ndaføyamba mé:zæb. Yaq nakémbá, ndego Eibleem av gembøe-ein nqægo, "Qo mokho-te, no bawabawan ate ndi:gu, matev eqieieqi nõzø-matønumát." ⁹Eibleem Mbumbukiam, gè-unimanqatin, yaq ndego matev eqieieqi vømbø-matanam. Yaq nakémbá, gekha ezoqam ndigu, ndi-unimanqatinat, av Eibleem ge-unimanqatintam, Mbumbukiam ndigu matev eqieieqi zømatanam.

¹⁰Geté gekha ezoqam ndigu, Mozes-qa guguna manqat-te ndo-taza, Mbumbukiam-qa bøi-te ti-ndaføyamba-ez, ndigu mõndø-soqoéz. Ti-te ndigu Mbumbukiam yaq-fia ndótá. Zapa ndøgo, ezoqa kopo mbain, ndego teqa manqat ate ndægo ndembopaev. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, av qane-peawáp nqægo: Gekha ezoqam ndigu, Mozes-qa guguna manqat ate ndægo paevav ndigu, ti-te ndigu Mbumbukiam yaq-fia ndótá. ¹¹Ndakin bavokho-qapé. Ezoqa kopømba mbain, guguna manqat mokho-te, Mbumbukiam-qa bøi-te te-ndaføyamba-ev. Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat, av qane-ein nqægo: Ezoqam ndøgo tené-ndaføyamba-év, te-unimanqatintat. Yaq géyagét. ¹²Keliso toqo-unimanqatin o

Mozes-qa guguna manqat toqombo-pavat, ndøgo matev ùnime-vinivinimbá. Zapa ndøgo, Mozes-qa guguna manqat paev mokho-te, ezoqa sa ndigu tiyagát, ndigu uni timbøepavat.

¹³ Ni bugukhokhof Mozes-qa guguna manqat, paev-qa zigoám. Geté kopømba mbaín. Yaq Mbumbukiam ni yaq-fia taev-qa nigoám, ta zapaya. Geté Keliso ni gèngqovotán. Mbumbukiam niqa manqa-zapa-qa yaq-fia, te-te ndégo tenótá. Unimanqatín. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-peawáp nqægo, “Gekha ezoqám ndego, ta-te tetøkewat, te-te ndego, Mbumbukiam yaq-fia ndótá.” ¹⁴ Keliso nqanek matev tene-matanám ndøgo: Matev egeiegei ndøgo, Mbumbukiam ge-ein, bawan vini-ak tezøgo, Keliso Yesu mokho-té qabenøzø-fakhán. Mbumbukiam Eibleem, manqa mbusa áv tembøevé. Yaq ni nqazi-unimanqatinat, Nqova Mbomambaqape bizl:ndafem, av Mbumbukiam manqa mbusa ge:ve.

Mbumbukiam Eibleem-te manqa mbusa é-møndøvé, yaq vðev, Mozes-qa guguna manqat qafakhan

¹⁵ Nøfuap! Zo mðzøte-zøté. Ezoqa manqa tikopo:nem neka poev vø-unimanqatinim, yaq ezoqa nøme kopømba mbaín, tiqa manqat-te, manqat nøme to-awam o tiqa manqat vønqagimēm. Yaq matev até kopó. Manqa mbusa ndøgo, Mbumbukiam Eibleem-te geve, ezoqa kopømba mbaín, ti-enendem. ¹⁶ Ta manqa mbusa ndøgo, Mbumbukiam Eibleem neka tege zeo-té genøvé. Mbumbukiam-qa Manqat einiáv av nqægo, manqa mbusa tegi zi-té genøvé, geté tege zeo kopo-té genøvé, Eibleem namba. Ngenek zeo, Kelisó. ¹⁷ Noqa manqa mokho nqáneq: Mbumbukiam Eibleem namba, poev ge-unimanqatin, yaq viav 430-qa zita-te, Mozes-qa guguna manqat qafakhan, ta guguna manqat ndøgo, kopømba mbaín, Mbumbukiam-qa manqa mbusa tønqawa, ibugukhokhof Eibleem-te geve. Ta manqa mbusa ndøgo, oskia ndøgoát. ¹⁸ Ni Mbumbukiam matev mbomømboma, amba Mozes-qa guguna manqat paev mokho-te teni-etoamin, yaq manqa mbusa ndøgo, Eibleem-te geve, ambá khokhó. Geté Mbumbukiam Eibleem matev áv gembøe-etoám, av manqa mbusa gembøeve. Yaq-mbá.

Mozes-qa guguna manqat-qa sasae, ndøgo ibusa-ibusa nonqó

¹⁹ Av tægoat ndægo, ni tizi-unimanqatinim, ndøgo gigiap-qapé, yaq gé, Mozes-qa guguna manqat, mokho gekhám? Mozes-qa guguna manqat, ndøgo tønefakhán: Ni tábizi-qeivím, av nqægo, manqa-zapazapa ndøgo, ni qazigoatun, ùnime-soqá, Mbumbukiam-qa bøi-te. Guguna manqat ndøgo, enzol ezoqam Mozes gembo-etoam, sa ndøgo tønégóát, atema Eibleem-ge zeo vømøfakhán, teqa yaq-te, Mbumbukiam manqa mbusa gembøeve. Guguna manqat, ni nginginam mokho-té qanøni-fakhán. Ngenek nginginam, Mozés. ²⁰ Geté Mbumbukiam Eibleem namba manqat gi:kopo:nem, ndøgo nginginam mbaín. Mbumbukiam manqat ekezan mbo-eín.

²¹ Yaq gé, yaq Mozes-qa guguna manqat-a, yaq manqa mbusa ndøgo, Mbumbukiam Eibleem-te geve, qaqaq matev tógo? Av taoká. Zapa ndøgo, Mozes-qa guguna manqat, ni amba khandi tøn-etoamin, yaq ni Mbumbukiam-qa bøi-te, ambá ndøgo tizi-ndaføyambanén, teqa guguna manqat tizimbo-pavatín. ²² Geté Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-eín nqægo: Ni ezoqa ewaqape, manqa-zapa-qa mokho-té qazu:gu, neka ni bazaføghak mbaín, Mozes-qa guguna manqat tizimbo-pavat. Yaq nakémbá, Mbumbukiam, ta khandi ndøgo, taqa yaq-te ibugukhokhof manqa mbusa geve, ndigu tezø-etoám, ndigu Yesu Keliso ndi-unimanqatinat.

²³ Nqanek unimanqatin matev fakhaneav qagoam, ni Mozes-qa guguna manqat mokho-te, løvønát zigoám, neka ande ndimbula ezoqam me vizi:goam. Geté unimanqatin matev qandovea, ni zifakhán. ²⁴ Ni guguna manqat-qa mokho-té qazu:goám. Yaq ni tøtøpøtambám ndøgo, atema Keliso vømøfakhán. Geté ndego gefakhan, yaq ni Mbumbukiam-qa bøi-te, nqáneq qazi-ndaføyamba-én, ni Keliso tizi-unimanqatinat. ²⁵ Unimanqatin matev qafakhan, yaq ni ndakin Mozes-qa guguna manqat, sekemba tøpøtønateáv.

Ni mizi-Mbumbukiam-gi-nakheis-én, ni Keliso nqazi-unimanqatinat

²⁶ Zo ate ndøzøte:go, Keliso Yesu nqazo-unimanqatinat, zo mðzo-Mbumbukiam-gi-nakheis-éz. ²⁷ Zo ibøkha iz qazondapem, zo Keliso mokho-té qazotu:gu. Neka zo ndego andé ndabua me zøte-uzáp. ²⁸ Yaq nakémbá zo vinivinimba mbaín, zo Zu ezoqam neka zo bawan vini-ak, neka zo ezoqa iz ndøzøgo neka zo iz mbain ndozogó, neka zo angana neka zo sakheis. Keliso Yesu mokho-te, zo kopó. ²⁹ Zo Keliso-qa mokho-te tozotugoat, zo Eibleem-gi zi. Yaq zo Eibleem-gi zi tozogoat, zo matev ndøzo-ndapém, taqa yaq-te, Mbumbukiam Eibleem manqa mbusa gembøeve.

4

¹ Zo mðzøte-zøtéz, gekha nakhasām ndego, vaev-te eve-qa gigiap ate ndægo to:kawaev, ndego khapelavøqase zua ndego, ndego andé khokho sasae ezoqam me me:gó, oskiá ndøgo, gigiap ate ndægo, teqa ndøgo. ² Yaq ndego ezoqam-qa mokho-té gunu:gú. Ndigu timbo-kewagét, atema ta khøuwa-te ndøgo, tege eve gezav, gigiap ate ndægo to:kawaev. ³ Até ní-a, ni Keliso unimanqatinteav qazigoam, ni andé nakheis me zi:goám, neka manqei-qaape khafeap matev neka matavap mokho-té qazu:goám. Ni andé tigi khokho sasae ezoqam me zi:goám. ⁴ Geté, khøuwa equeieqi qandap, av Mbumbukiam ge:zav, ndego ekeza Yo ndokhofotáv, sævam-te vømøqan. Até ndegó-a, Mozes-qa guguna manqat mokho-té gunu:goám. ⁵ Ndego tenegeavún ndøgo: Ezoqa génqovotáz, ndigu guguna manqat mokho-te gu:goam, yaq ni bizí-Mbumbukiam-gi-nakheis-en.

⁶ Ni Mbumbukiam-gi nakheis nqazigu, Mbumbukiam niqa mbøni-te, ekeza Yo-ge Nqova Mbomambaqaev ndokhofotáv. Yaq ngenek ni mokho-te, Mbumbukiam “Tat” mbøakhaematún. ⁷ Yaq nakembá, zo ambá av nqægo, ande khokho sasae ezoqa me sekembá sozogō. Av taoká. Zo Mbumbukiam-gí nakhéis. Yaq zo Mbumbukiam yage equeieqi-qaape zø-etoám, ndøgo ekeza nakheis nonqo ndemendewe.

Pol Galesia ezoqam gezø-fogogim, ndigu guguna manqat-te nango givesez

⁸ Ibugukhokhof, zo Mbumbukiam zøtèzateáv. Zo khape mbumbuk-qa mokho-té qazotu-goám, neka zo ande tigi khokho sasae ezoqam me vøzøtègoam. Ezoqa ndigu mbumbuk zø-akhaematún. Geté ndigu uni mbumbuk-aním mbá. ⁹ Zo ndakin Mbumbukiam mðzøte-zøtéz. O, unimanqatin nqánek. Zo Mbumbukiam me-otév. Geté, áv khané:go, zo khafeap matev-te neka khape mbumbuk-te nqawa ndozo-vesezet, ndigu bazaføgakh mbain ndigu neka kopømba mbain ndigu, zo tizøtøke? Gekha zapá, zo tiqa mokho-te nqawa gone-qa ndozogo, nqawa vozó-tigi-khokho-sasae-ezoqam-éz? ¹⁰ Zo khøuwa nøme, gigiap-qaape zøtèzæzá, løvøyak nøme-te neka viav-te. Yaq zo ndozo-matavap, tozo-khatiwat, zo Mbumbukiam ndaføyamba me:zæzá. ¹¹ No nðzø-fofogeáp zo. Andé noqa sasae ate ndægo khokho vøtégō, zo mokho-te bazaføgakh qæ-asazat.

¹² Nøfuap! No Zu ezoám. Geté no ndakin ambá av nqægo, Mozes-qa guguna manqat mokho-te, ndaføyamba-qa nøgō, Mbumbukiam-qa bøi-te. No nqazø-pouwe. Zo noqa zøtèqèivát, taqa yaq-te. Até nó-a, no andé zo me nøtègoám, no zo namba qategoam. Zo no-te mbøni vaev etopøteáv, atema ndakin. ¹³ Ta khøuwa-te ndøgo, no zo Mbumbukiam-qa Manqat ande qate-zømesimat, no enqoni nøvítát. ¹⁴ Geté oskiá ndøgo, noqa enqoni zo viniv qazø-etoam, zo no sanqambeáv neka qasi:veáv. Geté zo sózo-khatombém. Unimanqatín. Zo no andé enzol ezoqam me o Yesu Keliso me zøte-khatombém. ¹⁵ Zo Mbumbukiam-qa Manqat ande qazøte-yogem, zo khanakanakh kandambá qazondapem. No møtenøtén. Ta khøuwa-te ndøgo, zo kopømba tozogonin, zo ambá zøkeza bøi zokhawaín, no vozonø-etøomemin. Zapa ndøgo, zo kuku kandambá qazogooam no-te. ¹⁶ No zo unimanqatin manqat nqazø-manqate, yaq gē, no ta mokho-te ndøgo, møezø-qaqa-ezoqam-en?

¹⁷ Nandiv khokho nømendim ezoqam, ndigu gawáp zo-te. Geté ndigu ambá av nqægo, zo tøkæam-qa zøgō. Ndigu zo qatozoat-qa mba zøgō, no-te. Ndigu sa nqánek qazøpøév, zo ti-te gawap tøzøgoat. ¹⁸ Gawap taqagoat, ndøgo qanimáv, matev equeieqi-te taqagoat. Zo ambá oskia zøgonín, ambá ta-mba ndøgo, no zo namba tøtègoat. ¹⁹ Nogi nakhei mbomømboma! No viniv nangó qatøndapét zo zapaya, ate av-té, sævam viniv tundap, tui-ova, atema Keliso-qa matev zo mokho-te uni vømé-khouwév. ²⁰ Noqa poev kandambaqaape nqánek: No ndakin zo-té qabanøgō. No amba zo namba tøtegonin, yaq no manqat ambá ndaføyamba nøzø-manqateín, kuku matev-us. Zapa ndøgo, no nqova ndafe kandambá, zoqa matev-qa yaq-te, neka nøzø-fofogeáp.

Sæla neka Hega, tiqa emanqat

²¹ Zo ezoqam, zo poev ndøzøgo, guguna manqat mokho-te tozotugoat, gē, zo mozøyogem, guguna manqat, gekha manqát ndø-ein? ²² Av qane-peawáp nqægo: Eibleem nakhei angana menás gimboqaz. Nøme ndego, tegu sasae sævam Hega-té gemøqán. Geté nøme ndego, ekeza zas-té gemøqán, Sæla. ²³ Tege yo, ndugu sasae sævam-te gemboqan, ndego ezoqam-qa manqa vøovam-té gemøqán. Geté, tege yo, tegu zas-te gemøqan, ndego ndøgo tenøqán, av Mbumbukiam manqa mbusa ge:ve. ²⁴ Nqanek emanqat, yaya ni-etá. Nginik sakhei menas, andé poev menas me me:gó, Mbumbukiam ezoqa namba gi-unimanqatinim. Poev nøme, Sainai lol-té ge-unimanqatín, Mozes-qa guguna manqat vøzø-etoam. Ta matev ndøgo, andé Hega me me:gó, ndugu khokho sasae sævam, Eibleem-ge nakhasa anganeam nøme gumboqan. Yaq ta guguna matev mokho-te, até ní-a, vizí-khokho-sasae-ezoqam-en.

²⁵ Ezoqa ndakin Zelusalem taon-te, Mozes-qa guguna manqat ndimbopaev, ndigu andé khokho sasae ezoqam me me-gó, ate av-té, Hega nduigu, ndugu Sainai lolol guikhamas, Alebia manqei-te ndøgo. ²⁶ Geté ni Klisten ezoqam, ni ambá av nqægo, ande khokho sasae ezoqam. Zapa ndøgo, ni Zelusalem ndakinak taon-ák, ova nqo-go. Ndøgo andé nigú evó.

²⁷ Tuqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-peawáp nqægo,

“Qo khanakhanakh mbá qanegó,
qo sævam, nakheis mbain ndoqogo.

Qo khanakhanakh-us ndø-akhá,
qo nakheis qazøneav qagoam.

Zapa ndøgo, qo qakhapus mba nqoqoyage,
qo nakheis segeqá-goát. Kopoav-qapé.

Av taoká, av sævam nømu nduigu, zivis-us ndugu.”

²⁸ Nøfuap! Nqáe! Mbumbukiam Eibleem-te manqa mbusa ndóvé, yaq Aezek vøqan. Yaq zo até kopó. Mbumbukiam manqa mbusa ndóvé, zo vozø-Mbumbukiam-gi-nakheis-ez. ²⁹ Ta khøuwa-te ndøgo, ndego Hega-ge yo, Ismael, ndego ezoqam-qa manqa vøovam-te geqan, Aezek, ndego Mbumbukiam-ge Nqova-qa poev-te geqan, soqaqape-té genøaumám. Até ndakin-a, matev até kopó. Ndigu ezoqa nøme, zo guguna manqat paev-qa ndizøgo, ndigu zo soqaqape-té ginø-abét, zo Mbumbukiam-ge Nqova-te qazofakhaz. ³⁰ Geté Mbumbukiam-qa Manqat, áv khané-ein? Ndøgo áv qane-peawáp nqægo, “Nanduv khokho sasae sævam, vøkhofotáv, ekeza yo namba.” Zapa ndøgo, khokho sasae ezoqam-ge yo, kopømba mbain, zas-anim-ge yo namba, eve-qa gigiap to:kawaev. ³¹ Nøfuap! Yaq nakémbá, ni ambá av nqægo, andé khokho sasae sævam-gi nakheis, neka Mozes-qa guguna manqat mokho-té qazu-gú. Geté ni Eibleem-gu zas-anim-gi nakheis.

5

Keliso ni genqovotan

¹ Ni Keliso genqovotán, guguna manqat-qa mokho-te qazu-goam. Yaq ndakin ni nqanek nqovotønatev-te, oskia tábizi-gú. Yaq nakémbá, zo føgøføgakh ndøwaniáp, neka nango ndøvèséz, ta viniv-te ndøgo, ni ande khokho sasae ezoqam me qazi-eqatam. ² Nqáe! No Pol, nqazø-manqate. Zo ngusu qogøzat matev mokho-te, Mbumbukiam-qa bøi-te ndaføyamba-qa tozogoat, yaq matev ndøgo, Keliso zoqa gematanam, gezø-tøkeák. ³ No nqawá qanøzø-ein: Gekha ezoqam ndego, ngusu qogøzat matev mokho-te, Mbumbukiam-qa bøi-te ndaføyamba gone-qa ndego, ndego Mozes-qa guguna manqat ate ndægo bem-bopáev. ⁴ Zo gekha ezoqam, zo Mozes-qa guguna manqat paev mokho-te, Mbumbukiam-qa bøi-te ndaføyamba gone-qa ndozogo, zo mðzoqatáz, Keliso-te. Zo Mbumbukiam-qa kuku matev, zitá qazøte-wuøém. ⁵ Geté ni ezoqam, Mbumbukiam-ge Nqova Mbomambaqape mokho-te nqaziyage, ni ta-mba nqánek qazio-taná: Ni Mbumbukiam ndaføyamba nqánek genénæmb, ni Keliso tizi-unimanqatintat. ⁶ Zapa ndøgo, Keliso Yesu mokho-te, ndøgo gigiap-qapé mbá, ngusum e-má tiqambø-kepøtøzèm, ó, kepøtøzateav vøgoat. Geté gigiap-qape nqánek, Keliso tizi-unimanqatintat neka kuku matev vønigoát.

⁷ Zo mbomambá sozongazém, Klisten matev-te. Yaq gè, zo matavap, gekha ezoqam zø-enegim, unimanqatin manqat sekemba paeveav ndozogo. ⁸ Manqat ndøgo, ezoqa nøme zo ndezømesim, ambá av nqægo, Mbumbukiam-té qando-fakhaté, ndego zo gezø-akha. Av taoká. ⁹ Zo mðzøte-zøtéz: Flawa poponøvem nonqo khapelavøqase, flawa-te toqotu-pomogim, yaq ate ndi-gu segé-popoéz. Yaq matev até kopó. Khokho nømendim manqat khapelavøqase tøgoat, yaq ndøgo segé-khouwév, ezoqa vøtubám. Ezoqa kopoáv. ¹⁰ Geté no áv gate-unimanqatinát nqægo: Zo Mbumbukiam zøtøké. Yaq zo tiqa matavap vini ndapeav tønè-gó. Yaq gekha ezoqam ndego, zoqa matavap ndezø-enegimit, ndego yaq-fia nqosøgeap betëndap.

¹¹ Nøfuap! Gëmbo-mataváp. No amba ezoqa tøte-zømesimin, av nqægo, ngusum yá bezøqogáz, yaq no Zu ezoqam soqaqape-te ambá géveemák. No ezoqa amba zømesipøteav tøgonin, Keliso-qa løvøte mokho-te tikhandiz, ndego tae mutui-te genanim, yaq no Zu ezoqam, qafa ambá genøgonemák. ¹² No nqæmatavap, ndigu ezoqam zo ngusu qogøzat-qa yaq-te matavap ndizø-enegim, ndigu så be-apét, até nqazi-a, be-ovob.

¹³ Nøfuap! Zo Yesu nqovotønatev-tev genøzø-akhá. Geté ndego ambá av nqægo, zo nqánek gene-nqovotáz, zo matev vinivinimba sa tozo-matønunit, av zøkeza ndøzømbe-poev. Av taoká. Geté zo kuku matev bezøgó, yaqyaq-a, vøe-tøkeam. ¹⁴ Zapa ndøgo, manqat kopo ndøgo, Mozes-qa guguna manqat ate ndægo ndøgutøve, nqánek: “Ezoqa nøme-te, kuku áv

tabetaqambe:gó, av qakeza kha-te kuku ndaqambe:go.”¹⁵ Geté zo izuizu tozo-kefongimat, neka kopømba ande av søvakha gigiap ndi:gu, izu kha vøzølogāt, zo aiyá qagó, andé vøzøté-khoubām.

Nqova Mbomambaqape-qa matev neka kha-qa poev matev

¹⁶ No zo āv qazømbé-eín nqægo: Zo Nqova Mbomambaqape-qa mokho-té qanuyagé, ndego zo bènøzøgim. Yaq zo manqa-zapazapa zógoák, av zøkeza kha ndømbøe-poev.¹⁷ Kha-qa poev, Mbumbukiam-ge Nqova namba, gènøféáp. Neka Mbumbukiam-ge Nqova, ezoqam-qa kha-qa poev namba ndé:nøféáp. Qaqa ndøgó, yaqyaq-a. Yaq nakémbá, matev eqeieqei ndøgo, gone-qa ndoqogo, kopømba mbain toqogo. ¹⁸ Geté zo Nqova Mbomambaqape tezømbo-megetat, yaq ndøgo viní. Zo ndakin ambá av nqægo, Mozes-qa guguna manqat-qa mokho-te sekembá søzøtu:gū.

¹⁹ Ni kha-qa poev mizi-nøtén. Taqa poev nqáne: Mambe okho matév, neka sakhei o angana qovesam matév, neka gekha manqa-zapazapa nøme ndøgo, av nqægo. ²⁰ Neka kha-qa poev nøme nqáne: Tae khøwuiap vizap matév o mbumbuk akhayam matév, neka manqa-sisi matév, neka sanqambap matév, neka manqa itumbam matév, neka gigiap qovet matév, neka qaqa matév, neka qakeza kha eqawat matév, neka qaqaqae matev. ²¹ Neka kha-qa poev nøme nqáne: Ova matév neka ibøkha soqa izam matév neka lou loge møqæ matév neka gekha matev soqøsoqa av nqægo nøme ndøgo. No nqawá qanøzø-eín, av bugukhokhof qazømbe-manqatam: Gekha ezoqām ndigu, matev av nqægo ndimatanam, ndigu Mbumbukiam-qa Megeat Matev-te gemø-fakhazák.

²² Geté mokho ndøgo, Mbumbukiam-ge Nqova-te ndøndo-fakhate, nqáne: Kuku matév, neka khanakhanakh matév, neka sambí matév, neka aiyaiyav matév, neka tanøtanakh matév, neka matev mbomømboma gone matév, neka matev eqeieqei-te tøkenømbem matev, ²³ neka qakeza kha voat neka eqeieqei nøzøgim matev. Nqanek matev ate nqægo, guguna manqat kopo nqawateáv. ²⁴ Gekha ezoqām ndigu, Keliso Yesu-gi, ndigu ekeza kha-qa poev sekemba gembó-pavatak. Ndigu kha-qa poev, tae mutui-té ginø-tøkeém, poev soqøsoqa ate ndøgo namba. ²⁵ Ni Nqova Mbomambaqape, khandi ndakinak gini-etoam, ni ndego teabeni-nøzøgím. ²⁶ Ni bizi-khambúváp, neka yaqyaq-a qaqa biziløzú, neka yaqyaq-a ova bizi-manqaté.

6

Qo gigiap ndøgo toqóped, av qoqote-ogeakh

¹ Nøfuap! Zo mokho-te ezoqa nøme manqa-zapa tego, yaq zo ezoqa, Nqova Mbomambaqape nanduzumbu-gu, ndego gømbo-tøkeém. Kuku matev-ús. Geté zøkeza kha, gèqeiví. Soqain ndøgo, teqa matev, até zø-a, manqa-zapa-te tø-itub. ² Zo yaqyaq-a, viniv eqawat-qa yaq-te, gètøkeám. Av tøzøgetat ndægo, zo Keliso-qa guguna manqat o-mba zombøe-ndapát. ³ Gekha ezoqām ndego, ndematavap, av nqægo, ndego ezoqa nøme gèløvubām, geté ndego ezoqa kandambaqapē mbá, ndego ekeza kha gèmbøe-khavozumít. ⁴ Ezoqa ewaqape ekeza matev, yá begevewát. Eqeieqei tøgoat, yaq qo kopømbá, khanakhanakh. Geté kopømba mbain, toqote-khambuvvat av nqægo, qoqa matev eqeieqei, geté ezoqa nøme-qa matev soqain. ⁵ Zapa ndøgo, ezoqa ewaqape, ekeza viniv ndøzøgó, ndi-eqægeapet.

⁶ Gekha ezoqām ndigu, Manqat Mbomambaqape ndi-upøgim, ndigu yá bømbo-tøkeé, ndego nde-zømesim, gigiap qaniqanimav-te.

⁷ Zo zøkeza kha mbøe-khavòzám, av nqægo, Mbumbukiam zimbøe-khavozømēm. Ezoqa kopømba mbain, Mbumbukiam tembøe-khavozam. Gømbo-mataváp. Gekha gigiap ndøgo, toqo-ogeakh, qo ndøgo toqóped. ⁸ Qo manqa-zapazapa, ande gigiap soqøsoqa me toqo-ogeakh, yaq ngi:wat matev qotøndé-pe:tát. Geté Nqova Mbomambaqape toqombo-pavat neka matev eqeieqei toqo-matønumat, kopømba ande av avøe gigiap eqeieqei me toqote-ogeakh, yaq qo khandi miavmiav qotøndé-pe:tát. ⁹ Yaq nakémbá, ni matev eqeieqei matanam-qa yaq-te, bini-ewèzát. Zapa ndøgo, khøwa eqeieqei-te, ni avøe gigiap eqeieqei-qape zindúpeá, ni yovitav tøgoat. ¹⁰ Yaq nakémbá, gekha khøwá ndøgo, ni kopømba tøgoat, ezoqa nøme matev mbomømboma tizizø-matønumat, ni sá bizizø-matanám. Bugukhokhof matev mbomømboma, ndigu tizizø-matanám, ndigu ni namba Keliso nqazi-unimanqatinat.

Gigiap-qape nqáne, Mbumbukiam khandi ndakinak gini-etoam

¹¹ No nqanek manqat-qase, nøkeza zendá qate-peomít. Zøtéqeiým! Taqa peawap kandakandá.

¹² Ndigu ezoqam, zo ngusu qogøzat-qa yaq-te nditøpøtøzat, ndigu Zu ezoqam-te, iz kandakanda ndape-qa mba ndøgó. Ndigu sa tinigoatún ndøgo: Soqain ndøgo, ezoqa

soqaqape-te ti-ab, ndigu ezoqa Keliso-qa yaq-te ti:zømesimat, ndego tae mutui-te gitøkewem. ¹³Ndigu ekezan, Mozes-qa guguna manqat pøpøvumáv, oskiá ndøgo, ngusum ndizø-qogøzat. Geté ndigu zo ngusu qogøzat-qa tizømbigú ndøgo: Ttabiti-khambuváp, av nqægo: Zo tíqa manqat o-mba zotondapé, taqa yaq-te. ¹⁴Geté no nikeza Evezøza Yesu Keliso mba nøtè-khambuvupát, ndego ni zapaya tae mutui-te genanim. Te mokho-te, manqei-qape gigiap neka matev, møndønaním, no-te. Neka no nøkezan, manqei-qape matev-te, vøtø-nanim. ¹⁵Nðgo gigiap-qapé mbá, ngusum e-má tiqambø-kepøtøzēm, ó, kepøtøzateav vøgoat. Geté gigiap-qape nqáneq, Mbumbukiam khandi ndakinak geqa-etoam. ¹⁶Gekha ezoqám ndigu, nqaneq manqat ndimbopaev, Mbumbukiam-qa sambí matev neka tanakh matev ndøgoát, ti namba. Ndigu ezoqam, unimanqatin Mbumbukiam-gí Izlael ezoqám.

¹⁷Noqa vaev manqat nqáneq: No ezoqa viniv nøme mba benømbòvė. Zapa ndøgo, no nqama ee nqanøgó, no ezoqa gizumbam, no Yesu-qa sasae nqægo.

¹⁸Nogi Klisten nøfuap. Nigi Evezøza Yesu Keliso-qa kuku matev ndøgoát, zo namba. Amén. Nqaneq manqat unimanqatín.

Efesus Pol-qa pepa, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Efesus taon-te giyagam

Megeat Manqat-qase

Nqanek pepa, Pol Efesus taon Klisten bawan ezoqam-té genø-peawám. Ta khøuwa-te ndøgo, Pol nqanek pepa gepeawam, ndego Lom taon-té geyagám. Ndimbula mokho-té gunu:goám. Gaman ezoqam, ndego ta zapaya ndøgo tini-møvøinám, ndego ezoqa Yesu-qa yaq-te ge:zømesimam. Pol nqanek pepa, Tikikus mbo-etoám, yaq ngenek Efesus taon-te vøndap.

Nqanek pepa, ndigu Klisten ezoqam, Efesus taon-te giyagam, bètøkhæ-geveømém, yaq taqa zita-te, ndigu Klisten ezoqa nøme, taon vivinimba nøme-te giyageapam, bezø-etoam, yaq até ndigú-a, bēgeveømem. Efesus taon ndøgo, kandambaqapé. Ta manqei-te ndøgo tøgó, ndakin khøuwa Teki (*Turkey*) ndimbo-akhayam. Ta khøuwa-te ndøgo, Efesus taon-te ndøgo, bisnis kandakanda ndøgoám, neka ndugu khape mbumbukiam Artemis, tuqa khoev kandambaqape vøgoam.

Klisten ezoqam ndigu, Efesus taon-te giyagam, nøme kopokopo ndigu, Zu ezoqám. Geté ezoqa kopoáv, ndigu bawan vini-ák. Pol nqanek pepa mokho-te, nginik Klisten ezoqam, av gezømbø-peawám nqægo: Ezoqa ewaqape ndigu, ndi-unimanqatinat, ndigu Keliso mokho-te, kopó. Neka nøme nqáne: Ni Klisten bawan ezoqam, ni Keliso-qa khá, neka ndego nigí kawá. Neka ezoqa ndigu, ndi-unimanqatinat, ndigu andé khoév. Ta khoev-qa mui-uk, Kelisó. Neka nøme nqáne: Ni Klisten bawan ezoqam, andé Keliso-gú sævám.

¹ No Pól, nqanek pepa nqæpeaomit. No Keliso Yesu-gé u-aném. No nqanek sasae nqægot, ndøgo Mbumbukiam-qa poév.

Nqanek pepa zo-té qatø-peaomit, zo Mbumbukiam-gi ezoqam, Efesus taon-te nandozo-
yage, zo Keliso Yesu uni ndøzømbøe-paev.

² Mbumbukiam, nigí Tat, neka Yesu Keliso, nigí Evezøza, tiqa kuku matev neka sambí matev, ndøgoát zo-te.

Matev mbomømboma, Mbumbukiam ni Yesu mokho-te gini-etoam

³ Ni Mbumbukiam-qa iz, zí-eqatát, ndego nigí Evezøza Yesu Keliso-ge Mbumbukiam neka Eve. Keliso mokho-te, ndego ni matev mbomømboma ate ndægo ni-etoám, ndøgo yan-te ndøndo-okho, niqa Klisten matev tøke nonqo. ⁴ Mbumbukiam manqei-qape, okhokho-té genø-khakheinám. Yesu Keliso mokho-te, ndego ni é-møndø-vevendám. Ni tegí ezoqam zigoát, neka teqa bøi-te ndaføyamba neka manqa-zapa-yav vizigoát. Mbumbukiam kuku matev, é-møndømbøe-goám ni-te. ⁵ Yaq ndego é-møndæpøoa, ni gé-uponó, neka Yesu Keliso mokho-te, tegí nakheis vizigoát. Nqanek Mbumbukiam-qa poev qanimav-qapé. ⁶ Ta mokho-te ndøgo, Mbumbukiam-qa iz bete-eqawát. Teqa kuku matev qanimav-qapé, ni-te. Yaq-mbá segeni-etoám, te mokho-te ndego, ndembøe-khafuat. ⁷ Keliso-qa kouk mokho-te ndøgo, qawa, ni gènqovotán, neka niqa manqa-zapazapa vømbøe-navøem. Mbumbukiam-qa kuku matev, khape mbøe-khouwév, ⁸ ni gini-etoam.

Teqa matavap loloakh neka teqa otevat kandambaqape-te, ⁹ Mbumbukiam matev av tenegó, av bugukhokhof matavap ge-ve. Yaq matev ndøgo, ibugukhokhof khonoam-te qagoam, matev ate ndægo, Keliso mokho-te tematanam, ni vøenømand. ¹⁰ Mbumbukiam-qa matavap, khonoam-te qagoam, nqáne: Uni khøuwa-in timø-khantaz, ndego gigiap ate nqægo gekhakheinam, yan-te nqo:go neka manqei-qape-te nqago, segépizám. Yaq kawa kopo mégoát. Kawa sa ndégo, tégoát, Keliso. ¹¹ Te mokho-te, ni Mbumbukiam tene-vevendám ndøgo: Ni tegé ezoqam zigoát, ate av-té, av ndego bugukhokhof ge-pøoa. Zapa ndøgo, gekha matavap neka poév ndøgo, Mbumbukiam ndømbogo, ndego segé-matanám neka matev segéfakhán. ¹² Mbumbukiam tene-matanám ndøgo: Ni bugukhokhof ezoqam mokho-te, ni Keliso-te mba qeitø-tambat, Mbumbukiam-qa iz bete-eqawát.

¹³ Yaq até zó-a, vozø-Keliso-gi-ezoqam-ez, zo unimanqatin manqat qazoyogem, ndøgo Manqat Mbomambaqape, zoqa khandi-qa yaq-te. Yaq zo Keliso qazo-unimanqatinim, Mbumbukiam mbusa ndømpá, zo-te, av nqægo, zo tegí. Ta mbusa ndøgo, Nqova Mbomambaqapé. Ndégo, Mbumbukiam manqa mbusa ge-ve, tendo-khofotav. ¹⁴ Ngenek Nqova Mbomambaqape, andé khakhatáp, av nqægo, vaev khøuwa-te, ni matev ate ndægo

ndizim-ndapém, av bugukhokhof manqat ge-ein, ta khøuwa-te ndøgo, ndego ni uni te:khatomb, ni Mbumbukiam-gi ezoqam. Yaq Mbumbukiam-qá iz bete-eqawát.

Pol-qa ike manqat neka guliguli manqat, Efesus ezoqam-qa yaq-te

¹⁵ No ande qate-ewag av nqægo, zo Evezøza Yesu qazo-unimanqatinim neka zo Mbumbukiam-gi ezoqam-te ate ndi:gu kuku ndøzøgo, ¹⁶ yaq no Mbumbukiam-te ike manqat oskia nombo-manqaté, zoqa yaq-te. No zo oskia nezø-mataváp, noqa guliguli manqat-te. ¹⁷ No áv qate-guligulimatún nqægo: Nigi Evezøza Yesu Keliso-ge Mbumbukiam, ndego nigi Tat bazaføgakh-qape, yan-te ngo:yage, zo Nqova Mbomambaqape bezø-etoám. Yaq ngenek zo matavap loloakh bezømbè-etoam neka Mbumbukiam-qa yaq-te bezømbè-vevezam, yaq zo Mbumbukiam uni vøezøtez. ¹⁸ Neka no áv qate-guligulimatún nqægo: Zoqa matavap tábezømbe-mboqé. Yaq zo vøzøté-zøtéz, gekha matev mbomømbomá ndøgo, ni te-te nqazío-tana, ndego tini-etoam. Mbumbukiam zo tegi ezoqam, matev kandakanda mbomømboma kopoav-qapé tezø-etoam. Ndego zo ta zapaya ndøgo tezømbe-akhá. ¹⁹ Neka zo teqa bazaføgakh-qape tñezøtéz, ni-te nqøu-sasaeat, ni ndego nqazi-unimanqatinat. Nqanek bazaføgakh, bazaføgakh nøme ate ndægo, ùnime-løvuám. Nqanek bazaføgakh, ni-te nqøu-sasaeat, até kopó, av bazaføgakh ndægo, ²⁰ Mbumbukiam Keliso løvøte-te ge:khandi:v neka ekeza nakeamo zenda-te, yan manqei-te nqo:go, qonam nonqo vømbø-etoam. ²¹ Yaq Keliso uni ova-ín gono:gó. Ndego ezoqa neká nqova, tigi megetapak neka vesøtapak, neka ndigu bazaføgakh-us ndigu neka kawakawa-za neka iz-akhayapak ate ndi:gu, ùnime-løvubám. Tamá mbá, ndakin nqaziyage. Geté até ndøgó-a, megemege-te yage ndo:go. ²² Mbumbukiam matev ate ndægo, teqá zenda tokhotapak mokho-té genóvé, neka ni Klisten bawan ezoqam, kawa ndégo tinivé, matev ate ndægo, teqa mokho-te betū:goat. ²³ Ni Klisten bawan ezoqam, ni Keliso-qá khá. Keliso, ndego manqei-qape-te ate nqægo, gigiap ate ndægo mokho-te ndøgu, ndego Klisten bawan ezoqam mokho-té gunu:yagé, kha ndézø-tønøyám.

2

Mbumbukiam tanakh ginigu

Yesu Keliso mokho-te khandi gini-etoam

¹ Zo bugukhokhof Mbumbukiam-qa manqat qazo-sanqawam neka manqa-zapazapa qazo-matønnumam, zo pakhaezat zogoám. ² Ta khøuwa-te ndøgo, zo manqei-qape-qá matev soqøsoqa zombopavám, neka nqova soqøsoqa, ndigu nqanek manqei-qape-te ngiyage, tigi kawa-qa manqat o-mba vozombøē-ndapam. Ngenek ndégo, ezoqam-qa mokho-te ndu:sasaeat, ndigu Mbumbukiam-qa manqat ndisanqawe. ³ Até ní-a, ni ezoqa ewaqape, bugukhokhof áv tizi:yagám. Ni nikeza kha-qa poev, sizimbo-takát, ndøgo ni qa-itumbat. Gekha matev neka matavap soqøsoqá ndøgo, ni qazimbo-matøvememin, ni sizigonemin. Ni até kopó, av ndigu ezoqam ndi:gu. Até ní-a, ni Mbumbukiam-qa qafa ndizi-qeivimín.

⁴ Geté Mbumbukiam, tanakh khápe mbøe-khouwév ni-te. Zapa ndøgo, teqa kuku matev kandambá. ⁵ Ni manqa-zapazapa-te qazu:goam, ni pakhaenat zigoám. Geté Mbumbukiam, Yesu Keliso mokho-te, ni møndø-khandi:n. Unimanqatin. Zo teqa kuku matev-té qazøte-khandi:z. ⁶ Mbumbukiam ni Keliso namba ge:khandi:n, ndego ni te namba qonam nonqo ni-etoám, yan manqei-te nqo:go. Keliso Yesu mokho-té genøni-etoám. ⁷ Ndego tenegó ndøgo: Khøuwa ate tū:goat, megemege-te ndo:go, ezoqa áv tiabiti-qeiví: Teqa kuku matev, kandamba tantáv. Ndøgo gèløvuám, ezoqa ewaqape-qa kuku matev. Unimanqatin. Teqa kuku matev, kandamba tantáv ni-te, ndego ni Keliso Yesu mokho-te gi:nømand. ⁸ Zo Mbumbukiam-qá kuku matev-té qazøte-khandi:z, zo Yesu qazo-unimanqatinim. Zo ambá av nqægo, zøkeza matev matanam mokho-té qazøte-khandi:z. Av taoká. Ndego zo khandi, yaq-mbá segezø-etoám. ⁹ Zo ambá av nqægo, sasae-qape zøte-khanzøem. Yaq nakémbá, ezoqa kopømba mbaín, tikhambuvupat. ¹⁰ Zapa ndøgo, ni Mbumbukiam ndøkhakheinømbém, av ndakin nqazi:gu. Ndego ni Keliso Yesu mokho-te, tene-khakheinømbém ndøgo: Ni matev eqeieqei zigoát, ta matev eqeieqei ndøgo, Mbumbukiam ni gone nonqo gekhakheinam.

Yesu mokho-te, ni kopó

¹¹ Zo gëmbo-mataváp, zo bawan vini-ak: Zo bugukhokhof, bavokho-ak zogoám. Neka Zu ezoqam, ndigu ngusum gígogavatun, zo ngusu qogøzatav ezoqam zø-akhaemám, neka khokho ezoqam vøezæbam. (Geté nqanek ngusu qogøzat matev, ezoqa ndømatønnumatún.) ¹² Ta khøuwa-te ndøgo, zo Keliso mbaín. Izlael ezoqam-te, zo bavokho-ak zogoám. Zo

1:17 1:17 Kol 1:9   **1:19** 1:19 Kol 1:11   **1:20** 1:20 Psa 110:1; 2 Ko 13:4; Kol 2:12   **1:21** 1:21 Kol 1:16; 2:10   **1:22** 1:22 Psa 8:6   **1:23** 1:23 Ef 4:10, 15; Lom 12:5; Kol 1:18   **2:1** 2:1-5 Kol 1:21; 2:13   **2:2** 2:2 Kol 3:7; Tait 3:3   **2:3** 2:3 Kol 3:6   **2:4** 2:4-5 Lom 6:11-13   **2:6** 2:6 Kol 2:12   **2:9** 2:9 1 Ko 1:29-31; 2 Tim 1:9   **2:10** 2:10 Tait 2:14
2:12 2:12 Kol 1:21; Lom 9:4

ambá av nqægo, Zu ezoqam zogoám, Mbumbukiam geveataz. Yaq zo Mbumbukiam-qa poev mokho-te yageáiv, ndego Izlael namba gi-unimanqatintam. Zo Mbumbukiam zøtezeatév neka te-te tabeáiv, nqanek manqei-qape-te. ¹³Geté ndakin, zo Keliso Yesu mokho-té qazotu-yagé. Zo ezoqam, bugukhokhof qambaqape qazogoam, zo ndakin Keliso-qa kouk mokho-te, avónin qazøtøndo-fakház.

¹⁴Ngenek Keliso, sambi matev nindapavún. Zu bawan-ak neka bawan vini-ak, ndego tetøkunú, ni bawan vønikipo. Sinøndakha ndigu, gu:wabam, ni qaqatønotam, ndego gènqaozó. Ekeza khá gene-nqaozó, neka qaqa matev, yaqyaq-a qanambu-goam, vøevøzam. ¹⁵Mozes-qa guguna manqat, ndego møndø-sisizám, matev ate ndægo, ezoqa gi:zømesimatun. Ndego tenegó ndøgo: Ekeza kha mokho-te, niqa bawan menas tàbete-tøkuá, ni bizi-bawan-kopo-en, neka sambi binígu. ¹⁶Yesu tae mutui-te genanim, ndego qaqa matev gèkhoutáv, ni yaqyaq-a qanambu-goam. Ni bawan menas qanigoam, ndego sège-tøkunú, ni vizi-bawan-kopo-en, neka ni Mbumbukiam namba vøe-tøkunu. ¹⁷Yesu nqanek manqei-qape-te gegeavun, ndego sambi manqat namba me:geavún, ti-te ndigu, avónin ndimbogo, Zu bawan-ak, neka até zo-té-a, zo bawan vini-ak, qambaqape ndozotøndogo. ¹⁸Unimanqatin. Yesu mokho-te, ni Zu bawan-ak neka zo bawan vini-ak, kopømbaqapé, Mbumbukiam-ge Nqova kopo mokho-te, Tat-qa avónin-té qazinø-niáv.

¹⁹Yaq nakémbá, zo ndakin ambá av nqægo, manqei vini-ak neka bavokho-ák. Geté até zó-a, mòzo-mo-manqei-anim-éz, Mbumbukiam-gi bawan namba, ndigu Zu ezoqam, neka até zó-a, vozø-Mbumbukiam-gi-ezoqam-ez. ²⁰Zo andé khoév. Ta khoev ndøgo, Mbumbukiam ndøwevét. Uk ndøgo ge-asaz, Keliso-gi u-anim neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqám. Yaq Keliso Yesu ekezan, ndego mui-úk. ²¹Khoev ate ndægo, ngének gegeawát, ndæføgakhat. Neka Evezøza mokho-te, nqanek khoev sège-khouwevtét. Yaq gemø-Mbumbukiam-qa-khoév. ²²Keliso mokho-te, até zó-a, søzøtumú-Mbumbukiam-qa-khoev-éz, ezoqa nøme namba, ndego ndewevet. Yaq tege Nqova Mbomambaqape, nqanek khoev mokho-té gunú:goát.

3

Pol-qa sasae, bawan vini-ak-te gego

¹Yaq nakémbá, no Pol, no zo bawan vini-ak, Mbumbukiam-qa Manqat Keliso Yesu-qa yaq-te nqate-zømesim, yaq ta zapaya ndimbula mokho-te nqatu:gu, nõguligulimatún, zoqa yaq-te.

²Zo ábozo-yogém ndøgo, Mbumbukiam nqanek sasae genø-etoam, zo Manqat Mbomambaqape tøte-zømesimat, teqa kuku matev-qa yaq-te. ³Matavap ndøgo, khonoam-te qagoam, Mbumbukiam møndøveáz, no vøenømand. No bugukhokhof elavøqase mæzø-peawám, taqa yaq-te. ⁴Yaq zo nqanek manqat tozo-geveømem, zo ndøzøte-zøté, no nøtenat nqanøgó, Keliso-qa yaq-te, ndøgo bugukhokhof khonoam-te qagoam. ⁵Ibugukhokhof, ezoqa yage gimønøzumavun, zøtezeatév, taqa yaq-te. Geté ndakin, Mbumbukiam tege Nqova mokho-te, tegi u-anim neka manqa vevezam ezoqam, møndøzø-veáz. ⁶Matev, khonoam-te qagoam, nqánek: Mbumbukiam-qa Manqat Mbomambaqape mokho-te, bawan vini-ak, ndakin møndø-bawan-kopo-éz, Izlael ezoqam namba, neka vø-kha-kopo-ez. Yaq Keliso Yesu mokho-te, até bawan vini-ák-a, Mbumbukiam-qa matev mbomømboma ndø-upøgimit, av Mbumbukiam Zu ezoqam-te manqa mbusa ge:ve.

⁷Mbumbukiam kuku mbogoám no-te. Yaq teqa bazaføgakh mokho-te, no mütumu-Manqat-Mbomambaqape-gé-sasae-ezoqam-én. ⁸Mbumbukiam-gi ezoqa nøme ate ndigu, no møndø-løvbumím. Geté no Mbumbukiam teqa kuku matev mokho-te, teneveatan ndøgo: Bawan vini-ak, Manqat Mbomambaqape nøté-zømesimat, teqa matev mbomømboma-qa yaq-te, ndøgo ni Keliso mokho-te gini-etoam. Ta matev mbomømboma ndøgo, kopømba mbain tizi-geveømem. Khápumu-khouwév. ⁹Mbumbukiam, ndego manqei-qape neka gigiap ate nqægo gekhakheinam, no sasae nqánek genø-etoám: No teqa matavap ndøgo, ibugukhokhof ekeza mokho-te qakhonasae, ezoqa yage gimønøzumavun, ezoqa ewaqape nøzømbé-ovøemát. ¹⁰Mbumbukiam tene-matanám ndøgo: Klisten bawan ezoqam mokho-te, ndego ndakin ekeza matavap loloakh vivinimba, nqova-gi kawakawa-za neka iz-akhayapak mé:zømás, ndigu ova ngo:yage. ¹¹Matev ndøgo, Mbumbukiam nupøkhan mba gepøoa, ndego møndø-matanám. Keliso Yesu-qa mokho-té genøgó, ndego nigí Evezøza. ¹²Te mokho-te, ni ezoqa nqazi-unimanqatinat, kopømbaqapé, Mbumbukiam-té qazinø-okhoát. Kha føgakh-mbá neka møe mbain. ¹³Yaq nakémbá, zo

2:13 2:13 Kol 1:20   **2:14** 2:14 1 Ko 12:13   **2:15** 2:15 Kol 2:14   **2:16** 2:16 Kol 1:20, 22   **2:17** 2:17 Isa 57:19
2:19 2:19 Ef 3:6   **2:20** 2:20 1 Ko 3:11   **2:21** 2:21 1 Ko 3:16   **2:22** 2:22 1 Pita 2:5   **3:1** 3:1 Filip 1:7, 13   **3:2**
3:2 Kol 1:25   **3:3** 3:3 Ef 1:9-10; Kol 1:26   **3:6** 3:6 Ef 2:13, 16-19   **3:7** 3:7 Kol 1:25   **3:8** 3:8 1 Ko 15:9-10   **3:12**
3:12 Zion 14:6; Lom 5:2

mbøni bezòvæv, noqa yage fògakh-qape-qa yaq-te, ndògo zo zapaya qanòfakhan. Zapa ndògo, ndògo zoqá tòke nonqó. Ta mokho-te ndògo, zo yage eqeieqei-qape zòtèqevím.

Yesu Keliso-qa kuku matev ni-te

¹⁴ Yaq nakémbá, no Tat-qa megemege-te, katuk nomòkuiám, neka teqa iz nqæ-ēqāwát. ¹⁵ Bawabawan até ndægo, yan-te nqo-go neka manqei-qape-te nqago, zapa ndégo. ¹⁶ Mbumbukiam, ndego matev kandakanda mbomømboma kopoav-qapé, niqa tòke nonqo. Yaq nakémbá, no áv qambø-vi:matún nqægo: Ndego zo tege Nqova Mbomambaqape-qa mokho-te, bazafògakh bezø-etoám. Yaq zo bazafògakh-us zógoát, zoqa mokho-te. ¹⁷ Yaq Keliso, zoqa unimanqatin matev mokho-te, zoqa mbøni-te betù:yage. Yaq zo matev ate ndægo, kuku matev-us vøego. Yaq zo ande tae me ndægo, lu manqei pakoa-te qamø-mbuvøem, fògøfògakh zówaniapát. ¹⁸ Yaq zo Mbumbukiam-gi ezoqam ate ndigu nøme namba, tønèzøtéz, av nqægo: Keliso-qa kuku matev-qape, ni-te ndømbogo, sà tønømá. Taqa vøndæv neka taqa sekeat neka taqa eqæv neka taqa igian, kandambá tantáv. ¹⁹ Unimanqatin. Ni manqei-qape ezoqam, ni kopømba mbain, teqa kuku matev ate ndægo uni tizi:nøten. Geté no Mbumbukiam-te, áv qate-vi:matún nqægo: Zo Keliso-qa kuku matev tønèzøtéz. Yaq Mbumbukiam-qa matev mbomambaqape, ekezan-te ndøgu, até zó-a, ùni tabezømbe-tøtøvyám, zo mokho-te.

²⁰ Mbumbukiam-qa bazafògakh, kandamba tantáv, ni mokho-te nqøu-sasaeat. Gekha viam manqát ndògo, ni te-te nqanigu, neka gekha mataváp ndògo, nqazi-matavap, teqa tòke kopømbaqapé, unimé:løvuám. ²¹ Teqa iz, bèto-eqawát, Klisten bawan ezoqam mokho-te. Ta zapaya ndògo, ndego Keliso Yesu mokho-te gematanam, teqa iz miavmiav be-eqawát, atema ezoqa ewaqape yage vómønzumit.

Amén. Nqanek manqat unimanqatin.

4

Ni Klisten ezoqam ate nqazi-gu, ni Keliso-qa kha

¹ No Evezøza-qa sasae zapaya, ndimbula mokho-te nqatu:gu, no nqazó-pouwe: Zo Mbumbukiam gezòndo-akha, tegi ezoqam tozogoat, zo matev eqeieqei-té qayageáp. ² Zo zòkeza iz ndø-eqāwát. Geté zo aiyaiyav matev-té qayageáp, ezoqa nøme namba, neka zo mbøni nqosøgeap nakha-nakhamas-te ndø-upøgím. Neka kuku matev até bezøgo yaqyaq-a. Ezoqa matev soqøsoqa timatønnumat zo-te, zo matev nakhamas-te ndø-qavøinámát. ³ Zo Nqova Mbomambaqape mokho-te qazo-kopo-ez, yaq zo bazafògakh ndø-asøzú. Ta sambí matev-te ndògo, ezoqa ndøtøkuzuat, até vøyageáp. ⁴ Ni Mbumbukiam-gi ezoqam, ni kha kopó. Neka Nqova Mbomambaqape kopo me:gó. Neka até matev kopo me:gó, zo ndozoto-taza, tozondapem, ma Mbumbukiam gezømbe-akha. ⁵ Neka Evezøza kopo me:gó. Neka unimanqatin matev kopo me:gó. Até lbøkha iz upøgim matév-a, kopo me:gó. ⁶ Até Mbumbukiám-a, kopo me:gó, ndego ezoqa ewaqape-ge Tat. Ezoqa ewaqape, ndégo tezømbo-kawaevát. Neka ezoqa ewaqape mokho-te, ndégo tunu-sasaeát. Neka ndego ezoqa ewaqape mokho-té gunu:gu.

⁷ Ni ezoqa kopokopo ate nqazi:gu, Keliso teqa kuku matev mokho-te, matev vinivim-ba ni-etoám, av ekezan qambøe-pøovam. ⁸ Keliso ni matev ndini-etoam, taqa yaq-te Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-ein nqægo:

“Uni ova-in nqo:go geqavig,

ndego pingim-ak ndøkhatób, namba gi:qavig.

Yaq ndego ekeza ezoqam,

khanakhanakh matev zø-etoám.”

⁹ Nqanek manqat qa-ein, av nqægo, “ndego geqavig,” ndògo ni áv qani-nømendím nqægo: Keliso bugukhokhof, nqanek manqei-qape-té gendovís. ¹⁰ Ndego ezoqam, ibugukhokhof gendovís, ezoqam ndégo, uni ova-in nqo:go geqavig, neka yan uni vøe-løvuam. Ndego teneqavig ndògo: Gigiap ate ndægo, yan-te nqo:go neka manqei-qape-te nqago, tèabete-tønøyám. ¹¹ Yaq ndego ni Klisten bawan, sasae ezoqam ni-etoám. Nøme tegi u-anim ndògoát, neka nøme tegi manqa vevezam ezoqam vógoát. Neka ezoqa nøme ndigu, ezoqa nøme Keliso-te yozøat-qa ndigu. Neka nøme ndigu, Mbumbukiam-gi ezoqam ndizø-keoge. Neka nøme ndigu, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat ndi:zømesim. ¹² Keliso nginik ezoqam, ni Klisten bawan tòke nonqo ni-etoám. Yaq ni Mbumbukiam-gi ezoqam, teqa sasae eqeieqei bizi:gu, neka Keliso-qa kha betè-bazafògakh-us. ¹³ Tiqa sasae, sà bemá, atema ni ate

nqazigu, niqa unimanqatin-te neka niqa nōtenat-te, Mbumbukiam-ge Yo-qa yaq-te, bizimī-kopō-en, neka Klisten matev-te bizimī-findam neka ande av Keliso ekezan nde-go, bizimī-kopōmba-en.

¹⁴ Yaq ni ande av nakhei nqonqon ndigu, neka ande av khagua ndægo, khamōe ndōngētōyam, neka ande av gagayag ndægo, khamōe ndōpōogim, sekembá zigoák, nōmendim matev vinivinimba tōni-fakhanumat. Yaq ni ezoqa manqa enaq neka khavozam manqat tini-manqatat, ni tiqa khokho nōmendim manqat zimōmbó-paevemák, ndōgo niqa unimanqatin matev ngi-wat-qa ndōgo. ¹⁵ Ni unimanqatin manqat mba bizi-manqaté. Kuku matev-ús. Neka niqa matev-te ate ndægo bizifindam, neka ande av Keliso nde-go, bizimī-kopōmba-en, ndego nigí kawa. ¹⁶ Ni Klisten ezoqam, ni teqa kha nqazigu, ndego tegeageáp, ta kha vinivinimba ndōgo, nqabunuzupit neka kha kinik-te ndōgeageapet. Yaq ni eqeieqei tiziyagat, ande av kha ndæbunuzupit, sasae vinivinimba eqeieqei ndōmatanam, neka ni kuku tōnigoat, yaq Keliso-qa kha segé-khouwév, bazafōgakh-ús.

Yage ndakinak-qa yaq-te Yesu mokho-te

¹⁷ Yaq nakémbá, no Evezōza-qa iz-te nqazó-pouwe: Zo yage sekemba ndōndápét, av bavokho ezoqam ndigu, ndigu Mbumbukiam zōtezateav ndigu. Tiqa matavap, gēnokhombáp. ¹⁸ Bōivun-té qagó. Ndigu gēqatáz, khandi-te ndōgo, Mbumbukiam ezoqa ndezō-etoam. Neka ndigu mokho ndapeáv. Zapa ndōgo, tiqa mbōni gētokeám. ¹⁹ Ndigu mivi matev mbain. Ndigu ekeza kha, manqa-zapazapa-té ginō-nqonqotōvém. Neka ndigu matev soqōsoqa vinivinimba mōqæ mba zōmbeyæf.

²⁰ Geté zōtezat ndōgo, zo Keliso-te qazondapem, vini! ²¹ Zo mōzoyogém, teqa yaq-te, neka zo te mokho-te nqazoyage, zo unimanqatin manqat, mōndæ-zōmesimám, ndōgo Yesu mokho-te ndōgu. ²² Ta unimanqatin manqat, nqáneq: Zoqa awenege yage matev, ndōgo taqa poev matev soqōsoqa mokho-te zo qatubam neka soqagape-te vō-itubam, vōkhofóé. ²³ Yaq Nqova Mbomambaqape-qa mokho-te, zoqa matavap bezō-ndakinak. ²⁴ Neka kopōmba ande av ndabua ndakinak tōzōte-uzam, zo yage ndakinak zōndapém, ta yage ndakinak ndōgo, Mbumbukiam gekhakheinam. Yaq zo matev eqeieqei-té neka unimanqatin-té qazōyagát, av Mbumbukiam ndōmbō-poev.

²⁵ Yaq nakémbá, ni yaqyaq-a meakha manqat manqate bizi-ivōvém. Geté unimanqatin manqat mba bizi-manqaté. Zapa ndōgo, ni Klisten ezoqam ate nqazigu, kha kopō-té qanibunōzáp. ²⁶ Zo qaga tozo-gonemat, yaq ndōgo zo manqa-zapa-te be-ítúb. Zo qaga khapé bezōmbe-lolokhótáp. Geté é-vō-ivōvemat. Yaq khōuwa okhokho-té geabemō-sinanát. ²⁷ Zo nqova soqagape, elavōqase mbōe-lōvūzím. ²⁸ Gekha ezoqām ndego, nde-aqonam, ndego aqonam matev, sá be-iváv. Teqa zenda sa be-áwáp. Geté sasae betegó. Yaq av nqægo, ndego kopōmbaqapé, ndigu gezō-tōkéaf, ndigu gigiap mbain ndigu.

²⁹ Manqat soqōsoqa ndōgo, ezoqa nōme ndōngiæzoat, manqa-nqa-te bezōndo-fakháté. Geté manqat eqeieqei mba ndōmanqaté, ndōgo ezoqa nōme ndōzōmbe-tōkee. Yaq ndigu zoqa manqat ti-ewagat, tiqa mbōni-te bezōmbe-eqeieqei. ³⁰ Zo Mbumbukiam-ge Nqova Mbomambaqape, viniv mbo-etōmém, ndego Mbumbukiam zo ande khakhatap me gezōmbeve, av nqægo, zo tegé, neka ndego zo vaev khōuwa-te vōkhatōb, ekezan-te. ³¹ Ezoqam-qa manqa-zapazapa navupav matev neka mbōni nqosōgeap matev neka qaga matev neka manqa sasanqa manqate matev neka ezoqam-qa iz ngi-wat matev, matev av nqægo ate ndægo, vō-ivōvém, matev soqōsoqa ate ndægo nōme namba. ³² Geté zo yaqyaq-a, matev eqeieqei ndōgó neka tanakh matev mba bezōmbu-gú. Neka ezoqa matev soqōsoqa tizōgoat, zo sá bezōmbo-navōemát, kopōmba av-té, Mbumbukiam Keliso mokho-te, zoqa manqa-zapazapa sa qambōe-navōem.

5

Ni Klisten ezoqam waev-té qabizi-yagé

¹ Zo Mbumbukiam-gi nakheis ndozogo, ndego kuku ndōmbogo zo-te, zo matev eqeieqei mba ndōmatanam, av ekezan ndego, matev eqeieqei ndematanam. ² Neka kuku matev-té gayagé, ate av-té, Keliso kuku qambōegoam ni-te, neka ekeza kha ni zapaya vōnqonqotav, kopōmba ande av ezoqa sōvakha gigiap Mbumbukiam-te gi-lōvusumatun. Keliso ekeza kha ge-etoam, ndōgo sisip qanimáv, Mbumbukiam-te. Yaq ndego khanakhanák, taqa yaq-te.

³ Zo Mbumbukiam-gi ezoqam mokho-te, matev soqōsoqa elavōqase bezōmbu-gú, av mambe okho matev ndægo neka gekha matev soqōsoqa av nqægo nōme ndōgo neka gigiap

4:15 4:15-16 Kol 1:18; 2:19   **4:17** 4:17 1 Pita 1:14; Lom 1:21   **4:22** 4:22 Lom 8:13; Kol 3:9   **4:23** 4:23 Lom 12:2

4:24 4:24 Gen 1:26; Kol 3:10   **4:25** 4:25 Kol 3:8-9; Zech 8:16   **4:26** 4:26 Psa 4:4; Zems 1:19-20   **4:29** 4:29 Kol 4:6

4:30 4:30 Isa 63:10; 1 Tes 5:19; Ef 1:13-14   **4:31** 4:31 Kol 3:8   **4:32** 4:32 Met 6:14; 18:22-35; Kol 3:12-13   **5:1** 5:1

Met 5:48   **5:2** 5:2 Iblu 10:10; Exo 29:18

qovet matev. Zapa ndógo, matev av nqægo, gemó-tòkuayák, Mbumbukiam-gi ezoqam namba. ⁴ Neka zo mambe okho manqat ndòmanqatê, neka ezoqam ngenøgim matev-te ndò-ábám, neka gekha emanqat soqòsoqa nòme ndógo, me:votótáp. Geté zo Mbumbukiam-te, ike manqat mba ndòmanqatê. ⁵ Zo vòezótét: Gekha ezoqám ndigu, mambe ndi-okho o matev soqòsoqa nòme av nqægo ndimatnam o gigiap qovet matev mòqav ndòzòya, ndigu Mbumbukiam-qa neka Keliso-qa Megeat Matev-te, gemó-ozák. Gigiap qovet matev, ndógo andé batae-te ogiam matév. ⁶ Zo gò:feazoát! Soqáin ndógo, ezoqam-qa khavozam manqat, zo manqa-zapa-te tó-itub. Zapa ndógo, nqanek matev soqòsoqa zapaya, Mbumbukiam-qa qaqqa ndógeáv, ti-te ndigu, teqa manqat o-mba ndapeav ndigu. ⁷ Yaq nakémbá, ezoqam ndigu matev soqòsoqa ndimatnam, zo ti namba, me:tòkúát.

⁸ Zo ibugukhokhof, bøvun-té qazogoám. Geté zo ndakin Evezòza-gí ezoqám neka zo waev-té qazoyagé. Zo waev-te ndozoyage, yaq zo matev egeieqei-te mbá qayagé. ⁹ Waev-te toqoyagat, yaq mokho ndógo, ndòndo-fakhate, nqáneq: Matev mbomòmbomá neka matev ndafòya-ndafòya neka unimanqatin manqat. ¹⁰ Zo gè:vawé neka gè:zòtezát, gekha matév ndógo, Evezòza ndòmbòe-khaneat. ¹¹ Ezoqa ndigu bøvun-te ndiyage neka ti-te mokho soqòsoqa mba ndòndo-fakhate, zo ti namba, me:khokhòmbáp, tiqa matev matanam-te. Geté zo ezoqa gè:zòmesím, matev av nqægo soqáin. Bematanám. ¹² Unimanqatín, matev nòme ndógo, ezoqa khonoam-te ndimatnam, mivi-ús, toqote-manqat. ¹³ Geté gekha matév ndógo, waev-te tófakhan, yaq soqóqéiv, av nqægo, egeieqei o soqáin. ¹⁴ Gigiap o matev, waev-te tófakhatat, yaq segemó-waév. Yaq nakémbá, ouv nòme av gini-qaqaeamatún nqægo, “E-moqosuzám,

qo venangei nandoqo-buvit.

E-moqo-khandi:q,

qo lóvòte-te nandoqogo.

Yaq qo waev-té qoqógoát,

ndógo Keliso-te qandowav.”

¹⁵ Yaq nakémbá, zo gèqéiví, zo ande av khazóté-yagát. Zo matavap livilivis ezoqam-qa, me:qéiví. Geté zo matavap loloakh ezoqam zógoát. ¹⁶ Khòuwa khokho ndòngiæzòát. Matev egeieqei mba ndógo. Zapa ndógo, matev soqòsoqa khápumu-khouwév, ndakin nqaziyage. ¹⁷ Zo ande kandaniap ezoqam me ndógo. Geté zo ùnime-vawé, gekha matév ndógo, Evezòza ndòmbòpoev. ¹⁸ Neka zo ibòkha soqa khapekhapé me-izám, andé kawa vòzòmbé-okí. Matev av nqægo, segé-ngiæzó. Geté zoqa kha, Nqova Mbomambaqapé qabezòmbè-tònyám. ¹⁹ Zo ouv gèqaqayám, yaqyaq-a, kopòmba ande av Sams ouv ndágo, o ouv nòme ndógo, Mbumbukiam-qa iz ndò-eqawat, o ouv ndógo, Nqova Mbomambaqape nde:zòmesim. Zo ouv khanakhanakh-us zóqagaemat, Evezòza-te, zoqa mbòni mokho-te. ²⁰ Neka Mbumbukiam, nigi Tat, ike manqat oskia zombó-etoumát, Yesu Keliso-qa iz-te, ndego nigi Evezòza, matev ate ndægo, ndego zo-te ndematnam.

Angana neka sakheis, egeieqei ande av kinyagát

²¹ Zo Keliso ndozombo-vizap, zo izuizum mokho-té qanu:gu.

²² Zo sakheis, zòkeza angana-qa mokho-té qanu:gu, ate av-té, zo Evezòza-qa mokho-te ndozotu:gu. ²³ Zapa ndógo, anganeam sævam-gé kawá, ate av-té, Keliso ni Klisten bawan ezoqam-ge kawa nde:go, ndego ni gekhandi:n, ni teqa kha nqazigu. ²⁴ Ate av-té, ni Klisten bawan ezoqam, Keliso-qa mokho-te nqazu:gu, yaq sakheis ekeza angana-qa mokho-te, av tiabitu:gu, matev ate ndægo.

²⁵ Zo angana, zo zòkeza sakheis-te, kuku av tabezòmbè:gó, av Keliso Klisten bawan ezoqam-te, kuku qambòegoam, neka ekeza kha sa vònqonqotav, ti zapaya. ²⁶ Ndego tene-matanám ndógo: Ni Klisten bawan ezoqam, ndego ni teqa manqat mokho-te, ande ibòkha me ge:sungutan, Mbumbukiam-gi mba zigoát. ²⁷ Keliso av qambòe-pòvám nqægo: Ni Klisten bawan ezoqam ate nqazi:gu, ndafòyamba zigoát, teqa bòi-te, ate av-té, sævam bugug keoge egeieqei neka mbomambaqapu neka soqáin-qase mbain ndu:gu, anganeam tundaf. ²⁸ Yaq matev até kopó. Angana ekeza sakheis-te, kuku av tabezòmbè:gó, av ekeza kha-te kuku ndòzòmbè:go. Unimanqatín. Gekha ezoqám ndego, ekeza zas-te kuku tòmbogoat, ndego até ekeza kha-té-a, kuku ndòmbògó. ²⁹ Gèmbò-mataváp: Ezoqa ekeza kha, sanqaupáv. Geté ndigu egeieqei ndò-okefatún, neka keoge egeieqei vòmbògoatun. Ate av-té, Keliso ni Klisten bawan ezoqam nginimbi-keoge. ³⁰ Zapa ndógo, ni Klisten ezoqam, ni teqá khá. ³¹ Mbumbukiam-qa Manqat, av qane-eín nqægo, “Yaq nakémbá, anganeam eve neka

evo géziváz. Yaq zās namba mé:tøkuaném, yaq ndigu ezoqa menas, vømó-kha-kopo-éz.”³² Taqa manqa mokho, igian kandambá. No Keliso neka ni Klisten bawan ezoqam nõte-manqaté. ³³ Geté nqanek manqat, até ni ezoqam-té-a, ni-té qando-manqaté. Angana ate ndi:gu, ekeza sakheis-te, kuku av tabezømbe:gó, av ekeza kha-te kuku ndözømbe:go. Neka sakheis, ekeza angana, ya bezøvizáp.

6

Nakheis neka evøndipakha eqeieqei ande av kintyagat

¹ Nakheis, zo Evezøza-qa mokho-te ndozotu:gu, zo zøvøndipakha-qa manqat o-mba mo:ndapé. Matev av nqægo, eqeieqei. ² Mbumbukiam-qa Manqat av qane-ein nqægo, “Qave neká qavo, gèzøvizáp.” Bugukhokhof guguna manqat nqánek, taqa yaq-te, Mbumbukiam manqa mbusa geve. Manqa mbusa geve, nqánek, ³ “Av toqotegoat nqægo, yaq qo eqeieqei qóyagát neka møm-mbá qotéyagét, nqanek manqei-qape-te.”

⁴ Zo evøndipakha angana, zogi nakheis qaqa zøløðzú. Geté eqeieqei zógugubát neka Evezøza-qa yaq-te vozozó-ovøemát.

Sasae ezoqam neka tigi kawakawa-za, eqeieqei ande av kintyagat

⁵ Zo sasae ezoqam, zøkeza manqei-qape sasae kawakawa-za, gèzøvizáp, neka tiqa manqat o-mba mo:ndapé. Zoqa mbøni mokho-te, matev ndaføyamba até bezømbugú, ate av-té, zo Keliso-qa manqat o-mba ndözømbe-ndape. ⁶ Zo sasae bazaføgakh-us, ta-mbá ndøgø ndøgo, ndigu kawakawa-za, zo tizømetat, tiqa enaq giam nonqo. Geté zo Keliso-gi sasae ezoqam ndozogo, zo tiqa sasae bazaføgakh-us ndøgø, av Mbumbukiam ndømbøe-poev. ⁷ Zo sasae khanakanakh-us ndøgø. Zapa ndøgo, zo nqanek sasae, ambá av nqægo, ezoqam-qa mba zogø, geté zo Evezøza-qa zogø. ⁸ Gømbo-mataváp. Gekha ezoqám ndego, matev eqeieqei teqoat, oskiá ndøgo, ndego khokho sasae ezoqam ndego o iz akhae vøgoát, Mbumbukiam yaq-fia eqeieqei, ndømbo-etoám.

⁹ Neka até zó-a, zo kawakawa-za, zo matev eqeieqei ndøgø, zogi sasae ezoqam-te. Zo zø-utøvé. Zapa ndøgo, zo mõzøte-zøté, tigi kawa neka zoge kawa, kopo me:gó. Yan-té gonoyagé. Neka ndego gématøvemák, qo ande gekha ezoqam, iz akhae ezoqám, ø, khokho ezoqam.

Mbumbukiam-qa nakhag gigiap, ya bizi-uzám

¹⁰ Noqa vaev manqat nqánek: Zo bazaføgakh-us ndøwaniáp, ta bazaføgakh ndøgo, Evezøza-te ndøndo-okho. Zapa ndøgo, teqa bazaføgakh, kandambá tantáv. ¹¹ Zo Mbumbukiam-qa nakhag gigiap até ndægo, vø-uzám. Yaq nqova soqaqape tezømbe-khavozam, zo kopømباقapé, kha føgakh-mbá qazó-waniapát. ¹² Zapa ndøgo, ni ambá av nqægo, manqei-qape ezoqám namba zi:nøfeét. Geté ni nqova soqøsoqá namba zi:nøfeét, ndigu ova ngo:yage, ndigu kawakawa-za neka iz-akhayapak ndigu neka gekha nqova soqøsoqá bazaføgakh-us nõme ndigu, ezoqa ndigu bøvün-te ndiyage, ndizømbo-kawezat. ¹³ Yaq nakémbá, zo Mbumbukiam-qa nakhag gigiap ate ndægo, é-mozo-uzám. Yaq zo føgøføgakh zówaniapát, nqova soqaqape-qa khamasim matev tøndo-okhoat. Yaq tømø-navøem, zo até zówaniapát.

¹⁴ Zo føgøføgakh ndøwaniáp. Unimanqatin manqat-té qanøyagé. Av tøzøte-yagat ndægo, yaq zo mõzoto-khakheinám. Ate av-té, av ndabua segim nonqo, bøndim-te toqote-løvaz.

Neka matev ndaføyamba-qape ndøgø. Ndøgo andé sanqava khakhazam nonqo me me:goát, savim-te taqambo-tøkeat.

¹⁵ Zo é-mozoto-khakheinám. Ezoqa Mbumbukiam-qa Sambi Manqat zøté-zømesimát. Ndøgo ate av-té, av zenda tokhotapak-te, tamak toqote-uzupat.

¹⁶ Neka nõme nqánek: Zo unimanqatin matev oskia zøgoát. Ate av-té, av sanqava khakhazam nonqo nõme, zenda toqote-geatat. Yaq zo kopømباقapé, nqova soqaqape-qa sanqava wageap-us ate ndægo, søzøté-khoutumát.

¹⁷ Zo mõzøte-zøté, Mbumbukiam zo mõndø-khandi:z. Nqanek zøtezat, andé nakhag wawaq me me:gó, nakhag ezoqam kawa-te gi-uzumatun. Zo vø-uzám.

Neka Mbumbukiam-qa Manqat, ndøgo ande nakhag kaiya me ndi:gu, Nqova Mbomambaqape gezø-etoam, vøgeageváp.

¹⁸ Zo Mbumbukiam oskia mbo-akhayám, ate av-té, av Nqova Mbomambaqape ndezømbe-nøzøgim. Gekha guligulim o viam manqát ndøgo, Mbumbukiam-te tozogoat, zo bazaføgakh ndø-asøzú. Livin-qase, mø-ivøvé. Zo Mbumbukiam-te, tegi ezoqam ate ndi:gu-qa yaq-té qaneviám.

¹⁹ Neka zo Mbumbukiam, até noqá yaq-té-a, vømbøe-viam. Yaq gekha manqāt ndøgo, no tæmanqatat, Mbumbukiam manqat eqeieqei, tæabenømbe-etoám. Yaq no ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat tøte-zømesimat, no kopømbaqapé, manqat ndøgo, bugukhokhof qakhonawam, kha føgakh-mbá qæmanqatát. ²⁰ No Mbumbukiam-gé u upøgim ezoqám. No ndimbula-te, teqa Manqat Mbomambaqape zapayá qategó. Zo Mbumbukiam-te gëndoviám, noqa yaq-te, no teqa manqat kha føgakh-mba tåbate-manqaté, av ndego ndømbøe-poev.

Pol-qa vaev manqat

²¹ Noqa yaq-te, zo nigi Klisten nøfu Tikikus mé:zømás, ndego ni nqeimbøe-khafuat, ndego unimanqatin Evezøza-ge sasae ezoqam. Yaq zo matev ate ndægo zøtéztétz, no ande āv khatēyage neka no andē gekha matev me notēgoatun. ²² No ngenek ta zapaya nqáneq qate-khofotaváv: Zo zøtéztétz, ni ande āv khatiyage. Yaq zoqa kha gé:føgákh.

²³ Nøfuap! Mbumbukiam, ndego nigi Tat, neka Yesu Keliso, ndego nigi Evezøza, tiqa sambi matev neka kuku matev neka unimanqatin matev, ndøgoát zo-te.

²⁴ Mbumbukiam-qa kuku matev, ndøgoát zo-te, zo ate ndøzøte-go, zo nigi Evezøza-te, Yesu Keliso kuku ndøzøgo, ndøgo navupav ndøgo.

Filipai

Pol-qa pepa, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Filipai taon-te giyagam

Megeat Manqat-qaše

Nqanek pepa, Pol Filipai taon Klisten bawan ezoqam-té genø-peawám. Filipai ndøgo, taon kandambaqapé. Masedonia manqei-té qagó. Ta khøuwa-te ndøgo, Pol nqanek pepa pepeawam, ndego Lom taon-té geyagám. Ndimbula mokho-té gunu:goám. Gaman ezoqam, ndego ta zapaya ndøgo tini-møvøinám, ndego ezoqa Yesu-qa yaq-te ge:zømesimam. Bugukhokhof khøuwa ndøgo, Pol Filipai taon-te, møndøgoám.

Pol ndakin nqanek pepa, Filipai ezoqam-te, ta zapaya nqánek gene-peawám: Nginik ezoqam, moni ndøpismém. Yaq Epaflodaitus-qa zenda-té ginøzavém, ndego Pol vømømbø-etoam. Yaq Pol khanakhanakh kandambá gendap, tiqa tøkø-qa yaq-te, neka ndakin ike manqat vøzø-peawam. Pol ndimbula mokho-te, ambá genegoám, geté ndego khanakhanakh. Yaq ndego Klisten ezoqam, av gezømbe-peawám nqægo: Ndigu Evezøza-qa mokho-te, khanakhanakh oskia bezøgó.

¹ Nqanek pepa, no Pol neka Timoti nipeaomít. Ni Keliso Yesu-gí sasae ezoqám. Zo-té qeitø-peaomít, zo Mbumbukiam-gi ezoqam, Filipai taon-te ndozoyage, zogi megetapak neka dikon ezoqam namba, zo Keliso Yesu mokho-te ndozotugu.

² Mbumbukiam, nigi Tat, neka Yesu Keliso, nigi Evezøza, tiqa kuku matev neka sambi matev, ndøgoát, zo-te.

Pol-qa guliguli manqat, Filipai Klisten ezoqam-qa yaq-te

³ No Mbumbukiam, ike manqat oskia nombo-etoumatún, zo qazø-matøvemin. ⁴ No Mbumbukiam-te zoqa yaq-te qævi-matun, no khanakhanakh-us noqatún. ⁵ Zapa ndøgo, no Mbumbukiam-qa Manqat u nqæloøzu, zo no oskia zonøtøké, zo Yesu ande qazøte-unimanqatinim, atema ndakin. ⁶ Yaq nakémbá, no av qate-unimanqatinát nqægo: Mbumbukiam, ndego zo mokho-te sasae mbomambaqape gengaz, unimé-khóu, atema Keliso Yesu-qa Khøuwa Kandambaqape-te, ndego tendoqavan. ⁷ Noqa mbøni zo-té qafølæ. Yaq nakémbá, ndøgo eqeieqei, no zo ate ndøzøte-go, av nqazønde-matavap. Zapa ndøgo, zo ndozonø-tøké noqa sasae-te, ndøgo Mbumbukiam teqa kuku matev-te genø-etoam, oskiá ndøgo, no ndimbula mokho-te nqatu:gu, o ezoqam Mbumbukiam-qa Manqat nqazø-unimanqatinat neka tiqa manqat nqæqavøiwat, ndigu ndiqavotam. ⁸ Mbumbukiam møndæ-otév, noqa manqat unimanqatín. No vao kandambá zo-te, zo ate ndøzøte-go. Noqa kuku zo-te, Keliso Yesu-té qandowáv.

⁹ No Mbumbukiam-te, av qate-vi-matún nqægo: Zoqa kuku nøme mba, tåbete-fitám, zoqa zøtezat neka matavap loloakh namba. ¹⁰ Yaq zo zøtézøtéz, matev eqeieqei ákhanégo. Yaq zo Keliso-qa Khøuwa Kandambaqape-te, ndaføya-ndaføyamba neka manqa-zapazapa-yav sozøgoát. ¹¹ Yaq zo Yesu Keliso mokho-te, matev eqeieqei zømbé-tøvá, tozo-matønnumat, yaq Mbumbukiam-qa iz beté-egawat.

Pol Khanakhanakh, Mbumbukiam-qa Manqat sa ndøvøndavet, oskiá ndøgo, matev føgøføgakh ndøfakhanam te-te

¹² Nøfuap! No zo zøtezat-qa nøzøgó. Matev ndøgo, no-te qafakhanam, ambá av nqægo, Mbumbukiam-qa Manqat ndøtøk. Av taoká. Geté ndøgo, gè-khouwév. ¹³ Zapa ndøgo, nakhag ezoqam ate ngi:gu, Lom ezoqam-ge kawa-qa khoev ngimbo-keoge, neka até ezoqa ewaqape nømé-a, nqanek ngiyage, nginik møndø-matøvemém, av nqægo, no ndimbula mokho-te, Keliso zapayá qategó. ¹⁴ Yaq nginik nogi Klisten nøfuap kopoáv, kha møndøzø-føgákh, ta zapaya ndøgo, no ndimbula mokho-te nqatu:gu. Yaq ndigu Mbumbukiam-qa Manqat, nøme vøndøzu-qa mba mo:gó. Kha føgakh-mbá neka møe mbaín.

¹⁵ Unimanqatín. Ezoqa nøme ndigu Keliso-qa manqat, ta zapaya ndøgo tini-manqaté: Ndigu ova ndømanqaté neka qaqa ndøgó, no-te. Geté ezoqa nøme, ndigu unimanqatin matev-té ginø-matønnumít. ¹⁶ Nginik kukú no-te. Zapa ndøgo, ndigu møndæzøtéz, no Mbumbukiam nqanek, teqa Manqat Mbomambaqape manqate nonqo ndøvé. ¹⁷ Geté ndigu ezoqa nøme, ekeza iz eqawat-qa mba ndøgó. Ndigu matavap eqeieqei mbaín, Keliso-qa manqat ndimanqate. Geté ndigu no-te viniv nøme mba awam-qa mo:gó, no ndimbula-te nqægo. ¹⁸ Sáq. No khanakhanakh. Oskia ndøgo, tiqa matavap eqeieqei o soqain ndøgo, gigiap-qaqe sa nqánek: Keliso-qa manqat, sà bevøndavét.

Neka no khanakhanakh-us até nógoát. ¹⁹Zapa ndógo, no mōtenōtén: Zoqa guliguli manqat neka Nqova Mbomambaqape-qa tōke mokho-te, ndego Yesu Keliso gendo-khofotav, no ndækhandí:n, nqanek matev fōgakh-qape-te, no-te qafakhan. ²⁰Noqa poev neka vintōnat matev kandambaqape, Mbumbukiam-te, nqánek: No nóbōianák, noqa sasae-te. Geté no kha fōgakh-mbá qǎyát, miavmiáv neka até ndakín-a, neka noqa kha mokho-te, Keliso-qa iz betē-egawat, oskiá ndógo, no tǎyǎgát, ō, tǎnanim. ²¹Zapa ndógo, no-te av nqǎgo: No nqǎyage, no Keliso-qa nōyagé. Yaq tǎnanim, yage egeieqei nōme mba mó:fakhán no-te. ²²Geté no oskia tǎyagat, noqa sasae-te mokho egeieqei nōme mba mó:fakhán. Yaq no nōtenōtenák, gekha poev nōvē. ²³No matev menás, nqa-itumbam. Noqa poev kandambaqape nqánek: Nqanek yage bǎnō-iváv. Yaq Keliso namba nōtǎyagát. Nqanek qanimav-qapé. ²⁴Geté zo zapaya, no até bǎnōyagé. ²⁵No mōematōvém. Nqanek gǐgiap-qapé. Yaq no mōtenōtén, no até nōyagát, zo namba, ate ndōzōte-go, zoqa unimanqatin-te vōefisam neka khanakhanakh-us vōego. ²⁶Yaq zo Keliso Yesu mokho-te ndozoyage, no namba nango tizi-qaqandam, zo khanakhanakh nōme mba zotōndapém, noqa yaq-te.

²⁷Gekha matǎv ndógo, tōfakhan, gǐgiap-qape sa nqánek: Zoqa yage, āv tabete:gó, av Keliso-qa Manqat ndǎemanqate. Zapa ndógo, no pōtōndénǎv, penōmakhaya, zo vōezōmēt, o pōtē-ewambāt, penōmakhaya, yaq zoqa manqat mba nō-ewāg, no tǎbate-nōtén: Zo fōgōfōgakh zovaniáp, nqova kopo-te, neka unimanqatin matev zapaya, ndógo Manqat Mbomambaqape-te ndōndo-okho, bazafōgakh-us zonōfeét. ²⁸Neka zo mōe mbaín sozōgoát, zōgi qafa ezoqam-te. Yaq ndógo, tinizōtéz, av nqǎgo, ndigu ndōsoqoéz, geté zo ndōzokhandí:z. Mbumbukiam ndōmatanám. ²⁹Zapa ndógo, Mbumbukiam zo Keliso mokho-te, ambá ta-mba nqánek gezō-etoám, zo te-te ndozo-unimanqatinat, geté até ndógó-a, zo Keliso zapaya, matev fōgakh-qape ndōzōte-ndape. ³⁰Nqanek matev fōgakh-qape, até kopó, av zo no-te qazōte-qevim, neka qazo-ewagatun, no oskia nqanōgo.

2

Ni nqova kopo-te qabizigú neka yá bizi-tōkeám, yaqyaq-a

¹ Zo Keliso namba ndōzōte-yage, zo yaqyaq-a, zita mōzo-tōpōzatún. Neka teqa kuku matev, zo kha zōfōgakhát. Neka zo Nqova Mbomambaqapé namba zōtǎyagé. Neka zo kuku matev neka tanakh matev zōgó, yaqyaq-a. ² Av tǎgoat ndǎgo, no khanakhanakh. Geté no khanakhanakh nōme mba ndógo tōtété:gó, zo matavap kopo-te neka kuku matev kopo-te neka nqova kopo-te tozoyagat.

³ Zo zōkeza kha mba, mbomatáváp neka matev khokho ndōmatánám, zōkeza iz eqawat nonqo. Geté zōkeza kha, gǎvoát. Zōgi Klisten zōfuap, kandakanda me:zǎzá, neka zōkeza kha, khasōkhasis me:vewé. ⁴ Ezoqa ewaqape, ekeza yage mba, be:qǎiví. Geté até ezoqa nōme-qá yagé-a, bǎqeivi.

Keliso ekeza kha, gǎvoá, yaq Mbumbukiam, gē-eqeiú

⁵ Zoqa matavap, āv tabezōmbe:gó, av Keliso Yesu qambōegoam. ⁶ Ngenek uni Mbumbukiam-in. Geté nqanek manqei-qape-te gefakhan, ndego matavapōtǎv, av nqǎgo, ndego Mbumbukiam-qa iz akhae segē-geatát. ⁷ Geté ndego matev av nqǎgo, sǎge-iváv, vō-khokho-sasae-ezoqam-ev. Ndego āv tenefakhán, av ni manqei-qape ezoqam nqazi:gu. ⁸ Yaq ndego ekeza kha nōme mba mo:voatát. Ndego Mbumbukiam-qa manqat o-mba mo:ndapát, neka até lōvōtété-a, vōndap. Até ndógó-a, kopōmba ande av pepen ezoqam ndego, tae mutui-te gímō-tōkewem.

⁹ Yaq nakémbá, Mbumbukiam ndego uni ova-in-té genō-eqeiú. Yaq iz ndógo temboakhá, ndógo iz-akhayapak ate ndi:gu-qa iziz qalōvu. ¹⁰ Yaq ndógo, ezoqa ewaqape, Yesu-qa megemege-te, katuk mé:mōkuí, teqa iz vō-eqanēm, gekha ezoqám ndigu, yan-te ngo:yage, neka manqei-qape-te ngiyage, neka manqei mokho-te ngu:yage. ¹¹ Yaq ezoqa ewaqape sugumú-manqatét, av nqǎgo, “Yesu Keliso, ndego Evezōzá,” neka Mbumbukiam-qa iz, ndego Tat, betē-egawat.

Ni Klisten ezoqam, waev bizigú, nqanek manqei-qape-te

¹² Nōgi nōfuap mbomōmboma! Zo noqa manqat o-mba oskia zotōndapám, zo zo namba qazi:yagam. Geté até ndakin-a, no nqǎyona, zo o-mba nōme mba zotōndapém. Zo ezoqa kopokopo ate ndōzōte-go, zo Mbumbukiam-gǐ ezoqam ndozogo, ndego gekhandí:z, zo matev egeieqei mba ndógó. Bazafōgakh-ús neka mōe-ús. ¹³ Zapa ndógo, Mbumbukiam ekeza mu:sasaeát, zo mokho-te. Ndego zo matev egeieqei gone-te, poev zō-etoumatún, neka

matanam-te vøzø-tøkeatun. Yaq zo kopømbaqapé, matev zómatønumát, av ndego ndømbøe-poev.

¹⁴ Gekha matēv ndøgo, zo ndozogo, bezømbo-qasi:váp neka manqa ndøpønqōm. ¹⁵ Yaq zo ndaføyamba zógoát, neka manqa-zapazapa mbaín, zo Mbumbukiam-gi nakheis, ezoqa matev soqøsoqa neka kōfigiap mokho-te nqazotu-yage. Yaq zo nqanek manqei-qape-te, andé nduku me zótégoát, ndigu khaiya-te, waev ndøzø-qamøetap, ¹⁶ zo ezoqa Mbumbukiam-qa khandi manqat tozozø-etoumat. Zo av tøzøtegoat ndægo, yaq no Keliso-qa Khøuwa Kandambaqape-te, zo nóté-khambuvím. Yaq no tóténøtén ndøgo, noqa bazaføgakh asøzu neka sasae, ambá av nqægo, khokhø.

¹⁷ Zoqa unimanqatin matev, andé søvakra gigiap me me:gó, Mbumbukiam-gi iziz ezoqam, gi:løvusumatun. Yaq Mbumbukiam khanakhanákh, taqa yaq-te. Yaq no tænanim, noqa kouk vøwā, kopømba ande av waen ndægo, ndigu Mbumbukiam-gi iziz ezoqam, søvakra gigiap-te go:qouzumemin, ság, no khanakhanákh. Yaq no khanakhanakh, até genømbú-goát, zo namba. ¹⁸ Zo matev até kopó. Até zó-a, zo khanakhanakh bezøgó, no namba.

Pol Timoti Filipai taon-te khofotøve-qa gegoam

¹⁹ No Evezøza Yesu-te, tototaná ndøgo: No ndakin nakhamas-té qatøndó-khofotáv zo-te. Yaq ndego tendoqavan, no zoqa yaq-te emanqat tenømbe-votot, no khanakhanakh vøendáp. ²⁰ No ezoqa nøme mbaín, av Timoti nge-go, ndego zo-te miavmiav tøke-qa ndego. ²¹ Ezoqa ewaqape nøme, ekeza yage-qa yaq-te mba mbomataváp, ambá ndøgo, av Yesu Keliso ndømbøe-poev. ²² Zo møzøte-zótéz, teqa matev mbomambaqapé. Ndego no namba, Manqat Mbomambaqape-qa yaq-te, sasae qeigoam, ni andé yo neka eve niti-sasaetám. ²³ Gekha khøwā ndøgo, no tóténøten, ande gekha matev me nømbé-fakhān, no ngenek nakhamas-té qatøndó-khofotáv. ²⁴ Neka no Evezøza, äv qate-unimanqatinát nqægo: Até nó-a, no nakhamas-té qatøndónáv.

Pol Epaflostaitus, Filipai taon-te gekhofotav

²⁵ Neka no äv qate-matøvév nqægo: No ndakin bugukhokhof nigi Klisten nøfu, Epaflostaitus batøndo-khofotáv. Zo-te nangó gendóveséz. Ngenek ezoqam, zo noqa tøke nonqo qazøtøndo-khofotøvem, ndego noqa sasae neka nøfe-te, Manqat Mbomambaqape zapaya, kandambá genøtøke. ²⁶ Ngenek vao kandambá zo-te. Ndego mbøni mbová, ge-otev, av nqægo, zo qazoyogem, ndego enqoni qambogoam. ²⁷ Unimanqatin. Ngenek enqoni kandambá qambogoam, neka ambá vønanimin. Geté Mbumbukiam tanakh mbogó. Geté te-mbá mbá. Até nó-a, tanakh vønøgo, ndego gekhandiv. Soqáin ndøgo, noqa viniv neka fofogep khape tønømbe-khouwev. ²⁸ Yaq no ndakin ndego khofotøve-qa nøme mba notogó. Yaq zo nango tozomø-ometam, zo khanakhanakh zóténdapém, neka noqa fofogep benømbē-khapelavøqase. ²⁹ Zo gekhatowém. Khanakhanakh-ús neka Klisten kuku matev-ús. Ezoqa, av ngenek nge-go, gèzøvizáp. ³⁰ Zapa ndøgo, Yesu Keliso-qa sasae zapaya, ndego ambá vønanimin. Ndego ekeza yage ndønqonqotáv, ta sasae-te ndøgo, zoqa iz-te genømbe-tøkeat.

3

Mbumbukiam-qa bøi-te, eqeieqei ande äv khoqoté-yagát

¹ Nøfuap! Manqat nøme nqáneq: Zo khanakhanakh-us ndøgó, Evezøza-qa mokho-te.

Manqat nøme, no ndakin tæpeawam, no bugukhokhof mðezø-peawám. Geté no genø-ewezák, nangø tæzø-peawam. Zo tozombo-paevem, yaq zo gé:khakhasumát, khavozam nømendim ezoqam-qa nømendim matev-te. ² Manqat nqáneq: Zo gø:feazoát, nandiv ezoqam-te, ndigu kopømba ande av gaqo ndi:gu ndi-okho, neka matev soqøsoqa ndi-matanam, neka ezoqa ngusu qogøzat-qa ndizøgo. ³ Zapa ndøgo, uni ngusu-qogøzat-ezoqam-in neka ni Mbumbukiam-gi-ezoqam-in, ní, ni Mbumbukiam-qa iz, tege Nqova mokho-te nqazi-eqawat. Ni Keliso Yesu mba zi:khambuváp. Neka ambá ndøgo tizio-taná, matev ezoqa ndimatanam.

⁴ Ezoqam-qa matev av nqægo, gigiap-qape tøgonin, yaq no ambá noto-vintanín. Ezoqa ndimatavap av nqægo, ndigu kopømba ndøgo, ezoqam-qa matev matanam-te nduotaza, yaq no kopømba ambá nøme mba notogonín. ⁵ No ande qateqan, khøuwa eit gamendap, no ngusum tìnømbi-kepøtøzém, ate av-té, Mozes-qa guguna manqat ndæmanqate. Neka no uni Izlael-ezoqam-ín. Benzamin khagua bawan-ák. Neka no uni Iblu-kouk-ín. No Felisi ezoqam nogoám, neka Mozes-qa guguna manqat uni vøembøe-pavam, av ndigu gi-goatun. ⁶ No bazaføgakh kandambá qæ-asazat. Neka no Klisten ezoqam nøngiæzotám. No

até vøtē-ein, ndøgo Mbumbukiam-qá poév. Mozes-qa guguna manqat-qa bøi-te, no ezoqa ndaføyamba-qape noðám.

⁷ Geté nqanek matev ate ndægo, no qæmatavupam, ndøgo gigiap-qapē, no ndakin Keliso mokho-te, khokho matev nøtevevé. ⁸ Unimanqatín. No ndakin Keliso Yesu qatenøten, noqe Evezøza, ndøgo matev nøme ate ndægo, únime-løvuám. Matev nøme ate ndægo, møndønø-khokho-matév. No pageap nøtevevé. No Keliso mba benøgó, ⁹ neka no te-te bamø-tøkenømbem. No Mbumbukiam-qa bøi-te, ambá Mozes-qa guguna manqat paev mokho-tē gate-ndaføyamba-ēn. Geté no ndaføyamba, unimanqatín matev mokho-té qægó, Keliso-te. Mbumbukiam ndømatanám, av nqægo, teqa bøi-te tizi-ndaføyamba-en, Keliso tizi-unimanqatintat. ¹⁰ Noqa poev-qape sa nqáne: No Keliso nøme mba batenøtentét, neka Mbumbukiam-qa bazaføgakh vøténøtentét, ta bazaføgakh ndøgo, Keliso løvøte-te gendekhandi:v. Neka no andé Keliso me bate:gó, oskiá ndøgo, no nqosøgeap tændap, av ndego ge:ndapat. Até ndøgó-a, no tænanim, av ndego ge:nanim. ¹¹ Yaq até nó-a, løvøte-te batæsuzam, vøemø-khandi:n.

Ni bazaføgakh bizi-asøú, atema iziz bizimø-khanøzem

¹² No møtenøtén, no ambá av nqægo, Keliso-qa matev mùtumundāp, vutumū-ezoqam-bomambaqape-en. Geté no bazaføgakh zua nø-asazét, vøemø-kopømba-ēn, av Yesu Keliso ekeza nde:go. Zapa ndøgo, ndego no ta zapaya nqáne: genevé. ¹³ Nøfuap! No møtenøtén, no matev av nqægo ndapeáv. Zuá. Geté no matev kopo nqáne: qægó: Matev ndøgo, no bugukhokhof qægoam, nø-ivavté. Neka bazaføgakh nø-asazét, matev megemege-te ndo:go, bamèkhanaz. ¹⁴ Yaq nakémbá, no ndaføyamba nøteitit, atema yaq-fia vøemøndāp. Ta yaq-fia ndøgo, yage ova nqo:go, ma Mbumbukiam Keliso Yesu mokho-te genømbe-akha.

¹⁵ Ni ezoqa ate nqazi:gu, Klisten matev-te qazifindam, niqa matavap kopo betegó, taqa yaq-te. Geté zo ezoqa nøme, matavap vini tözøgoat, Mbumbukiam zo ndøzø-ovøyám. ¹⁶ Sá! Gigiap-qape nqáne. Matev ndøgo, ni qazi-matøvemem, eqeieqei, ta mokho-te até biziyaqé.

¹⁷ Nøfuap. Noqa matev até vømbopáev. Gèzømeté, ndigu ezoqam, matev eqeieqei ndimbopae, av ni zo qati-zømesimam, neka vozozø-pavát. ¹⁸ Zapa ndøgo, ezoqa nøme, ndigu møndømø-Keliso-gí-qaqa-ezoqam-éz, ndego tae mutui-te genanim. Ezoqa kopoáv. No zo mðezø-manqatám, taqa yaq-te. No ndakin nqawa nqazømbe-manqate, no nø-eiv. ¹⁹ Ndigu vaev khøuwa-te, géngiæzó. Zapa ndøgo, tigi mbumbukiam, ekeza khá. Tiqa matev, gè-khambuváp. Geté ndigu ambá mivi ndøgonemín. Neka ndigu manqei-qape-qa gigiap mba mbomataváp. ²⁰ Geté ni yan mo-manqei-aním, ma nigi khandi etoam ezoqam, Evezøza Yesu Keliso, nqazimbøe-èndap, tendoqavan. ²¹ Ndego niqa nakenake nonqo kha, ndø-enénd, vømø-mbomambaqapē, av ekeza kha waev-us ndægo. Ekeza bazaføgakh-té genø-matanám, ta bazaføgakh ndøgo, ndego gigiap neka matev ate ndægo nde:tømbuat, teqa mokho-te vøugoät.

4

¹ Yaq nakémbá, nogi nøfuap mbomømboma, no zo-te kuku neka vao nqanøgo, zo noqa khanakanakh neka noqa sasae-qa yaq-fia ndozogo; zo Evezøza mokho-te, føgøføgakh äv tønè-waniáp, av no qazømbe-manqatavun.

Guguna manqat vinivinimba

² Zo sakhei menas, Yuodia neka Sintike, no äv qazømbe-viám nqægo: Zo Evezøzagi ezoqam ndozogo, zo matavap kopo bezømbegó. ³ Neka qo, Sizigus, noqa sasae-te kandambaqape qoqonø-tøkeam, no äv qataqambe-viám nqægo: Nandiv sakhei menas gèzøtøké. Nginik no neka Klemen neka nogi sasae ezoqa nøme namba, Manqat Mbomambaqape-qa sasae-te, bazaføgakh ndø-asazám. Nginik ezoqa ate ngi:gu, tiqa iziz, Mbumbukiam-qá khandi mbuk-té qanø-peaváp.

⁴ Zo Evezøza-qa mokho-te, khanakanakh-us oskia ndøgó. No nqawá qanøzø-ein: Zo khanakanakh-us ndøgó!

⁵ Zo ezoqa ewaqape-te, matev aiyaiyav-té qanøgó. Gèmbo-mataváp: Nigi Evezøza, avønín gendóqaván.

⁶ Zo ndøfoføgeáp. Geté gekha matév ndøgo, tözø-fakhanumat, zo Mbumbukiam zombó-akhaemat, neka zoqa poev matev-qa yaq-te vømbøviam. Ike manqat-ús. ⁷ Yaq Mbumbukiam-qa mbøni bøiv matev, ndøgo niqa matavap ate nqægo qaløvuam, zo

ndòkhakhasumát, Keliso Yesu mokho-te. Yaq zoqa mbòni-te neka kawa-te, zo fofogep mbain. Sozógoát.

⁸ Nòfuap! Noqa vaev manqat nqáneq: Gekha matēv ndøgo, unimanqatin neka mbomambaqape neka ndaføyamba-qape neka Mbumbukiam-qa bòi-te egeieqei ndøgo, neka gekha matēv ndøgo, kuku matev-us ndøgo, neka gekha matēv ndøgo, ezoqa khanakhanakh tigonem, toqo-matanam; matavap av nqægo zoqa kawa-te, bètø-tøvøyám, matev qaniqanimav ate ndægo neka matev ndøgo, ezoqa iz tiqambe-eqatat. ⁹ Gekha matev ndøgo, no zo qate-zømesimam, neka no-te vozøndapem, neka vozøqeivim-a, vozøyogem, zo até vømbopáev. Yaq Mbumbukiam, ndego ni sambi matev ngini-etoam, ndego ndøgoát, zo namba.

Pol-qa ike manqat, Filipai ezoqam-te

¹⁰ No khanakhanakh kandambá neka no Evezøza-te, ike manqat nombo-manqaté, zo tøke nango qazongazem, no-te. No mōtenōtén, zo oskia zonø-mataváp. Geté zo bugukhokhof, nakhōa mbain, vozonømbé-tøkeēm. ¹¹ No ambá av nqægo, gigiap mbain, yaq nakēmbá, nqanek manqat nqæmanqate. Av taoká. Zapa ndøgo, no nōtenat āv qatendáp nqægo: Gekha matēv ndøgo, tønø-fakhanumat, no khanakhanakh-us nøyagát. ¹² No matev menás qatenōten: Gigiap tønøgoát, ð, mbain tøgoat. Gekha matēv ndøgo, tønø-fakhanumat, no nōtenat nōndáp, khanakhanakh-us āv khatéyagát, oskiá ndøgo, lou kandambaqape tønøgoat, o ifi tønø-vinumat, neka gigiap kopoav tønøgoat, o gigiap mbain tøgoat. ¹³ Te mokho-te ndego, no bazaføgakh ngenø-etoam, no matev ate ndægo, kopømbaqapé, sændapét.

¹⁴ Geté zo matev qanimáv qazogonem, zo noqa yage føgakh-te, qazonø-tøkeem.

¹⁵ Zo Filipai ezoqam, zo mōzøte-zøtéz. No Masedonia plovinš qate-ivav, no Mbumbukiam-qa Manqat ezoqa nøme-te ande qatendapat, zo mba zonø-tøkeám. Klisten bawan ezoqa nøme, no tøkeev. ¹⁶ Até ndøgó-a, Tesalonika taon-te qægoam, zo gigiap mōzonøndo-khofotumám, no gigiap mbain qægoam. ¹⁷ No ambá av nqægo, zo gigiap etoam-qa nøzviām. Geté noqa poev nqáneq: Zo mokho-te matev egeieqei gezø-khouwév, neka Mbumbukiam-qa matev mbomømboma, ndego ta zapaya tezømbe-matanam, bezømbè-khouwev.

¹⁸ Gigiap ate ndægo, zo qazonøndo-khofotøvem, no mōendáp. Ike kandambá. Kopoáv qazonøndo-khofotøvem, Epaflodaitus gendapavun. Ndøgo mōndølvú, av no qambø-potonumam. No ndakin kopømbá. Nqanek gigiap ande søvakra gigiap sisip mbomambaqape me me:gó, Mbumbukiam-te toqota. Mbumbukiam mōndøndáp, zoqa etoam matev, neka ndego khanakhanakh, taqa yaq-te.

¹⁹ Mbumbukiam, no nqæmbo-sasaeat, gigiap neka matev ate ndægo, teqá. Vaev mbain. Yaq gekha gigiap-qa ndøgo, zo tøzøte-potonumat, ndego zo Keliso Yesu mokho-te, ndøzøtøké.

²⁰ Mbumbukiam, ndego nigi Tat, teqa iz, miavmiav, bèto-eqawát.

Amén. Nqanek manqat unimanqatín!

Vaev manqat

²¹ Ezoqa ewaqape nandiv, ndigu Keliso Yesu mokho-te, Mbumbukiam-gi ezoqam ndigu, noqa khaiya mboma manqat zozø-eín. Até nginik Klisten nøfuáp-a, no namba nqatigu, khaiya mboma manqat ngíkhøfötāváv, zo-te. ²² Neka até Mbumbukiam-gi ezoqam ate ngi:gú-a, nqanek taon-te ngiyage, khaiya mboma manqat ngíkhøfötāváv. Neka ndigu ezoqam, Siza-qa khoev-te ndisasaeat, ndego Lom kawa kandambaqape, kandambaqape vønøpouwem, tiqa khaiya mboma manqat zo-te batøndø-khofotav.

²³ Evezøza Yesu Keliso-qa kuku matev, ndøgoát zo-te.

Kolosi

Pol-qa pepa, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Kolosi taon-te giyagam

Megeat Manqat-qase

Nqanek pepa, Pol Kolosi taon Klisten bawan ezoqam-té genø-peawám. Ta khøuwa-te ndøgo, Pol Lom taon-té geyagám. Ndimbula mokho-té gunu-goám. Gaman ezoqam, ndego ta zapaya ndøgo tini-møvøinám, ndego ezoqa Yesu-qa yaq-te ge-zømesimam.

Kolosi taon, ta manqei-te ndøgo tøgó, ndakin khøuwa Teki (*Turkey*) ndimbo-akhayam. Pol nqanek pepa gumu-peawam, yaq Tikikus neká Onesimus, tezø-etoám, yaq ndigu Kolosi manqei-te vøndapem.

Pol nqanek pepa, ta zapaya nqánek gene-peawám: Epaflas bugukhokhof khøuwa, Lom taon-te gewav, ndego Pol áv gembøe-votót nqægo: Kolosi Klisten ezoqam mokho-te, ezoqa nøme ndígú. Ndigu ezoqa nøme-te, khavozam manqat me-zømesim. Av gini-zømesimít nqægo: Yaq Mbumbukiam-a, yaq ni, gigiap kandakanda ndígú, enzol ezoqám neka nqova kandakanda. Yaq ni bizizø-vizáp, iziz bizizø-eqawat. Neka tiqa khavozam manqat nøme nqánek: Yesu ndego Mbumbukiám mbá. Ndego andé enzol ezoqám. Neka lou nøme ndøgo, ni bizilögé. Neka ni Klisten ezoqam, ngusu bizigoqáz, ate av-té, Zu ezoqam gi-goatun. Yaq Pol nginik Kolosi Klisten ezoqam, nqanek pepa mokho-te, áv gezømbe-ovøyam nqægo: Manqat av nqægo, khavozam manqát. Neka Keliso ndego, gigiap ate ndægo-gé kawa ezoqám.

¹ No Pól, nqanek pepa nqæpeaomit. No Keliso Yesu-gé u-aném. Ndøgo Mbumbukiam-qa poév. Nqanek pepa, nigi Klisten nøfu Timotí namba niti-peaomit.

² Zo-té qeitø-peaomit, zo Mbumbukiam-gi ezoqam, zo Kolosi taon-te ndozoyage, zo nigi Klisten nøfuap, Keliso uni ndøzømbø-peav.

Mbumbukiam, nigi Tat, teqa kuku matev neka sambi matev, ndøgoát zo-te.

Pol-qa ike manqat Mbumbukiam-te, Kolosi ezoqam zapaya

³ Ni zoqa yaq-te qeiguligulimatun, ni Mbumbukiam-te, ike manqat oskia ni-etoumatún, ndego Yesu Keliso-ge Eve. ⁴ Zapa ndøgo, ni áv qatiyogém nqægo: Zo Keliso Yesu zo-unimanqatinát, neka zo Mbumbukiam-gi ezoqa ewaqape-te, kuku zøgó. ⁵ Zo av nqægo, tøzøte-goatún ndøgo, zapa ndøgo: Zo tozoto-tazá ndøgo: Zo matev, ndøzomø-ndapém, ma Mbumbukiam zo yan manqei-te ndezømbemendewe. Zo taqa yaq-te, mðozoyogém, Manqat Mbomambaqape, ndøgo unimanqatin manqat, ande qazømbefakhan. ⁶ Ta manqat ndøgo, manqei-qape-te ate nqægo gèpanqavøemét, neka mokho ndøfakhätét. Até zo mokho-té-a, gu-sasæ, zo ande qazøte-yogem, neka Mbumbukiam-qa kuku matev-qa yaq-te, mokho vozøndapem. ⁷ Nqanek Manqat Mbomambaqape, Epaflas-té qazoyogém, ndego ni namba sasæ qatigoatun, ndego Keliso-ge sasæ ezoqam mbomambaqape, ni nqeimboe-khafuat, ndego zoge nømendim ezoqam mbomambaqape. ⁸ Ndego ni até zoqa kuku matev-qa yaq-té-a, emanqat vønimbí-votot, ndøgo Nqova Mbomambaqape, zo ndezø-etoam.

⁹ Yaq nakémbá, ni zoqa yaq-te, manqat ande qatiyogem, ni oskia nizø-guligulím, neka ivøveáv. Ni Mbumbukiam-te, áv qati-vi-matún nqægo: Zo matavap eqeieqei, tåbezømbetøtøvøyam. Yaq zo Nqova Mbomambaqape mokho-te, matavap loloakh neka zøtezat zømbégoát, neka teqa poev matev vøzøtét-zøtéz. ¹⁰ Yaq zo kopømbaqapé, eqeieqei zóyagát, av Evezøza ndømbø-poev, zoqa yage-te ate ndægo. Yaq zo sasæ eqeieqei tozogoat, zo mokho zømbé-fakhán, neka zoqa zøtezat, Mbumbukiam-qa yaq-te, vøzømbé-khouwëv. ¹¹ Yaq Mbumbukiam, ndego bazaføgakh ate ndægo ndømbog, zo bazaføgakh zømbé-etoám. Yaq zo kopømbaqapé, bazaføgakh-us zówaniapát neka gekha vinív ndøgo, tøzø-fakhanumat, vozó-eqatát, ¹² neka Tat ike manqat khanakhanakh-us vozombó-manqatát. Ndego zo iz zø-etoám. Zo Mbumbukiam-gi ezoqa ewaqape namba, matev zøndapém, ndego ekeza waev-te, ndezømbemendewe. ¹³ Ni bøivun-qa bazaføgakh mokho-te qazu-goam, ndego ni gèkhandí:n, neka ekeza Yo-qa megeat matev mokho-te vø-amb, ndego ndembøe-khafuat. ¹⁴ Keliso mokho-te, ndego ni gènqovotán, neka niqa manqa-zapazapa vømbøe-navøem.

Keliso-qa matev, taqa eqæv-qape kandambá tantáv

¹⁵ Ni kopømba mbaín, Mbumbukiam tizi-ometam. Geté Keliso, Mbumbukiam-qa bugug ndondáp. Ndego tegé yo-khøuwá. Gigiap ate ndægo, Mbumbukiam gekhakheinam, ndego

ùnime-lòvuám. ¹⁶ Zapa ndógo, Mbumbukiam gigiap ate nqægo, Keliso mokho-té genò-khakheinám, gigiap khaiya-te nqo:go, neka manqei-qape-te nqago, ndógo nqazi-qeivap neka ndógo qeivupav ndógo, até nqova-gi megetapák-a neka kawakawa-za neka iz-akhayapak, neka gekha nqova bazafógakh-us nòme ndigu. Gigiap neka matev ate ndægo, Mbumbukiam Keliso mokho-té genò-khakheinám, neka te nonqo ndòkhakheinám. ¹⁷ Gigiap ate ndægo fakhaneav qagoam, Keliso até gegoám. Neka gigiap ate nqægo, ndégo tegeawát. ¹⁸ Keliso ni Klisten bawan ezoqam-gé kawá, ni teqa kha nqazigu. Neka ndego ni Klisten bawan ezoqam-qá zapá. Ezoqa bugukhokhof lòvòte-te gekhandi-v, ndégo. Yaq matev ate ndægo, ndégo tenó-kawaevtát. ¹⁹ Mbumbukiam áv qambøe-pòovám nqægo: Ekeza matev ate ndægo, ekeza Yo mokho-té qanú-goát, ²⁰ neka te mokho-te, gigiap ate ndægo, ekezan namba nqawa vótokuá, gigiap yan-te nqo:go neka nqanek manqei-qape-te nqago, neka teqa kouk mokho-te, ndógo tae mutui-te qawa, sambí vòe-khakheinám.

²¹ Bugukhokhof, zo qámbá qazòtòndo-goam. Neka zo Mbumbukiam-gí qaqa ezoqam zogoám, zoqa matavap-te, neka manqa-zapazapa vozò-matònumam. ²² Geté ndakin, zo Mbumbukiam, ekezan namba, nqawa mòndò-tòkuzú. Keliso-qá khá gene-tòkuzú, ndego genanim. Yaq zo teqa bòi-te, ndaføya-ndaføyamba neka manqa-zapazapa-yav sozógoát. ²³ Geté zo fògøfògakh ndøgeageáp, ndógo zo ndozo-unimanqatinat, neka fògøfògakh ndòwaniáp. Soqáin ndógo, zo matev nòme tø-itub, yaq zoqa vintøzat matev Yesu-te zò-ivòvëm, taqa yaq-te Manqat Mbomambaqape ndæmanqate, zo qazoyogem. Nqanek Manqat Mbomambaqape, ezoqa ewaqape sùgumu-zòmesimít, nqanek manqei-qape-te. Mbumbukiam no Pol, nqanek sasae nonqo ndøveatán.

Pol bazafógakh-us gesasæta, Yesu-qa Manqat Mbomambaqape zapaya

²⁴ No ndakin viniv nqæ-eqatet, zo nqazòmbe-tòkeet, no khanakhanákh. No nòkeza kha-te, viniv áv tètendapét, av Keliso ge-ndapat. Viniv av nqægo khouiáv. Zua ndómá. Ta viniv ndógo, nqæ-eqatet, Keliso-qá kha tòke nonqó, Klisten bawan ezoqam. ²⁵ No Mbumbukiam, Klisten bawan ezoqam-gé sasae ezoqam ndòvé. No até zo-té-a, teqa manqat ate ndægo batè-zòmesim. ²⁶ Nqanek manqat, ibugukhokhof khonoam-té qagoám, nupòkhán mbá, ezoqa ate gi-goam, yage gimònòzumavun. Geté ndakin, Mbumbukiam ekeza ezoqam me-zòmás. ²⁷ Mbumbukiam áv qambøe-pòovám nqægo: Teqa matavap mbomambaqape, khonoam-te qagoam, ni Klisten ezoqam, zì-nòtén. Ta matavap ndógo nqáne: Keliso Zu ezoqam mokho-te mbá mbá, geté até zò bawan vini-ak mokho-té-a, gunú-yagát. Yaq até zo-a, matev egeieqei-qape zòndapém, ma ndøzøte-vintavet, tøfakhan.

²⁸ Ni ezoqa ewaqape, teqa yaq-te ndégo tøti-zòmesim, neka vøi-gugubatun-a, vøizø-ovøematun. Matavap loloakh-ús. Yaq ni ezoqa ewaqape Mbumbukiam-qa megemege-te teito-ab, ndigu Keliso mokho-te, tiqa Klisten matev-te é-betømi-fisam. ²⁹ No bazafógakh ndógo tøte-asazét, nqæ-sasæat. No Keliso-qá bazafógakh-té qatø-sasæát, ndógo no mokho-te bazafógakh-us nqøu-sasæat.

2

¹ No zo zøtezat-qa nòzøgó. No bazafógakh nò-asazét, zo zapaya, neka até Laodisia taon-ak zapayá-ya, neka ezoqa nòme ndigu, noqa kha qeiviav ndigu. ² No bazafógakh nqæ-asazet, ezoqa kha zòmbé-fògákh, neka kuku matev mokho-te vótòkuatát neka Mbumbukiam-qa manqat uni betèzøtez, ndógo khonoam-te qagoam. Nqanek manqat, khonoam-te qagoam, Kelisó. ³ Nøtenat neka matavap loloakh ate ndægo, Keliso mokho-té qanu:gu.

⁴ No nqanek manqat tøte-eín ndógo: Soqáin ndógo, zo ezoqa tiqa manqa enønaq-us mokho-te titubam. ⁵ Unimanqatin. U kha-te, nøyoná. Geté nqova-te, no ndòtú:gu, zo namba. Neka no khanakhanákh, u nqæyoge, zoqa yage egeieqei neka bazafógakh-us waniap-qa yaq-te, unimanqatin matev-te, Keliso-te.

Keliso mokho-te, khandi ndøfakhán

⁶ Zo Keliso Yesu qazondafem, zoge Evezøza tegoat, yaq zo te mokho-te até vøuyagé. ⁷ Neka zo te mokho-te, ande tae me ndægo, lu manqei pakoa-te qamø-mbuvøem, fògøfògakh ndòwaniáp, neka te mokho-te vøfisám. Zoqa unimanqatin matev, bazafógakh-us ndøgeageáp, av zo gi-zòmesimam. Neka Mbumbukiam-te, ike manqat oskia mbomanqaté.

⁸ Zo gò:feazoát. Soqáin ndógo, zo ezoqa tiqa khokho khavozam manqat neka manqei-qape ezoqam-qa matavap mokho-te tinòzøzo. Nømendim manqat av nqægo, ezoqam-qá matavap-té neka nqanek manqei-qape-gí nqova soqøsoqa-té qando-okhó. Ambá av nqægo, Keliso-té qando-okhó. ⁹ Zapa ndógo, Keliso-qa kha, ndógo kopømba ande av ezoqam-qa

kha ndægo, Mbumbukiam-qá matév qanetová. ¹⁰ Neka zo Keliso mokho-te, ndego nqova iz-akhayapak neka bazaføgakh-us ate ndi:gu ndeløvuzza, khandi vøzø-tøtøvøyam. ¹¹ Zo Keliso mokho-te, andé ngusum qogøzat matev zøtendapém. Geté nqanek matev, ambá av nqægo, ezoqa zendá gene-matanám, neka ngusum vøqogaz. Geté ndøgo zoqa manqa-zapazapa matanam matev zøqóg. Nqanek matev, Keliso ndømatanám. ¹² Zo ibøkha iz qazondapem, gigiosam, zo andé Keliso namba, manqei ozu-té ginø-osám. Yaq Mbumbukiam-qa Keliso namba, nango vøkhandi:z, zo teqa bazaføgakh qazo-unimanqatinim, ta bazaføgakh ndøgo, Keliso løvøte-te gendo-khandi:v.

¹³ Zo bugukhokhof zøkeza manqa-zapazapa-te qazogoam, zo pakhaezat ezoqa zogoám, neka zo ambá av nqægo, Mbumbukiam-gí ezoqam zogoám, kopømba ande av Zu ezoqam ndi:gu, ndigu ngusu gizø-qogavatun. Geté Mbumbukiam zo ndakin møndø-khandi:z, Keliso namba. Niqa manqa-zapazapa ate ndægo, ndego møndømbøe-navøém. ¹⁴ Pepa ndøgo, niqa manqa-zapazapa ndo:peawap neka matev ate ndægo, ni paeveav qagoam, ndøgo ni amba manqa ovøyam-te tø-ambin, Mbumbukiam møndøngiú. Tae mutui-té genøndáp, vømøtøke. ¹⁵ Yaq ta matev mokho-te, ndego nqova iz-akhayapak neka gekha nqova bazaføgakh-us nøme ndigu, ni amba manqa ovøyam-te ti-ambin, tiqa bazaføgakh møndø-tømbuá neka ezoqa ewaqape-qa bugug-te, mivi matev vøzø-etoam.

Khafeap matev tizimbo-paevem, ndøgo kopømba mbain, ni tøkhandi:n

¹⁶ Yaq nakémbá, zo ezoqa lou loge o ibøkha izam-qa yaq-te o pusup khøuwa-qa yaq-te, kopømba ande av løvøyak ndakinak gendo-itanin neka Sabat khøuwa-qa yaq-te, khafeap bezømbø-åwám. ¹⁷ Khafeap matev av nqægo, ndøgo andé gigiap-qá nqovønqová, ndøgo tømboe-megetav. Geté unimanqatin gigiap, Kelisó. ¹⁸ Zo ezoqa bevøðzø, ndigu khokho kha voat matev neka enzol ezoqam-te tabap matev ndøzøgawap neka emanqat ndivototap, av umingiap ndi:qeivi. Ezoqa av ngi:gu, ekeza iz mba ndø-eqawát. Geté tiqa manqat, mokho mbain. Manqat ndøgo, ezoqa nøme gi-zømesimatun, ndøgo ekeza khokho matavap-té qandofakhaté. ¹⁹ Ezoqa av ngi:gu, ndigu Keliso-te geawateáv, ndego ni Kliten ezoqam-ge kawa. Teqa kha ate ndægo, ndøbunuzupit neka søvækha kinik ndægeageap, te-té qageageapét, neka ndego ndëmbø-këögë. Yaq nqanek kha sège-khouwevtét. Ate av-té, av Mbumbukiam ndømbøe-pøev.

²⁰ Zo mōzo-pakhaéz, Keliso namba. Neka zo ndakin ambá av nqægo, manqei-qape-qa khafeap matev vinivinimba mokho-te sekembá søzøtu:gu. Geté yaq zo gekha zapá, khafeap matev mokho-te sekemba ndozotu:yage, zo amba manqei-qape-gi ezoqam oskia tozogonin, ²¹ khafeap matev kopømba ande av, “Nqanek gigiap ndøkhanáz!” o “Nqanek loge gigiap ndölög!” o “Nqanek gigiap ndøgeágím!”? ²² Nqanek gigiap ate nqægo, toqolog o toqogea, ndøgo manqei-qape gigiap yakhapús. Sège-navøemín. Khafeap matev neka nømendim matev, taqa yaq-te, ezoqa ndø-aumatún. ²³ Unimanqatin. Khafeap matev av nqægo, guliguli matev toqogoat, av qakeza pøev ndægo, neka khokho kha voat matev, neka qakeza kha yage føgakh-qape etoam matev, ndøgo bugug andé matavap loloakh me:keogé. Geté ndøgo mokho mbain. Kopømba mbain, taqatøke, qoqa kha-qa pøev soqøsoqa toqotennøzøgim.

3

Mbumbukiam ni sūgumu-khandi:n, Keliso namba

¹ Mbumbukiam Keliso løvøte-te gekhandi:v, yaq ndego até zó-a, sūgumu-khandi:z, yage ndakinak vøzø-etoam. Yaq nakémbá, zoqa mbøni-qa pøev, yan-qá matev-té qabegó, ma Keliso nde:qomat, Eve-qa nakeamo zenda-te. ² Zoqa matavap, yan-qá matev-qa yaq-té qabegó, ambá nqanek manqei-qape matev-qa yaq-te. ³ Zapa ndøgo, Keliso genanim, yaq até zó-a, søzøtumu-pakhaéz. Zoqa khandi ndakinak, ndakin Mbumbukiam-qá mokho-té qanu-khonøwé, Keliso namba. ⁴ Geté Keliso tefakhan, ndego zoqa khandi zapa, yaq até zó-a, ndøzomø-fakház, te namba, teqa waev mokho-te.

Yage awenege neka yage ndakinak-qa yaq-te

⁵ Yaq nakémbá, zoqa manqei-qape matev vinivinimba, vølaém, kopømba ande av mambe okho matev, neka ezoqa nøme qovet matev, neka gekha matev soqøsoqa av nqægo nøme ndøgot, neka matev soqøsoqa-te pøev matev, neka ezoqa nøme-qa gigiap qovet matev. Gigiap qovet matev, ndøgo andé batae-te ogiam matév. ⁶ Nqanek matev soqøsoqa zapaya, Mbumbukiam-qa qaca ndøgeáv, ti-te ndigu, teqa manqat o-mba ndapeav ndigu. ⁷ Até

zó-a, zo matev av nqægo mðzo-matønumám, zoqa yage-te, zo bugukhokhof qazoyagam. ⁸ Geté ndakin, zo matev av nqægo vø-ivøvé, kopømba ande av mbøni nqosøgeap matev, neka qaqa matev neka sanqambap matev. Ezoqam-qa iz ngenøgim manqat, neka mambe okho emanqat vototap, zoqa manqa-nqa-te betøndo-fakháté. ⁹ Neka zo yaqyaq-a, meakha manqat sekemba ndømanqáté. Zapa ndógo, zo awenege yage ande ndabua me, mðzo-khofóé, taqa matev soqøsoqa namba, ¹⁰ neka yage ndakinak vozø-uzam. Mbumbukiam nqanek yage ndakinak, ndego gekhakheinam, oskia ndø-ndakinak-tét, atema kopømba ande av ekeza bugug ndægo vømógó, neka ni Mbumbukiam uni vizimi-nøtèn. ¹¹ Zo nqanek yage ndakinak qazondapem, yaq zo mokho-te, vinivinimba nøme mbaín, yaq Zu ezoqam-a, yaq bawan vini-ak; yaq ndigu ngusu gizø-qogavatun-a, yaq ndigu qogøvemav ndigu. Neka ndøgo gekham mbaín, qo gekha manqei-ak o bawan-ak toqogoat, o khokho sasae ezoqam o iz akhae voqógoat. Gigiap-qape Keliso yakhapús, ndego ni ate nqazi-gu mokho-te ngu-yage.

¹² Yaq nakémbá, zo Mbumbukiam gevevesam neka vozø-tegi-ezoqam-ez, ndego zo ndezømbø-khafuat, zo matev ndakinak zó-uzám, tanakh matev, neka kuku matev, neka qakeza iz eqawatav matev, neka aiyaiyav matev, neka qaqa nakha-nakhamas-te gonemav matev. ¹³ Ezoqa matev soqøsoqa tizø-matønumat, zo nakha-nakhamas-te ndø-qavøinámát. Zo yaqyaq-a, sà bezømbø-naváp, ate av-té, Evezøza zoqa manqa-zapazapa sa qambø-navøem. ¹⁴ Neka zo kuku bezógó. Zapa ndógo, matev ndøgo, nqanek matev ate nqægo qaløvu, kuku matév. Matev nqánek, ni Klisten ezoqam øte nqazi-gu, nqova kopo-te uni nqæløvønønat.

¹⁵ Keliso-qá sambu matev bezø-nøzøgimít, zoqa mbøni-te. Zo Mbumbukiam sambu matev-té genøzø-akhá. Zo kha kopó. Neka zo Mbumbukiam ike manqat mbomanqáté. ¹⁶ Keliso-qa Manqat bétu:qonám, zo mokho-te, bezø-tøtvøyam. Gè-nømendím neka gégugumbám, yaqyaq-a. Matavap loloakh-ús. Neka zo ouv gèqaqayám, kopømba ande av Sams ouv ndægo, o ouv nøme ndøgot, Mbumbukiam-qa iz ndø-eqawat, o ouv ndøgo, Nqova Mbomambaqape nde:zømesim. Ouv tozo-qaqaemat, yaq zoqa mbøni mokho-te, ike manqat mba bezømbu:gu, Mbumbukiam-te. ¹⁷ Gekha manqát ndøgo, tozo-manqatate neka gekha matév ndøgo, tozogoat, gèmbø-mataváp, zo Evezøza Yesu-gi paev ezoqám. Neka te mokho-te, zo Mbumbukiam ike manqat mbomanqáté.

Angana neka sakheis, eqeieqei ande av kinyagát

¹⁸ Zo sakheis, zøkeza angana-qá mokho-té qanu:gu. Matev av nqægo eqeieqei, Evezøza-qa bøi-te.

¹⁹ Zo angana, zo kuku bezógó, zøkeza sakheis-te, neka qaqa zøgó.

Nakheis neka evøndipakha, eqeieqei ande av kinyagát

²⁰ Zo nakheis, zo zøvøndipakha-qa manqat o-mba mo-ndapé, matev ate ndægo. Zapa ndógo, matev av nqægo, Evezøza gèmbopoév.

²¹ Zo evøndipakha angana, zogi nakheis qaqa zøløøzú. Soqaín ndøgo, ndigu sa timø-tabam.

Sasae ezoqam neka tigi kawakawa-za, eqeieqei ande av kinyagát

²² Zo sasae ezoqam, zøkeza manqei-qape sasae kawakawa-za-qa manqat, o-mba mo-ndapé, matev ate ndægo. Zo sasae bazaføgakh-us ta-mbá ndøgø ndøgo, ndigu zo tizømetat, ti-te enaq giam nonqo. Geté zo Evezøza úni mbøevizáp neka zogi sasae kawakawa-za-qa sasae tozogoat, tiqa manqat úni mbøepáev. ²³ Gekha sasae ndøgo, ndozogo, zo bazaføgakh-us ndøgó. Zapa ndógo, zo nqanek sasae, ambá av nqægo, ezoqam-qa mba zøgó, geté zo Evezøza-qa zøgó. ²⁴ Zo mðzøte-zøté, zo Evezøza-te, yaq-fia ndøzomø-ndapém, ndøgo zo nonqo ndemendewe. Zoge unimanqatin kawa ezoqam, Keliso. Zo teqá sasae zøgót. ²⁵ Geté gekha ezoqám ndego, matev soqøsoqa teqa, Mbumbukiam ndømbø-qavøiú, av matev ge:matanam. Ndego gématøvemák, qo ande gekha ezoqam, iz akhae ezoqám, ø, khokho ezoqam.

4

¹ Neka até zó-a, kawakawa-za, zogi sasae ezoqam eqeieqei zøkeogé neka matev eqeieqei zøgó. Zapa ndógo, zo mðzøte-zøté, até zó-a, zo kawa ndezømbðgó. Ndego yan-té gonoyagé.

Ovøyam manqat nøme, Klisten yage matev-qa yaq-te

3:8 3:8 Ef 4:25-29; 5:4	3:9 3:9 Ef 4:22, 25	3:10 3:10 Ef 4:24	3:11 3:11 Gal 3:28	3:12 3:12 1 Pita 2:9
3:13 3:13 Ef 4:2, 32	3:14 3:14 Lom 13:8-10	3:15 3:15 Filip 4:7; 1 Ko 12:27; Ef 4:4	3:16 3:16 Ef 5:19	3:17
3:17 1 Ko 10:31; Ef 5:20	3:18 3:18 Ef 5:22	3:19 3:19 Ef 5:25	3:20 3:20 Ef 6:1	3:21 3:21 Ef 6:4
3:22 Ef 6:5-8	3:25 3:25 Lom 2:11; Ef 6:8	4:1 4:1 Ef 6:9		

² Zo oskia ndøguligulím. Matavap bèzøvisít. Neka Mbumbukiam ike manqat oskia mbomanqaté. ³ Neka até niqa yaq-té-a, gèndo-guligulím. Mbumbukiam ni nakhoa bini-mboqóá, ni ezoqa nøme teqa manqat Keliso-qa yaq-te batí-zømesim, ndøgo khonoam-te qagoam neka ta zapaya nqanek, no ndimbula-te nqatu:gu. ⁴ Yaq no ezoqa teqa manqat bavokho-qape bazømbè-ovøyam, av Mbumbukiam-qa poev ndægo.

⁵ Zo bavokho ezoqam namba, matavap loloakh-us ndøyagé. Neka gekha khøuwā ndøgo, nakhoa tozo-qeivimat, Keliso-qa matev tøzøte-zømas, zo vøgonemát. ⁶ Zoqa manqat, kuku matev-us oskia begó. Neka ndøgo andé lou mokhov qanimav-qape me betegó. Yaq gekha ezoqām ndigu, zo unimanqatin-qa yaq-te tizømbe-bevupat, zo kopømbaqapé, qavøiwat eqeieqei zozøgoát.

Pol-qa vaev manqat

⁷ Noqa yage ate ndægo-qa yaq-te, zo nigi Klisten nøfu Tikikus mé:zømás, ndego ni nqei-mbøe-khafuat, ndego unimanqatin ezoqam, ndego ni namba Evezøza-qa sasæ goeoaun. ⁸ No ngenek ta zapaya nqanéq gate-khofotaváv: Zo tønèzøtéz, ni ande av khatiyage. Yaq zoqa kha gé:føgákh. ⁹ Ndego Onesimús namba mé:geáv, ngenek unimanqatin Klisten nøfu nøme, ni nqei-mbøe-khafuat, zøkeza ezoqam. Nginik ezoqa menas, matev ate nqægo-qa yaq-te mé:zømás, nqanek nqafakhanam.

¹⁰ Alistakus, no ndimbula namba nqatigu, ndego khaiya mboma manqat ndøkhofotaváv zo-te, neka até Mák-a, Banabas-ge ekeabøi, khaiya mboma manqat ngikhøfötäváv. Ngenek zo-te tendowav, yaq gèkhatowém, ate av-té, no bugukhokhof manqat qazønde-khofotav.

¹¹ Até Yesú-a*, iz nøme nqambogo, Ziastes, teqa khaiya mboma manqat ngèkhøfötäváv. Nginik ezoqa misika yakhapús, Zu ezoqam, ndigu no namba Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te ndisasaeat. Tiqa tøke kandambá no-te. ¹² Até Epaflás-a, zøkeza ezoqam, ndego Keliso Yesu-ge sasæ ezoqam, khaiya mboma manqat ngèkhøfötäváv. Ndego zoqa yaq-te, bazaføgakh-us oskia ndøguligulimatún. Zo Klisten matev-te, føgøføgakh tønè-waniáp, neka zoqa unimanqatin-te, Keliso-te, ùni tønèfisám, neka zo Mbumbukiam-qa poev ate ndægo uni vøzøté-zøtéz. ¹³ No zo-te nõ-unimanqatintét, av nqægo: Ndego bazaføgakh-us ndøsasaeát, zo zapaya, neka até ndigu Klisten ezoqa nøme zapayá-a, ndigu Laodisia taon-te neka Hielapolis taon-te ndisokhoe. ¹⁴ Até Lúk-a, ndego mulømula etoam ezoqam, ni nqei-mbøe-khafuat, neka Dimas, khaiya mboma manqat ngikhøfötäváv.

¹⁵ Noqa khaiya mboma manqat, até nigi Klisten nøfuap-té-a, zøkhofotøvém, ndigu Laodisia taon-te ndisokhoe, neka Nimfa-te vozó-khofotøvém, neka ndigu Klisten bawan ezoqam-te, ndigu tuqa khoev-te gipindumatun. ¹⁶ Zo nqanek pepa tozotumu-geveømem, yaq Laodisia Klisten bawan ezoqam-té qanø-khofotøvém, ndigu bemø-geveømem. Neka ta pepa ndøgo, no Laodisia taon-te qækhofotav, até zó-a, vøgeveømém.

¹⁷ Zo Akipus gømbø-einim. Nandev sasæ ùni betekhóu, Evezøza gembo-etoam.

¹⁸ Nqanek khaiya mboma manqat-qase, no Pol nøkeza zendá gate-peaomít. No ndimbula-té qatu:gu. Zo bezømbø-nävøém, noqa yaq-te. Mbumbukiam-qa kuku matev, ndøgoát zo-te.

1 Tesalonika

Pol-qa bugukhokhof pepa, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Tesalonika taon-te giyagam

Megeat Manqat-qase

Pol nqanek bugukhokhof pepa, Klisten bawan ezoqam-te gepeawam, ndigu Tesalonika taon-te giyagam, ta khøuwa-te ndøgo, ndego Kolin taon-té gegoám. Tesalonika ndøgo, taon kandambaqape ndøgoám. Masedonia manqei-té, neka ndaola-té.

Pol qambo-misika, manqei viniviniimba-te ge-okhoam, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimam, ndego até Tesalonika taon-té-a, vøgoam (Kel 17:1-14). Yaq teqa nømendim mokho-te, ezoqa nøme møndø-unimanqatiním. Ezoqa kopokopo nøme ndigu, Zu bawan-ák. Geté ezoqa kopoáv, ndigu bawan vini-ák. Ndigu Zu ezoqa nøme, ndigu Yesu unimanqat-inteav qagoam, ndigu Klisten ezoqam, ngenøgim-té ginø-abumám. Pol taqa yaq-te ge-ewag, ndego Timoti ndøkhotáv ti-te, ngenek tiqa unimanqatin-te, zita tøpøzu manqat vømøzø-ein. Yaq taqa zita-te, Timoti nqawa gendovesez, ndego Pol tiqa matev eqeieqei-qa yaq-te vømbøe-votot. Yaq Pol nqanek pepa ndakin, nqánek gene-peawám: Tiqa unimanqatin-te, zita tøpøzu nøme nonqó. Neka ndego tiqa bevap, løvøte neka Yesu-qa qavane-qa yaq-te, vøzømbè-qavøiu.

¹ Nqanek pepa, no Pol neka Sailes neka Timoti, ni nipeaomít. Zo-té qeitø-peaomít, zo Klisten bawan ezoqam, Tesalonika taon-te ndozoyage, zo Mbumbukiam, ndego Tat, neka Evezøza, Yesu Keliso, tiqa mokho-te ndozotu:gu.

Mbumbukiam-qa kuku matev neka sambi matev, ndøgoát, zo-te.

Pol-qa ike manqat Mbumbukiam-te, Tesalonika Klisten bawan ezoqam-qa yaq-te

² Ni zoqa yaq-te qeiguligulimatun, ni Mbumbukiam ike manqat oskia nimbo-manqaté, zo ezoqa ewaqape-qa yaq-te. ³ Niqa guligulim-te, Mbumbukiam-te, nigí Tat, ni oskia teimbo-matavupatún ndøgo, av zo Yesu Keliso ndøzøte-unimanqatinat, neka zoqa sasae-qa yaq-te, ndøgo kuku matev-us ndozogo, neka zoqa føgøføgakh waniap-qa yaq-te, zo nigí Evezøza Yesu Keliso-te ndozoto-taza.

⁴ Nøfuap, zo Mbumbukiam ndezømbø-khafuat, ni møtinøtén, ndego zo møndø-vevesám, vozø-tegi-ezoqam-ez. ⁵ Zapa ndøgo, ni Manqat Mbomambaqape qeindapavun, ndøgo ambá av nqægo, manqat mba ndøgeavün. Geté bazaføgakh neka Nqova Mbomambaqapé namba me:geavün. Yaq zo áv qazøte-qeivím nqægo: Niqa manqat unimanqatín. Zo møzøte-zøté, ni zo mokho-te ande áv khatiyagam. Ni zo nitigoám. ⁶ Ezoqa nøme, zo føgakh-te ambá gini-abumám. Geté zo niqa matev neka Evezøza-qa matev, zømbo-paevém neka manqat khanakhanakh-us vozøndapem. Ta khanakhanakh ndøgo, Nqova Mbomambaqape-té qando-okhó. ⁷ Yaq ta mokho-te nqanek, ezoqa ewaqape, Masedonia neka Akaya plovins-te, Yesu ndi-unimanqatinat, ndigu zoqa matev eqeieqei me:vewé neka paev-qa ndøgó. ⁸ Evezøza-qa manqat, av zo ezoqa qazøzø-manqatam, ambá av nqægo, Masedonia neka Akaya plovins-te mbá qanø-panqavøëm. Geté manqei-manqei ate ndægo, ezoqa ewaqape, zoqa unimanqatin-qa yaq-te sùgumu-ewagát, ndøgo Mbumbukiam-te ndøzøgo. Ni ti-te ndigu, manqat einiav tøgøat, kopømbá. Zapa ndøgo, ndigu møndøyogém. ⁹ Ndigu ekezan, emanqat møndæ-vototupatún, av zo ni qazøte-khatomb, ni zo-te qeigeavun, neka zo tae khøwiap-te qazogoam, unimanqatin khandi Mbumbukiam-te ande áv khazøtè-qambuz, ndego zo ndakin ndozombo-vizap, ¹⁰ neka zo tege Yo Yesu ande áv khazømbøe-keoge, yan-te tendovis, ndego Mbumbukiam løvøte-te gekhandi:v, yaq ndego ni Mbumbukiam-qa manqa ovøyam-te, teqa qaqa-te vøkhandín.

2

Pol Tesalonika taon-te, Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimam

¹ Nøfuap! Zo zøkeza møzøte-zøté, ni zo-te qeigeavun, ni ambá av nqægo, khokhø seigeavün. Geté mokho kandambá qafakhan. ² Zo møzøte-zøté, ni bugukhokhof Filipai taon-te qeigoam, ezoqa ni gèngiænnotám, neka vøi-potonumam. Yaq ni zo-te qeitønduniav, ni ezoqa nøme, niqa manqa manqate-te tokømbem-qa nigoám. Geté Mbumbukiam ni møndøni-tøké, neka ni zo teqa Manqat Mbomambaqape, kha føgakh-mba vøizø-manqatam. ³ Ni ezoqa manqa qeizø-løvutatun, ni ambá av nqægo, khokho manqat nizø-manqaté o matavap soqøsoqa nigü o ezoqa khavozam-qa nigü. ⁴ Geté ni Mbumbukiam møndø-gevenó

neka ezoqa eqeieqei vøenæmb, neka teqa manqat, niqa zenda-te vø:ve. Ni teqa manqat qeimanqatatan, ni ambá av nqægo, ezoqa khanakhanakh asøtøve-qa nizøgō. Geté ni Mbumbukiam khanakhanakh asøtøve-qa nimbogō, ndego niqa mbøni neka matavap ndini-gevewat. ⁵ Zo mōzøte-zøtéz. Ni ambá av nqægo, ezoqa enaq nizøge:mām o khanakhanakh manqat vøizø-etoamam, yaq moni-qā nizømbi-goām. Mbumbukiam mōndæ-otév, nqanek manqat unimanqatín. ⁶ Ni ambá av nqægo, nikeza iz eqawat-qa nizøgoām, zo niqa iz tozoni-egatat, o ezoqa nøme vøni-egatát. ⁷ Ni Keliso-gi u-anim nqeigu, ni tøni-poein, ni ambá nizø-pouweín, av nqægo, zo ni ezoqa kandakanda zøténæmbát. Geté ni zo mokho-te qeigoam, ni matev aiyaiyav-té qeitøgoām. Ni zo qeizø-kewagam, ni andé evo me nitigoām, ndugu nakheis tete nduzø-etoam. ⁸ Ni kuku kandambá zo-te. Yaq ni ambá av nqægo, zo Mbumbukiam-qa Manqat Mbomambaqape mba niti-zømesimām. Geté ni até nikeza yagé-a, vøizø-etoam. Zapa ndōgo, ni kuku khåpe nimbi-khouwév zo-te. ⁹ Nøfuap! Zo ndozombo-matáváp, ni sasae føgakh-qape qeikhanazat, zo mokho-te qeigoam. Ni pavpave neká lovølova, sèisasaetám, neka niqa yage nonqo, moni vøi-qaqasumam. Zapa ndōgo, ni Mbumbukiam-qa Manqat qati-zømesimam, ni poeveáv, ni zogi ezoqa kopo-te sa teitotambet, viniv vøizø-etoam.

¹⁰ Zo mōzøte-zøtéz neka Mbumbukiam vøe-otev, ni zo namba qazi-yagam, ni åv tøtiyagám, av Mbumbukiam ndømbøe-poev. Ni matev eqeieqei-té qeitøyagám neka manqa-zapa-qase goneáv. ¹¹ Neka zo mōzøte-zøtéz, ni zo ezoqa kopokopo-te, ate ndøzøte:go, åv teizømbe-matønnumám, av eve nde:go, ekeza nakheis-te te:matønnumat. ¹² Ni zo nīgugubám neka zita vøizø-tøpazam neka vøizø-pouweam, av nqægo: Zo åv tøneyagé, av Mbumbukiam ndømbøe-poev, ndego zo teqa megeat matev-te neka waev kandambaqape-te ndezø-akhayam.

Klisten ezoqam, matev føgøføgakh ambá qazømbe-fakhanumám, geté ndigu føgakh-mbá giwaniapám

¹³ Ni Mbumbukiam, ike manqate oskia nimbo-manqaté. Zapa ndōgo, zo teqa manqat qazoyogem ni-te, zo ambá av nqægo, khokho sozondapēm, av ezoqam-qa manqat sa ndozopøgim. Geté zo Mbumbukiam-qá Manqat zondapēm. Yaq ndōgo unimanqatín. Nqanek manqat, zoqá mokho-té qanu-sasaeát, zo ndozo-unimanqatínat. ¹⁴ Nøfuap! Matev ndōgo, zo-te qafakhanam, até kopó, av Mbumbukiam-gi Klisten bawan vinivinimba qazømbe-fakhanumam, ndigu Zudia plovins-te, Keliso Yesu-qa mokho-te ndu:gu. Zogi ezoqam, zo matev soqøsoqa, åv gizømbe-matønnumám, av Zu ezoqam, Zudia plovins-te ndōgo, Klisten ezoqam-te gizømbe-matønnumam. ¹⁵ Ezoqam ngínik, nigí Evezøza Yesu neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam, løyøte-te gi-abumam neka ni vøngiænotam. Mbumbukiam khanakhanakh mbain ti-te. Neka tiqa matev qaqa-ús, ezoqa ewaqape-te. ¹⁶ Ndigu ni tokømbem-qa nigoám. Ni bawan vini-ak, ambá niti-zømesimák, yaq ndigu vøe-khandi:z. Ta mokho-te ndōgo, ndigu manqa-zapazapa nøme mba mo:kapuimít, atema vømótøvë. Geté Mbumbukiam-qa qaqa khakheitáp. Segezø-fakhán.

Pol Tesalonika ezoqam-te, nqawa vesezam-qa gegoam

¹⁷ Nøfuap! Ni zo qeizuvaz, yaq khapémáb qa-auwam, ni vao kandambá qeigoam, zo-te. Neka ni zoqa bugug nqawa qeivi-qa nigoám. Unimanqatín. Ni qámáb zo-te. Geté niqa matavap-te neka mbøni-te, ni namba zi-gú.

¹⁸ Ni zo-te nqawa okho-qa nimbogoám. No Pol, no khøuwa kopoáv, ambá notøndo-navín, zo-te. Geté Saitan ni gètøkømbemám. ¹⁹ Nigi Evezøza Yesu tendoqavan, yaq ni gekham-qā yaq-té qeitø-tåmb neka gekha mokhō qatí-khambuvemēm neka teqa megemege-te ndo:go, khanakhanakh-us vøtiwanát? Ndōgo zo zøkhapús. ²⁰ Unimanqatín. Ezoqam zó, ni nqati-khambuvap neka khanakhanakh nqāni-āsøtøvë.

3

¹ Ni kopømba mbain qagoam, sekemba amba qati-kewagam, yaq ni matavap åv qatigoném nqægo: Ni nikezan, Atens taon-te até nitøkhaé-sokhoát. ² Geté ni Timoti nitøndü-khofotøvēm, zo-te, ndego nigí Klisten nøfu, ni Mbumbukiam-qa sasae namba nqatisasaeat, ndego ni Manqat Mbomambaqape manqa manqate-te ngini-tøke, Keliso-qa yaq-te. Yaq ndego zo téabezømbe-tøké neka zita zøtøpáz, zoqa unimanqatín matev bezømbë-føgakh. ³ Soqain ndōgo, matev soqøsoqa ndōgo, zo-te qafakhanam, zoqa unimanqatín matev tøkukugim. Zo zøkeza mōzøte-zøtéz, matev soqøsoqa av nqægo tønðo-okhoat, ndōgo Mbumbukiam-qá poév, ni-te. ⁴ Ni zo namba qatigoam, ni mōizø-manqatám, av nqægo, “Ni matev føgakh-qape, ndizimø-qeivím.” Yaq zo mōzøte-zøtéz, matev mōndø-fakhanám. ⁵ Yaq

nakémbá, no kopømba mbain qagoam, sekemba amba qate-kewagam, no Timoti notøndokhofotáv. No nøtenat-qa nøgoám, zoqa unimanqatin matev, av khapezømbøgo-a. Soqain ndøgo, ndego ezoqam, ndego ezoqa nde:khamasim, zo te:khamasim, yaq niqa sasae føgakh-qape, zo mokho-te qeikhanazat, vømø-khokhø.

⁶ Geté ndakin Timoti nango gendovesez, zo-te gegoam, ndego zoqa unimanqatin matev neka kuku matev-qa yaq-te, manqat mbomambaqape ndø-ndapavún. Neka ndego ni av ginimbi-eín nqægo: Zo ni oskia zoni-mataváp, khanakhanakh-ús, neka zo vao kandambá ni-te. Neka zo ni nqawa nømende-qa zogó, ate av-té, ni zo nqawa zømete-qa nqati-gu. ⁷ Nøfuap! Ni yage føgakh-qape-te nqeyage, ezoqa matev soqøsoqa ngini-matanam, yaq Timoti zoqa unimanqatin-qa yaq-te emanqat ginimbi-votot, ndøgo ni møqæ ni-etoám. ⁸ Yaq ndakin niqa yage kopømbaqapé. Zapa ndøgo, ni møtinøtén, zo Evezøza mokho-te, bazaføgakh-ús ndozo-waniap. ⁹ Ni khanakhanakh kandambá, zoqa yaq-te. Ni nøtenateáv, Mbumbukiam zoqa yaq-te, ike manqat eqeieqi ande av kheimbøé-einím. ¹⁰ Pappave neka lovølova, ni Mbumbukiam-te oskia nivimatún. Bazaføgakh-ús. Ni zoqa bugug nango båniqueivím neka zo manqat nøme batí-zømesim, ndøgo zo zøteateav ndøgo, neka zoqa unimanqatin matev bezømbø-khouwev.

¹¹ Ni av qati-gulugulím nqægo: Mbumbukiam, ndego nigi Tat, neka nigi Evezøza Yesu, ndigu niqa nakhoa ekeza ndøkhakheinømé, ni zo-te teitøndu-niav. ¹² Neka Evezøza, zoqa kuku matev gezø-khouwév, yaq ndøgo kandambaqape ndøgoát, yaqyaq-a neká ezoqa nøme-te, ate av-té, ni zo-te kuku nqanimbí-gu. ¹³ Yaq ndego zo gezøtøké, zo bazaføgakh-ús zówaniapát. Yaq zo Mbumbukiam-qa megemege-te, ndego nigi Tat, manqa-zapazapayav neka eqeieqi-qape sozøgoát, ta khøuwa-te ndøgo, nigi Evezøza Yesu, ekeza ezoqam ate ndi-gu namba, tendoqavan.

4

Yage eqeieqi-qa yaq-te, av Mbumbukiam ndømbøe-poev

¹ Nøfuap! Manqat nøme nqáne: Ni zo møti-zømesimám, ande av khazøté-yagát, yaq Mbumbukiam khanakhanakh vømbøé-asøtáv. Ni møtinøtén, zo av tøzøte-yagé. Yaq ndakin ni zo nízøviám, neka nigi Evezøza Yesu-qa iz-te, manqat av qazimbi-løvuá nqægo: Ta matev-te ndøgo, zo vøfisám. ² Zo møzøte-zøtéz, nigi Evezøza Yesu-qa iz-te, zo gekha manqat nití-zømesimám. ³ Mbumbukiam-qa poev nqáne: Zo ndaføyamba-qape ndøyagé neka mambe okho matev, kha mbokhanøzám. ⁴ Neka zøkeza kha gèqeiví. Matev eqeieqi-té qayagé, av Mbumbukiam ndømbøe-poev. ⁵ Ezoqa me-qovèsám, av bavokho ezoqam ndi:matanam, ndigu Mbumbukiam zøteateav ndigu. ⁶ Khafeap ndøgo, Mbumbukiam geve, ndølvøuám. Qoge Klisten qafu-te, manqa-zapa ndøgø, tegu zas voqø-aqonøvém. Evezøza yaq-fia ndøtá, ti-te ndigu, matev av nqægo ndimatanam. Ni zo møizø-manqatám, neka vøi-gugubam. ⁷ Mbumbukiam, ni ambá av nqægo, manqa-zapa gone-qá nimbi-akhá. Geté ni ndøgo tinimbi-akhá: Ni ndaføyamba-qape zíyagát. ⁸ Yaq nakémbá, gekha ezoqám ndego, nqanek nømendim manqat ndesanqawe, ndego ambá av nqægo, ezoqam-qá manqat ndøsanqawé, geté ndego Mbumbukiam-qá manqat ndøsanqawé, ndego zo ekeza Nqova Mbomambaqape ndezø-etoam.

⁹ No zo-te, kuku matev-qa yaq-te, Klisten bawan ezoqam mokho-te, manqat nøme peaweav tøgoat, ndøgo kopømbá. Zapa ndøgo, zo Mbumbukiam ekeza me:zømás, zo kuku av khazømbø-goát, yaqyaq-a. ¹⁰ Neka unimanqatún, zo kuku ndøzøgø, Klisten ezoqam-te ate ndi-gu, nandav Masedonia plovins ate ndægo. Nøfuap. Ni manqat av qazimbi-løvuá nqægo: Zoqa kuku matev, bèkhouwevté.

¹¹ Zo bazaføgakh ndø-asøzú. Matev eqeieqi-té qayagé, neka zøkeza yage mba ndøndapét. Neka zøkeza zendá qane-sasaeát, ate av-té, ni zo qati-gugubam. ¹² Zo matev av ndægo tozogoat, yaq bavokho-ak zo ndøzøvizám neka zo ezoqa nøme-te zotøtabák, lou neka gigiap-qa yaq-te.

Evezøza tendoqavan, taqa yaq-te

¹³ Nøfuap! Ni poevéav, zo ndigu Klisten ezoqam-qa yaq-te zøteateav tøgoat, ndigu gipakhaez. Soqain ndøgo, zo mbøni tøzøvatav, av ezoqa nøme ndi-gu, ndigu Yesu-te vintøzateav ndigu. ¹⁴ Ni av qazi-unimanqatinát nqægo: Yesu møndønáním, neka nango vøkhandi-v. Yaq ni ate nqáne qazi-unimanqatinát: Ndigu Klisten ezoqam, gipakhaez, Mbumbukiam Yesu namba ndé-upozø, ndego tendoqavan.

3:6 3:6 Kel 18:5 3:7 3:7 2 Tes 1:4 3:11 3:11 2 Tes 2:16-17 4:3 4:3 1 Tes 5:23; 1 Pita 1:16 4:4 4:4-5 1 Ko 6:13 * 4:4 4:4 Mokho nøme nqáne: Zo angana, zøkeza sakheis eqeieqi zøkeogé. Vizap-ús. Ate av-té, Mbumbukiam ndømbøe-poev. 4:7 4:7 1 Pita 1:15-16; Iblu 12:14 4:8 4:8 Luk 10:16; 2 Ko 1:22 4:9 4:9 Zion 13:34 4:11 4:11 Ef 4:28 4:14 4:14 Lom 14:9; 1 Ko 15:3-4, 12

¹⁵ Manqat ndøgo, ni ndakin teizø-ein, Evezøza ekeza ndø-ein, av nqægo: Ta khøuwa-te ndøgo, ndego Evezøza tendoqavan, ni ezoqam, zua nqaziyage, ni ndigu ziløvubák, ndigu bugukhokhof go:pakhaeta. ¹⁶ Zapa ndøgo, manqat bazaføgakh-us-qape ndówáv, neka enzol ezoqam-gi kawa ezoqa nøme vø-akhá neka Mbumbukiam-qa kipi wag vópá. Yaq Evezøza yan-té gendóvís. Yaq løvøte ezoqam, ndigu Keliso gi-unimanqatinim, ndigu bugukhokhof løvøte-té gindúsúz. ¹⁷ Yaq taqa zita-te, Mbumbukiam, ni zua nqaziyage, gékhatómb, vø-eqanø, ti namba ndigu, løvøte-te gindusuz. Khaiya ozoz-té genøkhatómb, yaq ni ova nqo:go, Evezøza namba vizimø-qaqandám. Yaq ni Evezøzá namba zí:yaqát, miavmiav. ¹⁸ Zo yaqyaq-a, nqanek manqat, zita me:tøpøzú.

5

Yesu gendóqaván. Ni é-bizi-khakheinám

¹ Nøfuap! Ni zo taqa yaq-te manqat peaweav tøgoat, gekha khøuwa neka gekha viav Yesu tendoqavan, ndøgo kopømbá. ² Zapa ndøgo, zo mözøte-zøté, Evezøza-qa Khøuwa, ndego tendoqavan, andé aqonam ezoqam me mé:geáv, lova khoev teqanqawa. Nakhamas-té. ³ Ezoqa géqaqavét. Neka áv giní-manqatát nqægo, “Ni sambi matev-té qaziyagé. Fofogeap mbain.” Geté ndigu nqova zóndáf. Ezoqa ngæzøat matev, ande sævam-qa nqosøgeap, gui-ovain, nakhamas-té qanøzø-fakhán. Yaq ezoqa kopømba mbain tikhokhoz.

⁴ Geté zo, nøfuap, zo ambá av nqægo, bøivun-té qazoyagé. Yaq nakémbá, ta khøuwa kopømba mbain, zo ande aqonam ezoqam me, nqova tözøndaf. ⁵ Zo ate ndözøte:go, zo waev neka paveat-gí ezoqám. Ni ambá av nqægo, lova neka bøivun-gí ezoqám. ⁶ Yaq nakémbá, ni bizi-sømbiápét, kopømba ande av ezoqa nøme ndi:gu. Geté ni oskia bizio-feanoát neka niqa kha eqeieqei bizinøzøgím. ⁷ Ezoqa ndigu, ndisømbiam, ndigu lovølova ndøsømbi:matún. Neka ezoqa ndigu, ibøkha soqa ndi-izam, ndigu lovølova ndø-izumatún. ⁸ Geté ni paveat-gí ezoqám. Yaq nakémbá, ni nikeza kha, eqeieqei bizinøzøgím. Ni unimanqatin matev neka kuku matev binigú. Matev av nqægo, andé sanqava khakhazam nonqó, savim-te taqambo-tøkeat. Neka niqa vintønát matev Yesu-te, av nqægo, ndego ni gékhandi:n, ni andé nakhag ezoqam-qá wawaq me bizi-uzáp. ⁹ Ni Mbumbukiam, ambá av nqægo, ndøgo tene-vevendám, ni qaqa nígu, neka vøngiænø. Geté ndego ni ndøgo tene-vevendám: Ni Yesu Keliso mokho-te gékhandi:n, ndego nigí Evezøza. ¹⁰ Yesu ta zapaya nqáneq genenaním: Ni té namba bizi:yaqé, oskiá ndøgo, ni e-ma tizio-pakhaen o tiziyagat, ndego tendoqavan. ¹¹ Yaq nakémbá, zo yaqyaq-a, zita ndøtøpøzú neka unimanqatin-te vøtøkeam. Ate av-té, ndakin ndözøte:go.

Pol-qa vaev guguna manqat

¹² Nøfuap! Ni áv qazimbi-viám nqægo: Zo megetapak ezoqam, gèzøvizáp, ndigu zoqa Klisten bawan mokho-te, sasae bazaføgakh-us nandigu, ndigu zo nandizømbø-megetap neka nandi-guguza, Evezøza mokho-te. ¹³ Zo ndigu møe-mbá sozozø-vizupát neka kuku kandambá sozozø-goát, tiqa sasae zapaya. Neka zo yaqyaq-a, sambí bèzøgø.

¹⁴ Nøfuap! Ni manqat nøme áv qazimbi-løvúá nqægo: Ezoqam ndigu, ndiwauwi:zat, géguguzá. Neka ndigu, kha føgakhateav ndigu, neka ndigu, tiqa unimanqatin-te føgakh mbain ndigu, gèzøtøkéé. Neka aiyaiyav matev ndøgø, ezoqa ewaqape-te. ¹⁵ Gèqeví, av nqægo: Ezoqa manqa-zapa tego zo-te, zo ndego ta manqa-zapa ndøgo, mbøe-qavðinám. Geté zo yaqyaq-a, matev mbomømboma oskia ndømatanám, neka até ezoqa ewaqape-té-a, matev mbomømboma vozø-matønumát.

¹⁶ Zo khanakanakh-us oskia ndøgø. ¹⁷ Neka oskia ndøguligulím. ¹⁸ Neka gekha matév ndøgo, tözø-fakhanumat, zo Mbumbukiam ike manqat mbomanqaté. Matev av nqægo, Mbumbukiam-qá poév, zo-te, zo Keliso Yesu mokho-te ndozøtu-yage.

¹⁹ Zo Nqova Mbomambaqape, nakhøa mbøe-khakházám, ndego zo mokho-te nandu-sasaet. ²⁰ Nqova Mbomambaqape, ezoqa nøme-te manqat tevevezam, yaq ndego ezoqam zo te-zømas, ta manqat ndøgo, ndøsøsanqawém. ²¹ Geté zo manqat ate ndøgo vøgeveaném neka vøqeivim, nqanek manqat Mbumbukiam-té qapøtendé-wav-a. Yaq manqat ndøgo, unimanqatin tøgoat, zo vøndapém. ²² Geté matev soqain ate ndøgo, zo zósanqawém.

²³ No áv qate-guligulím nqægo: Mbumbukiam, ndego ni sambí matev ndini-etoam, zo tæbete-khakheinøvé, teqa bøi-te vözøté-ndaføyamba-èz. Neka ndego zoge nqova neka zoqa matavap neka zoqa kha, eqeieqei tæbete-khatiwi. Yaq zo manqa-zapazapa mbain, sozógoát, nigí Evezøza Yesu Keliso tendoqavan. ²⁴ Mbumbukiam, ndego zo gezøndo-akha, ndego unimanqatin. Ndego ndømatanám.

²⁵ Nøfuap! Zo até ní-a, g̃inindu-guligulím.

²⁶ Zo tozo-møvabat, zenda kaka vø-itamát, Klisten zøfuap ate ndi-gu namba, neka vøngenøndamat, ate av-té, Mbumbukiam-qa bøi-te eqeieqei ndægo.

²⁷ No Evezøza-qa iz-te, nqazø-pouwe: Zo nqanek pepa, Klisten ezoqa ewaqape-té qazonø-geveømém.

²⁸ Nigi Evezøza Yesu Keliso-qa kuku matev, ndøgoát, zo-te.

2 Tesalonika

Pol-qa pepa qambo-menas, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Tesalonika taon-te giyagam

Megeat Manqat-qase

Pol nqanek pepa nøme, Tesalonika taon Klisten bawan ezoqam-te gepeawam, ta khøuwa-te ndøgo, ndego Kolin taon-té gegoám.

Bugukhokhof khøuwa, Pol Tesalonika taon-te, møndøgoám, Mbumbukiam-qa Manqat vøe-zømesimam. Yaq ezoqa kopoáv, teqa manqat gè-unimanqatiním. Geté Zu ezoqa nøme, ta zapaya ndøgo, ova ndø-einím, Pol vøngeatømem (Kel 17:1-10).

Yaq ndakin Pol manqat áv gene-ewág nqægo: Tesalonika Klisten ezoqa nøme, ndigu gèqavotumít, av nqægo, Yesu nqawa tendoqavan. Ndigu áv gini-mataváp nqægo: Yesu nqawa màndoqaván. Yaq ndigu sége-qovezám neka sasae gonemáv. Nqanek pepa mokho-te, Pol ndigu nqawá gene-zømesím, Yesu-qa qavane-qa yaq-te. Yaq ndego nøme áv gezømbe-peawám nqægo: Ndigu tiqa yage, bè-enénd, neka matev eqeieqei-té geabeyagé. Sasae yá begó.

¹ Nqanek pepa no Pol neka Sailes neka Timoti, ni nipeaomít. Zo-té qeitø-peaomít, zo Klisten bawan ezoqam, Tesalonika taon-te ndozoyage, zo Mbumbukiam, nigí Tat, neka Evezøza, Yesu Keliso, tiqa mokho-te ndozotu:gu.

² Mbumbukiam, nigí Tat, neka Yesu Keliso, nigí Evezøza, tiqa kuku matev neka sambí matev ndøgoát, zo-te.

Yesu-qa qavøne khøuwa neka unimanqatin-te bazaføgakh-us waniap-qa yaq-te

³ Nøfuap! Ni Mbumbukiam ike manqat oskia bambu-manqaté, zo zapaya. Matev av nqægo eqeieqei. Zapa ndøgo, zoqa unimanqatin kandambá qazømbe-khouvevtét, neka zoqa kuku matev, zo ate ndøzøte:go yaqyaq-a nandøzøgo, nándøzø-khøüwévtét. ⁴ Yaq nakémbá, ni zo níti-khambuvupatún, Mbumbukiam-gi Klisten bawabawan nøme mokho-te. Zapa ndøgo, zo ambá gini-ngenøzoát neka zo matev føgøføgakh ambá qazøte-upøgím, geté zo sekembá sozo-apét, zoqa unimanqatin-te neka bazaføgakh-us ndøzøwání.

⁵ Ta matev ate ndægo, zo-te ndøfakhanumit, Mbumbukiam, ni áv gininømánd nqægo: Teqa manqa ovøyam matev, ndaføyamba-qapé. Zo ndakin Mbumbukiam-qa Megeat Matev zapaya, ngenøgim matev ndozo-ndape, ndego zo eqeieqei mé:zæb. Yaq zo kopømbaqapé, teqa Megeat Matev-te ndøgo, ndøzomø-öz. ⁶ Mbumbukiam-qa matev eqeieqei. Ndego yaq-fia ndótá, ti-te ndigu, zo ndingenøzoat. ⁷ Geté zo ndakin ndingjæzoat, Mbumbukiam pusup zø-etoám, ni namba. Ta khøuwa-te ndøgo tenógó, Evezøza Yesu tendoveao, ndego tegi enzol ezoqam bazaføgakh-us namba, yan-te tendovis, gøina wageap-us. ⁸ Yaq ndego yaq-fia ndótá, ti-te ndigu, Mbumbukiam ndisanqawe neka ndigu Manqat Mbomambaqape, nigí Evezøza Yesu-qa yaq-te, manqa o-mba ndapeav ndigu. ⁹ Yaq-fia teta, nqáne: Ndigu soqaqape-té gigoát. Miavmiáv. Neka ndigu Evezøza-te neka teqa waev bazaføgakh-us-te, géqatáz. ¹⁰ Nqanek matev ta khøuwa-te ndøgo tønéfakhán, ndego tendoqavan, neka iz kandambaqape vøndáp, ta zapaya ndøgo, ndego ekeza ezoqam gezømbe-matanam. Neka gekha ezoqám ndigu, ndi-unimanqatinat, khanakhanakh mbá ginigoát te-te. Até zo-á, zo søzøtumú-goát, ti namba. Zapa ndøgo, manqat ndøgo, ni zo qeizø-manqatam, zo mðzo-unimanqatiním. ¹¹ Yaq nakémbá, ni oskia niguligulimatún, zoqa yaq-te. Ni Mbumbukiam-te, áv qati-vi-matún nqægo: Ndego nigí Mbumbukiam, zo gezøtøkeé. Yaq zo áv tøzøtè-yagát, av ndego gezømbe-akha, zo tozoyagat. Yaq zo ambá av nqægo, matev eqeieqei gone-qa mba zøgót. Geté zoqa unimanqatin matev mokho-te neka Mbumbukiam-qa bazaføgakh-te, zo matev eqeieqei uni zøtégóat. ¹² Yaq nigí Evezøza Yesu Keliso-qa iz, gé-egatát, zo zapaya, yaq te mokho-te, até zoqá iz-a, vø-egatát. Nqanek matev ate ndægo, nigí Mbumbukiam neka Evezøza Yesu Keliso, tiqa kuku matev mokho-té qando-fakhaté.

2

Matev vinivimba ndøkhæ-fakanám, yaq vðev, Keliso tendoqavan

¹ Nøfuap! Nigí Evezøza Yesu Keliso-qa qavøne-qa yaq-te neka ni te namba tizipindam, taqa yaq-te, ni áv qazimbi-pouwé nqægo: ² Zo matavap nakhamas-te, bezø-enøvøém

neka ndɔfɔfɔgimēm, ezoqa nɔme tezɔ-ein, av nqægo, Yesu-qa qavɔne khɔuwa mɔndɔ-fakhān. Oskia ndɔgo, ezoqa Nqova Mbomambaqape-qa iz-te, manqat av nqægo tezɔ-ein, o te-ein av nqægo, nqanek manqat ni-tē qandowāv o nī nitɔndu-peaomēm, zo ndɔ-unimanqatinīm. ³ Zo ezoqa betubām. Yesu naqanóká géfakhanák. Bugukhokhof ezoqa kopoáv, Mbumbukiam zitá gini-wuowém. Neka ndego ezoqam bêtɔndokhæ-veáo, ndego Mbumbukiam-qa manqat ndemɔkuiam, yaq ndego Mbumbukiam vaev-te vɔngiū. ⁴ Ndego ezoqa soqaqape, Mbumbukiam-gé qaqa ezoqam ndɔgoát. Neka ndego ekeza kha, āv genéviewát nqægo: Mbumbuk ate ndi:gu, unimé-lɔvubám, neka gekha gigiap nɔmē ndɔgo, ezoqa ndimbovizap, vólɔvuām. Yaq ndego Mbumbukiam-qá khoev-té gemóqóm. Neka ezoqa āv gezɔmbé-manqatát nqægo, “No Mbumbukiam.”

⁵ Zo tozombó-matavap? No taqa yaq-te mɔezɔmbe-manqatám, no zo-te qægoam. ⁶ Zo mɔzɔte-zɔtéz, ndego ezoqa soqaqape, gekha ndɔgeiwat, atema ta khɔuwa-te ndɔgo, ma Mbumbukiam gembɔezav, tendoveao. ⁷ Khonoam-te ndɔgo, Mbumbukiam-qa Manqat mɔkuiam matev, mɔndɔngáz. Geté ndakin ezoqa kopo nqanek matev gɔtoké, atema ta khɔuwa-te ndɔgo, tewav. ⁸ Taqa zita-te, ndego ezoqa soqaqape gendóveáo. Geté vaev-te, Evezɔza Yesu tendowav, ndego gélaváo. Segé-khambáo, vósoqoēv. Teqa bugug waev-us, géngiū. ⁹ Ndego ezoqa soqaqape, Saitan-qá bazafɔgakh-té genógeáv, neka umingiap matev vinivinimba vɔmatɔnumát. Ndego andé Mbumbukiam-qá matev me-égoát. Geté ndɔgo khavozam matév. ¹⁰ Gekha matev soqsoqā ndɔgo, ndego sugumúgút, neka ezoqa vótubām, ndigu Mbumbukiam vaev-te tengiæzo. Mbumbukiam ndigu ta zapaya ndɔgo tené-ngiæzó: Ndigu poeveáv, unimanqatin manqat tindapem, yaq vóe-khandi:z. ¹¹ Ndigu unimanqatin manqat ndapeav tigoat, yaq Mbumbukiam tiqa matavap nɔme mba zɔmbó-eneǵim. Yaq ndigu khavozam manqat vó-unimanqatinīm. ¹² Yaq ndigu yaq-fia géndapém, ndigu unimanqatin manqat unimanqatin-teav qagoam neka matev soqsoqā vɔzɔ-goupam.

Ni fɔgɔfɔgakh bizi-waniáp, ni Mbumbukiam gevevendam

¹³ Nɔfuap! Ni Mbumbukiam ike manqat oskia bambu-manqaté, zo zapaya, ma Evezɔza kuku ndɔmbɔgo. Mbumbukiam zo é-mɔndo-vevesám, zo gékhandi:z, zo Nqova Mbomambaqape-qa mokho-te, ndafɔyamba ndozoyage neka unimanqatin manqat ndɔzɔ-unimanqatināt. ¹⁴ Mbumbukiam zo Manqat Mbomambaqape mokho-te, ni qati-zɔmesimam, ndɔgo tezɔmbe-akhá: Zo nigí Evezɔza Yesu Keliso-qá waev-té neka bazafɔgakh-qape-té qazógoát. ¹⁵ Nɔfuap! Yaq nakémbát, zo fɔgɔfɔgakh ndɔwaniáp neka nɔmendim manqat oskia ndɔkhatiwí, ndɔgo niqa manqat neka pepa mokho-te qati-zɔmesimam.

¹⁶ Yesu Keliso, nigí Evezɔza, neka Mbumbukiam, nigí Tat, ndego kuku ndɔmbogo nite, neka teqa tanakh matev mokho-te, ni miavmiav zita ndini-tɔpɔzu neka vintɔnat matev mbomambaqape gini-etoam, ¹⁷ ndigu zo zita bezɔtɔpɔzú, neka zo bezɔtɔke. Yaq zo kopɔmbaqapé, gekha matev eqeieqei ndɔgo, sozógoát neka manqat eqeieqei vozó-manqatát.

3

Pol Klisten ezoqam gezɔviam, tiqa yaq-te tiguligulimat

¹ Nɔfuap! Manqat nɔme nqáne: Zo niqa yaq-te, āv qane-guligulim: Evezɔza-qa nɔmendim matev, nakhamas-té qabenɔ-vɔndá. Neka ezoqa béndapém. Vizap-ús. Ate av-té, zo qazɔte-ndapem. ² Neka nɔme āv qane-guligulim: Mbumbukiam ni ezoqa soqsoqape-te, téabinimbi-khakhazám, ndigu ni ngiænoat-qa ndigu. Zapa ndɔgo, ezoqa nɔme, ndigu unimanqatin-teáv, Mbumbukiam-qa Manqat. ³ Geté ndego Evezɔza, unimanqatin. Ndego zo bazafɔgakh zɔ-etoám neka nqova soqaqape-te gezɔmbó-khakhazumát. ⁴ Ni Evezɔza-te āv qati-vintɔnat nqægo: Manqat ndɔgo, ni zo nqazimbi-lɔvuat, zo matev mɔzɔgoatún. Yaq zo sozó-apét, ta matev-te nqanek. ⁵ Ni Evezɔza-te āv qati-guligulim nqægo: Ndego zo téabezɔmbe-tɔkéé, yaq zo Mbumbukiam-qa kuku matev nɔme mba zɔtézɔtéz, neka fɔgɔfɔgakh vozó-waniapát, ate av-té, Keliso fɔgɔfɔgakh ge:yam.

Klisten ezoqam, sasae yá begó

⁶ Nɔfuap! Nigí Evezɔza Yesu Keliso-qa iz-te, ni nqeižɔ-pouwe: Klisten ezoqa nɔme, ndigu sasae ndɔzɔmbo-qasi:vap neka ndigu yageav ndɔgo, av ni zo qati-zɔmesimam, zo ti namba me-khokhɔmbáp. ⁷ Zo zɔkeza mɔzɔte-zɔtéz, zo niqa yage matev gembopáev. Zapa ndɔgo, ni zo-te qei-yagam, ni ambá av nqægo, niwau:ntám. ⁸ Ni lou logemáv, ndɔgo ni fia gonemav qagoam. Geté pappave neká lɔvɔlova, ni sasae bazafɔgakh-us nigoám. Zapa ndɔgo, ni poeveáv, ni zo ezoqa nɔme-te teito-tambat. ⁹ Ni amba tɔni-poein, ni ambá kopɔmbá, zo-te

lou-qa yaq-te teito-tambin. Geté ni nikeza zendá qati-sasaetám. Ni t̄oti-mat̄onumám nd̄ogo: Zo niqa matev, t̄omb̄oe-paevém. ¹⁰ Ni zo-te qeigoam, ni m̄oz̄iz̄o-manqatám, av nqægo: Gekha ezoqām ndego, sasae t̄omb̄oe-qasi:vat, ndego lou bel̄ogé.

¹¹ Ni āv qat̄iyogé nqægo: Zo ezoqa n̄ome khokhó sozoyagé. Sasae gonemāv. Ndigu kesov ezoqam-qá matev-té gin̄o-sokhosumatún. ¹² Ezoqam av nandi:gu, ni Evez̄oza Yesu Keliso-qa iz-te, nq̄eiz̄o-pouwe, neka ni ndigu āv qati-guguzá nqægo: Ndigu matev eq̄eieq̄ei-té giaben̄o-yagé neka b̄esasaet̄, ekeza lou-qa.

¹³ N̄ofuap! Zo matev eq̄eieq̄ei matanam-te bez̄o-èwéz. ¹⁴ Kl̄isten ezoqa n̄ome, manqat ndapeav tegoat, ni nq̄anek pepa-te q̄eipeaomem, ḡe-ometé, neka zo te namba me:khokh̄omb̄ap. Yaq ndego mivi bendáp. ¹⁵ Geté zo ezoqam av nge:go, qaqa ezoqam m̄evewé. Geté z̄oguguí. Zo ḡembo-mataváp. Ndego zogé Kl̄isten z̄ofú.

Pol-qa vaev manqat

¹⁶ Ni āv qati-guligulím nqægo: Gekha mat̄ev nd̄ogo, zo t̄oz̄o-fakhanumat, Evez̄oza, ndego sambi zapa, zo sambi oskia z̄o-etoumát.

Evez̄oza nd̄ogoát, zo namba, zo ate nd̄oz̄ote:go.

¹⁷ Nq̄anek khaiya mboma manqat-qase nq̄anek, no Pol, n̄okeza zendá qate-peaomít. Noqa pepa-te ate ndægo, no āv t̄ote-peaumatún. Yaq ezoqa segéz̄otéz, ta pepa nd̄ogo, no-té qandowáv.

¹⁸ Nigi Evez̄oza Yesu Keliso-qa kuku matev, nd̄ogoát, zo-te, zo ate nd̄oz̄ote:go.

1 Timoti Pol-qa bugukhokhof pepa, Timoti-te

Megeat Manqat-qase

Pol nqaneq bugukhokhof pepa Timoti-te gepeawam, ndego manqei vinivinimba-té genø-okhoám, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat vøe-zømesimam. Timoti ndego, ezoqa ndakinák. Esia manqei-té gekhouwév. Eve, Glik bawan-ák. Geté evo, Zu bawan ezoqám. Bugukhokhof khøuwa nøme, Pol manqei vinivinimba ge-okhoam, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat gezømesimam, Timoti teqa manqat te-ewág ndógo, vø-unimanqatin. Yaq taqa zitate, Pol nqawa ezoqa zømesim-qa ge-okhoam, Timoti namba me-okhoám, vømbø-tøkeam. Yaq ndigu sùgumu-sasaetám (Kel 16:1-3).

Pol nqaneq pepa gekhofotav, Timoti Efesus taon-té geyagám. Ta taon-te ndógo, ndego Kliten bawan megeat ezoqam ndógoám. Pol nqaneq pepa, ta zapaya nqaneq genepeawám: Timoti bèto-feaiwát. Soqáin ndógo, khavozam nømendim ezoqam, ezoqa titubam. Neka Pol ndego Kliten megetapak vevesam-qa yaq-te, vøe-ometim.

¹ No Pól, nqaneq pepa nqæpeaomit. No Keliso Yesu-gé u-aném. No nqaneq sasae Mbumbukiam-qa manqa vøovam-té qatøgót, ndego nigí khandi etoam ezoqam, neka Keliso Yesu-qa manqa vøovam-te nqægót, ndego ni nqazio-vintønat.

² Timoti! No nqaneq pepa qo-té qatø-peaomit. Niqa unimanqatin matev mokho-te, qo uni nogé-yo-in. Mbumbukiam, nigí Tat, neka Keliso Yesu, nigí Evezøza, tiqa kuku matev neka tanakh matev neka sambí matev, ndógoát, qo namba.

Nømendim ezoqa nøme-qa khavozam matev-te, gøfeaqodt

³ Av no bugukhokhof manqat qataqambe-løvua, Efesus taon qate-ivav, Masedonia plovins-te vøenav, qo nandav Efesus taon-te, até vøqomát, neka ezoqam ndigu khokho nømendim manqat ndi-zømesim, gèzømbe-khafaép. ⁴ Ndigu khokho emanqat vototap neka ekeza atanakha-zapazapa-za-qa iziz kopoav-qape geveam matev namba, khøuwa besisindøvém. Zapa ndógo, matev av nqægo, ezoqa manqa itumbam-té qanø-ituzá. Ndógo ezoqa gezø-tøkeák, ti-unimanqatintat neka Mbumbukiam-qa manqa vøovam ti-zøtez. ⁵ Geté Mbumbukiam-qa Manqat nømendim-qa mokho nqaneq: Ezoqa kuku bezøgó, kuku matev ndógo, mbøni eqeieqei-te ndøndo-okho, ezoqa matavap eqeieqei mba tøzøgoat neka tiqa unimanqatin matev, ngusum-te mba khazeav vøgoát. ⁶ Ezoqa nøme, nqaneq nømendim matev eqeieqei, møndø-ivøvém, yaq khokho manqa manqate matev-té ginøqambúz. ⁷ Nginik ezoqa nøme, Mbumbukiam-qa guguna manqat-qa yaq-te zømesim-qa ndógó, Mozes gembo-etoam. Geté ndigu zøtezat mbaín, taqa yaq-te ndógo, ndi:manqate, oskiá ndógo, ndigu kha føgakh-mba ndimanqate.

⁸ Ni mizi:nøtén, Mbumbukiam-qa guguna manqat, Mozes gembo-etoam, qanimáv, ni ezoqa eqeieqei tizi-zømesim. ⁹ Neka ni bizi:nøtén. Nqaneq guguna manqat, ezoqa eqeieqei nonqó mbá. Geté ti nonqo ndigu, ezoqa khafaep ndimøkuaiam neka pepen matev ndi-matanam, neka ndigu Mbumbukiam ndisanqawe neka manqa-zapazapa ndimatanam. Nqaneq guguna manqat, ti nonqo ndigu, ndigu Mbumbukiam-qa matev paeveav ndigu neka teqa iz ndingi:wat, neka evøndipakha neka ezoqa nøme pakhapakha ndizø-khaneam. ¹⁰ Neka nqaneq guguna manqat ti nonqo ndigu, mambe ndi-okho, neka izuizum angana mambe matev ndigu. Neka ti nonqo ndigu, ndigu ezoqa nøme gi-aqonøvematur, yaq ezoqa nøme-te vøwiin. Neka ti nonqo ndigu, khavozam ezoqam, neka ndigu manqa ovøyam-te meakha manqat gimanqatatur. Neka gekha ezoqám ndigu, ndigu matev nøme ndimatanam, ndógo nømendim matev eqeieqei paeveav ndógo, Mozes-qa guguna manqat, ti nonqo ndigu. ¹¹ Manqat Mbomambaqape ndógo, Mbumbukiam noqa zenda-te geve, ezoqa tøte-zømesimat, ni áv tøninømánd. Ta manqat mokho-te, Mbumbukiam ni teqá waev neka iz eqawat-qape me-nømendim.

Ike manqat, Mbumbukiam-qa kuku matev zapaya

¹² No ike kandambá, Keliso Yesu-te, ndego nigí Evezøza. Ndego no bazaføgakh nø-etoám neka eqeieqei me-næmb, teqa sasae tægot. ¹³ No bugukhokhof, teqa iz nongitám, neka tegi ezoqam vøe-ngiæzotam-a, vøe-zitagam. Geté Mbumbukiam tanakh nøgoám. Zapa ndógo, ta khøuwa-te ndógo, no Yesu unimanqatinteáv, neka no nøtenateáv, no ande gekha matev me nøtè-matønnumam. ¹⁴ Nigi Evezøza, kuku kandambá gego no-te neka unimanqatin matev neka kuku matev vønø-etoam. Matev av nqægo, Keliso Yesu-té qando-okhó.

¹⁵ Keliso Yesu, manqei-qape-te, nqánek genegeavún, ni manqa-zapa-us ezoqam gékhandín. Nqanek manqat unimanqatín. Qanimáv, tizindapem. Manqa-zapa-us ezoqam mokho-te, ezoqa uni soqaqape-in nó. ¹⁶ Geté Mbumbukiam tanakh mbogoám, no-te. Zapa ndógo, Keliso Yesu, ezoqa nóme zómesim-qa ndógoám, av nqágo, ndego qaqa nakhanakhamas-te gonemáv. Yaq no-té genekhamás, no ezoqa soqaqape qágoam. Yaq ezoqa géqeivím, av nqágo, ndigu ti-unimanqatinim, kopómbaqapé, khandi miavmiav tindapem. ¹⁷ Ndego miavmiav kawa ezoqam, ndego oskia ndeyage, ndego ezoqa ometupav ndego, ndego yakhapus Mbumbukiam ndego, te-te ndego, miavmiav, vizap matev neka iz eqawat matev begó. Amén. Nqanek manqat unimanqatín.

¹⁸ Timoti, noqe yo, noqa manqat qo-te nqánek. Ndógo até kopó, av ezoqa nóme, qoqa yaq-te, Mbumbukiam-qa manqat givevezumat. Gèmbopáev. Yaq qo kopómbaqapé, nófe mbommbaqape-te, bazafógakh-us qónófeét. ¹⁹ Qoqa unimanqatin matev, qógeatát neka matev eqeieqei mba qombópavát. Ezoqa nóme, matev av nqágo, mñndó-ivóném. Yaq tiqa unimanqatin matev, av khagua me vótókuvém. ²⁰ Ezoqa menas, matev av nqágo gigonem, nóme Imenáus neka nóme Aleksandá. No nginik Saitan-qá zenda-té qató-áb. Ndigu tiabiti-zótéz, av nqágo: Mbumbukiam-qa iz nango gimø-ngi-namák.

2

Klisten ezoqam, ande av kint-guligulimat

¹ Matev kandambaqape, no Klisten ezoqam bugukhokhof nqazø-pouwe, nqánek: Ndigu ezoqa ewaqape, bèzø-guligulím, neka tiqa yaq-te Mbumbukiam-te bembó-víomemat neka ike manqat bembó-einimat. ² Neka ndigu gaman kawakawa-za neka megetapak bezø-guligulím. Yaq ni kopómbaqapé, yage eqeieqei-té neka sambí matev-té qaziyagát, neka Mbumbukiam vizimbó-vizupát neka matev mbomømboma vizigoát. ³ Mbumbukiam-qa bøi-te, ndego nigi khandi etoam ezoqam, guliguli matev av nqágo eqeieqei. Yaq ndego khanakhanák. ⁴ Ndego av qambøpoév nqágo: Ezoqa ewaqape khandi sugumú-ndapém neka unimanqatin manqat vøezótéz. ⁵ Zapa ndógo, Mbumbukiam sa kopo ndégo. Neka yaq Mbumbukiam-a, yaq ezoqam, iziz ezoqam sa kopo ngének, Keliso Yesu, ndego ge-ezoqam-ev, ⁶ ndego ezoqa ewaqape nqovotøzat nonqo, ekeza kha sa geve. Ta mokho-te, Mbumbukiam khøuwa eqeieqei-te, av gininømánd nqágo: Ndego ezoqa ewaqape khandi:zat-qa ndógó. ⁷ No Mbumbukiam nqánek gene-veatán: No teqa u løozu ezoqam neka Keliso-bu u-anem nógoát. Nqanek manqat unimanqatín. No khavozøpøteáv. No ndógó tene-veatán: No vini bawan-ak unimanqatin manqat neka unimanqatin matev-qa yaq-te nøté-zømesimat.

⁸ Yaq nakémbá, no av qanømbe-poév nqágo: Manqei-manqei ate ndægo, angana tiguligulimat, Mbumbukiam-te zenda ti-eqagimat, tiqa mbøni mokho-te, eqeieqei mbá sa bezømbu:gu, qaqa mbaín neka ponqombap mbain.

⁹ Neka sakheis, ndabua, matev eqeieqei-té giabenø-uzám, matavap loloakh-ús, ambá av nqágo, angana poev tábezømbewáv. Neka ndigu izum, khapekhapé bete-løvønøvém. Neka gigiap bugug mbomømboma fia kandakanda, kopømba ande av agiwa-qasis ndi:gu, khapekhapé bete-kapüám, kha-te. Neka ndabua fia kandakanda be-üzám. ¹⁰ Geté ndigu matev eqeieqei bematánám. Sakheis ndigu, Mbumbukiam ndimbovizap, tiqa khakheinam matev eqeieqei nqánek.

¹¹ Sakheis Mbumbukiam-qa Manqat ti-ewagat, ndigu yoge eqeieqei begó. Ndigu nømendim ezoqam, yá bembovizáp neka manqat mbain. Sá beqonøvé. ¹² No sakheis takeáv, angana tizømbø-kawæaztat neka ti:zømesim. Geté ndigu yoge mbá giabiti-waní. ¹³ Zapa ndógo, Mbumbukiam bugukhokhof Adam ndøkhakheinøvém. Yaq váv, Iv gukhakheinøvem. ¹⁴ Neka ndógo Adám mbá, wæeam getuwam. Geté Iv ndøtuwám, yaq ndugu Mbumbukiam-qa khafeap vønqawa. ¹⁵ Geté Mbumbukiam até sakheis-a, ndigu nakheis ndizøqanim, gékhandi:z, ndigu unimanqatin matev neka kuku matev-te ate tiyagat, neka matavap loloakh vøzøgoát neka eqeieqei vøygát, av Mbumbukiam ndømbøe-poev.

3

Klisten megetapak-qa yaq-te

¹ Ezoqa poev tømboqat, te-Klisten-megeat-ezoqam-ev, ndego sasae qanimáv tømboqoe. Nqanek manqat unimanqatín. ² Geté Klisten megeat ezoqam, matev eqeieqei bembogó. Yaq ndógo, ezoqa nóme tiabiti-qeiví, ndego manqa-zapazapa mbain. Neka ndego sæva

kopo mba bembogó. Neka ndego matev nakha-nakhamas-te, bègò. Neka ndego matavap loloakh-us begó. Teqa matev egeieqei begó, yaq ezoqa tiabembøe-vizáp. Neka ndego ezoqa, khoev sà bezø-manqaté. Neka ndego Mbumbukiam-qa Manqat nømendim matev, ùni bete-otév. ³ Neka ndego khapekhapé bete-izám. Neka ndego qaqa nakha-nakhamas-te bègò. Geté ndego sambí matev neka aiyaiyav matev bembogó, ezoqam-te. Neka ndego moni-te, poev bembògò. ⁴ Ndigu khoev-te namba ndi:yage, ndego egeieqei bezø-keogé, neka nakheis ùni bete-zømesím. Yaq ndigu teqa manqat o-mba bembøe-ndapé neka yá bembovizáp. ⁵ Zapa ndògo, ezoqam ndego, ekeza nakheis neka zas keoge-egeieqei-eav tògoat, yaq gé, Mbumbukiam-qa Klisten bawan ezoqam, egeieqei áv kezømbé-kewagát? ⁶ Ezoqam ndego Klisten matev-te ndakinak tendo-on, ndego kopømba mbaín, Klisten ezoqam tezømbø-mege. Soqáin ndògo, te:khambu-vupát, yaq Mbumbukiam manqa ovøyam-tè genøvè, av Saitan ge:ve. ⁷ Até bavokho ezoqám-a, Klisten megeat ezoqam-qa matev tiqeivat, ndigu ndego, ezoqa egeieqei betevewé. Soqáin ndògo, manqa soqøsoqa tøfakhan teqa yaq-te, yaq nqova soqqaqape-qa ka tendap.

Dikon ezoqam-qa yaq-te

⁸ Até dikon ezoqám-a, matev egeieqei sa bezøgò. Yaq ezoqa tiabezømbe-vizáp. Ndigu unimanqatin manqat mba bemanqaté. Neka ndigu ibøkha soqa izam bezøgawáp. Neka ndigu moni-te, poev khapé bezømbègò. ⁹ Ndigu ezoqa ndaføyamba begó, Mbumbukiam-qa bøi-te, neka teqa manqat, unimanqatin matev-qa yaq-te, ndògo ibugukhokhof khonoam-te qagoam, egeieqei begeawát. ¹⁰ Tiqa matev, bèzømbokho-qeív. Yaq ndigu manqa-zapazapa mbain tògoat, ndigu kopømbaqapé, dikon sasae tigonem.

¹¹ Até tigi sakheis-a, matev egeieqei sa bezøgò. Yaq ezoqa tiabezømbe-vizáp. Ndigu manqa begevèám. Neka ndigu matev nakha-nakhamas-te bègò. Neka ndigu unimanqatin ezoqam begó, matev ate ndægo.

¹² Ndigu dikon ezoqam, sakhei kopokopo mba bezøgò. Neka ndigu tigi nakheis neka ezoqam, khoev-te namba ndi:yage, egeieqei bezø-keogé. ¹³ Yaq ndigu sasae egeieqei tigoat, ezoqa nøme gezø-vizupát. Yaq ndigu tiqa unimanqatin-te, Keliso Yesu-te, kha føgakh-mbá gíwaniapát.

Mbumbukiam-qa Manqat, khonoam-te qagoam

¹⁴ No tototaná ndògo: No nakhamas-té qatøndónáv, qo vøe-qamèkh. Geté no nqanek manqat nqæpeaomit, zapa ndògo: ¹⁵ No khøuwa tæføtøtaz, nakhamas-te okhoeav tògoat, qo vøe-qatég, Mbumbukiam-gi ezoqam, áv kiníyagát. Zapa ndògo, ni Klisten bawan ezoqam, ni khandin Mbumbukiam-gi ezoqám. Neka ni unimanqatin manqat, andé uk me zi-eqawát, neka ni unimanqatin manqat-qá zapá. ¹⁶ Niqa unimanqatin matev, Mbumbukiam ginindu-veaz, qanimav tantáv. Ezoqa kopømba mbaín to:nawam.

Keliso manqei-qape-te gefakhan,

ndego ezoqam ndøfakhán, neka ezoqa vø-ometam.

Yaq Nqova Mbomambaqape, møndøni-unimanqatin:

Ezoqam ngének.

Neka enzol ezoqam ndø-ometám.

Teqa manqat, manqei-manqei ate ndægo,

sùgumu-panqavøemát.

Neka manqei-qape-te ate nqægo,

ezoqa vø-unimanqatinim.

Yaq Mbumbukiam yan-té genøndáf,

neka iz kandambaqape vømbø-etoam.

4

Khavozam nømendim matev-qa yaq-te

¹ Nqova Mbomambaqape-qa manqat, bavokho-qapé. Av gene-manqaté nqægo: Vaev khøuwa-te, ezoqa nøme tiqa unimanqatin Yesu-te, ndø-ivøém. Yaq ndigu khavozam nqova neka nqova soqøsoqa-qa nømendim manqat mbópavát. ² Ndigu ezoqam, nømendim matev av nqægo ndivøndøzu, ndigu khavozam ezoqám. Tiqa matavap møndø-soqøsoqám, yaq ndigu mè-zøtezák, gekha matev egeieqei neka gekha matev soqøsoqa. ³ Ndigu nøkenøkem matev-te neka loge gígiap nøme-te, khafeap mo-aumatún. Geté loge gígiap nqanek, Mbumbukiam ndøkhaheinám. Yaq ni Klisten ezoqam, ni nqazi-unimanqatinat neka unimanqatin manqat qazi:nøten, kopømbaqapé, Mbumbukiam ike manqat zimbø-einimát, neka nqanek loge gígiap vizílogát. ⁴ Zapa ndògo, gígiap ate ndægo, Mbumbukiam gekhaheinam, egeieqei.

Yaq nakémbá, ni bizi-sanqawé. Geté Mbumbukiam-te ike manqat zímanqatát, sasa zí-upógimát. ⁵ Zapa ndógo, Mbumbukiam-qa Manqat neka guligulim mokho-te, loge gigiap ate ndægo, gè-eqeieqei-ín, Mbumbukiam-qa bõi-te.

Klisten megeat ezoqam eqeieqei-qa yaq-te

⁶ Qo Klisten qafuap av toqote-zømesimat ndægo, qo Keliso Yesu-ge sasae ezoqam eqeieqei qógoát. Yaq qo Mbumbukiam-qa Manqat mokho-te, unimanqatin matev-qa yaq-te, ndógo qo ande lou me ndoqote-loge, neka nømendim manqat eqeieqei mokho-te, qoqombo-pavat, bazaføgakh-us qógoát. ⁷ Ezoqam-qa khokho emanqat vototap matev, ndógo ezoqa tøkemav ndógo, zitá qanewuóé. Geté qo bazaføgakh tønø-asózú ndógo: Av qane-yagé, av Mbumbukiam ndømbøe-poev. ⁸ Ezoqa sasae tegoat, ekeza kha bazaføgakh etoam nonqo, ndógo kopømbá. Elavøqase gembótøké. Geté bazaføgakh toqo-asaz, matev toqogo, av Mbumbukiam ndømbøe-poev, ndógo kandambá tøqatøke. Av toqotegoat ndægo, qo khandi qóndáp, ndakín neka até megemege-té-a. ⁹ Nqanek manqat unimanqatin. Qanimáv, tizindapem. ¹⁰ Yaq nakémbá, ni bazaføgakh zi-asazét neka sasae bazaføgakh-us zigít. Zapa ndógo, ni Mbumbukiam-té qazio-taná, ndego khandi Mbumbukiam, ndego ezoqa ewaqape-ge khandi etoam ezoqam. Gekha ezoqám ndigu, ndego ti-unimanqatinim, khandi ndóqeivím.

¹¹ Nqanek manqat, ezoqa gèzø-manqatét neka gè:zømesimít. ¹² Qo ezoqa besanqáqá, ta zapaya ndógo, qo ezoqam ndakinak ndoqotego. Geté qo matev eqeieqei ndógo, manqat-te neka yage-te neka kuku matev-te neka unimanqatin matev-te neka qakeza kha eqeieqei nözøgim-te. Yaq ezoqa géqamekhám, neka qoqa matev vømbó-paevém. ¹³ Qo ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat gèzø-geveám. Gèguguzá, neka gè:zømesím, atema no banøfakhan.

¹⁴ Bazaføgakh ndógo, Mbumbukiam-ge Nqova Mbomambaqape geqa-etoam, Klisten megetapak zenda gíqambo-veem, yaq Mbumbukiam-qa manqat givevezømem qoqa yaq-te, ta bazaføgakh ndógo, ndøsanqawé. Geté oskia mbogeawát, qoqa sasae-te. ¹⁵ Qo bazaføgakh ndø-asózú, ta matev-te ndógo, no qataqambe-manqatavun. Até vøgó. Yaq ezoqa áv tiabiti-qeiví: Qo Klisten matev-te, kandambá qoqo-khouweq. ¹⁶ Qakeza yage neka nømendim matev, gèqeiví. Até vøyá, nqanek matev-te. Av toqotegoat ndægo, qo qakeza kha qókhándí neka até ndigú-a, voqó-khandí:z, ndigu qoqa manqat ti-ewagat.

5

Klisten megeat ezoqam, Klisten zifuap áv kenézæbát

¹ Anganeam e-ma-khouwevat tegoat, qo manqa sasanqa-us mbomanqatét. Geté manqat taqagoat te-te, áv tønægugú, kopømba ande av qakeza qave toqote-gugu.

Neka anganeam ndakinak-te, manqat taqagoat, áv tønægugú, kopømba ande av qakeza qazøpikia o qaveqase toqote-gugu.

² Neka sævam e-ma-khouwevat tugoot, manqat taqagoat tu-te, áv tønægugú, kopømba ande av qakeza qavo toqote-gugu.

Neka sævam ndakinak-te manqat taqagoat, áv tønægugú, kopømba ande av qakeza qazan o qakhasuk toqote-gugu. Matev eqeieqei-té, Mbumbukiam-qa bõi-te.

Klisten ngængæm-qa yaq-te

³ Ngængæm tigoat, ndigu tøke ezoqa mbain tøgoat, yaq Klisten bawan ezoqam, bèzøvizáp neka yá bezøtøkéé. ⁴ Geté ngæmam ndugu, nakheis neka zi timbogoat, nginik Klisten matev eqeieqei begó neka ekeza ezoqam, yá bezø-keogé. Ndigu evøndipakha neka atanakha-za neka qaza-za, tiabezømbe-qavøiwát, av bugukhokhof gizømbe-kewagam. ⁵ Ngængæm ndigu, ekeza ezoqam mbain ndigu, ndigu Mbumbukiam-te mbá ginotazá. Ndigu guligulim, sègezømá, papvave neká lovølova, neka Mbumbukiam tøke-qa ndímbøviám. ⁶ Geté ngængæm ndigu, ekeza poev matev mba ndimbopaev, ndigu andé løvøte ezoqám. Oskía ndógo, ndiyage, ndigu møndø-pakhaéz.

⁷ Nqanek manqat gè:zømesím, ndigu Klisten ezoqam. Yaq ezoqa nøme, tiabiti-qeiví, ndigu manqa-zapazapa mbain. ⁸ Gekha ezoqám ndego, ekeza ezoqam neka ndigu ezoqam, khoev-te namba ndi:yage, eqeieqei tøkemav tøgoat, neka unimanqatin matev, zitá genewuá. Teqa manqa-zapa, Klisten-av ezoqam-qa manqa-zapa, møndølvú.

⁹ Ngæmam nømu-qa iz ndøpeawám, ta mbuk-te ndógo, Klisten ezoqa ngængæm ndizø-tøkee, tiqa iziz ndøpeawap. Geté tuqa iz sa ndógo toqó-peawám, ndugu viav 60 tumu-løvuat, neka ekeza anganeam mba gumbo-matavupam, ¹⁰ neka tuqa yaq-te, ezoqa ti-zøtez, ndugu sasae mbomømboma gugoavun, kopømba ande av nakheis eqeieqei guzø-kewagam, neka ezoqa khoev guzø-manqatam, neka ndugu mivi mbain qagoam, khokho sasae gugoam, ande

av Klisten ezoqa nøme, zenda tokhotapak guzømbe-sunguzumam neka ndigu vøzø-tøkeam, yage føgakh qazø-fakhanumam, neka gekha sasae eqeieqei nøme vøgoam.

¹¹ Geté ngængæm ezoqa ndakinak-qa iziz ndøpeawám, ta mbuk-te ndøgo. Soqáin ndøgo, tiqa poev angana-te nango tøvav, yaq angana nqawa vø-upøgim, neka Keliso zita vøe-wuowém. ¹² Av gigonemin, ndigu manqa-zapa ndøgonemín. Zapa ndøgo, manqa mbusa ndøgo, bugukhokhof giveem, av nqægo, “Ni angana nqawa ni-upøgimák,” ndigu gènqaoonemín. ¹³ Neka nøme nqáne: Ngængæm ezoqa ndakinak-qa iziz toqo-peawam, Klisten bawan ezoqam tizøtøke, ndigu géwauwíz neka av qazømbé-meá nqægo: Ezoqam-qá khoev-te segé-okhoát. Geté ta-mbá mbá. Ndigu manqa ndøgeve:mát neka ezoqam-qa matev-te, kesov vøsoxhosumát. Neka khokho manqat segé-manqatát, ndøgo ambá gëmanqateák. ¹⁴ Yaq nakémbá, no nqæmatavap, qanimav nqáne: Ngængæm ndakinak, angana nango bètonqogím. Yaq nakheis bezøfakház neka tiqa khoev eqeieqei bembø-keoge. Yaq av nqægo, nigí qaqa ezoqam kopømba mbain, ni Klisten ezoqam, niqa iz tingi:nam. ¹⁵ Ngængæm nøme, ndigu møndø-qambíz, Saitan vømbø-paevem.

¹⁶ Klisten sævam tugoat, ndugu ekeza ezoqa mokho-te, ngængæm timbogoat, yaq ndugu ya bezøtøkeé. Ndugu Klisten bawan ezoqam-te nqanek viniv bezø-iváv, tizøtøkee. Yaq Klisten bawan ezoqam, ti-mbá tiabezø-tøkeé, ngængæm ndigu, ekeza ezoqam mbain ndigu.

Klisten megetapak-qa yaq-te

¹⁷ Klisten megetapak ndigu, Klisten bawan ezoqam eqeieqei ndizø-keoge, ndigu vizap neka fia eqeieqei be-upøgím. Bugukhokhof fiabe-upøgím ndigu, Mbumbukiam-qa emanqat vototap sasae-te, bazaføgakh ndi-asøzu neka ezoqa ndi:zømesim. ¹⁸ Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, av qane-peawáp nqægo, “Qo kao-qa manqa-nqa, mboløvønám, wit tag koqogim sasae tugoat.” Neka nøme nqáne, “Gekha ezoqám ndego, ndesasaeat, ndego yaq-fia bèndáp.”

¹⁹ Ezoqa kopo, Klisten megeat ezoqam-qa yaq-te, manqat teqa-ein, av nqægo, ndego manqa-zapa ndøgø, qo teqa manqat mbo-èwág, geté bøi vizu ezoqam misika o menas tigoat. ²⁰ Geté Klisten megeat ezoqam unimanqatin manqa-zapa tego, qo ezoqa ewaqape-qa bøi-te, qógugú. Yaq ndigu Klisten ezoqa nøme, møe tinígoném, yaq manqa-zapa gégonemák.

²¹ No Mbumbukiam-qa bøi-te neka Keliso Yesu-qa bøi-te neka tegi enzol ezoqam, gevevesam, tiqa bøi-te, nqataqá-pouwe: Nqanek manqat, qataqambe-manqatavun, matev unime:gó. Qo ezoqa ndøgevezøát, neka yaq-mba ndø-òkhó.

²² Qo ezoqa zenda vøvøqa zømbø-ávám, Klisten megeat sasae-te. Geté tiqa matev vøkhæqatéq. Soqáin ndøgo, ndigu manqa-zapa tigonem, yaq ezoqa timatavupat, tiqa matev kopømbá qoqa bøi-te. Neka qo qakezan, ndaføyamba até vøyá, Mbumbukiam-qa bøi-te.

²³ Timoti, qo enqoni nandoqo-qeivap, ibøkha mokho-mba ndø-izám. Geté waen khasøkhasis namba me-izám. Yaq qoqa emu eqeieqei qágoát.

²⁴ Ezoqa nøme-qa manqa-zapa, bavokhó qagó. Yaq soqoté-qatéq, ndigu manqa ovøyam-te, yaq-fia ndøndapém. Geté ezoqa nøme-qa manqa-zapa, khonoam-té qagó, yaq vaev-té qandøvéá. ²⁵ Neka matev eqeieqei-qa yaq-te, até kopó. Nøme ndøgo, bavokhó qagó. Geté ta matev eqeieqei nøme ndøgo, ndakin khonoam-te nqago, kopømba mbain, oskia tøkxonawat.

6

Sasae ezoqam-qa yaq-te

¹ Yaq-fia mbain sasae ezoqam, tigi sasae kawakawa-za, uni bezømbe-vizáp. Soqáin ndøgo, ezoqa nøme Mbumbukiam-qa iz neka niqa Klisten nømendim matev tingenøitat. ² Tigi sasae kawakawa-za, Klisten ezoqam tigoat, yaq sasae ezoqam kopømba mbain, vizap mbain tigoat ti-te, ta zapaya. Geté ndigu sasae eqeieqei begó ti-te. Zapa ndøgo, ndigu kawakawa-za, ti-te sasae ndigu, ndigu até ge-unimanqatinát neka Mbumbukiam kúkú, ti-te.

Khokho nømendim neka moni-te poev-qa yaq-te

Manqat ndøgo, av qate-qamekheimavun, ezoqa gè:zømesím neka gëgugúb. ³ Geté ezoqa nøme-qa nømendim manqat vini tøgoat neka nigí Evezøza Yesu Keliso-qa manqat eqeieqei uni leveav vøgoát, neka teqa nømendim matev, ezoqa tøkëeav tøgoat, matev eqeieqei-te tiyagat, av Mbumbukiam ndømbøe-poev, ⁴ ezoqam av nge-go, ekeza iz khokhó sege-eqawát neka ndego mokho-qase ndapeáv. Teqa matavap, gëmbo-soqøsoqoám. Ezoqam av ngenek nge-go, manqa mokho zapaya, ponqombap neka manqa itumbam-qa mba

ndøgó. Geté matev av nqægo, ezoqa ova matev neka sanqambap matev neka ezoqam-qa iz ngenøgim matev neka løyoyap matev-té qanø-ituzá. ⁵ Ezoqam av ngi-gu, khøuwa kopoáv, gèponqombupatún. Tiqa matavap gèsoqøsoqoám. Ndigu unimanqatin nømendim matev, møndø-ivøvé. Ndigu ndimatavap, qo Klisten matev-te toqoyagat, nakhoa ekeqá av nqægo: Qo gigiap kopoav qó-upøgimát.

⁶ Geté ni Mbumbukiam-qa matev tizimbo-pavat neka gigiap-qa yaq-te, ni nqanigu, khanakhanakh vønigoát, yaq ni unimanqatin gigiap kopoav ezoqám. ⁷ Ni qazi-qanimat, ni gigiap mbaín, sizi-geavún. Yaq até kopó. Ni manqei-qape nqawa tizi-ivøvem, ni gigiap mbaín, siziniáv. ⁸ Yaq nakémbá, loge gigiap neka ndabua nqanigu, ni kopømbá, khanakhanakh. Gigiap nøme binígú.

⁹ Geté ezoqa ndigu, gigiap kopoav upøgim-qa ndigu, ndigu khamasim matev-té ginø-ø:azín, neka ka vøendapemin. Yaq tiqa khokho poev matev soqøsoqa kopoav-qape, soqaqape-té qanø-itúb, vøngiæzø. ¹⁰ Poev moni-te, ndøgo matev soqøsoqa ate ndægo-qá zapá. Ezoqa nøme, ndigu moni-te poev khape qazømbewav, ndigu unimanqatin matev, møndø-ivøvé. Yaq ta zapaya ndøgo, viniv kandambá gindapem.

Ni bazaføgakh bizi-asøzú, Klisten matev-te

¹¹ Geté qo, Mbumbukiam-ge ezoqam, matev soqøsoqa av nqægo, møe qombónayát. Geté bazaføgakh ndøgo tønø-asøzú: Matev eqeieqei gone-te, neka yage-te ndøgo, av Mbumbukiam ndømbøe-poev, neka unimanqatin matev-te, neka kuku matev-te, neka bazaføgakh-us waniap matev-te, matev føgøføgakh toqoqeiv, neka aiyaiyav matev-te, ezoqa nøme-te. ¹² Qo nøfe mbomambaqape-te, unimanqatin matev-qa yaq-te, bazaføgakh-us qønøfeát. Khandi miavmiav, gèkhatiwi, ndøgo Mbumbukiam geqambe-akha, neka taqa yaq-te, qo ezoqa kopoav-qa bøi-te, qoqa unimanqatin matev qoqo-unimanqatin.

¹³ Mbumbukiam, ndego gigiap ate ndægo, khandi ndembo-etoam, neka Keliso Yesu, ndego Pontius Pailøt-qa bugug-te, unimanqatin manqat ge-unimanqatin, no tiqa bøi-te, nqataqá-manqate: ¹⁴ Mbumbukiam-qa Manqat, o-mba mo-ndapé. Yaq ezoqa áv tiabiti-qeiví, qoqa matev eqeieqei. Até vømbopáev, atema nigí Evezøza Yesu Keliso nang vøndóqaván, ¹⁵ ta khøuwa eqeieqei-te ndøgo, ma Mbumbukiam ge-zav, ndego iz eqawat-qape, ndego yakhapus megeat ezoqam, ndego kawakawa-za-ge Kawa neka evezøza-za-ge Evezøza. ¹⁶ Khandi miavmiav, ndego yakhapús ndømbogo. Ndego waev kandambaqape-té geyagé. Ezoqa kopømba mbaín, taqa avønin-te tewav. Ezoqa kopo, ndego ometeáv neka kopømba mbaín, ti-ometam. Vizap matev neka kawa matev, te-te ndégo. Miavmiáv.

Amén. Nqanek manqat unimanqatín.

Ovøyam manqat nøme, gigiap kopoav ezoqam-qa yaq-te

¹⁷ Ezoqam ndigu gigiap kopoav ndøzøgo, nqanek manqei-qape-te, manqat áv qazømbe-løvúa: Ndigu tiqa gigiap kopoav-qa yaq-te, bete-khambùváp neka betotázá. Zapa ndøgo, manqei-qape-qa gigiap, nakhamas-té qanø-navøemín. Geté ndigu Mbumbukiam-te mbá giabeto-tazá, ndego ni matev mbomømboma ate ndægo ndini-etoam, niqa khanakhanakh nonqo. ¹⁸ Neka gezø-éfn: Ndigu matev eqeieqei kopoav matanam ezoqam begó. Ndigu etoam møqæ begó, neka ezoqa nøme yá bezøtøkeé. Khanakhanakh-ús. ¹⁹ Av ti-matønumat, ndigu gigiap kopoav, megemege-te nonqo mó:møvøemét. Yaq ndøgo kopømbaqapé tiotabat. Ndigu unimanqatin khandi ndøndapém.

Vaev guguna manqat

²⁰ Timoti! Sasae ndøgo, Mbumbukiam qoqa zenda-te geve, gèqeiví. Khokho manqat ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat kha-mba oveav ndøgo, neka ta manqat ndøgo, khokho nømendim ezoqa nøme ‘nøstenat’ ndimbo-akhayam, qo zitá qanewuøé. ²¹ Ezoqa nøme, meakha manqat av nqægo, møndø-ndapé, neka unimanqatin matev eqeieqei vø-ivøvem.

Mbumbukiam-qa kuku matev, ndøgoát, zo namba.

2 Timoti Pol-qa pepa qambo-menas, Timoti-te

Megeat Manqat-qase

Pol nqanek pepa nøme, Timoti-te gepeawam, ndego Lom taon-té geyagám. Ndimbula mokho-té gunu:goám. Pol áv gene-matøvé m nqægo: No avónín ndø lambém, vøe-naním. Nqanek pepa, vaev pepá, Pol gepeawam. Taqa zita-te, ndego pepa nøme peawapøteáv. Pol Timoti taqa yaq-te ndøgo tembøe-peawám, ndego Klisten bawan ezoqam, eqeieqei ande áv kezømbé-kewagát. Neka Timoti ekezan, unimanqatin matev-te, bazaføgakh-us até beyá.

¹ No Pól, nqanek pepa nqæpeaomit. No Keliso Yesu-gé u-aném. Ndøgo Mbumbukiam-qá poév. Ndego manqa mbusa, áv genevé nqægo: Ni Keliso Yesu mokho-te, yage miavmiav zindapém. Yaq no ezoqa bâte-zømesím, taqa yaq-te.

² Timoti! No nqanek pepa qo-té qatø-peamít. Qo andé uni nogé-yo-ín. No nøtaqambo-khafuát. Mbumbukiam, nigí Tat, neka Keliso Yesu, nigí Evezøza, tiqa kuku matev neka tanakh matev neka sambí matev, ndøgoát, qo namba.

Ni mívi bizígu, Mbumbukiam-qa emanqat vototap-te

³ Mbumbukiam møndæ-otév, no teqa sasae eqeieqei nogó neka nqæmbø-vízáp, ate av-té, nogi atanakha-zapazapa-za gi:goam. Neka no ike kandambá te-te. No oskia nøtaqando-mataváp, pavpave neká lovølova, neka vøtaqandø-guligulimatun. ⁴ No qataqa-matøvemín, qo qoqoviq, no qateqouvaq, yaq no vao kandambá qo-te neka nqawa gamekhe-qa nøgó. Yaq no kopømbá, khanakanakh tábenømbe-tøvá. ⁵ No qoqa unimanqatin matev, møtenøtén. Ndøgo ngusum-te mbá mbá. Qoqu qazupuka Lois neka qogu qavo Yunis, unimanqatin matev, av tøzømbe-goám ndægo. Neka no áv qate-unimanqatinát nqægo: Qoqa unimanqatin matev, qo mokho-te nandu:gu, ndøgo até kopó. ⁶ Yaq nakémbá, no matavap, áv qataqambé-mboqoá nqægo: Matev ndøgo, Mbumbukiam geqa-etoam, no zenda qataqambove, qo toqo-matønumat, yaq ndakin qo mokho-te nandu:gu, ande gøinam me qoté-khambá, nqawa bēwagim. ⁷ Zapa ndøgo, Nqova Mbomambaqape, Mbumbukiam gini-etoam, ndego ambá av nqægo, ni møe matev ni-etoumatun. Geté ndego ni bazaføgakh neka kuku matev neka kha eqeieqei nøzøgim matev ni-etoumatun.

⁸ Yaq nakémbá, qo mívi ndøgó, ezoqa nigí Evezøza-qa yaq-te toqote-zømesimat. Neka noqa yaq-te, no te zapaya ndimbula-te nqatu-utønát, mívi ndøgó. Geté viniv soqø-eqatát, no namba, Manqat Mbomambaqape zapaya. Mbumbukiam bazaføgakh qá-etoám, ⁹ ndego ni gekhandi:n, neka gini-akha, ni tegí ezoqam tizigoat neka matev eqeieqei-te vizíyagát. Ndego ni ambá av nqægo, niqa matev matanam zapayá gene-khandi:n. Geté ndego áv tømboe-pøovám, neka ni ekeza kuku matev zapayá gene-khandi:n. Manqei-qape khakheinøpøteav qagoam, Mbumbukiam é-mønðo:pøoá, ndego ni ekeza kuku matev, Keliso Yesu mokho-té ginínømánd. ¹⁰ Nqanek matev, ndakin møndø-fakhán, Keliso Yesu, nigí khandi etoam ezoqam, gegeavun. Ndego løvøte-qa bazaføgakh møndøngiú neka Manqat Mbomambaqape-qa mokho-te, khandi miavmiav vøndøndap.

¹¹ Mbumbukiam no nqánek gene-veatán: No teqa u løozu ezoqam neka Keliso-ge u-anem neka nømendim ezoqam nógoát. ¹² No matev vinivinimba ta zapaya ndøgo tøte-potonám. Geté no mívi mbaín. Zapa ndøgo, no møtenøtén, gekha ezoqám ndego, no nqæ-unimanqatinát. Neka no áv qate-unimanqatinát nqægo: Sasae ndøgo, ndego noqa zenda-te geve, ndego kopømbaqapé, gembó-kewagát, atema teqa qavøne khøuwa vømøndáp.

¹³ Nømendim manqat eqeieqei, qo no-te qoqo-ewagam, føføføgakh ndøgeawát neka ezoqa áv tøne-zømesím. Unimanqatin matev neka kuku matev mokho-té qonøgó, ndøgo Keliso Yesu-te ndønðo-okho. ¹⁴ Nqova Mbomambaqape-qa bazaføgakh mokho-te, ndego ni mokho-te ngu:yage, qo unimanqatin manqat, Mbumbukiam qoqa zenda-te geve, eqeieqei mbokeogé.

¹⁵ Qo mðqote-qatéq, Esia manqei-ak ate ndi:gu, no sège-nøuvøném, até Figelus neka Emogenés-a, no vø-nøuvønem. ¹⁶ Onesifolus mba ndøgó, no nøuvønateav ndøgo. No áv qate-guligulím nqægo: Ndego neka tegí ezoqa nøme, namba ndi:yage, Evezøza tanakh tèabezømbegó. Zapa ndøgo, ndego khøuwa kopoáv, noqa mokho-te, gekhakheinumám. Neka ndøgo mívi goneáv, no ndimbula-te nqægo neka auli sen nqate-løvønømbap. ¹⁷ Geté ndego nqanek Lom taon-te gefakhan, ndego noqa, gèvawám, bazaføgakh-ús, atema

vømōqand. ¹⁸ Noqa poev nqáneq: Evezøza manqa ovøyam khøuwa kandambaqape-te, tanakh bèmbogó. Qo mòqote-qatèq, ndego Efesus taon-te ndøgo, tøkè kandambá genøgoam.

2

Klisten ezoqam, sasae mbomambá sa begó

¹ Noge yo! Qo bazaføgakh-us ndøgó, ta kuku matev-te ndøgo, Mbumbukiam Keliso Yesu mokho-te gini-etoam. ² Manqat ndøgo, qo qoqo-ewagam, no ezoqa kopoav-qa bøi-te qate-zømesimam, ezoqa nøme qotè-zømesimát. Ezoqa ndigu toqotè-zømesimát, ndigu qo ndoqote-qateqat, ndigu unimanqatin ezoqam ndigu, neka ndigu kopømba ndøgo, ezoqa nøme ti:zømesimat.

³ Qo Keliso Yesu-ge nakhag ezoqam mbomambaqape ndoqogo, yage føgakh-qape soqóndáp, no namba. ⁴ Qo mòqote-qatèq. Nakhag ezoqam nakhag-te gewavín, ndego sasae nøme geagimáv. Geté nakhag mba mbómatavpút. Yaq tege kawa ezoqam, ndego nqanek sasae-te gendo-akha, khanakhanakh teabetendáp. ⁵ Neka ezoqa bøiat-te gefifingimin, ndego kopømba mbaín, yaq-fia tendap, ndego bøiat-qa matev uni paeveav tøgoat. ⁶ Ezoqam ndego, khae-te sasae bazaføgakh-us ndego, avøe gigiap bugukhokhof ndégo teabelóg, ndøgo tepe:at. ⁷ Manqat nqanek ùnime-matøvém, no nqataqa-manqate. Evezøza qateqat qá-etoám, qo manqa mokho ate ndægo voqombó-ndáp.

⁸ Yesu Keliso qombó-matavupát, ndego Deivid-ge zeo, ndego Mbumbukiam løvøte-te gekhandi:v, teqa yaq-te Manqat Mbomambaqape ndæmanqate, no ezoqa nqate-zømesim. ⁹ No ta zapaya nqáneq qate-potonám, neka ande pepen ezoqam me, auli sen nqate-løvønømbap. Geté Mbumbukiam-qa manqat, kopømba mbaín tøløvøtupat. ¹⁰ Yaq nakémbá, no nqanek viniv ate ndægo, sæ-èqawát. No ti zapaya ndigu tøte-èqawát, Mbumbukiam gevevesam. Yaq até ndigú-a, Keliso Yesu mokho-te, khandi ndøqevím, neka yage mi-avmiav qanimav-qape bemøndapem.

¹¹ Nqanek manqat unimanqatín, av nqægo:

Ni Keliso namba sa qazimu-pakhaen,

yaq ni te namba sizimú-yagát.

¹² Ni bazaføgakh-us tizi-waniapat, matev føgøføgakh tønì-fakhanumat,

yaq ni kawa matev zimøndapém, te namba.

Ni teqa yaq-te tizio-naomem,

yaq até ndegó-a, niqa yaq-te, ndò-nawám.

¹³ Geté ni unimanqatin goneav tøgoat te-te,

ndego unimanqatin até gembógoát ni-te.

Zapa ndøgo, ndego ekeza manqat gó:nawamák.

Mbumbukiam-gi unimanqatin sasae ezoqam-qa yaq-te

¹⁴ Nqanek manqat, av no qataqambe-manqatavun, qo ezoqa matavap oskia qozø-mboqoatát. Neka qógugubát, Mbumbukiam-qa bøi-te. Ndigu manqa mokho-qa yaq-te, manqa bete-itumbám. Zapa ndøgo, manqa itumbam matev av nqægo, ezoqa gezø-tøkeák. Geté ndigu segé-ngiæzø, ndigu manqat ti-ewagat. ¹⁵ Qo bazaføgakh ndø-asøziú, Mbumbukiam-qa bøi-te, ezoqa egeiegei vøego. Qo mivi ndøgó, qoqa sasae-te, neka ezoqa unimanqatin manqat egeiegei me:zømesím. ¹⁶ Khokho manqat, møe qombónayát, manqat ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat kha-mba oveav ndøgo. Zapa ndøgo, ta mokho-te, ezoqa Mbumbukiam nøme mba mó:sanqawém. ¹⁷ Nginik ezoqam-qa manqat, andé nqamav me me:gó. Sa tønø-khouwevtét. Yaq kha unimé-ngiú. Ezoqa nøme ndigu, khokho nømendim manqat av ndi:manqate, nøme Imenæús neka nøme Filetús. ¹⁸ Nginik ezoqa menas, unimanqatin manqat møndø-ivøvém. Ndigu av gini-manqaté nqægo, “Khøuwa ndøgo, Mbumbukiam ezoqa løvøte-te tekhandi:z, møndø-fakhán. Ni nang zimø-khandi:nák.” Yaq ta mokho-te ndøgo, ndigu ezoqa nøme-qa unimanqatin matev, gèngi:tít. ¹⁹ Geté Mbumbukiam andé nandi-qapi me me:záv. Ndigu bazaføgakh-qapé. Ezoqa kopømba mbaín tikukugimem. Nginik nandi-te av qano-peawáp nqægo: “Evezøza møndæ-otév, ndigu ezoqam, tegi ndigu.” Neka nøme nqáneq: “Gekha ezoqám ndigu, ekeza kha Evezøza-gi ndi:vewe, ndigu manqa-zapa zitá giabiti-wuøé.”

²⁰ Khoev-qape mokho-te, ndis fia kandakanda mbá mbá ndøu-awap, ndøgo gol neka silva gi:khakheinømem. Geté ndis nøme ndøgo, tae neka ganda mbá gini-khakheinømém. Ndis fia kandakanda ndøgo, lou loge kandakanda-te mbá ginø-upøgimín, lou vøe-qoqongin. Geté ndis nøme ndøgo, khokho matev neka pageap nonqó. ²¹ Gekha ezoqám ndego, khokho

nømendim manqat møe tembonayat, ndego andé ndis fia kandambaqape me mé:goát, ndøgo lou loge kandakanda-te gi-upøgimatum. Ndego Mbumbukiam-ge ndøgoát. Neka ndego khakheitáp. Gekha matev eqeieqeí ndøgo, Mbumbukiam, tege Kawa ezoqam, ndømbopoev, ndego tego, ndego kopømbaqapé, segégoát.

²² Yaq nakémbá, poev matev soqøsoqa ndøgo, ezoqa ndakinak-te qafakkanumatum, møe qombónayát. Geté matev ndaføyamba-qape neka unimanqatin matev neka kuku matev neka sambí matev qombópáev, ndigu ezoqa nøme namba, ndigu Mbumbukiam-te mbøni ndaføyamba-qape ndi-akhayam. ²³ Geté khokho manqat ndøgo, av ezoqa nøme ndi:manqate, ndigu mokho ndapeav ndigu, møe qombónayát. Zapa ndøgo, qo mòqote-qatég, manqat av ndægo, ezoqa ponqombap-té qanø-ituzá. ²⁴ Geté Evezøza-ge sasae ezoqam, beponqombáp. Ndego ezoqa ewaqape-te, matev aiyaiyav-té geabenøg. Neka ndego nømendim-te, kopømba begó. Neka ndego mbøni nakha-nakhamas-te, bembo-nqosøgeáp. ²⁵ Yaq ezoqa nøme, teqa manqat sa tinqagimat, ndego qaqá bègš ti-te. Geté nakhoa eqeieqeí betezømás. Eisa, Mbumbukiam pezømbé-tøkē penømakhaya, yaq ndigu vøe-qambūz neka unimanqatin manqat vøe-unimanqatinim, ²⁶ neka matavap vøzømbé-eqeieqeí neka nqova soqaqape-qa ka-te vøndé-fakház, ma ndigu ge:gavem, ndigu teqa poev matev timbopavat.

3

Vaev khøuwa-te, ezoqa matev soqøsoqa timatønumat

¹ Qo vøe-qatég, vaev khøuwa-te, matev føgøføgakh ndøfakkanám. ² Ta khøuwa-te ndøgo, ezoqa ekeza yage neka moni mba mbómatavupát. Ndigu khambuvap ndøgoát neka ekeza iz vø-eqatát, neka ezoqa nøme-qa iz vøvoatát. Ndigu ngenøgim manqat ndømanqatát neka evøndipakha-qa manqa o-mba gezømbó-ndapeák. Ndigu ike manqat gémanqateák neka Mbumbukiam gembó-vizapák. ³ Ndigu kuku matev gezøgoák, neka ezoqa nøme-qa manqazapa gezømbó-navøemák. Ndigu manqa ndøgeve:mát, neka ekeza kha génøzøgimák. Qaqate segé-moqozét, neka matev mbomømboma gembó-sanqaupát. ⁴ Ndigu zifuap segezø-qambuzát. Ndigu matev soqøsoqa segé-matønumát neka gembó-matavapák, av nqægo, andé gekha matev me mé:fakhán. Neka ndigu ekeza iz khokhó segé-eqatát. Tiqa poev-qape, manqei-qape khanakhanakh matev-té qanøzómá. Geté ndigu Mbumbukiam-te poev mbáin. ⁵ Ndigu Klisten matev, ngusum-te mbá ginøkzházam. Geté Klisten matev eqeieqeí-qa bazaføgakh, ndigu gembó-qavotumat. Ezoqam av ngi:gu, zitá qane-wuøezá.

⁶ Ndigu ezoqa nøme, sakheis-qá khoev-té ginø-okhoatún, neka manqa enøenaq vøzø-ge:matun, neka ande ka me vøendapin, sakheis ndigu matavap loloakh mbain ndigu, neka ndigu ekeza manqa-zapazapa zapaya, viniv ndi-eqawat, neka ekeza poev matev soqøsoqa ndøkhákhasám. ⁷ Sakheis av ngi:gu, zøtezat ndape-qa oskia ndøgó. Geté kopømba mbáin, unimanqatin manqat ti:zøtez.

⁸ Kopømba ande av Zianes neka Ziambles, Mozes tokøve-qa gigoam, até nginik khokho nømendim ezoqám-a, unimanqatin manqat, gèsanqawé. Tiqa matavap, gèzø-soqøsoqoám. Neka unimanqatin matev eqeieqeí, møndø-ivøvém. ⁹ Geté ndigu kopømba mbáin, ezoqa oskia tizømbe-khavozumat. Ezoqa ewaqape, av giníqeivát nqægo: Tiqa manqat mokho mbáin, ate av-té, Zianes neka Ziambles-qa yaq-te gi:qeivim, av nqægo, tiqa manqat mokho mbáin.

Pol-qa guguna manqat, Timoti-te

¹⁰ Geté qo, qo noqa nømendim neka yage matev mòqombo-pavám, neka no gekha mokho qatèyage. Neka qo noqa unimanqatin matev neka aiyaiyav matev neka kuku matev, mòqombo-pavám, neka no bazaføgakh-us av nqate-tokhotap, viniv matev tønø-fakkanumam.

¹¹ Qo mòqote-qatég, no ngiænoat-te giveem, neka no av qate-potonumam, neka matev soqøsoqa ate ndægo qanø-fakkanumam, Antiok taon-te neka Aikonium taon-te neka Listla taon-te, Keliso-qa sasae zapaya. Geté ta yage føgakh-te ate ndægo, no Evezøza, møndø-khandi:n.

¹² Unimanqatín. Gekha ezoqám ndigu, Keliso Yesu mokho-te, yage eqeieqeí-qa ndigu, av Mbumbukiam ndømbøe-poev, ndigu ngenøgim matev ndøqeivím. ¹³ Neka gekha ezoqám ndigu, manqa-zapazapa ndimatanam neka ezoqa nøme ndizømbe-khavozam, tiqa manqazapazapa, sa tønøzø-khouwevtét. Ndigu ezoqa nøme, gètubumít, neka ezoqa nøme, ndigu vøtubumit.

¹⁴ Geté qo, ta qateqat ndøgo, qoqondap, até vøgeawát. Qo mòqote-qatég, ta manqat ndøgo, unimanqatín. Neka qo mòqote-qatég, ta qateqat ndøgo, gekha ezoqam-té qoqondap. ¹⁵ Qo nakhasa nqonqonam qoqotegoam, atema ndakin, qo Mbumbukiam-qa Manqat

mòqote-qatêq. Ta manqat ndôgo, kopømbaqapé, matavap loloakh qá-etoám neka khandi voqoténdâp, Keliso Yesu toqo-unimanqatin. ¹⁶ Mbumbukiam-qa Manqat ate ndægo, ndøpeawap, matavap Nqova Mbomambaqape zø-etoumám, ndigu gipeaomem. Yaq ta manqat ndôgo, kopømbaqapé, ezoqa gé-zømesimát, neka vøgugubât, neka nakhóa eqeieqei-te vøzø-nøzøgimât, neka yage eqeieqei-qa yaq-te vøzø-ovøemât. ¹⁷ Yaq gekha ezoqám ndego, Mbumbukiam-ge ezoqam ndego, teqa manqat ndegeawat, ndego kopømbaqapé, matev mbomømboma ate ndægo segégoát.

4

¹ Mbumbukiam-qa bøi-te neka Keliso Yesu-qa bøi-te, ndego khandi ezoqam neka løvøte ezoqam manqa ovøyam-te te-ab, neka ndego teqavanav, kawa iz vøndâp, no tiqa bøi-te, manqat äv qataqambé-løvuá nqægo: ² Ezoqa Mbumbukiam-qa manqat soqoté-zømesimát, oskiá ndôgo, tøzø-pøovat o poeveav tøgoat. Gèzøponqóm, ndigu matev soqøsoqa ndigu, neka géguguzá. Neqa ezoqa zita qozøtøpáz, Klisten matev-te. Qo manqat aiyaiyav-té qanøzø-manqaté neka eqeieqei soqoté-zømesimát. ³ Zapa ndôgo, khøuwa gemøfakház. Yaq ezoqa nømendim manqat eqeieqei yoge, gezømbó-qasi-vát. Yaq ndigu nømendim ezoqa vini, av tiqa poev ndægo, ndøvevesám. Kopoáv. Yaq kha gezø-wageapát, tiqa khokho manqat ti-ewagat. ⁴ Ndigu unimanqatin manqat, ndø-ivøvé. Yaq khokho emanqat vinivinimba yoge-té ginøqambúz. ⁵ Geté qo, gekha matêv ndôgo, tøqa-fakhanumat, qakeza kha eqeieqei ndønøzøgím. Viniv tøqa-fakhanumit, sège-eqatét. Ezoqa Manqat Mbomambaqape qoté-zømesimát, yaq kopømbaqapé, Mbumbukiam-te tiqambuz. Qo Mbumbukiam-qa sasae ate ndægo, qoqa zenda-te geve, eqeieqei ndøgót.

Pol avønín é-ndønáním

⁶ No nqanek manqat qataqambe-manqatavun, zapa ndôgo: No avønín é-ndænáním. Noqa kouk andé waen me mé:wá, kopømba ande av Mbumbukiam-qa khoev-te waen gi:qouzumatur, Mbumbukiam etoam matev gimboqatun. Khøuwa iz avønín, é-ndæmø-khantáz, tæqavan. ⁷ No nøfeap mbomambaqape-te, eqeieqei nonøfeapavún. No bøyiat møndømønø-navøém. Ma qate-fifitavun, møemø-khanáz. No unimanqatin matev, livinqase ivøveáv. No até nogeatám. ⁸ Mbumbukiam noqa bøyiat-qa yaq-fia, møndønømbokhakheinám. Yaq-fia no tæmøndap, nqáneq: Teqa Khøuwa Kandambaqape-te, Evezøza, ndego manqa ovøyam megeat ezoqam ndaføyamba-qape, no eqeieqei mé:næmb. No mbá mbá, geté até ndigú-a, gekha ezoqám ndigu, kuku matev-us, Yesu-qa qavøne khøuwa ndimbøe-esap.

Pol-qa poev, Timoti nakhamas-te tendowav

⁹ Qo bazaføgakh ndø-asáz. Nakhamas-té qotøndóqáv. ¹⁰ No Dimas møndø-nøuván. Ndego nqanek manqei-qape-qa matev-te, poev khàpe mbøewáv. Yaq Tesalonika taon-té genøwáv. Klesens, ndego Galesia manqei-té genøwáv, neka Taitus Dalmesia manqei-te vøwav. ¹¹ Luk mba ndøgó, no-te. Toqotøndoqav, Mák namba ndæzáv. Yaq ndego kopømbaqapé, noqa sasae-te genøtøké. ¹² No Tikikus Efesus taon-té qatø-khofotáv.

¹³ Qo toqotøndoqav, noqa qozaq nonqo ndabua, no Tloas taon-te, Kapus-qa khoev-te qæ-ivav, qotøndó-ndâp. Neqa noqa mbuk vøndø-upa. Noqa poev kandambaqape nqáneq: Ta mbuk ndôgo toqotøndó-upá, søvakra gigiap ngusum gi:khakheinømem.

¹⁴ Aleksanda, ndego auli gigiap gekhakheinumatun, ndego matev soqøsoqa ndøgoám, no-te. Kopoáv. Evezøza yaq-fia ndótá te-te, av no-te ge:matønumat. ¹⁵ Qo gø:feaçoát te-te. Zapa ndôgo, ndego niqa nømendim matev bazaføgakh-ús, ginimbo-khakhazumam.

¹⁶ No manqa ovøyam-te ande qate-itan, ezoqa kopo no zita khonøweáv. Ezoqa ate gi:goam, sège-nøuvøném. Geté no Mbumbukiam-te, äv qate-guligulím nqægo: Ndego bembomatáváp, no sa ginøuvønem. ¹⁷ Geté Evezøza møndøgoám, no namba, no bazaføgakh vønø-etoam. Yaq no kopømbaqapé, ndigu bawan vini-ak ate gi:goam, Mbumbukiam-qa Manqat ate ndægo vøtèzømas. No andé layon-qá manqa-nqa-té qatu:goám. Geté Mbumbukiam, no møndø-khandín. Yaq ndigu no løvøte-te veeáv. ¹⁸ Matev soqøsoqa ate ndægo, ezoqa no-te ndimatatanam, Evezøza no gékhandín. Yaq ndego no yan-te nqo:go, ekeza Megeat Matev-té genøndapán. Teqa iz, miavmiav, bèto-eqawát.

Amén. Nqanek manqat unimanqatín!

Khaiya mboma manqat vinivinimba

¹⁹ Plisila, zivis namba, Akuila, noqa khaiya mboma manqat qozø-eín, neka até Onesifolús-a, tegi ezoqam namba, khoev-te ndimboyage, khaiya mboma manqat vøzø-ein.

²⁰Elastus, Kolin taon-té gemiá. Neka Tlofimus, Miletus taon-té qatøndo-iváv. Zapa ndøgo, ndego enqoni mbovitát. ²¹Qo nakhamas-té qandoqáv. Yakha betaqává. Soqáin ndøgo, qozaq khøuwa ē-ndøfakhān.

Yubulus neka Pudens neka Linus neka ndugu Klodia neka Klisten ezoqam ate ngi-gu, khaiya mborna manqat ndøkhofotaváv qo-te.

²²Evezøza ndøgoát, qo namba. Neka Mbumbukiam-qa kuku matev, ndøgoát zo-te, zo ate ndøzøte-go.

Taitus Pol-qa pepa, Taitus-te

Megeat Manqat-qase

Pol nqanek pepa Taitus-té genø-peawám. Taitus Glik bawan-ák. Zu ezoqám mbá. Ndego Yesu ndógo tene-unimanqatin, Pol-qa nømendim ge-ewag.

Taqa zita-te, Pol manqei vinivinimba nøme-te ge-okhoam, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat ge-zømesimat, Taitus namba me:mát, vømbø-tøkeat. Taitus até ndøgó-a, Pol Zelusalem taon-te gewav, Keliso-gi u-anim nøme namba gimi-kakambam, namba vøewav (Kel 15:2, Gal 2:1-5). Pol Taitus khøuwa menás, Kolin taon-té genø-khofotáv (2 Ko 7:6-7, 8:6, 8:16). Taqa zita-te, Pol Taitus namba, Klit manqei bawa-té ginøzáv, yaq Taitus ta manqei-te ndøgo, vømbø-Klisten-bawan-megeat-ezoqam-ev (Tait 1:5).

Nqanek pepa mokho-te, Pol Taitus Klisten megetapak vevesam-qá yaq-té gembø-peawám. Neka ndego bèto-feaiwát. Soqáin ndøgo, khavozam nømendim ezoqam, ezoqa titubam. Neka Taitus ekezan, Klisten bawan ezoqam, egeieqei bete-zømesím, yaq Pol vømbø-ovøyam, gekha yage matēv ndøgo, egeieqei, ti nonqo ndigu, Yesu ndi-unimanqatinat.

¹ No Pól, nqanek pepa nqæpeaomit. No Mbumbukiam-gé sasae ezoqám neka Yesu Keliso-gé u-aném.

No Mbumbukiam nqánek gene-veatán: No ezoqam ndigu, gevevesam, tiqa unimanqatin-te, zita nøzø-tøpazát, yaq ndigu unimanqatin manqat mé:zøtéz, neka matev egeieqei-te, av Mbumbukiam ndømbøe-poev, vøyagát. ² Ni tizio-taná ndógo: Ni yage miavmiav zindapém. Manqei-qape khakheinøpøteav qagoam, Mbumbukiam ndego khavozumav ndego, manqa mbusa áv tenevé. ³ Yaq ndakin, av bugukhokhof khøuwa ge:zav, ndego manqat ndøveáz, taqa yaq-te. Mbumbukiam, ndego nigi khandi etoam ezoqam, nqanek manqat noqá zenda-té genøvé, no ezoqa batē-zømesim.

⁴ Táitus! No nqanek pepa qo-té qatø-peaomít. Niqa unimanqatin matev mokho-te, ni sa nqanumbugu, qo uni nogé-yo-in.

Mbumbukiam, nigi Tat, neka Keliso Yesu, nigi khandi etoam ezoqam, tiqa kuku matev neka sambi matev, ndøgoát, qo namba.

Klisten megetapak vevesam-qa yaq-te

⁵ No Klit manqei bawa-te nandav, nqánek qateqøuváq: Qo sasae ndøgo, qazingazem, qókhóu. Av bugukhokhof qataqambe-ein ndøgo, vemlav ate nandægøt, Klisten megetapak qóvevesám. ⁶ Ezoqa toqo-veavat, ndego manqa-zapa-yav begø neka sævam kopo mba bembogó. Tegi nakheis, Yesu be-unimanqatinát neka evøndipakha-qa manqa o-mba bezømbondapé neka sapi gonemav begø.

⁷ Klisten megeat ezoqam, ndego Mbumbukiam-qá sasae ndøgó. Yaq nakémbá, ndego matev egeieqei mba begø. Ndego ezoqa be-tøpøtázát neka mbøni tokhop begø. Neka ndego khapekhapé bete-izám. Neka ndego qaqa møqæ begø. Neka ndego moni-te, poev khapé bembøwáv. ⁸ Neka ndego ezoqa nøme, khoev sá bezø-manqaté. Ndego matev mbomømboma-te poev bembogó, neka matavap loloakh bembogó. Ndego, ezoqa matev ndaføyamba-qape begø neka Mbumbukiam-qá matev mba bembopáev, neka ekeza kha nøzøgim egeieqei betē-otev. ⁹ Ndego unimanqatin manqat, av gi-ometimam, até begeawát. Yaq ndego, teqa nømendim matev egeieqei mokho-te, kopømbá, até ezoqa nømé-a, zita zótøpáz, neka ndigu vøgugubát, ndigu Mbumbukiam-qa Manqat ndisanqawe.

Ezoqam ndigu, ezoqa nøme-qa unimanqatin matev ndingi:wat

¹⁰ No nqanek manqat qæmanqatavun, zapa ndógo: Ezoqa nøme, Mbumbukiam-qa manqat, gèsanqawé. Ezoqa kopoáv. Ndigu khokho manqat ndømanqaté neka ezoqa nøme nditubám. Ti mokho-te, matev av nqægo gigoatun, ezoqa kopoáv, Zu ezoqám. Yaq ndigu Klisten ezoqa nøme, ngusu qogøzat-qa yaq-te zøpouweatún. ¹¹ Qo nandiv ezoqam, gètøkáz. Manqat ndøgo ndi:zømesimit, bete-zømesím. Ndigu khoev vinivinimba-te, ezoqa ewaqæ ma ndi:sokhoyap, unimanqatin matev zøngi:wát. Neka ndigu fia upøgim-qa ndøgó, ti-te ndigu, ma ndi:zømesim.

¹² Klit ezoqam nøme, ndego Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam ndi:veve, ekezan áv gene-ein nqægo, “Nginik Klit ezoqam, meakha ezoqám. Ndigu andé søvakha gigiap khobokhobos me me:gó. Neka ndigu wauwáu neka lou loge møqæ.” ¹³ Nqanek manqat

unimanqatin. Yaq nakémbá, qo gègugúb, ndigu nòmendim matev eqeieqei gi-ivòvem. Manqat bazafògakh-us qozò-manqatát. Yaq tiqa unimanqatin matev, tàbezòmbè-eqeieqei. ¹⁴ Zu ezoqa nòme-qa khokho emanqat, neka ndigu ezoqam-qa khokho khafeap manqat, ndigu unimanqatin manqat zita gi-wuòem, tiqa manqat beyògè. ¹⁵ Ezoqa ndigu, eqeieqei ndigu, ti-te ndigu, gigiap ate ndægo eqeieqei. Geté ezoqa ndigu, ande khavim-us ndigu neka unimanqatintev ndigu, ti-te ndigu, gigiap kopo eqeieqei mbaín. Zapa ndògo, tiqa matavap neka tiqa mbòni, mòndzòzò-khavim-ús. ¹⁶ Ndigu áv gini-manqaté nqægo, “Ni Mbumbukiam mòtinòtén.” Geté tiqa yage mokho-te, ndigu áv gini-nòmendim nqægo: Ndigu Mbumbukiam zítá gini-wuowém. Mbumbukiam gèmbòeqasí:v, ezoqam av ngi-gu. Ndigu Mbumbukiam-qa manqat, gèsanqawé, neka kopòmba mbaín, matev eqeieqei kopo timatònòmem.

2

Klisten ezoqam vinivinimba, eqeieqei áv kinyagát

¹ Geté qo ezoqa toqote-zòmesimat, nòmendim manqat ndafòyamba-qape mba mbopáev.

² Angana e-ma-fisap tigoat, ndigu áv qozòmbé-ovòemát nqægo: Ndigu ekeza kha, eqeieqei benòzògím. Yaq ezoqa, tiabezòmbè-vizáp. Ndigu matavap loloakh begó. Neka tiqa unimanqatin matev neka kuku matev, ndafòyamba-qape bezògó. Ndigu bazafògakh-us até bewaniáp, matev fògòfògakh tímò-qeivimat.

³ Neka sakheis e-ma-fisap tigoat, ndigu áv qozòmbé-ovòemát nqægo: Ndigu matev eqeieqei-té giabe-yagé, ate av-té, Mbumbukiam ndòmbòe-poev. Ndigu manqa begevèám. Neka ndigu waen izam benònsám. Geté ndigu matev mbomòmboma nòmendim ezoqam begó. ⁴ Yaq ndigu kopòmbaqapé, sakhei ndakinak mé:zòmás, tigi angana neka nakheis-te, kuku matev eqeieqei ande áv khazòmbé-goát, ⁵ neka matavap loloakh-us neka ndafòyamba-qape áv kinyagát, neka ndigu ezoqa nòme, khoev-te ndiyage, eqeieqei áv kizòmbé-kewagát, neka ekeza angana-qa mokho-te áv kinígoát. Soqain ndògo, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat tingenoítat.

⁶ Angana ndakinak, áv qoqoté-gugubát nqægo: Ndigu matavap loloakh begó, matev ate ndægo. ⁷ Gekha matév ndògo, ndoqo-matanam, qo eqeieqei ndòmatanám. Yaq ndigu qoqa matev tiqeivat, kopòmbá timbopavat. Qo ezoqa toqote-zòmesimat, qoqa nòmendim matev ndafòyamba neka mokho-us begó. ⁸ Qoqa manqat eqeieqei tògoat, yaq ezoqa kopòmba mbaín, manqa tigeve:mat taqa yaq-te. Yaq nigí qaqa ezoqam mivi ndògoném neka kopòmba mbaín, niqa yaq-te, manqat soqain timanqatát.

⁹ Sasae ezoqam, kawakawa-za-qá mokho-té giabetu:gú, matev ate ndægo. Ndigu sasae áv tiabitigú, av tigi kawakawa-za ndòzòmbè-poev neka manqa beqavòzèáp. ¹⁰ Neka ndigu gigiap be-aqónám, ti-te. Geté ndigu matev eqeieqei mba begó. Yaq tigi kawakawa-za tiabiti-zòtéz, ndigu unimanqatin ezoqam. Neka ezoqa, tiqa matev ate ndægo mokho-te, áv tiabiti-qeiví, Mbumbukiam, ndego nigí khandi etoam ezoqam, teqa manqat mbomambaqapé.

Matev eqeieqei-te mbá qabizi-yagé atema Yesu befakkan

¹¹ Mbumbukiam ni áv gininómánd nqægo: Ndego kuku kandambá ni-te. Ndego ezoqa ewaqape khandi-qa zògó. ¹² Teqa kuku matev, ni áv qani-nòmendim nqægo: Ni matev yá bizi-ivòvém, ndògo Mbumbukiam vizupav ndògo, neka manqei-qape-qa poev matev. Geté ni ndakin khòuwa-te, matavap loloakh-té neka matev ndafòyamba-qape-té qabizi-yagé, av Mbumbukiam ndòmbòe-poev, ¹³ atema ni tegi khòuwa kandambaqape bizimò-khantòzem, ndego nigí Mbumbukiam neka khandi etoam ezoqam Yesu Keliso, bazafògakh-us neka waev-qape-us tendoqavan, te-te ndego ni nqazio-tana neka ndego ni nqazimbòe-keoge. ¹⁴ Ndego ekeza kha nivé, neka ni manqa-zapazapa ate ndægo mokho-te qazu-goam, vònqovotan-a, vòsungutan. Yaq ni tegi ezoqa ndafòyamba-qape zigoát, neka matev mbomòmboma matanam mòqæ mba vizigoát.

¹⁵ Nqanek manqat qataqambe-manqatavun, ezoqa gè:zòmesím. Manqa gèzò-lòvuát neka gèguguzá, nandiv ezoqam. Ezoqa qo besanqaqábém.

3

Mbumbukiam ni matev eqeieqei gini-matanam, yaq ni matev eqeieqei bizi-matanám

¹ Ezoqa matavap qozò-mboqoatát: Ndigu iz-akhayapak neka gaman ezoqam-qa mokho-té giabetu:gú. Neka tiqa manqat o-mba bezòmbò-ndapé. Neka gekha matev mbomòmbomá

ndøgo, ndigu sà begonemat. ² Ndigu ezoqam-qa manqa begevèám neka ndigu beponqòmbáp. Geté ndigu sambu matev-té giabe-yagé, neka ezoqa ewaqape-te, matev aiyaiyav-té giabenøgó.

³ Até ni-a, ni bugukhokhof matavap eqeieqei mbaín. Ni Mbumbukiam-qa Manqat, zisanqawám, neka nakhoa eqeieqei paveáv. Ni gawap matev neka poev matev soqøsoqa mokho-té qazu:goám. Neka ni matev soqøsoqa matanam neka ova matev mokho-té qaziyagám, neka ezoqa ni vøsanqambam-a, ni ndigu vizi-sanqabam. ⁴ Geté Mbumbukiam, ndego nigi khandi etoam ezoqam, ni áv gininømánd nqægo: Ndego tanakh neka kuku kandambá ni-te, ⁵ yaq ni vøkhandi:n. Ndego ni ambá av nqægo, niqa matev eqeieqei matanam zapayá gene-khandi:n. Geté ndego ni ekeza tanakh matev zapayá gene-khandi:n. Ndego ni gèsungután, neka Nqova Mbomambaqape mokho-te, yage ndakinak vøni-etoam neka ni vizi-ezoqam-ndakinak-en. ⁶ Yesu Keliso mokho-te, ndego nigi khandi etoam ezoqam, Mbumbukiam ni Nqova Mbomambaqape, andé ibøkha me nimboqóuz. Kandambá, ginimbo-qouz. ⁷ Mbumbukiam tenegó ndøgo: Ni teqa kuku matev mokho-te, teqa bøi-te qazi-ndaføyamba-en, neka vizi-tegi-nakheis-en, ni khandi miavmiav zimøndapém. Ni taqa yaq-te nqáneq nqazio-taná.

⁸ Nqanek manqat unimanqatín. Yaq nakémbá, no nqataqá-manqate: Até vøzøpouwé, nandiv ezoqam. Ndigu yà bembopáev. Yaq ndøgo, gekha ezoqám ndigu, Mbumbukiam ndi-unimanqatinat, bazaføgakh taqa yaq-te nqáneq giabiti-asózú: Matev mbomømboma ndømatønnumát. Zapa ndøgo, matev av nqægo, eqeieqei. Ezoqa ewaqape zømbétøké. ⁹ Geté khokho manqat vinivinimba neka atanakha-zapazapa-za-qa iziz geveam matev neka ponqombap matev neka manqa itumbam matev, Mozes-qa guguna manqat-qa mokho-qa yaq-te, zitá qanewuóé. Zapa ndøgo, matev av nqægo, mokho mbaín neka ezoqa gezø-tøkeák.

¹⁰ Ezoqa nøme, teqa nømendim mokho-te, Klisten ezoqam teqatazotet, ndego gøgugú. Ndego qoqa manqat yogeav tøgøat, khøuwa nøme vøgugu. Geté ndego sekemba yogeav tøgøat, yaq zitá qanewuáo. ¹¹ Qo soqoté-qatéq, ezoqa av ngenek nge-go, ndego nakhoa eqeieqei mõndø-iváv neka manqa-zapa-té gunu:yagé. Ndego ekezan, kha soqaqape-té genøvé.

Pol-qa vaev manqat

¹² No Atimas o Tikikus tøtaqando-khofotav, qo Nikopolis taon-té qandoqáv. Nakhamas-té. Ni ndøgo tizi-qaqandám. Zapa ndøgo, no matavap áv qategó nqægo: No qozøqozaq khøuwa, ndøgo khamøe tønqeivøem, ndøgo tabøemiá. ¹³ Apolos neka ndego gaman khafeap otevat ezoqam, Zinas, manqei nøme-te tizav, qo gèzøtøké. Ndigu gigiap-qase bewáféz, livin-qase nqøugu tu-apet. ¹⁴ Nigi Klisten nøfuap nandav, bètezøté, ezoqa ndigu gigiap tiwafez, matev mbomømboma áv khoqozømbé-goát. Mbain tøgøat, yaq tiqa unimanqatin matev, mokho mbaín.

¹⁵ Nginik ezoqam, no namba nqatiyage, khaiya mboma manqat ndøkhotaváv qo-te. Niqa khaiya mboma manqat qozø-eín, nandiv nigi Klisten nøfuap, ni namba Yesu Keliso nqazi-unimanqatinat neka kuku ndøzøgo ni-te.

Mbumbukiam-qa kuku matev, ndøgoát, zo-te, zo ate ndøzøte-go.

Filemon Pol-qa pepa, Filemon-te

Megeat Manqat-qase

Pol nqanek pepa, Filemon-té genø-peawám. Ngenek Filemon, Kolosi taon-té geyagám. Ndego gígiap kopoav ezoqám. Neka ndego Kliten ezoqám neka Pol-gé zifú.

Filemon ndego, yaq-fia mbain sasae ezoqam møndømbø-goám. Teqa iz Onesimús. Yaq khøuwa nøme, ngenek Onesimus, manqa-zapa ndøgó, Filemon-te, vøkhokhon. Yaq ngenek Lom taon-te gewav, ndego Pol-te, Yesu-qá Manqat Mbomambaqape mø-ewág, vø-Kliten-ezoqam-ev. Yaq ndego Pól namba me-yagám, vømbø-tøkeam. Ndakin Pol ngenek nqawa Filemon-te khofotøve-qa ndøgó. Yaq nqanek pepa mokho-te, Pol Filemon áv gembøviám nqægo: Onesimus tendoqavan, nqawa vøkhatiú, kuku matev-us, neka teqa manqa-zapa betaqambø-navøem. Yaq ndego ambá av nqægo, qoge sasae ezoqam mba qágoát, geté até qogé Kliten qafú.

¹ No Pól, nqanek pepa nqæpeaomit. No Keliso Yesu-qa sasae zapaya, ndimbula-té qatu-gú. Filemon, no nizeka Kliten nøfu Timoti namba, qo-té qeitø-peaomit, qo nigi nøfu mbomambaqape, qo ni namba Keliso-qa sasae nqazigu.

² Até zo-té-a, nigu Kliten nøfu Afia, neka Akipus, qo ni namba kopømba ande av nakhang ezoqam ndego, nøfe mbomambaqape-te ndoqo-nøfeap, ni khaiya mboma manqat nizø-khofotaváv. Neka até Kliten bawan ezoqám-a, qoqa khoev-te guligulim-qa gipindumatun, ni khaiya mboma manqat nqæizø-khofotaváv.

³ Mbumbukiam, nigi Tat, neka Yesu Keliso, nigi Evezøza, tiqa kuku matev neka sambí matev, ndøgoát, zo-te.

Pol-qa khanakhanakh, Filemon-qa kuku matev neka unimanqatin matev-qa yaq-te

⁴ No qæguligulimatun neka qataqa-matøvemin, no Mbumbukiam-te, ike manqat oskia nomangaté. ⁵ Zapa ndøgo, no áv qateyogé nqægo: Qo Yesu, nigi Evezøza, oskia qo-unimanqatinát neka qo Mbumbukiam-gi ezoqam-te ate ndi-gu, kuku qagó. ⁶ No áv qate-guligulim nqægo: Qoqa unimanqatin matev, ni sa nqanumbugu, tåbetaqambe-khouwév. Yaq qo Mbumbukiam-qa matev mbomømboma-qa yaq-te, qateqat nøme mba qotóndáp, ndøgo ni Keliso mokho-te ndini-etoam. ⁷ Nøfu! No khanakhanakh kandambá qændap, neka noqa mokho-te, ùni qote-khakheinám, qoqa kuku matev-qa yaq-te qæ-ewag, qo Mbumbukiam-gi ezoqam-te nandaqago, neka qo tiqa matavap qoqozø-khakheinam.

Pol-qa viam manqat, Onesimus-qa yaq-te

⁸ Yaq nakémbá, no nøtaqa-viám. Unimanqatin, Keliso mokho-te, no iz nqanøgó. Yaq no ambá kopømbá, sataqá-éin, gekha matév ndøgo, qo amba toqogonin. ⁹ Geté no sataqá-viám. Zapa ndøgo, no møtenøtén, qo kuku no-te. No ndakin lawaqapé neka no Keliso Yesu zapaya, ndimbula-té qatu-gú. ¹⁰ Noqa viam manqat, Onesimus-qá yaq-té qagó. No ndimbula mokho-te nqatu-gu, no Keliso-té qatøndáf. Yaq ndego møndønø-vo-év. ¹¹ Bugukhokhof khøuwa, ndego qoqa sasae egeieqei gonemáv. Geté ndego ndakin møndø-enénd, neka kopømbaqapé, no sasae egeieqei vønøgó-a, qo vøqágō.

¹² No Onesimus, mbøni mokho nømbeám. Geté no qo-te nangó qatø-khofotaváv. ¹³ No ndego kесеiav-qa nombogó. Yaq ndego qoqa iz-te, ambá genø-tøkein, no Mbumbukiam-qa Manqat Mbomambaqape zapaya, ndimbula-te nqatu-gu. ¹⁴ Geté no poeveáv, sa tækeseiu, no qo bevøpøteav tøgoat. Zapa ndøgo, gekha matev egeieqei ndøgo, toqogo, qo qakeza poevé-té qanøgó, ambá av nqægo, qo noqa tøpøtøqat zapayá qotégō. ¹⁵ Eisa, ndego qo-te elavøqase ta zapaya ndøgo tøpøtø-ewawam-a, yaq ndego qo namba miavmiav tåbete-yagé? ¹⁶ Ndego ndakin ambá av nqægo, qoge yaq-fia mbain sasae ezoqam mba ndøgó, av bugukhokhof ge-goam. Geté ndakin møndøqa-Kliten-qafu-év. No nøkezan, kuku kandambá te-te. Geté no møtenøtén. Qo kuku nøme mba qombøégó. Zapa ndøgo, ndego ndakin qoge sasae ezoqam mba mbá. Geté Evezøza mokho-te, ndego møndøqa-Kliten-qafu-év.

¹⁷ Yaq nakémbá, no áv qataqambé-viám nqægo: No qoge sasae kopømba ezoqam toqotenæmb, yaq Onesimus áv toqoté-kható, av no nøkezan amba toqote-khatombin. ¹⁸ Av Onesimus qo-te manqa-zapa ge-goam, o ndego moni timbøe-løfokat qo-te, yaq fia ndøgo, ndømbøe-løfoke, noqá zenda-té qonóvé. No nógó. ¹⁹ No nqanek manqat, nøkeza zendá qate-peaomit. No Pol, no teqa fia ndægo, qo-te. Geté gëmbo-mataváp. Qo qakeza khandi mba qambo-løfoké no-te, qo no mokho-te qoqo-Kliten-eq. ²⁰ Yaq nakémbá, qo noqe Kliten nøfu ndoqogo, no Evezøza mokho-te, áv qataqambé-viám nqægo: No khanakhanakh

qonó-etoám neka Onesimus qafu qókhatiú. Keliso zapayá qotégó. ²¹No nqanek manqat nqæpeaomit, zapa ndógo: No mōtenōtén, qo soqógo, av no nqataqambe-vi:mit. Neka no mōtenōtén, matev ndógo toqo-matanam, ndòmōlōvú, av no nqataqambe-vi:mit.

²²Neka manqat nōme nqáne: No khoev kouwat qonó-khakheinám. Zapa ndógo, no tototaná ndógo: Mbumbukiam zoqa guliguli manqat ndòzò-qavōiú. Yaq no ndimbula-te nqægo, nófakhán, nqawa vizi-qaqandám.

Ezoqam vinivinimba-qa khaiya mboma manqat

²³Epaflas, ngenek Keliso Yesu zapaya, no namba ndimbula mokho-te nqeutu-nqeitōnat, khaiya mboma manqat ndòkhofotaváv, qo-te. ²⁴Neka até Mák-a, neka Alistakus neka Dimas neka Luk, ngenik no namba Mbumbukiam-qa sasae nqatigu, khaiya mboma manqat ngíkhōfōtāvāv.

²⁵Nigi Evezøza Yesu Keliso, teqa kuku matev, ndògoát, zo namba.

Iblu Pepa, Iblu ezoqam-te

Megeat Manqat-qase

Nqaneq pepa, Zu Klisten ezoqam-té ginø-peaomé. Nginik Zu bawan-ak, iz nøme, Iblu ezoqam zø-akhaemám. Zapa ndógo, ndigu Iblu manqat ndømanqatám.

Ni kopømba mbain uni tizi-nøten, gekha ezoqám ndego, nqaneq pepa gepeawam. Ezoqa nøme áv gini-mataváp nqægo: Pol ategó. Geté ni uni zi-nøtenák.

Nqaneq pepa-qa manqat, taqa yaq-te nqáneq qanegó: Bugukhokhof khøuwa, Mbumbukiam nakhoa ndømboqoá, ezoqa te-te áv kindizav. Ta nakhoa nqáneq qagoám: Ezoqa Mozes-qá guguna manqat bembopáev, neka Mbumbukiam-te søvakra gigiap bembø-løvusam. Geté ta mokho-te ndógo, ezoqa kopømba mbain, Mbumbukiam-qa bøi-te uni ti-eqeieqei-ez. Geté ndakin, Mbumbukiam nakhoa ndakinak ndømboqoá. Yesu genanim neka teqa kouk vøwa, nakhoa nqáneq, Mbumbukiam niqa manqa-zapazapa te-evøzam. Nakhoa nøme mbain. Yesu ndego Mbumbukiam-gé iziz ezoqam kandambaqapé. Ndego Mbumbukiam-qá nakeamo zenda-té geyá neka ni zapaya oskia vøguligulimatun. Yaq nakémbá, ni awenege nakhoa bizi-ivøvé, neka Yesu uni bizi-unimanqatinim.

Keliso ndego até kopó, av Mbumbukiam ekezan nde-go

¹ Ibugukhokhof, Mbumbukiam nigí atanakha-zapazapa-za, manqat, manqa vevezam ezoqam mokho-té genøzø-manqatám. Khøuwa vinivinimbá neka nakhoa vinivinimbá. ² Geté ndakin vaev khøuwa-te, ndego ni ekeza Yo mokho-té ginindu-manqatám. Yan neka manqei-qape, Mbumbukiam te mokho-te ndégo tenø-khakheinám neka áv gene-veatáv nqægo: Gigiap ate ndægo, ndégo téndáp. ³ Ndego Yo, Mbumbukiam-qá waev mo-gamewáp, neka ndego até kopó, av Mbumbukiam ekezan nde-go. Gigiap ate ndægo, ndégo tegeawát. Ekeza manqat bazaføgakh-qapé genegeawát. Ezoqam-qa manqa-zapazapa sunguzam nonqo, nakhoa gumu-mboqoa, yaq yan manqei-te nqo-go, Kawa ezoqam kandambaqape-qá nakeamo zenda-té gemøqóm, ndego Mbumbukiam.

Mbumbukiam-ge Yo, enzol ezoqam, únime-løvúb

⁴ Ndego Mbumbukiam-ge Yo, enzol ezoqam, únime-løvúb. Iz ndógo gendap, kandamba tantáv. Av taoká, av enzol ezoqam, iz ndøzømbe-go. ⁵ Gé, Mbumbukiam enzol ezoqa kopo, manqat møndømbó-ein, av nqægo,

“Qo nogé yó. No nqægo khaiya, nøtaqa-qave-én?”

O gé, ndego enzol ezoqam kopo-qa yaq-te, møndæ-ein, av nqægo,

“No tegé eve nðgoát,

neka ndego nogé yo ndøgoát?”

Av taoká. ⁶ Geté Mbumbukiam ekeza yo-khøuwa, manqei-qape-te gendo-khofotav, ndego áv gene-ein nqægo,

“Mbumbukiam-gi enzol ezoqam ate ndi-gu, bømbovizáp, ndego.”

⁷ Geté enzol ezoqam-qa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-ein nqægo,

“Mbumbukiam ekeza enzol ezoqam,

andé khamøe me me:khofotumatún. Nakhamas-té.

Ndigu tegi sasae ezoqam,

andé gøina wageap me me:gó.”

⁸ Geté Mbumbukiam ekeza Yo, av gembøe-ein nqægo,

“Mbumbúkiam!

Qoqa megeat matev, oskia ndøgoát. Miavmiáv.

Qo ezoqa matev eqeieqei qozømbe-kawaeqát.”

⁹ Qo poev, matev eqeieqei-té qaqaqó.

Geté manqa-zapa matanam matev, qo qòsanqawé.

Mbumbúkiam!

Yaq nakémbá, qoge Mbumbukiam, qo oil qamboqóuz,

iz kandambaqape neka khanakhanakh vøqá-etoam.

Ndógo únime-løvúb, av qogi qafuap gi-upøgim.

¹⁰ Mbumbukiam-qa Manqat, Keliso-qa yaq-te, nøme áv qane-ein nqægo,

“Evézøza!

Ibugukhokhof, manqei-qape-qa zapa, qo qové,

neka yan qakeza zenda voqotē-khakheinam.

¹¹ Yan neka manqei-qape, ndømø-navøém.

Andé ndabua pakha me mé:mbevøém.

Geté qo oskia qógót.

¹² Yan neka manqei-qape,

andé ndabua me qoté-putøgím

neka andé ndabua khavim-us me qoté-enénd.

Geté qo qakezan, qó-enendák,

neka qoqa yage, gemø-navøemák.”

¹³ Neka, gé, Mbumbukiam ekeza enzol ezoqa nøme, møndømbó-ein, av nqægo, “Noqá nakeamo zenda-té qanøqóm.

Até qóqotát, atema no qogi qaqa ezoqam,

kopømba ande av zenda tokhotapak awam nonqo,

qoqa zenda tokhotapak mokho-te vøtaqambú-áb.”?

Av taoká. Mbumbukiam nqanek manqat, ekeza yo mba mbo-eín.

¹⁴ Yaq gé, enzol ezoqam, ndigu gekhám? Ndigu nqová. Mbumbukiam-qá sasae ndøgoatún, ndego ezoqa tøkeam-qa vøndø-khofosumatun, ndigu khandi miavmiav tindapem.

2

Ni ndizi-soqoén, Keliso-qa khandi etoam matev tizi-sanqawem

¹ Unimanqatín. Keliso enzol ezoqam ünime-løvúb. Yaq nakémbá, ni unimanqatin manqat, føgøføgakh bizigeawát, ni qazi-ewagam. Soqáin ndøgo, tizi-køombam. ² Manqat ndøgo, Mbumbukiam enzol ezoqam mokho-te, nigí atanakha-zapazapa-za gezø-ein, ndøgo føgákh. Yaq gekha ezoqám ndigu, gimøkuimam, neka o-mba ndapeav vøgoam, ndigu yaq-fia møndapém, av Mbumbukiam ge-ein. ³ Ndigu yaq-fia soqaqape gindapem, ndigu nqanek manqat paeveav qagoam, yaq ge zó, ndozo-matavap, ni yaq-fia soqaqape zimø-ndapemák, ni Keliso-qa matev tizi-sanqawem, ndego ni ge:khandi:n? Av taoká. Yaq-fia nqosøgeap kandambá tizimø-ndapem. Nqanek khandi:nat matev-qa yaq-te, bugukhøkhof Evezøza ekeza me:manqatám, yaq ndigu ezoqam, gimbo-ewagam, ni-te vø-unimanqatintam. ⁴ Manqat ndøgo, gimanqatam, Mbumbukiam møndø-unimanqatintám. Matev makhamakha neka umingiap matev vinivinimbá gene-unimanqatintám. Neka ndego até Nqova Mbomambaqape-qá matev mokho-té-a, vø-unimanqatintam, ndøgo ezoqa ndezø-etoam, av ekeza poev ndægo.

Yesu ni khandi etoam nonqo ge-ezoqam-ev

⁵ Manqei-qape ndakinak, taqa yaq-te ni nqazi-manqate, ndøgo megemege-te to:fakhan, Mbumbukiam ambá av nqægo, enzol ezoqam-qá zenda-té genøvé, tiokawaeztat. ⁶ Av taoká. Geté Mbumbukiam-qa Manqat-te, ezoqa nøme äv gene-eín nqægo, “Mbumbúkiam! Manqei-qape ezoqam, gígiap-qapé mbá.

Yaq gekha zapá, qo ndego ndoqombo-matavap?

Neka gekha zapá, qo ezoqam-ge yo ndoqombo-keoge?

⁷ Qo ndego ibusa-ibusa nonqo, enzol ezoqam-qá mokho-té qonøvé.

Geté vaev-te, qo mðqo-eqeiú, iz neka megeat matev ande kawa ezoqam-qa wawaq me voqombø-etoam.

⁸ Neka gígiap ate ndægo, te mokho-te voqotüve.”

Mbumbukiam gígiap ate ndægo, te mokho-te gu:ve, ndego gígiap kopo løvuiáv. Geté unimanqatin. Ndakin, ni kopømba mbaín, tiziqeivim av nqægo, gígiap ate nqægo, te mokho-té qanuvé. ⁹ Nete ndøgo tiziqeiví. Yesu, ndego ibusa-ibusa nonqo, enzol ezoqam-qá mokho-te gu:goam, ndego Mbumbukiam kawa ezoqam-qa wawaq, iz neka vizap matev mbo-etoám. Zapa ndøgo, Mbumbukiam ezoqa ewaqape-te, kuku mbogoám, yaq Yesu ni nonqo vønanim.

¹⁰ Mbumbukiam, te mokho-te neka te zapaya gígiap ate nqægo nqago, ndego nakhei kopoav ituza-qa ndøgoám, ndigu te namba yage eqeieqei bemøndapem. Yaq nakémbá, ndego äv qambøe-pøovám nqægo: Ekeza Yo, nqosøgeap bendáp, yaq ta mokho-te ndøgo, ndego bemø-unimanqatin-khandi-etoam-ezoqam-ev. ¹¹ Ndego ezoqam, ndego ezoqa manqa-zapa-te ndesungutøzat, neka ndigu ezoqam, ndego ndesungutøzat, ndigu Eve kopó. Yaq nakémbá, ndego mivi mbaín. Geté ndigu namba-qaniap zø-akhayám. ¹² Ndego Mbumbukiam-te, äv gene-eín nqægo,

“Nogi namba-qaniap, qoqá yaq-té qaté-zømesimát.
No tiqa wambap-te, qoqa iz nó-eqatát. Ouv qaqayam-ús.”

¹³ Neka manqat nøme ge-ein, nqáneq,
“No Mbumbukiam-te mbá qatø-vintambát.”

Neka nøme nqáneq,
“Nqáé! No nqáneq. Neka nakheis, Mbumbukiam genø-etoam nqinik.”

¹⁴ Ni manqei-qape ezoqam, kha-ús neka kouk-ús. Yaq nakémbá, até ndegó-a, vømø-kha-us-ev neka vømø-kouk-us-ev. Tene-ezoqam-év ndógo, ndego tenanim, yaq teqa løvøte mokho-te, ndego nqova soqaqape géngiú, ndego løvøte-qa bazaføgakh ndømbogo, ¹⁵ neka gekha ezoqám ndigu, tiqa yage-te ate ndægo, løvøte-qa møe mokho-te gu:goam, vónqovotáz. ¹⁶ Ndego ambá av nqægo, enzol ezoqam-qa ndøgeavün. Ndógo bavokho-qapé. Geté ndego niqa ndøgeavün, ni Eibleem-gi zi nqazigu. ¹⁷ Yaq nakémbá, ndego bè-ezoqam-év, matev ate ndægo, neka niqa beteqeivi, ni tegi emekheis nqazigu. Yaq ndego Mbumbukiam-gé iziz ezoqam kandambaqape ndógoát, tanakh-matev-ús neka ndaføyamba-qapé, neka ekeza kha Mbumbukiam-te, ande etoam matev me vøe-nqonqotáv, yaq Mbumbukiam ezoqam-qa manqa-zapazapa vøzømbé-evözám. ¹⁸ Yaq nakémbá, ndego ekezan gepotonumam, khamasim-te gewanimam, ndego kopømbaqapé, ni giní-tøkeát, ni khamasim-te tizimø-wanimat.

3

Yesu gø:megeát, Mozes gèpáev

¹ Yaq nakémbá, nogi Klisten nøfuap, zo Mbumbukiam-gi ezoqam, ndego gezø-akha, ni namba tegi ezoqam sa tizimu-goat, zo Yesu mba mbomataváp, ndego Mbumbukiam-ge u-anem neka iziz ezoqam kandambaqape, teqa yaq-te ni ezoqa nqazi-zømesim. ² Ndego sasae ndaføyamba-qape mbogoám, te-te ndego, geveatav, ate av-té, Mozes Izlael bawan mokho-te, ndigu ande Mbumbukiam-qa khoev me gi:goam, sasae ndaføyamba-qape ge:goam. ³ Gekha ezoqám ndego, khoev tewev, vizap kandambaqape teqa ndégo tógó, ambá ndógo, khoev-qa ndøgø. Yaq nakémbá, vizap kandambaqape Yesu-qa ndógo, ambá av nqægo, Mozes-qa ndøgø. Zapa ndógo, khoev ndégo tewév. ⁴ Gekha khøev ndógo, ndøpuate, ezoqa ndøpuán. Geté gigiap ate nqægo, Mbumbukiam ndøkhakheinám. ⁵ Unimanqatín. Mozes Izlael ezoqam møkho-te, ndigu ande Mbumbukiam-qa khoev me gi:goam, sasae ndaføyamba-qape ndøgoám. Teqa sasae andé nqovønqova me me:goám, ta matev-qa yaq-te, vaev-te qafakhan, ndógo ezoqa ndakin ndi:zømesimit. ⁶ Geté Keliso, ndego vini. Ndego khoev Eve-gé Yó. Ta khoev ndógo, ekeza khøev. Yaq ndego eqeieqei mbokeogé. Nqanek khoev ní, ni kha føgakh-mba tizi-waniapat neka niqa vintønát matev Keliso-te, taqa yaq-te ni nqazi-khambuvap, bazaføgakh-us vizimbó-geatát.

Gekha ezoqám ndigu, unimanqatinteav ndigu, ndigu kopømba mbatn, pusup manqei-te tímø-oz

⁷ Yaq nakémbá, Nqova Mbomambaqape, áv gene-manqaté nqægo,
“Zo nqægo khaiya, Mbumbukiam-qa manqa wag tozo-ewagat,

⁸ zo sa ndøføgakhæz, av zogi atanakha-zapazapa-za gi:goam,
ndigu Mbumbukiam-qa manqat gisanqawam

neka ndego khamasim-te vø-aumam, ta khøuwa-te ndógo, leg-av manqei-te giyageapam.”

⁹ Taqa yaq-te, Mbumbukiam áv gene-manqaté nqægo,

“Ndigu no khamasim-té ginø-ambumám, oskiá ndógo, noqa matev gigeivam, no viav foti leg-av manqei-te qazø-kewagam.

¹⁰ Yaq no qaqa nøqavigát ti-te.

Yaq no áv qate-eín nqægo,

‘Tiqa matavap-te, oskia ndøyoniáp. Noqa nakhoa ndógo, no ituza-qa qazøgoam, ndigu qeiviáv.’

¹¹ Yaq noqa qaqa-te, no manqa mbusa áv qatevé nqægo,

‘Ndigu gé-ozák, ta manqei-te ndógo, ma no amba pusup tæzømbe-etoamin.’”

¹² Nøfuap! Yaq nakémbá, zo aiyá qagó. Soqáin ndógo, zo mokho-te, ezoqa nøme tis-
api:z neka unimanqatín matev vø-ivøvēm neka khandi Mbumbukiam, zita vøe-wuowēm.
¹³ Geté zo khøuwa ate tæpavpavemat, ndógo Mbumbukiam “Nqægo khaiya” ndembo-
akhayam, zita ndøtøpøzú, yaqyaq-a. Soqáin ndógo, manqa-zapazapa zo ezoqa nøme
tøtubam, yaq vozø-føgakhæz.

¹⁴ Ni Kelisó namba zi:tókuaném, ni unimanqatin matev, av bugukhokhof qazi:ndapem, fògòfògakh tizimbo-geageapat, atema vaev-te.

¹⁵ Ni mìziqèivím. Mbumbukiam-qa Manqat, àv qane-eín nqægo,

“Zo nqægo khaiya, Mbumbukiam-qa manqa wag tozo-ewagat, zo sa ndòfògàkhæz, av zogi atanakha-zapazapa-za gi:goam, ndigu Mbumbukiam-qa manqat gisanqawam.”

¹⁶ Gè, gekha ezoqâm ndigu, ndigu Mbumbukiam-qa manqa wag giyogem, yaq vòsanqawam? Ezoqa ndigu, Mozes mokho-te, Izip manqei-te gindu-fakhaz. ¹⁷ Neka gè, gekha ezoqâm ndigu, Mbumbukiam viav foti qaqa qambogoam ti-te? Ezoqa ndigu, manqa-zapazapa gigoam, neka leg-av Manqei-te, løvøte vòqèivam. ¹⁸ Mbumbukiam manqa mbusa geve, av nqægo, “Ndigu gè-ozák, ta manqei-te ndògo, ma no amba pusup tæzømbe-etoamin,” yaq gè, ndego gekha ezoqâm mé:manqatam? Ndigu tené-manqatam, ndigu teqa manqat gisanqawam. ¹⁹ Nqanek emanqat, ni àv qani-nòmendím nqægo: Ndigu ta manqei-te ndògo, ma Mbumbukiam amba pusup tezø-etaamin, oneav ta zapaya ndògo tinigòam: Ndigu unimanqatinéav.

4

Ni Mbumbukiam-gi ezoqam, pusa zimótá

¹ Manqa mbusa ndògo, Mbumbukiam geve, ezoqa teqa pusup manqei-te ti-oz, ndògo zua ndògó. Yaq nakémbá. Ni aiyáv qabizigú. Soqáin ndògo, zo ezoqa nòme nakhoa tøvøte-busøtøvem, neka oneav vozógoát, av Mbumbukiam manqa mbusa ge:ve. ² Até ní-a, ni nqanek manqat mbomambaqape mìziyogém, av ndigu gi:yogem. Geté ti-te ndigu, nqanek manqat ambá av nqægo, mòndòzø-tøkè. Zapa ndògo, ndigu unimanqatinéav. ³ Ni nqazi-unimanqatinat, ni Mbumbukiam-qa pusup manqei-te, ndizimø-ón. Geté tiqa yaq-te, ndigu unimanqatinéav gigoam, Mbumbukiam àv gene-eín nqægo,

“Noqa qaqa-te, no manqa mbusa àv qatevé nqægo,

“Ndigu gé-ozák, ta manqei-te ndògo, ma no amba pusup tæzømbe-etoamin.””

Ndego nqanek manqat ge-ein, oskiá ndògo, teqa sasae qamømbø-navøem, manqei-qape gekhakheinumat, neka ekezan pusa vøta, ta sasae-te ndògo.

⁴ Mbumbukiam manqei-qape gekhakheinam, yaq khøuwa seven qandap, ta khøuwa-qa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, àv qane-eín nqægo, “Khøuwa seven qandap, yaq Mbumbukiam pusa ndótá, sasae ate ndægo gumukhou.” ⁵ Geté ta manqat-te ndògo, bugukhokhof qaziqèivím, Mbumbukiam àv gene-eín nqægo, “Ndigu gé-ozák, ta manqei-te ndògo, ma no amba pusup tæzømbe-etoamin.” ⁶ Nqanek manqa mbusa, Mbumbukiam ezoqam-te geve, pusup manqei-te timø-oz, ndògo zua ndògó. Geté ndigu ezoqam, nqanek manqat mbomambaqape bugukhokhof gi-ewagam, ndigu oneáv. Zapa ndògo, ndigu Mbumbukiam-qa manqat, o-mba ndapeáv. ⁷ Yaq nakémbá, Mbumbukiam khøuwa nòme ndòzáv, ezoqa timø-oz. Ta khøuwa ndògo, nqægo khøuwá. Matev ndògo, leg-av manqei-te qafakhanam, mòndòmø-navøém. Nupøkhán mbá. Geté vaev-te, até Deivid-a, av qazi:qèivím, taqa yaq-te, àv gene-eín nqægo, “Zo nqægo khaiya, Mbumbukiam-qa manqa wag tozo-ewagat, zo sa ndòfògàkhæz.”

⁸ Zosua ndigu amba pusup tezø-etoamin, av Mbumbukiam manqa mbusa ge:ve, yaq Mbumbukiam taqa zita-te, khøuwa nòme ambá gézavák, ezoqa amba pusup tindapemin.

⁹ Yaq nakémbá, pusup khøuwa zua ndògó, ni Mbumbukiam-gi ezoqam, ande Sabat khøuwa me tizimø-khantøzem. ¹⁰ Yaq gekha ezoqâm ndego, Mbumbukiam-qa pusup-te temø-on, ndego pusa ndótá, sasae-te, ate av-te, Mbumbukiam ekeza sasae-te pusa ge:ta. ¹¹ Yaq nakémbá, ni bazafògakh bizi-asazét, ndògo pusup manqei-te bizimø-on. Soqáin ndògo, ni ezoqa nòme, Mbumbukiam-qa manqat tizi-sanqawem neka nakhoa vizimé-busøtøvem, av ndigu gi:busøtøvem.

¹² Mbumbukiam-qa Manqat, nqakhandí:át neka bazafògakh-ús. Gekha nakhag kaiya geøvap yaqyaq-us khobos-qapí ndigu, Mbumbukiam-qa Manqat, tiqa khobos mòndòmø-løvøb. Mbumbukiam-qa Manqat sa tunumá ndògo, yaq kha-qa poev matev-a, yaq Nqovava-qa poev matev, vømóqatá. Bazag segé-løwazét, wema ndu:søkhofopit, vømókhanáz. Teqa manqat, ezoqam-qa matavap neka poev matev, segé-gevé. ¹³ Unimanqatin. Gigiap ndògo, Mbumbukiam gekhakheinam, kopo khonøweáv, te-te. Matev ate ndægo, ndego sùgumu-qèiví. Gigiap ate ndægo, bavokhó qanø-fakhaté, teqa bøi-te. Yaq gekha matév ndògo, ni nqazi-matanam, ni bìzi-omøtém.

Yesu, ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqa kandambaqape

¹⁴ Ni Mbumbukiam-ge iziz ezoqam uni kandambaqape-in nigú. Yesú. Mbumbukiam-ge Yó. Ndego yan uni ova-in-té genøqavíg, atema Eve-te vømøfakhan. Yaq nakémbá, ni unimanqatin matev, até bizigeawát, bazaføgakh-ús, ta unimanqatin matev ndøgo, ni ezoqa nqazi-zømesim. ¹⁵ Ngenek Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, ndego tanakh matev ndøgó ni-te. Ndego møndæ-otév, ni manqei-qape ezoqam, ni bazaføgakh khapémbá. Até ndegó-a, khamasim matev ate ndægo, møndømøndæ-okhoám, ate av-té, ni-te nqæfakhanam. Geté, unimanqatin. Ndego ekezan, manqa-zapa-qase goneáv. ¹⁶ Yaq nakémbá, ni møe mbain. Mbumbukiam-te zikhanøgim, ma ekeza qonam nonqo-te ndo-qomat. Ndego kuku matev-ús. Yaq ni tanakh matev neka kuku matev tizíqevát ndøgo, neka tøke matev vizi-ndapemat, gekha khøuwa-té ndøgo, ni te-te tøke-qa tizi-okhoat.

5

¹ Gekha Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape ndego, Mbumbukiam ezoqa ewaqape mokho-te geveatavin, ndego Mbumbukiam-qa sasae ndøgoát, neka ezoqam-qa manqa-zapazapa zapaya, Mbumbukiam-te søvakra gigiap vøløvusumat neka etoam matev vøgoát. ² Ndego ezoqa nøme-te, matev aiyaiyav-té genøgoatún, ndigu Mbumbukiam-qa manqat uni zøtezateav ndigu neka nakhoa eqeieqei pøpøvumav ndigu. Zapa ndøgo, até ndegó-a, bazaføgakh mbain ezoqám. ³ Yaq nakémbá, ndego ambá av nqægo, Mbumbukiam-te søvakra gigiap ezoqa nøme-qa manqa-zapazapa zapaya mbá gene-løvusumatún, geté ndego até ekeza manqa-zapazapa zapayá-ya, vøe-løvusumatun. ⁴ Ezoqa kopømba mbain, ekeza kha sa te-eqa, vømø-Mbumbukiam-ge-iziz-ezoqa-kandambaqape-év. Geté Mbumbukiam mbo-akhaín, ndego vømø-Mbumbukiam-ge-iziz-ezoqa-kandambaqape-evin, ate av-té, Elon gembøe-akha.

⁵ Yaq Keliso-qa yaq-te, matev até kopó. Até ndegó-a, ndego ambá av nqægo, ekeza kha ge-eqá, vømø-Mbumbukiam-ge-iziz-ezoqa-kandambaqape-ev. Geté Mbumbukiam mbo-akhá. Ndego av gembøe-eín nqægo, “Qo nogé yó.

No nqægo khaiya, nøtaqa-qave-én.”

⁶ Neka manqat nøme-te, Mbumbukiam-qa Manqat mokho-te, ndego av gene-eín nqægo,

“Qo Mbumbukiam-gé iziz ezoqam qógoát. Miavmiáv,

Ate av-té, Melkizedek Mbumbukiam-ge iziz ezoqam ge-goam.”

⁷ Yesu nqanek manqei-qape-te gegoam, ndego Mbumbukiam-te guligulim neka viam ndøgoám. Akhayam-ús neka eiv-ús. Ndego møndæ-otév, Mbumbukiam kopømbaqapé, løvøte-te tekhandi:v. Yaq Mbumbukiam, teqa akhayam møndø-ewág. Zapa ndøgo, ndego ekeza kha, Mbumbukiam-qa mokho-té gunu:vé. ⁸ Ndego Mbumbukiam-ge Yo ambá genegoám. Geté ndego nqosøgeap sègendapát. Yaq ta nqosøgeap mokho-te ndøgo, Mbumbukiam-qa manqa o-mba ndape-qa yaq-te, otevat vøndap. ⁹ Yaq ndego matev ate ndægo gumu-matanam, av Mbumbukiam qambøe-pøovam, ndego gèmø-ezoqam-qá-khandi-miavmiav-zapa-év, gekha ezoqám ndigu, teqa manqa o-mba ndimbøe-ndape. ¹⁰ Yaq Mbumbukiam ndego ekeza iziz ezoqa kandambaqape vøe-veo, ate av-té, Melkizedek Mbumbukiam-ge iziz ezoqa kandambaqape ge-goam.

Ni ande nakhei nqonqon me, sekemba bizigú, niqa Klisten matev-te

¹¹ Yesu gemø-Mbumbukiam-ge-manqa-vevezam-ezoqam-ev, kopømba ande av Melkizedek nde-go, taqa yaq-te, manqat nøme kandambá ndøgo. Geté, khápeme-føgákh, zo teizø-ovøyam. Zapa ndøgo, zoqa yoge matev møndømø-føgákh. ¹² Zo nupøkhan mbá, qazo-Klisten-ezoqam-ez. Yaq ndakin, zo ambá ezoqa nøme zøte-zømesimín. Geté zo zøkezan, ezoqa nøme nqawa bèzøg, ndigu Mbumbukiam-qa Manqat-qa zapa betè-zømesim. Zo ambá lou føgøføgakh zologeín. Geté zo tete zua zologé. ¹³ Gekha ezoqám ndego, tete zua ndeloge, ndego nakhasa nqonqonam zua ndøgó neka ndego matev eqeieqei-qa yaq-te otevateáv. ¹⁴ Geté lou føgøføgakh ni nonqo ndigu tøgó, ndigu gumufisam. Ezoqam av ngi-gu, ekeza matahav, matev eqeieqei-qa yaq-te me-ometimám. Yaq ndakin ndigu kopømbá, segé-geveatát, gekha matev ndøgo, eqeieqei-a, gekha matev ndøgo, soqain.

6

Aiyáv qabizigú. Soqatin ndøgo, Klisten matev-te tizimø-o-an

¹ Ni bizi-apét, Klisten matev-te bizimø-findam. Kopømba mbaín, Klisten matev-qa zapa-qa yaq-te mba, oskia tizi-manqatat. Neka kopømba mbaín, taqa yaq-te mba, oskia tizi-manqatat, matev soqøsoqa matanam-te äv khoqoté-qambüq, ndøgo løvøte-te tøituqobet, neka Mbumbukiam-te äv khoqoté-unimanqatín. ² Neka kopømba mbaín, ibøkha iz upøgim-qa yaq-te neka zenda awam-qa yaq-te neka løvøte-te khandi:nat-qa yaq-te neka Mbumbukiam-qa manqa ovøyam-qa yaq-te mba, oskia tizi-manqatat, ndøgo ni yaq-fia soqaqape miav-ak-qape tønī-etoam. ³ Geté ni sà bizi-apét, Mbumbukiam tinitak.

⁴ Ezoqa nøme ndigu, Mbumbukiam-qa waev mokho-te møndøgoám, neka teqa kuku matev vøe-khamasimam, neka Nqova Mbomambaqape vøndafem. ⁵ Ndigu Mbumbukiam-qa Manqat, møndæ-khamasimám, neka møndø-qeivím, ndøgo qanimav-qapé. Neka ndigu teqa bazaføgakh-qape møndæzøté, ndøgo vaev-te bavokho-qape tøndo-fakhan. ⁶ Geté ezoqam av ngi-gu, Mbumbukiam zita ti-wuowem, kopømba mbaín, nqawa toqo-itub, tete nqawa tiqambuz. Ezoqam av ngi-gu, ndigu Mbumbukiam-ge Yo, tae mutui-te, andé nqawá ginø-tøkewém neka ezoqa ewaqape-qa bugug-te, mivi-te vøveém.

⁷ Ezoqa nøme, andé manqei eqeieqei. Qæ ndøgo, qalanqavøemin, manqei av nqægo, gèsogín neka avøe gigiap vø-eqain, ti-te ndigu, khae gikhayam. Ezoqam av ngi-gu, Mbumbukiam matev mbomømboma zømatanamín. ⁸ Geté gekha ezoqám ndigu, andé khae soqøsoqa me, avøeavøe neka khouwe-khouwe qa-eqain, ndøgo mokho mbain ndøgo, ezoqam av ngi-gu, aiyáv giabigú. Mbumbukiam-qa qaqa, avønín gezøfakhán. Yaq vaev khøuwa-te, khae av nqægo, gésonqotøvém.

⁹ Nøfuap mbomømboma! Ni manqat av nqægo, ambá qeizømbe-manqaté. Geté ni møtinøtén, zo äv taoká, av nqanek khae soqaqape nqægo. Geté zo zomø-khandi:z. ¹⁰ Mbumbukiam ambá av nqægo, ezoqa soqaqapē. Ndego manqa matev, gembøe-navøemák, sasae ndøgo qazogato neka kuku ndøgo, te-te vøzøgoam, zo tegi ezoqam qazozø-tøkeam neka sekemba ndozozø-tøkeet. ¹¹ Niqa poev kandambaqape nqáne: Zo ezoqa ewaqape, bazaføgakh até vø-asözú, atema vaev-te. Yaq matev ndøgo, zo ndozoto-taza, tøfakhan, tåbezømbe-unimanqatín. ¹² Soqáin ndøgo, zo baza tøzøpos. Geté tiqá matev zombópavát, ndigu tiqa unimanqatín matev neka bazaføgakh-us waniap mokho-te, matev mbomømboma timøndapem, av Mbumbukiam manqa mbusa ge:ve.

Mbumbukiam matev segégó, av manqa mbusa ge:ve

¹³ Mbumbukiam Eibleem-te manqa mbusa geve, ndego ekeza iz-té genøvé. Zapa ndógo, ezoqa kandambaqape nøme mbaín, teqa iz-te manqa mbusa teve. ¹⁴ Ndego Eibleem, äv gembøe-eín nqægo, “No unimanqatín nqataqa-manqate. No matev eqeieqei nøtaqá-matanám neka qazi kopoav-qape nøtaqá-etoám.” ¹⁵ Yaq Eibleem søgo-kewagám. Sège-qaqavám, yaq matev ndøgo, av Mbumbukiam manqa mbusa gembøeve, vømbø-fakhan. ¹⁶ Ezoqa manqa mbusa gi-aumatun, ndigu ezoqa kandambaqape-qá iz-té ginø-aumatún. Yaq ta matev-te ndøgo, ndigu ekeza manqat gè-unimanqatinimín. Soqáin ndøgo, ezoqa tiqa manqat tiqavotømem. ¹⁷ Até Mbumbukiam-a, manqa mbusa geve, ndego ezoqa zømesim-qa ndøgoám, av nqægo, ndego gembøepayák. Geté ndigu matev unimé-ndapém, av manqa mbusa gezømbeve. Yaq nakémbá, ndego manqa mbusa, ekeza iz-té genøvé. ¹⁸ Mbumbukiam matev menás gego. Manqat vømanqatam-a, manqa mbusa vøve. Yaq nqanek matev menas, gé-enendák. Zapa ndógo, Mbumbukiam kopømba mbaín, meakha manqat temanqatat. Ni av qazi-nøten nqægo, ndøgo ni ezoqam, te-te khandi-qa qazibøin, zita nitøpøzú. Yaq ni kopømbaqapé, niqa vintønát Mbumbukiam-te, føgøføgakh zígeatát. Zapa ndógo, ni mizi-nøtén, ni matev ndizimø-ndapém, niqa megemege-te ndo:go. ¹⁹ Nqanek nøtenat, andé angølap me me:gó, niqa yage-te. Yaq ni zikøombamák. Geté ni føgøføgakh nigeawát. Ta angølap ndigu, Mbumbukiam-qá khoev mokho-té ginø-ozán, ta kouwat-te ndøgo, ndabua nqo:føleap, ma Mbumbukiam nde:mia. ²⁰ Yesu ni zapaya, ta kouwat-te ndøgo, é-møndo-ón, vømø-Mbumbukiam-ge-iziz-ezoqa-kandambaqape-ev. Yaq ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqa kandambaqape oskia ndøgoát, miavmiáv, av Melkizedek ge:goam.

7

Melkizedek-qa yaq-te

¹ Ngenek Melkizedek, Salem* taon-ak-gé kawa ezoqam ndøgoám, neka ndego Mbumbukiam Egeiwat-Qape-ge iziz ezoqam kandambaqape vøgoam. Eibleem nakhag-te gendoqavan, ndøgo kawa ezoqa foa gezøkha, Melkizedek gëmøqát, zenda vømbøeve, vømbø-guligulim. ² Yaq Eibleem gigiap ate ndægo, nakhag-te gendo-upøgim, gèqaqá, qaqageap vømø-ten, yaq qatoat kopo, Melkizedek vømbø-etoam. (Melkizedek-qa iz, manqa mokho menás: Nøme, kawa ezoqam ndaføyamba-qapé. Neka nøme, Salem taon-ak-gé kawa ezoqám. Nqanek manqat, mokho nøme nqambógo: Sambi kawa ezoqám.) ³ Melkizedek-ge eve neka evo neka tegi zøzøkha-za-qa yaq-te o teqa qane neka løvøte-qa yaq-te, manqat mbaín. Taqa yaq-te, ndego andé Mbumbukiam-gé Yó. Ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam oskia ndøgót.

⁴ Ngenek Melkizedek, ezoqa uni kandambaqape-in ndøgoám. Ni āv qazi-qeivím nqægo: Eibleem nigi atanakha-zapa kandambaqape ambá genegoám, niqa bawan gendongaz, geté ndego gigiap ate ndægo, nakhag-te gendo-upøgim, gèqaqá, neka ta qaqageap ten-te ndøgo, qatoat kopo, Melkizedek vømbø-etoam. ⁵ Unimanqatín. Mozes-qa guguna manqat, āv qane-eín nqægo: Gigiap ndøgo, ezoqa gi-upøgimin, bèqqaqemát, qaqageap bemø-ten-at. Yaq qatoat kopo, Livai-gí zi bendapemát, ndigu Mbumbukiam tegi iziz ezoqam gi-ab. Ndigu nqanek qatoat, ekeza ezoqam-té gindu-upøgimatún, oskiá ndøgo, atē nginlk-a, Eibleem-gi zi ndigu. ⁶ Geté ngenek Melkizedek, Livai-gé zeó mbá. Av taoká. Ndego é-møndo-qán. Geté oskiá ndøgo, ndego Livai-ge zeo goneav qagoam, ndego ta qatoat ndøgo, Eibleem gembo-etoam, sège-khatiú. Yaq ndego Eibleem-te, zenda mo-vé, vømbø-guligulim, te-te ndego, Mbumbukiam manqa mbusa gembøeve. ⁷ Ndøgo nake mbaín, av nqægo: Gekha ezoqám ndego, ezoqa nøme zenda tembøeve, ndego ezoqa kandambaqapé. Teoká ndego, ezoqa nøme, ndego zenda awam matev tendap. ⁸ Livai-gi zi, ndigu ezoqam-qa qatoat kopo gindapemin, ndigu møndø-pakhaezín. Geté Melkizedek-qa yaq-te, ndego Eibleem-qa qatoat kopo gendap, Mbumbukiam-qa Manqat einiáv, av nqægo, ndego møndønānīm. ⁹ Yaq nakémbá, Eibleem Melkizedek qatoat kopo gembo-etoam, yaq até Livaí-a, andé matev kopo me me-gó, oskia ndøgo, ndego ekezan, ezoqam-qa qatoat kopo gendapin. ¹⁰ Ta khøuwa-te ndøgo, Eibleem Melkizedek gegat, Livai qaneav ndøgoám. Geté Livai, Eibleem ndømanazám. Yaq nakémbá, ndego Livai, ta khøuwa-te ndøgo, andé Eibleem-qá kha mokho-té gunu:goám, neka Melkizedek-te, etoam matev vøgo, Eibleem namba.

Yesu, ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqa ndakinak, ndigu Mbumbukiam-gi iziz ezoqa nøme, bugukhokhof gigoam, ùtime-løvúb

¹¹ Mozes-qa guguna manqat, Izlael ezoqam gindapem, ndøgo āv qane-manqaté nqægo: Mbumbukiam-gi iziz ezoqam-qa sasae, Livai-gí zi begeawát. Geté ni amba tíqa sasae mokho-te, Mbumbukiam-qa bøi-te tizi-ndaføyamba-enin, yaq Mbumbukiam-ge iziz ezoqa nøme, ambá géfakhanák. Geté ndigu Mbumbukiam-gi iziz ezoqam, ndigu kopømba mbaín tinitøke, tizi-ndaføyamba-en. Yaq nakémbá, Mbumbukiam-ge iziz ezoqa nøme bèfakhán. Teqa iziz matev, andé Melkizedek-qá matev me me-gó, ambá ndøgo, ande Elon-qā matēv. ¹² Matev tø-enend, Mbumbukiam-gi iziz ezoqam-qa yaq-te, yaq até guguna manqát-a, bè-enénd, taqa yaq-te. ¹³ Nigi Evezøza, ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqa nøme, ni nqazi-manqate, ndego Livai khagua bawan-ák mbá. Teqa bawan-te, ezoqa kopo mbaín, ndigu Mbumbukiam-gi iziz ezoqam-qa sasae gigoam. ¹⁴ Ni mizi:nøtén, av nqægo, nigi Evezøza, Zuda khagua bawan mokho-té gunu:qán, ndigu Zuda-gi zi. Mozes Mbumbukiam-gi iziz ezoqam ge:manqatam, ndego nqanek bawan-qa yaq-te manqateáv. Livai-gi zi mba me:manqatám.

Yesu, ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam oskia ndøgót

¹⁵ Mbumbukiam-ge iziz ezoqam vini gefakhan, kopømba ande av Melkizedek nde-go, yaq ndøgo ni āv qani-nømendím nqægo: Matev taqa yaq-te ndøgo, møndø-enénd. Ndøgo bavokho-qapé. ¹⁶ Ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam-qa iz gendap, ndego ambá av nqægo, iz āv genendāp, av ezoqam-qa khafeap matev o guguna manqat ndæmanqate. Geté, ndego nqanek iz, khandi miavmiav-qá bazaføgákh genendáp. ¹⁷ Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa manqat, Keliso-qa yaq-te, āv qane-eín nqægo, “Qo Mbumbukiam-gé iziz ezoqam qøgót, miavmiáv, ate av-té, Melkizedek Mbumbukiam-ge iziz ezoqam ge:goam.”

¹⁸ Nqanek matev, ni āv qani-nømendím nqægo: Guguna manqat ndøgo, bugukhokhof qagoam, Mbumbukiam-génqagám. Zapa ndøgo, ndøgo bazaføgákh mbaín. Kopømba mbaín, tønitøke. ¹⁹ Mozes-qa guguna manqat mokho-te, ezoqa kopømba mbaín, ti-ndaføyamba-ez. Geté ndakin, Mbumbukiam nakhoa ndakinak ndømboqóá, ni tizio-tambat. Ta nakhoa

ndøgo, ùnime:-løvú, Mozes-qa guguna manqat. Yaq ta nakhoa-te ndøgo, ni kopømbaqapé, Mbumbukiam-qa avønin-té qazinó-niáv.

²⁰ Mbumbukiam Yesu tege iziz ezoqam geve, yaq ndego manqa mbusa ndøvé, taqa yaq-te. Geté Livai-ak Mbumbukiam-gi iziz ezoqam-qa iz gi-upøgim, Mbumbukiam manqa mbusa veeáv. ²¹ Geté Yesu tege iziz ezoqam geve, ndego manqa mbusa ndøvé. Mbumbukiam-qa Manqat, av qane-manqaté nqægo, “Evezøza manqa mbusa, av genevé nqægo:

Qo Mbumbukiam-gé iziz ezoqam qógót. Miavmiáv.”

Yaq ndego matavap gé-enendák. ²² Mbumbukiam manqa mbusa geve, Yesu tege iziz ezoqam geve, ndøgo ni av qani-nømendím nqægo: Poev ndakinak, Yesu ezoqa namba ge-unimanqatin, ndøgo ùnime:-løvú, av bugukhokhof qægoam. Zapa ndøgo, ndego ekezan mbokeogé. ²³ Neka matev vini nøme nqáne: Ndigu Mbumbukiam-gi iziz ezoqam nøme, kopoáv gigoam. Zapa ndøgo, ndigu møndø-pakhaezín, sasae vømø-ivøvemin. ²⁴ Geté, ndego Yesu, oskia ndøyagét, yaq ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam-qa sasae, ezoqa nøme-te, sa gékawawaták. ²⁵ Yaq nakémbá, ndego kopømbaqapé, gekha ezoqám ndigu, te mokho-te Mbumbukiam-te tinduzav, ndego unimé-khandi:z. Zapa ndøgo, ndego miavmiáv ndøyagét, neka ndego Mbumbukiam-te oskia ndøvi:mát, ti zapaya.

Yesu, ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqa kandambaqape, kopømbaqapé tinitøke

²⁶ Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape av ngé:go geabinimbígú. Zapa ndøgo, ngenek ezoqam ndaføyamba-qapé. Ndego manqa-zapazapa mbaín neka soqa matev-qase goneáv. Ndego ùnime:-vini-év. Ndego av tiuká, av ni manqa-zapa-us ezoqam nqazi:gu. Ndego møndø-eqanát. Qámáb. Yan møndø-mø-løvú. ²⁷ Ndigu Mbumbukiam-gi iziz ezoqa nøme, khøuwa kopováv Mbumbukiam-te søvakha gigiap giløvusumatun, bugukhokhof ekeza manqa-zapazapa zapayá gini-løvusumatún, yaq váev, ezoqa nøme-qa manqa-zapazapa zapaya vøløvusumatun. Geté ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam ndakinak, vini. Ndego ekezan zapaya, søvakha gigiap løvusumav tegoat, kopømbá. Zapa ndøgo, ndego manqa-zapazapa mbaín. Neka ndego ambá av nqægo, søvakha gigiap oskia ndølvøvusumatún. Geté ndego kopo me:gó. Ate nonqó ge:gó, ndego ekeza kha, ande søvakha gigiap løvusam matev me, sa genqonqotav. ²⁸ Ndigu ezoqam, Mozes-qa guguna manqat mokho-te, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda-qa iz gindapem, ndigu manqa-zapazapa-ús. Geté vaev-te, Mbumbukiam ekeza Yo, iziz ezoqa kandambaqape me:veó. Ndego ezoqam, Mbumbukiam-qa manqa mbusa mokho-te, nqanek iz gendap, ndego ndaføyamba-qapé. Neka ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, oskia ndøgót. Miavmiáv.

8

Yesu, ndego Mbumbukiam-gé iziz ezoqa ndakinák, yan-te ngo:go

¹ Ni manqat qati-manqatavun, gigiap-qape nqáne: Ni Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape av nqægo, nginígú. Yan-té gono:gó. Kawa ezoqam kandambaqape-qa nakeamo zenda-té gemøqóm, ndego Mbumbukiam. ² Ndego teqa iziz matev, uni Mbumbukiam-qa-khoev-in-té gegó, yan-te nqo:go. Ta palai khoev ndøgo, ambá av nqægo, ezoqa ndøwewém, geté Evezøza ndøwév.

³ Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda ate ndi:gu, tiqa iz ndøgo tinindapém: Mbumbukiam-te etoam matev ndøgoát neka søvakha gigiap vømbó-løvusumát. Yaq nakémbá, até ndegó-a, nigi Mbumbukiam-ge iziz ezoqa kandambaqape, yan-te ngo:go, ndego gigiap etoam matev begó, Mbumbukiam-te. Yaq ndego ekeza kha mbo-etoám. ⁴ Ndego nqanek manqei-qape-te tegonin, yaq ndego ambá kopømba mbaín, Mbumbukiam-ge iziz ezoqam tegonin. Zapa ndøgo, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa ngígú, ndigu Mbumbukiam-te etoam matev gigoatun, av Mozes-qa guguna manqat ndæmanqate. ⁵ Ndigu Mbumbukiam-gi iziz ezoqam-qa sasae gigoatun, ndigu yan-qá matev me-khamasimatún. Tiqa matev andé yan matev-qá ngovønqová. Até Mbumbukiam-qa khoév-a, manqei-qape-te nqawev, ndøgo andé Mbumbukiam-qa khoev-qá ngovønqová, ndøgo yan-te nqo:wev. Ta khøuwa-te ndøgo, Mozes Mbumbukiam-qa palai khoev weve-qa gembogoam, Mbumbukiam ndego av gembøe-eín nqægo, “Palai khoev toqowev, qo gigiap ate ndægo ùni mbøpæv, av no olol-te ndo:go, qateqamakh.” ⁶ Geté Mbumbukiam-ge iziz ezoqam-qa sasae, Yesu gendap, ndøgo ùnime:-løvú, ndigu Mbumbukiam-gi iziz ezoqa nøme-qa iziz matev. Até ta poev ndakinák-a, Mbumbukiam ezoqa namba ge-unimanqatin, Yesu ni-te gendapavun, ndøgo ùnime:-løvú, ta poev ndøgo, ibugukhokhof ge-unimanqatin. Zapa ndøgo, manqa mbusa ndøgo, Mbumbukiam ndakin geve, ndøgo ùnime:-løvú, av bugukhokhof ge:ve.

⁷ Poev ndøgo, Mbumbukiam ibugukhokhof ezoqa namba ge-unimanqatin, equeieqi tøgønin, yaq ambá kopømbá, poev nøme unimanqatinteav tegønin. ⁸Geté Mbumbukiam av geneqeív nqægo: Ta poev ndøgo, ibugukhokhof ezoqa namba ge-unimanqatin, kopømba mbáin tøzøtøke. Zapa ndøgo, ndigu manqa-zapa-ús. Yaq ndego Evezøza, tegi ezoqam, av gezømbe-eín nqægo,

“Nqæ! Khøuwa nqægeav.

Yaq no Izlael ezoqam neka Zuda ezoqam namba, poev ndakinak nó-unimanqatin.

⁹Ta poev ndøgo, tæ-unimanqatin, ambá av nqægo,

av tigi atanakha-zapazapa-za namba qate-unimanqatin,

ta khøuwa-te ndøgo,

no ndigu pingi qazøndo-geagim neka Izip manqei-te vøtøndø-itub, vøndø-fakhaz.

Ta poev ndøgo, qei-unimanqatinim, ndigu sekemba paeveáv.

Yaq no gènømbø-qasí, ndigu.

¹⁰Geté poev ndakinak, no Izlael ezoqam namba tøte-unimanqatin, av nqægo:

Ta khøuwa-te ndøgo, no Evezøza, ndigu noqa guguna manqat,

wema-té qanøzø-nqeitám neka mbøni-te vøzømbø-peawám.

Yaq no tigi Mbumbukiam nógoát

neka ndigu nogi ezoqam vøgoát.

¹¹Ndigu ekeza ezoqam neka zifuap, sekemba gé-zømesimák neka gezø-manqateák, av nqægo,

‘Zo Evezøza vøezøtéz.’

Zapa ndøgo, ndigu ate ti-goat, no é-ndæzøtéz,

ezoqa khasøkhasis neká ezoqa kandakanda.

¹²No tiqa manqa-zapazapa, ndønømbø-navøém

neka gekha matev soqøsoqá gigoam, nombó-matavapák.”

¹³Mbumbukiam poev ndakinak-qa yaq-te nde-manqate, ndego te-unimanqatin, yaq ndego ta poev ndøgo, bugukhokhof ge-unimanqatin, awenege me:vewé. Neka ni mizi-nøtén, gekha gigiap o matév ndøgo, qa-nqawønege neka sa ndømbøvøemet, ndøgo avønín segé-navøém.

9

Mbumbukiam-gí iziz ezoqam, søvakra gigiap-qa kouk namba, khafeap kouwat-te gi-onín

¹Mbumbukiam bugukhokhof khøuwa, Izlael ezoqam namba poev ge-unimanqatin, yaq ndego møndæzømás, ande av kimbøé-vizupát. Ndigu Mbumbukiam-qá khøev zøgoám, ma gimboé-vizupam. Palai khøév. Manqei-qape-té qawevám. Ezoqa ndøwewém. ²Bugukhokhof kouwat-te, ta palai khøev mokho-te ndøgu, lampa asøzam nonqo mu:goám neka lou-qase vøu-wuøyam. Ta lou-qase-te ndøgo, flawa mo-abám. Mbumbukiam nonqó. Nqanek kouwat, khafeap kouwat mbo-akhaemám. ³Ta kouwat-te ndøgo, ndabua sekeqape nøme ndøfaleám, neka taqa zita-te, kouwat nøme vøugoam. Nqanek kouwat, uni khafeap-qape kouwat mbo-akhaemám. ⁴Ta kouwat nøme mokho-te, Mbumbukiam-te etoam matev gone nonqo lou-qase mu-wuøyám. Gol khakheitáp. Gigiap sisip mbomømboma mboqotam nonqó. Neka mboges ndøgo, Mbumbukiam Izlael ezoqam namba, poev ge-unimanqatin, vøu-nqeitavam. Mboges ndøgo, gól gini-gutøvé, neka gigiap vøu-nqeitavam. Gigiap misiká: Nøme káp. Ta kap ndøgo, gol khakheitáp. Neka kap-te ndøgo, mana mu:nqeitavám. Neka gigiap nøme, Elon-qá tatuág, mbusa ekezan mba qambo-fakhan. Neka nandi vøndøgeap menas, Mbumbukiam-qa guguna manqat qo-peaupam, ta mokho-te Mbumbukiam Izlael ezoqam namba poev ge-unimanqatin, vøugoam. ⁵Mboges mumat ndo-go, enzol ezoqam taf-us-qá nqovønqova mo:goám. Ndigu andé khakhatáp, av nqægo, Mbumbukiam møndøgoám ndøgo. Enzol ezoqam-qa taf, mboges mumat-té qano-vøndatám. Ta mboges mumat-te ndøgo, Mbumbukiam ezoqam-qa manqa-zapazapa ndøsunguzumám. Geté, ndakin khøuwa equeieqi mbá, nqanek gigiap ate ndægo ovøyam nonqo. ⁶Matev av tønøgoám.

Bugukhokhof kouwat-te, ta palai khøev mokho-te ndøgu, khøuwa ate ndæpavpaveam, Mbumbukiam-gí iziz ezoqam ndø-ozín, teqa sasae vøgonemín. ⁷Geté ta kouwat uni mokho-te-in ndøgu, Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape mba ndø-onín. Viav kopo-te, ndego khøuwa kopo mba me-onín. Ndego søvakra gigiap-qá kouk ndøndapín, Mbumbukiam-te etoam matev vømøgonín. Bugukhokhof, ekeza manqa-zapazapa zapaya møgonín neka yaq ezoqa nøme-qa manqa-zapazapa zapaya vømøgonín, ndøgo zøtezateav

gigoam, av nqægo, manqa-zapazapá. ⁸ Nqanek matev mokho-te, Nqova Mbombambaqape, ni áv gini-nømendím nqægo: Nqanek palai khoev oskia qawevam neka matev taqa yaq-te oskia vøgoam, yaq nakhoa mboqoeveáv, zuá, ezoqam Mbumbukiam-te timøfakhaz, ande kouwat uni khafeap-qape-te me vømé-øz. ⁹ Ndøgo ni áv qaninømánd nqægo: Etoam matev Mbumbukiam-te, neka søvakha gigiap løvusam matev, kopømba mbaín, tiqa mbøni tøsunguz, neka vøe-ndaføyamba-éz, ndigu nqanek matev gigoatun. ¹⁰ Nqanek søvakha gigiap løvusam matev neka gekha matev nøme ndøgot, kopømba ande av gekha lou toqolog o gekha ibøkha toqo-iz o áv khoqoté-khakuám, ndøgo mumat matev mbá. Matev av nqægo, sa ndøgo tønegoám, atema ta khøuwa-te ndøgo, Mbumbukiam nakhoa ndakinak vø-mboqoa.

Keliso ekeza kouk namba, Mbumbukiam-qa megemege-te gemøfakhan

¹¹ Geté ndakin Keliso ndøfakhán. Ndego Mbumbukiam-gé iziz ezoqa kandambaqape ndøfakhán. Matev mbomømboma ndø-ndapavún. Ta palai khoev ndøgo, ma ge-on, ndaføyamba-qapé. Ndøgo ùnime-løvú, ta palai khoev ndøgo, manqei-qape-te nqago. Ndøgo ambá av nqægo, manqei-qape ezoqa ndøwevēm. Av taoká. Ndøgo manqei-qape gigiáp mbá. ¹² Ta kouwat uni khafeap-qape mokho-te, Keliso khøuwa kopo mba me-ón. Geté ndego ambá av nqægo, naningus o kao-qá kók namba me-øn, Mbumbukiam-te etoam matev nonqo. Av taoká. Ndego ekeza kók namba me-ón, Mbumbukiam-te etoam matev vømøgo, ni sasa ndønqovotan neka khandi miavmiav vøni-etoam. ¹³ Mbumbukiam-gi iziz ezoqam, ezoqam-te, kao neka naningus angana-qá kouk ndøpomoyamín, neka kao-yu gumu-lonqotøvemin, tuqa pakhakh vøzømbø-pomoyamín. Yaq gekha ezoqám ndigu, Mbumbukiam-qa bøi-te, ande khavim-us me gi-goam, nqawa vø-eqeieqei-ezin. Geté nqanek matev, ndigu mumat-te mbá qanø-sungutazín. ¹⁴ Geté Keliso-qa kouk vini. Ndøgo ùnime-løvú, nqanek matev. Nqova miav-ak ge-itu, yaq ndego ekeza kha ande etoam matev eqeieqei-qape me ndægo, Mbumbukiam-te genqonqotav, ta kouk ndøgo, ni uni niqa mokho-té qanø-sungutónát. Yaq ni mivi nøme mbaín, niqa manqa-zapazapa-qa yaq-te, ndøgo ni løvøte-te qa-itumbat. Yaq ni kopømbaqapé, Mbumbukiam-qa sasae sizigút, ndego khandi miav-ak Mbumbukiam.

¹⁵ Poev ndakinak, Mbumbukiam ezoqa namba ge-unimanqatin, Keliso mokho-té qanøni-fakhán. Tae mutui-te genanim, ndego ezoqam-qa manqa-zapazapa-qa yaq-te, yaq-fia ndøgó, ndigu ta awenege poev matev mokho-te gu-goam, ndøgo Mbumbukiam ibugukhokhof ezoqam namba ge-unimanqatin, neka vønqovotaz. Ndego tenegó ndøgo: Gekha ezoqám ndigu, Mbumbukiam gezø-akha, khandi miavmiav bendapém, ate av-té, bugukhokhof manqa mbusa ge-ve.

¹⁶ Ezoqa tenanim, ndego bugukhokhof pepa gepeawam av nqægo, gekha ezoqam teqa gigiap tindapem, yaq vøkhæqatéq, av nqægo: Ndego unime-nanim? Yaq váev, ndigu teqa gigiap tindapem. ¹⁷ Zapa ndøgo, ndego ezoqam oskia teyatag, ta pepa ndøgo gepeawam, mokho mbaín. Matev sa ndøgo, tønéfakhán, ndego tenanim. ¹⁸ Yaq nakémbá, até ta bugukhokhof poév-a, Mbumbukiam ezoqa namba ge-unimanqatin, kouk mokho-té qanøfakhán. Søvakha gigiap amba pakhaezateav tøgonin, yaq ndøgo ambá kopømba mbaín, tøfakanin. ¹⁹ Ta khøuwa-te ndøgo, Mozes ezoqa Mbumbukiam-qa guguna manqat ate ndægo ge-zømesim, ndego kao nakhasam neka naningus angana-qá kouk ndønáp, ibøkha namba vøe-tøkua, Mbumbukiam-qa guguna manqat mbuk-te neka ezoqam-te sasa mo-pomoyam. Isop tae esokhó neka sip su kókók genepomoyám. ²⁰ Yaq ndego ezoqa gezø-ein, "Nqanek kouk, áv qane-unimanqatintét nqægo: Poev ndøgo, Mbumbukiam o namba ge-unimanqatin, o uni mbøepáev." ²¹ Mozes até palai khoev-té-a neka gigiap-te ate ndægo, guligulim nonqo qagoat, kouk áv tene-pomoemám. ²² Mozes-qa guguna manqat, áv qane-ein nqægo: Avønin, gigiap ate ndægo, kók qabete-sunguzú, bemø-eqeieqei. Zapa ndøgo, kouk waeveav tøgoat, yaq Mbumbukiam manqa-zapazapa sa gembø-NAVØMÁK.

²³ Ta gigiap ndøgo, palai khoev-te qagoam, áv tini-sunguzumám. Geté nqanek gigiap ate nqægo, nqovønqova mbá. Gigiap eqeieqei, yan-té qano-gó. Yaq ta gigiap ova nqo-go, kopømba mbaín, søvakha gigiap-qa kouk toqote-sunguz. Geté matev vini begó. Matev kandambaqapé. ²⁴ Keliso ambá av nqægo, ta khafeap kouwat-te ndøgo tenø-øn, ezoqa zenda gi-wevem. Zapa ndøgo, ta khafeap kouwat ndøgo, nqovønqova mbá. Geté ndego yan-té genø-øn. Yaq ndego Mbumbukiam-qá megemege-té geyá, neka ni zapaya, manqat ndømanqaté. ²⁵ Neka ndego ambá av nqægo, ekeza kha khøuwa kopoav nqonqotøve nonqo ndø-øn, kopømba ande av manqei-qape Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape nde-go, ndego viav-viav khafeap kouwat-te ge-onin, gigiap vini-qa kouk vøndapin. ²⁶ Matev av tægonin ndægo, yaq Keliso nqosøgeap ambá khøuwa kopoav mboyogein, neka løvøte

khøuwa kopoav vøqeiviin, manqei-qape ande qæfakhan, atema ndakin. Geté Keliso ndakin khøuwa-te, manqei-qape nqanavøemtet, kopo mba me:geavún, ate nonqó, neka ezoqam-qa manqa-zapazapa evøzam nonqo, ekeza kha vønqonqotav. ²⁷ Ezoqa ewaqape, bèpakhaezát. Kopo mé:nanimát, yaq Mbumbukiam-qa manqa ovøyam-te bemø-itanat. ²⁸ Keliso-qa yaq-te, até kopó: Ndego ekeza kha, kopo me:nqonqotáv, neka ezoqa kopoav-qa manqa-zapazapa vø-eqa. Yaq nqawa tendogavan, ndego ambá av nqægo, ezoqam-qa manqa-zapazapa zapayá genègeáv. Geté ndego khandi zøndapáv, gekha ezoqám ndigu, teqa ndo:keoge.

10

Keliso niqa manqa-zapazapa zapaya, ekeza kha genqonqotav, yaq Mbumbukiam-te søvakha gigiap zitøge matev nøme begó

¹ Matev ndøgo, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda gimatønmatun, av Mozes-qa guguna manqat ndæmanqate, ndøgo nqovønqova mbá. Uni matev-in mbá. Ndøgo ni matev mbomømboma mba me:nømendím, vaev-te tøfakhanam. Geté, unimanqatín, ndøgo kopømba mbáin, ni taqa yaq-te uni tænmømand. Zapa ndøgo, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, viav-viav ate ndægo, etoam matev kopo gigoatun, ta matev ndøgo, ezoqa kopømba mbáin, ti-ndaføyamba-ez, ndigu Mbumbukiam-qa avønín-te gizavín. ² Ezoqa amba Mbumbukiam-te søvakha gigiap zitøge matev mokho-te ti-ndaføyamba-ezin, yaq gè, ndigu nqanek matev amba zua ndógonín? Mbaín! Ndigu zua amba gégoák. Zapa ndøgo, ndigu ezoqam, Mbumbukiam ndimbovizap, ndigu ta matev mokho-te, é-møndø-sunguzín, yaq ndigu manqa-zapazapa-qa yaq-te, mívi sekemba ambá gégoák. ³ Geté ndigu Mbumbukiam-te viav-viav søvakha gigiap gizitagatun, ndøgo ekeza manqa-zapazapa-qa yaq-te, manqa matev mba zø-eimín. ⁴ Zapa ndøgo, kao neka naningus, tiqa kouk kopømba mbáin, ezoqam-qa manqa-zapazapa tø-evøzam.

⁵ Yaq nakémbá, Keliso manqei-qape-te gegeavun, ndego Mbumbukiam áv gembøe-eín nqægo,

“Ezoqa qo søvakha gigiap giqando-zitagatun neka etoam matev vøqandø-goatun, ndøgo qo poeveáv.

Geté qo kha qonø-khakheinám, voqonø-etoam.

⁶ Søvakha gigiap giqando-løvusumatun

neka gekha etoam matev nøme vøqandø-goatun, tiqa manqa-zapazapa evøzam nonqo, ndøgo qo khaneateáv.

⁷ Yaq no áv qate-eín nqægo:

Nqáe! No møgeavún.

Mbumbukiam-qa Mbuk-te,

manqat ndøpeáwáp, noqa yaq-te.

Mbumbúkiam! No qoqá poev matev gone-qa nøgeavún.”

⁸ Keliso bugukhokhof, áv gene-eín nqægo, “Ezoqa qo søvakha gigiap giqando-zitagatun neka etoam matev vøqandø-goatun neka manqa-zapazapa evøzam nonqo søvakha gigiap vøqandø-løvusumatun, ndøgo qo poeveáv neka khaneateáv.” Ndego nqanek manqat ge-ein, oskiá ndøgo, Mozes-qa guguna manqat qa-ein, av nqægo, matev ya begó. ⁹ Yaq taqa zitate, ndego manqat nøme vø-ein, “Nqáe! No qoqá poev matev gone-qa nøgeavún.” Nqanek manqat, ni áv qani-nømendím nqægo: Keliso awenege matev, gènzá. Yaq taqa iziz, matev ndakinak ndømatanám. ¹⁰ Yesu Keliso Mbumbukiam-qa poev gembopaev, neka ekeza kha sa vønqonqotav, ta mokho-te ndøgo, ndego ni mõndø-Mbumbukiam-gí-ezoqam-én. Ate nonqó.

¹¹ Até Mbumbukiam-gí iziz ezoqam-qá matév-a, khøuwa kopoav matev kopo gigoatun, Mbumbukiam-te søvakha gigiap gimbo-løvusumatun, ta matev ndøgo, kopømba mbáin, ezoqam-qa manqa-zapazapa tø-evøzam. ¹² Geté Keliso ezoqam-qa manqa-zapazapa zapaya, ekeza kha genqonqotav, ndego etoam matev kopo mba me:matanám, ate nonqó, yaq Mbumbukiam-qa nakeamo zenda-te, vømøqom. ¹³ Yaq ndøgo Mbumbukiam-qa mo:keogé, atema ndego tegi qaqa ezoqam, ande zenda tokhotapak awam nonqo me, te mokho-te vømboí-áb. ¹⁴ Ndego ekeza kha genqonqotav, ta matev kopo mokho-te, ndego ndigu ezoqam até ge-ndaføyamba-éz, ndigu ekezan nonqo genøzøzo.

¹⁵ Até Nqova Mbomambaqapé-a, ni-te gè-unimanqatintét, taqa yaq-te. Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat taqa yaq-te, bugukhokhof áv qane-eín nqægo,

¹⁶ “Evezøza ge-ein: Megemege-te ndo:go, no ezoqa namba, poev áv qaté-unimanqatín nqægo:

No ndigu noqa guguna manqat, mbøni-té qanøzø-nqeitám neka tiqa wema-te vøzømbó-peawám.”

¹⁷ Yaq taqa zita-te, ndego manqat nøme, äv gene-eín nqægo, “Tiqa manqa-zapazapa neka matev eqeieqei mbain ndøgo, no sekemba nombó-matavapák.”

¹⁸ Yaq nakémbá. Mbumbukiam ezoqam-qa manqa-zapazapa sa qambøe-navøem, yaq søvakha gigiap zitøge matev nøme bègð, te-te, ezoqam-qa manqa-zapazapa zapaya.

Ni unimanqatin matev, até bizigeawát

¹⁹ Nøfuap! Yaq nakémbá, Yesu-qa kouk mokho-te, ndøgo niqa manqa-zapazapa zapaya qawa, ni ndakin kopømbaqapé, ta kouwat uni khafeap-qape-te, Mbumbukiam-qa avønin-te, sizimó-ón. Møe mbain. Segenimbú-løvuzít. ²⁰ Yesu ekeza kha genqonqotav, ndego nakhoa ndakinak nimboqoá, neka ndabua vønøza, ta ndabua ndøgo, khafeap kouwat-te qafaleam, ni Mbumbukiam-te qaqatønotam. Ta nakhoa ndakinak, khandi-té qanøwé:t. ²¹ Ni ndakin Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape ginigu, ndego ndinimbo-kawaevat, ni Mbumbukiam-qa khoev nqazigu, ²² yaq ni Mbumbukiam-qa avønin-té qabizino-niáv. Mbøni eqeieqei-té neka unimanqatin matev-ús. Ndego niqa mbøni-te, andé ekeza kouk me nimbi-pomoyam, niqa manqa-zapazapa vøni-evøzam, taqa yaq-te ni mivi qazigoam, neka niqa kha ande ibøkha bæbæs-qape me vønimbi-sunguz. ²³ Niqa vintønát Yesu-te, ni ezoqa nqazizømbe-manqate, ni bazaføgakh-us bizigeawát. Qavotam tiá. Zapa ndøgo, ndego ezoqam, ndego manqa mbusa geve, ndego unimanqatin-qapé. Ndego matev ndømatanám, av manqa mbusa ge:ve. ²⁴ Ni yaqyaq-a, yà bizi-mataváp, kuku matev-te neka matev mbomømboma gone-te, zita bizi-tøpøzu. ²⁵ Ni Klisten wambap matev bizi-ivøvem, av ezoqa nøme gi-goatun. Geté sizi-pindupát neka zita vizi-tøpazát. Zo av nqægo nøme mba mo:gót. Zapa ndøgo, zo äv qazøte-qeivi nqægo: Evezøza-qa khøwa, ndego tendøqavan, avønín.

Mbumbukiam-ge Yo, zita toqote-wuao

²⁶ Ni unimanqatin manqat-qa yaq-te nøtenat qazindapem, gete zita tizi-wuøem neka manqa-zapa-te sekemba tizi-apat, yaq ndøgo etoam matev nøme mbain, Mbumbukiam tizimbo-etømem, manqa-zapa evøzam nonqo. ²⁷ Av tizi-gonem, yaq nakhoa nøme mbain. Ni manqa ovøyam-qa neka gøina tatas-qape-qa mba zimbøe-keogé, møe-ús, ta gøinam ndøgo, ndigu tøngiæzo, ndigu Mbumbukiam ndisanqawe. ²⁸ Zo mðzøte-zøtéz. Gekha ezoqám ndego, Mozes-qa guguna manqat gesanqao, yaq bøi vizu ezoqa menas o misika teqa matev giqeivim, yaq ndego ezoqam, yà benanim. Kopømba mbain, tanakh timbogonem. ²⁹ Yaq ge zó, ndozo-matavap? Ezoqa Mbumbukiam-ge Yo tetokhonav neka teqa kouk, khokho gigiap vøe-vøo, ta kouk ndøgo, Yesu ezoqa namba poev ndakinak ge-unimanqatin, neka ta mokho-te, ndego ezoqam, ge-Mbumbukiam-ge-nakhasam-ev, neka ndego Nqova Mbomambaqape-qa yaq-te ngenøgim manqat ndemanqate, te mokho-te ndego, Mbumbukiam-qa kuku matev ge-otev; av ndematanam, ndego yaq-fia gekha nqosøgeap ndøndáp? Ndego yaq-fia unimé-soqá tendap. Ndøgo unimé-løvnú, av tiqa yaq-fia ndægo, ndigu Mozes-qa guguna manqat gimøkuimam. ³⁰ Zapa ndøgo, ni ndego mizi-nøtén, ndego manqat ge-ein, av nqægo, “Ezoqam nó, ezoqam-qa manqa-zapazapa nqæqavøiwat neka yaq-fia nqæstáwát.” Ndego ezoqam, Mbumbukiam. Neka Mbumbukiam-qa Manqat nøme, äv qane-eín nqægo, “Evezøza ekeza ezoqam manqa ovøyam-té genø-áb.” ³¹ Unimanqatin. Ti-te ndigu unimé-soqá, møe-ús, ndigu Mbumbukiam-qa zenda-te timø-o:az, ndego khandi miav-ak Mbumbukiam.

Ni bazaføgakh-us bizi-waniáp, niqa unimanqatin-te

³² Gømbø-mataváp. Ta khøwa-te ndøgo, zo unimanqatin manqat, ande waev me qazøte-qeivim, zo viniv neka potonam matev kandambá qazondapat. Geté zo bazaføgakh-us zowaniapám. ³³ Zo ezoqa nøme mðndø-ngenøzotám, ezoqa ewaqaqape-qa bugug-te, neka yage føgakh vøzø-etoumam. Neka zo ezoqa nøme, zo ndigu mðzozø-tøkeám, ndigu viniv gi-upøgimam. ³⁴ Klisten ezoqa nøme, ndimbula mokho-te ginqeitaz, zo ti-te ndigu, tanakh zøgoám neka vozozø-tøkeam. Neka ezoqa zoqa gigiap gizø-upøgimam, zo søzozø-takám. Khanakhanakh-ús. Zapa ndøgo, zo mðzøte-zøtéz, zo ande gigiap nøme me, nandøzøgð. Ndøgo unime-løvnú, av gigiap nøme, gizømbe-upøgimam. Zapa ndøgo, ta gigiap ndøgo, miav-ak-qapé.

³⁵ Yaq nakémbá, zoqa unimanqatin matev, ndønqagimém. Zapa ndógo, taqa yaq-fia kandambá tantáv. ³⁶ Zo fògòfògakh ndòwaniáp. Yaq zo Mbumbukiam-qa poev tozombopavat, zo matev zòndapém, av manqa mbusa geve. ³⁷ Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, av qane-eín nqáego, “Khøuwa avønín.

Yaq ndego ezoqam, tegeav, gégeáv.

Ndego khøuwa géfòlòtazák.”

³⁸ Neka Mbumbukiam, manqat nòme av gene-eín nqáego, “Noge ezoqam ndógo tené-ndaføyamba-év, te-unimanqatintat. Yaq géyagét.

Geté teqambun, no tenøuvan,
no khanakhanakh mbaín, te-te.”

³⁹ Ni av tiuká, av ezoqam ndi:gu, tiqambuz, neka vòsoqoéz. Geté ni unimanqatin matev, bazafògakh-us zigeawát, neka vizimò-khandín.

11

Toqo-unimanqatin, ndógo gekhám?

¹ Unimanqatin matev, av nqáego: Toqo-unimanqatin, yaq soqoté-qatég, matev ndógo, Mbumbukiam-te ndoqoto-taqa, tófakhan, ndógo ndòfakhán. Toqo-unimanqatin, yaq soqoté-qatég, matev ndógo, bòi qeivupav ndógo, ndógó. ² Mbumbukiam nigí atanakha-zapazapa-za, eqeieqei tiqa unimanqatin matev zapayá genezæbám.

³ Unimanqatin matev mokho-te, ni av qazi:qeiví nqáego: Manqei-qape ate nqáego, Mbumbukiam ekeza manqát gene-khakheinám, neka gigiap ndógo, nqazi-qeiví, ndógo tòndo-fakhanám, ta gigiap ndógo, qeivupav ndógo.

Eibol neka Inok neka Noa, Mbumbukiam gi-unimanqatintam

⁴ Av khanégo, Mbumbukiam Eibol-qa etoam matev, mbomambaqape ge:veo, geté Kein-qa etoam matev, soqain me:veó? Zapa nqánek: Eibol gè-unimanqatin. Yaq ta zapaya ndógo, Mbumbukiam ndego ezoqa ndaføyamba-qape me:veó, neka teqa-etoam matev vòkhatiu. Eibol mòndønanim. Geté até ndakín-a, teqa matev, ni unimanqatin matev-qa yaq-te me:nømendím.

⁵ Av khanégo, Mbumbukiam Inok ekezan-te gekhato, yaq ndego løvøte qeiviav qagoam? Zapa nqánek: Inok gè-unimanqatin. Yaq ezoqa amba mbøevawém. Geté ometeáv. Zapa ndógo, Mbumbukiam gèndáf. Teqa yaq-te, ndego ndafeav qagoam, Mbumbukiam-qa Manqat, av qane-eín nqáego: Mbumbukiam khanakhanakh mbogoám, teqa yage-qa yaq-te. ⁶ Ezoqa unimanqatin mbaín tegoat, ndego kopømba mbaín, Mbumbukiam-te khanakhanakh tego. Gekha ezoqám ndego, Mbumbukiam-te tewav, ndego ya be-unimanqatin, av nqáego, Mbumbukiam ndégò, neka ndego yaq-fia eqeieqei zó-etoám, ezoqam ndigu, teqa ndivao.

⁷ Av khanégo, Noa khagua-qape gekhakheinam, av Mbumbukiam gembøe-ein, yaq ekeza ezoqa namba vøe-khandi:z, ndigu khoev-te gi-yagam? Zapa nqánek: Ndego gè-unimanqatin neka Mbumbukiam-qa manqat o-mba mbøendáp, ndego ge-ein av nqáego, ezoqa tengiæzo, oskiá ndógo, ndego bugukhokhof matev-qase qeiviav qagoam. Yaq teqa unimanqatin matev mokho-te, ndego manqei-qape ezoqam, av genezømás nqáego: Tiqa manqa-zapazapa khápumu-khouwév. Geté ndego ekezan, Mbumbukiam ndaføyamba-qape me:veó, teqa unimanqatin matev zapaya.

Eibleem neka Sæla, Mbumbukiam gi-unimanqatintam

⁸ Av khanégo, Eibleem Mbumbukiam-qa manqa o-mba gembøendap, gembo-akha, yaq ekeza manqei vø-ivav, manqei vini sasa ndòwaw, ma Mbumbukiam manqa mbusa gembøeve, temøndap? Zapa nqánek: Ndego Mbumbukiam gè-unimanqatin, oskiá ndógo, ndego otevatav qagoam, ma te:ma. ⁹ Ndego Mbumbukiam sège-unimanqatintám, neka manqei vini-ak namba vøe-yagam, ta manqei-te ndógo, Mbumbukiam manqa mbusa gembøeve, tembo-etoam. Yaq ndego palai khoev mbá gene-yageapám. Até yo neka zeo, Aezek neka Zekop, ndigu Mbumbukiam-qa manqa mbusa kopo gindapem, palai khoév gini-yageapám. ¹⁰ Eibleem taon kandambaqape-qa mbøe-kewagám, ta taon ndógo, miavmiav bazafògakh-us ndógo, ndógo Mbumbukiam ekezan gepøoa neka vòkhakheinam.

¹¹ Yaq av khanégo, Eibleem zas namba, Sæla, nakhasam gezøqan, oskiá ndógo, gumulawaqape-ev neka tegu zas sog vøgoam? Zapa nqánek: Ndego gè-unimanqatin. Ndego

mòndø-unimanqatín, av nqægo, Mbumbukiam matev ndòmatanám, av manqa mbusa ge:ve.
¹² Ta khòuwa-te ndøgo, ngenek ezoqam, andé løvøte yaq-te, mòndømø-itán. Geté ndego ezoqa kopo, zi kopoav-qapé gimbo-fakhaz. Andé ndukú, khaiya-te nqo:go, neka andé ndivínd, ndøgeg-te ndigu. Kopømba mbain, toqo-gevebam.

¹³ Ngínik ezoqa ate ngi:gu, Mbumbukiam oskia ndø-unimanqatintám, até vømø-pakhaez. Ndigu ekezan, matev upøgipøteáv, Mbumbukiam manqa mbusa gezømbeve. Ndigu ta matev ndøgo, andé qámbá qíqeivam. Ndigu mòndæzøtéz, vaev-te ndòmø-fakhanám, neka ndigu khanakhanákh, taqa yaq-te. Ndigu manqat mòndø-vøndøzumám, av nqægo, nqanek manqei-qape-te, ndigu mo-manqei-aním mbá. Geté ndigu andé okha mba me me:geavún.
¹⁴ Gekha ezoqám ndigu, manqat av ndi:manqate, ndigu av gini-nømendím nqægo: Ndigu manqei-qa, zua ndøvawét, ma ti:yagat. ¹⁵ Nigi atanakha-zapazapa-zá, amba ta manqei-qa yaq-te ti:manqatein, ma gi:geavun, yaq ndigu ambá kopømbá, nango tivesezin. ¹⁶ Geté ndigu manqei mbomambaqape-qa mbøe-esupám. Ndøgo yan-té qano:gó. Ta manqei ndøgo, ùnime:lóvú, nqanek manqei-qape. Yaq nakémbá, ndigu Mbumbukiam, “nigi Mbumbukiam” gimbo-akhaemam, ndego mivi mbain, taqa yaq-te. Zapa ndøgo, ndego yan-te nqo:go, taon mbomambaqape zøkhakheinám.

¹⁷ Mbumbukiam Eibleem khamasim-te geve, yaq ndego ekeza yo kopo, Aezek, amba telavawin, etoam matev vøgonin, ndego sège-unimanqatín, av nqægo: Mbumbukiam kopømbaqapé, tege yo segé-khandí:v, teqa yaq-te manqa mbusa geve. ¹⁸ Teqa yaq-te, Mbumbukiam av gembøe-eín nqægo, “Qogi qazi, Aezek mokho-té ginøqá-fakház.” ¹⁹ Eibleem av gene-matøvém nqægo: Yo tembonanim, ság, Mbumbukiam kopømbaqapé, løvøte-te nqawa segé-khandí:v. Yaq unimanqatín. Tege yo, andé løvøte-te mé gemøndæ-khandí:v.

Aezek neka Zekop neka Zosef, Mbumbukiam gi-unimanqatintam

²⁰ Yaq av khanégo, Aezek tegi nakhei angana menas, Zekop neka Isao, zenda gezømbove, neka megemege-qa yaq-te, Mbumbukiam-qa manqat vøzø-vevezam? Zapa nqánek: Ndego gè-unimanqatín.

²¹ Yaq av khanégo, Zekop Zosef-gi nakhei angana menas zenda gezømbove, tiqa yaq-te Mbumbukiam-te vøguligulim, ndego løvøte yaq-te gemø-itan. Zapa nqánek: Ndego gè-unimanqatín. Tatuág genø-tøpafám, neka Mbumbukiam-qa iz vø-eqatat.

²² Yaq av khanégo, Zosef løvøte gekhatoat, ndego Izlael ezoqam-qa yaq-te ge-ein, ndigu Izip manqei-te tifakhaz, yaq ndego manqa vøzø-løvua, av nqægo, “Noqa bazag vø-upatét, manqei tozo-ivøvem?” Ndego nqanek manqat tene-eín ndøgo: Ndego gè-unimanqatín, Mbumbukiam matev ndøgo, av manqa mbusa ge:ve.

Mozes Mbumbukiam ge-unimanqatintam

²³ Yaq av khanégo, Mozes geqan, yaq tegi evøndipakha løvøyak misika gikhonøwem? Zapa nqánek: Ndigu gè-unimanqatínim. Ndigu mòndø-qeivím, ndego opønakam mbomambaqapé. Yaq ndigu møe goneáv. Kawa ezoqam-qa manqat sège-ogím, ndego ge-ein av nqægo, nakhei angana ndakin nqianet, yá bezitøgè.

²⁴ Yaq av khanégo, ndego Mozes gumu-khouwev, poeveav qagoam, ezoqa ndego Felogu yu-ge yo tivewem, ndego Izip ezoqam-ge kawa? Zapa nqánek: Ndego gè-unimanqatín.
²⁵ Ndego poev tømboqám ndøgo: Mbumbukiam-gi ezoqa namba, potonam matev sugumú-ndapét, ambá ndøgo, Izip ezoqa namba, khòuwa khapelavøqasi-te, manqa-zapa matanam-te sa tuzumbu-gøupat. ²⁶ Ndego av gene-matøvém nqægo: Ngenøgim matev tendap, av Keliso ge:ndap, ndøgo qanimáv, ambá ndøgo, Izip ezoqam-qa gigiap kopoav-qape tømbo-gøupat. Zapa ndøgo, ndego Mbumbukiam-qa yaq-fia-qa mbovawát.

²⁷ Yaq av khanégo, Mozes Izip manqei ge-ivav neka Izip kawa ezoqam-qa qaqa møe goneav vøgoam? Zapa nqánek: Ndego gè-unimanqatín. Ndego bazaføgakh-us ndøyám. Zapa ndøgo, ndego Mbumbukiam-te, ndego ezoqa ometupav ndego, av tenetawám, av ndego amba te-ometin.

²⁸ Yaq av khanégo, Mozes Zu ezoqam manqa gezø-løvua, Pasova lou loge matev tigonem neka søvakha gigiap-qa kouk mboqog-te vø:giam. Zapa nqánek: Ndego gè-unimanqatín. Soqain ndøgo, ndego enzol ezoqam, ezoqa ndengizøzoat, tigi nakhei angana bugukhokhof gíqanat, pakhapakha tezø-khaneam.

Ezoqa vinivimba nøme, Mbumbukiam gi-unimanqatintam

²⁹ Av khanégo, Izlael ezoqam, Ndaola Kòkouk-te gitanqa, kopømba ande av manqei pap-te toqotema. Zapa nqáneq: Ndigu gè-unimanqatiním. Geté yaq Izip ezoqam gi:khamasem, ndigu gègeoním, vøpakhaez.

³⁰ Yaq áv khanégo, Zeliko taon-qa uta qanqoe? Zapa nqáneq: Izlael ezoqam, Mbumbukiam-qa manqat gè-unimanqatiním, neka Zeliko taon khøuwa seven vøkhøogumam, taon-qa uta vønqoe.

³¹ Yaq áv khanégo, ndugu mambe sævam, Leiab, bøibøi ezoqa khoev guzø-ein, sambi-us, neka Zeliko ezoqa nøme namba nanimateav vøgoam, ndigu Mbumbukiam-qa manqat gígavotøvem? Zapa nqáneq: Ndugu gè-unimanqatiním.

³² Ezoqa nøme ndígú, ezoqam av ngi:gu. Kopoáv. Geté no khøuwa khàpe nømbe-elavøqasi-íz, Gideon neka Balak neka Samson neka Zefita neka Deivid neka Samuel neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam, tiqa emanqat tæzømbe-vototupit. ³³ Nøme ndigu, bawan nøme namba, nakhag-te ginøfeapam, tiqa unimanqatiním, mekko-te, gèpitáz. Neka nøme ndigu, ezoqa nøme matev eqeieqei-té ginøzø-nøzøgimám, neka nøme ndigu, matev ndøgo, av Mbumbukiam manqa mbusa gízømbe-aumam, vø-upøgimam. Ezoqa nøme ndigu, layon manqa-nqa zøtokemám. Yaq ndigu foqobumáv, vøe-pakhaez. ³⁴ Neka nøme ndigu, gøinam tatas-te gigoam, ndøgo ngiæzoateáv. Neka nøme ndigu, nakhag-te gigoam, yaq-ak-gi nakhag kaiya, ndigu zitøgemáv. Nøme ndigu, bazaføgakh mbaín. Geté Mbumbukiam bazaføgakh zø-etoám. Nøme ndigu, nakhag-te anøzi ndøgoám, neka bawan nøme-gi nakhag ezoqam vøngeasumam. ³⁵ Sakhei nøme ndigu, Mbumbukiam gi-unimanqatintam, ekeza ezoqam gízø-pakhaetam, nango møndøzø-khandíz.

Ezoqa nøme ndigu, gi-unimanqatintam, nqosøgeap gízø-etoumam, ndigu sège-upøgimám, vøpakhaez. Ndigu Mbumbukiam naopøteáv, yaq sègezøták. Zapa ndøgo, ndigu áv gini-matavupám nqægo: Tipakhaez, ndigu gékhandíz, neka yage mbomambaqape nøme mba vømøndapém. ³⁶ Ezoqa nøme ndigu, gèngenøzotám neka vøfebumam. Neka nøme ndigu, auli sén gini-løvønøvemám, ndimbula-te vønqøisumam. ³⁷ Nøme ndigu, nandí gini-poubám, vøpakhaez. Nøme ndigu, gèqaqabám. Neka nøme ndigu, nakhag kaiyá gini-zitagám. Nøme ndigu, ndabua eqeieqei mbaín. Ndigu sip o naningus ngusum mba ndø-usupám. Nøme ndigu zenda-zenda mbá neka yage soqain segendapát, ezoqa matev soqøsoqa vøzø-matønumam. ³⁸ Nøme ndigu, khoev mbaín. Leg-av manqei neka manqei pøpotap-té sege-okhoám, nandi nqa o manqei ozap-te vøyageapam. Ezoqa nøme, nqanek manqei-qape-te ngiyage, ndigu eqeieqei mbá, ezoqa av ngi:gu, ti namba tiyagat.

³⁹ Nginik ezoqa ate ngi:gu, Mbumbukiam gi-unimanqatintam, ndego eqeieqei me:zæbám. Geté ndigu ekezan, matev ndapeáv, av Mbumbukiam manqa mbusa ge-ve. ⁴⁰ Zapa ndøgo, matev ndøgo, Mbumbukiam ni nonqo gepøoa, ndøgo ùnime-løvú, av bugukhokhof qægoam. Yaq nakémbá, ndigu ni namba, khæ zi-ndaføyamba-én.

12

Ni Yesu mba bizimbo-mataváp, viniv tøni-fakhanumat

¹ Nginik ezoqa ate ndi:gu, ni andé ozoz me me:khøogønát, neka unimanqatiním matev-qa yaq-te ngi:nømëndim. Yaq nakémbá, matev ate ndægo é-bizi-vingitáv, ndøgo ni unimanqatiním-te nqatokonat, neka manqa-zapazapa ate ndægo, ndøgo ni nakhamas-te ande ka me ndizi-ndapem. Yaq fifyingiap-te, niqa mege-mege-te nqo:go, sizí-bøitít. Ni bizimø-vøún. ² Niqa bøi, Yesu-te mbá qabenø-føgakhát. Ndego niqa unimanqatiním matev-qa zapá. Te mokho-te, ni iziz sizimø-khanøzém. Tae mutui-te gitøkewem, ndego nqosøgeap sège-eqá, neka até mivi matév-a, gimbo-etømem, vøndap. Zapa ndøgo, ndego é-møndæ-otév, vaev-te, Mbumbukiam khanakhanakh mbó-etoám. Yaq ndego Mbumbukiam-qa nakeamo zenda-te vømøqom.

³ Zo Yesu mbomataváp. Manqa-zapa-us ezoqam, mivi gimbo-etoumat neka matev soqøsoqa vømbø-matønumat, ndego sègendáp. Yaq nakémbá, zo baza bezøpøs neka møvøúz.

Viniv tøni-fakhanumat, ndøgo Mbumbukiam ni gè:gugund

⁴ Zoqa nøfe-te, manqa-zapa namba, zoqa kouk waeveáv, vøzø-pakhaez. ⁵ Geté zo mbøni zøvaév. Gè, zo Mbumbukiam-qa manqat gezømbø-navøem, ndego zo ndezø-manqate, zo tegi nakheis ndozogo, av nqægo?

“Noge yo, qo Evezøza-qa guguna manqat betaqambo-qásí.v. Neka ndøvøúq, ndego qo teqaponqom.

⁶ Zapa ndógo, ezoqa ndigu, Evezøza kuku ndómbogo ti-te, ndigu géguguzá, neka yaq-fia nqosøgeap zø-etoamín, ndigu ekeza nakheis ndezæza.”

⁷ Yaq nakémbá, viniv matev tøø-fakhanumat, zo sège-eqatét. Zapa ndógo, ta matev mokho-te ndógo, Mbumbukiam zo géguguzá. Ndógo zo áv qane-zømesím nqægo: Zo Mbumbukiam-gí nakheis. Gê, nakheis tígu, eve gugubumav ndigu? Mbaín. ⁸ Zo zøve guguzaeav tøgoat, av nakheis nøme nde-guguza, yaq zo uni ekeza nakheis-in mbá. Zo andé mambe nakheis. ⁹ Nigi manqei-qape tat-za, ni møndø-gugumbumám, yaq ni vizizø-vizupam. Yaq nakémbá, nigí Tat, ndego yan-te ngo-go, ni teqa mokho-te, nøme mba bizu-gú. Av tizi-gonem, ni khandi zindapém. ¹⁰ Nigi manqei-qape tat-za, ni áv tini-gugumbumám, av ekezan eqeieqei gi-vewam. Khøuwa andé khapémbá. Geté Mbumbukiam møndæ-otév, gekha matev eqeieqei, ni-te. Ndego ni ngeguguna, ni tøke-qa nigú. Yaq ni ndaføyamba tabizi-gú, av ekezan nde-go. ¹¹ Ezoqa teguguq, ta khøuwa-te ndego, qo khanakhanakh mbaín. Ndógo mbøni nqosøgeap-ús. Geté vaev-te, ndigu mokho zøfakhán, guguna manqat gindapem. Tiqa yage sambí-ús neka ndaføyamba-qapé segégoát.

Ni bazaføgakh bizi-asazét, Klisten matev-te

¹² Yaq nakémbá, zo pingi qazø-wauwauam, neka manazap vøø-soqøsoqoam, zo bazaføgakh nango, vø-asáz. ¹³ Neka ndø-onimít. Geté ndaføyambá sege-apét. Soqain ndógo, gømig ndigu, gizø-wauwau-ezam, ate nonqø tizømbe-qambunim. Geté nqawa bèzø-eqeieqei-éz.

¹⁴ Zo bazaføgakh ndø-asazét. Ezoqa ewaqape namba, sambí matev-té qayagé, neka áv tøneyagé, av Mbumbukiam ndømbøe-poev. Zapa ndógo, gekha ezoqám ndego, av nqægo yageav tøgoat, ndego Evezøza gé-ometák. ¹⁵ Zo aiyá qagó. Soqain ndógo, Mbumbukiam-qa kuku matev zita tøøte-wuøem. Neka soqain ndógo, zo mokho-te, ande gigiap khaqain-qape me vøefakhán-a, vøpanqavøëm, yaq zo Klisten bawan ezoqam kopoav vøngiæzø. ¹⁶ Zo aiyá qagó. Soqain ndógo, zo ezoqa nøme, mambe tøøte-okhoat o Isao-qa tøøte-qeivim, ndego Mbumbukiam zita ge-wuao. Ndego Isao, yo-khøuwá. Yaq tege eve tumu-lawaqape-evín, ndego ambá zenda mbøvevín, vømbø-guligulimín. Geté Isao gembøeqasi. Yaq ta matev ndógo, gèwí. Eveqase mbo-etoám. Lou zapayá gembøe-etoám. ¹⁷ Zo møzøte-zøtéz. Vaev-te, ndego møndømbø-poé, amba eve-qa guliguli matev tendapin. Geté eve, áv gembøe-eín nqægo, “Nakhoa mbaín, toqondap.” Yaq Isao sègevín. Ndego poev ùni mbøemát, eve-qa guliguli matev tendapin. Geté nakhoa mbaín, matev nango vøe-enénd, ndógo gematanam.

Ni Zayon manqei poyat-té qazinø-fakhán, ambá ndógo, Sainai olol-té qazinø-fakhán

¹⁸ Zo Mbumbukiam qazøte-zøtez, zo ambá av nqægo, Sainai olol-té qazonø-fakház, av Izlael ezoqam gi-fakház, Mbumbukiam Mozes guguna manqat gembø-etoam. Ta olol ndógo, manqei-qape olól. Ta khøuwa-te ndógo, ndigu olol wageap-us ndøqeivím, neka bøvün vøø-bøi, neka mbe vøø-fakhan. Møe-ús. ¹⁹ Kipi wag kandambaqape zøwagát neka manqa wag vøø-manqatat. Izlael ezoqam nqanek manqa wag giyogem, ndigu møe kandambá. Yaq ndigu Mozes áv gimbøe-viømém nqægo, “Mbumbukiam manqat kopo nøme bemanqáté.” ²⁰ Zapa ndógo, Mbumbukiam ndigu áv gezømbe-eín nqægo, “Gekha gigiáp ndógo, olol tøkhanaz, ndógo løvøte beqeív, oskiá ndógo, ezoqam o søvakra gigiap tigoat. Nandí giabiti-pouzá, løvøte bēqeivim.” Yaq ti-te ndigu, nqanek manqat khápumu-føgákh. ²¹ Matev ndógo gigeivim, olol-te qafakhan, ndigu møe kandambá gigonem. Até Mozés-a, áv gene-eín nqægo, “No møe kandambá. Kha sūgunumbu-wageapét.”

²² Geté zo viní. Zo ambá av nqægo, Sainai olol-té qazonø-fakház. Geté zo Zayon manqei poyat-té qazonø-fakház. Zo khandi Mbumbukiam-qa Zelusalem taon-té qazomø-fakház, yan-te nqo-go. Zo ndógo tozomø-fakház, ma enzol ezoqam taosen-taosen, khanakhanakh-us ndimøvøza. ²³ Zo Mbumbukiam-gí nakheis-qa møvøna-té qazomø-fakház. Ngínik ezoqam, andé Mbumbukiam-gí nakheis-bugukhokhøf qaniap me me-gó, zo namba. Neka zoqa iziz, yan-té qano-peawáp. Neka zo Mbumbukiam-té qazonø-fakház, ndego ezoqa ewaqape-qa manqa ovøyam te-ewag. Neka zo ndógo tozomø-fakház, ma ndigu ezoqa mbomømboma gi-goam, ndigu Mbumbukiam ge-ndaføyamba-ez, tigi nqova ndakin te namba ndigu. ²⁴ Zo Yesu-té qazonø-fakház, te mokho-te, Mbumbukiam ezoqa namba, poev ndakinak ge-unimanqatin. Neka zo ndógo tozomø-fakház, ma zo ande teqa kouk me gizømbo-pomoyam. Ta kouk-qa manqat, Eihol-qa kouk-qa manqat, ùnime-løvúám. Ndógo ambá av nqægo, yaq-fia tawat-qa ndø-akhayám. Geté ndógo ni manqa-zapazapa evøzam-qa yaq-té qanimbi-manqaté.

²⁵ Yaq nakémbá, zo aiyá qagó. Zo ndego ndøsanqawé, ndemanqate. Ndigu ezoqam,

ndego gisanqawam, ndego nqanek manqei-qape-te gegugubam, yaq-fia m̀ndõ-ndapém, leg-av manqei-te gipakhaetat. Yaq ni yaq-fia nõme mba ziondapém, ni ndego zita tizi-wuowem, ndego yan-te ndenindo-manqate. ²⁶ Ta khõuwa-te ndõgo, manqei ndõkukuvõém, Mbumbukiam-qa manqa wag zapaya. Geté ndakin khõuwa-qa yaq-te, Mbumbukiam manqa mbusa áv genevé nqægo, “No manqei nqawá qatõ-kukugim. Geté manqei-qape mbá mbá. Até yán-a, sõtumú-kukugim.” ²⁷ Mbumbukiam ge-ein av nqægo, ndego manqei nqawa tekukugim, taqa manqa mokho nqánek: Gigiap ate nqægo, ndego gekhakheinam, segé-kukugim, vømõ-soqõsoqãm. Ndego tenégó ndõgo: Yaq vaev gigiap sa ndõgo tõgoát, ndõgo kukuvõem kopõmba mbaín tõgoat.

²⁸ Ni Mbumbukiam-qá megeat matev-té qazinõ-ón. Yaq ndõgo kopõmba mbaín, tókukuvõem, vósoqá. Yaq nakémbá. Ni ike manqat zimbó-manqatát, neka teqa iz vizí-eqatát. Vizap-ús neka mõe-ús. Yaq ndego khanakhanakh betendap. ²⁹ Ni yá bizimbo-mataváp. Nigi Mbumbukiam andé gõina wageap me me:go. Gigiap ate nqægo, segé-sonqotáv.

13

Klisten yage eqeieqei-qa yaq-te

¹ Zo yaqyaq-a, kuku matev até bezõgõ. Zapa ndõgo, zo Keliso mokho-te, evenáp. ² Ezoqa nõme khoev sozozõ-manqatát. Zo bezõmbo-qasí:v. Ezoqa nõme ndigu, matev av gi:matõnumam ndægo, ndigu khoev, enzol ezoqam zõmanqatám. Geté ndigu ekezan zõtèzateáv. ³ Ezoqam ndigu, Keliso zapaya, ndimbula-te ndu-nqeitõzat, zo manqa matev bezõmbo-návõém. Geté zo ndigu áv qazozõmbé-tõké, av zo zõkezan, amba ndimbula-te tõtõte-gonin. Neka ezoqam ndigu, tiqa unimanqatin matev zapaya, nqosõgeap ndi-upõgim, áv qazozõmbé-tõké, av zo zõkeza kha-te, amba nqosõgeap tozombo-yogein.

⁴ Nõkenõkem matev, zo ezoqa ewaqape, gẽmbovizáp. Zo yaqyaq-a, unime-unimanqatinát. Ezoqa vini-te, khokho ndõ-õkhõ. Mbumbukiam yaq-fia ndõtá, ti-te ndigu, mambe ndi-okho neka nõkenõkem matev ndingi:wat.

⁵ Zo moni-te poev khapé bezõmbe-õkhõ. Geté zo áv qane-mataváp, “Gigiap ság, nqanigu.” Zapa ndõgo, Mbumbukiam áv gene-ein nqægo, “No nõqõuvaqák. Neka qo genõmbõ-navõemák.” ⁶ Yaq nakémbá, ni kha fõgakh-mbá, neka ni áv qazi-manqaté nqægo, “Noge tõe ezoqam, Evezõá.

No mõe nõgoák.

Gẽ, ezoqa gekhã nõmatanãm?”

Yesu Keliso enendatáv

⁷ Zogí megetapak, ndigu Mbumbukiam-qa Manqat gi:zõmesimam, zozõ-matavupát, ndigu atema vaev-te, ande áv kinlyagam. Zo Mbumbukiam áv tõne-unimanqatinát. ⁸ Yesu Keliso enendatáv. Ndego até kopó, nõmõkhaiyá, neka nqægõ neka megemege-te ndo:go, miavmiav.

⁹ Ezoqa ndigu, tiqa khokho nõmendim matev vinivinimba mokho-te, zo nakhoa vini-te itubam-qa ndizõgo, zõtáké. Ezoqam-qa Klisten matev, Mbumbukiam-qá kuku matev qabezõmbe-fõgák. Qanimav av nqægo. Ambá ndõgo, lou loge khafeap matev ndimbopaev. Matev av nqægo, ezoqa gezõ-tõkeák.

Etoam matev eqeieqei-qa yaq-te, av Mbumbukiam ndõmbõe-poev

¹⁰ Ni Klisten ezoqam, ni andé sõvakha gigiap lõvusam nonqo me nimbigú. Geté ndigu ezoqam, ndigu sõvakha lõvusam sasae zua ndigu, av Mozes-qa guguna manqat ndæmanqate, ndigu kopõmba mbaín, nqanek sõvakha tilog.* ¹¹ Mbumbukiam-ge iziz ezoqa kandambaqape, ndego kouwat uni khafeap-qape mokho-te, sõvakha gigiap-qa kouk mba ndõ-upõgimatún, ezoqam-qa manqa-zapazapa zapaya. Geté sõvakha ndõgo, manqei vini gimõ-taemín, vømõ-pakhakh-in. Bavokhõ, ambá ndõgo, ma ezoqa ndi:sokhoe. ¹² Yesu-qa yaq-te, até kopó. Até ndegõ-á, taon bavokhõ gemõnaním. Yaq teqa kouk, ezoqa bemẽ-Mbumbukiam-gi-iz. ¹³ Yaq nakémbá, ni andé taon bavokhõ qabizinõ-niáv, neka Yesu namba, mivi áv qazimí-ndapém, av ndego mivi ge:ndap. ¹⁴ Zapa ndõgo, nqanek manqei-qape-te, ni taon mbaín, oskia tõgoat. Geté ni ta taon ndõgo tizimbo-vawét, megemege-te ndo:go, tõgeav. ¹⁵ Yaq nakémbá, ni Yesu mokho-te, Mbumbukiam-qa iz, oskia bizi-eqawát.

12:26 12:26 Hag 2:6   **12:29** 12:29 Deut 4:24; 9:3   **13:2** 13:2 Lom 12:13; Gen 18:1-8; 19:1-3   **13:4** 13:4 Ef 5:5

13:5 13:5 Deut 31:6, 8; Josh 1:5   **13:6** 13:6 Psa 118:6   **13:7** 13:7 1 Ko 4:16   **13:9** 13:9 Lom 14:17   * **13:10** 13:10

Nqanek yaya etæ manqát. Niqa sõvakha gigiap lõvusam nonqo, Yesu-qá tae mutuí, ndõgo niqa manqa-zapazapa evõzam nonqo genanim. Geté ezoqam ndigu, Yesu unimanqatinteav ndigu, neka tiqa manqa-zapazapa evõzam-qa yaq-te, sõvakha lõvusam sasae-te zua ndo:taza, av Mozes-qa guguna manqat ndæmanqate, ndigu Yesu-qa matev kopõmba mbaín, tõtõtõke.

13:11 13:11 Lev 16:27   **13:12** 13:12 Zion 19:17   **13:13** 13:13 Iblu 12:2   **13:14** 13:14 Iblu 11:10, 16; 12:22

13:15 13:15 Psa 50:14, 23

Ndøgo andé niqá sòvaxha løvusam matév, te-te. Yaq ta etoam matev mokho-te, ni áv qazi-unimanqatintét nqægo: Yesu nigí Evezøzá. ¹⁶ Zo matev eqeieqei matanam neka tøkëam matev, yaqyaq-a, bezømbo-nàvøëm. Matev av nqægo, andé Mbumbukiam-te etoam matév. Yaq ndego gëmbøe-khaneát.

Megetapak-qa manqat, o-mba bizio-ndapé

¹⁷ Zogi megetapak-qa manqat, o-mba mo:ndapé neka matev áv tønégó, av ndigu ndizømbe-manqate. Ndigu zo gèzø-keogé. Yaq vaev-te, ndigu manqa bëmø-ovøëmém, Mbumbukiam-te, tiqa sasae-qa yaq-te, zo mokho-te ngigut. Zo tiqa manqat o-mba tozotondapat, yaq ndigu nqanek sasae khanakanakh-us ndógót. Geté zo goneav tozogoat, yaq ndigu sasae mbøni nqosøgeap-us ndógót. Yaq ndøgo ambá soqain zo-te.

¹⁸ Zo ni gínindu-guligulím. Ni áv qati-unimanqatinát nqægo: Ni manqa-zapa mbaín, niqa mbøni-te nqøugu. Geté ni khøwa kopoav, matev qanimav matanam-qa nimbogó. ¹⁹ No zo guligulim-qa, nøme mba nqánek qazømbegó: No Mbumbukiam nakhamas-te, nango tèabetønde-khofotán zo-te.

Guliguli manqat, Klisten ezoqam-qa yaq-te

²⁰ No áv qate-guligulím nqægo: Mbumbukiam, ndego ni sambi ndini-etoam neka nigí Evezøza Yesu løvøte-te gendo-khandi:v, ndego ni ande sip keoge ezoqa kandambaqape me ndinimbi-keoge, neka teqa kouk mokho-te, ezoqa namba poev ndakinak ge-unimanqatin, ndøgo miavmiav ndøgo, ²¹ ndego Mbumbukiam, zo yá bezøtøkeé. Yaq zo kopømbaqapé, matev eqeieqei ate ndægo zómatønómát, av ndego poev ndømbøego. Yesu Keliso mokho-te, Mbumbukiam ni mokho-te matev ate ndægo bematanám, av ndego ndømbøe-khaneat. Keliso-qa iz, miavmiav, bèto-eqawát.

Amén. Nqanek manqat unimanqatín!

Vaev manqat

²² Nøfuap! No nqazø-pouwe. Zo nqanek zita tøpøzu manqat, vøndapém. Nqanek pepa, no zo qazø-peaumavun, sekeqapé mbá. ²³ Zo vøezøtéz: Nigi nøfu Timoti, ndimbula mokho-te gu:goam, mõndø-fakhán. Ndego nakhamas mba tendowav, yaq no te namba nøtøndé-náv, zo vøezømët.

²⁴ Niqa khaiya mboma manqat zomøzø-eín, zogi megetapak neka Mbumbukiam-gi ezoqa ewaqape ate nandi:gu. Ngínik Itali manqei-ak, khaiya mboma manqat ndøkhofotaváv, zo-te.

²⁵ Mbumbukiam-qa kuku matev, ndøgoát zo-te, zo ate ndøzøte:go.

Zems Zems-qa pepa

Megeat Manqat-qase

Nqanek pepa, Zems ndøpeawám. Ngenek Yesu-gé eveqasé. Ndego Zelusalem Klisten bawan ezoqam-gé megeat ezoqam ndøgoám. Ndego nqanek pepa ti-te ndígu tenø-peawám, Zu Klisten ezoqam, manqei vinivinimba-te gipanqanim neka ndøgo vøyageapam.

Teqa pepa mokho-te, Zems ezoqa áv gene-guguzá nqægo: Ndigu matev eqeieqei-té giabe-yagé, neka tiqa unimanqatin matev, kopømba mbain, manqat mba tøgoat, geté matev matanam-us begó.

¹ No Zéms, nqanek pepa nqæpeaomit. No Mbumbukiam neka Evezøza Yesu Keliso, tigi sasae ezoqám.

Nqanek pepa zo-té qatø-peaomít, zo Izlael khagua bawan tuelv ezoqam, manqei vinivinimba qazo-panqanim.

Khaiya mbomá, zo-te.

Khamasim matev tønifakhanam, yaq niqa unimanqatin matev ginimbi-khouwév

² Nøfuap! Zo khamasim matev vinivinimba tøzø-fakhanam, zo khanakhanakh mba bezø-asøtvé. ³ Zapa ndøgo, zo mõzøte-zøté, matev vinivinimba, zoqa unimanqatin matev tækhamasimit, yaq bazaføgakh-us waniap matev zømbé-fakhán. ⁴ Yaq ta bazaføgakh-us waniap matev ndøgo, até bezøgó, atema vaev-te. Yaq zo uni zøtéfisám neka matev eqeieqei matanam-te zówafezák.

⁵ Geté zo mokho-te, ezoqa nøme matavap loloakh mbain tøgoat, ndego Mbumbukiam-té geabenøviam. Ndego gèmbøe-khaneát, ezoqa ewaqape matev mbomømboma tezø-etoam. Ndego geqá-ponqomák, toqombo-viam, geté matavap loloakh segeqá-etoám. ⁶ Geté gekha ezoqám ndego, Mbumbukiam temboviam, ndego ùni bete-unimanqatin. Betonáké. Zapa ndøgo, ezoqam ndego, ndo:nake, ndego andé ndaola khamøe me me-asøtvé. Khamøe tondo-fegimat, tøvumøet, segé-khaonimát. Kopømba mbain, ndaføyama te-itan. ⁷ Ezoqam av nge:go, bematáváp, av nqægo, Evezøza-te matev eqeieqei kopo ndondáp. ⁸ Ezoqam av ngenek nge:go, matavap menas-té geyá. Teqa yage-te ate ndægo, ndego bazaføgakh-us géyayák.

Gigiap-av ezoqam neka gigiap kopoav ezoqam-qa yaq-te

⁹ Klisten ezoqam ndego, gigiap-av neka iz mbain ndego, ndego khanakhanakh mbá geabetegó. Zapa ndøgo, Mbumbukiam iz kandambaqape mbo-etoám. ¹⁰ Geté gigiap kopoav ezoqam, áv geabete-mataváp: Mbumbukiam-qa bøi-te, teqa gigiap kopoav, gigiap-qapé mbá. Teqa gigiap andé flawas me mé:khataeztét, vø-o:áz. ¹¹ Ni mízi:nøtén. Khøuwa bazaføgakh-us tesasev, yaq gagayag gétá, flawas manqei-te vø-o:áz. Yaq tiqa bugug mbomømboma segé-soqá. Yaq até gigiap kopoav ezoqám-a, ndego bazaføgakh-us nde-sasaeat, segemø-navøém.

Mbumbukiam-te, matev mbomømboma mba ndo-okhó

¹² Ezoqam khanakhanakh mbá geabetegó, ndego bazaføgakh-us teyat, khamasim matev tømbo-fakhanumat. Ndego bazaføgakh-us teyat, yaq-fia khandi miavmiav ndøndáp. Ta khandi miavmiav-qa yaq-te, Mbumbukiam manqa mbusa, áv genev nqægo: Ezoqa ndígu tindapém, te-te kuku ndøzøgo.

¹³ Ezoqam ndego, manqa-zapa tækhamas, ndego bemanqáté, av nqægo, nqanek khamasim matev Mbumbukiam-té qando-okhó. Zapa ndøgo, manqa-zapa, kopømba mbain, Mbumbukiam khamasim-te tøve, neka até Mbumbukiam ekezán-a, ndego ezoqa khamasim-te abumáv, manqa-zapa-te ti-o:az. ¹⁴ Geté ezoqa ewaqape, ekeza kha-qá poev ndø-abumatún, khamasim matev-te. Ndøgo tø-itubín neka vøtakhasin. ¹⁵ Yaq ndigu, kha, poev matev soqøsoqa-te, sa tinqonqotavat, yaq manqa-zapazapa zófakhanát. Ndøgo andé poev matev soqøsoqa-gí nakheis. Yaq manqa-zapazapa qakhouwevin, løvøte ndøfakhanín.

¹⁶ Nøfuap mbomømboma! Zo ezoqa betübám. ¹⁷ Yan-te nqo:go, matev mbomømboma neka ndaføya-ndaføya mba ndo-okhó. Mbumbukiam-té qando-visín, ndego yan-qa waev vinivinimba gekhakheinam. Ta waev ndøgo, sège-enendát, vø-khouiat, neka nango vøkhayat. Geté Mbumbukiam gé-enendák. ¹⁸ Mbumbukiam áv qambøe-pøovám nqægo: Ni teqa unimanqatin manqat mokho-te, khandi ndakinak zindapém. Tene-matanám ndøgo:

Ni gigiap ate nqægo mokho-te, ndego gekhakheinam, tegi bizigú. Ate av-té, gigiap ndøgo, toqope:tat, bugukhokhof gigiap teqa ndøgo.

Mbumbukiam-qa Manqat vømbopæv, sa ndøyògé

¹⁹ Nogi nõfuap mbomømboma! Zo vøezøté. Ezoqa ewaqape, nakhamas-te, manqa yoge matev bezøgó. Geté manqa manqate-te neka qaqa-te, aiyáv qabezøgó. ²⁰ Zapa ndøgo, ezoqam qaqa teqoat, ndego kopømba mbain, matev teqoat, av Mbumbukiam ndømbøe-poev. ²¹ Yaq nakémbá, matev soqøsoqa ate ndægo neka manqa-zapazapa ndøgo, zo mokho-te sekemba ndøugu, vø-ivøvé. Zo Mbumbukiam-qá mokho-té qanugú neka teqa manqat vø-upøgim, ndego zo mokho-te, ande avøe gigiap me, ge-ogeakh. Teqa manqat kopømbaqapé, zo segé-khandi:z.

²² Mbumbukiam-qa Manqat, o-mba mbøendapé. Sa ndøyògé. Zo sa tozo-ewagat, zøkeza kha zombøé-khavozumit. ²³ Gekha ezoqám ndego, manqat sa te-ewagat, gete paeveav vøgoát, ndego kopømba ande av ndé:go, ekeza bugug glas-te geqeiv. ²⁴ Geté nqawa gewav, bugug ndøgo geqeiv, nakhamas-té qambøe-navøém. ²⁵ Geté gekha ezoqám ndego, Mbumbukiam-qa guguna manqat ndaføyamba-qape mokho-te ndu:qeivi, ndøgo ezoqa nqa-nqovotøzat, neka ta guguna manqat mokho-te, oskia teyagat, neka manqa matev navøepøteav vøgoát, gete tembopavat, ndego khanakhanakh ndøgoát. Gekha matév ndøgo, tematønumat, Mbumbukiam gembó-tøkeát.

²⁶ Gekha ezoqám ndego, ekeza kha Klisten ezoqam nde:vewe, gete ekeza tou keoge eqeieqei mbain vøgoát, ndego ekeza kha, gømbøe-khavozumit. Teqa unimanqatin matev neka guliguli matev, mokho mbain. ²⁷ Unimanqatin neka guliguli matev, av Mbumbukiam, nigi Tat, eqeieqei neka ndaføyamba-qape nde:vewe, nqánek: Loundik nakheis neka ngængæm, tiqa potonam matev-te, zizø-tøkeát, neka manqei-qape-qa matev sa zimbó-takatak, manqa-zapa-te tø-itumbat.

2

Ni ezoqa ewaqape-te, kuku binigú

¹ Nõfuap! Zo Evezøza ndozo-unimanqatinat, ndego Yesu Keliso, ndego Mbumbukiam-qa waev-te ndeyage, zo yaq-mba ndø-ðkhó. ² Khamasim, ezoqa zoqa møvøza-te tendowav, yaq ndego tendo-khakheinam, ndabua eqeieqei vøndó-uzám neka kokosov-te gol gigiap fia kandakanda vøndó-utáz, neka até gigiap-av ezoqám-a, vøndówāv, ndego ndabua soqøsoqa tendo-uzam; av tægoat ndægo, yaq matev eqeieqei ákhanégo? ³ Zo ndego ezoqam tozombo-vizumem, ndego ndabua eqeieqei te-uzupat neka vozombó-einim, "Qonam nonqo qanimav-te nqanek, qonøqóm," geté gigiap-av ezoqam tozombo-einim, "Soqøýát nandav," o "Manqei-té qanøqóm, nqanek noqa zenda tokhotapak-te." ⁴ Gè, av tøzøte-gonem, eqeieqei? Av taoká. Zo zòqataté, zo mokho-te. Neka matavap soqøsoqá qazøte-gevezóat.

⁵ Nogi nõfuap mbomømboma! Zøtøndé-yogem. Mbumbukiam ndigu tevesesám, ndigu manqei-qape-qa bøi-te gigiap-av ezoqam ndigu, yaq ndigu tiqa unimanqatin matev mokho-te, vømø-ande-gigiap-kopoav-ezoqam-ez, neka ndigu Mbumbukiam-qa Megeat Matev-te vømø-øz, av ndigu manqa mbusa gezømbeve, ndigu Mbumbukiam-te kuku ndøzøgo. ⁶ Geté zo, zo gigiap-av ezoqam mivi matev zozø-etoumatún, neka khokho ezoqam ndøzøtè-zæzā. Gømbo-mataváp. Gekha ezoqám, zo ndingizæzoat, neka manqa ovøyam-te ndi-abam? Ezoqam ndigu, gigiap kopoav ezoqam. ⁷ Neka ezoqam ndigu, Yesu Keliso, zo tegi ndozogo, teqa iz qanimav-qape ndingenøiwat.

⁸ Zo nigi Kawa ezoqam-qa guguna manqat tozombo-pavat, av nqægo, "Ezoqa nøme-te, kuku áv tabetaqambe:gø, av qakeza kha-te kuku ndaqambe:go," av tøzøtegoat, zo matev eqeieqei zømatønumat. ⁹ Geté zo yaq-mba tozo-okhoat, ezoqa nøme tozozø-vizupat, neka nøme vozø-sanqabát, zo manqa-zapa zøgoát. Yaq Mbumbukiam-qa guguna manqat, zo khafeap møkuiam ezoqam mé:zæbát. ¹⁰ Gekha ezoqám ndego, guguna manqat ndem-bopaev, gete manqat kopo tenqawa, ndego guguna manqat ate ndægo, sugumú-møkuiám. ¹¹ Zapa ndøgo, Mbumbukiam, ndego ge-ein av nqægo, "Qo nøkenøkem matev ndøngi:wát," ndego até nqanek manqat nømé-a, vø-ein, "Qo ezoqa pakhapakha zøkhanéám." Yaq nakémbá, qo nøkenøkem matev ngi:wateav toqogooat, gete ezoqa pakhapakha toqokhana, yaq qo até moqo-khafeap-møkuiam-ezoqam-éq.

¹² Gømbo-mataváp. Zo Mbumbukiam-qá manqa ovøyam-té qazomówán. Yaq ndego zo áv tené-gevezó, av teqa guguna manqat ndæmanqate, ndøgo ni ndønqovondam. Yaq

nakémbá, zoqa matev matanam neka manqa manqate, eqeieqeí sa bezógó. ¹³ Zapa ndógo, gekha ezoqám ndego, tanakh mbain ndego, yaq até Mbumbukiám-a, tanakh mbain, te-te, teqa manqa ovoyam khóuwa-te. Geté gekha ezoqám ndego, tanakh ndómbogo, ndego kopómbaqapé, mõe gégoák, manqa ovoyam matev-qa yaq-te.

Unimanqatin matev neka matev matanam-qa yaq-te

¹⁴ Nófuap! Ezoqa nòme temanqatat av nqægo, “No Yesu, nò-unimanqatinát,” gete ndego matev-qase matónumav tógoat, yaq gé, gekha eqeieqeí mbógó? Gé, unimanqatin matev av nqægo, kopómbá, tókhandi:v? ¹⁵ Klisten ezoqa nòme, anganeam ó sævam, ndabua mbain tógoat neka lou-qa tipotonumat, ¹⁶ yaq qo sa toqozó-ein, av nqægo, “Eqeieqeí soqóyagát, ndabua voqó-üz-a, lou voqólog,” gete qo ndigu tókeav tógoat, av gigiap-qa ndi:potonam, ndógo áv khazómbé-tóké? ¹⁷ Yaq matev até kopó, qo unimanqatin matev mba taqagoat, gete matev matanam mbain, yaq qoqa unimanqatin matev, mokho mbain. Ndógo andé nanimát.

¹⁸ Ezoqa nòme, áv gini-manqaté nqægo, “Ezoqa nòme ndigu, unimanqatin matev zógó, geté nòme ndigu, matanam matev zógó.” Ezoqa av ndi-manqate, no áv qazómbé-qavóii nqægo, “Gé, qoqa unimanqatin matev áv khatéqéiv, qo matev matanapóteav tógoat? Geté noqa matev matanam mokho-te, no áv qatéqamák nqægo: No unimanqatin matev, nqanógó.” ¹⁹ Toqo-unimanqatin, av nqægo, Mbumbukiam kopo me:gó, qanimáv. Geté gémbo-mataváp. Até nqova soqósoqá-ya, áv tini-unimanqatinát. Neka ndigu mõe kandambá te-te. Kha wageap-ús. ²⁰ Qo kandaniap ezoqam. Gé, qo qeiviáv, av nqægo: Matev matanam mbain tógoat, yaq unimanqatin matev, mokho mbain.

²¹ Gé, nigi atanakha-zapa Eibleem, Mbumbukiam-qa bói-te áv kené-ndafóyamba-ev? Ndego teqa matev matanam mokho-té genó-ndafóyamba-év, ndego ekeza yo Aezek, Mbumbukiam-te etoam matev gone nonqo, lou-qase-te geve. ²² Qo áv qoteqeivi nqægo: Teqa unimanqatin matev neka matanam matev, kopómbá sugumu-sasaetám. Yaq matev ndógo, gematanam, tó-unimanqatin ndógo: Ndego Mbumbukiam, unime-unimanqatin. ²³ Yaq av nqægo, Mbumbukiam-qa Manqat ndógo, ndópeawap, møndó-unimanqatin, qá-ein, “Eibleem Mbumbukiam, gè-unimanqatin. Yaq Mbumbukiam ndego ta zapaya ndógo, ndafóyamba-qape me:veó.” Yaq Mbumbukiam ndego zifu-zifu-qa mbo-akhá. ²⁴ Ndógo ni áv qani-nómendim nqægo: Ezoqa Mbumbukiam-qa bói-te, matev matanam mokho-té ginó-ndafóyamba-év, ambá av nqægo, unimanqatin-te mbá.

²⁵ Até Leiáb-a, mambe sævam guyagam, ndugu Mbumbukiam-qa bói-te, matev matanam mokho-té gunó-ndafóyamba-év, Izlael ezoqam-gi bóibó-i-anim, khoev guzó-ein, yaq nakhoa vini-te vókhofotaz, ndigu sasa ndókhokhoz.

²⁶ Khatae nqova mbain tógoat, ndógo nanimát. Yaq até kopó, unimanqatin matev, matev matanapóteav tógoat, ndógo nanimát.

3

Tou-qa yaq-te

¹ Nófuap! Zoqa Klisten bawan mokho-te, nómendim ezoqam khapé me-khóuwéz. Zapa ndógo, zo mózôte-zótéz. Ni Mbumbukiam-qa manqa ovoyam-te ndizi-waniap, ndego ni nómendim ezoqam unimé-gevenó, áv tiuká, ezoqa nòme ndigu.

² Ni ezoqa ewaqape, zibusótumatún. Geté gekha ezoqám ndego, manqat soqa kopo einiav tógoat, ndego møndómu-ndafóyamba-év. Ezoqam av ngenek nge-go, até ekeza kha ate ndægó-a, kopómbaqapé, tenószóгим.

³ Hos, tuqa nószóгим nonqo, auli gigiap-qase, manqa-nqa-te toqombo-sokhof, yaq kopómbaqapé, tuqa kha ate ndægo soqó-nószóгим. ⁴ Neka nqáé! Até palai khaguá-ya, oskiá ndógo, kandambaqape ndógo, neka khamõe kandambaqape ndósókuzu, ndego nószóгим ezoqam, nószóгим nonqo khapelavóqasé genénózá, ma manqei ndómbóe-póotet. ⁵ Yaq matev até kopó. Tou ndógo, gigiap-qase khapémbá, niqa kha-te. Geté taqa matanam, kandambá tantáv. Nqáé! Wageap khapelavóqase, kopómbá, yaq leg-qape segéwagim. ⁶ Niqa tou, andé góinám. Ndógo gigiap khapémbá, nikeza kha-te. Geté ndógo manqa-zapazapa vinivinimba ndóngazungazumatún. Kopoáv. Yaq kha ate ndægo, manqa-zapa sugumú-tónóemét. ⁷ Yaq niqa yage ate ndægo, andé góinám me sugumú-wageapét. Góinám av nqægo, góinám manqei-té qando-okhó.

⁷ Gekha sóvakha gigiap lozokhāk ndigu, ndilóvuvam neka ndivisiqap neka ibókha-te ndi-okho, ezoqa nanak zógeagimín, vóvisizin. Ndógo kopómbaqapé. ⁸ Geté tou ndógo, ezoqa

kopømba mbaín, nanak tembogea, vóvisíz. Ndøgo manqa-zapa-ús. Kopømba mbaín, toqo-khakhatam. Ndøgo andé mulømula soqaqapé. Ezoqa løvøte zø-etoám.

⁹ Niqa tou, Evezøza-te neka Tat-te, ike manqat zi-manqatátún, neka ezoqam soqain-te vizí-abumatun, ndigu Mbumbukiam ande ekeza bugug me ge:khakheinøvem. ¹⁰ Tou kopo-te, Mbumbukiam-te ike manqat ndøfakhanín neka ezoqa soqain-te abam manqat vøfakhanín. Nøfuap! Matev av nqægo, bègø. ¹¹ Gê, kea kumbutøve kopo-te, kopømbâ, ibøkha bæbæs neka ibøkha soqain sa tumu-fakhatat? Kopømba mbaín. ¹² Nøfuap! Neka gê, fig tae-te, oliv nanga ndøviam? Neka waen tae-te, fig nanga ndøviam? Ndøgo ùnime-kopømba-mbaín. Yaq até kea kumbutøve-té-a, leat-us tøgoat, kopømba mbaín, ibøkha bæbæs togotakha.

Matavap loloakh-qa yaq-te, Mbumbukiam-te ndøndo-okho

¹³ Gê, zo mokho-te, matavap loloakh neka zøtezat ezoqam tígu? Tigoat, yaq nandiv nqanek matev, ezoqa ekeza yage egeiegei neka matev egeiegei giabiti-zømesím. Ekeza kha voat-ús neka matavap loloakh-ús. ¹⁴ Geté zoqa mbøni mokho-te, ova matev tøzøgoat neka zøkeza kha mba vozøqevát, yaq zo me:khabùváp, av nqægo, zo matavap loloakh ezoqám. Av tøzøtegoat, zo zøte-khavozumít neka zoqa manqat, unimanqatín mbá. ¹⁵ Matavap loloakh av nandægo, ambâ Mbumbukiam-tē qandō-okho. Ndøgo Nqova Mbomambaqape-qá mbá. Geté manqei-qape-qá matév. Nqova soqaqape-té qando-okhó. ¹⁶ Ma ova matev neka qakeza kha qeivi mba matev ndøgo, até ponqombap matev neka manqa-zapazapa vinivinimba ate ndægō-a, ndøgō.

¹⁷ Geté matavap loloakh, Mbumbukiam-te ndøndo-okho, av qanegó nqægo: Bugukhokhof matavap egeiegei-ús. Yaq sambi-ús neka matev aiyaiyav-te matanam-ús neka yoge egeiegei-ús neka tanakh-matev-ús. Neka ndøgo mokho egeiegei ndøfakhanín. Neka ndøgo ambâ av nqægo, yaq-mba ndø-okhó. Neka taqa matanam, ambâ av nqægo, ngusum-te egeiegei, geté mokho-te soqain. ¹⁸ Gekha ezoqám ndigu, sambi-te tiyagat neka sambi matev ande avøe gigiap me ti-ogeakh, ndigu matev egeiegei vinivinimba segezō-fakhanám.

4

Ni Mbumbukiam-qá mokho-té qabizu:gu

¹ Gê, zo mokho-te nandav, manqa itumbam matev neka nøfeap matev, gekham-tē qandō-okho? Ndøgo zøkeza kha-qa poev matev-té qando-okhó, ndøgo zoqa mokho-te, matev egeiegei namba ndønøfeap. ² Zo poev zøgó. Geté zo gigiap o matev upøgímáv. Yaq zo ezoqa pakhapakha zozø-khaneám. Zo gigiap zøte-nønguvapatún. Geté kopømba mbaín tozo-upøgim. Yaq zo qaqa zogoatún neka vozō-nøfe:patun. Zo gigiap neka matev mbain tøzømbegø ndøgo: Zo Mbumbukiam-te viimáv. ³ Neka qazo-vi-matun, zo gigiap o matev upøgímáv. Zapa ndøgo, zoqa matavap egeiegei mbá. Zo Mbumbukiam-te, ta-mba nqánek qazøte-vi-matún, av zoqa poev gigiap-te o matev-te ndøzømbegø.

⁴ Zo mambe ezoqam-qa zøteqeví. Zo Mbumbukiam-te tøkebeáv. Gê, zo mözøtè-zøtez? Zo manqei-qape matev-gi zifuap tozogoat, yaq zo Mbumbukiam-gí qaqa ezoqám. Unimanqatín. Gekha ezoqám ndego, nqanek manqei-qape matev namba, nøfu matev-qa ndego, ndego mōndømø-Mbumbukiam-gé-qaqa-ezoqam-év. ⁵ Mbumbukiam-qa Manqat, av qanemanqaté nqægo, “Nqova ndego, ni mokho-te gu-utav, tege mba begó. Neka ndego ova ndømanqaté, teqa yaq-te.” Ge zó, ndozo-matavap, nqanek manqat, khokhō segē-peawap? Av taoká. ⁶ Geté Mbumbukiam ni kuku matev nøme mba nimbo-etøomít. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, av qane-peawáp nqægo, “Ezoqa ekeza iz ndi-eqawat, Mbumbukiam, gèvøzoát.

Geté gekha ezoqám ndigu, ekeza iz ndivoat, Mbumbukiam kuku matev zø-etoám.”

⁷ Yaq nakémbá, zo Mbumbukiam-qá mokho-té qanu:gu. Geté nqova soqaqape, gèmbø-khakhazám. Yaq ndego gévuáo. Segéziváz. ⁸ Zo Mbumbukiam-té qanø-khanøgím, yaq ndego zo-te vøndó-khanøgím. Zo manqa-zapazapa-us ezoqam, zo ande zenda khavim-us ndøzøgo, vøsungúz, neka matev soqøsoqa, zitá qane-wuøém. Neka zo matavap keambap ezoqam, zoqa matavap soqøsoqa, vø-ivøvém, matavap kopo vøndapem. ⁹ Zo mutøkhop ndøwaním, zoqa manqa-zapazapa zapaya. Gè-eivám, neka osombo vøwan. Zoqa otam nandav, bè-enénd, bemø-eiv, neka zoqa khanakhanakh, bemø-mutøkhop. ¹⁰ Zøkeza kha, Evezøza-qa bugug-te, zóvoatát. Yaq ndego zo ndø-eqagím.

Ezoqa nøme, bizi-gevezøát

¹¹ Nófuap! Zo izuizu manqa ndøgevèám. Gekha ezoqám ndego, Klisten zifu-qa yaq-te, soqa manqat nde:manqate neka ndègevèlwāt, ndego soqa manqat, Mbumbukiam-qá guguna manqat-qá yaq-té gene-manqaté neka ndègevèwāt. Geté qo Mbumbukiam-qa guguna manqat toqo-gevea, qo ambá av nqægo, qombopaæv. Geté qo sóqo-gevewát. ¹² Guguna manqat etoam ezoqam neka manqa ovøyam megeat ezoqam kopo mba me-gó. Mbumbukiam. Ezoqam ndego, kopømba ndego, ezoqa tekhandi:v o vøngiū. Geté qo gekha ezoqám, ezoqa nøme toqo-geveiu?

Ni bizi-khambuváp

¹³ Zo ezoqam, zo ndozo-manqate, av nqægo, “Nqægo khaiya o qasun, ni taon nøme-tè qazinø-niáv. Viav kopo sizlyagāt, bisnis vizimø-gonēm, neka yaq-fia kandambaqape vizimø-qasēm.” Zo av ndøzøte-manqate, gëndoyogé. ¹⁴ Zo zøtezteáv, qasun ande gekha matev me mé:fakhān, neka zoqa yage, ande av khanégoāt. Gëmbo-mataváp. Zoqa yage, ande khøifakhøifa me me-gó. Sège-fakhanín, neka sa vømø-navøemin. ¹⁵ Yaq nakémbá, zo av qane-manqaté, “Evezøza poev tømbo goat neka ni viziyagāt, yaq ni matev ndøgo tizigoném, av nqazi-matavap.” ¹⁶ Zo zøte-khambuváp, ndozo-matavap, av nqægo, zo kopømbapaæv, sa tozo-matønumat, av ndøzømbøe-pøoat. Geté khambuvap matev av nqægo, soqáin.

¹⁷ Gëmbo-mataváp. Gekha ezoqám ndego, te-te-otev av nqægo, gekha matev eqeieqei ndøgo, tego, geté ndego goneáv, te-te ndego, matev av nqægo, manqa-zapa-ús.

5

Guguna manqat, gigiap kopoav ezoqam-te

¹ Yaq ndakin, no zo gigiap kopoav ezoqam nøzø-manqaté. Gëndoyogé. Zo gè-eivám neka gèzøgeæz. Zapa ndógo, viniv kandambaqape zøgeáv. ² Zoqa gigiap kopoav, khokhó sege-lanqavét neka zoqa ndabua, khotet mba ndølogét. ³ Zogi moni neka auli gigiap fia kandakanda, nagi mba ndøvøtæmét. Taqa nagi, av qane-ovøyam nqægo: Zo nqanek gigiap-te ezoqa nøme tøkemav ndøgo, zo manqa-zapa-ús. Taqa nagi zoqa kha ande gøinam me mé:sonqotáv. Vaev khøuwa avønín. Geté zo gigiap-qape, sà tozonø-mendeomít. ⁴ Ezoqam ndigu, khae-te gizø-sasaetam, zo zòzømbe-khavozumám. Fia etoumáv. Nqáe! Zoqa matev nandav, ande Mbumbukiam me mbøe-akhayám. Ndigu ezoqam, khae-te gizø-sasaetam, tíqa akhayam, Evezøza Bazaføgakh-qape-qá gea-té qanø-oé. ⁵ Zo nqanek manqei-qape-te, gawap kandambá qazøgoam, neka gekha matèv ndøgo, zo qazø-poein, zo sózo-gonemín. Kopømba ande av bøsik toqote-okefet, atema vømø-enaq-sakha-mba-æv, sasa qólavao, zo zøkeza kha av tøzøte-okefé, zoqa zitøge khøuwa nonqo. ⁶ Zo ezoqam eqeieqei, manqa ovøyam-té qazonø-áb, vozòzitag, vøpakhaez. Geté ndigu zo-te yaq qavøiwateáv.

Matev føgøføgakh ambá qabete-fakhanám, geté ni até bizi-waniáp

⁷ Nófuap! Sozotó-kewagát, atema Evezøza betøndøqavan. Nqáe! Zo avøe ogekham ezoqam-qa matev mbomataváp. Avøe gigiap gi-ogekhin, yaq sogó-kewagát, atema avøe gigiap mbomømboma vøkhathøkhatoamin. Ndigu møndæzøtéz. Qæ bètøkhæ-lanqavøém, qæ ndøgo, manqei menegim nonqo, neka qæ nøme ndøgo, avøe umivøem nonqo. Yaq sogó-kewagát. ⁸ Até zó-a, sozotó-kewagát, neka føgøføgakh ndøwaniáp. Zapa ndógo, Evezøza-qa qavøne khøuwa, avønín.

⁹ Nófuap! Zo manqa ndøpønqóm, yaqyaq-a. Soqáin ndøgo, Mbumbukiam zo manqa ovøyam-te te-ab. Nqáe! Ndego manqa ovøyam ezoqam, avønín géfakhán. ¹⁰ Nófuap! Evezøza-gi manqa vevezam ezoqam zømataváp, ndigu teqa iz-te, manqat gimanqatam. Zo tíqa matev mbopaæv. Ndigu matev føgøføgakh ambá giniqéivám. Geté føgøføgakh sekembá sege-waniapám. ¹¹ Nqáe! Ni ezoqam ndigu, føgøføgakh giwaniapam, khanakhanakh-us nitizæzá. Zo Zob-qa yaq-te, mðozoyogém. Ndego matev føgøføgakh, ambá geneqéivám. Geté ndaføyambá segeyám. Neka zo mðzøte-zøtéz: Vaev-te ndøgo, Evezøza matev mbomømboma mbogó. Zapa ndógo, Evezøza kuku neka tanakh kandambá.

¹² Nófuap! Gigiap-qape nqáne: Zo manqat tozo-manqatat, zo zenda ndø-eqàgím, Mbumbukiam-te. Neka zo yan-qa iz o manqei-qape-qa iz o gekha gigiap nøme-qa iz, ndøvèwám, zoqa manqat bazaføgakh etoam nonqo. Zoqa manqat, unimanqatin mba begó. “Ya” tozo-manqatat, yaq “ya” begó. “Mbain” tozo-manqatat, yaq “mbain” begó. Soqáin ndøgo, zo Mbumbukiam, zoqa manqat zapaya, manqa ovøyam-te te-ab.

Guligulim-qa bazaføgakh-qa yaq-te

¹³ Zo mokho-te, ezoqa nøme viniv tømbo goat, ndego yà beguligulim. Neka ezoqa nøme, khanakhanakh tendap, ndego Mbumbukiam-qa iz eqawat nonqo, ouv beqaqaeám. ¹⁴ Zo mokho-te, ezoqa nøme enqoni tendap, ndego Kliten megetapak-te, manqat bekhofotáv. Yaq ndigu bètòndozáv, bembõ-guligulimem, neka Evezøza-qa iz-te, oil bembøe-qouzumem. ¹⁵ Yaq tiqa guliguli manqat, unimanqatin matev-us tiguligulimem, ndego enqoni ezoqam, gékhakhæv. Evezøza gembótøké, vó-itån. Neka av ndego manqa-zapazapa ge-goam, Evezøza segembøé-navøém. ¹⁶ Yaq nakémbá, zoqa manqa-zapazapa, yaqyaq-a é-mozovøndøyám, neka yaqyaq-a vøe-guligulim. Yaq zo tønne-eqeieqei-éz. Zapa ndøgo, ezoqa eqeieqei-qa guligulim, taqa bazaføgakh kandambá. ¹⁷ Ilaiza mbovatáp. Ndego ezoqam até kopó, av ni nqazi-gu. Bazaføgakh-us geguligulim, av nqægo, Izlael manqei-te qæ belanqávøém, yaq qæ lanqavøepøteáv. Viav misiká neka løvøyak síks, qæ lanqavøepøteav qagoam. ¹⁸ Yaq nango geguligulim, av nqægo, qæ belanqávøém, yaq qæ sège-lanqávøém, neka kopømbá, avøe gigiap nango qa-umivøem.

¹⁹ Nøfuap! Zo mokho-te, ezoqa nøme unimanqatin manqat te-ivav, nakhoa nøme-te vówāv, zo ndego nango nakhoa eqeieqei-té qamøndo-khatowém. ²⁰ Gèmbo-mataváp: Gekha ezoqām ndego, ezoqa nøme, nango nakhoa eqeieqei-te tekható, ndego ngenek ezoqam løvøte-té gendó-khandí:v. Yaq Mbumbukiam teqa manqa-zapazapa kopoav-qape, gembó-matavapák.

1 Pita Pita-qa bugukhokhof pepa

Megeat Manqat-qase

Nqanek pepa, Pita ndopeawám, ndego Yesu-gi paev ezoqa tuelv nøme gegoam. Ti-te ndigu tenø-peawám, Klisten ezoqam, manqei vinivinimba-te gipanqanim. Ta manqei vinivinimba-te ndøgo, ndigu andé manqei vini-ak me me:yageapám.

Pita Lom taon-té gegoám, nqanek pepa gepeawam. Ta taon-te ndøgo, ezoqa kopoáv, manqa-zapazapa vinivinimba ndømatønumám, ate av-té, bugukhokhof khøuwa, ezoqa Bebilon taon-te gi-matønumam. Yaq nakémbá, Pita Lom taon-qa yaq-te, yaya me-etá, neka Bebilon mbo-akhá (5:13).

Klisten-av ezoqam, ndigu Klisten ezoqam, ngenøgim matev kandambá gizø-etoumam. Yaq Pita nginik Klisten ezoqam, zita tøpøzu manqat zøkhofotáv, av nqægo: Ndigu tiqa unimanqatin matev, até begeawát, khanakhanakh-us. Neka Pita ndigu matavap zømbøqoá. Ndigu manqa mate bezømbo-návøém. Yesu ndigu møndø-khandíz. Yaq nakémbá, ndigu bazaføgakh-us bewaniáp, oskia ndøgo, yage føgøføgakh tiqeivat. Neka Pita ndigu Yesu-qa qavane-qa yaq-te vøe-zømesim. Klisten ezoqam taqa yaq-te timatavupat, yaq kopømbaqapé, bazaføgakh-us tiyagat.

¹ No Pitá, nqanek pepa nqæpeaomit. No Yesu Keliso-gé u-aném. No pepa zo-té qatø-peaomit, zo Mbumbukiam gevevesam, zo nandav Pontus neka Galesia neka Kapadosia neka Esia neka Bitinia manqei-te qazo-panqanim, zo nqanek manqei-qape-te ande manqei vini-ak ezoqam me ndøzøte-yage. ² Mbumbukiam, nigí Tat, zo é-møndæ-otév, neka é-vøvevesam. Ndego zo Nqova Mbomambaqape-qa mokho-te, áv genekház nqægo: Zo tegé ezoqam zógoát, neka Yesu Keliso-qa manqat o-mba vozotó-ndapát neka zo teqa kouk mokho-te vøsungutáz.

No áv qate-guligulím nqægo: Mbumbukiam-qa kuku matev neka sambí matev, zo nøme mba zømbó-khouwév.

Yage mbomambaqape, ni yan-te ndønimbo-keoge

³ Ni Mbumbukiam-qa iz, zí-eqatát, ndego nigí Evezøza Yesu Keliso-ge Mbumbukiam neka Eve. Mbumbukiam Yesu Keliso løvøte-te gekhandí:v, ndego teqa tanakh kandambaqape mokho-te, ni khandi ndakinak ni-etoám. Yaq ndakin ni te-te, tizio-taná ndøgo: Ndego ni yage miavmiav ní-etoám. ⁴ Ta khandi ndøgo, gélanqayák neka gésoqayák neka elavøqase gemø-navøemák. Nqanek khandi, Mbumbukiam yan-te, zo nonqo me:mendewé, ⁵ zo Mbumbukiam-qa bazaføgakh ndøkhakhasam, zo ndozo-unimanqatinat. Yaq vaev-te, zoqa khandi ndakinak gendóvæ. ⁶ Zo khøuwa elavøqasi-te nqanek, khamasim matev vinivinimba nqazø-fakhanam, zo mbøni zøvaév. Geté zo khanakhanakh kandambá. ⁷ Khamasim matev av nqægo, tøzømbe-fakhanám ndøgo: Zo unimanqatin matev zømbé-khamasimát, eqeieqei tøpøtégo-a. Ate av-té, gol gøinam gi:løvøvumatum, pageap ndøgo, gol-te tøtøkeapet, vøkoqovøemín, uni vømé-mbomambaqape-ezin. Gol ndigu, gigiap fia kandakandá. Geté até ndigú-a, segé-nasiním. Geté zoqa unimanqatin matev, gol ùnime-løvøbám. Zo føgøføgakh tozo-geageapat, yaq Yesu Keliso tendoveao, tendoqavan, zo Mbumbukiam gé-eqazó, neka iz kandambaqape neka vizap matev vøzø-etoám. ⁸ Zo Keliso ometeáv. Geté zo kuku zøgó, te-te. Até ndakin-a, zo ndego ometupáv. Geté zo sózo-unimanqatinát, neka khanakhanakh ndøzø-ásøtøvé. Ta khanakhanakh ndøgo, kandambá. Khanakhanakh nøme ate ndægo, ùnime-løvúám. ⁹ Zo khanakhanakh tøzøtegó ndøgo: Zo mōzøte-zøtéz, zo Mbumbukiam ndøkhandí:z. Ndøgo zoqa unimanqatin-qa yaq-fía.

¹⁰ Mbumbukiam ezoqa ande áv kené-khandí:z, taqa yaq-te nqanek, tegi manqa vevezam ezoqam, zøtezat ndape-qa ndøgoám. Gèmbovawám. Neka ndigu teqa kuku matev-qa yaq-te, zo ndakin qazondapem, é-møndo-maqatám. ¹¹ Keliso-ge Nqova, ti mokho-te gu-goam, é-møndøzømbo-ovøyám, Keliso nqosøgeap ndøndáp, yaq vaev-te, ndego iz kandambaqape vøndáp. Yaq ndigu zøtezat-qa ndøgoám: Matev gekha khøuwa-té qanøfakhán, neka ande áv khandéfakhán?

¹² Mbumbukiam nginik manqa vevezam ezoqam, áv gene-zømesimám nqægo: Matev ndøgo, gi-maqatam, ambá av nqægo, tiqá khøuwa-té qanø-fakhanám. Geté ndøgo zoqá khøuwa-té qanø-fakhanám. Matev ndøgo, taqa yaq-te qazoyogem, zo ezoqa Nqova

Mbomambaqape-qa mokho-te, Mbumbukiam-qa Manqat gi:zømesimam, ndego Mbumbukiam yan-te gendo-khofotav. Até enzol ezoqám-a, zøtezat nøme ndape-qa ndógó, taqa yaq-te.

Ndaføyamba bizigu, Mbumbukiam-qa bøi-te

¹³ Zo Mbumbukiam, møndø-khandíz. Yaq zo yage egeieqei zomóndapém. Yaq nakémbá, zo vøkhakheinám, neka zøkeza yage, gènzøgím. Zo Mbumbukiam-qá kuku matev-te mbá qanotazá, ndøgo zo tezø-etoam, Yesu Keliso tendoveao, tendoqavan. ¹⁴ Zo Mbumbukiam-gi nakheis ndozogo neka manqa o-mba ndøzømbøe-ndape, yaq zo zøkeza kha, poev soqøsoqate, sa ndønqonqotøvé, av bugukhokhof qazøtegoam, zo unimanqatin manqat zøtezteav qazogoam. ¹⁵ Geté gekha matév ndøgo, zo ndozo-matanam, zo ndaføyamba ndógó, ate av-té, Mbumbukiam ekezan ndaføyamba-qape nde:go, ndego zo gezø-akha. ¹⁶ Zapa ndógó, Mbumbukiam-qa Manqat, av qane-peawáp nqægo, “Zo ndaføyamba-qape ndógó. Zapa ndógó, no ndaføyamba-qapé.”

¹⁷ Gëmbo-mataváp. Mbumbukiam ndego, zo Tat ndozombo-akhayam, ndego ezoqa ewaqape-qa matev ndegevewat, ndego yaq-mba okhomáv. Yaq nakémbá, zo nqanek manqei-qape-te, ande manqei vini-ak ezoqa me nqazøte-yage, zoqa yage-te, Mbumbukiam møe zombóat.

¹⁸ Zo møzøte-zøté, zo khokho matev-te qazoyagam, ndøgo zogi atanakha-zapazapaza-te qando-fakhan, yaq zo Mbumbukiam ambá av nqægo, moní genewí, zo vøzøtè-fakhaz. Gigiap av ngi:gu, segemø-nasinim. ¹⁹ Geté ndego zo andé sip egeieqei-qapu-qá kóuk genewí, ndugu soqain-qase mbain ndugu. Taqa fia kandamba tantáv. Ndøgo Keliso-qá kóuk. ²⁰ Manqei-qape khakheinøpøteav qagoam, Mbumbukiam Keliso é-møndoveatáv. Geté ndakin vaev khøuwa-te, ndego møndø-fakhán. Zo nonqó, ²¹ zo te mokho-te Mbumbukiam ndozo-unimanqatinat, ndego løvøte-te gekhandi:v neka iz kandambaqape vømbø-etoam. Yaq nakémbá, zo Mbumbukiam-te mbá qazonø-tazá, neka ndego ndözø-unimanqátinat.

²² Zo unimanqatin manqat o-mba qazoto-ndapem neka Mbumbukiam-qa bøi-te vozø-egeieqei-ez, neka izu Klisten-te, poev egeieqei nandøzøgo, yaq zo yaqyaq-a kuku matev, bèzø-vøvøt. ²³ Zo nqawá qazonø-qaním. Geté zo ndakin ambá av nqægo, ezoqam-qá kóuk qazøteqáz, ndigu tipakhaez. Geté zo Mbumbukiam-qá khandi manqat qazøteqáz. Yaq ndøgo kopømba mbain, tønnavøem. Geté oskia ndógoát, miavmiav.

²⁴ Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, av qane-peawáp nqægo, “Ezoqa ewaqape andé gagayag me me:gó.

Nakhamas-té ginø-nasinim.

Até tiqá iz akhae matév-a, kopó.

Andé gagayag nanga me mé:qatáz, vønasinim.

Unimanqátin. Gagayag gèpakhaín, neka nanga vøpomozin.

²⁵ Geté Evezøza-qa manqat, oskia ndógoát. Miavmiáv.”

Manqat nqáneq, zo Manqat Mbomambaqape gi:zømesimam.

2

Khandin mbaqambaqa-qa yaq-te

¹ Yaq nakémbá, zo manqa-zapazapa ate ndægo vø-ivøvé, khavozam matev neka Klisten matev ngusum-te sa toqotø-khaz neka ova matev neka ngenøgim manqat manqate matev. ² Kopømba ande av nakhei nqonqon ndakinak ndi:gu, tete møqæ ndøzøya, zo ifin Mbumbukiam-qa Manqat yoge-té qabezø-vití. Yaq zo nqanek tete qanimav-qape tozologat, zo zófsám, khandi vozóndapém. ³ Zo taqa mokhov qazøte-khamasem, zo mōzoqeivím, Evezøza-qa matev mbomambaqapé.

⁴ Zo Evezøza-té qandozáv, ndego khandin nandi, khoev puanam ezoqam gisanqabem, gete Mbumbukiam geveataz. Teqa bøi-te ndøgo, nginik nandi, gigiap-qapé. ⁵ Até zó-a, zo andé khandin nandi me zøte:gó. Mbumbukiam, ekeza khoev, zó genewevét. Yaq ta khoev-te ndøgo, zo andé Mbumbukiam-gí iziz ezoqa ndaføya-ndaføya me zøtégoát, neka Mbumbukiam-te, Yesu Keliso-qa mokho-te, zoqa kha ande etoam matev me vøzøtè-etoumemát. Etoam matev av nqægo, Mbumbukiam, gèmbøe-khaneát.

⁶ Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, av qane-peawáp nqægo,

“Nqáe! No Zayon manqei-te, nandi nózáv.

Nginik nandi, gigiap-qapé. No nõkezan nõveatáz.

Yaq gekha ezoqám ndego, nginik nandi te-unimanqatintat,
ndego mivi gégoák. Miavmiáv.”

⁷ Nginik nandi, gigiap-qapé zo-te, zo ndozo-unimanqatinat. Geté tiqa yaq-te ndigu, unimanqatinteav ndigu, Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-éin nqáego,

“Nandi-qapi ndigu, khoev puanam ezoqam gisanqabem,
ndigu mõndõmõ-gigiap-qape-éz, khoev puanam nonqo.”

⁸ Neka manqat nõme, áv qane-éin nqáego,

“Nandi nginik,

ezoqa ndókhaosumat, vó-o.atát.”

Ezoqa ndigu tikhaosumat, ndigu Mbumbukiam-qa manqat o-mba ndapeav ndigu. Mbumbukiam é-mõndõmbõ-põovám, matev áv tabezõmbe-fakhán.

⁹ Geté zo vini. Zo Mbumbukiam-qá bawán. Ndego zo ekezan ndõveatáz. Zo Kawa Kandambaqape-gí iziz ezoqám. Ndego zo ekezan nonqo mekház. Zo tegi zógoát, neka ezoqa teqa matev mbomõmboma-qa yaq-te vóe-zõmesimát, ndego zo gezõ-akha, zo bugukhokhof khõuwa bõivun-te qazoyagam, yaq teqa waev bæbæs-qape-te vozõfakhaz. ¹⁰ Ibugukhokhof, zo Mbumbukiam-gi ezoqam goneáv. Geté ndakin, zo tegi ezoqám. Ibugukhokhof, zo Mbumbukiam-qa tanakh matev ndapeáv. Geté ndakin, zo mõzondapém.

Ni andé Mbumbukiam-gí pingim-ák

¹¹ Nõfuap mbomõmboma! Zo nqanek manqei-qape-te, andé manqei vini-ak me zõte-yageáp. Yaq nakémbá, no nqazõ-pouwe: Zo zõkeza kha, sa ndõnqonqotõv, khatae-qa poev-te, ndõgo zoqa poev eqeieqei namba ndõnõfeap. ¹² Geté zo ezoqa mokho-te nandozo-yageap, ndigu Mbumbukiam zõtezeateav ndigu, zo matev eqeieqei qane-yageáp. Yaq ndigu zo manqa-zapa-us ndizæza, ndigu segé-matõvemém, zoqa matev eqeieqei. Yaq até ndigú-a, tiabití-unimanqatiním, yaq Mbumbukiam-qa iz vó-eqaném, ta khõuwa-te ndõgo, tendowav.

¹³ Zo Evezõza-gi ezoqam ndozogo, zo megetapak-qá mokho-té qanu-gú. Oskia ndõgo, kawa ezoqam kandambaqape ndego, ¹⁴ o gaman ezoqam ndigu, ndego gevevesam, ndigu yaq-fia nqosõgeap tizõ-etoumat, ndigu manqa-zapazapa ndimatanam, neka tiqa iziz tizõ-eqatát, ndigu matev eqeieqei ndimatanam. ¹⁵ Zapa ndõgo, Mbumbukiam-qa poev av nqáego: Zo matev eqeieqei mba tozogoat, yaq ndigu ezoqam, zoqa yaq-te khokho manqat ndimanqate, tiqa manqat gé:khoutáv. ¹⁶ Zo Mbumbukiam genqovotáz, zo ndõmatáváp, av nqáego, “Ni nqovotõnát. Yaq matev soqõsoqa sizlgoát.” Av taoká. Zo ndakin Mbumbukiam-gí pingim-ák. Yaq kopõmba mbaín, matev sa tozo-matõnumat, av zõkeza poev ndõgo. ¹⁷ Zo ezoqa ewaqape gèzõvizáp, neka Klísten zõfuap-te kuku bezõgõ, neka Mbumbukiam, mõe-us mbovizáp, neka gaman kawa kandambaqape vozombõ-vizupát.

Nqosõgeap tizindapet, ni Keliso-qá matev zimbõ-paevém

¹⁸ Zo sasae ezoqam, zo zõkeza megetapak-qá mokho-té qanu-gú. Gèzõvizáp. Ambá ti-mba ndigu, ezoqa mbomõmboma, zo matev eqeieqei ndizõ-matanam, geté até ndigú-a, sasanqa ndigu. ¹⁹ Gekha ezoqám ndego, Mbumbukiam-qa matev ndembopaev, yaq ta zapaya ndõgo, ngenõgim matev tendap, yaq ndego ta nqosõgeap ndõgo sa te-eqatát, Mbumbukiam khanakhanákh te-te. ²⁰ Geté zo matev soqõsoqa tozogoat, yaq ta zapaya ndõgo, yaq-fia nqosõgeap tozondapem, yaq ge zõ ndozo-matavap, Mbumbukiam kopõmbá, khanakhanákh zo-te? Av taoká. Geté ndego zo-te, khanakhanákh ndõgo tõmbõgoát, zo matev eqeieqei tozogoat, yaq ta zapaya ndõgo nqosõgeap tozo-upõgimat. ²¹ Zo Mbumbukiam ndõgo tezõmbe-akhá. Zapa ndõgo, até Kelisõ-a, zo nonqo, nqosõgeap ndõndáp. Ndego zo gè:zõmás, zo tõmbõ-paevem-a. ²² Ndego manqa-zapa goneáv, neka teqa tou-te meakha manqat fakhaneáv. ²³ Ndigu gingenõitat, yaq ndego ngenõgim manqat qavõiwateáv, neka nqosõgeap gimbo-etõmem, yaq ndego utõve manqat einiáv. Geté ndego ekeza kha, Mbumbukiam-qá zenda-té genõvé. Zapa ndõgo, ndego mõndæ-otév, Mbumbukiam manqa ovõyam ezoqam eqeieqei. ²⁴ Niqa manqa-zapazapa, Keliso ekezan, tae mutuí-té genõndáp, võ-evõzam. Ndego tenegoám ndõgo: Ni manqa-zapazapa matanam-te, andé lõvõte ezoqam me zì:goát, neka matev eqeieqei-té qabizi-yagé. Zo teqa nqamav mokho-té qazonõ-eqeieqei-éz. ²⁵ Zo bugukhokhof, andé sip me zõtegoám. Zõ-ewáz. Geté

2:7 2:7 Psa 118:22   2:8 2:8 Isa 8:14   2:9 2:9 Deut 7:6; 14:2; Isa 9:2; Tait 2:14; Kel 26:18; Ef 5:8   2:10 2:10 Hos 2:23   2:11 2:11 Gal 5:17, 24   2:12 2:12 Met 5:16   2:13 2:13 Tait 3:1   2:15 2:15 1 Pita 3:16   2:17 2:17 Lom 12:10   2:18 2:18 Ef 6:5   2:20 2:20 1 Pita 3:14, 17   2:21 2:21 Met 16:24; Zion 13:15   2:22 2:22 Isa 53:9   2:23 2:23 Isa 53:7; 1 Pita 3:9   2:24 2:24 Lom 6:11; Isa 53:5-6   2:25 2:25 Ezek 34:5-6; Met 9:36; Zion 10:14; Iblu 13:20-21

ndakin zøkeza sip keoge ezoqam-té qazonø-veséz, ndego zoqa yage, eqeieqei ndembokeoge.

3

Yage eqeieqei-qa yaq-te, yaq anganeam-a, yaq sævam

¹ Zo sakheis, zøkeza angana-qá mokho-té qanu:gu. Yaq zogi angana, ndigu Mbumbukiam-qa manqat unimanqatinteav ndigu, zoqa matev tiqevát, yaq ndigu Keliso-té gindúqambúz, oskiá ndøgo, zo manqat manqatemav tozogoat. ² Zapa ndøgo, ndigu áv giníqevát nqægo: Zoqa matev eqeieqei neka zoqa yage vizap-ús. ³ Zo ambá av nqægo, zøkeza kha mumat mba zotó-khakheinumát, kopømba ande av izum toqote-løvnonvem o gigiap fia kandakanda neka ndabua eqeieqei voqó-uzám. ⁴ Geté zoqa bugug keoge eqeieqei, zoqá mokho-té qabetu:gu. Ta bugug keoge eqeieqei ndøgo, navupav ndøgo, nqáne: Zo matev aiyaiyav-té qanøgó. Sasanqa-te ndømatánám. Mbumbukiam, bugug keoge eqeieqei nqáneq qambøe-khaneát. ⁵ Gømbo-mataváp. Até ndigú-a, sakheis, bugukhof giyagam, ndigu Mbumbukiam-gi gigoam neka te-te vo:tabam, tiqa bugug keoge, áv tønøgám, neka ndigu ekeza angana-qa mokho-te vøugoam. ⁶ Sævam nømu, matev av nqægo gumatanam, Sælá. Ngunuk Eibleem-qa manqat, o-mba mo:ndapám, neka kawa vømbø-akhaemam. Zo tugí nakhei mbasí, zo matev eqeieqei tozo-matønumat neka utøve-qa yaq-te møe mbain vozøgoát.

⁷ Até zo anganá-ya, zo sakheis namba ndøzøte-yageap, zo matev eqeieqei zømatanám. Zapa ndøgo, zo mõzøte-zøté, sakheis-qa bazaføgakh andé mbaín, av angana-qa bazaføgakh ndægo. Zo gèzøvizáp. Até ndigú-a, zo namba khandi sòzøtumú-ndapém, Mbumbukiam tezøetoam. Soqáin ndøgo, zogi sakheis, matev soqøsoqa tozozø-matønumat, yaq ta matev mokho-te, zoqa guliguli matev, tøzømbø-khaz.

Matev eqeieqei matanam zapaya, viniv matev tøqa-fakhanumat

⁸ No ndakin, zo ezoqa ewaqapé suzumbu-manqaté. Zo ate ndøzøte-go, zo nqova kopo neka mbøni fokeam kopo bezømbegó. Zo Klisten bawan mokho-te, kuku bezøgó, yaqyaq-a, neka tanakh bezøgo. Neka zo zøkeza iz, ndø-eqáwát.

⁹ Ezoqa matev soqøsoqa tezøgoat o ngenøgim manqat tezø-manqatat, yaq zo mboqavøinám. Geté gømbo-guligulimém. Mbumbukiam matev eqeieqei bembo-matanám. Zapa ndøgo, ndego zo nqáneq gezømbø-akhá. Yaq ndego até zó-a, matev eqeieqei zømatanám. ¹⁰ Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-eín nqægo, "Gekha ezoqám ndego,

yage khoui-qa tegoat neka khøuwa eqeieqei zømete-qa vøgoát,

teqa tou manqat soqøsoqa manqate, bè-iváv

neka khavozam manqat, bemanqaté.

¹¹ Ndego manqa-zapa zítá geabetewuá neka matev eqeieqei bēmatanam.

Ndego bazaføgakh be-asáz,

ezoqa nøme namba, sambí-té geabeyagé.

¹² Zapa ndøgo, ezoqa ndaføya-ndaføya, Evezøza bøi zømbové,

neka tiqa guligulim ndèzøyøgé.

Geté ndego zítá gene-wuøezá, ndigu manqa-zapazapa ndimatanam."

¹³ Gè, zo ezoqa ndøngenøzotat, zo bazaføgakh tozo-asazet, matev eqeieqei mba tozogoat? ¹⁴ Geté até ndøgó-a, zoqa matev eqeieqei matanam zapaya, ezoqa soqaqape-te ti-ab, nqosøgeap vozøndapém, zo khanakhanakh mbá qanegó. Zo ezoqa møe zøgó, neka ndøfofògeáp. ¹⁵ Geté zoqa mbøni-te, Keliso mba mbovizáp, ndego zoge Evezøza. Gekha khøuwá ndøgo, ezoqa zoqa vintøzat matev-qa yaq-te Yesu-te, manqa qæf yoge-qa tigoat, yaq zo é-mozoto-khakheinumát. Zo sozozó-qavøiú. ¹⁶ Aiyaiyav-té qanøzø-ovøyám neka vizap-ús. Neka zoqa mbøni-te, matavap eqeieqei mba bezømbu:gu. Zo Keliso mokho-te, yage eqeieqei tozondapet, yaq ezoqam ndigu, zoqa yaq-te manqat soqøsoqa ndimanqate neka ndingenøzoat, ndigu mívi ndøndapemát. ¹⁷ Mbumbukiam tømbope, qoqa matev eqeieqei zapaya, nqosøgeap toqondap, ndøgo kopømbá. Geté soqáin ndøgo, manqa-zapa matanam zapaya, nqosøgeap toqondap.

¹⁸ Até Kelisó-a, nqosøgeap ndøndáp, vønanim. Kopo me:náním, niqa manqa-zapazapa vø-evøzam. Ngenek ezoqam eqeieqei-qape, nqanek matev, ni manqa-zapazapa-us ezoqam nonqo ndømatanám, neka zo Mbumbukiam-te, nakhoa vøzø-mboqoa. Khatae-te ndøgo, gèlaém. Geté Nqova Mbomambaqape-qa mokho-te, nqawa gèkhandi:v. ¹⁹ Yaq te mokho-te ndego, Keliso até nqová-ya, ndigu løvøte manqei-te, ande ndimbula mokho-te

ndu:gu, manqat vómē-zomesim. ²⁰ Ezoqa ndigu, Noa-qa khōuwa-te ndōgo, Mbumbukiam-qa manqat ndapeav qagoam. Mbumbukiam mōndōzōmbo-kewagám, Noa khagua-qape ge:khakheinumat. Geté ndigu teqa manqat gésanqawém. Ta khōuwa-te ndōgo, ezoqam khapémhá, ate gi:goam, eit mbá, khagua-qape mokho-te gi-oz, vōkhandi:z. Yaq ibōkha ndigu ngiæzoateáv. ²¹ Até zó-a, zo ibōkha iz qazondapem, ibōkhá qazōte-khandi:z. Ta matev ndōgo, ambá av nqágo, khavim sunguzam nonqō. Geté gekha ezoqám ndego, ibōkha iz tendap, ndego Mbumbukiam-te manqa mbusa, áv genévé nqágo: Ndego Mbumbukiam-qa bōi-te eqeieqei yage-qa ndōgó. Zo ndōgo tōzōte-khandi:z, Yesu Keliso lōvōte-te gendokhandi:v. ²² Yaq ndego yan-té genōqavíg, Mbumbukiam-qa nakeamo zenda-te vómōqom, neka enzol ezoqam ate ndi:gu neka nqova megetapak neka nqova bazafōgakh-us ndezōmbo-kawaevat.

4

Yage ndakinak, Yesu mokho-te

¹ Keliso ekeza kha-te gepotonam, yaq até zó-a, zo áv tōne-matōvemém, av ndego ge:matōvem. Potonam matev tōzōfakhan, sozó-egatát. Zapa ndōgo, gekha ezoqám ndego, Keliso zapaya, kha-te tepotonam, ndego manqa-zapa, zitá genewuá. ² Ndego nqanek manqei-qape-te zua teyagat, ndego ekeza kha-qa poev sekemba gembó-pavaták. Geté Mbumbukiam-qá poev mba mbópavát.

³ Zo bugukhokhof, khōuwa kandambá, áv tōzōte-yagám, av ezoqa ndi:gu, Mbumbukiam tōzēzateav ndigu, ndezōmbe-khaneat. Zo mambe si zōwagám, neka kha-qa poev matev vozombō-pavam, neka lou loge kandakanda-te, matev soqōsoqa vinivinimba vozōzogo, neka ibōkha soqa izam si, vōzōwagam, neka tae khōuwiap o mbumbuk vizap matev soqaqape si, vōzōwagam.

⁴ Yaq ndakin, zo ndigu ezoqam, nqova zozōndáf, zo ti-te qazōte-qataz neka ti namba khokhombap vōzō-ivōvem, ndigu andé bōsik me, manqa-zapa-te sa ndibusit. Yaq ndigu ta zapaya ndōgo, zo tiqa matev qazo-ivōvem, ngenōgim manqat zōmanqaté. ⁵ Geté yaq ndigu manqa ovōyam ezoqam-qá megemege-té gemōwán. Ndego khakheitáp. Ezoqa ewaqape tiqa matev-qa yaq-te gezōmbé-sinōzám, gekha ezoqám ndigu, gipakhaeta o zua ngiyage.

⁶ Yaq nakémbá, Manqat Mbomambaqape até ndigú-a, ndakin gipakhaez, vōyogem. Gipakhaez, ndigu manqa-zapa-qa yaq-fia, ekeza kha-té ginōmbo-yogém. Geté nqova-te, ndigu zua ndōkhandi:zát, ate av-té, Mbumbukiam nde:khandi:vát.

Matev ndōgo, Mbumbukiam gini-etoam, tizi-matōnumat, ni eqeieqei bizimbo-keogé

⁷ Gigiap ate nqágo, taqa vaev, avōnín gemōfakhán. Yaq nakémbá, zo matavap loloakh bezōgó, neka zōkeza kha, gēnōzōgim. Yaq matev-qase, zoqa guligulim-te, gezōmbó-khazák. ⁸ Matev kandambaqape ndōgo, matev nōme ate ndægo qalōvuam, nqáne: Zo yaqyaq-a, kuku bezōgó. Bēzō-vōvót. Zapa ndōgo, kuku matev, manqa-zapazapa kopoáv segégutáv.

⁹ Neka yaqyaq-a, khoev sége-manqaté. Bezōmbo-qási:v.

¹⁰ Zo ezoqa kopokopo ate ndōzōte:go, Mbumbukiam matev vinivinimba gezō-etoumat, tozo-matōnumat, zo ezoqa nōme zozōmbé-tōkeát. Av tōzōtegoat ndægo, yaq zo ta matev-qa keoge ezoqam eqeieqei, zógoát, Mbumbukiam gezō-etoumat. ¹¹ Mbumbukiam ezoqam matev gembo-etoam, manqat temanqatat, ndego nqanek manqat, Mbumbukiam-qá Manqat bemanqaté. Ezoqa nōme, tōkeam matev ndegeawat, ndego ezoqa bazafōgakh-us bezōtōkéé, ta bazafōgakh mokho-te ndōgo, Mbumbukiam gembo-etoam. Yaq ndōgo, ta matev mokho-te ate ndægo, Mbumbukiam-qá iz be-egawát, Yesu Keliso mokho-te. Teqa iz kandambá tantáv neka bazafōgakh ate ndægo, teqá. Miavmiáv.

Amén. Nqanek manqat unimanqatín.

Ta zapaya ndōgo toqote-potonam, Klisten ezoqam ndoqogo

¹² Nōfuap mbomōmboma! Zo matev fōgakh-qape nqazo-qeivi, ndōgo zoqa unimanqatin ndækhamasimit, zo nqova bezōndáf. Zo ndōmatáváp, av nqágo, matev vini zōfakhán. ¹³ Geté zo khanakhanakh mba bezō-asótové. Zapa ndōgo, zo áv tōzōte-potonumít, av Keliso ge:potonumat. Yaq ta khōuwa-te ndōgo, teqa bazafōgakh neka iz akhae tōndovea, ndego tendoqavan, zo khanakhanakh nōme mba zōmbó-asótáv. ¹⁴ Zo khanakhanakh mbá qanégó, zo ezoqa ta zapaya ndōgo tingenzotat, zo Keliso-gi ezoqam ndozogo. Zapa ndōgo, nqanek matev, áv qane-unimanqatinát nqágo: Mbumbukiam-ge Nqova Mbomambaqape, nandégó zo-te, ndego Nqova iz akhae-us neka bazafōgakh-us.

¹⁵ Geté zo mokho-te, ezoqa nqosōgeap tendap, ndōgo ta zapaya ndōgo betègó, ndego ezoqa pakhapakha ndezō-khaneam o gigiap nde-aqonam o ezoqam-qa matev-te, kesov

ndesokhosam. ¹⁶ Geté gekha ezoqām ndego, Klisten ezoqam tepotonumit, ndego mivi bègō. Geté ndego Mbumbukiam-qá iz be-eqawát.

¹⁷ Khōuwa iz mōndōndáp. Mbumbukiam-qa manqa ovøyam, avōnín géngáz. Tegi ezoqam-té qanóngáz. Mbumbukiam-qa manqa ovøyam ni-te tōngaz, ni tegi ezoqam nqazigu, yaq gē, ti-te ndigu áv khanégoát, ndigu Mbumbukiam-qa Manqat Mbomambaqape o-mba ndapeav ndigu? Ti-te ndigu unimé-soqá. ¹⁸ Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-éin nqáego, “Ezoqam ndaføyamba-qape-te fōgakh tōgoat, te:khandi:v, yaq gē, ndigu ande gekham me zōmbé-fakhān, ndigu Mbumbukiam ndisanqawe neka manqa-zapazapa sa ndimatanam? Ti-te ndigu unimé-soqá.”

¹⁹ Yaq nakémbá, gekha ezoqām ndigu, ndipotonam, av Mbumbukiam-qa poev ndáego, ndigu ekeza khatae, teqá zenda-te ndégo tiabenø-veém, ndigu gekhakheinøvem. Ndego unimanqatin ezoqām. Ndego matev áv genégó, av manqa mbusa ge:ve. Yaq ndigu ezoqam, matev eqeieqei matanam-te até be-apét.

5

Guguna manqat, megetapak-te neka ezoqa ndakinak-te neka ezoqa ewaqape-te

¹ No ndakin zo Klisten megetapak-té qatø-manqaté. Até nó-a, no Klisten megeat ezoqām. Keliso nqosøgeap gepotom, no nōkeza bōi qateqéiv, neka até nó-a, nqæpōtōnām, Keliso zapaya. Neka até nó-a, matev qaniquanimav sizimú-ndapém, ta khōuwa-te ndōgo, Keliso-qa bazafōgakh neka iz akhae tōndovea, ndego tendoqavan. Yaq nakémbá, no zo megetapak, nqazø-pouwe: ² Nandiv Klisten ezoqam, Mbumbukiam kopōmba ande av sip ndi-gu, zoqa zenda-te ge-ab, zo eqeieqei zøkeogé. Zo khanakhanakh-us zøkeogé, ambá av nqægo, gezømbó-qasi:vát. Zo nqanek sasae, moni-qa mba mē:gō. Geté zo poev ùni bezømbegó, nqanek sasae-te. ³ Zo ndigu ndøtokhōnáz, Mbumbukiam zoqa zenda-te ge-ab. Geté zo matev eqeieqei ndōmatanám. Yaq nandiv, zo ande sip me ndozozømbø-keoge, kopōmbá, zoqa matev gembó-paevém. ⁴ Yaq ta khōuwa-te ndōgo, ndego sip keoge ezoqam kandambaqape tendoveao, zo yaq-fia neka iz kandakanda zó-upōgim. Ta yaq-fia ndōgo, gemø-lanqayák. Ndōgo miavmiáv.

⁵ Zó-a, ezoqa ndakinak, zo megetapak-qá mokho-té qanu:gú.

Neka zo ezoqa ewaqape, yaqyaq-a me:khambùváp. Zapa ndōgo, Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-éin nqáego, “Ezoqa ndi:khambuvap,

Mbumbukiam gésanqazá.

Geté ti-te ndigu, ekeza kha ndivoat, ndego kuku mbogó.”

⁶ Yaq nakémbá. Zo me:khambùváp. Mbumbukiam-qá zenda bazafōgakh mokho-té qanu:gú. Yaq khōuwa eqeieqei tōmōndap, ndego zo ndø-eqazó.

⁷ Zoqa fofogeap ate nandægo, Mbumbukiam-qá zenda-té qanøveém. Zapa ndōgo, ndego zo gèzø-keogé.

⁸ Gō:feazoát, neka gō:keogé. Zapa ndōgo, zoge qaqa ezoqam, ndego nqova soqaqape, andé layon khobos-qape me me:-okhó, neka ndego ezoqa ngiæzoat-qa ndøvawé. ⁹ Zoqa unimanqatin-te, bazafōgakh-us ndøwaniáp, neka gembøe-khakhazám, ndego. Zo mōzøte-zøté, até Klisten ezoqa nōmé-a, nqanek manqei-qape-te ate nqægo, áv tini-potonumít, av zo ndøzøte-potonumit. ¹⁰ Mbumbukiam, ndego kuku kandamba ndømbogo, ndego zo gezø-akha, miavmiav Keliso Yesu namba teqa waev-te tozoyagat, zo ndakin khōuwa elavøqasi-te ndozopotonumit, ndego zo ndøkhakheinøvem, vozó-eqeieqei-ez, neka bazafōgakh vøzø-etoám. Yaq zo fōgøfōgakh zówaniápát. Yaq zo ndøzoto-gevetømém, neka zó-o:azák. ¹¹ Bazafōgakh ate ndægo, Mbumbukiam-qa ndōgoát. Miavmiáv.

Amén. Nqanek manqat unimanqatín.

Vaev manqat

¹² No nqanek pepa khapelavøqase, Sailés namba niti-peaumavún. No mōtenøtén, ngenek unimanqatin Klisten ezoqām. No zo nqanek pepa mokho-te, andé gaga khaneam-qa nøzøgoám. Neka no zo áv qatezømás nqáego: Ndōgo unimanqatín. Mbumbukiam kukú zo-te. Ta kuku matev-te ndōgo, fōgøfōgakh até vøwaniáp.

¹³ Nginik Klisten bawan ezoqam, nqanek Bebilon taon mokho-te ngiyage, Mbumbukiam zo namba sa gumu-veataz, khaiya mboma manqat ndøkhofotaváv, zo-te. Neka até Mák-a,

ndego kopømba ande av noqe yo nde:go, khaiya mboma manqat ngēkhōfōtāvāv. ¹⁴ Tozo-
møvabat, zenda kaka vø-itiāmát neka vøngenøndamat. Kuku matev-ús.

Sambi ndøgoát, zo namba, ate ndøzøte:go, zo Keliso-qa mokho-te ndozotu:gu.

2 Pita Pita-qa pepa qambo-menas

Megeat Manqat-qase

Nqanek pepa, Pita gẽmbo-menas, Klisten ezoqam ndigu tezø-peawám, ndigu manqei vinivinimba-te giyageapam.

Nqanek pepa mokho-te, Pita ndigu áv gezømbe-peawám nqægo: Ndigu yà beto-feazoát. Zapa ndõgo, khavozam nõmendim ezoqam kopoáv, Klisten ezoqam tubam-qa zõgó. Nginik khavozam nõmendim ezoqam, matev soqøsoqa, mbomømboma mbo-akhayám. Neka ndigu ezoqa, áv gini-zømesím nqægo: Yesu nqawa gendó-qavanák. Yaq Pita ndigu Klisten ezoqam, guguna manqat zøkhofotáv, av nqægo: Ndigu Yesu mokho-te, fõgøfõgakh bewaniáp neka unimanqatin manqat, bazafõgakh-us bẽgeawat.

¹No Saemon Pitá, nqanek pepa nqæpeaomit. No Yesu Keliso-gé sasae ezoqám neka tegé u-aném. No zo-té qatø-peamít, zo unimanqatin matev mbomambaqape kopo qazondapem, av ni qatindapem. Nqanek unimanqatin matev, nigí khandi etoam ezoqam neka Mbumbukiam Yesu Keliso-qa matev eqeieqei-qape mokho-té qazindapém.

²No áv qate-guligulím nqægo: Zo Mbumbukiam neka Yesu, nigí Evezøza, qazøte-zøtez, zo kuku matev neka sambí matev nõme mba zømbó-khouwév.

Ni Mbumbukiam gevevendam, ni bazafõgakh bizi-asøzú, Klisten matev-te

³Teqa bazafõgakh kandambaqape-qa mokho-te ndõgo, Mbumbukiam-te qandowav, Yesu ni ate ndægo, yage nonqo neka Mbumbukiam-qa poev gone nonqo, sègenimbu-etoám. Zapa ndõgo, ni mizi:nøtén ndego, ni teqa iz kandambaqape neka matev eqeieqei-qa mokho-te ginindu-akha. ⁴Neka ta mokho-te ndõgo, ndego ni manqa mbusa ni-aumám. Manqa mbusa qaniqanimáv neka kandakandá. Ndego tenegó ndõgo: Zo manqei-qape-qa ngi-wat matev-te zøté-khokhóz, ndõgo ezoqam-qa poev matev soqøsoqa-te ndõndo-fakhate neka ezoqa ndõngiæzoat. Neka zo matev, áv tabezømbe:gó, av ekeza matev ndægo.

⁵Yaq nakémbá, zo bazafõgakh ndø-asøzú neka zoqa unimanqatin matev-te, matev eqeieqei matanam mo:veém. Yaq zoqa matev eqeieqei matanam-te, nõtenat eqeieqei mo:veém. ⁶Neka nõtenat eqeieqei-te, kha nõzõgim matev eqeieqei mo:veém. Neka kha eqeieqei nõzõgim matev-te, fõgøfõgakh waniap matev mo:veém. Neka fõgøfõgakh waniap matev-te, Mbumbukiam-qa poev matev paev mo:veém. ⁷Neka Mbumbukiam-qa poev matev paev-te, Klisten zøfuap-te kuku matev mo:veém. Neka Klisten zøfuap-te kuku matev-te, ezoqa ewaqape-te kuku matev mo:veém. ⁸Zo nqanek matev vinivinimba oskia tozogoat, neka ndõgo zoqa mokho-te vókhouwewtét, yaq zoqa zøtezat, nigí Evezøza Yesu Keliso-qa yaq-te, ambá av nqægo, khokhõ segegõ, geté mokho mbófakhán. ⁹Geté gekha ezoqám ndego, nqanek matev vinivinimba goneav tõgoat, ndego mokho qeiviáv. Ndego andé bõi waev mbain ezoqám, neka ndego manqa mate møndømbøe-navøém, av nqægo, Mbumbukiam bugikhokhõf manqa-zapazapa-te gesungutav.

¹⁰Nõfuap! Yaq nakémbá, zoqa Klisten matev-te, bazafõgakh nõme mba mo-asazét, ndõgo Mbumbukiam gezøndo-akha neka vøveataz. Zo nqanek matev vinivinimba tozogoat, av qazømbe-manqatavun, zo unimanqatin-te, zó-o:azák. ¹¹Yaq Mbumbukiam zo mboqog zømbó-mboqozé. Kandambá, tezømbo-mboqozo. Yaq zo kopømbaqapé, nigí Evezøza neka Khandi Etoam Ezoqam, Yesu Keliso, teqa megeat matev-te, zomø-óz, ma miavmiav ndo:kawaevat.

¹²Zo nqanek matev vinivinimba-qa yaq-te, mðzøte-zøtéz, neka zo unimanqatin manqat-te, fõgøfõgakh zowaniáp, zo qazondapem. Geté no zo oskia nõzø-manqaté. Soqain ndõgo, manqa mate tømbo-navøem. ¹³No nqæmatavap, no zo matavap oskia tæzø-mboqogimat, no nqanek manqei-qape-te, ande palai khoev mokho-te nqatu-yage, ndõgo eqeieqei. ¹⁴No mðtenøtén, no nqanek palai khoev avønín nõ-iváv, vøe-naním. Nigí Evezøza, Yesu Keliso, no áv tenømbe-veáz. ¹⁵Yaq nakémbá, no bazafõgakh no-asazét. No tæqavan, zo nqanek manqat oskia mbomataváp.

Ni Mbumbukiam-qa Manqat, fõgøfõgakh bizimbo-geawát

¹⁶Ni zo qeizø-manqatam, nigí Evezøza Yesu Keliso bazafõgakh-us tendoqavan, ni ambá av nqægo, zo emanqa-emanqa nizø-gigimám, ndõgo ezoqam-qa matavap-te qando-fakhatam. Av taoká. Ni teqa bazafõgakh-qape, nikeza bõí qatiqevím. ¹⁷Ni mðigøám, te namba, Mbumbukiam, nigí Tat, gembovizam neka iz kandambaqape vømbø-etoam. Ta khøuwa-te ndõgo, Mbumbukiam Eqeiat-Qape-te, manqat áv qande-fakhán nqægo, “Ngenek nogé

Yó. No poev kandambá te-te.”¹⁸ Ni Yesu namba, ta olol-te qeitogoam, ma Mbumbukiam ge:goam, ni nqanek manqat, yan-te qandovis, nikeza geá qatiyogém.

¹⁹ Yaq nakémbá, ni Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam-qa manqat, nòme mba nito-unimanqatinát. Até zó-a, zo tiqa manqat, eqeieqei ndøyogé. Zapa ndógo, tiqa manqat, bøvun manqei-te, andé vaev me:kaé, atema vómópavē, ta khøuwa-te ndógo, Keliso tendoqavan, neka zoqa mbøni-te, ande pave ndukiam me vøzømbé-sanqatáv.²⁰ Geté zo vøezøté. Gekha manqát ndógo, Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam, teqa manqat mokho-te gipeaumam, ndigu ambá av nqægo, ekeza matavap-te mbá ginø-peaumám. Av taoká.²¹ Ta manqat ate ndægo, ambá av nqægo, tiqa poev-tē qando-fakhanám. Geté Mbumbukiam-gé Nqova Mbomambaqape ndønøzøgimám, yaq ndigu ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat vøe-zømesimam.

2

Khokho nømendim ezoqam-qa yaq-te, ndigu ezoqa nøme ndingæzoat

¹ Ta khøuwa-te ndógo, Izrael bawan mokho-te, khavozam manqa vevezam ezoqam ndógoám. Yaq até zo mokho-té-a, khokho nømendim ezoqam ndøfakház, neka khonoam-te manqat vini vøndapāv. Geté manqat av nqægo, ezoqa géngiæzó. Nginik nømendim ezoqam, até tígi Evezøzá-ya, gó-naumát, ndego genqovotaz. Geté ta mokho-te ndógo, ndigu ekeza kha géngiú. Nakhamas-té ginø-soqoéz.² Ndigu mambe møqqæ. Yaq ezoqa kopoáv, ekeza kha Klisen ezoqam ndi:vewe, tiqa matev mbøpavát. Yaq ta zapaya ndógo, ezoqa unimanqatin nakhoa géngenøitát.³ Nginik khokho nømendim ezoqam, moni møqqæ. Ndigu tiqa khavozam manqat mokho-te, ekeza matavap-te mba ndønø-fakhate, zøgi moni upøgim-qa ndógoát. Geté Mbumbukiam, nupøkhan mba, é-møndæpøoa. Ndego ti-te yaq-fia ndótá. Ndego géqaqavaták. Geté géngiæzó.

⁴ Até enzol ezoqám-a, ndigu Mbumbukiam-qa manqat giqavotøvem, ndego ambá av nqægo, sègezøták. Geté ndego gøinam manqei-té genø-nqagevém. Yaq ndógo auli sén gini-møpsáp. Bøvun-té. Neka manqa ovøyam khøuwa-qa mo:keogé.

⁵ Até ndigu ezoqám-a, nupøkhan mba giyagam, ndigu Mbumbukiam gisanqawam, ndigu sa takeáv, av gi-yagam, geté ndego khøuwat-qape ndonqonqotáv, ti-te. Yaq ezoqa eit-mba ndøkhandí:z. Noa-za mba ndøkhandí:z, ndego ezoqa gezø-akha, Mbumbukiam-te tiqambuz neka matev eqeieqei-te vøyagát.

⁶ Até Sodom neka Gomolá-ya, ta taon kandakanda menas, Mbumbukiam ezoqam-qa manqa-zapazapa-qa yaq-fia ndótá, vøsonqotav, vøpakhak, ezoqam namba. Ndego tene-matanám ndógo: Ezoqa gé:zømás, gekha ezoqám ndigu, ndisanqawe, matev av tøzømbé-fakhán.⁷ Lot-za mba ndøkhandí:z. Zapa ndógo, ndego ezoqam eqeieqei. Ndego mbøni mbonqosøgeapám, ndigu Mbumbukiam-qa manqat ginqagimam, neka mambe si vøzøwagam.⁸ Ngenek ezoqam eqeieqei, khøuwa kopoav ti mokho-te geyagam, tiqa matev soqøsoqa vøqevim-a, vøewagam, ndego andé enqoni me mbøvitám.

⁹ Nqanek matev vinivinimba, ni av qani-nømendim nqægo: Mbumbukiam ndego kopømbaqapé. Ezoqa ndaføya-ndaføya, ndipotonam, segé-khandí:z. Geté manqa-zapaus ezoqam, ndego yaq-fia zøtaév. Ndego manqa ovøyam khøuwa kandambaqape nonqo zøgeawát.¹⁰ Ezoqam ndigu, ekeza kha-qa poev soqøsoqa vinivinimba ndimbopæv neka Mbumbukiam-qa Megeat Matev ndisanqawe, ndego yaq-fia nòme mba zømbótá.

Nginik khokho nømendim ezoqam, sapí neka ekeza kha mba ndø-eqawát. Ndigu até nqova iz kandakanda-té-a, møe mbain, geté sège-ngenøzotatún.¹¹ Geté até enzol ezoqám-a, oskiá ndógo, tiqa bazaføgakh, ndigu khokho nømendim ezoqam-qa bazaføgakh uni ndæløvui, ndigu nqova vinivinimba-qa iziz ngenøgimáv, Evezøza-qa bugug-te.¹² Nginik khokho nømendim ezoqam, andé søvakha gigiap me me:gó, søvakha gigiap ndigu, leg-te khøuwag nqazifeam, nqazi-zitøge. Ndigu mokho ndæpév. Ngenøgim manqat khokhó sege-manqatatún. Nginik ande søvakha gigiap khobokhobos me, gésoqoéz.¹³ Ndigu ezoqa nøme, soqaqape-te ndi-abam, ndigu yaq-fia soqaqape av tiníndapém. Khøuwa ate ndægo nqa-okho, ndigu lou loge si zøwág. Tiqa poev sa ndógo. Até ndøgó-a, zo namba lou gi:logatun, ndigu matev soqøsoqa neka khavozam manqat zø-okhoatún. Ndigu zoqa Klisen bawan mokho-te, andé khavim me me:giít.

¹⁴ Tiqa bøi, mambe møqqæ sakheis-qa mba me:vawé. Tiqa manqa-zapazapa, sègezø-okhó. Neka ezoqa nøme ndigu, Klisen matev-te bazaføgakh mbain ndigu, ndigu manqa-zapa-te ituza-qa ndøgó. Tiqa qovet matev, vaev mbain. Mbumbukiam géngiæzó, ndigu.

¹⁵ Ndigu matev equeieqei, mǝndǝ-ivǝvǝm, neka ande leg-te me vǝe-ewaz. Ndigu Balam-qa me-qeivim, ndego Beol-ge yo. Atǝ ndegǝ-a, manqa-zapa matanam mokho-te, moni qaqasam-qa mbogoam. ¹⁶ Getǝ Mbumbukiam gǝmboponqǝm, teqa manqa-zapa matanam zapaya. Tege donki, ezoqa manqat mbo-ein, ndego manqa vevezam ezoqam vǝtokav. Zapa ndǝgo, teqa matev mokho mbaIn.

¹⁷ Nginik khokho nǝmendim ezoqam, andǝ kea kumbutap ibǝkha-yav me me:gǝ. Neka ndigu andǝ khaiya ozoz me me:gǝ, khamǝ tǝkhamba, ndoqo-matavap, qǝ ndǝlanqǝ, getǝ qǝ mbaIn. Mbumbukiam manqei mǝndǝzǝmbo-mendeǝ. Ta manqei-qa bǝivun, kandamba tantǝv. ¹⁸ Ndigu manqat kandakanda, sǝge-manqatǝ. Getǝ ndǝgo mokho mbaIn. Ezoqa nǝme ndigu, ndakin mba gikhokhoz, manqa-zapa matanam-te, av ezoqa nǝme gi-goatun, ndigu nginik kha-qa poev soqǝsoqa-te neka mambe matev-tǝ ginǝ-ituzǝ. ¹⁹ Nginik khokho nǝmendim ezoqam, ezoqa manqa mbusa ǝv gizǝmbe-aumatun nqǝgo: Tiqa nǝmendim manqat, gǝnqovotǝz. Getǝ ndigu ekezan, tokǝzǝt. Manqa-zapa ndǝnǝnǝsǝm. Yaq ndǝgo gǝngiǝzǝ. Zapa ndǝgo, gekha matǝv ndǝgo, ezoqa ndǝnǝnǝzǝiwat, ndǝgo gǝnǝnǝtǝm.

²⁰ Gekha ezoqǝm ndigu, nigi Evezǝza neka Khandi Etoam Ezoqam Yesu Keliso gi-zǝtez, neka manqei-qape matev vǝ-ivǝvem, ndǝgo ezoqa ndǝngiǝzǝoat, yaq vaev nqawa manqa-zapa-te tivesez, vǝgutǝz, yaq ti-te ndigu unimǝ-soqǝ. Taqa soqain ndǝmǝlǝvǝ, av bugukhokhof qǝgoam, ndigu unimanqatinteav qǝgoam. ²¹ Ndigu nakhoa equeieqei amba zǝtezateav tǝgonin, ndǝgo ambǝ kopǝmbǝ ti-te. Getǝ ndakin ti-te ndigu, unimǝ-soqǝ. Zapa ndǝgo, nakhoa equeieqei mǝndǝzǝtǝz. Getǝ zitǝ gini-wuǝǝm, neka Mbumbukiam-qa guguna manqat, ezoqa ndigu gi-zǝmesimam, vǝ-ivǝvem. ²² Tiqa matev atǝ kopǝ, av manqat nǝme, nqazi-manqate. “Gaqo qometa tuqoza, nangǝ gunǝlogin,” neka “Bǝsik ibǝkha-te tukhakuam, nangǝ mǝndǝv-vesezin, qoq-pakha-te vǝmǝ-khakuamin.”

3

Keliso nqawa tendoqavan

¹ Nǝfuap mbomǝmboma! No ndakin zo-te pepa qatǝndo-peaumam, gǝnǝ-menǝs. Nqanek pepa menas mokho-te, no zo manqa matev eim-qa nǝzǝgoam. Zoqa matavap, ndafǝyamba-qape zǝgoat, ² neka zo Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam-qa manqat bezǝmbǝ-vesezu, av bugukhokhof gi-manqatam, neka guguna manqat ndǝgo, nigi Evezǝza neka Khandi Etoam Ezoqam, tegi u-anim mokho-te, gizǝ-etoam.

³ Bugukhokhof nqǝnek: Zo vǝezǝtǝz. Vaev khǝuwa-te, ezoqa nǝme ndǝfakhǝz. Ndigu ekeza poev matev soqǝsoqa mba mbǝpavǝt. Neka zo otǝota mǝ-zǝbǝt. ⁴ Ndigu ǝv ginim-anqatǝt nqǝgo, “Gǝ, ndego manqa mbusa geve, nqawa tendoqavan, gekham-tǝ gego? Nigi atanakha-za, gimbǝ-kewagam, mǝndǝmu-pakhaǝz. Getǝ matev ate nqǝgo, manqei-qape-te nqago, sǝge-okhǝ. Yaq manqei-qape ande vǝngaz-a, yaq ndakin, matev-qase enendateǝv.” ⁵ Mbumbukiam manqei-qape neka yan, nupǝkhan mba, ekeza manqat ge-khakheinam, ndigu gǝqavotǝm. Neka ndigu unimanqatinteǝv, av nqǝgo, manqei-qape ibǝkha-tǝ qando-fakhǝn; Mbumbukiam ibǝkhǝ gene-khakheinǝm, ⁶ yaq atǝ ibǝkhǝ gene-ngiu, khǝuwat-qape qafakkan. ⁷ Mbumbukiam yan neka manqei-qape, ndakin atǝ ta manqat kopǝ genegeawǝt. Av tenǝ-geatǝt, atema manqa ovǝyam khǝuwa kandambaqape-te, gǝinam vǝngiu, neka ndigu vǝngiǝzǝ, ndigu ndisanqawe.

⁸ Nǝfuap mbomǝmboma! Zo nqanek manqat bezǝmbo-nǝvǝǝm: Evezǝza-qa bǝi-te, khǝuwa kopo andǝ viav wan taosen me:gǝ, neka viav wan taosen, andǝ khǝuwa kopo me:gǝ. ⁹ Evezǝza ambǝ av nqǝgo, yakha mbovaǝv, ekeza manqa mbusa-qa yaq-te, nqawa tendoqavan, av ezoqa nǝme ndi-matavap. Getǝ ndego zo me:gǝ. Ndego poeveǝv, ezoqa kopo tesoqoev. Getǝ ezoqa ewaqape, te-tǝ giabenǝ-qambǝz.

Mbumbukiam yan ndakinak neka manqei-qape ndakinak tekhakheinam

¹⁰ Getǝ Evezǝza-qa Khǝuwa, nakhamas-tǝ qanǝgeǝv. Andǝ aqonam ezoqǝm. Yaq yan sogǝnavǝǝm. Ndand tatas-qape-ǝs. Yaq gigiap vinivinimba, khaiya ova nqo-go, gǝinǝm qanǝlonqotam. Yaq manqei-qape neka gigiap ate nqǝgo, manqei-qape-te nqago, vǝnavǝǝm. ¹¹ Zo qazǝte-zǝtez, Mbumbukiam gigiap ate nqǝgo, av nqǝgo tengiu, yaq ge zǝ ndozomatavap, zo ndakin ande ǝv khazǝtǝ-yagǝt? Zoqa yageap, ndafǝyamba neka mbomambǝ sa begǝ, av Mbumbukiam ndǝmbǝe-poev, ¹² zo nqanek Mbumbukiam-qa khǝuwa ndǝzǝmbǝe-keoge. Av tǝzǝte-yagǝt, yaq ta khǝuwa kopǝmbǝ, nakhamas-tǝ qanǝfakhǝn, ta khǝuwa ndǝgo, yan tǝlonqotam, vǝnavǝǝm, neka gigiap ate ndǝgo, yan-tǝ nqo-go, kopǝmba ande

av ndavand ndi:gu, vó-menegim. ¹³ Geté ni yan ndakinak neka manqei-qape ndakinak zimbøe-keogé, av Mbumbukiam manqa mbusa ge:ve. Ta manqei-te ndøgo, matev eqeieqei mba ndógoát.

Ni Keliso nqazimbøe-keoge, matev eqeieqei bizigu

¹⁴ Nøfuap mbomømboma! Yaq nakémbá, zo nqanek matev ndøzømbøe-keoge, tøfakhanam, zo bazaføgakh ndø-asáz: Zo ndaføyambá segegó neka manqa-zapa-yáv segeyagé neka Mbumbukiam namba, sambí bezøgó. ¹⁵ Zøté-matøvemēm! Nigi Evezøza khøuwa ndeføløsumit, ndego tenegó ndøgo: Ezoqa khandi mé:ndapém. Nigi Klisten nøfu mbo-mambaqape, Pol, ndego Mbumbukiam matavap loloakh gembø-etoam, taqa yaq-te, av tezømbe-peawám. ¹⁶ Teqa pepa-te ate ndægo, Pol taqa yaq-te ge:peaumam, ndego manqat kopo me-peawám. Manqat nøme, ta pepa-te ndøgo, andé føgakhín. Yaq ezoqa nøme, ndigu Klisten matev-qa yaq-te mokho ndapeav ndigu neka tiqa unimanqatin matev føgakh mbain ndøgo, ndigu teqa manqat nøme, mokho soqain segembo-qambuanemín. Ndigu até Mbumbukiam-qa Manqat nøme-té-a, matev av tinigoatún. Ndigu gésoqoéz, ta zapaya.

¹⁷ Geté zo, nøfuap mbomømboma, zo ndakin é-møzøtezøté. Yaq nakémbá, zo gø-feazoát. Soqain ndøgo, ndigu ezoqam, ndigu Mbumbukiam-qa guguna manqat paeveav ndigu, zo soqain-te ti-itub, yaq zo ndakin bazaføgakh ndozo-waniap, vozó-o.áz. ¹⁸ Yesu Keliso, nigi Evezøza neka Khandi Etoam Ezoqam, ndego kuku kandambá, zo-te. Yaq zo teqa kuku matev mokho-te neka zoqa zøtezat-te, teqa yaq-te, sà tønē-fisumít.

Teqa iz bèto-eqawát, ndakin nekā miavmiav.

Amén. Nqanek manqat unimanqatín!

1 Zion Zion-qa bugukhokhof pepa

Megeat Manqat-qase

Nqanek pepa Zion ndøpeawám, ndego Yesu-gi paev ezoqa tuelv nøme gegoam. Ti-te ndigu tenø-peawám, Kliten ezoqam, Esia manqei-te giyageapam. Ta khøuwa-te ndøgo, Zion nqanek pepa gepeawam neka taqa zita-te, pepa menas nøme vøpeawam, ndego é-møndø-lawaqape-év. Nqanek pepa misika-te, ndego ekeza iz veeáv. Geté zøtezat ezoqam, áv giniqevím nqægo: Ta pepa misika-qa peawam matev, até kopó, av peawam matev ndægo, Yesu-qa emanqat mokho-te ndøgo, Zion gepeawam. Ndøgo ni áv qani-nømendím nqægo: Ta manqat ate qægoam, Zion ndøpeawám. Neka ndego até Manqat Qandoveveám-a, vøpeawam.

Zion nqanek pepa misika gepeawam, ndego Efesus taon-té geyagám. Ta taon-te ndøgo, ndego Kliten bawan ezoqam-gé megeat ezoqa nøme ndøgoám. Manqat nøme, Zion Kliten ezoqam-te gepeawam, ponqom manqát. Geté ndego aiyaiyav manqat-us ndøpeawám. Zapa ndøgo, ndego kuku kandambá ti-te, neka ndigu ‘nogi nakheis’ vøzø-akhaemam. Zion áv gene-ewág nqægo: Ezoqa nøme, khavozam manqat ndøvøndazát. Ndigu áv gini-manqatát nqægo: Yesu, Mbumbukiam-ge Yo, ndego ambá av nqægo, ùnime-ezoqam-év. Neka manqat nøme gimantat, nqánek: Ezoqam-qa kha soqaqapé. Yaq ni bizi-sanqawé. Neka ezoqa ambá av nqægo, Yesū gini-khandi:z, geté mokho manqat qateqat betaqagó, yaq ndøgo, toqoté-khandi:q. Geté Zion ndigu Kliten ezoqam, áv gezømbe-ovøyám nqægo: Manqat av nqægo, khavozam manqát neka ndøgo mokho mbain.

Yesu Keliso, ndego Khandi Manqát

¹ Ni zo manqat nqei-zø-peomit, ndøgo oskia ndøgoám, ibugukhokhof, atema ndakin. Ni møyogém, neka nika za bói qati-kewagám. Ni møyqevím, neka nika za zendá qati-geagímám. Khandi Manqat niti-manqaté. ² Nqanek Khandi, måndoveá. Ni møyqevím neka ezoqam-te, ni-unimanqatinát. Ni zo khandi miavmiav niti-zømesimít, ndøgo Eve namba qægoam, yaq ni-te vøfakhan. ³ Ni qeiqevím neka vøyogem, até zó-a, ni ndøgo teizømbe-manqaté. Yaq zo ni namba zi-tøkuatát, neka ni Tat neka Yo namba, Yesu Keliso, biziti-tøkuat. ⁴ Ni nqanek manqat tði-peomit ndøgo: Ni ate nqazi:gu, khanakhanakh, tåbinimbittøtvøyám.

Niqa matev, mbomambá sa begó

⁵ Manqat ndøgo, Yesu Keliso-te qeiogem, neka zo nqati-zømesim, nqánek: Mbumbukiam, ndego wæv neka te mokho-te ndego, bøyvun-qase mbain. ⁶ Yaq nakémbá, tizi-manqatát, av nqægo, te namba nqazi-yage, gete ni bøyvun-te neka manqa-zapa-te zua zigū, ni zi-khavozám neka unimanqatin-te yageáv. ⁷ Geté ni waev-te tizi-okhoat, av ndego ekezan, waev-te nde:yage, yaq ni yaqyaq-a, sizimú-tøkuatát. Yaq Yesu-qa kouk, ndego Mbumbukiam-ge Yo, niqa manqa-zapazapa ate ndægo, ginísungúz.

⁸ Tizi-manqatát, av nqægo, ni manqa-zapazapa mbain, ni nika kha, zimbø-khavozám neka unimanqatin manqat mbain, ni mokho-te. ⁹ Geté niqa manqa-zapazapa Mbumbukiam-te tizi-vøndæmem, yaq ndego matev eqeieqei, av bugukhokhof ge-ein, ndømatanam. Ndego niqa soqa matev, segembøé-navøém, neka manqa-zapazapa ate ndægo vønísungúz. ¹⁰ Tizi-manqatát, av nqægo, ni manqa-zapazapa gonemáv, ni Mbumbukiam, khavozam ezoqam zi:vewé neka ni mokho-te, teqa manqat mbain.

2

Yesu nigí tøke ezoqám

¹ Nogi nakheis! No zo nqanek manqat tæzømbe-peomit ndøgo: Zo andé manqa-zapazapa vøzøtégøat. Geté ezoqa manqa-zapa tego, ni ezoqa nginígū. Ndego ni zapaya, Tat manqat mbomanqaté, ndinimbó-vígím. Ngenek ezoqam, Yesu Kelisó, ndego ezoqam ndaføyambaqape. ² Keliso niqa manqa-zapazapa, ekeza kha-té genøndáp, vø-evøzam. Geté niqá manqa-zapazapa mbá mbá, geté até manqei-qape ezoqam ate ndigu-qá manqa-zapazapá-ya.

Gekha ezoqám ndigu, Mbumbukiam ndi:zøtezat, ndigu teqá matev bembopðev

³ Av khazi:nøtèn, av nqægo, ni Mbumbukiam mizi:nøtèn? Av qazi:nøtén nqægo, ni teqa manqat o-mba tizimbø-ndapat. ⁴ Ezoqa te-ein, av nqægo, “No Mbumbukiam møtenøtén,”

gete ndego Mbumbukiam-qa Manqat paveav tɔgoat, ndego khavozam ezoqám neka te mokho-te, unimanqatin manqat mbaín. ⁵ Gekha ezoqám ndego, teqa manqat o-mba ndo:ndape, te mokho-te ndøugu, Mbumbukiam-qa kuku matev, møndømu-khouwév. Yaq ta mokho-te ndøgo, ni áv qazi:nøtén nqægo: Ni te mokho-té qazu:gu. ⁶ Ezoqa te-ein, av nqægo, “No Mbumbukiam-qá mokho-té qatu:yagē,” ndego áv teabete-yagé, av Yesu ge:yagam.

Kuku matev-qa yaq-te

⁷ Nøfuap mbomømboma! No ambá av nqægo, zo guguna manqat ndakinak nøzø-peaomit. Av taoká. Nqanek guguna manqat, awenege, ate av-té, zo oskia qazømbe-goam. Nqanek awenege guguna manqat, zo bugukhokhof mōzo-ewagám. Nupøkhán mbá. ⁸ Geté unimanqatin. No zo guguna manqat ndakinak nøzø-peaomit. Yesu mokho-te, neka até zo mokho-té-a, ni áv qazi:qeiví nqægo: Nqanek guguna manqat, unimanqatin. Zapa ndógo, bøvun ndakin, gènavøemtét neka unimanqatin waev ndøkhaév.

⁹ Ezoqa te-ein, av nqægo, “No waev-té qægō,” gete ndego Klisten ezoqa nøme ndesanqawe, ndego bøvun-te zua ndógō. ¹⁰ Geté ndego ezoqam, ndego Klisten ezoqa nøme-te kuku ndømbogo, ndego waev-té geyagé. Yaq ndego gébøiavák. ¹¹ Geté ndego ezoqam, ndego Klisten ezoqa nøme ndesanqawe, ndego bøvun-té gegō neka bøvun-té ge-okhó. Ndego otevatéav, ande áv kenēma. Zapa ndógo, bøvun teqa bøi, møndøgutáv.

¹² No zo-té qatø-peaomit, nakheis. Zapa ndógo, Yesu Keliso zapaya, Mbumbukiam zoqa manqa-zapazapa, møndømbøe-navøém.

¹³ Neka no zo evøndipakha angana-té qatø-peaomit. Zapa ndógo, zo ndego mōzøte-zøté, ndego oskia gegoam, ande qandengaz, atema ndakin*.

Neka no zo ezoqa ndakinak-té qatø-peaomit. Zapa ndógo, zo ndego soqaqape, mōzo-tømbuinám.

¹⁴ No zo nakheis qazø-peawam, zapa ndógo: Zo Tat mōzøte-zøté.

Neka no zo evøndipakha angana qazø-peawam, zapa ndógo: Zo ndego mōzøte-zøté, ndego oskia gegoam, ande qandengaz, atema ndakin.

Neka no zo ezoqa ndakinak qazø-peawam, zapa ndógo: Zo bazaføgakh-ús. Mbumbukiam-qa Manqat, ndøugú, zo mokho-te. Neka zo ndego soqaqape, mōzo-tømbuinám.

Manqei-qape matev neka gigiap manqei-qape-te nqago, poev binígú

¹⁵ Zo manqei-qape-te poev bezøgō, neka matev ate ndægo, manqei-qape-te nqago. Gekha ezoqám ndego, manqei-qape-te poev ndømbogo, te mokho-te poev mbaín, Tat-te. ¹⁶ Zapa ndógo, manqei-qape-qa matev, kopømba ande av kha-qa poev soqøsoqa, neka gekha gigiap o matev bøi toqoteqeiv taqapoe, neka khambuvap matev qoqa gigiap-qa yaq-te, ta matev ate ndægo, ambá av nqægo, Tat-té qando-fakhatē. Geté ndøgo manqei-qape-qá matév. ¹⁷ Nqanek manqei-qape, taqa poev soqøsoqa namba, ndømo-navøém. Geté ezoqam ndego, Mbumbukiam-qa poev ndembopaev, ndego oskia ndógoát.

Keliso-gi qaqa ezoqam-qa yaq-te

¹⁸ Nogi nakheis. Khøuwa vaev avønín. Zo mōzoyogém, av nqægo, Keliso-ge qaqa ezoqam ndøgeáv.† Geté até ndakín-a, Keliso-gi qaqa ezoqam kandambá, møndø-fakház. Yaq taqa yaq-te ndøgo, ni mizi:nøtén, vaev khøuwa avønín. ¹⁹ Nginik ezoqam, ní namba zi:goám. Yaq ndigu ni gènován. Ndigu nigí ezoqám mbá. Ndigu amba nigí ezoqam tiginín, ndigu ambá oskia ndøgonín, ni namba. Geté ndigu ni møndø-nøuván. Yaq ta mokho-te ndøgo, ni mizi:nøtén, ndigu ezoqam ate ndigu, nigí ezoqám mbá.

²⁰ Geté zo viní. Zapa ndógo, Keliso, ndego ezoqam ndaføyamba-qape, zo Nqova Mbo-mambaqape zø-etoám. Andé oil me zømbø-qóuz. Yaq ta zapaya ndøgo, zo ate ndøzøte-go, unimanqatin manqat, mōzøte-zøté. ²¹ No nqanek pepa nqazø-peaomit, zapa ambá av nqægo, zo unimanqatin manqat zøtezetæk. Geté zapa ndógo: Zo mōzøte-zøté. Neka zo mōzøte-zøté, khavozam manqat ate ndægo, unimanqatin-te fakhanuváv.

²² Yaq gé, khavozam ezoqam, gekha ezoqám? Ezoqam ndégo, ndo-nawam, av nqægo, Yesu ndego Mesayá mbá. Ezoqam av nge:go, ndego Keliso-gé qaqa ezoqám. Ndego Eve-qa yaq-te ndø:nāwām-a, Yo-qa yaq-te ndø:nāwām. ²³ Gekha ezoqám ndego, Yo-qa yaq-te ndo-nawam, ndego até Eve ndøsanqawé. Geté ezoqa ndego, ezoqam-qa bøi-te Yo nde-unimanqatinat, ndego até Evé-a, ndekhatíwí.

2:5 2:5-6 Zion 14:21, 23   2:7 2:7 Zion 13:34; 2 Zion 5-6   2:8 2:8 Lom 13:12; Zion 1:9   2:9 2:9 1 Zion 4:20   2:10 2:10 Lom 14:13   2:11 2:11 Zion 12:35   * 2:13 2:13 Ndego oskia gegoam, ande qandengaz, atema ndakin, Keliso me:manqaté.   2:15 2:15 Lom 8:7   2:16 2:16 Lom 13:14   2:17 2:17 Met 7:21   2:18 2:18 Met 24:5, 24; 2 Zion 7 † 2:18 2:18 Keliso-ge qaqa ezoqam ndégo, Antikrais ndimbo-akhayam   2:19 2:19 Kel 20:30   2:20 2:20 1 Ko 2:15; 2 Ko 1:21; 2 Zion 2   2:22 2:22 1 Zion 4:3; 2 Zion 7   2:23 2:23 Zion 5:23; 1 Zion 4:15; 5:1

²⁴ Mbumbukiam-qa Manqat, zo qazoyogem, zo ande qazøte-unimanqatinim, até vøgeawát. Zo oskia tozo-geatat, yaq zo Yo mokho-te neka Tat mokho-te, ate zóyagát. ²⁵ Manqa mbusa, Yesu ginive, nqáneq: Khandi miavmiáv.

²⁶ No nqanek manqat nqazø-manqate, zapa ndógo: Ezoqa nandígú. Ndigu zo tubam-qa ndógo. ²⁷ Geté Nqova Mbomambaqape, zo qazondafem, ndego Keliso zo ande oil me gezømo-qouz, ndego zo mokho-té gunu:yagé. Yaq nakémbá, zo nømendim ezoqa nøme bezøngó. Zapa ndógo, matev até ndægo, ndégo tene-zømesím. Teqa nømendim matev, unimanqatín. Khavozám mbá. Yaq nakémbá, Keliso-qa mokho-te, até vøugú, ate av-té, Nqova Mbomambaqape ge:zømesimam.

Mbumbukiam-gi nakheis-qa matev, ande av khandé:go

²⁸ Unimanqatín, nogi nakheis. Zo Keliso-qa mokho-te, até vøugú. Yaq ndego tendoveao, ni kha føgakh-mbá qazígoát, neka teqa megemege-te, mivi mbáin, sizígoát, ta khøuwa-te ndógo, tendoqavan. ²⁹ Zo mðzøte-zøté, Mbumbukiam, ndego eqeieqei-qapé. Yaq zo vøezøté, gekha ezoqám ndego, matev eqeieqei ndematanam, ndego Mbumbukiam mokho-té genøqán.

3

¹ Zøtéqeivím? Tat, kuku khæpe mbøe-khouwév ni-te. Teqa kuku matev mokho-te, Mbumbukiam ni ekeza nakheis mi-næná. Yaq ndógo unimanqatín. Ni uni tegé nakheis-ín. Geté manqei-qape ezoqam, ndigu zøtezateáv. Zapa ndógo, ndigu Mbumbukiam mè:zøtezák. ² Nøfuap mbomømboma! Ni ndakin mízi-Mbumbukiam-gi-nakheis-én. Megemege-te ndo:go, ni ande av khazígoát, taqa yaq-te ndógo, Mbumbukiam ni-te vevezupøteáv. Zúa. Geté ndógo tizi-nøtenát: Keliso tendoveao, tendoqavan, yaq ni av tizi:goát, av ekezan nde:go. Zapa ndógo, ni zi-ometám, ndego ande av kenégo. ³ Yaq nakémbá, gekha ezoqám ndego, Keliso-te ndo:tawe, tendoqavan, ndego matev eqeieqei-té geabeyagé, ate av-té, Keliso matev eqeieqei-te nde:yage.

⁴ Gekha ezoqám ndigu, manqa-zapa ndigu, ndigu Mbumbukiam-qá khafeap ndømøkuiám. Zapa ndógo, manqa-zapa matanam matev, ndógo Mbumbukiam-qá khafeap møkuiam matév. ⁵ Zo mðzøte-zøté, Yesu ndógo tenegeavún: Ndego niqa manqa-zapazapa, géndáp. Neka te mokho-te ndego, manqa-zapazapa mbáin. ⁶ Yaq nakémbá, gekha ezoqám ndego, Yesu-qa mokho-te ndu:yage, ndego manqa-zapazapa matanam-te, sekemba géyageák. Geté gekha ezoqám ndego, manqa-zapa matanam-te sekemba ndeyage, ndego Keliso-qa yaq-te, mokho ndapeáv neka mè-otevák ndego.

⁷ Nogi nakheis. Zo ezoqa betubám. Ezoqa ndego matev eqeieqei ndematanam, ndego ndaføyamba-qapé. Ate av-té, Keliso ndaføyamba-qape nde:go. ⁸ Geté ezoqam ndego, manqa-zapa matanam-te sekemba ndeyage, ndego nqova soqaqape-gé. Zapa ndógo, ande qandengaz, atema ndakin, ndego nqova soqaqape, manqa-zapazapa oskia ndømatanám. Geté Mbumbukiam-ge Yo, ndógo tenegeavún: Ndego nqova soqaqape-qa matev, tæabete-ngiú. ⁹ Gekha ezoqám ndego, Mbumbukiam mokho-te geqan, ndego manqa-zapa matanam-te sekemba géyageák. Zapa ndógo, Mbumbukiam-qá yage matev mu-gú, te mokho-te. Yaq ndego kopømba mbáin, manqa-zapa matanam-te sa tema. Zapa ndógo, ndego Mbumbukiam mokho-té genøqán. ¹⁰ Ezoqam ndigu, Mbumbukiam-gi nakheis ndigu, neka ezoqam ndigu, nqova soqaqape-gi nakheis ndigu, ni av qazí-matøvemém nqægo: Gekha ezoqám ndego, matev eqeieqei gonemav ndego, ndego Mbumbukiam-gé mbá; até ndegó-a, ndego Klisten ezoqa nøme-te kuku mbain ndego.

Ni kuku binigú, yaqyaq-a

¹¹ Manqat ndógo, ibugukhokhof mba qazoyogem, Keliso ande qazøte-unimanqatinim, nqáneq: Ni kuku binigú, yaqyaq-a. ¹² Ni kopømba ande av Kein nde-go, bizígú. Ndego nqova soqaqape-ge ndógoám, neka ekeza eveqase pakhapakha vømbø-khana. Gekha zapá, gelavao? Zapa ndógo, ekeza matev soqáin. Geté eveqase-qa matev, eqeieqei. ¹³ Nøfuap! Yaq nakémbá, zo nqova bezøndáf, manqei-qape ezoqam zo ndisanqaza. ¹⁴ Ni mízi-nøtén: Ni løvøte mízi-løvuúim. Ni ndakin khandi-té qazígú. Zapa ndógo, ni Klisten nøfuap-te, kuku nigú. Geté gekha ezoqám ndego, kuku mbain ndego, ndego løvøte-te zua mu-gú. ¹⁵ Gekha ezoqám ndego, Klisten zífup ndesanqaza, ndego ezoqa pakhapakha khaneam ezoqám. Neka zo mðzøte-zøté, ezoqa pakhapakha khaneam ezoqam, khandi miavmiav mbáin, te mokho-te.

¹⁶ Yesu ni nonqo, ekeza kha ndonqonqotáv. Ta mokho-te ndógo, ni mizi:nótén, kuku matev eceieqei, av nqægo. Yaq até ní-a, nigí Klísten nõfuand tóke nonqo, nikeza kha bizi:nqonqotav. ¹⁷ Ezoqa gigiap kopoav tómbogoat, yaq ndego Klísten zifu te-omet, ndego gigiap-qa ndepotonam, yaq ndego te-te tókemav tógoat, gè, Mbumbukiam-qa kuku matev, te mokho-te tógo? Av taoká.

¹⁸ Nogi nakheis! Niqa kuku matev, ambá av nqægo, manqat mba begō. Geté ndógo unimanqatin kuku matev begō. Matev matanam nambá. ¹⁹ Av tizigoat ndægo, yaq ni zi:nótén, ni unimanqatin manqat-té qaziyagé. Yaq ni kopómbaqapé, Mbumbukiam-qa bõite, kha fógakh-mbá qazí-waniapát. ²⁰ Niqa mbõni, ni ezoqa soqósoqa tænaembat, yaq ni mizi:nótén, Mbumbukiam niqa mbõni mõndólóvú, neka ndego matev ate ndægo, mõndæ-otév. Yaq nakémbá, ni mbõni vaev mbáin.

²¹ Nõfuap mbomómboma! Niqa mbõni, ni ezoqa soqósoqa nænaev tógoat, yaq ni Mbumbukiam-qa megemege-te, kopómbaqapé, kha fógakh-mbá qazígoát. ²² Yaq gekhám ndógo, ni Mbumbukiam tizimbo-vi-mat, ndego segeni-etomat. Zapa ndógo, ni teqa manqat, o-mba zimbõe-ndapé neka matev ndógo tizi-matanám, ndego ndómbopoev. ²³ Teqa manqat, ni gini-lóvua, nqáneq: Ni tege Yo, Yesu Keliso, yá bizi-unimanqatinát, neka yaqyaq-a, kuku binigú, ate av-té, ibugukhokhof manqat ginimbi-lóvua. ²⁴ Ezoqa ndego Mbumbukiam-qa Manqat o-mba ndembõe-ndape, av ni manqat ginimbi-lóvua, ndego Mbumbukiam-qa mokho-té gunu:gu, neka Mbumbukiam, teqá mokho-té gunu:gu. Mbumbukiam ni mokho-te ngu:gu, ni ndógo tizi:nótén, ndego ni tege Nqova gini-etoam.

4

Av khazi:nótén, nqova ndego, Mbumbukiam-gè?

¹ Nõfuap mbomómboma! Zo ezoqa ewaqape ndõ-unimanqatinát, ndigu ndimanqate, av nqægo, tiqa manqat Mbumbukiam-gè Nqova Mbomabaqape-té qando-fakhaté. Geté zo ndigu nqova, gè:khamasím. Yaq zo tózóté-zótéz ndógo, ndego nqova, Mbumbukiam-té gepõtendéwav-a. Zapa ndógo, khavozam Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam kopoáv, nqanek manqei-qape-te gipanqanim. ² Zo Mbumbukiam-ge Nqova, av qazóté-matóvemém nqægo: Gekha ezoqám ndego, ezoqa nõme-qa bõite nde-unimanqatinat, av nqægo, Yesu Keliso ndego manqei-qape-te gegeavun, vō-ezoqam-ev, nqova ndego, ndembogo, Mbumbukiam-té gendowáv. ³ Geté gekha ezoqám ndego, Yesu-qa yaq-te ndo:nawam, ndego Mbumbukiam-ge Nqova mbáin. Geté ngenek nqova, Keliso-gé qaqa ezoqam-gé nqová. Zo mõzoyogém, tege nqova soqaqape, ndõndowáv. Yaq ndakin mõndõgeavún, nqanek manqei-qape-te.

⁴ Geté zo, nogi nakheis, zo Mbumbukiam-gí. Neka zo ndigu khavozam ezoqam, mõzótómbuzú. Zapa ndógo, nqova ndego, zo mokho-te nandu:gu, teqa bazafógakh mõndólóvuám, ndego manqei-qape-ge nqova-qa bazafógakh. ⁵ Nginik khavozam ezoqam, manqei-qape-gí. Ndigu manqei-qape manqat mba me-manqaté. Yaq manqei-qape ezoqam, tiqa manqat, géyogé. ⁶ Geté ni Mbumbukiam-gí. Gekha ezoqám ndego, Mbumbukiam nde-otevat, ndego niqa manqat ndeyógé. Geté gekha ezoqám ndego, Mbumbukiam-gè mbá, ndego niqa manqat yogeapáv. Yaq ni ndógo, tizi:nótén, gekha nqová ndego, unimanqatin manqat ndemanqate, neka gekha nqová ndego, khavozam manqat ndémánqáté.

Kuku matev, Mbumbukiam-té qando-okhó

⁷ Nõfuap mbomómboma. Ni kuku binigú, yaqyaq-a. Zapa ndógo, kuku matev, Mbumbukiam-té qando-okhó. Gekha ezoqám ndego, kuku ndómbogo, ndego Mbumbukiam mokho-té genóqán, neka ndego Mbumbukiam mõndæ-otév. ⁸ Ezoqa ndego kuku mbain ndego, ndego Mbumbukiam otevatéav. Zapa ndógo, Mbumbukiam, ndego kuku. ⁹ Mbumbukiam teqa kuku matev ni-te, av gininómánd nqægo: Ndego tege Yo kopo ndokho-fotáv, nqanek manqei-qape-te, yaq ni te mokho-te khandi miavmiav tabizi-ndapem-a. ¹⁰ Matev ambá av nqægo, ni Mbumbukiam-te kuku nigoám. Geté kuku, Mbumbukiam mbogoám, ni-te, neka tege Yo kopo niqa manqa-zapazapa evózam nonqo vøndõ-khofotav. Unimanqatin kuku matev nqáneq.

¹¹ Nõfuap mbomómboma! Mbumbukiam ni-te kuku av qambøgoam, yaq até ní-a, ni kuku binigú, yaqyaq-a. ¹² Ezoqa kopo, Mbumbukiam ometeáv. Geté ni kuku tónigoat, yaqyaq-a, yaq Mbumbukiam ni mokho-té gunu:gu neka teqa kuku matev, sasae mõndómukhóu, ni-te.

¹³ Av khazí:nòtēn, av nqáego, ni Mbumbukiam-qā mokho-tē qazu:gū, neka ndego niqā mokho-tē gunu:gū? Ni ndógo tizi:nòtēn: Ndego ni ekeza Nqova ni-etoám. ¹⁴ Neka ni āv qatiqevím nqáego neka ezoqa āv qati-zòmesím nqáego: Mbumbukiam ekeza Yo kopo, manqei-qape ezoqam-qa khandi:zat nonqo ndokhofotáv. ¹⁵ Gekha ezoqām ndego, ezoqam-qa bōi-te nde-unimanqatinat, av nqáego, “Yesu ndego Mbumbukiam-gē Yō,” Mbumbukiam ndú:gú, te mokho-te, neka ndego ezoqam, Mbumbukiam-qa mokho-te ndú:gú. ¹⁶ Neka nōme nqānek: Ni mīzi:nòtēn neka mīzi-unimanqatiním. Mbumbukiam, kuku ni-te.

Mbumbukiam, ndego kuku. Gekha ezoqām ndego, kuku matev-te ndeyage, ndego Mbumbukiam-qā mokho-tē gunu:yagé neka Mbumbukiam teqā mokho-tē gunu:yagé. ¹⁷ Av tizi:yagat, yaq Mbumbukiam-qa kuku matev, sasae mōndòmukhóu ni-te. Yaq ni manqa ovōyam khōuwa kandambaqape-te, kha fōgakh-mbá sizigoát. Mōe mbain. Zapa ndógo, ni nqānek manqei-qape-te, āv qazi:yagé, av Keliso ge:yagam. ¹⁸ Kuku matev mokho-te, mōe mbain. Geté kuku matev ndógo, qamu-khouwevin, ndógo mōe matev, gēngeatumatún. Zapa ndógo, mōe matev ndógo, yaq-fia ndape-qá yaq-té qanegó. Gekha ezoqām ndego, yaq-fia ndape-qa yaq-te mōe sekemba ndego, te mokho-te, Mbumbukiam-qa kuku matev, sasae khouiáv.

¹⁹ Ni kuku nqanigu, zapa ndógo. Bugukhokhof kuku, Mbumbukiam ndógó, ni-te. ²⁰ Gekha ezoqām ndego, te-ein, av nqáego, “No kuku Mbumbukiam-te”, geté ndego Klisten zifu gesanqāwē, ndego khavozam ezoqām. Zapa ndógo, ndego Klisten zifu-te kuku mbain tegoat, ndego bōi nde-omete, yaq gē, ndego Mbumbukiam-te, kuku āv khambōégoat, ndego ometupav ndógo? ²¹ Keliso ni manqat, āv ginimbi-lōvuá nqáego: Gekha ezoqām ndego, Mbumbukiam-te kuku ndōmbogo, ndego até Klisten zifu-té-a, kuku bembogó.

5

Manqei-qape-qa matev soqōsoqa, av khazí-tōmbuatāt

¹ Gekha ezoqām ndego, nde-unimanqatinat, av nqáego, Yesu ndego Mesayā, ndego Mbumbukiam mokho-tē genóqán. Neka gekha ezoqām ndego, eve-te kuku ndōmbogo, ndego até nakheis-té-a, kuku mbogó. ² Av khazí:nòtēn, av nqáego, ni Mbumbukiam-gi nakheis-te, kuku nqanígū? Ni ndógo tizi:nòtēn, ni Mbumbukiam-te kuku tōnigoat neka teqa manqat o-mba tizimbōe-ndapat. ³ Ni Mbumbukiam-te kuku tōnigoat, yaq ni teqa manqat o-mba zimbōe-ndapat. Teqa manqat, fōgakh mbain, ni-te. ⁴ Zapa ndógo, gekha ezoqām ndego, Mbumbukiam mokho-te geqan, ndego manqei-qape-qa matev soqōsoqa gétōmbuatát. Matev ndógo, manqei-qape-qa matev soqōsoqa ndótōmbuat, niqā unimanqatin matév. ⁵ Gekha ezoqām ndego, manqei-qape-qa matev soqōsoqa tetōmbuat? Ezoqam sate ndégo, nde-unimanqatinat, av nqáego, Yesu ndego Mbumbukiam-gē Yō.

Mbumbukiam-qa unimanqatin manqat, ekeza Yo-qa yaq-te

⁶ Yesu Keliso nqānek manqei-qape-te gegeavun, ndego ibōkha iz ndōndáp neka teqa kouk vōwa. Ndego ambá av nqáego, ibōkha iz mba ndōndáp. Geté ndego até kouk mbowá. Nqānek manqat, Mbumbukiam-gé Nqova ndō-unimanqatinát. Neka ngenek Mbumbukiam-ge Nqova, unimanqatin ezoqām. ⁷ Matev misiká, ni-te Yesu-qa yaq-te, nqa-unimanqatinat. ⁸ Mbumbukiam-gé Nqová neka ibōkhá neka kōuk. Yaq manqat ndógo, nqānek matev misika nqa-unimanqatinat, kopó.

⁹ Ezoqa matev bōi gi:qevimin, ni tiqa manqat, zi-unimanqatinímín. Geté manqat ndógo, Mbumbukiam ndemanqate, mōndō-lōvuám, ezoqam-qa manqat. Zapa ndógo, ndego manqat, ekeza Yo-qá yaq-té gene-manqaté. ¹⁰ Ezoqam ndego, Mbumbukiam-ge Yo nde-unimanqatinat, ndego ekeza mokho-te, mōndæ-otév, manqat ndógo, Mbumbukiam ni-te nde-unimanqatinat, unimanqatin. Geté ezoqa ndego, Mbumbukiam-qa Manqat unimanqatin-teav ndógo, ndego Mbumbukiam khavozam ezoqam me:vewé. Zapa ndógo, ndego Mbumbukiam-qa Manqat unimanqatinímáv, ndego tege Yo-qa yaq-te nde-manqate. ¹¹ Manqat ndógo, Mbumbukiam ni-te nde-unimanqatinat, nqānek: Ndego ni khandi miavmiav ni-etoám. Neka nqānek khandi, ekeza Yo-qá mokho-té qanu:gú. ¹² Ezoqam ndego, Mbumbukiam-ge Yo ndembogo, ndego khandi miavmiav mbogó. Neka ezoqam ndego, Mbumbukiam-ge Yo mbain ndego, ndego khandi miavmiav, mbain.

Khandi miavmiav-qa yaq-te

¹³ No nqānek manqat tæzōmbe-peawám ndógo: Zo ezoqam, zo Mbumbukiam-ge Yo ndozo-unimanqatinat, zo vōezotéz, av nqáego, zo khandi miavmiav, ndōzógó. ¹⁴ Ni

mízi:nòtén, ni Mbumbukiam tizimbo-vi-mat, av ekeza poev ndægo, ndego niqa viam manqat, ndø-ewagát. Yaq nakémbá, ni møe mbain, sizigoát, Mbumbukiam-te tizi-akhaemat. ¹⁵ Ni tizi:nòten, av nqægo, ndego niqa viam manqat ndø-ewagát, yaq ni sizi:nòtén, ni ndizi-ndapém ndøgo, ni tizimbøe-vi-mat.

¹⁶ Ezoqa Klisten zifu te-omet, ndego manqa-zapa tego, manqa-zapa av nqægo, ndøgo ezoqa løvøte-te ituiav ndøgo, yaq ndego yà bembo-guligulím. Yaq Mbumbukiam ndego khandi mbó-etoám, av ndego manqa-zapa goneav qagoam, ndøgo løvøte-te ndø-itui.* Geté unimanqatín. Manqa-zapa nøme, nqágó. Ndøgo ezoqa løvøte-té qanø-ituí. Taqa yaq-te, no manqatemáv, av nqægo, gè:guligulím. ¹⁷ Matev soqøsoqa ate ndægo, manqa-zapá. Geté manqa-zapa nøme, ezoqa løvøte-te, gé-ituiák.

¹⁸ Ni mízi:nòtén, gekha ezoqám ndego, Mbumbukiam mokho-te geqan, ndego manqa-zapa matanam-te sekemba géyageák. Zapa ndógo, Mbumbukiam-ge Yo, ndego ekezan, Mbumbukiam mokho-te geqan, ndembøe-khakházám. Yaq nqova soqaqape, ndego ezoqam, kha gembó-khanazák.

¹⁹ Ni mízi:nòtén, ni Mbumbukiam-gí, neka manqei-qape ate nqægo, ezoqa soqaqape-qá bazaføgakh mokho-té qanu:gú.

²⁰ Neka ni mízi:nòtén, Mbumbukiam-ge Yo møndø-geavún, neka nøtenat vøni-etoam, ni unimanqatin Mbumbukiam bizí:nøten. Ni ndego unimanqatin Mbumbukiam-qá mokho-té qazu:gú. Zapa ndógo, ni tege Yo Yesu Keliso-qá mokho-té qazu:gú. Ngenek unimanqatin Mbumbukiám, neka ndego khandi miavmiav zapá.

²¹ Nogi nakheis! Zo khape mbumbuk, zítá qane-wuøezá.

5:16 5:16 Met 12:31   * **5:16** 5:16 Manqa-zapa, ezoqa løvøte-te ndø-ituzá, ndógo tønè-manqaté, ta zapaya ndøgo, ezoqa nqova-te tenanim.   **5:18** 5:18 1 Zion 3:9

2 Zion Zion-qa pepa qambo-menas

Megeat Manqat-qase

Nqanek pepa, gè-menás, Zion gepeawam. Ndego nqanek pepa andé sævam-té genø-peawám, tugi nakheis namba. Geté zøtezat ezoqam kopoav, av gini-mataváp nqægo: Ndøgo yaya etæ manqát. Ndego nqanek pepa, Klisten bawan ezoqam-té abe-peawám, ezoqa ewaqape namba, ti mokho-te ndu:gu.

Nqanek pepa-te, Zion Klisten ezoqam nqawa, av gezømbe-eín nqægo: Ndigu kuku ya bezøgó, yaqyaq-a, neka khavozam nømendim manqat-qa yaq-te, yà beto-feazoát.

¹ No megeat ezoqám, nqanek pepa nqæpeaomit. No tu-te ndúgu tøtø-peaomit, sævam, Mbumbukiam guveatav, tugi nakheis namba. No kuku kandambá, zo-te. Geté no mbá mbá. Até ndigu ezoqa nømé-a, ndigu unimanqatin manqat ndi:zøtezat, ndigu kuku kandambá, zo-te. ² No zo-te, kuku kandambaqape, tønømbegó ndøgo: Zapa ndøgo, ni Mbumbukiam-qa unimanqatin manqat nimbu:gu. Yaq ndøgo ni mokho-te miavmiav mú:goát.

³ Mbumbukiam, Tat, neka Yesu Keliso, Tat-ge Yo, tiqa kuku matev neka tanakh matev neka sambi matev, ndøgoát, ni namba. Yaq ni unimanqatin manqat-te neka kuku matev-té qaziyaagát.

⁴ No khanakhanakh kandambá qændap, zogi nakheis nøme qæzømet, ndigu Mbumbukiam-qa unimanqatin manqat-te ndi-okho, av Tat manqa ginimbi-løvua. ⁵ Yaq ndakin, no qo sævam, nangó qataqá-eín: Ni yaqyaq-a, kuku binigú. Nqanek manqat, guguna manqat ndakinák mbá. Awenegé. Ate av-té, ni oskia qazi-ewagam, ibugukhokhof, atema ndakin. ⁶ Kuku matev eqeieqi nqánek: Ni av tabizi-yagé, av Mbumbukiam, ni manqa ginimbi-løvua. Teqa guguna manqat, av ibugukhokhof qazøte-ewagam, nqánek: Zo kuku matev-té qayagé.

⁷ Khavozam nømendim ezoqam kopoáv, nqanek manqei-qape-te gipanqanim. Nginik ezoqam gò:nawám, av nqægo, Yesu Keliso ge-ezoqam-ev. Gekha ezoqám ndego, av nde:manqate, ndego khavozam ezoqám neka ndego Keliso-gé qaqa ezoqám. ⁸ Zo gò:feazoát. Soqáin ndøgo, zo ndapeav tøgoat, ndøgo ni sasae-qape nqazimbogo. Geté zo yaq-fia ate ndægo, vømøndapém. ⁹ Gekha ezoqám ndego, Keliso-qa nømendim matev teløvu neka sekemba paeveav vøgoát, te mokho-te Mbumbukiam mbaín. Geté ezoqam ndego, Yesu Keliso-qa nømendim matev tegeatat, ndego Eve nekā Yo, ndømbøigoát. ¹⁰ Ezoqa zo-te tendowav, ndego nømendim matev vini tendapav, zo ndego zoqa khoev-te ndøkhatøwém, neka nøfu manqat mbomanqáté. ¹¹ Gekha ezoqám ndego, ezoqam av ngenek nge:go, nøfu manqat tembo-ein, ndego ngenek ezoqam, manqa-zapa matanam-te gembótøké.

¹² No manqat nøme kandambá, zo-te manqa manqate-qa nqægo. Geté no poeveáv, pepa-te tøtøndo-peawam. Zapa ndøgo, no tototaná ndøgo: No notøndónáv, zo namba manqat vizi-einím. Yaq niqa khanakhanakh, tabinimbi-tøvá.

¹³ Qogu ana*, Mbumbukiam guveatav, tugi nakheis, khaiya mboma manqat ndøkhofotaváv, qo-te.

3 Zion

Zion-qa pepa qambo-misika

Megeat Manqat-qase

Nqanek pepa, gè-misiká, Zion gepeawam. Gaius-té genø-peawám. Ngenek Gaius, Klisten megeat ezoqám. Teqa Klisten keoge matev, qanimáv. Yaq Zion khanakhanakh, taqa yaq-te. Geté ta Klisten bawan ezoqam mokho-te, megeat ezoqam nøme, møndu:goám. Teqa matev soqain. Iz nqambógo: Diotlefés.

Gigiap kandambaqape, nqanek pepa mokho-te, nqánek: Klisten megetapak tizi-vevesam, ndigu manqa-zapa-te ndiyage, yaq até Klisten bawán-a, vømósoqá. Yaq nakémbá, ni Klisten megetapak tabizi-vevesám ndigu, tiqa poev kandambaqape, Mbumbukiam-te mba ndøgo neka matev egeieqei-te ndiyage. Yaq kopømbaqapé, tizizø-paev.

¹ No megeat ezoqám, nqanek pepa nqæpeaomit. No nqanek pepa, noge nøfu Gaius-té qatø-peaomit. No kuku kandambá, qo-te.

² Nøfu mbomambaqape! Noqa poev nqánek: Qo kopømba ndøyagé, enqoni mbain, ate av-té, qoqa unimanqatin matev egeieqei ndægo. ³ No khanakhanakh kandambá qændap, Klisten nøfuap gifakhaz, ndigu qoqa unimanqatin-qa yaq-te ginø-einim, av qo unimanqatin-te ndoqote-yage. ⁴ No nqæyoge, av nqægo, nogi nakheis unimanqatin-te ndiyage, no khanakhanakh kandambá qændapin. Khanakhanakh av nqægo, møndø-løvúám, khanakhanakh nøme ate ndægo, no qændapin.

Gaius-qa tøke matev, Klisten ezoqam-te

⁵ Nøfu mbomambaqape! Qo Mbumbukiam-qa sasae qanimáv nandoqogot, Klisten ezoqa ndoqozø-tøkee. Qo até ndigú-a, qateqateav ndigu, sòqozø-tøkeatún. ⁶ Nginik ezoqam, niqa Klisten møvøna-te, qoqa kuku matev-qa yaq-te, emanqat ndøvototém. Ndigu zo-te tivesez, yaq taqa zita-te nakhoa até gēgeveēt, qo nqawa vøzøtøké, ate av-té, Mbumbukiam-qa bøi-te, egeieqei ndægo. ⁷ Nginik ezoqam, ekeza manqei, Keliso-qá iz panqavøem nonqo ndø-ivøvé, neka ndigu poeveáv, tiqa yage nonqo, Klisten-av ezoqam-te tiotabat. ⁸ Yaq nakémbá, ni ezoqam av nginik ngi:gu, yá bizizø-tøkéé. Yaq ndøgo, ni unimanqatin manqat panqavøem sasae sizimúgút, nginik ezoqam namba.

Diotlefes neka Demitlius-qa yaq-te

⁹ No nandav Klisten bawan ezoqam-te, pepa notøndo-khofotáv. Geté Diotlefes, ndego tigi megeat ezoqam gone-qa ndego, ndego niqa manqat ndapeáv. ¹⁰ Yaq nakémbá, tøtøndonav, no ezoqa teqa matev nøtézømás, av ge:goatun ndægo. Ndego ni manqat soqøsoqa nigeve:matún. Geté ta-mbá mbá. Klisten zifuap, ginduzavin, ndego khatobumáv. Neka ezoqa nøme, ndigu khatobam-qa ndigu, ndego gèzømbe-khafenín, neka Klisten bawan-te vøndø-natazin.

¹¹ Nøfu mbomambaqape! Qo matev soqaqape mbøpáev. Geté matev egeieqei mbøpáev. Ezoqam ndego, matev egeieqei ndego, ndego Mbumbukiam-gé. Geté ezoqam ndego, matev soqøsoqa ndego, ndego Mbumbukiam otevatéav.

¹² Geté Demitlius, ndego ezoqa ewaqape, egeieqei me:vewé. Até teqa matév-a, ndego ezoqa egeieqei me:vewé. Neka ndøgo unimanqatin. Até ní-a, ni ndego ezoqa egeieqei nitivewé. Neka qo mðqote-qatég, niqa manqat unimanqatin.

Zion-qa vaev manqat

¹³ No manqat nøme kandambá, qo-te manqa manqate-qa nqægo. Geté no poeveáv, pepa-te tøtøndo-peawam. ¹⁴ Zapa ndøgo, no tototaná ndøgo: No nakhamas-té qatøndónáv, qo namba manqat vizi-einim.

¹⁵ Sambi ndøgoát, qo-te. Qogi qafuap, khaiya mboma manqat ndøkhofotaváv, qo-te.

Neka noqa khaiya mboma manqat, nogi nøfuap kopokopo ate nandi:gu, qozø-etoám.

Zud Zud-qa pepa

Megeat Manqat-qase

Nqanek pepa, Zud ndøpeawám. Ngenek Yesu-gé eveqasé, Zems namba. Zud nqanek pepa, ta zapaya nqánek gene-peawám: Klisten ezoqam fògòfògakh bewaniáp, neka khavozam nòmendim ezoqam-qa manqat, yá besanqawé, ndigu ezoqa ndi:zømesim av nqægo, ni kopømbaqapê, manqa-zapazapa vinivinimba sa tizigoat, zapa ndøgo, Mbumbukiam niqa manqa-zapazapa, segembøe-navøem. Geté manqat av nqægo, khavozam manqát neka mokho mbain.

¹ No Zúd, nqanek pepa nqæpeaomit. No Yesu Keliso-gé sasae ezoqam neka Zems-gé eveqasé. No ti-te ndigu tøtø-peaomít, ndigu Mbumbukiam gezøndo-akha, tegi ezoqam tigoat, neka ti-te, ndego nigí Tat, kuku ndømbogo, neka ndigu Yesu Keliso ndekhatiza.

² No áv qate-guligulím nqægo: Mbumbukiam-qa tanakh matev neka kuku matev neka sambí matev, zo nøme mba zømbó-khouwév.

Khokho nòmendim ezoqam-qa yaq-te

³ Nøfuap! No zo niqa khandi:nat-qa yaq-te, peawam-qa nøzøgoám, Mbumbukiam ni ate nqazi-gu gini-etoam. No poev kandambá qanøgoam, zo amba av tæzømbe-peawamin. Geté no ndakin pepa vini banø-peawám. Zoqá zita tøpøzu nonqó. No nqazø-pouwe: Zoqa unimanqatin matev, gèkhakhatám, ndøgo Mbumbukiam ni ekeza ezoqam, ate nonqo ginimbi-etoam. ⁴ Zapa ndøgo, zo mokho-te nandav, ezoqa nøme mândo-óz. Khonoam-té. Nginik ezoqam, Mbumbukiam gèsanqawé. Teqa Manqat, kuku matev-qa yaq-te, ndigu gèqambuatét. Ndigu ezoqa áv gini-zømesimatún nqægo: Qo kopømbaqapê, mambe matev-te soqó-okhoát. Ndigu nigí khandi miavmiav Evezøza neka Kawa kopo, Yesu Keliso, teqa yaq-te gò-nawám. Tiqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, nupøkhan mbá, é-møndæ-eín, ndigu yaq-fia nqosøgeap ndømø-qeivím.

⁵ Zo møzøte-zøté. Geté no zo manqa matev eim-qa nøzøgó. Izlael ezoqam, Izip manqei-te giyagam, Evezøza møndø-khandí:z. Geté vaev-te, ndego ndigu ezoqam, unimanqatinteav qagoam, gèngiæzó. ⁶ Neka gèmbø-mataváp. Enzol ezoqam ndigu, poeveav qagoam, ta bazaføgakh-te mba tiyagat, av Mbumbukiam gezømbe-etoam, neka ndigu tiqa manqei gi-ivøvem, Mbumbukiam ndigu auli sén gene-løvønøvé. Yaq oskia ndømøpøpøáp. Bøivun-té giyagé, atema Mbumbukiam-qa Khøuwa Kandambaqape-te, manqa ovøyam-te vømówān-a, yaq-fia nqosøgeap vø-upøgim. ⁷ Neka até Sodom neka Gomolá-ya, gèmbø-mataváp. Ta taon menas neka vemíav nøme, avøavun qagoat, ezoqam ndigu mambe okho matev vinivinimba qazøgoupam, ndigu ndakin nqosøgeap miavmiav gøinam manqei-té gigú. Ndøgo niqá nòmendim nonqó.

⁸ Até nandiv khokho nòmendim ezoqám-a, ndigu ezoqa venanqei-tam-te gi:manqatatum, ndigu tiqa manqa-zapa matanam-te, ekeza kha ndøngi:wát, Evezøza-qa megeat matev-qa yaq-te vø-naumatun-a, tegi enzol ezoqam-qa yaq-te, ngenøgim manqat vømanqatatum. ⁹ Geté até Maekól-a, ndego enzol ezoqam kandambaqape, ndego nqova soqaqape namba Mozes-qa kha-qa yaq-te manqat ge-itumbam, ndego manqat qaqa-us einiáv, te-te. Ndego sa nqánek gembø-eín, “Evezøza, yaq-fia ndæqamákh.” ¹⁰ Nandiv ezoqam, ngenøgim manqat, sège-manqaté. Geté taqa yaq-te ndøgo, ngenøgim manqat ndi:manqate, ndigu mokho ndapeáv. Ndigu ekeza kha-qá poev matev paev mba me:zøtezá. Ndigu andé søvakha giqiap matavap mbain me me:gó. Yaq tiqa matev gèngiæzó.

¹¹ Nginik møndø-soqóéz. Ndigu Kein-qá matev ndøndapém, ndego ekeza eveqase pakha-pakha gembokhana. Neka ndigu Balam-qá matev mbopáev, ndego moni ndøpazat zapaya, manqa-zapa gego. Mbumbukiam-qa manqat, ndigu gèsanqawé, ate av-té, Kola nde-go, Mbumbukiam-qa manqat gesanqao. Geté Mbumbukiam, áv gené-ngiæzó, av Kola ge:ngiu.

¹² Nandiv ezoqam, mivi mbain. Zo kuku lou loge matev-te qazo-pindamin, ndigu ekeza kha mba mbomatavupatún, lou loge si vøzø-wagatun. Nginik zo mokho-te, andé khavimus ezoqám. Ndigu andé ibøkha-yav ozoz me me:gó, khamøe qakaweamin. Neka ndigu andé tae nanga-yav tae me me:gó. Tae nanga viav qafakhanin, ndigu nanga vi:máv. Lu møndøzø-khofovøem. Gèpakhaéz. ¹³ Neka ndigu andé ndaola khamøe kandakanda me me:gó. Tiqa manqa-zapazapa mivi-us, andé faf me me:vuaté. Ndigu ndigu andé nduku nøme me me:gó,

yan-te khokho ndi-okho, sa gimø-nasinimîn. Ezoqam av ngi:gu, Mbumbukiam tiqa manqei, mðndøzø-nøzá. Bøivun-qape-té qagó. Yaq miavmiav ndógo tiyagát.

¹⁴ Inok, ndego Adam gendo-manazam, ge-ezoqam-seven-ev, ndego ezoqa av ngi:gu, tiqa yaq-te, Mbumbukiam-qa manqat, av gene-vevezám nqægo, “Nqá! Evezøza mðndø-geavún. Tegi enzol ezoqam kopoav gevebumav-qape namba me:geavún. ¹⁵ Ndego ezoqa ewaqape manqa ovøyam-té genø-áb. Yaq gekha ezoqám ndigu, Mbumbukiam ndisanqawe, ndego yaq-fia zótá, tiqa manqa-zapazapa zapaya neka tiqa manqat soqøsoqa ate ndægo zapaya, teqa yaq-te gi:manqatam.”

¹⁶ Nginik ezoqam, gekha matēv ndøgo, ndøzø-fakhate, ndigu khanakhanakh mbain. Neka ndigu zenda, ezoqa nøme-té ginø-qantumátún. Ndigu ekeza poev matev soqaqape mba mbopáev, neka ekeza kha mba mo-eqawát. Ndigu ezoqa enaq manqat zøge:matún neka vøzømbē-khavozumatum. Yaq ndigu tiabezømbe-tøkeé, av ndigu ndøzømbē-poev.

Ni unimanqatin-te, bazaføgakh-us bizi-waniáp

¹⁷ Geté zo, nøfuap mbomømboma, manqat zombó-matavupát, nigi Evezøza Yesu Keliso-gi u-anim gizø-manqatam. ¹⁸ Ndigu av gini-manqatám nqægo, “Vaev khøuwa-te, ezoqa ndøndoazv. Ndigu Mbumbukiam neka Klisten ezoqam otøotam mé:zæbát, neka ekeza poev matev soqøsoqa mba vømbópavát.” ¹⁹ Nginik ezoqam, zo gèqaqabatún. Ndigu manqei-qape ezoqam-qá matavap mba mbopáev. Neka ndigu Nqova Mbomambaqape mbain.

²⁰ Geté zo, nøfuap mbomømboma! Zo unimanqatin matev mbomambaqape zondapém. Ndøgo zoqá zapá. Yaq ta zapa-te ndøgo, zotófisám. Nqova Mbomambaqape mokho-té qanø-guligulím. ²¹ Zo Mbumbukiam-qa kuku mokho-te, até vøugú, zo nigi Evezøza Yesu Keliso ndøzømbøe-keoge. Ndego ekeza tanakh matev-te, yage miavmiav zø-etoám.

²² Ezoqa nøme, zo andé gøinam-me-té qanø-khandí:z. Neka ezoqa nøme-te, tanakh bezøgó. Geté go:feazoát. Soqaín ndøgo, zo tiqa manqa-zapazapa-te, sa tozotu-oz.

Ike manqat Mbumbukiam-te

²⁴ Mbumbukiam, ndego kopømbaqape ndego, zo tezø-geatat, yaq zo o:zaneav vøgoát, neka ndego kopømbaqape ndego, zo ekeza waev mbomambaqape-te te-itub, yaq zo teqa megemege-te khanakhanakh-us manqa-zapa-yav vozomøwán, ²⁵ ndego Mbumbukiam kopo, ndego ni Yesu Keliso mokho-te, nigi Evezøza, gekhandi:n, waev neka bazaføgakh neka kawa matev, teqa ndégo, ibugukhokhof, khøuwa ate ndi:gu ngazeav qagoam, neka ndakin, neka megemege-te ndo:go, miavmiav.

Amén. Nqanek manqat unimanqatín.

Manqat Qandoveeam

Megeat Manqat-qase

Nqanek manqat, Zion ndøpeawám, ndego Yesu-gi paev ezoqa tuelv nøme gegoam. Ta khøuwa-te ndøgo, ndego nqanek manqat gepeawam, ndego Patmos manqei bawa-té geyagám. Gaman ezoqam, timø-vutuním ndøgo. Yaq ndego ta manqei bawa-te ndøgo, andé ndimbula ezoqam me me-goám.

Khøuwa nøme, ta manqei bawa-te ndøgo, ndego umingiap ndøqeivát. Yesu matev kopoáv gembo-vevezam, megemege-te ndo:go, tøfakhanam. Zion nqanek manqat, tene-peawám ndøgo: Klisten ezoqam ndigu, qaqa ezoqam neka ngenøgim matev mokho-te ndiyage, føgøføgakh bewaniáp neka Evezøza-qa manqat bazaføgakh-us bembø-geawat. Zapa ndøgo, vaev-te, Mbumbukiam teqa bazaføgakh kandambaqape ndøveáz, neka Saitan, Mbumbukiam-gi qaqa ezoqam ate ti-goat namba, vóngiæzø. Ezoqa ewaqape, Mbumbukiam-qa manqa ovøyam-té giwaniapát. Yaq ezoqam ndigu, Yesu ndimbopaev, neka ivøveav ndigu, yage eqeieqei ndøndapém.

Nqanek emanqat mokho-te, manqat kopoáv, yaya etæ manqát.

Nqanek manqat av khandē-veveam

¹ Nqanek manqat, Yesu Keliso ndøvevezám. Mbumbukiam tene-omat ndøgo: Ndego tegi sasae ezoqam mé-zømás, ande gekha matev me mé-fakhanám. Ndøgo sá befakhanám. Nakhamas-té. Yesu tege enzol ezoqam, Zion-té gendo-khofotáv, ndego tege sasae ezoqam, taqa yaq-te vømbøe-ovøyam. ² Nqanek emanqat, Zion me-vototét, matev ate ndægo, geqeivat, neka manqat ndøgo, Yesu Keliso ge-omat, ndøgo Mbumbukiam-te qandowav.

³ Gekha ezoqám ndego, nqanek manqat tegeve:mat, Mbumbukiam gevevezam, neka gekha ezoqám ndigu, nqanek manqat ti-ewagat, neka vømbøpávát, av nqæpeawap, ndigu khanakanakh mbá giabitiqú. Zapa ndøgo, khøuwa ndøgo, nqanek matev tøfakhanam, avønín.

Khaiya mboma manqat, Klisten bawabawan seven-te

⁴ No Zíón. No nqanek pepa, zo Klisten bawabawan seven-té qatø-peamít, zo Esia plovins-te ndozo-yageap.

Kuku neka sambí ndøgoát, zo namba, te-te ndego ndøndo-okho, ndego ngego neka ndego gegoam neka ndego ngegeav, neka ndøgo nqova seven-te ndøndo-okho, ndigu teqa kawa ezoqam-qa qonam nonqo megemege-te ndo:go, ⁵ neka ndøgo Yesu Keliso-te ndøndo-okho, ndego unimanqatin manqat mba ndemanqate. Bugukhokhof ezoqam ngének, løvøte-te gendosuzam. Kawakawa-za ate ndi:gu, manqei-qape-te ngigu, ndego tigi kawá.

Ndego, ni-te kuku ndømbogo neka teqa kouk mokho-te, ni manqa-zapa-te gendo-nqovotan, ⁶ neka ni teqa megeat matev mokho-te, kawa iz gini-etoam, neka Mbumbukiam-gi iziz ezoqam vø-amb, ni tege Eve-qa sasae tizimbo-goat, iz kandambaqape neka bazaføgakh matev, teqa ndégo. Miavmiáv. Amén. Nqanek manqat unimanqatín.

⁷ Nqáe! Ndego khaiya ozoz mokho-té genøgeáv. Ezoqa ewaqape sugumú-ometét. Ate ndigú-a, gikeqatøvem, vø-ometám. Yaq ezoqa bawabawan ate ndi:gu, manqei-qape-te ngiyage, ndigu mbøni zóvá neka vø-eivám, te zapaya. Amén. Matev av tønéfakhán.

⁸ Evezøza Mbumbukiam, ndego bazaføgakh ate ndægo ndømbogo, ndego ngego neka ndego gegoam neka ndego ngegeav, ndego av gene-manqaté nqægo, “No zapá neka no váev.”

Keliso Zion-te gefakhan, Klisten bawabawan seven-te pepa peawam manqat gembo-ein

⁹ No Zíón. No zogé Klisten zøfú. Yesu mokho-te, ni kopó. Te mokho-te, no zo namba, viniv kopó sizimu-egawát neka Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te sa nqázímú-yáge, neka bazaføgakh-us sa nqázímú-wánláp.

No Mbumbukiam-qa manqat gate-manqatam neka ezoqa Yesu-qa yaq-te vøtē-zømesimam, ta zapaya ndøgo, no Patmos manqei bawa-té gimø-ogenonám. ¹⁰ Yaq Sande khøuwa nøme qandopave, Evezøza-qa khøuwa, no Mbumbukiam-ge Nqova tène-khatómb. Yaq noqa zita-te, no manqa wag kandambaqape nø-ewág. Andé kipi me me:khambá. ¹¹ Ta wag ndøgo, av qande-ein nqægo, “Matev nqanek nqoqo-qeivit, pepa-té qonó-peawám. Yaq Klisten bawan seven-té qonø-khofotám, ndigu Efesus neka Simina neka Pegamum neka Tiatila neka Sadis neka Filadelfia neka Laodisia taon-te ndiyageap.”

¹² Yaq no nõqambún. Ambá no-ometín, gekha ezoqám ngenek, manqat ngenø-manqate. Qæqambun, yaq no lampa asøzam nonqo nõqeív. Sevén ate qægoam. Lampa asøzam nonqo neka lampa ndøgo, gol khakheitáp. ¹³ Yaq ta lampa asøzam nonqo mokho-te ndøgu, ezoqam møndøyám. Ndego andé Ezoqam-ge Yo-qá bugug me me:kewagám. Ndego ndabua sekeqape ndø-zám, até bov vømømbø-gutav, neka savim-te lõvønám nonqo gol-us vømboe-løvøtam. ¹⁴ Teqa kawa neka tegi izum, papaqá. Khagi, andé sip su papaqá neka andé sik. Neka teqa bøi, andé gøina wageap me me:wageapám. ¹⁵ Neka teqa zenda tokhotapak, andé auli gigiap me me:goám, gøinam-te toqota. Bøi sanqatøve-ús. Neka teqa manqa wag, andé ibøkha sololo kandambaqape me me:wagám. ¹⁶ Teqa nakeamo zenda-te, nduku ndø-upøzotám. Sevén, ate gi:goam. Neka teqa manqa-nqa-te, nakhag kaiya geøvap yaqyaq-us khobos-qapi ndofakhatám. Neka teqa bugug, andé khøuwa tatas-qape-qá waev me me:sanqatavám.

¹⁷ Qæ-omet, no teqa zenda tokhotapak-qa megemege-te ndo-go, sæbøián. Andé lõvøte ezoqam me nõteveám. Geté ndego teqa nakeamo zenda nõmbové, vønø-ein, “Qo møe ndøgól! No ndégo, bugukhokhof vøgoam-a, vaev-te vøgoát. ¹⁸ No khandi ezoqám. No møenaním. Geté nqáe! No nango møkhandi:n. Neka no miavmiav nõyagát. Neka no lõvøte neka lõvøte ezoqam-qa manqei, tigi mboqog mboqogim nonqo nogeazoát.

¹⁹ Matev ndøgo, nqoqo-qeivít, qøpeawám, matev ndøgo, ndakin tøkhanam, neka matev nõme, vaev-te vøkhanám. ²⁰ Nduku seven ndigu, noqa nakeamo zenda-te qoqozømet, neka lampa asøzam nonqo gol-us qoqoqeív, taqa mokho ndøgo, qakhonawam, nqáneq: Lampa asøzam nonqo gol-us seven, ndøgo Klisten bawan sevén. Neka nduku seven, ndigu Klisten bawan seven-gí enzol ezoqám.”*

2

Evezøza-qa manqat, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Efesus taon-te giyagam

¹ Yaq Evezøza, áv genømbe-ein nqægo, “Klisten bawan ezoqam, ndigu Efesus taon-te ndiyage, tigi enzol ezoqam, pepa áv qoqombøé-peawám nqægo:

Nqanek manqat ndégo temanqaté, ndego nakeamo zenda-te, nduku seven nde-upøzoat, neka ndego lampa asøzam nonqo gol-us seven mokho-te ndu-okho. Ndego áv gene-manqaté nqægo:

² No zoqa matev møtenøtén, av ndøzøte-matanam neka sasae føgakh ndozo-geawat neka bazaføgakh-us ndozowani. Neka no møtenøtén, zo manqa-zapa-us ezoqam sa takeapáv, zoqa mokho-te tu:goat. Neka zo ndigu mōzo-gevezotám, ndigu ekeza kha Keliso-gi u-aním ndi:vewe. Geté ndigu Keliso-gi u-aním mbá. Yaq zo mōzoqás, av nqægo, ndigu khavozam ezoqám. ³ Matev føgøføgakh qazø-fakhanumam, no zapaya, zo bazaføgakh-us zowaniapám. Neka zo ivøveáv.

⁴ Geté zoqa matev nõme-qa yaq-te, no khanakhanakh mbáin. Ta matev nqáneq: Zo kuku matev no-te, av bugukhokhof qazømbe-goam, mōzo-ivøvém. ⁵ Gømbo-mataváp: Zo bugukhokhof kuku kandambá qazøgoam. Geté ta matev-te ndøgo, zo mōzotøndo-bøiáz. Qámbá. Vøndo-qambúz. Yaq matev áv tønégó, av bugukhokhof qazøtegoam. Mbain tøgøat, yaq no ndøtøndonáv, zoqa lampa asøzam nonqo vøtévibám, ma ndæwuøe. ⁶ Geté matev nõme ndøgo, ndozo-matanam, eqeieqei. Zo Nikolas-gi paev ezoqam-qa matev, zøsanqawé. Até nó-a, no tiqa matev, nõsanqawé.

⁷ Gekha ezoqám ndego, gea ndømbogo, ndego yá beyogé, av Mbumbukiam-ge Nqova, Klisten bawan vinivinimba-te nde:manqate.

Ezoqam ndego, manqa-zapa tetømbua, no tae nanga nombó-etoám, vøløg, ta tae-te ndøgo, ezoqa khandi ndøzø-etoam, Mbumbukiam-qa Paladais manqei-te ndøya.”

Evezøza-qa Manqat, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Simina taon-te giyagam

⁸ Yaq Evezøza manqat nõme genø-ein, “Klisten bawan ezoqam, ndigu Simina taon-te ndiyage, tigi enzol ezoqam, pepa áv qoqombøé-peawám nqægo:

Nqanek manqat ndégo temanqaté, ndego bugukhokhof vøgoam-a, vaev-te vøgoát, ndego genaním neka nango vøkhandi:v. Ndego áv gene-manqaté nqægo:

⁹ No zoqa potonom matev, møtenøtén. Neka no møtenøtén, zo gigiap-av ezoqám. Geté unimanqatín, nqova-te, zo gigiap kopoáv ndøzøgo. Neka no tiqa manqat

1:13 1:13 Dan 7:13; 10:5   **1:14** 1:14 Ezek 43:2; Dan 7:9; 10:6; Veve 2:18; 19:12   **1:16** 1:16 Iblu 4:12; Veve 2:12; 19:15   **1:17** 1:17-18 Isa 44:6; 48:12; Veve 2:8; 22:13   *   **1:20** 1:20 Zøtezat ezoqa nõme, áv gini-mataváp nqægo: Nqanek manqat, Klisten bawan-gi enzol ezoqam seven nde:manqate, ndøgo Klisten bawan-gi megetapak o u-aním me:manqaté. Até sapta 2 neka 3 mokho-té-a.   **2:1** 2:1 Veve 1:16   **2:2** 2:2 1 Zion 4:1   **2:5** 2:5 Veve 3:3   **2:7** 2:7 Gen 2:9; Veve 22:2, 19   **2:9** 2:9 2 Ko 11:14-15; Veve 3:9

mòtenòtén, ndigu zo ndingenòzoat. Nginik ekeza kha, Zu ezoqam me:vewé. Geté ndigu Mbumbukiam-gí ezoqám mbá. Ndigu Saitan-gí bawan ezoqám.

¹⁰ Matev ndøgo, zo avønin tozo-potonømem, møe mbogøném. Nqáe! Nqova soqaqe, zo ezoqa nøme ndimbula-té genó-nqeisám, zo vøekhamás. Yaq zo khøuwa ten, zópotonumát. Geté zoqa unimanqatin matev-te, bazaføgakh-us ndøwaniáp, até ndøgò-a, zo løvøte etoam-qa tizøgoat. Yaq no zo yaq-fia khandi miavmiav nøzø-etoám.

¹¹ Gekha ezoqám ndego, gea ndømbogo, ndego yà beyogé, av Mbumbukiam-ge Nqova, Klisten bawan vinivinimba-te nde:manqate.

Ezoqam ndego, manqa-zapa tetømbua, ndego løvøte nøme, ndøgo tø-menas, kopømba mbáin, tøngiu.”

Evezøza-qa Manqat, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Pegamum taon-te giyagam

¹² Yaq Evezøza manqat nøme genø-ein, “Klisten bawan ezoqam, ndigu Pegamum taon-te ndiyage, tigi enzol ezoqam, pepa áv qoqombøé-peawám nqáego:

Nqanek manqat ndégo temanqaté, ndego nakhag kaiya geøvap yaqyaq-us khobos-qaipi ndimbogo. Ndego áv gene-manqaté nqáego:

¹³ No mòtenòtén, ma ndøzøte-yage. Zo ndøgo tozoyagé, ma Saitan teqa kawa ezoqam-qa qonam nonqo ndømbogo. Geté zo unimanqatin matev no-te, bazaføgakh-us zogeawát. Zo naopøteáv, até ta khøuwa-te ndøgò-a, zo mokho-te, ma Saitan nde:mia, Antipas gilaem, ndego unimanqatin ezoqam, ndego noqa yaq-te ezoqa ge:zømesimam.

¹⁴ Geté zoqa matev nøme-qa yaq-te, no khanakhanakh mbáin. Ta matev nqáne: Zo mokho-te, ezoqa nøme Balam-qa nømendim matev mbopavét, ndego Balak ge-ometim, Izlael ezoqam áv kenétubám. Yaq ngenek, Izlael ezoqam, soqain-té geabenø-itubát. Lou ndøgo, ezoqa batae-te gi-aumam, betéloge-a, mambe beté-okho. ¹⁵ Zo mokho-te nandav, ezoqa nøme, ndigu Nikolas-gi paev ezoqam-qa nømendim matev ndimbopaev, tiqa matev até kopó. ¹⁶ Yaq nakembá, zo vøndo-qambúz. Mbáin tøgoat, no ndøtøndonáv, nakhamas-té, ndigu ezoqa namba nakhag kaiya vøtínøfé, ndigu noqa manqa-nqa-te ngindu-fakhate.

¹⁷ Gekha ezoqám ndego, gea ndømbogo, ndego yà beyogé, av Mbumbukiam-ge Nqova, Klisten bawan vinivinimba-te nde:manqate.

Ezoqam ndego, manqa-zapa tetømbua, no mana nombó-etoám, ta lou ndøgo, ndakin ndøkhonøwe. Neka no ndego nandi papaqa nombó-etoám. Iz ndakinak mo:peawé. Ezoqa nøme ta iz ndøgo, gé:zøtezák. Sate ndegó tené-otév, nandi tendapaz.”

Evezøza-qa Manqat, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Tiatila taon-te giyagam

¹⁸ Yaq Evezøza manqat nøme genø-ein, “Klisten bawan ezoqam, ndigu Tiatila taon-te ndiyage, tigi enzol ezoqam, pepa áv qoqombøé-peawám nqáego:

Nqanek manqat, Mbumbukiam-gé Yo ndømanqaté. Teqa bøi andé gøina wageap me me:wageáp. Neka teqa zenda tokhotapak, andé auli gigiap bøi sanqatøve-us me me:gó. Ndego áv gene-manqaté nqáego:

¹⁹ No zoqa matev mòtenòtén, av ndøzøte-matanam, neka zoqa kuku matev neka unimanqatin matev neka zoqa tøke matev ezoqa nøme-te neka zo bazaføgakh-us ndozowaniap. Neka no mòtenòtén, matev ndøgo, zo ndakin ndozo-matønunit, møndømø-løvuám, av bugukhokhof qazøtegoam.

²⁰ Geté zoqa matev nøme-qa yaq-te, no khanakhanakh mbáin. Ta matev nqáne: Zo ndugu sævam, Zezebel, ndugu ekeza kha Mbumbukiam-gu manqa vevezam ezoqam nduivewe, sòzombo-takét. Tuqa nømendim matev mokho-te, ndugu nogi sasae ezoqam, gétubumít. Ndigu mambe beté-okho-a, lou ndøgo, ezoqa batae-te gi-aumam, bëloge. ²¹ No bugukhokhof, khøuwa iz møembo-etoám, tundui-qambun. Geté ndugu poeveáv, mambe matev tu-ivav. ²² Nqáe! No enqoni nombó-etoám. Venanqei nonqoté gúsømbimát. Até ndigú-a, tu namba mambe gi:goam. Yaq ndigu nqosøgeap kandambaqap ndøndapém, ndigu tiqa manqa-zapa-te qambuzaneav tigoat, tu namba gi:goam. ²³ Unimanqatin. No até ndigú-a, ndigu ande av tugi nakheis ndi:gu, tuqa matev ndimbopaev, pakhapakha nøzøkhaná. Yaq Klisten bawabawan ate ndi:gu, tinízøtéz ndøgo: No ezoqam-qa matavap neka poev mòtenòtén. Yaq no zo ezoqa kopokopo-te, ate ndøzøte-go, yaq-fia áv tøtégot, av zo matev ndøzøte-matanam.

²⁴ Geté zo ezoqa nøme, Tiatila taon-te ndozoyage, zo tuqa nømendim manqat ndapeáv, ndøgo ezoqa nøme, Saitan-qa mokho manqat ndimbo-akhayam. Yaq no zo viniv nøme

nözö-etoamák. Geté no sa nqáneq qazö-eín: ²⁵ Zoqa unimanqatin matev nandözögo, fögöfögakh até vögeawát, atema no banögeav.

²⁶ Ezoqam ndego, manqa-zapa tetömbua, neka noqa poev tembopavat, atema vaev-te, no ndego kawa iz nombó-etoám. ²⁷ Yaq ndego bawabawan gezömbó-kawavevtát. Bazafögakh-ús. Teqa khamokh, auli khamokh ndögoát. Yaq ndego bawabawan andé ganda pot me mé-mökuimát, ndigu teqa manqat sa tinqagimat. ²⁸ Kawa iz tæmbo-etoam, até kopó, av no Tat genömbe-etoam. Neka no teqa föi khamokh, pave ndukuam nombó-etoám.

²⁹ Gekha ezoqám ndego, gea ndömbogo, ndego yá beyogé, av Mbumbukiam-ge Nqova, Klisten bawan vinivinimba-te nde:manqate.”

3

Evezöza-qa Manqat, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Sadis taon-te giyagam

¹ Yaq Evezöza manqat nöme genö-ein, “Klisten bawan ezoqam, ndigu Sadis taon-te ndiyage, tigi enzol ezoqam, pepa av qoqomböé-peawám nqægo:

Nqanek manqat ndégo temanqaté, ndego Mbumbukiam-ge Nqova seven neka nduku seven ndimbogo. Ndego av gene-manqaté nqægo:

No zoqa matev mötenötén, av zo ndözöte-matanam. Ezoqa av gini-manqaté nqægo: Zo ndozoyágé. Geté zo mözo-pakhaéz. ² E-mozosúz. Zoqa unimanqatin matev-qase, zua ndözögo, é-bezömbo-fögöfögakhám. Soqain ndögo, ate nonqo sa tömözö-navöem. Zapa ndögo, no av qateqeiví nqægo: Matev ndögo, zo ndozo-matanam, noge Mbumbukiam-qa böi-te, ndaföyamba-qapé mbá. ³ Gëmbo-mataváp, av Mbumbukiam-qa Manqat gi-zömesimam, manqat ndögo, zo qazoyogem. Gëmbo-paevém, neka vöndo-qambúz. Zo tiaweav tögoat, yaq no andé aqonam ezoqam me nötégeáv. Neka zo zötézötezák, gekha khöwa-té, no tötöndonav.

⁴ Geté ezoqa kopokopo, zo Sadis Klisten bawan mokho-te, ndigu tiqa ndabua-te, khavim mbaín. Yaq ndigu no namba nití-okhoát, ndabua papaqa-papaqa vó-uzupát. Matev av nqægo eqeieqei. Zapa ndögo, ndigu manqa-zapazapa mbaín. ⁵ Ezoqam ndego, manqa-zapa tetömbua, ndego ndabua papaqa, av tené-uzupát. Neka no teqa iz, khandi mbuk-te ndöpeawap, nombó-evözamák. Yaq no teqa yaq-te, noge Tat-qa bugug-te neka tegi enzol ezoqam-qa bugug-te, av qaté-unimanqatin nqægo: Ndego nogé ezoqám.

⁶ Gekha ezoqám ndego, gea ndömbogo, ndego yá beyogé, av Mbumbukiam-ge Nqova, Klisten bawan vinivinimba-te nde:manqate.”

Evezöza-qa Manqat, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Filadelfia taon-te giyagam

⁷ Yaq Evezöza manqat nöme genö-ein, “Klisten bawan ezoqam, ndigu Filadelfia taon-te ndiyage, tigi enzol ezoqam, pepa av qoqomböé-peawám nqægo:

Nqanek manqat ndégo temanqaté, ndego ezoqa ndaföyamba-qape neka unimanqatin-qape, ndego Deivid-gi mboqog mboqogim nonqo ndegeazoat. Gekha mboqög ndigu, temboqozo, ezoqa kopömba mbaín, nqawa tetokaz. Neka gekha mboqög ndigu, tetokaz, ezoqa kopömba mbaín, nqawa temboqozo. Ndego av gene-manqaté nqægo:

⁸ No zoqa matev mötenötén, av ndözöte-matanam. No mötenötén, zo bazafögakh khapémbá. Geté zo noqa nömendim manqat, mözombo-pavám neka noqa yaq-te naopöteáv. Yaq nqáé! No zo mboqog, möezö-mboqozó. Yaq ezoqa kopömba mbaín, nqawa tetokaz. ⁹ Nqáé! Ezoqa ndigu, Saitan-gi bawan ezoqam ndigu, gete ndi:khavozam neka ekeza kha Zu ezoqam ndi:vewe, no ndigu ezoqam, zo-té qatöndó-khofotáz, ekeza kha, zoqa zenda tokhotapak-qa mege-mege-te, manqei betelaem. Yaq ndigu ndömatövémém, av nqægo, no kükü zo-te. ¹⁰ Zo noqa manqat mözombo-pavám, av qazömbe-ein nqægo, bazafögakh-us tozo-waniapat. Yaq nqanek viniv-qape manqei-qape-te töfakhan, ndögo manqei-qape ezoqam ate ndi:gu tækhamasimat, no zo ndækhandí:z.

¹¹ No avönin notöndónáv. Até vögeawát ndögo, ndözögo. Soqain ndögo, ezoqa zoqa yaq-fia, ndögo Mbumbukiam zo etoam-qa ndezögo, te:vibam. ¹² Ezoqam ndego, manqa-zapa tetömbua, no ndego noge Mbumbukiam-qa khoev-te, nandi uk nówuáo. Ndego ma gé-ivavák. Ezoqa kopömba mbaín tendaf, ma nde:wuowe. Yaq no te-te, noge Mbumbukiam-qa iz, notó-peawám, neka noge Mbumbukiam-qa taon-qa iz, vötó-peawám, ndögo Zelusalem taon ndakinak, noge Mbumbukiam-te, yan-te töndovis, neka noqa iz ndakinak vötó-peawám.

¹³ Gekha ezoqām ndego, gea ndømbogo, ndego yà beyogé, av Mbumbukiam-ge Nqova, Klisten bawan vinivinimba-te nde:manqate.”

Evezøza-qa Manqat, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Laodisia taon-te giyagam

¹⁴ Yaq Evezøza manqat nøme genø-ein, “Klisten bawan ezoqam, ndigu Laodisia taon-te ndiyage, tigi enzol ezoqam, pepa āv qoqombøé-peawám nqægo:

Nqanek manqat, ndégo temanqaté, ndego unimanqatin ezoqam ndego, ndego ‘Amen’ ndimbo-akhayam. Ndego bøi vizu ezoqam egeieqéi, neka manqat ate ndægo, ndemanqate, unimanqatin. Ndego gigiap ate nqægo-qá zapá, Mbumbukiam gekhakheinam. Ndego āv gene-manqaté nqægo:

¹⁵ No zoqa matev møtenøtén, av zo ndøzøte-matanam. No møtenøtén, zoqa Klisten matev-te, zo tates mbá, neka zo até vatáp mbá. Noqa poev nqánek: Zo uni tatas-in ndøgó, o, zo uni vatap-in vøgo. ¹⁶ Geté zo livin-qasé qazotu-waní. Zo ambá av nqægo, tatas o vatap. Yaq nakémbá, no nóqozáb, zo. Zoqa mokhov, soqain, no-te. ¹⁷ Zo āv qazøte-manqaté nqægo, ‘Ni kopømbá. Ni andé gigiap kopoav ezoqám. Ni khakhambaenteáv.’ Geté zo vini. Zo khakha-mbá. Zo qámáb, Mbumbukiam-te. Zo andé gigiap-av ezoqám. Neka zo andé bøi kopøitáp neka andé ndabua-yáv. Geté zo zøkezan matavapøteáv. ¹⁸ Yaq nakémbá, noqa guguna manqat zo-te, nqánek: Zo vøndoazáv, andé gol me zøtøwiim no-te, gol ndigu gøinam-te uni gi-bæbæs-ez. Yaq zo uni gigiap-kopoav-ezoqam-in zógoát. Neka até ndabua papaqa-papaqá-ya, vozówi. Yaq zo nqanek ndabua tozo-uzam, zo miwi sekemba zógoák, zo ndabua-yav nandozogo. Neka até mulømula, bøi-te giam nonqo vozówiim. Yaq zo kopømbaqapé, tozo-kewagat. ¹⁹ Gekha ezoqám ndigu, no kuku nqanøgo ti-te, no nøzø-ponqomatún, neka manqa nqázø-løvüát. Yaq nakémbá, zo vøqambúz, neka tatas ndøgó, Klisten matev-te. ²⁰ Nqáé! No mboqog tambáv qatoyá neka nqatø-khaneam. Gekha ezoqám ndigu, noqa khaneam tiyogem neka mboqog vønømbø-mboqozonám, no ndøtøndo-øn, neka lou namba vøtíló.

²¹ Ezoqam ndego, manqa-zapa tetømbua, av no gate-tømbua, no ndego kawa iz nombø-etoám. Yaq ndego no namba kawa ezoqam-qa qonam nonqo-té qeitø-qonavát, ate av-té, no Tat namba, kawa ezoqam-qa qonam nonqo-te nqati-qonøve.

²² Gekha ezoqám ndego, gea ndømbogo, ndego yà beyogé, av Mbumbukiam-ge Nqova, Klisten bawan vinivinimba-te nde:manqate.”

4

Mbumbukiam yan-te, iz ande av kimbøē-eqawat

¹ Taqa zita-te, no qækewag, nqáé! No yan-te nqo-go, mboqog nøzømét. Mboqozøát. Yaq wag ndøgo, no bugukhokhof ande kipi me gate-ewag, no ndakin āv qanømbe-ein nqægo, “Qåndoqavíg, nqanek. Yaq no matev tøtéqamákh ndøgo, taqa zita-te tøfakhanam. Ndøgo befakhanám.” ² Yaq Mbumbukiam-ge Nqova, até dendege, no vøndapan. Yaq nqáé! No yan-te ndøgo, kawa ezoqam-qá qonam nonqo nøqeiv, ezoqam vø:qotam. ³ Ndego ezoqam, qonam nonqo-te go:qotam, bugug andé nandi khagi-us momotáp. Nandi nøme-qa iz, zaspá. Ndigu khakhavá. Neka nøme ndigu, kanilién. Ndigu køkókuk. Neka khakhava vøfaleam. Qonam nonqo ùnime:khawagát. Khakhava ndøgo, taqa khagi andé nandi nøme-qá khagi, iz emelal nqambogo. Momotap-ús. ⁴ Ta qonam nonqo, qonam nonqo tuenti-foa nøme, møndø-khawagát, yaq ta qonam nonqo nøme-te ndo-go, megetapak tuenti-foa vø-qonavam. Ndigu ndabua papaqa-papaqa ndø-uzupám neka kawa-te, kawakawa-za-qa gol wawaq vø-uzupam. ⁵ Qonam nonqo kopo-te ndøgo, livi qøuwøuyam, ndand ndovøimám neka vøndø-møkunimam, neka xo vøndøwagam. Ta qonam nonqo megemege-te ndo-go, mogenda-pakha ndø-asazám. Waev-ús. Sevén ate qøgoam. Nqanek mogenda-pakha seven, Mbumbukiam-gí Nqova sevén. ⁶ Qonam nonqo kopo-qa megemege-te ndo-go, andé ndafo me me-goám. Taqa ibøkha andé glás. Unime-bæbæs.

Yaq ta qonam nonqo-qa avønin-te ndøgo, khandi gigiap foa vø-ogitavam. Nginik khandi gigiap foa, tiqa kha ate qazømbe-goam, bøi-us mbá, megemege-te neká zita-te. ⁷ Khandi gigiap nøme, teqa bugug andé layón. Neka nøme ndego, ge-menas-ev, ndego andé kao anganeám. Neka nøme ndego, ge-misika-ev, teqa bugug, andé ezoqam-qá bugúg. Neka nøme ndego, ge-foa-ev, ndego andé koyám. Gèløvuvát. ⁸ Nginik khandi gigiap foa ate gi-goam, taf-ús. Taf síks-síks qazøgoam. Até taf-té-a, bøi vøzøgoam, mumat-te neká mokhote. Ndigu pusup mbaín. Pavpave neká lovølova, ndigu āv gini-manqatatún nqægo,

“Ndaføyamba-qapé. Ndaføyamba-qapé.
 Evezøza Mbumbukiam, ndego bazaføgakh ate ndægo ndømbogo,
 ndego gegoam
 neka ndego ngego
 neka ndego ngegeav,
 Ngenek ndaføyamba-qapé.”

⁹ Nginik khandi gigiap foa, Mbumbukiam gimbo-vizumemin neka iz vømbø-eqanimin neka ike manqat vømbø-einimin, ndego qonam nonqo-te ndo:qomat, ndego miavmiav ndeyage, ¹⁰ yaq ndigu megetapak tuenti-foa, teqa megemege-te ndo:go, ndego qonam nonqo-te ndo:qomat, ekeza kha, manqei me:laemín, vømbø-vizumemin, ndego miavmiav ndeyage. Yaq ndigu tiqa kawa ezoqam-qa wawaq, qonam nonqo-qá megemege-té ginø-awamín, manqat vø-einimin,

¹¹ “Nigi Evezøza neka Mbumbukiam!

Qo ezoqa egeieqei.

Iz eqawat matev neka vizap matev neka bazaføgakh, qoqa begó.

Zapa ndøgo, gigiap ate ndægo, qo qokhakheinám.

Qoqá poev-té qanøfakhán neka qoqá poev-té qagó.”

5

Pepa løvøyat neka Sip Nakhasam

¹ Yaq no tæqeív ndøgo: Ndego qonam nonqo-te go:qotam, teqa nakeamo zenda-te, pepa løvøyat ndøndapám. Ta pepa løvøyat ndøgo, peawap yaqyaq-ús neka ndøgo gètókám. Ndavánd qane-tokeapám. Sevén ate gi:goam. ² Yaq no enzol ezoqam bazaføgakh-qape no-omét. Kandambaqapé møndæ-akhá. Av gene-akhá nqægo, “Gekha ezoqám ndego, ezoqa egeieqei, nginik ndavand tekoqogim neka pepa løvøyat vø-mboqoá?” ³ Geté ezoqam mbaín, yan-te nqo:go o manqei-qape-te nqanek o manqei mokho-te nqøugu, ndego kopømba ndøgo, pepa løvøyat temboqoa neka manqat vøqeív, mokho-te ndøu-peawap. ⁴ Yaq no nøvín. Eiv baza møndønøpós, qæ-eivat. Zapa ndøgo, ezoqa egeieqei kopo mbaín, ndego pepa løvøyat peawap-us temboqoa, mokho-te ndøugu vøe-qeív. ⁵ Geté megetapak ezoqa kopo, áv genømbe-eín nqægo, “Ndø-eív. Nqáe! Ezoqa kopo ndégó. Ezoqa ndégo, ndego Saitan getømbuii. Ndego andé Layón. Zuda khagua bawan mokho-té gunu:gu. Deivid-gé zeó. Ndego kopømbaqapé, ndavand seven tekoqogim neka pepa løvøyat vø-mboqoá.

⁶ Yaq livin-mba ndøugu, ma qonam nonqo qægoam, no Sip Nakhasam no-omét. Khandi gigiap neka megetapak, únime-ogitavát. Sip Nakhasam ndego, løvøwe bugug ndøkewagám. Teqa kawa-te, ndego auli seven mbogoám, neka bøi seven vømbøgoam. Bøi seven ndøgo, Mbumbukiam-gí nqova sevén. Ndigu nqova ndígu, Mbumbukiam manqei-manqei ate nqægo gekhofosam. ⁷ Yaq ndego Sip Nakhasam, tenøwáv ndøgo, pepa løvøyat, teqa nakeamo zenda-te vøndap, ndego kawa ezoqam-qa qonam nonqo-te go:qotam. ⁸ Yaq ndego pepa løvøyat gendap, ndigu khandi gigiap foa neka megetapak tuenti-foa, teqa megemege-te ndo:go, ekeza kha, manqei me:laém. Nginik ezoqa kopokopo ate gi:goam, ouv qaqaeam nonqo, møndøzø-goám, ande gitá, neka gol ndis vøzøgoam. Ta gol ndis-te ndøugu, gigiap sisip mbomømboma ndømbøqotupát. Khøifa sisip mbomømboma, qando-fakhatam, ndøgo Mbumbukiam-gí ezoqam-qá guliguli manqát. ⁹ Yaq ndigu ouv ndakinak ndøqaqaemám. Sip Nakhasam-té. Ouv áv gimboe-qaqaemám nqægo:

Qo ezoqa egeieqei-qapé.

Qo kopømbaqapé, nqanek pepa løvøyat toqondap neka ndavand nditøkebab, voqó-kogogím.

Zapa ndøgo, qo qakeza kha qonqonqotáv, vølaqabem,

neka qakeza kouk mokho-te, qo

ezoqa bawan vinivinimba

neka manqat vinivinimba

neka manqei vinivinimba

neka ngusu vinivinimba voqōwi,

ndigu Mbumbukiam-gi betēgo.

¹⁰ Qo ndigu kawa iz qozø-etoám

neka Mbumbukiam-gi iz ezoqam voqō-abam.

Yaq ndigu nigi Mbumbukiam mbósasaetát,

neka manqei-qape ezoqam vøzømbó-kawaeztät.”

¹¹ Yaq no enzol ezoqam nøzømét, neka tiqa manqa wag vøe-ewag. Enzol ezoqam kopoav-qapé. Taosen-taosen ndøgoám. Gevebumav-qapé. Nginik enzol ezoqam, qonam nonqo neka khandi gigiap foa neka megetapak, ùnime-khøogavát. ¹² Ndigu ouv ndøqaqamám. Gèzømbø-eqavát. Ouv ãv gini-qaqamám nqægo,

“Sip Nakhasam ndego, gilaem,

bazaføgakh neka gigiap ate ndægo neka matavap loloakh neka megeat matev neka vizap matev neka iz eqawat matev neka khanakhanakh manqat, teqa ndégo tabegó. Matev av nqægo eqeieqei.”

¹³ Yaq tæ-ewág ndøgo: Gigiap ate ndi:gu, yan-te ngo:go neka manqei-qape-te ngigu neka manqei-qape mokho-te ngu:gu neka ndaola-te ngigu, ouv ndøqaqamám. Av gini-qaqamám nqægo,

“Ndego qonam nonqo-te ndo:qomat

neka Sip Nakhasam, khanakhanakh manqat neka vizap matev neka iz eqawat matev neka bazaføgakh tiqá.

Miavmiáv.”

¹⁴ Yaq ndigu khandi gigiap foa gindu-qavøinam, “Amén. Nqanek manqat unimanqatin.” Yaq ndigu megetapak, ekeza kha, manqei me:laém, Mbumbukiam, Sip Nakhasam namba, vøzøvizam.

6

Sip Nakhasam, ndavand siks, pepa løvøyat qætokam, gekoqogim

¹ Yaq no tæqéiv ndøgo: Ndego Sip Nakhasam, ndavand seven, ndigu pepa løvøyat-te gitøkebupam, bugukhokhof kopo ndøkoqozó. Yaq tæ-ewág ndøgo, ndigu khandi gigiap foa, kopo nøme, gè-akhá. Teqa manqat andé ndand me me:nqøóz. Av gene-akhá nqægo, “Vøndoqáv.”

² Yaq no qækewag, nqáe! Hos papaqa ndøyám, ezoqam vø:qotam. Ngenek ezoqam, føif mbogoám. Yaq ndego, kawa ezoqam-qá wawaq mbo-etøomém, sasa ndøwav. Nakhag ezoqam nømé namba me:nøfé, vøzitág.

³ Yaq ndego Sip Nakhasam, ndavand kopo nøme vøkoqozo. Ndakin ndavand gèmbomenas-éz, gekoqogim. Yaq ge:koqozo, no khandi gigiap nøme, ndego ge-menas-ev, teqa wag, ãv qambøe-ewág nqægo, “Vøndoqáv.”

⁴ Ndego nqanek manqat ge-ein, yaq hos nøme ndofakhán. Køkóuk. Ezoqam ndego, go:qotam, Mbumbukiam bazaføgakh mbo-etoám neka nakhag kaiya kandambaqape vømbø-etoam. Ndego manqei-qape-te, sambu matev bømøkhofá, yaq ezoqa yaqyaq-pa pakhapakha betè-khaneam.

⁵ Yaq ndego Sip Nakhasam, ndavand kopo nøme vøkoqozo. Ndakin ndavand gèbomisika-éz, gekoqogim. Yaq ge:koqozo, no khandi gigiap nøme, ndego ge-misika-ev, teqa wag, ãv qambøe-ewág nqægo, “Vøndoqáv.”

Yaq qækewag, nqáe! Hos kikis ndøyám. Ezoqam ndego, go:qotam, teqa zenda-te, viniv qeivi nonqo ndøndapám. ⁶ Yaq no manqa wag nøme nø-ewág. Khandi gigiap foa mokho-té abetøndo-fakhán. Av qande-ein nqægo, “Vøqáv. Ezoqa lou-av yage matev qomøzø-etoám. Yaq lou-qa fia gékhouwév. Wit-qasi toqowi, ande av 1 kilogram ndi:gu, tiqa fia, khøuwa kopo sasae-qá yaq-fiá. Neka até flawa nømé-a, bali, tiqa fia kandambá. 3 kilogram toqowi, tiqa fia, khøuwa kopo sasae-qá yaq-fiá. Geté oliv tae neka waen tae ndøngiú!”

⁷ Yaq ndego Sip Nakhasam, ndavand kopo nøme vøkoqozo. Ndakin ndavand gèmbfoa-éz, gekoqogim. Yaq ge:koqozo, no khandi gigiap nøme, ndego ge-foa-ev, teqa wag, ãv qambøe-ewág nqægo, “Vøndoqáv.”

⁸ Yaq qækewag, nqáe! Hos nøme ndøyám. Ngusum gèmbø-khavøéz. Ezoqam ndego go:qotam, teqa iz Løvnøté, neka løvøte manqei vømbøpavam. Ndigu Mbumbukiam bazaføgakh zø-etoám. Ezoqa ndøzitág. Manqei-qape ezoqam ate ndi:gu toqo-qaqab, vømøbawan-foa-éz, yaq bawan kopo ndigu, bèzitág, vøpakhaéz. Nakhag kaiya neka ifin matev neka enqoni neka søvakra gigiap khobokhobós gini-zitagát.

⁹ Yaq ndego Sip Nakhasam, ndavand kopo nøme vøkoqozo. Ndakin ndavand gèmbøfaev-éz, gekoqogim. Yaq ge:koqozo, no ezoqam-gí nqova nøzømét. Nginik nqova, Mbumbukiam-te etoam matev gone nonqo lou-qase mokho-té gunu:goám. Ezoqam ndigu, ta zapaya ndøgo gi-zitagat, ndigu Mbumbukiam-qa Manqat vøgeatam-a, ezoqa Yesu-qa yaq-te vøe-zømesimam. ¹⁰ Nginik gè-akhaemám. Wag gèzømbø-eqavát. Av gini-akhaemám nqægo, “Kawa ezoqam ndaføyamba-qape neka unimanqatin-qape! Gè, qo manqei-qape

ezoqam, manqa ovøyam-te gekha khøuwa-tē qoté-āb, niqa yaq-fia voqótā, ti-te ndigu, giz-itangam?” ¹¹ Yaq ndigu ezoqa ate gi-goam, ndabua papaqa-papaqa zø-etoám. Neka ndigu āv gizømbe-eín nqægo, “Elavøqase atē vøkhæ-keogé. Kopømba ande av Kliten ezoqam-gi qaqa ezoqam, zo ge-zitag, ndigu atē zogi sasae kopo ezoqam neka zøfuap nømé-a, bétøkho-zitág. Yaq ndigu ezoqa ate ndi-gu tumuzitag, av Mbumbukiam matavap ge-ve, ndego zoqa yaq-fia ndógo tenóga.”

¹² Yaq no tæqeív ndógo: Ndego Sip Nakhasam, ndavand kopo nøme vøkoqozo. Ndakin ndavand gëmbo-siks-éz, gekoqogim. Yaq manqei gèkukuvøém. Kandambá tantáv. Neka khøuwa vøkesæv. Andé tekhovot kikis-qape me me-goám. Neka løvøyak sège-køkouk-év. Andé kóuk. ¹³ Neka nduku ndigu yan-te go-goam, manqei-té ginøpomóz. Kopømba ande av fig tae nanga pospos ndi-gu, tae-te gindu-vinginimin, khamøe bazaføgakh-us-qape qando-vumain, av tindipomóz. ¹⁴ Yaq yan andé pepa løvøyat me me:løvønumát, vømø-navøem. Olol neka manqei bawabawa ate qægoam, sège-nøzøvøém, ma qægoam. ¹⁵ Yaq ezoqa ewaqape, oskiá ndógo, manqei-qape kawakawa-za o gekha megetapak nøme gigoam, o nakhag kawakawa-za o gigiap kopoav ezoqam o iz-akhayapak o yaq-fia mbain sasae ezoqam o gekha ezoqa nøme vøgoam, ndigu manqei nqa neka olol nandi gini-otønám. ¹⁶ Yaq ndigu, olol neka nandi-te, āv gini-akhaemám nqægo, “Vøndo-o:áz, ni vø-khonombam, te-te ndego, kawa ezoqam-qa qonam nonqo-te ndo:qomat neka Sip Nakhasam-qa qaqa-te. ¹⁷ Zapa ndógo, tiqa qaqa khøuwa kandambaqape møndøndáp. Yaq gé, gekha ezoqām møkhandi:z?”

7

144 taosen Izlael ezoqam, Mbumbukiam-qa khakhatap gi-upøgim

¹ Nqanek qame-navøem, yaq enzol ezoqam foa nøzømét. Manqei-qape-qa vavap foa-té giwaniapám neka manqei-qape-qa khamøe foa vøgeageapam. Tini-geageapám ndógo: Manqei-qape-te neka ndaola-te neka leg-te, khamøe bevumá. ² Yaq enzol ezoqa nøme vøe-omet. Khøuwa fakhanám genøgeavún, Khandi Mbumbukiam-qa khakhatap gone nonqo vøndapavun. Yaq ndego, ndigu enzol ezoqam foa, ndigu Mbumbukiam bazaføgakh gezø-etoam, manqei-qape neka ndaola tingi-nam, kandambaqapé møndøzømbe-akhá. ³ Av gezømbe-akhá nqægo, “Manqei-qape neka ndaola neka leg, naqanøká ndøngi-nám. Ni nigí Mbumbukiam-gi sasae ezoqam, tiqa kawa-pap-te, khakhatap bízizømbøkhæ-awám.” ⁴ Yaq no āv qate-ewág nqægo: Ezoqa ndigu khakhatap gi-upøgimat, ndigu 144,000 ezoqám. Ndigu Izlael khagua bawabawan-te ate ndægo, āv gindi-uminimát nqægo:

⁵ Zuda khagua bawan-te: 12,000.

Neka Luben khagua bawan-te: 12,000.

Neka Gad khagua bawan-te: 12,000.

⁶ Neka Asa khagua bawan-te: 12,000.

Neka Naftali khagua bawan-te: 12,000.

Neka Manase khagua bawan-te: 12,000.

⁷ Neka Simeon khagua bawan-te: 12,000.

Neka Livai khagua bawan-te: 12,000.

Neka Isaka khagua bawan-te: 12,000.

⁸ Neka Zebulon khagua bawan-te: 12,000.

Neka Zosef khagua bawan-te: 12,000.

Neka Benzamin khagua bawan-te: 12,000.

Ezoqa bawan-qape, Mbumbukiam-qa qonam nonqo-qa megemege-te go-waniapam

⁹ Nqanek qame-navøem, yaq nqæ! No ezoqa bawan-qape nøqeív. Ezoqa kandambá tintív. Kopømba mbaín, toqo-gevebam. Ezoqa ngusu vinivinimbá neka bawan vinivinimbá neka manqei vinivinimbá neka manqat vinivinimbá. Ndigu kawa ezoqam-qa qonam nonqo neka Sip Nakhasam-qa megemege-té gono-waniapám. Neka ndigu nd-abua loloakh papaqa-papaqa vø-uzupam neka epek vø-upøgeapam. ¹⁰ Ndigu kandakandá møndæ-akhaemám. Av gini-akhaemám nqægo, “Ezoqam-qa khandi:zat matev, nikeza Mbumbukiam-té qando-fakhaté, ndego kawa-qa qonam nonqo-te ndo-qomat, neka Sip Nakhasam-té qando-fakhaté.”

¹¹ Yaq enzol ezoqam ate ndi-gu, ndigu kawa-qa qonam nonqo neka megetapak neka søvakha gigiap foa gi-ogitavat, ndigu kawa-qa qonam nonqo-qa megemege-te, ekeza kha, manqei me:laém, tiqa bugug atē manqei-té, Mbumbukiam vømbo-vizumem. ¹² Av gini-manqatát nqægo,

“Amén.

Khanakhanakh manqat
neka iz eqawat matev
neka matavap loloakh
neka ike manqat
neka vizap matev
neka bazaføgakh
neka megeat matev,

ndøgo nigí Mbumbukiam-qá. Miavniáv.

Amén. Nqanek manqat unimanqatín!”

¹³ Yaq ndigu megetapak, ezoqa kopo genøbevap, “Nginik gekha ezoqám, ndabua papaqa-papaqa loloakh ndi-uzap, neka gekham-té ginó-geavun?”

¹⁴ Yaq qambo-qavøiu, “Khanánqa! No nøtenateáv. Geté qo àboqote-qatéq.”

Yaq genø-ein, “Nginik ezoqam ndigu, viniv kandambaqape-te gindu-fakhaz. Ndigu tiqa ndabua, Sip Nakhasam-qá kóuk ginisungúz, yaq ndøgo vøzø-papaqa-papaqawam. ¹⁵ Yaq nakémbá, ndigu Mbumbukiam-qá megemege-té gono-waniáp, ndego kawa ezoqam-qa qonam nonqo-te ndo:qomat, pappave neká lovølova, teqa khoev-te ndimbovizap. Ndego ezoqam, kawa ezoqam-qa qonam nonqo-te ndo:qomat, gezømbó-khakhazumát. Andé palai me zømbé-khafúz. ¹⁶ Yaq ndigu ifin nango gezóvinák neka ibøkha naq ma gezøpapák neka khøuwa tatas o gekha tatas nøme ndøgo, kha ma gezótayák. ¹⁷ Zapa ndøgo, Sip Nakhasam ndego, livin-mba ndu:mia, ma qonam nonqo ndægo, ndego tigi sip keoge ezoqám. Yaq ndego kea kumbutøve-té genø-itúb, ta ibøkha-te ndøgo, ezoqa khandi ndøzø-etoam. Yaq Mbumbukiam tiqa bøi-te, bøi einu ate ndægo, gezø-vuogím.”

8

Yesu, ndego Sip Nakhasam, ndavand seven, vaev gekoqozo

¹ Sip Nakhasam, ta ndavand seven ndigu, pepa løvøyat-te gitøkebupam, vaev gekoqozo, yaq susú sege-wagát. Ande áv haf awá ndægo. ² Taqa zita-te, no enzol ezoqam nøzømét. Sevén ate gi-goam. Mbumbukiam-qá megemege-té gono-waniápám. Yaq ndigu enzol ezoqam seven, kipi kopo-kopo zø-etoumát.

³ Yaq enzol ezoqa nøme, tendowáv ndøgo, gol ndis, gigiap sisip mbomambaqape mboqotam nonqo, vøndöndap. Ndego Mbumbukiam-te etoam matev gone nonqo lou-qase avønín-té genø-itán. Yaq ndego gigiap sisip mbomambaqape mboqotam nonqo mbo-etøomém. Kandambá. Ndego Mbumbukiam-te, etoam matev betegó, Mbumbukiam-gi ezoqam ate ndi:gu-qa guliguli manqat namba, ndøgo gol lou-qase-te, kawa ezoqam-qa qonam nonqo-qa megemege-te. ⁴ Nqanek gigiap sisip mbomambaqape, ndego enzol ezoqam teqa zenda ge-geatam, taqa khøifa, Mbumbukiam-gi ezoqam-qa guliguli manqat namba, Mbumbukiam-té qanøqavíg. ⁵ Taqa zita-te, ndego enzol ezoqam, nqanek gigiap sisip mbomambaqape mboqotam nonqo ndis, gendáp, gøinam wageap-us vøu-nqeitav, ndøgo lou-qase-te qagoam, ma Mbumbukiam-te etoam matev gi-goatun. Yaq ndego até gendego, ta gol ndis gøina wageap-us, manqei-qape-té genø-ogí. Yaq ndand møkunim neka xo neka vøiyam neka manqei kukuvøem ndøfakhán.

Enzol ezoqam kipi gikhambøemat

⁶ Ndigu enzol ezoqam seven, møndø-khakheinám. Kipi seven ndøkambøemét.

⁷ Yaq ndego bugukhokhof enzol ezoqam kipi gekhamba, manqei-qape-te qæ ais-us ndølanqá neka gøinam vøndø-o-a. Kóuk namba me-nokhogeapát. Manqei-qape toqo-qaqa, vømø-qaqageap-misiká, yaq qatoat kopo, gèlonqotám. Yaq até lég-a, toqo-qaqa, vømø-qaqageap-misiká, yaq qatoat kopo, gèlonqotám. Neka gagayag ate ndægo vølonqotam.

⁸ Yaq enzol ezoqa nøme, kipi vøkhamba. Ndaki enzol ezoqam, gè-menas-éz, kipi gikhambøemem. Yaq ndaola-te, gigiap ndø-ogíím. Ndøgo andé lol kandambaqape wageap-us bugug me me:kewagám. Ndaola toqo-qaqa, vømø-qaqageap-misiká, yaq qatoat kopo sege-enénd, vømø-kouk. ⁹ Yaq sovakha gigiap ate ndi:gu, ta kewan qatoat-te gu-yagam, gèpakhaéz, neka khagua ate ndægo, ta kewan qatoat-te qabøetupam, vøsoqøsoqoam.

¹⁰ Yaq enzol ezoqa nøme, kipi vøkhamba. Ndaki enzol ezoqam, gè-misika-éz, kipi gikhambøemem. Yaq nqova mbaín, yan-te, ndukuam kandambaqapu ndobøiáv. Andé mogenda me me:wageapám. Kea qaqæap neka kea kumbutap ate ndægo, toqo-qaqa, vømø-qaqageap-misiká, yaq qatoat kopo-té gunø-bøiáv. ¹¹ Ngunuk ndukuam, iz Khaqain-Qapé.

Ibøkha ate ndægo, toqo-qaqa, vømó-qaqageap-misikā, yaq qatoat kopó, gèkhaqá. Yaq ezoqa kandambá, gipakhaez, ibøkha gi-izumam. Zapa ndógo, ibøkha ndógo, gèkhaqá.

¹² Yaq enzol ezoqa nòme, kipi vøkhamba. Ndakin enzol ezoqam, gè-foa-éz, kipi gikhambøemem. Yaq nqova mbain, khøuwa neka løvøyak neka nduku toqo-qaqab, vømó-qaqageap-misika-éz, qatoat kopó ndógo, beawap mbain. Møndøzø-navøém. Neka lova neka paveat toqo-qaqa, vømó-qaqageap-misikā, yaq qatoat kopó ndógo, waev mbain.

¹³ Nqanek qame-navøem, yaq no koyam no-omét. Khaiya ová gono-løvuvát. Ndego kandambaqapé møndæ-akhá. No teqa manqat, āv qate-ewág nqægo, “Møndø-soqóéz. Møndø-soqóéz, ndigu ezoqam, manqei-qape-te ndiyage, enzol ezoqa misika nòme, kipi tikhambøemem. Ti-te ndigu, unimé-soqá.”

9

Enzol ezoqam ge-faev-ev, kipi gekhamba

¹ Yaq enzol ezoqa nòme, kipi vøkhamba. Ndakin enzol ezoqam, gè-faev-éz, kipi gikhambøemem. Yaq no ndukuam no-omét. Ndugu yan-te guogoam, manqei-qape-té gunø-bøiáv. Yaq ndugu mboqog mboqogim nonqo mbo-etøomém. Manqei ozu vaev mbain mboqogim nonqó. ² Yaq manqei ozu vaev mbain gumboqoa, khøifa ndofakhán. Ta khøifa ndógo, andé gøinam kandambaqape-qá khøifá. Khøuwa waev neka khaiya sège-bøivún, ta khøifa zapaya ndógo, manqei ozu vaev mbain-te qando-fakhatam. ³ Yaq ta khøifa mokho-te ndógu, bamøkhoekakh ndofakhatám, kopoav-qapé, manqei-qape-te vøpanqanim. Yaq ndigu andé lakalaka-qá bazaføgakh me-ndapém. ⁴ Ndigu āv gizømbe-eín nqægo: Gagayak neka tae neka gekha gigiap nòme, manqei-te ndøpøet, bengi-nám. Geté ezoqam mba bengiæzó. Ezoqam ndigu tingingæzó, ndigu tiqa kawa-pap-te, Mbumbukiam-qa khakhatap mbain ndigu. ⁵ Mbumbukiam ndigu bamøkhoekakh takeáv, nginik ezoqam tizitag, vøpakhaéz. Geté ndigu løvøyak faev, sa nqosøgeap bezø-etoám. Taqa nqosøgeap ndógo, kandambá. Kopømba ande av lakalakoam tuqatag, taqá nqosøgeáp. ⁶ Ta løvøyak faev mokho-te ndógo, ezoqa løvøte-qa, ndøvavát. Geté ma géqeivimák. Ndigu pakhaezat-qa, ndøgoát. Geté kopømba mbain tipakhaez. Løvøte é-ndøvuaó.

⁷ Nginik bamøkhoekakh, andé hos bugug me me-kewagám, nakhag nonqo gikhakheinøvemín. Tiqa kawa-te, andé kawa ezoqam-qá gol wawaq me zømbogoám, neka tiqa bugug andé ezoqam-qá bugúg. ⁸ Tigi izum, andé sakheis-gí izúm, neka tigi khayam, andé layon-gí khayám. ⁹ Tigi savim-te, sanqava khakhazam nonqo ndø-uzupám. Taqa bugug andé auli gigiap sanqava khakhazam nonqó. Neka tiqa khavøi u, andé hos kopoav-qá wág, manqei khagua wil-us tilivupit, nakhag-qa tibøitit.

¹⁰ Tiqa otøgeam nonqo, okho-té qazøgoám. Andé lakalaká. Yaq ezoqa ndógo tizømbi-otøgimát, løvøyak faev mokho-te. ¹¹ Tigi kawa ezoqam, ndégo, enzol ezoqam, ndego manqei ozu vaev mbain ndembo-keoge. Teqa iz, Iblu manqat-te, Abadón neka Glik manqat-te, Apolión. (Taqa manqa mokho, “Ezoqa ngiæzøat ezoqám.”)

¹² Ndakin nqanek bugukhokhof viniv matev kandambaqape, møndømø-navøém. Geté nqæ! Viniv matev kandakanda nòme menas nqægeav.

Enzol ezoqam ge-siks-ev, kipi gekhamba

¹³ Yaq enzol ezoqa nòme, kipi vøkhamba. Ndakin enzol ezoqam, gè-siks-éz, kipi gikhambøemem. Yaq no søvakha gigiap-qa auli foa-te, lou-qase-te qa-asøzam, ma Mbumbukiam-te etoam matev gi-goatun, manqat no-ewág. ¹⁴ Nqanek manqa wag, ndego enzol ezoqam kipi gekhamba, āv qambøe-eín nqægo, “Enzol ezoqam foa ndigu, Yuflatis kea kandambaqape-te ndiløvønøvap, mòqo-nqovotáz.” ¹⁵ Yaq ndego nginik enzol ezoqam foa vønqovotaz. Ndigu khakheitáp. Ezoqa ndózitág. Ndigu nqanek khøuwa iz oskia mbøe-kewagám, nqanek khøuwa neka løvøyak neka viav-te nqanek. Ezoqa ate ndi-gu, toqo-qaqab, vømó-bawan-misika-éz, yaq bawan kopó ndigu, gézitág, vøpakhaéz. ¹⁶ Nginik enzol ezoqam-gí nakhag ezoqam, bawan kandambá tantáv. Høs ginibøitit. Ate gi-goam, 200 milión. No mðe-ewág, tiqa gevebap andé gekhám. ¹⁷ Nqanek umingiap-te, no nginik hos, āv qatezømét nqægo: Ndigu ezoqam, go-qonavat, ndigu savi khonobam nonqo, møndøzø-goám. Taqa khagi, kòkókú. Andé gøina wageáp. Neka kikís. Andé khaiyá. Neka khakhavá. Hos-qa kawa, ande layon-qá kawá neka tiqa manqa-nqa-te, gøinam neka khøifa neka nandi wagøvap-us sisip soqaqape ndofakhatám. ¹⁸ Ezoqa ate ndi-gu toqo-qaqab, vømó-bawan-misika-éz, yaq bawan kopó ndigu, gézitág, vøpakhaez. Ta matev soqøsoqa misika

ndøgo tini-zitagát, gøinam neka khøifa neka nandi wagøvap-us, hos-qa manqa-nqa-te qando-fakhatam. ¹⁹ Hos-qa bazaføgakh ndøgo, tiqa manqa-nqa mokho-té neka ngui-té qagó. Tigi ngui, ande wazá. Kawa-ús. Yaq ezoqa ndígu tizø-otøgeamín.

²⁰ Geté ndigu ezoqa nøme, pakhaezeateav qagoam, nqanek matev soqøsoqa qafakhanam, ndigu Mbumbukiam-te qambuzaneáv. Ndigu nqova soqøsoqa, sekembá segezø-vizupám, neka batae, ekeza zenda gi:khakheinumam, sekemba vømbø-ogi:mam, ndøgo gol neka silva neka auli gigiap nøme neka nandi neka tae gi:khakheinumam. Geté ta batae ndøgo, mokho mbain. Kopømba mbain, bøi tøkewagat o manqat tø-ewagat o tø-okhoat. ²¹ Neka ndigu ezoqam qambuzaneáv, tiqa ezoqa zitøge matev-te neka manqa-sisi matev-te neka mambe okho matev-te neka aqonam matev-te.

10

Enzol ezoqam, ndego pepa løvøyat-qase gendapam

¹ Yaq no enzol ezoqam bazaføgakh-qape nøme no-omét. Yan-té gendovís. Teqa nd-abua, khaiya ozoz mbøe-løvøtupám, neka teqa kawa-te, khakhava vømbøe-løvøetam. Teqa bugug, andé khøuwa me me-sanqatavám, neka teqa bov, andé nandi uk wageap-us me me:kewagám. ² Teqa zenda-te, pepa løvøyat khapelavøqase ndøndapám. Møndø-mboqoatám. Teqa nakeamo zenda tokhotapak, ndaola-té genø-tokhotám, neka teqa yogea zenda tokhotapak, manqei-te vøtokhotam. ³ Yaq ndego kandambaqapé møndæ-akhá. Teqa manqat, andé layon-qá ogeæv. Ndego akhayam qamømbøe-navøem, yaq ndand seven ndøqavøinám. Manqat andé ndand me me:møkunimám. ⁴ No ambá nopeawamín, manqat ndøgo, gi-einim. Geté yaq no manqat nø-ewág. Yan-té qando-fakhán. Av qande-ein nqægo: “Manqat ndøgo, ndigu ndand seven gi-einim, ndøpeawám. Khonoam-té qabegó.” ⁵ Yaq ndego enzol ezoqam, no bugukhokhof qæ-omet, ndaola-te neka manqei-te getokhotupam, ndego nakeamo zenda, yan-té genø-eqá. ⁶ Yaq ndego, manqa mbusa ndøvé. Mbumbukiam-qá iz-té genøvé, ndego miavmiav ndeyage, ndego yan neka gigiap ate ndøgo yan-te ndo-go, neka manqei-qape neka gigiap ate ndægo, manqei-qape-te nqago, neka ndaola neka gigiap ate ndægo, ndaola mokho-te ndøugu, gekhakheinam. Manqa mbusa, äv genevé nqægo, “Mbumbukiam khøuwa nøme géføløtazák. ⁷ Geté enzol ezoqa nøme, kipi tekhamba, ndego te-seven-ev, yaq Mbumbukiam matev ndømatanam, ndøgo bugukhokhof qakhonawam, ndøgo tegi manqa vevezam ezoqam-te gevøndaz.”

⁸ Yaq manqat ndøgo, no bugukhokhof qæ-ewag, yan-te qando-fakhan, nangó qando-ein. Av qande-ein nqægo, “Vøqáv. Pepa løvøyat mboqoat qomøndó-ndáp, ndøgo enzol ezoqam-qa zenda-te ndo-ve, ndego ndaola-te neka manqei-te ndetokhotap.”

⁹ Yaq no ndego enzol ezoqam-te vøenav, pepa etoam manqat sasa nombo-ein. Yaq ndego äv genømbe-ein nqægo, “Móqondáp. Neka qóológ. Qoqa emu-te, geqá-khaqain. Geté manqa-nqa-te, ndøgo fimakh-ús. Andé ndokhós.”

¹⁰ Yaq no nqanek pepa løvøyat-qase, nøndáp, teqa zenda-te qøuveam, vøelog. Noqa manqa-nqa-te ndøgo, fimakh-ús. Andé ndokhós. Geté qatumu-khougiam, yaq emu-te, møndønø-khaqain. ¹¹ Yaq ezoqa nøme, äv genømbe-ein nqægo, “Qo Mbumbukiam-qa Manqat nqawá qanø-vevezám, ezoqa bawan vinivinimba neka manqei vinivinimba neka manqat vinivinimba neka kawakawa-za vinivinimba-qa yaq-te.”

11

Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqa menas, teqa manqat timanqatat

¹ Yaq iziz tonqogim nonqo nø-etøomém. Taqa bugug andé føif ndaføyamba-qapí. Yaq manqa wa, äv qanømbe-ein nqægo, “Vøqáv! Mbumbukiam-qa khøev neka lou-qase ndøgo, ma Mbumbukiam-te etoam matev gi-goatun, taqa fitap iziz qombóndáp, neka ndigu ezoqam, Mbumbukiam teqa khøev-te ndimbovizap, voqó-gevebám. ² Geté manqei nøme ndøgo, Mbumbukiam-qa khøev-qa uta mokho-te ndøugu, soqó-iváv. Iziz mbóndáp. Zapa ndøgo, ta manqei ndøgo, Mbumbukiam bawan vini-ak zø-etoám. Yaq ndigu Mbumbukiam-qa taon, gétkhotát. Løvøyak 42, titokhotat. ³ Yaq nogi manqa manqate ezoqa menas, notøndó-khofotáz. Ndigu ege avus gigiap ndø-uzupát, neka noqa manqat vøvevezumát. Khøuwa 1260, noqa manqat tivevezumat.”

⁴ Ndigu Mbumbukiam-gi manqa manqate ezoqa menas, ndøgo, oliv tae menas neka lampa asøzam nonqo menas, ndøgo Evezøza-qa megemege-te ndo-asøzu, ndego manqei-qape ndo:kawaevat.

⁵ Ezoqa nøme ndigu, nginik ezoqa menas-te ngenøgim matev gone-qa tigoat, yaq tiqa

manqa-nqa-te, gōinam ndófakhatát, tigi qaqa ezoqam vóngiæzoāt. Yaq ta nakhoa-te nqanek, gekha ezoqám ndego, matev soqain gone-qa tezoqoat, génaním. ⁶ Nginik ezoqa menas, bazafógakh tündapém ndógo: Khaiya ozoz segétokém. Yaq qæ mbain, segégoát, ta khōuwa ate tægoat, Mbumbukiam-qa manqat tivevezumat. Neka kea kumbutap-te, ibókha segé-enendém, vómó-kōuk. Neka gekha khōuwa-tē ndógo, ndigu tózø-peoat, ndigu manqei-qape-te, matev soqosoqa bugug vinivinimba segendó-khofotumát.

⁷ Yaq ndigu tiqa manqa manqate tømøzømbe-navøem, ndego søvakha gigiap lozokhak, manqei ozu vaev mbain-te ndego, gendóqavíg, ti namba vøenøfē, sasa ndózitág, vópakhaēz. ⁸ Yaq tiqa khatae, nakhoa-té segé-awám, taon kandambaqape-te ndógo, ma tigi Evezøza, tae mutui-te gitøkewem. Nqanek taon, taqa yaya etæ iz, Sodóm o Izíp. ⁹ Ezoqa manqei vinivinimba, neka bawan vinivinimba neka manqat vinivinimba neka ngusu vinivinimba, tiqa khatae sugumú-qeivát. Khōuwa trí neka khōuwa nøme yaq-mbá. Ezoqa nøme sa gezótakák, ta khatae ndógo, timø-ozam. ¹⁰ Manqei-qape ezoqam khanakhanakh zø-asótáv, nginik ezoqa menas tipakhaez, neka lou vólóg neka vø-ogiam neka yaqyaq-a gigiap vø-etoám. Zapa ndógo, nginik Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam, manqei-qape ezoqam, ngenøgim matev zø-etoumám.

¹¹ Geté khōuwa trí neka khōuwa yaq-mba qame-navøem, yaq nginik ezoqa menas-te, Mbumbukiam-qá mbøni føkiam ndø-oé. Yaq ndigu sègewám. Yaq ezoqa ewaqape, gizømet, møe kandambá qazø-nqeiøem. ¹² Yaq ndigu Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqa menas, manqat kandambaqape ndøyogém. Yan-té qando-fakhán. Av qande-eín nqægo, “Qándoqavíg, nqanek.” Yaq ndigu yan-te vøqavíg. Khaiya ozoz mokho-té ginøqavíg. Tigi qaqa ezoqam, até gezømetát, giqavigat.

¹³ Yaq ta khōuwa kopo-te ndógo, manqei ndøkukuvøém. Kandambá tantáv. Yaq ta taon-te ndógo, khoev ten-ten qapatat, yaq nain-nain ndógo, até gepuatát, geté kopo-kopo nøme ndógo, gèmkuvøém. Yaq ezoqa kopoáv, gèpakhaēz. Seven taosén, ate gi-goam. Yaq ezoqa nøme ndigu, pakhaezateav gigoam, møe kandambá gigonem, neka Mbumbukiam-qa iz vømbó-eqanem, ndego yan-te ngo:yage.

¹⁴ Ndakin viniv matev kandambaqape nøme ndógo, qamenas, møndømø-navøém. Geté nqáe! Viniv matev kandambaqape nøme, avønín géfakhán. Gemó-misiká.

Enzol ezoqam ge-seven-ev, kipi gekhamba

¹⁵ Yaq enzol ezoqa nøme, kipi vøkhamba. Ndakin enzol ezoqam, gè-seven-éz, kipi gikhambøemem. Yaq yan-te ndógo, manqa wag ndøfakhanám. Kandakandá. Av qane-manqatát nqægo:

“Ndakin manqei-qape-te,

megeat matev, nigí Evezøza Mbumbukiam ndøndáp,
tege Keliso namba.

Yaq ndego miavmiav mó:kawaevtát.”

¹⁶ Yaq ndigu megetapak tuenti-foa, ndigu Mbumbukiam-qa megemege-te ndo-go, ekeza kawa ezoqam-qa qonam nonqo-te go-qonavam, ndigu ekeza kha, manqei me:laém, tiqa bugug até manqei-té, Mbumbukiam vømbó-vizumem. ¹⁷ Av gini-manqatát nqægo:

“Evezøza, Mbumbukiam,
qo bazafógakh ate ndægo ndaqago,
qo nqoqogo neka qoqogoam,
ni ike kandambá qo-te.

Zapa ndógo, qo ezoqa áv qoqote-zómás nqægo:

Qo bazafógakh-qapé, neka kawa matev voqōngaz.

¹⁸ Bawabawan vinivinimba, qaqa kandambá giqagoam.

Geté ndakin qoqá qaqa khōuwa ndøndáp.

Qo løvøte ezoqam, avønín, manqa ovøyam-té qonø-áb.

Yaq qogi sasae ezoqam, ndigu Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam,

neka qogi ezoqam ate ndi:gu, ndigu ndiqavizap,

ezoqa kandakanda neka khasøkhasis,

qo yaq-fia egeieqei voqozø-etoám.

Yaq ezoqam ndigu, manqei-qape gingitát, qóngiæzø.”

¹⁹ Yaq Mbumbukiam-qa khoev, yan-te nqo-go, sège-mboqoé. Yaq mboges ndógo, ma Mbumbukiam-qa guguna manqat qøu-nqeitavam, ta mokho-te, ndego Izlael ezoqam namba poev ge-unimanqatin, bavokhó qandoveám. Yaq ndand ndovøimám neka

11:6 11:6 1 King 17:1; Exo 7:17-20; 1 Sam 4:8   **11:7** 11:7 Dan 7:21; Veve 12:17; 13:7; 17:8   **11:8** 11:8 Luk 13:34

11:11 11:11 Ezek 37:5, 10   **11:12** 11:12 2 King 2:11   **11:13** 11:13 Veve 6:12; 16:18   **11:14** 11:14 Veve 9:12

11:15 11:15 Exo 15:18; Psa 10:16; Dan 2:44; 7:14   **11:18** 11:18 Psa 110:5; Lom 2:5; Veve 20:11-13; Psa 115:13   **11:19**

11:19 Iblu 9:4; Veve 8:5; 15:5; 16:21

vøndō-mòkunimam, neka xo vøndōwagam. Neka manqei vòkukuvoem-a, qæ ais-us kandambaqape vøndō-lanqa.

12

Sævam neka wazeam-qa emanqat

¹ Yaq yan-te nqo:go, matev kandambaqape ndòfakhán. Nqova ndafe-ús. Sævam møndògoám. Tuqa ndabua, khòuwá. Neka tuqa zenda tokhotapak mòkho-te, lòvøyak mbòigoám neka tuqa kawa-te, nduku tuelv, ande kawa ezoqam-qa wawaq me vømbòegoam. ² Ngunuk sævam, emu-ús. Gèmbongáz. Yaq tùni-akhayám, nqosøgeap gumbò-ewag.

³ Yaq yan-te nqo:go, matev nòme vòfakhán. Nqá! Wazeam kandambaqape, møndògoám. Kòkòuk-qapé. Ngenek kawa sevén qambogoam neka auli ten vømbògoam, neka teqa kawa ate qambòegoam, kawa ezoqam-qa wawaq vømbòe-uzupam. ⁴ Yaq ngenek wazeam, até gendego, nduku nòme yan-te nqo:go, vòkhataz. Okhó genekhatáz, manqei-qape-te vøngagevem. Nduku misika-misika gigoam, yaq menømenas ndigu, até gegoám, geté nòme kopo-kopo ndigu, gèkhatáz. Yaq ndego wazeam, sævam qambongaz, tuqá megemege-té gono-itán. Yaq ndego nakhasam ndego, tui-ova, lòutøve-qa mbogoám.

⁵ Yaq ndugu sævam vøe-ova. Nakhasam anganeám. Ndego bawabawan ate ndægo, gezømbò-kawaevtát. Bazaføgakh-ús. Teqa khamokh, auli khamokh ndògoát. Geté ndego nakhasam é-vøqán-ae, enzol ezoqam, Mbumbukiam-te é-vøndafem, ma ekeza qonam nonqo-te go:qotam. ⁶ Yaq sævam ndugu, leg-av manqei-té gunò-khokhón. Ta manqei ndògo, Mbumbukiam é-møndømbò-khakheinám. Yaq timbó-kewagát ndògo, atema 1260 khòuwa vømbòndáp.

⁷ Yaq yan-te, nakhag ndòfakhán. Ndego enzol ezoqam kandambaqape, Maekol neka ekeza enzol ezoqam, wazeám namba me:nøfé. Neka ndego wazeam, ekeza enzol ezoqam namba vøndèwan, yaq vøzø-qavøiu. ⁸ Geté ndego wazeam, bazaføgakh mbáin. Yaq gèpitøvéim, yaq ndego tegi enzol ezoqam namba, kopømba mbáin, yan-te sekemba tiyagat. ⁹ Yaq ndego wazeam kandambaqape, iz Nqova Soqaqape neka Saitan ndimbo-akhayam, gè-oginám, ndego manqei-qape ezoqam ate ndi:gu, ndetubam. Manqei-qape-té genø-oginám, tegi enzol ezoqam namba.

¹⁰ Yaq yan-te ndògo, no manqat kandambaqape nò-ewág. Av qane-ein nqægo, “Ndakin nigi Mbumbukiam-qa ezoqa khandi:zat matev

neka bazaføgakh matev
neka megeat matev,
møndø-fakhán.

Ndakin Keliso mó:kawaevtát,
ndege kawa ezoqam geve.

Zapa ndògo, ndego ezoqam, Mbumbukiam-qa megemege-te go:yam neka nigi Klisten nòfuap, pavpave neká lovølova, manqa vøzø-søkuzumam,
ndege møndø-oginám.

¹¹ Klisten ezoqam møndø-tømbuinám.

Sip Nakhasam-qa kók neka unimanqatin manqát gini-tømbuinám, ndògo ezoqa nòme-te gimanqatam.

Ndigu ekeza yage-qa yaq-te, matavapøteáv, neka ndigu møe mbáin, Mbumbukiam-qa Manqat zapaya, tipakhaez.

¹² Zo khanakhanakh mbá qanegó,
qo yan neka zo yan-te ndozoyage.

Geté ti-te ndigu unimé-soqá, ndigu manqei-qape neka ndaola-te ndiyage.

Zapa ndògo, nqova soqaqape mändovís zo-te.

Ndege qaqa kandambá.

Ndege møndæ-otév, khòuwa khapémbá, ndimbøe-yoza.”

¹³ Yaq ndego wazeam ge:-otev av nqægo, manqei-qape-té ginø-ogenonám, ndego até gendego, ndugu sævam, nakhasam anganeam gui-ova, vøngeatam. Até gembopavát. ¹⁴ Geté ngunuk sævam, ngangakh kandambaqape-qa taf menas mbo-etøomém. Ekeza manqei-té guabenø-løvui, leg-av manqei-te ndògo. Yaq timbó-kewagát ndògo, viav misika neka viav nòme yaq-mba vømbòndáp. Ta manqei-te ndògo, ndugu wazeam-qa bugug-te, qambaqape ndògoát. ¹⁵ Yaq wazeam, até gendego, lbøkha vøqoza. lbøkha ndògo, teqa manqa-nqa-te qando-fakhán, andé kea-qa íbøkha mbageáp. Ndege sævam kawøwe-qa mbogoám. ¹⁶ Geté

ndugu sævam, manqei mbotoké. Manqei manqa-nqa é-møndø-mboqoá, ibøkha vøkhoug, ndøgo wazeam-qa manqa-nqa-te qando-fakhan. ¹⁷ Yaq ndego wazeam, qaqa kandambá, ndugu sævam-te. Yaq sègewáv, tugi zi nøme namba vømênøfe. Nginik ezoqam ndigu, Mbumbukiam-qa manqat o-mba ndo:ndape neka Yesu-qa manqat ndigeáwát. ¹⁸ Yaq ndego wazeam, ndøgeg-té genø-itán.

13

Søvakha gigiap lozokhak, ndaola-te gendo-fakhan

¹ Taqa zita-te, no søvakha gigiap lozokhak no-omét. Ndaola-té gendo-fakhan. Ndego kawa sevén qambogoam neka auli ten vømbøgoam. Auli ate qambøgoam, kawa ezoqam-qá wawaq ndø-uzupám, neka teqa kawa ate qambøgoam, Mbumbukiam-qa iz ngenøgim manqat vø:peaupam. ² Ngenek søvakha gigiap lozokhak, qb-omet, bugug andé lepad me me:kewagám, ndugu puskas khobos kandambaqapu. Geté zenda andé søvakha gigiap nøme-qá zendá, ndego bea ndimbo-akhayam. Bazaføgakh kandambá. Neka manqa-nqa, andé layon-qá manqa-nqá. Ngenek søvakha gigiap lozokhak, wazeam ekeza bazaføgakh mbo-etoám neka ekeza kawa ezoqam-qa qonam nonqo neka megeat iz kandambaqape vømbø-etoam. ³ Søvakha gigiap lozokhak-qa kawa nøme, bugug áv qane-kewagám nqægo: Ezoqa pakhapakha mbokhaná. Geté nqamav ndøgo, qambogoam, møndø-e:ám. Yaq ndøgo, manqei-qape ezoqam ate ndigu, nqova zømbendáf, neka ndego søvakha gigiap lozokhak vømbøpavat. ⁴ Ezoqa ate gi:goam, wazeam gëmbo-vizupám, ndego søvakha gigiap lozokhak, bazaføgakh gembøe-etoam. Neka ndigu søvakha gigiap lozokhak, vømbø-vizupam. Áv gini-manqatám nqægo, “Gekha ezoqám ndego, kopømba ande av ngenek søvakha gigiap lozokhak nde:go? Neka gekha ezoqám ndego, te namba tenøfe, vøpitáv?”

⁵ Ndego søvakha gigiap lozokhak, Mbumbukiam sègemboták: Ekeza iz segé-eqatát, neka Mbumbukiam-qa iz vøngenøitát, neka bazaføgakh matev vómatønnumát, atema løyoyak 42 vømø-nasiním. ⁶ Ndego søvakha gigiap lozokhak manqat ge-einín, Mbumbukiam ndøngenøiuín, neka teqa iz vøngiuin neka teqa khoev vøngenøiuin neka tegi ezoqam ndigu, yan-te ndiyage, vøngenøzoin. ⁷ Neka Mbumbukiam ndego nøme áv gembøeták nqægo: Mbumbukiam-gi ezoqam namba mé:nøfé neka vøpitáz. Neka ndego bazaføgakh ndøndáp. Ezoqa bawan vinivinimba neka manqei vinivinimba neka manqat vinivinimba neka ngusu vinivinimba gezømbø-kawaewat. ⁸ Ezoqa ewaqape, manqei-qape-te tiyagat, gembø-vizupát, gekha ezoqám ndigu, tiqa iziz khandi mbuk-te peawapøteav ndøgo, Sip Nakhasam-qa mbuk-te, ndego gilaem. Manqei-qape khakheinøpøteav qagoam, ta mbuk ndøgo, é-møndo-peawám.

⁹ Gekha ezoqám ndego, gea ndømbogo, ndego yá beyogé. ¹⁰ Ezoqa ndigu, Mbumbukiam gevevesam, ndimbula-te tinqeisam, ndigu segé-nqeisám. Neka ezoqam ndigu, Mbumbukiam gevevesam, nakhag kaiya ti-zitag, ndigu nakhag kaiya segé:zitág. Nqanek matev tøfakhanam, Mbumbukiam-gi ezoqam, føgøføgakh bewaniáp, tiqa unimanqatin-te.

Søvakha gigiap lozokhak nøme, manqei mokho-te gendo-fakhan

¹¹ Yaq no søvakha gigiap lozokhak nøme no-omét. Manqei mokho-té gendo-fakhan. Ndego andé sip nakhasam-qá auli me mbøegoám. Menás. Neka ndego manqat gemanqatam, andé wazeam-qá manqát. ¹² Bazaføgakh ndégo tembo-etoám, søvakha gigiap, bugukhokhof ndaola-te gendo-fakhan. Yaq ndego matev, teqá iz-té genø-matønnumám. Ndego manqei-qape ezoqam ate ndi:gu, áv gene-tøpøtavám nqægo: Ndego søvakha gigiap lozokhak, bugukhokhof gegeavun, tiabembøe-vizáp, ndego nqamav soqaqape qambogoam, ndakin qambo-e:am. ¹³ Ngenek søvakha gigiap lozokhak nøme, ndakin gefakhan, nqova ndaføgim matev ndømatønnumám. Kandakandá. Nøme gematanam, nqáne: Yan-te gøinam ndovís, atema manqei-qape-te, ezoqa ewaqape-qa bøi-te. ¹⁴ Yaq ta matev vinivinimba-te ndøgo, ndego ezoqa ewaqape, manqei-qape-te giyagam, gëtubumám. Bazaføgakh ndégo tembo-etoám, ndego søvakha gigiap, bugukhokhof ndaola-te gendo-fakhan. Ndego matev, teqá iz-té genø-matønnumám. Yaq ndego søvakha gigiap lozokhak, ndigu ezoqam, manqei-qape-te giyagam, áv gezømbe-ein nqægo: Ndego søvakha gigiap lozokhak, nakhag kaiya gi:laem, gete sekemba geyagat, tae khøuwiap bëmbo-viagém. Andé teqá bugú. ¹⁵ Yaq ndego søvakha gigiap lozokhak, vaev-te gepavavun, bazaføgakh nøme, áv genendáp nqægo: Ta tae khøuwiap ndøgo, ndego bugukhokhof søvakha gigiap lozokhak-qa bugug-te gikhakheinøvemem, khandin qozøqozaq mbókhambá. Yaq ta tae khøuwiap ndøgo, manqa manqate ndøngáz. Áv qandé-ein nqægo: Gekha ezoqám ndigu, ndøgo vizøpøteav tøgoat,

pakhapakha bezø-khanóé. ¹⁶ Yaq ndego sòvakha gigiap lozokhak, vaev-te gegevun, ezoqa ewaqape, ezoqa khasòkhasis nekā kandakanda, gigiap kopoav ezoqam nekā gigiap-av ezoqam, iz-akhayapak nekā yaq-fia mbain sasae ezoqam, av gene-tøpøtáz nqægo: Ndigu tiqa nakeamo zenda-te o tiqa kawa-pap-te, khakhatap bezøgó. ¹⁷ Yaq gekha ezoqām ndego, nqanek khakhatap mbain ndego, ndego kopømba mbain, ezoqa nøme-te gigiap tendowi, o te-te gigiap temøwi. Ta khakhatap ndøgo, sòvakha gigiap lozokhak-qá iz o teqa iz-qá geveáp.

¹⁸ Matavap loloakh begó, taqa yaq-te. Ezoqa matavap loloakh tømboqat, ndego sòvakha gigiap lozokhak-qa geveap, mokho bembondáp. Ndøgo ezoqam-qá geveáp. Nqanek geveap 666.

14

Sip Nakhasam neka ndigu 144 taosen ezoqam

¹ Yaq qækwag, nqáé! Sip Nakhasam no-omét. Zayon manqei pøyat-té gono:yám. Ezoqá namba me:wanáam. 144 taosén. Ndigu tiqa kawa-pap-te, Sip Nakhasam-qá iz neka tege Eve-qá iz zømbo-peaupám. ² Yaq no manqa wag nø-ewág. Yan-té qando-fakhán. Andé ibøkha sololo kandambaqape me me:wagám neka ande ndand kandakanda me me:møkunimám. Naq ndøgo, qæ-ewag, andé gita khaneam ezoqam kopoav-qá gita khaneám. ³ Ngínik ezoqam, Mbumbukiam-qá kawa qonam nonqo-qá megemege-té neka khandi gigiap foa neka megetapak-qá megemege-té gono-waniapám. Yaq ndigu ouv ndakinak ndøqaqemám. Ta ouv ndøgo, ezoqa nøme kopømba mbain ti:zøtez. Sati ndigu tinizøtéz, ndigu 144 taosen ezoqam, Mbumbukiam manqei-qape-te gewi. ⁴ Ngínik ezoqam, Evezøza-te únime-tøkéb. Ndigu manqa-zapa gonemáv, sakheis namba.* Ndigu Sip Nakhasam mba mbopáev, ndego ande av kenē-okho. Ezoqa ewaqape mokho-te, Mbumbukiam ndigu tewí. Ndigu Mbumbukiam-te neka Sip Nakhasam-te, andé tiqá etoam matév, ate av-té, gigiap ndøgo, toqope:tat, bugukhokhof gigiap tiqa ndøgo. ⁵ Tiqa manqa-nqa-te, meakha manqat mbain, neka ndigu manqa-zapa gonemáv.

Enzol ezoqa misika-qa manqat

⁶ Yaq no enzol ezoqa nøme no-omét. Khaiya ová gono-løvuvát. Ndego miavmiav manqat mbomambaqape ndøgeatát. Ezoqa ndigu, manqei-qape-te ndiyage, gé:zømesimát, ezoqa ngusu vinivinimba neka bawan vinivinimba neka manqat vinivinimba neka manqei vinivinimba. ⁷ Ndego kandambaqapé møndæ-akhá. Av gene-akhá nqægo, “Mbumbukiam-te møe zógoát, neka teqá iz zó-eqatát. Zapa ndøgo, teqa manqa ovøyam khøuwa, møndøndáp. Gømbovizáp ndego, yan neka manqei-qape neka ndaola neka kea kumbutap gekhakheinam.”

⁸ Ndego enzol ezoqam-qa zita-te, enzol ezoqa nøme ndofakhán. Ngenek enzol ezoqam, ge-menas-ev, av gene-ein nqægo, “Møndøbóí. Bebilon taon kandambaqape, møndøbóí, ta taon ndøgo, kopømba ande av sævam me guigoam, ndugu bawabawan ezoqam ate ndigu, tuqa waen føgakh-qape guzø-etoam, ti-izam, neka tu namba mambe gone-te gu-itubam.”†

⁹ Ndego enzol ezoqam-qa zita-te, enzol ezoqa nøme ndofakhán. Ngenek enzol ezoqam, ge-misika-ev, kandambaqapé møndæ-akhá. Av gene-akhá nqægo, “Gekha ezoqām ndego, sòvakha gigiap lozokhak neka teqa tae khøuwiap tembo-vizupat, neka kawa-pap-te o zenda-te teqa khakhatap vøndáp, ndego møndø-soqoé. ¹⁰ Ndego Mbumbukiam-qá waen føgakh-qape be-iz. Nqanek waen, Mbumbukiam-qá qaqá. Teqá yaq-fia soqaqapé. Ta waen ndøgo, Mbumbukiam ibøkha namba, gènokhogimák. Geté føgakh-qapé segégoát. Yaq ngenek ezoqam, Mbumbukiam-gi enzol ezoqam-qa megemege-te neka Sip Nakhasam-qa megemege-te, gøinam tatas-té neka nandi wagøvap-us-té gunú:goát, nqosøgeap kandambaqape vøndáp. ¹¹ Ezoqam ndigu, sòvakha gigiap lozokhak neka teqa tae khøuwiap ndimbovizap, o teqa iz-qa khakhatap gindapem, ndigu pusup mbain. Pāvave nekā lovølova, ta gøinam ndøgo, ndigu nqosøgeap ndøzø-etoam, taqa khøífa miavmiav ndøqavigát.”

¹² Yaq nakémbá, Mbumbukiam-gi ezoqam bazaføgakh-us bewaniáp, ezoqam ndigu Mbumbukiam-qa guguna manqat ndimbopæv-a, Yesu ndí-ünmānqātīnāt.

13:16 13:16-17 Veve 14:9-11; 16:2; 20:4 **14:2** 14:2 Veve 1:15; 19:6 **14:3** 14:3 Isa 42:10; Veve 5:9; 7:4 **14:4** 14:4 Nqanek manqat, yaya ndø-etæ. Taqa manqa mokho nqáne: Ngínik mbumbuk nøme vizupáv, ndøgo kopømba ande av mambe okho matev ndægo, Mbumbukiam-qa bøí-te. **14:8** 14:8 Isa 21:9; Jer 51:7-8; Veve 17:2; 18:2, 3 † **14:8** 14:8 Nqanek Manqat Qandoveeam mokho-te, manqat nøme, mambe nqæmanqate, yaya etæ manqát. Mbumbukiam zita wuowe matev neka batae vizap matev me-manqaté. **14:9** 14:9 Veve 13:12-17 **14:10** 14:10 Isa 51:17, 22; Jer 25:15-16; Psa 75:8; Ezek 38:22; Gen 19:24; Veve 16:19; 20:10; 21:8 **14:11** 14:11 Isa 34:10 **14:12** 14:12 Veve 13:10

¹³ Yaq no manqat nø-ewág. Yan-té qando-fakhán. Av qande-eín nqægo, “Av qoqoté-peawám: Ndakin qangaz, atema ndøma, gekha ezoqám ndigu, Evezøza ndi-unimanqatinat, tipakhaez, ndigu khanakhanakh mbá giabitigú.”

Neka Mbumbukiam-ge Nqova, av gene-manqaté nqægo, “Unimanqatín. Nginik ezoqam, sasae-qape gikhanazat, pusa ndótá. Zapa ndógo, sasae ndøgo gi:matønnumam, ndigu taqa yaq-fia, ndøndapém.”

Yaya etæ manqat, avøe gigiap neka waen tae nanga-qa yaq-te, qakhatøkhatoom

¹⁴ Yaq no qækewag, nqæ! Khaiya ozoz papaqa nøqeív. Ezoqam mo:qotám. Ndego andé Ezoqam-gé Yó. Teqa kawa-te, kawa ezoqam-qá gol wawaq mo-uzám, neka zenda-te, kaiya køfizuat khobos-qapi vøndapavam. ¹⁵ Yaq enzol ezoqa nøme ndowáv. Mbumbukiam-qá khoev-té gendo-fakhán. Ndego kandambaqapé møndæ-akhá. Te-te ndego, khaiya ozoz-te go:qotam, av gembøe-akhá nqægo, “Kaiya køfizuat nandiv, nandoqo-ndøpazat, qoge mðqongáz. Zapa ndógo, qoge-qa khøuwa iz, møndøndáp. Avøe gigiap ate ndægo, manqei-qape-te ndøpoe, møndø-khatøkhatóam. Qoge-qa mo:keogé.”

¹⁶ Yaq ndego khaiya ozoz-te go:qotam, ta kaiya køfizuat ndigu, manqei-qape me:khaná. Yaq manqei-qape-te ndøgo, avøe gigiap qakhatøkhatoom, vøqog.

¹⁷ Taqa zita-te, Mbumbukiam-qa khoev-te, yan-te ndøgo, enzol ezoqa nøme ndofakhán. Até ndegó-a, kaiya køfizuat khobos-qapi vøndapavam.

¹⁸ Yaq teqa zita-te, enzol ezoqa nøme vøndø-fakhan. Lou-gase-té gendowáv, ma Mbumbukiam-te etoam matev gi:goatun. Ndego gøina ate ndægo-gé kawa ezoqám. Ndego kandambaqapé møndæ-akhá. Ndego enzol ezoqam, ndego kaiya køfizuat khobos-qapi gendapavam, av gembøe-akhá nqægo, “Manqei-qape-te ndøgo, waen tae nanga møndø-khatøkhatøezám. Kaiya khobos-qapi nandiv, toqoté-qogáz, waen tae nanga ndigu, tae-te ndifaløbap. Neka vø-møvøbam.”

¹⁹ Yaq ndego enzol ezoqam, até gendego, manqei-qape, kaiya køfizuat vøekhana, waen tae nanga vøqogaz-a, vø-møvøbam. Yaq waen pesegim nonqo kandambaqape-té genø-nqagím. Nqanek pesegim nonqo, Mbumbukiam-qá qaqá. ²⁰ Yaq taon bavokho ndo:go, waen tae nanga gipesegegimem, ezoqa kouk ndofakhán. Kandambá tantáv. Kouk ndøgo, qambagim, gëmø-keá. Taqa sekeat, ande av 300 kilomítá ndægó, neka taqa igian, ande av hos-qá eqawán ndægó, tuyat.

15

Enzol ezoqam seven, viniv matev seven gi-upøgeapavun

¹ Yaq no yan-te nqo:go, matev nøme nøqeív. Kandambaqapé neka nqova ndafe-ús. Enzol ezoqam seven møndøgoám, ndigu matev soqøsoqa seven vø-upøgeapam. Nqanek vaev viniv matév. Zapa ndógo, nqanek viniv matev tømè-navøem, yaq Mbumbukiam-qa qaqá gemø-navøém. ² Yaq no andé ndaola nøteqeív. Bæbæs-qapé. Andé glás. Gøina wageap namba me:nokhombáp. Neka no ezoqa vøezømet. Ezoqam ndígu, søvakha gigiap lozokhak gipitøvem neka teqa tae khøuwiap vizøpøteav vøgoam-a, teqa iz-qa geveap ndapeav vøgoam. Ndigu ndaola ndøgeg-té giwaniapám, neka andé gita me me-upøgeapám. Ndøgo Mbumbukiam zø-etoám. ³ Ndigu Mozes-qá ouv ndøqqaemám, ndego Mbumbukiam-ge sasae ezoqam, neka Sip Nakhasam-qa ouv vø-qaqaemam. Ouv av gini-qaqaemám nqægo:

“Evezøza, Mbumbukiam,

qo bazaføgakh ate ndægo ndaqago,

matev ndøgo, ndoqo-matanam,

kandakandá neka nqova ndafe-ús.

Qoqa matev unimanqatín neka ndaføya-ndaføya.

Bawabawan ate ndægo, kawa qó.

⁴ Evézøza! Qo qakhapús soqogó, ndaføyamba-qape.

Gé, ezoqa tígu, ndígu qo-te møe goneav tígoat

neka qoqa iz eqawateav vøgoát? Mbaín.

Bawabawan ate ndi:gu, ndøndozáv, qo vøqá-vizumëm.

Zapa ndógo, qoqa matev ndaføya-ndaføya, mândo-veveám.”

⁵ Ouv gumu-qaqaemem, no yan-te nqo:go, Mbumbukiam-qá khoev nøqeív. Ndøgo palai khoév. Yaq mboqog sège-mboqóz. ⁶ Yaq ndigu enzol ezoqam seven, matev soqøsoqa seven gi-upøgeapam, Mbumbukiam-qá khoev-té gindu-fakház. Tiqa ndabua bæbæ-bæbæs neka vøiyam-ús, neka savim-te løvønnonqo gol-us vøzømbø-løvøtupam. ⁷ Yaq khandi gigiap foa,

kopo nøme gegoam, ndigu enzol ezoqam seven, gol ndis seven zø-etoám. Ta ndis-te ndøgo, Mbumbukiam-qá qaqa mu:nqeitupám, ndego miavmiav ngeyage. Até vømø-tøtøvyam. ⁸Mbumbukiam-qa waev-te neka bazaføgakh-te, khøifa ndofakhán, yaq teqa khoev mokho-te ndøugu, vømøtøva. Yaq ezoqa kopømba mbain, Mbumbukiam-qa khoev-te ti-oz. Matev soqøsoqa seven bêtøkhæ-navøém, ndøgo enzol ezoqam seven gi-upøgiapavun.

16

Enzol ezoqam seven, Mbumbukiam-qa qaqa giquzømem

¹ Yaq no manqat kandambaqape nø-ewág. Mbumbukiam-qá khoev-té qando-fakhán. Ndøgo enzol ezoqam seven, áv qazømbe-eín nqægo, “Mòzozáv. Zoqa ndis seven-te nandav, Mbumbukiam-qa qaqa, qatøtvøvyam, manqei-qape-té qazonø-qouzømem.”

² Yaq bugukhokhof enzol ezoqam ndøwáv, Mbumbukiam-qa qaqa, ekeza ndis-te qøugoam, manqei-qape-te vøqouz. Yaq ndigu ezoqam, søvakha gigiap lozokhak-qa khakhatap gindapem neka teqa tae khøuiap vømbø-vizupam, ndigu nqamav soqøsoqa nqosøgeap-us ndø-upøgim.

³ Yaq enzol ezoqa nøme, ndego ge-menas-ev, Mbumbukiam-qa qaqa, ekeza ndis-te qøugoam, ndaola-té genøqóuz. Yaq ibøkha ndøgo, gèmbø-kóuk. Andé løvøte ezoqam-qá kóuk. Yaq gigiap ate ndi-gu, ndaola-te giyagam, gèpakhaéz.

⁴ Yaq enzol ezoqa nøme, ndego ge-misika-ev, Mbumbukiam-qa qaqa, ekeza ndis-te qøugoam, kea-te neka kea kumbutap-té genøqouzám. Yaq até ta ibøkha ndøgø-a, vømø-kouk.

⁵ Yaq no ndego enzol ezoqam, ndego ibøkha ndembo-keoge, teqa manqat áv qate-ewág nqægo,

“Mbumbúkiam!

Qo nqoqogo neka qoqogoam,
qo ndaføyamba-qapé.

Yaq-fia ndøgo, qo ti-te ndigu qoqota, ndøgo eqeieqéi.

⁶ Zapa ndøgo, ndigu qogi ezoqam neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam ndøzitagám, tiqa kouk vøwa.

Yaq nakémbá, qo ndigu tiqa izam nonqo, kouk qozø-etoám.

Yaq-fia ndøgo tindapém, av yaq gi-matønumam.”

⁷ Yaq no manqat nøme nø-ewág. Ndøgo tøndo-fakhán, lou-qase-te ndøgo, ma Mbumbukiam-te etoam matev gi-gioatun. Av qande-eín nqægo, “Evézøza, Mbumbukiam, qo bazaføgakh ate ndægo ndaqoat!” Unimanqatín. Yaq-fia nqosøgeap, qo ti-te ndigu qoqo-khofotav, ndøgo ndaføyambá.”

⁸ Yaq enzol ezoqa nøme, ndego ge-foa-ev, Mbumbukiam-qa qaqa, ekeza ndis-te qøugoam, khøuwa-té genøqóuz. Yaq khøuwa, bazaføgakh ndøndáp: Teqa tatas, ezoqa mé:louwavát.

⁹ Yaq ezoqa teqa tatas kandambaqape, vøelouwaz. Geté ndigu Mbumbukiam-te qambuzaneáv, neka ndego vizøpøteáv, ndego nqanek matev soqøsoqa gekhofotam. Geté iz mbongi-nám.

¹⁰ Yaq enzol ezoqa nøme, ndego ge-faev-ev, Mbumbukiam-qa qaqa, ekeza ndis-te qøugoam, søvakha gigiap lozokhak-qá qonam nonqo-té genøqóuz. Yaq ezoqa ewaqape, ngenek søvakha gigiap lozokhak-qa mokho-te gu-goam, bøvun zønqeiøém, neka nqosøgeap vø-upøgim. Ndigu ekeza sas ndø-otøgevém, nqosøgeap zapaya. ¹¹ Yaq ndigu tiqa nqosøgeap neka nqamav zapaya, Mbumbukiam, ndego yan-te ngo-yage, vøngenøinam. Tiqa manqa-zapazapa gone-te, ndigu qambuzaneáv.

¹² Yaq enzol ezoqa nøme, ndego ge-siks-ev, Mbumbukiam-qa qaqa, ekeza ndis-te qøugoam, Yuflatis kea-té genøqóuz, ndøgo kea kandambaqape. Yaq kea ndøgo, sègevikiá. Yaq ta mokho-te ndøgo, kawakawa-za-te, ndigu tigi nakhag ezoqam namba, khøuwa fakhanam-te tinduzav, nakhøa zømbe-mboqoá. ¹³ Yaq no áv qateqéiv nqægo: Ndego wazeam kandambaqape-qa manqa-nqa-te, neka søvakha gigiap lozokhak-qa manqa-nqa-te, neka khavozam manqa vevezam ezoqam-qa manqa-nqa-te, nqova soqøsoqa misika ndofakház. Ndigu andé taka-qá bugúg.

¹⁴ Nginik nqova soqøsoqa, umingiap matev ndøgoatún. Yaq ndigu manqei-qape-te ate ndægo, kawakawa-za-té ginøzáv, nakhag nonqo vø-møvøbám, ta nakhag ndøgo, Mbumbukiam-qa khøuwa kandambaqape-te tøfakhan, ndego bazaføgakh ate ndægo ndømbogo.

¹⁵ Keliso āv gene-manqaté nqágo, “Nqáe! No andé aqonam ezoqám me nótégeáv. Gekha ezoqám ndego, to-tiawet, neka teqa unimanqatin matev no-te, ande ndabua me ate te-uzupat, ndego khanakhanakh mbá geabetegó. Soqáin ndógo, ndego ande naqei-av me te-okhoat neka ezoqa ewaqape-qa bugug-te, mivi vóndáp.”

¹⁶ Yaq ndigu nqova soqósoqa, kawakawa-za, nakhag-qa, ta manqei-te ndógo tinómóváb, Iblu manqat-te, Amagedon ndimbo-akhayam.

¹⁷ Yaq enzol ezoqa nòme, ndego ge-seven-ev, Mbumbukiam-qa qaqa, ekeza ndis-te qóugoam, khaiya-té genóqóuz. Yaq kawa ezoqam-qa qonam nonqo-te, Mbumbukiam-qa khoev-te, manqat ndofakhán. Kandambaqapé møndæ-akhá. Av qande-ein nqágo, “Matev ate ndægo, møndómø-navóém.” ¹⁸ Yaq ndand ndovóimám neka vøndø-mòkunimam, neka xo vøndowagam. Yaq manqei gèkukuvóém. Nqanek manqei kukuvóem, kandambá tantáv. Ezoqa manqei-qape-te ande gi-fakhaz, atema ndakin, manqei kukuvóem mbain, av ndakin qæfakhan. ¹⁹ Babilon taon kandambaqape, gèqaqavóém, vómø-qaqageap-misika. Neka manqei-manqei-qa taon ate qægoam, vósoqósoqoam. Matev av qæfakhan ndægo, zapa ndógo: Mbumbukiam Babilon taon kandambaqape neka taqa manqa-zapazapa, manqa mate navøpøteáv. Yaq ndego yaq-fia mbotá, neka teqa qaqa kandambaqape, ande waen føgakh-qape me vómbo-etoam. ²⁰ Manqei bawabawa ate qægoat, gèsinovóém, vónavóem. Neka até olól-a, vónavóem. Nqawa qóqevák. ²¹ Yaq yan-te, qæ ais-us kandakanda ndolanqá, ezoqam-te vó-o:az. Ais fisap ndigu, kandakandá tintív. Tiqa viniv, ande āv 50 kilogrém ndi-gú. Yaq ezoqam, Mbumbukiam-qa iz, gèngenóinám, nginik qæ ais kandakanda zapaya. Zapa ndógo, nqanek matev qafakhan, únime-soqá.

17

Mambe sævam khoveakh-qapu-qa yaq-te

¹ Yaq ndigu enzol ezoqam seven, ndis seven qazógoam, nòme kopo, no-té gendowáv. Yaq āv genómbe-ein nqágo, “Qotóndéqáv! Ndugu mambe sævam khoveakh-qapu, ndugu kea kopoav avónin-te ndumia, ndugu yaq-fia nqosøgeap soqaqape ndóndáp. No nótéqamákh.

² Manqei-qape kawakawa-za, tu namba mambe ndógoám. Neka ezoqa ewaqape, nqanek manqei-qape-te ngiyage, ndigu kawa zø-okivám, tuqa manqa-zapazapa zapaya, ndógo ande waen me gi-izam.”

³ Yaq ndego enzol ezoqam, no leg-av manqei-té genóndapán. Nqova-té. Yaq no sævam no-omét. Søvakha gigiap lozokhak kókouk-qá zita-té gunoqotám. Teqa kha ate qambøegoam, Mbumbukiam-qá iz ngenógim manqat ndókház. Ndego kawa seven mbogoám neka auli ten vómboegoam. ⁴ Ndugu sævam, ndabua gu-uzam, khagi menás. Nøme ndógo, uni kókouk-ín, neka nòme ndógo, kókouk igiá. Neka ndugu gol gigiap vinivinimba neka nandi motap-us neka agiwa-qasis fia kandakanda vø-usupam. Tuqa zenda-te, ndugu ibøkha izam nonqo ndóndapán. Gol khakheitáp. Ta ibøkha izam nonqo-te, matev vøvanq-us neka gekha matev soqósoqa nòme ndógo, tuqa mambe matev-te qando-fakhanam, até vómótvøva. ⁵ Tuqa kawa-pap-te, iz mo:peawám. Mokho manqát. Av qane-peawám nqágo:

BEBILON TAON KANDAMBAQAPE.
MAMBE SAKHEIS ATE NDI:GU-GU EVO
NEKA MANQEI-QAPE MANQA-ZAPAZAPA-GU EVO.

⁶ Yaq no tæqeví ndógo: Ngunuk sævam, Mbumbukiam-gi ezoqam-qá kouk ndø-iz, kawa vómbo-oki. Tiqá kouk ndógo tu-iz, ndigu Yesu-qa manqat gimanqatam, neka ta zapaya vøe-zitagam.

No nqova ndafe kandambá, qæ-omet. ⁷ Yaq ndego enzol ezoqam genø-ein, “Gekha zapá, qo nqova qaqandaf? No ngunuk sævam-qa mokho manqat nótéqamákh, neka ndego søvakha gigiap lozokhak-qa yaq-te, teqa zita-te nduoqomat, ndego kawa seven neka auli ten ndømbogo. ⁸ Ndego søvakha gigiap lozokhak qoqo-omet, møndøyagám. Geté ndakin mbain. Geté ndego avónin, manqei nqa-té gendóqavíg, manqei nqa vaev mbain ndógo. Geté yaq, até gemé-navóém. Yaq ndigu ezoqam, nqanek manqei-qape-te ngiyage, tiqa iziz khandi mbuk-te peawapøteav ndógo, ta mbuk ndógo, Mbumbukiam ibugukhokhof gepeawam, manqei-qape khakheinøpøteav qagoam, ndigu nqova zóndáf, ndego søvakha gigiap lozokhak ti-ometam. Zapa ndógo, ndego møndøyagám. Geté ndakin mbain. Geté nango ndófakhán.

16:15 16:15 Met 24:43-44; Veve 3:3   **16:16** 16:16 Zech 12:11   **16:18** 16:18 Veve 4:5; 8:5   **16:19** 16:19 Veve 14:10
16:20 16:20 Veve 6:14   **16:21** 16:21 Exo 9:23-24; Veve 11:19   **17:1** 17:1 Jer 51:12-13   **17:2** 17:2 Isa 23:17; Jer 51:7; Veve 14:8   **17:3** 17:3 Veve 13:1   **17:4** 17:4 Jer 51:7; Veve 18:16   **17:6** 17:6 Veve 18:24; 19:2   **17:7** 17:7 Veve 13:1   **17:8** 17:8 Dan 12:1; Veve 11:7; 13:7

⁹ Taqa yaq-te, matavap loloakh begó. Kawa seven ndøgo, manqei popotap sevén. Sævam ndøgo tunoqomát. Ndøgo até kawakawa-za sevén. ¹⁰ Faev nøme ndigu, møndø-oáz. Nøme kopo, zua ndøgó. Geté nøme kopo, fakhaneáv. Zuá. Yaq tefakhan, khapé gembøé-auwamák. Ndego khøwa andé khapémbá tegoat. ¹¹ Yaq ndego sòvakra gigiap lozokhak, bugukhokhof geyagam, ndego ndakin yageav ndøgo, ndego gé-kawa-ezoqam-eit-év. Ngenek ndigu kawakawa-za seven nøme, tigí ezoqám. Yaq até ndegó-a, ndøsoqóév.

¹² Auli ten ndøgo, qoqoqev, até ndøgó-a, kawakawa-zá. Nginik kawakawa-za ten, kawaezat matev ngazeáv. Zuá. Ndigu sòvakra gigiap lozokhák namba mó:kawaeztát. Geté khøwa andé khapémbá, tiokawaeztat. ¹³ Nginik kawakawa-za ten, matavap kopo ndoveém, neka ekeza bazaføgakh neka iz, sòvakra gigiap lozokhak-qá mokho-té gunu-awám. ¹⁴ Yaq ndigu, Sip Nakhasám namba mé:nøfé. Geté ndego ekeza ezoqam namba, ndigu gevevesam neka gezø-akha neka te namba gi:køfinimam, gépitáz. Zapa ndøgo, ndego Sip Nakhasam, ndego kawakawa-za-gé Kawá neka evezøza-za-gé Evezøzá.”

¹⁵ Yaq ndego enzol ezoqam, manqat nøme genø-ein, “Kea vinivinimba ndøgo, qoqoqev, ma mambe sævam nduimiam, ndøgo manqei-manqei neka bawabawán neka ngusum vinivinimbá neka manqat vinivinimbá. ¹⁶ Auli ten ndøgo neka sòvakra gigiap lozokhak, ndigu ngunuk mambe sævam, ndøsanqawém. Yaq gigiap ate ndømbøego, gembó-upøgimém. Naqei-áv segé-ivovém. Yaq kha mbólogém, gøinam-te vønqagimém. ¹⁷ Nginik kawakawa-za ten, manqat gikopo:nem, ekeza megeat matev, sòvakra gigiap lozokhak-qa mokho-te tu:veem, matavap Mbumbukiam zø-etoám. Yaq av nqægo, Mbumbukiam-qá poev mbopaevém. Tiqa megeat matev tómá ndøgo, avema matev ate ndægo vømú-fakhanám, av Mbumbukiam ibugukhokhof manqat ge-ein.

¹⁸ Sævam ndugu, qoqo-omet, ndøgo taon kandambaqapé. Manqei-qape kawakawa-za ate ndi:gu, ta taon-qa megeat matev mokho-té gunu:gu.”

18

Bebilon taon qasoqa

¹ Taqa zita-te, no enzol ezoqa nøme no-omét. Yan-té gendovís. Ndego bazaføgakh kandambá neka waev bæbæs-qapé. Ta waev ndøgo, manqei-qape, sùgumu-gutavat. ² Yaq ndego kandambaqapé møndæ-akhá. Av gene-akhá nqægo, “Møndøbøí. Bebilon taon kandambaqape, møndøbøí.

Gevøgev nekā nqova soqøsoqa, møndømø-tiqá-khóev.

Gekha pipisi neka sòvakra gigiap ndigu,

Mbumbukiam-qa bøi-te soqain ndigu, ndego ndesanqaza,
ndøgo tiyagé.

³ Zapa ndøgo, Bebilon taon,

ndøgo ande sævam me nduigu,

bawabawan ate ndægo,

tuqa mambe matev waen ndø-izumám, kawa vøzø-okivam.

Até manqei-qape kawakawa-zá-ya, tu namba mambe matev vøegoam.

Neka bisnis ezoqam, manqei-qape-te ngiyage, tu zapaya, gèmmø-moni-kopoav-ezoqam-éz.

Zapa ndøgo, ndugu gigiap møqæ.”

⁴ Yaq no manqat nøme nø-ewág. Yan-té qando-fakhán. Av qande-ein nqægo,

“Nogi ezoqam! Møzotøndo-fakház.

Vøndo-fakház, zo Bebilon taon mokho-te ndozotu:gu.

Soqain ndøgo,

zo tu namba manqa-zapa gone-te tozo-khokhombupat.

Neka soqain ndøgo,

tu namba yaq-fia nqosøgeap sa tozotumu-upøgim.

⁵ Tuqa manqa-zapazapa, khápumu-kapuiám, yan vømøkhanaz.

Mbumbukiam tuqa matev soqøsoqa, manqa mate navøepøtéáv.

⁶ Zo yaq äv tømboe-matønømém, av zo guzømbe-matønnumam.

Zo tu-te yaq-fia menás sozó-taném, av matev guimatønnumam.

Waen føgakh soqaqape guzø-etoam, yaq menás sozombó-etøomém.

⁷ Av ndugu gui-khambuvupam

neka gigiap kopoav-qape qambøegoam,

yaq zo nqosøgeap neka mbøni vaev matev,

äv tozombøé-etøomém.

Ndugu mokho-mba,

āv guni-manqaté nqægo,

‘No kawa sævam noqomát.

No ngæmám mbá. No ambá av nqægo, anganeam genønanim.

Matev soqain genø-fakhanák. No mbøni genøvayák.’

⁸ Geté ndugu av nduikhambuvap,

ta zapaya ndøgo, matev soqøsoqa vinivinimba, khøuwa kopo-té segembøé-fakhanám,

løvøte neka mbøni vaev neka ifin matev.

Yaq ndugu gøinám guni-lonqotøvé.

Zapa ndøgo, Evezøza Mbumbukiam, ndugu yaq-fia nqosøgeap ndembo-etoam,

ndego bazaføgakh-qapé.”

⁹ Yaq manqei-qape kawakawa-za, tu namba mambe matev gi:goam neka tuqa gigiap kopoav qazøgoupam, ndigu gé-eivám, mbøni vøzø-nqosøgim, khøifa tiqei vim, tutuavet.

¹⁰ Ndigu qambaqapé segendó-waniapét. Gó:khouwaném, matev soqaqape tiqei vim, tu-te tøfakhan. Yaq āv giní-ugufømé m nqægo,

“Hao, ú-ā!”

O Bëbilon taon kandambaqape, bazaføgakh-qape.

Qoqa manqa-zapa-qa yaq-fia, nakhamas-té qanøqa-fakhán.”

¹¹ Neka bisnis ezoqam, manqei-qape-te, gé-eivám neka tu zapaya mbøni vøzøvā. Zapa ndøgo, ezoqa nøme mbaín, tiqa gigiap tiwiat. ¹² Ezoqa tiqa gigiap sekemba géwiák, kopømba ande av gol neka silva neka nandi qaniqanimav-qape neka aqeing agiwa-qasis, neka ndabua mbomømboma køkø-køkouk neka khagi vinivinimba, neka tae vinivinimba fia kandakanda, neka gigiap ndøgo, søvakha gigiap-gi khayam khakheitap, neka tae ndis fia kandakanda, neka gigiap ndøgo, auli neka nandi khakheitap. ¹³ Neka ezoqa nøme mbaín, tiqa gigiap tiwiat, kopømba ande av lou mokhov egeieqei nonqo, neka gigiap sisip mbomømboma, toqo-mboqotumat, neka nøme ndøgo, kha-te toqo-gi:mat, neka waen neka oliv oil, neka flawa, neka wit, neka kao, neka sip, neka hos, neka manqei khagua, neka até ezoqam-aním-a.

¹⁴ Ndigu bisnis ezoqam, āv giní-einím nqægo, “Bëbilon. Gigiap ate ndægo, qo møqæ qaqagoam, qo møndø-qøuváq. Qoqa gigiap qaniqanim neka fia kandakanda møndøqanavøém. Qo nango geqá-fakhanák.”

¹⁵ Ndigu bisnis ezoqam, tu mokho-te gimø-gigiap-kopoav-ezoqam-ez, ndigu qambaqapé segendó-waniapét. Gó:khouwaném, matev soqaqape tiqei vim, tu-te tøfakhan. Ndigu gé-eivám neka mbøni vøzø-nqosøgim. ¹⁶ Yaq āv giní-ugufømé m nqægo,

“Hao, ú-ā!”

O taon kandambaqape, bazaføgakh-qape,

qo ndabua mbomømboma papaqa-papaqa neka køkø-køkouk neka kiki-kikis qoqo-uzumam neka qoqa kha, gol neka nandi mbomømboma neka aqeing agiwa-qasis voqoté-khakheinumam,

¹⁷ qoqa gigiap mbomømboma, ate qaqambe-goam,

nakhamas-té qanøqa-soqøsoqám.”

Palai khagua nøzøgim ezoqam ate ti:goat neka ezoqa ewaqape, khagua-te, manqei nøme-te tiguvimat, neka ezoqa ewaqape, khagua-te tisaetat neka gekha ezoqám ndigu, ndaolate yage tindapat, ndigu qambaqapé segendó-waniapét. ¹⁸ Yaq khøifa tiqei vim, ndugu tutuavet, yaq āv giní-akhaemém nqægo, “Gé, taon kandambaqape nøme tøgo, av nqanek taon qægoam? Mbaín.”

¹⁹ Yaq ndigu gé-akhaemém, neka gé-eivám. Neka tiqa mbøni nqosøgeap-te, ekeza kawa-te, pakhakh ndønqagimám. Yaq āv giní-einím nqægo,

“Hao, ú-ā!”

Taon kandambaqape. Tu mokho-te, palai khagua evøndipakha ate ndi:gu, ndaola-te gibøetam,

ndigu møndømø-moni-kopoav-ezoqam-eztám, tiqa gigiap guwiam.

Geté ndugu nakhamas-té gunø-soqoév.”

²⁰ “Geté zo yan-te ndozoyage,

neka zo Mbumbukiam-gi ezoqam,

Keliso-gi u-anim neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam namba,

zo khanakhanakh bezøgó, tu zapaya.

Zapa ndøgo, matev soqøsoqa, zo guzø-matønumam,

Mbumbukiam Bebilon-te, yaq-fia me:tá.”

²¹ Yaq enzol ezoqam bazaføgakh-qape, nandi kandambaqape ndøndapáz. Kandambá tintív. Tiqa khouwezat, andé wit mivitøzat nonqó. Yaq ndaola-té genø-ogezó, gendo-ein, “Taon kandambaqape, Bebilon, áv tøné-ogí.

Bazaføgakh-ús.

Yaq ezoqa nango géqeivimák.

²² Qo mokho-te,

gita khaneam ezoqam-qa khaneam neka ouv qaqaqam ezoqam-qa wag neka ndigu pøinda o kipi gikhambøematun, taqa wag, ezoqa nango géyogemák.

Neka qo mokho-te,

sasae vinivinimba zøtezat ezoqam, nango gégoák.

Neka ndigu wit nandi gi:mivisumatun,

ezoqa taqa u, nango géyogemák.

²³ Neka qo mokho-te, lampa waev nango gékhayák.

Neka qo mokho-te, sakheis neka angana, ndigu tinøkem,

tiqa khanakhanakh manqat, ezoqa nango géyogemák.

Matev áv taqambé-fakhán.

Zapa ndøgo, qogi bisnis ezoqam, manqei-qape-te ate nqægo, áv gini-khambuvupám nqægo,

‘Ni bisnis ezoqam kandakandá.’

Neka qoqa manqa-sisi matev,

qo bawabawan ate ndægo qote-tubumám.

²⁴ Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam neka Mbumbukiam-gi ezoqam ate ndi:gu,

tiqa kouk, Bebilon taon-té giqeivím.

Ndøgo tuqá manqa-zapá, ndigu gizitagat, vøpakhaetat,

ezoqa ewaqape nøme namba, manqei-qape-te gizitagat.”

19

Yan-te nqo:go, Mbumbukiam-qa iz gi-eqanem, Bebilon ngi:wat zapaya

¹ Taqa zita-te, no yan-te, manqa wag nø-ewág. Andé ezoqa kopoav-qapi-qá akhayam kandakandá. Av gini-akhaemám nqægo,

“Alelúya. Iké: Mbumbukiam-te.

Ezoqam-qa khandi:zat matev,

nikeza Mbumbukiam-té qando-fakhaté.

Iz kandambaqape neka bazaføgakh,

teqa ndégo.

² Zapa ndøgo, teqa manqa ovøyam matev unimanqatín neka ndaføyambá.

Ndugu mambe sævam kandambaqapu, ndugu tuqa mambe matev, manqei-qape gui-ngi:tat,

ndego yaq-fia nqosøgeap mbo-etoám.

Ndego yaq-fia møndótá, tu-te ndugu,

tegi sasae ezoqam, pakhapakha guzø-khanæmam.”

³ Yaq nango gi-akhaemem,

“Alelúya. Iké: Mbumbukiam-te.

Taon kandambaqape ndøgo, ndøwageapet,

taqa khøifa oskia ndøqaviág. Miavmiáv.”

⁴ Yaq ndigu megetapak tuenti-foa neka ndigu khandi gigiap foa, ekeza kha, manqei me:laém, Mbumbukiam vømbø-vizumem, ndego kawa-qa qonam nonqo-te go:qotam, vø-einim,

“Amén. Nqanek manqat unimanqatín.

Alelúya. Iké: Mbumbukiam-te.”

Sip Nakhasam, sævam ge-oki

⁵ Yaq Mbumbukiam-qa qonam nonqo-te, manqat ndofakhán. Av qande-ein nqægo,

“Nigi Mbumbukiam-qa iz, zó-eqatát, zo tegi sasae ezoqam ate nqazøte:go neka ezoqa ewaqape, kandakanda neka khasøkhasis, zo ndego ndozombo-vizap.”

⁶ Yaq no manqa wag nø-ewág. Andé ezoqa kopoav-qape-qá náq. Andé ibøkha sololo kandambaqape me me:wagám neka andé ndand kandakanda me me:møkunimám. Av qane-eín nqægo,

“Alelúya. Iké: Mbumbukiam-te.

Zapa ndógo, nigi Evezøza, ndego Mbumbukiam,

ndego bazaføgakh ate ndægo ndømbogo, ndégo teno-kawaevát.

⁷ Ni khanakhanakh bini-asøtøvé neka iz bizimbø-eqanem.

Zapa ndógo, khøuwa iz møndøndáp. Sip Nakhasam, sævam ndø-okí.

Mbasønakam ndugu, tu-oki, møndø-khakheinám.

⁸ Mbumbukiam ndabua papaqa mbo-etoám.

Bæbæs-qapé neka vøiyam-ús, yaq ndugu vø-uz.”

(Nqanek ndabua papaqa qanimav-qape ndógo, matev mbomømboma, Mbumbukiam-gi ezoqam gimatønnumam.)

⁹ Yaq ndego enzol ezoqam genø-ein, “Av qoqoté-peawám: Ezoqam ndigu, Sip Nakhasam-qa nøkenøkem lou loge-te gizø-akha, tizav, khanakhanakh mbá giabitigu.”

Yaq ndego manqat nøme, åv gene-eín nqægo, “Nqanek manqat unimanqatín. Mbumbukiam-qá manqát.”

¹⁰ Yaq no teqa zenda tokhotapak-qa megemege-te, nøkeza kha, manqei nøtelaváo. Neka ambá nombo-vizamín. Geté ndego åv genømbe-eín nqægo, “Nandav ndømatånám. Até nó-a, no Mbumbukiam-gé sasae ezoqám, av qo nqoqote:go neka qogi Kliten qafuap ndi-gu, ndigu Yesu-qa manqat ndigeawat. Geté Mbumbukiam qombóvizam. Manqat ndógo, Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam ndimanqate, ndøgo Yesu-qá manqát.”

Ezoqa hos papaqa-te go:qotam

¹¹ Yaq no åv qateqéiv nqægo: Yan sège-mboqoé. Yaq nqáe! Hos papaqa no-omét. Ndego go:qotam, teqa iz Ndaføyamba-qapé neka Unimanqatín Ezoqám. Ndego ezoqa manqa ovøyam-te ndegevezoat, neka nakhag vøgoatun, ndego matev egeieqei mba mbopáev.

¹² Teqa bøi andé gøina wageap me me:wageapám. Neka kawa-te, kawa ezoqam-qá wawaq ndø-uzupám. Wawaq kopoáv. Neka kawa-pap-te, iz vømbøe-peawam. Ta iz ndógo, ndego yakhapus mbá sege-otév. Ezoqa nøme zøtezteáv. ¹³ Ndego ndabua sekeqape ndø-uzám. Ndabua ndógo, kouk-té qanu-qoqotám. Teqa iz Mbumbukiam-qá Manqát.

¹⁴ Ngenek, yan-gí nakhag ezoqam mbopaevém. Hos papaqa-papaqa-té gono-qonavát, neka ndabua bæbæ-bæbæs papaqa-papaqa vø-uzupát. ¹⁵ Teqa manqa-nqa-te, nakhag kaiya khobos-qapi ndofakhatám. Yaq bawabawan ate ndi-gu gé-pitáz. Ndego bazaføgakh-us zømbó-kawaevtát. Auli khamókh gezømbé-kawaevtát. Neka andé waen tae nanga me mé:pesegim. Gétokhonøvé. Mbumbukiam, ndego bazaføgakh ate ndégo ndømbogo, teqa qaqa matev, åv tøzømbé-fakhán. ¹⁶ Teqa ndabua sekeqape, mbagi-te ndógo, iz møndømbopawám. Av qambøe-peawám nqægo:

KAWAKAWA-ZA-GÉ KAWÁ
NEKA EVEZØZA-ZA-GÉ EVEZØZÁ.

¹⁷ Yaq no enzol ezoqam no-omét. Khøuwa-té gono:yám. Ndego kandambaqapé møndæ-akhá. Pipisi-té genø-akhá, ndigu khaiya ova go:løvøvupát. Av gezømbæ-akhá nqægo, “Vøndozáv. Mbumbukiam-qá lou loge kandambaqape zombómøváb. ¹⁸ Vøndozáv. Kawakawa-za-qá kha zólóg neka nakhag kawa ezoqam-qa kha, neka nakhag ezoqam-qa kha, neka hos-qa kha, neka tiqa kha, hos-te go:qonavam, neka gekha ezoqa nøme-qa kha, iz-akhayapak neka yaq-fia mbain sasae ezoqam, neka ezoqa kandakanda neka ezoqa khasøkhasis, tiqa kha vøzølog.”

¹⁹ Yaq no nøme, åv qateqéiv nqægo: Søvakha gigiap lozokhak neka manqei-qape-gi kawakawa-za neka tigi nakhag ezoqam, møndømváb. Ambá nakhag ndøgonemín, te namba ndego, hos-te go:qotam, neka tegi nakhag ezoqam namba. ²⁰ Geté ndego søvakha gigiap lozokhak, gemøvinám. Até khavozam manqa vevezam ezoqám-a, vø-møvøinam, ndego teqa iz-te nqova ndaføgim matev gematønnumam, ta mokho-te ndógo, ndego ndigu ezoqam getubam, ndigu søvakha gigiap lozokhak-qa khakhatap gindapem neka teqa tae khøuiap vømbø-vizupam. Yaq søvakha gigiap lozokhak, khavozam manqa vevezam ezoqam namba, gøinam kewan nandi wagøvap-us-té ginø-nqagivém. Khandín. ²¹ Tigi nakhag ezoqam, nakhag kaiyá ginizitág, ta nakhag kaiya ndigu, ndego hos-te go:qotam,

19:6 19:6 Veve 14:2   **19:7** 19:7-8 Isa 61:10; Veve 21:2   **19:9** 19:9 Met 22:2-3   **19:10** 19:10 Kel 10:25-26; Veve 22:8-9   **19:11** 19:11 Veve 1:5; 6:2; Psa 96:13; Isa 11:4   **19:12** 19:12 Dan 10:6; Veve 1:14; 2:17   **19:13** 19:13 Isa 63:1-3; Zion 1:1, 14   **19:15** 19:15 Psa 2:9; Veve 1:16; 14:20   **19:16** 19:16 Veve 17:14   **19:17** 19:17 Ezek 39:17-20
19:20 19:20 Veve 13:12-17; 20:10

teqa manqa-nqa-te gindu-fakhatam. Neka tiqa kha, pipisi ndólóg. Pipisi ate gi-goam, até vòzòmbü-ewez.

20

Matev ndógo, viav wan taosen mokho-te tófakhanam

¹ Yaq no enzol ezoqam nòme no-omét. Yan-té gendovís. Teqa zenda-te, manqei ozu vaev mbain mboqogim nonqo neka auli sen kandambaqape ndò-ndapavám. ² Yaq ndego até gendego, ndego wazeam vò-mòvòiu, ndego awenege wazeam, Nqova Soqaqape o Saitan ndimbo-akhayam, sasa ndólòvònòvem. Viav wan taosén telòvònòvupat. ³ Yaq ndego ngenek manqei ozu vaev mbain-té genò-ogiú, mboqog vòmbòe-tokaz. Unime-fògakhæz, getokaz. Yaq ndego manqei-qape ezoqam tubòpòteav tèabetegò, atema viav wan taosen bèmòndap. Yaq taqa zita-te, ndego nqawa bèmbo-nqovozómém. Geté khapé gembòé-auwamák. ⁴ Yaq no kawakawa-za-qa qonam nonqo nòqéiv, ezoqam vò-qonavam. Nginiq ezoqam, bazafògakh, àv ginindapém nqáégo: Ezoqam-qá manqa ovòyam ndò-ewagát. Neka no nqova vòezòmet. Nginiq nqova ndigu, ezoqam monqo gizòqog, Yesu-qa manqat gigeatam neka Mbumbukiam-qa Manqat vòe-zòmesimam, ta zapaya. Nginiq ndego sòvakha gigiap lozokhak o teqa tae khòuwiap vizòpòteáv, neka ndigu sòvakha gigiap lozokhak-qa khakhatap ndapeáv, tiqa kawa-pap-te o zenda-te. Ndigu nqawá gindu-khandi:z, neka Keliso namba vò-kawaez. Viav wan taosén go-kawaeztam. ⁵ Nqanek bugukhokhof khòuwá, Mbumbukiam ezoqam lòvòte-te gekhandi:z. Lòvòte ezoqam nòme, nango khandi:zateáv, atema viav wan taosen vòmò-navòem. ⁶ Ezoqam ndigu, Mbumbukiam ta bugukhokhof khòuwa-te lòvòte-te tekhandi:z, khanakhanakh mbá giabitigú. Ndigu tegi ekeza ezoqám. Yaq lòvòte nòme tófakhan, ta lòvòte ndògo, tò-menas, ndògo bazafògakh mbain, ti-te. Ndigu Mbumbukiam-gi neka Keliso-gi iziz ezoqam ndògoát, neka te namba vò-kawaeztát, atema viav wan taosen vòmò-navòem.

Saitan gipitòvem

⁷ Yaq viav wan taosen tòmò-navòem, Saitan timbòé-mboqoaném, ndego ndimbula-te ndego. ⁸ Neka ndego ndòwáv, bawabawan ate nqégo, manqei-qape-te nqago, vòtubám. Nqanek bawabawan ndògo, Gog neka Magog. Yaq Saitan ndigu ezoqam ate ndi:gu, nakhag-qa ndòmòváb. Ezoqam kopoav-qapé. Andé ndivínd, ndaola-qa ndògeg-te ndigu. ⁹ Ndigu manqei-qape ate ndégo gépanqaním, Mbumbukiam-gi ezoqam, ma ndi:sokhoeapet, neka taon ndògo, Mbumbukiam ndembòe-khafuat, vòkhòogáz. Geté gòinam tondóvís ndògo, ndigu Saitan-gi nakhag ezoqam vòngiæzò. ¹⁰ Yaq ndego nqova soqaqape, ndego getubumat, gòinam kewan-té ginò-oginám, ta nandi wagòvap-us-te ndògo, ma sòvakha gigiap lozokhak neka khavozam manqa vevezam ezoqam, go:nqagivem. Yaq ndigu nqosògeap zògoát, papvave neká lovòlova. Miavmiáv.

Mbumbukiam-qa manqa ovòyam kandambaqape

¹¹ Yaq no kawa ezoqam-qa qonam nonqo papaqa kandambaqape nòqéiv, neka ndego go:qotam, vòe-omet. Manqei-qape neka yan, teqa bugug-te, mòe mbobòin, vòmò-navòem. Manqei nòme mbain, vòegoát. ¹² Neka no lòvòte ezoqam nòzómét, iz-akhayapak neká khokho ezoqam. Kawa ezoqam-qá qonam nonqo megemege-té gono-waniapám. Yaq enzol ezoqam, mbuk ndòmboqogimém. Mbuk nòme gimboqogimem, khandi mbúk. Yaq Mbumbukiam, lòvòte ezoqam, matev, àv gezòmbe-geveá, av mbuk-te ndòugu qòupeaupam, av matev gi:matònumam. ¹³ Até ndaolá-ya neka até lòvòtè-a neka até lòvòte ezoqam-qá manqei-a, tigi lòvòte ezoqam vònqonqotaz, yaq Mbumbukiam ndigu vòzò-gevea, av tiqa matev qazòmbe-goam. ¹⁴ Yaq lòvòte neka lòvòte ezoqam-qa manqei, gòinam kewan-té ginò-nqagimém, vòmò-navòem. Nginiq gòinam kewan, lòvòtè nòmé, lòvòte ndògo, tò-menas. ¹⁵ Yaq gekha ezoqám ndego, teqa iz khandi mbuk-te peawapòteav ndògo, ndego gòinam kewan-té ginò-oginám.

21

Yan ndakinak neka manqei-qape ndakinak

¹ Yaq no yan ndakinak neka manqei-qape ndakinak nòqéiv. Yan neka manqei-qape ndògo, bugukhokhof qagoam, sògo-navòém, neka ndaola nòme mbain. ² Yaq no Mbumbukiam-qá Zelusalem taon ndakinak nòqéiv. Mbumbukiam-té qandovís, yan-te

nqo-go. Khakheitáp neka bugug keogé. Ate av-té, mbasónakam bugug keoge nduigu, anganea tundaf. ³ Yaq no manqat kandambaqape nò-ewág. Kawa ezoqam-qá qonam nonqo-té qando-manqatát. Av qande-eín nqáégo, “Nqáé! Ndakin Mbumbukiam, ezoqám namba mé-goát. Ndego namba mé-yagát. Neka ndigu tegí ezoqam ndógoát. Mbumbukiam ekezan, ti namba mé-goát, neka ndego tigi Mbumbukiam vógoát. ⁴ Ndego tiqa bòi-te, bòi einu ate ndægo zóvuogím. Løvøte matev nòme mbáin, végoát, neka até mbøni vaev matév-a, neka eiv neka nqosøgeap nòme mbáin. Matev av nqáégo, av bugukhokhof qægoam, mðndømø-navøém.”

⁵ Yaq ndego kawa-qa qonam nonqo-te go:qotam, áv gene-eín nqáégo, “Nqáé! No ndakin gigiap ate ndægo nóndakinák.”

Yaq nòme ge-ein, “Qópeawám. Zapa ndógo, nqanek manqat, unimanqatin-qapé.”

⁶ Yaq ndego manqat nòme genø-ein, “Matev ate ndægo, mðndømø-navøém. No zapá neka no váev. No ndégo, ndo-megeat neka ndøndöpæv.

Gekha ezoqám ndego, ibøkha naq ndømbopapat, no ibøkha ndógo tæmbó-etoám, ta kea kumbutøve-te ndønðo-fakhate, ezoqa khandi ndøzø-etoám. Yaq-mbá sæmbó-etoám. ⁷ Ezoqam ndego, manqa-zapa tetømbua, gigiap áv tenéndáp. Neka no tegé Mbumbukiam tægoát neka ndego noge nakhasam vógoát. ⁸ Geté ndigu møe ndisinim, neka ndigu unimanqatinteav ndigu, neka ndigu matev soqøsoqa vinivinimba ndigu, neka ndigu ezoqa pakhapakha ndizø-khaneam, neka ndigu mambe ndi-okho, neka ndigu manqa-sisi ndigu, neka ndigu batae ndimbovizap, neka ndigu meakha manqat ndimanqate, tiqa manqei gøinam kewan ndógoát, kewan ndigu, nandi wagøvap-us ndigu. Nqanek løvøté nómé, løvøte ndógo, tø-menas.”

Zelusalem taon ndakinak

⁹ Yaq ndigu enzol ezoqam seven, ndis seven qazøgoam, matev soqøsoqa seven qamøzø-tøtøvyam, vaev-te qafakhanam, nòme kopø, no-té gendowáv, vønø-ein, “Qotøndéqáv! No Sip Nakhasam-gu sævam nótéqamákh, ndakin tu-oki.”

¹⁰ Yaq ndego enzol ezoqam, no olol eqawat-qape-té genøndapán. Nqova-té. Yaq ndego no tene-nómánd ndógo: Yan-te, Mbumbukiam-te, Mbumbukiam-qá Zelusalem taon ndøvisavún. ¹¹ Ta taon-te ndógo, Mbumbukiam-qá waev ndøwavam. Nqanek waev, andé nandi qanimav-qape-qá momotáp, zaspa ndimbo-akhayam. Bæbæs-qapé. Andé glás. ¹² Taon ndógo, uta-ús. Uta kandambá. Tø-eqavét. Mboqog-ús. Tuélv, ate gi-goam. Ta mboqog-te ndigu, enzol ezoqam tuelv, mðndø-waniapám, neka Izrael khagua bawan tuelv-qa iziz vø-peaupam. ¹³ Mboqog misika, khøuwa fakhanam-té qagoám, neka misika nakeamo zenda-te vøgoam-a, misika yogea zenda-te vøgoam-a, misika khøuwa sininim-te vøgoam. ¹⁴ Nqanek taon uta-qape, nandi tuelv mumát qano-ogí. Neka ta nandi-te, Sip Nakhasam-gí u-anim tuelv-qá iziz mo-peaupám.

¹⁵ Ndego enzol ezoqam, no manqat genø-ein, iziz tonqogim nonqo ndøndapám. Gol khakheitáp. Taon neka mboqog neka uta, taqa fitap iziz qeivi nonqó. ¹⁶ Nqanek taon vavap foa ate qægoam, taqa loloakh kopó. Taqa sekeat neka taqa khouwevat kopó. Yaq ndego enzol ezoqam, teqa iziz tonqogim nonqo, taon-qa khouwevat iziz, vømbøendap. Taqa sekeat neka khouwevat neka eqæv, kopó: 2400 kilomítá. ¹⁷ Neka ndego enzol ezoqam, até uta-qá eqæv iziz-a, vømbøndap. Taqa eqæv 144, pingim toqote-khamasim, toqo-geveam. Ta iziz tonqogim nonqo, ma ndego enzol ezoqam, taon-qa fitap iziz gembondap, ndøgo até kopó, av ezoqa ekeza gigiap-qa fitap gi-upøgimatun. ¹⁸ Taon-qa uta, nandi zaspá qane-ogí. Neka taon ndógo, gol khakheitáp. Nginik gol, bæbæs-qapé. Andé glás. ¹⁹ Taon uta zapa-te ndógo, nandi fia kandakanda ndø-abáp. Bugukhokhof nandi qanimav-qape, zapate ndizave, ndigu zaspá. Neka nòme ndizave, gi-menas-ez, ndigu nandi kikís. Tiqa iz safaiá. Neka nòme ndizave, gi-misika-ez, ndigu papaqá. Tiqa iz agét. Neka nòme ndizave, gi-foa-ez, ndigu nandi esokho khagi. Tiqa iz emelál. ²⁰ Neka nòme ndizave, gi-faev-ez, ndigu gùnokhogeapét, papaqa neka køkouk. Tiqa iz oníks. Neka nòme ndizave, gi-siks-ez, ndigu køkóuk. Tiqa iz kaneliøn. Neka nòme ndizave, gi-seven-ez, ndigu khakhavá. Tiqa iz klisoláit. Neka nòme ndizave, gi-eit-ez, tiqa iz belí. Neka nòme ndizave, gi-nain-ez, ndigu khakhavá. Tiqa iz topáz. Neka nòme ndizave, gi-ten-ez, ndigu klisoplás. Neka nòme ndizave, gi-eleven-ez, ndigu aiyazín. Neka nòme ndizave, gi-tuelv-ez, ndigu køkóuk nómé. Tiqa iz ametís. ²¹ Mboqog tuelv ate gi-goam, aqeing khakheitáp. Mboqog kopokopo,

21:3 21:3 Lev 26:11-12; Ezek 37:27; Zech 2:10; 2 Ko 6:16   **21:4** 21:4 Isa 35:10; 65:19; Veve 7:17   **21:5** 21:5 2 Ko 5:17   **21:6** 21:6 Isa 55:1; Jer 2:13; Zion 7:37; Veve 1:8, 17; 22:17   **21:7** 21:7 2 Sam 7:14; 1 Chr 17:13; Psa 89:26-27   **21:8** 21:8 Met 25:41; Veve 20:15; 22:15   **21:10** 21:10 Ezek 40:2   **21:11** 21:11 Isa 60:1-2, 19   **21:12** 21:12-13 Ezek 48:30-35   **21:15** 21:15 Ezek 40:3; Veve 11:1   **21:18** 21:18-21 Isa 54:11-12

aqeing kopokopó gini-khakheinøvemém. Taon-te ndógo, nakhoa kandambaqape, gól gini-khakheinømem. Ndógo ùnime-bæbæs. Andé glás. Bøi segé-løwáz, yaq voqóqéiv.

²² No Mbumbukiam-qa khoev qeiviáv, ta taon-te ndógo. Zapa ndógo, ndego Evezøza Mbumbukiam, ndego bazaføgakh ate ndægo ndømbogo, neka ndego Sip Nakhasam, ekezan ndígú, ta taon-te ndógo. Ndigu ekezan, andé Mbumbukiam-qa kхоév, ta taon-te ndógo. ²³ Nqanek taon, khøuwa neka løvøyak mbaín, waev tømbo-etoumat. Ndógo kopømbá. Zapa ndógo, waev Mbumbukiam-qa waev mbo-etoumatún. Neka Sip Nakhasam, ndego andé taqá lampá. ²⁴ Bawabawan ate tægoat, ta taon-qa wáev giniyagát. Neka manqei-qape kawakawa-za tinø-okhoát ndógo, ekeza gigiap mbomømboma vø-upøgim. ²⁵ Taon-gi mboqog tokovemáv, khøuwa tema. Zapa ndógo, lova mbaín. Paveat mba ndógoát. ²⁶ Bawabawan ate ndægo, tiqa gigiap mbomømboma neka fia kandakanda, taon-té ginø-upøgimát. ²⁷ Geté gekha gigiáp ndógo, Mbumbukiam-qa bøi-te khavim-us ndógo, kopømba mbaín, tø-oe. Neka ezoqa ndigu matev soqøsoqa ndimatanam o khavozam manqat ndimanqate, ndigu ma gé-ozák. Ti-mba ndigu tí-öz, tiqa iziz Sip Nakhasam-qa khandi mbuk-te ndøpeawap.

22

¹ Yaq ndego enzol ezoqam, no kea me:nømand. Ta ibøkha ndógo, ezoqa khandi zø-etoám. Ndógo bæbæs-qapé. Andé glás. Nqanek ibøkha, kawa ezoqam-qa qonam nonqo-té qando-okhó, ma Mbumbukiam neka Sip Nakhasam ndiqonøve. ² Taon nakhoa livin-té qanuqæ. Kea keoqa yaqyaq-a, tae ndøpøé. Ta tae ndógo, ezoqa khandi ndøzø-etoam. Nqanek tae, løvøyak tuelv ate ndigu, sugumu-vi-matún. Neka taqa esokho mulømula-ús. Enqoni-us ezoqam bawan vinivinimba khakheinøvem nonqó. ³ Neka ta taon-te ndógo, gigiap o matev nøme mbaín, Mbumbukiam-qa qaqa mokho-te ndøgu. Kawa ezoqam-qa qonam nonqo, mú-goát, ma Mbumbukiam neka Sip Nakhasam tiqonavat. Ezoqa ewaqape, tisokhoat, ndigu Mbumbukiam-qa sasae ndógoát neka vømbó-vizupát. ⁴ Ndigu bugug gembóqéivát neka teqa iz kawa-pap-te vøzømbó-peaupát. ⁵ Lova nøme mbaín. Segégoát. Ndigu lampa neka khøuwa beawap, mbaín. Segéyagát. Ndógo kopømbá. Zapa ndógo, waev, Evezøza Mbumbukiam zø-etøumat. Yaq nginik ezoqam, miavmiav mó:kawaeztát.

Yesu tendoqavan

⁶ Yaq ngenek enzol ezoqam genø-ein, “Nqanek manqat ate ndægo, qoqo-ewagat, unimanqatin-qapé. Evezøza Mbumbukiam, ndego ekeza Nqova tegi manqa vevezam ezoqam ndezø-etoam, tegé enzol ezoqam ndokhofotáv. Nó. Tende-khofotán ndógo. No tegi sasae ezoqam nøtézømás, ande gekha matev me, avønín-qape tøfakhanam. Ndógo sà befakhanám.”

⁷ Yesu áv gene-manqaté nqægo, “Nqáe! No avønín nófakhán. Gekha ezoqám ndego, nqanek manqat tembopavat, Mbumbukiam gevevezam, ndego khanakhanakh mbá geabetegó.”

⁸ No Zión, nqanek manqat ate ndægo qæ-ewagat neka matev vøe-qeivat. Yaq no manqat qatumu-ewag neka matev vøtumü-qeiv, no ndego enzol ezoqam-qa zenda tokhotapak-qa megemege-te, ndego nqanek matev ge:nømendimat, nøkeza kha, manqei nøtelaváo. Neka ambá nombo-vizamín. ⁹ Geté ndego áv genømbe-ein nqægo, “Nandav ndømatánám. Até nó-a, no Mbumbukiam-gé sasae ezoqám, av qo nqoqote:go neka qogi Kliten qafuap ndi:gu, ndigu Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam, neka ezoqa ewaqape, nqanek manqat ndimbopaev, nqanek mbuk-te nqapeawap. Geté Mbumbukiam qombóvizám.”

¹⁰ Yaq ndego manqat nøme, áv genømbe-ein nqægo, “Nqanek manqat, Mbumbukiam gevevezam, nqanek mbuk-te nqapeawap, ndøkhoneð. Zapa ndógo, nqanek matev tøfakhanam, khøuwa avønín. ¹¹ Ezoqa ndego, manqa-zapa ndematanam, ndego manqa-zapa matanam-te, sà bemá. Neka ezoqa ndego, matev soqøsoqa møqæ ndego, ndego teqa matev soqøsoqa gone-te, sà bemá.* Geté ezoqam ndego, matev eqeieqei ndematanam, ndego teqa matev eqeieqei matanam-te, sà bemá. Neka ezoqa ndego, Mbumbukiam-ge ndego, ndego Mbumbukiam-qa matev-te, sà bemá.”

¹² Yesu áv gene-manqaté nqægo, “Nqáe! No avønín notøndónáv. No yaq-fía namba nøtégeáv. No ezoqa ewaqape, áv tæzømbé-etøomit, av ezoqa kopokopo matev

21:23 21:23 Isa 60:19-20; Veve 22:5   **21:24** 21:24 Isa 60:3, 5   **21:25** 21:25 Isa 60:11   **21:27** 21:27 Isa 52:1; Ezek 44:9; 1 Ko 6:9-10   **22:1** 22:1 Ezek 47:1   **22:2** 22:2 Ezek 47:12; Gen 2:9; Zech 14:8; Joel 3:18   **22:4** 22:4 Met 5:8; Veve 3:12   **22:5** 22:5 Dan 7:18, 27; Veve 5:10; 20:6; 21:23, 25   **22:6** 22:6 Veve 1:1   **22:7** 22:7 Veve 1:3   **22:8** 22:8-9 Veve 19:10   **22:11** 22:11 Dan 12:10   * **22:11** 22:11 Ezoqa av nginik ngigu, yaq-fia ndøqeivím.   **22:12** 22:12 Isa 40:10; Jer 17:10; Veve 2:23

gi:matønumam. ¹³ No zapá neka no váev. No ndégo, ndo:megeat-a, ndøndøpāēv. No bugukhokhof vøegoam-a, vaev-te vøegoāt.

¹⁴ Gekha ezoqām ndigu, tiqa ndabua ndisunguzu, ndigu khanakhanakh mbá giabitigú. Ndigu tae nanga ndigu, ezoqa khandi ndøzø-etoam, ndølogém. Taon-gi mboqog, segezø-mboqozotát, vø-ōz. ¹⁵ Geté ezoqa ndigu, ande gaqo me ndi:gu, taon-te gé-ozák. Bavokhó gonó-waniapát, ezoqa ndigu, manqa-sisi ndimatanam neka mambe ndi-okho neka ezoqa pakhapakha ndizøkhanæ neka batae ndimbovizap neka gekha ezoqa nøme, meakha manqat ndøzømbe-khaneat neka ezoqa ndizømbe-khavozam.

¹⁶ No Yesú, nøkeza enzol ezoqam zo-te qatøndo-khofotav, ndego zo nqanek manqat te:zømesim. Klisten bawan vinivinimba, nqanek manqat, bêtezøtéz. No Deivid-gé zapá neka tegé zeó. Neka no pave ndukuam bæbæs-qapú.”

¹⁷ Mbumbukiam-ge Nqova neka Sip Nakhasam-gu sævam, āv gini-manqaté nqægo, “Vøndoqáv!”

Neka gekha ezoqām ndego, nqanek manqat te-ewagat, āv geabete-manqaté nqægo, “Vøndoqáv!”

Neka gekha ezoqām ndego, ibøkha naq ndømbopapat, yà betøndowáv. Pøev tømboqat, ibøkha bē-izām, ndøgo khandi ndøzø-etoam. Yaq-mbá segé-izām.

Zion-qa vaev manqat

¹⁸ Gekha ezoqām ndego, nqanek mbuk-qa manqat ndeyoge, Mbumbukiam gevevezam, no ndego āv qambøe-manqaté nqægo: Ezoqam ndego, nqanek manqat-te, manqat nøme to:ve, Mbumbukiam te-te ndego, matev soqøsoqa mó-áo, av nqanek mbuk-te nqæpeawap.

¹⁹ Neka ezoqa ndego, manqat nøme tekhofoe, nqanek mbuk-te nqæpeawap, ndøgo Mbumbukiam gevevezam, Mbumbukiam teqa tae nanga ndøkhofoé, ezoqa khandi ndøzø-etoam. Yaq ndego Mbumbukiam-qa taon-te géyageák, av nqanek mbuk-te nqæpeawap.

²⁰ Ndego ezoqam, nqanek manqat nde-unimanqatinat, ni-te, ndego āv gene-manqaté nqægo, “Unimanqatín. No avønín notøndónáv.”

Amén. Nqanek manqat unimanqatín. Nigi Evezøza, Yesu. Vøndoqáv!

²¹ Nigi Evezøza Yesu-qa kuku matev, ndøgoát, zo namba, zo ate ndøzøte:go.

Manqa mokho ovøyam nonqo

Megeat Manqat-qase

Manqat neka iziz vinivinimba-qa yaq-te, nqanek Niu Testamen mokho-te, ovøyam manqat nqánek qonóqéiv.

Nqanek ovøyam manqat mokho-te, ndukuam-qasu av nguigu * toqo-omet, yaq soqoté-gatéq, ta manqat-qa yaq-te, ovøyam manqat nøme ndógo.

Kuni Manqat-qa iz-zapazapa nqánek:

A Æ B Mb D Nd E F G Ng H I I K KH L M N O Ø P Q Nq S T U V W X Y Z

A

Adam (*Adam*)

Mbumbukiam manqei-qape ande ge:khakheinam, bugukhokhof ezoqam, gekhakheinøvem, Adám. Tegu sævam, Mbumbukiam teqa zita-te gekhakheinøvem, tuqa iz *Iv. (*Gen 1:26–3:21*)

Aezaya (*Isaiah*)

Aezaya ndego, *Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam kandambaqape ndógoám, *Ol Testamen khøuwa-te. Zelusalem taon-té geyagám. Yesu viav ande äv 700-qá zita-té genóqán. Aezaya ndégo, ta *Ol Testamen mbuk gepeawam, Aezaya (*Isaiah*) ndimbo-akhayam. Ta mbuk-te ndógo, ndego äv gene-peawám nqægo: Deivid-gi zi mokho-te, *khandi etoam ezoqam ndófakhán. Yaq vaev-te, ngenek mõndø-fakhán. Yesú.

Aezek (*Isaac*)

Aezek ndego *Eibleem neka *Sæla, tigé yó. Teqa iz-qa manqa mokho, otám. Mbumbukiam nqanek iz gembo-akha, zapa ndógo: Eibleem gé-otám, Mbumbukiam gembo-ein av nqægo, nakhasam anganeam temboqan. (*Gen 17:17-19*)

Ta khøuwa-te ndógo, Eibleem unime-lawaqape-év, neka até tegú zás-a, vø mü-ngæpuka-ev. Eibleem viav wan andléd qambondap. Mbumbukiam Eibleem-te nupøkhan mbá, manqa mbusá, é-møndøvé, av nqægo: Ndego nakhasam anganeam ndóndáf. Tegú sævam-té gemóqán, ndugu *Sæla. Ngenek nakhasam anganeam, Aezék.

Aleluya (*Hallelujah*)

Aleluya ndógo, Iblu manqát. Khoum manqát, Mbumbukiam-te. Taqa manqa mokho nqánek, “Iké:, Evezøza-te.” (*Veve 19:1-6*)

Aleopagus (*Areopagus*)

Aleopagus ndógo, manqei pøyat-qá iz. Ta manqei pøyat ndógo, Atens taon-té qagoám. Taon megetapak neka ezoqa kandakanda ndógo tinø-pindumám, vøkakambumam. Yaq nakémbá, ezoqa até tiqa mõvøná-ya, Aleopagus mbo-akhaemám. (*Kel 17:19-22*)

Aloe (*Aloes*)

Ovøyam manqat taqa yaq-te, toqonóqéiv ndógo: *Mel.

Amagedon (*Armageddon, Harmagedon*)

Amagedon, manqei-qá iz. Izlael manqei mokho-té qanu:gu. Iblu manqat-te, Amagedon manqei, iz nøme Megido mbo-akhayám. Ol Testamen khøuwa-te, ta manqei-te ndógo, nakhag vinivinimbá qagoam.

(*Judg 5:19; 2 King 23:29-30; 2 Chr 35:22*)

Ni kopømba mbáin, uni tizi:nøten, av nqægo, ta nakhag ndógo, Manqat Qandoveveam 16:16 ndæmanqate, ta manqei-te ndógo tønófakhán, o Izlael ezoqam-gi qaqa ezoqam, sa ndógo tinømaváb, Izlael ezoqam namba nakhag gone nonqo.

Ezoqa nøme ndimatavap, Amagedon yaya etæ manqat mbá. Yaq Saitan-qá nakhag me:manqaté, ndego Mbumbukiam namba tegoat.

Amen (*Amen*)

Amen ndógo, Iblu manqát. Taqa manqat mokho nqánek: “Nqanek manqat unimanqatín” o “Matev äv tabete-fakhán” o “Matev äv tønéfakhán.”

Ezoqa geguligulimatun, yaq ezoqa nøme ‘Amen’ gimanqatatur, ta mokho-te ndógo, ndigu teqa manqat, gé-unimanqatinimín.

(*Lom 15:33, 16:27; 1 Ko 14:16; 2 Ko 1:20; Gal 1:5; Ef 3:21; 1 Pita 4:11*)

Manqat Qandoveveam 3:14 mokho-te, Yesu ‘Amen’ mbo-akhayám. Zapa ndógo, ndego unimanqatin ezoqám. (*Veve 3:14*)

Atemis (*Artemis*)

Atemis, khape mbumbukiam sævam-qá iz. Esia manqei-te ndógo, ezoqa kopoáv tuqa iz gi-egatam neka khape mbumbuk nøme-qa iziz vø-eqatám. (*Kel 19:24-35*)

Auli (*Metal, Horn*)

Auli ndøgo, mokho menás.

- 1) Nøme ndøgo, auli ndøgo, khamasim, ila gi:khakheinøvematur. Auli av nqægo nøme, gól, neka silvá, neka kopá.
- 2) Neka auli nøme ndøgo, søvakha gigiap-qa auli, kawa-te ndözømbø-fakhatap.

B

Balam (*Balaam*)

Balam ndego, *manqa-sisi ezoqam ndøgoám. Ngenek ezoqa soqaqapé neka moni møqæ. Ta khøuwa-te ndøgo, Izlael ezoqam, Izip manqei-te ginduqavaz, atema Keinan manqei-te, ta manqei ndøgo, ma Mbumbukiam manqa mbusa gezøembeve, tezø-etoam, yaq Moab manqei-ge kawa ezoqam, møe ndøgoám, ti-te. Zapa ndøgo, teqa manqei avnín. Yaq ndego Balam mbo-akhá, ndego Izlael ezoqam, soqaqape-te bē-ab. Geté Mbumbukiam, gembøe-khá. Yaq ndego kopømba mbain, soqaqape-te ti-ab. Geté ndego bēzø-guligulím, av nqægo, Mbumbukiam matev eqeieqei bezø-matanám.

(*Num 22-24; 2 Pita 2:15; Zud 1:11; Veve 2:14*)

Bali (*Barley*)

Ovøyam manqat, Bali-qa yaq-te, toqonøqeiv ndøgo: *Wit.

Bawan vini-ak (*Gentiles, Nations*)

Bawan vini-ak-qa yaq-te toqote-geveam, nqanek Niu Testamen mokho-te, ndøgo ndigu tønē-manqaté, ndigu *Zu bawan-ak goneav ndigu. Ibugukhokhof, Mbumbukiam Zu ezoqam mba ndøveatáz, tegi ezoqam tigoat. Geté Yesu Keliso gendowav, ndego nakhoa, ezoqa ewaqape zømbøqóá, Mbumbukiam ti:zøtez neka vø-Mbumbukiam-gi-ezoqam-éz.

Bebilon (*Babylon*)

Bebilon, taon kandambaqape-qá iz. Nðakin khøuwa-te, manqei-qa iz, ma Bebilon taon nqøuve, Irák. *Ol Testamen khøuwa-te, Bebilon ezoqam, bazaføgakh-us ndøgoám. Yaq ndigu bawan vinivinimbá namba me:nakhagtám, neka tiqa manqei vø-upøgimam.

Ndigu até Izlael ezoqam nambá-ya, vøe-nakhagtam. Zelusalem taon-té ginøzáv, taqa uta kandambaqape neka taon ate qægoam vøngi-nam. Até *Mbumbukiam-qá khoev qanimav-qapé-a, vøngi-nam, ndøgo Izlael ezoqam, tigi kawa ezoqam Solomon-qa manqa vøovam-te giwevem, neka taqa gigiap qaniganim, mokho-te qøugoam, vø-aqonømem. Neka até kawa ezoqam-qa khoev vinivinimba vøngi-nam, neka gigiap mbomømboma ate qægoam vø-aqonømem. Izlael ezoqam ate gi-goam, ndigu pingim-ak ndø-upøgím, Bebilon manqei-te vø-itub. Ndøgo qambaqapé. Bøv ginizáv. Yaq Bebilon manqei-te ndøgo, Izlael-ak, Bebilon-ak-qá sasae begó. Izlael ezoqam matev av nqægo qazøfakhan, ndøgo Mbumbukiam-qá yaq-fiá, ti-te. Zapa ndøgo, ndigu teqa manqat, gènqagimám, mbumbuk vinivinimba vøzø-vizupam neka matev soqøsoqa vinivinimba vømatønnum. Izlael ezoqam andé viav kandambá, Bebilon manqei-te giyagam. Até qægoam, viav 70. Taqa zita-te, Mbumbukiam nakhoa zømbøqóá. Yaq ndigu kopømbaqapé, ekeza manqei-té ginøqaváz, Zelusalem taon-qa khoev vinivinimba vøpuan neka Mbumbukiam-qa khoev nqawa vøwevem-a, taon uta ndakinak vø-ogim. (*Met 1:11; Kel 7:43*)

Manqat Qandoveveam mokho-te (*Veve 14:8; 17:5; 18:1-24*), ta manqat ndøgo, Bebilon-qa yaq-te ndæmanqate, yaya etæ manqát. Ndøgo ezoqam neka gaman-qa yaq-té qane-manqaté, ndigu matev kandakanda ndimatnam, neka zøtezat kandakanda ndigu, neka vø-gigiap-kopoav-ezoqam-éz. Yaq ta mokho-te ndøgo, ndigu khambuvap kandambá neka ekeza poev matev mba mbopáev. Ndigu Mbumbukiam neka teqa manqat, gèsanqawé, neka até tegi ezoqám-a, ndisānqāzā.

Até *1 Pita 5:13* mokho-té-a, Bebilon, yaya etæ manqát. Ndøgo Lom táon ate-manqaté. Ezoqa nøme, äv gini-mataváp nqægo: Até 'Manqat Qandoveveam' mokho-té-a, Bebilon ndøgo, Lom taon o taon kandambaqape nøme ate-manqaté.

Belzebul (*Beelzebul*)

Belzebul, ndøgo *Saitan-qá iz nømé, Baebol mbuk mokho-te.

Benzamin (*Benjamin*)

Benzamin ndego, Zekop-gé yo vaev qawán. Benzamin-gu evo, Laisól (*Rachel*). Gui-ova, Benzamin geqan, yaq ndugu gènaním.

Neka Benzamin, Izlael khagua bawan tuelv nøme-qá iz.

Mb

Mboges ndøgo, Mbumbukiam Izlael ezoqa namba, poev ge-unimanqatin (*Ark of the Covenant*)

Nqanek mboges, tae khakheitáp. *Gól gini-gutøvé, mumat-te nekā mokho-te. Mboges mumat-te ndo-go, enzol ezoqa menas taf-us-qá nqovønqova mo-goám. Ndøgo gol khakheitáp. Nginik enzol ezoqam-qa taf, gø-vøndatám, mboges mumat-te. Gigiap mboges-te qøu-nqeitavam, nqáne: Nandi vøndøgeap menas, Mbumbukiam-qa guguna

manqat qo-peapum, neka kap, *mana qøu-nqeitavam, ta lou ndøgo, Mbumbukiam *Izrael-ak leg-av manqei-te gezø-etoumam, neka *Elon-qa tatuag, mbusa ekezan mba gambo-fakhan. Nqanek mboges, Mbumbukiam-qa palai khoev-qa uni khafeap-qape kouwat mokho-té qanu-wuøyám. Izrael ezoqam leg-av manqei-te gi-okhoam, nqanek mboges oskia ndø-eqatám, manqei nøme-te, atema manqei nøme-te.

Ta kouwat uni khafeap-qape-te, ma nqanek mboges qøuwuøyam, *Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, viav kopo-te, khøuwa kopo me-onín, neka Izrael ezoqam-qa manqa-zapazapa evøzam nonqo, sip-qa kouk mboges-te vøpomoyamin.

Vaev-te, ndego kawa kandambaqape Solomon, manqa gevøovam, Zelusalem taon-te, *Mbumbukiam-qa khoev giwevem, nqanek mboges ndøgo tinøndapém, taqa kouwat uni khafeap-qape-te vøuveem, ma ndabua qæfaleam, taqa zita-te. (*Gen 25-26*)

Mboges-qa nqovønqova, *Iblu 9:5* avønin-té qonøqéiv.

Mbumbukiam-gi iziz ezoqam (Priests)

Mbumbukiam-gi iziz ezoqam ndigu, Mbumbukiam-te *søvakha gigiap giløvusumam, neka etoam matev nøme vømbø-gonemin, Izrael ezoqa ewaqape zapaya. Ndigu livín gunu:goám, yaq Mbumbukiam-a, yaq ezoqam. Ezoqa nøme-te, khafeáp, matev av nqægo tigonem.

Yesu-qa khøuwa-te, nginik Mbumbukiam-gi iziz ezoqam, tiqa sasae *Mbumbukiam-qa khoev-té gigoám, Zelusalem taon-te. Nginik Mbumbukiam-gi iziz ezoqam ate gi:goam, *Livai khagua bawan-ák neka *Elon-gí zí. Ezoqa vini kopømba mbaín, Mbumbukiam-gi iziz ezoqam tigoat.

(*Exo 28:1; Luk 1:5-9; Iblu 10:11*)

Ezoqa nøme, Mbumbukiam-ge iziz ezoqam gegoam neka Mbumbukiam vømbø-vizupam, *Melkizedék. Geté ndego vini. Ndego ambá av nqægo, Elon-gé zeo ndøgoám. Zapa ndøgo, ndego nupøkhán mbá geyagam. Elon vaev ndøfakhán. Iblu pepa mokho-te, manqat nøme, áv qane-peawáp nqægo: Até Yesú-a, Mbumbukiam-gé iziz ezoqám. Neka ndego andé Melkizedék. Zapa ndøgo, até Yesú-a, Elon-gé zeó mbá. (*Iblu 5:6; 7:1, 3*)

Yesu Keliso mokho-te, ni Klisten ezoqam, mizi-Mbumbukiam-gi-iziz-ezoqam-én. Ni ndakin kopømbaqapé, ndaføyamba Mbumbukiam-te tiziniav. Ni ezoqa nøme binimbù:gú, yaq ni-a, yaq Mbumbukiam. (*1 Pita 2:9; Veve 1:6; 5:10; 20:6*)

Mbumbukiam-gi iziz ezoqam-qa nqovønqova, *Iblu 5:1* avønin-té qagó.

Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape (High Priest)

Ngenek Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, ndego Mbumbukiam-gi iziz ezoqa nøme, tigi megeat ezoqám. Te-mbá te-onimám ndégo, ma ndabua qæfaleam ndøgo, *Mbumbukiam-qa khoev kouwat uni khafeap-qape mokho-te, neka Mbumbukiam-te etoam matev vøgonin, ekeza manqa-zapazapa neka Izrael ezoqam-qa manqa-zapazapa evøzam nonqo.

Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, viav kopo nonqo mba me:veatøvemín, yaq taqa zita-te, ezoqa nøme vøveatøvemín, teqa iziz gendapín.

Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape-qa nqovønqova, *Iblu 4:16* avønin-té qagó.

Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda (Chief Priests)

Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda ndigu, Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape neka ndigu ezoqa nøme, bugukhokhof khøuwa, Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape-qa iz gindapem neka ezoqa kandakanda nøme, ti namba gi:sasaetam.

Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam (Prophet)

Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam, ezoqa ndøgo tezo-manqatátún, Mbumbukiam ti nonqo gemo-vevezamatun. Ndego Mbumbukiam-gé u-aném.

*Ol Testamen khøuwa-te, Mbumbukiam tegi manqa vevezam ezoqam kopoáv gindukhofotaz. Ti mokho-te, Mbumbukiam Izrael ezoqam, matev vinivinimba zøvevezumám, megemege-te ndo:go, tømø-fakhanam. Ezoqa nøme, Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam gigoam, ngínik: *Samuel neka *Aezaya neka *Zelemaya.

Yesu Keliso fakhaneav qagoam, Mbumbukiam Izrael ezoqam, tegi manqa vevezam ezoqam mokho-te, nupøkhán mbá, é-møndøzø-eín, ndego ndøfakhán. Ndigu é-møndo-peaumám, gekha matév ndøgo, tematønumat neka vømbø-fakhanumát. Neka ndigu, é-møndo-qeivím, ndego tegi ezoqam, gékhandí:z. Ngenek ezoqam, *Mesaya mboakhaemám. Yaq vaev-te, ndego møndø-fakhán. Yesú.

Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam, até taqa yaq-te ndøgó-a, vøe-peaumam, vaev khøuwa-te tøfakhanam, av Yesu Keliso nqawa tendeqavan neka manqei-qape ezoqa ate ti:goat, teqa manqa ovøyam-te to:waniapat, manqa vø-ovøemēm.

(*Met 2:4-6; 2:17-18, 23; 3:3; 8:17; Mak 6:15; 7:6; Luk 13:28; 18:31; Zion 12:38*)

Mbumbukiam-ge Sip Nakhasam (Lamb of God)

Zion ndego ezoqa ibøkha iz gezø-etoumam, ndego Zion 1:29 neka 36 mokho-te, Yesu, Mbumbukiam-gé Sip Nakhasam mbo-akhaemám. Ibugukhokhof, Yesu fakhaneav qagoam, Zu ezoqam, Mbumbukiam-te, sip nakheis ndølvusumám, tiqa manqa-zapazapa evøzam nonqo. Yaq nginik sip nakheis-qa kouk mokho-te, ndigu Mbumbukiam-qa bøi-te beté-eqeieqei-ez. Geté unimanqatín, nginik sip nakheis-qa kouk, kopømba mbaín, ezoqam-qa manqa-zapazapa uni tæ-evøzam. Yesu Mbumbukiam-ge Sip Nakhasam, timbøe-akhayám ndøgo: Ndego ekeza kha ndøvé. Yaq teqa kouk waev mokho-te, Mbumbukiam niqa manqa-zapazapa segembøé-navøém, neka ni teqa bøi-te vizí-eqeieqei-én. (*Kel 8:32*)

Mbumbukiam-qa khoev (Temple)

Mbumbukiam-qa khoev, ndøgo Zu ezoqam-qá guliguli khoev kandambaqapé. Zelusalem taon-té qawevám. Ndøgo nandi khoév. Bugukhokhof Mbumbukiam-qa khoev, ndego kawa ezoqam kandambaqape, *Solomon-qá manqa vøovam-té ginøvevém. Ezoqa kopóáv, Zelusalem taon-te gi-okhoam, Mbumbukiam gimbo-vizumemin neka etoam matev vømbø-gonemin. Yaq *Mbumbukiam-gi iziz ezoqam, søvakha gigiap, ezoqa gindu-upøgimam, Mbumbukiam-té ginø-løvusumám.

Bawan vini-ak-te, ndøgo khafeáp, Mbumbukiam-qa khoev-te ti-oz. Ndigu bavokho mbá giabeto-waniáp, khoev-qa uta mokho-te ndøugu. Khoev-te, Zu ezoqam mba ndø-onimám.

Mbumbukiam-qa khoev mokho-te, Zu ezoqam-qa møvømbam kouwat-qa zita-te, kougip nøme, møndøgoám. Menás. Livin-qase ndøugu, ndabua mu:faleám. Bugukhokhof kouwat-te, ndabua-qa megemege-te, *Mbumbukiam-gí iziz ezoqam mba ndø-onimám. Geté ma ndabua qæfaleam, taqa zita-te, kouwat ùnime-khafeap-qapé. Yaq ndøgo, *Mbumbukiam-gé iziz ezoqa kandambaqape mba ndø-onín. Viav kopo-te, khøuwa kopó. Ndego sip nakhei angana menas-qá kouk ndøndapín, yaq nqanek kouk, manqei-te neka ta mboges-te ndøgo, ma Mbumbukiam Izlael ezoqa namba, poev ge-unimanqatin, vømbø-pomoyamín, ma Mbumbukiam-qa guguna manqat qøuveam, ndøgo Mozes gembo-etoam, Izlael ezoqam nonqo. Yaq ndego Mbumbukiam, áv gembøe-viamín nqægo: Ndego Zu ezoqam-qa manqa-zapazapa ate ndægo, sà bembøe-navøém.

Yesu genanim, ta ndabua ndøgo, kouwat uni khafeap-qape-te qo:faleam, livin-mbá qanumu-keqavát, ova ndo:go, atema manqei-te.

(*Met 27:51; Mak 15:38; Luk 23:45*)

Ndøgo ni áv qaninømand nqægo: Ndakin khafeap av nqægo nøme mbaín. Yesu-qa kouk qawa, ta mokho-te ndøgo, Mbumbukiam ezoqa ewaqape, nakhoa zømbøqóá. Yaq ni kopømbaqapé, teqa megemege-te, sizíniáv, Yesu tizi-unimanqatintat. (*Met 12:6; Mak 11:15-17; Luk 2:27; Zion 2:14; Kel 5:20*)

Ndakin Mbumbukiam-qa khoev mbaín, Zelusalem taon-te. Lom ezoqam, gèngi:nám. Nupøkhan mbá.

Mbumbukiam-qa khoev-qa yaq-te, Pol, ndego Keliso-ge u-anem, áv gene-peawám nqægo: Mbumbukiam-qa khoev, ní, ni Yesu ndizi-unimanqatinat neka ndizimbo-paev. (*2 Ko 6:16; Ef 2:12*)

Nqovønqova, Mbumbukiam-qa khoev-qa yaq-te, nqovønqova khagi-us mokho-té qanu:gú.

Mbumbukiam-qa Manqat (Scripture)

*Niu Testamen mokho-te, manqat ande av nqægo toqo-geveam, 'Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-peawáp nqægo', ndøgo *Ol Testamen me:manqaté.

Mbumbukiam-qa megeat matev (Kingdom of God, Kingdom of Heaven)

Zu ezoqam, Deivid-gi zi mokho-te, kawa ezoqam-qa mo:kewagám. Ndigu áv gini-matavupám nqægo: Ndego Lom ezoqam géngéasám. Yaq ndego gezømbø-megetát, ate av-té, ibugukhokhof kawakawa-za gizømbø-megetam.

Yesu Mbumbukiam-qa megeat matev-qa yaq-te manqat kandambá gemanqatam. Geté ndego ambá ta megeat matev ndøgo tene-manqatám, av Zu ezoqam gimbo-kewagam. Ndego Mbumbukiam-qa megeat matev-qa yaq-te ge-manqatam, ndego ndøgo tene-manqatám, av Mbumbukiam ezoqa ndezømbø-megeat, ndigu Mbumbukiam tigi kawa ezoqam tikhatiwiwim, neka teqa manqat o-mba vó:ndapát.

Gekha ezoqám ndigu, ti-unimanqatinim, av nqægo, Yesu tiqa manqa-zapazapa evøzam nonqo genanim, ndigu yage ndakinak ndøndapém, neka Mbumbukiam-qá megeat matev-té ginø-óz, vømbø-tegi-nakheis-éz. (*Zion 3:5*)

Ndigu ndakin ambá av nqægo, bøivun-qá bazaføgakh mokho-té gunū:goát, geté waev mokho-té gunū:yagát. (*Kol 1:13; Zion 11:9; Lom 13:13; 1 Tes 5:5, 8*)

Mbumbukiam-qa megeat matev, nqanek manqei-qape-té qagó, neka até yan-té-a, ndø:gø. (*Met 6:10*)

Yesu nqawa tendoqavan, ndego kawa ezoqam ndówáv. Yaq Mbumbukiam-qa megeat matev, bavokho-qapé qágoát. (*Met 24:30; 25:31; Mak 13:26; Kel 1:6-7*)

Mbumbukiam-qa palai khoev (*Tabernacle, Tent of God*)

Izrael ezoqam, leg-av manqei-te gi-okhoam, Mbumbukiam Mozes áv gembøe-eín nqágo: Ndego palai khoev bewév. Mbumbukiam únime-omat, ndigu áv kiníwewém, taqa khouwevat neka khagi, neka gekha ndabua neka sòvaxha gigiap-gi ngusum ti:wewem. Ta palai khoev mokho-te, até ta *mboges ndógo tunu-wuøyám, ma Mbumbukiam Izrael ezoqam namba, poev ge-unimanqatin. Yaq ta mboges mokho-te ndógo, nandi vøndøgeap menas, ma Mbumbukiam-qa guguna manqat qo:peaupam, vøu-abam.

Zu ezoqam, Mbumbukiam-qa iz, nqanek palai khoev-té gi-eqatám, neka Mbumbukiam-te sòvaxha gigiap vølvøvsumam, atema vaev-te, Solomon-qa manqa vøvom-te, *Mbumbukiam-qa khoev eqeieqei vøwewem.

(*Kel 7:44; Iblu 8:2; Veve 15:5*)

Mbumbukiam-qa palai khoev-qa nqovønqova, *Iblu 8:5* avønin-té qagó.

D

Deivid (*David*)

Deivid ndego, Izrael ezoqam-gé kawa ezoqam kandambaqape ndógoám. Ndego gè-kawa-ezoqa-menas-év, Izrael ezoqam mokho-te. Bugukhokhof Izrael ezoqam-ge kawa ezoqam, Sol ndógoám.

Deivid ndego, vaev qawán. Ndigu evenap sevén, ate gi-goam. Tigi eve, *Zesí. Neka Zesi-ge atanakha, Boáz. Ezoqam ndégo, Lut gu-oki. (*Rut 4:17*)

Deivid ezoqa ndakinak ge-goam, ndego eve-gí sip zøkewagám. Khøuwa nøme, ndego Golayat ndølaváo. Ngenek ezoqam, teqa sekevat, kandamba tantáv.

Vaev-te, Deivid kawa iz gendap, Izrael ezoqam, gè-bazaføgakh-éz. Deivid kawa ezoqam qanimáv neka ndego poev kandambá, Mbumbukiam-te.

Ndego ouv qaqayam, gèmbøe-khaneatám. Hap khaneam-ús. (Hap ndógo, taqa wag andé gitá. Hap-qa nqovønqova, *Veve 5:8* avønin-té qonøqeív). Deivid ouv ndakinak kandambá geqaqaemam neka vøpeaumam. Ta ouv vinivinimba ndógo, Sams mokho-té qagó.

Deivid-qa emanqat, *Ol Testamen mokho-te, 1 Samuel 16 qanøngáz.

Yesu ndego, Deivid-gé zeó.

Deivid-ge Zeo (*Son of David*)

Deivid ndego, Izrael ezoqam-gé kawa ezoqam kandambaqape ndógoám. Mbumbukiam ndøvé, kawa ezoqam. Mbumbukiam te-te ndego, manqa mbusa áv genevé nqágo: Tegi zi, ezoqa kopo, kawa ezoqam oskia ndógoát. Nqanek manqat møndø-unimanqatin. Zapa ndógo, Deivid-ge zeo nøme, Yesú. Yaq ndego oskia ndóyagát neka kawa ezoqam vógoát. Yaq nakémbá, Yesu-qa iz nøme, Deivid-gé Zeo mbo-akhayám.

(*Met 1:1; 9:27; 12:23; 15:22; 21:9; Luk 20:41; Zion 7:42; Kel 13:23; 2 Tim 2:8; Veve 5:5; 22:16*)

Donki (*Donkey, Ass*)

Donki ndugu, gigiap qanøyam neka ezoqam qanøbam nonqó. Ndugu andé aiyav-té gunómá.

Donki-qa nqovønqova, nqovønqova khagi-us mokho-té qanu:gu.

Nd

Ndaola køkouk (*Red Sea*)

Nqanek Ndaola Køkouk, yaq Izip manqei-a, yaq Izrael manqei, livin-qasé qanu:gu. Ndaola Køkouk, ta ndaola-qá iz. Ibøkha ndógo, køkouk mbá. Izrael ezoqam, Mozes-qa megeat matev mokho-te, Izip manqei gi-ivøvem, Ndaola Køkouk ndøtanqá. Manqei pap-té ginøtanqá. Ibøkha sège-qatavát. Gumutanqa, yaq ibøkha, nqawá qanø-tøkuá, Izip ezoqam-gi nakhag ezoqam vøgutaz-a, vøgeonim. (*Exo 14, Kel 7:36; Iblu 11:29*).

E

Eibleem (*Abraham*)

Eibleem-qa iz, ibugukhokhof Eibleem ndógoám. Vaev-te, Mbumbukiam ndego iz Eibleem mbo-akhá. Taqa manqa mokho nqáneq, “Ezoqa kopoav-qape-gé evé.” Eibleem ndego, U taon-té geqán, Mesopotemia manqei-te. Ndego khape mbumbuk-qa iz eqawatáv, ma ta manqei-te ndógo gizømbe-goam. Geté ndego Mbumbukiam-anim mba mbøvizupám. Eibleem-gu sævam, *Sælá. Nginik ezoqa menas, nupøkhán mbá ginøkim. Geté nakheis mbaín.

Eibleem U taon-te gegoam, Mbumbukiam áv gembøe-eín nqágo: Ndego ta taon ndógo, bè-iváv, zas namba, yaq teabenøwáv ndógo, ma Mbumbukiam manqei te-omat.

Mbumbukiam, Eibleem namba, poev ndø-unimanqatín. Yaq manqa mbusa, äv gembøevé nqægo: Ndego nakhasam anganeam ndøndáf. Tegú sævam-té gemóqán, ndugu Sæla.

Neka manqa mbusa nøme, Mbumbukiam Eibleem-te geve, nqáneK: Ndego zi kopoav gevebumav-qape mbógoát. Ate av-té, khaiya-te nqo:go, nduku ndi:gu. Neka nøme nqáneK, tege zeo kopo mokho-te, Mbumbukiam ezoqa ewaqape, manqei-qape-te, matev mbomømboma zómatanám (*Kel 3:25*). Keliso mokho-te, nqaneK manqat, møndø-unimanqatín.

Eibleem Mbumbukiam-qa manqat, gè-unimanqatín. Yaq Mbumbukiam ndego ta zapaya ndøgo, ndaføyamba-qape me:veó. (*Lom 4:3*)

Eibleem-qa emanqat, *Ol Testamen mokho-te, Genesis 11:26 qanøngáz.

Eibol (Abel)

Eibol ndego, *Adam neka *Iv, tigé yó. Khøuwa nøme, Eibol sip ndøzitág, Mbumbukiam-qa iz eqawat nonqo, vømbø-løvusam. Yaq tege zapikia *Kein, pakhapakha mbokhaná. Zapa ndøgo, Mbumbukiam Eibol-qa etoam matev, gèkhatiú, geté Kein-qa, gèsanqáo. (*Gen 4; Met 23:35; Luk 11:51; Iblu 11:4, 12:24*)

Elod (Herod)

Elod ndøgo, Izlael kawakawa-za vinivinimba-qá iziz. Foá ate gi:goam. Ezoqa ngínik:

1) **Elod Kandambaqape (Herod the Great)**

Ta khøuwa-te ndøgo, Yesu geqan, ngenek Elod Kandambaqape, Zudia ezoqam-gé kawa ezoqam ndøgoám. Ezoqam ndégo, manqa gevøovam av nqægo, Betliem vemia-ve neka vemia avøavun vøgoat, gekha nakhei anganá ndigu, ndakinak qaniap, atema viav menas qazøndap, tipakhaez. Ndego tenegó ndøgo: Ndego *Mesaya løvøve-qa mbogoám. (*Met 2; Luk 1:5*)

2) **Elod Antipas (Herod Antipas)**

Ngenek ezoqam, Elod Kandambaqape-gé yó. Ndego Gelili ezoqam-gé kawa ezoqam ndøgoám. Ezoqam ndégo, manqa gevøovam av nqægo, Zion, ndego ezoqa ibøkha iz gezø-etoumam, teqa monqo tikepøzem, ndego ndimbula mokho-te gu:goam. Neka ezoqam ndégo, Yesu manqa ovøyam-te giveem, otøotam-te geve neka vøngenøiu, yaq Pailøt-te nango sasa ndøkhofotav. (*Met 14:1-11; Mak 6:14-28; Luk 3:19-20, 23:6-15*)

3) **Elod Aglipa 1 (Herod Agrippa I)**

Ngenek ezoqam, Elod Kandambaqape-gé zeó. Ndego Zudia ezoqam-gé kawa ndøgoám. Ndego Klisten ezoqam, ngenøgim-té genø-áb. Zems, ndego Zebedi-ge yo, ndego løvøte-té genøvé, neka Pita ndimbula-te vø-utav. Vaev-te, Evezøza-ge enzol ezoqam, ngenek Elod Aglipa, enqoni kandambaqape mbo-etoám, vønanim. (*Kel 12*)

4) **Elod Aglipa 2 (Herod Agrippa II)**

Ngenek ezoqam, Elod Aglipa 1-gé yó. Pol Zelusalem taon-te gimøvøinam, yaq gaman ezoqam Festus, Pol Elod Aglipa 2-té genø-khofotáv, yaq ndego Pol bembøe-sinøzam. (*Kel 23:35, 25:13-26:2, 26:19, 27-32*)

Elon (Aaron)

Elon ndego, Mozes-gé zapikiá. Tigu sævømiu, Miliám. Ngínik Livai-gí zí. Livai khagua bawan-ák. Elon Mozes-gé manqa manqate ezoqam ndøgoám. Ndego Mozes namba, *Felo-té ginøzavín, ndego Izip ezoqam-ge kawa, neka Izlael ezoqam nqonqotøzat manqat vømbø-einimin, yaq ndigu ekeza Keinan manqei-te betèvezez.

Elon, Mozes neka Izlael ezoqam ate gi:goam, leg-av manqei-te, namba gi:yageapam, Mbumbukiam ekeza iziz ezoqam ndøveatáv. Neka até tegi nakhei angana neka zí-a *Mbumbukiam-gí iziz ezoqam begó. Vaev-te, Izlael ezoqam, Mozes neka Elon-qa megeat matev giqavotøvem, yaq Mbumbukiam äv genegó nqægo: Elon-qa tatuag-te, mbusa ndøfakhán, neka tae nanga vømbøviam. Nakhamas-té. Nøme pave, é-møndøfakhán. NqaneK matev, ezoqa äv qanezømás nqægo: Ngínik ezoqam, unimanqatin Izlael ezoqam-gí megetapák. Mbumbukiam ndøveatáz. Taqa zita-te, Elon-qa tatuag, ta *mboges-te ndøgo tinø-utøvé, ma Mbumbukiam Izlael ezoqam namba, poev ge-unimanqatin. Ezoqa matavap vesezu nonqó, av nqægo, ndigu Livai bawan-ak, Elon-gí zí, unimanqatin Mbumbukiam-gí iziz ezoqám. (*Num 17:1-10; Luk 1:5; Iblu 5:4, 7:11; 9:4*)

Mozes leg-av manqei-te ndøgo, ande møe mba qambo-auwam, olol-te gegoam, yaq Izlael ezoqam gimatavupam, av nqægo, ndego nqawa gendø-qavanák, Elon manqa-zapa ndøgó. Ndego tae khøuiap ndøkhakheinám, av Izlael ezoqam qazømbe-pøovam. Ndøgo andé kao nakhasam-qá bugug me:kewagám. (*Kel 7:40*)

Enzol ezoqam (Angel)

Enzol ezoqam ndigu, nqová. Mbumbukiám namba me:yagé, yan manqei-te. Ndigu Mbumbukiam-gí u-aním. Khøuwa kopoav, ezoqa kopømba mbain, tizømetupat. Geté khøuwa kopokopo-te, ndigu ezoqa nøme, ndizø-fakhánám.

Ndigu Mbumbukiam-qá sasae ndøgoatún, av ndego ge:khofosumatun. Neka ndigu Mbumbukiam-gi ezoqam, gèzø-keogé. (Kel 12:6-11; Iblu 1:14).

Khøuwa nøme, Mbumbukiam, enzol ezoqam, ezoqa nøme-te, teqá manqat manqate-qa ndøkhofosumatún. (Met 2:13; Luk 1:26, 2:9; Kel 27:23).

Enzol ezoqa kandakanda, nøme Maekól (Zud 9), neka nøme Gebliél (Luk 1:19, 26).

Etoam matev Mbumbukiam-te (Offering)

Etoam matev, Mbumbukiam-te, ndøgo ike manqát, te-te. Ibugukhokhof Izrael ezoqam, Mbumbukiam-te etoam matev gone nonqo, søvakha gigiap mboløvumám neka gigiap o moni vømbø-etoumam.

Neka guguna manqat ndøgo, Mbumbukiam Mozes gembo-etoam, av qane-eín nqægo: Enqoni-us ezoqa tekhhæv, ndego Mbumbukiam-te etoam matev begó. (Met 8:4)

Até ní-a, kopømbaqapé, Mbumbukiam-te etoam matev tizigonem. Ndøgo, moni o gigiap, Mbumbukiam-qa sasae gone nonqo tizi-etømem. Taqa yaq-te, 2 Ko 9:7 av qane-eín nqægo: Gekha ezoqám ndego, khanakhanakh-us nde-etoam, Mbumbukiam kúkú, te-te.

Evezøza-qa lou loge matev (The Lord's supper; Communion)

Ta khagus ndøgo, ma Yesu nøme pave, tae mutui-te gitøkewem, ndego tegi paev ezoqam tuelv namba me-goám. Ta khøuwa-te ndøgo, Zu ezoqam-qa *Pasova khøuwa ndøngáz. Yaq lou gi-logat, Yesu flawa ndøndapáz neka izam nonqo waen-us vøndap. Yaq av gezømbe-eín nqægo, "Nqanek noqá khá. No nónqonqótáv. Neka nqanek noqá kóuk. Ezoqa kopoav zapayá qanéwá. Zo matev av tønégó. Yaq no zonømbé-matøvememát." Até ndakín-a, ni Klisten ezoqam, matev av tabizi-matanám. Ndøgo niqá manqa matev eim nonqó. Pol taqa yaq-te, av gene-peawám nqægo, "Gekha khøuwá ndigu, zo nginik flawa tozolouzat neka nqanek waen vozó-izamát, zo Evezøza-qá løvøte-qa yaq-té zøté-zømasát, atema ekezan vøgeáv." Nqanek matev, gigiap-qapé, Klisten bawan mokho-te.

(Met 26:17-30; Mak 14:12-25; Luk 22:7-20; 1 Ko 11:23-32)

Ezoqam-ge Yo (Son of Man)

Nupøkhán mbá, Yesu fakhaneav ndøgoám, ndego *Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam, Deniel, Ezoqam-gé Yo me-manqatám. Ngenek ezoqam, kawa ezoqam ndøgeáv, neka ezoqa ewaqape vøzømbó-kawaevtát. Neka teqa *megeat matev, oskia ndøgoát.

Yesu Ezoqam-ge Yo-qa yaq-te ge-einin, ndego ekezan me-manqatám. Ta mokho-te ndøgo, ndego ezoqa av genezómás nqægo: Mbumbukiam ndokhofotáv. Neka ndego iz kandambaqapé. Yesu ndego, Mbumbukiám. Geté ndego ùni møndæ-ezoqam-év, av ni nqazi-gu.

(Dan 7:13-14; Met 9:6; 12:8; 16:13; 18:10; Mak 10:33; Luk 12:40; Zion 3:13-15; 6:27; Kel 7:56)

F

Felisi ezoqam (Pharisee)

Nginik Felisi ezoqam, ezoqa kandakandá, Zu ezoqam mokho-te. Ndigu av gini-matavupám nqægo: Ezoqa Mozes-qa guguna manqat neka khafeap vinivinimba nøme timbopavat, ndigu go-aomem, yaq Mbumbukiam-qa bøi-te, ndøgo tini-eqeieqei-éz. Ndigu gè:khambuvupám, neka av gini-matavupám nqægo: Ekeza yage matev, eqeieqei, geté ezoqa nøme-qa matev, soqáin. Ndigu guliguli matev, ezoqa ewaqape-qá bøi-té ginø-matønnumám. Yaq ezoqa ewaqape, tìabezømbe-vizáp. Geté Yesu tiqa matev, møndæ-otév. Ndego møndøqeiv, av nqægo: Tiqa matev matanam, ngusum-te mbá qazøgó. Geté mokho-te ndøugu, ndigu soqáin.

Væv-te, nginik Felisi ezoqam, *Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam namba, Yesu, løvøve-qa ndøgoám. (Met 3:7-10; 5:20; 15:1-12; Mak 7:1; Zion 8:3)

Felo (Pharao)

Felo ndego, *Izip ezoqam-gé kawa kandambaqapé. Baebol khøuwa-te, Izip ezoqam-gi kawakawa-za, iz Felo zø-akhaemám. Ta khøuwa-te ndøgo, Izip ezoqam-qa matev av qanegoám nqægo: Felo kopo ate teyagat, ndego andé Mbumbukiam mé:vewát. Gigiap neka manqei ate ndægo, teqa ndøgoám, neka ezoqa ate gi-goam, tegi vøgoam. (Kel 7:9-21; Lom 9:17; Iblu 11:24)

Flawa poponøvemav louzi matev (Festival of unleavened bread)

Ovøyam manqat taqa yaq-te, toqonøqeiv ndøgo: *Khøuwa kandakanda, 2) Flawa poponøvemav louzi matev.

G

Glik manqei neka Glik manqat (Greece and the Greek language)

Glik manqei, Glik ezoqam-qá manqei. Meditelenien ndaola-té qagó. Ta khøuwa-te ndógo, Glik manqei-qa iz, Akaya mbo-akhaemám. Geté até Masedoniá-ya, Glik ezoqam-qá manqei ndógoám. Glik manqei-qa taon vinivinimba, nqáne: Filipai neka Tesalonika neka Belia neka Atens neka Kolin. Pol, ndego Keliso-ge u-anem, manqei vinivinimba ge-okhoam, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimam, ndego até ta taon-te ndógó-a, vøyageapam.

Glik ezoqam, Glik manqat ndømanqaté. Yesu-qa khøuwa-te, ezoqa kopoáv, Meditelenien ndaola avønin-te, ekeza manqat vinivinimba ndømanqatám, neka até Glik manqát-a, vømanqatam. Ta khøuwa-te ndógo, Glik manqat, zøtezat ezoqam-qá manqat ndógoám. Mbuk kopoáv, Glik manqát qane-peaupám. Até *Niu Testamén-a, ibugukhokhof, Glik manqat-té ginø-peaomé. Pol manqei vinivinimba-te ge-okhoam, ndego *bawan vini-ak namba, Glik manqát gezømbe-manqatám. Zapa ndógo, ndigu teqa *Iblu neka Alameik manqat, zøtezteáv.

Glik manqat peawam, bugug av nqægo:

Gog neka Magog (*Gog and Magog*)

Ni kopømba mbain, uni tizi:nøten, Gog neka Magog gekha mē:manqate, Manqat Qandoveveam 20:8 mokho-te. Zøtezat ezoqa nøme ndimatavap, ndógo bawan-qá iziz. Geté nøme ndimatavap, Gog neka Magog, andé yaya etæ manqát. Ndógo Mbumbukiam-gí qaqa ezoqam ate ndi-gu me:manqaté.

Bavokho-qape sa nqáne: Nakhag ndógo, *Manqat Qandoveveam 20:7-10* ndæmanqate, kopømba mbain, nakhamas-te mba tøkafhan. Zapa ndógo, ta nakhag ndógo, sa ndógo tøméfakhán, Saitan viav wan taosen teløvnøvupat, yaq taqa zita-te, nqawa vømbó-nqovozømēm. (*Veve 20:1-10*)

Gol (*Gold*)

Gol ndigu, *auli gigiáp. Khagi khakhavá. Taqa fia kandambá tantáv.

Gomola (*Gomorra*)

Ovøyam manqat taqa yaq-te, toqonøqeív ndógo: *Sodom neka Gomola.

Ng

Ngus qogøzat matev (*Circumcision, circumcise*)

Zu ezoqam, nakhei angana ate ndi:gu, ndakinak qaniap, khøuwa eit tømøzø-ndapat, angana-gí gigiap ov ngusum zøqogavatún. Mbumbukiam ekezan zø-éin, matev tigunem. Ndógo tiqá khakhatáp, av nqægo, ndigu Mbumbukiam-gí. Nqanek matev ndógo tøngáz, Mbumbukiam Eibleem namba poev ge-unimanqatin. (*Gen 17:9-14; Kel 7:8*)

Nqanek matev zapaya, ezoqa Zu ezoqam, ngusu qogøzat ezoqam zø-akhaemám. Até Yesú-a, Zu ezoqam ndógoám, neka até ndego-a, ngusum vømbó-kepøtøzem. (*Luk 2:21*)

Yesu yan-te geqavig, yaq taqa zita-te, ezoqa teqa manqat, *bawan vini-ak gi:zømesimam, Zu ezoqa nøme, äv gini-manqatám nqægo: Bawan vini-ak tøzø-pøovat, ti-Klisten-ezoqam-ez, ndigu bugukhokhof, bètøk hæ-Zu-ezoqam-éz, neka ngusu bezøqogaz. Geté Pol tiqa manqat unimanqatinteáv. Ndego äv gene-peawám nqægo: Ezoqa ndigu, Zu bawan-ak mbain ndigu, kopømbaqapé, ngusu qogøzatav tøgoat. Gekha ezoqám ndego, poev tømboqoat, tekhandi:v, ndego matev kopo mba bembogó: Ndego Yesu Keliso be-unimanqatin.

(*1 Ko 7:18-19; Gal 5:1-6; Kol 2:1; Tait 1:10-11*)

H

Hos (*Horse*)

Hos ndugu, gigiap kandambaqapú. Tuqa bazaføgakh, andé kandambá. Ezoqa kopømbaqapé, to:qom, sasa ndóteit. Baebol khøuwa-te ndógo, hos, kawakawa-za neka nakhag ezoqam mba zøgoát. Ndigu nakhag me-okhoám neka søvakha fouzu nonqo or gigiap qanøyam nonqo vøzøgoam. Ezoqa nøme, manqei khagua wil-us zøgoám, hos gulivupam.

Hos-qa nqovønqova, *Zems 3:3* avønin-té qagó.

Hosana (*Hosanna*)

Hosana ndógo, Iblu manqát. Ibugukhokhof, taqa manqa mokho nqáne, “Ginitøké” o “Gèkhandín, ni.” Geté vaev-te, nqanek manqat, møndømø-khoum-manqát, ate av-té, Kuni manqat-te “Ike:” toqote-akhaemat.

(*Met 21:9, 15; Mak 11:9-10; Zion 12:13*)

I

Iblu ezoqam neka Iblu manqat (*The Hebrew people and the Hebrew language*)

Iblu ezoqam, Izrael ezoqam-qá iz nømé. Neka tiqa iz nøme, Zu ezoqám. Ibugukhokhof, até Eibleém-a, tegi ezoqam namba, Iblu ezoqam zø-akhaemám. (*Gen 39:14; Exo 2:6-7, 5:3*)

Nginik Iblu ezoqam, Iblu manqat ndømanqatám. Até ndakín-a, Izrael manqei-te, ndigu Iblu manqat ndømanqaté. Geté Yesu-qa khøuwa-te, ezoqa kopoáv, ekeza Iblu manqat gè-ivøvém, neka Alameik manqat ndømanqatám. Taqa manqa wag, andé kopó. Geté vinivinimba, møndombo-goám. Geté ezoqa nqanek manqat, até Iblu manqat mbo-akhaemám. Até Yesú-a, Alameik manqat ndømanqatám.

*Niu Testamen mokho-te, manqat kopokopo nøme ndðgó, Iblu o Alameik manqat-te. Toqonóqéiv ndógo: *Met 27:46; Mak 5:41; 15:34; Zion 1:38; 19:20; 20:16.*

*Niu Testamen mbuk mokho-te, pepa nøme, 'Iblu' mbo-akhayám. Taqa yaq-te, ovøyam manqat nøme, ndðgó, ta pepa-qa megeat manqat-qase mokho-te.

(*Kel 6:1; 2 Ko 11:22; Filip 3:5*)

OI Testamen, ibugukhokhof, Iblu manqat-té ginø-peaomém. Iblu peawam-qa bugug av nqægo:

Ibøkha (Water)

Ibøkha ndøgo, ezoqa nøme 'lano' mbo-akhayám. Ibøkha neka lano, gigiap kopó. Vinivinimba mbain.

Ibøkha iz ndape matev (Baptism)

Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, Zoden kea-te ezoqa kopoáv, ibøkha iz gezø-etoumam. Ndego ezoqa áv gezømbe-manqatám nqægo: Ndigu bèqambúz, neka ibøkha iz bē-upøgim. Yaq Mbumbukiam tiqa manqa-zapazapa, segembøé-navøém. Yaq Zion ndigu ibøkha-te vøgeosam. (*Met 3:5-6; Mak 1:4-5*)

Até Yesú-a, Zion-te ibøkha iz vømøndō-ndap. Ndego ta mokho-te ndøgo, ezoqa áv genezmás nqægo: Ndego matev ùni mbøepavám, av Mbumbukiam ndømbøe-poev. (*Met 3:13-16; Mak 1:9-11; Luk 3:21-23*)

Yesu yan-te, okhokho-té genøqavíg. Ndego bugukhokhof tegi paev ezoqam, áv gezømbe-eín nqægo: Bawabawan ate ndæk hazet, sozó-okhoát, ezoqa noqa manqat vømē-zømesim, yaq ndigu bemø-nogi-paev-ezoqam-ez. Yaq ibøkha iz zozø-etoumát, Tat-qā iz-tē, neka Yo-qā iz-tē, neka Ngova Mbomambaqape-qā iz-tē. Ezoqa ndego ibøkha iz tendap, ndego ta mokho-te, áv gené-unimanqatín nqægo: Teqa awenege yage matev, møndonánim, Yesu namba, ndego tae mutui-te genanim. Yaq Yesu nqawa gekhandi:v, ta mokho-te ndøgo, ngenek ezoqam, ndakin yage ndakinak ndøndáp. (*Lom 6:3-8; Gal 3:27*)

Ilaiza (Elijah)

Ilaiza ndego, *Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam ndøgoám. Ndego nani-mateáv. Geté Mbumbukiam, yan-té genøndáf. Khandín. Ilaiza-qa emanqat nqánek: *1 King 17-19; 2 King 1-2.*

Isao (Esau)

Isao ndego, *Aezek neka Lebeka, tigé yó. Tege eveqase-qa iz, *Zekóp. Nginik ezoqa menas, qaqangeáp. Isao, teqa iz-qa manqa mokho, 'Kha su-ús.' Isao-qa poev kandambaqape ndógo togoám, leg-te te-okhoat neka sòvakra vøfouzát. Geté Mbumbukiam-qa matev mbomømboma-qa yaq-te, ndego matavapøteáv. Ndøgo gigiap-qasé, te-te. Yaq nakémhá, khøuwa nøme, ndego sòvakra fouzu-te gendoqavan neka ifin-qape vømbövin, ndego Mbumbukiam-qa matev mbomømboma gèwí, ta matev ndøgo, ndego amba te-upain, ndego yo-khøuwa ndego. Lou ndape nonqo me-wí. (*Gen 25:19-34; 27:1-40; Lom 9:10-13; Iblu 11:20; 12:16-17*)

Isao-gi zi, Edom ezoqám.

Isop (Hyssop)

Isop ndøgo, tae-qase-qá iz. Ta tae-qa tang, khasøkhasís neka taqa esokho khøogáp. Ta khøuwa-te ndøgo, enzol ezoqam Izip ezoqam-gi nakhei angana ate gi-goam, ndigu bugukhokhof giqanat, pakhapakha gezø-khaneam, Izrael ezoqam, sip-qa kouk, mboqog-te, isop tæe gini-gi:mám. (Ngovønqova taqa yaq-te, *Iblu 11:28 avønín-té qonóqéiv.*) Yaq ndego enzol ezoqam, Izrael ezoqam-gi nakhei angana, pakhapakha khaneapøteáv.

Neka *Mbumbukiam-gi iziz ezoqam, sip-qa kouk, *mboges-te go-pomoemam, ma Mbumbukiam Izrael ezoqa namba, poev ge-unimanqatin, neka khøuwa nøme, ezoqam-te vø-pomoemam, tiqa manqa-zapazapa sunguzam nonqo, ndigu isop tæe gini-matønnumám.

Iv (Eve)

Iv ndugu, *Adam-gú zás. Mbumbukiam manqei-qape ande ge:khakheineam, bugukhokhof ezoqam, gekhakheinvem, Adám. Yaq Mbumbukiam sanqa kopo mbokhaozó, sævam vømbøe-khakheinvem.

Vaev-te, ngunuk Iv, Mbumbukiam-qa manqat, gè-ogí, neka Saitan-qá manqat mbopáev. Yaq tae nøme-qa nanga, taqa yaq-te Mbumbukiam gezømbe-ein, khafeap tilog, ndugu sègelóg. Yaq nøme, zivis mbo-etoám. Yaq até ndegó-a, vølog. (*Gen 2:21-3:24; 1 Ko 11:12; 2 Ko 11:3; 1 Tim 2:13*)

Adam neka Iv, tigi nakhei angana, tiqa yaq-te, Baebol mokho-te nqøu-peawap, nginik: Kein neka Eibol neka Set.

Izip (*Egypt*)

Izip ndøgo, manqei kandambaqapé. Izlael manqei avønin-té qagó, neka Meditenien ndaola-té qagó.

Baebol khøuwa-te, Izip-gi kawakawa-za, *Felo zø-akhaemám. Izlael ezoqam, Izip manqei-te, *yaq-fia mbain sasae ezoqam ndøgoám. Andé pingim-ák. Nupøkhan mbá. Viav 400, ate qægoam. Emanqat taqa yaq-te, Eksodus (Exodus) 1 qanøngáz.

Vaev-te, Yesu geqan, yaq *Elod løvøwe-qa gembogoam, Yesu-gi evøndipakha, Izip manqei-té ginø-khokhóz, te namba, atema Elod vønanim.

(*Met 2:13-19; Kel 7:12-34; 1 Ko 10:1; Iblu 11:22-29; Veve 11:8*)

Izlael (*Israel*)

Izlael, *Zekop-qá iz nømé. Nqanek iz, Mbumbukiam mbo-akhá. (*Gen 32:22-32*)

Taqa zita-te, tegi zi ate gi:goam, Izlael ezoqam zø-akhaemám, neka tiqa manqei, Izlael manqei vømbø-akhaemam. Iziz nømé, ndizø-akhayam, *Zu ezoqám neka *Iblu ezoqám. Nginik ezoqam namba, Mbumbukiam, poev ndø-unimanqatín, av nqægo: Ndigu tegi ezoqam ndøgoát.

Izlael ezoqam-ge kawa ezoqam, Solomon, genanim, yaq tiqa manqei gèqatá, yaq qa-toat nømé, Izlael manqei mbo-akhaemám neka nømé, Zuda manqei vømbø-akhaemam.

Até Yesú-a, ndego Izlael ezoqam ndøgoám neka Izlael manqei-te vøyagam.

K

Kawa ezoqam-qa wawaq (*Crown*)

Wawaq av nqægo, kawa ezoqam-qá khakhatáp. Ndøgo ezoqa, ãv qane-zømesimám nqægo: Ngenek ezoqam, iz-akhaé. Kopømbaqapé, tezømbø-kawaevtat. Nqanek wawaq, gól neka nandi fia kandakandá gini-khakheinumám.

Yesu manqa ovøyam-te giveem, nakhag ezoqam, otøotam me:vewém. Ndigu gumbag fakiafakia-us ndø-ogeaném, kawa-te vømbøe-uzim. Andé kawa ezoqam-qá wawaq.

(Nqovønqova, kawa ezoqam-qa wawaq-qa yaq-te, *Veve 4:4* avønin-té qagó.)

Kein (*Cain*)

Kein ndego, *Adam neka *Iv, tigé yo-khøuwá. Ndego khæe ogekham ezoqam ndøgoám. Tege eveqase, *Eiból. Khøuwa nømé, Eibol Mbumbukiam-te sip geløvusam, Kein pakha-pakha mbokhaná. Zapa ndøgo, Mbumbukiam Eibol-qa etoam matev, gèkhatiú. Geté Kein-qa, gèsanqá. Eibol sip ndøzitág, Mbumbukiam vømbø-etoam. Geté Kein-qa etoam matev, Mbumbukiam-te, avøe gigiap mba ndøgoám. (*Gen 4; Iblu 11:4; 1 Zion 3:11-12; Zud 11*)

Keinan (*Canaan*)

Izlael ezoqam-qa manqei, ibugukhokhof, iz Keinan ndøgoám. Mbumbukiam *Eibleem ta manqei-te ndøgo tenø-itú. Ta khøuwa-te ndøgo, nqanek manqei-te, Keinan ezoqam ndøyagám. Nginik ezoqam, manqa-zapazapa-ús. Toqonøqéiv ndøgo: *Sodom neka Gomola. (*Gen 11:31, 13:12-13; Kel 7:11, 13:19*)

Keliso (*Christ*)

Keliso, ndøgo Glik manqát. Manqa mokho até kopó, av *Mesaya ndægo. Taqa manqa mokho nqánek, "Ezoqam ndego, oil gimboe-qouzim." *Ol Testamen khøuwa-te, *Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam, Zu ezoqam-gi kawakawa-za neka *Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, tiqa kawa-te, oil mo:qouzimín, ndigu tiqa sasae gingazemín. Ndøgo khakhatáp, av nqægo, ngenek ezoqam, Mbumbukiam ekezan ndøvé, iz av nqægo te:ndap.

Yesu, iz Keliso ndimbo-akhayam, zapa ndøgo: Ezoqam ndégo, Mbumbukiam ibugukhokhof manqa mbusa geve, kawa ezoqam tendo-khofotav, ekeza ezoqam tekhandi:z. (*Met 1:1; Luk 2:11; Zion 17:3; Iblu 9:28*)

Ovøyam manqat nømé, toqonøqéiv ndøgo: *Mesaya

Keliso-gi u-anim (*Apostles*)

Yesu Keliso manqei-qape-te geyagam, neka ezoqa tuelv vøvevesam, ndego nginik, tegi u-anim zø-akhaemám (*Met 10:1-4, Mak 3:13-19, Luk 6:12-16; Kel 1:26; 15:22*). Nginik Keliso-gi u-anim, iz nømé, Yesu-gi paev ezoqam zø-akhaemám. Geté Yesu-gi paev ezoqa nømé, møndøgoám.

Nginik Keliso-gi u-anim, Yesu namba oskia me:goám, neka ndego vøe-zømesimam. Yaq ndego bazaføgakh zø-etoám, enqoni-us ezoqam vøkhakheinøvemam, neka nqova soqøsoqa ezoqam-qa mokho-te gu:goam, vøzø-ngeasumam.

Yesu genanim, yaq nqawa vøkhandi:v, nginik ezoqam, ekeza bói giniqéivim. Yaq Yesu nginik manqei vinivinimba-té genø-khofosám, ezoqa Manqat Mbomambaqape

bemē-zømesim (Luk 24:48; Zion 15:27; Kel 3:15). Vaev-te, nginik u-anim, mōndømø-tigi-megetapak-éz, ndigu Yesu gi-unimanqatintam.

Yesu yan-te geqavig, yaq taqa zita-te, até ezoqa nømé-a, Keliso-gi u-anim vøzø-akhaemam. Ezoqa nøme Pól, neka nøme Banabás. Mbumbukiam até nginik ezoqám-a, teqa sasae gone nonqo vøzø-akha.

Kemol (Camel)

Kemol ndugu, gigiap kandambaqapú. Ngunuk kopømbaqapé, gigiap kandambaqape segé-qaná neka ezoqa vóqanaō. Leg-av manqei-te toqo-okhoat, yaq kemol-qa tōke kandambá. Zapa ndógo, ndugu kopømbaqapé, ibøkha kandambaqapé sege-izamin. Yaq vaev-te, leg-av manqei-te, ma ibøkha mbain ndógo, ndugu khøuwa andé kandambá segé-okhoát, oskia ndógo, ibøkha nøme izumav tugoat.

Kemol-qa nqovønqova, nqovønqova khagi-us mokho-té qanu-gú.

Klisten ezoqam (Christian)

Klisten ezoqam, taqa manqa mokho nqáne, “Keliso-gí ezoqám.” Yaq nakémbá, gekha ezoqám ndigu, ekeza kha Klisten ezoqam ndivewe, ndigu Yesu *Keliso, uni bembøepæv.

Ezoqa ndigu Yesu ndimbopaev, Klisten iz ndizø-akhayam, matev Antiok taon-té qangáz. (Kel 11:26).

Kopa (Copper)

Kopa ndógo, *auli gigiáp. Khagi køkókuk. Kopa moni, tiqa fia andé khapémbá.

Kha sisi (Leprosy, dreaded skin disease)

Baebol khøuwa-te, ngusu enqoni vinivinimba, ‘Leprosi’ mbo-akhaemám. Nøme ndógo, nqamáv, neka nøme tōpuiáp, neka nøme kha kefótáp, neka nøme asavím. Enqoni nøme av nqægo taqagoat, até ezoqa nømé-a, kopømbaqapé segéndáp. Ezoqa ndigu, enqoni av nqægo qazøgoam, Zu ezoqam-qa guguna manqat, ezoqa soqøsoqa me:zæbám. Khavim-ús. Yaq ndigu kopømba mbain, vemlav-te tiyagat. Geté qambaqapé giabetōndo-yagé, ezoqa mbain-te ndógo. Neka ndigu ndabua keqageap be-uzáp. Ndigu tiqa manqa-nqa neka kesov, bégutám, neka ‘khavi khavim-us’ bē-akhayam, ezoqa nøme tiqa avønin-te ti-okhoat.

Ezoqa enqoni av nqægo qambogoam, yaq tekhakhæv, *Mbumbukiam-gé iziz ezoqam-té geabenwáv, ndego bēqeiv, av nqægo, teqa enqoni uni pembøē-navøem-a. Uni tømboē-navøem, yaq ngenek ezoqam, Zu ezoqam-qá matev bembopæv, av Mbumbukiam Mozes gembøe-ein. Yaq taqa zita-te, kopømbaqapé, ekeza ezoqam-te nqawa tevesez. (Lev 14; Met 8:1-4; Luk 17:11-19)

Kh

Kha sunguzam matev (Cleansing)

Mbumbukiam, ndego ndaføyamba-qapé. Yaq ndego Izlael ezoqam, äv gezømbe-ein nqægo: Ndigu bæbæs-qape begó, teqa avønin-te tizav, teqa iz eqawat nonqo. Zu ezoqam, løvøte ezoqam-qa kha gekhanazin, o sævam yokea guiqevivín o nakhasa gui-ovain, o anganeam khangam qambo-qoiin, o ezoqa kha sisi tømboqoat, o lou gelogin, egeieqei mbain ndógo, Mbumbukiam-qa bøi-te, yaq ndigu andé ge-khavim-us-ezin. Zu ezoqam av ngi:gu, kopømba mbain, *Mbumbukiam-qa khoev-te o guliguli khoev-te ti-oz. Yaq nqawa bæbæs gone nonqo, Zu ezoqam av ngi:gu, elavøqase bēzømbøkhaē-auwamát, yaq kha bēsunguzat, av tiqa matev qazømbe-goam. Yaq taqa zita-te, ndigu Mbumbukiam-te, søvakha gigiap beløvusamát. (Mak 1:44; Luk 2:22; Zion 2:6)

Yesu-qa khøuwa-te, Felisi ezoqam neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, matev vinivinimba nøme mo-awám. Khamasim, Zu ezoqam, lou okhokho-té giabenølog. Ndigu bugukhokhof zenda, matev vini-té giabetøkhæ-sunguzát, ndigu uni betē-bæbæs-éz, Mbumbukiam-qa bøi-te. Yesu tiqa manqat unimanqatinteáv. Zapa ndógo, tiqa poev, Mbumbukiam-qa bøi-te ti-eqieqei-éz, ngusum-te mbá qazøgoám. Taqa yaq-te, Yesu äv gene-ein nqægo: Gekha gigiáp ndógo, ezoqam-te ndø-øev, ndógo kopømba mbain, te-manqa-zapa-us-ev, Mbumbukiam-qa bøi-te. Geté ezoqam ndógo tené-manqa-zapa-us-év, matev neka manqat ndógo, te-te ndōndo-fakhate. (Mak 7:1-23; Kel 10:15; Lom 14:14)

Khandi etoam ezoqam (Saviour)

Yesu manqei-qape-ge khandi etoam ezoqam, timbøe-akhayám ndógo: Ndego tae mutui-te genanim, ndego ni ezoqam, ni amba tizi-soqoenin, nakhoa nimboqóá. Yaq ni kopømbaqapé, sizi-khandi:n. Zapa ndógo, ndego niqa manqa-zapazapa-qa yaq-fia, ta zapaya ni amba tizi-soqoenin, ekeza kha-té genøndáp. Yaq ta mokho-te ndógo, gekha ezoqám ndigu, ti-unimanqatintat, av nqægo, Yesu tiqa manqa-zapazapa evøzam nonqo genanim, Mbumbukiam tiqa manqa-zapazapa, segembøé-navøém. Yaq ndigu Mbumbukiam-qa bøi-te, gé-eqieqei-éz, neka vøkhandi:z.

*Yesu-qa iz, taqa manqa mokho nqáne, “Mbumbukiam, khandi etoam ezoqám.”

Ovøyam manqat Khandi etoam matev421Ovøyam manqat Zu ezoqam-qa khøuwa kandakanda, ndøgo khoev-qasis gipuan

(Luk 1:47; 2:11; Zion 4:42; Kel 5:31; 13:13; Ef 5:23; Filip 3:20; 1 Tim 1:1; 2 Pita 1:11; 3:18)

Khandi etoam matev oEzoqa khandi:zat matev (Salvation)

Ezoqa toqo-khandi:v, ndøgo, ezoqam matev soqain tømbo-fakhan, yaq ndego qoqa matev matanam mokho-te, khandi nqawa tendap. Mbumbukiam ni matev, av tinimbi-matanám. Ezoqa ndigu, manqa-zapazapa matanam-te neka Saitan-qa bazaføgakh mokho-te ndu:gu, yaq Yesu-te tizav, ndego génqovotáz, khandi ndakinak vøð-etoám. (Luk 2:30; 3:6; Kel 28:28; Tait 3:4-5)

Ezoqam ndego, ni ndekhandi:nat, ndego *khandi etoam ezoqám.

Khøuwa kandakanda (Festival, Feast)

Zu ezoqam, ndigu viav kopo mokho-te ndøgu, khøuwa kandakanda vinivinimbá ndøzøgo. Ta khøuwa-te ndøgo, ndigu Mbumbukiam-qá matev mbomømboma mbo-matavupatún, ndego bugukhokhof khøuwa gezøgo. Zu ezoqam-gi khøuwa kandakanda, taqa yaq-te *Niu Testamen ndæmanqate, nqáne:

1) **Pasova khøuwa kandambaqape (Festival of the Passover)**
(Met 26:1-5, 17-19)

Pasova khøuwa, khøuwa ùnime-kandambaqapé, Zu ezoqam-te. Ndøgo løvøyak Mas (March) o Eiplil (April) mokho-té qanu:gu. Ate av-té, niqa Ista (Easter) khøuwa ndægo. Pasova, taqa manqa mokho, 'løvúaám'. Ta khøuwa-te ndøgo, Zu ezoqam timbø-matavupatún ndøgo, av tigi atanakha-zapazapa-za, Izip manqei-te gindi-khokhoz, ma nupøkhan mba, ande pingim-ak, Izip ezoqam-qa sasae gigoam. Ta khøuwa-te ndøgo, Mbumbukiam, ekeza enzol ezoqam ndøkhotáv. Izip ezoqam-gi nakhei angana, bugukhokhof giganat, zitøge nonqó. Geté Zu ezoqam, Mbumbukiam, av gezømbe-eín nqægo: Ndigu ekeza khoev vinivinimba-te, *sip nakhasam belaemat. Yaq tuqa kouk, mboqog-té giabenø-gi:mát. (Nqovønqova taqa yaq-te, *Iblu 11:28* avønin-té qonøqéiv.) Yaq Mbumbukiam-ge enzol ezoqam, nqanek kouk geqevin, ndego nqanek khoev, sège-løvúin, yaq Izlael ezoqam-gi nakhei angana bugukhokhof qaniap, pakhaezatáv, Izip ezoqam-gi angana bugukhokhof qaniap ate gi:goam namba.

Yaq nakémbá, Pasova khøuwa-te ndøgo, Zu ezoqam, tiqa khoev vinivinimba-te, sip nakhasam ndølaemín. Yaq sùgumu-loutøvemín.

Yesu genanim neka nqawa vøkhandi:v, ta khøuwa-te ndøgo, Pasova khøuwa ndøgoám. Ta mokho-te ndøgo, Mbumbukiam ezoqa av genezømás nqægo: Sip nakhasam eqeieqei-qape, ezoqa løvøte-te tekhandi:z, Yesú. Yaq nakémbá, Yesu iz nøme, *Mbumbukiam-gé Sip Nakhasam mbo-akhayám.

2) **Flawa poponøvemav louzi matev (Festival of Unleavened Bread)**
(Met 26:17)

*Pasova khøuwa kandambaqape-qa zita-te, Zu ezoqam, tigi flawa, poponøvemav ndølouzatún, pula kopo até vømū-navøemín. Yaq ndøgo timbo-matavupatún, tigi atanakha-zapazapa-za, Izip manqei-te gindi-khokhoz. Zapa ndøgo, ta khøuwa-te ndøgo, Mbumbukiam ge-nqovotaz, yaq ndigu gè:ngetøgeapám. Yaq tigi flawa kopømba mbain, tipopoez. Yaq nakémbá, Zu ezoqam, ta khøuwa gimbo-matavupatun, ndigu flawa poponøvemav ndølouzatún.

3) **Pentikos (Festival of Pentecost)**
(Kel 2:1; 20:16; 1 Ko 16:8)

Até Pentikos khøuwá-ya, khøuwa kandambaqapé, Zu ezoqam-te. Pentikos, taqa manqa mokho, fiftí. Zapa ndøgo, *Pasova khøuwa tømø-navøem, yaq khøuwa fifti-qa zita-te, Pentikos khøuwa ndøgo tønóndáp.

Ta khøuwa-te ndøgo, Zu ezoqam Mbumbukiam ike manqat mbómanqatát. Zapa ndøgo, ndøgo tiqá *wit qogøzat viáv. Neka ndigu até ndøgo timbó-matavupát, Mbumbukiam tigi atanakha-zapazapa-za, Mozes mokho-te, teqa guguna manqat gezø-etoam.

Até ni Klisten ezoqam-té-a, Pentikos ndøgo, khøuwa kandambaqapé. Ta khøuwa-te ndøgo, ni ndøgo tizimbo-matavupatún, Mbumbukiam tege Nqova Mbomambaqape, Klisten ezoqam-te ande gende-khofotav (Kel 2:1-4). Pentikos khøuwa ndøgo tønóndáp, Ista (Easter) khøuwa tømø-navøem, khøuwa fifti-qa zita-te.

4) **Zu ezoqam-qa khøuwa kandakanda, ndøgo khoev-qasis gipuanumatun (Festival of shelters, tabernacles, or booths)**
(Zion 7:2-52)

Nqanek khøuwa kandakanda, Zu ezoqam-qá khanakhanakh khøuwá. Zapa ndøgo, ta khøuwa-te ndøgo, tiqa avøe gigiap pewat khøuwa, gëmøð-navøemín.

Ta khøuwa-te ndøgo, Zu ezoqam, khoev-qasis ndøpuanumatún. Ibu-ibus nonqó. Neka pula kopo-te, ndøgo tiyageapét. Yaq ta khøuwa-te, ndøgo timbó-matavupát, av tigi atanakha-zapazapa-za, viav foti, leg-av manqei-te giyageapam neka khoev eqeieqei goneav vøzøgoam.

5) **Khøuwa kandambaqape, ma Mbumbukiam-qa khoev mboqoat khøuwa gimboe-matavupatun** (*Festival of the Dedication of the Temple*)

(Zion 10:22)

Ta khøuwa-te ndøgo, Zu ezoqam timbo-matavupatún ndøgo, ibugukhokhof ezoqa nøme, iz Zudas Makabeus qambogoam, gigiap soqøsoqa ate qægoam, *Mbumbukiam-qa khoev-te qøugoam, gekhofoe, neka Mbumbukiam-qa khoev, nqawa teqa zenda-te vøve. Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa khoev-te, bugukhokhof manqei vini-ak ndø-ozín, neka ekeza mbumbuk-te, iz eqawat matev vømø-gonemin. Geté Mbumbukiam-qa khoev nqawa teqa zenda-te givem, yaq Zu ezoqam kopømbaqapé, nqawa ti-onimat, Mbumbukiam-qa iz vø-egatát.

Zu ezoqam, nqanek khøuwa kandambaqape, iz nøme, 'Waev-qá Khøuwa Kandambaqape' mbo-akhayám. Yaq nakémbá, khøuwa nøme, Zu ezoqam nqanek khøuwa kandambaqape gindapem, Yesu áv gene-eín nqægo, "Manqei-qape-qa waev, nó." (Zion 9:5)

L

Layon (*Lion*)

Layon ndego, gigiap khobos-qapé. Møe-ús. Teqa avønin-te toqofaqakh, yaq segé-loutáq.

Leg-av manqei (*Desert, Wilderness*)

Leg-av manqei-te ndøgo, tae kandakanda mbaín neka gagayag mbaín. Ndivind mbá neka tae khasøkhasis kopokopo mba mú:pøét. Neka leg-av manqei-te ndøgo, ibøkha andé mbaín.

Leiab (*Rahab*)

Leiab ndugu, Zeliko taon-té guyagám. Ngunuk mambe sævam ndøgoám. Tuqa khoev, taon uta-qape-té qawevám. Izlael ezoqam-gi bøibøi-anim, Zeliko taon-te gizav, yaq taon megetapak, møndvøygém. Yaq ndigu gavem-qa ndøgoám. Geté Leiab, gèkhonáb, yaq ndigu vøkhokhoz. Ngunuk tuni-matanám ndøgo: Ndugu áv guni-unimanqatintám nqægo: Izlael ezoqam-ge Mbumbukiam, ndego Mbumbukiam-aním, neka teqa bazaføgakh, ekeza mbumbuk-qa bazaføgakh, únime-løvuám. Ndego Mbumbukiam, Izlael ezoqam gezótøké, yaq ndigu Zeliko ezoqam vøpitáz. Yaq Izlael ezoqam, Zeliko taon-te gizav, ndigu ngunuk Leiab, tegi evøndipakha neka namba qazan namba, zitøgeáv. Yaq ndigu kopømbaqapé, Izlael ezoqam namba tiyagat. Vaev-te ndøgo, ngunuk Leiab, Izlael ezoqam ndøndáf. Yaq ndugu møndømø-Deivid-gú-zupuka-zapa-év, yaq te mokho-te, até Yesú-a, vømø-tegu-zupuka-zapa-ev.

(Joshua 2 neka 6; Met 1:5; Iblu 11:31; Zems 2:25)

Livai (*Levi*)

*Niu Testamen mokho-te, ezoqa menás, iz Livai ndøzøgo.

1) **Livai ndego, Zekop neka Leia, tige yo.**

Ngenek Livai, namba-qaniap ilevén gimboqoam. Nginik evenap tuelv, vaev-te, møndømø-Izlael-ezoqam-qa-khagua-bawan-tuelv-éz. *Mozes neka *Elon, Livai-gi zi ndøgoám. Mbumbukiam Izlael ezoqam, teqa guguna manqat gezø-etoam neka manqa vøzø-vøovam, palai khoev timbowevem, yaq ndego Elon-za ndøveatáz, *Mbumbukiam-gi iziz ezoqam tigoat. Vaev-te, Livai-gi zi, Livai ezoqam zø-akhaemám. Até nginík-a, Mbumbukiam-qá sasae ndøgoám, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa namba, neka Izlael ezoqam, Mozes-qa guguna manqat vøe-zømesimam. Mbumbukiam Izlael ezoqam, *Keinan manqei gezø-etoam, ndego Livai ezoqam, manqei etopøteáv, ti-yagat. Geté ndego taon vinivinimba zø-etoám. 48 ate qægoam. Ta taon ndøgo, møndø-panqavøém, Izlael manqei ate qægoam. Yaq Izlael ezoqa nøme ate gi-goam, ndigu ekeza manqei gi-upøgim, ndigu nginik Livai ezoqam, bèzøtøké, neka ekeza avøe gigiap vinivinimba, qaqageap nøme bezø-etoam. (Iblu 7:5)

2) **Livai, ndego teks moni upøgim ezoqam.**

Ngenek ezoqam, iz nøme qambogoam, Metiú. Khøuwa nøme, Yesu ndego paev manqat mbo-eín. Yaq ndego até gendego, vømbøpaev. Ezoqa ndégo, ta mbuk ndøgo, Metiú ndimbo-akhayám, gepeawam. Ovøyam manqat nøme, Metiu-qa yaq-te, ta mbuk-qá megeat manqat-qase mokho-té qonøqev. (Mak 2:14, Luk 5:27-29)

Lom (*Rome*)

Lom ndøgo, taon kandambaqape-qá iz. Itali manqei-té qagó. Ta khøuwa-te ndøgo, *Niu Testamen gipeaumam, gaman kawakawa-za, ndøgo tiyagám. Até *Sizá-ya, ndego Lom ezoqam-gi kawa kandambaqape, ndøgo vøiyagam. Nginik Lom ezoqam, bawan vinivinimba-qá manqei ndø-upøgimám, neka ezoqa vøzømbø-kawaeztam. Até Izlael manqei-a, vøndapem. Yaq ndigu ezoqam, ma nqanek manqei vinivinimba gi-yageapam,

Lom ezoqam, teks moni bezø-etoám. Kandambá. Até Izlael manqei-té-a, Lom nakgh ezoqam neka gaman ezoqam, kandambá gigoam. (*Met 8:5-13; 22:17; Zion 18:28*)

Pol, ndego Keliso-ge u-anem, Zu ezoqam ndøgoám, geté ndego até Lom mo-manqei-anem vøgoam. (*Kel 16:37-39; 22:25-28*)

Pol-qa pepa nøme, ndego Lom ezoqam-té genø-peawám. (*Lom 1:7*)

Væv-te, Pol gimøvøinam, Lom gaman ezoqam, Lom taon-té ginøndafém. Yaq ndøgo, ndego ndimbula ezoqam ndøgoám. Geté unimanqatín, ndego ekezan, Lom taon-te gone-qa ndøgoám. (*Kel 19:21; 23:11; 28:14; Filip 1:13*)

Ta taon-te ndøgo, Pol pepa nøme ndøpeaumám, Kliten bawan vinivinimba-te vøkhofotumam. Pepa Lom taon-te gepeaumam nqáneq: Efesus neka Filipaí neka Kolosí neka 2 Timoti.

Lot (Lot)

Lot ndego, Eibleem-gé eveqase-gé yó. Ndego *Sodom taon-té geyagám. Mbumbukiam Sodom neka Gomola taon gengiu, ezoqam-qa manqa-zapazapa zapaya, yaq Lot zas neka tegi nakhei mbasi menas namba, gèkhokhóz. Geté Lot-gu zas, mðndø-qambún, taon-te vøkewag. Yaq ndugu gèmø-ngalam-év. Andé uk me:wuøeám. Sège-føgakh-év.

(*Gen 12:5; 13:5-13; 19:1-38; Luk 17:28-32; 2 Pita 2:7*)

Lou logemav matev (Fasting)

Lou logemav matev ndøgo, lou logemav toqogoat, yaq khøuwa vøqágoát, Mbumbukiam-te toqo-guligulimat. Geté leg-te toqo-okhoat neka khokho matev vinivinimba voqógoát, ndøgo ambá av nqægo, lou logemav matev, av Mbumbukiam ndømbøe-poev.

Zu ezoqam, lou logemav matev, ndøgo tigonemín, tiqa manqa-zapazapa zapaya, mutøkhop giwanimín, neka Mbumbukiam-qa bøi-te, nqawa egeieqei gone-qa gigonemín (*Neh 9:1-3*). Nøme ndøgo, ndigu lou logemav matev, khøuwa kopo mba me:gonemín, qanaqanus atema khagus, neka nøme ndøgo, khøuwa andé møe-mbá tigoat.

Yesu teqa sasae ande ge:ngaz, ndego leg-av manqei-té genøwáv, lou logemav matev vømøgo. Khøuwa fotí, ate gi:goam. Yaq Saitan ge:khamasimam, ndego tatak vitiáv (*Met 4:1-2, Luk 4:1-2*).

Taqa zita-te, Yesu-qa yaq-te, manqat nøme mbaín, av nqægo, ndego lou logemav matev ndøgo. Yaq ezoqa gimbo-bevupam, av nqægo, gekha zapá ndego tegi paev ezoqam namba lou logemav matev gonemav gigoam, ndego av gezømbe-eín nqægo: Væv-te ndøgo, ndigu lou logemav matev ndøgoát, gete ndego ti namba ate te:goat, ndigu khanakhanakh mba ndøgoát, neka kopømba mbaín, lou logemav matev tigoat neka mutøkhop vøwaniapát. (*Met 9:14-15; Luk 5:33-35*)

Yesu-qa khøuwa-te, Zu ezoqa nøme, lou logemav matev, Tusde-Tusde neka Tesde-Tesde ndøgoám. Geté Yesu khanakhanakh mbaín, Felisi ezoqam-qa lou logemav matev-qa yaq-te. Zapa ndøgo, ndigu oskia, gè:khambuupám. (*Met 6:16-18*)

Bugukhokhof Kliten ezoqam, lou logemav matev, tigonemín ndøgo, Kliten megetapak neka nømendim ezoqam, sasae-te gi:-abin (*Kel 13:2-3; 14:23*), o matavap loloakh-qa o ezoqa zapaya gi:guligulimemín, o Mbumbukiam gekha matev nøme-qa yaq-te gimbøevi:memín (*Kel 12:5; 27:1-38*), o sasae ndakinak nonqo, gi:khakheinømemín.

Lou-qase, Mbumbukiam-te etoam matev gone nonqo (Altar)

Lou-qasis ndøgo, ma Mbumbukiam-te *etoam matev gi:goam, kopoav ndøgo, nandí gini-khakheinumám. Geté nøme ndøgo, auli gigiap o gól gini-khakheinumám. *Mbumbukiam-gi izziz ezoqam mbá, kopømba ndigu, Mbumbukiam-te etoam matev av nqægo tigoat. Ezoqa nøme-te, khafaép. Geté ezoqa nøme kopømbaqapé, gigiap ti-upøgimat ti-te, Mbumbukiam-te etoam matev gone nonqo.

Lou-qasis vinivinimba, Mbumbukiam-te etoam matev gone nonqo, nqáneq:

1) Lou-qasis ndøgo, ma Mbumbukiam-te, søvakra gigiap go:løvusumam. Matev av nqægo, Mbumbukiam-gi izziz ezoqam, ezoqam-qa manqa-zapazapa evøzam nonqo ndømatønnumám. Nqovønqova taqa yaq-te, *Iblu 5:1* avønín-té qonøqeví.

2) Lou-qasis nøme, ma Mbumbukiam-te etoam matev gi:goam, ndøgo khasøkhasis. Ndøgo gigiap sisip mbomømboma mboqotam nonqó. Matev av nqægo, Mbumbukiam-gi izziz ezoqam, Mbumbukiam-qá iz eqawat nonqo ndøgoám.

M

Magog (Magog)

Ovøyam manqat taqa yaq-te, toqonøqeví ndøgo: *Gog neka Magog.

Mana (Manna)

Mana ndøgo, lou ndøgo, *Izrael ezoqam, *leg-av manqei-te gilogam, ndøgo Mbumbukiam gezø-etoumam. Ndøgo khasøkhasis neka papaqa-papaqa. Bugug andé nangaqasis. Ndøgo khaiya-té qando-o-eám. Lovølová. Yaq qanaqanus qando-nqoein, Izrael ezoqam, manqei-té ginø-møvømemin. (*Exo 16:14-21; Num 11:7-9; Zion 6:31, 49; Iblu 9:4; Veve 2:17*)

Manqa-sisi (*Magic, Sorcery*)

Mbumbukiam-qa Manqat, manqa-sisi-qa yaq-te ndæmanqate, ndøgo até nqáneq qanemanqaté: Bevem matev neka løvøyap matev neka wanda matev neka kha somømbem matev neka mbasønakhei manqa-sisi matev neka kхоfoe matev neka nqeia matev neka yakhav vøqeizam matev neka mapøisøkha upøgim matev neka gekha matev av nqægo nøme ndøgot. Nqanek matev ate ndægo, ùnime-soqá, Mbumbukiam-qa bøi-te. Ndego yaq-fia, ndøtá, ezoqam-te ndigu, matev av nqægo ndimatanam, ndigu Mbumbukiam-te gambuzaneav tigoat. Zapa ndøgo, gekha ezoqám ndigu, matev av nqægo ndigut, ndigu ambá av nqægo, Mbumbukiam-té gonotazá, geté ndigu *Saitan neka tegi *nqova soqøsoqa-té gonotazá, ndigu Mbumbukiam-gi qaqa ezoqam ndigu. Qo matev av nqægo toqogo, yaq qo Saitan-qa bazaføgakh-té qonø-óq.

Gekha ezoqám ndigu, matev av nqægo gigonem, ndigu zitá giabiti-wuøém, neka áv giabiti-møvømemin nqægo, matev av nqægo, ùnime-soqá, Mbumbukiam-qa bøi-te. Yaq tiqa manqa-zapazapa tivøndøzem, neka Mbumbukiam tanakh manqat timbo-einim, yaq ndego nqanek manqa-zapazapa, segembøé-navøém. Yesu até ta nonqo ndøgø-a, tenenaním.

Até nqáneq-a, ùnime-soqá, ezoqam-te toqo-løvøyap, av nqægo, ndigu manqa-sisi ndøgoném. Neka nøme nqáneq: Gekha ezoqám ndigu, Yesu ndi-unimanqatinat, ndigu kopømbaqapé, møe mbaín segéyagát, manqa-sisi-qa yaq-te. Zapa ndøgo, ni mizi:nøtén, Mbumbukiam-qa bazaføgakh, ùnime-løvúám, *Saitan-qa bazaføgakh.

(*Lev 19:31; Deut 18:10-13; Isa 8:19; Jer 27:9; Zech 10:2; 1 Chr 10:13; Kel 8:9-25; 19:17-20; Veve 21:8; 22:15*)

Manqat Mbomambaqape (*Gospel, Good News*)

Manqat Mbomambaqape, ndøgo tønemanqaté, matev ndøgo, Mbumbukiam ibugukhokhof gematønnumam, neka ndakin ndematanam, neka megemege-te ndogo, tematanam. Neka ndøgo Yesu-qa emanqát. Yaq nakémbá, até ta mbuk foa ndøgø-a, Metiu neka Mak neka Luk neka Zion gipeaomem, 'gospel' mbo-akhayám. Yesu tegi paev ezoqam, áv gezømbe-eín nqægo, "Manqei-qape ate nqægo, sozó-okhoát, ezoqa ewaqape, Manqat Mbomambaqape vømè-zømesim."

(*Met 4:23; 24:14; Mak 1:1, 15; 16:15; Kel 8:4; Lom 1:16*)

Manqa-zapa (*Sin*)

Manqa-zapa toqogo, qo Mbumbukiam-qa Manqat qósanqáo. Qo ambá av nqægo, teqa manqat qó-ewagát neka o-mba voqotó-ndapát. Gekha ezoqám ndego, manqa-zapa ndego, ndego unimanqatinat, av nqægo, Mbumbukiam-qa keoge eqeieqei-qapē te-te. Geté ndego ekeza kawa ezoqam gone-qa ndøgø, ekeza yage-qa yaq-te. Ambá ndøgo, Mbumbukiam tembøe-kawaevtat. Yaq ta mokho-te ndøgo, manqa-zapa matanam ndøfakhán.

*Adam neka *Iv, Mbumbukiam-qa manqat, unimanqatinat. Gè-ogíim. Yaq ta mokho-te ndøgo, manqei-qape-te, manqa-zapa matanam matev ndo-oé, neka løvøte vøndø-oe (*Lom 5:12*). Zapa ndøgo, manqa-zapa-qa yaq-fia, løvøté (*Lom 6:23*). Mbumbukiam, ndego ezoqa eqeieqei-qapē. Manqa-zapa matanam matev, kopømba mbaín, teqa avønin-te tøgoat. Yaq nakémbá, Mbumbukiam Adam neka Iv, gèngeasám, Iden manqei-te, ma teqa avønin-te gi-goam (*Gen 3*).

Manqei-qape-te nqanek, ezoqa kopo mbaín, ndego manqa-zapa-qase goneav qagoam. Yaq nakémbá, ezoqa ewaqape, manqa-zapa-ús. (*Lom 3:9-20*)

Ni ezoqam, nakhoa mbaín, niqa manqa-zapazapa tizi-evzømem. Ni mizi-soqoén. Geté nakhoa, Mbumbukiam ekezan ndømboqoá, Yesu niqa manqa-zapazapa evøzam nonqo, tae mutui-te genanim. Yaq ndakin, gekha ezoqám ndigu, Yesu tigi khandi etoam ezoqam tindafem, gékhandi:z. Nakhoa khandi-te, sa nqáneq. Nakhoa nøme mbaín. (*Lom 5:18-19; 6:23; Zion 1:12*)

Masted tae nanga (*Mustard seed*)

Masted tae nanga ndigu, ùnime-khasøkhasis-ezám. Geté toqo-zøgeakh, yaq ndigu andé kandambá segé-khouwéz. Andé taé. Nginik tae nanga-qa et, ezoqa lou-té ginø-qouzumatún, taqa mokhov, vø-eqeieqei-in. Yesu masted tae nanga, Mbumbukiam-qa Megeat Matev me:khamasímám, neka ezoqam-qa unimanqatin, matev vøe-khamasimam.

(*Met 13:31-32; 17:20; Mak 4:30-32; Luk 13:18-19; 17:6*)

Megeat matev (*Kingdom*)

Taqa yaq-te, toqonóqéiv ndógo: *Mbumbukiam-qa Megeat Matev

Mel (*Myrrh*)

Mel ndógo, tae et sisip mbomambaqapé. Taqa fia kandambá. Ezoqa ekeza kha-té ginógi:mám. Neka ezoqa genanimin, ndigu mel, aloé namba me:tókuanémín, neka lóvøte ezoqam-qa kha-te vó:gi:min. Até aloé-a, tae ét. Neka ezoqa nøme, nqosøgeap giyogemin, mel, *wáen namba me:tókuanémín, vø-izamin.

Yesu geqan, yaq nduku gevezoat ezoqam, okha ginduzav, ndigu *gol neka gigiap sisip mbomømboma, mboqotam nonqo, neka mel ndø-upatavún.

(*Met 2:9-11*).

Yaq Yesu tae mutui-te gitøkewem, Lom nakhag ezoqam, bugukhokhof, ambá waen mbo-etømemín. Mél namba me:tókuaném. Geté Yesu gèmbøeqasí. Neka izeáv. (*Mak 15:22-24*)

Yesu manqei-pakha-te gi-oeinam, Nikodemus tae etet sisip mbomømboma ndø-upatavún. Tae etet menas tókuát, mel neka aloé. Yaq Yesu-qa kha, tae etet sisip mbomømboma namba, ndabua papaqa vøe-gutøvem. (*Zion 19:39-40*)

Meli (*Mary*)

*Niu Testamen mokho-te, sakheis síks, tiqa iz Meli ndøzøgo. Ezoqa nginik:

1) **Meli, Yesu-gu evo**

(*Met 1:16-18; 13:55; Luk 2:2-7; Zion 19:25-27; Kel 1:14*)

2) **Meli, Magdala vemiaiv-ak**

Ngunuk Meli, Gellili manqei-ák. Ngunuk sævam ndúgu, ibugukhokhof nqova soqøsoqa seven gimboigoam, Yesu gumbo-ngeasam. Taqa zita-te, ngunuk Yesu sasae-té gumbo-tøkeám.

(*Met 27:56, 61; 28:1; Mak 15:40, 47; 16:1, 9; Luk 8:2; Zion 20:1-2, 11-18*)

3) **Meli, Betani vemiaiv-ak**

Ngunuk Meli, tugu zan, Matá, neka tuge anganøm-yo, Lazalés. Nginiik ate gi-goam, Yesu-gi zifuap ndøgoám. Khøuwa nøme, Yesu Betani vemiaiv-te gegoam, ti namba lou gilog, Meli até gundigu, tae et sisip mbomambaqape, fia kandambaqape, ndondáp, yaq Yesu-qa zenda tokhotapak-te, sasa mo:qouz. (*Luk 10:38-42; Zion 11:1-46; 12:1-7*)

4) **Meli, Zems neka Zosef, tigu evo**

Ngunuk Meli, sakhei nøme namba, Yesu mbopavám, vømbø-tøkeam. Yaq Yesu genanim, neka vø-oeinam, ndugu até ndøgó-a, vøgoam.

(*Met 27:56; 28:1; Mak 15:40-41, 47*)

5) **Meli, Zion Mak-gu evo**

Klisten ezoqam, Zelusalem taon-te ndógo, tuqá khoev-té ginø-pindumám. Pita ndimbula-te gegoam, yaq enzol ezoqam genqovotav, ndego bugukhokhof ndógo tenøwáv, nginik Klisten ezoqam, emanqat vøzømbø-votot.

(*Kel 12:12-13*)

6) **Meli nømu, Lom taon-te guyagam**

Ngunuk Meli, sasae kandambá gugoam, Klisten bawan ezoqam mokho-te. (*Lom 16:6*)

Melkizedek (*Melchizedek*)

Ngenek Melkizedek, *Eibleem-qá khøuwa-té geyagam. Ndego Salem taon-ak-gé kawa ezoqam ndøgoám. Vaev-te ndógo, nqanek Salem taon, møndømø-Zelusalem-táon. Melkizedek ndego, *Mbumbukiam-gé iziz ezoqam ndøgoám. Ndego khandi miav-ak Mbumbukiam-qá iz ndø-eqatám. Khøuwa nøme, Eibleem nakhag-te gendoqavan, ndógo kawa ezoqa foa gezøkhaná, ndigu *Lot-za gi-upozo, Melkizedek gèmqát. Yaq Melkizedek, zenda mbøevé, vømbø-guligulim. Yaq Eibleem gigiap ate ndægo, nakhag-te gendo-upøgim, gèqaqá, qaqageap vømbø-ten, yaq qatoat kopó, Melkizedek vømbø-etoam. (*Gen 14:11-20; Iblu 7:1-28*)

Iblu pepa-te, áv qane-peawáp nqægo: Melkizedek, ndego *Mbumbukiam-gé iziz ezoqa kandambaqape ndøgoám. Teqa matev møndø-løvuám, ndigu Mbumbukiam-gi iziz ezoqam, ndigu *Elon-gi zi gigoam, tiqa matev. Neka nøme ndógo, áv qane-peawáp nqægo: Mbumbukiam-ge iziz ezoqa kandambaqape nøme, av Melkizedek ge-goam, Yesú. (*Iblu 5:6-10; 6:20*)

Mesaya (*Messiah*)

Mesaya, ndógo Iblu manqát. Taqa manqa mokho nqáneq, “Ezoqam ndego, oil gimboe-qouzim.” *Ol Testamen khøuwa-te, *Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam, Zu ezoqam-gi kawakawa-za neka *Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, tiqa kawa-te, oil mo:qouzín, ndigu sasae gingazemin. Ndógo khakhatáp, av nqægo, ngenek ezoqam, Mbumbukiam ekezan ndøvé, iz av te:ndap.

Mbumbukiam, Zu bawan-ak-te, manqa mbusa, āv genevé nqægo: Vaev-te, ndego tigi ezoqa kopo ndókhofotáv, kawa tezømbo-goat. Ngenek *Deivid-gé zeo ndógoát. Ndego gezømbó-megé neka vónqovotáz. Yaq Zu ezoqam, ngenek ezoqam, Mesaya mbo-akhaemám. Ngenek ezoqam, møndø-fakhán: Yesú. Geté Zu ezoqam kopoáv, ndigu Yesu, gebi-nám. Ndigu matavapøteáv, av nqægo, ndego Mesayá. Yaq ndigu Mesaya-qa, zua mokeogé.

(Met 2:4; 16:13-16, Mak 8:27-29; 14:61-62)

Ovøyam manqat nøme, taqa yaq-te, toqonøqeív ndógo: *Keliso

Mozes neka Mozes-qa guguna manqat (*Moses and the Law of Moses*)

Mozes ndego, Izrael ezoqam-gé megeat ezoqam kandambaqape ndógoám. Ezoqam ndégo, Izrael ezoqam, Izip manqei-te gendo-itub, atema ta manqei-qa iziz-te ndógo, taqa yaq-te Mbumbukiam manqa mbusa gezømbeve, tezø-etoam. Izrael ezoqam, leg-av manqei-te gigoam, Mbumbukiam Mozes, Sainai lolol-te, guguna manqat ten mbo-etoám, guguna manqat nøme namba, Izrael ezoqam nonqo. (Exo 24:12-18)

Ta lolol-te ndógo, Mbumbukiam Mozes até ndógó-a, tene-omát, av *Mbumbukiam-qa palai khoev ti:wevem neka *mboges ndógo, ma Mbumbukiam ti namba, poev ge-unimanqatin, ti:khakheinømem. (Exo 25:1-8; 26:1-37; Kel 7:44-45)

Bugukhokhof mbuk faev, Baebol mokho-te nqapeawap, Mozes ndøpeawám. Ta mbuk nqánek: Genesis neka Exodus neka Leviticus neka Numbers neka Deuteronomy.

Mozes ndego, zapikia møndømbo-goám. Teqa iz *Elón. Neka sævømiu vømbógoam. Tuqa iz Miliám.

Mozes Izip manqei-té geqán. Ta khøuwa-te ndógo, Izrael ezoqam, Izip ezoqam-gí yaq-fia mbain sasae ezoqam ndógoám. Andé pingim-ák. *Felo, ndego Izip-ak-ge kawa, Izrael opønakhais ndakinak qaniap, zitøge-qa ndógoám. Geté Mozes geqan, tegi evøndipakha, gèkhonøwém. Yaq vaev-te, ava-té gunu-utøvém, kea avønin-te vø-ivøvem. Yaq kawa-gú yu ndø-omét. Yaq ndugu, gè-anqó, neka kopømba ande av ekeza nakhasam nde:go, vø-okef. Yaq Mozes Felo-qa khoev-té gekhouwév. (Exo 2:1-10; Kel 7:17-22; Iblu 11:23)

Mozes viav foti qamømbo-ndap, ndego Midian manqei-té genø-khokhón. Zapa ndógo, Izip manqei-te ndógo, ndego teqeív ndógo, Izip ezoqam, Izrael ezoqam ndøfeumát. Yaq Mozes até gendego, vømbótøke, ngenek Izip ezoqam pakhapakha vømbó-khana. (Exo 2:11-25; Kel 7:23-29)

Yaq Mozes viav foti nøme, Midian manqei-té geyagám. Ta manqei-te ndógo, ndego sip keoge ezoqam ndógoám. Yaq khøuwa nøme, Mbumbukiam Mozes manqat mbo-eín. Manqat, tae-qase wageap-us mokho-té genømbo-eín. Yaq Mbumbukiam Mozes nqawa Izip manqei-té genø-khofotáv. Yaq ngenek, ta manqei-te ndógo, Izrael ezoqam-gé megeat ezoqam begó, neka ndigu Izip manqei-te ndigu, betøndø-itub. (Exo 3:1-4:17; Mak 12:26-27; Kel 7:30-35)

Yaq viav foti nøme, Izrael ezoqam, ndégo tezømbo-megé, Izip manqei vø-ivøvem. Mbumbukiam, Mozes mokho-te, umingiap matev kandambá gegoat, até Izip manqei-té-a neka ndaola-te ndógo, *Ndaola Kòkouk ndimbo-akhayam, neka ta viav foti ndógo, ndigu leg-av manqei-te gigoam. Vaev-te, Izrael ezoqam, ta manqei ndógo gikhanøzem, taqa yaq-te Mbumbukiam manqa mbusa geve, tezø-etoam, Mozes viav 120 qamømbo-ndap. Yaq ndego lolol-té genøqavíg, ta manqei vømøqeív, sasa ndønanim. (Nqanek emanqat ndógo tóngáz: Exo 4:18; neka manqat nøme taqa yaq-te nqánek: Deut 34:1-12; Kel 7:36-45; Iblu 11:24-28)

Manqat-qasis nøme, Mozes neka teqa guguna manqat-qa yaq-te nqánek: Met 5:17; Mak 9:2-4; Luk 24:44; Lom 3:19-20; Iblu 3:1-3; Veve 15:3-4

Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam (*Teachers of the Law, Scribes*)

Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, ezoqa kandakanda ndógoám, Zu ezoqam mokho-te. Ndigu Mozes-qa guguna manqat neka Zu atanakha-zapazapa-za-qa guguna manqat, ünime-zøtéz, neka manqei vømøqeív, sasa ndønanim. (Nqanek emanqat ndógo ovøyam megetapak mokho-té gunu-goám.)

Vaev-te, nginik Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka *Felisi ezoqam, Yesu, løvøwe-qa ndógoám. Zapa ndógo, ndego tiqa manqat nøme unimanqatinéav, ndigu Mozes-qa guguna manqat namba gi:tøkugimam neka ezoqa vøe-zømesimam.

(Met 2:4; 5:20; Mak 7:1; Luk 19:47; Zion 8:3)

N

Nandi wagøvap-us (*Sulfur, Brimstone*)

Nandi wagøvap-us ndógo, Inglis manqat-te 'Salfa' o 'Brimston' ndimbo-akhayam. 'Brimston' ndógo, awenege íz. Geté 'Salfa' ndógo, av ezoqa ndakin ndimbøe-akhayam. Nginik, bugug andé nandi khasøkhasís. Geté menanqíg. Khagi, khakhavá. Manqei

mokho-té gunu-gú. Tiwagøvem, yaq tiqa wageap-qa waev kandamba neka tiqa sisip soqaqapé. Tiqa avønin-te, mbøni fokeam, føgákh.

(Luk 17:29; Veve 9:17; 14:10; 19:20; 20:10; 21:8)

Nakeamo zenda-te (At the right hand side)

Mbumbukiam Yesu yan-te ge-egeiu, yaq teqa nakeamo zenda-te, qonam nonqo gembo-etoam, taqa manqa mokho av nqægo: Baebol khøuwa-te, qo ezoqa qoqa nakeamo zenda-te toqove, qo ndego qombóvizám neka iz kandambaqape voqombø-etoám.

(Ef 1:20; Kol 3:1; Iblu 1:3, 13; 8:1; 10:12; 12:2)

Niniva (Nineveh)

Niniva, taon kandambaqape ndøgoám. Mesopotemia manqei-té qagó. Taiglis kea-té.

Mbumbukiam Niniva taon-te, tege manqa vevezam ezoqam Ziona ndøkhotóv. Zapa ndøgo, tiqa manqa-zapazapa, khápumu-khouwév. Yaq Mbumbukiam ndigu ambá gengiæzoín. Geté ndigu Ziona-qa manqat giyogem, yaq mutøkhøp ndøwaním, tiqa manqa-zapazapa zapaya, neka Mbumbukiam-te vøqambuz. Yaq Mbumbukiam nqanek Niniva taon ngi-wateáv, ezoqa ewaqape namba.

(Jona 1-4, Met 12:41, Luk 11:32)

Niu Testamen (New Testament)

Niu Testamen, taqa manqa mokho nqáneq, "Poev matev ndakinak, Mbumbukiam ezoqa namba ge-unimanqatin." Taqa yaq-te, ovøyam manqat nøme toqonøqeív ndøgo: *Poev matev, Mbumbukiam ge-unimanqatintam (4).

Noa (Noah)

Noa nupøkhán mbá geyagam. Ta khøuwa-te ndøgo, ezoqa ewaqape, manqei-qape-te, tiqa manqa-zapazapa, khápumu-khouwév. Yaq Mbumbukiam, gëmbo-ewéz, taqa yaq-te. Yaq ndego matavap áv genevé nqægo: Ezoqa ewaqape, gengiæzó. Ibøkha segé-qavigít. Yaq ezoqa gégeoním, vøpakhaéz. Geté Noa, ndego ezoqa mbomambaqapé. Yaq Mbumbukiam áv gembøe-eín nqægo: Ndego khagua kandambaqape bekhakheinám. Yaq ta mokho-te ndøgo, Noa tegu sævam neka tegi nakhei angana misika neka tigi sakheis namba gékhandi:z. Yaq até sòvakra gigiap vinivinimbá-ya, bemø-oz, bemø-khandi:z. Yaq Mbumbukiam qæ-qape ndokhotóv, neka até manqei-té-a, ibøkha vøndø-fakhanam. Yaq ezoqa ewaqape, gégeoním, vøpakhaez. Noa-za mba ndøkhandi:z. Noa-qa emanqat nqáneq: Genesis 6 atema 9.

(Met 24:37-39; Luk 3:36; 17:26-27; Iblu 11:7; 1 Pita 3:20; 2 Pita 2:5)

O

Ol Testamen (Old Testament)

Ol Testamen, taqa manqa mokho nqáneq, "Awenege poev matev, Mbumbukiam ezoqa namba ge-unimanqatin." Taqa yaq-te, ovøyam manqat nøme toqonøqeív ndøgo: *Poev matev, Mbumbukiam ge-unimanqatintam (2).

Oliv (Olive)

Oliv ndigu, táe neka tae nangá. Nginik tae nanga, khandin tigoat, tiqa khagi andé esokho khagi. Yaq gikhatøkhatøezamin, ndigu gèkisezín, neka ndigu ndøkek-ús.

Izrael manqei-te, oliv tae qanimáv sege-fakhanín. Oliv tae kopo-te, tae nanga kopoáv tivi:pat. Viav kandambá tivi:pat.

Zu ezoqam-te, oliv ndigu, gigiap-qapé. Gikhatøkhatøezamin, ezoqa, nøme sègelouzín. Geté nøme ndigu, nandí gini-pesegemémín, oil sasa ndøwain. Yaq ta oil ndøgo, nøme lou løvutam nonqo ndøyogemín. Geté nøme lampa-té ginø-qouzamin. Andé kelesén. Zapa ndøgo, ta khøuwa-te ndøgo, kelesen mbaín. Neka ndigu oil nøme, kha-té o nqamav-té ginøgi:mám. Andé mulømulá.

(Met 25:1-4; Kel 1:12; Veve 18:13)

Nqovønqova, oliv tae neka oliv pesegim-qa yaq-te, nqovønqova khagi-us mokho-té qanu-gú.

Yesu Zelusalem taon-te gegoam, ndego tegi paev ezoqam namba, ta manqei-te ndøgo tinø-pindamín, Oliv manqei pøyat gimbo-akhaemam. Ta manqei pøyat-te ndøgo, oliv tae khæ ndøgoám. Zelusalem taon avønin-té qagoám.

(Met 21:1; 24:3; 26:30; Mak 13:3; 14:26; Kel 1:12; Veve 18:13)

P

Pailøt (Pilate)

Pailøt, ndøgo ezoqam-qá íz. Ndøgo ambá av nqægo, plen nøzøgim ezoqam me:manqaté. Ta khøuwa-te ndøgo, gigiap av nqægo mbaín. Geté ndego Pailøt, Izrael manqei-te, Lom kawa ezoqam ndøgoám.

Ezoqam ndégo, manqa gevøovam, Yesu tae mutui-te gitøkewem, oskiá ndøgo, ndego teqa manqa-zapa qeiviav qagoam.

Paladais (Paradise)

Paladais, taqa manqa mokho, “Khae bugug egeieqei-qapé.” Iden manqei mbomam-baqape, ndøgo Mbumbukiam ibugukhokhof *Adam neka *Iv tiqa yage nonqo gezø-etoam, ezoqa nøme, iz nøme, Paladais manqei mbo-akhayám. Geté *Niu Testamen mokho-te, Paladais manqei, ndøgo tønne-manqaté, ma ezoqa tizav, ndigu Yesu Keliso ndi-unimanqatinat, ndigu tipakhaez, taqa zita-te.

(Luk 23:43; 2 Ko 12:3; Veve 2:7)

Palai Khagua (Ship, Sailing boat)

Palai khagua ndøgo, andé katá. Geté palai ginibøitám. Ta khøuwa-te ndøgo, enzin o mota mbain. Khamøe ndøøkuzám. Palai khagua ndøgo, táe gini-khakheinumám. Nøme ndøgo, khasøkhasís. Nøme kandakandá.

Palai khagua kandakanda, Meditelenien ndaola-té ginøbøitám. Pol-za palai khagua av nqægo ginø-ketabín, manqei vinivinimba-te gi-okhoam, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat gi-zømesimam. Yaq Pol Lom taon-te gemat, ta palai khagua-te ndøgo, ezoqa andé kandambá, gu-guvat. Ate gi-goam, 276 (Kel 27:37).

Geté Gellili kewan-te ndøgo, palai khagua khasøkhasis mbá qabøitam. Ezoqa tuelv mba kopømbá, giguvin, ta palai khagua-te, av nqægo.

Pasova (Passover)

Ovøyam manqat taqa yaq-te, toqonøqeív ndøgo:

*Khøuwa kandakanda, 1) Pasova khøuwa kandambaqape.

Pentikos (Pentecost)

Ovøyam manqat taqa yaq-te, toqonøqeív ndøgo:

*Khøuwa kandakanda, 3) Pentikos

Pepa løvøyat (Scroll)

Bæbol khøuwa-te neka até taqa zita-té-a, nupøkhán mbá, ezoqa pepa neka mbuk mbain, av ndakin nqazi-qeivi. Ezoqa tiqa pepa neka mbuk nøme, søvakra gigiap-gi ngusum-té gono-peaumám. Neka pepa nøme, ande peføpefá gini-khakheinumám, vøtøkubumam. Yaq ndøgo tino-peomemín. Ta gigiap-qa iz, papaelés (papyrus). Yaq nginik søvakra gigiap-gi ngusum neka papaeles, gèlvønøvemám. Ndøgo tiqá mbúk. (Veve 5 neka 6 neka 8 neka 10)

Yesu ekeza Nazalet vemiyav-te, guliguli khoev-te gegoam, ndego pepa løvøyat mbuk av nqægo gimbo-etøomém, yaq ndego Mbumbukiam-qa Manqat vøgeveam (Luk 4:16-21).

Poev matev, Mbumbukiam ge-unimanqatintam (Covenant)

Poev toqo-unimanqatin, ezoqa namba, ndøgo gigiap-qapé. Manqa mbusá, yaqyaq-a. Toqonqawa, qo nøfu matev qóngiú. Yaq qaqa ndøfakhán. Bæbol mokho-te, Mbumbukiam ezoqa namba, poev matev foá, ge-unimanqatintam:

1) Poev matev ndøgo, Mbumbukiam Eibleem namba, ge-unimanqatin.

Nqanek poev matev-te, Mbumbukiam *Eibleem-te, manqa mbusa, áv genevé nqægo: Ndego Eibleem neka tegi zi, matev mbomømboma zømatønnumát, neka Eibleem mokho-te, ezoqa ewaqape manqei-qape-te, matev mbomømboma vøzø-matønnumát. (Gen 12:2-3; Kel 3:25; 7:8; Gal 3:8)

2) Poev matev ndøgo, Mbumbukiam Izlael ezoqa namba, ge-unimanqatin.

Mbumbukiam *Izlael ezoqa namba, nqanek poev ge-unimanqatin, ndego Mozes mokho-te, teqa guguna manqat ten zø-etoám, neka nømendim manqat vinivinimba vøzø-etoam, ndigu áv kiníyagát, ndigu ekeza bawan ezoqam ndigu, ndigu khandi miav-ak Mbumbukiam ndimbøvizap. (Exo 19:5-8)

3) Poev matev ndøgo, Mbumbukiam Deivid namba, ge-unimanqatin.

Nqanek poev matev-te, Mbumbukiam *Deivid-te, manqa mbusa áv genevé nqægo: Tegi zi, ezoqa kopo, kawa ezoqam oskia ndøgoát. Nqanek manqat, møndø-unimanqatin. Zapa ndøgo, *Deivid-ge zeo nøme, Yesú. Yaq ndego kawa ezoqam oskia ndøgoát. (2 Sam 7:16, 28)

4) Poev matev ndakinak, Mbumbukiam ezoqa namba, ge-unimanqatin.

*Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam Zelemaya neka Ezekiel, é-møndø-manqatám, Mbumbukiam ezoqa namba, poev ndakinak ndø-unimanqatin. Ndøgo unimé-vini, av poev matev nøme, ibugukhokhof ezoqa namba ge-unimanqatintat. Ta poev matev ndakinak-te, Mbumbukiam manqa mbusa, áv genevé nqægo: Ndego ezoqam-qa manqa-zapazapa, segembøé-navøém. Yaq ndego ezoqa gé-enénd, tiqá mokho-té, ambá ndøgo, ngusum-te mbá. Nqanek manqa mbusa, Mbumbukiam ibugukhokhof, Zu ezoqam-té genøvé. Yaq Yesu tae mutui-te genanim, nqanek manqa mbusa, møndø-unimanqatin. Yaq ta mokho-te, Mbumbukiam-qa manqa mbusa, ezoqa ewaqape-té qanøfakhán, gekha ezoqám ndigu, Mbumbukiam-te tiotabat neka *Yesu *Keliso vø-unimanqatintát.

(Met 26:28; Luk 22:20; 1 Ko 11:25; Iblu 8:7-13)

Nq

Nqova Mbomambaqape (Holy Spirit)

Nqova Mbomambaqape, ndego Mbumbukiam ekezan-gé Nqová. Ndego ni mokho-té gunu-yagé, gekha ezoqám ndigu, Yesu ndi-unimanqatinat. Ndego ni unimanqatin manqat-té genø-ituná (Zion 16:13). Neka ndego ni guligulim-té genøni-tøkéé, neka ni zapaya, Mbumbukiam ndëmböviám (Lom 8:26-27). Neka ndego ni Mbumbukiam-qá poev ni-ovøyám (Kel 13:2; 16:6-7), neka ni Mbumbukiam-qa Manqat manqate-te ndini-tøkéé (1 Ko 2:4-5), neka ni Klisten nõfuand tøke nonqo, etoam matev vinivinimba ndini-ëtóám (1 Ko 12 neka 14). Neka ndego ni até niqa yage matev-té-a, ginitøkéé, ni tiziyagát, av Mbumbukiam ndømbøe-poev (Gal 5:22-23).

Yesu yan-te geqavig, ndego bugukhokhof, manqa mbusa é-møndøvé, av nqægo: Ndego tegi paev ezoqam-te, tøke ezoqam ndøkhotát. Ngenek tøke ezoqam, Nqova Mbomambaqapé (Zion 14:26, Kel 1:5, 8; 2:1-4).

Gekha ezoqám ndigu, Mbumbukiam, Nqova Mbomambaqape-qa yaq-te timbøe-viømem, ndego segezø-etoám (Luk 11:13).

Nqova soqæqape (Devil)

Manqat teqa yaq-te, toqonøqeiv ndøgo: *Saitan

Nqova soqøsoqa (Evil spirits, Demons)

Nqova soqøsoqa, *Saitan-gi nqová. Nginik ambá av nqægo, løvøte ezoqam-gí nqová. Av taoká. Ezoqa tipakhaetat, tigi nqova, nango Mbumbukiam-té ginø-vesezát (Eccl 12:7). Nginik ambá av nqægo, manqei-qape-té ginø-okhoát. Vaev-te, ndigu ezoqam, Yesu gi-unimanqatintam, te namba mé-yagát. Geté ndigu, gisanqawam, gøinam-té ginø-nqagivém.

Geté nqova soqøsoqa, vini. Nginik Saitan-gi nqova, ezoqa ngenøgim-té ginø-abumatún. Tiqa poev kandambaqape nqáne: Ezoqa gétubumát, yaq ndigu Mbumbukiam vøsanqawém-a, Saitan vømbópavát. Nøme ndøgo, nqova soqa, ezoqam-té genø-tøkewín, yaq ndego ezoqam, manqa-zapazapa vinivinimba vøgonin. Neka nøme, nqova soqa, ezoqam-té genø-onín. Yaq ngenek ezoqam-qa yage, ùnime-soqain. Yesu manqei-qape-te geyagam, ndego nqova soqøsoqa kopoáv gengeasumam, ezoqam-qa mokho-te gu-goam. Até ndakin-a, Yesu kopømbaqapé, ezoqa tinqovotaz, ndigu nqova soqøsoqa ndizømbøigu o tiqa mokho-te ndu:yage.

Gekha ezoqám ndigu, Yesu ndi-unimanqatinat, ndigu kopømbaqapé, møe mbain segéyagát, nqova soqøsoqa-qa yaq-te. Zapa ndøgo, ni mizi-nøtén, Mbumbukiam-qa bazaføgakh, ùnime-løvú, *Saitan-qa bazaføgakh. Neka Yesu, Saitan møndøpitáv. Neka te namba, até ní-a, kopømbaqapé, Saitan, tegi nqova soqøsoqa namba, tizi-tømbuzutat.

(Met 4:24; 17:14-20; Mak 7:29-30; Luk 4:33-36; Zion 10:19-21; Kol 2:10; 1 Ti 4:1; Zems 2:19; 1 Zion 4:4)

S

Sabat (Sabbath)

Sabat, taqa manqa mokho, “Pusúp”.

Sabat khøuwa, Mbumbukiam ndøvé. Ndego khøuwa siks gesasaetam, manqei-qape gekhakheinam, yaq sasae qamømbø-navøem, ndego khøuwa seven-te, pusup ndøqóm. Yaq Mbumbukiam, av gene-eín nqægo: Ezoqa tiqa sasae, khøuwa siks mokho-té giabøn-sasaeát. Geté khøuwa seven-te ndøgo, ndigu pusup beqøvezát, Mbumbukiam bembø-vizumemat (Gen 2:1-3).

Zu ezoqam, tiqa khøuwa, khagus ndøngazín. Siks oklók. Yaq nakémbá, até tiqa Sabat khøuwá-ya, Fraide khagus ndøngazín, yaq nøme pave ndøgo, khagus, vømbø-navøemin. Khamasim, Yesu tae mutui-te gitøkewem, vønanim, yaq ndigu ezoqam, gi-oeoinam, gè-ngetøgeapát. Zapa ndøgo, tiqa Sabat, avønín géngáz.

Zu ezoqam, Sabat khøuwa-qa yaq-te, khafeap vinivinimbá qazøgoam. Sabat khøuwa-te, ezoqa ùnime-kopømba-mbain, sasae-qase tigoat. Yaq ndigu qaqa ndøgonemín, ezoqa nqanek khafeap ginqøonemín. Yaq nakémbá, ndigu até Yesú-a, qaqa mbogonemín, ndego Sabat khøuwa-te, ezoqa gekhakheinøvemín o tegi paev ezoqam, Sabat khøuwa nøme-te, wit nanga-qasi givingsømem, vølouz. Ndigu av gini-manqatám nqægo: Matev av nqægo, sasæ. Yaq khafeáp, Sabat khøuwa-te toqogo.

(Met 12:1-2; 28:1; Mak 2:28; Luk 4:16; 23:56; Zion 19:31; Kel 1:12; 18:4; 1 Ko 16:2)

Sadusi ezoqam (Saducees)

Nginik Sadusi ezoqam, iz akhayapák nømé, Zu ezoqam-qa mokho-te. Ndigu ezoqa av gini-zømesimám nqægo: Ndigu Mozes-qa guguna manqat neka manqat nøme, Zu

ezoqam-gi atanakha-zapazapa-za oskia gimbopavam, ùni bembøpæv. Geté tiqa unimanqatin matev, viní. Yaq ta zapaya nqanek, Sadusi ezoqam neka Felisi ezoqam, khøuwa kopoáv, manqa ndø-itumbumám. Felisi ezoqam, av gini-unimanqatintám nqægo: Ezoqa tipakhaetat, ndigu nqawa ndøkhandi:tát. Geté Sadusi ezoqam gimanqatam: Ezoqa tenanim, vaev sa nqanek. Khandi nøme mbaín, løvøte-qa zita-te. Neka ndigu unimanqatinteáv, av nqægo, nqova nøme ndígü. Ndigu av gini-manqatám nqægo: Mbumbukiam yakhapús, nqova, neka nqova nøme mbaín, kopømba ande av enzol ezoqam neka nqova soqøsoqa ndi:gu.

(Met 3:7; 16:1; 22:23; Mak 12:18; Kel 23:6-11)

Sainai (Sinai)

Sanai ndøgo, lolol-qá iz. Mbumbukiam teqa guguna manqat, *Mozes ndøgo temboetoám, Izlael ezoqam nonqo.

(Kel 7:38; Gal 4:24-26; Iblu 12:18-24; Veve 14:1)

Saitan (Satan, Devil)

Saitan, taqa manqa mokho, “Qaqa ezoqám.” Ndego *nqova soqøsoqa-gé megeat ezoqám. Iz nøme, ndego nqova soqaqape neka manqei-qape-gé megeat ezoqam mboakhyám. Ibugukhokhof, ndego Mbumbukiam-gé enzol ezoqam ndøgoám. Geté ndego Mbumbukiam-qa manqat, gèsanqáo, vø-Mbumbukiam-ge-qaqa-ezoqam-ev.

Saitan, ndego até ni ezoqam-gé qaqa ezoqám. Ndego ezoqa oskia tubam-qa neka khamasim-qa ndøgó, ndigu manqa-zapazapa vinivinimba betē-matanam. Neka ndego meakha manqat ate ndægo-gé évé. Neka ndego ni Klisten ezoqam, oskia niqa manqa-zapazapa-qa yaq-te manqa mate eim-qa nigú, ni bugukhokhof qazi-matønumam. Zapa ndøgo, ndego poeveáv, ni tizi-unimanqatintat, av nqægo, Mbumbukiam niqa manqa-zapazapa, sègembøe-navøēm.

(Met 4:1; Mak 4:15; Luk 2:3; Zion 8:44; 2 Ko 2:11; 1 Pita 5:8; 1 Zion 3:8; 5:18)

Yesu løvøte-te gekhandi:v, ndego ezoqa neka nqova ate ndi:gu, av genezømás nqægo: Teqa bazaføgakh ùnime:løvuám, Saitan-qa bazaføgakh. Yaq vaev-te, Yesu Saitan unimé:ngiú. (Iblu 2:14; Veve 20)

Samalia (Samaria)

Samalia, manqei-qá iz. Nqanek manqei, e Zudia plovins-a, e Gelili plovins, livinqasé qanu-gú. Samalia ezoqam, uni Zu ezoqam-in mbá. Zapa ndøgo, ibugukhokhof *Bebilon ezoqam-ge kawa, Samalia manqei møndøndáp. Yaq ezoqa nøme, ma gi:søkhoam ndøgo, Bebilon manqei-té ginø-upøzø. Pingim-ák. Yaq ndego manqei vini-ak ndø-upøgim, Samalia manqei-te tiyagat, yaq ndigu Zu ezoqam namba, vøe-tøkumat. Nginik ezoqam, khandi Mbumbukiam mbovizupám, geté até ekeza mbumbúk-a vøzø-vizupam. Emanqat taqa yaq-te nqánek: 2 King 24-41. Yaq nakémbá, Zu ezoqam, Samalia ezoqam, gèsanqabám. Geté Yesu até ti-té-a, kuku mbogoám.

(Luk 9:51-56; 10:30-37; 17:11-19; Zion 4:1-26, 39-42; Kel 1:8; 8:5-8; 9:31; 15:3)

Sams (Psalms)

Sams mbuk ndøgo, ouv mbúk. Ta ouv ndøgo, Mbumbukiam-qá iz eqawat nonqó. Ouv kopoáv, Sams mbuk mokho-te, *Deivid ndøqaqaemám, vøpeaumam, neka ouv nøme ndøgo, ezoqa vinivinimba nøme, vø-qaqaemam.

(Luk 20:42; 24:44; Kel 2:29-35; 13:33-35, Lom 4:6-7; Ef 5:19; Kol 3:16; Iblu 1:10)

*Meli, Yesu-gu evo, Elizabet-te okha guwav, yaq Mbumbukiam-qa iz gu-eqa, tuqa manqat ndøgo, andé Sám. (Luk 1:46-54)

Samuel (Samuel)

Samuel ndego, *Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam kandambaqape ndøgoám, neka ndego *Izlael ezoqam-ge megeat ezoqam mbomambaqape vøgoam. Ezoqam ndégo, Izlael ezoqam-ge kawa *Deivid oil gembøe-qouz, Mbumbukiam ngenek kawa ezoqam geveatav.

Samuel-qa emanqat, *Ol Testamen mokho-te, 1 Samuel 1 qanøngáz.

(Kel 3:24; 13:20; Iblu 11:32)

Sande (Sunday, First day of the week)

Sande ndøgo, pula-qá bugukhokhof khøuwá. Yesu genanim, manqei-pakha-te vøgoam, yaq ndego Sande qanaqanus ndøkhandi:v (Met 28:1, Mak 16:2, 9; Luk 24:1; Zion 20:1). Yaq nakémbá, Klisten ezoqam, Sande khøuwa, Evezøza-qá khøuwa mbo-akhaemám (Veve 1:10).

Yesu løvøte-te gekhandi:v, ndego tegi paev ezoqam, ma gi-pindam, bugukhokhof, Sande khagus zøfakhán, neka pula kopo-qa zita-te, Sande khøuwa nøme, nqawa vøzøfakhan (Zion 20:19-22, 26).

Vaev-te, Klisten ezoqa nøme, Sande khøuwa ndøpindumám

(Kel 20:7, 1 Ko 16:2).

Yesu Zion-te, manqat geveaz neka umingiap viniviniimba ge-omat, ta matev ndøgo, Sande khøuwa-té qanøfakhán. Evezøza-qá khøuwa-té (*Veve 1:10*).

Klisten ezoqam, Sabat khøuwa-te o Sande khøuwa-te tiguligulimat, taqa yaq-te, Pol äv gene-peawam nqægo: Qo matev ùnime:gó, av ndoqote-unimanqatinat (*Lom 14:5*), neka ni bizi-ponqòmbáþ, unimanqatin matev viniviniimba-qa yaq-te (*Lom 14:1*).

Sæla (*Sarah*)

Sæla ndugu, *Eibleem-gú zás. Ngunuk sog ndøgoám. Nupøkhán mbá. Geté gumu-ngæpuka-ev, ndugu nakhasam me-ová, anganeám, *Aezek vøqan.

(*Lom 4:19; 9:9; Iblu 11:11; 1 Pita 3:6*)

Silva (*Silver*)

Silva ndøgo, *auli gigiáp. Momotap-ús. Taqa fia andé kandambá. Geté *gol-qa fia, gò:megeát.

Sip (*Sheep*)

Sip ndugu, søvakha gigiap nanák. Gagayag ndølogatún. Baebol khøuwa-te ndøgo, sip ndigu, gigiap-qapé, Zu ezoqam-te. Sip su ndøgo, ndabua me:khakheinumám, neka sip-qa tete vø-izumam, neka sip-kha vølogam.

Sip ndigu, *sip keoge ezoqam bezøgó. Mbain tøgoat, ndigu gésøqóéz.

Khøuwa kopoáv, Zu ezoqam, Mbumbukiam-te, sip nakheis ndølovusumám (*Mak 14:12*). Taqa yaq-te, ovøyam manqat nøme toqonøqeív ndøgo, *Mbumbukiam-gi iziz ezoqam neka *Mbumbukiam-ge Sip Nakhasam, ta manqat-qa mokho-te.

Baebol, äv qane-eín nqægo: Ni ezoqam, andé sip, neka Yesu, nigí sip keoge ezoqám. (*Met 9:36; Zion 10:1-16*)

Sip keoge ezoqam (*Shepherd*)

Sip keoge ezoqam, sip zøkewagatún. Nginik, sip, manqei eqeieqei-té ginø-itubatún, ma gagayag kopoav tøgoat, tiqa loge nonqo. Sip keoge ezoqam ndigu, tigi sip, ùni møndæ-zøtezín, neka iziz vøzø-akhaematun. Neka sip ndigu, tigi keoge ezoqam-qa manqa wag, vøezøtezín. Nginik sip keoge ezoqam, uta ndønqagimatún. (Nqovønqova taqa yaq-te, *Zion 10:6* avønin-té qonøqeív.) Neka lova, ndigu sip ndøgo tunu-møvabín. Yaq mboqog-té ginø-buvín, tigi sip vøzømbø-khazin. Soqáin ndøgo, matev soqøsoqa tøzøfakhan. Ndigu ta uta-te o sip-qa khoev-te, mboqog-té ginø-onimatún. Geté aqona ezoqam, uta-té genø-qavigín, sip vø-aqonøvemín. Ni ezoqam, andé sip, neka Yesu, nigí sip keoge ezoqám. (*Met 9:36; 12:11-12; 18:12; Luk 2:8; Zion 10:1-16, 25-27*)

Pol, ndego Keliso-ge u-anem, äv gene-eín nqægo: Klisten bawan megetapak, ndigu andé sip keoge ezoqam eqeieqei betegó. Neka ndigu Mbumbukiam-gi bawan ezoqam, mbomambá sa bezø-keogé, ndego ekeza kouk ge:wi (*Kel 20:28*).

Sip nakhasam (*Lamb*)

Zu ezoqam, tiqa manqa-zapazapa evøzam nonqo, Mbumbukiam-te sip nakheis ndølvusumám. Nqanek matev, *Mbumbukiam-gi iziz ezoqam ndømatønumám. Taqa yaq-te, manqat nøme toqonøqeív ndøgo: *Mbumbukiam-ge Sip Nakhasam neka *Søvakha gigiap løvusam matev.

Manqat Qandoveveam mokho-te, Zion Sip Nakhasam nde-manqate, ndego Yesu me:manqaté. (*Veve 5:6-14; 6:1; 7:9*)

Siza (*Cesar*)

Siza ndøgo, *Lom kawa ezoqam kandambaqape-qá iz, ezoqa gimbo-akhaemam. Yesu-qa khøuwa-te, Lom ezoqam, manqei viniviniimbá gi-upøgimam. Até *Izrael manqei-a, vøndap. Yaq ta mokho-te ndøgo, ngenek Siza, até Izrael ezoqam-gé kawa ezoqam kandambaqape ndøgoám. (*Met 22:15-21, Kel 17:7; 25:8-12; Filip 4:22*)

*Niu Testamen mokho-te, ezoqa viniviniimbá, iz Siza gindapem, gikawawat. Nøme Siza Ogastés (*Luk 2:1*), neka nøme Siza Taibiliés (*Luk 3:1*), neka nøme Siza Klodiés (*Kel 11:28; 18:2*)

Ezoqa nøme, nginik Siza, andé mbumbuk me:zæbám.

Sodom neka Gomola (*Sodom and Gomorrah*)

Sodom neka Gomola, taon menas-qá izíz. Mbumbukiam nqanek taon menas, gèngiú, ezoqa ewaqape namba. Zapa ndøgo, nginik taon-ak, tiqa manqa-zapazapa, khápumu-khouwév. Gøinam neka *nandi tatas wagøvap-us ndø-o:áz. Andé qæ me me:lanqá, ezoqa ewaqape vøngiæzo. *Lot-za mba ndøkhhóhó, ndigu Sodom taon-te giyagam. (*Gen 18:1-19:29; Met 10:15; 11:23-24; Luk 17:29; Lom 9:29; 2 Pita 2:6; Zud 1:7; Veve 11:8*)

Solomon (*Solomon*)

Solomon ndego, Deivid-gé yó, ndego Izrael ezoqam-ge kawa, tegu sævam nømu namba, tuqa iz Batseba. Deivid genanim, yaq kawa iz, Solomon ndøndáp.

Khøuwa nøme, Solomon, Mbumbukiam mbofakhán. Venanqei-tam-té. Yaq Mbumbukiam, äv gembøbeváp nqægo: Qo gekha gigiap o matev qápøev, tøtaqa-etoam? Yaq

Solomon Mbumbukiam matavap loloakh-qa mboviám. Yaq ndego kopømba ndógoát. Izlael ezoqam egeiegei zømbó-megetát. Yaq Mbumbukiam Solomon matavap loloakh kandambá gembo-etoam. Teqa matavap loloakh, kawakawa-za ate ndi:gu-qa matavap loloakh, møndø-løvuám. Neka Mbumbukiam Solomon até gigiap kopoav vømbø-etoam. Yaq Solomon, gigiap kandamba tantáv, qambogoam.

Bugukhokhof *Mbumbukiam-qa khoev egeiegei, manqat, Solomon ndøvøovám, tiw-evem. Ta khoev ndøgo, qanimav tantáv. Ibugukhokhof, Mbumbukiam-qa khoev, palai khoev mba ndógoám, ma Izlael ezoqam, Mbumbukiam-qa iz gi-eqatam. (Taqa yaq-te, ovøyam manqat toqonóqeiv ndøgo: *Mbumbukiam-qa palai khoev.)

Getéy matev nøme, Solomon gematanam, soqáin. Ndego manqei vini-ak sakheis ndøzøkím. Kopoav-qapé. Yaq ndigu ekeza mbumbuk vinivinimba-té ginø-ituím, yaq Solomon até nginik mbumbúk-a, iz vøzø-eqatam, neka lou-qasis lõvønám, ti-te etoam matev gone nonqo, manqat vøvøovam.

Solomon até mbuk ndøpeaumám. Ta mbuk ndøgo, *Ol Testamen mokho-té qanu:gu. Mbuk nqáne: Ecclesiastés, neka manqat vinivinimba, Proverbs mbuk-te ndøugu, neka Song of Söngs neka Sams menas.

(Met 1:6-7; 6:29; 12:42; Luk 11:31; 12:27; Kel 7:47)

Søvakha gigiap lõvusam matev Mbumbukiam-te (Sacrifice)

Zu ezoqam, Mbumbukiam-te søvakha gigiap, tini-løvøsumám ndøgo: Nøme ndøgo, ike manqat nonqó, Mbumbukiam-te, neka nøme, ekeza manqa-zapazapa zapayá. Søvakha gigiap Mbumbukiam-te, *Mbumbukiam-gi iziz ezoqam mba ndølvøsumám, ezoqam-qa iz-te. Ezoqa nøme-te, matev av nqægo, khafeap ndøgoám (Luk 2:24).

Yesu-qa khøuwa-te, Zu ezoqam, søvakha gigiap lõvusam matev av nqægo, *Mbumbukiam-qá khoev-té ginøgoám, Zelusalem taon-te ndøgo. Geté ndakin, kopømba mbáin, av ti:matønumat ndægo, zapa ndøgo: Ndakin Mbumbukiam-qa khoev mbáin, Zelusalem taon-te. Lom ezoqam ndønginám.

Yesu søvakha gigiap lõvusam matev-qa yaq-te Mbumbukiam-te, áv gene-eín nqægo: Gigiap-qape Mbumbukiam-qa bøi-te, tanakh matév neka kuku matév neka teqa manqat o-mba ndape matév, ambá ndøgo, ezoqa søvakha gigiap timbo-løvøsumat. (Met 9:13; 12:7; Mak 12:33)

Yesu ekeza kha, ande søvakha gigiap lõvusam matev, Mbumbukiam-te gembo-etoam, yaq ni ndakin søvakha gigiap lõvusam matev binígu, niqa manqa-zapazapa zapaya. Kopømbaqapé, mbain tøgoat. Zapa ndøgo, Yesu niqa manqa-zapazapa, é-møndø-evøzám. (Iblu 10:18, Ef5:2)

Pol, ndego Keliso-ge u-anem, áv gene-eín nqægo: Av Mbumbukiam-gi iziz ezoqam, søvakha gigiap gi:løvøsumam te-te, ni nikeza kha neka yage, Mbumbukiam áv tabizimbø-etøomém (Lom 12:1)

Søvakha ngusum, waen nonqo (Wine skin)

Taqa yaq-te, ovøyam manqat, toqonóqeiv ndøgo: *Waen

T

Tae etet sisip mbomømboma, mboqotam nonqo (Incense)

Tae etet av nqægo toqo-mboqotam, taqa sisip andé fimakh-ús. Gigiap av nqægo nøme, tae-anim-qá etét gini-khakheinumátún, neka nøme, esokho o lu vøø-khakheinumátún. *Mbumbukiam-qa khoev-te, tae etet av nqægo, *lou-qase-té ginø-mboqotumám, ma Mbumbukiam-te *etoam matev gi-goam. Ta lou-qase ndøgo, gol khakheitáp.

Viav kopo-te, khøuwa kopo, *Mbumbukiam-ge iziz ezoqa kandambaqape, kouwat uni khafeap-qape-in mokho-té genø-onín. Ndego søvakha gigiap-qá kouk ndøndapín neka tae etet mboqotam nonqo vøndapín.

Zu ezoqam, Mbumbukiam-te, tae etet sisip mbomømboma mboqotam matev, teqa iz eqawat nonqo neka ike manqat gone nonqo ndøgoám.

(Met 2:11; Luk 1:9-11; Ef5:2; Veve 8:3-4; 18:13)

Tae mutui (Cross)

Lom gaman ezoqam, pepen ezoqam, tiqa lõvøte etoam nonqo, tae mutui-té ginø-potosamín. Ndøgo ùnime-soqá, av toqote-naqanim. Neka ezoqa, tae mutui-te gifølvøbamin, ndigu mivi kandambá gindapemín. Ezoqa tae mutui-te tøkèbam matev, Lom ezoqam, taon bavokhó ginø-gonemín.

Yesu tae mutui-te genanim, nqosøgeap kandambaqape vøndap-a, mivi kandambaqape vøndap, ndego ni me:gó. Ndego ni nqawa Mbumbukiam-te ituna-qa ndøgoám. Soqáin ndøgo, ezoqa ewaqape tisoqoez.

Yesu tae mutui-qa yaq-te, áv gene-eín nqægo: Gekha ezoqám ndego, te-te paev-qa ndego, ndego ekeza tae mutui be-eqá, bembøpaev. Nqanek manqat, yaya etæ manqát.

Taqa manqa mokho nqánek: Gekha ezoqám ndego, te-te paev-qa ndego, ndego ekeza poev matev, zitá geabetewuá, neka Mbumbukiam-qa poev matev bembõpaev. Yesu matev, áv tenegó. Até ndógó-a, tae mutui-te gitøkewem. (*Luk 9:23; Met 16:24; Mak 8:34; Filip 2:5-8*)

Teks moni upøgim ezoqam (Tax collector)

Teks moni upøgim ezoqam, Izrael manqei-te ndógo, Zu ezoqam ndógoám. Geté ndigu Lom gaman-qa ndõsasaetám. Ta khøuwa-te ndógo, Zu ezoqam, teks moni kopoáv gi-abumam, Lom ezoqam-te, ndigu gizømbo-kawaeztam. Teks moni upøgim ezoqam, ndigu nginik moni, Lom ezoqam nonqo ndø-upøgimám. Ndigu taon mboqog avønin-te, khoev-qasis zøgoám. Yaq gekha ezoqám ndigu, taon-te gi-ozin, ndigu moni be-abám. Ezoqa nginik teks moni upøgim ezoqam, gésanqabám. Zapa ndógo, ndigu Lom ezoqam-qá sasae ndógoám, neka khøuwa kopoáv, ndigu ezoqam-te, moni khápumu-upøgimám, ambá sa nqánek, av teks moni upøgim eqeieqei ndægo.

Neka nøme nqánek: Nginik teks moni upøgim ezoqam, oskia *bawan vini-ák namba me:khokhombupám. Yaq ezoqa ndigu ta zapaya ndógo, khavim-us me:zæbám, Mbumbukiam-qa bõi-te, neka ezoqa soqøsoqa manqa-zapazapa-us vøezæbam. Geté teks moni upøgim ezoqa nøme, Mbumbukiam-té ginøqambúz, ambá av nqægo, av *Felisi ezoqa nøme ndi-gu, ndigu gimatavupam av nqægo, tiqa yage eqeieqei, neka kopømbaqapë, Mbumbukiam-te qambuzaneav tigoat. (*Met 9:9-11; Mak 2:15-16; Luk 18:10-13*)

W

Waen (Wine)

Waen ndógo, waen tae nanga ét. Baebol khøuwa-te ndógo, waen áv gini-khakheinumám nqægo: Waen tae nanga, gleips (*Grapes*) ndimbo-akhayam, gèpesegimemín. Yaq et ndógo, qawain, bugukhokhof ganda pot-té ginø-zivememín. Yaq sège-ivøvemín. Yaq et ndógo, sège-qambuín, vømø-waen-in. Yaq vaev-te nqanek waen, søvakra ngusum-té ginø-zivememín. Zapa ndógo, ta khøuwa-te ndógo, botol mbaín. Geté nginik søvakra ngusum, ndakinak begó. Zapa ndógo, awenege ngusum-te toqozia, yaq waen tøpopon, ndigu gékeqáz. Yaq waen vøqouvøëm-a, søvakra ngusum vøsoqøz (*Met 9:17, Mak 2:22*).

Søvakra ngusum-qa nqovønqova, *Metiu 9:17* avønin-té qonóqei.

Izrael manqei-te, waen khae kopoáv. Gleips gikhatøkhatøezamin, yaq nøme, ezoqa khandin ndølouzatún. Nøme ndigu, khøuwa tatas-té ginø-abamín, vøpapevemín. Yaq vaev-te, áv tini-louzatún. Neka nøme ndigu, waen me:khakheinumatún.

Ezoqa waen, khøuwa kandakanda-té ginø-izumám. Khamasim, *Pasova khøuwa-té o sakhei etoam lou loge-te. Neka khøuwa nøme, ndigu waen, ibøkhá namba me:nokhogimám, tiqa lou namba, vøe-izumam (*Met 21:33; Mak 14:25; Zion 2:1-10; 15:1-8; 1 Ko 11:25; 1 Tim 5:23*).

Neka Yesu-qa khøuwa-te, ezoqa waen nøme, *oliv oíl namba me:nokhogimám, neka nqamav-te vøqouzamin. Ndógo tiqá nqamav mulømulá (*Luk 10:34*).

Baebol mokho-te, manqat mbaín, av nqægo, khafeāp, waen toqo-iz. Geté soqain ndógo, khape toqote-iz, yaq kawa taqa-oki. Yaq nakémbá, waen o bia o gekha ibøkha føgakh av nqægo, izumav toqogoat, qanimáv. (*Lom 14:21; Ef 5:18; 1 Tim 3:8; Tait 2:3*)

Nqovønqova, waen khae neka gleips-qa yaq-te, nqovønqova khagi-us mokho-té qanu:gu.

Wit neka Bali (Wheat and Barley, Grain)

Wit neka Bali, loge gigiáp. Bugug andé eketóp. Zu ezoqam, gèzøgeakhæmatún. Yaq gígatazin, gumu-papevømin, ndigu gèqogazín, sasa ndølvønøvemín. Yaq gètititazín, sasa ndø-evememín, wit nanga, nandí pot kandakanda-te sasa ndønqeisamin. Yaq vaev-te, nandí gini-mivitozemin, vømø-flawaezin. Yaq ndógo tiqá lóu.

Wit neka Bali, tiqa bugug neka mokhov elavøqase vinivinimbá. Wit ndigu, tiqa fia andé kandambá. Geté bali-qa fia andé khapémbá. Bali nøme, ezoqa *hos neka søvakra gigiap nanak me:zøkefemám.

Nqovønqova, wit neka bali-qa yaq-te, nqovønqova khagi-us mokho-té qanu:gu.

Y

Yaq-fia mbain sasae ezoqam (Slave)

Baebol khøuwa-te ndógo, ezoqa nøme, yaq-fia mbain sasae ezoqam ndógoám. Nøme, ndigu pingim-ák. Nakhag-té gi-upøgimám. Neka nøme ndigu, gigiap-av ezoqám, ndigu kopømba mbain qagoam, yaq-fia tigonem. Yaq ndigu ezoqa nøme-te, ekeza nakheis o ekeza kha ndøwiám, vø-tegi-yaq-fia-mbain-sasae-ezoqam-ezin neka ti namba vømøyagin. Nginik yaq-fia mbain sasae ezoqam, tigi kawakawa-za-qa manqat, o-mba

bezømbøe-ndapé. Ndigu kopømba mbaïn, matev timatønumat, av ekezan qazømbepøovam. Ndigu khokho ezoqám. Iz mbaïn, neka gisasaetam, yaq-fia mbaïn. Ezoqa nøme ndigu, tigi kawakawa-za, ezoqa eqeieqei gigoam, tiqa yage andé kopømbá, geté ezoqa nøme-qa yage, ùnime-føgákh.

Yesu (Jesus)

Yesu, taqa manqa mokho nqáneq, “Mbumbukiam, khandi etoam ezoqám.” Yesu-qa iz, Iblu manqat-te, Zosua mbo-akhaemám. Geté Glik manqat-te ndøgo, Yesu. Até ezoqa nømé-a, iz Yesu vøzøgoam.

Mbumbukiam-ge Yo, manqei-qape-te gefakhan, nakhasa nqonqonam geqan, iz Yesu mbo-akhaém, ate av-té, *enzol ezoqam, tegu evo Meli gumbøe-ein (*Luk 1:31; 2:21*).

Yesu-ge unimanqatin eve, Mbumbukiám. Geté ezoqa kopoáv, áv gini-matavupám nqægo: Yesu-ge eve, Zoséf, ndego Meli-ge zivis (*Luk 3:23, Mak 6:3*).

Yesu, ndego yo-khøuwá. Teqa zita-te, Meli nakheis nøme, møndømbø-fakház. Yesu-gi emekheis. Angana-qa iziz nqáneq: *Zems neka *Zosef neka Saemon neka *Zudas. (Ngenek Zudas ambá ndego, Yesu sa gembøqambun.) Yesu até sænakheis-a, vømbøgoam. Geté tiqa iziz, Baebol mokho-te peawapøteáv (*Mak 6:3*).

Yesu ndego, Deivid ndomanazám (*Met 1:1*).

Vaev-te, Yesu, iz nøme *Keliso neka *Mesaya mbo-akhaém. Zapa ndøgo, ezoqa ndøgo, teqa yaq-te, Mbumbukiam nupøkhan mba, manqa mbusa geve, tendo-khofotav.

Yesu-gi paev ezoqam (Disciples, Followers)

Yesu-gi paev ezoqam ndigu, Yesu gimbopavam, ndego nqanek manqei-qape-te geyagam. Ndigu paev ezoqam tuelv, Yesu ibugukhokhof gevevesam, timbo-paevem, ndigu iz nøme, Keliso-gi u-anim zø-akhaemám. Geté paev ezoqa nøme, møndømbø-goám. Ezoqa andé kandambá. Yaq Yesu yan-te ge-eqan, taqa zita-te, até ezoqa ewaqapé-a, Yesu gi-unimanqatintam, iz Yesu-gi paev ezoqam zø-akhaemám. Yaq ndakin, até ní-a, ni Klisten ezoqam, ni Yesu-gi paev ezoqám.

(*Met 8:23; 10:1-4; Mak 3:13-19; Luk 6:12-16; Kel 6:7*)

Z

Zayon (Zion)

Zayon ndøgo, manqei pøyat-qá iz. Zelusalem taon-té qagó. Ibugukhokhof, Zayon Zebusait ezoqam-qá manqei ndøgoám. Yaq vaev, Deivid ndøndáp, tegi ezoqam namba. Nakhag-té ginøndapém. Yaq taqa zita-te, nqanek manqei, iz nøme, Deivid-qá taon mbo-akhaemám (*2 Sam 5:6-10*). Deivid genanim, yaq tege yo Solomon kawa ezoqam-qa iziz gendap, *Mbumbukiam-qa khoev, teqa manqa vøovam-te, Zayon manqei pøyat avønín-té ginøvevém. Yaq ta zapaya ndøgo, ezoqa até Mbumbukiam-qá khoev-qá manqei-a, Zayon mbo-akhaemám.

Manqat nøme, Zayon manqei ndæmanqate, Zelusalem taon ate ndægo me-manqaté (*Met 21:5; Zìon 12:15; Lom 9:33; 11:26; 1 Pita 2:6*).

Neka manqat nøme, Zayon-qa yaq-te, Zelusalem ndakinak me-manqaté, yan-te nqo-go. Ndøgo Mbumbukiam-qá manqei (*Iblu 12:22; Veve 14:1*).

Zekop (Jacob)

Zekop ndego, *Aezek neka Lebeka, tigé yó. Tege atanakha, Eibleem ndøgoám. Baebol mokho-te, manqat kopoáv, áv qane-manqaté nqægo: Mbumbukiam, ndego Eibleem neka Aezek neka Zekop, tigi Mbumbukiám (*Exo 3:6; Met 22:32; Mak 12:26; Luk 20:37; Kel 7:32*).

Zekop-ge zapikia, *Isáo. Nginik ezoqa menas, qaqangeáp. Zu ezoqam-qa matev, áv qanegoám nqægo: Eve løvøte avønín-te gemø-itanin, ndego yo-khøuwa-te, zenda mo-awamín, vømbø-guligulimin. Yaq Mbumbukiam, ngenek yo-khøuwa, matev mbomømboma bembø-matanam. Zekop Eve-qa guliguli manqat neka ta matev mbomømboma, ta guliguli manqat mokho-te ndøndo-fakhate, upøgim-qa oskia ndøgoám. Yaq khøuwa nøme, Isao søvakra fouzu-te gendoqavan, ifin qambovin, yaq Zekop lou-qa gemboviam, ngenek áv gembøe-eín nqægo, “No lou naqanøká nøtaqá-etoamák. Geté qo yo-khøuwa iz, vønømbøkhe-etoám, tat-qa guliguli matev tændap.” Yaq Isao sègembo-etoám, yaq Zekop lou vømbø-etoam. Yaq vaev-te, Zekop tege eve, gètubám, teqa guliguli manqat vøndap, ndego Isao etoam-qa gegoam

(*Gen 25:19-34; 27:1-40; Lom 9:10-13; Iblu 11:20*).

Zekop sakhei menás, gezøkim. Tiqa iziz, Leiá neka Laisól. Taqa zita-te, ndego até tigi tøke ezoqa menás-a, vøzøkim. Zekop ndego, nakhei angana tuelv gimbogoam. Tiqa iziz nqáneq: Lubèn neka Simeøn neka Livaí neka Zudá neka Dèn neka Naftali neka Gád neka Asá neka Isaká neka Zebuløn neka Zoséf neka Benzamin. Nginik ezoqam, Izlael khagua

bawan-ak-gi atanakha-zapazapa-zá. Mbumbukiam, Zekop-qa iz, vaev-te, *Izrael mbo-akhá, yaq ndego vømø-Izrael-ezoqam-gi-atanakha-zapa-ev (*Met 1:2; Luk 1:33*).

Sika verniav-te ndøgo, ibøkha ozu møndøgoám. Ndøgo Zekop-qa ibøkha ozu mbo-akhaemám. Zapa ndøgo, Zekop-za ndø-ozém. Yesu-qa khøuwa-te ndøgo, ta ibøkha ozu zua ndøgoám (*Zion 4:5-6, 12*). Até ndakín-a, zua ndøgo.

Zelemaya (Jeremiah)

Zelemaya ndego, *Ol Testamen khøuwa-té geyagám. Ndego *Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam kandambaqape ndøgoám. Zelusalem taon-té geyagám. Ta khøuwa-te ndøgo, Izrael ezoqam-gi kawakawa-za, tiqa matev soqain. Neka ezoqa manqa-zapazapa ndøgoám. Yaq Zelemaya nginik é-møndøø-manqatám, av nqægo: *Bebilon ezoqam ndøzáv, yaq tigi nakhag ezoqam, Izrael ezoqam, pingim-ak ndø-upozó, tiqa manqa-zapazapa matanam zapaya. Yaq Izrael-ak, Bebilon manqei-té gíyagát. Viav 70, ndøgo tiyagat. Zelemaya até geyagám, Bebilon ezoqam-ge kawa vøndøwáv, tegi nakhag ezoqa namba, Zelusalem taon vøngi-nam-a, Izrael ezoqam, pingim-ak vø-upozo. Geté Zelemaya ekezan, Bebilon manqei-te ndafeáv. Ndego Zelusalem taon-te, até gegoám, ezoqa kopokopo nøme namba, ndigu manqei keoge nonqo gizuvaz. Geté vaev-te, nginik ezoqam, Zelemaya *Izip manqei-té ginø-ituím, oskiá ndøgo, ndego poeveav qagoam. Yaq gemø-lawaqape-ev, ndego ta manqei-te ndøgo tenaním.

Zelemaya ndégo, ta *Ol Testamen mbuk gepeawam, Zelemaya (*Jeremiah*) ndimbo-akhayam. (*Met 2:17; 16:14; 27:9*)

Zelot (Zealot)

Yesu-qa khøuwa-te, Zu ezoqa nøme, Izrael manqei-te, Lom ezoqam ngeasam-qa ndøgoám, ndigu gizømbo-kawæztam. Nakhag-ús. Yaq nginik ezoqam, Zelot ezoqam zø-akhaemám. Yesu-ge paev ezoqa nøme, ndego ibugukhokhof Zelot ezoqam ndøgoám. (*Met 10:4; Mak 3:18; Luk 6:14-16*)

Zems (James)

*Niu Testamen mokho-te, ezoqa vinivinimbá, iz Zems ndøzøgo. Ezoqa nginik:

1) Zems, ndego Yesu-ge eveqase

Ibugukhokhof, Yesu-gi emekheis unimanqatinteáv av nqægo, Yesu, Mbumbukiam ndokhofotáv (*Zion 7:5*). Geté vaev-te, até ndigú-a, ti mokho-té gunu-goám, Yesu gi-unimanqatintam (*Kel 1:14*). Ngenek Zems, Zelusalem Klisten bawan ezoqam-gé megeat ezoqam ndøgoám (*Kel 12:17; 15:13; 21:18; Gal 1:19; 2:9, 12*). Ngenek ta pepa ndøgo tepeawám, Zems ndimbo-akhayam.

2) Zems, ndego Zebedi-ge yo

Ngenek Zems, tege namba qawan, Zión (*Zion 2). Yesu-gi paev ezoqa tuelv nøme ndégo. (*Met 4:21; 10:2; 17:1; 26:37; Mak 3:17; Luk 6:14; 8:51; Kel 1:13*)

3) Zems, ndego Alfius-ge yo

Até ngenék-a, Yesu-gi paev ezoqa tuelv nøme vøgoam. (*Met 10:3; Mak 3:18; Luk 6:15; Kel 1:13*)

4) Zems, ndego Zudas-ge eve

Ngenek Zems, Zudas-gé evé, ngenek Yesu-ge paev ezoqa tuelv nøme gegoam. Ngenek Zudas, ezoqa viní, ambá ndego, Yesu sa gembøqambun. (*Luk 6:16; Kel 1:13*)

Zesi (Jesse)

Zesi ndego, Deivid-gé evé, ndego Izrael kawa ezoqam kandambaqape. Neka Zesi, Yesu-gé atanakha-zapá.

(*Met 1:5-6; Luk 3:32; Kel 13:22; Lom 15:12*)

Zion (John)

*Niu Testamen mokho-te, ezoqa vinivinimbá, iz Zion ndøzøgo. Ezoqa nginik:

1) Zion, ndego ezoqa ibøkha iz gezø-etoumam (John the Baptist)

Ngenek Zion, Zekalaya neka Elizabeth, tigé yó. Mbumbukiam tene-khofotáv ndøgo: Ndego *Mesaya-qa nakhoa ndøkhakheinám. Ndego ezoqa, áv gezømbe-manqatám nqægo: Ndigu Mbumbukiam-té giabenø-qambúz, neka *ibøkha iz bëndapem. Ndøgo tiqá khakhatáp, av nqægo, ndigu unimanqatín møndø-qambúz. (*Met 3:1-2; 11:2-18; 14:1-12; Luk 1:13-17, 57-63; 7:24-30; Zion 1:6-40; Kel 1:5; 13:24-25*)

2) Zion, ndego Keliso-ge u-anem (John the Apostle)

Ngenek Zion, Zebedi-gé yó. Tege namba qawan, Zéms (*Zems 2). Até ngenék-a, Yesu-gé paev ezoqam ndøgoám. Zion ndégo, ta Baebol mbuk gepeawam, Zion ndimbo-akhayam, neka ta pepa misika ndøgo, 1 Zion neka 2 Zion neka 3 Zion ndimbo-akhayam. Neka ndego até Manqat Qandovevám-a, vøpeawam. Ovøyam manqat nøme, ngenek Zion-qa yaq-te, nqanek mbuk vinivinimba-qa megeat manqat-qasis-té qonøqeiv (*Met 10:2; Mak 3:17; 5:37; Luk 9:28; Kel 1:13; 3:1-4:23*)

3) Zion-Mak (John Mark)

Ngenek Zion-Mak, iz nøme Mak mba mbo-akhaemám. Ezoqam ndégo, ta mbuk ndøgo, Mak, ndimbo-akhayam, gepeawam. Pol neka Banabas, bugukhokhof khøuwa manqei vinivinimba-te gi-okhoam, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat gi:zømesimam, ndego møndøgoám. Ovøyam manqat nøme, teqa yaq-te, Mak mbuk megeat manqat-qase-té qonøqeiv. (*Kel 12:12, 25; 15:36-39*)

4) **Zion, ndego Pita-ge eve** (*John, Peter's father*)

Ngenek Zion, Pita-ge eve, iz nøme Ziona mbo-akhaemám.

(*Zion 1:42; 21:15-17; Met 16:17*)

5) **Zion nøme** (*John*)

Ngenek Zion, *Mbumbukiam-gé iziz ezoqam kandambaqape-gé ezoqa nøme ndøgoám. (*Kel 4:6*)

Ziona (*Jonah*)

Ziona ndego, *Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam ndøgoám. *Ol Testamen khøuwa-té geyagám. Ziona-qa emanqat toqonøqeiv ndøgo, ta mbuk-te ndøgo, Ziona (*Jonah*) ndimbo-akhayam.

(*Met 12:39-41; 16:4; Luk 11:29-32*)

Zosef (*Joseph*)

Baebol mokho-te, ezoqa vinivinimbá, iz Zosef ndøzøgo.

1) **Zosef, ndego Zekop-ge yo**

Ngenek Zosef, *Zekop-ge yo, *Ol Testamen khøuwa-té geyagám. Tegu evo, Laisól. Evenap 11 namba me:khouwév. Tege eveqase, *Benzamín. Até ngenék-a, Zosef neka Laisól, tigé yó. Zekop poev kandambá, Zosef-te. Yaq tegi namba-qaniap, ova mbo-einím, ta zapaya. Yaq Izip manqei-té ginøwím. Ta manqei-te ndøgo, ndego yaq-fia mbain sasae ezoqam ndøgoát. Geté khøuwa nøme, *Felo venanqei ndótám. Ta venanqei-tam ndøgo, nqova mbondáf. Yaq ezoqa kopømba mbain, taqa mokho timbo-ovøyømem. Geté yaq Zosef kopømba qagoam, taqa mokho temboveaz, yaq Felo ndego vesøteve iz mbo-akhá. Yaq vaev-te, vikia seke qamat, Zosef tege eve neka namba-qaniap, lóu gezømbe-tøkeám. Yaq ndigu pakhaezateáv. Nqanek emanqat toqonøqeiv ndøgo: *Genesis 37 neka 39-47*.

(*Zion 4:5; Kel 7:9, 13-14, 18*)

2) **Zosef, Meli-ge zivis**

Ngenek Zosef, *Meli-gé zivis, ndugu *Yesu-gu evo. Ndego khoeiv puanam ezoqam ndøgoám. Deivid ndomanazám, ndego Izrael ezoqam-ge kawa ezoqam kandambaqape. Zosef Yesu-ge eve-aním mbá. Tege eve Mbumbukiám. Nqova Mbomambaqape-qá mokho-té genøfakhán. Geté Zosef gè-anqó. Yaq ezoqa, áv gini-matavupám nqægo: Zosef, Yesu-gé evé.

(*Met 1:16, 18-25; 2:13-15, 19; Luk 1:26-27; 3:23; 4:22; Zion 1:45; 6:42*)

3) **Zosef, Yesu-ge eveqase**

(*Met 13:55*)

4) **Zosef, ndego Alimatea vemíav-ak**

Ngenek Zosef, gigiap kopoav ezoqam ndøgoám. Ndego Yesu-gé paev ezoqam nøme ndøgoám, neka manqa ovøyam ezoqam kandambaqape vøgoam. Manqa givøovømem, av nqægo, Yesu tae mutui-te titøkewem, ndego poev mbain. Yaq Yesu genanim, ndego teqa kha, manqei-pakha ndakinak-té genø-utáv, ndøgo ekeza ezoqam nonqo, nandi-te ge-oz, av tiqa matev qazømbe-goam (*Met 27:57-60; Mak 15:42-46; Luk 23:50-53; Zion 19:38-42*).

5) **Zosef, iz nøme qambogoam, Basabas neka Ziastes**

Ngenek Yesu-gé paev ezoqam ndøgoám. Keliso-gi u-aním, ezoqam-qa givawam, ndego Zudas Iskaliot-qa iziz tendap, ndigu ngenek Zosef neka Matias ndø-upozó, ti mokho-te, ezoqa kopo teqa iziz tendap (*Kel 1:23*).

6) **Zosef Banabas**

Ngenek ezoqam, teqa iz-aním, Zoséf. Geté Keliso-gi u-aním, iz Banabas mbo-akhaemám. Taqa manqa mokho, "Ezoqa zita tøpøzu ezoqám." Ngenek Zosef Banabas, Zu Klísten ezoqám. Saiples manqei bawá geqán. Pol bugukhokhof khøuwa, manqei vinivinimba-te ge-okhoam, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimam, ngenek møndøgoám, teqa sasae-te vømbø-tøkeam. (*Kel 4:36; 9:27; 11:22-30; 12:25; 13-15*)

7) **Zosef, Zems-ge zapikia**

Ngenek Zosef, Zems-gé zapikiá, ndego ezoqa ndakinak gegoam. Iz nøme qambo-goam, Zosés. Tigu evo-qa iz, *Melí (*Met 27:56, Mak 15:40*)

Zosua (*Joshua*)

*Mozes genanim, yaq iziz Zosua mbondáp, Izrael ezoqam tezømbø-megeat. Ezoqa ndégo, Izrael ezoqam, Keinan manqei-te ge-itub, ta manqei ndøgo, taqa yaq-te Mbumbukiam manqa mbusa geve, tezø-etoam. Zosua-qa megeat matev eqeieqeí. Ndego Mbumbukiam-te poev mbogoám neka teqa nakhoa oskia vømbøpavam. Ndego Izrael ezoqam, äv gene-gugubám nqægo: Ndigu oskia Mbumbukiam-té giabeno-tøkezá, neka khape mbumbuk, zitá giabiti-wuøezá. Zosua-qa emanqat toqonøqeiv ndøgo, ta mbuk ndøgo, Zosua (*Joshua*) ndimbo-akhayam. (*Kel 7:45; Iblu 4:8*)

Zu bawan-ak (*Jews*)

Zu ezoqam ndigu, Mbumbukiam ibugukhokhof geveataz, tegi ezoqam tigoat. Iz nøme, ndigu *Izrael ezoqam zø-akhayám. Ndøgo tønøngáz, *Eibleem U taon-te gegoam, yaq Mbumbukiam gembø-akha, manqei vini-te tewav. Yaq Keinan manqei-te gemøfakhan, Mbumbukiam Eibleem namba, poev ndø-unimanqatín. Neka manqa mbusa, äv genevé nqægo: Ndego ndømbø-kewagát neka bawan-qaqe vømöve. Neka manqat nøme, äv gembø-ein nqægo: Angana ate ti:goat, *ngusu bezøqogáz. Ndøgo tiqá khakhatáp av nqægo, ndigu Mbumbukiam-gi.

Eibleem gemanaz, Aezek vøfakhan. Yaq Aezek gemanaz, Isao neka Zekop vøfakhas. Yaq Mbumbukiam, *Zekop ndøveatáv, ndego tegi ezoqam namba, Mbumbukiam-gi tigoat. Vaev-te, Mbumbukiam Zekop, iz ndakinak mbo-akha: Izlaél. Yaq Zekop gemanaz, nakhei angana tuélv gimbo-fakhas. Nginik angana, Izrael ezoqam-qa khagua bawan-ak tuelv-gi atanakha-zapazapa-zá.

Mbumbukiam teqa guguna manqat, Zu bawan-ak zø-etoám, Mozes mokho-te. Ibugukhokhof, bawan vinivinimba nøme zøtezateáv, Mbumbukiam-anim-qa yaq-te. Zu ezoqam mba me:zøtéz. Zapa ndøgo, Mbumbukiam ibugukhokhof sa ndígu teveatáz, tegi ezoqam tigoat.

Ibugukhokhof, iz Zu, Zuda-gi zi mba zø-akhaemám, ndego Zekop-ge yo nøme gegoam. Geté vaev-te, iz Zu, Izrael ezoqam ate ndígu tizø-akhaemám.

Yesu ndego ekezan, Zu bawan-ak ndøgoám. Neka até tegi paev ezoqám-a, Zu bawan-ak vøgoam.

Até ndakín-a, Zu bawan-ak, Mbumbukiam-gi ezoqám. Geté Yesu mokho-te, ate ní-a, ni *bawan vini-ak, kopømbaqapé tizi-Mbumbukiam-gi-ezoqam-en, ni ndego tizi-unimanqatinim.

Zu ezoqam-gi manqa ovøyam megetapak (*Council, Sanhedrin*)

Nginik manqa ovøyam megetapak, Zu ezoqam-gi iz-akhayapak ndøgoám. Manqa ovøyam-te, ndøgo tini-pindumám, ezoqa Mozes-qa guguna manqat o ekeza manqat nøme, go-aumam, gimøkuimam. Vemiav o taon vinivinimba, ekeza manqa ovøyam ezoqam zøgoám. Ezoqa khapekhapémbá. Geté manqa ovøyam kandambaqaqe, Zelusalem taon-té qagoám. Ndøgo manqa ovøyam ezoqam 71 gisokhoam. Ta manqa ovøyam mokho-te, *Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda mu-goám neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam vøugoam. Ti mokho-te, ezoqa nøme, *Felisi ezoqám neka nøme *Sadusi ezoqám. Neka tigi manqa ovøyam megeat ezoqam, *Mbumbukiam-gé iziz ezoqam kandambaqaqe ndøgoám.

Lom ezoqam-qa gaman mokho-te, Zu ezoqam, ekeza manqa ovøyam matev zua zøgoám. Geté Lom ezoqam ndigu takeapáv, ezoqa løvøte-te ti-ab. Lom gaman ezoqam mbá, kopømba ndøgo, ezoqa løvøte-te ti-ab. Yaq nakémbá, ndigu Zu manqa ovøyam megetapak, Yesu *Pailøt-té ginø-ituim, ndego Lom gaman ezoqam, ndigu Yesu løvøwe-qa gigoam.

(*Met 26:59; 27:2; Mak 14:55; 15:1; Luk 22:66; 23:1; Zion 11:47; Kel 4:15; 5:21; 6:12; 23:1; 24:20*)

Zu ezoqam-qa guliguli khoev (*Synagogue*)

Zu ezoqam-qa manqei-te, vemiav neka taon vinivinimba ate qægoam, ekeza guliguli khoev zøpuatát. Zu ezoqam, Sabat khøuwa-te, tiqa guligulim-te, ndøgo tinø-pindupám. Guligulim-qa neka Mbumbukiam-qa iz eqawat-qa neka teqa Manqat geveam neka ovøyam-qa ndøpindupám. Neka khøuwa nøme, ta khoev kopo-te ndøgo, ndigu manqa ovøyam zøgoám.

Neka Zu ezoqam-gi nakheis, tiqa skul até ndøgo tøzøgoám, ma geveam neka peawam matev neka zøtezat Mbumbukiam-qa yaq-te gi-upøgimam.

Vaev-te, Izrael ezoqam, manqei nøme-te gipanqanim, ndigu até ndøgó-a, taon vinivinimba-te, ekeza guliguli khoev ndøpuanumám. Até ndakín-a, Izrael manqei-te neka manqei vinivinimba-te, ndigu tiqa guliguli khoev, zua zøpuatát.

(*Met 4:23; 6:5; 13:54; Luk 4:16; Kel 13:5, 14; 14:1; 17:1, 10; 18:4*)

Zuda (*Judah*)

Zuda, ndego *Zekop-gé yó. Tegu evo, Leiá. Ndego namba-qaniap ate gi:goam, ilevén, gimboqam. Ngenek Zuda, Zuda khagua bawan-ak-gé atanakha-zapá. Ezoqa nòme gendomanaz, *Deivid. Neka até *Yesú-a, Zuda khagua bawan-ak ndøgoám. Deivid neka Yesu, tiqa vemiav, Betliém. Zudia manqei-té qagó. Ta manqei ndøgo, Zuda bawan-ak-qá manqei.

(Met 1:2-3; Iblu 7:14; Veve 5:5)

Zudas (Judas)

*Niu Testamen mokho-te, ezoqa síks, iz Zudas ndøzøgo. Ezoqa ngínik:

1) **Zudas, ndego Lom ezoqam ngeasam-qa gegoam.**

Ngenek ezoqam, Gelili plovins-ák. Ndego Lom gaman namba, nakhag ndøngáz. Geté gèlaém, yaq tegi paev ezoqam ate gi:goam, sège-panqanimát (Kel 5:37).

2) **Zudas, Yesu-ge eveqase**

Ngenek Zudas, Yesu-gé eveqasé, neka até Zems-gé eveqasé. Zudas, iz nòme Zud mbo-akhaemám. Ezoqa ndégo, ta pepa ndøgo gepeawam, Zud ndimbo-akhayam. Ovøyam manqat nòme, teqa yaq-te, ta pepa-qá megeat manqat-qase-té qonòqéiv (Met 13:55; Mak 6:3).

3) **Zudas, Zems nòme-ge yo**

Ngenek Zudas, Yesu-gí paev ezoqam tuelv ndøgoám. Teqa iz nòme, Tadies atøgó.

(Met 10:3; Mak 3:18; Luk 6:16; Zion 14:22; Kel 1:13)

4) **Zudas, Iskaliot**

Até ngenék-a, Yesu-gí paev ezoqam tuelv ndøgoám. Geté vaev-te, ndego sègembogambún, tegi qaqa ezoqam-qa zenda-te vøve. Geté geqéiv av nqægo, ndigu Yesu løvøwe-qa gimboqam, yaq mbøni mbová. Yaq tenøwáv ndøgo, ekeza monqo vømðfok, vønanim.

(Met 10:4; Mak 3:19; Luk 6:16; Met 26:14-16, 20-25, 47-50; Met 27:3-10; Kel 1:16-25)

5) **Zudas, Damaskus taon-ak**

Ngenek Zudas, Damaskus taon-té geyagám. Pol teqá khoev-té geqotám, ndego Damaskus taon-te gemat, yaq ta nakhoa-te ndøgo, Yesu gembo-fakhan, yaq bói waev vømbø-navøem. Yaq Ananayas ndowáv, Pol vømbø-guligulim. Yaq taqa zita-te, Pol bói waev nqawa vøndap. (Kel 9:11)

6) **Zudas Basabas**

Ngenek ezoqam, Klisten bawan mokho-te, Zelusalem taon-te, *Mbumbukiam-gé manqá vevezam ezoqa nòme ndøgoám. Yaq Klisten bawan megetapak, Zelusalem taon-te ndøgo, Zudas Basabas neká Sailes tivevesám, Pol neka Banabas namba, Antiok taon-te tizav, tiqa pepa tindapet, *bawan vini-ak Klisten ezoqam-qa yaq-te. (Kel 15:22-32)

Klisten ezoqam-qa Khøwa Kandakanda

Klismes (Christmas)

Klismes khøwa-te, ni ndøgo tizimbo-matavupatún, Mbumbukiam-ge Yo, Yesu Keliso, nqanek manqei-qape-te geqan, ge-ezoqam-ev.

Emanqat taqa yaq-te, nqánek:

Met 1:18-2:18; Luk 1:26-56; 2:1-40.

Epek fege Sande (Palm Sunday)

Ta Sande ndøgo, taqa zita-te, Sande nòme Ista khøwa tøndap, ni ndøgo tizimbo-matavupatún, Yesu ande kawa ezoqam me, Zelusalem taon-te ge-on. Ta khøwa-te ndøgo, ezoqa epek ndø-upøgim, vømbøe-qatøzem. Yaq äv gini-akhaemát nqægo, "Hosána! Iké: Mbumbukiam-te. Ndego ngenek ezoqam békhaheinvém, Evezøza-qa iz-te ngegeav, ngenek Izlael ezoqam-ge kawa."

Emanqat taqa yaq-te, nqánek:

Met 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:28-40; Zion 12:12-19

Tesde ndøgo, ta khagus, Yesu tegi paev ezoqam namba, lou gilog (Maundy Thursday)

Ta Tesde ndøgo, taqa zita-te, Ista khøwa tøndap, ni ndøgo tizimbo-matavupatún, Yesu tegi paev ezoqam namba, vaev khøwa-te *Pasova lou gilog, yaq ndego *Evezøza-qa lou loge matev (Communion) gengaz.

Até ta Tesde ndøgo tøgoám, Yesu Getsemani manqei-te, Mbumbukiam-te gemø-guligulim, yaq Zudas ndego tegi qaqa ezoqam-qa zenda-te geve, vø-møvøinam-a, manqá ovøyam-te vøndafem.

Emanqat taqa yaq-te, nqánek:

Met 26:17-75; Mak 14:12-72; Luk 22:7-23, 31-65; Zion 13:1-38; 18:1-27

Fraide Mbomambaqape (Good Friday)

Ta Fraide ndøgo, taqa zita-te, Ista khøuwa tøndap, ni ndøgo tizimbo-matavupatún, Yesu niqa manqa-zapazapa evøzam nonqo, nqosøgeap neka mivi gendap, neka tae mutui-te vønanim.

Emanqat taqa yaq-te, nqáneek:

Met 27:1-66; Mak 15:1-47; Luk 22:66-23:56; Zion 18:28-19:42

Ista khøuwa (Easter)

Ni Ista khøuwa, ndøgo tizimbo-matavupatún, Yesu løvøte-te gendo-khandi:v. Taqa yaq-te, Pol 1 *Kolin 15:17* mokho-te, av gene-eín nqægo, “Keliso løvøte-te amba khandi:vateav tøgonin, zoqa unimanqatin matev, ambá mokho mbaín. Ambá khokhó. Neka zo manqa-zapa-te, ambá zua zogonín.” Unimanqatin. Yesu ndego løvøte-te gendo-khandi:v, ndøgo gigiap-qape kandamba tantáv, niqa Klísten unimanqatin matev mokho-te.

Emanqat taqa yaq-te, nqáneek:

Met 28:1-20; Mak 16:1-18; Luk 24:1-49; Zion 20:1-23

Tesde ndøgo, Yesu yan-te geqavíg (Ascension Day)

Yesu løvøte-te gendo-khandi:v, yaq ndego khøuwa foti-qa zita-te, yan-té genøqavíg. Yaq nakémbá, Ista khøuwa-te, khøuwa gevebam toqongaz, yaq khøuwa foti toqomø-khantaz, kopømbaqapé, ta Tesde ndøgo, tizimbo-matavupat, ndego yan-te geqavíg.

Emanqat taqa yaq-te, nqáneek:

Mak 16:19-20; Luk 24:50-53; Kel 1:3, 9-11

Pentikos khøuwa (Pentecost)

Pentikos, taqa manqa mokho, “Fiftí.” Ezoqa ta khøuwa ndøgo, Pentikos khøuwa, timbø-akhayám ndøgo: Yesu løvøte-te gendo-khandi:v, yaq khøuwa fifti-qa zita-te, ndego Nqova Mbomambaqape ndokhofotáv. Ate av-té, ibugukhokhof tegi paev ezoqam-te, manqa mbusa ge:ve.

Emanqat taqa yaq-te, nqáneek:

Kel 2:1-41

Baebol manqat vinivinimba, gekham-tē qonøqeiv

Mbumbukiam-qa yaq-te

Mbumbukiam, ndego Tat, teqa yaq-te

Mak 10:27
 Mak 12:29-30
 Luk 1:37
 Luk 6:35-36
 Zion 4:23-24
 Kel 14:14-17
 Kel 17:22-31
 Lom 1:18-23
 Lom 11:33-36
 1 Ko 8:4-6
 2 Ko 1:3
 1 Tim 1:17
 1 Tim 6:15-16
 Iblu 4:13
 Iblu 10:30-31
 Zems 1:17
 1 Pita 1:14-17
 1 Zion 1:5
 1 Zion 4:7-12, 16
 Zud 24-25
 Veve 4:8-11
 Veve 15:3-4

Mbumbukiam-ge Yo-qa yaq-te, ndego Yesu Keliso

Yesu Keliso, ndego unimanqatin Mbumbukiam-gé yø

Met 11:27-30
 Met 16:13-17
 Mak 1:9-11
 Luk 1:35
 Luk 3:21-22
 Zion 1:1-18
 Zion 5:19-29
 Zion 6:35-40
 Zion 8:48-58
 Zion 11:25-27
 Zion 14:5-11
 Zion 17:1-5
 Zion 20:26-31
 Kel 3:13-18
 Lom 1:3-4
 2 Ko 4:4-6
 Gal 4:4-5
 Filip 2:5-11
 Kol 1:15-20
 Kol 2:9-10
 Iblu 1:1-14
 Iblu 7:26-28
 1 Zion 5:20
 Veve 1:12-18

Yesu, ndego Mbumbukiam-ge Yo, geqan, gemø-ezoqam-ev

Zion 1:14
 Luk 1:26-38
 Met 1:18-25
 Luk 2:1-20
 Met 2:1-23
 Gal 4:4-5

Filip 2:6-7
Iblu 2:14-18

Yesu ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimam neka enqoni-us ezoqam vøkhakheinøvemam

Met 4:23-25
Met 7:28-29
Met 9:35-36
Met 11:1-6
Luk 4:14-44
Kel 10:36-38
Zion 20:30-31

Yesu umingiap matev vinivinimba gematønumam

Met 8:1-15, 23-34
Met 9:1-7, 18-34
Met 12:9-14, 22-23
Met 14:15-33
Met 15:22-28, 32-38
Met 17:14-18
Met 20:29-34
Met 21:18-22
Mak 1:21-28
Mak 7:32-37
Mak 8:22-25
Luk 5:4-10
Luk 7:11-17
Luk 13:10-13
Luk 14:1-4
Luk 17:12-17
Luk 22:50-51
Zion 2:1-11
Zion 4:46-54
Zion 5:1-9
Zion 9:1-7
Zion 11:11-44
Zion 21:4-6
Kel 2:22

Zu Megetapak, Yesu gimøvøinam neka løvøte-te vøveem

Met 26:47-68
Met 27:1-2, 11-31
Mak 14:43-65
Mak 15:1-20
Luk 22:47-53
Luk 22:63-23:25
Zion 18:1-14, 19-24
Zion 18:28-19:16

Yesu tae mutui-te gitøkewem

Met 27:32-56
Mak 15:21-41
Luk 23:26-49
Zion 19:17-37

Yesu manqei ozu-te gi-oeinam

Met 27:57-66
Mak 15:42-47
Luk 23:50-56
Zion 19:38-42

Yesu løvøte-te gendo-khandiv neka ezoqa vinivinimba-te vøfakhanumam

Met 28:1-20
Mak 16:1-8
Luk 24:1-49

Zion 20:1–21:14
 Kel 1:3-8
 Kel 2:24-32
 Kel 3:15
 Kel 4:10, 33
 Kel 10:39-41
 Kel 13:29-37
 Kel 17:2-3, 30-31
 Lom 1:4
 Lom 4:24-25
 1 Ko 15:3-8, 12-21
 Veve 1:18

Yesu yan-te geqavig neka Mbumbukiam-qa nakeamo zenda-te vømøqom

Luk 24:50-51
 Kel 1:9-11
 Kel 2:32-36
 Kel 5:30-31
 Lom 8:34
 Ef 1:20-23
 Filip 2:9-11
 Iblu 1:3
 Iblu 2:9
 Iblu 4:14-16
 Iblu 7:25-26
 Iblu 10:12-13
 1 Pita 3:22
 1 Zion 3:21-22

Nqova Mbomambaqape-qa yaq-te

Met 28:19
 Mak 1:9-11
 Mak 3:28-29
 Luk 1:35
 Luk 3:16
 Luk 4:1
 Luk 11:13
 Luk 12:12
 Zion 1:32-34
 Zion 3:5-8
 Zion 7:37-39
 Zion 14:15-17, 26
 Zion 15:26
 Zion 16:7-15
 Zion 20:19-23
 Kel 1:4-5, 8
 Kel 2:1-18, 38-39
 Kel 4:31
 Kel 5:3-4
 Kel 8:14-17
 Kel 10:44-48
 Kel 13:2-4
 Kel 15:28
 Kel 16:7-10
 Kel 19:1-7
 Lom 5:5
 Lom 7:6
 Lom 8:9-16, 26-27
 1 Ko 2:4, 6-16
 1 Ko 3:16
 1 Ko 6:11, 19
 1 Ko 12:1-13
 2 Ko 1:21-22

2 Ko 5:5
 2 Ko 13:13
 Gal 3:2-5
 Gal 4:6
 Gal 5:16-18, 22-25
 Ef 1:13-14, 17
 Ef 3:16
 Ef 4:3-4, 30
 Ef 5:18-20
 Ef 6:17-18
 1 Tes 1:5-6
 1 Tes 5:19-20
 2 Tes 2:13
 Tait 3:5-6
 Iblu 2:4
 Iblu 9:14
 1 Pita 1:2, 11
 2 Pita 1:20-21
 1 Zion 2:20
 1 Zion 3:24
 1 Zion 4:13
 1 Zion 5:6-8

Mbumbukiam manqei-qape neka gigiap ate ndægo gekhakheinam

Met 19:4
 Zion 1:1-3
 Kel 14:15
 Kel 17:24-26
 1 Ko 8:6
 Kol 1:15-16
 Iblu 1:2
 Iblu 11:3
 Veve 4:11

Mbumbukiam-qa keoge matev-qa yaq-te

Met 6:25-34
 Met 10:29-31
 Kel 14:15-17
 Lom 8:28
 Lom 11:36
 Kol 1:17
 Iblu 1:3
 Zems 4:13-16

Ezoqam-qa yaq-te

Ezoqa ewaqape, manqa-zapazapa-ús

Zion 8:7-9
 Lom 3:9-20, 23
 Lom 5:12
 Gal 3:22
 1 Zion 1:8-10

Gekha matëv ndøgo, manqa-zapa

Lom 1:18-32
 Lom 8:5-8
 Gal 5:19-21
 Ef 2:1-3
 Ef 5:3-5
 Kol 3:5-10
 Zems 4:17
 1 Pita 4:3
 1 Zion 3:4-5

Mbumbukiam-qa yaq-fia-qa yaq-te, ezoqa manqa-zapazapa-us-te

Met 10:28
 Met 13:41-42
 Zion 3:18-20, 36
 Kel 17:30-31
 Lom 1:18-19
 Lom 6:23
 Gal 6:7-8
 Kol 3:5-6
 2 Tes 1:7-9
 Iblu 9:27
 Iblu 10:26-31
 1 Pita 1:17
 1 Pita 4:3-5
 Zud 1:7
 Veve 20:11-15

Khandi Miavmiav ndape-qa yaq-te

Mbumbukiam, kuki, ezoqa ewaqape-te, neka khandi:zat-qa ndögó

Zion 3:16-17
 Lom 5:8
 Ef 2:4-9
 1 Tim 2:4-6
 2 Pita 3:9
 1 Zion 4:9-10

Mbumbukiam-ge Yo, Yesu Keliso, ni khandi:nat-qa menanim

Mak 10:45
 Zion 3:16
 Lom 4:25
 Lom 5:8
 1 Ko 15:3-4
 2 Ko 5:19-21
 Gal 3:13
 1 Tim 1:15
 1 Tim 2:4-6
 Iblu 2:9
 Iblu 9:28
 1 Pita 1:3-5
 1 Pita 1:18-20
 1 Pita 2:24-25
 1 Pita 3:18
 1 Zion 2:2
 Veve 5:8-10

Yesu-qa kouk, niqa manqa-zapazapa, gè-evözám

Met 26:26-29
 Lom 3:25
 Lom 5:9-10
 Ef 1:7
 Iblu 9:11-14
 1 Zion 1:6-7
 Veve 7:14-17

Mbumbukiam, niqa manqa-zapazapa, segembøé-navøém

Met 26:28
 Kel 5:29-31
 Kel 10:43
 Kel 26:15-18
 Ef 1:7
 Kol 1:13-14
 Kol 2:13-14
 Iblu 10:17-18
 1 Zion 1:8-2:2

Ni Mbumbukiam-qa bøi-te, Yesu-qa kóuk qazi-ndaføyamba-én

Kel 13:38-39
Lom 1:16-17
Lom 3:21-26
Lom 5:1, 9-10, 18-19
2 Ko 5:21
Gal 2:16
Gal 3:6-9
Tait 3:7
1 Zion 2:1-2

Mbumbukiam, ni khandi miavmiav ni-etoám

Met 19:16-30
Luk 10:25-28
Zion 3:1-16
Zion 5:19-29
Zion 10:10
Zion 11:25-26
Zion 14:6
Zion 17:2-3
Zion 20:31
Kel 4:12
Lom 5:21
Lom 6:5-14
Lom 8:10-17
2 Ko 5:17
Gal 2:19-20
Ef 2:1-6, 8
Kol 2:13
Kol 3:1-4
2 Tim 1:10
Tait 3:4-7
1 Pita 1:23
1 Zion 5:11-13

Mbumbukiam, ni møndø-ekeza-nakheis-én

Zion 1:12-13
Lom 8:14-17
Gal 4:6-7
Ef 1:13
Iblu 12:5-11
1 Zion 3:1-2

Ni qazinøsten, av nqægo, Mbumbukiam ni khandi:nat-qa ndøgø, yaq gekha matev zigonëm?

Ni Mbumbukiam-té qazinø-qambiún neka manqa-zapazapa matanam, zi-ivøvé

Met 4:17
Mak 6:12
Luk 13:1-5
Luk 15:1-31
Luk 24:45-47
Kel 2:37-40
Kel 3:19-20
Kel 17:29-31
Kel 20:21
Kel 26:19-20
2 Ko 7:8-11
2 Pita 3:9
Veve 9:20-21

Ni Yesu áv qazi-unimanqatintm nqægo: Ndego ni khandi miavmiav ni-etoám

Zion 1:12
Zion 3:15-18, 36
Zion 6:47
Zion 14:6

Zion 20:31
 Kel 4:11-12
 Kel 16:30-31
 Lom 3:20-22
 Lom 10:9-13
 Gal 2:16
 Ef 2:8-9

Ni Baebol ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat, zigeveømém, yaq nøtenat zindapém, Mbumbukiam-qa yaq-te neka teqa poev-qa yaq-te

Met 4:1-4
 Met 5:17-20
 Met 22:29
 Zion 8:31-32
 Zion 20:31
 Kel 20:32
 Lom 15:4
 Lom 16:26
 Kol 3:16
 1 Tes 2:13
 1 Tim 4:13
 2 Tim 3:14-17
 Iblu 4:12
 1 Pita 1:22-25
 2 Pita 1:19-21
 2 Zion 9-10
 Veve 1:3

Ni ibøkha iz zindapém

Met 3:1-2, 5-6
 Met 28:18-20
 Zion 3:22
 Zion 4:1-2
 Kel 2:37-42
 Kel 8:12, 36-38
 Kel 10:44-48
 Kel 16:14-15, 31-33
 Kel 19:1-7
 Kel 22:12-16
 Lom 6:1-4
 Gal 3:26-27
 Kol 2:12
 1 Pita 3:20-22

Ni Kliten ezoqa nøme namba, zipindumát, vizi-guligulimát-a, Mbumbukiam-qa Manqat vizi-ewagát

Kel 2:41-47
 Kel 12:12
 Kel 20:7
 Lom 12:4-8
 1 Ko 14:26
 Ef 4:11-16
 Kol 3:15-17
 1 Tim 4:13
 Iblu 10:24-25

Ni Kliten ezoqa nøme namba, Evezøza-qá lou loge matev zigodát

Met 26:26-30
 Mak 14:22-26
 Luk 22:14-20
 1 Ko 10:14-22
 1 Ko 11:17-34

Kliten Ezoqam-qa yage eqeieqei-qa yaq-te

Gekha matēv ndægo, tønī-fakhanumat, ni Mbumbukiam zi-unimanqatintāt

Mak 11:22-26
 Luk 17:5-6
 Zion 14:1
 Lom 5:1-11
 Lom 14:22-23
 1 Ko 13:13
 2 Ko 5:6-7
 Gal 5:6
 Iblu 11:1-40
 Zems 1:2-8
 Zems 2:14-16
 1 Pita 1:3-9

Ni Mbumbukiam, nigī Tat, neka Yesu Keliso, nigī Evezøza, tiqa manqat o-mba ziondapāt

Zion 14:15, 21, 23-24
 Zion 15:10-17
 Lom 13:8-10
 1 Pita 1:14
 1 Zion 2:3-6
 1 Zion 3:22-24
 2 Zion 5-6

Ni Mbumbukiam-te nekā ezoqa ewaqape-te, kuku nigodt

Met 5:43-48
 Met 22:37-40
 Mak 12:28-33
 Luk 10:25-37
 Zion 14:21
 Zion 13:34-35
 Zion 15:12-17
 Lom 12:9-10
 Lom 13:8-10
 1 Ko 13:1-8
 1 Ko 16:14
 Gal 5:13-14
 1 Tes 4:9-10
 Zems 2:1-9
 1 Pita 1:8
 1 Pita 4:8
 1 Zion 2:9-11
 1 Zion 3:11-19
 1 Zion 4:7-2
 1 Zion 5:3

Niqa matev av tønégodt, av Yesu-qa matev ndægo

Zion 13:34-35
 Zion 14:27
 Lom 12:9-16
 Gal 5:22-26
 Filip 1:27
 Kol 3:11-17
 1 Tes 5:16-18

*Ni ziguligulimāt**Av qazī-guligulimāt nqægo:*

Met 6:5-13
 Met 7:7-11
 Met 18:19-20
 Mak 11:24-25
 Luk 11:1-13
 Luk 18:1-8
 Luk 21:36
 Zion 14:13-14

Zion 15:7
 Zion 16:23-24
 Lom 8:26-27
 Lom 12:12
 Ef 6:18
 Filip 4:6-7
 Kol 4:2
 1 Tes 5:17
 1 Tim 2:1-4, 8
 1 Tim 4:4-5
 Iblu 4:16
 Iblu 10:19-22
 Zems 1:5-8
 Zems 4:2-3
 Zems 5:13-18
 1 Pita 4:7
 1 Zion 3:21-22
 1 Zion 5:14-15

Ezoqa vinivinimba-qa guliguli matev, Baebol mokho-te

Met 11:25-26
 Met 14:23
 Met 19:13-15
 Mak 1:35
 Luk 5:16
 Luk 6:12
 Luk 22:32, 39-46
 Zion 11:41-42
 Zion 17:1-26
 Kel 4:24-31
 Kel 16:25-26
 Kel 20:36
 Kel 21:5
 Lom 1:9-10
 Lom 10:1-2
 Lom 15:30-33
 2 Ko 12:7-10
 Ef 1:15-20
 Ef 3:14-21
 Ef 6:19-20
 Filip 1:3-5, 9-11
 Kol 1:9-12
 Kol 4:3-4
 1 Tes 3:9-12
 2 Tes 1:11-12
 2 Tes 3:1-5
 Iblu 5:7
 Iblu 7:25

Lou logemav matev-qa yaq-te

Met 1:16-18
 Mak 2:18-20
 Kel 13:1-3
 Kel 14:23

Ni ike manqat zimanqatát, Mbumbukiam-te

Luk 17:11-19
 Zion 6:11
 Lom 1:21
 Ef 5:20
 Filip 4:4-7
 Kol 2:7
 Kol 3:17

Kol 4:2
 1 Tes 5:18
 1 Tim 2:1
 1 Tim 4:4-5

Ni ezoqa nøme, zizø-tøkeát

Met 6:1-4
 Met 7:12
 Met 25:31-40
 Luk 3:10-11
 Luk 6:38
 Kel 11:27-30
 1 Ko 10:24
 2 Ko 8:1-15
 2 Ko 9:1-15
 Gal 6:9-10
 Filip 4:14-19
 Iblu 10:24
 Iblu 13:1-3, 16
 Zems 1:27
 Zems 2:15-16, 26
 1 Zion 3:16-18

Ni ezoqam-qa manqa-zapazapa, ni-te ndimatanam, segenimbó-navupát

Met 6:12, 14-15
 Met 18:21-35
 Mak 11:25-26
 Luk 6:37
 Luk 17:3-4
 2 Ko 2:5-11
 Ef 4:31-32
 Kol 3:13

Ni yaq-fia zitawatak, ezoqam-te

Met 5:38-42
 Luk 6:27-28
 Lom 12:19-21
 1 Tes 5:15
 Iblu 10:30
 1 Pita 2:23
 1 Pita 3:9

Ni nikeza kha, zi-eqawatak

Met 5:3-12
 Met 18:1-5
 Luk 14:7-11
 Luk 18:9-14
 Ef 4:2
 Filip 2:3-11
 Kol 3:12-13
 Zems 4:6, 10
 1 Pita 5:5-6

Moni neka gigiap-qa yaq-te

Met 6:19-21, 24-34
 Luk 12:13-21, 32-34
 Kel 20:35
 1 Tim 6:6-10, 17-19
 Iblu 13:5-6
 Zems 2:1-9
 Zems 5:1-6

Manqa ovøyam-qa yaq-te, ezoqa nøme namba

Met 5:25-26, 38-42
 Met 18:15-17

Lom 12:14-21
1 Ko 6:1-8

Ni gaman ezoqam, zizø-vizupdt

Met 22:15-22

Kel 5:27-29

Lom 13:1-7

1 Tim 2:1-2

Tait 3:1

1 Pita 2:13-14, 17

Ni khape mbumbuk neka batae-te, ziguligulimdk neka zizø-vizapdk

Met 4:10

Kel 17:16, 29-31

1 Ko 5:11

1 Ko 6:9-11

1 Ko 8:1-13

1 Ko 10:6-7, 14-22

2 Ko 6:14-18

Gal 5:19-21

1 Tes 1:9-10

1 Pita 4:3

1 Zion 5:21

Veve 21:8

Veve 22:15

Ni manqa-sisi matev, zigodk neka zi-unimanqatinimdk

Kel 13:4-12

Kel 19:11-20

Gal 5:19-21

Veve 21:8

Veve 22:15

Ni Mbumbukiam-te o khape mbumbuk-te, søvakha gïgiap løvusam matev, zigodk

Met 9:13

Mak 12:33

Lom 12:1

Iblu 9:6-10:18

Ni mambe okho matev, zigodk

Met 5:27-30

Zion 8:2-11

Lom 13:9

1 Ko 5:9-12

1 Ko 6:9-20

Gal 5:19

Ef 5:3-6

Kol 3:5-6

1 Tes 4:1-8

Iblu 13:4

Zud 1:7

Ni ibøkha soqa, khapekhape zi-izamadk

Lom 13:13

1 Ko 5:11

1 Ko 6:9-11

Gal 5:19-21

Ef 5:18

1 Tim 3:1-3

Tait 1:7

1 Pita 4:3-5

Klisten Bawan-qa yaq-te

Klisten bawan ezoqam-qa yaq-te

Kel 2:41-47

Lom 12:4-8
 1 Ko 12:12-31
 1 Ko 14:26
 Ef 1:22-23
 Ef 2:19-22
 Ef 4:1-16
 Kol 1:18
 Iblu 10:24-25
 1 Pita 2:4-10
 Veve 19:5-9

Klisten megetapak-qa yaq-te

Kel 6:1-6
 Kel 14:23
 1 Tim 3:1-13
 Tait 1:5-9

Guguna manqat, Klisten megetapak-te

Met 28:18-20
 Luk 22:24-27
 Kel 20:17-35
 1 Tes 2:3-9
 1 Tim 4:6-16
 2 Tim 2:1-2, 14-19, 22-24
 2 Tim 4:1-5
 Tait 2:7-8
 1 Pita 5:1-4

Vizap matev, Klisten megetapak-te

1 Ko 9:14
 Gal 6:6
 1 Tes 5:12-13
 1 Tim 5:17-19, 22
 Iblu 13:7, 17

Yage-qa yaq-te, nigi ezoqam namba

Zivis neka zas, tiqa yaq-te

Met 19:4-6
 1 Ko 7:1-16
 Ef 5:21-33
 Kol 3:18-19
 Tait 2:1-5
 Iblu 13:4
 1 Pita 3:1-7

Nakheis-qa yaq-te

Met 15:3-6
 Luk 2:51
 Ef 6:1-3
 Kol 3:20
 1 Tim 5:4, 8
 Iblu 12:7-11

Evøndipakha-qa yaq-te

Ef 6:4
 Kol 3:21
 1 Tim 3:4-5

Ngængæm-qa yaq-te

Kel 6:1-3
 Lom 7:2-3
 1 Ko 7:39-40
 1 Tim 5:3-16
 Zems 1:27

Sakhei neka angana zøuvis-qa yaq-te

Met 5:31-32
 Met 19:3-9
 Luk 16:18
 Lom 7:1-3
 1 Ko 7:10-16

Ni Klisten ezoqam, yage føgakh tøni-fakhanumat

Yage føgakh-qa yaq-te

Lom 8:18-25, 28
 2 Ko 1:4
 2 Ko 4:16-18
 Zems 1:2-4
 1 Pita 1:6-9
 1 Pita 2:19-21
 1 Pita 5:8-10

Klisten ezoqam-te, potonam matev neka ngenøgim matev tøndo-okhoat

Met 5:10-12
 Mak 13:9-13
 Luk 12:4-9
 Zion 15:18-21
 Zion 16:1-4
 Kel 5:41
 Lom 8:35-37
 Lom 12:12-14, 17-21
 1 Ko 4:11-14
 2 Ko 4:8-11
 2 Ko 12:10
 Filip 1:28-29
 2 Tes 1:4-8
 2 Tes 3:2-5
 2 Tim 3:10-14
 Iblu 10:32-39
 Iblu 12:3-7
 1 Pita 3:13-17
 1 Pita 4:12-19
 Veve 2:10

Ni Klisten ezoqam, kopømbaqapé, løvøte-qa yaq-te, møe mbain, siziyagåt

Zion 6:39-40
 Zion 11:17-27
 Zion 14:1-4
 Lom 8:10-11, 38-39
 Lom 14:7-9
 1 Ko 15:12-58
 2 Ko 5:1-10
 Filip 1:20-24
 1 Tes 4:13-18
 Iblu 2:14-15
 Veve 14:13
 Veve 21:1-4
 Veve 22:1-5

Mbumbukiam, Klisten ezoqa namba, ndøgøt, neka vøzø-tøkeät

Met 18:19-20
 Met 28:19-20
 Zion 14:16-23
 Lom 8:35-39
 2 Ko 6:16-18
 Ef 3:17-19
 Filip 4:13
 Kol 2:6-7
 2 Tes 3:16
 Iblu 13:5-6

Nqova soqaqape, ni ngiænoat-qa ndøgó

Met 13:19
 Met 25:41
 Luk 4:1-13
 Luk 22:3-4
 Zion 8:42-44
 2 Ko 2:10-11
 2 Ko 4:4
 2 Ko 11:13-15
 Ef 2:2
 1 Tes 2:18
 2 Tes 2:9-12
 1 Pita 5:8-9
 1 Zion 3:8-10
 Veve 12:7-12
 Veve 20:1-3, 10

Mbumbukiam-qa bazaføgakh mokho-te, ni Saitan-qa khamasim matev, zitømbuatát

Met 4:1-11
 Met 6:13
 Luk 22:31-32
 Zion 17:14-19
 Lom 8:31-39
 Lom 12:12
 Lom 16:19-20
 1 Ko 10:12-13
 1 Ko 16:13
 2 Ko 12:7-10
 Ef 3:20-21
 Ef 6:10-18
 Filip 4:13
 1 Tes 3:5-8
 2 Tes 3:3
 2 Tim 1:7-8
 Iblu 2:18
 Iblu 4:14-16
 Iblu 12:1-2
 Zems 4:7
 1 Pita 1:5
 1 Pita 5:8-11
 1 Zion 4:4
 1 Zion 5:3-5
 Veve 12:7-12

Enqoni-us ezoqam khakheinøvem-qa yaq-te

Met 4:23-25
 Met 9:35
 Met 11:2-5
 Kel 3:1-8
 Kel 8:4-8
 Kel 19:11-12
 Kel 28:8-9
 1 Ko 12:9
 2 Ko 12:7-10
 1 Tim 5:23
 2 Tim 4:20
 Zems 5:14-15

*Matev vinivinimba, megemege-te ndøgo, tøfakhanumit**Yesu nqanek manqei-qape-te, nango tendoqavan*

Met 24:29-44
 Zion 14:1-3
 Kel 1:10-11

Kel 3:19-21
 Filip 3:20
 Kol 3:4
 1 Tes 1:9-10
 1 Tes 3:13
 1 Tes 4:13-5:11
 2 Tes 1:6-10
 2 Tes 2:1-3
 1 Tim 6:13-15
 2 Tim 4:8
 Iblu 9:28
 2 Pita 3:1-13
 1 Zion 3:1-3
 Veve 1:7
 Veve 22:12-13

Ezoqa ewaqape, Mbumbukiam-qa manqa ovøyam-te, tiowanim

Met 7:21-23
 Met 16:24-27
 Met 25:31-46
 Zion 3:18-21
 Zion 5:24-30
 Kel 17:30-31
 Lom 2:1-11
 Lom 14:10-12
 1 Ko 3:10-15
 1 Ko 4:5
 2 Ko 5:9-10
 2 Tes 1:5-10
 Iblu 9:27-28
 Iblu 10:26-31
 1 Pita 1:17
 1 Pita 4:3-5
 Veve 19: 11-16
 Veve 20:11-15

Ezoqa ndigu, Mbumbukiam gekhandi:z, te namba miavmiav ndøyagdt

Luk 12:32-34
 Zion 14:1-3
 2 Ko 5:1-8
 Filip 1:23
 Kol 3:1
 1 Pita 1:4-5
 Veve 4:1-11
 Veve 7:9-17
 Veve 21:1-4
 Veve 21:9-22:5
 Veve 22:14-15

Gøina manqei-qa yaq-te

Met 10:28
 Met 13:41-42, 47-50
 Met 25:41
 Luk 16:23-26
 2 Tes 1:7-9
 Veve 20:10-15
 Veve 21:8